LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 1 ԱՊՐԻԼ 1927

1 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 300 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՈՒՐԻՇ ԱՅԼԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կը ցուի թէ Երեւանցիները լաւ չեն հասկնար մեր հայերէնը: կամ հասկնան ու կը խեղաթիւրեն, առանց կարմրելու կիրակի օրուան խմբագրականով, հարցուցեր էինք. «Ինչո՞ւ չեն պահանջեր իրենց արդար բաժինը, պետական ընդհ. նկատացուցէն: Ինչո՞ւ Թոյլ կուտան որ Հայաստանի ժողովուրդը ճարահատ արտագաղթի դիմէ, տկարացնելով երկիրը, եւ, իրենց իսկ օրէնքին որոշմունքին համեմատ, պակսեցնելով մեր երկրին ելմտական բաժինը, քանի որ վարկերը կը բաշխուին համաձայն բնակչութեան թիւին»: Եւ եթէ չենք սխալիր, նաեւ երկրին տարածութեան:

Երեւանի բերանը մեր այս խօսքը թարգմաներ է այսպէս. «Զարմանալի են դաշնակցականները, երբ կամենում են խնդիրն այնպէս ներկայացնել, թէ Մոսկուան ելեւմտային բաւարար ուշադրութիւն չի տալիս Մոսկուային»: Եւ կ'առաջարկեն որ գումարենք 1920էն ի վեր Մոսկուայէն եւ Թիֆլիսէն Հայաստան ղրկուած դրամներն ու ապրանքները:

Հրաշալի՛: Այն ատեն պէտք պիտի ըլլար գումարել նաեւ Հայաստանէն Թիֆլիս, Բագու կամ Մոսկուա փոխադրուած ապրանքներուն արժէքը, սկսելով որբերու կաթէն ու ժողովուրդի ալիւրէն եւ զէնքերէն (1920-21) մինչեւ բամպակն ու գինին: Այդ կարգի հաշիւներ շա՛տ կան «Դրօշակ»ի եւ ուրիշ թերթերու մէջ, եւ ջախջախիչ փաստերով: Լաւ կ'ըլլայ որ Երեւանցիները չքրքրեն այս խնդիրը, իրենց իսկ օգտին համար:

Մեր բառը բոլորովին ուրիշ բան է.— Հայաստան չստանար իր արդար բաժինը: Եւ այս դժբախտ իրականութիւնը ինք է որ կը հաստատեն, իրենց անակիրք եւ անվախճան վիճակագրութիւններով, ցուցակներով եւ թուանշաններով:

Անցեալ Յունուարին, խորհրդային թերթերը կը հրատարակէին հնգամեայ ծրագիր մը, որուն համաձայն քաղաքական շինարարութեան համար, 14,620,000 րուբլի վարկ յատկացուած է Ազրբէջանի, 9,735,000 րուբլի՝ Վրաստանի, եւ միայն 4,690,000 րուբլի՝ Հայաստանի: Դարձեալ, նոյն աղբիւրէն կ'իմանանք թէ՝ արդիւնաբերական շինութեանց համար Կովկասի յատկացուած է 106,798,000 րուբլի, որմէ Հայաստանի բաժինն է միայն քսան միլիոն. Դաւառական շինութեանց համար՝ 79 միլիոն, Հայաստանի բաժինը՝ 14 միլիոն. ճամբաներու շինութեանց համար 65 միլիոն. Հայաստանի բաժինը՝ 14,300,000: Ուսումնական, առողջական եւ ջրային անտեսութիւններու համար՝ 124 միլիոն. Հայաստանի բաժինը 24 միլիոն:

Մէկ շրջանի նախահաշիւին մէջ, ճամբաներու շինութեան համար Ազրբէջանին յատկացուած է 714,000 րուբլի, Վրաստանին՝ 612,000, Հայաստանին՝ 312,000: Ելեկտրականացման համար Ազրբէջանին՝ 27,500, Վրաստանին՝ 24,475, Հայաստանին՝ 6300 . . .

Կարելի է անվերջ երկարել այս բաղդատական ցուցակները: Բայց հասկցողին՝ այսքանն ալ կը բաւէ:

Ինչո՞ւ կը կատարուի այս անիրաւութիւնը:— Որովհետեւ Հայաստանը պզտիկ է, սակաւաթիւ է, Վրաստանի եւ Ազրբէջանի չափ բնութիւն եւ արդիւնաբերութիւն չունի եւլն.: Այս պատճառաբանութիւնը շատ հեռուները պիտի տանէր մեզ: Որպէսզի նիւթը չխճողուի, առնենք միայն մէկ պարագայ:

— Երեւանի, Թիֆլիսի եւ Բագուի վարիչները, եւ անոնց վերեւ՝ Մոսկուան, կ'ընդունի՞ն որ Հայաստանը անհամեմատ աւելի խտամնակ է, քարուքանդ եւ աղքատ, քան Վրաստանն ու Ազրբէջանը: Կ'ընդունի՞ն որ այս երկու բախտաւոր երկիրները լիուլի կը վայելեն Թիֆլիսի, Բագուի մէջ եւ այլուր գտնուած հայկական անհաշիւ հարստութիւնները, պալատներէն, շէնքերէն, գործարաններէն մինչեւ անոնց թանկագին պատկանութիւնը եւ յարաճուն եկամուտները: (Տակաւին վերջերս Թիֆլիսի մէջ երեւան հանուեցան հայ ունեւորի մը բնակարանին մէջ թաղուած թանկագին առարկաներ, որոնք մօտ կէս միլիոն ոսկի արժէք ունին, եւ չնաշխարհիկ առատաձեռնութեամբ մը յանձնուեցան Վրաստանի հողագործական վարչութեան):

Եթէ կ'ընդունին, ապա ուրեմն, պէտք է մէկդի դնեն տարածութեան եւ բնակչութեան վրայ հիմնուած հաշիւները, եւ գոնէ այսօր՝ Հայաստանին տան իր ալդար բաժինը, այնպէս ինչպէս կը պահանջէ անողոք իրականութիւնը:

Մանաւանդ որ, Հայաստան ուրիշ զրկանքի մըն ալ կ'ենթարկուի.— Անիրաւաբար խլուած Ախալքալաքի, Նախիջեւանի, Լոռի-Ղարաբաղի եւ նման հայկական հողամասերու բաժիններն ալ մեքենաբար կը մտնեն Վրաստանի եւ Ազրբէջանի գանձը, նոյնպէս աղքատացնելով Հայաստանը:

Փաստերէն անցնող մարդն ալ կը հասկնայ որ, այստեղ երբ գոյցի, զանազան վարկերու բաշխումը պիտի կատարուի համաձայն իւրաքանչիւր շրջանի պահանջին: Եթէ Կովկասը կազմէին մէկ պետութիւն— եւ պոլշեւիկները միշտ կը պնդեն խորհրդային իշխանութեան տակ սահմաններ չկան— ի՞նչ պիտի բաժնուէին ծախքերն ու եկամուտները: Արդա՞ր էր որ անչքով նայիլ պողոտաներով եւ սալարկուած փողոցներով Թիֆլիսին, եւ կիսովին աւերակ, նախնական Երեւանին: Ցաւալի իշխանութիւնը երբեք ձգած էր Երեւանի նահանգը, իբր ծայրագաւառ: Ի՞նչպէս կը հանդուրժեն որ բանուորա-գիւղացիական իշխանութիւն մըն ալ նուիրագործէ ու զարգացնէ ցարական քաղաքականութիւն մը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ-ՊՈԼՇԵՒԻԿ ՄՏԵՐՄՈՒԹԻՒՆԸ

«Հայրենիք» շեշտելով Թուրք-պոլշեւիկ բարեկամութեան ամրապնդումը, դիտել կուտայ (12 Մարտ).

— «Խորհրդային թերթերէն կ'իմանանք, թէ տաճկական պատուիրակութիւն մը այս պահուս կը պտտի Խորհրդային սահմաններու մէջ, մասնաւորապէս Թուրք-Թաթարական շրջաններու մէջ: Պատուիրակութիւնը իբր թէ նպատակ ունի ծանօթանալու կրթական գործի վիճակին Խորհրդային Միութեան մէջ:

«Էնկիւրիի կառավարութիւնը, ինչպէս քանիցս ըսած ենք աւելէ առաջ ալ, չիտվին կ'օգտագործէ իր «բարեկամական» կապը Մոսկուայի հետ եւ ուշի ուշով կը հետեւի եւ ուղղութիւն կուտայ Խորհրդային Միութեան մէջ ապրող Թուրք-Թաթարական ցեղերու կեանքին: Ու այդ կ'ընէ ոչ միայն ապօրինի եղանակով իր գաղտնի բիւրաւոր գործակալներու միջոցով, այլ եւ «օրինական» ճանապարհով իր պաշտօնական ներկայացուցիչներու օգնութեամբ:

«Նկատելի է, որ Էնկիւրիի եւ Մոսկուայի յարաբերութիւնները վերջերս ա՛լ աւելի ջերմ սատիճանի մը հասած են:

«Իրերու բերումով Մոսկուա եւ Էնկիւրի տարիներ առաջ բարեկամ դարձան իրենց օրհասական պայքարի շրջանին: Սակայն, բախտի դառն հեգնանքով այդ բարեկամութիւնը ճարկադրաբար պիտի շարունակուի սակէ ետքն ալ, երբ օրհասական նոր պայքարներ կը բախեն Մոսկուայի եւ Էնկիւրիի դռները:

«Պոլշեւիկներու եւ քէմալականներու բարեկամութիւնը ճակատագրական բնոյթ ունի: Եւ մահուան դատապարտուած այդ երկու ուժերը, ուզեն թէ չուզեն, իրարու հետ պիտի ըլլան՝ Արեւմուտքէն գալիք մահացու հարուածներու դէմ ինքզինքնին պաշտպանելու համար...»:

ՊՈԼՍՈՅ ԱԶԳ. ԿԱԼՈՒԱԾՆԵՐԸ

Պոլսոյ Քաղաք. ժողովը սակէ առաջ դիմում ըրած էր կառավարութեան, որպէսզի պետական միջամտութիւն չըլլայ այն ազգ. կալուածներու մասին որոնց համար խնդրագիր տըրուած է:

Էնկիւրիի կառավարութիւնը հրահանգած է որ հայկական եկեղեցիներու, դպրոցներու, հիւանդանոցներու եւ որբանոցներու պատկանող այն կալուածները որոնք անհատներու անունով կամ «միւվազաա»ի ձեւով արձանագրուած են եւ որոնց համար «Թասհիհը գայտո»ի դիմում կատարուած է, ժահլիւլ չնկատուին: Եթէ կան այդ կարգի կալուածներ, որոնց համար պետական միջամտութիւն եղեր է, կատարուած գործողութիւնը պիտի վերցուի:

Գ. ԼՈՒՑՑԱԹԻԻ մահուան առթիւ, Հ. Հ. Պատուիրակութիւնը ցաւակցական հեռագիր մը ուղղած է հանգուցեալին ընտանիքին եւ պատուիրակ մը նշանակած է, յուղարկաւորութեան ներկայ ըլլալու համար:

ԻՆՔՆԱՇԱՐԺԻ Թագաւոր ամերիկացի Հէնրի Ֆորտի դէմ մահափորձ կատարուեցաւ առջի օր՝ երկու ինքնաշարժերու կողմէ, որոնք կ'աշխատէին գետին մէջ ձգել անոր ինքնաշարժը: Ընկուզէն խուսափելու համար, Ֆորտի ինքնաշարժը ծառի մը զարնուեցաւ: Ֆորտ վիրաւորուեցաւ: կեանքը վտանգի տակ չէ:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՆ ՍՈՒՐԻԱՑԻՆԵՐԸ

Դամասկոսէն Մարտ 30 Թուականով կը հեռագրեն.—

Բազմաթիւ սուրիացի երեւելիներ, որոնց մէջ Դամասկոսի Թաղապետական Խորհուրդի նախագահն ու բոլոր անդամները, փաստաբաններ, բժիշկներ, լրագրողներ, կալուածատէրեր, առեւտրականներ եւլն. Սուրիոյ մարզպան Պ. Փօնսօի ներկայացուցին հանրագրութիւն մը, որով կը պահանջեն գումարումը ազգային ժողովի մը, որոշելու համար Սուրիոյ արուեստ կառավարական վարչաձեւը: Ստորագրողները կը պահանջեն նաեւ որ յիշեալ ժողովը ընտրուի զուտ սուրիացի եւ ժողովուրդին վստահութիւնը վայելող անկողմնակալ կառավարութեան մը հովանաւորութեան տակ:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի, Ուաշինկթընի եւ Թոքիոյի միջեւ կարեւոր բանակցութիւններ կը կատարուին՝ չինական նոր կացութեան հանդէպ իրենց հետեւելիք քաղաքականութեան մասին: Ամերիկայի եւ Ճափոնի բռնելիք դիրքը պիտի որոշէ թէ օտար պետութիւնները բոլորովին պիտի քաշուի՞ն Չինաստանէն թէ օտար առանձնաշնորհները պիտի պահպանեն բռնի ուժով, պարտաւորելով Չինաստանը յարգել օտար ազգերու դրօշները, քաղաքացիներն ու սեփականութիւնները:

Անգլիա կողմնակից է պահպանելու իր ունեցած իրաւունքները եւ մտադիր է հաստուցում պահանջել Նանքինի խժդժութիւններուն համար, սպառնալով պաշարման տակ առնել Քանթոնը եւ Եանկցէի հովիտը: Չէմպըրլէյն երեսփ. ժողովին մէջ յայտարարեց թէ անգլիական եւ ամերիկեան հիւպատոսները երդումով հաստատած են թէ Նանքինի խժդժութիւնները կատարողներն էին համազգեստ հագած ազգայնական զինուորներ՝ սպաներու հրամանին տակ: Բարձրաստիճան սպաները բնաւ չարգիլեցին զինուորներու արարքները, մինչեւ որ մարտանաւերը սկսան ռմբակոծել քաղաքը:

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ Քանթոնցիները թալլած են Ցինկ-Շանկ քաղաքը, Եանկ-Ցէի վրայ, Նանքինէն 70 քիլոմեթր հեռու: Օտարականները Շանկայ ապաստանեցան: Ազգայնականները քարերով հետապնդած են անգլիական հիւպատոսը և բազմաթիւ միսիոնարներ, ընդամէնը 47 հոգի:

Ամերիկացի փախստականները շողենաւ խնդրած են՝ Մ. Նահանգները վերադառնալու համար: Չինաստանի ամերիկեան ուժերը պիտի գործակցին միւս ազգերուն հետ, առանց ո եւ է մէկուն իշխանութեան ենթարկուելու:

Ազգայնականները կը յառաջանան դէպի Փեքին: Արդէն հասած են Ռէնկէն՝ Նանքինէն 150 քիլոմեթր հիւսիս:

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷ ՌԻՔՕՖ

Մոսկուայի մէջ սովետներու նահանգային ժողովին ընթացքին գործավարներու խորհուրդին նախագահ Ռիքօֆ խօսելով Նանքինի դէպքերուն մասին, ըսաւ, «Խաղաղութիւնը վտանգուած է: Միջազգային այսքան խառնակ պայմաններու տակ, Չինաստանի ներքին գործերուն միջամտութիւն մը կոչուած է մեծ պատերազմ մը պայթեցնել չինական հողին վրայ, պատերազմ, որ զարգանալով, կնճռոտութիւններ պիտի հանէ ո՛չ միայն ասիական ցամաքամասին վրայ, այլ ամբողջ աշխարհի մէջ: Չինաստանի և ուրիշ ազգերու ազատագրական շարժումը ճզմելու համար՝ քաղաքական թշնամի խմբակներ կը փորձեն նախ ճզմել ռուսական յեղափոխութիւնը: Ռուսիոյ համար մինչեւ երկու տարի պատերազմի վախ չկայ, պայմանաւ որ ուժերու ներկայ դասաւորումը պահպանուի»:

ԻՏԱԼԵՒՍԵՐՊ ՎԷՃԸ

Լոնտոնէն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի կը հեռագրեն.—

Արտաքին նախարար սըր Չէմպըրլէյն Մուսոլինիին նամակ գրելով մեղադրած էր զայն, որ Թոյլ կուտայ Ալպանիան դառնալ պայար մը պալքանեան ցաւին մէջ, եւ պահանջած էր որ ուղղակի բանակցութիւններ կատարէ Եուկօսլաւ կառավարութեան հետ, ալպանական վէճը կարգադրելու համար:

Մուսոլինի պատասխանած է թէ՝ ինք պատրաստ է այդ միջոցին դիմելու, եթէ վստահ ըլլայ Եուկօսլաւիոյ բարեկամեցողութեան վրայ: Ասիկա ապացուցանելու համար Եուկօսլաւիա պէտք է վաւերացնէ այն տնտեսական դաշնագիրները, որոնք երկու տարի առաջ կնքուեցան, սակայն չվաւերացուեցան՝ Պելկրատի կառավարութեան հետապնդած քաղաքականութեան պատճառաւ:

Սըր Չէմպըրլէյն այս կէտը ներկայացուց ֆրանսական կառավարութեան, որ իբրեւ Եուկօսլաւիոյ բարեկամը կը շարժի: Կ'ըսուի թէ Պարիս համաձայնած է պարտաւորել Եուկօսլաւիան, որ Իտալիոյ փափաքներուն գոհացում տայ եւ համաձայնութեան գայ բոլոր առկախ խնդիրներու մասին:

... Հռոմէն կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.— Մուսոլինի ընդունեց պատերազմին կուրցած սպաներու պատուիրակութիւն մը, նախագահութեամբ կոյր երեսփոխան Տէլքրուայի, որ վերջերս կրկին ընդունուած է բանակին մէջ: Դիկտատորը կարճ ակնարկութիւն մը ըրաւ միջազգային ներկայ կացութեան մասին եւ ըսաւ. «Ներկայ ժամը փափուկ է, բայց ոչ ծանր. սակայն

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՀ՝ ՏՊԱԳՐԻՉ Կ. ՆԵՐՍԷՍԻ

Երեքշաբթի իրիկուն տպարանէն վերադարձին իր տան սանդուղներուն վրայ իյնալով յանկարծամահ եղաւ տպագրութեան վաղեմի աշխատաւոր, Կարապետ Ց. Ներսէսեան (Շաւլ Ներսէս):

Հանգուցեալը ծնած էր Չմշկածագ՝ 1876ին: Փոքր հասակէն կ'անցնի Տրապիզոն, անկէ Պոլիս, ուր Ա. Արփիարի խորհուրդով կը մտնէ Հայրենիքի տպարանը եւ գրաշարութիւն կը սորվի: Իբրեւ յեղափոխական՝ 1896ին մահուան կը դատապարտուի, սակայն կը յաջողի ապաստանիլ Աթէնք, ուր յունարէն սորվելով հինգ տարի կ'աշխատի տեղական տպարանի մը մէջ: 1901ին Փարիզ կուգայ: 1902ի վերջերը Ժընեւէն կը կանչուի Եւրոպայի հայ Ուսանողական Միութեան հրատարակելիք գործերուն համար: Քանի մը տարի կ'աշխատի Դրօշակի տպարանին մէջ, յետոյ հիմնելով առանձին տպարան մը՝ կը հրատարակէ Գիտութիւն եւ Գուութան հանդէսները: 1906ի ամրան կը վերադառնայ Փարիզ, ուր կը հրատարակէ Նոր-Հանդէս անուն երկշաբաթաթերթը, որ կարճատեւ կեանք կ'ունենայ:

Հաստատուած էր 328 րիւ Սէն-Ժաք ֆրանսական տպարանի մը մէջ, միայն տառերը ունենալով իրեն սեփականութիւն: 1909—11 հրատարակած է Անահիտը: Պատերազմէն առաջ իր տպարանէն լոյս տեսած են Սրմսարը (1908), Նաղաշ Յովնաթան (1910), Անտոնինոսեւ Կղէոպատրա (1911), Հայ էջեր (1912):

Պատերազմէն առաջ և յետոյ հրատարակեց նաեւ Հայ կեանք եւ ժողովուրդի ձայն թերթերը, 1918ին եւ 1919ին հրատարակած է փարիզահայ ցարեցոյցը, Մ. Տոզիկեանի կովկասին Բ. հատորը (1922), Դուրեան եղբ.ի Քարոզները եւ ուրիշ զանազան գիրքեր:

1924ի վերջերը Ներսէս փոխադրուեցաւ րիւ Փասքալ, ուր հաստատեց տպարան մը՝ սեփական մամուլով: 1925 Յուլիսին Դրօշակը, իսկ Օգոստոսին Յառաջը սկսան լոյս տեսնել այս համեստ տպարանէն:

Ներսէս յամառ աշխատող մըն էր, եւ հակառակ իր հիւանդագին վիճակին, կը շարունակէր գիշերներ լուսցնել: Ցաճախ ըսած էր թէ գիրի արկղիկներուն առջեւ պիտի մեռնէր, եւ դժբախտաբար այդպէս ալ եղաւ: Մեռնելէն քառորդ ժամ առաջ, դեռ տպարանին մէջ գիր կը շարէր:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս առաւօտ ժամը 9ին 96, Rue Monge-ի իր բնակարանը, եւ մարմինը կ'ամփոփուի Քրէմլին-Պիսէթրի գերեզմանատունը:

Մեր ցաւակցութիւնները իր տիկնոջ եւ զաւակներուն:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՔԻՕՇԿԵՐԸ.— Երեւանի հրապարակներուն վրայ պիտի շինուին քէօշկեր, ուր պիտի ծախուին ամառը պաղ ջուր, ծխախոտ եւլն.: Անոնց մէկ մասը վարձու պիտի տրուին հաշմանդամներուն: Արդէն իսկ շինուած են 10 քէօշկ:

100,000 ՆՈՑ ՄՐՈՒՆՔ ՄԸ.— Վիէննայի մէջ շաբաթէ մը ի վեր կը տեսնուի դատը մեքենավարի մը, որ ամբաստանուած է թէ ապահովագրական ընկերութենէն 100,000 տոլար ստանալու համար, կացինով կտրած է իր սրունքը:

ԲԱՑ ԽՕՍԻՆՔ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեր հանրային կեանքին մէջ ուժ եւ հնարաւորութիւն ունեցող հոսանքներու այս անբնական դասաւորումը աւելի փայլուն արդիւնք մը չէր կրնար տալ քան այն ինչ որ կը տեսնենք մենք այսօր։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ուրեմն, եւ-քը, երբ մանաւանդ, քարոզական խրատներու դարաշրջանը անցած է անվերադարձ. Իսկ ուժը, մեր նման հասարակութիւններու համար դեռ անհրաժեշտ ու կարեւոր, նոյնպէս չի գնահատուիր իբրեւ միջոց, թէ ուժ ունեցողներու, եւ թէ մեր շրջապատի կողմէն ի բաւախնդութի՛ն, բայց ասիկա նոյնպէս փորձուած, եւ անարժէք է նկատուած։

Ո՞ւր էր որ տիրող տագնապին ցաւով տառապողները ըլլային բոլորն ալ հակադաշնակցականներ, եւ մեզի զանոնք սրտցաւ աշխատանքի՝ դժբախտաբար այս շարքէն սրտացաւերը շատ քիչ են, որով մենք հարկադրուած ենք շատ յաճախ գործնականէս մերձենալ ո՛չ-ցանկալի, բայց անհրաժեշտ աշխատանքներու մէջ, օգտագործելով այն բոլոր տարրերը, որոնք բացայայտ հակառակորդ չեն այս ժողովուրդի ներքին կեանքի կազմակերպումին։

Աւրիշ խօսքով, մենք բացառաբար այս գետնին վրայ, պէտք է անվերապահօրէն գործակցութիւնը ապահովենք այն բոլորին, որոնք զանազան վերացական եւ անիմաստ վարդապետութիւններէ եւ քաղաքական խեղկատակութիւններէ աւելի՛ իրենց սրտին մօտ կը զգան անմիջականը, օրուայ պահանջը։

Ճի՛շդ է որ բազմաթիւ են խոչընդոտները այս ուղղութեամբ մեր առաջ կամ առնուազն քայլերուն առջեւ։ Բայց ես այն խոր համոզումն ունիմ որ եթէ մենք բացարձակ վստահութիւն ներշնչենք որ դիրքի ու աթոռի ցանկութիւն չունինք եւ մեր պահանջները գերազանցօրէն կը բխին ազգային կեանքի պահանջներէն, շատ բան կրնայ փոխուիլ մեր այսօրուայ իրականութենէն։ Դաշնակցութիւնը, միշտ ալ տուած է այդ ապահովութիւնը, բայց ժամանակի դէպքեր, եւ մեր ծանօթ հակառակորդներու գործունէութիւններն ու յերիւրանքները, պղտորած են մթնոլորտը։

Անգամ մը որ փոխադարձ վստահութիւն գոյանայ այս գետնին վրայ, անպայման նոր ուժերու համախմբում տեղի պիտի ունենայ։ Եւ այլեւս ոչ ոք պիտի կրնայ ասպարէզէն քշել այն որ եռանդ եւ կամք ունին նուիրուելու այս ժողովրդի գալիքին։

Պիտի առարկուի թէ այդ բոլոր փորձերը կատարուած են յաճախ, եւ նոյնիսկ Եւրոպայի թեմական կազմակերպութեան բոլոր ձեռնարկներուն մէջ։ Պիտի ըսուի թէ նոյնիսկ վերջին պատգամաւորական ժողովին մէջ Դաշնակցական պատգամաւորները այս ուղղութեամբ բոլոր միջոցները սպառեցին, եւ հոն ուր ուրիշները իրենց ներկայացուցիչները տեղաւորելու սակարկութիւնը կ՚ընէին, Դաշնակցականները բաւականացան մէկ ներկայացուցիչ տալով թեմական ամբողջ կազմին մէջ։

Ճիշդ է. բայց պէտք է նկատել որ թեմական կազմակերպութեան շուրջ սկիզբէն իսկ երեւան եկան շահերու հակամարտութիւններ, եկեղեցականներու ու զանազան վարչութիւններու մէջ, եւ այս մասնակի հակամարտութիւնները, երկրորդական եւ երրորդական դիրքերու վրայ ձգեցին բուն խնդիրը, ընդհանուր կազմակերպութեան անհրաժեշտութիւնը։

Աւելի զատ անտեսուեցան ոչ-լուսաւորչական համայնքները, որով միակողմանի ձեւ մը ստացաւ ցանկալի կազմակերպութեան։

Ինչո՞ւ չխոստովանիլ, որ այս՝, զուտ լուսաւորչական համայնքի կազմակերպութիւնը դեռ մեր ամբողջական ցաւի դարմանը չէ եւ այդ, որքան ատեն որ ազգային ներքին կազմակերպութիւնը կապենք միայն մէկ համայնքին հետ, կնճռոտութիւններն ու բարդութիւնները շատ աւելի գայթուն կը դառնան։ Այն ինչ, եթէ այդ աշխատանքներու փոխարէն ջանքեր թափուէին ամէնէն առաջ կազմելու ազգային խորհուրդ մը, բոլոր համայնքներու եւ խաւերու համեմատական մասնակցութեամբ, ժամանակի ընթացքին կը լուծուէին այն բոլոր հարցերը, որոնց շուրջ այլանդակ պատմութիւններ լսեցինք այս վերջին շրջանին։

Ամփոփենք մեր հիմնական մտքերը.—

ա) Հայ կեանքին մէջ գործող հոսանքներու իրերամերժ ընթացքը, տարաբախտաբար թոյլ չի տար ստեղծել միացեալ ճակատ մը, ներքին կազմակերպութեան համար։

բ) Մեր ժողովուրդի ազգային նկարագրի եւ ֆիզիքական գոյութեան անհրաժեշտութիւնէն մղուած, Դաշնակցութիւնը պատրաստ է առանց ոտքով ձեռքով մերձենալու, խրախուսելու եւ գործի մղել բոլոր առողջ ազգայնական տարրերը, ի հարկին գործակցելով լայնօրէն անոնց հետ։

գ) Ազգային ներքին կազմակերպութեան պէտք է տալ համազգային հանգամանք առանց դաւանանքի խտրութեան։

դ) Պէտք է կազմել ազգային կեդրոնական վարչութիւն մը, միակ ղեկավարն ու տնօրինողը ազգային բոլոր գործերուն։

ե) Այս նպատակով ամենավճռական եւ հիմնական քայլերը պէտք է առնել Փարիզէն, հրաւիրելով խորհրդակցական ժողով մը բոլոր այն կազմակերպութիւններու եւ հոսանքներու մասնակցութեամբ, որոնք բացայայտ հակառակորդ չեն մեր ներքին կազմակերպութեան։

Մտադրամանութիւնները մեկդի դնելով կը կարծեմ թէ այս ուղղութեամբ միայն կրնանք արդիւնքի մը յանգիլ։

Եւ այս աշխատանքէն ետք միայն պիտի ըսենք մեր վերջին խօսքը բոլոր այս ցեցերուն, որոնք այսքան կենսական խնդիր մը վերածեցին վերջ ի վերջոյ «վեղարակռուի»։ Եւ վերջ- պէս այս աշխատանքէն ետքը պիտի ըսենք բուն ժողովրդին,— ո՛չ տէր ունիս, ոչ ղեկավար, գլխուդ ճարը նայէ։

Ս. ՏԷՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԻՒՆ ԵՐԿԱՐ ՄԱԶԵՐՈՒ.— Աղջիկնե՛ր, ուշադրութիւն, կարճ մազերու նորաձեւութիւնը աշնան սրեւի պէս իր չողերը ժողված՝ կը մեկնի։ Այս հենոն կարճ մազերը որոնք մանչոյայսյան, որ սկսաւ հակառակ շարժում մը։ Այժմ նորաձեւութիւն է երկարել մազերը, օծի պէս կախել ուսերէն ի վար, կամ փունջ շինել գլխուն վրայ։ Վարսավիրները ուրախ կը թուին նորաձեւութեան այս դարձին առթիւ, որովհետեւ պիտի օգտուին ծախելով այն մազի պաշարները զորս կը հաւաքէին մինչեւ հիմա, եւ կը գնէին Պրըթոնցի կիներէն մասնաւորապէս։

ԿՈՄՍՈՄՈԼԸ

(Թղթակցութիւն Երեւանէն)

«Կոմսոմոլիստ» կը կոչուին այն երիտասարդ պոլշեւիկները, որոնք 12-20 տարեկան են։

Ինչպէս Ռուսաստանի, նոյնպէս եւ Հայաստանի մէջ կոմսոմոլը երկրի ամէնէն անբարոյական խաւի հաւաքածոն է։ Ամօթը եւ խիղճը անոնց համար «բուրժուական-մէշչանական» հասկացողութիւններ են, իսկ ընդհակառակն անբարոյականութիւնը, խուլիգանութիւնը եւ ամէն տեսակի լրբութիւնները՝ պոլշեւիկեան-յեղափոխական արժանիք։

Կոմսոմոլի ակումբը այնպիսի վայր մըն է, ուր ամօթ եւ պատիւ ըսուած բանը գոյութիւն չունի։ Երեկոները այնտեղ կը հաւաքուին «կոմսոմոլիստ» եւ «կոմսոմոլիստկա»ները, զուարճանալու ու զանազան տեսակի խայտառակութիւններ սարքելու։ Երկրի անբարոյական տարրերը կը համախմբուին այնտեղ։ Կոմսոմոլի շրջանը ինկած քաղաքացին, աշակերտը եւ աշակերտուհին եթէ շուտով չփախչի, բոլորովին կը տարուի պոլշեւիկեան «առաքինութիւններով» եւ կ՚անբարոյանայ։

Իսկ «կոմսոմոլիստկան»։

Կարճ հագուստ մը, վրան կաշիէ «չոքէթ» մը, մազերը կտրած, գլխին «կէփի» մը, շրթներուն սիկառ մը։ Ահա կոմսոմոլիստկան, որ պոլշեւիկեան բարոյականի մարմնացումն է....

Կին բաժինը.— Կոմունիստական կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէի կից գործող կիներու բաժինն է այս, բաղկացած ամուրի եւ կամ ամուսնաթող կիներէ, որոնք կեանքի են կանչուած կիները քողքերու կապանքներէն ազատելու համար։ Շատեր կան որ մէկէ աւելի արկածներով կապուած են պոլշեւիկ անուններու հետ։ Կին-բաժինը ամուսնաթող կիներու համար հանգրուան մըն է, ուր կը ճեան մէկ-երկու շաբաթ եւ նոր «ամուսիններ» ճարելով կը չքանան։ Կին-բաժինը անբարոյականութիւն տարածելէ զատ, ունի գործ մը եւս խրախուսել բոլոր կիները, որոնք մտադիր են բաժնուիլ իրենց ամուսիններէն։

Այս ձեւով կ՚ընթանայ կին-բաժնի «կիներու ազատագրական» գործը։ Հ.Կ.Կ.Կ.Կ.ի կից կին-բաժինը երեկոները կը ներկայացնէ բանուկ սրճարան մը, ուր ներկաները անխտիր, կին թէ այր, կը խմեն, կը զուարճանան եւ «սօցիալիզմ են կառուցանում»։

Կարծես կոմսոմոլն ու կին-բաժինը քիչ էին ապականած մեր երկիրը, պակասը լրացնելու համար անցեալ տարի ամառը Մոսկուայէն Երեւան հասան այնտեղի «կորչի՛ ամօթը» ընկերութեան քանի մը տասնեակ անդամները, որոնք բոլորն ալ մերկ էին, թէ կին եւ թէ այր։ Ինչպէս ընկերութեան անունէն ալ կ՚երեւայ, անոնց նպատակն էր ջնջած ամօթն ալ վերցնել։ Սակայն, բարեբախտաբար, հայաստանի հասարակութիւնը սուլոցներով ընդունեց եւ ետ ուղարկեց այս այլասերածները։

Երեւանի Զագսին (քաղաքային արձանագրութեանց) տեղեկագրերը ցոյց կուտան որ ապահարզան կատարողները գրեթէ բոլորն ալ պոլշեւիկներ են եւ մեծամասնութիւնը կոմսոմոլիստներ։ Աւելի զատ, եթէ նկատի առնենք ամէն տարի Երեւանի մէջ կատարուած քանի մը հարիւր ապահարզանները, կոմսոմոլն ու կին բաժինը, առանց խղճահարութեան կրնանք ըսել որ այլասերուած պոլշեւիկները այլասերեցին եւ մեր երկիրը։ Պոլշեւիկները գիտեն իրենց ակումբներէն դուրս ալ տարածել իրենց շահատակութիւնները, ինչպէս այս տարի կատարուեցաւ քանի մը կոմսոմոլիստներու եւ բանաստեղծ Չարենցի կողմէ։ Այս բոլորին մէջ արդիւնքն ըլլալով, Երեւանի մէջ բացուած է ընկեցիկներու համար յատուկ հիմնարկութիւն մը, որ կը կոչուի «Մսուր»։

Թողունք կոմսոմոլն ու կին-բաժինը եւ քիչ մըն ալ խօսինք հայ ղեկավար պոլշեւիկներու բարքերէն։ Սկսինք հանգուցեալ Միասնիկեանէն։

Միասնիկեանը Թիֆլիս փոխադրուելէ յետոյ, մտադրեց թողուլ իր ռուս կինը եւ ամուսնանալ երիտասարդ հասակէն զինքը մերժող հանգուցեալ Վ. Տէրեանի կնոջ հետ։ Պատմութիւնը երկար է։ «Կինս ինծի դաւաճանած է» ըսելով դատարանի միջոցաւ ձգեց կինը եւ ամուսնացաւ Տիկին Տէրեանի հետ։

Նոյնպէս Թիֆլիսի մէջ Ս. Խանոյեանը (Անդրկովկասի Կ. Կ.ի Նախագահ) նախկին զինուորական մը Սիբիր աքսորեց եւ ամուսնացաւ անոր կնոջը հետ, որովհետեւ ծերացած էր իր կինը։

Զգացար Գ. Մակինցեանը երկար ժամանակ դերասանուհի Ա. Ռ..ի հետ կենակցելէ յետոյ ականատես դաշնակցականի մը աքսորական վիճակէն օգտուելով անոր կինը փախցուց եւ Հայաստանի «Սուսլին»ը, Ա. Յովհաննէսեան անբարոյական կիներու հետ կ՚անցընէ իր գիշերուայ ժամերը։ Անգամ մըն ալ հաշխատոր ցնծուհիի մը քով մոռցած էր իր թղթապանակը...

Հայաստանի կոմունիստ կուսակցութեան «սիւներէն» խուլիգան Շահսուվարովը ամբողջ գիշերները «ակուշերկա»ներու խմբակով մը զբաղած է։

Հայաստանի պետական համալսարանի վարիչներէն տխմար Գ. Իւլիքճեանը դեռ անցած տարի ուսումնական տարուայ սկիզբները տարագիր դաշնակցականի մը ուսանողուհի կինը իր տունն էր հրաւիրած, քաղաքական գրականութեան դաս տալու եւ յանդգնած էր խայտառակել զայն, սակայն իր արժանի պատիժը ստացաւ երեսին, «գրականագէտ», «հասարակագէտ» ու մատերիալիստական աշխարհըմբռնողութեան «փիլիսոփայ», «մանկագէտ» Գ.ին։

Ահա մեծերը, ի՞նչ կ՚ուզէք որ ըլլան փոքրերը։

Ա. ՀՐԱՆԹԻՆ

ԱՊՐԻԼ 1

Առնօք, տարիները կը նորանային ոչ թէ Յունուար 1ին, այլ Ապրիլ 1ին։ Մինչեւ 1564 Թուականը, կաղանդը կը սկսէր «խաբու օր»ին, երբ մարդիկ իրարու կուտային զանազան նուէրներ եւ մաղթանքներ։

Կարոլոս Թ. հրամանագիրով մը փոխեց այս հին սովորութիւնները, եւ այդ օրուընէ իվեր Ամանորը սկսաւ Յունուար 1ին։ Ամէն մարդ ստիպուած էր հպատակիլ արքայական որոշման։ Եւ այդ օրուընէ սկսեալ, մարդիկ իրենց լուրջ նուէրները, կաղանդչէքները եւ մաղթանքները կուտային Յունուար 1ին, իսկ Ապրիլ 1ին, թէ զուարճանալու եւ թէ հին սովորութիւնը յաւերժացնելու համար, ծիծաղաշարժ եւ սուտ նուէրներ կը ղրկէին։

Ապրիլ 1ի խաբէներուն ծագումը այս է։

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

— «ՊԷՌՆԱՐ ՔԷՆԷ», Անտրէ Մօրուայի։

Կարդացա՞ծ էք Հիւկօի Աւազախորումը։ Գրբէօն ծովափի մը վրայ՝ աւազը չափազանց թոյլ է եւ ծորուն, կարծէք տիղմ ըլլայ կամ աւելի ճիշդը թանձր հեղուկ մը. ու այդ փխրուն ծովուն մէջ մոլորած ճամբորդներ յանկարծ կը զգան թէ իրենց ոտքերը կը մխրճին, կը սուզուին անդիմադրելիօրէն դէպի ներս, աւելի ու աւելի խորը, նախ մինչեւ ծունկերը, յետոյ աւելի վեր, մինչեւ մէջքը... Երկիրը կը ծծէ մարդը. դիմադրելու ոեւէ փորձ աւելորդ է. աւազի ներք ալիքները կը բարձրանան ու վերջ ի վերջոյ կը լափեն խեղճ անցորդը։

Անտրէ Մօրուայի վերջին վէպը — «Պէռնար Քէնէ» — պատմութիւնն է այլապէս ողբերգական աւազախրեալի մը, աւելի ճիշտ մարդու մը, որ արշալոյսը իր սրտին մէջ, աչքերը լայն բացած մինչեւ հորիզոնները, ճամբայ կ՚ելնայ ու յանկարծ կը զգայ թէ ինչպէս կեանքը, հոգերու ցանցը կը լարէ իր չորսդին ու պարտականութիւններու տղոսկուռ կոհակները կը բարձրանան, կը կուտակուին իր շուրջ, կը կասեցնեն իր սլացքը, կը թնճկուին իր հոգւոյն շուրջ...։

Ընթացիկ տագնապներու խութին վրայ, երիտասարդ հոգիի մը այս նուաճեկութիւնը պատմութիւնն է շատ շատերու. կան որ կը յաջողին գերազանց խոյանքով մը դուրս գալ անկէ, փրկել իրենց սիրտը ուր պահած են լաւագոյնը իրենց կեանքին, իրենց երջանկութիւնը. ուրիշներ, կը խրին, կը հրաժարին իրենք իրենցմէ. ալ ոչինչ չեն փնտռեր. ինչ որ կեանքը կուտայ, ան կը նկատեն միակ կարելին, միակ արժանին. արկածի բնազդը կը փոխարինուի իրենց մօտ ընթացիկ գործի բնազդով. դաշտերու թափառումներէն ալ վերադարձած են փարախ. իրե՞նք կը վարեն ժամանակը, թէ ան կը վարէ զիրենք. այդ մասին թերիմացութեան մը զոհն են ընդհանրապէս. աւազը բարձրացած է մինչեւ իրենց մտածումը։

Արդարեւ չափազանց ողբերգական է երբ ապրիլը կը դառնայ սովորութիւն մը ու մարդիկ կը յաւակնին ծէս կատարել տաճարի մը մէջ ուրկէ աստուածները մեկնած են. «ինչ որ սարսափելի է, այն է որ ոչինչ կայ սարսափելի.» ըսած է արդէն Տուրգենեւ իր օրին. ու դժբախտաբար մեր ժամանակը խճողուած է մարդոցմով որոնք սկեպտիկ են, հմայաթափ են կեանքի մասին եւ սակայն կ՚ապրին։

Ահա՛ Անտրէ Մօրուայի վէպին հիւսկը.—

Ֆրանսական գաւառակի մը, Փօն ար Լէօոի մէջ, Աշիլ մեծ հայրն է հին գերդաստանի մը եւ հիւսուածեղէնի բարգաւաճ գործարանի մը, որուն ղեկավարութիւնը ան կը մտածէ յանձնել իր երկու թոռներուն, Անթուան եւ Պէռնար Քէնէի։

Անթուան ընտանիքին հարազատ շառաւիղն է, սնած մաքուր աւիշով. երջանիկ ամուսնութիւն մը զինք կապած է պապենական տան, գործին եւ ոգիին, Աշիլ անոր մէջ դրած է իր բոլոր հաշիւներն ու յոյսերը։

Պէռնար իր խանդավառ երիտասարդութիւնը անցուցած է զինուորական ծառայութեան եւ Փարիզի մէջ. հին տակառ մը լեցուն նոր գինիով. չափազանց բուռն յիշատակներ, մանաւանդ սէր մը եւ ֆանթաստիկ ոգի մը չեն թոյլատրեր զինքը հաշտուելու իր ընտանեկան միջավայրին եւ գործին հետ. հոգիով բացակայ է. տակաւին անհաղորդ իր զաւակարգի հոգեբանութեան, ան թրթռուն է մարդկայնական զգացափառականութեամբ որ զինքը կը ծառեցնէ աւելի բանուորական շրջանակին։

Զինքը կարելի է ըմբռնել հետեւեալ խօսքերուն մէջ, խնջոյքի մը պահուն ուղղուած սեղանակից տիկնոջ մը։

«Չէ՞ք գտներ որ երջանկութիւնը, նոյն իսկ ամենէն մեկը, միշտ ապահովութիւնը տեւողը կ՚արժեցնէ մեր Որքան արուեստական է կեանքը։ Չպիտի՞ ուզէիք ո եւ է հեռաւոր կղզի մը Ֆիճի կամ Թահիթի, ուր մ նաները անծանօթ ըլլային, բամը՝ անզօր եւ ուր վայր ներ, երջանիկ եւ մերկ հասարակածի երկնային մային տակ»։

Բայց վե՞րջը։

Վերջը ճակատագիրները շրջուին. երկու կեանքը կը հետեւի տրամաբանութիւններու, առկ բոլոր նախատեսութեան

Անթուան, երեւը, կը նայ իր կնոջ, Ֆրանսուազ թաքին հմայքին տակ զգացում, երջանկութեան բուռով տարբերուն. այս լեցդան, կ՚ուզէ արուե ամուսնին ամբողջ սրտին գործի մտահոգութիւններ է մուտ գործէն հոն. գործ բական պահանջներուն կը կազրէ իր հոգիի պահանջ կատարելու պայքար մըն նախնական սրտի մը կարօ բաղդաշտ դարուն ողին օր ան կը դառնայ աւելի կան շարժառիթ մը Անթուա գոյութեան մէջ։

Պէռնար, կրտսերը, իր լու, շարժելու թափերն ներէն մղուած, իր պայման գործին մէջ կը սկսի պայր մը, յաղեցում մը, մը. ան իր մտածումներ ռում մը կուտայ կարգ թեան մը կ՚ընթարկէ իր րիկ կեանքը. իր սիրուհի ման Պէզօ, որ երբեմն մըն էր, կը դառնայ մանր նութիւն մը։ Ամառ մը, եաններու փէշերուն վրայ հետ կ՚ապրի իր սէրի մէկ աշնանավերջը. Սիմո զգայ ազգեցութիւնը աւելի զօրաւոր քան իր

«Ո՛հ, կը զգամ, կը հեծ գիտեմ որ գործարանիդ անհուհոն դէմքը աւելի քու քով քան մեր սէրին նակարեւոր եղելութիւնը կա տխուր է և նուաստ

«...Ինչ որ կ՚ընես, չի ցնել քեզ, բաւական է րենաս շարժիլ, հրամաննե վերջապէս ինքզինքդ նկատելու։»

Գործարանին մէջ դժգոհութիւններ զինքը ւրեն դէպի պարտական զլուխը. որքան աշխատ թափ, նոյնքան գործի քով աւրուելու կը զգայ

Այլեւս իր տարբեր գործին մեքենականութիւնը թափանցէ իր մէջ. իր մտածումը կը խառնանքէ եղուկին կարծէք կը դառնայ գործարանին մէկ

Անթուան, Ֆրանսուազ բաժնուի հմայքին վերջ ի վերջոյ կը ղապարը, ուր թ մինչ այդ իր կեանքը չի նայիր, չի լսեր աւանդութեան, թեանց կոչը. սիրտն իր զեկը... Հայրենի հեռու, հայաւայրին րուն վրայ անոնք կ՚երթ փեթակ մը հիմնելու յաղթանական է այս բանակալութեան դէմ...

Պէնար, վրդովուած է քով այս նահանջէն. խանատուութիւնները կը մագառակուին իր մէջ. կը մերժէ ցանցի մը մէջ լափէ զինք. աւազախրեալ իր ներսէն ոչ մէկ ձայն նին մտնեւ մարած վերջին հանգրուան մը իր բարեկամուհին հետ, որ այլեւս անզօր ժեշտի նամակի մը մէջ իր երգը կ՚երգէ։

«Ասիկա, Պէնար, նամակ մըն է, «Ինծ մի գրէք»

...երը չպիտի կարդամ: Շատ տաժանքը... ուած եմ, աւելի տառապի... ըմ ուզեր: Չեմ կարծեր որ դուք ...ւակցած ըլլաք թէ ի՞նչ ասոփ...ան ձեզ սիրած եմ:

... Ձեր խաղաղ կեանքը ...ւր է, եւ ես այդ բանին չեմ ...ք հանդուրժել. այսու... ...ակայնիւ ձեզ կը սիրեմ...

«Ես պիտի կարենայի սիրել ...ւյն իսկ ձեր սառնութեան պա... ...ւ բայց ինչ որ գիս կը ...ինչ որ գիս ձեզմէ կը ..., այդ ալն է' ըր երբ դուք ...ք ձեզ համոզել եւ ուրիշ... ...ը համոզել թէ ձեր այդ զգա... ...ն սառնութիւնը, ձեր գոր... ...ն այդ նուիրումը առաքինու... ...ններ են, մինչ անոնք ձեզի ...ին բնական են, ոչ ա... ...ւ, ոչ պակաս:

«Ո՜հ, երկու սեղանի վրայ ...ւ չէ երբեք: Աւելի ուշ, ...ք գիս բոլորովին մոռցած ըլլ... ...ք պիտի սկսիք թե... ...ւ հասկնալ թէ չափազանց ...ք մը փճացուցիք եւ ա... ...ւ մինչեւ ցաւալի կորուստ ...ն է»:

Պչնարի հարազատ կեան... ...ն տաղանդագիրն է այս: Ան ...ւ չարունակէ սակայն ապրիլ, ...ւ ճիշտ քաշքշուիլ առօրեայ ...ւ ծփանքէն. իր անց... ...ւ բրածոյ մըն է այլեւս իր ...ւ համակերպած է իրերու ...ւ եւ առօր գիտակցու... ...ւ, նոյն իսկ հպարտու... ...ւ ունի:

«Ամէն ինչ հաշուի առնուելէ ...ւ, միթէ ամէն բանի թերն ...ւ գէմը իրար չե՞ն արժեր»:

Եւ այս վերջին պատեհա... ...ութեան մէջ կը գտնէ ...ւ արդարացումը եւ թերեւս ...ւ մխիթարանք:

Պարտաւորները իմաստու... ...ինը չէ՞ սակայն ասիկա:

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՐԻԽԱԷԼԻ ՄԷՋ

Մարտ 26ին, Շաբաթ երեկոյ ...այ Ակադեմին մէջ տեղի ունե... ...ւ գեղարուեստական երեկոյթ ..., որ կազմակերպուած էր ...ւ Հայ Տրամաթիկ խում...

Յայտագրին Ա. մասը կը կազ... ...ւ հայերէն արտասանութիւն... ...ւ, պարերգ եւ հայ երգեր ...ւ վրայ, ջութակի ընտիր ...ւ, դաշնակի ընկերակ... ...ւթեամբ: Երկրորդ մասին ներ... ...ւ երկու հայերէն ...ւ: Յաջող էին դերա... ...ւ:

Երեկոյթին ընդհանուր տպա... ...ութիւնը շատ լաւ էր, միայն ...ւ էր հայկական երգերու ...ւ:

Փափաքելի է որ յաճախ ...ւ կազմակերպուին նման ազգային ...ւ երեկոյթներ, վառ պահելու հա... ...ւ դղութիւններու մէջ հայկա... ...ւ ոգին ու թատրոնը:

Վերջին պահուն կ'իմանանք ...ւ յայտնի դերասանուհի Տիկ. ...ւ, որ շաբաթէ մը ի վեր Պրիւսէլ կը գտնուի, մտադիր է տեղական ուժերու մասնակցութեամբ եւ Հայ Տիկնանց Միութեան օժանդակութեամբ ներկայացում մը տալ Մէթրլէնքի Թատրոնին մէջ: Կը յուսանք թէ մեր հայրենակիցները պիտի ուզեն նիւթապէս ու բարոյապէս քաջալերել տաղանդաւոր արուեստագիտուհին:

Հ. Տ.

ՀԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՊԱՆՏՐՄԱՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մարսէյլէն կը գրեն մեզի.— Մարտ 27ին խումբ մը Պանտրմացի երեւելի երիտասարդներ հիմը դրին Պանտրմայի Հայրենակցական Երեւելի Միութեան:

Դժբախտաբար անպատեհ օդի հետեւանքով արուարձաններէն շատ մը հայրենակիցներ չէին կրցած ներկայ ըլլալ, սակայն եւ այնպէս, 25 հոգիի ներկայութեամբ Նախապէս ընտրուած յանձնախումբի մը կողմէ կարդացուեցաւ կանոնագիր-ծրագիրը, որ պզտիկ փոփոխութենէ մը վերջ վաւերացուեցաւ: Յետոյ ընտրուեցաւ հինգ հոգինոց առժամեայ վարչութիւն մը, որուն պարտականութիւնը պիտի ըլլայ Միութիւնը կառավարութենէն վաւերացնել տալ, եւ անդամներու թիւը աւելցնել:

Կ'արժէ շնորհաւորել այս օտար ափերու վրայ նետուած հայրենազուրկ բանւոր երիտասարդութիւնը որ կը ձգտի իր բնրոգնութեամբ անեղծ պահել հայրենի աւանդութիւններն ու ոգին:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ՈՐԲԵՐՈՒ ԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Փարիզի Հ. Ե. Ո. Միութիւնը իր գրադարան—ընթերցարանին կողքին կազմելով նաեւ լսարան մը 15 օրը մէկ անգամ կուտայ դասախօսութիւն մը: Առաջին դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ Մարտ 13ին կիրակի: Դասախօսեց Տօքթ. Վահան Պոլասան «Անդառնութիւն» նիւթին շուրջ: Բ. Դասախօսութիւնը տեղի ունեցաւ անցեալ կիրակի: Հակառակ գեղեցիկ ու պայծառ օդին, մեծ բազմութիւն մը փութացած էր, լսելու համար օրուան դասախօսը Պ. Կ. Բասմաճեան, որ ներկայացուց Կիլիկիոյ թագաւորութեան վիճակը խաչակիրներու արշաւանքի օրերուն:

Նկարիչ Պ. Ըաշնազարի օգնութեամբ մոգական լապտերով ցուցադրեց իր հետ բերած 88 պատկերները, պատրաստուած հայ որբերու պաշտպան եւ ծանօթ հայասէր հանգուցեալ հայր Տըլարիւի կողմէ: Ցուցադրուած նկարներու առաջին մասը կը ներկայացնէր Կիլիկիոյ պատմական վայրերը եւ հայաշատ քաղաքները: Իսկ միւս մասը կը ներկայացնէր 1909ի ջարդին նոյն վայրերու աւերուած վիճակը, ի մէջ այլոց Ջէյթունի եւ Հաճընի քաղերը:

Նկարներու ցուցադրութեան պահուն ներկաներէն շատեր այդ կողմերէն եկած ըլլալով պահ մը կարծեցին թէ կը գտնուին իրենց ծննդավայրին մէջ, իրենց կենդանի երկինքին տակ:

Հ. Խ.

ՏՕՔԹ. ՊՕՒԿՐԱՅԻ ԴԱՏԸ

Իր ատենին գրեցինք թէ ինչպէս Տօքթ. Պուկրա սպաննած է իր բարեկամ յաճախորդը, եւ դիակը պահած' իր բուժարանին ձեղունին մէջ: Վերջերս, Ըքսի դատարանին մէջ անօրինակ հետաքրքրութեամբ տեղի ունեցաւ դատը: Ֆրանսայի ամէնէն հեղինակաւոր փրոֆէսէօրները վկայութեան գացին, հաստատելու համար թէ զոհը դիտումնաւոր սպաննուած չէ: Այս առթիւ կատաղի վէճ մը ծագած էր պաշտպան փաստաբանին եւ ընդհ. դատախազին միջեւ: Երկու կողմէ պայքարեցան իրենց ամբողջ տաղանդովը, մէկ կողմը ազատ արձակել տալու, միւս կողմը մահուան դատապարտել տալու համար Ընդհ. դատախազը կարդաց իր ամբաստանագիրը եւ շարունակ 9ժամ խօսեցաւ, պահանջելով բժիշկին գլուխը: Այս ահարկու դատախազը, այդ առթիւ, կասկածի տակ ձգեց նաեւ փրոֆէսէօրներուն նպաստաւոր վկայութիւնները, եւ արհամարհելով բժշկագիտական փաստերը, հարցուց թէ ինչպէս բժիշկ մը, եթէ անմեղ է, կը պահէ դիակը:

Փրոֆէսէօրները կը պնդէին թէ հոգեբանական տագնապի արդիւնք է այդ: Նոյնքան կատաղի էր պաշտպան փաստաբանը իր ճառին մէջ, որ կասկածի տակ կը ձգէր հակառակորդին վկաները, բանտի բնակիչներ, եւ կը յարձակէր ընդհ. դատախազին վրայ:

Վերջապէս, երդուեալները տուին իրենց վճիռը: Տօքթ. Պուկրա' մշտնջենապէս թիապարտ:

Տօքթէօրը, որ ամբողջ դատին ընթացքին, անտարբերութեամբ կը հետեւէր վիճաբանութիւններուն, եւ լացաւ միայն երբ մնաց մօրը անունը տուին, ուսերը թօթուեց վճիռին պահուն:

Պաշտպան փաստաբանը, իրեն պատասխան երդուեալներուն, կ'ըսէր.

— Հիմա' կը սկսի բուն դատավարութիւնը:

Հաւանական է որ դատը տարուի վճռաբեկ ատեանին առջեւ:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՕԼ.— Անցեալ շաբթուան երկու կարեւոր մրցումները վերջացան ֆրանսական յաղթութեամբ մը եւ պարտութեամբ մը: Բանակը յաղթեց պելճիքացիներուն' 4-3ով, մինչ անգլիական Isthmian Leagueը պարտութեան մղեց Ֆրանսայի Ազգ. խումբը, նմանապէս 4-2 նշանակէտով: Պելճիքացիները արդէն յաղթած ըլլալով անգլիացի գինուորականներուն, կը կարծուի թէ եռանկիւնաձեւ մրցումներու (անգլիական, ֆրանսական եւ պելժ բանակներ) այս տարուան ախոյեանութիւնը ֆրանսացիները պիտի վաստկին:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՑՐԴ ՈՂԻՄՊԻԱԿԱՆ.— Նորվեկիա Ամսթէրտամի յառաջիկայ Ողիմպիականին պիտի մասնակցի 80 ներկայացուցիչներով եւ ձմեռնային խաղերուն 25 մրցորդներով, որոնցմէ 16ը սքիէօր եւ 9 չմշկորդներ (patineur): Ասկէ առաջ Ֆինլանտայի համար յոյս էին տարածած, թէ Ողիմպիականէն հրաժարած է: Նորագոյն տեղեկութիւնները կը հերքեն այդ լուրը:

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ.— Ամերիկացի ծանօթ ըմբիշը' Մանուկ Նազարեան գեղեցիկ յաղթանակ մը եւս տարած է Քէմպրիճի մէջ, նշանաւոր Ռուսի մը' Ֆօ Թէլըչինի դէմ, զարմանք եւ հիացում պատճառելով ամենուն: Ռուս «Ըռիւծ»ին կողմնակիցները 500 տոլար գրաւ դրած էին' թէ Նազարեանը պիտի պարտուէր: Թէլըչին ասկէ առաջ Նիւ Եորքի մէջ ուրիշ յայտնի ըմբիշի մը' Վէլտի Զպիշքոյի դէմ երկու ժամ տեւող գօտեմարտէ մը յաղթական դուրս եկած էր:

ԿՌՓԱՄԱՐՏ.— Սուրիահայ թերթերը կ'արձանագրեն երիտասարդ կռփամարտիկի մը անունը' Պրուսայի Աստղը գիւղէն Յովհան Ոսկանեան, որ սկսեր է որոշ յաջողութիւններ ցոյց տալ: Ոսկանեան Պէյրութի հայ ֆութպօլիստներու շարքին ալ կը պատկանի եւ սէնթր-հաֆպէք կը խաղայ:

Հ. ԳՆԴ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՃՐԱԳՈՐԾ ՄԱՅՐ-ՕՐԻՈՐԴԸ.— Սթրազպուրկի մէջ հրեշային ոճիր մը գործած է երիտասարդ աղջիկ մը: Օր. Մաթիլտ Ֆէյ, սպասուհիի գործ մը գտնելու նպատակով, տարի մը առաջ կ'երթայ Պուա-Քօլօմպ, կ'աշխատի քանի մը տուներու մէջ: Կը ծանօթանայ իտալացի երիտասարդի մը հետ: Եւ երբ աղջիկը յղի կը մնայ, երիտասարդը կը ճամբէ զայն:

Այն ատեն դժբախտ աղջիկը կը դառնայ գիւղ, մօրը տունը: Մինչեւվերջ կը ծածկէ իր յղութիւնը: Անցեալ գիշեր երկունքի ցաւերը սկսան եւ չդիմացաւ ու պոռաց: Մայրը արթննալով, թէյ ու բուսաջուր պատրաստեց աղջկան համար, որ կեղծեց թէ ստամոքսը աւրուած է եւ կը ցաւի: Քիչ վերջ մայրը գնաց քնանալ եւ աղջիկը առտուան դէմ աշխարհ բերաւ աղջնակ մը: Անմիջապէս ելաւ, առաւ մկրատ մը և անխղճօրէն մկրատեց նորածինը, մաքրեց ամէն հետք եւ պառկեցաւ:

Մայրը առտուն իմացաւ, սակայն, ամէն բանը: Նորածինին դիակը, որ 18 տեղէ կտրուած էր մկրատով, գրաւած է ոստիկանութիւնը եւ արգիլքի տակ առած մայրը, որ այժմ կը դարմանուի բանտին հիւանդանոցին մէջ:

ԹՄՐԵՑՈՒՑԻՉ ԴԵՂԵՐՈՒ ԴԸՐԱԽՈՒՄ.— Վերջերս սպայ մը կը դարմանուէր հիւանդանոցի մը մէջ: Հիւանդին բժիշկը կասկածելով գիրքի մը մասին, զոր դեռ նոր ընդունած էր սպան, բացաւ եւ մէջէն գտաւ թմրեցուցիչ դեղեր: Լուր տուաւ ոստիկանութեան, որ շարունակեց քննութիւնները: Նամակով մը տունը, սպային հասցէին ղըրկուած էին կարգ մը թմրեցուցիչներ, որոնք չբացուած գիրքի մը մէջ դրուելով, ղրկուեր էին հիւանդանոց: Աւելի տեղեկութիւններ չկրցին քաղել ոստիկանները: Սակայն երբ սպան, ապաքինած, մեկնեցաւ հիւանդանոցէն, հետապնդեցին զայն, եւ առտու մը բռնեցին ու խուզարկեցին: Վրայէն գտնուեցաւ էռոյինի և քօքայինի կապոցներ: Ցաճախած տունն ալ խուզարկուելով, գտնուեցան մեծաքանակ թմրեցուցիչ դեղեր: Տանտէրը, Շմիտ, եւ սպան ձերբակալուեցան:

ՈՒՐ ԵՍ, ԱԴԱՄ.— Փասի թաղին մէջ, Ալպօնի պարտիզակին մօտ կը գտնուի հնկայ ապարանք մը, որուն շինութիւնը դեռ աւարտած չէ: Առջի առտու, երբ բանւորները մտան աշխատանքի յատուկ իրենց տաղաւարը, տեսան որ ներսը կը շըրջագայի գեղեցիկ ու շիկահեր երիտասարդ մը, մերկ ինչպէս Ադամ: Երբ այս երիտասարդ Ադամը տեսաւ բանւորները, չափազանց վախցաւ, եւ փախաւ ու գնաց կծկտիլ անկիւն մը: Փայտի տաշեղներով ուզեց ծածկել իր մերկութիւնը: Սակայն, բանւորները աւելի հետաքրքիր, հետապնդեցին եւ ուզեցին դուրս հանել իր թաքստոցէն: Ադամ չէր ուզեր դուրս ելլել: Այն ատեն կանչեցին թաղին ոստիկանապետը, որ բամբ ձայնով դուրս կանչեց զայն իր թաքստոցէն.

— Ադա՛մ, դուրս եկուր:

Եւ Ադամ դուրս ելաւ, այս անգամ, առնելով ոստիկանապետը, քիչ մը աւելի ապահով:

Ադամ, որ միայն անգլիերէն կը խօսէր, չէր կրնար որոշ տեղեկութիւններ տալ իր մասին: Կղկտուր պատասխաններէն քաղելով, յայտնի եղաւ որ, 10 օրէ ի վեր Փարիզ հասած է Լոնտոնէն: Արքայական հեծեալ պահակագունդին մէջ ենթասպայ էր, անունն է Վիքթօր Մօհապի: Սակայն չէր կրնար բացատրել թէ ինչպէս մտած է տաղաւարին մէջ ո՛ւր ձգած է իր զգեստները: Կը թուի որ անյիշողութեան դատապարտուած հիւանդ մըն է: Ոստիկանապետը բանւորներէն փոխ առած հագուստներով ծածկեց մերկութիւնը եւ տարաւ ոստիկանատուն:

ՍՈՒՏ - ՎԻՐԱՒՈՐՆԵՐԸ.— Մօնրուժ—Սէնթիւր կայարանին պաշտօնեաներէն մէկը, առջի.օր երկաթուղագիծին եզերքը, փոսի մը մէջ գտաւ թշուառ մարդ մը, որ կը հնչար: Պաշտօնեան վերցուց զայն եւ տարաւ ոստիկանատուն, ուր վիրաւորը պատմեց թէ գիշերը, երբ կամուրջին վրայէն կ'անցնէր, երեք անծանօթներ յարձակած են վրան եւ կամուրջէն վար նետած են զինք: Այս ըսելով, սկսաւ պոռալ պռռչալ: Անմիջապէս փոխադրեցին հիւանդանոց, ուր հաստատուեցաւ որ ո եւ է վէրք չունի, եւ կեղծիք է ըրածը:

Ոստիկանները քննութիւն բացին եւ հասկցան որ թափառաշրջիկ մըն է այս սուտ վիրաւորը եւ զանազան առիթներով դատապարտեալ մը: Երբ ոստիկանները թեւէն բռնեցին եւ հիւանդանոցէն դուրս պիտի հանէին, մարդը սուտ խուլ ձեւացաւ, չէր ուզեր լսել. «ականջս գոցուած է» կը պոռար:

Եւ, խեղճ մարդուն չձգեցին որ սուտ հիւանդ ձեւանայ ու խմէ հիւանդանոցին տաք ապուրը:

ՑԻՄԱՐ ԿԻՆ ՄԸ.— Թէրէզիէնհօֆի մէջ (Գերմանիա), Տիկին Աննա Քրավիւքի, 33 տարեկան, երբ իմացաւ թէ ամուսինը կը խաբէ զինք եւ կը կենակցի ուրիշի մը հետ, սաստիկ յուսահատութեան մը մատնուեցաւ: Եւ իր վիշտին մէջ անզուսպ, դանակի հարուածներով սպաննեց իր 11 տարեկան աղջիկը, զոր ունեցած էր խաբող ամուսինէն:

ԴԷՊԻ ՄԱՀ.— Լուի Լըքլէր ծառայ մըն էր: Խնայողութեամբ քիչ մը դրամ հաւաքեց եւ գնաց արուարձաններուն մէջ հող առաւ, վրան տնակ մը շինեց: Անցեալ օր, ձգեց Քաւէ փողոցին վրայ վարձած տունը, եւ գնաց հաստատուիլ իր նորաշէն տնակին մէջ: Առտուն արթնցաւ եւ տեսաւ որ հողատէրը եկեր դրամ կ'ուզէ:

Երեք հազա՜ր: Մինչդեռ խեղճ Լըքլէր սանթիմ չունէր: Այնքան յուսահատեցաւ որ եռեւէ եռեւ կոկորդն ի վար պարպեց չորս շիշ, որոնց մէջ կային զանազան հեղուկներ, ձեթ, ֆորմօլ, թէնթիւր տ'իօտ եւայլն: Երբ մահը ուշացաւ, յուսահատը ուզեց արտորալ: Եւ ածելիով կտրեց վիզը, աջ բազուկը եւ զանազան տեղեր ու ինկաւ գետին:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ Թղթակիցները գրել մէկ էջի վրայ եւ մելանով:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՐԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Դուք ալ տեսի՞ք:

— Ո՛չ, այն լաւագոյն պատճառով, որ ես ալ չէի գիտեր:

— Զարմանալի է, ինչ որ կը պատմէք: Երէկ, ուրիշ մէկը' Հայ ..., կեդրոնական ոստիկանատունը ... հոսկէս հարցուցեր է, թուրքիոյ հիւպատոսին միջոցաւ եւ ... Զաքարիայի խնդրին առ... ...թիւ.

Եօնուս կարեկցութեան ձեւեր ... փորձեց:

— Հհասկցա՞ք թէ ուրիշ ... խնդիր մըն է որ ուզած ... այդ տեղեկութիւնները քաղել:

— Հիմա կը հասկնամ:

— Մէկը կեդրոնական ոստիկանատուն գիմած է, ուրիշ մը ..., երրորդ մը ուրիշ մէկուն:

— Պարոն Քարօմանօ, գիս շատ կը հետաքրքրէք եւ կ'ուզեմ շարունակութիւնն ալ իմանալ, առաւելեւ դժուար չէ հասցէս գտնել, քանի որ Մարսիլիոյ փողոցներուն ցանկին մէջ կայ:

— Ցանկին մէջ, եթէ չեմ սխալիր, չորս Միխալօփուլօ կայ, պէտք էր գիտնալ թէ ո՞րն էր:

— Շիտակ է:

— Մարդը յայտնեց թէ կոստանդին Միչէլը ըլլալու է, այդ ինծի բաւեց:

— Այդքան լա՛ւ կը ճանչնաք ուրեմն զիս: Ես առաջին անգամ է որ ձեզ կը տեսնեմ:

— Ես ալ, բայց անուղղակի կերպով, ինծի մատուցած էք ծառայութիւն մը որ չի մոռցուիր: Երբ Մարսէյլ հասայ, հայրենակից մը ինծի համար ձեզի գիմուած ըլլալու եւ դուք ալ ինծի պաշտօն մը գտաք, որուն միջոցաւ կրցայ ապրուստս ապահովել:

— Հայրենակիցներու միջեւ չ'արժեր իսկ խօսիլ, ուրախ եմ որ չէք մոռցած:

— Այս բացառիկ պարագան ձեզ կը բացատրէ թէ ձեզի հետ կապ ունեցող խնդիր մը, ինչու համար իմ մէջս արթնցուց հետաքրքրութիւն մը, որ ուզեցի գտանել:

— Ուրեմն կրցա՞ք բան մը գիտնալ:

— Ընծանօթը խմելու հրաւիրեցի. սրճարանէ սրճարան տարի եւ գիշերը Թավէռն Ըլզասիէնի մէջ անցուցինք: Առտուան ժամը երեքի ատեն, սարսափելի գինովցած էր. եւ ինքզինքս բռնած էի. իր փնտռտուքներուն մասին սաքէն ձաքէն թող տալէ յետոյ, վերջապէս խոստովանեցաւ թէ' Թուրք ոստիկանութեան կը պատկանէր եւ պաշտօն ունէր հետապնդելու եւ ի հարկին սպաննելու մահապարտ Զաքարիան, որ նոյն ատուն իսկ, Թայմէզ շոգենաւով Մարսէյլ հասած էր:

— Այս բոլոր պատմութեան մէջ, գեռ չհասկցայ թէ' Թուրք ոստիկանը ինչո՞ւ իմ հասցէս կը փնտռէր:

— Արդէհետեւ դատապարտեալին հետքը կորսնցուցած էր եւ գիտէր թէ Զաքարիան ձեզի ուղղուած յանձնարարական մը ունէր. այս նամակը, ի վերջոյ պիտի ստիպէր Ցօյնը ձեր մօտ գալու: Ձեր տան դրան առջեւ սպասելով, յոյսով կը յուսար անոր հանդիպիլ:

— Գէշ տեղեկութիւն առեր է:

— Պարոն Միխալօփուլօ, ալ ինծի կը մնայ մեկնիլ. կը կարծեմ թէ' լաւ ըրի որ եկայ ձեզի լուր տալու. պարտականութիւնը ինծի կը թելադրէր այս այցելութիւնը:

— Ուրախ եմ ձեզ ընդունած ըլլալուս, քանի որ ինծի հաճոյքը տուաւ ծանօթանալու հայրենակցի մը, որուն կրցեր եմ օգտակար ըլլալ:

— Կը յուսամ, սիրելի հայրենակից, թէ' բարի պիտի ըլլաք այցելութիւնս տեղեկացնելու պարոն Զաքարիա Փթօլէմայիսի:

— Կը կրկնեմ թէ այս պարոնը չեմ ճանչնար, պատասխանեց տանտիրականը, քիչ մը թթուած եւ ճամբեց իր հիւրը:

Եօնուս պէյ չլսեց, երբ դուռը հասաւ, մրմռեց.

— Կոստանդին, խորամանկ ես, բայց միւսներուն պէս, քեզ ալ խելքի կը բերեմ:

* * *

— Քսան վայրկեան յետոյ, Ռոմ փողոցի պանդոկի գրասենեակին մէջ նստած' Թուրքը լրագիր կը կարդար, երբ կոստանդին Միչէլ ներս մտաւ: Անմիջապէս հարցուց թէ պարոն Ըարլ Ցիւվալ իր սենեակն էր: Պանդոկապետին հաստատական պատասխանին վրայ, աստիճաններէն քով ելաւ:

Եօնուս երկու Յօյներուն խօսակցութիւնը մտիկ ընելու պէտք ալ անգամ չզգաց. կը կասկածէր արդէն: Նամակատուն գնաց եւ հեռաւորական հեռագիրը ուղղեց Պոլիս.

«Լաւ ճամբորդութիւն, առողջ նաւահանգիստ հասած, ճամբորդութիւնը շարունակելու համար 1000 ոսկի եւս անհրաժեշտ»:

Զաքարիա

Ինչ որ կը նշանակէր

«Զաքարիան հասած է, ձեռքս է, գործը կը լմցնեմ 25,000 ֆրանքով»:

Երբ Եօնուս պանդոկ դարձաւ, իմացաւ թէ' իր դրացին Ըառլ Ցիւվալ ատեն մը Մարսէյլ պիտի մնար. իր հաշիւը կարգադրած եւ աճապարանքով մեկնած էր պանդոկէն' անծանօթ ուղղութեամբ:

(Շար.)

վստահ եմ որ եթէ պէտք ըլլայ, դուք դարձեալ առաջին գիրքերուն վրայ պիտի ըլլաք, ինչպէս եղաք 1917 Հոկտեմբերի անհոլի օրերուն, ու դարձեալ պիտի դիմէք ձեր տեղը խնդրելու պատերազմի գիծին վրայ»։

Թուրքիոյ կը յառաջդիմէ

Կարսի երեսփոխան Աղա օղլու Ահմէտ պէյ կը գրէ «Միլլիյէթ»ի մէջ.—

Երբ գաղթի եւ փոխանակութեան հետեւանքով ոչ-իսլամ տարրերուն մէկ մասը մեկնեցաւ Թուրքիայէն, ոմանք սոսկալ աղէտ մը նկատեցին երկրին համար։ Անոնց կարծիքով, Թրքական առեւտուրն ու տնտեսութիւնը ամբողջովին պիտի կազմալուծուէին, եւ ուշ-կանուխ սնանկութիւնը պիտի հասնէր, որպէս թէ, բացի զինուորութենէ եւ նախնական երկրագործութենէ, Թուրքերը ընդունակ չէին ուրիշ ո և է բան ընելու։

Քանի մը տարի անցաւ, եւ այդ գուշակութիւններէն ոչ մէկը իրականացաւ։ Ընդհակառակն, մեր արտածումները հարիւրին 25 աւելցան, իսկ թուղթի, շաքրի եւ ծխախոտի բերքը օրէ օր շատցաւ։ Երկրին մէջ սկսաւ շինարարական աշխատանք մը, որ աննախընթաց է մեզի համար, եւ աշխատաւորներուն հարիւրին 90ը Թուրք է։ Ալփուլլուի եւ Ուշաքի շաքարի գործարանները, ինչպէս նաեւ Պօզհիւյիւքի աստղձագործարանները արդիւնք են Թրքական ստեղծագործութեան։

Թուրքիոյ կը գանգատի Պուլկարներէն

Սօֆիայէն «Միլլիյէթ»ի կը գրեն թէ անցեալ տարի Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ կնքուած դաշնագրին գործադրութեան մէջ դժուարութիւններ կը ծագին։ Առեւտրական ժամանակաւոր դաշնագրին պայմանաժամը աւարտած է, բայց չէ վերանորոգուած։ Միւս կողմէ թէեւ ըսուած էր որ Պալքանեան պատերազմէն յետոյ Պուլկարիայէն մեկնող Իսլամները, մասնաւորապէս Գըրճա Ալի և Մէսթանլըի կողմերէն, տէր պիտի ըլլան իրենց կալուածներուն, բայց մինչեւ հիմա այդպէս բան տեղի չէ ունեցած եւ այս նպատակով կազմուած յանձնաժողովը անգամ մը գումարուելէ յետոյ ցրուած է։

Գալով բնակութեան, եթէ Թուրք մը Պուլկարիա գալով բնակի, մէկ ամսուան բնակութեան թուղթ կը տրուի իրեն. այդ պայմանաժամը լրանալուն, պարտաւոր է նորոգել զայն որոշ պայմանաժամի մը համար, մինչդեռ Թուրքիոյ մէջ այդ տեսակ բան մը տեղի չունենար։ Թղթակիցը կ'ըսէ որ Պուլկարները Իսլամներուն մեծ դժուարութիւններ կը յարուցանեն, որով անոնք ուշ կամ կանուխ Թուրքիա գաղթելու պիտի հարկադրուին եւ ոչինչ գիներով իրենց ունեցածը պիտի ծախեն Պուլկարներուն։ Իրենց ապրանքին տէր ըլլալու համար գալ ուզող Իսլամներու վիզէին համար մեծ դժուարութիւններ կը հանուին եւ եկողներն ալ իրենց ապրանքին տէր չեն կրնար ըլլալ։ Ըստ դաշնագրին, Պուլկարիայէն գաղթել ուզողները պիտի կրնային իրենց անասունները և շարժուն գոյքերն ալ միասին տանիլ, իսկ անշարժ գոյքերը ծախել մինչեւ երկու տարի. սակայն երբ գաղթող Իսլամները իրենց հետ տանիլ կ'ուզեն լծկան անասունները, դժուարութիւն կը յարուցուի։

150 խանութ գոցուած

«Աքշամ» կը գրէ թէ, սպառման տուրքի քննիչները, վերջին 10 ամսուան ընթացքին, միայն Պոլսոյ Էմին Էօնիւի շրջանակի խանութպաններէն 175.000 ոսկի տուգանք գանձած են։ Ասոր հետեւանքով 150 խանութ փակուած է եւ ուրիշներ ալ կը սպասեն իրենց վարձակալութեան պայմանաժամին լրանալուն, նոյն քայլը առնելու համար։

Արագութեան մրցանիշ մը կոտրած

Ֆրանսացի ճարտարագէտ Լուի Քօթալէն 1000 ձիու ուժով ինքնաշարժ մը շինած էր՝ «Միսթըրի» անունով։ Ինքնաշարժը Ամերիկա փոխադրուեցաւ. ուր հազարապետ Սիկրէյվ յաջողեցաւ ժամը մօտ 328 քիլոմէդր ճամբայ կտրել, այսինքն մէկ երկվայրկեանի մէջ 91 մէդրէն աւելի, կոտրելով մինչեւ հիմա ինքնաշարժով ձեռք բերուած արագութեան բոլոր մրցանիշները։ Այս արագութեամբ Փարիզէն Օրլէան կարելի է երթալ 20 վայրկեանէն, Պրիւսէլ՝ մէկ ժամէն, Վալանս՝ երկու ժամէն, Նիս՝ երեք ժամէն պակաս ժամանակամիջոցի մէջ։

Ի՞նչպէս այրեցաւ Մաթոսեան գործարանը

Երէկ գրած էինք Գրիւսէլի Մաթոսեան գործարանին այրիլը։ Այս առթիւ ճշտուեցան մանրամասնութիւնները կը տրուին.—

Առտուան ժամը 2ն էր, երբ դրացիները արթնցան ճարճատումներու աղմուկէն։ Տեղական Տիւմուսթիէի հրամանին տակ հրշէջները ութը խողովակներով կատաղի կռիւ մղեցին՝ հրդեհը մարելու համար, սակայն անօգուտ։ Առտուան ժամը 4ին առեղները տանիքը փլաւ մեծ աղմուկով, անկումին մէջ իրեն հետ քշելով նաև քանի մը մէդր բարձրութեամբ միջնորմ մը։ Այն ատեն բոցի ահագին սիւն մը բարձրացաւ դէպի երկինք։ Ազատարարները զերագոյն ճիգեր թափեցին՝ փրկելու համար մօտակայ շէնքերը։ Վնասուեցաւ միայն դրացի տուն մը։

Ժամը 8ին հրդեհը բոլորովին մարած էր։ Այս կարեւոր գործարանէն, որ 80 մէդր երկայնք և 30 մէդր լայնութիւն ունէր, կը մնան միայն ծռած երկաթներ եւ սեւցած կղմինտրներ։

Կորուստ կը հաշուուի երեք միլիոն ֆրանք։ Հրդեհին պատճառները դեռ յայտնի չեն։

Գերմանիա եւ Աֆղանիստան

Աֆղանիստանի եւ Գերմանիոյ միջեւ առեւտրական նոր դաշնագիր մը կնքելու մասին Պերլինի մէջ կատարուած բանակցութիւնները վերջացան։ Դաշնագրին ծրագիրը պիտի ղրկուի Փարիզի աֆղան դեսպանին, որ զայն պիտի ղրկէ Թագաւորին։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՓԷՆՍԻԼՎԱՆԻՈՅ մէկ հանքին մէջ սաստիկ պայթում մը տեղի ունեցաւ: 500 բանուորներ թաղուեցան հողին տակ: Անմիջական օգնութեամբ շնորհիւ քանի մը ժամուան մէջ կարելի եղաւ ազատել բոլորն ալ, բացի 18 հոգիէ, որոնք պայթումէն վայրկենական մեռած էին։

ԱՄՈՒԽԻՆ Թօնմ 90 ֆրանք պիտի ածանուայ այսօրուընէ սկսեալ:

ՌՈՒՑԻ ՄԷՋ գարնան առթիւ, ապստամբական նոր շարժումներ կը տեսնուին Սալանիոյ եւ Ֆըրանսայի դէմ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

վիճաբանական ժողովը Թուրանականութեան մասին այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին, փլաս տ'իթալի, քաֆէ-տը-լա-Լիւնի վերնայարկը, մէթրօ իթալի:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի, Ալֆօրվիլի կոմիտէներուն, Եռագոյն, Աղբիւր Սերոբ, Քրիստափոր, Զաւարեան, Իշխան, Սարսէլ, Գոյամարտ խումբի ներկայացուցիչները, 5 Ապրիլ երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին փլաս տ'իթալի, քաֆէ-տը-լա-Լիւնի վերնայարկը՝ մէթրօ իթալի:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՑԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

3 ԱՊՐԻԼ 927 ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

Նուվէլթի ցանսինկ սինէմայի մէջ, Av. Jean Jeurès (կայարանին մօտ)

կը ներկայացուի ԽԱՂԱՄՈԼԸ եւ ԹԻՔ-ԹԱՔ զաւեշտը

ներկայացումէն վերջ մինչեւ կէս գիշեր պար եւ Ցազ-պանտ

Հ.Յ.Դ. ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԸ

10 Ապրիլ, կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին Rue Etienne Doletի սրահը

կը ներկայացնէ ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՑՆՈՐՔԸ

եւ ԿԵՆԴԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐ

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ 5 և 3 ՖՐԱՆՔ

THEATRE LANCRY

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

9 Ապրիլ, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին

10, Rue Lancry (métro Lancryի ճիշտ դիմաց եւ մօտը

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՑՆՈՐՔԸ տուած մէկ արար

ԵՒ ԿԵՆԴԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐ Քաղաքային կատակերգութիւն 3 արար

կը մասնակցին՝ Տիկ. Սիրուշ, Օր. Անահիտ, Պ. Պ. Մ. Մարութեան, Ս. Նաւասարդեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Ե. Սարեան եւայլն:

ԳԻՆԵՐԸ 3, 5, 7.50 և 10 ՖՐԱՆՔ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՓԵՏՐՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱՆՍԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ: Մեծաքանակ գնողներուն զեղչ: Դիմել Յառաջի խմբագրատունը:

ՕՐ. ՋՈՒՀԱՐ ՄՈՒՄՃԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՄՈՒՄՃԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

1927 Մարտ 20 Սէն-Շամօն

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պուա-Քոլոմպի «Եռագոյն» խումբը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի բոլոր ընկերները, արձանագրուած կամ ոչ, իրենց անդամատետրերով միասին, այսօր երեկոյ ժամը 8ին՝ 80 Rue Charles-Chefson:

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Իթալի թաղամասին արձանագրուած եւ չարձանագրուած Դաշնակցականները 3 Ապրիլ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 26 Rue Blanqui, K. Bicétre (Seine).

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները եւ համակիրները վաղը երեկոյ ժամը ճիշտ 7ին, երիտ. միութեան ակումբը, 132 Rue Etienne Dolet. կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր Դաշնակցական ընկերները, յառաջիկայ 3 Ապրիլ կիրակի առաւօտ ժամը ճիշտ 8.30ին, Rue Boileau էմիլ Զօլայի վերնայարկը: Լիոնի բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Պատ. միութեան ընդհ. ընկերական ժողովը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1ին 63 Rue République սրահին մէջ:

ՓՈՆ ՏԸ ՇԵՐԻԻ եւ շրջակայ գիւղերու Սեբաստիոյ նահանգին պատկանող բոլոր հայրենակիցները կը հրաւիրուին Ա. խորհրդակցական ժողովի, կազմելու համար «Սեբաստիոյ նահանգի հայրենակցական միութեան մասնաճիւղ մը», վաղը՝ Շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 2ուկէսին, «Պիւռօ տը Թապայ»ի կից սրահը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղը իր մէկ տարուան գործունէութեան առթիւ, իր բոլոր անդամները իրենց ծնողքներով թէյասեղանի կը հրաւիրէ վաղը երեկոյ 2 Ապրիլ, ժամը ճիշտ 9ին Թէթ նուառի մէջ (24 Quai Beaubourg): Մուտքը եւ թէյասեղանը ազատ է:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի ֆութպոլի խումբը եւ ֆութպոլ խաղալ փափաքողները կը հրաւիրուին այս կիրակի ժամը 10ին ջրվէժէն անդին նոր կամուրջին քովի դաշտը, փորձեր կատարելու համար:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tête d'Or: Թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Ցօմաքլեան, 202, Rue Boileau.

"ԴՐՕՇԱԿ,,Ի

Մարսէյլի գործակալն է

ԸՆԿ. ԿԱՅԾԱԿ ՃԱՐԱՅԵԱՆ

14 Rue de la Fare

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Տէրիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

15 Րիւ տէ Ցօմինիքէն

ՎԻԷՆԻ «ԴՐՕՇԱԿ,,Ի ԵՒ «ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Rue Victor Fougier N. 69

Vienne - Isère

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խրիստաքի Թանաշ Մալեան (Ցոյն) որ 1910ին Ռուսիայէն Միացեալ Նահանգները մեկնած է: Քոյրը Անաստասիա Պոլիս կը գտնուի: Գրել՝ Bedros Tomassianի Maison Cabrol, Combes, par Aubin (Aveyron). կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Մարաշցի Աբրահամ Հէզիննեան որ կը կարծուի թէ Դահիրէ կը գտնուի։ Գրել՝ Papérianի Chez M. Jacquemin René, Volfroicourt (Vosges) France. Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։

— Էսկիշէհիրցի Արթին Հաճի Արթինեան որ Իզմիրի աղէտէն յետոյ փախի մեկնած է: Գրել՝ Stephan Artinianի 10 Rue des Trois Frères St-Chamond (Loire):

— Քնիկ Մարզուանցի Փայլածու Գըրմեան, քոյրը Թագուհի Գալբաքճեան եւ որդիները Սերովբէ, Միհրան, Գրիգոր, Աստուր, եւ Մարիամ ամուսնացած: 1923ին Մարսէյլէն Գանատա մեկնած են:

Գրել՝ Légionnaire Krémian Agob 2e Etr. 1e Bat. 1e Compen subsistance à la 32 Section de C. O. A. Méknès Maroc:

— Կը փնտռուի Օշականցի գիւղացի Գէորգ Բաղդասարեան, հօր անունը Արտաշէս 23 տարեկան որ Փետրուարի յեղաշրջումէն յետոյ Պարսկաստան անցած է։ Կը կարծուի թէ այժմ Երեւան կը գտնուի։ Իմացնել՝ Յառաջի վարչութեան։

— Փօղոս Տէր Ղազարեան կը փնտռէ իր հայրը Էրզրումցի Բարսեղ Տէր Ղազարեան, մայրը Մարիամ, եղբայրները Պետրոս եւ Առստուր, որոնք 1914ին Սամսոն կը գտնուէին։ Լուր տուողին 100 ֆր. նուէր։ Գրել՝ Hanna Der Ghazarian, Légionnaire No 9700 1er Compagnie 3e Étrangère à Imozer par Fez (Maroc)։

— Կը փնտռուի Պարտիզակցի Օննիկ Պօղոսեան որ 4 տարիէ ի վեր կը գտնուէր Դամասկոս (Սուրիա) եւ արկածի մը հետեւանքով բանտարկուած էր։ Վեց ամիս առաջ բանտէն արձակուած էր։ Իմացնել՝ Sarkis Ghazarianի Cité du Midi, Allé No 2, Décines (Isère)։ Կը խնդրուի սուրիահայ թերթերէն արտատպել։

Կ'ուզուի

Արեւելեան կերակուրներու մասնագէտ խոհարար մը: Դիմել՝ խմբագրատուն:

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ժամագործ Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆի նոր հասցէն է՝ 75 Av. Berthelot, Lyon (7e):

ՊԱԹԻՍԹ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ԴԱՇՆԱԿԻ ԵՒ ՕՐԿԻ

Աքսոր եւ նորոգութիւն

Դաշնակահարուհի ՕՐ. Ն. ՅԱԿՈԲԵԱՆ կուտայ դաշնակի դասեր։

Դիմել՝ նոր հասցէին, 17 Rue de la Jonquière Paris. Métro Marcadet:

ՍԱԿԱՐԱՆ

31 Մարտ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական թղթ.	L. Tcq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Թուրքիոյ երկաթգ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITION

208bis, Rue Lafayette Paris (10

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 288bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 2 ԱՊՐԻԼ 1927

2 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 301

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՒ՛ ՄԷԿԸ ԵՒ՛ ՄԻՒՍԸ

— «Ինչո՞ւ» ո՞ր տրամաբանութեամբ Խ. Ռուսաստանի բանւորներն ու գիւղացիները եւ միայն նրանք պիտի վճարեն գաղթականութեան տեղափոխութեան եւ տեղաւորման ծախքերը»:

— «Ինչո՞ւ» ռամկավարները չեն պահանջում որ Մելքոնեան հաստատութիւնը տրամադրուի ներգաղթին. ինչո՞ւ դաշնակցականները «առեւտուր» են համարում, երբ մենք պահանջում ենք նոյն այդ եւ այլ հաստատութիւններ գործածել ներգաղթի համար»:

Այս հարցումները կ'ուղղէ մեզի Երեւանի կոչնակը։

Պատասխանենք, մենք ալ, հարցումներով։

— Ինչո՞ւ, եւ ո՞ր տրամաբանութեամբ, Խ. Հայաստանի բանւորներն ու գիւղացիները պիտի վճարեն Անգլիոյ հանքագործներուն գործադուլի, Չինաստանի յեղափոխութեան ծաւալման, Գերմանիոյ կամ Լեհաստանի մէջ բանտարկուած քանի մը կարմիր գործակալներու ծախքերը։ Ինչո՞ւ Գ. Միջազգայինը, որ անսպառ հարստութիւններ ունի, բոլոր հանգամանքներէն պիտի սարքէ մեր անտէր ու թշուառ հայրենիքին մէջ, մայրաքաղաք Երեւանէն մինչեւ Նոր Բայազիտ կամ Զանգեզուրի հեռաւոր գիւղերը, յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան։ Մոսկուա ցարական թագերն ու գոհարեղէնները ժառանգեց, անհամար դուքսերու, կոմսերու, բազմազգի հարուստներու միլիոններն ունէր ձեռքին տակ։ Հայաստանի կարմիր կոյտ իշխանութիւնը ի՞նչ ժառանգութիւն գտաւ իր գրաւած երկրին մէջ. Ամերիկեան Նպաստամատոյցի կաթերէն եւ քանի մը պարկ ալիւր է գտա։

Եւ, ո՞վ պահանջեց որ Ռուսաստանի բանւորներն ու գիւղացիները, եւ միայն անոնք վճարեն հայ գաղթականութեան ծախքերը։ Գիտութի՞ւն էք, իշխանութի՞ւն էք, հաւասարազօր անդա՞մ էք Խորհրդային Միութեան.— ցո՛յց տուէք ձեր արժանիքները։ Այնքան դժուա՞ր բան է քանի մը խորհրդային շոգենաւ տրամադրել գաղթականներու փոխադրութեան համար, երբ քաջքենի Յունաստանն անգամ այդպիսի դիւրութիւններ կ'ընծայէ։ Ինչո՞ւ ամուր կղպեր էք դուռները, երբ գիտէք որ շատ-շատեր պատրաստ են հայրենիք դառնալու իրենց սեփական ծախքով, տրամադրելի գումարներով եւ արհեստներով։ Եւ երբ դուք այնքան կոպիտ պայմաններ կը դնէք ժողովուրդի կամքներուն առջեւ, վիրաւորելով անոնց զգացումները, ի՞նչպէ՞ս կրնաք պահանջել որ գաղութները նախ մեծ գումարներ դնեն ձեր տրամադրութեան տակ, եւ յետոյ արտօնագիր ստանան։

Ինչ կը վերաբերի միւս հարցումին, մենք միշտ ըսած ենք, եւ մինչեւ այսօր ալ կը պնդենք, որ արտասահմանի մէջ կուտակուած հարստութիւնները օգտագործուին հայրենիքին համար։ Բայց կ'արգահատինք, երբ անոնց հետ կը կապեն ներգաղթը, որ բոլորովին տարբեր բան է, զուտ պետական գործ։ Ջափազանց երկար տեւեց սա գռեհիկ զաւեշտը. «փող տուէք որ հող տանք»։ Ահա ինչ որ «առեւտուր» կը կոչենք։

Այո՛, կը հաւատանք թէ մեծ դիւրութիւն կ'ըլլայ, եթէ Մելքոնեան գործարանը ծախուի, եւ գոյացած գումարը ամբողջովին տրամադրուի ներգաղթի. կամ վերաշինական աշխատանքի մը։ Բայց, երբ ոչ գործարանը կրնաք ծախել, ոչ ալ այդ գումարը ստանալ, դուք իրաւունք չունիք դուռները փակելու եւ պոռալու թափառական բազմութիւններու երեսին, «ի՞նչ ընենք, դրամ չեն տար որ ձեզ ներս առնենք»։

Այստեղ անգամ, ինքնին կը ծագին շարք մը նոր հարցումներ։

— Մելքոնեան գործարանը ծախելու եւ օգտագործելու միջոց չունիք (ոչ ալ մենք)։ Բայց, անվհատ պիտի աշխատինք որ խելքի գան այդ մեղքի կարասին կոչնականները, եւ գայն տրամադրեն ժողովուրդին։ Լաւ. չկա՞ն ուրիշ հարստութիւններ որ անմիջապէս տրամադրելի ըլլան, ձեր իսկ ձեռքին տակ, ձեր սահմաններուն մէջ։

Թղթատեցէք արձանագրութիւնները։ Միայն 1914էն յետոյ, անհամար կտակներ եղած են ռուսահայ հարուստներու կողմէ, կրթական եւ բարեգործական նպատակներու համար։ Շատերու մէջէն յիշենք երկու անուն, Արշակ Ղուկասեան, 9 միլիոն րուբլի, Պոպովեան՝ 25 միլիոն։ Պատերազմ՞ը փճացուցա՞ծ է այդ րուբլիները։ Կ'ընդունինք։ Բայց այդ մարդիկը ունէին նաեւ անշարժ հարստութիւններ, հանքեր, նաւեր եւ ուրիշ հաստատուն գործեր որոնցմէ ոսկի կը հոսի մինչեւ այսօր։ Միայն Ղուկասեանի կտակը, որ, ինչքան գիտենք, ոսկեղրամ է եւ այսօր կը գնահատուի 11 միլիոն րուբլի կամ մէկ միլիոն տոլար ոսկի, հրաշքներ պիտի գործէր։

Ո՞վ կը վայելէ այդ լեռնակուտակ հարստութիւններուն եկամուտը։ Եթէ Խորհրդային Միութեան բանւորներն ու գիւղացիները կ'օգտուին բռնագրաւուած ու ծախուած քարիւղին արդիւնքէն, ո՞ւր է Հայաստանի արդար բաժինը։ Հզօր իշխանութեան մը հաւասարազօր անդամը ինչո՞ւ պիտի հարկադրուի մուրացկանութեան դիմել, բերան ծռել արտասահմանի մէջ ցրուած զանազան ջոջերու, երբ ոսկի վտակներ կը հոսին իր աչքին առջեւ, ենթակայ իր անդրանիկ եղբայրներուն ամենակարող կամքին։

Անշուշտ օր մը այս կողմերն ալ կը հասնի «կարմիր յեղափոխութիւնը», եւ ինչ որ չկրցաք խաղաղութեամբ ստանալ, կը գրաւէք բռնի, պետական միջոցներով։

Իսկ մինչեւ այդ— ինչո՞ւ Հայաստանի ժողովուրդը չպիտի վայելէ ձեր յաղթանակին շօշափելի, ծիւղուն արդիւնքները...

Կտակները՝ Հայաստանին, բայց եւ՛ մէկը եւ՛ միւսը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲԱՐԻ ՎԱՅԵԼՈՒՄ

«Խորհրդային Հայաստան» ալ իր կարգին խմբագրական մը նուիրած է Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագրին, եւ այս առթիւ հետեւեալ փառաբանականը կը հրատարակէ (Մարտ 17).

— «Այս դաշնագիրը բնական շարունակութիւնն է փոխադարձ բարեկամական այն յարաբերութիւններուն, որ հաստատուած են Խորհրդային Միութեան եւ հանրապետական Թուրքիոյ միջեւ. սկսած 1921էն։ Այդ տարուան Մարտի 16ի Մոսկուայի դաշնագիրը եւ Հոկտեմբերի 13ի Կարսի դաշնագիրը ամուր հիմք դրին յետագայ յարաբերութիւններուն, որ միշտ ներշնչուած էին բարեկամութեամբ եւ իմպերիալիստական աշխարհի դէմ ունեցած շահերու միասնականութեան գիտակցութեամբ։ Այդ բարեկամական յարաբերութիւնները մեծապէս օգնեցին Թուրքիոյ, անոր հակաիմպերիալիստական ծանր պայքարի ընթացքին եւ շատ անգամ փաստացին իմպերիալիստական պրովոկացիաներ։ Ամէն անգամ երբ այդ պրովոկացիաները (գրգռութիւն) կը սաստկանային իմպերիալիստական պետութիւններու կողմէ, Խորհրդային Միութեան և հանրապետական Թուրքիոյ կառավարութիւնները ամբողջ աշխարհի առջեւ կը ցուցադրէին երկու երկիրները միացնող ընդհանուր շահերը, հակաիմպերիալիստական ընդհանուր քաղաքականութիւնը։

«Այդպէս էր 1925ի դեկտեմբերին, երբ ստորագրուեցաւ խորհրդային-թրքական երաշխիքի դաշնագիրը. այդպէս էր 1926 Դեկտեմբերին, երբ Օտեսայի մէջ կայացաւ ընկեր Չիչերինի եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարար Թէվֆիք Րիւշտիի տեսակցութիւնը. այդպէս է եւ այժմ»։

ԼՈՒՅՑԱԹԻԻ ՄԱՀԷՆ ՎԵՐՋ

Իտալիոյ Ծերակոյտին մէջ Նախագահ Թիթոնի դրուատականը ըրաւ Լուիճի Լուցցաթիի, վեր հանելով անոր արժանիքները իբրեւ պետական մարդ, ելմտագէտ, եւ հիմնադիրը գործակցական շարժման։

Խօսեցաւ նաեւ Մուսոլինի, որ յայտնեց թէ կը ժամանակցի ընդհանուր սուգին եւ շեշտեց այն դերը, զոր Լուցցաթի կատարած է Իտալիոյ պատմութեան վերջին յիսնամեակին մէջ։ «Լուցցաթի, ըսաւ, մէկն է այն զուտ գիտնական մեծ մարդերէն, որոնք ամէն ժամանակ կը պատուեն իրենց հայրենիքը եւ արժանի կ'ըլլան սուգի ու պատուի»։

Երեսփ. ժողովին մէջ եւս Նախագահն ու կրթական նախարարը գովեստով խօսեցան պետական մեծ մարդուն վրայ։

Հռոմի ֆրանս. դեսպանը ֆրանսական կառավարութեան անունով ցաւակցութիւն յայտնեց Մուսոլինիի։

ԵՕԹԸ ԿՏՈՐ ՇՈՔՈԼԱՅԻ ՀԱՄԱՐ ԵՕԹԸ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏ.— Փեզնայի մէջ (Մոնփէլիէ) 14 տարու պատանի մը շատ կը սիրէր շոքոլան։ Զաւանով մը կ'իջնէ տանը բակը, կը բարձրանայ պատն ի վեր, կը կոտրէ պատուհան մը, կը ցատկէ դրացիին տունը եւ կը գողնայ եօթը պնակիտ շոքոլա։ Տակաւին կը ձերբակալուի եւ կը դատապարտուի եօթը տարուան արգելափակումի, մինչեւ որ խելահաս դառնայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ֆրանսական քաղաքացիութեան օրէնքը

Ինչպէս գրած էինք, առջի օր երեսփոխանական ժողովը զբաղեցաւ ֆրանսական ստացական քաղաքացիութեան խնդրով։ Ծերակոյտին կողմէ քուէարկուած օրինագիծին առաջին եօթը յօդուածները ընդունուեցան շատ չնչին փոփոխութեամբ, յետ վիճաբանութեան։ Տեղեկաբերն էր երեսփոխան Մալարմէ։

Ըստ նոր օրէնքին, Ֆրանսուհիէ մը ծնած զաւակը Ֆրանսացի պիտի նկատուի, նոյնիսկ եթէ հայրը օտար ըլլայ։ Օտարի հետ ամուսնացող Ֆրանսուհին իր հպատակութիւնը պիտի պահպանէ։

Երեսփոխան Պարէթի փափաք յայտնեց, որ ամէնէն աւելի ձուլման ենթակայ տարրերուն՝ Իտալացիներու, Պելճիքացիներու, ֆրանս. Զուիցերացիներու են ֆրանս. քաղաքացի դառնալուն մեծ դժուարութիւններ չյարուցուին։

— Ընդհակառակը, ըսաւ, յաճախ ձուլման նուազ ենթակայ տարրերը՝ լէվանդէններն ու արեւելքցիները, քիչ մը կանուխ ֆրանս. քաղաքացի ընդունուած են, ու միշտ խնդիր ունեցած են իշխանութեանց հետ։

Խօսեցան նաեւ երեսփոխաններ Մօրինօ, Լէօն Պարէթի եւ Շառլ Լամպէր։ Այս վերջինը, որ երկար առենէ ի վեր նուիրուած է օտարականները Ֆրանսացի դարձնելու առաքելութեան, ըսաւ թէ անհրաժեշտ է մանաւանդ ֆրանսական քաղաքացի դարձնել այն օտարականները, որոնք զաւակ ունին. «Որովհետեւ զաւակներու միջոցաւ է որ մարդ կը կապուի»։ Յետոյ թելադրեց Միացեալ Նահանգներուն մէջ եղածին պէս ներգաղթի քաղաքականութիւն մը ընդունիլ, որպէսզի ֆրանս. քաղաքացի դառնան միայն լաւ տարրերը։

Ամէնէն վերջ խօսեցաւ դատական նախարար Լուի Պարթու, որ յայտնեց թէ կառավարութիւնը երբեք չէ դադրած զբաղելէ Ֆրանսայի բնակչութեան աճման խնդրով։ Յետոյ ըսաւ թէ 1926ին ֆրանսական քաղաքացի դարձած են 45.371 օտարականներ, որոնց 14.000ը Իտալացի։

Փափաք յայտնուեցաւ նաեւ, որ այս օրէնքը գործադրուի Թունուզի մէջ, ուր շատ մը Իտալացիներ եւ Սպանիացիներ ֆրանսահպատակ կը դառնան։ Նոյնպէս առաջարկուեցաւ որ 1918էն առաջ Ալզաս-Լօրէն ծնած մանուկները իբրեւ Ֆրանսա ծնած նկատուին։

Ընդունուեցաւ օրինագիծին ամէնէն էական յօդուածը, որով առնուազն 18 տարեկան օտարականները ֆրանսական քաղաքացի դառնալու համար բաւական է որ երեք տարի անընդհատ Ֆրանսա բնակած ըլլան, փոխանակ 10 տարուան, ինչպէս կը տրամադրէր նախկին օրէնքը։ Այս պայմանաժամը մէկ տարուան զեղչուած է այն օտարականներուն համար, որոնք օգտակար եւ կարեւոր ծառայութիւններ կը մատուցանեն Ֆրանսայի։

Ֆրանս. քաղաքացիութիւնը ընդունող օտարականը պիտի վայելէ ֆրանս. քաղաքացիի մը վայելած քաղաքային ու քաղաքական բոլոր իրաւունքները։ Երեսփոխան, ծերակուտական, քաղաքապետ եւլն. կրնայ ընտրուիլ հպատակութեան թուականէն 10 տարի ետք միայն։

Վիճաբանութեան շարունակութիւնը յետաձգուեցաւ յառաջիկայ Հինգշաբթի օրուան։

Ի՞նչպէս պիտի լուծուի Իտալական վէճը

«Ցէյլի Թելէկրաֆ»ի աշխատակից Ջալըս Ռուսս, որ մասնաւոր կերպով Պելկրատ գացած է իտալեւսերպ վէճին մասին տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու համար, հետեւեալը կը հեռագրէ իր թերթին.—

Տագնապին վերջ տալու համար Հռոմ յանձն կ'առնէ կանգնիլ 1921ին դեսպանախորհուրդին առջեւ ըրած յայտարարութեան հիման վրայ, որուն համաձայն Իտալիա իրաւունք պիտի ունենայ Ազգերու դաշնակցութենէն արտօնութիւն պահանջել միջամտելու՝ եթէ Ալպանիոյ հողային ամբողջութիւնը վտանգի ենթարկուի։ Իտալիա պիտի յայտարարէ նմանապէս թէ Թիրանայի դաշնագիրը չի հակասեր վերի յայտարարութեան։

Ասոր փոխարէն, նոր կազմուելիք աւելի զօրաւոր սերպ կառավարութիւն մը պիտի հաւանի վաւերացնել 1925ի Նէթթունօի դաշնագիրը։

Պելկրատէն կը հեռագրեն Մարտ 31 թուականով.—

Այս առտուան թերթերը կը հաստատեն թէ ալպանական սահմանին վրայ քննութիւն չպիտի կատարուի, որովհետեւ Իտալիա կը նախընտրէ առկախ բոլոր խնդիրները կարգադրել Պելկրատի հետ ուղղակի բանակցութեամբ։ Արտաքին Նախարար Փէրիչ բազմաթիւ տեսակցութիւններ ունեցաւ իտալական դեսպան զօր. Պոտրէրօի եւ Պելկրատի ֆրանս. ու անգլիական դեսպաններուն հետ։ Կառավարական շրջանակներուն մէջ կը յայտարարեն թէ Նուկօլաեւիչ պատրաստ է նոր համաձայնութիւն մը կնքել Իտալիոյ հետ եւ վաւերացնել Նէթթունօի դաշնագիրը, եթէ Իտալիա ընդունի որ Ալպանիոյ անկախութիւնը ապահովուի Ազգերու Դաշնակցութեան կողմէ եւ կամ եթէ Թիրանայի դաշնագրին տեղ մեծ պետութիւնները յանձնառու ըլլան երաշխաւորել ալպանական պետութեան հողային

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ . Դ. էջ)

ԲԱՆԱԿ ՄԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉ

Հետեւելով Մոսկուայի մէջ բացուած պայքարին, Անդրկովկասի մէջ եւս սկսած են գանգատները անթիւ «ներկայացուցիչ»ներու դէմ։ Մարտակոչ»ի մէջ (10 Մարտ) յօդուածագիր մը կ'առաջարկէ խստօրէն կրճատել այդ թիւը.

— Մասնաւորաբար վերջին երկու տարուան ընթացքին, ամէն տեղ, նոյնպէս Անդրկովկասի մէջ, զանազան՝ ներկայացուցիչներ բուսան սունկի պէս։ Օրինակ, Թիֆլիսի մէջ, եթէ նկատի առնենք միայն համագործակցական ներկայացուցիչները, կը տեսնենք որ ամէնէն փոքր գաւառական համագործակցական ընկերութիւնները ունին մշտական ներկայացուցիչներ, որոնց շատ սուղի կը նստին անշուշտ վարչութիւններուն վրայ։ Այդ ներկայացուցիչները Թիֆլիսի մէջ կը պահեն առանձին գրասենեակներ բազմաթիւ պաշտօնեաներով, բանալով մեծ ծախքեր, եւ սպառելով փոքրիկ դրամագլուխները։

Այս անպէտ ներկայացուցիչներէն դուրս, չափազանց շատ են նաեւ այն ներկայացուցիչները, որոնք յանուն Խորհրդային Միութեան զանազան կազմակերպութիւններուն, կը գործեն մեր երկրին մէջ։ Այդ ներկայացուցիչները կերպանէն չեն ստանար ո՛ր եւ է ապրանք, որով արդարացնէին իրենց գոյութիւնը, եւ կը ստիպուին, դարձեալ՝ պահելու համար իրենց գոյութիւնը, ինքնագլուխ գործել, պատահական ու անթոյլատրելի առեւտուր մը ընել, այսպէսով կը բարձրացնեն շուկային վրայ ապրանքներու գինները։

Պէտք է անխնայ կռուիլ այդ ներկայացուցիչներու գոյութեան դէմ։ Այսպէս, պէտք է ջնջել Անդրկովկասի հիւսուածեղէնի, գործարաններու, կաշիի, թուղթի, ռետինի, լուցկիի, շաքարի, ապակեղէնի առանձին առանձին սէնտիքաներուն ներկայացուցչութիւնները։

Այս պայքարը պէտք է շարունակել նաեւ Անդրկովկասեան պետական առեւտուրի գրասենեակներուն մէջ։

Պէտք է կրճատել մեր անթիւ կազմակերպութիւններուն ծախքերը, խնայողութիւն՝ պաշտօնեայի եւ դրամի, կ'աղաղակէ յօդուածագիրը։

ԱԹԱՆՑ ԹՈՒՂԹԻ Կ'ԸԼԼԱ՞Յ

Բագուի «Կոմունիստ» հայաստան թերթին մէջ կը կարդանք.—

Հանքափորութեան տնտեսական բաժնին մէջ աշխատած ատեն, բանւոր Մովսում Նովրուզ օղլին վէրք ստացաւ ձեռքէն։ Վազեց Բիբի-Հէյբաթի բուժարանը՝ բժշկական օգնութիւն ստանալու։

Հասաւ բժիշկին մօտ։

— Գնա գրասենեակէն թուղթ բեր. յետոյ կրնանք վէրքը փաթթել, պատասխանեցին։

Բանւորը կուգայ եւ թուղթը կ'առնէ կը տանի։ Այս անգամ վէրքը կը փաթթեն։

Յաջորդ օրը Աբաս Բաբա քիշին մատէն կը վիրաւորուի եւ նորէն կը վազէ նոյն բուժարանը, օգնութիւն ստանալու։

Հետեւանքը այն կ'ըլլայ որ աբեան վարակւում կը պատաջի եւ բանւորին կ'առաջարկեն մատը կտրել...

Ցուցէք մինչեւ ո՞ւր կը հասնի թղթասիրութիւնը։

ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՎԱՌԱՐԱՆԸ

Մարտ 21ին Էնկիւրիի մէջ մեծ հանդիսաւորութեամբ տեղի ունեցաւ Թիւրք օճաղըներու կեդրոնական պալատին հիմնարկութիւնը։ Այս շէնքին համար պիտի ծախսուի 454.000 Թրքական ոսկի։ Ցատակագիծին համաձայն, շէնքը պիտի ունենայ 800 հոգի պարունակող սրահ մը՝ շարժական բեմով, Թրքական ոճով սենեակ մը, բազմաթիւ սրահներ, մատենադարան, Թանգարան, տպարան, եւլն.։

Հանրապետութեան նախագահ Մուսթաֆա Քէմալ փաշա փափաք յայտնած էր անձամբ նախագահելու հանդէսին, սակայն Եգիպտոսի նոր դեսպանը նոյն ժամուն իր յանձնարարագիրները ներկայացնելու եկած ըլլալով, իր կողմէ ղրկած է վարչապետ Իսմէթ փաշան։ Այս առթիւ ճառեր խօսեցան Թիւրք Օճաղըներու հիմնադիր եւ յայտնի Թուրանական Համտուլլահ Սուպհի պէյ եւ Իսմէթ փաշա։ Իր կարեւորութեան համար կը թարգմանենք Հ. Սուպհիպէյի ճառը, Պոլսոյ «Միլլիյէթ»էն (Մարտ22)։

Համտուլլահ Սուպհի պէյ յիշելէ յետոյ թէ ինչպէս 16 տարի առաջ Պոլիս խեղճ ու կրակ վիճակի մէջ հիմնուեցաւ առաջին Թիւրք Օճաղըն, ըսաւ.

Թիւրք Օճաղըն ծնաւ զինքը մերժող ու ուրացող մթնոլորտի մը մէջ։ Ամէն ոք հակառակ էր անոր։

Թիւրք Օճաղըն հրապարակ ելաւ փրկել հակազդեցութիւն միւս տարրերու մասնաւոր վիճակին։ Օսմանեան կայսրութեան մէջ ամէն տարր իրեն յատուկ դատ ունէր։ Ամէն տարրի իրաւունքը կ'արծարծուէր։ Միայն Թուրքերը դատ չունէին, միայն անոնց իրաւունքներուն վրայ մտածող չկար։

Թիւրք Օճաղըն օսմանեան հայրենիքին վրայ երեւցաւ իբրեւ սեղմուած բռունցք մը, ու Թրքական դատը, Թիւրք Օճաղըն միջոցաւ միւս դատերուն մէջ մտաւ եւ դիրք բռնեց։ Թիւրք Օճաղըն կը պահանջէ որ Թուրք ազգին իրաւունքն ու պատիւը ապագային ամէն վտանգէ զերծ մնան։ Թիւրք Օճաղըն ծնելուն եւ այս օրուան միջեւ 16 տարուան ժամանակամիջոց մը կայ։ Ես հիմա երեւակայութեան աչքով այդ ժամանակամիջոցը ուշադրութեամբ եւ լրջութեամբ կը դիտեմ։

Յարգելի էֆէնտիներ, կեցած կէտէս կը տեսնեմ առանց պահանջի, պարզկոտուրմը, այն՝ որուն տակ հաւաքուեցաւ Թուրքիոյ Ազգային Մեծ Ժողովը՝ ազգային պայքարին սկիզբը...։ Ազգային եւ նուիրական անկիւն մը, Այա Սօֆիայի պէս, Սիւլէյմանիյէի պէս, հին Եգիպտոսի 5-6000 տարուան Ամմոնի սրբավայրին պէս, ամբողջ դարերու յարգանքով ու յուզումով պաշտելի շէնք մը։ Այս կոտուրին վերեւ նոր դրօշ մը ծածանեցաւ։ Այս դրօշը Ասիա առաջին անգամ կը տեսնէր. դրօշ մը՝ որ ազգայնութեան գաղափարը կը խորհրդանշէր։ Տասնեւվեց տարի առաջ գիտակցութեան, գիտութեան և գաղափարի գետնին վրայ ծնած ազգասիրութիւնը այդ դրօշակով քաղաքական ասպարէզը մտաւ։ Չեմ չլիտի հասկնեմ պատմութիւնը այս պայքարին, որուն ժամերն ու վայրկեանները դիտէք։ Գիտէք նաեւ թէ այս պայքարը ի՛նչպէս անկարելին կարելի դարձնող կամքով մը յաղթական դուրս ելաւ։

Ազգերը կառավարողները քաղաքական հոսանքներն են։ Գաղափարի դէմ գնող ոեւէ ուժ չկայ։ Մեր կեանքին նեղ սահմաններուն մէջ տեսանք իրենց գաղափարականը կորսնցուցած քանի՛ քանի՛ վարչաձեւերու եւ հսկայ կայսրութեանց փլուզումն ու քարուքանդ ըլլալը։ Թուրք ազգայնասիրութիւնը պատմութեան արձանագրած ամէնէն զօրաւոր գաղափարական պայքարներէն մէկն է։ Այս հոսանքը ամէն արգելք խորտակելով, ամէն դժուարութիւն գլելով, արիւնոտ ճամբու մը վրայէն քալելով առաջ անցաւ։ Ու յուզուած սրտով կը տեսնենք թէ անիկա այսօր Թուրք վեհապետութեան մը ձեւը առած է ու հայրենի հողերուն վրայ Թրքական պետութիւն մը դարձած է։

Թիւրք Օճաղըն որոշ քանի մը յաղձանքներ ունէր. կրօնական յարանուանութեան մը ձեւին տակ ապրող ժողովուրդը ազգի մը վիճակին բարձրացնել։ Այսօր Թուրք ժողովուրդը ազգ մըն է, բոլոր ազգերու մէջ իր պատուաւոր դիրքը գրաւած ազգ մը։

Թիւրք Օճաղըն ուզեց Թուրք ազգը կայուն, մնած եւ մէջէն փտած քաղաքակրթութենէ մը դուրս քաշելով ամբողջ աշխարհի տիրող կենդանի եւ նոր քաղաքակրթութեան մը առաջնորդել։ Սակայն արեւմտեան քաղաքակրթութիւնն էր։ Թուրք ազգին առաջնորդները, վարիչները, հեղինակաւոր անձնաւորութիւնները երկրին ցոյց տուին այդ ուղղութիւնը։ Այսօր Թուրք ազգը դէպի արեւմուտք դարձած է։

Էֆէնտինե՛ր, կառավարութեան ջանքերը մենք կ'ուզենք լրացնել ժողովուրդին ջանքերով։ Թիւրք օճաղըները, Ուսուցչական Միութիւնները, Կարմիր Մահիկը, Մանկանց Պաշտպան ընկերութիւնները, օդանաւի ընկերակցութիւնը, Մարզական Միութիւնները ... այս բոլոր յիշածներս ու չյիշածներս ուժեր են, որոնք կառավարութեան հետ միասին կ'աշխատին աւելի զօրաւոր, աւելի շէն ու բարգաւաճ Թուրք հայրենիք մը ստեղծելու համար։ Օտարները պէտք է գիտնան, որ Թուրք հայրենիքին սահմանները պահպանելու համար կառավարութեան բարձրացուցած պարիսպներուն ետեւ ժողովուրդի ճիգէն ծնած պարիսպները կան։ Երամաններ, խոչընդոտներ շատ կան։ Ներս չի մտցուիր։ Այս միութիւններուն անունները տարբեր են, սակայն ամէնքը մէկ են։ Անոնք բոլորն ալ նոյն կամքին տարբեր ասպարէզներու մէջ նոյն նպատակին համար աշխատող կազմակերպութիւններն են։ Բոլորն ալ ժողովուրդին կարգ մը պէտքերը հոգալով, աւելի զօրաւոր Թուրքիոյ մը համար կ'աշխատին։ Մենք այս եղբայրական հիմնարկութեանց հետ ձեռք ձեռքի կը քալենք։

Ընկերներ, այս կէտէն չորս կողմս նայելով, նոր Էնկիւրին կը դիտեմ։ Նոր Էնկիւրի սիրոյ մը ծնունդն է, ինչպէս Թիւրք Օճաղըն։ Ազգային պայքարը դէպի յաղթանակ առաջնորդողները, զէնքը ձգելէ վերջ, ձեռք առին արհեստի գործիքները եւ, ինչպէս կը տեսնենք ամբողջ Թուրք պատմութեան մէջ, սկսան շինարարութեան, կանոնաւորութեան եւ բարեզարգութեան համար աշխատիլ։ Սէրը կը մեծցնէ, կը բարեզարգէ ու կը գեղեցկացնէ։

Թիւրք Օճաղըն ազգին սէրէն ծնաւ, մեծցաւ, սիրտերը գրաւեց, վարչաձեւ դարձաւ, գերիշխանութիւն, պետութիւն եղաւ Անատոլուի լեռնադաշտին մէջտեղը, այն ցած հորիզոններուն տակ, ուր ժամանակին մեր պապերը Եւրոպայի եւ Ափրիկէի ճամբաները կը դիտէին, Թուրքիոյ ապագայ հորիզոններուն նայող մեր շէնքին հիմնարկութիւնը կը կատարենք այսօր։

Այս վայրկեանիս, կարելի՞ է որ չյիշենք Ղազին։ Զինուոր, քաղաքագէտ, կազմակերպիչ, վարիչ, Թելադրիչ, բարեկարգիչ, անիկա անսպառ յատկութիւններ ունի, որոնց իւրաքանչիւրը առանձին առած մարդու կեանքը դարերուն եւ յաւիտենականութեան կապելու բաւական է։ Ազգին ամենամութ ճամբաներուն մէջ, անիկա մէկ կողմ կեցած անհեղլի պահեստի ուժ մըն է եղած։

Յարգանքով ու յուզումով կ'ողջունեմ մեր նուիրական նախագահը, որ իրագործեց Թիւրքճիութեան բոլոր երազները։ Անոր սէրը մեր սիրտերուն մէջ կրօնք մըն է։ Ի՛նչ երջանիկ պատահմունք մըն է, որ Ղազիին անունով Օճաղին հիմը Իսմէթ փաշա կը դնէ։ Իսմէթ փաշա երբ դեռ ենթասպայ էր, մեր Օճաղը կուգար, ազգայնականութեան եւ անոր բաղձանքներուն մասին մեզի հետ կը խօսակցէր։ Ղազիի անունով առաջին քարը դնող Իսմէթ փաշայի անունը Օճաղի տեղապահին մէջ պարծանքով ու հպարտութեամբ պիտի արձանագրուի։

Էֆէնտինե՛ր, ակէ հինգ դար առաջ, Անատոլուի հողերուն մէջ մեր պապերը քաղաքական միութեան համար աշխատեցան։ Փոքր պէյլութիւնները, անջատ կառավարութիւնները վերցնելով Անատոլուի քաղաքական միութիւնը երաշխաւորեցին։ Այսօրուան սերունդին վրայ ալ պարտականութիւն կը ծանրանայ, Թուրք լեզուէն դուրս եղող բարբառներու առաջ բերած տարբերութիւնները մէջտեղէն վերցնելով, քաղաքական միութեան վրայ բարոյական միութիւն հիմնել։ Թիւրք օճաղըները յեղափոխական եւ հանրապետական կառավարութեան ջանքերուն միացնելով իրենց ջանքերն ալ, այս նպատակին կը ձգտին, ու պիտի շարունակեն աշխատիլ այդ ուղղութեամբ, հետզհետէ մեծցող իրենց կազմակերպութիւններով։ Աստուած յաղթող ընէ մեզ այն պայքարին մէջ, զոր կառավարութեան հետ ձեռք ձեռքի կը մղենք աւելի մեծ եւ աւելի գեղեցիկ ապագայի մը համար»։

Անմիջապէս վերջ վարչապետ Իսմէթ փաշա եւս ճառ մը խօսելով Թիւրք օճաղըներու օգտակարութիւնը վեր հանեց ու ազգայնականութեան գաղափարը փառաբանեց։

ՀԱՅ ՍՊԱՅԻ ՄԸ ՈԴԻՍԱԿԱՆԸ

Թաւրիզէն հասած նամակի մը մէջ կը կարդամ.— «Ջակֆէլտօրֆի (Անգլ. արտաքին առեւտուր) լեւագոր Վահագն Մուրատեանը խոշոր զեղծում մը կատարած ըլլալով, ձերբակալուեցաւ եւ Մոսկուա տարուեցաւ, դատուելու համար»։

Մուրատեանը ծանօթ է բոլոր անոնց որ Հայաստան եղած են։ Ցայտնի սպայ մըն էր եւ կը վայելէր մասնաւոր վստահութիւն։ Մէկն էր այն բախտաւորներէն, որոնք կրցան ուսանող դառնալ Հայաստանի անդրանիկ պատերազմական դասընթացքներուն։

Նման այն մարդոց որ ուրագի նման միայն իր կողմը կը տաշէ, Վահագն Մուրատեանը կը վայելէր կեանքի բարիքները՝ անգամ Հայաստանի ամենանեղ օրերուն։

Ան առաջին շարքերուն մէջ էր քանի շահ ունէր։ Վրայ հասաւ ձախողանքի շրջանը։ Նոյեմբեր ամսուն Մուրատեանը անցաւ էս-էրական կուսակցութեան շարքերը։ Երբ պոլշեւիկները դարձան Հայաստանի տէրը, Մուրատեանը լքեց և էս-էրները։ Երեւի այն պատճառով, որ արգիլուած էր ուրիշ կուսակցութեան պատկանիլը... ու դարձաւ պոլշեւիկեան կուսակցութեան թեկնածու։

1922ին երբ դեռ նոր էր Թաւրիզ հասեր, հասաւ պոլշեւիկեան կուսակցութեան իսկական անդամ դառնալու վկայականը։

Եւ այսպէս շարունակուեցաւ մինչեւ 1927 Մարտ, մինչեւ որ ապահովութիւնը քանդեց այդ մարդու տունը։ Մուրատեան չբաւականացաւ Թաւրիզի նման աժան երկրի մը մէջ ամսական 300 թումանի ռոճիկով (300 տոլար), երբ կարելի է 25 տոլարով ապրիլ։

Եւ ահա կը փոխադրուի Մոսկուա, իր վերջին յանցանքին համար պատասխան տալու։

Պոլշեւիկեան սահմանադրական բարքերու տեսակէտէն, բնորոշ է որ Անգլ. առեւտրի լեւագորը փոխանակ Թիֆլիս դատուելու, Մոսկուայի մէջ կը դատուի։

ԱՐԱ ԱՐՏՈՒՐԻԿ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Ի՛ՆՉՊԷՍ ՈՒՏԵԼ

Ապրուստի այս սղութեան օրերուն, ամէնուս համար կարեւորը սպառած ուտելիքներուն սննդական արժէքը գիտնալն է։

Ցայտնի է որ սնունդը, վերջնական փոփոխութիւններէն գառելով, օրկանիզմին տաքութիւն կուտայ, ինչպէս մեքենայի մը հնոցը դրուած ածուխը։ Ուտելիք մը որչափ շատ տաքութիւն կը պատճառէ, այսինքն որչափ շատ քալօրի յառաջ կը բերէ, այնչափ սննդարար է եւ օգտակար։ Սնունդի մը օգտակարութեան մասին առաջինաւթիւ գաղափար մը կազմել կարելի է։ Ճաշէն վերջ մարդ ինքզինքը տրամադիր եւ թեթեւ զգալու է եւ ոչ թէ անկարով եւ յոգնած։ Ուտելու է, առանց սեւէ համեմիւ կամ գրգռիչի պէտքը զգալու եւ մարսողութիւնը դիւրին ըլլալու է։ Գիշերուան քունը խորունկ եւ հանգիստ եւ առանց յուզումնալի երազներու, ինչպէս, կ'ըսեն, անծակ ըլլալու եւ միտքը ազատ զգալու է։ Այն մարդը որ լաւ սնունդ կ'առնէ եւ ախորժակով կ'ուտէ, լաւ աշխատող մըն է, միշտ յօժար եւ զուարթ։ Դժգոհ ստամոքսը գէշ խրատատու է։ Գէշ սնունդ առնողը յաճախ ալքոլի արուեստական ուժէն օգնութ կը յուսայ եւ շատ ալքոլամոլութեան մէջ կ'իյնայ։ Վերջապէս կրնանք ըսել որ ազգի մը ճակատագիրը ժողովուրդին առած սնունդէն կախում ունի։

Միսը անհրաժեշտ է մասնաւորապէս աշխատաւորներուն։ Մեծ պատերազմի ընթացքին ամենալաւ կռուող ուժերը, լաւ սնած զօրամասերը եղած են։ Ամէնէն աշխատասէր եւ նախաձեռնարկ ժողովուրդները շատ միս ուտողներն են։ Այն մարդը, որ ֆիզիքական աշխատանք կը կատարէ, անպատճառ միսի պէտք ունի։ Այս ըսելով պէտք չէ եզրակացնել թէ մենք միսի պրոպագանդ կ'ընենք։ Կան պարագաներ ուր ընդհակառակն միսը եւ մսեղէն կերակուրները շատ չեն յանձնարարուիր։ Օրինակ, մտաւորականներու, գիտնականներու եւ արուեստագէտներու օրական 170 կրամէ աւելի միսը օգտակար չըլլար։ Անոնք, որոնց երեւակայական աշխատանքը շատ է եւ չունին ֆիզիքական մարզանք, ալքոլէ զգուշանալով հանդերձ, ուտելու են շատ քիչ միս եւ քիչ քանակութեամբ ալիւրոտ ճաշերեղէն։

Ճաշէն անմիջապէս ետքը աշխատիլը վնասակար է։ Սա գիտնալ պէտք է, որ առնուած սնունդը անգամ մը եւ մասնաւորապար լեարդը երբեք յոգնեցնելու չէ։ Մասնաւորապէս մեր Արեւելքցիներուն ուտելիքի ցանկը լեցուն է նմանօրինակ ծանր եւ լեարդը յոգնեցող կերակուրներով։ Կան տեղեր, ուր բնակչութեան մեծամասնութիւնը լեարդի հիւանդութենէ կը տառապի։ Լեարդը յոգնեցնող շատ սննդարար եւ ծանր կերակուրները օգուտ մը չունենալէ զատ, յօդացաւութեան (arthritisme) եւ անոր այլ եւ այլ հետեւանքներուն պատճառ կ'ըլլան։ Ինչպէս՝ յօդակաթուած (goutte), գլխացաւեր, ջղացաւեր (nevralgies), մինչեւ իսկ ջղագրգռութիւն (neurasthénie), դժուարամարսութիւն, ստամոքսի ցաւ, պնդութիւն, ընդերատապ (entérite), մորթի հիւանդութիւններ, շաքարախտ, շատ մը տեսակ սրտի եւ երիկամունքի հիւանդութիւններ եւայլն։

Լեարդը մարդկային կազմին մեծ բնալուծարանը եւ ամենակարեւոր անդամն է։ Ջէ՞ որ ներքին գործիքներուն ամէնէն մեծն է։ Առանց հիւանդութեան, լեարդ մը պայծառ միտք եւ առողջութիւն կը նշանակէ։ Ահա թէ ինչու ամէնէն առաջ անոր խնայելու է։ Ոչ տկարութիւն եւ ոչ ալ յոգնութիւն։ Եթէ բաւականաչափ սնունդ չառնուի լեարդը կը տառապի. միեւնոյնը կը պատահի եթէ սնունդը չափազանցուի։

Լեարդը ամէնէն աւելի ալքոլէն կ'ազդուի։ Ալքոլամոլութիւնը լեարդը կը թունաւորէ, անոր երակներուն մէջի ալքոլը դուրս թափանցելով, երակներուն բոլորտիքը գտնուող շաղկապական հիւսուածանիւթը կը գրգռէ եւ բորբոքում առաջ կը բերէ։ Երբ այս գրգիռը շարունակուի, լեարդը կարծրութիւն կը ստանայ, որուն վերջաւորութիւնը յանկարծական մահ է։

Ինչպէս ըսինք, գործաւորը երբ միս չգտնէ, շատ անգամ ստիպուած ալքոլի կը դիմէ։ Ապրուստի սղութեան այս միջոցին, ժողովուրդը միսէ չզրկելու նպատակով, կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք առնել սկսած է։ 1868ին միեւնոյն կացութեան առջեւ գտնուած կառավարութիւնը պաշտօնապէս արտօնեց ձիու միսին սպառումը։

Ճաշերուն թիւը, տեսակը եւ քանակութիւնը կլիմայի համեմատ կը փոխուի. ընդհանրապէս տաք տեղեր քիչ ուտել պէտք է, մինչդեռ ցուրտ երկիրներ լաւ ուտելու ստիպուած ենք։ Տղաքը, նիհարները եւ աշխատաւորները շատ աւելի սնունդի պէտք ունին քան ծերերը, պարարտները եւ անգործները։

Չափահասը խառն կանոնի մը հետեւելու է, միսէ եւ բանջարեղէններէ բաղկացած եւ աւելի այս վերջիններուն առաւելութիւն տալով։ Ինչպէս յայտնի է, մեր մարսողական խողովակը բնականէն ամէն տեսակ սնունդի յարմար եւ ըստ այնմ կազմուած է, որով, ոչ մսակերներու պէս միայն միսով եւ ոչ ալ բուսակերներու նման միայն բոյսով սնանիլ կարելի է։ Այս մասին գաղափար մը կազմելու համար, ըսենք որ չափահասի մը միայն կեանքի պահպանութեան համար անհրաժեշտ է օրական միջին հաշուով — Շաքարանիւթ 117 կրամ, ճարպ 65 կրամ, Սպիտանիւթ 104 կրամ, պէտք է որ այս ամբողջը 2782 քալօրիի համապատասխանէ։

ՓՐՕՖ. Ա. ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆ-ԱՂՍՏԱՖԱ ԳԻԾԸ

ՄԱՐՏԱԿՈՉԻ Մարտ 10ի թիւին մէջ յօդուածագիր մը, նկարագրելով Երեւան-Աղստաֆա գիծը, որ նոր կը շինուի, ցոյց կուտայ անոր տնտեսական առաւելութիւնները:

— Գիծը կը սկսի Աղստաֆա կայարանէն, կ'անցնի մօտէն Լալի գիւղին պղնձահանքին, յետոյ «Տուռ» կոչուած կամուրջին քովէն կ'ուղղուի դէպի Սեւ Քար, Խաւարաձոր հանքերը, Քարվանսարայի հանքերը, հարուստ՝ վիմագրական քարերով, կճեայ մարմարով։ Սպիտակ Ջուրէն անդին դարձեալ՝ նոյն մարմարները։ Այդ շրջանին մէջ կը գտնուի Արմուտլու գիւղին պղնձահանքը։ Քարվանսարայէն մինչեւ Թարսաչայի ձորը, լեռները ծածկուած են գեղեցիկ անտառներով, որոնց մէջ կան մշտադալար կեչի ծառեր։ Օդը լեցուած է եղեւնիի խիժային բոյրերով, եւ յարմար՝ ամառանոցներու շինութեան։ Երկաթուղագիծը յետոյ պիտի անցնի Թարսաչայի քովէն. ձորին շրջակայ գիւղերն ու Կարամուրադ շրջանի գիւղացիները անմի[...] կան պիտի կրնան օգտուիլ [...] ծէն։ Այս շրջանը հարուստ [...] կաթնեղէնով, գետնախնձոր[...] կտաւահատով (կանեփ)։ [...] շրջանի կտաւահատը ամե[...] լաւագոյն տեսակն է, ունի [...] տիր թել ու գործածուի[...] հարուստ է խոտով եւ, [...] շուշի հարաւային լեռնակող[...] վրայ, զինկով եւ ծծմբային [...] քարի հանքով։

Թարսաչայի ձորէն 3 վ[...] հեռու, գիծը պիտի կտրէ [...] խէչ գիւղին, որուն բնակիչ[...] կը պատրաստեն կիր։ Մօտ[...] կը գտնուի Հաղարծին երկաթ[...] եւ պղինձի հանքերը, որոնք [...] շահագործուէին Միքէն Դարի[...] սկսեալ։ Առանձին կարեւորութիւն ունի «Գանձասար» կոչ[...]ուած տեղը։ Հաղարծին հա[...] գետակի մը եզերքին կը գտնուի [...] ջերմուկ մը։ Գետակին ալ [...] մը կը գտնուի գեղեցիկ [...] մը, Ղազախ Կէօլ, որ [...] է անմնման անտառով [...] տերը կը գտնուի Դօշաղ[...] որ պղինձի եւ ծծմբային [...] քարի հանքեր ունի։

Երկաթուղագիծը յետոյ [...] մտնէ Դիլիջանի ձորը, [...] «Սեւջին լաղերէն» [...] «Բալդան չայը», կարելի [...] հաստատել գեղեցիկ ամառա[...]նոցներ։ Հոս կը գտնուին [...] նիի անտառներ, ընտիր [...] ներու ծառեր, եւ հանքային [...] աղբիւրներ։

Դիլիջանի «Ազարակ» [...] ուած տեղին մէջ կան պղինձի [...] հրաքարի եւ ալապաստրի [...] քեր։ Գալավինոյի ամէն [...] գտնուին կաւահողի եւ [...] հանքեր։

Երկաթուղագիծը, անցնելով Դիլիջանի արեւմուտքը, [...] մտնէ ձորին ամենագեղեցիկ [...] ը, ուր կան ածխաթթուա[...]յին ջուրեր։ Ցետոյ Նեկպ[...] իջնելով կ'անցնի Շահ Մար[...] վրայէն. Գալավինոյի [...] րուն ծայրը կը մտնէ [...] կը մտնէ Բալըղչայի եւ Չիբ[...]լու գիւղին հովիտը։ Այս [...] ընթացքին, գիծը պիտի [...] երկաթաջուրի եւ ծծմբայ[...] պաղ աղբիւրները, Բոզի [...] հանքերը։ Այս գիւղը կարեւոր [...] իր կաթնեղէններով եւ [...] նապաստութեամբ։ Գիծին [...] կ'իյնան Խրըղով ձորի հանք[...] աղբիւրները, նախկին [...] Ագարեանի պղնձահանքը [...] ուղղին անմիջապէս [...] ձորին մէջ կը գտնուի [...] արճիճի հանք մը։ Հոս, [...] զարդ ալպանման բարձունք[...]րուն վրայ կը գտնուին [...] լու բերդն ու գիւղին [...] ները, անմնման տեսարան[...] Դիլիջանի հովիտին. [...] լեառյի, Բոզվղայի եւ Սեւ[...] լիճին վրայ։ Ջիբուխլու[...] գիծը պիտի մտնենայ լիճին[...] պիտի քերէ 14 վերստ [...] Բալամինարի եւ Մաշաղ[...] մօտ պիտի շինուին [...] ներ գիծը պաշտպանելու [...] մար ձիւնի հիւսերէն։ [...] եւ Ելենովկա գիւղերը [...] ունենան նաւամատոյցներ [...] հագործելու համար [...] լիճին հիւսիսային [...] վրայ գտնուած կանաչ[...] ծովափփփուրի (Magnesite) [...] կի եւ պղինձի հանքերը. [...] Սեւի մարմարը։ Նոր-Բայազէտ[...] դաւառ ունի լաւ բուսահող[...] ու սպիտակ յեսանաքարի [...] հանքեր, որակով աւելի [...] քան Անիի քարերը։ Ունի [...] զինկի, պղնձաւարի եւ [...] հանքեր։ Մինչեւ Սեւանայ [...] լիճի հիւսիսային եզերքը [...] պարզուի մշտադալար անտառ[...]ներով սքանչելի տեսարան[...] յարմար՝ ամառանոցի [...] թեան։ Ելենովկան ունի [...] ծծմբային աղբիւրներ։

Ցետոյ գիծը պիտի ան[...] Շահրիզի, Բաքալթի պղնձա[...]քերուն, Բաքաքիէի երկաթի [...] հանքին, Թիալչարուխի եւ [...] խանայի պղնձաքարի եւ [...] լաքարի հանքերուն, [...] չաքի եւ Աղփարայի [...] զարեան հանքերուն, [...] մօտակայ յեսանաքարի [...] Բջնիի անկիզաքարի [...]

...իրա շիրա ուրուաքարերու եւ ...բոլի հանքերուն, Արգաւեան ...ւ կարմիր երկաթահանքին, ...Ֆանտանի սրաքարին, ...կաքարին (obsidian), Գէօյ... ...ալի մագնիսային երկաթա... ...ին մասին: Գոմաձորէն մինչեւ Երեւան, Զանգուի ձախ ափին ...երկաթուղին, անապատ ...կայ տուֆ եւ սեւաւկճեայ ...քարերու:

Ու Եղւարդի հողերուն վրա... ...երկաթուղագիծը պիտի ...Երեւան: Այսպէսով կը ...Կուրի եւ Արաքսի հո... ...մեծները:

ՁԸՑՄԻՆ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՑԱՓՆԱՄԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ.— Ճիշդ հինգ ամիսէ ի վեր անգործութեան հոգը ու... նինք ու կիսով փակ կը մնան շատ մը գործարաններ, որոնք շաբաթը 3-4 օր միայն կը բանին, կամ ասանկներով բանուոր ա... ...ժամանակով դուրս կը ...հանեն:

Մեր հայրենակիցները շաբաթը քանի մը օր աշխատելով ու ...ծախքերով ընտանիք կը պահեն: Շատեր արտասահմանէն բերած են իրենց ազգականները եւ ...ծանօթները՝ իրենց բերնէն ...կան օր բազմանդամ են ...հազիւ չոր հացի դրամը կը ...ներեն.

Արդեօ՞ք պիտի տեւէ այս ա... ...կացութիւնը.— ոչ ոք գի... ...Արդեօք Մարդիկ անքան կար... ...Շատ մը արտաքսմ'լիկ տեսա... ...ներ կը պարզուին հայկական ...ընտանիքներու մէջ՝ մէկը կ'ըսէ.

— «Եղբայր, այսօր 18 օրէ ի վեր չգացած տեղս չմնաց. ...ամանական սահմանէն մինչեւ ...ական սահմանը գացի, ...որ ներկայացայ «քօմբ... ...րեսելով դռները գոցեցին. հի... ...հա եկայ Ճարահատ չեմ ...ինչ պիտի ընեմ: 500 ֆր.ի ...րամ մը ունէի, ամբողջը ...վճարեցի...»

...Յաճախակ գործաւորներ լու... ...գործարանին դռները կը ...ինչպէս հաւատացեալ ժո... ...ներ եկ' ղեղի, եւ պարապ կը դառնան:

Այս առթիւ ըսենք որ Ցէսինի մէջ գործերը քիչ մը բացուեցան ...կան սեզին համար S. L. S. A. գործարանը փօն տը Շէրիւէն եւ ...ուրիշ տեղերէ եկած կիները գործ ընդունեց: Բայց ունինք որ ...մարդոց համար ալ գործ ...G. Frères գեղօրայքի գործարանը նախկին արձակած գործաւորները գրեթէ ետ կանչած է:

** Ազգային գործերը շատ դանդաղ կ'ընթանան: Դպրոցին խնդիրը այնպէս կը մնայ պալքեան եպիսկ. խոստացած դրամը չէ ղըրկած տակաւին: Օրիորդն ալ անտարբեր է: Դպրոցը ածխավաճառի խանութի կը նմանի. կարծեմ թէ մաքրութիւնն ալ դրամ չի պահանջեր:

** Հ. Ց. Դ. ենթակոմիտէն կրկնապատկուած ըլլալով, Շրջանային կոմիտէի վերածուեցաւ: Կոմիտէն իր անդրանիկ ներկայացումը կուտայ մեծ պատրաստութեամբ քաղաքիս ամենամեծ սինէմային մէջ կիրակի օր: Հօկերուն միայն անունը մնացած է:

Հետախոյզ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

Փարիզի եւ գաւառներու մեր ընթերցողներէն ոմանք մանրամասնութիւններ կը հարցնեն ինքնութեան թուղթերու նոր օրէնքին մասին:

Ճշգրիտ տեղեկութիւններ հաղորդելու համար անհրաժեշտ է սպասել, որ նոր օրէնքը հրատարակուի պաշտօնաթերթին մէջ, որմէ վերջ միայն գործադրութեան պիտի դրուի: Առայժմ ինքնութեան թուղթերու մասին ամէն գործողութիւն դադրած է՝ պարզապէս այս պատճառով:

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Փօփիւլէրի տեղեկութեանց համաձայն, Ալֆօրվիլի մէջ, այն օգնութիւններէն դուրս, որոնք կանոնաւորաբար կը տրուին գործազուրկներուն, բարեգործական գրասենեակները կազմակերպած են օգնութեան ուրիշ եղանակ մը ընտանիքի տէր գործազուրկներու.— ձրի հաց, նպարեղէն, ածուխ: Իսկ Դպրոցներու Սնտուկը առանձնապէս հոգալ ցարեկուան ճաշը այն տղոց, որոնց հայրը դատապարտուած է գործազրկութեան: Անոնք արտօնուած են յաճախել ձրի զաւընթացքները:

Անկէ զատ կը կատարուին բացառիկ բաշխումներ կօշիկներու, զգեստներու: Նոյնպէս ապահոված են, այս ընտանիքներուն համար, ձրի բժշկական խնամքներ:

Ընտանիքի տէր գործազուրկներու թիւն էր, Դեկտեմբերի սկիզբը, 16, որ հետզհետէ բարձրացաւ Ցունուարի մէջ 275—284ի վրայ մնաց: Ցետոյ Փետրուարին մէջ դարձեալ բարձրացաւ Այժմ անոնց թիւն է 300, որոնց 235ը Ֆրանսացի, 65ը օտարական: Ասոնցմէ 57ը Ֆրանսուհի են, 6ը օտարուհի:

Այս հայր-գործազուրկները ունին, ընդհ. թիւով, 251 ընտանեկան անդամ: Որոնց օգնութիւն կը տրուի 551 հոգիի:

Մարտ ամսուան ընթացքին, տրուած օգնութեան գումարը կը համնէր 91.543 ֆր. 75ի, որուն 33.660 ֆ. 33ը Պետութեան, 43.170 ֆր. 99ը նահանգին եւ 14.712 ֆր. 43ը համայնքին հաշւոյն:

Գործազրկութեան մատնուած են ընդհանրապէս, նախ այն բանուորները, որոնք կ'աշխատին մետաղագործութեան, յետոյ անոնք որ կ'աշխատին շինութեանց մէջ:

Վերջին շաբթուն, մեծ թիւով բանուորներ գործ գտած են. այսպէսով ջնջուած է անոնց անունը օգնութեան գրասենեակներու մէջէն:

Մարտ ամսուան ընթացքին 40 գործազուրկներ (ընտանիքի տէր) դրուեցան Փարիզ-Միջերկրական երկաթուղիի անօրէնութեան տրամադրութեան տակ: Թաղապետութիւնը կը շարունակէ դեռ գործ հայթայթել հայր-գործազուրկներուն, ծրագրելով շինել ճամբաներ թաղապետութեան հաշւոյն: Այս եղանակով միւս կողմէ նիւթական օգնութեան բաժէն ազատուած է թաղապետութիւնը:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԸ ԵՒ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐԸ

Գործազրկութեան սաստկանալէն ի վեր Փարիզի Աղքատախնամը որոշ աշակցութիւն կ'ընէ հայ գործազուրկներուն եւ աղքատ ընտանիքներուն: Ամէն օր, ժամը 11—12 միսով ապուր եւ հաց կը տրուի մօտ 60—70 հոգիի, Ռիւ Տամէմի իր կեդրոնին մէջ:

Անկէ զատ ամէն շաբաթ դրամական նպաստներ կուտայ բացի ապուրէն օգտուող գործազուրկներէ, նաեւ այն բոլոր չքաւորներուն, որոնք կը դիմեն իրեն:

ԱՀՌԵԼԻ ՑԱՑՏՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

ԿԻՆԸ ԿԸ ԽԵՂԴԷ ԵՒ Կ'ԱՅՐԷ ՀՆՈՑԻՆ ՄԷՋ

Նանսիի մէջ, հօկայ տպարանի մը մեքենավարը, Վէրմանտէ՝ 28 տարեկան, կը խեղդէ իր կինը եւ կ'այրէ տպարանին հնոցին մէջ: Այրելու համար կը գործածէ հսկայ հնոց մը, որ միայն աւստիկ ցուրտերուն կը վառէին: Ընդհատ չորս օր չորս գիշեր կը վառէ հնոցը, մոխիր դարձնելու համար ամէն հետք: Կը սպառէ 2,000 քիլօ ածուխ, ինքզինքը արդարացնելով որ կ'ուզէ չորցնել նորաշէն պատ մը: Դրացիները տեսնելով անյայտացումը կնոջ, որ շարունակ ծեծ կ'ուտէր ամուսինէն, կը կասկածէին կատարուած ոճիրի մը մասին: Զգալով վերահաս վտանգը՝ Վէրմանտէ կը ձգէ գործը եւ հնգկային մեկնելու նպատակով կ'անցնի փարիզ: Վէրմանտէ սիրային յարաբերութիւններ կը մշակէր այն բոլոր աղջիկներուն հետ, որոնք կ'աշխատէին տպարանին մէջ:

Նոր քաղուած տեղեկութիւններու համաձայն, երբ իր սիրած աղջիկներէն մէկը զաւակ մը կ'ունենայ, նորածինը կ'այրէ հնոցին մէջ եւ կը ջնջէ հետքը իրենց մեղքին: Այս անգամ սիրահարած էր տպարանին մեքենագէտներէն Վէնտէքի կնոջ: Ուզելով հետը առնել զայն, կը գիմէ անոր ամուսինին եւ շնական քաջութեամբ մը կ'ըսէ.

— Կինդ իմ սիրուհիս է, ժամ օրէն զաւակ մը պիտի ունենայ ինձմէ: Ուրեմն թոյլ տուր որ հետս գայ:

Վէնտէք կը հարցապնդէ կինը, որ կը խոստովանի: Այն ատեն կը վռնտէ զայն: Եւ երկու սիրահարները երբ կը հասնին փարիզ, Վէրմանտէ կը գրէ տպարանատէրին, որ ղրկէ իր ամսականները փարիզի մէկ նամակատան հասցէին:

Ոստիկանները, որոնք մաղէ անցուցած էին մոխիրները, գտան ակռաներ եւ ոսկորի կտորուանք, օղեր եւ գնդասեղներ: Այլեւս ոճիրը հաստատուած էր: Ոստիկանները հաղորդուեցաւ որ չհրատարակեն ոեւէ լուր, չխանգարելու համար ձերբակալութիւնը: Փարիզի մէջ գաղտնի ոստիկանները, ամբողջ օր մը կը սպասեն յիշուած նամակատան մէջ:

Իրիկուան ուշ ատեն կը ներկայանայ Վէրմանտէ իր սիրուհիին հետ: Ու երբ անունը կուտայ, նամակատան պաշտօնեան բարձրաձայն կը կրկնէ: Ոստիկանները կը յարձակին վրան եւ կը դնեն ինքնաշարժին մէջ, կինն ալ միասին: Ու հերքիւլէսեան ուժեղու այս մեքենան ժամանակ իսկ չունենար դիմադրելու: Հարցաքննութեան միջոցին, կ'ուրանայ ամէն բան: Զկինս փախած էա. կը կրկնէ շարունակ: Ցոյց տրուած փաստերուն վրայ, սիրուհին, արցունքի հեղեղի մը մէջ կը մատնէ ու կ'ըսէ Վէրմանտէի.

— Երդո՛ւմ ըրէ ինծի, եթէ անմեղ ես, երդո՛ւմ ըրէ այն զաւկին վրայ, որ պիտի ունենամ քեզմէ:

Վէրմանտէ, որ ճարպիկ կեղծող մըն է, կ'ըսէն, գոգահար ծունկերուն վրայ երերտալով, լալով ու կոկազելով, երդում ըրաւ:

Քննութիւնները կը շարունակուին: Բանտարկուած կը մնայ նաեւ սիրուհին: Նանսիի ժողովուրդը յուզման մատնուած է, լսելով այս հրէշային արարքը: Հայրն իսկ վկայութիւն տուած է որ իր զաւակը Վէրմանտէ, շա՜տ հաւանաբար այրած է հնոցին մէջ իր կինը:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղը անցեալ շաբաթ ընտրեց նոր վարչութիւնը, որուն անդամներն են.— Պ. Պ. Ղազարոս փափազեան՝ ատենապետ, Ղազարոս Նոտարեան՝ ատենադպիր, Սարգիս Արզումանեան՝ քարտուղար, Խաչիկ Գումրուեան գանձապահ, Գրիգոր փափազեան ընդհ. խմբապետ, Անտոն Գունտուրեան եւ Խաչիկ Թըգրեան խորհրդական:

Մասնաճիւղի Ա. խումբը կիրակի օր, 3 Ապրիլ ժամը 3ին մրցում պիտի դատարէ Villeneuve St Georgeի S. A. G.ի ֆրանսական Ա. խումբին դէմ: կառախումբ կառ. տը Լիօնէն 13.1-13.20:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԷՐ, ՑԵՏՈՅ ԴԱՆԱԿ.— Երկու երիտասարդ սիրտեր բոլորեցին 23 գարուններ, անոնց շուրջ փաթթեցին սիրոյ կրակէ ժապաւէն մը: Լօժէն Մընիւ եւ Լիւսի Տիւշմէն սիրեցին իրար այնքան երկար, որքան է յարմար, նոր սիրտ մը գանելու համար:

Առտու մը աղջիկը քակեց՝ սիրոյ կրակէ ժապաւէնը, սառուցիկ դերձան մը ոլորեց իրենց հին պսակին շուրջ: Ու յանկարծ, հովէն տարուղած ծաղիկի մը պէս, սիրոյ թերթերը թափեցան:

Ու բաժնուեցան:

Ուրիշ առտու մը, Մընիւ հանդիպեցաւ նախկին սիրուհիին, խօսք մը գլորեց եռեւէն: Սիկարը ծխացուց եւ հարցուց.

— Այսօր ո՞վ ունիս, անտէր փիսիկ, հաց ու համբոյր տուող ունի՞ս:

Աղջիկը, վիրաւորուած, ետ դարձաւ, լեզուն երեք հեղ շարժեց եւ Մընիւին սիրտը ծակեց:

Մընիւ մտեցաւ, Տիւշմէն նայուածքը նիզակի պէս դէմը անկեց: Ցանկարծ երիտասարդը հանեց դանակը եւ ճեղքեց աղջկան կռնակը, վերէն վար մէկ գիծով:

Ու փախաւ:

Փախաւ ու տունը մտաւ: Ոստիկանը հասաւ ետեւէն, բռնեց օձիքէն, շխտակ բանտ տարաւ:

ՄՕՐԱՔՐՈՋ ՍԻՐԱՀԱՐ.— Վիէննայի գիւղերէն մէկուն մէջ, երիտասարդ մը, Փօլ Քրամէր, կը սիրահարի մօրաքրոջը: Եւ երբ լուրը գայթակղութիւն պիտի պատճառէր, առտու մը կանուխ փախան Վիէննա, սեննակ մը վարձեցին եւ աշխատեցան անցագիր առնել Ամերիկա երթալու համար, որպէս զի խաղաղօրէն լարեն հարսանեկան առագաստը իրենց սիրահար գլուխին վերեւ: Վիէննայի մէջ, սակայն, ձերբակալուեցան: Երիտասարդը ամբաստանուած է իբրեւ առեւանգիչը ամուսնացեալ կնոջ: Մինչդեռ ան կը յայտարարէ թէ մօրաքոյրն էր որ գլխէ հանեց զինք:

ԿԱՐ ՈՒ ՉԿԱՐ.— Երկու Ֆրանսացիներ Քանի մէջ դրամ կը վաստկին եւ կուգան Փարիզ ամուսնանալու համար: Երկու փեսացուները հայր եւ որդի են, սակայն հայրը այնքան երիտասարդ է, որ կը շփոթուի տղուն հետ: Արդ, հայր եւ որդի կ'ընտրեն երկու ամերիկուհիներ, գեղանի, դարձեալ գեղանի: Ամերիկուհիներն ալ, փեսացուներուն նման, մայր ու աղջիկ են: Արդ, հետաքրքրականը այն է որ, հայրը ամուսնացաւ աղջկան հետ, տղան՝ մօր հետ: Եւ աւելի հետաքրքրական պիտի ըլլայ, երբ անոնք զաւակներ ունենան, այն ատեն տղան, որ աներհայրն է իր հօրը, պիտի ունենայ զաւակ մը, որ եղբայրը պիտի ըլլայ իր զոքանչին, որուն զաւակներն ալ պիտի ըլլան եղբայրները տղուն:

ԳՈՂԵՐԸ ԿԸ ԲԱՆԻՆ.— Զարնեքշաբթի գիշեր փարիզեան գողերը կը մտնեն Բլէշի փողոցին գոհարավաճառներէն մէկուն խանութը եւ կը թալլեն: Գողագիտական վերջին մեթոտներու համաձայն, կը ճեղքեն երկաթեայ փեղկը, աղամանդով կը կտրեն մուտքի դրան մեծ ապակին, եւ կը տանին ամբողջ ոսկեղէն առարկաները, վաճառատան տէրը, որ անկէ առաջ ընդունած էր նման այցելութիւն մը, զգուշութեան համար զանազան անկիւններ գետեղած էր զանգակիկներ, որոնք կը հնչէին երբ մէկը մտնէր ներս: Սակայն գողերը, ծանօթ՝ այդ մանրամասնութիւններուն, խփեր էին անոնց ձայնը եւ առանց խանգարելու պահապանները քնելը, պարպեցին խանութը: Գողցուած առարկաներուն արժէքն է 60,000 ֆրանք:

ԱՄԱՆ ՀԱՒԵՐՆ ԱԼ ՍԿՍԱՆ.— Հաւերը կը պատրաստուին յուրջ պատերազմի մը:

Ապրիլը այն ամիսն է, երբ անոնք կը շինեն հաւկիթէ բուրգեր, պզտիկ ռումբեր: Այս տարի քանի մը հաւեր, ներշնչուելով օրուան պատերազմաշունչ թռուցիկ քաղաքագէտներէն, ուզած են շինել աւելի մեծ ռումբեր:

Փարիզեան շրջանին մէջ, Ցանժոյ գիւղէն կը գրեն թէ անցեալները խաթուն հաւ մը ածած է հսկայ հաւկիթ մը, որ ամօթէն պիտի կարմրցնէր ջայլամը: Հաւկիթին երկարութիւնն էր 11 սանթիմեդր, շրջագիծը 19 սանթիմեդր, եւ կը կշռէր 130 կրամ: Վաճառական մը գնած է զայն, իբրեւ յիշատակ:

Պոլոսյէն կը գրեն թէ ամաչոն հաւ մը, լսելով լուրը, ածեր է աւելի մեծ հաւկիթ քան ջայլամի ածածը: Հաւկիթը կը կշռէ 170 կրամ, եւ մէկ սանթիմեթր աւելի մեծ է:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Մարդուն այցելութենէն ...ինչպէս լեռո՞յ մեկնեցաւ, հար... ...ց ուզակը:

— Հինգ վայրկեան յետոյ: ...Նոնուս ժամացոյցը հանեց, ...եց եւ մրմնջեց:

— Մինչեւ երկու ժամ, չի կրն... ...ր հնդկաւքով ճամբորդել:

...Բեզի Սէն Շառլի կայարանը ...ած պահուն, պուլվառ տը լա ...ելթեի վրայ, պահուիլ... ...թէ գինքը լրտեսող չկար ...պէյ միզարան մը մտաւ ...վայրկեան մը հոն մնալէ յե... ...ամլափոխուած դուրս ելաւ: ...իր ածիլուած դէմքը գար... ...ուած էր գոյգ մը այեխառն ...մօրուքով եւ պեխերով որ բերնին երկու անկիւններէն վար կ'իյնային, ծխոտ ակնոցներ կը ծածկէին իր աչքերուն գոյնը այսպէս՝ անճանաչելի էր:

Ցոմսակը առնելէ առաջ Թէռմինիւս սրճարանը մտաւ ու ըմպելի մը յանձնարարեց. բայց իր բուն նպատակն էր հաստատել թէ իր ծպտումին մէջ յաջողա՞ծ էր. արագ քննութիւն մը գինքը գոհ թողուց:

Թէռմինիւսէն մեկնեցաւ եւ փարիզի համար առաջին կարգի տոմսակ մը առաւ. յետոյ գնաց մեկնումի քարափը, ուր փնտռելով մէկ-մեկ այն զոր կը հետապնդէր, սկսաւ վեր վար պտտիլ չտեսաւ զայն ու մտահոգուեցաւ:

Եթէ Զաքարիա փոխած էր իր ուղեգիծը, եթէ Նիս կամ Էքս-ան-Փռովանս մեկնած, լաւ խաղի բերած պիտի ըլլար: Պաշը-պօզուքը Թէռմինիւս դարձաւ եւ աթոռներն ու նստարանները աչքէ անցուց, բայց անօգուտ:

Ճեպընթացը մեկնելու կը պատրաստուէր: Նոնուս ծայրէ ծայր կառքերը մտաւ եւ նրբանցքէն անցնելով, կառք կառք բոլոր խուցերը հետախուզեց: Բայց ապարդիւն:

— Չէր արժեր հիւանդի պէս ծպտուիլ, տուտուզ թուրքը:

Անկիւն մը ընտրեց. Թիկնաթոռը նշանակեց իր հովանոցը հոն ձգելով. յետոյ դրան առջեւ կեցաւ հսկելու համար:

Ճամբորդ մը որ իրեն պէս ծխոտ ակնոցներ կը կրէր եւ վերարկուին օձիքներով ծածկած էր դէմքը, իր անճրկած շարժուձեւերով լրտեսին ուշադրութիւնը գրաւեց.

— Այս քաղաքացին՝ սա՛ եր է, ըսաւ ցած ձայնով. վերարկուին օձիքը վերցնելու չափ ցուրտ չըներ սակայն:

Ճամբորդը քովի կառքը մտաւ Բնութեամբ արդէն հետաքրքիր, Նոնուս պէյ իրար անցած, նրբանցք մտաւ եւ գնաց այն կառքը ուր կը գտնուէր մեկնող մարդը. այս վերջինը անկիւնի մը թիկնաթոռին վրայ նստած էր: Նոնուս նշմարեց որ մարդուն մօրուքը իր մազին գոյնը չունէր:

Հին ոստիկանին վարժ աչքերը չխաբուեցան: Ճամբորդին զգեստները բոլորովին նոր էին:

— Իմ պզտիկ Զաքարիաս, մրմնջեց պաշը պօզուքը, ինծի հետ չես կրնար չափուիլ:

Իր խուցը վերադարձաւ, հովանոցը առաւ, նորէն նրբանցքին մէջ մտաւ, հաստատելու համար իր դիտարանին մէջ, աչքը սեւեռած այն խցիկին վրայ ուր մահապարտը կը գտնուէր: Ցետոյ սպասեց որ կառախումբը շարժի, ապահովուեցաւ թէ՝ իր հրացէնը գործածուելու ի վիճակի էր տաբատին ետեւի գրպանը եւ իր դաշոյնը ձեռքի տակ, իր սովորական տեղը՝ բաճկոնին տակ ծածկուած գօտիին մէջ:

Երբ Ճեպընթացը կայարանը անցաւ, թուրքը յանկարծ Ցոյնին խուցը մտաւ, բայց անհաճոյ անակնկալը ունեցաւ հաստատելու թէ՝ երրորդ ճամբորդ մը զոր չէր տեսած, միւս անկիւնը կը գրաւէր:

Մտածեց:

— Չեմ կրնար երկու հոգի մէկէն ուտել. փորձենք քնանալ:

Թիկնաթոռին մէջ մխրճուեցաւ եւ իր դրացիներով չզբաղիլ ձեւացուց:

Քանի մը վայրկեան յետոյ, երրորդ ճամբորդը խօսքը Ցոյնին ուղղելով, ֆրանսերէն հարցուց.

— Թոյլ կուտա՞ք որ ծխեմ:

— Չեմ հասկնար:

Ճամբորդը թուրքին դարձաւ եւ նոյն հարցումը ուղղեց անոր:

— Նոյն թոյլտուութենէն ես ալ պիտի օգտուիմ, պատասխանեց թուրքը՝ ֆրանսացիին երկարելով սիկարի տուփ մը:

— Շնորհակալ կը գործածեմ, ըսաւ ճամբորդը:

— Հապա՞ դուք, պնդեց թուրքը՝ սիկառը հրամցնելով իր քովի դրացիին:

Երիտասարդը, առանց բերանը բանալու, մերժեց անոր շնորհալի հրաւէրը:

— Օտարական է, գիտել տուաւ ճամբորդը չի հասկնար:

Երկու մարդերը վառեցին եւ սկսան ծխել: Երիտասարդը՝ տեսնելով որ իր ճամբու ընկերները դադրեցան իրմով զբաղելէ, գիրք մը առաւ եւ սկսաւ կարդալ: Թուրքը քովնտի ակնարկ մը նետեց գիրքին վրայ եւ հաստատեց թէ յունարէն գիրերով շարուած էր. առիթէն օգտուեցաւ իր դրացին խօսեցնել փորձելու համար:

(Շար.)

ամբողջութիւնը, յանձնառութիւն, որուն պէտք է մասնակցին նաեւ Եուկօսլաւիա եւ Յունաստան, որոնք իբրեւ Ալպանիոյ դրացիները ուղղակի շահագրգռուած են այդ երկրին բախտով՝

Բազմաթիւ ալպանացի փախստականներ անցած են ալպանական սահմանը զանազան կէտերէ: Ասոնց մէջ են նաեւ կարգ մը քաղաքական անձնաւորութիւններ, որոնք բոլորն ալ կը հաստատեն թէ ալպանական կառավարութեան կացութիւնը շատ դժուար է եւ կը վախցուի թէ մօտ օրէն անկարգութիւններ պիտի պատահին:

.˙. Հռոմի նոր եուկօսլաւ դեսպան Ռաքիչ իր յանձնարարագիրները ներկայացուց թագաւորին, յետոյ ընդունուեցաւ Մուսոլինիի կողմէ: Ռաքիչ կը յայտարարէ թէ թագաւորին եւ վարչապետին հետ իր տեսակցութիւնները շատ մտերմական եղած են եւ յոյս կը յայտնէ թէ բոլոր թիւրիմացութիւնները շուտով պիտի հարթուին:

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Շանկայէն Ֆրանսայի արտաքին նախարարութեան հասած վերջին տեղեկութիւններուն համաձայն, ֆրանս. առանձնաշնորհեալ հողամասին մէջ կատարեալ հանդարտութիւն կը տիրէ: Զօն-Քինկի եւ Սէ-Զուէնի ֆրանս. հիւպատոսներէն հասած լուրերը եւս գոհացուցիչ կը ներկայացնեն կացութիւնը:

Անգլիական, ճափոնական, ֆրանսական եւ ամերիկեան կառավարութեանց միջեւ կարծիքի փոխանակութիւնները կը շարունակուին՝ Նանքինի մէջ գործուած խժդժութեանց առթիւ չինական կառավարութեան հասուցման պահանջագիր մը ներկայացնելու համար: Միջոցներ կը խորհուին նաեւ այն պարագային համար, ուր ազգայնականները գոհացում չտան: Կ՚ըսուի թէ ի հարկին Անգլիա չպիտի վարանի առանձին եւ խստութեամբ գործելու: Անգլիոյ պատերազմական նախարարը երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ Սըր Չէմպըրլէյնի հետ:

Ազգայնականներու վերին հրամանատար Զօր. Զանկ-Քայ-Շէքի մասին լուրերը հակասական են, ոմանք կ՚ըսեն թէ Քումինթանկի ծայրայեղ եւ պոլշեւիկեան տարրերուն հակառակ է, ուրիշներ կ՚ըսեն թէ համաձայն է: Զօրավարը ճանչցած է Հանքէուի կեդրոնական գործադիր կոմիտէն եւ հիմա դէպի հիւսիս նոր յառաջխաղացում մը կը պատրաստէ, նպատակակէտ ունենալով Փէքինը:

Կառապաններու գործադուլը Պէյրութի մէջ

Պէյրութէն Մարտ 31 թուականով կը հեռագրեն.—

Պէյրութի կառապանները գործադուլ յայտարարեցին, բողոքելու համար կառավարութեան դէմ, որ կը պահանջէ տուրքերը վճարել ոսկեդրամով: Կառապանները կը գանգատին, որ արդէն շատ կը վնասեն «թաքսի»ներու մրցումէն, այնպէս որ կառավարութեան այս նոր տուրքը չեն կրնար տանիլ: Հակառակ վարչապետին խոստումին թէ նկատի պիտի առնէ իրենց խնդիրը, կառապանները որոշեցին գործադուլը շարունակել, մինչեւ որ կատարեալ գոհացում ստանան:

Անգլիա եւ Եգիպտոս

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ վերջին ատեններս Զաղլուլ փաշա յաճախակի տեսակցութիւններ ունեցած է Ֆուատ թագաւորին եւ անգլիական մարզպանին հետ: Եգիպտոս կ՚ուզէ նոր համաձայնութեան մը գալ Անգլիոյ հետ հետեւեալ պայմաններով.—

1.— Գրաւման բանակը Սուէզի ջրանցքին արեւելեան եզերքը պիտի քաշուի: Եգիպտական հողին վրայ պիտի մնան միայն Ապուքիրի օդանաւային կայանը եւ Հէլիոպոլիսի օդանաւային վարժարանը՝ Անգլիոյ եւ իր Արեւելքի գաղթավայրերուն միջեւ օդային հաղորդակցութիւնները ապահովելու համար: 2.— Եգիպտական կառավարութեան մէջ պաշտօն ունեցող բոլոր անգլիացի պաշտօնեաներն ու պաշտօնեաները հանգստեան պիտի կոչուին: 3.— Անգլիական քափիթիւլասիոնները պիտի ջնջուին եւ եգիպտ. կառավարութիւնը ազատ պիտի ըլլայ բանակցելու՝ Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Յունաստանի քափիթիւլասիոններուն ջնջումին համար:

4.— Մշտնջենական զինակցութիւն մը պիտի կնքուի Եգիպտոսի եւ Անգլիոյ միջեւ. այս վերջինը յանձն կ՚առնէ երաշխաւորել Եգիպտոսի հողային ամբողջութիւնը: Եթէ Անգլիա պատերազմի բռնուի ուրիշ պետութեան մը հետ, Եգիպտոս պարտաւոր չպիտի ըլլայ զինուոր տալու անգլ. բանակին, սակայն պիտի հովանաւորէ անգլ. ուժերը եւ թոյլ պիտի տայ անգլ. ուժերուն իր հողէն անցնիլ ազատօրէն եւ հոն բանակիլ: Այս կերպով, կը յուսացուի թէ Եգիպտոս պարտաւոր չպիտի ըլլայ մեծածախս նաւային եւ զինուորական ուժեր պահելու:

5.— Սուտանի համատիրութեան մասին պիտի ստորագրուի նոր համաձայնագիր մը, որ եգիպտ. կառավարութեան պիտի տայ կարգ մը առանձնաշնորհներ՝ քաղաքային եւ զինուորական պաշտօնեաները նշանակելու համար:

6.— Նոյնպէս եգիպտ. կառավարութիւնը պիտի նշանակէ Նեղոսի վերին ջուրերուն հսկող եւ անոնց բաշխումը կատարող պաշտօնեաները:

Չիչէրին Ֆրանսայի մէջ

Չիչէրին, Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավարը, որ ժամանակէ մը ի վեր Ֆրանքֆորթի մէջ կը դարմանուէր, Սթրազպուրկի ճամբով Նիսի կողմերը գնաց, ուր պիտի մնայ ժամանակ մը:

Երկնաքար մը Փարիզի վրայ

Չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 6ին, Օրդ թաղամասին այն բնակիչները, որոնք վերի յարկերը կը բնակէին, կը յայտարարեն թէ, տեսած են յանկարծական սաստիկ լոյս մը, որ ամբողջ երկնակամարին վրայ ճառագայթեց: Հազիւ թէ մարած էր լոյսը, խուլ պայթիւն մը լսուեցաւ: Հաւանական է որ երկնաքար մըն էր, եւ պայթած պահուն լուսաւորած՝ երկինքը:

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ եւ սահմանակից երկիրներու հետ հեռախօսական բոլոր թելերը կտրուած են: կը կարծուի թէ Ֆէրտինանտ Թագաւորի առողջական վիճակը ծանրացած է:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՄԷՋ 5000 տարի առաջ ապրող փարաւոն Ջոսէրի գերեզմանը երեւան հանուեցաւ:

ՍՊԱՆԻԱՑԻՆԵՐ ծանր պարտութիւն մը կրեցին Մարոքի մէջ:

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի, Ալֆորվիլի ենթակոմիտէներուն եւ Եռագոյն, Աղբիւր Սերոբ, Քրիստափոր, Ջաւարեան, Իշխան, Սարօեւ, Գոյամարտ խումբերու ներկայացուցիչները, 5 Ապրիլ երեքշաբթի երեկոյ ժամը 8ին փլաս տ'Իթալի, Քաֆէ-տը-լա-Լիւնի վերնայարկը: Մէթրօ Իթալի:

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ԵՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՏԷՍԻՆԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻՆ ԿՈՂՄԷ

3 ԱՊՐԻԼ 927 ԿԻՐԱԿԻ ԿԷՍ ՕՐԷ ՎԵՐՋ ԺԱՄԸ 2.30ԻՆ

Նուվէլթի ցանսինկ սինէմայի մէջ, Av. Jean Jeurès (կայարանին մօտ)

կը ներկայացուի՝ ԽԱՂԱՄՈԼԸ եւ ԹԻՔ-ԹԱՔ զաւեշտը

Ներկայացումէն վերջ մինչեւ կէս գիշեր պար եւ Ճազ-պանտ

Հ.Յ.Դ. ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲԸ

10 Ապրիլ, կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին Rue Etienne Doletի սրահը

կը ներկայացնէ ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՑՆՈՐՔԸ

եւ ԿԵՆԴԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐ

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ 5 և 3 ՖՐԱՆՔ

THEATRE LANCRY

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

9 Ապրիլ, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին

10, Rue Lancry (métro Lancryի ճիշտ դիմաց եւ մօտը

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՑՆՈՐՔԸ տռամ մէկ արար

ԵՒ ԿԵՆԴԱՆԻ ՆԿԱՐՆԵՐ քրքջալից կատակերգութիւն 3 արար

Կը մասնակցին՝ Տիկ. Սիրուշ, Օր. Անահիտ, Պ. Պ. Մ. Մարութեան, Ս. Նաւասարդեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Շ. Սարեան եւայլն:

ԳԻՆԵՐԸ 3, 5, 7.50 և 10 ՖՐԱՆՔ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

"ՓԵՏՐՒԱՐ 18,,

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՓՐԱԿԱՅԻ ՈՒՍԱՆՈՂ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Գինը՝ Ֆրանսայի համար 5 ֆրանք, Արտասահման՝ 25 սէնթ: Մեծաքանակ գնողներուն՝ զեղչ: Դիմել Յառաջի խմբագրատունը:

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Աղբիւր Սերոբ խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Իթալի թաղամասին արձանագրուած և չարձանագրուած բոլոր Դաշնակցականները վաղը՝ Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին 26 Rue Blanqui, K. Bicétre (Seine).

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի ենթակոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները եւ համակիրները այս երեկոյ ժամը ճիշտ 7ին, Երիտ. միութեան ակումբը, 132 Rue Etienne Dolet, կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն ստիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր դաշնակցական ընկերները, վաղը՝ 3 Ապրիլ կիրակի առաւօտ ժամը ճիշտ 8.30ին, Rue Boileau էմիլ Զօլայի վերնայարկը: Լիոնի բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Գուրկուանի Թաթուլ խումբի ժողովը՝ վաղը՝ կիրակի ժամը 14ին ընկեր Ա. Ճէյլանեանի բնակարանը: Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սերունդ խումբի ժողովը վաղը կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Իրոստոմի սրահը: Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Ք. Ռ. Մ. Մարսէյլի մասնաճիւղի ժողովը՝ վաղը կիրակի, առաւօտեան ժամը 9ին, 63 րիւ տը լա Րէփիւպլիք սրճարանի վերնայարկը:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի մասնաճիւղը իր մէկ տարուան գործունէութեան առթիւ, իր բոլոր անդամները իրենց ծնողքներով թէյասեղանի կը հրաւիրէ այսօր Շաբաթ, երեկոյ ժամը ճիշտ 9ին Թէթ Նուառի մէջ (24 Quai Beaubourg): Մուտքը եւ թէյասեղանը ազատ է:

.˙. Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ժուանվիլի ֆութպոլի խումբը եւ ֆութպոլ խաղալ փափաքողները կը հրաւիրուին վաղը՝ կիրակի ժամը 10ին ջրվէժէն անդին նոր կամուրջին քովի դաշտը, փորձեր կատարելու համար:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

«Բարձր Հայք» ճաշարանը 202, Rue Boileau, Արարատ ճաշարանը 116, Tète d'Or: Թերթին գործակալն է Պ. Խաչիկ Ցօմաքեան, 202, Rue Boileau.

"ԴՐՕՇԱԿ,,Ի

Մարսէյլի գործակալն է ԸՆԿ. ԿԱՅԾԱԿ ՃԱՐԱՅԵԱՆ

14 Rue de la Fare

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Ծերիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ

15 Րիւ տէ Ցօմինիքէն

ՎԻԷՆԻ «ԴՐՕՇԱԿ,,Ի ԵՒ «ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒԶՈՒՆԵԱՆ

Rue Victor Fougier N. 69

Vienne - Isère

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խրիստաքի Թանաշ Մարան (Ցոյն) որ 1910ին Ռուսիայէն Միացեալ Նահանգները մեկնած է: Քոյրը Անաստասիա Պոլիս կը գտնուի: Գրել՝ Bedros Tomassianի Maison Cabrol, Combes, par Aubin (Aveyron). կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

— Կը փնտռուի Օշական գիւղացի Գէորգ Բաղդասարեան, հօր անունը Արտաշէս 23 տարեկան որ Փետրուարի յեղաշրջումէն յետոյ Պարսկաստան անցած է: Կը կարծուի թէ այժմ Եւրոպա կը գտնուի: Իմացնել՝ Յառաջի վարչութեան:

ՍԱԿԱՐԱՆ

1 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիա,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
»	II »	[illegible]
»	III »	[illegible]
Թուրքիոյ Լոթը	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	35ֆ.	70ֆ.	140ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 3 ԱՊՐԻԼ 1927

3 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻԻ 302 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԿՈՒԻ ԽՕՍՔ

ՇԱՏ ՇՈՒՏ ՍԿՍԱՆ

Որոմ ցանողները գործի վրայ են նորէն։

«Կրա՛կ կայ», կը պոռան անոնք, իրենց բոլոր ուժով, եւ ի՛նչ կարելին կ'ընեն, Թաղուած մոխիրները արծարծելու եւ խակապէս կրակ ձգելու համար։

Պատրուակ՝ Թեմական ընտրութիւնները, որոնց նախնական գործողութիւնը սկսած է Մարսէյլի մէջ։ Այստեղ, զանազան «անգամանքաւոր» մարդիկ առաջնորդարան ներկայանալով, պահանջեր են որ ընտրութիւն չկատարուի, այլապէս... Խառնակիչներէն ամէնավար խմբակցութիւնը պատուիրակութիւն մը փութացուցած է Մարսէյլ, որպէսզի խրամատներ բանան եւ գիրքերը ամրացնեն։ Ընտրական Յանձնախումբը պարզ արձանագրութիւններ կը կատարէ տակաւին, բայց Թղթակցութիւններ ու սպառնալիքներ կը տեղան ամէն կողմէ։

Ի՞նչ է այս իրարանցումին շարժառիթը.— Դաշնակցութեան սարսափը։ «Կուգան կոր, պիտի գան»։ Ճիշդ այնպէս Պոլսոյ մէջ, հայկական «շէրիաթի» օրերուն, երբ դրգիչ մարտակոչն էր. «Զբմէչն տարան», կամ. «Եկեղեցիները պիտի ծախեն, ուխտարանին վրայ նստան, ազատ սէր կը քարոզեն եւն։ Փա՛ռք Ալլահին, իմաստո՛ւն պոլշեւիկները այնքան յաջնէր գործեցին այս ճամբուն վրայ, որ նոյն «ողջամիտ» խոր պաշտուած, ա՛լ բնական կը գտնեն ամէն բան։ Ա՛լ չեն վրդովուիր ոչ եկեղեցիներու առուծախով կամ Թատրոնի վերածումով, ոչ հայ «նահապետական բարքերու» այլասերումով, ոչ ալ Էջմիածնի կալուածներու գրաւումով։

Բայց, չեն կրնար հանդուրժել որ Դաշնակցականները գրաւեն գաղութ՛ներու կազմակերպութեամբ։ Դաւաճանութի՛ւն է հայ ժողովուրդի շահերուն, եւ Հայաստանի կառավարութեան դէմ։

Եւ ատոր համար, անդադար Թոյն կը սրսկեն, որոմ կը ցանեն, ամբոխային խաղեր կը սարքեն, ճակատ կազմելով Չոջեւ, բրածոներու եւ... Հօկերու հետ։

Զանցառելի քանակութիւն, անոնք ուժ կ'առնեն մէկ բանէ, Դաշնակցութեան չափազանց լրջութենէն եւ պատասխանատուութեան զգացումէն։

Անոնք շատ լաւ գիտեն որ, օրինական միջոց չի պակսիր, մենք խելքի բերելու համար։ Բայց որովհետեւ մենք շատ կրնայինք այս կարգի խնդիրներու վրայ, ձգտելով միայն ազգային կազմակերպութեան եւ ապարէզ հրաւիրելով ընդունակ ուժերը, անոնք «մարտական» մարզանքներ կը կատարեն, եւ ասպարէզ կը կարդան։

Երի՛ցս երանեալ Թշուառականներ...։

Ի՞նչ է պատահած Մարսիլիոյ մէջ։ Ապօրինութի՞ւն, զեղծո՞ւմ, բռնութի՞ւն։ Քննեցէք եւ դատեցէք։ Հեռացուցէ՛ք զեղծարարները։ Վարդապետն ալ ձեզի հետ է, Վարչական Խորհուրդն ալ, մինչեւ անգամ Նաթող։ Պատուիրակութիւնը ալ շատ ձեր լեզուէն կը հասկնայ, քան մեր։ Բայց եթէ այս բոլոր քուէթիւնները, գրգռումները կը կատարէք որպէսզի միջամտութիւն մը՝ միշտ խափանուի ո՛ր եւ է ընտրական ձեռնարկ,— կը յանձնարարենք որ քիչ մը ծանր նստիք ձեր տեղը։

Ընտրութիւնները պիտի կատարուին ե՛ւ Մարսէյլի, ե՛ւ Լիոնի, ե՛ւ Փարիզի մէջ եւ ուրիշ ո՛ւր որ պահանջ եւ հնար կայ։ Ինչո՞ւ կը ... ապարէզ իջէք եւ պայքարեցէք։ Մէջտեղ դրէք ձեր արժանիքներն ու արժէքները։ Համոզեցէք Թէ խաւարապէս այս ժողովուրդին բարիքին համար կ'աշխատիք, եւ ոչ Թէ այս կամ այն հոսանքը ասպարէզէն քշելու, գաղութները պառակտելու, անիշխանութիւնը տեւականացնելու համար։

Մենք շնորհակալ պիտի ըլլայինք, եթէ կարենայիք, ձե՛ր արժանիքով եւ ժողովուրդին քուէներով, ձեռք առնել ոչ միայն Մարսէյլի կամ Փարիզի, այլ բոլոր գաղութներու ազգային իշխանութիւնը։ Հրամեցէք, վարեցէք, գործ արտադրեցէք, եւ թող սենայ Դաշնակցութիւնը։

Բայց երբ ո՛չ մէկը կ'ընէք, ոչ միւսը, երբ ձեր եղած չեղած համրանքը մէջտեղ կը հանէք կազմալուծում յառաջ բերելու, Թոյն սրսկելու, ճամբայ խափանելու համար, ընդունեցէք որ չափազանց աղտոտ եւ գրգռիչ գործ մը կը կատարէք։

Եւ ճիշդ ատոր համար, այս ժողովուրդը պիտի արհամարհէ ձեզ, իր լքուած Թշուառներով եւ այլասերման դատապարտուած մանուկներով, իր բանուորներով և գիւղացիներով։

Դուք այն ուժը չէք որ կարենաք շրջել կեանքի անիւը։ Այս ժողովուրդը լուրջ կազմակերպութեան պէտք ունի, հոգալու համար իր բազմազան պահանջները, որոնք միայն տեղին վրայ չեն սահմանափակուիր, այլ կ'երկարին մինչեւ Հայաստան։ Կա՛մ կը գործէք ու կը գործակցիք, կամ կը քաշուիք երեսի վրայ, որպէս զի ուրիշները գործեն։

Այս առթիւ կը յանձնարարենք մեր բոլոր ընկերներուն եւ համակիրներուն, եւ առհասարակ բոլոր անոնց որ բուն ժողովուրդին շահը կը մտածեն,— խուսափիլ խառնակիչներու Թակարդներէն, արհամարհել անոնց վայրկեան կանչերը, եւ ընտրութեան մասնակցիլ լուրջ ու պարզապէս, այնպէս ինչպէս վայել է ամէն սրտցաւ հայրենակցի։ Եթէ օրինական Թերութիւններ կան, անհրաժեշտ է որ դարմանուին։ Պէտք չէ ո՛ր եւ է առարկութիւն տալ որոմ ցանողներուն, եւ ոչ ալ հեռասանալու ... ընծայել անոնց։

Ճամբան բաց է բոլոր ընդունակ եւ պարկեշտ քաղաքացիներուն համար։ Ոչ մէկ մենաշնորհութիւն։ Բայց, վա՜յ անոնց որ չեն գործեր ու կը պարտուին։

Բողբոջները և բրածոները չեն որ աշխարհը կը վարեն։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՈՎ Կ'ՕԳՏՈՒԻ ՀԱՅՐԵՆԻՔԷՆ

Սօֆիայի «Ազատ» (24 Մարտ) շեշտելով ազգաճիւղութիւնը գործին անհրաժեշտութիւնը, կը գրէ.

—«Անժխտելի է որ արտ սահմանի մէկ միլիոն հայութիւնը վեց տարի է ի վեր միաբերան մէկ պահանջ կը դնէ, — բանալ Հայրենիքին դռները եւ ասոր ճանապարհ ներս ընդունիլ, օտար հորիզոններու տակ, անտուն, անտեղ եւ անտէր մնացած հայ գաղթականութիւնը։

Այս միահամուռ պահանջը, ցարդ մնաց անլսելի, եւ յարձակ նաեւ սակայ կուսթիւններու առարկայ, պոլշեւիք վարիչներուն կողմէ։ Դրամ պահանջեցին, որպէսզի արտոնեն հայ մարդուն, իր հայրենիքին մէջ հաստատուիլ։ Դրամը քիչով շատով տրուեցաւ, բայց դռները նորէն չի բացուեցան։ — «Տեղ չկայ, հող չիկայ» պատասխանեցին, միւս կողմէ 30,000 Թուրք ու Թաթար տեղաւորելու համար Երեւանի քթին տակ, Զանգիբասարի շրջանին մէջ։ Նախիջեւանի «հանրապետութեան» հողերուն վրայ կրնային տասնեակ հազարաւոր մարդիկ տեղաւորել, բայց այնտեղ ոչ միայն չաշխատեցան հայ զետեղել, այլեւ ջանք չի Թափեցին որպէսզի Զանգիբասար եկող Թրքութիւնը գոնէ այդ Թաթար «հանրապետութեան» մէջ մնար, անոնց Հայաստանի մէջ գրաւելիք հողը հայ գիւղացիին ու գաղթականին յատկացնելու համար։

Մէկ խօսքով, հայ պոլշեւիկները եղան Մոսկուայի արգահատելի կամակատարները, եւ մերթ կանխեցին զայն, հակահայ ձեռնարկներու մէջ, Պալէն աւելի պապական երեւնալու եւ Կրէմլինի կոմիսարներուն հաճելի ըլլալու համար։

Այս քաղաքականութեան հետեւանքով ստեղծուեցաւ վիճակ մը որ հայ բնդարձակ շրջաններ շարունակեցին մնալ Թուրքիոյ, Ազրպէյճանի ու Վրաստանի ձեռքը։ Հայերը հեռացան իրենց գիւղերէն, տեղ տալու համար Թուրքերուն, որոնք Հայաստանի ամէն կողմը կը տեղաւորուին ու կ'ամրանան»։

ԹՐՔԱԿԱՆ ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Գրած էինք Թէ Թրքական դատարան մը բացուած է Երեւանի մէջ։ Հայաստանի մէջ մինչեւ հիմա կային երկու Թուրք դատարաններ, մէկը Աղբաբայի եւ միւսը Վէտի Բազարի մէջ։ Հիմա Երեւանի մէջ ալ առանձին դատարան մը հիմնուած է նշանակուելով Թուրք դատաւոր, Թուրք ատենակալներ եւ աշխատակիցներ։ Դատաւոր նշանակուած է Վէդի Բազարի Թուրք դատաւորներէն Ախւլէյմանօֆ։

Այս դատարանը չպիտի քննէ միայն բնակարանի եւ աշխատանքի պաշտպանութեան խնդիրները, որոնք Թողուած են աշխատանքի պաշտպանութեան դատարանին։ Այս վերջինին նիստերուն Թրքական գործեր քննուելու պարագային պիտի մասնակցի Սիւլէյմանօֆ, որ արդէն ձեռնարկած է աշխատութեան։

Թուրք ազգաբնակչութեան կողմէ ամէն օր շատ դիմումներ կ'ըլլան Երեւանի նոր բացուած դատարանին։

∴ Ժողովրդական գործավարներու խորհուրդը Երեւանի Թրքական կիներու ակումբին վիճակը բարելաւելու համար նուիրած է 1500 րուբլի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՒԵԼԻ ՄԵՂՄԱՑԱԾ

Մեծ գործարանները բանւոր կ'առնեն

Աշխատանքի Նախարարութեան հրատարակած վերջին վիճակագրութեան համաձայն, Մարտ 31ին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու Թիւն էր 75.159, որոնց 54.156ը այր եւ 21.003ը կին։ Անցած շաբաթ նպաստընկալներու Թիւն էր 77.933, որով մէկ շաբթուան մէջ պակսած է 2774 հոգի։ Եթէ երեք շաբաթ առաջուան Թիւին հետ բաղդատենք, այսօր նպաստընկալներու Թիւը մօտ 7000 պակսած է, ինչ որ լաւ նշան մըն է, եւ ցոյց կուտայ Թէ Ֆրանսայի տնտեսական տագնապը աստիճանաբար կը մեղմանայ եւ գործերը հետզհետէ կը բացուին։

Ներկայիս Փարիզի նպաստընկալներուն Թիւն է 30.185, անցած շաբթուան վրայ 2365 հոգի պակաս. Սէնի միւս համայնքներուն մէջ նպաստընկալներուն Թիւն է 21.608, անցած շաբթուան վրայ 2.605 հոգի պակաս. որով Սէն նահանգին մէջ մէկ շաբթուան ընթացքին նպաստընկալ գործազուրկներու Թիւը մօտ 5000 հոգի նուազած է։

Կարելի չէ եղած գործ հայթայթել 86.196 գործազուրկներու. անցած շաբաթ այս Թիւն էր 90.329, որով տրամադրելի անգործ բանւորներու Թիւը 4000 պակսած է, բոլորն ալ Սէնի նահանգէն։

Վերջացող շաբթուան մէջ Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ 424, իսկ տեղաւորման գրասենեակներուն կողմէ 954, ընդամէնը 1378 օտար բանւորներու գործ հայթայթուած է։ Ֆրանսա մտած են 38 եւ Ֆրանսայէն մեկնած են 1940 օտար բանւորներ։ Մեկնողներն են՝ 593 Իտալացի, 370 Սպանիացի, 306 Լեհ, 169 Չեխօսլովաք, եւայլն։ Իսկ երեք ամիս աշխատելու համար Ֆրանսա եկած են 291 օտար բանւորներ։

∴ Կը տեղեկանանք Թէ քանի մը օրէ ի վեր Սիթրօէնի եւ Ռընոյի գործարանները սկսած են նոր օտար բանւորներ առնել։ Կարգ մը Հայեր եւ Ռուսեր յաջողած են ընդունուիլ յիշեալ մեծ գործարանները, մասնաւորապէս Սիթրօէն։

Մարզպանը կը պարզէ Սուրիոյ վիճակը

Սուրիոյ մարզպան Գ. Հանրի Փօնսօ առջի օր Երեսփոխանական ժողովի արտաքին գործերու յանձնաժողովին առջեւ մանրամասն զեկոյց տուաւ Սուրիոյ զինուորական, քաղաքական եւ տնտեսական կացութեան մասին։ Խօսելով վերջին դէպքերուն վրայ, յայտնեց Թէ երկրին մէջ որոշ բարելաւում առաջ եկած է։ Ներկայիս Սուրիոյ մէջ կան մօտ 40.000 զինուորներ, որոնց 36.000ը ֆրանսական, մեծ մասամբ ափրիկեան գաղթավայրերէ, իսկ 6000 տեղացի զինուորներ զանազան պաշտօններու մէջ կը ծառայեն։

Մարզպանին կարծիքով այլեւս բնականոն վիճակ ստեղծուած է եւ կարելի պիտի ըլլայ գրաւման բանակի զինուորները 20.000ի զեղչել՝ տարին չվերջացած։ Արդէն ապստամբած հողամասերը ամբողջ Սուրիոյ մէջ հինգերորդ մասը չեն անցած բնաւ։

Քաղաքական տեսակէտէ, կացութիւնը շատ աւելի փափուկ է։ Մէկ կողմէ Մեծն-Լիբանան կ'ուզէ անկախ ըլլալ՝ իրեն պահելով Պիքաայի դաշտը, զոր իրեն տուած էր Զօր. Կուրօ և որ նոյնպէս կը պահանջուի Դամասկոսի պետութեան կողմէ։

Միւս կողմէ Ալէվիները եւ Տիւրզիներն ալ անկախութիւն կը պահանջեն։ Տիւրզիներուն տեսակէտը փոխել տալ բոլորովին անկարելի կը Թուի։

Գալով Դամասկոսի պետութեան, ըստ մարզպանին, անիկա կ'ուզէ Սուրիոյ միութիւն առաջ բերել եւ հաստատել այնպիսի վարչաձեւ մը, որ Ֆրանսայի հանդէպ ունենայ այն դիրքը ինչ որ Միջագետքը Անգլիոյ հանդէպ, սակայն Ալէվիներն ու Տիւրզիները բոլորովին կը հակառակին ատոր։

Գ. Փօնսօ մանրամասն բացատրութիւններ տուաւ այն վարչական ծրագրին մասին, որ նկատի պիտի առնէ բոլոր պետութեանց շահերը։

Արտաքին Նախարար Պրիան լրացուցիչ բացատրութիւններ տուաւ եւ պատասխանեց զանազան հարցումներու, մանաւանդ Սուրիոյ զինուորական գործողութեանց եւ տնտեսական զարգացման մասին։

Յանձնաժողովի անդամներէն շատերուն տպաւորութիւնն այն է որ ծրագրուած վարչաձեւին գործադրութեան համար երկար ջանքեր պէտք է կատարուին։ Նախագահ Ֆրանքլէն Պույեօն մարզպանին ուշադրութիւնը հրաւիրեց եգիպտաբնակ Լութֆուլլահ եղբայրներու հակաֆրանսական քաղաքականութեան վրայ։

∴ Պէյրութէն Ապրիլ 1 Թուականով կը հեռագրեն Թէ Վալէէի զինուորները մեծ յաղթանակ մը տարած են Լէճայի մէջ, ուր հրոսախումբեր կեդրոնացած էին ձմրան սկիզբէն ի վեր։ Այս յաջողութեան շնորհիւ Լէճայի շրջանը բոլորովին մաքրագործուած է։

Իտալիա եւ Սերպիա պիտի համաձայնին

Եուկօսլաւ գանկիճը պաշտօնապէս հաղորդեց ֆրանս. եւ անգլ. կառավարութիւններուն Թէ պատրաստ է ուղղակի բա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

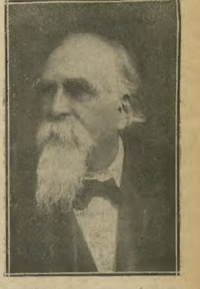

ՄԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ԼՈՒՑՑԱԹԻ

Իտալիոյ նախկին վարչապետը, որ մինչեւ իր խոր ծերութիւնը աշխատեցաւ օգտակար ըլլալ հայ ժողովուրդին, եւ որ մեռաւ Մարտ 29ին։

ԱՊՐՈՒՍՏԸ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

Թայմզի կը հեռագրեն.—

Խորհրդային Միութեան ցնտեսական Գերագոյն Խորհուրդին նախագահ Քիւյպիշէֆ Մոսկուայի մէջ Խորհրդային Միութեան Քիմիական ճարտարարուեստի Համաժողովին առջեւ ճառ մը խօսեցաւ, տնտեսական ներքին կացութեան մասին։ Մասնաւորաբար շեշտեց որ գերագոյն ճիգեր պէտք է ընել գինները իջեցնելու համար։ «Աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր, ըսաւ, կը պոռանք, հրամանագիր հրամանագիրի ետեւէ կը հրատարակենք, կը սպառնանք, առանց արդիւնքի։ Հիմա այլ եւս ճգնաժամային կէտի մը հասած ենք։ Ցինք կրնար շարունակել ապրիլ, եթէ միան ներկայ բարձր գինները, որոնք արտասահմանի գիներէն եռապատիկ, իսկ պատերազմէն առաջուան ռուսական գիներէն 8 ուկէս անգամ աւելի բարձր են։ Հակառակ մեր բոլոր ջանքերուն, գինները տակաւին կը բարձրանան կարգ մը ճիւղերու մէջ»։

Ուրիշ ճառողներ շեշտեցին Թէ անկարելի է ապրիլ ներկայ ճոճիմ աշխատավարձերով։ Ամէն դասակարգի աշխատաւորներ, մասնաւորապէս տարրական վարժարաններու ուսուցիչները, ամսական միայն 30 րուբլի կը ստանան (մօտ 3 ոսկի)։

Սակայն խօսողներէն եւ ոչ մէկը գործնական ծրագիր մը ներկայացուց կացութեան դարման տանելու համար։

Սթալին, Մոսկուայի կոմսոմոլներու ժողովին մէջ խօսեցաւ այն նիւթին մասին եւ ըսաւ Թէ Խորհրդային ճարտարարուեստի արտադրութեան ծախքերը պիտի կրճատուին, եւ գործեան հանգոյցը պիտի կտրուի։ Ըսաւ նաեւ Թէ Խորհրդային Միութեան համար յառաջիկայ քանի մը ամիսներուն ընթացքին ուղղակի պատերազմի մղուելու վախը չկայ. «սակայն Թէ ինչ կը պատահի գալ տարի, ատիկա պիտի ըսեմ ձեզ երբ գալ տարին գայ։»

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ պեղումներու ժամանակ, Նալբանդեան փողոցին վրայ՝ Զանգուի ուղղութեամբ երեւան հանուեր է հինէն մնացած խոշոր ջրանցքի մը մէկ մասը, որու մէջէն մարդ կրնայ կանգնած քալել։ Պեղումները կը շարունակուին։

Լոյս տեսաւ ԴՐՕՇԱԿի Ապրիլի Թիւը։ Մանրամասնութիւնները Դ. էջ։

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԻ ՕՐԵՐԷՆ

Օտար ափերու վրայ, ուժասպառ ու դեռ վիրաւոր, այսուհանդերձ ո՛չ մէկ վայրկեան հայ աշխատաւորութիւնը մոռցած է հայ ազատագրութեան մարտիկներու յիշատակը։ Ափէ ափ, այսօր դարձեալ, նո՛յն բաղձութիւնն է, ըլլա՛յ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերէն ներս, ըլլա՛յ դուրսը, որ յեղափոխական աշխատանքի ու կենդանի գործի անհրաժեշտութիւնը կը զգայ։ Աշխատաւոր զանգուածին այդ ձայնն է որ հետզհետէ կը պարտադրէ ինքզինքը, ու կը ստիպէ, որ հայ մտաւորականութիւնը թօթուէ իր թմրութենէն ու նկատի առնէ իր պահանջները։

Այսպէս է որ, շուրջ երեք տարիէ ի վեր, մեր շարքերէն ներս, կուռ աշխատանք կը կատարուի՝ ոգեւորելու համար յեղափոխական օրերու եւ դէմքերու ուսումը։ Սպասելով որ, օր մը, Հայաստանի Հանրապետութեան համալսարանը 1820էն 1920 երկարող, հայ ազատագրական շարժման դարին ուսուցման յատկացնէ առանձին աթոռ, ° պանդուխտ ափերու վրայ, մեր սեպուհ պարտականութիւնն է բերքել անցեալի փոշին ու մոռացումէն դուրս բերել, մեր ազատագրական պայքարի, խոնարհ թէ առաջնակարգ բոլոր զինուորներուն դէմքերը։ Տարիները մոխիր կը ցանեն մեր յիշատակներուն վրայ ու կը հաւասարեցնեն ամէն ձեւ։ Մեր սերունդը կը մոռնայ, ինչպէս կ՚ըսէ այնքան յուզումով Կ. Մեհեան, Սիամանթօյի «աշտարակաւոր» հերոսները եւ «աստուածակերտ» մարտնչողները։ Աւելի քան երեք ոտքի կոխան է այսօր մեր հայրենի հողը ու մեր տուները խարխուլ են միշտ, բայց հայ աշխատաւորութիւնը կը յիշէ միշտ պայքարի, անձնազոհութեան ու մահուան նուիրուած այն արիաբանց տղաքը, որ ինկան որպէսզի այսօր հայ ծանծաղամիտ համայնավարները սանքան մեր հողերուն վրայ։

Այդ բազմութիւնն է ահա որ մեզ զգաստութեան կը կանչէ ու այդ հրաւէրին է որ պատասխանած է Կ. Մեհեան, աշխատելով համառօտագրել, հայ ազատագրական շարժման առաջին մասին, վերածնունդի պայծառ դէմքերուն աշխատանքը, դժուար ու եղերական պայմաններու մէջէն, կռուելով մէկ կողմէն հայ քաղքենիութեան բութ տգիտութեան ու միւս կողմէն հայ պահպանողական ու կրաւորական մտաւորականութեան ընդդիմութեան դէմ։ («Վերածնունդի Օրերէն», ուրուագիծ, գրեց՝ Կ. Մեհեան, Սօֆիա)։

Կ. Մեհեան յաջողապէս լոյսի կը բերէ, պարզ եւ քնարական լեզուով մը, վերածնունդի բոլոր խոշոր դէմքերը։ Ան շարքը կը բանայ Քանաքեռի հրաշալի Աբովեանով։ Անցեալի մառախուղին մէջ կորսուած խնկելի ու պայծառ դէմք, որ ա՛յնքան դուրգուրանքով ծռած է հայ հողին վրայ քրտինք թափող շինականին։ Յետոյ «Հիւսիսափայլ»ի խոհական ու յամառ Նազարեանցն է։ Յանկարծ, ասպարէզ կ՚իջնէ, փաշակորով երգիչ մը, «Հայկազանց դամբարանաց անմահութեան արձանագիր» Գաբրիէլ քահանայի որդին, արու ու հայրենաշունչ Գամառ-Քաթիպան։ Ահա Մ. Նալբանդեանը, գիւղատնտես ու ընկերվարական, բանաստեղծ ու գործիչ։ Ահա Սմբատ-Շահազիզը, «նախ քաղաքացի ապա բանաստեղծ»։ Պերճ Պռօշեանը՝ գեղջուկ ու հայեցի։ Արծրունին՝ հայ քաղքենիութենէն եկած մեր պայքարին, յանդուգն, խիզախ, ներհուն ու հեռատես Րաֆֆին, հրաշագործ խենթ, յեղափոխական բանաստեղծ, կարմիր վիպող ու հաւատաւոր պատգամախօս։

Ու թափօրը կ՚երկարի։ Ինչո՞ւ չեմ գիտեր, Կ. Մեհեան կը բաժնէ արեւելահայերը արեւմտահայերէն։ Հայ ազգային միացնէ պիտի անոնց յիշատակը։ Ասոնք աւելի ծանր են ու աւելի զանդաղաշարժ, ու երիտասարդ գրողը նոյն ջերմութեամբ չի մօտենար անոնց։ Անոր բանաստեղծի հոգին չըմբռներ մեծ ու կորովի պատրիարքը, նուրբ քաղաքագէտ ու ճշգրիտ հայրենասէր Խասգիւղի Ներսէսը։ Բայց ահա «Պապկէ պսակ»ի հայրենաւանդ երգիչը, Վարագայ յեղափոխական վեղարաւոր, «ամենայն հայոց» տառապեալ կաթողիկոս, մեծ Վասպուրականցին՝ Խրիմեան Հայրիկը։ Ահա Մերենցը լուրջ ունկնդրումն, ահա՛ Նարպէյը, Իշխան Լուսինեան, բանաստեղծ ու տրիբուն ու արքեպիսկոպոս։ Ահա՛ Սրուանձտեանցը, «Համով հոտով», «Գրոց բրոց»։ Ահա վերջապէս սա տժգոյն ու հայրենակարօտ բանաստեղծը, Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան, քնքուշ երգիչ։ Կ. Մեհեան այս բոլոր ժողովրդական ու գեղուղէշ մարդոց կը մօտենայ մեծ երկիւղածութեամբ։ Անոնց անունները կ՚արտասանէ երջանկութեամբ, հպարտ՝ որ կը պատկանի հինաւուրց ցեղի մը, որ հակառակ իր դարաւոր վագքի ընթացքին կրած զարհուրելի փորձութեանց, կրցած է խիզախել միշտ յառաջ ու նոյնիսկ ժպտիլ, անտարբեր ու շնական աշխարհին, իր դժբախտութեան մէջէն։ Այս բոլոր գեղեցիկ ու ներշնչող տեսիլքներուն վրայ ան կը ծռի հաւատքով ու քաղցրութեամբ, ինչպէս, ծովածփուն Վենետիկի ալեհեր Մոնաստրը, Հայր Ալիշան։ Տեսակ մը հեռաւոր ու պանդուխտ մարդու կարօտով։

Այս երկիւղած պաշտամունքն է որ կը շփոթեցնէ զայն ու գեբաղասել կուտայ իրեն հայ մտաւորականութիւնը հայ աշխատաւոր ու սանդածագործ գիւղացիութենէն։ Իր գիրքը կը դառնայ ջերմջատագովական մը ի պատիւ Վերածնունդի այդ դէմքերուն, որոնք այսուհանդերձ ծլած են հայ աշխատաւորութեան ծոցին մէջ, սնած ու հասակ նետած անոր արիւնովը ու ծնունդն են մեր ժողովուրդի մարտնչող ու ռազմական ոգիին։ Որովհետեւ վերջապէս վերջնական ու սկզբնական առաքինութիւնը ժողովուրդինն է ու պատիւը կը պատկանի անոր։ Կը բաւէ ո՛րքան ստորագնահատեցինք այդ յամր ու բարոյապէս հայ մտաւորականութենէն անհամեմատ գերազանց զանգուածը։ Հայ պատմութեան մէջ ամէ՛ն խոր ու արմատական շարժում եկած է վարէն։ Մտաւորականութիւնը միշտ ուշացած է։ Բայց ամբոխը իր պատմութիւնը գրել չի գիտեր։ Ու մենք ենք, մտաւորականներս, · սենեակի մարդիկ, որ մեր փառքը կ՚երգենք։ Ռակեբեան Եղիշէն երգած է ռազմէն յետոյ։ Իսրայէլ Օրին կուգայ Արցախի մարտական Մելիքներէն վերջ։ Սիամանթօն զաւակն է «աշտարակաւոր» հերոսներուն ու Փետրուար 18ը, ընկե՛րներ, ամէն մարդ գիտէ, որ իրաւ է Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջնորդութեամբը, բայց պոռթկումն է եղած ժողովրդական խաւերու։ Մեր մտաւորականութիւնը շատ քիչ անգամ ընթացած է ճակատէն ու միշտ զանգուածն է որ մղած է զայն յառաջ։ Հայ յեղափոխութիւնը սխալ է վերածել նոյնիսկ բազմաթիւ գործիչներու պատմութեան։ Ան օղակումն է անհամար, մեծ ու նուիրական զոհերու, մարտնչումներու եւ ոգորումներու։ Խոնարհ զինուորներու ու պարզ հայդուկներու քաջագործութեանց։ Հայ մայրերու անձնուիրութեան։ Հայ գիւղացիներու՝ յամառ ու առասպելական հերոսութեան միշտ նոյն ապերախտ հողը փրկելու։

Հայ ազատագրական շարժման ծագման աղբիւրները փնտռուած տանն, մեծ վրէպ է, առաջին պատիւը չտալ հայ աշխատաւորութեան։ Պէ՛տք է խոնարհենք մեր գլուխները այդ զարմանալի ու յաւիտեան գաղափարապաշտ ու յառաջապահ ժողովուրդին առջեւ։ Կ. Մեհեանի ոգեկոչած խոշոր ու պայծառ դէմքերն իսկ նոյնը պիտի ընէին այսօր, ապշած ու հիացած իրենց հոգիին խորը, հարցնելով մեծ ու խորապէս խոնարհ Աբովեանին հետ, թէ «... Հայո՛ց ազգ, ձեր ջանին մեռնիմ, Հայո՛ց աշխարհ, էն ո՞ր կաթը ծծեցիք, որ դուք էս հոգին ունեցաք, էս սիրտը պահեցիք ձեր միջումը... էն ի՞նչ քարացած սիրտ պէտք է ըլլի որ ձեզ չսիրի, ձեր փառքը չզովի...»։

Յարգա՛նք այդ մեծ ժողովուրդի բանաստեղծ հոգիին։ Ու ամէնէն առաջ ու ամէնէն վեր։

* * *

Այսուհանդերձ որքա՜ն շնորհաւորելի է «Յառաջ»ի երիտասարդ աշխատակիցը որ նման համառօտագրութիւն մը կուտայ հայ օտարածին ու նժդեհ տղոց ձեռք։ Գրքոյկը նախ հրատարակուած է իբրեւ թերթօն, Հ. Յ. Դ. Պուլկարիոյ օրկան «Առաջք»ի մէջ։ Ամփոփ աշխատութիւն մըն է, տեսակ մը նախախայրիք։ Հեղինակը, սկիզբէն կ՚ըսէ արդէն որ իր մէկ դասախօսութիւնն է որ գիրք առած է ունկնդիրներուն ցանկութեան ընդառաջ երթալով։ Ու մի՛շտ այս անապարանքը։ Միշտ նոյն արդարացումը, վաղուայ եկողներուն ձգելով վերջնական վճիռը։ Հայ ազատագրութեան պատմութեան պէտք է նայիլ այլեւս յանդգնութեամբ ու ձեռք զարնել անոր ուսումնասիրութեան, առանց վախի։

Ու հարցում մը։ Ինչո՞ւ Կ. Մեհեան կ՚ուզէ, որ երեք դար յետոյ, այսօր, մենք նոյն ձեւով սիրենք մեր հայրենիքը, ինչպէս Աբովեանը կամ Մ. Նազարեանցը։ Երեք քառորդ դարը երկար ժամանակ է ու քաղաքական ու տնտեսական պայմանները բոլորովին տարբեր են այսօր։ Այն ատեն առանց հայ քաղքենիութեան բարեացակամ չէզոքութեան անհնար էր հայկական ազատագրութիւնը։ Այսօր դիրքերը փոխուած են ու մեր կռիւը, ճակատագրականօրէն, պիտի ընթանայ երկու ճակատի վրայ։ Մենք պէտք է հետապնդենք հայրենի հողին եւ աշխատանքին ազատագրութիւնը միաժամանակ։ Ինչ արժէք ունի քաղաքական անկախութիւնը, եթէ հայրենիքը գերի մնայ տնտեսապէս, եթէ աշխատանքը ըլլայ վաճառքի ու շահագործութեան առարկայ։ Հայ աշխատաւորութիւնը աւելորդ արիւն չունի Լոնտոնի զորգավաճառներուն կամ Փարիզի գոհարեղէնի միջնորդներուն ի պատիւ թափելու համար։ Հայ աշխատաւորութիւնը շատ տառապած է քաղքենի հայրենիք մը կարենալ մերժելու համար։ Ու պիտի մերժէ։ Կ. Մեհեան պէտք է վարժուի այս ճշմարտութեան, քաջ գիտնալով որ դրամագլուխը, գրեթէ միշտ, կ՚աշխատի բացառապէս ինքզինքին համար։

Այս բոլոր վերապահումներէն յետոյ սակայն, ես սիրեցի Կ. Մեհեանի գիրքը։ Ան կը բաբախէ հայրենասիրական լայն շունչով մը ու առաջին էջէն մինչեւ վերջին հատուածը, գրուած է յարաճուն ու ճիշտ յուզումով մը։ Որքա՜ն կը ցանկամ, որ մեզմէ ամէն մէկը նոյնքան գուրգուրանք, հետաքրքրութիւն ու սէր ունենայ մեր յեղափոխական անցեալին ու յեղափոխական մտաւորականներուն հանդէպ։

ՎԱԶԳԷՆ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ԱՆԲՆԱԿԱՆ ԾՆՈՒՆԴՆԵՐ.— Նովօսելովկա գիւղին (Ռուսիա) մէջ գեղջկուհի մը, Վոլնայա, կը ծնի 4 երախայ մէկ յղութեամբ։ Կառավարութիւնը մշտական օգնութիւն մը ապահոված է ծնողքին։

Լենինկրատի մայրանոցին մէջ բանւորուհի մը աշխարհ բերած է երախայ մը, որ չունի ձեռք եւ ոտ, մէկ ոտքով է եւ լեզու չկայ բերնին մէջ։

Երկու երախաներն ալ առողջ են եւ կ՚ապրին։

ԱՄԱՅԻ ԵՒ ԱՒԵՐԱԿ ԹՈՒՐՔԻԱՆ

ԶՄԻՒՌՆԻԱ

Թիֆլիսի «Զարիա վոստոկա» ռուս պոլշեւիկեան թերթէն կը քաղենք հետեւեալ հատուածը, Իզմիրի ներկայ վիճակին մասին.—

Ո՛ր եւ է հանդիսաւոր եւ պատմական բան չունի իր մէջ Զմիւռնիան։ Ան վաղեմի պչրուհի Ստամպուլի նման հեռուէն-հեռու չի ցուցներ իր տարերկրեայ դրօշակները, դէպի երկինք ձգուած մինարէներն ու մզկիթներու ժամանակի ազդեցութենէն կոնացած ապարօշները։

Գորշ գաւառականութեան կնիքն է դրուած ամբողջ Զմիւռնիոյ վրայ։

Հիւպատոսներ ու հպարտ դրօշները միայն կը ծածանին Զմիւռնիոյ տանիքներուն վերեւ, մուտքերու առաջ կը փայլին սեւ մարմարի վրայ զանազան ընկերութեանց, հիմնարկութեանց եւ տեղական հարուստներու անունները։

Ցուներու մարմարէ պատնէշը կը պատսպարէ ծովէն Նախկին կախարդիչ Զմիւռնիոյ մնացորդները, «Արեւելքի վարդի» թողած վերջին թերթիկները։

Այստեղ, այս աւերակներու մէջ, մարմարի, ողիւսի, որձաքարի, կրաքարերու մէջ գրած են Նախկին քաղաքի անուշահոտութիւնները, աղուոր եւ պարուրիչ քաղաքի թոյլերը, այն քաղաքին, որ մեռաւ տանց տանջանքի, անսպասելի հարուածէն։

Մօտաւորապէս այս տեսքը ունի եւ Պոմպէյը իր վարդագոյն եւ բախտաւոր բեկորներով։ Ան ալ կարծես թէ զարդարուած է իր ծուէն-ծուէն քարէ զգեստներով, զորս հպարտօրէն կը ցուցնէ այսպիսի բաներու սիրահար ճամբորդին։

Ոչ մէկ Վեզուվ իր քարակոյտերուն տակ չէ ճզմած ամենամուր քաղաքն անգամ, ինչպէս մարդկային թոյլ ձեռքերով կազմուած Զմիւռնիան։ Կը թուի թէ սատանայական ցրադացին մէջէն են եկած այս քաղաքին փողոցները, այնպէ՛ս ջարդուփշուր են եղած։ Այդ քարակոյտերուն մէջ, անպատի սվասիսին նման գլուխ կը ցցեն մէկ հոս մէկ հոն մենաւոր արմաւենիներու բուներ, պայծառ կանաչագոյն տունկերը մատաղ կիտրոններու։

Սայթաքելով կը թափառիս այդ բեկորներուն մէջ եւ յանկարծ կը հանդիպիս խաղաղ վարդային փողոցի մը։

Մարմարեայ սիւնաշարերը նոր են եւ փայլուն, ինչպէս շաքարագլուխներ։ Ցուներու ճնցած ճակատին վրայ, պահպանած են յունարէն լեզուով արձանագրուած անունները։

Ահա փողոց մը... Այստեղ երբեմն կը բարձրանային քաղաքին լաւագոյն տուները։ Հինաւուրց դարաւոր այգիները կը շրջապատէին խաղաղ ապարանքները։ Որձաքարով սալայատակուած լայն փողոցները, զարդարուած էին եւ պատկառուներու շարքերով լեցուած...

Ահա եւ մէկ ուրիշ փողոց, որ կարծես թէ ամբողջութեամբ Պոմպէյէն է տեղափոխուած հոս։

Տուները խորտակուած են։ Սալայատակներուն վրայ չեն մբխտար այլեւս մարդկային խումբեր։ Կը թուի թէ տուները փլած են իրենց հիմքերուն վրայ եւ անտեսանելի ձեռքը մը պահպանած է այդ խորտակման խրատական կարգը։

Ահա եւ երրորդ փողոցին կմախքը, Զմիւռնիոյ հարուստներու թաղը։ Նոյն մաքուր սալայատակը, քարերու ճեղքէն դուրս ցցուած խոտերու գանգուրները, կիտրոնը ոսկորները կը հագցնէ իր ուրախ ու զուարթ կանաչով։

Զմիւռնիոյ պատմական հրդեհէն պատահական կերպով իսկ մնացած քանի մը կտոր դժուար է գտնել անոր այսօրուայ բեկորներուն մէջ։ Ամէն ինչ որ դեռ եւս չէ կորսնցուցած մարդուն ծառայելու արժէքը, ժանգոտ զամէն մինչեւ ամէնէն անպէտ իրը՝ դուրս են հանուած քարակոյտերու մէջէն։ Խորամանկ մարդկային ձեռքերու կողմէ եւ իրենց պէտքերուն են գործածուած։

Ի՛նչ զամ... լաւ զամը, այսօր ամենայնիւ բանի մը պէտք կուգայ։ Ի՞նչ կ՚ըսէք հապա զամերու այրուած քէն գոյացած երկաթէ զոյշ ու անձեւ բոլորովին անպէտ զանգուածին մասին։ Այս լաւան, պատմական հրդեհներու այս գժնդակ յիշատակը նո՛յնպէս հանած են մարդկային ձեռքերը եւ իրենց տնտեսութեան մէջ գործածած։

Շուրջբոլորը ահագին հեռաւորութեան վրայ՝ եւ ոչ մէկ շունչ... Մա՛րդ չի մտներ այդ մարմարեայ գերեզմանին խորը։ Անգամ թռչունները հեռու կը փախչին այդ տեղէն, այդ կրակով տապկուած քարէ անապատէն։

Այսօրուայ քաղաքը կ՚ապրի իբրեւ մէկ բոյս։

Այսպէս պէ՛տք է որ եղած ըլլան Ճէք Լընտընի Քլոնտայքի քաղաքները, ոսկի փնտռողներու առաջին բոյները՝ ծեփուած մաքարոնի եւ քարիւղի հին տուփերու տախտակներով։

Կը քալեմ ամայի տարածութեան մէջ, որ ժամանակին Ֆրանկաց թաղին կեդրոնն էր, Զմիւռնիոյ լաւագոյն մասին։ Այդ փողոցը ունէր հարիւրաւոր ամենահարուստ խանութներ։ Անոնց տեղը այժմ կը թաւալին խոտով լեցուած տապրակներ եւ գիւղերէն շուկայ եկած էշեր։ Անոնց շարքին ահա եւ գուբ մը, որ լեցուած է աղբով։ Թերեւս ներքնայարկի մը ողբերգութեան յիշատակն է այդ. ներքնայարկ մը լեցուած ալքոլի կամ վառօդի գաղտնի տակառներով, Զմիւռնիան մեծ քանակութեամբ կը մատակարարէր Արշիպեղագոսի ծովահէններուն։

Այդ տարածութեան շարունակութեան վրայ դարձեալ փլատակներ կ՚երեւան, անոնց եւեւը երկու կիսովին շտկուած տուներ եւ ապա, դարձեալ ամայութիւն, վիհեր, բեկորներ, աւերակներ, որձաքարի, ողիւսի կտորուանքներ, եւ այդպէս շարունակ։

ՓԱՐԱՒՈՆԵԱՆ ՀՐԱՇԱԼԻ ԴԱՄԲԱՐԱՆ ՄԸ

Երէկ գրեցինք թէ Եգիպտոսի մէջ 5000 տարուան դամբարան մը գտնուած է: Գտնողն է անգլիացի հնախոյզ Սէսիլ Ֆըրթ, որ ժամանակէ մը ի վեր Սաքքարայի պատմական վայրերուն վրայ պեղումներ կը կատարէ: Երեւան հանուած Թանկագին դամբարանը կը պատկանի Դ. Հարստութեան փարաոններուն, եւ մօտ 50 դարու հնութիւն ունի:

Նախ կարծուեցաւ որ դամբարանը կը պատկանի Իմհօթէփի, Ծարտարապետը Ջոսէր Թագաւորին եւ մեծ բուրգին յատակագիծին:

Սակայն Ֆըրթ հաւանական կը գտնէ որ այդ դամբարանին մէջ թաղուած է նոյն ինքն Ջոսէր Թագաւորը: Որովհետեւ, սենեակի մը մէջ գտնուած են Ջոսէր Թագաւորին բազմաթիւ կենդանանկարները, զանազան զգեստաւորումով, որոնք տեղաւորուած են որմախորշերու մէջ: Դամբարանի գետնուղիներէն մէկուն մէջ գտնուած են նաեւ 12 ալաբաստրեայ բդուղներ, իւրաքանչիւրը մէկ մէթր բարձրութեամբ:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՍԻՐԵՐԳ ԵՐԶՆԿԱՑԵՆ

Բաղչան մեխակ բուսեր է,
Ծածկէ վրան մսեր է,
Իմ սիրածէս պագ մ՚առի,
Վախնամ մարը լսեր է:

Աղջիկ անունըդ ասա,
Ֆէսիդ փիւսկիւլը խաս ա,
Գնա՛ քո մօրը ասա՛,
Ես ձեզ ըլլամ սան փեսայ:

Երդիք եմ ելեր կուգամ,
Դարվար նայիս կուգամ,
Գնա՛, կոբիր, ճամ աղջիկ,
Հետըդ փախչելու կուգամ:

Երդիք ելեմ ի՞նչ անեմ,
Վարդ ու մեխակ չունեմ,
Ես մի աղուոր աղջիկ եմ,
Խլոտ տղան ի՞նչ ընեմ:

Հաւաքեց՝
Սեբաստիա ՏԻՐՈՒՀԻ Գ…

ՊԱՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԷՆ

Զթոնիր իմ վառի,
Եղիր մալամուխ,
Կապեմ գիւլ բէնկի,
Թօրկեմ ջուխտակ պուխ,
Առնեմ զ իմ եարուկ
Երթամ բուլամուխ,

Կանչեմ, եա՛ր, արի՛,
Մըլոլ մի կենա,
Հիտա սուտ տունը
Մեզի չի մնայ:

Հաւաքեց՝
Մարաշլի Մ. ԳԱԶ…

ՀՈՒՆՁՔԻ ԵՐԳ ՄԸ ԿՈՂԲ…

Մասիսի քամին եկաւ,
Իրիկնաժովն ընկաւ,
Ցուտով մար կը պրծնենք,
Եարս ճամփից տուն եկաւ:

Հանգիստ քաղհան եմ անում,
Եարից կարօտ եմ մնում,
Մնա՛յ վերեւ նայելէն,
Երկէն օրը չի մթնում:

Աղջի՛, բամպակ քաղհանի,
Սեւ որուան դարման ծաղիկ,
Թող մեր բանը լաւ ըլնի,
Մենք մեր ասածը կ՚անենք

Կալսիր ու սիպտակ ծաղիկ,
Բամպակի սիրուն ծաղիկ,
Մնա՛յ քաղհան անելէն,
Իմ դալրդին դարման չարի

ԽՄԲ.— Մեր ընթերցող… սիրով ու կարօտով կը կարդ… այս ժողովրդական երգերը… հրաւէրին համաձայն, արդէ… մէն գաւառէ կը հասնին նոր… սիրուն երգեր։ Այս առթիւ… հրաւիրենք մեր թղթակիցն… որ հաւաքեն նաեւ առածնե… յիշատակել նշանակել երգե… գաւառները, եւ եթէ կարելի… անծանօթ բառերուն իմաստ…

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ ՄԸ

— ՓԵՍԹԱԼՈՑՑԻ —

(1746 — 1827)

Մանկավարժական աշխար… այս տարի Փետրուարին… կրթական վերանորոգիչ… Փեսթալոցցիի մահուան… ամեակը։

Ծնած Ցիւրիխ, … սունցաւ Ռուսոյի գաղափարներ… րուն եւ Ֆրանսական յեղափ… խութեան ազդեցութեան… խառնուածքով եւ ըմբոստ… րով հանրապետական, տարիներ… բունակ իր ճամբան փնտռած… յաճախ ամուլ ճիգերու մէջ… թափած է, նախապէս իրող… հաւատք ունէր լուսամիտ… պետներու վրայ, յետոյ դէպ… րու մղումին տակ, ան տար… ցաւ մտածելու թէ վարչ… րուն բարուոքումը կրնայ… հովել մինակ հանրային բար… Մեծ յեղափոխութեան վիճ… վերջ, ան համոզուեցաւ որ… էական բարուոքումը անպայ… կախում չունի, վարչական… ւերէն, եւ իր … ուն… րեկանին, վերջապէս ան հան… եզրակացութեան մը որ… գինքը լուսաւորեց, թէ մարդ… իրական եւ տեւական բար… քումը կարելի է լոկ իր… դաստիարակութեամբ։

Եւ արդարեւ ճիշտ… տարեկանին ան եկաւ նախ… կրթութեան նուիրուած ուսում…

ր, այպէս ապրեցաւ եւ այդ-չես ալ մեռաւ։

Բայց այդ նախակրթական ատեցինը եւէ ոչ այնքան իր միրենով, այլ սակայն իր կենդանի գործունէութեամբը եւ իր ... ծրագրով ազնուրեց եւ ... այնպիսի սկզբունքներ որոնք իր ժամանակէ ցնցեր վերջ, մինչեւ այսօր ալ մա... կը պահեն իրենց արժէքականութիւնը եւ իրենց ուժը։

1798ին Սթանցի մէջ իբրեւ որբերու դաստիարակ, 1800ին Պուրկտորֆի եւ ի վերջոյ Իվերտոնի մէջ, իբր ս ուսուցիչ եւ վարժապետանոցի վարիչ, ի՜նչ ...ութիւն կը բերէր Փեսթալոցցի։

Ժամանակի մը մէջ ուր կրթութիւնը ... ընկերային որոշ խաւերու, ինչ չերմեռանդ ... ժողովրդական լայն եւ հասարակ դաստիարակութեան մը, իր բոլոր ճիգերը ուղղուած էին մանաւանդ խոնարհ ու անժառանգ խաւերէ սերած մանուկներուն կրթական գործին։ Եւ այդ գործը ան կը նկատէր ... մնայն իբրեւ պարտականութիւն մը, այլ սրտի հարց մը։ Ան իր գործը մատնանշելով սովորութիւն ունէր ըսելու. «սէրն է որ յառաջ բերած է այս։»

Իր դպրոցավարութեան մէջ (մանաւանդ որ ան իրականացուցած է ամէնէն բնդուն նորութիւններ)

Մինչեւ իր ատենը (եւ տակաւին մինչեւ մեր օրերն ալ), գրքունակ, կարգապահ եւ յիշողական մեթոտներ կը տիրապետէին դպրոցներէ ներս, տղուն հոգեբանութիւնը անկոխ եւ անյայտ աշխարհ մըն էր տակաւին, կրթութիւնը փոխանակ ամէն մէկ մանուկի թաքուն ընդունակութիւնները արծարծելու, կը ձգտէր ընդհանուր, ճապաղ եւ սեղմ կաղապարներու մէջ թափելու, ձուլելու եւ խեղդելու բոլոր անհատական ինքնուրոյն ուժերը, կիրքերը։

Փեսթալոցցի կ՚ըսէր. «Ջանացէ՛նք ուսումն եւ դաստիարակութիւնը յարմարցնել մանուկի զարգացման, անոր մտային կարողութիւններուն, որովհետեւ ամէն մարդու զարգացման օրէնքները դրոշմուած են իր իսկ բնութեան մէջ։»

Ուսուցիչ ոչինչ պարտադրել ... մտքին կամ կամքին, այլ ընդհակառակն —կոչ ընել անոր ... քննելու, թափանցելու ... կարողութեան եւ զայն ... յանդգնօրէն ընելով բնութեան եւ կեանքին. ... անոր ինքնագիտութեան ... intuition), եւ ազատօրէն գործելու իր պահանջքին։

Աշխատանքը, ձեռական գրաղումները Փեսթալոցցիի մանկավարժութեան մէջ կը գրաւեն ... տեղ. ժողովուրդի զաւակներուն համար մանաւանդ ... աշխատանքը կը նկա... միանգամայն թէ խաղա-

կան խթան մը, հաճոյք մը եւ կեանքի նախապատրաստութիւն մը։

Միշտ հաւատարիմ այն սկզբունքին թէ գիտնալ չի նշանակեր արտասանել, այլ ճանչնալ եւ կիրարկել, ան թարմացուց ուսման զանազան ճիւղերը, թուաբանութիւնը, երկրաչափութիւնը, աշխարհագրութիւնը եւ շեշտեց կարեւորութիւնը քանի մը անտեսուած ճիւղերու, ինչպէս գծագրութեան, երգի եւն։

Փեսթալոցցի չէր կրնար անգիտանալ որ դաստիարակութեան գերագոյն ոգին բարոյական է իսկապէս, բայց իր ըմբռնումը շատ հաշտ չէր իր ժամանակի կրօնամոլ հայեցողութեան։ Ըստ իրեն, դպրոցը չի կրնար ո՛ր եւ է կրօնքի կամ եկեղեցիի թեւարկութեան տակ մտնել, ո՛չ ալ ըլլալ բարոյականը։ Ուսուցիչը իբրեւ աղբիւր իր ներշնչումներուն, պէտք է ճանչնայ եւ զօրացնէ իր խղճմտանքը, որովհետեւ «բնութիւնը մարդուն կարողութիւնը տուած է, ներգոր ճիգերով կրօնքը պատշաճեցնելու իր խղճմտանքի պահանջներուն։»

Այսպէս, իր կեանքը խառնելով իր հաւատքին, ան գիտցաւ իր համոզումները պարտադրել իր ժամանակին, հակառակ նոյն իսկ ձախողանքներու։

Պայքարներու, փորձերու մէջէն ան դուրս ելաւ աւելի զօրացած։

Ու ամփոփելու համար իր կեանքը, կը մնայ մեզ յիշատակել այն գեղեցիկ նշանաբանը որ իր իմաստն իսկ եղաւ.

— «Ամէն բան ուրիշին համար եւ ոչինչ ինծի համար։»

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ՃՇԴՈՒՄ

«Երեւան» թերթի 27 Մարտ Կիրակի թիւին մէջ հրատարակուած տեսայ իմ մէկ գրութիւնս։

Ասիկա պատեհութիւն մըն է որ հրապարակաւ ճշդեմ կարգ մը կէտեր։

Մարսէյլ հասնելէս (1923) մինչեւ երեք տարի առաջ, այինքն տարուան մը ընթացքին, հոգեբանական եւ առարկայական կարգ մը պատճառներու ազդեցութեան տակ, (հոս տեղը չէ տալ անոնց վերլուծումը. անշուշտ օր մը առիթ պիտի ըլլայ) համակիր գտնուեցայ խորհրդային կարգերու, համայնավարութեան. Վերջը անդամակցեցայ կազմուած բջիջին, ու այս անդամակցութիւնն է որ գիս փրկող պատճառներուն մեծագոյնը եղաւ։

Բջիջի անդամի հանգամանքով, յարատեւ շփման մէջ գտնուեցայ համայնավար անձերու հետ, տեղեկացայ համայնավար մտայնութեան ու գործելակերպին։ Ճանչցայ համայնավար արարքները ու հաղորդ եղայ համայնավար դիտաւորութիւններու.

Քանի մը ամսուան այս ճանաչումին արդիւնքը եղաւ խորունկ զզուանք մը (կշռած եմ բառս ու թեթեւ գրած) բոլոր համայնավար երեւոյթներէն (ասկէ աւելի ընդհանրութիւնարտայայտողբառ չգտայ)։ Աւելցուցէք նաեւ խորհրդային երկիրներու մէջ համայնավարութեան կիրարկումէն մեզի հասած փորձառական փաստերը, ըսել կ՚ուզեմ պատկերը ստեղծուած համայնավար կեանքին, ու խրամատը որ բացուեցաւ մտածումիս ու այդ վարդապետութեան միջեւ։

Ինքզինքս ամբողջութեամբ փրցուցի այդ հոսանքէն։ Ամբողջ տարուէ մը, նոյնիսկ աւելի, ապրեցայ անշշուկ ու ամփոփ։ Ապաստեցի ներքին հոգեկան պայքարներուս ելքին։ Ճիշդ տարի մը կ՚ըլլայ, ղրկեցի առաջին գրութիւնս «Յառաջ»ին (28 Մարտ 1926)։ Այդ կարճ ստանաւորը (Նոր երգս) կը բովանդակէ իր մէջ ու կը բացատրէ ներքին պայքարներուս վախճանը ու նոր ուղիս։ Ըլլալս գտած էի ինքզինքս. Ըլլամ կ՚ընթանամ վստահ, անայլայլ ու հպարտ։ Ոչ ոք թող փորձէ արգելք բարձրացնել քայլերուս առջեւ։ Հաւատքս այնքա՜ն է խոշոր ու ամրակուռ հանդէպ որդեգրած ճամբուս, որ վստահ եղէք, մանուկի խաղալիքներու պէս պիտի կարենամ փշրել զանոնք առանց աչք քթթելու։

Իմս է «Երեւան» թերթի 27 Մարտի թուին մէջ հրատարակուած գրութիւնը։ Գրուած է շուրջ երեք տարի առաջ (չեմ յիշեր ճիշդ թուականը, որովհետեւ պատճէնը չունիմ)։ Կը խնդրեմ սակայն որ պատրանքներ չունենանք «Երեւան» թերթի ուղղամտութեան ու պարկեշտութեան վրայ։ Իր կոչումը կ՚արդարացնէ ոչ մէկ բացատրութիւն գնելով ու թուականը ջնջելով։ Ուրախ եմ որ այս տողերը գրելու առիթը ընծայեց ինծի։

Պ. ԶԱՐՈՅԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՊԷԼՎԻԼԻ ԽՈՒՄԲԸ ՅԱՂԹԱԿԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի երկու խումբերն ալ հրաւիրուած էին Վիլիէ-լը-Պէլ երկրորդ խումբը 0—4 նշանակէտով յաղթական ելաւ իր գեղեցիկ փասերունշնորհիւ.

Ա. խումբը սկսաւ ժամը 3ին։ Ներկայ էին 400 հոգի։ Վիլիէ-լը Պէլի հայութիւնը փութացած էր հայկական խումբերու խաղը դիտելու:

ՉԼՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐ

ԼԻՈՆ— «Յառաջ»ի Մարտ 23ի թիւին մէջ Լիոնի Ազգ. Միութիւնը հարկ տեսեր էր պատասխանել «նշանաւոր սխալներով» ծանօթ քննադատականին քանի մը կէտերուն, մոռնալով, ամէնէն կարեւոր հարցումը — ինքնութեան թուղթերու նորոգման համար իւրաքանչիւր հայրենակիցէ 30—40 ֆրանք գանձելու խնդիրը։ Իբրեւ գիտակ Լիոնի ազգային կեանքի բոլոր երեւոյթներուն, պիտի խնդրէի Ազգ. Միութեանդ եռապետութենէն, որ հաճէր պատասխանել այդ մոռցուած հարցումէն զատ, նաեւ իմ հետեւեալ հարցումներուն։

1— Լիոնի ապահովութեան տեսչութեան կողմէն ինքնութեան թուղթերու նորոգման համար ձեզի ընծայուած այնքան յայտնի դիւրութիւնները ձեր ո՞ր հանգամանքին կը պարտիք. իբրեւ հայ Ազգ. Միութի՞ն, թէ իբրեւ առեւտրական

2— Եթէ այս դիւրութիւնները կ՚ընծայուին ձեզի իբր առեւտրականի, այն ատեն Ապահովութեան Տեսչութիւնը տեղեկութիւն ունի՞ որ իւրաքանչիւր անհատէ 30—40 ֆրանք կը գանձուի։

3— Ազգ. Միութեան անդամներէն, նոյնպէս եւ ձեր առեւտրական գործակիցներէն Պ. Ադամեան ի՞նչ հանգամանքով ամսական 500 ֆրանք ստացած է Ազգ. Միութեան սնտուկէն, մինչեւ 1927 Փետր. վերջը։

4— Ինչո՞ւ համար մինչեւ այսօր ամսական 400 ֆրանք կը վճարուի հաւաքիչի մը, երբ չորս-հինգ ամիսէ ի վեր ազգ. տուրք վճարող չկայ, իբրեւ բողոքի արտայայտութիւն։

5— Ինչո՞ւ համար խորհրդարան ներկայացող հայրենակիցները, հոն դրուած գործակալի մը կողմէ կը ղրկուին ձեր գրասենեակը ու գաղտնի սակարկութիւններ կ՚ըլլան։

ՎԱՀԷ

ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Հին Արմաւիրը, որուն աւերակները կը գտնուին Սարդարապատի շրջանին մէջ, եղած է Հայաստանի ամենահին քաղաքակրթութեան կեդրոնը եւ խալտական թագաւորութեան ամէնէն նշանաւոր մայրաքաղաքն է՝ Վանէն յետոյ, Արաքսի հովիտին մէջ։

Այսպէս, ուսումնասիրելու համար կովկասեան ժողովուրդները, որոնք յաբեթական ծագում ունին եւ որոնց վրայ յայտնի ազդեցութիւն մը կատարած է խալտական քաղաքակրթութիւնը, անհրաժեշտ նկատուած է քննութեան առնել սեպագիր արձանագրութիւնները, ճարտարապետական եւ գեղարուեստական յիշատակարանները։

Այս նպատակով, Համամիութենական Գիտութեանց Ճեմարանը յատկացուցած է մեծ գումար մը, եւ յանձնարարած է որ Կովկասի Պատմա-հնագիտական Համալսարանը ձեռնարկէ Արմաւիրի աւերակներուն պեղումին։

Այս ամառ համալսարանի փոխ-տեսուչ Մ. Աւետիսեանի նախագահութեամբ մարմին մը կը սկսի քննութեան։ Պեղումներէն հանուած թանկագին առարկաները պիտի զրուին Հայաստանի պետական թանգարանին մէջ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՏԵՍԱԿԻ ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ. — Ճարպիկ գող մը երկար ժամանակ կը լրտեսէ Ամերիկայի մէկ քաղաքին թղթատարական պաշտօնատան գործառնութիւնները։ Ամէն բան ուսումնասիրելէ յետոյ, առտու մը, ցրուիչի լաթեր հագած, կը ներկայանայ գրասենեակ, կը ստանայ այն պայուսակը, ուր դրուած կ՚ըլլան ընդհանրապէս ապահովագրուած նամակներ, դրամներ եւայլն։ Հազիւ թէ մեկնած էր, կը հասնի բուն ցրուիչը, եւ պաշտօնեան շատ կը զարմանայ այս երկրորդին համար։ Անմիջապէս կը հասկնայ ճշմարտութիւնը. սակայն արդէն ուշ էր, գողը մեկնած էր իր հետ տանելով 7,500 տոլարին, (մօտ 900,000 ֆրանք)։

ՋՈՒՐԱՆՈՎ.— Մըլոնի մօտ, Անդրէզէլի ագարակներէն մէկուն կառատան մէջ գտնուեցաւ ծերունիի մը դիակը. կը կոչուէր Լուի Փավէ, 46 տարեկան։ Ջոհը ինկած էր պատի մը տակ, խոտի դէզի մը վրայ նստած, ձեռքերը ծունկերուն եւ չուան մը վիզին։ Ու չուանը կապուած էր առաստաղի գերանին։ Հաւանական կը թուի որ մարդասպանները չուանով խեղդած են զայն, որովհետեւ զոհը կողոպտած են, թողլով վրան միայն 20 սանթիմ։

ՍԱՏԱՆԱՅ ՄՏԱՒ ՓՈՐԸ.— Մոնլիւսոնի խոզավաճառներէն միրօ, կնոջ հետ կառք նստած, Փէրինիա կ՚երթար։ Երբ հասաւ գետի մը կամուրջին վրայ, յանկարծ կեցուց կառքը, դրամապանակը նետեց կնոջ ծունկերուն, կառքէն վար ցատկեց եւ նետուեցաւ գետին մէջ։

Սուզակները չկրցան գտնել անձնասպանին դիակը։

ԴՐԱՄԱՏԱՆ ԳՐԱՒՈՒՄ. Պլէքա-Պիմպա (Չեխոսլովաքիա) քաղաքին մէջ, 4 անծանօթներ, դանակով եւ ատրճանակով զինուած, կը յարձակին Երկրագործական դրամատան վրայ։ Կը կապեն պաշտօնեաները եւ կը գրաւեն 240,000 քուրոն հարստութիւնը սնտուկէն։ Նոյն պահուն ներս կը մտնէ ոստիկանի պաշտօնեայ մը, զոր զարնելով կը սպաննեն դրան վրայ։

ԽԵՆԹԻՆ ԿԱՏԱՐԱԾ ՋԱՐԴԸ. — Օզէրի մօտ, Մօն-Սէն-Սիւլփիս գիւղին կօշկակարներէն Թուրնէօ յանկարծ կը խենթենայ։ Եւ կօշկակարի սուր դանակը վերցուցած, կը յարձակի իր սիրական շունին վրայ ու կը մորթէ, յետոյ կը բռնէ հնդկահաւ մը եւ հաւ մը. անոնց գլուխներն ալ կը թռցնէ։ Նոյն կատաղութեամբ կը վազէ կնոջ վրայ, կ՚ոլորէ վիզը եւ մէկ հարուածով կը կտրէ։ Ոստիկանները կը հասնին եւ կը պաշարեն տունը։ Անհարկու խենթը կը սպառնար մորթել ոստիկաններն ալ։ Այն ատեն, ոստիկանները կը բերեն հրշէջներուն ջրհանը եւ լաւ մը լոգցնելէ յետոյ կը ձերբակալեն ու կը բանտարկեն յիմարանոցին մէջ։

ԱՇԽԱՐՀԱՓԵՍԱՆ.— Ներկարար Բոնթինի երիտասարդ է, աղուոր ու լեզուանի. քանի՛ քանի՛ աղջիկներու խելքը կ՚առնէ կը տանի։ Սէն-Փոլ թաղամասին մէջ կը ծանօթանայ օրիորդի մը հետ, որ խոհարար է։ Կը նշանուի եւ կը յետաձգէ հարսնիքը, որքան կարելի է՝ շատ ուտելու համար նշանածին եփած անուշ բաները։ Առտու մը կ՚իմանայ որ իր նշանածը պահուած դրամ ունի։ Առիթով մը կը գրպանէ 20,000 ֆր.ը, ալ մնաս բարո՛վ նշանած, խորտիկներ ու խորտիկ ձուազեղներ։

Բոնթինի, քաջալերուած այս մեթոտէն, կը սկսի աշխարհափեսայութեան։

Փուաթիէի մէջ կը գրաւէ սպասուհի մը, կը նշանուի. առիթով մը կը գրպանէ օժիտը եւ կ՚անցնի Նանթ։

Նանթի մէջ կը սիրէ մանկամարդ աղջիկ մը, կը նշանուի, առիթով մը կը գրպանէ օժիտը եւ կ՚անցնի Շաթօռուօ։

Շաթօռուի մէջ թուխ ու գիրուկ աղջիկ մը. Պէրքի մէջ չէկ ու նոճահասակ գեղուհի մը։ Շրջանը կ՚ընէ Ֆրանսայի, եւ ամէն քաղաքի մէջ նոր փեսայ է ներկարար Բոնթինի։ Թրէվոր կը հասնի. կը ծանօթանայ լուացարարուհի տիկին Լըմուանի հետ։ Կը նշանուի։ Սակայն տիկինը եփած կին է. ցոյց կուտայ դրամին կապոցը, լեցուն ու հեչուն։ Միայն թէ, կ՚առաջարկէ կինը, «կ՚երթանք Քաղաքապետարան, կ՚արձանագրուինք, կ՚ըլլաս էրիկ, կ՚ըլլամ կնիկ, այն ատեն միայն կ՚ունենաս միասին այս դրամները կլորիկ»։

Մեր նոր փեսան, յուսահատ, իրիկուն մը կը ձգէ այս ճարպիկ նշանածը եւ կուգայ Փարիզ։

Հոս, ոստիկանները կը ձերբակալեն մեր աշխարհափեսան, որ մօտ 100,000 ֆր. «օժիտ» կերած էր։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՅՈՒՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Կը ներէ՞ք համարձակութեանս, ըսաւ լրտեսը, նշմարեցի որ յանկարծ կը կարդաք։

[illegible] երիտասարդ ճամբորդը չշար-[illegible]

Եղնուս՝ հարցումը կրկնեց [illegible] լեզուով այս անգամ [illegible] չկրցաւ պատասխանել [illegible]

— Ցոյն չեմ, ըսաւ՝ Թուրք [illegible]

— Պոլիսը կը ճանչնամ, պն. Եղնուս [illegible]

— Աղեքսանդրիայէն կուգամ։

— Աղեքսանդրիա՞ն երեք ա-[illegible] առաջ հոն էի. հոն բարեկամ [illegible] ունիմ որ Պէնթուլլա՞հ կը [illegible]

— Չեմ ճանչնար։

Այս կարճ պատասխանները հասկցուցին թուրքին թէ՝ անպատեհ էր աւելի առաջ երթալ, ներողութիւն խնդրելով, վերջացուց եւ աւելցուց

— Դեռ փապուղին կը մտնենայ. զզուելի են գետնի տակէն այդ ճամբաները. պիտի քնանամ։

Երիտասարդը մխրճուեցաւ իր ընթերցումին մէջ փապուղին անցնելէն յետոյ, Եղնուս ելաւ եւ գնաց սիկառը աւարտելու նրբանցքին մէջ։

— Այս կառախումբին մէջ ընելիք բան չկայ, մտածեց, եթէ գիտուած մը չպատահի. սպասենք Վիեննէն յետոյ, երրորդ ճամբորդը, իր գոյքերը պատրաստեց իջնելու համար։ Եղնուս պէյ առաւ իր հովանոցը եւ նրբանցք ելաւ, իբր թէ ինքն ալ Լիոն իջնելու համար

Այս քաղքին կայարանին մէջ վար իջաւ ու մտաւ գլխու կողմի կառքերէն մէկը։ Երբ ճեպընթացը ճամբայ ելաւ, Եղնուս լուացարան մտաւ. մորուքը եւ ակնոցները հանեց եւ չորս ճամբորդներու կողմէ գրաւուած խուցի մը մէջ, տեղ մը ընտրեց. քանի վայրկեան չանցած, ներկաները բոլորն ալ կը քնանային.

Թուրքը ելաւ եւ առանց աղմուկի, ամայի նրբանցքին մէջ սողոսկեցաւ, գնաց մինչեւ այն խուցը, որ թողած էր եւ փորձեց ներսը դիտել. բայց վարագոյրները վար քաշուած էին. դուռը կէս մը բաց. խուցին կէս մթութեան մէջ, նշմարեց կին մը որ ծխամորճով մարդուն տեղը գրաւած էր. դէմը ուրիշ կին մը կար։ Զաքարիա միշտ հոն էր կը քնանար. Եղնուս դուռը գոցեց եւ քաշուեցաւ գնաց

— Մինչեւ Ցիժոն ընելիք բան չկայ, ըսաւ

Գնաց իր տեղը նստաւ եւ իր կարգին սկսաւ քնանալ

Երբ արթնցաւ, շոգեկառքը Ֆօնթէնպլօի անտառը մտած էր։

— Վա՜յ, ըսաւ. պաշը-պօզուկը, կը հասնինք հոս, աճապարենք։

Ինքզինք առջեւ գնաց. դուռը բաց էր։ Զաքարիա մէջտեղը չկար կառաշարին մէկ ծայրէն միւսը փնտռեց, բայց չյաջողեցաւ զայն գտնել

— Խաղի եկանք, մրմռաց աւազակը։

Եւ ճամբորդութիւնը վերջացաւ առանց դէպքի։

* *

— Պարոն Արտաշէս Ալթունեան, եթէ կը հաճի՞ք. Այս հարցումը՝ Նոթր - Տամ - տէ - Վիքթուար փողոցին մէջ, պանդոկի մը տիրոջ ուղղուած էր երիտասարդի մը կողմէ, որ կառքով եկած էր մինչեւ հոն։

Պանդոկապետը պատասխանեց.

— Պարոն Ալթունեա՞ն 7 թիւ, Բ. սանդուխ, առաջին յարկ

— Կը հաճի՞ք իրեն իմացնել թէ մէկը կ՚ուզէ զինքը տեսնել

— Պանդոկին մէջ այցելութիւն չի ծանուցուիր։ Մինակ եմ, սպասուհին սենեակները կը շտկէ, վեր ելէք եւ զարկէք։

Երիտասարդը վեր ելաւ, զարկաւ. դուռը բացուեցաւ։

— Դո՞ւք էք, բացագանչեց Արտաշէս, նշմարելով նոյնքան կեղծ Ցիւվալը։

— Ստիպուեցայ մեկնումս փութացնել։ Այն մարդը որ Մարսիլիոյ մէջ կ՚ուզէի տեսնել, հոն չէր։

— Աւելի լաւ. սենեակ բռնեցի՞ք։

— Եթէ դուք հոս չըլլայիք, այս պանդոկը չէի մնար, որովհետեւ տէրը համակրելի մէկը չերեւիր։

— Պանդոկապետները համակրելի... Փարիզի մէջ մատի վրայ կը համրուին. քիչ յետոյ կ՚երթամ զինքը տեսնելու։ Հանգիստ ճամբորդեցի՞ք։

— Այո եւ ոչ. ճամբան ստիպուեցայ իջնել զգուշանալու համար մարդու մը հետապնդումներէն. ինծի կասկածելի թուեցաւ...։

— Ի՞նչ տեսակ մարդ էր։

— Խոշոր, աղեբեկ կիսամօրուքով, խոշոր պեխեր, ծխոտ ակնոց։

— Ոստիկանութեան քննիչ մը ըլլալու էր որ ճամբորդ մը կը հետապնդէր. կ՚երեւի սխալած ըլլալու է։

— Ո՛չ, որովհետեւ մանաւանդ բարար գիս կը հետապնդէր։

— Կարծեմ, ոստիկանական հետապնդումներէն վախնալու որ եւ է պատճառ չունիք։

(Շար.)

նակցութիւններ կատարել Իտալիոյ հետ՝ Թիրանայի դաշնագրին մեկնութեան եւ 1925ին ստորագրուած Նէթթունօի համաձայնութեանց մասին։ Սերպ արտաքին նախարար Փէրիչի պատասխանը հաղորդուեցաւ Մուսոլինիի։

Ինչպէս գրեցինք, ալպանեւսերպ սահմանին երկու կողմերը քննութիւն կատարելու ծրագիրը վերջնապէս թողուած է։ Միայն թէ շուտով պիտի կազմուի Ազգերու Դաշնակցութեան միջազգային յանձնախումբ մը, որ սահմանին վրայ նոր միջադէպեր պատահելու պարագային՝ անմիջապէս պիտի միջամտէ։

∴ Վիէննայէն «Էնֆորմասիօն»ի կը հեռագրեն թէ Ալպանիոյ վարչապետ Ահմէտ Զօկուի մամնաւոր գրասենեակին պետը Եուկօսլաւիա ապաստանած է։ Ցիշեալը կը յայտարարէ թէ Ահմէտ Զօկու 15 միլիոն լիրէթ ստացած է Իտալիայէն։

Թեւֆիք Րիւշտի պէյի յայտարարութիւնները

Մաթէն ընկերի ղրկած է մասնաւոր թղթակից մը, որ տեսակցած է Թուրք քարձրաստիճան պետական անձնաւորութեանց հետ։ Արտաքին գործավար Թեւֆիք Րիւշտի պէյ պատասխանելով թղթակցին այն հարցումին թէ Թուրքիա Ռուսիայի մէջ որ եւ է կերպով կապուա՞ծ է պոլշեւիկներուն հետ ասիական քաղաքականութիւն մը վարելու համար եւ թէ այդ պատճառով ակամայ կամ անգիտակցաբար Եւրոպայի դէմ պատերազմելու չպիտի մղուի, յայտարարած է.

«Իրաւ է թէ ասիական շահեր ունինք, սակայն մենք ասիական պետութիւն մը չենք։ Ասիական շահեր ունինք, որովհետեւ հոս արեւմտեան եւ կեդրոնական Ասիոյ դրան առջեւ կը գտնուինք եւ որովհետեւ մենք եւրոպական քաղաքակրթութեան երկարաձգումն ենք դէպի այդ երկիրները։ Ու ճիշտ նոյն այդ պատճառով ալ ասիական պետութիւն չենք. անտեղի պիտի ըլլար պնդել թէ Վոսփորի երկու եզերքները բաժնող քանի մը հարիւր մեթր ջուրը երկու քաղաքականութեանց սահմանը կը գծէ։

«Այս իրականութեան գիտակցութենէն կը բխի մեր ասիական քաղաքականութիւնը։

«Բոլորովին անտեղի եւ մեր հասկացողութենէն դուրս են այն ծրագիրները, որոնք կը վերագրուին մեզ՝ ասիական պետութիւններու խմբակցութիւն մը կազմելու մասին։ Այս տեսակ բաներ մեր գաղափարաբանութենէն դուրս են։ Մեր շահերով ու մեր ճակատագրով շատ մտերմօրէն կապուած ենք Եւրոպայի։ Մնաց որ արեւելեան Ասիան շատ հեռու է մեզմէ, թէ քաղաքականապէս եւ թէ աշխարհագրապէս։ Եթէ հոն ձեզի հանդէպ համակրանք պահուած է, հպարտ եւ գոհ կը զգանք ատոր համար. բայց այդքան միայն։ Աշխարհի այդ մասին մէջ պատահած դէպքերը մեզ կը շահագրգռեն այն չափով միայն, որքան համաշխարհային մեծ դէպքերը, ու մենք անոնց կը հետեւինք ուսումնասիրելու համար պետութեանց կացութիւնը այդ երկիրներուն մէջ։ Ինչպէս ամէն տեղ, Չինաստանի մէջ ալ լայն ըմբռնումով ազգայնական շարժում մը համակրելի է մեզի համար։ Սակայն պիտի մաղթէինք որ այդ շարժումը զարգանայ բոլորովին խաղաղ կերպով։

«Ասիոյ եւ Արեւմուտքի մեր բարեկամներուն անկեղծօրէն կ'ըսենք թէ այս երկրին վրայ միայն մէկ քաղաքակրթութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ. արդիական քաղաքակրթութիւնը, զոր կը ճանչնանք։ Ուստի չենք կրնար երեւակայել թէ երկու քաղաքականութեանց միջեւ պայքար մը մղուի։ Այս քաղաքակրթութեան զարգացման ու բարգաւաճման դէմ ամէն արգելք կամ սեղմում մեր աչքին կ'երեւայ իբրեւ յետաշրջութիւն մը, որ բոլորովին հակակրելի է մեզի»։

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Վրդովիչ լուրեր կը շարունակեն հասնիլ Չինաստանի կացութեան մասին, Փէքէն-Ցինէն մինչեւ Քանթոն։ Մօտ ատենէն մեծ խռովութիւններ կը սպասուին Հանքէուի եւ Վուչուի մէջ, ուր մեծ ցոյցեր կը կատարուին Անգլիացիներուն եւ Ամերիկացիներուն դէմ։ Հիւպատոսները իրենց քաղաքացիներուն հրամայած են մարտանաւերը ապաստանիլ։

Հանքէուի հիւսիսը մեծ ճակատամարտ մը կը պատրաստուի ազգայնականներու եւ մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լինի միջեւ։ Քանթօնի զինուորական իշխանութիւնները ստիպողաբար ռազմանիւթ եւ զինուոր կը ղրկեն դէպի հիւսիս, հարաւայիններու յառաջխաղացումը արգիլելու համար։

Անգլիական դահլիճը գարձեալ արտակարգ նիստ մը գումարեց եւ որոշեց նոր ուժեր ղրկել։

Ինքնութեան թուղթերը Յունաստանի մէջ

Յունաստանի ներքին նախարար Զալոքոսիս հետեւեալ հրամանագիրը հրատարակած է.

Աթէնքի, Պիրէոսի եւ արուարձաններու մէջ բնակող եւ 15 տարեկանէ վեր բոլոր Հայերն ու Ռուսերը պարտաւոր են ունենալ իրենց ինքնութեան թուղթերը՝ համաձայն 10 Մարտ թուակիր հրամանագրի տրամադրութիւններուն։ Ասոր համար պայմանաժամ կը տրուի մինչեւ Ապրիլի վերջը, որպէսզի վերոյիշեալները ստանան իրենց ինքնութեան թուղթերը։

Շահագրգռուողները ինքնութեան թուղթերը առնելու համար պարտաւոր են նախ եւ առաջ հաստատագիրներ բերել իրենց պատկան համայնքներուն կողմէ, որոնց հիման վրայ պիտի տրուին ինքնութեան թուղթերը։

Որոշեալ պայմանաժամի մէջ, ինքնութեան թուղթեր չունեցող Հայերը եւ Ռուսերը նախապէս հրատարակուած հրամանագրի տրամադրութիւններուն համաձայն պատիժներու պիտի ենթարկուին։

Ռումանիոյ թագաւորը մահամերձ

Վերջին պահուն ստացուած հեռագիրներու համաձայն, Ռումանիոյ Ֆէրտինանտ թագաւորին վիճակը շատ ծանրացած է եւ վայրկեանէ վայրկեան մեռնելուն կը սպասուի։ Նախարարական խորհուրդը շարունակ նիստ կը գումարէ։ Ոստիկանութիւնը, բանակը եւ ոստիկան-զօրքը համախորհուրդ միջոցներ ձեռք առած են յեղափոխական շարժում մը արգիլելու համար։ Պուքրէշի մետրապոլիտը թագաւորին սենեակին մօտ ամէն վայրկեան կը սպասէ բժիշկի կանչելուն։ Եուկօսլաւիոյ Ալեքսանդր թագաւորը եւ թագուհին անմիջապէս ճամբայ ելան դէպի Պուքրէշ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի, Ալֆօրվիլի ենթակոմիտէներուն եւ Իսսի-լէ-Մուլինոյի, Ագրիւր Սերոբ, Քրիստափոր, Զաւարեան, Իշխան, Սարսէլ, Գոյամարտ խումբերու ներկայացուցիչները. 5 Ապրիլ երեքշաբթի երեկոյ ժամը 9ին փլաս տ'իթալի, քաֆէ-տը-լա-Լիւնի վերնայարկը։ մէթրօ իթալի։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ագրիւր Սերոբ խումբը ժողովի կը հրաւիրէ Իթալի թաղամասին արձանագրուած և չարձանագրուած բոլոր Դաշնակցականները այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին 26 Rue Blanqui, K. Bicétre (Seine).

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի ըսբունդ խումբի ժողովը այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Ռոստոմի սրահը։ Անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ 6 Ապրիլ Չորեքշաբթի գիշեր ժամը Յուէֆսին Ֆլօրիայի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.ի ժուանվիլի ֆութպոլի խումբը եւ ֆութպոլ խաղալ փափաքողները կը հրաւիրուին այսօր կիրակի ժամը 10ին ջրվէժէն անդին նոր կամուրջին քովի դաշտը, փորձեր կատարելու համար։

ՑԱՐԴԳՈՂԻ Հինգշաբթին, Սալամ-Նսվայի երգերը, Սհան կարոյի կողմէ.

ՍՕՖԻԱՅԻ ծանօթ բժիշկներէն Տօքթ. Նշան Թագւորեան Փարիզ հասած է, հիւանդանոցներու մէջ ուսումնասիրելու համար իր արհեստին նորութիւնները։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Խրիստաքի Թանաշ Մարան (Յոյն) որ 1910ին Խուսիայէն Միացեալ Նահանգները մեկնած է։ Քոյրը Անաստասիա Պոլիս կը գտնուի։ Գրել՝ Bedros Tomassianի Maison Cabrol, Combes, par Aubin (Aveyron). կը խնդրուի աեսերիկահայ թերթերէն արտատպել։

ՍԱԿԱՐԱՆ

2 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	12… 01
Տոլար,	Dollar	25 53
Մարք (ոսկի՝ 100 Mark		[illegible] —
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13
Թրք ոսկի	» or	113 —
Մէճիտիէ	Médjidié	8 75
Լէվա 100 հատը	Léva	18
Տրախմի »	Drachme	32 25
Լիր »	» Lire	119 75
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 80
Զուից. »	Frc. Suisse	490 50
Լէյ 100 հատը	Ley	16 55
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	90 —

ԱՐԺԵԹՂԹ		
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ 1 Ct. Fonc. Eg.		3060 —
	II »	1900 —
»	III »	1560
Թուրքիոյ երկաթ. Lots turcs		[illegible] —

Compton Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ		
	Տարեկան	Վեցամսեայ
ՖՐԱՆՍԱ		
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ		
ԵՒՐՈՊԱ		

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ԱՊՐԻԼ 1927

5 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 303

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ ԿԸ ՇԱՐԺԻ...

Ամէն անգամ որ առիթ ունենանք մատնանշելու Հայաստանի սպառնացող վտանգները, խորհրդային վարիչներն ու գործակալները, ինչպէս եւ անոնց սորկամիտ սաղմոսերգուները «սայլիչ պէտք չէ մեր ...» կ՚աղաղակեն։

Անշուշտ այս մաշած բառը չեն գործածեր. բայց, ինչ որ կը խօսին ու կը գրեն իբրեւ պատասխան, կարելի է ամփոփել այդ մէկ խօսքին մէջ։

Անոնց աչքով, ամէն ինչ փայլուն է. լուծուած են բոլոր ազգային վէճերը, հարթուած՝ ազգամիջեան կռիւները, եւ Հայաստանի բանուորներուն եւ գիւղացիներուն կը մնայ փառք տալ համկուսին եւ արտ վարել կամ ճահիճ չորցնել։

Անոնց համար չկայ ոչ Թրքահայ դատ, ոչ Ղարաբաղի կամ Նախիջեւանի խնդիր, ոչ Հայաստանի ժողովուրդի նօսրացում եւ թրքական տարրի զօրացում, ոչ ալ միլլի-մուսավվաթ կամ նոյն իսկ պոլշեւիկ Թուրքերու խլրդային աշխատանք՝ մեր փոքր հայրենիքի կողերուն, մինչեւ անգամ սրտին վրայ։

Անոնք աշխարհագրութիւնն ալ մոռցեր են, եւ ընդդիմադիրներուն պատասխան շարադրած ատեն, կը մոռնան թէ Շարուրի դաշտէն մինչեւ Նախիջեւան եւ աւելի անդին՝ բանուկ պողոտայ մըն է Թուրքիոյ համար, ապահով եւ անձնմխիթ, թէ Դարալագեազի եւ Զանգեզուրի ռազմական ճամբաներուն վրայ տեղաւորուած են Թուրքեր, թէ Լեռնային Ղարաբաղը իր ձեռքը պահելով, Ազրբէջան «կ՚աշխատի փակել դէպի Հայաստան տանող ամէն ճամբայ եւ իրեն համար բաց պահել ամէն դուռ»։

Աւելի տասը եղանակ գիտէ, տասն ալ խնձորի համար», կ՚ըսէ ժողովրդական առածը։ Մեր սիրելի հակառակորդներն ալ, բոլոր կենսական խնդիրները հալեցուցեր, լուծեր են մէկ երգի մէջ.— Մոսկօֆը կայ, Մոսկօֆը գիտէ, Մոսկօֆը կ՚ազատէ։

Թարաէսը ձեռքը, փաստերը սեղանի վրայ կը պարզես կարծիքներ, տեղերով ու թուանշաններով։ Կը ջանաս վերլուծել դէպքերու ընթացքը եւ շեշտել թէ, «Մոսկօֆ»ին եւ անոր գիտակից Թուրքին իսկ վարած քաղաքականութեամբ, ամէն ինչ պատրաստուած է ու կը զարգանայ Հայաստանի դէմ, ի վնաս մեր ժողովուրդին։ Կը բացատրես թէ կուսակցական պայքարը չէ որ առաւ կուտայ այս մտահոգութեան, այլ մերկ իրականութիւնը, աչներեւ եւ անողոք։ Կը ճշտես, վերջապէս, թէ աւելորդ խուճապ յարուցանելու միտք ալ չկայ, որովհետեւ եղածը թիրին կը բաւէ լուրջ ուշադրութիւն ընծայելու դէպքերուն։

Անօգուտ։ Այս բոլորը՝ կամ «դաշնակցական զառանցանքներ» են, եւ կամ նոր արկածախնդրութիւններ պատրաստելու ծրագիրներ։

«Հզօրանալ անկախ Թուրանիայի մը զառանցանքը այնչափ ... որչափ իրականացաւ նոյն անհաւասարակշիռ ... թղթոտ երեք ծովերու վրայ տարածուող միացեալ անկախ Հայաստանը» (Երեւան, 3 Ապրիլ)։

Այս տողերը գրած ատեն, խեղճերը կը մոռնան որ Թուրանականութիւնը իսկապէս մահուան դատապարտուած էր, ... իրենց փառաբանած իշխանութիւնը, Մոսկուայէն մինչեւ Երեւան, խելք եւ կամք ունենար ուրիշ կերպ դասաւորելու ... Այդ իշխանութիւնը եթէ անկեղծօրէն յեղափոխական եւ աշխատաւորական ըլլար, Կովկասի քարտէսը պիտի կազմէր ... ինչպէս կը պահանջէին ժողովուրդներու իրական շահերը, ... բնական սահմանները, տալ բական արդարութիւն ու խաղաղութիւն։ Ընդհակառակն, նոյնիսկ, պոլշեւիկեան նշանաւոր ինքնորոշման իրաւունքէն մինչեւ հողերու բաշխումը։

Մինչդեռ, Չիչէրին-Սթալիններէն մինչեւ Կովկասի դիկտատորը, այնչափ կարճամիտ, աւելի ճիշդ նենգամիտ քաղաքականութիւն մը կը վարեն, որ պարզապէս կը խրախուսէ ... Կարսէն հիւսիսային, Թուրանական ձգտումները, հրաբուխի վրայ նստեցնելով ոչ միայն փոքրաթիւ Հայաստանը, այլ եւ ամբողջ Կովկասը, հարթելով գետինը, փոխանակ խափանելու ճամբան։

Մենք ասկէ առաջ ալ գրած ենք. «կրնա՛յ դեռ երկար ծիծաղել ... առանց դղրդագին արշաւներու կամ նոր գետին ... բայց, «խաղաղասիրական երեւոյթներու առջեւ կանգ առնել եւ ... փակել, վտանգը ուրանալ եւ օրօր կարդալ — կը նշանակէ ... գլուխը փոսին մէջ» (Յառաջ 3 Մարտ)։

Այստեղ է բուն վտանգը. «Եւ այստեղ ալ՝ Հայաստանի այժմեան վարիչներուն եւ անոնց մանկլաւիկներուն բթամտութեան ... նոյն»։

Մեր հակառակորդները չեն մօտենար այս հարցին։ Անոնք երաշխաւորաց կ՚արշաւեն օդին մէջ, առանց ակնարկ մը նետելու դէպի վար, դէպի իրենց շրջապատը, ուր խարխուլ թումբի մը ..., անհամար փոսեր, գահավէժներ եւ յորձանքներ կան, ... եւ սպառնալի։ Եւ ճամբան ալ միշտ երկինքէն կը խօսին ... լուսնկայէն իջած մարդոց պէս, մինչդեռ լուսնի լոյսն անբաւական է ցուցնելու վտանգին մանրամասնութիւնները։

Անո՛ւշ ըլլայ իրենց օրօրը։ Բայց ուրիշները քնանալու ... չեն։ Աւելի պակաս՝ «յեղափոխական Տաճկաստան»ը, ինչպէս կը սիրեն կոչել, որ շատ լաւ սերտած ըլլալով քննադատելու արհեստը, նոր ժամանակներու համար նոր եղանակներ ... ։

Եւ միեւնոյն ատեն, կը գործէ։
Կրնան ուրանալ, եւ սակայն կը շարժի...։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԴԱՐ ԳԱՆԳԱՏ ՄԸ

Ամերիկահայ գաղութը անսպառ ոսկեհանք մըն է շատերուն համար։ Հասնողը դիմում կը կատարէ, կամ հանգանակութիւն կը կազմակերպէ անձամբ։ «Հայրենիք» բողոքելով այս երեւոյթին դէմ, կը գրէ Մարտ 22 Թուականով.—

— «Զանազան կողմերէ մեզի կը հասնին գանգատներ այն մասին, թէ հանգանակութիւններու անվերջ շարանը արդէն ձանձրացուցիչ եւ անհանդուրժելի կը դառնայ, եւ շատերու մօտ համբերութեան բաժակը կը լեցուի։

«Բաւական չէ՛ — կ՚ըսեն գանգատողները — որ կուսակցութիւնները, եկեղեցիները, Բարեգործականը, Կարմիր Խաչերը, Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցը, Հօկը եւ Հայրենակցական այլեւայլ միութիւնները շարունակ դրամ կը հանգանակեն, այժմ ալ մէջտեղ ինկեր են մասնաւոր անձեր ու հաստատութիւններ, որոնք Ամերիկայի մէկ ծայրէն միւսը կը չափչփեն՝ իրենց՝ անհատական ձեռնարկներուն ի նպաստ դրամ ժողվելու նպատակով։

«Այս գանգատը բոլորովին անհիմն չէ անշուշտ։ Որովհետեւ ամերիկահայութիւնը նիւթապէս ի վիճակի չէ սնկալու այն բոլոր դրամական գոհողութիւններուն, որոնց պահանջը տարուէ տարի կ՚աճի սպառնալի չափերով եւ որոնց սահմանը չի տեսնուիր։

«Ցաւալին այն է, որ ոչ միայն Հայաստանը, այլ եւ Ամերիկայէն դուրս գտնուած մեր միւս գաղութները — Ֆրանսա, Բուլգարիա, Յունաստան, Սուրիա եւ Պարսկաստան — իրենց աչքը շարունակ յառած են, ամերիկահայութեան վրայ եւ անկէ դրամական օգնութիւն կը սպասեն՝ իրենց տեղական ձեռնարկներուն համար իսկ։

«Ժամանակ մը արտասահմանի այդ գաղութները կոչերու տարափով մը կը հեղեղէին մեզ՝ օգնութիւն հայցելով։ Այս վերջին տարին նոր երեւոյթ մը կը նկատուի.— այն, որ արտասահմանը տեսնելով, թէ այդ կոչերը, հեռուէն ըլլալով, բաղձալի արդիւնքը չեն տար, մասնաւոր մարդիկ կը ղրկէ հոս՝ մօտէն ազդելու ամերիկահայ գաղութին վրայ եւ դրամ հանգանակելու»։

ՄԻՋԱԴԷՊ ՄԸ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի օր Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցաւ միջադէպ մը, իբրեւ հետեւանք երկու եպիսկոպոսներու հակամարտութեան, որ դեռ կը շարունակուի։ Մինչ Քիպարեան եպսկ. քարոզ կը խօսէր, Յաքիր Թահրա պէյ ժողովուրդին մէջէն ընդմիջեց, հարցնելով.

— Սրբազան, կարելի՞ է որ ժողովուրդը աղօթէ՝ փիլոնազուրկ քահանայի մը ետեւ կանգնած։»

Ասոր վրայ պզտիկ իրարանցում մը սկսաւ։

Վ. Համշապուհ եպսկ. պատասխանեց թէ այդ կարգի խնդիրներ յարուցանելու տեղը չէ հոն, ու եթէ ըմբոստներ ունի, կրնայ խորհրդարան գալ եւ տեսնել զինքը։

Դրեթէ հանդարտութիւն տիրած էր, երբ Քիպարեան եպսկ. աւելցուց թէ այդ պարոնը քանիցս սպառնական նամակներ գրած է իրեն այդ ուղղութեամբ եւ թէ հիմա եկած է խնդիր հանելու եկեղեցիին մէջ.

Թահրա՝ «Ես այդ պարոնը չեմ» պատասխանեց։ Եւ այս անհաճոյ միջադէպէն վրդովուած խումբ մը մարդիկ հրմշտկելով դուրս հանեցին խանգարիչը։

Կ՚իմանանք թէ Յաքիրը, որ երկու բռունցք ստացած էր ժամուն դուռը, դատ պիտի բանայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքանական վէճ մը

Աթէնքի Գործակալութիւնը կը հաղորդէ հետեւեալը.—

Հելլէն կառավարութիւնը Աթէնքի Թուրք դեսպանին մօտ բարեկամական դիմում մը կատարեց՝ Թուրք կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար այն կէտին վրայ թէ՝ Իմպրոս եւ Թէնէտոս կղզիներու վարչաձեւին մասին վերջերս Էնկիւրիի Ազգային Ժողովին ներկայացուած օրինագիծը բնաւ չի համապատասխաներ Լօզանի դաշնագրին տրամադրութեանց, որովհետեւ այդ օրէնքով երկու կղզիներուն տրուած ինքնավարութիւնը միայն երեւութական է։

Ասկէ զատ, այդ օրէնքով յիշեալ կղզիներուն մէջ կը մտցուի Թուրք լեզուն, մինչ բնակչութիւնը ամբողջութեամբ Յոյն է։ Եթէ այս խնդիրը ուղղակի բանակցութեամբ չկարգադրուի, Յունաստան Ազգերու Դաշնակցութեան պիտի դիմէ։

Իտալեւսերպ վէճը

Փարիզի ալպանական դեսպանատունը պաշտօնական գեկոյցով մը կրկին անգամ բացարձակապէս կը հերքէ Ալպանիոյ ներքին կացութեան, մասնաւորաբար ընդհ. զօրաշարժ յայտարարուած ըլլալու մասին կարգ մը թերթերու կողմէ հրատարակուած լուրերը։

Կը հերքէ նոյնպէս յոյն թերթի մը գրած այն լուրը թէ Ալպանիոյ մէջ ներքին յեղափոխութիւն մը կը խմորուի գլխաւորութեամբ Պելկրատի ալպանական դեսպան Ցէնօ պէյի, որ վերջերս Սերպիոյ ի նպաստ յայտարարութիւններ ըրած ըլլալուն համար իբրեւ թէ ետ կանչուած էր։ Այս բոլոր լուրերը կը տարածուին Ահմէտ Զօկու պէյի հակառակորդներուն կողմէ եւ կը ձգտին Ալպանիոյ կացութիւնը խառնակ ցոյց տալ։

Իտալիա եւ իր դրացիները

Հունգարիոյ վարչապետ կոմս Պէթլէն երէկ հասաւ Հռոմ, ուր պիտի մնայ չորս օր։ Մաճառ վարչապետին այս այցելութեան նպատակն է «բարեկամական եւ սրտագին աշխատակցութեան» դաշնագիր մը կնքել Իտալիոյ հետ։ Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կը տրուի այս դաշնագրին։ Հունգարիոյ Ֆիումէի նաւահանգիստէն օգտուելու խնդիրը եւս պիտի կարգադրուի։ Ասոր համար նախապէս պէտք է համաձայնութիւն գոյացնել Եուկոսլաւիոյ հետ, այդ երկրէն թրանզիթի ձեւով կարենալ անցնելու համար։

Կոմս Պէթլէն Հռոմի մէջ պիտի ընդունուի նաեւ Պապին կողմէ։

Պերլինէն Ապրիլ 3 Թուականով կը հեռագրեն.—

Հակառակ կիսապաշտօն հերքումներուն, կը թուի թէ Շթրէզէման վերջերս որոշած է Հռոմ ճամբորդել։ Կաթոլիկ կուսակցութիւնը եւ Ռայխսթակի միւս խմբակցութիւնները կը հակառակին այս ճամբորդութեան։

Մուսոլինի ամէն ջանք ըրած է այս այցելութեան պաշտօնական մեծաշուք բնոյթ մը տալու համար։ Եթէ Շթրէզէման Հռոմ այցելէ, քաղաքական շրջանակներու մէջ այնպէս պիտի մեկնուի թէ Գերմանիա կը համակրի Իտալիոյ քաղաքականութեան։

Ազգայնականները միշտ կը յառաջանան

Փեքինէն հասած հեռագիրները կը ծանուցանեն թէ Հիւսիսի Չինացիներուն եւ օտարականներուն մէջ մտահոգութիւնը կ՚աճի հետզհետէ, քանի ազգայնական ուժերու յաղթական յառաջխաղացումին առջեւ հիւսիսային զինուորներու դիմադրութիւնը կը փշրուի։ Զրոյց կը շրջի թէ մարաջախտ Չանկ Ցօ Լինի զինուորներէն մաս մը գաղտնի զինակցութիւն կնքած է, պատեհ առիթին ազգայնականներուն կողմը անցնելու համար։

Հարուստ Չինացիներէն շատեր կը պատրաստուին Ճափոն կամ Շանկայի միջազգային առանձնաշնորհեալ հողամասը ապաստանիլ։

Փեքինի եւ Թիէն-Ցինի օտար պահակախումբերու հրամանատարները կը խորհրդակցին՝ իրենց շրջանի օտարականներուն պաշտպանութեան եւ հաղորդակցութեանց պահպանման համար ձեռք առնուելիք միջոցներուն վրայ։

Պաշտօնապէս կը հաստատուի թէ ազգայնական զինուորները գրաւած են Փէնկ-Փուն, հիւսիսայիններու գլխաւոր բանակատեղին, որ Նանքինէն 160 քիլոմեդր հիւսիս-արեւմուտք կը գտնուի։ Հարաւայինները կը յառաջանան երեք ուղղութեամբ. Նանքինէն՝ Թիէն-Ցին-Փուքէու երկաթուղիի երկայնքին, Անքինէն դէպի հիւսիս՝ Լուշէու-Ֆու յանգող շղթայի ուղղութեամբ եւ Շէն-Քիանկէն մեծ ջրանցքի երկայնքին դէպի Քաօի-Շէու։

Ընկերվարական Միջազգայինին ժողովը

Կիրակի օր Փարիզ՝ Ընկերվարական կուսակցութեան կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ Ընկերվարական եւ Արհեստակցական կրկնակ Միջազգայիններուն արտակարգ հաւաքոյթը՝ քննելու համար պալքանեան խնդիրը։ Ընկերվարական Միջազգայինին կողմէ ներկայ էին՝ ընդհ. քարտուղար Ֆրից Ադլէր, Վէլս (Գերմանիա), Մոտիլիանի (Իտալիա), ընկեր Ա. Ջամալեան (Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ), Ցերեթելլի (Վրաստան), Լօնկէ,

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՎՏԱՆԳ ՄԸ

«Յառաջ» պարբերաբար տեղեկութիւններ կուտայ կատաղութեան դէպքերու մասին որոնք կը պատահին Երեւանի մէջ։ Կատաղութիւնը, իբրեւ վարակիչ հիւանդութիւն շատ տարածուած է Կովկասի մէջ, տեսակ մը վտանգ է, որուն դէմ բժիշկ մը «Խորհրդ. Հայաստան»ի մէջ (17 Մարտ), կ՚առաջարկէ պայքարիլ։ Կ՚ամփոփենք այդ յօդուածը, որ կը ներկայացնէ վտանգին պատկերն ալ.—

Վիատկայի նահանգին մէջ (Ռուսիա) մէկ տարուան ընթացքին, պատահած են կատաղութեան 700 դէպքեր, որոնց միայն կէսը Վիատկա քաղաքին մէջ։ Վիատկայի տեղական իշխանութիւնը յայտարարած է որ Վիատկայի նահանգը վտանգաւոր է՝ կատաղութեան տեսակէտէն։

Այդ վտանգը կը սպառնայ նաեւ մեզի։ 1922ի Յունուար ամիսէն մինչեւ այսօր Երեւանէն Թիֆլիս ղրկուած են, բժշկուելու համար, 378 հոգի, որովհետեւ շուները խածած էին զանոնք։

Երեւանի մէջ կատաղաբուժարան չկայ։ Ծրագրուած է շինել, սակայն մինչեւ շինութիւնը, ամէն հիւանդ ստիպուած ենք ղրկել Թիֆլիս։

Կատաղութիւնը վարակիչ հիւանդութիւն մըն է եւ ունի իր յատուկ մանրէն։ Այս մանրէն կ՚անցնի հիւանդ անասունէն մարդու կամ ուրիշ անասունի, խածուածքի մը շնորհիւ։ (Այս մանրէն դեռ ծանօթ չէ իր ամբողջ բնութեամբը. Յօքթ. Ե. Մանուէլեան, Փարիզի Փասթէօրեան հիմնարկին, վերջերս յաջողապէս ուսումնասիրած էր զայն, տալով Թանկագին տեղեկութիւններ։) Մանրէն խածուած տեղէն կը ճամբորդէ դէպի հիւանդին ուղեղը, ոչ թէ արեան կամ աւշային երակներու միջոցով, այլ ջիղերու։

Հիւանդութեան գաղտնի շրջանը որոշ չէ, կը տեւէ մէկէն մինչեւ քանի մը ամիս։ Պատահած են դէպքեր ալ, երբ հիւանդութիւնը երեւան եկած է խածուելէն 1—2 տարի յետոյ։

Կատաղութեամբ կը հիւանդանան թէ վայրի եւ թէ ընտանի կենդանիները, (նոյնիսկ թռչունները)։ Կը պատմուին նաեւ կատաղած գայլերու խածնելու դէպքեր։

Կատաղութիւնը կենդանիներու մէջ ամառը եւ գարնան շատ կը պատահի, իսկ ձմեռը եւ աշնան՝ քիչ։

Ընտանի կենդանիներէն ամէնէն աւելի կը կատղին շուները ու կատուները, որոնք շատ վտանգաւոր են մարդոց համար, որովհետեւ կը վարակեն զանոնք։

Կատղած շուները եւ կատուները վտանգաւոր են նաեւ այն պատճառով, որ յայտնի չըլլար անոնց վարակուիլը։ Հիւանդութիւնը կը յայտնուի յանկարծական։ Այնպէս որ դժուար կը դառնայ ժամանակին միջոցներ ձեռք առնել անոնց դէմ։

Կատաղութիւնը կը կոչուի նաեւ ջրավախութիւն, որովհետեւ կատղած մարդը ջուր տեսած ժամանակ, նոյն իսկ երբ ջուրի մասին խօսք ըլլայ, կը սկսի ցնցուիլ, կը կծկուի կոկորդը եւ կը մատնուի սոսկալի սանձարձակութեան։

Կատաղութեան դէմ բժշկական միջոցները անհրաժեշտ է գործածել շան խածնելէն անմիջապէս յետոյ, որովհետեւ հիւանդութիւնը անբուժելի է եւ սարսափելի երբ արդէն կը սկսին յայտնուիլ նշանները։

Կատղած հիւանդները կը բժշկուին միայն Փասթէօրեան կատաղաբուժարաններու մէջ։

ՍՍՍՌ.

ՌՈՒՍ-ՊԱՐՍԻԿ ՏԱԳՆԱՊԸ

Մարտ 26ին Մոսկուա հասաւ եւ առանձին պատիւներով ընդունուեցաւ Պարսկաստանի արտաքին նախարար եւ արտակարգ լիազօր դեսպան Ալի-Ղուլի խան Անսարի՝ Մոշավէր իւլ Մամալիք։ Ընդմիշտ եկած էին կայարան արտաքին գործավարի տեղակալ Լ. Գարախան եւ բազմաթիւ բարձրաստիճան պաշտօնեաներ։ Դրուած էր պատուոյ պահակ՝ հետեւակ եւ ձիաւոր զօրամասերէ, զինուորական նուագախումբով։

Ալի-Ղուլի խանը Պարսկաստանի և Խորհրդային Միութեան մերձեցման ամենաջերմ պաշտպաններէն մէկն է։ Ան էր, որ ստորագրեց առաջին դաշնագիրը Մոսկուայի ու Թեհրանի միջեւ եւ եղաւ Պարսկաստանի առաջին դեսպանը խորհրդային իշխանութեան մօտ։ Հակառակ Պարսիկ քաղաքական ու տնտեսական շրջաններու մէջ սաստկացող հակապոլշեւիկ տրամադրութեան, հակառակ անգլիական դիւանագիտութեան թափած ջանքերուն, Ան նորէն կ'աշխատի կապել եւ ամրապնդել բարեկամական յարաբերութիւններ երկու երկիրներու միջեւ եւ Մոսկուա երթալով նպատակ ունի կնքել առեւտրական, ինչպէս նաեւ փոխադարձ երաշխաւորութեան եւ իրաւարարութեան դաշինք՝ նման ա՛յն դաշինքին, զոր պոլշեւիկները ունին Թուրքիոյ հետ։

Պարսիկ-պոլշեւիկեան յարաբերութիւնները ժամանակէ մը ի վեր կը բոլորեն տագնապի սուր շրջան մը։ Թեհրանի ու Մոսկուայի մամուլը լայնօրէն կը զբաղի այդ հարցով, որ Պարսիկներուն համար, մանաւանդ այս, տեսակ մը ներքին քաղաքականութեան առարկայ դարձած է։ Պոլշեւիկ հրապարակագիրներու գրութիւններէն առանձնապէս հետաքրքրական է արեւելեան գործերու լաւատեղեակ մասնագէտ Իրանտուստի մէկ յօդուածը «Փրաւտա»յի մէջ (16 Մարտ), որ մանրազնին վերլուծման կ'ենթարկէ Անգլիացիներու գործունէութիւնը Պարսկաստանի մէջ։ Կ'արժէ ծանօթանալ այդ յօդուածի բովանդակութեան։

«Պարսկաստանէն ստացուած տեղեկութիւնները, կը գրէ Իրանտուստ, ցոյց կուտան, որ երկիրը կ'ապրի խորունկ ճգնաժամ մը, որու արտաքին նշաններն են, վերջին ամիսներու ընթացքին, պետական պաշտօնեաներու եւ բանակի ռոճիկներու վճարման յապաղումը, ազգաբնակութեան լայն շրջաններու դժգոհութեան աճումը, զինուորական ապստամբութիւնները, առեւտուրի անկումն ու երկրագործական մթերքներու արտածման կրճատումը։

Պարսկաստանի կեանքին ծանօթ մարդիկ գիտեն շատ լաւ, որ այս երեւոյթներու պատճառը խորհրդային իշխանութիւնն է, որ փակած է սահմանները պարսկական ապրանքներու առջեւ եւ զրկած է նոյն իսկ թրանզիտ կարելիութիւններէն։ Յայտնի է, որ ամբողջ հիւսիսային Պարսկաստանի առեւտուրն ու արտածումը կապուած են Ռուսաստանի հետ։ Եւ որովհետեւ այս վերջինը փակած է իր դուռները պարսիկ վաճառականներու առջեւ եւ չ'արտօներ պարսիկ ապրանքներու արտածումը Եւրոպա, Կովկասի վրայով, այդ պատճառով եւ Պարսկաստանը «կ'անցնէ խորունկ տագնապ մը», եւ պարսիկ ժողովուրդը լեցուած է զայրոյթով պոլշեւիկներու այս քաղաքականութեան դէմ, այն աստիճան, որ շատ տեղեր, իբրեւ բողոք, դիմած է պայքարի՝ ընդդէմ խորհրդային առեւտրական հիմնարկութիւններու։

Իրանտուստի կարծիքով, սակայն, տագնապին միակ պատճառը Անգլիան է, որ կը ձգտի Պարսկաստանը առնել իր հոգատարութեան տակ։ Եւ այդ նպատակին հասնելու համար, Անգլիացիները սկսած են զարկ տալ, Պարսկաստանի տնտեսական վերածնութեան։ Մասնաւորապէս մղում կը տրուի պարսկական նաւթարդիւնաբերութեան. Թերթերը լեցուն են կոչերով ու յօդուածներով, որ ժողովուրդը քաջալերէ ազգային ճարտարարուեստը եւ գնէ միայն «պարսկական նաւթ»։ Այս քարոզչութեան հետեւանքով պոյքոթի ենթարկուած է խորհրդային պէնզինը եւ տեղը գրաւած պարսկականը, փաստօրէն անգլիականը։ Անգլիական նաւթանիւթի մենատիրութիւնն ապահովուած է եւ Մէճլիսի ընդունած մէկ օրէնքով, որը բաւական ծանր «ճանապարհի տուրք» կը դնէ արտասահմանէն ներածուած նաւթին վրայ։ Այս օրէնքին հետեւանքով, անգլօ-պարսկական նաւթը բռնեց ո՛չ միայն հարաւային, այլ եւ միջին հիւսիսային Պարսկաստանի շուկաները։

Անգլիոյ ազդեցութեան ուժեղացման մեծապէս կը նպաստէ եւ անգլօ-ամերիկեան գործակցութիւնը Պարսկաստանի մէջ։ Վերջերս անգլօ-պարսկական ընկերութեան եւ Սթանտարտ Օյլի կողմէ աշխատանք կը թափուի ստանալու համար նաեւ հիւսիսային Պարսկաստանի նաւթահանքերու շահագործումը։ Փոխարէնը Շահի կառավարութեան տրամադրելով մեծագումար փոխառութիւն մը։ Անգլիացիները նոյնպէս յաջողեցան ընդարձակել իրենց գործունէութեան շրջանակը արեւմտեան Պարսկաստանի մէջ ալ, եւ կը խորհին այնտեղի նաւթային արդիւնաբերութիւնը կապել Միջագետքի նաւթարդիւնաբերութեան հետ եւ նաւթախողովակով միացնել Պարսից ծոցի ու Միջերկրական ծովի հետ՝ Պաղտատի ու Հայֆայի վրայով։

Իր ծրագիրներուն հասնելու համար, Անգլիան տենդագին կ'աշխատի «կտրել Պարսկաստանը Խորհր. Միութենէն», եւ քաղաքական տեսակէտով Անգլիան յաջողեցաւ ստանալ կարգ մը նուաճումներ։ Լոնտոնի մամուլի անվերջ աղմուկները Մոսկուայի «կարմիր աշխարհակալութեան» եւ Հիւսիսային Պարսկաստանը «պոլշեւիկեան գաղութ» դարձնելու մասին՝ չափով մը ունեցան բացասական նշանակութիւն պարսիկ խորհրդային յարաբերութիւններու հետ կապուած կարգ մը խնդիրներու կարգաւորման համար։ Վերջին տարուայ ընթացքին նկատենք բրիտանական գործունէութեան արտակարգ լարում մը, որուն նպատակն է Պարսից տնտեսական զարգացումը հիւսիսէն դարձնել դէպի հարաւ։ Անգլիական գործակալները դիմակաւորուած պարսիկ ազգայնութեամբ, կը գոռան պարսկական տնտեսութիւնը Խորհրդ. Միութենէն ազատագրելու մասին։ Անգլիան կը ստեղծէ նոր «թրանզիտ» ճանապարհներ, որպէսզի Հիւս. Պարսկաստանի ապրանքի շրջանառութիւնը քաշէ դէպի հարաւ։ Տուզտապ-Քարաչի անգլիական երկաթուղին մեր միջին-ասիական հանրապետութիւններու հետ սերտօրէն կապուած պարսկական Խորասանի ապրանքներուն համար կը նշանակէ ապրանք եղած գինէն վար փոխադրութեան գիներ՝ նպատակ ունենալով Խորասանի արտածումը ուղղել դէպի Հնդկաստան։ Անգլիան ա՛լ աւելի եռանդուն գործունէութիւն ցոյց կուտայ՝ պարսկական թրանզիտը քաշելու համար իր հոգատարութեան տակ գտնուող Իրաքի կողմը։ Իրաքի փոխադրական ընկերութիւնը Անգլիայէն նպաստ կը ստանայ Իրաքի երկաթուղիներով փոխադրուող իւրաքանչիւր սակառաչափ ապրանքի համար մէկուկէս ռուփի։ Իրաքի փոխադրական ընկերութեան վերջին ձեռնարկներէն մէկն է հաստատումը Պաղտատ-Թեհրան-Թաւրիզ գծի, որ արդէն բաց է կարաւաններու առջեւ եւ կը յարմարցուի ինքնաշարժներու»։

Ի հարկէ, անգլիական այս ձեռնարկներուն նպատակը միայն տնտեսական նուաճումները չեն։ Բրիտանական ռազմակայանի մասնագէտները վերջերս այն միտքը կը յայտնեն, թէ ընդծովեայ պատերազմի արդի պայմաններն աչքի առջեւ ունենալով Եգիպտոսի կապը Հնդկաստանի հետ Սուէզի եւ Կարմիր ծովի միջոցով՝ չի կրնար համարուիլ վստահելի։ Դաւիթէ-Պաղտատ-Պասրա-Պէնտէրապաս Քարաչի օդային գիծն ալ բաւական չէ։ Այժմ առանձին կարեւորութիւն կը ներկայացնէ Եգիպտոսը Հնդկաստանի հետ երկաթուղիով միացնելու այդ ծրագրին արտայայտութիւնն է Սուէզի վրայ կառուցուած նոր նաւահանգիստը՝ Փոռ-Ֆուատ՝ Հայֆայի եւ Պաղտատի հետ միասին։ Պաղտատի երկաթուղիին մէկ ճիւղը արդէն կը հասնի Պարսից սահմանին՝ Խանքինի մօտ։ Հնդկական երկաթուղին հասած է պարսկական Տոզտապին։ Որով, Անգլիոյ համար կը մնայ միայն պարսկական մասը, միացնելու համար Մերձաւոր Արեւելքի ռազմագիտական գիծը։ Այդ նպատակով ձեռնարկուած է Մոհամմէրա-Պէնտէր-կէազ երկաթուղագծի շինութեան, որ պիտի միացնէ նաեւ Կասպից ծովը Պարսից ծոցի հետ։

Բացի այդ, «Պաղտատ-Թեհրան-Թաւրիզ ճանապարհին շինութիւնը, որ «տնտեսական օգնութեան» յայտարարուած է պարսկական Ատրպատականի համար, անկասկած մէկ մասնիկն է Անգլիոյ ընդհանուր ռազմագիտականծրագրին՝ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, որ խոշոր վտանգ մըն է թէ՛ Թուրքիոյ, թէ Պարսկաստանի պետական գոյութեան համար։ Եւ, յիրաւի, այդ ճանապարհի կառուցումը բացառապէս քիւրտ ազգաբնակութիւն ունեցող շրջանի մը մէջ կը դառնայ հնարաւոր միայն այն պարագային, եթէ Քիւրտերն ունենան բարեացակամ վերաբերում։ Եւ ահա կը տեսնենք, որ Անգլիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ նորէն ասպարէզ կուգայ «անկախ Քիւրտիստան» ստեղծելու ծրագիրը, որ բրիտանական իշխանութիւնը առաջ քաշած էր դեռ Սէվրի խորհրդաժողովին 1920ին։

«Եթէ Թուրք-պարսկական չեզոքութեան 1926 Ապրիլի դաշնագիրը, կարծես թէ, կը վերացնէր քրտական հարցը Անգլիոյ կողմէ ի վնաս Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի օգտագործելու վտանգը, վերջին փաստերը նորէն սպառնական կը դարձնեն այդ վտանգը։ Իրօք, վերջին տարիներու ընթացքին Հարաւային Քիւրտիստանը (Սուլէյմանիէ), որ մտցուած է Իրաքի մէջ, յամառ դիմադրութիւն ցոյց կուտար անգլիական յարձակողական քաղաքականութեան՝ ջանալով յենուլ պարսկական Քիւրտերու վրայ, որոնց հետ կապուած էր սերտօրէն։ Հարաւային Քիւրտիստանի պետ Շէյխ Մահմուտը, այս պայքարի ընթացքին, մէկէ աւելի անգամներ ապաստանարան գտաւ պարսկական Քիւրտիստանի հողին վրայ եւ կուսակից էր Հարաւային Քիւրտիստանը Պարսկաստանին միացնելու միտքին։ Սակայն վերջերս, Պաղտատ-Թեհրան ճանապարհի շինութեամբ եւ Քիւրտիստանի անկախութեան մասին եղած նոր խօսքերու հետ յայտնի դարձաւ, որ Շէյխ Մահմուտը պարսկական հողէն վերադարձեր է Սուլէյմանիէ եւ հաշտուեր է Անգլիացիներու հետ։ Այդ չափէն աւելի կ'ամրացնէ Անգլիացիներու ռազմագիտական ծրագիրները Քիւրտիստանի մէջ»։

Այս բոլորէն ետքը, Իրանտուստ գիտել կուտայ, թէ «մենք ականատես ենք Անգլիոյ ահագին ռազմագիտական ծրագրի ծաւալման Մերձաւոր Արեւելքի մէջ, որ անջատ կտոր մըն է այն օղակի, որ բրիտանական պահպանողական կառավարութիւնը կը փորձէ ստեղծել Եւրոպայի եւ Ասիայի մէջ՝ առանձնացնելու համար Խորհրդ. Միութիւնը»։ Հասկնալի է, որ պոլշեւիկներու կարծիքով, այդ ծրագիրը կործանարար է նախ եւ առաջ Պարսկաստանի համար, եւ Իրանտուստ զգաստութեան կը հրաւիրէ Պարսիկ քաղաքագէտները, որոնք պէտք է հասկնան, որ իրենց հայրենիքի «լուրջ ճգնաժամը» կը լուծուի միայն բարեկամութեամբ Խորհրդային Միութեան հետ։

Իրանտուստ, որ մէկն է Չիչերինի գործակիցներէն եւ, ինչպէս բոլոր, Մերձաւոր Արեւելքի գործերու հեղինակաւոր մասնագէտ, հետաքրքրական պատկեր մը կը գծէ մեր առջեւ։ Ուշադիր ընթերցողը հեշտութեամբ կը տեսնէ, որ Պարսկաստանի ճակատագիրը չէ պոլշեւիկ քաղաքագէտը մտահոգողը, այլ Խորհրդ. Միութեան միջազգային վիճակը։ Որովհետեւ Պարսկաստանի մէջ զարգացող դէպքերը ամէնէն առաջ կը յատկանշեն ճգնաժամը խորհրդային քաղաքականութեան։ Պարսկաստանի շուրջ ու ներսը բաղխած են համաշխարհային երկու հսկայ ուժեր՝ Անգլիա ու Ռուսաստան, երկուքն ալ աշխարհակալ, թէեւ տարբեր գոյներու տակ — եւ Իրանտուստի յօդուածը կը վկայէ, որ այդ «ճակատին» վրայ ալ յաղթականը Անգլիան է։ «Նենգ Ալպիոնը» կրցած է գտնել Պարսիկներու «Թոյլ Լիզը», իր ազդեցութեան տակ առած է նաեւ պարսկական շուկան, ինչպէս նաեւ Պարսկաստանի ռազմագիտական գիծերն ու կէտերը։

Անկէ ետք թո՛ղ Ալի-Ղուլի խան Անսարի՝ Մոշավիր իւլՄամալիք ճամբորդէ Մոսկուա եւ թո՛ղ Գարախաններ իրենց շքախումբերով, նուագախումբերով ու պատուոյ պահակներով ընդառաջ ելլեն — հետեւանքները դժուար չէ գուշակել։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԴԵՐԱՍԱՆ Վ. ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ 25 ԱՄԵԱԿԸ.— Ապրիլ 6ին Թիֆլիսի Ռուսթաւելի թատրոնին մէջ պիտի տօնուի դերասան Վ. Փափազեանի 25 ամեակը, ինչպէս գրած էինք։ Յոբելինական Յանձնաժողովին նախագահ ընտրուած է Ս. Խանոյեան։ Յանձնաժողովին կը մասնակցին 46 հոգի։ Պատուակալ նախագահ ընտրուած են Լունաչարսքի, Ծխակայա, Լուկաշին, Կարինեան, Մռաւեան։ Յանձնաժողովը հրատարակած է յայտարարութիւն մը հայերէն, ռուսերէն, վրացերէն եւ Թուրքերէն բաժիններով։

1902ին, դեռ 16 տարեկան, Փափազեան առաջին անգամ բեմ կ'ելլէ Մնակեանի խումբին հետ, «Դարբինները» խաղին մէջ։ Յետոյ կ'աւարտէ Վենետիկի Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանը։ Իտալացի նշանաւոր ողբերգակ Կալարրիզ, հիացած՝ Փափազեանի ձիրքերուն, դիմախաղին, ռոմանթիք արտայայտութեան վրայ, որով ամէն դերի մէջ կը դառնար տարբեր մարդ, յանձնարարական մը կուտայ եւ կը ղրկէ Փարիզ։ Կ'արժանանայ Սառա-Պէրնարի գնահատութեան։ Յետոյ կ'անցնի Միլանօ, եւ կ'աշակերտի ողբերգակ Նովէլլիի։ Կը մասնակցի Միլանոյի տրամաթիք ներկայացումներուն։ 1908ին կ'աւարտէ Միլանոյի Գեղարուեստից Ակադեմիան։ Կը շրջի երկիրէ երկիր, կը խաղայ հայերէն, իտալերէն, ֆրանսերէն եւ Թուրքերէն լեզուներով, որոնց տիրապետած է մայրենի լեզուի նման։ Իր հերոսը խաղացանկին մէջէն, «Քին»ը, «Համլէթ»ը եւ «Օթէլլօ»ն կը մնան կենդանի եւ անմահ ստեղծագործութիւնները իր ինքնուրոյն արուեստին։ Իբրեւ ողբերգակ, կը համարուի Ադամեանի արժանաւոր յաջորդը։

ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԻՆ ԲԱՐԵՓՈԽՈՒ

ԱՄՓՈՓՈՒՄ ԵՐԵՍՓ. ԺՈՂՈՎԻ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԵԱՆՑ

Գրեցինք թէ Երեսփ. Ժողովը յետ վիճաբանութեան [...] ստացական քաղաքացիութեան օրինագիծին առաջին [...] ուածները։ Այս առթիւ կատարուած վիճաբանութիւններէն [...] ւոր մասերը կուտանք, քաղելով պաշտօնաթերթէն (Մայիս 1[...]

ՄԱԼԱՐՄԷ (ցեղեկաբեր).— Պարոններ, այս օրէնքին առաջը անգամ մէջտեղ եկաւ 1913ին, որով 14 տարուան հնութիւն ունի։ Ծերակոյտը առաջին անգամ 1922ին օրինագիծ մը քուէարկեց։ Երեսփ. Ժողովը կարգ մը փոփոխութիւններով ընդունեց զայն 1924 Ապրիլին։ Ծերակոյտը դոյն դարձեալ ուսումնասիրեց 1925 Դեկտեմբերին, հետեւաբար, այս երկրորդ անգամն է որ դուք պիտի քննէք զայն։

Ձեր նկատողութեան կը յանձնեմ առաջին կէտ մը, այն օրինական ձեւը, որով այս օրինագիծը կը ներկայանայ ձեզի. այն թէ՛ սոսկ հպատակութեան օրէնք մը, իսկական օրինագիրք մըն է։

1925ին Ծերակոյտը օրինական այդ ձեւը որոշեց։ Քաղաքային օրինագիրքէն քաղեց հպատակութեան վերաբերեալ զանազան յօդուածները եւ ուզեց անջատ, ճշմարիտ օրինագիրք մը դարձնել զայն, այն տրամաբանական պատճառով, որ հպատակութիւնն ու ստացական քաղաքացիութիւնը անհատական իրաւունքէ աւելի հանրային իրաւունքի կը պատկանին։ Հետեւաբար յանձնաժողովը կ'առաջարկէ ձեզ այս օրինագիծը քուէարկել իբրեւ անջատ օրէնք մը, անկախաբար քաղաքային օրինագիրքէն։

Ներկայ պայմաններուն մէջ, այս խնդիրները մասնաւորապէս ծանր եւ կարեւոր են։ Ջանանք նկատի պէտք է առնենք այն մտահոգութեամբ, զոր ունին բոլոր Ֆրանսացիները երկար տարիներէ ի վեր Ֆրանսական ծնունդներու անցուցած վրդովիչ տագնապին պատճառաւ։ Պէտք չէ ծածկենք վտանգը։ Միւս կողմէ, մեր վիճաբանութեան ենթարկած զինուորական օրէնքը ցոյց կուտայ թէ ամէնէն կարեւորը թիւի խնդիրն է։

Այսուհետ հետաքրքիր զուգադիպութիւն մը կայ։ 1889ի Յունիսին երբ մէկ կողմէ հպատակութեան օրէնքը կը քուէարկուէր, Խորհրդարանը կը վիճաբանէր երեք տարուան զինուորական ծառայութեան մասին, որ քուէարկուեցաւ Յուլիսին։ Հիմա դարձեալ, այն պահուն, ուր զինուորական օրէնքը կը քննենք, կը տարուինք զբաղիլ նաեւ հպատակութեան խնդիրներով։ Արդարեւ ալ մտահոգիչ ըլլայ Ֆրանսական ծնունդներու նուազման այս խնդիրը. մեզի համար կայ դարման մը, փրկութեան տախտակ մը։ Նախ կը վստահիմ նոյն ինքն ֆրանսական ժողովուրդին կենսունակութեան եւ բազմանդամ ընտանիքներուն ըլլալիք քաջալերութեան վրայ։ Նոյնպէս կրնանք յուսալ ուրիշ տարրի մը վրայ, որ թէեւ ազգային ծագում չունի, սակայն կրնայ օգտագործուիլ, քանի որ մեր երկրին մէջ է։

Գիտէք թէ Ֆրանսայի մէջ մեծ թիւով օտարականներ կան, որոնք անցորդ չեն, այլ հաստատուած մարդիկ, որոնք իրենց գործունէութիւնը ունին, Ֆրանսան իբրեւ երկրորդ հայրենիք ընտրած են, եւ կ'օգտուին մեր քաղաքակրթութենէն ու մեր օրէնքներէն։ Եթէ այս օտարականները մեզի կուգան, եթէ մեր հպատակութիւնը կ'ընդունին, եթէ զայն կը խնդրեն, մենք ոչ մէկ պատճառ ունինք ատոնք չտալու իրենց եւ միւսներուն պէս Ֆրանսայի չդարձնել ու զանոնք (Հաւանութեան ձայներ)։

Սակայն անհրաժեշտ քաղաքականութիւն մըն է։ Այս բանը կրնանք ըսել առանց պղտիկնալու, որովհետեւ երբ օտարականներ կուգան մեր երկիրը,

տարիկա պատիւ ու փառք մը
Ֆրանսայի համար։
Այս օրէնքը պատրաստող
րուն հիմնական մտահոգութի
եղած է Ֆրանսայի բնակչութե
աճումը։ Յայտնի է թէ այս
ը չենք կրնար առնել, առա
նախզգուշութիւններ ձեռք
նելու։
Եթէ կ'ընդունինք որ օտ
րականները Ֆրանսացի դառն
կանխաւ պէտք է ձեռք առն
այնպիսի երաշխաւորութիւ
ներ, որ ըլլայ իրենց ծնունդ
ըլլան իրենց նախընթացներ
առնենք այն ապահովութիւ
տան մեզի թէ իսկական Ֆր
սացիներ պիտի դառնան,
տարիմ պիտի գտնուին
որդեգրող երկրին հանդէպ
մենք ազատագային չպիտի
ջանք առնենց հանդէպ մե
վեհանձն արարքին համար
Այս է ձեզի ներկայացուց
օրէնքին ընդհանուր ոգին
Օտարականները Ֆրանս
դարձնելու խնդիրը ներկայ
զբաղեցնէ բոլոր մարդը,
այն պատճառով որ Ֆրանս
մէջ մեծ թիւով հաստատուա
եւ մեր ազգային կեանքին
նուած օտարականներ
Մարդկային այդ ընդգծումը
մէջէն է, որ մեր ազգային
բերուներու աւելորդութ
դարմանենք.գրաւելով
քաղաքացի դառնալու։ Ֆրանսա
յի մէջ հպատակութեան
տնտեսումը մինչեւ հիմա
քննադատուած է։ Պառլ
նախարարութեան մէջ
ւոր թղթածրարներ կային
չէին բացուած անգամ
տակութեան հրամանագիր
ձեռք բերելու համար
տարիներ սպասել պէտք
Հետեւանքն այն կ'ըլլար
խնդրարկուները ձանձրանալ
կը հրաժարէին իրենց
թենէն ու այնպէս կր
ցնէինք Ֆրանսացիներ
խիստ յաճախ, կրնային
առողջ տարրեր ըլլալ
բնակչութեան մէջ։ Բարեբ
տարար հիմա ըսել որ
վերաքննութեան մէջ նոր
տուն բացուած է եւ
լաւ կ'ընթանայ։
Գաւառներու մէջ ալ
բականներ կան, որոնք
սացի դառնալ կ'ուզեն
գէն վերջ, անհրաժեշտ է
տեղ եւս հպատակութեան
ձեւով զբաղող մարմիններ
բազմացնել, մասնաւորապէս
բազմացնելու համար
նական ձեւակերպութիւններ
Գալով հպատակ
համար պահանջուած
նուամասին, ծերակոյտը
պէս գծուեց զայն նոր
համաձայն, երեք տարի
սա բնակած օտարական
տի կրնայ հպատակութեան
բաղիլ ներկայացնել։
պարագաներու մէջ,
մանաժամը նոյնիսկ
ուան պիտի դիջուի
փոխութեան չհակառակ
Ֆրանս. հողին վրայ
բնականաբար կարեւոր
մը չէ։ Բարոյական,
կան, տնտեսական
մը ազդակներ կան,
կութեան փաստէն աւելի
գլխու կերպով կրնան
տել թէ օտարական մը
սային կապուած է եւ
քաղաքացի մը կ'րնայ
Հետեւաբար ընդունեցինք
կոյտին բարեփոխումը,
թէ պիտի խնդրենք որ
կառավարութեան միջոց
անխոհեմ որոշումներ
արգելքներ դնել։ Տրուած
լով որ պահանջուած պայմ
ժամը շատ կարճ է,
փոփոխել կարգ մը
մարդեր պիտի սպրդին
Անհրաժեշտ է որ
թիւնը կատարելապէս
այս անխոհեմութեանց
գին դէմ։ Սակայն
բացարձակ անհրաժեշտ
մըն է։ Ձենք կրնար
այդ զէնքէն։ Օրինագիծն
այս մասին ամէն ինչ
տեսուած է։

ՕԴԱՔԱՐԵՐԸ

Լսէր ու «Յառաջ» գրած էր թէ օդաքար մը ինկած է Փարիզի վրայ։

Միլիոնաւորներէն երկրիս մակերեսին վրայ ինկած քարերուն օդաքար անունը կուտան։ Ասոնք երբեմն բոլորաձեւ, երբեմն անկիւնաւոր են, յաճախ սեւ ագոյն փնաւոր մը ծածկուած են։ Ընդհանրապէս անոնք գոյն մետաղական կազմութիւն ունին եւ երկաթախառն նիկէլէ ու քրոմէ բաղկացած են։ Ուրիշներ, բացի այդ մետաղներէն, կը պարունակեն նաեւ գայլախազ, ծծմբաքար, ածուխ եւ [illegible]։ Օդաքարերուն քիմիական այս բաղադրութիւնը բոլորովին կը տարբերի մեր ծանօթ մետաղական բաղադրութիւններէն։ Ընդհանուր մեծամասնութիւն ունին մետաղական այն գոյացութիւններուն հետ, որոնք իրենց ծանրութեամբ եւ երկրիս մակերեսին վրայ հաս[illegible] ցրուած են։ Այդ [illegible] մետաղակոյտերը անծանօթ ժամանակի մը մէջ [illegible] ինկած են երկրիս վրայ։

Օդաքարերուն ինկած պահուն մթնոլորտ օդին մէջ բոցավառ[illegible], որոնք անցնելով մէջէն անցնելով՝ լուսաւոր [illegible] մը կը ձգեն իրենց ետին եւ [illegible] շառաչիւնով մը կը [illegible]։

Օդաքարերուն հրաշէկութիւնը [illegible] կը նկատուի այն ճշմարտ[illegible], զոր անոնք իրենց արագ ընթացքին մէջ կը գործեն մթնոլորտին վրայ։ Անկումէն անմիջապէս յետոյ ժողվուած օդաքարերը, հակառակ իրենց արտաքին հրաշալ վիճակին, խիստ [illegible] պաղութիւն մը կը ցուցնեն։

Գիտնականներ երկար ատեն [illegible] վերագրեցին օդաքարերու ծագումը։ Ոմանց համար [illegible] նետուած քարեր [illegible] իսկ ուրիշներու համար [illegible] ազդեցութեամբ [illegible]։ Լափլաս կը [illegible] թէ [illegible] լուսինէն [illegible]։

[illegible] երկնաքարերը [illegible] արեգակնային [illegible] կը նկատէ։ [illegible] երկիրը [illegible] ունէր։ [illegible] իր [illegible] կազմութեան շրջանները, [illegible] է եւ անոր բեկորները [illegible] օդակի նման շրջապատած են երկիրը, եւ երբեմն [illegible] ինկած են երկրիս վրայ։

Նշանաւոր բնագէտ Պ. Ցոպէ հետեւեալ կարծիքը կը յայտնէ օդաքարերու մասին.— Օդաքարերը թէեւ կազմութեամբ մեր հողագունդին այլեւայլ քարերուն կը նմանին, սակայն երկրիս կեղեւը կազմող քարերէն գլխաւորապէս կը տարբերին։ Ամէնէն էական տարբերութիւնը սա է որ օդաքարերը երկրիս հողային խաւերը կազմող նիւթերու նման որ եւ է մարմին չեն պարունակեր ո՛չ աւազուտ քարեր, ո՛չ բրածոյ պարունակող քարեր եւ ո՛չ ալ ապրող մարմիններու հետքեր։ Երկնաքարերու մէջ չեն տեսնուած հատաքար (գրանիտ), կնայս, եւ կամ այդ դասակարգին պատկանող մարմիններ, որոնք մեր հողագունդին խաւերուն խարիսխը կը կազմեն։ Օդաքարերու մէջ մեր հողագունդին թանձր կեղեւը կազմող քարերու բացակայութիւնը նկատողութեան արժանի կէտ մըն է։ Ասիկա կ'ապացուցանէ թէ քարի բեկորները կամ մեր բնակած հողագունդին նման կազմակերպուած գունդի մը խորքէն կուգան մեզի եւ կամ այդ մոլորակային մարմինները ինքնին զուրկ են այդ տեսակ քարերէ։

Մեր օրով օդաքարերուն ծագումը աստղերէն կը վերագրուի։ Մեզի ժամանակակից գիտնականները ընդունուած են թէ տիեզերքին մէջ գոյութիւն ունին մոլորակներուն նմանող բիւրաւոր մարմիններ, որոնք անվրդովօրէն մէջ միաձոյլ օղակ մը կը ձեւացնեն։ Երբ երկիրը իր շարժման մէջ հանդիպի այդ օղակին, մարմիններէն ոմանք մթնոլորտին հետ շփման մէջ մտնելով կը բոցավառին եւ կը շարունակեն իրենց ասոնք ասուպ կը կոչուին։ Ուրիշներ, երկրիս ձգողական զօրութենէն քաշուելով, անոր վրայ կ'իյնան. ասոնց օդաքար անունը կուտան։

Օդաքարերուն գոյութիւնը հինէն ծանօթ էր մարդկութեան։ Միջին ու նոր դարերու մէջ յաճախ գիտուած էին նմանօրինակ օդերեւոյթներ։ 1803 Ապրիլ 26ին Էկլի մէջ օդաքար մը տեսնուած է, որուն անկումը առաջին անգամ ըլլալով պաշտօնապէս հաստատուած եւ այն ատենուան գիտութեանց կաճառին կողմէ լուրջ քննութեան առարկայ եղած է։

Փարիզի բնասպանական պարտէզին մէջ կան 80է աւելի օդաքարեր, որոնց վրայ նշանակուած են իրենց անկումին տեղն ու թուականը։ Ամէնէն նշանաւոր օդաքարը Փեթրոկրադի թանգարանին մէջ պահուած է, եւ Փալլասի երկաթ անունով ծանօթ է։

Հ. ՑԵՐՈՍԵԻ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱ ԿԵՐԹԱՆ

Վիէն (Իզէր)։— Փասքալէ գործարանը աշխատող հայրենակիցները, վերջերս, անգործութեան պատճառով Հարաւային Ամերիկա երթալու գաղափարը յղացան։ 1927 Յունուարէն ի վեր, անոնք զանազան միջոցներու դիմեցին եւ դժուարութիւններու հանդիպեցան, ու վերջապէս իրենց նպատակը յայտնեցին գործարանատէրերէն Պ. Միշալօնին։ Այս ազնիւ մարդը, որ ազդեցութիւն ունի շրջանիս բոլոր պաշտօնական մարմիններուն վրայ, կը յայտնէ թէ, ինք յանձն կ'առնէ դիւրութիւններ տալ ուղեւորի փափաքողները երթան Հարաւային Ամերիկա։

Եւ իսկապէս ալ Պ. Միշալօնը կատարեց իր խոստումը։ Մարդ գլուխ հազարական ֆր. տալով, Մարտ 27ին ճամբայ հանեց եօթը ընտանիքներ, 30 հոգի, փոքրերով միասին։ Նախապէս պաշտօնեայ մը ղրկուած էր Մարսէյլ, ճամբորդներուն թուղթերը կարգադրելու համար։ Կայարանը լեցուած էին ճամբորդները ու անոնց բարեկամները։ Սրտաճմլիկ էր տեսարանը։ Իրարու փաթթուած կուլային ... Մեկնող ընտանիքները Մարաշցիներ են եւ կաթոլիկ։

Մինչեւ ե՞րբ այս թափառումները։

Ն. Երզունի

ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿՆԵՐՈՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հայ Գործազուրկներու Օգնութեան կոմիտէն վերջացող ամսուն շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ գումարները.—

Լեւոն Մեսրոպի ձեռքով իւրաքանչիւր ամիս երկու հազար հինգ հարիւր ֆր.՝ խոստացուած հայրենակիցէ մը՝ 2500, Հայկազուն Գույումճեանէ ամսական խոստացուած՝ 300, Վահան Խորասանճեանէ փոխան ծաղկեպսակի (Վ. Մարտիկեանի մեծ մօր մահուան առթիւ) 200, Յակոբ Սելեանէ՝ 100, Թէքէեան եղբարք 100, Խարբերդի Հայրենակցական Միութենէն իւրաքանչիւր ամիս 100, Ա. Թիւրապեանէ՝ ամսական 100, Պ. Լեւոն Պլում (ատրիկանապետ) 20, գումար՝ 3420։

Ամէն օր 40 գործազուրկներ ճաշ կը ստանան Գործ. Օգնութեան կոմիտէին հետ պայմանաւորուած ճաշարանէ մը։

Այս առթիւ կոչ կ'ընենք մեր մեր բոլոր հայրենակիցներուն որ փութան իրենց նուէրները ղրկել Օգն. Կոմիտէի գանձապահին, հետեւեալ հասցէով, Chavarch Tachdjian. 15 Rue Colbert, Marseille.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՕՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէսզի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան։

ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՑԱՏՐԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆ

Հայաստանի կրթական գործավարութեան հրաւէրով, բանասէր Պ. Ստեփան Մալխասեան ձեռնարկած է Հայերէն Բացատրական Բառարանի մը, որուն բովանդակութիւնը պիտի կազմեն հետեւեալ նիւթերը.—

1. Բառացանկը պիտի պարունակէ հին եւ նոր գրականութեան, ինչպէս նաեւ գաւառական բարբառներու մէջ գործածուած բառերը, ըլլան հաբազատ կամ օտար։ Օտարներէն փոխ առնուած բառերու մէջ կը մտնեն հին փոխառութիւնները (յունարէնէ, պարսկերէնէ, ասորերէնէ եւլն.)։ Նոյնպէս նոր փոխառութիւնները (եւրոպական եւ արեւելեան լեզուներէ, մասնաւորապէս Թուրքերէնէ։ Մասնաւոր նշաններով ցոյց պիտի տրուին. 1.— Հին բառերը, որոնք գործածուած են գրաբարի մէջ միայն, եւ այժմ անգործածելի կը մնան, 2.— Անգործածական բառերը, որոնք հին հայերէնի մէջ սեմուած են հազուադէպ կիրպով, 3.— Հին նշանակութիւնները այն բառերուն, որոնք, թէեւ տակաւին կը գործածուին, բայց չունին նախկին իմաստը, 4.— Գաւառական կամ ժողովրդական բառերը։ Օտար բառերուն քով, փակագիծի մէջ, լատիներէնով պիտի գրուին փոխառու լեզուին բառերը, եւ, երբ կարեւոր է, ստուգաբանական նշանակութիւններն ալ։

2. Քերականական մշակում.— Այն բառերուն քով, որոնց արտասանութիւնը համաձայն չէ գրուած ձեւին, կամ որոնց գրուած ձեւը կը կարդացուի երկու եղանակով, փակագիծի մէջ պիտի դրուին անոնց ճիշդ արտասանութիւնները։ Ցոյց պիտի տրուին, բացի ծանօթ ձեւերէն, բառերուն հոլովումները, փակագիծի մէջ՝ գրաբար, փակագիծէ դուրս՝ աշխարհաբար, նոյն ձեւով՝ խոնարհումները։ Իսկ անկանոն հոլովումներն ու խոնարհումները պիտի դրուին լրիւ։ Բրոշ բառերու քով պիտի նշանակուին ստուգաբանականձագումները. պիտի ներկայացուին «խօսքի մասերը»։

2.— Բառերու բացատրութիւնը.— Հին, անգործածական բառերու եւ հին նշանակութիւններու քով պիտի դրուին անոնց բացատրութիւնները, կամ համապատասխան նշանակութիւնը նոր հայերէնով, առանց օրինակներու, բայց աւելի ընդարձակ։ Իսկ նոր հայերէնի բառերուն քով, — որոնց մէջ կը մտնեն գրական լեզուէն զատ, գաւառական եւ օտար բառեր, — նշանակութիւններէն յետոյ պիտի դրուին օրինակներ, կարճ նախադասութիւններով։ Երբ բառ մը քանի մը նշանակութիւններ ունի, իւրաքանչիւր նշանակութիւն պիտի բացատրուի յաջորդական թուանշաններով եւ դարձեալ օրինակներով, ճիշդ ինչպէս բառարաններուն մէջ։ Այդ նշանակութիւնները պիտի դրուին բառին ծննդաբանական կարգովը։ Օրինակները, միայն գաւառական բառերուն համար, հեղինակը ընտրած է բառարանական աղբիւրներէ։

4.— Ոճաբանութիւն.— Բառարանին մէջ ընդարձակ տեղ է դրուած ոճաբանութեան։ Ցոյց պիտի տրուին հին հայերէնի, նոր հայերէնի եւ գաւառաբարբառային ոճերը՝ բացատրութեամբ եւ օրինակներով։ Այս բաժինին մէջ կը մտնեն առածներն ու ասացուածքները։

Բառարանը պիտի ունենայ իր գրաթուումը (bibliographie)։

Մօտ օրէն կը վերջանայ բառարանին գ տառը, ինչ որ կը կազմէ ամբողջ գործին քառորդը։ Առաջին երեք տառերը կը գրաւեն մօտ 850 - 900 մեծադիր եւ երկսիւն երես։ Հեղինակը կը յուսայ աւարտել 5-6 տարուան ընթացքին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՐԿՈՒ ԿԻՆ ՄԷԿ ԱՄՈՒՍԻՆ.— Փարիզի դատարանը առջի օր կը դատէր կին մը, որ սպաննեց իր բարեկամը, Դեկտեմբեր ամսուն, ինչպէս ժամանակին գրեցինք։

Ջոնը, Տէփրէ 60 տարեկան, վաճառական մըն է եւ ամուսնացած։ 35 տարեկանին կը սիրահարուի իր պաշտօնէուհիներէն Օր. Ժէրարի, որ 18 տարեկան էր։ Կ'ունենայ երեք զաւակ։ Պատմութեան այս շրջանին մէջ, լուր կ'առնէ իր իսկական կինը։ Կ'որդեգրէ զաւակները, իբրեւ իրենները։ Կը կանչէ իր ամուսինին սիրուհին ալ, եւ միասին կ'ապրին երկու տարի։ Տիկին Տէփրէ միասին կը ճաշէր ու կը բնակէր, սակայն երբեք չէր խօսեր իր ամուսինին սիրուհիին հետ։

Սիրուհին տարիքը առաւ, տգեղցաւ եւ «անպէտ» դարձաւ, ինչպէս խոստովաներ է վաճառականը։

Եւ առտու մը, գրասենեակին մէջ, սիրուհիին հետ ծանր վէճի մը բռնուեցաւ։

— Դուն պառաւցար, այլեւս բանի չես ծառայեր։ Ես հիմակ ունիմ «նոր» մը։

Այդ «նորը» թարմատի պաշտօնէուհի մըն էր։ Օր. Ժէրար, քանի մը անգամ ճամբած էր այդ աղջիկը գրասենեակէն, որպէսզի վաճառականը չսիրահարի անոր, որովհետեւ «նոր»ը գեղեցիկ էր, եւ 18 տարեկան։ Սիրահարութիւնը անխուսափելի էր, ինչպէս ինք իր անձին վրայ տեսած էր փորձը։ Սակայն հակառակ այդ զգուշութիւններուն, վաճառականը չի բաժնուիր իր մանկամարդ նոր սիրուհիէն։

Եւ երբ կը լսէ, իր իսկ երեսին, թէ «անպէտ է այլեւս», սարճանակը կ'ուղղէ եւ կը կրակէ, հինգ անգամ Վաճառականը, քիթէն, բերնէն, ճակատէն, ուսերէն վիրաւոր, գետին կ'իյնայ։

— Ցանցաւոր չէ, մի դատապարտէք զայն, կը պոռայ։ Ոճիրը կը պահուի գաղտնի։ Սակայն շաբաթ մը յետոյ կը մեռնի վաճառականը։ Սիրուհին կը ձերբակալուի։

Երբ առջի օր դատը կը տեսնուէր, երկու կիները դէմ դէմի կուգան։

Օրինական կինը կը յայտարարէ որ, հակառակ իր վիշտին, համակերպած է եւ թելադրած ամուսինին, որ տուն բերէ սիրուհին։ Ընդունած էր նաեւ զաւակները։

— Ո՛չ, կը պոռայ սիրուհին լալագին, զաւակներս իմս պիտի ըլլան, թէեւ երախտապարտ եմ քու վերաբերումիդ համար։ Այս յուզիչ տեսարանէն յետոյ, դատարանը անպարտ արձակեց զայն։

ՄԻԼԻՈՆԻ ԳՈՂԸ.— Ալֆրէտ Կոնէն, որ դրեակներու կալուածատէր ճանչցուած է Փորտոյի մէջ, երեւան ելած ըլլալով որ առաջնակարգ գող մըն է, խիստ հետապնդութեան տակ կը գտնուի։ Վերջերս Լանտի մէջ խոշոր գողութիւն մը կատարած էր։ Քանի մը միլիոն կապած է արդէն։ Ընկերն է երեք մեծ գողերու, Սթավիսքիի, Հայօթի եւ «Թագաւոր» Ռէյնոտէնի։ Այս վերջինը 6 միլիոնի գողութիւն մը ընելով փախած է Աւստրալիա։

ՓԱՐԻԶԵԱՆ ԲԱՐՔԵՐ.— Երբ ծխավաճառ Օկիւսթ Մորի տուն դարձաւ, տեսաւ որ սայլորդ Ռիվէ դրկեր է իր կինը։

Ռիվէ աղէ արձան դարձաւ, տիկին Մորի՝ թութակ։

— Անուշի՛կ ամուսինս, ներէ՛ ինծի։ Խաբի խնձորը, մեղք գործեցի։ Սատանան փորձեց զիս։ Կին եմ վերջապէս, ամէնուն պէս ես ալ խաբուեցայ։ Մեղա՛յ, ալ չեմ ըներ։ Երդում կ'ընեմ, քե՛զ միայն կը սիրեմ։ Ներէ եւ մոռցիր, ինծի դաս կ'ըլլայ։

Եւայլն, եւայլն։ Ես դեռ չըսի իր ազուոր խօսքերը։ Ան խոստացաւ ըլլալ բարի, հաւատարիմ, ամէ՛ն բան, ամէն բան։

Մորի մոռցաւ կնոջ մեղքը։ Բարի մարդ էր։

Սակայն Ռիվէ այնքան զարմացաւ այս անվտանգ հովուերգութեան վրայ, որ ժամանակ ժամանակ կ'երթար ծխավաճառ Օկիւսթ Մորիի խանութին առջեւ կը կենար։

— Մորի՛, բարի լոյս, տիկինը ինչպէ՞ս է, կը հարցնէր։

Մորի չէր պատասխաներ։

Իսկ Ռիվէ ակռաները կը բանար ու,

— Հի՛ հի՛ հի՛, կը խնդար։

Երբեմն, դուրս կը կախէր լեզուն, երբեմն

—Հո՛ւ, հայիլին նայէ՛, կ'ըսէր։

Առջի առտու, Ռիվէ նորէն եկաւ։ Եւ սկսաւ նոյն ձեւով անարգել բարի մարդուն ներողամտութիւնը։

Այն ատեն Մորի դուրս վազեց խանութէն, ատրճանակը տնկեց եւ կրակեց։ Անոր փորին մէջ թաղեց երեք գնդակ։

Յետոյ գնաց բանտ։

ՅԱՌԱՋ...Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 8)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՐԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Բնաւ։

— Ուրի՞շ։

Խօսելով մէկտեղ, Աշմէտ կը [illegible] երբ վերջացուց, իր նոր [illegible] սաւաշարկեց։

— Նախ ձեզի սենեակ մը կը [illegible] յետոյ, եթէ ընելիք ալ[illegible] չունիք, կերթանք [illegible] կը շարժինք։

— Այս մեծ քաղքին մէջ, [illegible] չեմ ճանչնար, ուրախ պիտի [illegible] պտտելով

Երկու նոր բարեկամները դէ[illegible] ուղղուեցան, անցան [illegible] պարտէզներուն մէջ [illegible] յետոյ, Յոյնը իր գինը [illegible] գտաւ եւ երթալ [illegible] փափաք յայտնեց։ Աշ[illegible] բաժնուեցաւ անկէց ու գնաց [illegible] մօտ։

Խօսուս պէյ անհամբեր անոր կը սպասէր։

— Ո՞ւր մնացիր ըսաւ անոր խստօրէն։

— Կուզե՞ս իմ տեղս առաջնորդի դերը կատարել։

— Չգէ, կատղած եմ։

— Գիտեմ աղէկը քեզ խաղի բերաւ ծամբան։

— Խաղի բերելու պէտք չունէր, որովհետեւ, գլուխ գլխի, առանձին գտնուելու առիթը չներկայացաւ։

— Բախտ ունի եղեր։

— Գոլխ հեռացրիքի։

— Պատասխանը ստացա՞ր։

— Այո՛, ահա։

Աշմէտ կարդաց

«Քովիզէք յաւելուածական հազար ոսկի շնորհուած. խոհեմութիւն՝ դիւանագիտական տեսակէտով»։

— Դերծիմոսս է, յայտարարեց քարտուղարը։

— Հաւասար բաժի՞ն, ճշդեց պէտը։

— Հաւասար բաժին։

— Ինչ պիտի ընենք, որովհետեւ անտանալու չիգար անգլիններուն սափորութիւնը գիտես. եթէ գործը երկարի վտանգը կը հետանայ, խնդիրը կը կորսնցնէ իր շատ հետաքրքրականութիւնը եւ հակահրամանը կը հասնի։

— Գիտեմ, գիտեմ։

—Արագ վճիռ մը պէտք է առնենք։

— Ցատակագիծ մը ունիմ։

— Ուրիշէն աւելի կ'արժէ ամէն պարագայի մէջ։

— Եթէ դուն գաղափար մը ունիս արդէն, մտիկ կ'ընեմ։

— Ես, ճագարի պէս պարպուած եմ։

— Ուրեմն թող որ յատակագիծս պարզեմ։

— Պարզէ՛։

Աշմէտ քանի մը վայրկեան կեցաւ, յետոյ վճռելով, տիրականօրէն յայտարարեց.

— Ամէն բանէ առաջ, երրորդի մը օգնութեան պէտք ունիմ։

Խօսուս գլուխը օրօրեց եւ պատասխանեց.

— Ո՛չ, ո՛չ, երրորդի պէտք չկայ. որդէն մէնէ մէկը աւելորդ է

— Բաժինի՞ն համար։

— Ո՛չ, գաղտնապահութեան համար։ Նոյն գաղտնիքը երբ երկու հոգիի ծանօթ է, մէկը միշտ խաղի կը բերէ միւսը։

— Ես ալ, երրորդի մը կողմնակից չեմ, բայց պարզապէս մարդու մը պէտք է երկաթը քաշելու եւ զայն անշարժ դարձնելու համար. կը հասկնա՞ս առակը։

— Բան չեմ հասկնար, հասկնալ ալ չեմ ուզեր, որովհետեւ կը յոգնիմ, երրորդ մըն ալ առնենք լմննայ։

— Գուշակէ տեսնենք ո՞վ պիտի ըլլայ երրորդը։

— Ո՛չ, Աշմէտ, պէտք է աճապարենք. շիտակ նպատակին դիմէ ո՞վ պիտի ըլլայ

— Քու կինդ։

— Իմէ՞նը։

— Այո՛, իմէնը. երկու կին չունիս կարծեմ։

— Ի՞նչ անխոհեմութիւն։ Կինը լեզու մը ունի, մի մոռնար, Աշմէտ, եւ լեզու մը որ երկու հատ կ'արժէ։

— Նորէն կ'ըսեմ, Խօսուս, կնոջդ չպիտի յայտնեմ թէ՝ իր հայրենակիցներէն մէկուն գլխուն գինը կորսուած է եւ թէ՝ պէտք է որ ան իր գլուխը ինծի յանձնէ։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ անոր դերը։

— Խայծի դերը։

— Խօսած լեզուդ լաւ չեմ հասկնար, որպէսզի կարենամ բառախաղերուդ հաւնիլ։

— Բառախաղ չկայ. լաւ հետեւէ՛ դատողութեանս. պէտք է Զաքարեան քաշել թակարդի մը մէջ, ուր իյնայ, վստահութեամբ, առանց յետին մտքի, խանդավառութեամբ. ո՛չ դուն կրնաս գինքը հոս քաշել, ո՛չ ալ ես։

— Կը գուշակեմ, այդ Զաքարեան կնոջս պիտի ներկայացնես. պիտի սիրահարուի. կինս անոր ժամադրութիւն մը պիտի տայ, մարդը պիտի երթայ եւ անպատուուած ամուսինը զայն պիտի սպաննէ։

— Այդ իսկ է։

Խօսուս կանգնեցաւ եւ ուժով ու խստութեամբ պոռաց.

— Ո՛չ, ո՛չ, այդ տեսակ կատակ չեմ ուզեր։

Աշմէտ զայն հանդարտեցուց։

(Շար.)

Ռէնոտէլ և Պաթ (Ֆրանսա)։ Արհեստակցական Միջազգայինը կը ներկայացնէին նախագահ՝ Ուտրկէխթ եւ փոխ-նախագահներ Ժուհօ եւ Մէրթէնս։

Եուկօսլաւիոյ ընկերվարական կուսակցութեան պատուիրակը պարզեց Պալքաններու, մասնաւորապէս Ալպանիոյ կացութիւնը։ Այս առթիւ թէ՛ առտուն եւ թէ կէսօրէ վերջի նիստին մէջ երկար վիճաբանութիւններ կատարուեցան։ Քննուեցաւ նախ Ձինաստանի կացութիւնը։ Յետոյ քուէարկուեցաւ բանաձեւ մը՝ պալքանեան ու չինական խնդիրներուն եւ ֆաշիզմի մասին։ Բանաձեւին մէջ կ'ըսուի թէ՝ նկատելով, որ 1921ին Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Իտալիոյ եւ Ճափոնի միջեւ կնքուած դաշնագիրը եւ 1926ի Թիրանայի համաձայնագիրը կը սպառնան Պալքաններու եւ Եւրոպայի խաղաղութեան, երկու Միջազգայինները կը պահանջեն 1.— Ազգերու Դաշնակցութեան խորհուրդին անմիջական գումարումը, ինչպէս կը նախատեսէ ուխտին 11րդ յօդուածը «պատերազմի կամ պատերազմի վտանգի պարագային»։ 2.— Իտալիոյ կողմէ Եուկօսլաւիոյ դէմ եղած զանգատները հրատարակութեան տալ։ 3.— Վէճը Ա. Դ. եան փոխանցելով հրապարակային բնոյթ կը ստանայ եւ գաղտնի գիւանագիտութեան վտանգները կը հեռանան։ 4.— Ա. Դ.ը խնդիրը քննելով իր վճիռը պէտք է տայ հրապարակաւ։ 5.— Ալպանիոյ ինքնորոշման իրաւունքը պէտք է յարգուի, եւ այդ երկիրը Իտալիոյ կամ Սերպիոյ թեւարկութեան տակ պէտք չէ մտնէ։ 6.— Ա. Դ.ը պէտք է հսկէ որ ծանր միջադէպեր չպատահին։

Չինական խնդրին առթիւ կը պահանջուի՝

1.— Արտահողային առանձնաշնորհները ջնջել. 2.— Առանձնաշնորհներէն հրաժարիլ. 3.— Այս անարդար առանձնաշնորհները պաշտպանելու համար ղրկուած ուժերն ու մարտանաւերը ետ կանչել։

Պոլսոյ հայ կաթոլիկներու վէճը

Պոլսոյ հայ կաթոլիկները երկու մասի բաժնուած են պատրիարքական ընտրութեան առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ մօտ օրէն։ Ընդդիմադիրները ութ ներկայացուցիչներ ընտրած էին Ընտրական Ցանձնաժողովին։ Վարչական ժողովէն ընտրուած ութ անձեր ասոնց հետ միասին պիտի կազմէին Ընտրական Ցանձնաժողովը։ Ընդդիմադիրները ամէն իրիկուն Պատրիարքարան երթալով ժողով կը գումարէին։ Նախկին Գերապայծառ Մարտ 28ին փակել տուաւ Պատրիարքարանի բոլոր սենեակները եւ բանալիները վրան առաւ, բարապաններուն պատուիրելով ներս չառնել հոգեւոր վերին իշխանութենէն չվաւերացուած և պաշտօնական հանգամանք չունեցող անհատներ։ Ընդդիմադիր ութը ներկայացուցիչները Պատրիարքարանի դուռները փակ գտնելով, նախ կառ ավարութեան մօտ բողոքեցին, յետոյ նիստ գումարելով վճռական որոշումներ տուին։ Մարտ 30ին իրիկուան ժամը 7.30ին՝ ընդդիմադիրներէն 16 հոգի, ինչպէս նաեւ ժողովուրդէն 150ի չափ անձեր հաւաքուեցան Սագըզ Աղաճի Պատրիարքարանին առջեւ, եւ պահանջեցին որ դուռները բացուին։ Ներսի ծառաները ընդառաջ չգացին այս պահանջին։ Ասոր վրայ ընդդիմադիրները բռնի ներս մտան, եւ այս ընթացքին իրենցմէ մէկը թեթեւակի վիրաւորուեցաւ նետուած քարէ մը։ Ընդդիմադիրները կ'ըսեն թէ, քարը նետուած է Պատրիարքարանի ծառաներուն կողմէ։ Այս դէպքին վրայ ոստիկանութիւնը միջամտեց եւ քանի մը ծառայ պահականոց տարաւ, քննութեան ձեռնարկելու համար։

Ընդդիմադիրները գրաւեցին շէնքը, եւ բոլոր բարապաններն ու ծառաները փոխելով, իրենց կողմէ նոր ծառաներ նշանակեցին։ Յետոյ ժողով գումարեցին, եւ իրենցմէ ութ հոգի անդամ կարգեցին Ընտրական Ցանձնաժողովին, Պատրիարքարանի կողմէ նշանակուած ութ անձերուն տեղ։ Այսպէսով Ընտրական Ցանձնաժողովը բաղկացած կ'ըլլայ 16 անդամներէ, բոլորն ալ նախաձեռնարկ մարմնի թեկնածուներէն։

Ժաք Տօրիօ դատի կանչուած

Համայնավար երեսփոխան Ժաք Տօրիօ, որ վերջերս միջազգային համայնավար պատուիրակութեան մը հետ Ձինաստան գացած էր, ֆրանս. կառավարութեան կողմէ դատի պիտի կանչուի։ Նախարարական խորհուրդին մէջ արտաքին նախարար Պրիան յայտնեց թէ Ժաք Տօրիօ Ձինաստանի եւ Հնդկաչինի մէջ հակաֆրանսական քարոզութիւններ կ'ընէ՝ նպատակ ունենալով խռովութիւններ յարուցանել Ֆրանսայի դէմ այդ երկիրներու, մասնաւորապէս Աննամի մէջ։ Դատական նախարար Լուի Պարթու երեսփ. ժողովէն պիտի պահանջէ Ժաք Տօրիօի վրայէն վերցնել իր խորհրդարանական անձեռնմխելիութիւնը՝ որպէս զի կարելի ըլլայ դատել։

Շանկայէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ժաք Տօրիօ Հանքէու հասած է։

Հնդկայինն վտանգի տակ ?

Լոնտոնէն Ապրիլ 3 թուականով կը հեռագրեն թէ ազգայնական պետական հարուած մը տեղի ունեցած է Եուննան նահանգի մայրաքաղաք Եունանֆուի մէջ Ձինաստանի հարաւարեւմտեան կողմը։ Նահանգին կառավարիչը իր գերի կը պահուի իր երեք զօրավարներուն ձեռքը։ Կը վախցուի թէ այս առանիշխանութենէն օգտուելով աւազակութիւններ պիտի պատահին։ Եունանֆուի ազգայնական ուսանողները պոլշեւիկեան քարոզութիւններ կ'ընեն։

«Փաթի-Միտի» մեծ կարեւորութիւն կուտայ այս լուրին, որովհետեւ Եուննան սահմանակից է Թոնքինի։

Դուրպան պայրամը

Գուրպան պայրամին առթիւ կիրակի առաւօտ Փարիզի մզկիթին մէջ նամազի հանդիսաւոր արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ։ Այօթքէն վերջ վարիզարնակ իսլամներու ներկայացուցիչները ընդունելութիւն մը ունեցան, մզկիթին սրահին մէջ, նախագահութեամբ Եգիպտոսի դեսպան Ֆախրի փաշայի։ «Էնսթիթիւ Միւզիլման»ի կողմէ ներկայ էր ընդհանուր քարտուղար Պ. Ռէնօ։

Պոլսէն «Ժուռնալ տ'Օրիան» կը հեռագրէ թէ «Գատիր կէճէսի»ի առթիւ հազարաւոր իսլամներ խուժած են մզկիթներ։ Այա Սոֆիան նորոգութեան պատճառաւ փակուած էր, սակայն մզկիթին դուրսը 12.000 հոգի աղօթեցին։ Ֆաթիհի, Պայազիտի եւ Սիւլէյմանիյէի մզկիթները նոյնպէս խռնուած էին՝ իրիկուան ժամը 8էն մինչեւ կէս-գիշեր։

ՍԱԿԱՐԱՆ

4 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք ոսկի, 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Tcq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի	Drachme
Լիր » »	Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Ջերվոնից	10 Roubles or

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc Eg
»	II
»	III
Ռումելի երկթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de [illegible] 80, Rue Lafa[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉD[illegible]

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant : H. TEURN[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ		
	[illegible]	6 ամս.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Redaction & Administration
Խմբագրութիւն
200 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
6
ԱՊՐԻԼ
1927

6 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 304

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՔՈՒՕ ՄԻՆԿ ԹԱՆԿԻ ԱՐՇԱՒԸ

1926 Նոյեմբերին, Քանթոնի մէջ կը գումարուէր «Քուօ Մինկ Թանկ»ի, Չինաստանի «Ժողովուրդի կուսակցութեան» ընդհ. ժողովը՝ աւելի լայն եւ հեղինակաւոր քան 1924ին կամ 1925ին։

Այս երրորդ գերագոյն ժողովը հրատարակութեան տուաւ յայտարարութիւն մը, որ տեսակ մը ազգային ուխտ էր, եւ մեծ խանդավառութիւն յառաջ բերաւ Չինաստանի երիտասարդ սերունդին եւ ժողովրդական խաւերուն մէջ։ Պարզելով երկրին վիճակը, եւ օտարներուն կատարած բռնութիւններն ու շահագործումները, յայտարարութիւնը կ'արձակէր հետեւեալ պատգամը. «Միացէ՛ք, յեղափոխականներ»։ Նպատակ՝ «ազգին ամբողջական ազատագրումը»։

Քանի մը խօսք այդ կոչէն, գաղափար կուտայ պայքարին էութեան մասին.

Բռնութեամբ եւ սպառնալիքով, Չինաստան կնքած է կարգ մը անհաւասար դաշնագիրներ որոնց շնորհիւ օտար աշխարհակալութիւնը կը շարունակէ հարստահարել չորս հարիւր միլիոն Չինացիներ, գրաւման տակ կը պահէ ամէնէն կարեւոր նաւահանգիստները եւ կը խեղդէ երկիրը՝ առանձնաշնորհներու դրութեամբ։ Օտար դրամատուները կը շարունակեն ձեռնին մէջ պահել Չինաստանի ելեւմուտքը։ Զօրքեր եւ զինուորներ կը գտնուին տակաւին չինական ջուրերուն եւ հողերուն վրայ եւ հազարաւոր Չինացիներ կը կոտորուին։ Աշխարհակալութիւնը իր թաթին տակ կը պահէ տակաւին մեր զօրավարները եւն.։ Մէկ խօսքով, անփոփոխ կը մնայ այն երկաթեայ շղթան որ կը ծառայէ Չինացիները կաշկանդելու։»

Կարմիրները կը պարծենան թէ իրենք են այս շարժման ոգին եւ կազմակերպիչը, քանի որ Մոսկուայի աշակերտն էր Չինացի կորովի յեղափոխականը, հանգուցեալ Սուն-Եաթ-Սէն. որուն ցանած սերմերը զարգացուց Քուօ Մինկ Թանկը։ Անժխտելի է խորհրդային իշխանութեան դերը՝ այս շարժման մէջ, իր չինական համալսարանով, իր հրաշունչ կոչերով եւ բազմաթիւ անվերջ առաքելութիւններով, որոնց ամէնէն գործօն ներկայացուցիչն եղաւ հայազգի Քարախանը։ Մեր յիշած յայտարարութեան մէջ ալ, բացատրութեան ձեւեր կան որոնք քաղաքական-ֆիզիոկրական են, թէեւ աւելի լայն ոգիով։ Ժամանակակից յեղափոխութեանց նշանախօսքերն են բանուորն ու գիւղացին։ Ինչպէս որ քէմալական Թուրքիան անգամ այդ բացատրութիւնները գործածեց, դէպի Հայաստան արշաւած ատեն։ Ան ատեն կ'ըսէր հայ աշխատաւորութիւնը ազատել «իմպերիալիստ»ներու եւ «Դաշնակ»ներու լուծէն, ներշնչուած Լէնինի պատգամներէն եւ ապահովելով մեծ ու պզտիկ Լէնիններու անձնուէր, գործօն աջակցութիւնը։

Խօսելով Չինաստան, ճշդենք թէ շարժումը իսկապէս ժողովրդական է։ Եւ յեղափոխական կոչն ալ, առանց ուսուցիկ բառեր գործածելու, կը շեշտէ այս պարագան.

«Ո՛վ դո՛ւք՝ գիւղացիներու, բանուորներու, առեւտրականներու, ուսանողներու եւ զինուորներու մեծ միութիւնը։ Կեցցէ՛ չինական ժողովրդական յեղափոխութեան յաջողութիւնը»։

Այս յայտարարութենէն առաջ, 1926ի սկիզբը, արդէն Քանթոնի մէջ կազմուած էր ազգային կառավարութիւնը, որ գետին շահեցաւ յարաճուն ուժգնութեամբ, անհամար բազմութիւններ քաշելով իր ետեւէն։ Իր գրաւած վայրերուն մէջ, ոչ միայն իշխանութիւն կը հաստատէր, այլ եւ ազգային ուժեր կը կազմակերպէր, դէպի հիւսիս արշաւելու եւ մայրաքաղաքն ալ պատսպարելու համար։ Եւ արդէն հեռու չէ այդ օրը։ Վերջին ամսուան դէպքերը ոչ միայն խորտակեցին կեդրոնական կառավարութեան ուժն ու հմայքը, այլ եւ չափաւորեցին օտար աշխարհակալներուն եռանդը, եւ այսօր մինակ է Անգլիան, պատրաստ յայտարարելու համար։

Այս դէպքերը քիչ մը շատ կը նմանին միւս շարժման երեւոյթներուն, երբ Անգլիա կանգնած էր Պոլսոյ կեդրոնական կառավարութեան կողքին, միւսները իրենց մասնաւոր շահերը կը հետապնդէին, իսկ բոլորը մէկ զարմանազան խաղեր կը փորձէին թէր ու դէմ, կրակը ձգելով ժողովուրդները։ Անգլիա քաջութիւն չունեցաւ պատերազմը վերսկսելու մինակը, համաձայնեցաւ բոլոր չէզոք գօտիներու բռնաբարման, ու վերջապէս միացաւ միւսներուն, Լօզանի Թուղթը ստորագրելու համար։

Տարբեր չպիտի ըլլայ այսօր ալ։ Քանի մը ռումբ, մէկերկու ազդարարութիւն, եւ յետոյ համակերպում՝ կատարուած իրողութեան։ Մնացածը առեւտրական սակարկութեան խնդիր մըն է, որ կրնայ կարգադրուիլ կարճ-երկար։ Այսօր բուն Չինաստանի երկու-երրորդը Քուօ Մինկ-Թանկին ձեռքն է, եւ որքան ալ ներքին վէճեր ծագին պոլշեւիկ եւ հակապոլշեւիկ տարրերու միջեւ, վախ չկայ որ վտանգուի Չինաստանի ազգային յեղափոխութիւնը։ Եւ դժուար թէ օտարները կարենան պահել նախկին առանձնաշնորհները — մասնաւոր թաղեր, նաւահանգիստներ, ելմտական հակակշիռ եւլն.։

Արեւելքն է որ իր շղթաները կը նետէ, եւ իր կամքն համապատասխան տեղը կը գրաւէ արեւուն տակ։ Աշխարհակալները շատ լաւ կը հասկնան այս պարագան, եւ իրենց հակամարտութիւնները, ազդեցութեան կռիւները շարունակելով հանդերձ, կանգ առնելու կը հարկադրուին, այնտեղ ուր ժողովուրդներու կամքն է որ վճիռ կուտայ։

Քուօ Մինկ Թանկի արշաւը ազդանշան մըն է ամբողջ Արեւելքի համար, եւ միեւնոյն ատեն ազդարարութիւն մը՝ միջազգային աշխարհակալութեան, կարմիր թէ ճերմակ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԵՐԱՆԻ՜ ՀՈԳԻՈՎ ԱՂՔԱՏՆԵՐՈՒՆ

Պոլշեւիկներուն պէս, ռամկավարներն ալ չեն հաւատար համաթրքական, Թուրանական վտանգին։ Եւ չհաւատալը բաւական չհամարելով, սրբազան պարտք կը սեպեն ծառանալ այդ վտանգը մատնաշողներուն դէմ։ Այս պայքարին մէկ դրօշակիրն է Ամերիկայի ռամկավարներուն օրկանը, Պայքար, որ Մարտ 19 Թուակիր խմբագրականով մը դիտել կուտայ.

— «Անոնք (Դաշնակցական ները) կը պնդեն, որ Թուրքեր, յատուկ ծրագրի մը հետեւելով, Հայաստան կը լեցուին եւ բնակութիւն ու գիւղեր կը հաստատեն բոլոր այն ռազմագիտական կէտերու վրայ, որոնք կ'իշխեն Թուրքիայէն Ատրպէճան տանող ճամբաներու, եւ կը մեղադրեն Հայաստանի կառավարութիւնը, որ փոխանակ զգուշական ու պաշտպանողական միջոցներ ձեռք առնելու, զարհուրելի կարճատեսութեամբ մը կը թոյլատրէ ասիկա։

«Այս խնդրոյն շուրջ մենք քանիցս արտայայտուած ենք։ Գիտենք թէ Ատրպէյջանցի տեսարաններ կան, որ բոլոր Թուրք ցեղերու միութեամբ Քրիստոնեայ կամ Մոսկովեան տիրապետութեան դէմ ապստամբութիւն երազած են։ Թուրքիոյ մէջ ալ մարդիկ կան, որ ցանկութիւններ սնուցած են ու կը սնուցանեն Կովկասի նկատմամբ։ Սակայն, Համիսլամութեան վիժումէն յետոյ, Համաթուրանութիւնն այլ եւս ո եւ է գործնական արժէք չի ներկայացներ։ Թուրքեր ոչ պէտք եղած թիւը, ուժը եւ ելեւմտական միջոցները ունին այդպիսի շարժում մը ստեղծելու եւ անոր գլուխն անցնելու համար, ոչ ալ այդպիսի շարժում մը կազմակերպելու եւ վարելու կարողութիւնը։ Եթէ Թուրքիա տրամադրելի ժողովուրդ գտնէր ո և է տեղ, փոխանակ Հայաստան ղրկելու եւ կասկածելի ծրագիրներ հետապնդելու, բուն իսկ սահմանակից Հայկական ամայի գաւառները կը բնակեցնէր, եւ այսպէս պատահականութեանց առջեւ պատուար կը քաշէր։ Թուրքեր իրենց ձեռքը մնացած անսահման ամայութիւնները լեցնելէ յետոյ միայն կրնան դէպի Կովկաս յորդելու մասին խորհուրդներ յղանալ, իսկ ատոր համար աւելորդ է ըսել թէ հաւանականութեան ամենատկար նշոյլն իսկ չկայ։ Պէտք չէ անտեսել ո եւ է վտանգ, բայց պէտք չէ նաեւ չափազանցել, մանաւանդ առ ի չգոյէ վտանգ կայ պտտիլ ու ահաբեկել ժողովուրդը։»

ՕԴԱՆԱՒԻ ԱՐԿԱԾ

Անցի օր կէսօրէն վերջ փալիվէնսիի (Միջերկրականի վրայ) ֆրանսայի ծովային օդանաւորդութեան կեդրոնին երկու ռմբաձիգ օդանաւեր ճամբայ ելան՝ գնդացիրի փորձեր կատարելու համար. Քիչ մը բարձրանալէ վերջ, երկու օդանաւերը իրար բախեցան եւ վայրկենապէս պայթեցան օդին մէջ։ Պէնզինի ընդունարանները ճեղքուեցան եւ օդանաւերը կտոր կտոր եղած, այրելով վար ինկան իէր քաղաքէն 200 մեթր հեռուն, մէկ հերթար տարածութեան վրայ ծածկելով մանիշակի արտը։

Երկու օդանաւերուն մէջ գտնուող չորս հոգիները ջարդ ու կտոր եղած ու ածխացած էին։ Զոհերէն մէկը 26 տարեկան էր եւ ամուսնացած. միւս երեքը 22 տարեկան էին։

Քանի մը շաբթուան մէջ այս երկրորդ արկածն է որ կը պատահի փալիվէնսիի մէջ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՏԱԼԻԱ ԿԸ ՇԱՏՑՆԷ ԻՐ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ

Հռոմէն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի կը հեռագրեն Ապրիլ 4 Թուականով.—

Երբ վաղը Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ բարեկամութեան, համաձայնութեան եւ իրաւախոհութեան դաշնագիրը կնքուի, ներկայացուցած կըլլայ Մուսոլինիական քաղաքականութիւնը քայլ մը եւս առաջ պիտի երթայ։ Իտալիա իր քաղաքական շրջագիծին մէջ առա պիտի ըլլայ Հունգարիան, Ռումանիան եւ Ալպանիան։ Խիստ հաւանական է, որ Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ հետ եւս համաձայնութիւններ պիտի կնքէ տարին չվերջացած։

Կոմս Պեթլէնի Հռոմ այցելութիւնը նուիրագործումն է այն աւանդական քաղաքականութեան, զոր Իտալիա կը հետապնդէ Հունգարիոյ հանդէպ՝ զինադադարէն ի վեր։ 1919ի ամառը ձեռնարկներ եղած էին դաշնագիր մը կնքելու Իտալիոյ, Հունգարիոյ եւ Ռումանիոյ միջեւ, հակակշռելու համար Ֆրանսայի Պալքաններու մէջ ծնելու սկսող ազդեցութիւնը։ Կանխահաս հրատարակութիւններ մեռցուցին այս ծրագիրը, սակայն անկէ ի վեր կ'աշխատուէր աւելի սերտ մերձեցում մը առաջ բերել Հունգարիոյ հետ։ Ներկայիս ստորագրուելիք դաշնագիրը առեւտրական համաձայնագիրէ մը աւելի կարեւոր՝ է։

Անգլիա եւս համակիր է Հունգարիոյ եւ անկասկած ուրախութեամբ պիտի ողջունէ իտալեւմաճառ բարեկամութիւնը։

Գալով Փոքր Համաձայնութեան, այդ դաշնագիրը պիտի փութացնէ անոր մահը։ Մինչ Չեխօսլովաքիա եւ Եուկօսլաւիա աւելի պիտի մօտենան իրար, Ռումանիա որ էական է Փոքր Համաձայնութեան ապրելուն համար, արդէն շրջագիծէն դուրս կը մնայ։

Կէսօրին երբ կոմս Պեթլէն Մուսոլինիի այցելեց, Իտալիոյ վարչապետը անոր յանձնեց Ս. Մորիսի եւ Ս. Ղազարի մեծ ժապաւէնը, յանուն թագաւորին։ Կէսօրէն վերջ Մուսոլինի մաճառ վարչապետին այցելեց եւ մէկուկէս ժամ տեսակցեցաւ անոր հետ։

∴ Պելկրատի իտալական դեսպան Զօր. Պոտրէրօ սերպ կառավարութեան յայտնեց թէ Ապրիլ 5ին Իտալիա դաշնագիր պիտի կնքէ Հունգարիոյ հետ։ Դեսպանը աւելցուցած է թէ այդ դաշնագիրը ո՛չ ոքի դէմ ուղղուած է եւ Ազգերու Դաշնակցութեան ոգիին կը համապատասխանէ։

Իտալեւսերպ վէճը

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Պելկրատի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Կիրակի օր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դեսպաններուն կողմէ սերպ կառավարութեան տրուած խորհուրդները, համակրութեամբ ընդունուած են։ Սերպիա կը յուսայ անմիջապէս ուղղակի շփման մէջ մտնել Իտալիոյ հետ։

«Փօսիշէ Ցայթունկ» կը գրէ թէ Իտալիա եւս վերջնապէս հաւանած է՝ ուղղակի բանակցութեամբ կարգադրել ալպանական վէճը։

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Անգլիա, Ամերիկա և Ճափոն չկրցան համաձայնիլ հաւաքական ծանուցագիր մը ղրկել Քանթոնցիներուն՝ հատուցում պահանջելու Նանքինի մէջ գործադրուած աւերներուն առթիւ։ Իւրաքանչիւրը առանձին ծանուցագիր պիտի ներկայացնէ։ Ամերիկա եւ Ճափոն մտադիր չեն զէնքի դիմելու մերժումի պարագային։ Անգլիա առանձին պիտի գործէ։ Արդէն չկարծուիր թէ ազգայնականները գոհացում տան այս պահանջին։ Հեռագրի մը համաձայն, Քանթոնի արտաքին նախարար Եօժէն Շէն կը պնդէ որ Նանքինի մէջ խժդժութիւններ կատարողներն էին հակայեղափոխական տարրերը, որոնք նախապէս գերի ինկած Քանթոնցի զինուորներուն համազգեստը հագած էին։ Ու կ'աւելցնէ թէ սպաննուած մէկ Եւրոպացիի փոխարէն հարիւր Չինացիներ ինկան անգլեւամերիկեան ռմբակոծութեան կրակին տակ։ Մինչդեռ տեղւոյն վրայ ամերիկեան, անգլիական եւ ճափոնական հիւպատոսներու կատարած քննութիւնները հաստատած են թէ այդ ռմբակոծութիւնը միայն երեք զոհեր տուած է եւ կողոպուտը կազմակերպուած է իսկապէս Քանթոնի բանակին կողմէ։

Ազգայնականները այժմ բոլորովին տէր դարձած են հարաւային եւ կեդրոնական Չինաստանի ու կը քալեն դէպի Փեքին, ուր կը յուսան հասնիլ մինչեւ երկու ամիս։ Կացութիւնը շատ ծանր կը նկատուի։ Ֆրանսական արտածումի մեծ տուներուն չինական մասնաճիւղերէն ո եւ է լուր չկայ քանի մը օրէ ի վեր։ Այս առթիւ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ։ Գործերը արդէն կասած էին երկար ատենէ ի վեր։

Ֆրանսայի արտաքին նախարարը Փեքինի ֆրանսական դեսպանին պաշտօն յանձնեց բողոքել չինական կառավարութեան մօտ եւ հատուցում պահանջել Նանքինի մէջ սպաննուած Ֆրանսացի երկու կրօնաւորներուն համար։ Շանկայի ֆրանս. հիւպատոսն ալ նման դիմում մը պիտի կատարէ ազգայնական բանակի հրամանատարին մօտ։

Չէմպըրլէյն Անգլիոյ Երեսփ. ժողովին մէջ տեղեկութիւններ տուաւ Չինաստանի կացութեան մասին։ Զօր. Չանկ-Քայ Շէքի խոստովանութեամբ իսկ հաստատուած է թէ, բրիտ., անգլ. եւ ամերիկեան յածանաւերու ռմբակոծութիւնը 21 զոհեր տուած

(Ղուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՍՈՅ ԿԱԹՈԼԻԿՆԵՐՈՒՆ ՎԷՃԸ

Ինչպէս գրած էինք երէկ, խումբ մը դժգոհներ Պոլսոյ հայ հռոմէականներու Պատրիարքարանին վրայ յարձակելով, գրաւած են զայն։

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (1 Ապրիլ) կ'իմանանք թէ ընդդիմադիրները դուրս հանուած են եւ Պատրիարքարանը նորէն կը մնայ նախկին վիճակին մէջ, թէեւ դժգոհները կը շարունակեն ձեռնարկներ կատարել։ Այս առթիւ Պատրիարքարանի գործակատարը հետեւեալ տեղեկութիւնները հաղորդած է մամուլին.

— Պատրիարքարանի վրայ յարձակում գործողները 30—35 անձեր են։ Բոլորն ալ Մշեցի, եւ սուլիչի մէկ ձայնով շարժելու պատրաստ մարդիկ։ Անոնց գլուխը կը գտնուին նաեւ հետեւեալ մտաւորականները.— Ս. Յակոբի բժշկապետ Տքթ. Գասապեան, անոր եղբայրը Գէորգ Գասապեան, կաճառէն դուրս հանուած փաստաբան Մարիկեան, փաստաբան Մանուկ, Մխիթարեան վարժարանի ուսուցիչներէն Մշեցի Պօղոս Հաճեան (ընդդիմադիրներուն պետն է այս անձը), դեղագործ Վահան Սիրունեան, ոստիկանութենէն վտարուած ջօրճի Շէթիլեան եւ Յովհաննէս վրդ. Ալիքսանեան։

Պատրիարքարանը դիմած է կառավարութեան, բողոքելով տեղի ունեցած ոտնձգութիւններուն դէմ։ Միեւնոյն ատեն դատ բացած է անոնց դէմ, որոնք բռնի ներս մտած են Պատրիարքարանէն։

∴ Քիւրեան վրդ. որ ձեռբակալուած եւ յետոյ ազատ արձակուած էր, հարցումի մը պատասխանելով կը յայտնէ թէ ստիպուեցան փակել Լուսաւորչեան վարժարանը, որովհետեւ միայն 41 աշակերտ ունէր եւ եղած հասոյթը հազիւ ծախքին կէսը կը գոցէր։ Հիմա նոյն ծախքով 73 աշակերտ կը պահուի Մխիթարեան վարժարանը։ Պրիսթօլ պանդոկը, որ առաջ 16,000 ոսկի վարձք կը բերէր, 85,000 ոսկիի ծախուեցաւ, վարձքը 5000ի իջած ըլլալով։

ՆԱՆՍԷՆԵԱՆ ԱՆՑԱԳԻՐ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս գրած էինք, յունական կառավարութիւնը խիստ հրահանգներ տուած է, որպէսզի գաղթական Հայեր ու Ռուսերը ինքնութեան թուղթեր ստանան։

Այս առթիւ Աթէնքի մեր թղթակիցը կը գրէ.—

Այստեղ ալ հրաւէր եղաւ Հայերուն Նանսէնեան անցագիր ստանալու համար։ Մարտ 28ին Աթէնքի արուարձաններէն Լիփազմայի մէջ սկսան արձանագրութիւնները։ Իւրաքանչիւր 15 տարեկանէն վեր գաղթականի համար վեր ի վերոյ 135 տրախմի կը պահանջուի։ Այս գումարը չպիտի վճարեն ուսուցիչներն ու քահանաները։ Որոշ եւ վճռական հրահանգ կայ ներքին նախարարէն պատժել չներկայացողները, որոշուած պայմանաժամը լրանալէ յետոյ։

Իւրաքանչիւր գաղթական առանձին պէտք է նկատուի։ Նոյն իսկ այր ու կին միասին մէկ թուղթ չպիտի ունենան։

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑԱԿԱՆ ԹԱՂ. — Երեւանի մէջ պիտի հիմնուի համագործակցական թաղամաս մը, ուր պիտի կեդրոնացնեն առեւտրական և համագործակցական հաստատութիւնները։

ՖՐԱՆՔԻ ՕՐԻՆԱԿԱՆ ԿԱՅՈՒՆԱՑՈՒՄԸ

Վերջերս քանի մը անգամներ հեռագրական գործակալութիւնները հաղորդեցին այլեւայլ արտաքին եւ ներքին աղբիւրներէ քաղուած տեղեկութիւններ ֆրանքի պետական հրամայականով կայունացման մօտալուտ ծրագիրներու մասին։ Ելմտական նախարարը հերքեց պաշտօնապէս եւ սակայն Սակարանը միշտ այն կարծիքն ունի թէ Փուանքարէ որոշած իսկ է արդէն կայունացման սակը եւ այդ պաշտօնական հերքումները միակ նպատակ մը ունին— արգիլել շահադիտութիւնները։

Այս սիւնակներուն մէջ յաճախ առիթ ունեցած ենք խօսելու կայունացման մասին եւ յայտնած ենք տիրող այն ընդհանուր կարծիքը թէ խնդիրը իրական կայունացումն է, որուն ականատես ենք ահա անցեալ տարուան Դեկտ. 1էն սկսեալ. այդ օրէն ի վեր անգլիականը 123էն 124ի միջակէտին է եւ Պանք տը Ֆրանսը ոեւէ դժուարութիւն չի քաշեր, իր ձեռքը գտնուած միջոցներով— նիւթական թէ օրինական — պահելու այդ գինը։

Դիպուածի մը արդիւնքը չէ այս վիճակը, այլ որոշ քաղաքականութեան մը հետեւանքը։ Երբ կ'ըսենք թէ Պանք տը Ֆրանսը դիւրաւ կրնայ պահել այդ գինը, այդ չի նշանակեր թէ այդ կրնար ընել միշտ եւ սակայն չըրաւ նախորդ վարչութեանց օրով։ Արտասահմանի հակայ դրամատէրները դադրեցուցած չեն իրենց մեքենայութիւնները եւ միշտ դարանակալ կը սպասեն ֆրանքին վրայ յարձակելու, բայց Պանք տը Ֆրանսը այժմ այլեւս անպաշտպան եւ զինաթափ չէ անոնց առջեւ, ինչպէս էր 1926ի Յուլիսէն առաջ։

Առանց երբեք այդ թուականներու տագնապներուն միակ պատասխանատու բռնելու արմատական իրարու յաջորդող դահլիճները, պէտք է ընդունինք թէ Փուանքարէի անձին վրայ արտասահմանի դրամատէրներու եւ մանաւանդ — ինչ որ կենսական կարեւորութիւն ունի — ֆրանսացի դրամատէրներու ունեցած վստահութիւնն էր որ փրկեց ֆրանքը։

Պանք տը Ֆրանս այժմ ի վիճակի է իր կամքը պարտադրելու սակարանական հրապարակին, որովհետեւ իր կողքին ունի պետութեան ուժը եւ ներքին դրամագլուխը։ Տարի մը առաջ այդպէս չէր։ Պանք տը Ֆրանսը անպաշտպան էր և յարձակումները թէ ներսէն էին եւ թէ դուրսէն. դիմադրութիւնը գրեթէ անկարելի էր եւ տեսանք հետեւանքները . . . ։ Քաղքենի վարչաձեւի տակ դրամագլխին դէմ ըմբոստացողը անպատիժ չի մնար։

Քննենք այժմ ներկայ իրական վիճակը։ Ինչպէս ըսինք, 1926 Նոյեմբերի վերջը անգլիականը ինկաւ 125ի և անկէ ի վեր կը տարուբերի 120էն 125ի միջեւ. Դեկտեմբերին 119ի ինկաւ օր մը եւ սակայն անմիջապէս դրամատունը միջամտեց եւ բարձրացուց գինը։ Այդ առենները շատ մը մտայլ կանխատեսութեանց մատնուեցաւ ժողովուրդը։ Ըսուեցաւ թէ պետական պիւտճէն որ անգլիականը 150 ֆրանքի հիման վրայ հաստատուած էր, պիտի խանգարուէր մուտքերու նուազումով, մեծամեծ անանկութիւններ պիտի յայտարարուէին, գործադրկութիւնը ահագին համեմատութիւններ պիտի ստանար, ճարտարարուեստը պիտի դադրէր եւլն. եւլն.։ Հինգերորդ ամիսն է որ իրական այդ կայունացումը կը տեւէ եւ թէեւ այդ գուշակութիւնները մասամբ իրականացած են, բայց վիճակն այնչափ ալ մտայլ չէ եւ կեանքը տանելի է։ Համաձայն վերջին տեղեկութեանց, գործադրկութեան տագնապը թեթեւնալու հակամէտ է եւ ֆրանսացի գործաւորը աւելի դիւրաւ գործ կը գտնէ այժմ քան երկու ամիս առաջ։ Եթէ նկատի ունենանք այն ահագին տարբերութիւնը, որ յառաջ եկաւ ֆրանքին բարձրացումով, լիովին պիտի ըմբռնենք իրական վիճակը եւ Ֆրանսացին չպիտի դժգոհի բարձրացման առթած առժամեայ աւերներէն, որոնք անխուսափելի եւ անհրաժեշտ էին։

Հրապարակին վրայ մօտ 40 միլիառի ֆրանսական դրամատուն կայ, որու ջախջախիչ մեծամասնութիւնը Ֆրանսացիին ձեռքին մէջն է։ Արդ՝ ոսկեւորը 250էն այդ գումարով կարելի էր գնել 160 միլիոն անգլիական ոսկիի ցորեն, սուրճ, նաւթ, եւայլն, մինչդեռ այժմ միեւնոյն գումարով եւ այժմեայ սակով կարելի է գնել 325 միլիոն անգլիական ոսկիի արժողութեամբ ապրանք... Տարբերութիւնը զանցառելի չէ կարծեմ։ Ֆրանսացիին ձեռքը գտնուած դրամատոմսին գնելու կարողութիւնը կրկնապատկուած է, միեւնոյն ֆրանքով փոխանակ մէկ քիլօ ցորենի, երկու քիլօ կրնայ գնել այժմ։

Մաթեմաթիկօրէն ճիշդ չէ անշուշտ այս բաղդատութիւնը, քանի որ բացառաբար ֆրանքին գինէն կախում չունին ճարտարարուեստը եւ կեանքը ընդհանրապէս, կան նաեւ բազմաթիւ ուրիշ գործօններ, բայց իր լայն գիծերուն մէջ վերջին հաշուով այդ է իրականութիւնը։

Պիւտճէի մուտքի գումարները շատ անզգալի կերպով պակսած են, ըստ վերջին վիճակագրութեանց եւ կը կարծուի թէ նախահաշիւը մեծ յուսախաբութեանց չպիտի բախի, որովհետեւ այդ մուտքի գումարները շատ խոհեմութեամբ եւ ստորագնահատութեամբ հաստատուած են արդէն։ Եթէ կան նախահաշուի գլուխներ, որ նուազած են, կան ուրիշներ ալ որ աւելցած են եւ ընդհանուր առումով կը կարծուի թէ պիւտճէն պիտի հաւասարակշռուի վերջ ի վերջոյ։

Եւ սակայն, հակառակ այս փայլուն վիճակին եւ տիրող ընդհանուր լաւատեսութեան, շատեր տակաւին կանխահաս կը գտնեն պաշտօնական կայունացումը, եւ Փուանքարէ բաւական փորձառու ելմտագէտ է, որպէս զի տարուի բուռն լաւատեսութեան մը հոսանքէն։ Ինչպէս յաճախ առիթ ունեցած ենք ըսելու, տակաւին երկու մեծ վտանգներ կան, որ Դամոկլեան սուրի պէս կախուած են ելմտական նախարարին գլխին վրայ. — Արտաքին պարտքերը եւ ներքին երկրուն եւ կարճ պայմանաժամներով փոխառութիւնները։

Արտաքին պարտքերուն համար նախորդ յօդուածով մը բացատրեցինք թէ Փուանքարէ կը նկատէ զանոնք իբր կարգադրուած, բայց վերջ ի վերջոյ միայն իրմէ չէ որ կախում ունի ամէն բան. Խորհրդարանի մէկ ճղագրիտ վիճակը բաւական է որ կուսակցական շահերը գերադասելով հանրային շահէն, խումբ մը երեսփոխաններ հակառակ քուէ մը տան եւ դահլիճը տապալի։ Անհաւանելի լուցկիի մենաշնորհի խնդիրը. Փուանքարէ դահլիճին կողմէ Խորհրդարանին ներկայացուած լուցկիի շահագործումը «Société Génerale des Allumettes» անուանով ֆրանքօ-շուէտական ընկերութեան մը ծախելու առաջարկը եւ սակայն գիտենք թէ պարզ ձեւակերպութեան մը համար էր, որովհետեւ նոյն ինքն դահլիճի անդամները ամբողջութեամբ համաձայն չեն եւ Էրիօ, Փէնլըվէ եւ Բէօյլ պաշտօնապէս յայտարարեցին թէ հակառակ են ծրագրին։ Փուանքարէ պարտաւոր է ուրիշ սպասել, մինչեւ որ այդ պարտքերու խնդիրները վերջնապէս վաւերացուին Խորհրդարանէն եւ [illegible] է անակնկալէ կախուած չմնայ։

Գալով ներքին պարտքերուն, անոնք տակաւին հեռու են պակսելէ դժբախտաբար. կը կերպարանափոխուին, ձեռքէ ձեռք կ'անցնին, բայց իրենց ամբողջ ծանրութեամբ կը ճնշեն տակաւին ելմտական նժարին վրայ։ Բռնի հաստատացում (consolidation ինչպէս ըսաւ Պէյժիա, դէմ է պետութեան վարկին եւ Փուանքարէ չուզեր իր վայելած վստահութիւնը խախտել այդպիսի կամայական անօրինաւորութեամբ մը. պէտք է յարգել, կ'ըսէ, այն պայմանները որոնցմով կնքուած է փոխառութիւնը. ո եւ է յանձնառութիւն կարելի չէ կողմերու միայն մէկին հաւանութեամբը ջնջել։ Պարկեշտ է անշուշտ այս մտածումը բայց քաղաքականութեան մէջ այդչափ պարկեշտութիւն չափազանցուած կը թուի նոր գաղափարով դիւանագէտներուն... որոնց համար կողոպուտն ալ պարկեշտ է, կը բաւէ որ պետական հրամայականով կամ դէկրէտով վաւերացուի։

Երկրուն պարտքերը կարգադրելու համար, անհրաժեշտ է արտաքին կամ ներքին մեծ փոխառութիւն մը եւ կը թուի թէ հրապարակը շատ աննպաստ չէ այդ ձեւի կարգադրութեան մը յաջողութեան համար։ Նկատի ունենալով գործերու համեմատական նուազումը, պատրաստի գումարներ շատ պէտք է գտնուին։

Տոկոսի սակերուն զեղչումը դրամի առատութեան բացորոշ նշանն է. բայց Փուանքարէ չուզեր իր ձեռք բերած վարկը վտանգել փորձերով. ան կը ձգտի յաջողութեան մասին նախապէս կարելի բոլոր պայմանները լրացած տեսնել եւ յետոյ գործի սկսիլ։

Միայն կայունացման կողմնակից երեսփոխաններն են որ կը կարծեն թէ իրենց քուէարկելիք մէկ օրէնքը ամենազօր պիտի ըլլայ ելմտական շրջանակին մէջ... Անոնք չեն գիտեր սակայն որ եթէ պետութիւնն ու Պանք տը Ֆրանսը միջոցներն ունին ֆրանքը բռնելու, կրնան ընել առանց ոեւէ օրէնսդրութեան, իսկ եթէ անոնք անզօր ըլլան, քանի մը հարիւր երեսփոխաններու քուէարկած մէկ օրէնքը բացարձակապէս անօգուտ է Ամերիկացի ու Հոլանտացի շահադէտներու համար։

Եզրակացութիւն.— Բաւ է որ կառավարութիւնը եւ Պանք տը Ֆրանսը համբերատարօրէն յայտնեն իրենց կամքը ֆրանքի գինը հաստատ պահելու եւ գործեն այնպէս որ միշտ ի վիճակի ըլլան հաստատ միջոցներով գործադրութեան դնելու իրենց կամքը։ Մնացածը ժամանակի խնդիր է եւ պետական պաշտօնական միջամտութիւնը պէտք է շատ ապահով եւ անակնկալներէ ազատ ժամանակի միայն վերապահել։

Մ. Տ.

ԱՐԵՒԻ ԽԱՒԱՐՈՒՄ.— Մոսկուայի Աստղաբաշխութեան փրոֆէսէօրներէն Բլաժկօ կը յայտարարէ թէ, արեւի ճառագայթարձակումը հետզհետէ զօրացած ըլլալով, կը մեծնան արեւի բիծերը, եւ կը շատնան հիւսիսափայլերը, որոնք հաւանօրէն տեսանելի դառնան լայնութեան կեդրոնական գօտիներուն վրայ։ Թերեւս տեղի ունենան նաեւ մագնիսային փոթորիկներ, որոնք պիտի դժուարացնեն հեռագրական ալիքները։ Յունիսի 29ին արեւը պիտի խաւարի։ Նոյնպէս Դեկտեմբեր 8ին, ժամը 17.52ին, ամբողջ աշխարհի վրայ տեսանելի պիտի ըլլայ լուսնի խաւարում մը։

«ՏԱՎՈՒԼ»Ի ՏՈՒՐՔ.— Պրուսայի Թաղապետութիւնը սկսած է «Տավուլ»ի տուրք գանձել ժողովուրդէն, ի հաշիւ այն «տավուլ»ներուն, որոնք առջւ իրիկուն կը զարնեն փողոցներու մէջ, Ռամազանի օրերուն։ Ժողովուրդը սակայն, ա՛լ այս տուրքին չէ կրցած հանդուրժել, եւ հանրագրութիւնով մը դիմած է կառավարութեան։

ԼՈՒԻՃԻ ԼՈՒՑՑԱԹԹԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Մեր մասնաւոր թղթակցէն)

Հռոմ, 31 Մարտ

Այսօր տեղի ունեցաւ աննախընթաց հանդիսաւորութեամբ ու պետական ծախքով մեծանուն հայասէր ծերակուտականին՝ Լուիճի Լուցցաթթիի յուղարկաւորութիւնը։

Կառավարութիւնը, խորհրդարանը, ծերակոյտը, ֆաշիստ կուսակցութիւնը, բանակը իր բոլոր անդամներով ու Հռոմի ժողովուրդը, ինչպէս նաեւ օտար պետութեանց դիւանագիտական ներկայացուցիչները հետեւեցան դագաղին ազնիւ, երկիւղած յարգանքով ու խոր վիշտով։

Դագաղին կը հետեւէր նաեւ ազնիւ իտալական կառավարական ներկայացուցիչներու կողքին՝ բանաստեղծ Հրանտ Նազարեանց որ հանգուցեալին մտերմութիւնը վայելած էր երկար տարիներէ ի վեր ու անոր թանկագին աջակցութեամբ հիմնած «Նոր Արաքս» հայկական գիւղը։

Մեռելակառքը կը կրէր երեք ծաղկեպսակներ, մէկը՝ նուիրուած Իտալիոյ Թագաւորէն, միւսը իր ծննդավայրէն՝ Վենետիկ քաղաքէն, իսկ երրորդը նուիրած էր Հրանտ Նազարեանց, հայկական եռագոյն ժապաւէնով կապուած ու հետեւեալ արձանագրութեամբ «Հայ Ազգը իր մեծ պաշտպանին Լուիճի Լուցցաթթիի, անմահ երախտագիտութեամբ ու սիրով»։

Դամբանական խօսեցաւ միայն Նախարար Վոլփի։

Լուցցաթթիի մարմինը պիտի փոխադրուի իր ծննդավայրը, Վենետիկ։

Յուղիչ ճառեր խօսեցան ծերակոյտի այսօրուան նիստին Մուսոլինի ու Թիթթոնի ու խորհրդարանի նիստին բազմաթիւ նախարարներ ու երեսփոխաններ, բոլորն ալ շեշտելով հանգուցեալին խաղաղութեան ու մարդկութեան ու մանաւանդ ընկճուած ազգերու, մասնաւորապէս մարտիրոս Հայաստանի մատուցած անգնահատելի ծառայութիւնները։

Ցուցարկաւորութենէն վերջ Պ. Հրանտ Նազարեանց այցելեց Լուցցաթթիի ընտանիքին ու յայտնեց հայ ժողովուրդին խորին ցաւակցութիւնը։

Կ'իմանանք որ շուտով Հռոմի մէջ տեղի պիտի ունենայ Լուցցաթթիի յիշատակին նուիրուած սգահանդէս մը։ Քաղաքական բարձր շրջանակները որոշած են սգահանդէսին պաշտօնական ատենախօս անուանել Պ. Հրանտ Նազարեանցը։

** Պարիի «Նոր Արաքս» հայ գիւղի գաղութը խորապէս ազդուած Լուցցաթթիի՝ իր անկեղծ պաշտպանին մահուան լուրէն, անմիջապէս դադրեցուց ամէն աշխատանք ու սուգի քօղով պատեց հայկական դրօշը, զոր նուիրած էր անցեալ տարի մեծանուն հանգուցեալը։ Ցաւակցական հեռագիր մը ղրկուած է Լուցցաթթիի ընտանիքին։ Գաղութը պիտի կազմակերպէ սգահանդէս մը, որուն պիտի հրաւիրուին Պարիի բոլոր ականաւոր անձնաւորութիւնները։

ՋՈՒՐԻՆ ՎՐԱՅ ՔԱԼԵԼ.— Լենինկրատի մէջ ճարտարագէտ Կորնեւ հնարած է գործիք մը, որ յատուկ է ջուրի վրայ քալելու։ Վերջերս ճարտարագէտը փորձը կատարեց եւ յաջողեցաւ. Հագաւ գործիքը եւ ցատկեց աւազանի մը վրայ, որ լեցուած էր 3 մեթր խորութեամբ ջուրով։ Նախ ընկղմեցաւ մինչեւ ծունկերը, յետոյ սկսաւ քալել ջուրին վրայ, ինչպէս Յիսուս Տիբերիոյ լիճին վրայ։

ԱԹԷՆՔԸ ԿԸ ՇԱՐԺԻ

(Թղթակցութիւն)

Աթէնք, 28 Մարտ

Վերջապէս գումարուեցաւ հին Յունաստանի եւ կղզիներու Ազգ. Պատգամաւորական Ժողովը։

Ժողովը իր առաջին նիստը գումարեց Մարտ 27ին Աթէնքի Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Պատգամաւորները մեծամասնութեամբ ներկայ էին։ Խաղաղ էր մթնոլորտը։

Վեղարաւորը կը բացակայէր։ Ի՞նչ լաւ պիտի ըլլար եթէ որոշած ըլլար միանգամ ընդ միշտ բացակայիլ։

Նախկին մաքսաննեց վարչութեան ատենապետը Կ. Աղասեան որ Իթթիհատի շրջանին պաշտօնեայ էր Իզմիրի «Գրքումը սիասի»ին մէջ, ժողովին բացումէն եւ իր վարչութեան բարոյական եւ նիւթական տեղեկագիրներուն ընթերցումէն վերջ, կ'երեւի մոռցնել տալու համար տեղեկագրին ուժն ու անցեալին վերաբերող հարցերու թունոտ արծարծումը, սկսաւ համբերաշխութեան յորդորներ կարդալ։

Կարդացուեցաւ նաեւ կրօն. ժողովին տեղեկագիրը։ Երկու տեղեկագիրներու քննութեան համար ընտրուեցաւ յանձնախումբ մը հետեւեալ հայրենակիցներէ — Պ. Պ. Եպիլղանեան, Ցօքթ. Գրգեաշարեան, Ցերենց, Ցովնանեան եւ Գալփաքեան։

Այս առթիւ կ'ուզեմ յիշել քանի մը պարագաներ.— Առաջին՝ վարչութեան անունով կարդացուած տեղեկագիրը չէր ստորագրուած նոյնիսկ մինչեւ վերջերս գործող անդամներուն կողմէ։ Օրինակի համար Ց. Խաչեան ժողովին մէջ եւ տեղեկագրին ընթերցումէն վերջ ստորագրեց. իսկ՝ ուրիշ մը մերժած է ստորագրել։

Երկրորդ.— Վարչութիւնը իր նիւթական գործառնութիւնները ցոյց տուած էր կէս միլիոնի հասնող գումարով մը, որուն 300.000 դրախմին «երկրուն» հասոյթ եւ 200.000 դրախմին միայն «Հաստատուն»։ Ո՞չ ոք կրցաւ ըմբռնել այդքան մեծ գումար մը ենթադրող այդ «երկրուն հասոյթ» ասութեան իմաստը։

Երրորդ.— «Հաստատուն հասոյթ» նկատուած 200.000 դրախմի գումարէն 20.000 դրախմին միայն յատկացուած է կրթական գործին, այսինքն 100էն 10ը։

Անշուշտ քննիչ յանձնախումբը նկատի պիտի առնէ այս բոլոր կէտերը։

Ինչպէս կը տեղեկանամ, ժողովը շատ չպիտի երկարաձգէ իր նիստերը եւ նոյնիսկ երկրորդ նիստին պիտի կազմէ նոր վարչութիւն մը, չէզոք անձերէ։

Մաղթելով որ աջողի այդ ձեռնարկը, կ'ուզենք նոր վարչութեան ուշադրութեան յանձնել կրթական հարցը։ Այս մասին ուսուցչ. միութիւնը դիւանին յանձնեց յուշագիր մը որ կը ներկայացնէ կարեւոր թելադրութիւններ։

** Ժողովի պահուն պատգամաւորներէն մէկը առաջարկեց երախտագիտական եւ շնորհակալական նամակներ գրել հելլենական եւ հայկական կառավարութեանց։ Ուրիշ մը «Հայաստանի» կառավարութեան առաջարկեց։ Ժողովը տեսնելով որ «հայկական» եւ «Հայաստանի» կառավարութեան շուրջ բոլորովին տարբեր դաւանանքներ եւ համոզումներ կան, միաձայնութեամբ որոշեց գրել հելլէն հիւրընկալ կառավարութեան, իսկ մեծամասնութեամբ Հայաստանի կառավարութեան։

ՄԱՐԳՈՒՍ

ՆՈՐ ՀՈԳ ՄԸ

Ժամանակէ մը ի վեր գա
գան տուրքերու (Imp
laire, immobilière, impô
revenu) եւլն. Թուղթեր կը
ղան մեր թաղի — 14րդ
սունէ աւելի հայ ընտանի
րուն հասցէին, խոշոր գու
ներ՝ անմիջապէս վճարել
ղարարութեամբ։

Շատերը չեն գիտեր ի՞ն
տեսակի տուրքեր են անոն
արդէն ի վիճակի ալ չեն
րելու, նախ, իրենց վաստա
հետ համեմատական
յետոյ, իւրաքանչիւրին ըն
նեկան բեռն ու տիրող գործ
դրկութիւնը լուրջ արգելքներ

Մէկուն համար անհրաժ
պէտք եղած դիմումը իր
քերու Վարչութեան քննութ
ենթակային կացութեան
ցատրելով, խնդրելու որ
զեցինները եւ Բաղդիքներ
եղածին պէս, հաշուի
«charge de famille»ները
առնուին ու օրինական
անոնք ալ օգտուին։

Պաշտօնեան խիստ
ցակամ ընդունելութիւն
վերջ, յայտնեց թէ հայեր
կը ճանչնայ ու անոնց
սալի մէջ ունեցած
վիճակին ծանօթ է. Սա
ցարդ անոնց համար
հրահանգ մը չունենալով
յայտնեց որ ստիպուած
րենց ինքնութեան թուղթեր
վրայ հիմնուելով -
ՑԻՆԵՐ նկատել զանոնք,
իբրեւ ֆրանսացի դէմքեր
բացնող երկիրներու
յութիւն ունեցող փոխադարձ
թեան օրէնքին համեմատ
կրնար օգտուիլ «charge
mille»ի զեղչէն, նոյնիսկ
ֆրանսահպատակ զաւակ
նենան։

Այս կարճ բացատրութեան
վերջ, աւելցուց թէ, եթէ
ԲԱԿԱՆ ԴԻՄՈՒՄ մը
Ազգի նահանգապետին
կրնանք օգտուիլ այդ
զեղչերէն, այլ եւ կարգ
մասնաւոր կարգադրութի
մը, աւելի նպաստաւոր
ներ ձեռք բերել՝ նկատի
նալով մեր հայրենազուրկ
ճակը։

Անհրաժեշտութեամբ
իրմէ եւ իսկոյն դիմեցի
Ցանձնաժողովի վարիչ Պ.
շալեանի, պարզելով խնդ
Պ. Բաշալեան խոստացաւ
տաքը քրուիլ խնդրին կար
րութեամբ։

Մինչ այդ, հարկահաւաք
դիւանէն կը հասնէին նոր
ղարարագրեր, որոնցմէ կը
կցուէր թէ արդէն հարկա
եալ գումարները յանձնե
ալ կրած էին, իբր
վճարումներու յապաղման

Կրկին դիմեցի Պ. Բա
եանի, յայտնելով թէ
աւելի ծանր համեմատութ
սկսած է, թէ պէտք է
բել։

Հարցին առնչութեամբ
նկատի առնելով, դիմեցի
Հ. Հ. Պատուիրակութեան
րէչ Պ. Ա. Խատիսեանի
բարեացակամութեամբ
նեց, եւ ինծի խորհուրդ
կրկին Պ. Բաշալեանին
այս անգամ իր անունով
գի խնդրագիր մը պատ
միասնաբար յանձնելու
Նահանգապետին։

Անկէ ի վեր շաբաթներ
ցած են։ Ստուգեցի որ
Ցանձնաժողովի վարիչ
վրայ ձգած է մ'յաքան
կան խնդիր մը։

Ներկայիս, խնդիրը
հասած է։ Ամենավերջին
բարարագրերն ալ եկած են
չվճարուին պահանջուած
մարները, որոնք տարուան
զանքի վրայ կրկնապատ
են, չեմ գիտեր թէ ի՞նչ
ըլլայ այս հարկատու
վիճակը։

Այս առթիւ կ'ուզեմ
թէ ո՞րն է այն
լրջօրէն կը հետաքրքր
ղովրդին ցաւերով. Անոնց
դիմումները յաճախ անպատ

...մեան կառավարական շրջանակ-ներու մօտ։
...կ իմանամ թէ Սարաճէի հայ-...րենակիցներն ալ ճնշուած են ...ծանր ստուգքերու տակ։ Անշուշտ ...ողիներ ալ կան գեռ, լաւ պի-...տի ըլլար որ այս վիճակին մէջ ...գտնուող բոլոր Թաղամասերու ...հայրենակիցները իրենց կա-...րելին պարզէն Թերթերու ...միջոցաւ, այս կերպով Թերեւս ...կարելի ըլլայ դարձ. ցանմնա-...ծոյով գործի մը։

ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՐԱՊԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԻ.

ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

...պրոֆեսոր անցնող Հինգշաբ-...թի, նուիրուած էր հայ Թատրո-...ն պատմութեան։ Դասախօս ...ը ... մ Թ. Մարութեան։

...ութի առաջուց լեցուած էր ...նշանաւոր խմբագրական եւ երի-...տասարդ բազմութեամբ մը, ...մասնակցեց մեր դերասան-...ներ։

...րուած նախագահը խօսքը ...տուաւ դասախօսին, որ արուես-...տի մասին կարծ արտայայտու-...թիւն մը յետոյ, արագ Թուեց ...Թրքահայ Թատրոնին ար-...տակարգ շառաւիղներուն, բոլոր ...ն սատղամներուն, որոնք ծաղ-...կեցուցին 50 տարի Թուականներ-...ն հայ բեմը։ Յետոյ անցաւ ...ռուսահայ Թատրոնին, որուն ...հիմնը կը սկսի վաթսուն-...ական Թուականներուն.

...դասախօսը ծանօթեց կը վեր-...ջին այս բոլոր Թուականներուն ...եւ դժբախտ վրայէն, առանց ...խորանալու իր նիւթին մէջ, ո-...րովհետեւ կ'արժէր տալ քիչ ...մը ուշադրութիւն եւ ժա-...մանակ։

...եւ Թաւլ ... նպաստօնին ու-...նամասնութիւն ... քննել Թատ-...րոնին տպագրական. փափաք յայտ-...նեց կազմակերպչական ուսումն ...բարելաւութեան եւ պատասխա-...նատուութեան պահանջելով Թատե-...րական խումբերէն։

...ետոյ սկսան վիճաբանու-...թիւններ, Թեր ու դէմ, որոնք ...կը բերէին նորերու մը-...տածումները հայ Թատրոնի ...ծննդեան մասին։

...Յաջողութիւնը կանգ ա-...ռաւ ժամանակական գրականու-...թեան սպառման վրայ. ընդդի-...մասնութիւնները դարձան ա-...ւելի սուր եւ ծիծաղելի։

...հայ Թատրոնին նկարա-...գրի մասին խօսելով, Թոչար-...եան Տրամաբանօրէն կը գտնէր ազա-...տութեան լուսաւորչական գոր-...ծը մէկ գերբէն, պահանջելով ...նոր ներկայացուցիչներ եւ ...նոր ներկայացումներ։

...կարօ Թատրոնին հան-...դէպ կը ... վերապահ եւ քիչ ...մը ալ տարօրինակ, սակայն կ'ու-...զէ հաշտեցնել դերասանին մէջ ...արուեստին հետ.

...հայ դերասանին ժողովրդականութեան, ...պէս ըլլաւ Թատրոնին։

ցետոյ յայտնեց Թէ չի հաւատար համամարդկայնական զգացումներու եւ գաղափարներու իրականութեան, եւ խաբուսիկ այդ երազներուն դէմ' կը դնէր անհատը իր ներքին մեծ կարելիութիւններով։ Սակայն կը համաձայնէր Թոչարեանին հետ, երբ կը գտնէր իրապաշտութիւնը անիմաստ։

Հրաչ Զարդարեան ոգեկոչեց բնութիւնը, որուն իրապաշտ պատկերը պէտք է դառնայ, կ'ըսէր, Թատրոնը։

Կաքաւեան Թատերագիրէն կը պահանջէր խոր զարգացում, ծանօթութիւն գրական եւ արուեստի բոլոր սեռերու եւ հարցերու, Թատրոնը, կ'ըսէր, համադրութիւնն է բոլոր սեռի արուեստագէտներու արտայայտութիւններուն։

Գիշերուան ուշ ժամանակը եկաւ ընդհատել վիճաբանութիւնները։

ՄԻՐԿԱԹԻՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ

Բագուի «Կոմունիստ» Թերթէն (18 Մարտ).—

Բանւոր մը կը պատմէ.—

Ընգործ էի եւ Թոյլ խնդրեցի բժշկին, որ ինձ ուտելիք նշանակէն։

— Եթէ ուզում ես, էստեղի ճաշարաններում ճաշել, դիմում գրիր եւ տուր գրասենեակին, որ քեզ ճաշ նշանակեն։

Նոյեմբեր 15ին գրեցի եդ դիմումը

— Դեկտեմբերի 15ին կգաք, — ասացին։

Նշանակուած օրը գնացի։

— Ձեր տուն քննիչ է եկել, —հարց տւին գրասենեակում։

— Ոչ։

— Մինչեւ քննիչը չտեսնի տունդ, քեզ ճաշ նշանակել չենք կարող։

Ցետոյ յայտնում են, որ դիմումս կորել է, Թողնեմ հասցես բժշկական քննիչ ղրկելու համար։ Խոստացան քննիչին ուղարկել Յունուարի 5—6ին։

Վերջապէս քննիչը եկաւ Յունուարի 10ին։ Երեք օրից յետոյ գնացի պատասխանն իմանալու։

— Ձեր դիմումը հիմք գտել ենք, կառնք բժշկին, մի-երկու շաբաթից յետոյ եկէք պատասխանն իմանալու։

— Ընգործ եմ, տէր, համբերել դժուար է, մի քիչ արագացրէք։

— Չէ, երկու շաբաթից շուտ չգաք։

Երկու շաբաթից յետոյ գնացի։

— Երեք օրից յետոյ եկէք.— ասացին։

Երեք օր յետոյ գնացի։

— Ձեզ 25 ճաշ են նշանակել, բայց հիմի տեղ չկայ, երկու շաբաթից յետոյ։

Երկու շաբաթից յետոյ կարողանում եմ Թուղթ ստանալ ճաշարան հասցէով։ Նշանակած ժամին գնում եմ ճաշարան։ Էդտեղ էլ խոստանում են ճաշ տալ

— Վաղը չէ՛ միւս օրը..

Վերջապէս երեք ամիս գնալուց գալուց, երեք զոյգ կօշիկ մաշելուց յետոյ արժանացայ ցանկալի ճաշին։

«Վ. ալաքխա» չկարծէք, վերջը նպաստիս հասայ, չմեռայ հօ՞ ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊՈԼԷՆԻ ՄԷՋ

ՊՈԼԷՆ.— Ինքնութեան Թուղթերու շուրջ այս Յունուարէն ի վեր, Պոլէնի մէջ ոստիկանութիւնը մանրակրկիտ քննութիւններ կը կատարէ պարտազանցները պատժելու համար։ Ցաւալի է ըսել որ, շատ շատերը, նոյնիսկ գիտնալով հանդերձ օրէնքը, Թէ իրենց ժամանումէն մինչեւ 48 ժամ վերջ, պէտք է արձանագրուին կը Թերանան։ Եւ հագիւ գործի մտած, ոստիկանութիւնը քննութիւն կատարելով, երեւան կը հանէ զանցառութիւնը, եւ 55 ֆր. տուգանքի կը դատապարտէ։

Պզտիկ Թերացումի մը համար համար չարժեր ամբողջ շաբաթ մը աշխատիլ, կամայ ակամայ կը վճարեն եւ «չեմ գիտեր» բառերուն կ'ըսեն. «վճարէ՛ այս անգամին որ, միտքդ միայ ուրիշ անգամուայ համար»։

Եւ այս, հայերուն մէջ է որ կը տեսնենք, կ'երեւի միւս օտարականները աւելի պարտաճանաչ են։

Նոյնը' անոնց որ բոլորովին, կամ անցած տարուան ինքնութեան Թուղթերը չեն առած։

∴ Վերջերս Սուրիա վերադարձան չորս կին եւ մէկ այր, որոնք գործազրկութեան պատճառաւ չէին կրցած իրենց ընտանեկան պարագաները Ֆրանսա բերել տալ։ Կիներու համար տուփի գործը հետզհետէ կը բացուի։ Առաջ միայն ծանօթ վարժ կիներու գործ կուտար գործատէրը, իսկ այժմ սկսած է աւելի գործ հայթայթել։ Նոյնպէս բացուած է «ճանճ բռնելու Թուղթեր» պատրաստող գործարանը, ուր 8—10 հայ կիներ կ'աշխատին ժամ գինով, 6—10 ֆրանք։ Ֆրանսուհիները չեն սիրեր այս գործը։

Աստ-Ալոյ

ԵՐԵՒԱՆԻ մէջ սկսան այն շինութիւնները, որոնք ծրագրուած էին ամիսներէ ի վեր։

ՍԵՒԱՆԱՅ լիճին վրայ սկսած է ձկնորսութիւնը։ Որսը առատ է, մանաւանդ իշխան ձուկը։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Շաբաթ գիշեր, Ժուանվիլի Թէթ Նուարի սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Թէյասեղանը' ուր առաջին տարեդարձին առթիւ ներկայ էին հարիւրէ աւելի երեսեռ անդամներ, որոնք ընտանեկան չէն ու զուարթ մթնոլորտ մը վայելեցին։ «Մեր հայրենիքէն վերջ, որ երգուեցաւ միաբերան, Գ. Յակոբեան կոկիկ բանախօսութիւնով մը շեշտեց մարմնակրթութեան եւ ազգային ոգիին պէտքը։

Տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն մը եւ մէջ ընդ մէջ երգեր երգուեցան։

Կէս գիշերին վերջացաւ հանդէսը' խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի նոր վարչութիւնը որոշած է, պարբերաբար տալ դաշտահանդէսներ եւ մարզական մրցումներ այս տարեշրջանին։

Գեղամ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇՈՒՆԻՆ ՑԱՑԱՆՔԸ ԻՆՉ Է.— Առջի օր, արեւը իսկ կը քաշէր Փարիզի ծառուղիներուն ու արձաններուն։ Ամբողջ ժողովուրդը մեղուի պէս, Թափեր էր դուրս։ Անգլիացի աղջիկ մը, Օր. Հէլէն Թոմսըն, 19 տարեկան, առաւ իր շնիկը եւ պտոյտի ելաւ Էնվալիտի խաղաղ ծառուղիին վրայ։ Յանկարծ, հին փորձառութեամբ մը, հասկցաւ որ շնիկը փորի անհանգստութիւն մը ունի։

Կանգ առաւ եւ հրամայեց.

— Գնա ծառին տակ եւ աւարտէ' գործդ։

Շնիկը քաղքենի էր, չէր ուզեր' անպատշաճ ձեւեր առնել փողոցը մնացած, անտէր շուներու պէս։ Օրիորդը կը հրամայէր, շնիկը աչքերը կը բացախփէր, կարծես ըսել կ'ուզէր.

— Ամօ՛թ է, տիրուհիս։

Մարդ մը անցաւ մօտէն։ Դատական պաշտօնեայ մըն էր, որ գեղեցիկ Թղթապանակ մը դրած էր անութին տակ եւ հանդարտօրէն կը քալէր։ Յանկարծ սխալ քայլ մը առաւ եւ ինկաւ, Թղթապանակը նետուեցաւ հեռուն։

Քաղքենի շնիկը նետի պէս ցատկեց Թղթապանակին վրայ, կկուզ բռաւ եւ Թող տուաւ։ Հանգչած էր։ Յետոյ վազեց իր տիրուհիին մօտ։ Այդ միջոցին ոտքի կլած էր պաշտօնեան, տեսաւ որ Թղթապանակը աղտոտած է։ Կատղեցա՛ւ։ Օրիորդը խնդալէն կը մարէր։ Պաշտօնեան կը պահանջէր որ օրիորդը մաքրէ Թղթապանակը, աղջիկը կը մերժէր։ Մեղքը որո՞ւնն է, եթէ շունը քաղքենի փափկանկատութեամբ մը, Թղթապանակը ընտրած է իրեն յարմար։ Թերեւս շունը ըսել կ'ուզէր Թէ բոլոր մարդկային Թղթածրարները ա՛յդ արժէքը ունին։

Բազմութիւնը հաւաքուեցաւ, շրջանակ կազմեց։ Յանցաւոր շունը հասուրտաց ամենուն ոտքերը, բայց հողն անգամ չըրաւ պատահածին համար։ Եկաւ ոստիկանն ալ եւ տարաւ պաշտօնեան, աղջիկը եւ յանցապարտ շունը։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵԿԵՂԵՑԻՒՆ ՄԷՋ.— Տըլլէնի (Անգլիա) եկեղեցիին մէջ, կիրակի, պատարագի պահուն, քսանամեայ աղջիկ մը, Մաէի Մոհան դասին եւեւ կեցած կ'աղօթէր։ Մոմի պէս կը հատնէր եւ շրթները կը մրմնջէին անձկութեամբ մը, որ քիչ մը անօրինակ էր։ Յանկարծ ելաւ եւ մոմ մը վառեց։

Խորանին վրայէն պատարագիչը կ'աղաղակէր.

—... «Արքէք ի սմանէ ամենեքեան, այս է արիւն իմ, որ վասն ձեր եւ բազմաց հեղանի...»

Յանկարծ ժայթքեց արիւնի բոց մը աղջկան վիզէն։ Օրիորդը արագ շարժումով մը, ածելի մը հանած էր գրպանէն եւ ուժգին հարուածով մը ճեղքած էր իր վիզը։ Արիւնը առատօրէն հոսեցաւ եւ աղջիկը ինկաւ գետին։ Եկեղեցին, որ խուռնօրէն լեցուած էր, ճչաց սարսափի աղաղակներով։

Օրիորդը, զոր ուզեցին փոխադրել հիւանդանոց, մեռաւ եկեղեցիին դրան վրայ։

ՅԻՄԱՐ ՍԷՐ.— Պուասփէշէթի մօտիկ, Էրտ գիւղին մէջ, բանւոր մը մաւրճով յարձակեցաւ կնոջ մը, Ժօզէֆին Բօյնէրի վրայ, որ 20 տարի առաջ մերժած էր ամուսնանալ իրեն հետ։ Մուրճի երկու հարուածով պայ. Թեցուց կնոջ ճակատը։ Կինը, երերտկալով ինկաւ գետին, ոճրագործը հանեց դանակը եւ անխղճօրէն յօշոտեց, աղցան դարձուց դիակը։ Յետոյ փախաւ։ Անցորդները հետապնդեցին զայն։ Դաշտէ դաշտ, արտէ արտ կը վազէր, եւ երբ զգաց որ հետապնդողները պիտի ձերբակալեն զինք, պառկեցաւ երկաթուղագիծին վրայ այն պահուն, երբ շոգեկառքը կուգար հեռուէն։ Շոգեկառքը անցաւ. ոճրագործին գլուխը բաժնուած էր մարմինէն։

ԳՈՂԵՐՈՒ ԱՆԽԱՏԱՆՔԷՆ.— Գողերը, անցեալ առտու, մտան Սէնթ-Ուէնի ծառուղիին վրայ մեծ գործարան մը եւ երբ կը փորձէին փորը բանալ հսկայ դրամարկղին, աղմուկէն արթնցաւ պահապանը եւ մութին մէջ ուղղուեցաւ գրասենեակ։ Դէմը ելաւ գող մը, որ անմիջապէս կրակեց։ Պահապանը կլլեց գնդակը եւ ինկաւ գետին. կապարը մտած էր բերանը եւ ծոծրակէն դուրս ելած էր։ Ատրճանակին ձայնը լսելով վազեց դռնապանն ալ։ Սակայն արդէն փախած էին գողերը։

ՁԱՐԴ.—Տորտոնեը նահանգին Փալէմ գիւղակին մէջ երկու գրացիներ, Քրիսթօֆ եւ Շօպըրի, դատի մը պատճառով գժտուած էին իրարու հետ։ Պատկից էին իրենց դուռները, եւ կռիւը' անպակաս։ Նաքամ ցերեկին, Շօպըրի իր ընտանիքով գացած էր այգի, որ կը գտնուի Քրիսթօֆի անտառին քով։ Նոյն պահուն հասաւ Քրիսթօֆ եւ անմիջապէս բացաւ կռիւը։ Զուխտ մը հայհոյութենէ յետոյ, հանեց դանակը եւ մխեց Շօպըրի կողը։ Դժբախտ մարդը Թաւալեցաւ գետին։ Լեղապատառ կինը ուզեց օգնել իր վիրաւոր ամուսինին։ Քրիսթօֆ շարժեց բիրը եւ անխնայ զարկաւ կնոջ։ Օգնութեան աղաղակներ լսելով, դրացի հողագործ մը, Տրիւյար վազեց կնոջ ու զաւակներուն հետ։

Տրիւյար ուզեց անուշի կապել, սակայն ոճրագործը, արիւն կ'ուզէր տակաւին։ Եւ անյարմար նկատելով դանակը, վազեց գնաց հրացան մը բերաւ։ Կրակեց անոնց վրայ. Տրիւյար վիրաւորուեցաւ գլխէն եւ կուրծքին աջ կողմէն, զաւակը' ոտունքէն։ Քրիսթօֆ նորէն լեցուց հրացանը, գրպանը լեցուն էր փամփուշտով։ Այս անգամ կինը ըստացաւ գնդակը ձախ ուսէն։ Երբ փախան ու հեռացան անոնք, Քրիսթօֆ բոլորը նայեցաւ Շօպըրի, ուշքի եկած, հիւանդ կ'ապաստանէր։ Վազեց եւ տեսէն եւ գնդակ մըն ալ խրեց աջ կողքին։ Յետոյ, տեսնելով, որ տակաւին մեռած չէ, հանեց դանակը եւ ջարդեց, մինչեւ որ մեռաւ խեղճ հողագործը։

Գիւղացիները, այնքան սարսափած էին, որ չհամարձակեցան ձերբակալել։

Ոճրագործը փնտռեց իր կինը, որ վախէն փախած էր անտառ։ Այն ատեն, Քրիսթօֆ գնաց դպրոց, առաւ երեք զաւակները եւ տուն բերաւ։ Անոնց խմցուց մէկմէկ գաւաթ ըմպելի, յետոյ ըսաւ.

— Տղաքս, միշտ մտիկ ըրէք ձեր մայրիկին, հետեւեցէք անոր խօսքերուն։ Ես, ահա, մեռնելու կ'երթամ։

Եւ, իրաւ, գնաց մարագ, ու զերանէ մը կախեց ինքզինք։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ.— Թուլուզի մէջ մանկամարդ աղջիկ մը, Լիթանացի, ուսանող տարրաբանութեան, քննութեան պահուն չյաջողեցաւ լուծել բնալուծական հարցում մը' եւ զէշ նիշ ստացաւ։ Գնաց տուն, առաւ անպիտան այդ Թոյնը, որուն ուսումնասիրութեան նուիրած էր ինքզինք, եւ... խմեց։

Խմեց ու մեռաւ։

ԱՆՁՆԱՍՊԱՆԻ ՀԱՃՈՅՔ.— Առջի օր, Սէն-Պիւքիւֆալի անտառին մէջ, ծառի մը ճիւղերէն կախուած էր... տանձ մը։ Ժողովուրդը «տանձ» կ'ըսէ ապուշին։ Ուրեմն այդ տանձը, որ ծառէն կախուած էր ապուշ մարդ մըն էր։ Գրպանին մէջ գտնուեցաւ Թուղթի կտոր մը, որուն վրայ գրուած էր.

— Մի հարցնէք պատճառը, պարզապէս անձնասպան ըլլալ ուզեցի եւ կախեցի ինքզինքս։

Ուրեմն չխանգարենք մարդուն հաճոյքը եւ անցնինք։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (9)

ԿՈՒՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Քեզ կը վստահցնեմ որ ...ամուսնական պատիւդ, բնչ-...նուեւ կնոջդ առաքինութիւնը ...երբեք չպիտի վտանգուին։

— Ցիսուննեւեօթը տարեկան ...ես, ինչ քսան. նոյնքան մըն ալ ...քարկբիադ ըլլալու։ Այդ ...հանգիստ համեստ մը մէջ, Աճ-...էֆէնտի, բանը ուրիշ է։

— Ուրեմն, կնոջդ առաքինու-...թեան վրայ հաւատք չունի՞ս։

— Երբեք ակնօլը կրակին ...քով չէ դնելու։ Հաւատա իմ ...փորձառութեանս։

— Իմ կինը ... ժամադրու-...թիւն չպիտի տայ։

— Իսկ Զաքարիա՞ն, ո՞ր ...մը աղէկ, լուսանկարի՞ն ...ալ այդ մասին չխօսինք

Աճմէտ, կը քրտնիմ, իմ հանգիստիս եւ բարօրականիս համար, նուազ վտանգաւոր բան մը փնտռէ։ Ընտանիքը նուիրական է։

— Նոյն իսկ կասկածի՞ մըն մըն ալ գոհողութիւնը ընել չես ուզեր վեհապետդ։

— Սուլթանը իմ կնոջս հաւատարմութեան վրայ այնքան կը ծիծաղի, որքան իր առաջին փաթթոցին վրայ։

— Ձեռքէ համբոյր մը քսան եւ հինգ հազար ֆրանքի համար. ուղտենկօթիդ քզանզքովը չէ որ քիթդ կը սրբես. մտածէ' Եղեոս. խալամական օրէնքը' անպատուուած ամուսինին կը Թոյլատրէ պատժել յանցաւորները, բայց Ֆրանսական երդուեալ դատաւորներ անպարտ կ'արձակեն ամուսինը, որ իր կնոջ սիրահարը կը սպաննէ։ Եղեոս այլեւս մտիկ չէր ըներ. կը խորհրդածէր։ Յանկարծ լռութիւնը խզեց եւ իր մեղսակցին դառնալով, անոր հարցուց.

— Կ'երդուընե՞ս որ իսէնի առաքինութեան որ եւ է արատ չպիտի գայ։

— Ոչ մէկ արատ. պիտի գիտնայ միայն Թէ Զաքարիա զինքը կը սիրէ, ինչ որ զինքը չպիտի զարմացնէ, որովհետեւ արդէն այդ կարգի յայտարարութիւններ մը լսած ըլլալու է։ Մէկ անգամ միայն պիտի տեսնէ իր սիրահարը։

— Փորձէ տեսնենք։

— Զգէ որ արդէն յաջողած քեզ պիտի պարգեմ։

— Ոչ, գիտնալ չեմ ուզեր, համոզուած եմ որ մինչեւ ծայրը հրեթալու առիթը չպիտի ունենաս։

— Միայն Թէ Աճմէտ, գործը չգաձգուի։

— Կրնաս արթնամտութեանս վրայ վստահիլ։

Երկու մեղսակիցները իրարմէ բաժնուեցան եւ Աճմէտ' Ճաալ Ցիւվալի քով վերադարձաւ։

* *

— Սիրելի Ցիւվալս, Թերեւս շատ կրթիչ է Թանգարաններու մէջ պտտիլը, բայց միօրինակ է... համոյքին մէջ պէտք է զանազանութիւն մտնել։ Թանգարանները' յուցահանդէսներուն պէս չեն, կը ձեան անոնք եւ մարդ միշտ առիթը կ'ունենայ երթալ զանոնք տեսնելու։

— Ես ալ ձեր կարծիքէն եմ, Գ. Աղուրեան, հաւանեցաւ Ճաալ Ցիւվալ։

— Չէ՞ք կարծեր որ, սիրելի բարեկամ, ապագայի նկատումներով, աւելի օգտակար ըլլայ աշխարհիկ յարաբերութիւններ հաստատել։

— Իմաստուն մարդու պէս կը դատմաբանէք։

— Եթէ անպատեհութիւն մը չէք տեսներ, ինծի հետ կուգաք ընկերութեան մը մէջ պիտի մտնենք որ երբ դատակարգ, շատ լաւ է, բայց երբ ցեղ' խառնուրդ։

— Լէվանթէններ ալ կա՞ն։

— Թուրքեր, Ցոյներ, Պուլկարներ, Ռումանացիներ եւ գեռ աւելին ալ կայ...

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք։

— Հրաշալի կին մը...

— Աղուո՞ր...

— Սուլթանին հոմանուհիին պէս . . .

— Բայց շատ դարպասող ունենալու է։

— Ոչ. կոպիտ, նախանձոտ ամուսին մը ունի. կինը կը ձանձրանայ, կը մեղքնամ զինքը։

— Զմխիթարեցի՞ք զինքը։

— Արդէն սկսաք գլուխս տանիլ, երիտասարդ։

— Ո՜հ, Պարոն Աղուրեան ինքզինքիս Թոյլ չեմ տար այդ տեսակ բան մը։

— Ցո՞յն կին մըն է։

Ցիւվալ սկսաւ հետաքրքրուիլ եւ հարցաքննել կեղծ Հայը։

— Կ'ըսէք Թէ Ցո՞յն է. ո՞ր տեղէն։

— Իզմիրէն։

— Ինչպէ՞ս կը կոչուի։

— Իր մականունը չեմ գիտեր. Իսէն կը կոչուի։

— Իսէն կայսրուհին, մրմնջեց երիտասարդը, հրաշալի գեղեցկութիւն մը ունենալու է։

— Անխոհեմ, չըլլայ որ ինքզինքդ յայտնես, խրատեց Թուրքը հե՛ս, մանաւանդ զգուշացէք ձեր եղբայրներէն։ Բնաւ մի ըսէք Թէ ո՛վ էք։ Ըլլայես, ես, մտերմութէն ձեզի կը յայտնեմ Թէ' Հայ եմ, բայց երբ ընկերութեան մէջ մտնեմ երբ լէվանթէններու շրջանակ մը յաճախեմ, ինքզինքս երբ անհաշտ Թուրք կը ներկայացնեմ եւ կ'ըսեմ Թէ Աճմէտ կը կոչուիմ։

— Ինչո՞ւ համար։

(Շար.)

է, վեց մեռեալ եւ 15 վիրաւոր։ Եւրոպացիներէն ալ 6 հոգի սպաննուած են՝ 3 Անգլիացի, 1 Ամերիկացի, 1 Ֆրանսացի եւ 1 Իտալացի։ Վիրաւորուած են քանի մը հոգի։

Խօսելով Չինաստանի քաղաքական կացութեան վրայ, բսաւ թէ Շանկայի մէջ՝ միջազգային առանձնաշնորհեալ հողամասէն դուրս, համայնավար կառավարութիւն մը եւս կազմուած է, այնպէս որ յիշեալ քաղաքին մէջ կան երկու չինական կառավարութիւններ։

Առջի օր Ֆրանսայէն Շանկայ հասաւ Վանկ-Շինկ-Վէյ, ժողովուրդէն ճանչցուած իբրեւ երկրորդ Սըն-Եաթ-Սէն, որ պիտի ստանձնէ ազգայնական կառավարութեան կեդրոնական գործադիր մարմնի նախագահութիւնը։ Վանկի հետ երկար տեսակցութենէ մը վերջ, զօր. Շանկ-Քայ-Շէք յայտարարութիւն մը հրատարակեց, որով քաղաքական բոլոր գործերու ղեկավարութիւնը կը յանձնուի յիշեալին, իսկ ինքը միայն զինուորական գործերը պիտի վարէ։ Կը յուսացուի որ Վանկի իշխանութեան գլուխ անցնելով ազգայնական կուսակցութեան ներքին պառակտումները վերջ պիտի գտնեն։

Յունաստան եւ դրացիները

Յունաստանի արտաքին նախարար Միխալաքոփուլօս Թեսալիայի յայտարարեց թէ՛ ինչ կառավարութեան արտաքին քաղաքականութեան մասին.—

Կը ձգտինք խաղաղութեան եւ մեծ պատերազմէն վերջ դաշնագիրներու նուիրագործած գոյավիճակին պահպանման, Ազգերու Դաշնակցութեան հովանիին տակ։ Այդ պատճառով կը փափաքինք բարեկամական յարաբերութիւններ մշակել Թուրքիոյ հետ։ Բարեբախտաբար նոյն փափաքը կ'արտայայտուի միւս կողմէն ալ։ Ժամանակի ընթացքին անցեալը պիտի մոռցուի, եւ դիկտատորութեան օրով ստեղծուած մտահոգութիւնները վերջնապէս պիտի փարատին, մեր բռնած անկեղծ դիրքին շնորհիւ, երկու ժողովուրդներու խաղաղ ու տնտեսական գործակցութեան համար նոր դարագլուխ մը պիտի բացուի։

Պուլկարիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները բարելաւելու համար, առեւտրական առժամեայ դաշնագիր մը կնքեցինք։ Կը փափաքինք նոյնպէս վերահաստատել մեր վաղեմի բարեկամութիւնը Եուկօսլաւիոյ հետ, այն անհրաժեշտ պայմանով սակայն, որ նոյն անկեղծ փափաքը գտնուի միւս կողմն ալ եւ պայմանադիր կողմերու կատարեալ հաւասարութիւնը ճանչցուի։ Մեր դրացի պետութեան արտածումի եւ ներածումի համար ամէն դիւրութիւններ տալով հանդերձ, չենք կրնար զոհել սեր միւս իրաւունքներն ու պետական արժանապատուութիւնը։ Հասարակաց աւանդութիւնները եւ սերտ խնամութիւն մը մեզ կը միացնեն ալպանական ժողովուրդին։ Խորհրդարանը մօտ օրէն պիտի քուէարկէ Ալպանիոյ հետ մեր համաձայնագիրները։ Մենք անկեղծօրէն կը փափաքինք Ալպանիոյ հողային ամբողջութիւնը։ 1920էն ի վեր մեծ բաներ զոհեցինք մեր ազգային իրաւունքներէն ու բաղձանքներէն, ինչ որ ցոյց կուտայ մեր նպատակին՝ անկեղծութիւնը։ Մեծ պետութեանց եւ Ռումանիոյ հետ մեր յարաբերութիւնները շատ լաւ են։

∴ Վէնիզէլոս կը մերժէ շարունակել բանակցութիւնները Անգլիոյ հետ, հելլէն պատերազմական պարտքին մասին, յայտնելով թէ ոճիր պիտի ըլլար ընդունիլ Անգլիոյ առաջարկած ծանր պայմանները։

Հիճազի եւ Նէճտի թագաւորը

Ծիտտէէն Ապրիլ 3 թուականով կը հեռագրեն թէ վէհապետներու թագաւոր Իպնը Սուուտ ինքզինքը Հիճազի, Նէճտի եւ շրջակայ հողամասերու թագաւոր հռչակեց։ Ինչպէս յայտնի է, Իպնը Սուուտ 1924 Հոկտեմբերին Հիւսէյին թագաւորը եւ տղան Ալին Հիճազէն վտարելով կը տիրապետէր այդ երկիրներուն վրայ։

Ֆրանսա Սարտէնիան պիտի գրաւէ՞

Իտալական «Թէվէրէ» թերթը իր ապրիլ 4ի թիւին մէջ կը հրատարակէ երկար յօդուած մը՝ ցոյց տալու համար թէ Ֆրանսա յարձակում մը կը պատրաստէ Իտալիոյ դէմ։ Կ'ըսէ թէ 7—8000 Սենեկալցիներ Քորսիքա ցամաք հանուած եւ դէպի հարաւ ղրկուած են։ Մասնաւոր սպաներ ամէն օր դասախօսութիւններ կուտան Սենեկալցիներուն, Սարտէնիոյ եւ իր բնակչութեան մասին, զոր շատ վայրենի ցոյց կուտան, քանի որ անոնց դրօշակին վրայ կան չորս Մաւրիտանացիներու կտրուած գլուխները։ Երկիրը խիստ հարուստ է եւ կիները շատ գեղեցիկ են ու ցանկայարոյց...։ Սպաները իրենց ձեռքն ունին մանրամասն քարտէսներ՝ խորհրդաւոր նշաններով։

Պոլսոյ թերթերն ալ արտառոց լուրեր կը հրատարակեն։

Նախագահին ճամբորդութիւնը

Հանրապետութեան Նախագահ Պ. Կաստոն Տումէրկ դէպի Ֆրանսայի հիւսիսը ճամբորդութիւն մը կատարելէ վերջ Փարիզ վերադարձաւ Այցելեց Լիլ, Թուրքուան, Հազպրուք, Տէօնքէրք. ամէն կողմ ժողովուրդը խանդավառ ընդունելութիւն ըրաւ Նախագահին։

Իրեն կ'ընկերանային ծովային նախարար Ժօրժ Լէյկ, առեւտրական նախարար Պօքանովսքի, երկրագործական նախարար Քէօյլ եւ ուրիշներ։

Անգլիոյ արհեստկց. միութիւնները

Անգլ. կառավարութիւնը հրամանագիրով մը կը սեղմէ արհեստակցական միութեանց (Trade Unions) իրաւունքները ընդհանուր գործադուլի առթիւ։ Ամէնէն կարեւոր յօդուածը այն է, որով ընդհանուր գործադուլը ապօրէն պիտի նկատուի, երբ խնդրոյ առարկայ ճիւղի քաղաքականութեան ուժ տալէ տարբեր նպատակի կը ձգտի, ճնշում կը բանեցնէ կառավարութեան վրայ եւ կամ կը սպառնայ հասարակութեան։ Ուրիշ խօսքով, այսուհետեւ ամէն ընդհ. գործադուլ ապօրէն պիտի նկատուի։

Երկրորդ յօդուածով կը պաշտպանուին ընդհ. գործադուլներու չմասնակցող բանուորները։ Երրորդով կը խստացուին բանթողներու ձեռք առնելիք սպառնական միջոցներուն դէմ դրուած արգելքները։

Արհեստակցական Միութեանց ձուլումը

Յունուարին C. G. T. U.ի Գործադիր կոմիտէն C. G. T.ի վարչական մարմնին առաջարկած էր բանուորական այս երկու կազմակերպութիւնները դարձեալ միացնել։ Հինէն ի վեր Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունէր միայն Աշխատանքի Ընդհանուր Դաշնակցութիւնը (C. G. T.), սակայն քանի մը տարի առաջ, համայնավար տարրերը պառակտեցին այդ մեծ կազմակերպութիւնը, որ այս ձեւով երկուքի բաժնուեցաւ, եւ զատուողները առին C. G. T. Unitaire անունը։

Այս վերջիններու միութեան առաջարկին, C. G. T.ն պատասխանեց որ եթէ հեռացածները վերադառնան մայր կազմակերպութեան գիրկը, միութիւնը կը գոյանայ։

C. G. T. ի ազգային կոմիտէն այս օրերս նիստ կը գումարէ, մասնակցութեամբ 35 ճարտարարուեստի դաշնակցութեանց եւ 72 նահանգային միութեանց։ C. G. T. U.ի կողմէ Կուրտօ իբրեւ պատուիրակ ներկայացաւ այս ժողովին եւ կարդաց գրաւոր յայտարարութիւն մը, որուն մէջ կ'ըսուէր թէ իրենք պատրաստ են հաւաքաբար մտնել C. G. T.ի շարքերուն մէջ։ C. G. T. U.ն կը ներկայացնէ 2500 սէնտիկաներ 525,000 անդամներով։ Իբրեւ պայման կ'առաջարկուի կարծիքի եւ քննադատութեան ազատութիւնը ընդունիլ սկզբունքով եւ ջնջել արտաքսումի համար տրուած որոշումները։

Ինը հոգինոց յանձնախումբ մը կազմուեցաւ այս առաջարկը ուսումնասիրելու եւ պատասխանը խմբագրելու համար։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ «ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ»Ն

Յարդգողի յառաջիկայ գրական երեկոն, վաղը Հինգշաբթի, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը։ Դերասան Ա. Շահխաթունի պիտի զառախօսէ Արդի Թատրոնին եւ սինէմային մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

Սամաթ-Նովան յաջորդ Հինգշաբթի։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ կիրակի 10 Ապրիլ, ժամը 2ին, 12, Րիւ լ'Աթլաս, Մէթրօ Պէլվիլ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ զեկուցում։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Ուսանողական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ուկէսին Ֆլօրիայի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի ենթակոմիտէի վիճաբանական ընդհ. ժողովը՝ Շաբաթ 9 Ապրիլ երեկոյ ժամը 8.30ին Թասսոսի սրահը, 131 Faubourg du Temple։ Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Յ. Ամատունի։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Գասամեկան միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1ին Րիւ Րէփիւպլիք 65, սրահին մէջ։ Օրակարգ՝ վարչութեան նոր ընտրութիւն։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջանային կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» եւ «Ռոստոմ» խումբերու բոլոր ընկերները՝ վաղը Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին։ Զեկոյց՝ շրջ. կոմիտէի կողմէ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն կը հրաւիրէ «Իշխան», «Վարդգէս», «Վարուժան» եւ «Վահագն» խումբերու բոլոր ընկերները Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին։ Զեկոյց Շրջ. կոմիտէի կողմէ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Ցէքազվիլ, Յ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Մարսէյլ, Լ. Մ.— Ստացանք երարը։

Քան, Գ. Կ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Առնուվիլ-լէ-Կօնէս, Վ. Ճ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Մոնփէլիէ, Ա. Ն.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Ճիպութի, Ս. Գ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

Թրիէսթէ, Ասպետ Ե. Ա.— Ստացանք 200 ֆրանք։

Մարսէյլ, Յ. Ժ.— Ստացանք 220 ֆրանք։ Կարգադրեցինք։

Գուլօներ, Ա. Խ.— Ստացանք 30 ֆրանք։

Վօքլէն, Պ. Մ.— Գիրքերը ղրկած ենք ձեր հին հասցէին։

Լանըմըզան, Մ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՍԱԿԱՐԱՆ

5 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիա,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Ոսկի	L. Trq.
Թրք. ոսկի	»
Մէճիտիէ	Medjidie
Պուլկար 100 ...	Leva
Դրաքմէ	Drachme
Լիր	Lire
Պելճ. ֆրանք	Frc. Belge
Զուից.	Frc. Suisse
Լեյ 100 ...	Ley
Չերվոնեց	10 Roubles or

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.
»	II
	III
Թուրքիոյ Լոթ.	Lots turcs

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	2 Դ.	...	140 Ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 Ֆ.	200 Ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration Խմբագրութիւն { 206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-62

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ԱՊՐԻԼ 1927

7 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 305

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՆՐԱՆՈՒ ԽՕՍՔ

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ՃԻԳԸ

Ամէն տարի այս օրերուն, Վասպուրականի հայրենակիցները հպարտութեամբ կը յիշեն Ապրիլեան մեծ հերոսամարտը, որուն երկունքը սկսաւ 1915 Ապրիլ 4ին, յանգելու համար Ապրիլ 7ի կռիւին։

Այխարհէ աշխարհ թափառական, անոնք չեն մոռնար այդ ճակատագրական օրերուն մղուած պայքարը, որ այնքան պայծառ հորիզոն մը բացաւ մեր ազատագրական մարտնչումի ճամբուն վրայ։

Կարծ տեւեց արդիւնքը։ Գիտենք։ Բայց մնտաասանրորդ ժամու իմաստութիւնը չէ որ պիտի ճշդէ այս կարգի դէպքերու իրական արժէքը։ «Եթէ այսպէս ըլլար, այնպէս կ'ըլլար»ի դէպքերը կարելի է արժեցնել սրճարանի մը անկիւնը, բայց ոչ ազգերու պատմութեան առջեւ, որ ունի իր բնական եւ յաւերժական եւեւէյքները։

Դիւրի՛ն է տասը - տասներկու տարի յետոյ եղած արդիւնքը դատելով, ափսոսալ, մեղադրանքներ հիւսել եւ խելք ծախելու վճիռներ արձակելէ առաջ, պէտք է աչքի առջեւ բերել ու ապրիլ, յիշել այն վայրկեանը ուր պայթեցաւ Վասպուրականի ապստամբութիւնը, հակառակ համբերութեան բոլոր փորձերուն։ Այն օրուան ականատեսներէն շատ-շատերը ողջ են այսօր, եւ կրնան վկայել թէ կարելի՞ էր խափանել չարը, առանց պոռթկալու, եւ լաւագոյն ելքի մը յանգելու վստահութեամբ։ Կարելի է անվերջ վիճիլ, բայց տարրական պարկեշտութիւնը կը պահանջէ դէպքերը ներկայացնել այնպէս ինչպէս ծագած են, եւ տղամարդու պէս բաժնել ոչ միայն փառքը, այլ եւ պատասխանատուութիւնը։ Ազատագրուած Վասպուրականի քաղաքապետութիւնը ստանձնելէ յետոյ, մարդիկ որքա՜ն անհրաժեշտ պէտք է ըլլան, զանազան «յուշ»եր կարկտելու եւ մոռցուած կորսուած մեռելներու կոնակէն փուշեր մխելու համար։ Այն ալ՝ տասներկու տարի յետոյ, ռազմադաշտէն փախստական հեռու, լուսացնցուղ Փարիզի պողոտաներուն վրայ…։

Իւ այս տխուր գիծը՝ ամէն տեղ, ամէն դէպքի մէջ որ տեղի յանգեցաւ։

Այսօրուան իմաստուններն ու դատաւորները աւելի կամ պակաս համեստ, համակիր, գործակից էին կամաւորական շարժման։ Անոնք առաջին շարքերուն վրայ կը գտնուէին, ծափերով Հայաստան պահանջելու համար, եւ Փարիզի ազգային համագումարները կը դղրդացնէին ազգասիրակա՛ն ճառերով։ Անոնք պայթակցութեան ճիչեր կ'արձակէին, երբ Դաշնակցութիւնը իրենց չափ յափշտակութեամբ չէր հնչեցներ «ձայնկամ տեսնել զիմ Կիլիկիա»ն, թէեւ յետոյ կը միանար խմբաւանին, միացեալ ճակատը պահելու համար։ Անոնք վերջապէս կը տեղային, եթէ լսէին թէ Դաշնակցութիւնը տրամադիր է Վան-Ալաշկերտով գոհանալու։ Իւ վերջապէս, անոնք ամենակ էին բոլոր անցուդարձերուն, համաձայն էին կատարուած գործողութեանց, երբ ծագեցաւ 1920ի Մայիսեան արկածախնդրութիւնը՝ Հայաստանը պոլշեւիկացնելու համար, երբ Մոսկուա վերջնագիր տուաւ, երբ Թուրքերը արշաւեցին, հինգ ամիսներով, երբ պայթեցաւ 1921 Փետր. 18ի յեղափոխութիւնը, երբ Դաշնակցութիւնը հաստատ կը մնար միացեալ Հայաստանի տեսակէտին վրայ, երբ…

Համաձայն էին… մինչեւ Լօզան, իրենց «ազգի փառք ու պարծանք» դիւանագէտներով եւ հրապարակագիրներով։

Իսկ այսօր,—կը ծաղրեն եւ կը հայհոյեն, կը սողան ու կը ցեխեն, մինչեւ ցնոր տնօրինութիւն։

Թող անրնական չհամարուի այս շեղումը, պատմական դէպքի մը տարեդարձին առթիւ։ Մենք երկիւղածութեամբ խոնարհելով Վասպուրականի ինքնապաշտպանութեան հզօր ճիգին առջեւ, կ'ուզէինք երեւան հանել անարգ երեւոյթ մը։ Այդ անխղճութիւնը կը սպառնայ ո՛չ միայն ծաղրելի դարձնել նման փորձերը, այլ եւ ջլատել գիտակցութեան, դիմադրութեան եւ ինքնավստահութեան ինչ առաքինութիւն որ Ճ.ացեր է այս տարաբախտ ժողովուրդին մէջ։ Այլասերել, ամբարոյացնել նոր սերունդը, փոխանակ ներշնչելու զայն առողջ թելադրութիւններով։

Ապրիլեան հերոսամարտը՝ դրուագ մըն է միայն, փառաւոր մէկ հանգրուանը այն երկար, տաժանելի եւ աննման Ճիգին որ ազգային ազատամարտ կը կոչուի։

Իւ միայն Վասպուրականցիներուն պարծանքը չէ այն, այլ մեր հասանքի։

Այս կարգի դէպքերը իրենց տեղական հանգամանքներէն զատ, ունին ազգային արժէք, իբրեւ արտայայտութիւնը համաժողովրդական գիտակցութեան եւ կամքի։ Անոնք ապացոյցներ են թէ ամէնէն յուսահատական պահերուն ալ, աշխարհէն լքուած, լերան մը ստորոտը, այս ժողովուրդը կրնայ հրաշքներ գործել, փոխանակ խուճապի մատնուելու, կամ անճար տեղիտալու, մինչեւ դանակը ոսկորին դպիլը։

Իւ փաստ է որ, վհատելու, կքելու, գլխուն մոխիր ցանելու տրամադրութիւնը այնքան ազդած չէ այս ժողովուրդին վրայ, իր լեռներուն եւ գետերուն մէջ, որքան անոնց վրայ որ հեռու ապրին ժողովուրդէն ու անոր հարազատ միջավայրէն, եւ անտեղիութեան գոհարներ կը ցանեն կանանչ սեղաններու վրայ։

Թող իմանան, վերջապէս, թէ չի հարկին, ապրիլ գիտնալու վկայութեան նշանախօսք մըն է Ապրիլեան տարեդարձը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ-ՊՈԼՇԵՒԻԿ ՍԻՐԵՐԳԸ

Թուրքեւռուս առեւտրական դաշնագրին կնքման առթիւ, Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ն ալ ցնծութեան մէջ է։ Մարտ 16 Թուականի խմբագրականին մէջ, Անդրկովկասի կեդր. կոմիտէին հայատառ օրկանը կը շեշտէ.

— «Խորհրդային - Թրքական առեւտրական պայմանագիրը կնքուեցաւ Մարտ 11ին։ Արեւմտեան գիշատիչներու, առաջին հերթին Անգլիոյ ակնկալութիւններն ու այդ նպատակով նիւթած ոտնձգութիւնները զուր անցան, առանց հետեւանքի։

«Խորհրդային - Թրքական առեւտրական դաշնագրին կնքումը ունի խոշոր քաղաքական նշանակութիւն։ Այդ նշանակութիւնը կը շեշտէ եւ ժողովրդական կուսակցութեան ձախ թեւի օրկան «Իէֆիւպլիք»ը (Պոլիս), որ կը յայտարարէ, թէ առեւտրական դաշնագիրը կը միացնէ երկու հարեւան յեղափոխական ժողովուրդները»։

«Անգլիական հատուածականներու կատաղի կռիւը Խորհրդային Միութեան դէմ, անգլիական կառավարութեան մեծամասնութիւն Իտալիոյ, Թուրքիոյ դէմ կազմակերպուած դաւադրութիւններու առթիւ, ինչ կասկած, որ պէտք է ստիպէին թէ մեզ եւ թէ Թուրքիան դտնել այն ընդհանուր լեզուն, այն բարեկամական կամուրջը, որ անհրաժեշտ է Արկու երկիրներուն։

«Այս դաշինքը փարատեց մեր թշնամիներուն ունեցած շատ յոռի սպասելիքները Թուրքիոյ եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ եւ Արեւելքի մէջ ստեղծեց կուռ միութիւն մը երկու աշխարհակալութեան շրջանակէն դուրս աշխատող ու Արեւելքի ազատագրութեան համար մարտնչող պետութիւններու միջեւ»

ՇԻՐԱԿԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Խորհրդային Թերթերը կը գրեն թէ Ալեքսանդրապոլի վերաշինութեան աշխատանքները առաջ կը տարուին։ Կայարանին մէջ շինուած են արդէն 10 փայտէ շէնքեր, 80 սենեակով, նաեւ երկյարկ քարէ շէնքեր։ Քաղաքին քանդուած շէնքերու ատաղձները հետզհետէ կը հաւաքեն մթերանոցներու մէջ։ Շինութեանց առաջին շրջանի ամբողջ նիւթերը ապահովուած են։ Քաղաքին կիսակործան շէնքերը պիտի քանդուին ամբողջովին եւ քաղաքին համար պիտի գծուի տարբեր յատակագիծ։

ՏԱՍԸ ՀՈԳԻ ԽԵՂԴՈՒԱԾ

Սէնթ Էթիէնէն կը հեռագրեն Ապրիլ 5 թուականով.— Ցանցառ արկած մը պատահեցաւ երէկ իրիկուն, Լուար գետին վրայ։ Վեց հողագործներ նաւակ նստած էին, որ կը պարունակէր նաեւ երեսունի չափ կապոցներ, իւրաքանչիւրը 40 քիլօ ծանրութեամբ։ Ֆինէի Թումբին մօտ, նաւակ մտան նաեւ չորս հոգի։

Մարդ եւ բեռ համագումար կը կշռէին 2000 քիլօ։ Նաւակը գետին մէջտեղը հասած էր, երբ յանկարծ կքեցաւ եւ կամաց կամաց խորասուզուիլ սկսաւ։ Դժբախտ ճամբորդները յուսահատական կանչեր կ'արձակէին, բայց ի զուր։ Միայն մէկը լողալ գիտէր եւ փորձեց ջուրը նետուիլ, բայց իր ընկերները իրեն կառչեցան եւ ամէնը մէկ ջրամոյն կորան։

Հակառակ կատարուած խուզարկութեանց, ոչ նաւակը գտնուեցաւ, ոչ ալ տասը դիերը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Իտալեւմաճառ դաշինքը

Երէկ Հռոմի մէջ Մուսոլինիի եւ կոմս Պէթլէնի միջեւ կնքուեցաւ իտալեւմաճառ բարեկամական դաշնագիրը։ Նոյնպէս ստորագրուեցաւ համաձայնագիր մը, որով Մաճառներուն դիւրութիւններ կը տրուին Ֆիումէի նաւահանգիստէն օգտուելու համար։

Իտալերէն թերթերը այս առթիւ կը շեշտեն Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ վարչաձեւերու նոյնութիւնը։ «Թրիպունա» կ'ըսէ թէ ֆաշիստ Իտալիա կը գնահատէ Հունգարիան, որ յաղթահարեց պոլշեւիկեան վտանգին եւ Իտալիոյ նման մասոն ընկերվարականներու հալածանքին ենթարկուած է։ Երկու երկիրներն ալ նոյն կերպով կ'ըմբռնեն Եւրոպայի անցուցած տագնապը եւ ունին նոյն կորովը՝ առնականօրէն յաղթելու համար անոր։

«Լավօրօ» դիտել կուտայ թէ Մուսոլինի եւ կոմս Պէթլէն իրենց մեծ հմայքին շնորհիւ յաջողեցան իրենց երկիրներուն մէջ արգիլել վտանգաւոր ազդեցութիւնները եւ իրենց համար նպատակներ գծեցին։ Իտալիա 'միշտ պաշտպանած է Հունգարիան եւ զայն փրկած' միջազգային զինուորական հակակշիռէն։

Նախարարական խորհուրդին նիստին մէջ Մուսոլինի հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

Նախորդ ժողովին մէջ յայտարարած էի թէ ներքին կացութիւնը խիստ գոհացուցիչ է։ Մէկ ամսուան ընթացքին Իտալիոյ ոչ մէկ կողմը խաղաղութիւնը խանգարող ո եւ է դէպք պատահեցաւ։ Ժողովուրդը իր հանդարտ եւ արդիւնաբերող գործունէութիւնը շարունակեց կանոնաւորապէս։ Նորագիր ֆաշիստներու վերջին ցոյցը խիստ կարգապահութեան մէջ տեղի ունեցաւ, ինչ որ մեզի այն վստահութիւնը կը ներշնչէ թէ մեր սկզբունքներով դաստիարակուած նոր սերունդները մեր վարչաձեւին համար կեանքի ու կորովի մշտաբուխ աղբիւր մը պիտի դառնան։

Մուսոլինի յետոյ խօսեցաւ միջազգային կացութեան, շուրջ, մանաւորապէս ծանրացաւ իտալեւսերպ վէճին վրայ։ Պարզեց նաեւ Հունգարիոյ հետ Իտալիոյ բարեկամական յարաբերութիւնները, որոնք կը նուիրագործուին նոր կնքուած դաշինքով։

Ինքնութեան թուղթերու խնդիրը

Համայնավար երեսփոխան կասթօն Միւլլէր երեկ, ժողովի առջի օրուան նիստին մէջ Ներքին Նախարարին ուշադրութիւնը հրաւիրեց այն դժուարութեանց վրայ, որոնց կը հանդիպին Ֆրանսայի մէջ աշխատող օտարականները իրենց ինքնութեան թուղթերը նորոգելու համար։ «Իրականին մէջ ըսաւ, այս խեղճ մարդոց համար ճշմարիտ չարչարանք մըն է իրենց ինքնութեան թուղթը նորոգելը։ Հազուագիւտ են այն գործատէրերը, որոնք վեց ամսուան աշխատանք ապահովեն օտար բանւորին։ Ցաճախ մէկ ամիս պայմանաժամով ինքնութեան թուղթի առժամեայ ստացագիր մը կը տրուի, եթէ մէկ ամիս վերջ, բանւոր մը գործ չգտնէ, Ֆրանսայէն արտաքսուելու վտանգին կ'ենթարկուի։ Աւելէ զատ ներկայիս տարբեր արհեստ ունեցողներու ինքնութեան թուղթերը կը գրաւուին։

Համայնավար երեսփոխան յիշեց բազմաթիւ օրինակներ ու պահանջեց որ գործազուրկներուն ինքնութեան թուղթը ձրի տրուի, իսկ 375 ֆր. վճարող բանւորներու դրամը վերադարձուի։ Յետոյ աւելցուց.

— Դուք կը չարչարէք այն օտար բանւորները, որ սէնտիքաներու ժողովին կ'երթան եւ C. G. T. U.ի անդամատետրը ունին իրենց գրպանը։

Ներքին Նախարար Ալպէռ Սարօ պատասխանեց թէ հաւանաբար սխալներ կը պատահին երեք միլիոն օտարականներու ինքնութեան թուղթ տրուած ատեն։ Յետոյ ըսաւ թէ օտարականներու մէջ զանազանութիւն պէտք է դնել, որովհետեւ օտարականներ կան, որ «վտանգաւոր սերմեր կը կրեն»։

— Երբ օտարականները Ֆրանսա կուգան հոն փնտռելու համար ապրուստի այնպիսի պայմաններ որ իրենց երկրին մէջ չեն գտներ, չեմ ընդունիր, որ անոնք այստեղ խռովարարներ, գրգռիչ գործակալներ եւ գործադուլ սարքողներ դառնան։ Անոնք պէտք է յարգեն զիրենք հիւրընկալող երկրին օրէնքները։

Ամէն անգամ որ անոնք փորձեն օրէնքի հակառակ գործել, զիս եւ իմ ոստիկանութիւնս իրենց դէմ պիտի գտնեն, եզրակացուց Նախարարը։

Կասթօն Միւլլէր կրկին պահանջեց, որ համայնավար ձգտում ունեցող սէնտիկայի օտար անդամները չհալածուին։

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դրամատուները

Ժամանակէ մը ի վեր բանակցութիւններ կը կատարուէին Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պետական դրամատուներուն միջեւ՝ պարտքի խնդիրը կարգադրելու համար։ Անգլիոյ դրամատունը Պանք տը Ֆրանսի կանխավճար բրած էր՝ հարիւրին 6 տոկոսով, փոխարէն իբրեւ երաշխաւորութիւն ստանալով 18.350.615 ստերլին ոսկեդրամ։ Պանք տը Ֆրանսի տնօրէն Մօրօ Լոնտոն երթալով առաջարկեց Անգլիոյ դրամատան վճարել, առանց պայմանաժամի, մնացեալ պարտքը 33 միլիոն ստերլին։

Լոնտոնէն հեռագիր մը կ'ըսէ թէ այս առաջարկը ընդուն-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՏԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ հայ համայնքականներուն ներքին տագնապը կը շարունակուի, թէեւ չկան նոր դէպքեր։ Պատրիարքարանը միշտ կը մնայ Նազլեան գերապայծառի տրամադրութեան տակ, իսկ ընդդիմադիրները ուրիշ տեղ կը կատարեն իրենց խորհրդակցութիւնները.

Պապալեան նուիրակը Պատրիարքարան այցելելով, ցաւակցութիւն յայտնած է Նազլեան գերապայծառի եւ աւելցուցած է թէ «Ս. Աթոռը երբեք չպիտի լքէ զինքը իր արդարացի իրաւանց պաշտպանութեան մէջ»։ Այս այցելութենէն յետոյ, Պատրիարքարանը որոշած է աւելի համառ մնալ ընդդիմադիրներուն հանդէպ։

Ընդդիմադիրներն ալ, իրենց կարգին յայտարարութիւն մը հրատարակելով, կ'ազդարարեն թէ «ուխտած են պայքարիլ պաշտպանելու համար հասարակութեան արդար իրաւունքները։»

Ինչպէս կը սպասուէր, Թուրք մամուլը ուշադրութեամբ կը հետեւի այս պայքարին եւ կը հրահրէ կիրքերը, յայտնելով թէ փոքրամասնութեանց կրօնաւորները չեն ուզեր ենթարկուիլ աշխարհական իշխանութեան։ Շիտակութեան համար սակայն կ'արտատպենք «Ազգամ»ի մէկ հատուածը՝ Հայոց Պատրիարքարանի գործերու մասին.—

«Հայերու ընտրական գործերն ալ տարիէ մը ի վեր կը ձգձգուին։ Ցեղապաշտ Արսլանեան էֆ.ն ալ նոյն ձեւով կը յետաձգէ եւ չի գործադրեր հայ մտաւորականներուն ընտրութեան մասին բրած պահանջը։ Կը տեսնուի թէ ընտրութեանց ձգձգումը դէպքերու տեղի կուտայ, իսկ այս դէպքերուն պատճառն է այն ընդդիմութիւնը, զոր կրօնականները կը փորձեն մտաւորական դասին դէմ։ Կարգ մը հոգեւորականներուն մտահոգութիւնը այն է թէ, իրենց անցեալը քննութեան պիտի ենթարկուի.»

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԲԱԺԻՆԸ.— Անդրկովկասի մէջ բանւորական բնակարաններու շինութեան համար յատկացուած է 7,215,000 ռուբլի, որուն 2,400,000 ռուբլին պիտի գործածուի արդիւնաբերական շինարարութեան, 850,000 ռուբլին՝ ճամբաներու եւ հաղորդակցութեանց աշխատանքներու համար, իսկ մնացած գումարը պիտի բաժնուի այսպէս.— 1,863,000 ռուբլի՝ Ատրպէյճանի, (հարիւրին 48), 1,189,500 ռուբլի՝ Վրաստանի (հարիւրին 30), 911,950 ռուբլի՝ Հայաստանի համար (հարիւրին 23)։

ՕՁԸ ՓԱԽԱ՛Ւ.— Կիրակի օր, կենդանաբանական պարտէզին մէջ սարսափ էր տիրած։ Անհարկու օձ մը, որ չորս մեդր երկարութիւն ունի, կոտրած էր իր վանդակին ապակին եւ պտոյտի գացած էր։ Պաշտօնեաները ամբողջովին պաշարեցին տաղաւարը։

Նախ կարծուեցաւ որ օձը կերած է իր օձ ընկերը, ինչպէս պատահած է Լոնտոնի կենդանաբանական պարտէզին մէջ։ Սակայն վախն ի վախը եւ երկար փնտռտուքներէ յետոյ պահապանները տեսան որ օձը գդումի զալարահայսի պէս (պէօրէք) պլորուեր՝ կը քնանար ջեռուցիչին տակ։ Երեւի, իր վանդակին մէջ մսեցաւ եւ գնաց տաքնալու, վախէն մսեցնելով պահապանները։ Նոր ու աւ ամուր վանդակի մը մէջ տեղաւորեցին զայն այս անգամ։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ 12ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

(1915 ԱՊՐԻԼ 7 -- 1927 ԱՊՐԻԼ 7)

ԿԱՄՔԻ ՅԱՂԹԱՆԱԿ

Ակնարկ մը Վասպուրականի 1915ի Ապրիլեան ինքնապաշտպանութեան կռիւներուն վրայ, որքան կազդուրիչ նոյնքան դաստիարակիչ է մանաւորապէս մեր յետպատերազմեան սերունդին համար։

Ժամանակի անջրպետը դեռ կարճ է, շատ կարճ, առանց կիրքի եւ անկողմնակալութեան վերագնահատելու համար Վասպուրականի կռիւներու պատմութիւնը։ Դեռ տարի մը առաջ, այս առթիւ մամուլին մէջ երեւցած աշխատութիւն մը, պատճառ դարձաւ երկար եւ անհանդուրժելի բանակռիւի մը, եւ գտնուեցան հայ մարդիկ, որոնք չփարմրեցան քաշքշել այնպիսի մեռելներ, որոնց նմանները սերունդէ սերունդ կը յիշատակուին տարբեր ժողովուրդներու մէջ։

Ժամանակը պիտի գայ անշուշտ, իր անաչառ վճիռը տալու ափ մը հայութեան կողմէ մղուած այդ հերոսական պայքարին, որ ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ՝ ըմբոստացումի ամէնէն բնական եւ արդար պոռթկումը իր գլխին սպառնացող դահիճին դէմ։

Առանց այդ լրիւ եւ ամբողջական գնահատման ալ, Վասպուրականի ինքնապաշտպանութեան կռիւները, ունին բազմաթիւ ծալքեր, դաստիարակիչ ու արժէքաւոր, որքան այսօրուան, նոյնքան եւ վաղուան մեր պայքարներուն համար։

Քար կը դնեմ բազմապիսի զգացումներու վրայ, որոնք գիս կը յուզեն այս օրերուն։ Կը մոռնամ շատ սիրելի մանրամասնութիւններ, եւ կ'ուզեմ անգամ մըն ալ լուծել գաղտնիքը այն անկնելի յաջողութեան, զոր տարաւ կռուող ժողովուրդը, թուրք իշխանութեան դէմ։

Չեմ գերագնահատեր մեր ունեցած եւ չունեցած առաքինութիւնները։ Չեմ գերագնահատեր մեր ռազմական պատրաստութիւններն ու կարողութիւնները, որովհետեւ ինչ ուժ ալ մէջտեղ հանած ըլլայինք, արժէք չէր կրնար ունենալ թշնամիի մը համար, որ կազմակերպուած պետութիւն էր, ուժեղ եւ ինքնիշխան։

Չեմ ուզեր նոյնպէս գերագնահատել անհատներու դերը այդ պայքարին ամբողջութեան մէջ, երկիւղած յարգանք վերապահելով անոնց հանդէպ, որովհետեւ բազմաթիւ դէպքեր կան, երբ անվիճելի ղեկավարներու գոյութիւնն իսկ չէ կրցած ապահովել յաղթանակը։ Ու ինծի կը թուի նաեւ թէ ճիշտ չպիտի ըլլար մեր յաղթանակը բացատրել միայն մեր ղեկավարներու անվիճելի արժանիքներով։

Քառամսօրեայ այդ անհաւասար պայքարի յաջողութեան մէջ, հայ կամաւորական ուժերու դերը շեշտելով հանդերձ, ինծի համար կայ ու կը մնայ մէկ անժխտելի իրողութիւն.— Այդ վասպուրականցիի վճռականութիւնն էր, առողջ բնազդը, մահուան սպառնալիքին դէմ միակամ գործելու գիտակցութիւնը, օժտուած գերազանցօրէն ծարաւապաշտ ու անկաշառ ղեկավարներով։

Վասպուրականցին կրցաւ ժամանակին տեսնել իրեն սպառնացող վտանգը, չծածկեց իր դէմքը մահուան դէմ եւ ընդհակառակն մահուան սպառնալիքով սպառնաց մահուան վճռին։

Ժողովրդական այս առողջ, այս պայծառ գիտակցութիւնն էր նաև՝ այն կարեւոր շաղախը, որմէ դիմադրական ուժը կերտել կարողացան, բուն ժողովուրդէն ծնած վարիչները։ Ժողովրդի եւ իր ղեկավարութեան համ երաշխութիւնը, համրաշխութիւնն էր այն հսկայ ուժը որ ապահովեց ափ մը «Հպատակ» հայութեան փրկութիւնը։

Ու այսօր, տասներկու տարի ետք, այս գիտակցութիւնով է աւա, որ կ'ուզեմ ողջունել Վասպուրականը, իր Ապրիլեան կռիւներով։ Այս գիտակցութեամբ կը գերագնահատեմ ժողովուրդը, ու կը սիրեմ Արամն ու Վռամեանը, Իշխանն ու Պուլկարացի Գրիգորը, Հայծակ-Առաքելն ու Եկարեանը եւ այն բոլորը, որոնք ոչ միայն բառերու արտայայտիչն եղան ժողովուրդին այլ եւ կրցան այդ ժողովուրդը դարձնել գիտակից իր ուժին։

Եւ այսօր, երբ ամէն ինչ մռայլ գոյներով կը ներկայանայ մեզի, երբ բարոյական ինքնապաշտպանութիւնը ընթացիկ թելադրանք է դարձած տխրօրէն գործիչներու համար, երբ ժողովուրդն ու անոր կամքը անտեսուած են բրտօրէն, ի՜նչ աւելի յուսադրիչ քան կամքի այս փառաւոր յաղթանակին պատմութիւնը, իր այնքան ոգեւորիչ դրուագներով։

Ս. ՏԵՐ ԹՈՎՄԱՍԵԱՆ

ԱՊՐԻԼ 7-Ը

Վասպուրականի ինքնապաշտպանութեան 12րդ. տարին է որ կը լրանայ այսօր։

Ապրիլ 7-ը՛

Վանի ազատագրական եւ յեղափոխական պատմութեան մէջ 96էն յետոյ երկրորդ ուշագրաւ եւ խաղուր դէպքն է որ կ'արթննայ նորէն այսօր՝ օտար ափերու վրայ ցիր ու ցան մէն մի Վասպուրականցիի յիշողութեան մէջ։

Աւետիսեանի, Պետոյի եւ Մարտիկի յեղափոխական ոգիով մարզուած Վանեցին, այսօր է որ հպարտութեամբ կը տօնէ, աւելի ճիշդը՛ կը յիշէ ու կը վերապրի իր ինքնապաշտպանութեան եւ ազատագրութեան վերջին տօնը, իր տասնեակ տարիներու վարած յեղափոխական կեանքի վերջին փայլուն ու խիզախ յաղթանակը՝ Արամ—Իշխանի, Վռամեան—Եկարեանի անմեռ հոգիով ու շունչով ոգեւոր...

Ապրիլ 7-ը՛ Այդ օրն էր որ պայթեցաւ ինքնապաշտպանութեան եւ ընդվզումի առաջին գնդակը, երբ ափ մը ազատատենչ ժողովուրդ պաշարուած չորս կողմէն, ծառացաւ մարդասպան ու ոճրապարտ կառավարութեան մը դէմ, եւ այս ամբողջը լրիւ մէկ ամիս, գիշեր ու ցորեկ։ Օրհասական կռիւը ոտքի էր հանած ամբողջ ժողովուրդը՝ առանց սեռի ու տարիքի, առանց կուսակցական խտրութեան։

Կռուի նախօրեակին, կառավարութեան ձեռքով դաւադրօրէն սպաննուած Իշխանի, Միհրանի, Վահանի ու Պօղոսի անմեռ յիշատակը միացուց բոլոր վարանոտ հոգիները, վառեց բոլոր հայրենասէր զգացումները, եւ բոլորը մէկ՝ խիզախ ու վրիժառու, ուզեցին ջարդել այն բարբարոս ու ժահահոտ թաթը՝ որ իջած էր իրենց սրտին վրայ. եւ ա՛յդ իսկ պայմաններուն մէջ, ա՛յդ օրերուն մեր անձնազոհ ու անմահ Վռամեանը կամովին տուաւ իր կեանքը, յանձնեց ինքզինքը ստրկօրէն ոճրապարտ կառավարութեան ձեռքը՝ ամբողջ ժողովուրդի ազատագրութեան համար։ Ան ուզեց մեռնիլ որ գոնէ իր սիրած ժողովուրդը ապրէր... Բայց ափսո՜ս, հաշտութեան բոլոր կամուրջները այրուած էին եւ գարշելի թշնամին ամբողջ ժողովուրդի արիւնն էր որ կ'ուզէր այս անգամ։

Ահագանգը հնչեց, կռի՛ւ էր, անողոք ու օրհասական, կռի՛ւ, ճակա՛տ ճակատի, կոկորդ կոկորդի...

Խիզախ ու առնական մեր հերոսներու թարմ շիրիմներուն վրայ Վանեցի մայրերը լաց չեղան, չսահմռկեցան, եւ ոչ ալ մոմեր վառեցին ու ծնկաչոք աղերսեցին աղջիկները սուգ չկապեցին լալահառաչ ու վարանոտ. Տօամեայ ծերուկներն անգամ եղան հոգին ու փորձառու վարպետները մեր երեսնօրեայ պայքարին։ Բոլորը միահամուռ ու անսասան ուժ տուին, թեւ տուին սփռուած անհաւասար կռիւին, թնդանօթներուն պատասխանեցին իրենց ժամկէրներով, գնդացիրներուն դիմացը իրենց տոկուն սիրտն ու կուրծքը միայն, ազատութիւնը տենչալով. ահա՛ Մայիսի 4-ը...

Գարնանային պայծառ արեւի հետ մեր յաղթանակն էր որ կը փայլէր, ազատութեան օրն էր որ կը ծագէր այդ օրը եւ թշնամին պարտուած ու սարսափահար շունչը Պիթլիսի ձորերուն մէջ կ'առնէր

Խրիմեանի ապրուստենչ Վասպուրականը ինքնապաշտպանութեան յաղթանակով ստզօրուած՝ այս անգամ կամաւորական գունդերը ու ռուսական բանակն էր որ կը դիմաւորէր. խրախճանքի ու յաղթանակի ի՜նչ քաղցրաշունչ օրեր... Այս ամբողջը սակայն երեք ամիս, ու անկէ վերջ՝ գա՜ղթ, արհաւի՜րք, նահա՜նջ

Լռութի՜ւն...

Եւ մինչեւ այսօր ծանր ու մղձաւանջային նոյն այդ լռութիւնն է որ մահուան պէս իջած է հոն, գիշերուան պէս թեւեր է տարածեր մա՜յլ ու գերեզմանային, ո՛չ մէկ լոյս, ո՛չ մէկ կենդանի շո՜ւնչ...

Վայրենի կրունկներու տակ մոխրակոյտ է դարձեր, տրորուեր է մեր չքնա՜ղ ու դրախտային Այգեստանը, բարբարոսներուն ձեռքերը աւերակներ միայն թողին հոն իբր տխո՜ւր յիշատակ։

Արծուաբոյն Վարագն ու Արփանը, գեղատեսիլ Աղթամարն ու Բարեկամ Լեռը, սիգապանծ Շատախն ու Մոկսը, Ոստանն ու Կարկառը կը մնան հոն ինչպէս յուշարձաններ որբացած ու սգաւոր, կիսակործան ու ամայի... բայց մեզի համար կը մնան անոնք միշտ իբրեւ օրօրան՝ կենդանի ազգութեան, իբրեւ բոյնը հայրենաբաղձ հոգիներուն...

Ընդհալի քա՜ղցր յուշերով, միշտ գալիք յոյսերով կը մնան անոնք միշտ մեզ համար...

Ապրիլ 7-ը՛... բայց չէ՛ մեռած ան, կ'ապրի իր հոգին...

ԱՐԸՄ ՉԻԹՈՒՆԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԹՈՒԱԿԱՆՆԵՐ

1915 Ապրիլ 3ին Իշխանը Շատախի շրջանը ղրկուած էր ճէվտէթ պէյի առաջարկով, ժողովուրդը խաղաղեցնելու համար։ Նոյն գիշերն իսկ դաւադրաբար սպաննուեցաւ իր երեք ընկերներուն հետ։

Ապրիլ 4-5ին կուսակալը իր քով կը կանչէ Վռամեանն ու Արամը. Միայն Վռամեանը ներկայացաւ իբրեւ երեսփոխան և ձերբակալուեցաւ։ Ապրիլ 7ին սկսան զինուորական ընդհարումները Վան քաղաքին եւ Այգեստանի մէջ։ Մայիս 4ին Թուրքերը սկսան փախչիլ եւ մէկ օր յետոյ Վան մտաւ հայ կամաւորական գունդը։

ՅԱՂԹԱՆԱԿԻ ՏՕՆԸ

Գերի՛ էինք...

Մեր լեզուները համր, դարաւոր հալածանքներու եւ տառապանքներու հանդէպ, հրդեհն ու համատարած աւերը, սովն ու համաճարակը մեր բաժին, մեր պատիւը անարգուած եւ մեր նուիրականութիւնները սրբապղծուած։

Ստրո՛ւկ էինք...

Բանտերու մէջ, կախաղաններու վրայ ու շղթաներու տակ, զոհե՛ր էինք անպաշտպան եւ անզօր, աղերսողներ՝ գլուխները ծռած, ժպիտը դէմքերու վրայ քարացած, մեր պարանոցները բռնաւորներու սուրերուն առաջ։

. .

Օր մը՝ դարաւոր մոխրակոյտերը կայծկլտացին ու հնոցները բոցավառեցան, շղթաները շառաչեցին ու ռումբերու ահաւոր պայթիւնէն դղրդաց տիեզերքը։

Ըսին թէ՝ ցեղ մը իր ազատութիւնը կը դարբնէ, դարերու կապանքներն են որ կը փշրուին ու հայ ազատատենչ ժողովուրդի բողոքն է որ կը գոռայ սանձակոտոր, թէ դատաստանի է եկած ոտնակոխ արդարութիւնը...

. .

Բայց մենք նո՛րէն լսեցինք լացակումած օրօրները մայրերու, եղերերգերը քոյրերու մեր սեւաբախտ, մանուկներու ճիչերը սրտմաշուկ եւ վիրաւորներու հոնդիւնները ահաւոր....

Ջա՛րդ, հրդե՛հ, տարագրութի՛ւն...

Ու գացին կարաւանները հալածական, խոշտանգուած ու լեղապատառ, մահուան անվ, մրմուռով. Պոլիսէն մինչեւ Տէր Զօր, Տիգրանակերտէն մինչեւ Շաւարշան, դէպի անապատները արեւակէզ ու ձորերը անդնդախոր, ուր՝ դահիճներու սուրերը շողացին, ուր՝ համատարած մահը հազարաւորներ զգետնեց։

Ստրուկներու ազատութիւնը արիւնի էր կարօտ։

. .

— Վասպուրականը հասկցած էր վտանգը։

Առտու մը ըսին թէ՝ Վռամեանը տարան։

— Իշխանն ալ սպաննեցին, եղաւ պատասխանը։

Ու հրացանները որոտացին, կքած ու կռացած մէջքերը բոլորը մէկէն շտկուեցան, բոլոր բազուկները սուր առին եւ բազմութիւնները ըմբոստ, հայրուկները անվախ, դէպի դիրքերը վազեցին։

Ազդանշանը տրուած էր. եւ ինքնապաշտպանութեան ճիչը հրեղէն թնդաց Վարագէն մինչեւ Սիփան, Արածանիէն մինչեւ Մասիսը։

«Մահ կռավուրներուն», ոռնաց ճէվտէթը։

— Արիւնը մեզի խորթ չէ, գոռացին ըմբոստներն արի։

Թշնամին կատղեցաւ եւ բազմահազար բանակներն ու հորդաները արիւնարբու, պաշարեցին Վանն ու Այգեստանը, Շատախն ու Վարագը, Խանասորն ու Պաշքալէն, Արաղան ու Ոստանը —բովանդակ Վասպուրականը։

Թնդանօթներու ոռնոցներ, գնդացիրներու տեղատարափները մահասփիւռ, կործանեցին, կերան մեր գիւղերը շինական եւ արիւնի մէջ խաչեցին անզէնները անօգնական, մամիկները մեր պառաւ ու ճիչերը նորածին։

Մէկ ամիս շղթայակապ, անհաւասար ու օրհասական զոռ կռուի մէջ, մինակ մնաց Վասպուրականի հայութիւնը։

Շատե՛րը ինկան... հարիւրաւոր գիւղեր ամայացան ու մոխրացան... Բայց չհնազանդեցաւ Վասպուրականի հայութիւնը։

ճէվտէթ պէյը փախաւ սարսափահար, բանակները ցիր ու ցան եւ խուժանները յալրատ ծով թափեցան։

Վասպուրականը յաղթանակեց, թշնամի թնդանօթները գերի, հայ կամաւորներու մուտքը ողջունեցին եւ բռնակալութեան թաղումը աւետեցին, վասնզի մեր ճիգերը հրաշագործ, մեր զրահը համազգային, մեր երգերը ռազմական, վէրքերը հերոսական էին ու մեր դատաստանը արդար...

. .

Սակայն ափսո՛ս...

Եւ այսօր, նո՛րէն մոխրացած է ու ամայի Վասպուրականը։

Ոչի՛նչ յաւահատական եւ ոչինչ զարմանալի...

Ու համազգային ահաւոր եւ համատարած թշուառութեան այս օրերուն, երբ օտար հորիզոններու տակ, ազատագրական մեր պայքարի մեծ յաղթանակներէն մէկուն տօնը կ'ողջունենք, մենք արհամարհանքի խօսքեր միայն ունինք ամէն անոնց, որոնք մեր նուիրական պայքարի ռահվիրաները ըլլալ կը կարծէին եւ սակայն այժմ դասալիքներու եւ դաւաճաններու շարքերը կը խտացնեն եւ անոնց՝ որ իրենց ակեզարդ գլուխներու սպիտակութիւնը մեր նահատակներու լերդացած արիւններովը կը սեւցնեն, Թրքական հայակերութիւնը փառաբանելով։

Անարդարութիւնները երբեք անպատիժ չեն յարատեւած և բոլոր ուրացողներն անարի, իրենց հատուցումը ունին։

Ազատութեան արիւնոտ ճամբաներէն մինչեւ նուիրական յաղթանակը քալող ո՞ր ազգերու պատմութեանց մէջ պակաս են դասալիքները փոքրոգի, դաւաճանները անարգ ու բամբասողները յաւագար։

Վա՜յ, իրենց կայքին ու զարշելի գոյութեան միայն երկրպագու դիմակաւոր հայրենասէրներուն։

Վա՜յ, քաղաքներու մերկամարմին բարբերուն, սարկացած հայազգիներուն եւ ցեղին անօրինակ տառապանքը ծաղրող վատթարներուն։

. . .

Եւ բազմախորհուրդ ու նուիրական յաղթանակի տօնական այս պահուն, մենք դա՛րձեալ կը յիշենք կարաւանները անհամար մեր տարագիր ու հալածական հարազատներուն եւ արշալոյսէն առաջ ինկած բոլոր հայ հերոսներուն։

Մտնկի՛...

Ո՞վ կ'ըսէ անունները եւ թիւը կախաղաններու վրայ անշնչացած անմահներու

Ո՞վ կրնեց եղերերգը անապատներու մէջ խոշտանգուածներուն, հորեխներու մէջ լլկուած աղջիկներուն վերջին մրմունջը անպատում եւ անտապան մեռելներու եւ մարտազոհ երգերը առնական, մեր ազիզ-ախպէրներու։

Դուք չէ՞ք տեսած խրամներու մէջ, թշնամիին հետ կրծկրծի աչքերը փակող քաջերը մեր անյաղթ, ու չէ՞ք գիտեր, խնամք ու հիւանդանոց մերժող, ճակտէն ու կուրծքէն վիրաւոր մարտնչողներուն անունները բազմաթիւ։

Դուք չէ՞ք տեսած նորահարսեր արիւնաթաթախ ու չէք զգացեր տառապանքը չարաշուք բաժանումին։

Սպաննուած մայրերու արիւնոտ ծծերէն քաշքշող մանուկներու ճիչերը, ձեր սրտերը չե՞ն կեղեքած ու իրենց հայրերու արիւններով պատանքուած նորածիններու մասին դեռ պատմութիւնը համր է։

Մենք անթաղ թողուցինք, դեռ մեղրամիսը չլրացած մեր անմուրազ սիրահարները...

Դուք չէք ճանչնար մամիկները ալեւոր, որոնք իրենց միամուճարները կռուի երթը փառաբանեցին ու դեռ սեւաբախտ հարսներուն հետ կը պարկին։

Եւ նուիրական ու խորախորհուրդ այս պահուն, յարգանքի ու երախտագիտութեան խօսք ունինք կարաւաններուն անհամար ու բազմաղան նահատակներուն մեր անմահ։

ԱԶԳԻՆ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԼՈՒԻՑՑԱԹԹԻԻ ՍԷՐԸ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

(Մեր սեփական Թղթակից)

ՊԱՐԻ, 2 Ապր...

«Ճիօռնալէ տէլէ Փոլիթի...» այսօրուան թիւով հետե... յօդուածը կը հրատարակէ ... բացեալ Լուիճի Լուցցաթթիի ... յանիրուելեան մասին. ... տուինք Լուիճի Լուցցաթթի... մահուան լուրը ու անոր ... մանրամասն մէկ կենսագրական... նը։ Բայց նշանաւոր Իտալա... կեանքը եղած է այնքան ... շալիօրէն բեղուն որ ... կենսագրական փորձ կրնայ ... բողջովին ու կատարելապէս ... ներկայացնել զայն։ Անոր ... կոյս Ան աշխարհի լն ... մարդն եղաւ։ Իր կեանքին ... նշանակելի դրուագներէն ... լի է յիշել Միացեալ Նահ... ներու մաքսային բարեկար... գութիւնը, զոր նոյն պետական ... յանձնարարութեամբ կազմեց ... է մեծ յաջողութեամբ։ Եւ ... 1910ին Լուցցաթթի ... Նախարարական Խորհուրդի ... խագահութիւնը, աշխարհ ... կողմերէն հասան ծափահար... թիւններ, ու գոհունակութեան ... անթիւ արտայայտութի... այն Մարդուն, որ ոչ միայն ... մակասարանական բեմերէ ... պարականին առենաբանութի... ներով, գիրքերով եւ խոհ... ու անխոնջ գործունէութե... պատուած է իտալական ... այլ եւ ամբողջ Եւրոպան... ճի Լուցցաթթիի անունը կա... ուած է հրաշքներու ... շարքի մը։ Երբ իտալական ... տութիւնը— աշխարհի բոլոր ... բաքեմին վրայ հասնող ... տութիւններէն է՛ն փոքր... սփոփուած հետեւեալէս ... բազատկել իր ուժերը իր կա... քի ճամբան հարթելու ... —գտնուեցաւ օր մը անտնտե... կան անել կացութեան մը ... Լուիճի Լուցցաթթին էր որ ... ցաւ կատարել այն նշանա... Conversion di renditaի ... դութիւնը, որ մինչեւ այսօր ... յիշուի իբրեւ Իտալիոյ ... կան շարժումներէն կարևոր ... գոյնը եւ որ տուաւ անոր ... դաղութիւն ու բարօրութիւն ... սահկա կրցաւ ըսել Լուցցաթ... մեծագոյն խանդավառութեամբ ... կորովով։

Ամէն արդար ու մեծ գործ ... պաշտպան, ճշմարիտ հին ... պետ մը, միշտ պատրաստ ... քարելու բռէզալի մը համար ... միշտ պատրաստ պաշտպանե... լու Տկարները ու Ընկճուած... րը հզօրներու բռնութեան ... Լուիճի Լուցցաթթի ... կեանքի մէջէն իբր առաքեալ ... մը, որմէ կարելի էր ամէն ... խնդրել՝ չմերժուելու ... հուէ թեամբ։

Իր անթիւ փառքերէն ... է անտարակոյս Հայերուն ... բած իր պաշտպանութիւնը ... դեռ վերջերս այդ պաշտպանու... թեան մէջ նորագոյն արտա... յտութիւնը եղաւ Փարիզի ... ղութիւն հաստատումը։ Մարդ... սիրական ու ասպետական ... չէր որ միայն կը մղէր ... այդ ազնիւ ազգին արդար ... պաշտպանելու, այլ եւ ... քական բարձր հասկացո... թիւնը։ Արդարեւ, Ալեքսան... բարեկամ, իրագործ ... մեծամասն վարպետին ... Հայաստանի ծառայելը ... պատմական տեսնալով կը ... նակէ։ Ու Հայաստանի ... Լուցցաթթի նուիրեց իր ... քին մեծագոյն մասը ... վերջին շունչ, մտածում ... գործունէութեան ստամար... կան յարատեւութեամբ ... բնէր համոզում մը ... ւառքէ մը։

Մենք հոս կ'ուզենք ... մեզի շատ մօտիկ գրուած ... ալ աւելի սիրելի կը դարձ... սիրուն անհետացած բարեր... ծներուն։ Ան ուզեց որ ... հայ դղղութիւ փոխանակ ... փառական ու անտառն ... ունենայ երգեց մը ... հաստատու։ Ու այդպէս ... իր անունը «Նոր Արաբ... Հրանտ Նազարեանցի ...

...ռանդ ու անխոնջ ջանքերով ու առաջնորդութեամբ, որուն միատարրերն էին Խրիմեան Հայրիկ, Գարեգին, Կամսարական, Աղթամարցին Դպրայէլ, Նախագահ Մանուկեանն ու Թագավոր, Խրիմեան Թէրջ, ու Ձիրանա, ու իշխան Արծրունի, Սրբազան միաբանութեանց Շիրակեան, Խոնարհ Հոգին, որոնք լուսաւորուած Լուսնի լուսաւորեալ իմաստութեան կապանքները, ու Մատոլեան, այսօր գտնուածներ. Մեր քերթը քանիցս գրած է «Նոր Արարատ»ի դաշտ, Յովհաննէս Մայրապետ Պետրոսեանի գրքերու մանրամասնութիւնները եւ լեզուն հայ բանաստեղծին իր բոլորանուէր աշխատութիւնները: Մեր նպատակը ուրիշ խօսիլ չէ այսօր Նոր Արարատի մասին։ Կ'ուզենք ըսել միայն որ Լուսին Լուսաւորչի մշակուած յարուցած արձագանքը անկեղծօրէն՝ մեծագոյն ապացոյցն է իր քարութեան ու հոգիի մեծութեանը, որուն մէջ ներշնչուեցաւ իր կեանքին բովանդակ գործունէութիւնը։ Իտալական երեսփ. ժողովը ու ծերակոյտը որոնց ամենաշքեղ փառքերէն մէկն եղաւ — մեծագոյնը — կը կոչէ այսօր այն Մեծ Սուրբը որ իր բոլոր ուժերը նուիրեց համամարդկային եղբայրութեան եւ գեղեցիկ նպատակին իրականացման։

ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ԴԱՒԱՃԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

Թիֆլիզի (Հնդկաստան) հայ եկեղեցական վարչութիւնը Էջմիածնի Գէորգեան Խորհուրդին ուղղած է նամակ մը, որուն կարեւոր մասերը կը հրատարակենք ստորեւ.—

«Կը ցաւինք, ինչ ալէս արտայայտենք, Եր վիշտը, ցասումը, եւ զայրոյթը, այն անտեղի ծալածներուն համար, որոնց ենթարկուած են ներկայիս հայ ժողովուրդին դարաւոր հաստատութիւնն ու միակ կապ Մայր Աթոռն ու Ամենայն Հայոց Վեհ. Հայրապետին իրաւունքները: Թիֆլիսի [illegible] եկեղեցեաց բռնագրաւումը եւ յանձնումը մի քանի [illegible] եւ խռովարար բեկորին, որոնք ինչ որ «Ազատ [illegible]» անուան տակ կ'ուզեն [illegible] անել այն ամէնն, [illegible] որրութիւն եւ սեփականութիւն է, ընդհ. հայ ժողովրդին եւ դժբախտաբար այսօր կը քաջալերուին եւ [illegible] Հայաստանի [illegible] կողմէն որն երբեք [illegible] չէ: Ո՛չ Ցազկերտներ, [illegible] ո՛չ Գալիցիններ կարողացել են հայ ժողովրդին անկախ իրեն Մայր Աթոռից եւ [illegible] յարուցած են այսքան ալ [illegible] նշխարներ:

[illegible] եւ իրեն Մայր [illegible] այսօր կը ծալածուին [illegible] զաւակնեբրից [illegible] մեր երկիրը, որի ծա[illegible] ենք անելու [illegible] ելածը: Սակայն ա[illegible] կապուած ենք [illegible] Աթոռին եւ իրեն վեհին իրաւունքների անխախտութեան, եւ սրա համար էլ այս հեռաւոր անկիւնից բողոքում ենք այն բոլոր ոտնձգութիւնների եւ անարդարութիւնների դէմ, որոնք կը համեն հայ եկեղեցուն ուղղակի եւ անուղղակի՝ լինի պետութիւնից եւ կամ բեկորներից:

Կը սիրենք յուսալ եւ հաւատացած ենք որ Հայաստանի կառավարութիւնը պիտի դադրեցնէ իր քաջալերութիւնը, հովանաւորութիւնը խռովարարներին եւ պիտի յարգէ Մայր Աթոռին դարաւոր եւ անբռնաբարելի իրաւունքները, յօգուտ երկրի շահերին:»

45,000 ՆՈՐ ՀՊԱՏԱԿ 1926ԻՆ

Պաշտօնական վիճակագրութեան մը համաձայն. 1926ին ֆրանսական հպատակութիւն ընդունած են 45,371 օտարականներ, որոնց 13,786ը ստացական քաղաքացիութեամբ Ֆրանսայի, Ալճերիոյ, եւ ուրիշ գաղթավայրերու մէջ, 3586ը վերահաստատումով, 23.314ը յայտարարութեամբ՝ հաշտարար դատաւորին առջեւ եւ 4685 անչափահասներ ֆրանսացի դարձած են իրենց ծնողքին հպատակութեամբ։

Այս նոր հպատակներէն 14.424ը իտալացի են, 4441ը պելճիքացի, 4306 ըռուս, 1686ը ռուսմացի (Թրքահպատակ ըսել կ'ուզէ, որոնց մէջ կան եւ Հայեր), 1392ը զուիցերիացի, 464ը Անգլիացի, 5095ը գերմանացի, 1259ը ռումանացի, 363ը ցոյն եւլն: 753 հոգի կը պատկանին զանազան երկիրներու — Ամերիկա, Սուրիա, Հայաստան, Հնդկաստան, Պարսկաստան, Պուլկարիա, Եգիպտոս Վրաստան, Փոքր Ասիա եւն:

1925ին նոր հպատակներու թիւն էր 28,155 հոգի: Ուրեմն, մէկ տարուան մէջ աւելցած են 17,216 հոգի:

Երեսփ. ժողովի մշակած նոր օրէնքով, կասկած չկայ թէ պիտի կրկնապատկուի այս թիւը, 1927ին:

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԷՆ

ՀԱՅԵՐԸ ՍԸԿՈՒԷԻ ՄԷՋ

ՍԸԿՈՒԷ.— Այստեղ կան 75ի չափ Հայեր, որոնք եկած են մեծամասնութիւնը Յունաստանէն, Սուրիայէն եւ Պուլկարիայէն։ Կան բաւականաչափ ամուրիներ։ Այրերը կը զբաղին հանքագործութեամբ, իսկ կիները չեն գործեր։ Դործազրկութիւն չկայ եւ ոչ ալ օրականներու գեղչ։

Բարեկենդանի առթիւ կազմակերպեցին Վարդանանց տօնը։ Ցաւալի է որ այստեղ ալ կարմիր շուշորդ մը, Ա. Ճ., բան գործ ըրած է խառնակել գաղութը, թէեւ սեւերես մնաց ամէն տեղ։

Գրիգոր Գալեան

ԲԱԽՏԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ԵՒՍ

ՔԱՆ-ԼԱՊԱՔԻ.— Գործազրկութիւնը իր ազդեցութիւնը կը կորսնցնէ։ Քանի մը շաբաթ առաջ բնաւ գործ չկար եւ մեծ թիւով բանուորներ պարապ, փողոցէ փողոց գործ կը փնտռէին։ Սակայն ներկայիս անգործներ չեն երեւար, կամ ագարակներու մէջ կ'աշխատին եւ կամ խուլիա գաղթած են։

Հոս գործազրկութիւնը չսկսած, «Ցառաջ»ը լրջօրէն ուշադրութիւն կը հրաւիրէր եւ կը գրողէր հայ գործաւորներու վիճակով։ Մինչեւ որ գործազրկութիւնը հոս հասաւ, մենք մեր խրատը առած էինք։ Առաջ երբ գործարանատիրոջ կամ վարպետին քիչ մը բարկանայինք, անմիջապէս Մարսէյլ կ'իջնէինք։ Այս անգամ այդ գժբախտութեան գիրկը չինկանք, եւ քանի մը հայ անգործներ գործ գտանք մտնելով ագարակներու մէջ։ Մինչեւ հիմա կը գործէինք եւ գարձեալ այս գործարանի սենեակները ձրի կը բնակէինք։ Գործարանատէրը պատուիրած էր որ մինչեւ որ գործերը վերաբացուին, երթանք ագարակները աշխատինք եւ այստեղ բնակինք։ Այդպէս ալ եղաւ։ Այսօր 5—6 հայ ընտանեց եւ սկսած ենք հին օրէնքին համեմատ գործել, 10 ժամ աշխատանք, 25 ֆրանք։ Թերեւս ագարակներու մէջ դարձեալ գործ գտնուի։

Այս նահանգին մէջ շատ գործարան չկայ եւ հացին եղանակը կը բաւէ։

Հոս հայութիւնը 1925էն ի վեր է որ սկսած է հաստատուիլ, կին թէ այր կը հաշուուին 30, տասնէն մինչեւ երեք տարեկան 13 հոգի. Նոյեմբեր 3, 1925ի վերջերը մէկ մահ միայն պատահած է իսկ ամուսնութիւն ոչ։ Երկու-երեք հայ օրիորդներ «կօլֆ»ի վրայ կ'աշխատին.

Քանի մը պզտիկներ ֆրանսական դպրոց կը յաճախեն, այն ալ երկու ամսէ ի վեր։ Մայրերը օրուան հոգով զբաղած ըլլալով չեն կրնար զբաղիլ փոքրիկներու կրթութեամբ։

Ջունինք ո՛չ եւ է կազմակերպութիւն, քանի եւ Լադամի մէջ գտնուող քանի մը ընկերներու աշխատութեամբ կազմուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Կայծակ» ենթակոմիտէն, ինչպէս գրած էր «Ցառաջ»։

Գիշերները կը հաւաքուինք ընկեր Ցարութիւն Չպուքճեանի բնակարանը եւ կը խօսինք մեր ազգային հոգերուն վրայ։ Ամէնքս ալ կը զգանք որ մեր վերջնական փրկութիւնը՝ անկախ եւ միացեալ Հայաստանն է։ Բայց մինչեւ այդ օրը պէտք է տոկանք եւ պայքարինք օտարացման դէմ։

Վերջերս քան գացած էի, ծերունի մը հանդիպեցայ. Հայ էր, բայց հայերէն չէր գիտեր։ Ցեղեկացայ որ տասը տուն Հայեր կը գտնուին Cannetի մէջ։

Ղ. Աճարմնեան

ՄՈՆՓԵԼԻԷԻ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մոնփէլիէի Հայ Ուսանողական Միութիւնը կը փութայ յայտնել Հայաստանի եւ արտասահմանի հայ հասարակութեան եւ ուսանողութեան, թէ տեղւոյ նախկին ուսանողական միութիւնը որ ընդհատած էր իր գործունէութիւնը վերջին տարիներու ընթացքին, այժմ վերակազմուած եւ գործի է լծուած։

Միութիւնս ընդգրկելով այն սկզբունքներն ու նպատակները, որ ունին առհասարակ չէզոք հողի վրայ հաստատուած հայ ուսանողական կազմակերպութիւնները, կ'առաջարկէ երկրի եւ արտասահմանի հայ ուսանողութեան արձագանգ տալ իր ձայնին եւ միացեալ ուժերով ստեղծել ուժեղ կապ մը բոլոր նոյնանման միութիւններու միջեւ։

Այս ընդհանուր միութեան պարտականութիւնը ձգելով Փարիզի Ուս. Միութեան, որ ամէնէն մեծ պատեհութիւնն ու յարմարութիւններն ունի իրագործելու համար սոյն կարեւոր առաջարկը, մենք մեր համեստ ուժերը միշտ պիտի տրամադրենք այդ գործին եւ գլխաւորաբար երկրի ուսանողութեան հետ կապ հաստատելու խնդրին։

Թղթակցութիւններն ուղարկել հետեւեալ հասցէին՝ 39 Bd des Arceaux Montpellier (France).

Կը խնդրուի բոլոր թերթերէն արտատպել։

(Կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի (Ա.) խումբը հաւասար մնաց Transportsի (Ա.) խումբին հետ: Մրցումէն առաջ կը սպասուէր ֆրանսական խումբին յաղթական պարտութեանը, բայց հայ խումբը չկրցաւ լաւ դաս մը տալ արդիւնքի տեսակէտով: Գալով խաղին՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր բոլոր գիծերուն վրայ լայնօրէն առաւելութիւն մը ցոյց տուաւ եւ խաղի տեսակէտով շատ բան սորվեցուց հակառակորդին: Ֆրանսացիները միայն արագութեամբ եւ իրենց կառալի խաղով գերազանցեցին Հայերը: Հայ յառաջապահները նոյն օրը բազմաթիւ առիթներ փախցուցին, եւ շատ անգամներ տասը կամ տասներկու «փաս»էն գնդակը դուրս զարկին: Դաշտը մասամբ մը ցեխոտ վերածուած էր, եւ դատաւորին կողմնակալութիւնը զգալի էր. միայն երեքէ աւելի «փէնալթի»ներ չտուլից, եւ այսպէսով իր խումբը ազատեց անխուսափելի պարտութենէ մը:

.˙. Հ. Մ. Ը. Մ.ի պահեստին 2ով 1 պարտուեցաւ Pantinի Ա. խումբէն, ինչ որ մեզի համար շատ լաւ արդիւնք մըն է:

E. P. P. de Pantin ֆրանսայի աշխատաւորական խումբերուն ախոյեանն է եւ նախորդ կիրակի 1ով 6 յաղթած էր Հ. Մ.ի Ա. խումբին։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ԱՏԼԱՆՏԵԱՆԻ ԱՓԸ

Զատկի կիրակի օրը, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը շատ կարեւոր մրցում մը պիտի կատարէ գաւառի մէջ, (Sables-d'Olonne) Tigres Vandéeensի Ա. խումբին դէմ: Այս քաղաքը կը գտնուի Ատլանտեան Ովկիանոսին եզերքը: Հիմակուընէ արդէն յայտարարութիւններ փակցուած են քաղաքին ամէն կողմը եւ տեղացիները հետաքրքրութեամբ կը սպասեն հայ խումբի ժամանման: Ֆրանսական խումբը որ կը կոչուի Վանտէի Վագրերը շատ ան՜գամներ իր նահանգին ախոյեան հանդիսացած է, եւ մեզի ծանօթ «Սէզիէմ»ին հետ հաւասար մնացած է: Sables d'Olonne փարիզէն մօտաւորապէս 500 քիլոմեդր է, թէեւ հայ խումբի մեկնումին օրը դեռ չէ որոշուած, բայց շատ հաւանական է որ Ճեմուկի շաբաթ առաւօտ ճամբայ ելլէ:

Այս մրցումէն զատ՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը Թերեւս Զատկի երկուշաբթի օրն ալ մեծ մրցում մը կատարէ, կամ կեդրոնական Ֆրանսայի եւ կամ Արեւմտեան կողմը։

Մանրամասնութիւնք յառաջիկային: Գ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՅ ՄԸ ՎԻՐԱՒՈՐՈՒԱԾ.— Վիէնէն կը գրեն.— Շաբաթ գիշեր սինէմայէն կը դառնայինք խումբ մը ընկերներով։ Մեր ճամբուն վրայ, տեսանք որ արճարանի մը մէջ կռիւ կայ։ Քանի մը Ֆրանսացիներ կը ծնկեն ու կը զինուորին։ Ցետոյ զինիին դրամը վճարելու պահուն, կռիւ կ'ընեն տիրոջ հետ, կը կոտրեն ապակիները, աղմուկ, ծեծ եւլն.։ Բաւական բազմութիւն հաւաքուած էր, մենք ալ խառնուեցանք անոնց եւ կը դիտէինք։ Ցանկարծ մեր տղոցմէն մէկը, Լեւոն Ագրապեան, պոռաց «Տղաք, զարնուեցա՛յ»։ Դինուորներէն մէկը դանակով զարկած էր։ Անմիջապէս լուր տուինք ոստիկանութեան։ Զինուորներէն երկուքը ձերբակալուեցան, միւսները փախան։ Վիրաւոր Լեւոնը փոխադրեցին հիւանդանոց։ Վէրքը ծանր չէ։ Հ. Թ.

ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԱԲԲԱՆ.— Կիրակի օր, ֆրանսական սահմանին մօտ, Պիւլէնժէնի գիծին վրայ գտնուեցաւ ֆրանսացի վարդապետ մը, որ գլխաւորիկ փռուած էր գետին։ Ամբողջովին կողոպտուած էր, դրամապանակը, ժամացոյցը եւ իր ինքնութեան թուղթերը։ Մանօթ է սակայն վիրաւորը, որ կը կոչուի Աբբայ Տիէպօլտ։ Կը կարծուի որ գողերը կողոպտած են զայն շոգեկառքին մէջ եւ յետոյ դուրս նետած։

Փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, սակայն ուշքի չեկաւ։

ԷՐԻԿ ԿՆԻԿ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ.— Նախկին վաճառական մը, Բօքըլէն, կը բնակէր Սէն-Քլուս Ռուէր կին մը, որ կը տառապէր ջղագարութենէ։ Շաբաթ օրը երկա՛ր զուարճացան Փարիզի մէջ, դարձան տուն։ Տիկին Բօքըլէն բացաւ պատուհանը, ժողվեց զգեստը եւ թռաւ միջոցին մէջ։ Սակայն հրշէջները չյաջողեցին ձեռքէն եւ տիկինը ինկաւ, երեք յարկ բարձրութենէ վար, սալայատակին վրայ։ Արիւնով լուաց գետինը։ Ամուսինը վազեց վար, յետոյ շրջապատողներուն յայտարարեց թէ կ'երթայ կանչել ոստիկանները։ Սակայն նստաւ շոգեկառք եւ Փարիզ իջաւ։ Առաւօտ, Վէնսէնի անտառին մէջ, կանանչցող հողին վրայ փռուած էր իր դիակը։ Անձնասպան եղած էր նաեւ ինք, գնդակ մը պարպելով բերնին ներս։

ՓՈՔՐԻԿ ԴԻԱԿԸ.— Մարթէլ փողոցին վրայ, պանդոկի մը բնակիչները շարունակ կը գանգատէին պանդոկապետին որ 6րդ յարկէն անտանելի գարշահոտութիւն մը կուգայ։ Անցեալ առտու կանչեցին ոստիկան մը եւ բացին սենեակ մը ուրկէ կ'ելլէր գարշահոտութիւնը։ Սենեակին վարձակալը 19 տարեկան աղջիկ մըն է, Մատըլէն Քրօն, սպասուհի։ Ոստիկանը երբ բացաւ պայուսակ մը, գտաւ փոքրիկ դիակ մը, տարրալուծուած վիճակի մէջ, փաթթուած արիւնաթաթախ լաթերով։ Խիստ հարցաքննութենէ մը յետոյ սպասուհին պատասխանեց.

— Յունուար ամսուն, վաճառականի մը քովը ծառայած պահուս, աշխարհ բերի այս երախան, զոր գաղտնի պահեցի։ Գիշեր էր, փաթթեցի ղենջակի մը մէջ ու քնացայ։ Երբ արթնցայ, մեռած էր նորածինս։ Դրի պայուսակիս մէջ, եւ յետոյ ուր որ ծառայութեան գացի, հետս տարի իմ փոքրիկ դիակս։

Փոքրիկ դիակին տէրը բանտ գնաց, առանց սակայն, այս անգամ, արտօնուելու որ հետը տանի իր փոքրիկ դիակը։

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԵՐԸ.— Ելեկտրագէտ — ճարտարագէտ Ժօրժ Ռօգ, աղջի առաւօտ, աշխատանքի պահուն, սխալ շարժումով մը զարնուեցաւ ելեկտրական պարանի մը։ Վայրկենական մեռաւ։

Դարձեալ, Ժաք Օմարէշալ, տարրաբան մը, փորձեր կը կատարէր մանեէզիումի վրայ։ Ցանկարծ կրակ առաւ քիմիական նիւթը եւ ծանր այրուածքներ ստացաւ տարրաբանը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (10)

ՅՈՒՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Ըրոփ հետեւ Թուրքը գաղտնի ոստիկանութիւն մը ունի, որ ամէնուն է Եւրոպայի մէջ, միշտ պատրաստ գանելու, իր օգտակարութիւնը ապացուցանելու եւ իր կեանքը ստանալու համար։ Ուրկէ [illegible], կապած եւ ոխ կը ցանէ։

— Չըսե՞ս որ, թերեւս աւելի մեծ շրջանակներուն մէջ [illegible]։

— Այո՛, բայց այդ շրջանակներուն մէջ է որ կարելի է [illegible] հիանալի իւէններու [illegible] այդ կիները հոն կը [illegible] որպէսզի անոնց ժպիտին [illegible] դրամն ու տեղեկանան։

— Լաւ է որ գիս կը զգուշա[ցնես]...

— Վախնալու բան մը չունինք դուք, ձեր ֆրանսական անունը, ամէն կասկածէ զերծ կը կացուցանէ ձեզ ընդհակառակն, առիթը պիտի ունենաք, իբր անոնց մտերիմը, մօտէն ընելու օտարականներուն տրտունջները եւ վերագրումները։

Եւ Ահմէտ աւելցուց.

— Բայց ի՞նչ պէտք ունիմ այս յանձնարարութիւնները ձեզի ընելու։ Թրքական տեսակէտով, դուք ձենէ վախնալու բան մը չունիք։

— Երբեք քաղաքականութեամբ չեմ զբաղած։

— Ըգատ համարձակ գնա ուրեմն. քուկդ է սիրաբանելու հաճոյքը..

* *

Շաբաթ իրիկուն մը, ուսանող Շառլ Ցիւվալը ընկերացաւ իր բարեկամին՝ կեղծ Արտաշէսի, երթալու համար քաղթիյեան փողոցը՝ մեծ պանդոկ մը, ուր Լէվանթէնները բարեգործական հացկե մը սարքած էին։ Մեծ եւ խայտաբղէտ բազմութիւն մը կը փութար սրահներէն ներս. կային գինուորականներ, դիւանագէտներ, բարձր պաշտօնատարներ, ֆրանսացի շատ մը անձնաւորութիւններ, ամէն ազգէ մեծ առեւտրականներ, ինչպէս նաեւ գեղանի, փայլուն կիներ։

Այս առաջին շփումը ընկերութեան հետ զոր չէր իսկ երեւակայեր, շլացուց երիտասարդ աբեւելքցին ու զայն խրտչեցուց, այնքան որ չհամարձակեցաւ առաջանալ։

Բայց Ահմէտ կը հսկէր։ Շըքակիր շատ մը անձերու ներկայացուց զայն, իբր ֆրանսացի ուսանող մը, որ Փոքր-Ասիոյ մէջ ճամբորդութենէ մը կը դառնար։ Ցիւվալ՝ ամէն կողմէ իրեն ուղղուած հարցումներուն պատասխանեց գիտութեամբ եւ նրբամտութեամբ, ինչ որ զինքը արժանացուց փաղաքուշ շնորհաւորութիւններու։

Ցանկարծ, կեղծ Հայը անոր քղանցքէն քաշեց ու հարցուց.

— Պարել գիտէ՞ք։

— Այո՛, նոր պարերը չեմ գիտեր

— Հոգ չէ։ Հետս եկէք։

Զայն առաջնորդեց Թուխ գեղանի կնոջ մը մօտ, որ փէտաւոր հովահարով մը զովէն հեռանալու վրայ էր։ Ահմէտը նշմարելուն, երիտասարդ կինը անոր ընդառաջ գնաց, մօտեցաւ եւ ժպտագին ձեռքը անոր երկարեց. Թուրքը անոր ձեռքը համբուրելէ յետոյ ըսաւ.

— Թոյլ տուէք, տիկին, որ ձեզի ներկայացնեմ իմ նոր բարեկամներէս մէկը, պարոն Շառլ Ցիւվալ, իրաւագիտական ուսանող։

Ու դառնալով երիտասարդին, որ շլացած կը կենար, աւելցուց, ցոյց տալով թուխ պարիկը

— Տիկին Եօնուս պէյ։

Ցիւվալ խոնարհեցաւ եւ խանդավառութեամբ ըսաւ

— Պարոնը ձեր մասին խօսած էր արդէն իբրեւ աստուածուհի մը, բայց նկարագրութիւնը որ ըրած էր, ոչինչ է բաղդատմամբ իրականութեան։

Կինը՝ հաճոյքէն խնդալով, պատասխանեց.

— Փաղաքշելու մէջ, Ֆրանսացիները մէկ հատիկ են։

Ահմէտ ընդմիջեց.

— Պարոնը Փոքր Ասիոյ մէջ ուսումնասիրական ճամբորդութենէ մը կը վերադառնայ։

— Իզմի՞ր գացա՞ծ էք. հարցուց գեղանին իսէն։

— Ամբողջ Ցունաստանը կը ճանչնամ, Եւրոպականը եւ Ասիականը, պատասխանեց ուսանողը մաքուր յունարէնով մը։

— Կը տեսնեմ թէ հոն՝ մասնաւորաբար այդ լեզուն մշակած էք։

— Ամէնէն գեղեցիկը աշխարհի, ինչպէս իր կիները։

Ահմէտ նորէն ընդմիջեց.

— Տիկինը Թոյլ կուտա՞յ, որ իրեն վստահիմ երիտասարդ բարեկամս, որ պաշտօնի եմ թէ չպիտի գանգատի աւոր համար։ Սրահին խորը կը նշմարեմ Սերպիոյ փոխհիւպատոսը, որուն հաղորդելիք կարեւոր բան մը ունիմ։

— Գացէ՛ք, գացէ՛ք, ամուսինս նոր ձգեց գիս, եւ պարոնը ինծի պիտի ընկերանայ։

— Ի՞նչ ուրախութիւն ինծի համար, Տիկին, բացագանչեց ուսանողը կ'ուզեմ ձեր գերին ըլլալ. այնքա՜ն մինակ եմ։

Նոյն պահուն նուագախումբը շրջպար մը սկսաւ զարնել։

— Տիկինը կ'ուզէ՞ր թոյլ տալ, աղաչեց երիտասարդը։

(Շար.)

ուած է: Անգլիոյ դրամատունը իր կողմէ պիտի վերադարձնէ 18.350, 615 ստերլինը: Այս կերպով Ֆրանսա պիտի ազատի յաջորդ տարիներու ընթացքին 100ին 6 տոկոս վճարելու, եւ ոսկեդրամի պահեստն ալ 458 միլիոն ֆրանք պիտի աւելնայ:

Ըստ պայմանագրութեան, Անգլիոյ դրամատունը իրաւունք ունէր այս առաջարկը մերժելու: Ֆրանսական թերթերը մեծ յաջողութիւն մը կը նկատեն ասիկա եւ յոյս կը յայտնեն թէ դրամական կացութիւնը պիտի բարւոքի շուտով:

Ֆրանկօ-Իտալական գաղտնի դաշնագիր ?

Երեսփ. ժողովին մէջ համայնավար երեսփոխան Ժագ Տիւքլօ ուզեց հարցապնդել արտաքին նախարարը Իտալեւսերպ վէճին մասին եւ ըսաւ.

— Այս վէճը մեղմացած կը թուի: Աստվ պալքանեան խնդիրը չի կարգադրուիր: Նկատելի է որ Ազգերու Դաշնակցութիւնը պարտականութիւն չսեպեց միջամտել: Փարիզ կը խրատէր Պելկրատը, Լոնտոն՝ Հռոմը: Ալպանական միջադէպը կը ներկայանայ իբրեւ շարունակութիւնը անգլօ-ֆրանսական աշխարհակալութեան պայքարին: Արտաքին նախարարը լաւ գիտէ թէ Պալքաններու մէջ կայ անգլօ-իտալական քաղաքականութիւն մը, որ կը հակառակի Ֆրանսայի եւ Փոքր-Համաձայնութեան քաղաքականութեան: Զպատասխանեց Լէօն Պլումի այն հարցումին թէ զինուորական գաղտնի համաձայնագիր մը կա՞յ Ֆրանսայի եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ:

— Ո՛չ, պատասխանեց Պրիան, մեր բոլոր համաձայնագիրները Ազգերու Դաշնակցութեան կը հաղորդուին, գաղտնի բան չկայ:

Ի վերջոյ որոշուեցաւ յետաձգել հարցապնդումը:

Ֆրանսական նաւատորմը մեկնած

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ ֆրանսական «Տիւկէ-Թրուէն» մարտանաւը եւ «Սիմուն» թորփիլանաւը Պոլիսէն մեկնած են Սէտտիւլ Պահր, ուր ֆրանսական դեսպանին ընկերակցութեամբ պիտի այցելեն Տարտանէլի գերեզմանները: «Թանփէթ» թորփիլանաւը Պէյրութ մեկնեցաւ: «Սուֆլէօր» եւ «Ռըքէն» ընդծովեաները դէպի Սիրա ճամբայ ելան:

Մեկնելէ առաջ ծովակալ Պուի եւ սպայակոյտը, ֆրանս. նաւային կցորդ գնդապետ Սառուի ընկերակցութեամբ այցելեցին Եըլտըզի զինուորական վարժարանը, ուր ընդունուեցան զօրավար Շիւքրի Նայիլի փաշայի կողմէ:

Ֆրանսացի սպաներ երկու զաախօսութիւն տուին թուրք սպաներուն առջեւ, մէկը ընդծովեաներուն, միւսը ծովային նշանառութեան մասին: Ցեառոյ զպրոցին տնօրէնը շնորհակալութիւն յայտնեց ծովակալին եւ փայլուն յաջողութիւններ մաղթեց ֆրանսական նաւատորմին:

Յարձակում Ճափոնցիներու վրայ

Կացութիւնը խիստ ծանր է Հանքէուի մէջ, ուր Ճափոնցիներու եւ Չինացիներու միջեւ պատահած վէճի մը հետեւանքով ազգայնականները յարձակեցան ճափոնական առանձնաշնորհեալ հողամասին վրայ: Կրակ տուին գործարանի մը: Ճափոնական «Աթաքա» թնդանօթակիրէն 200 զինուորներ ցամաք ելան եւ ամբոխին վրայ կրակ բացին: Բազմաթիւ սպանուածներ կան:

Չինացիներուն յարձակումը՝ այնքան արագ եւ կազմակերպուած տեղի ունեցաւ, որ ճափոնական ընդհանուր հիւպատոսը հազիւ մէկ ժամէն կրցաւ օգնութիւն խնդրել «Աթաքա»յի հրամանատարէն:

Ճափոնցի ծովային զինուորները սկսան պարպել Հանքէուի ճափոնցի բնակիչները: Այդ պահուն երեւցան ազգայնական Ցրդ բանակի ջոկատները եւ անոնց հրամայող սպան պահանջեց որ Ճափոնցի զինուորները անմիջապէս հեռանան: Ճափոնցի հրամանատարը պատասխանեց թէ իր զինուորները ճափոնական առանձնաշնորհեալ հողամասին վրայ պիտի պահէ այնքան ատեն որ պէտք տեսնէ:

Քիչ յետոյ ազգայնականները կրակ բացին Ճափոնցիներուն վրայ:

Անգլիական կառավարութիւնը Փէքինի դեսպան Սըր Լէմփսընի զրկեց բնագիրը այն ծանուցագրին, որով ազգայնականներէն հատուցում կը պահանջուի Նանքինի մէջ անգլիահպատակներուն հասցուած վնասներուն համար: Անգլիոյ նախարարական խորհուրդը կրկին զբաղեցաւ չինական խնդրով եւ որոշեց 5000 նոր զինուորներ ղրկել դէպի Չինաստան:

Միւս կողմէ Նանքինի մէջ օտարատեաց շարժումը կը շարունակուի: Օտար տուները տակաւին կը կողոպտուին տեղացիներուն կողմէ:

Ֆրանսա նոր մարտանաւ կը շինէ

Ծովային նախարար Ժորժ Լէկ Հանրապետութեան Նախագահին ստորագրել տալէ վերջ Երեսփ. ժողովի դիւանին ներկայացուց օրինագիծ մը, որով 1927 Յուլիս 4էն մինչեւ 1928 Յունիս 30 պիտի շինուին հետեւեալ մարտանաւերը.— Մէկ յածանաւ, 6 թորփիլահալած, 5 ընդծովեայ, 1 ականագիր եւ 2 պահականաւեր: Խորհրդարանը պիտի քուէարկէ աանց շինութեան համար անհրաժեշտ վարկը:

Ֆերտինանտ թագաւորին վիճակը

Ռումանիոյ թագաւորին վիճակը շատ ծանր է: Կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք առած է անդորրութիւնը պահպանելու համար: Ռատիկան զօրքեր կը հսկեն մայրաքաղաքին կեդրոնը, իսկ հեծելազօրքեր կը շրջագային արուարձաններու մէջ: Վարչապետ Ավէրէսքու եւ ընդդիմադիրներու պետ Ժան Պրաթիանօ միացած են՝ թագաւորին մահուան պարագային հակառակելու համար որ նախկին գահաժառանգ իշխան Կարոլ գահ բարձրանայ:

Պուքրէշի մէջ բոլոր հրապարակային ցոյցերը արգիլուած են: Կրթական նախարար Փէթրովիչի ուսանողական միութեանց նախագահները հրաւիրելով յանձնարարեց որ որ եւ է ցոյց չկատարեն, ինչ նպատակով ալ ըլլայ, կարգը չխանգարելու համար:

Սենտիքաներու միութիւնը

Գրած էինք թէ C. G. T. U.ի միութեան առաջարկը քննութեան համար ղրկուած էր C. G. T.ի մասնաւոր յանձնախումբին: Այս վերջինին կողմէ տեղեկարեր Լիօշօն ներկայացուց բանաձեւ մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ գոհութեամբ կ'արձանագրեն C. G. T. U.ի միութեան առաջարկը, որուն շնորհիւ միայն կարելի պիտի ըլլայ փարատել հերձուածի ցաւալի հետքերը, ու կը սպասեն որ միութենականներու ներկայացուցիչները յաջորդ համագումարին մէջ մտնեն իրենց հետ: Անկարելի է ընդունիլ C. G. T. U.ի պատուիրակութեան ներկայացուցած միւս պայմանները: C. G. T.ի մէջ մտնելու համար համագումարներու որոշումներէն զատ ուրիշ պայման չընդունուիր:

Այս պատասխանէն յետոյ C. G. T.ն կը յայտարարէ թէ կարծիքի ազատութիւնը երբեք կաշկանդուած չէ իր շարքերուն մէջ եւ թէ արհեստակցական շարժումէն դուրս քաղաքական կուսակցութեանց եւ ուրիշ հոսանքներու միջամտութիւնը ընդունելի չէ:

Հ.Յ.Դ. ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻՆ ՆԱԽԱՁԵՌՆՈՒԹԵԱՄԲ

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԸ

10 Ապրիլ, կիրակի ցերեկ ժամը 2.30ին Rue Etienne Doletի սրահը կը ներկայացնէ ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՑՆՈՐՔԸ եւ ԿԵՆԴԱՆԻ ՆՆՋԵՑԵԱԼՆԵՐ

ՏԵՂԵՐՈՒ ԳԻՆԵՐ 5 և 3 ՖՐԱՆՔ

ՓԱՐԻԶԻ ԱՐԱԲԿԻՐՑԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԵԿՈՅԹ — ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ի նպաստ Հայաստանի մէջ «Նոր-Արաբկիրի» վերաշինութեան

23 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին

Salle d'Horticulture 84 Rue Grenelle

ներկայացում, երաժշտութիւն, պար, ճաշ պանտ

ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ 1915 ԱՊՐԻԼ 11-24Ի

12ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

կիրակի 24 Ապրիլ կէսօրէ առաջ ժամը 9ին Րիւ Թափի վէրի սինէմային մէջ, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Զ. Ռ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն հայ քաղաքական կուսակցութիւններէն Հ. Յ. Դաշնակցութեան, եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան: կը խնդրուի բոլոր Ազգ. Հայրենակցական Միութիւններէն, որ իրենց կարգին մասնակցին այս համազգային սգահանդէսին:

կը խնդրուի բոլոր հայ կազմակերպութիւններէն որ նկատի ունենան այդ օրը:

THEATRE LANCRY

ԵՒՐՈՊԱՀԱՅ ԹԱՏԵՐԱԽՈՒՄԲ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

9 Ապրիլ, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին

10, Rue Lancry (métro Lancryի ճիշտ դիմաց եւ մօտը

ԿԸ ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԷ ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԵՒ ԻՐ ՑՆՈՐՔԸ առած մէկ արար եւ ԿԵՆԴԱՆԻ ՆՆՋԵՑԵԱԼՆԵՐ քրքջալից կատակերգութիւն 3 արար

կը մասնակցին՝ Տիկ. Սիրուշ, Օր. Անահիտ, Պ. Պ. Մ. Մարութեան, Ս. Նաւասարդեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Շ. Սարեան եւայլն:

ԳԻՆԵՐԸ 3, 5, 7.50 և 10 ՖՐԱՆՔ

ԳՈՒՍԱՆ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

Հայկական Սէնֆոնիք համերգ, մասնակցութեամբ Օռէօնի օրքեստրին, կիրակի, 10 Ապրիլ ժամը 8ին, կը կրկնուի Գուսանի Ա. համերգը, Salle des Agriculteursի մէջ, 8 Rue d'Athènes-Métro St. Lazare:

Յայտագրին մէջ.— Վէպեր, Մուսորկսկի, Եարփանթիէ, Կոմիտաս վարդապետ, Գ. Օհանի: Մուտք— 30—3 Ֆրանք:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՆՇԱՆ ՊԵՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ երգիծավէպը

"ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱՋԱՐ,,

դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան Պ. Լ. Գեւոնեանի, գաւառներէն ու արտասահմանէն՝ Պ. Վ. Սեւունիի, 5 Avenue Quihou, St. Mandé, Seine. France կամ հեղինակին N. Béchiktachlianի 32, Rue du Pressoir, Paris (20me):

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՐԴԳՈՂԻ «ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ»Ն

Յարդգողի գրական երեկոն այս գիշեր ժամը 9ին, Ֆլօրիալի սրահը: Դերասան Ա. Շահխաթունի պիտի զասախօսէ Արդի Թատրոնին եւ սինէմային մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

Սպաթ-Նովան՝ յաջորդ Հինգշաբթի:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ենթակոմիտէի վճռաբանական ընդհ. ժողովը՝ Շաբաթ 9 Ապրիլ երեկոյ ժամը 8,30ին Ռոստոմի սրահը, 131 Faubourg du Temple: Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Յ. Ամատունի:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 1ին Րիւ Բէփիւպլիք 65, սրահին մէջ: Օրակարգ՝ վարչութեան նոր ընտրութիւն:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Հրջ. կոմիտէն կը հրաւիրէ «իշխան», «վարդգէս», «վարուժան» եւ «վահագն» խումբերու բոլոր ընկերները՝ վաղը Ուր. երեկոյեան ժամը 8ին ծանօթ հաւաքատեղին: Ջեկոյց Շրջ. կոմիտէի կողմէ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս իրիկուն ժամը 8ին, գրադարանի սրահին մէջ, 75 rue Paul Bert, ներկայանալ անդամատետրներով:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ Շաբաթ 8 Ապրիլ, երեկոյեան ժամը 7ուկէսին, ֆրանսական սրճարանին մէջ: 173 Rue Etienne Dolet Alfortville:

ԱԴԱՐԱԿՆԵՐԸ աշխատելու փափաքով միութեան մօտ արձանագրուած որբերը այսօր երեկոյեան ժամը 7—8 ներկայանան Զ. Ռ. Միութեան ընթերցարանը:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի 10 Ապրիլ, ժամը 2ին, 12, Րիւ լ'Աթլաս, Մէթրօ Պէլվիլ: Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ զեկուցում:

ՄԵՐ ՄՕՏ ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

Հայկազուն Հապէշեան, Արմէն Սասունի, Յարութիւն Պալթաեան (Պոնիացի), Մանուկեան (Մարսէյլէն նոր եկած), Աճարոն Զէյնկիրեան (Տրապիզոնցի):

ՍԱԿԱՐԱՆ

6 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Ստեռլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Ոսկ.	L. Tq
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Medjidie
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուիցր. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	
»	II	»
»	III	»
Ռումելի երկաթ.	Lots turcs	

Comptoir Parisien de change et de ...

80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris

Le Gérant: H. TEURNIAN

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրատուն
206bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO . LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ
ՖՐԱՆՍԱ
ԱՆԳԼԻԱ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԱՄԵՐԻԿԱ
ԵՒՐՈՊԱ

ՈՒՐԲԱԹ 8 ԱՊՐԻԼ 1927

8 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 306

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԽԱՂԱՂ ԹԱՓԱՆՑՈՒՄ

Թուրքերու խաղաղ թափանցումը կը շարունակուի ոչ միայն Հայաստանի, այլ եւ Պոլսոյ ազգային հիմնարկներուն վրայ։

Օրը օրին հրատարակուած կցկտուր տեղեկութիւնները ամբողջական գաղափար չեն կրնար տալ բուն անցուդարձի մասին։ Երկտող լուրեր կան որոնք բացատրութեան կը կարօտին։

Այդ կարգին է Կոռմէջեան Հայերու Պատրիարքարանին դէմ ազդուած յարձակումը, որ կառավարութեան կողմէ կը դիտուի բարեացակա՛մ չէզոքութեամբ։ «Մենք չենք խառնուիր ձեր ներքին գործերուն»։

Կը թուի թէ մութ ձեռքեր են որ կը վարեն այս խաղերը։

Մենք ծանօթ չենք բոլոր մանրամասնութիւններուն։ Թերեւս շատ բարի տրամադրութիւններ ունին ընդդիմադիրները։ Ամեն անգամ, գնահատելի է աշխարհականացման ձգտումը, որ երբեմն նշանաբան կը յիշուի այսպիսի պարագաներու մէջ, ինչպէս եղաւ անցեալ տարի ալ, Բերայի Սատենադարանի գլխին առթիւ։ Բայց, այնքան պղտոր հանգամանքներով կը կատարուին այս ձեռնարկները, որ կարելի չէ վստահիլ անոնց անկեղծութեան։

Այս պարագան ապացուցանող փաստեր շատ կան։ Երբեմն կը բաւէ ճանչնալ կատարուած արշաւանքներուն «պայքարող»ները, գաղափար կազմելու համար։ Բայց աւելի պերճախօս փաստ մըն է Թուրք մամուլի լեզուն։

Ամէն անգամ որ իրարանցում կը պատահի, կամ կառավարութիւնը ձեռնարկ մը կատարել կ՚ուզէ, Թուրք մամուլը կը սկսի արձանագրել «հայ մտաւորականներու բողոքը» կրօնաւորներուն, աւելի կարճ բառով՝ Պատրիարքարաններուն դէմ։ Այդ մտաւորականները» ընդհանրապէս մէկ-երկու թափթփուքներ են։ Անոնք պարբերաբար փոքրամասնութեանց ներքին գործերը կ՚արծարծեն Թուրքերէն այս կամ այն թերթին մէջ, մանաւորապէս յուզելով դրամական խնդիրներ։ Միտքը պարզ է. երեւան հանել եկամուտներն ու ծախքերը, մանաւանդ ազգային հարստութիւնները, եւ, զեղծումի ակնարկներով, շահագրգռել կառավարութիւնը, որպէս զի հաշիւ պահանջէ։

Այս հնարքը սովորական դարձեր է, այլ եւս։ Կոռմէջեան Հայերու տագնապին առթիւ, «Իգտամ», որ մասնաւոր հետաքրքրութեամբ կը հետեւի այսպիսի դէպքերու, փութաց ուշադրութիւն հրաւիրել նախ Հայոց Պատրիարքարանին վրայ. «... Մի կրօնականներ տարիներէ ի վեր իրենց ուզածին պէս կը ... ... հասոյթները։ Հայ փոքրամասնութիւնը տակաւին չկրցաւ ... ... հաշիւ հարցնել անոնց որոնք վերծում կը կատարեն ... գալթականներու, որբերու եւ աշակերտներու յատկացուած ... կրօնականները մեքենայութիւններ կը բանեցնեն եւ ... ուզած մարդիկը ընտրել կու տան։ Ասոր հետեւանքով, ծա... կը դատապարտուի հայ մտաւորականներուն ուզածը, որ ... արհեստական կազմակերպութիւն սահծել։»

Մենք չենք որ պիտի չքմեղացնենք այսօրուան Պատրիարքարաններուն մէջ թառած հովուապետները, կամ անոնց աշխարհական գործակիցները։ Պոլսոյ հայ թերթերը յաճախ մերկացումներ կը կատարեն, որոնք հաւանաբար ճշմարտութեան մէկ մասն են։ Բայց երբ այս խնդիրները կը յուզուին զանազան ցոյցերով, եւ կ՚արծարծուին Թուրք մամուլին մէջ, կասկած չկայ որ հետեւանքը պիտի ըլլայ յոնք շինած ատեն աչք ... Սատու մը կառավարութիւնը կրնայ ըսել.— «Դուք չէք կրնար, ձգեցէք որ մենք վարենք ձեր գործերը։ Մեզի յանձնեցէք հասոյթ, կալուած, ինչ որ ունիք. մենք աւելի լաւ կը մատակարարենք եւ կը հոգանք ձեր պէտքերը։» Իսկ եթէ պիտի մտարկուի որ Պատրիարքարանի վարիչները չարաչար կը գործածեն ժողովուրդին համբերութիւնը, ինչո՞ւ չեն ընտրեր յարմարագոյն մարդիկը, ինչո՞ւ չեն հեռացներ ապիկարներն ու գործարարները։ Անոնք որ ցոյց կատարելու համարձակութիւն ունին, անշուշտ չպիտի վախնան ընդհ. ժողով գումարելէ։

Բայց աւելորդ է խրատներ տալ Փարիզէն Պոլիս։ Մենք փորձեցինք բացատրել երեւոյթ մը որ բարենշան չէ։

Անցեալ օր, Պոլսոյ թերթերը կը գրէին թէ Թուրքեւհայ Միութիւնը գատ բացած է, իմացած ըլլալով որ «նախորդ վարչութեան անդամներէն եւ Տեղապահ Ասլանեան էֆ.ի ընկերներէն ոմանք հոս հոն գլուխ կը զարնեն, մեր Միութեան գործունէութիւնը դադրեցնելու համար»։ Այս այն խառնածին ընկերութիւնն է որ կազմուեցաւ 1922ին, Թուրք դերասանի մը նախաձեռնութեամբ, իբրեւ թէ մերձեցում յառաջ բերելու, բայց իրականին մէջ շանթածի, Հայերէն դրամ կորզելու եւ Պատրիարքարանի գործերը ձեռք անցնելու համար։ Միութեան հայ անդամներուն փառքերէն մէկն էր Տօքթ. Պօղոսեան, որ իր կաշին եւ կալուածները փրկելու համար, ... կը կանչէր մեռած մօրը խաշմաքը եւ շանաստակ Պէհա ... : Վարկաբեկուած ե՛ւ Թուրքերուն ե՛ւ Հայերուն առջեւ, Միութիւնը մոռացութեան տրուած էր, բայց ահա նորէն ... շարժէ իր օձի գլուխը, անշուշտ աւարի մը հոտը, առած ըլլալով։

Այս ալ խաղաղ թափանցումի գործիք մըն է, թէեւ անարժէք, բայց իր ձգտումներովն իսկ վնասակար։

Միւս կողմէ, անխախտ կը մնայ ու կ՚ամրապնդուի ոչ-Թուրք դպրոցներու վրայ հաստատուած թաթը, որ ամէնէն ... զէնքն է։

Մենք խաղաղ թափանցումի քանի մը փաստեր միայն յիշեցինք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՆՃՈՌՆԻ ՍՈՒՏԵՐ

Քանի մը ամիս առաջ, Արեւ, Եգիպտոսի Ռամկավարներու պաշտօնաթերթը, շռնդալից թղթակցութիւն մը կը տպէր, գունեղ եւ գրգռիչ պատմութիւններ հրատարակելով Պէյրութի ժողովրդային ցան ռումբի արկածին մասին, պատմութիւններ՝ որոնց դէմ ընդվզեցաւ իր իսկ ռամկավար թղթակիցը։ Այս անգամ նոր առասպել մը.— Դաշնակցականները Իւանդանոցին մէջ թունաւորեր են ողբացեալ Վահան Վարդապետեանի սպանութեան հեղինակներէն Միհրան Աղազարեանը։ (Այս առասպելը Երեւանի փարիզեան կոչնակին մէջ ալ հրատարակուեցաւ)։

«Յուսաբեր» կը գրէ այս առթիւ (29 Մարտ).

— «Ռամկավար «պաշտօնաթերթը» լուր տուած էր, որ Սուքիասեան անուն դաշնակցական ուսանող մը կրցած է բանտին մէջ «հիւանդի» մը օգնութեամբ թունաւոր սուրճ հրամցնել ոճրագործ Աղազարեանին։ Ըստ այդ վկայութեան, իշխանութիւնները քննութեան ձեռնարկած են, հարցաքննած են Սուքիասեանը, ինչպէս նաեւ ուրիշ վկաներ, յանցաւորը երեւան բերած ըլլալու փափաքով։

«Այսօր կը պարզուի սակայն, թէ պատմութիւնը շինծու է սկիզբէն սողքն մինչեւ վերջին տողը։

«Սո՛ւտ է թէ ընդհանրապէս ոճրագործը թունաւորուած է. սո՛ւտ է թէ Սուքիասեանը զինք տեսած է. սո՛ւտ է թէ «հիւանդ» մը կայ եղեր — առանց անունի եւ առանց մականունի — որու օգնութեամբ Սուքիասեանը կ՚ուզէ եղեր սուրճ հրամցնել ոճրագործին. սո՛ւտ է թէ իշխանութեանց կողմէ ո եւ է քննութիւն նշանակուած է. սո՛ւտ է թէ ո եւ է մէկը հարցաքննուած է. սո՛ւտ է թէ Սուքիասեանը ոստիկանատուն հրաւիրուած է իբր յանցաւոր արարքի մը կա՛մ հեղինակ եւ կամ վկայ. ընդհանրապէս սո՛ւտ է ու շինծու այս զռեհիկ ու զարշելի պատմութիւնը, իր բովանդակ ամբողջութեանը մէջ։ Ու միակ ճշմարտութիւնը այն է, որ հոգեբանօրէն այս ոճիրին մեղսակից «պաշտօնաթերթը» իր սուտ ու շինծու «թղթակցութիւններով» օգնութեան ձեռք կ՚երկարէ իր հոգեզաւակին՝ ոճրագործ Աղազարեանին, զայն արդարադատութեան ձեռքէն փրկելու համար»

ԱՐԳԻԼՈՒԱԾ ԹԵՐԹԵՐ

Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ մարզպանին հրամանագրով Ֆրանսական հովանաւորութեան ենթակայ երկիրներուն մէջ արգիլուած է հետեւեալ թերթերու մուտքը.— Մարտակոչ, Նոր Աշխարհ, Երեւան, Կոչնակ, Սպարտակ, Վերելք, Էնթէրնասիոնալ Սէնտիքալ Րուժ, Լա Վի Օւվրիէր, Լ՚Էնթէրնասիոնալ տը Փրէս, Քորրէսփոնտանս, Լ՚Ավանկարտ, Լ՚Էնթէրնասիոնալ Քոմինիստ.

ՇԻՔԱԿՕԻ քաղաքապետ ընտրուեցաւ Թոմփսըն, որ իբր ծրագիր ընդունած էր ոգելից ըմպելիներու դէմ արգելիչ օրէնքը ջնջել։ Իր կողմնակիցները ռումբերով յարձակեցան միւս թեկնածուին՝ ռամկավար Տէվըրի բարեկամներուն վրայ, պատերը փլցնելով։ Անձի կորուստ չկայ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Խորհրդային դեսպանատունը խուզարկուած

ՀԱԿԱՊՈԼՇԵՒԻԿ ՇԱՐԺՈՒՄ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Փեքինէն կը հեռագրեն թէ Չանկ-Ցօ-Լինի զինուորներէն մօտ հարիւր հոգի, ընկերակցութեամբ զինեալ ոստիկաններու, Չինաստանի մայրաքաղաքին սովետական դեսպանատունը մտնելով խուզարկութիւններ կատարեցին՝ խորհրդային զինուորական կցորդին բնակարանին, չինական արեւելեան երկաթուղիի գրասենեակին, սովետական դրամատան եւ պոլշեւիկեան «Թաս» գործակալութեան գրասենեակներուն մէջ։ Արեւելեան երկաթուղիի կեդրոնը երթալու համար, զինուորները ստիպուած էին անցնիլ եւրոպական դեսպանատանց թաղէն, որով նախապէս արտօնութիւն ստացան դիւանագիտական մարմինէն։

Ձերբակալուեցան 21 Ռուսեր եւ 60 Չինացիներ։ Խուզարկութեան պահուն, հրդեհ ծագեցաւ ռուս պահակախումբի նախկին շէնքէն, ուր կը կարծուի թէ համայնավարական կեդրոն մը հաստատուած էր եւ պոլշեւիկները յատկապէս կրակ տուին այդ շէնքին, գաղտնի թուղթերը անհետացնելու համար։ Հրշէջները շուտով յաջողեցան մարել հրդեհը։ Գրաւուեցան բազմաթիւ հրացաններ, խրամի հրասանդ մը եւ մեծ քանակութեամբ ռազմանիւթ, ձեռնառումբի մնացուկներ եւ հազարաւոր կարմիր ու չինական ազգայնական դրօշակներ։

Եօթը սայլ պէտք եղաւ՝ գրաւուած պրոպագանդի թուղթերը փոխադրելու համար։ Ձերբակալուածներուն մէջ կան խորհրդային դրամատան պաշտօնեաներէն յայտնի չինացի պրոպագանդիստ մը եւ երեք չինացի ուսանողներ։ Ցարձակումը ա՛յնքան յանկարծակի եղաւ, որ խորհրդային դեսպանատունը ժամանակ չունեցաւ միջոցներ ձեռք առնելու։

«Շիքակօ Թրիպիւն»ի Փեքինի թղթակիցը վախ կը յայտնէ թէ այս դէպքին հետեւանքով խորհրդային միութիւնը կրնայ պատերազմ յայտարարել Փեքինի կառավարութեան դէմ, հաւանաբար նոյնիսկ միջազգային պատերազմ առաջ գայ։ Մեծ պետութիւնները աւելի մեծ աջակցութիւն ցոյց պիտի տան Փեքինի կառավարութեան։

Ձերբակալուեցան նաեւ երկու ամերիկացի համայնավարներ՝ Տիկին Միչէլ եւ Վիլպըր Պրիթըն. չինական իշխանութիւնները զանոնք պիտի ղրկեն Շանկայի ամերիկեան դատարանը՝ իբրեւ դաւադիր դատելու համար։ Երկուքն ալ յարաբերութեան մէջ էին ազգայնականներուն հետ։

Չանկ-Ցօ-Լին վճռած է աւելի կատաղի կռիւ մղել ազգայնականներուն դէմ, հիմա որ չորս մեծ պետութիւնները աւելի մօտիկութիւն ցոյց կու տան իրեն։ Հիւսիսային Չինաստան բնակող շատ մը օտարականներ կը պատրաստուէին Սիպերիոյ ճամբով մեկնիլ, սակայն դեսպանները արգիլեցին զանոնք այդ ճամբով երթալ, վախնալով որ Ռուսիա պատերազմ պիտի յայտարարէ Չինաստանի դէմ։

Ամերիկացիները որոշած են զօրացնել Թիէնցինի պահակախումբը։ Քանթոնի եւրոպական թաղամասը Շամէն փշաթելերով ամրացուեցաւ։ Բազմաթիւ օտար թնդանօթակիրներ խարիսխ նետած են կղզիին բացերը եւ խռովութեան պարագային զինուորներ ցամաք պիտի հանեն։

Հիւսիսայիններու օդանաւ մը երեք ռումբ նետեց Նանքինի եւ երկու՝ Փու-Քուի վրայ։ Օտարականներու բնակարաններուն թալանը կը շարունակուի։

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ ազգայնական բանակին վերին հրամանատար զօր. Չանկ-Քայ-Շէք առջի օր պաշարել տուած է չինացի համայնավարներու քաղաքական բիւրօի կեդրոնը։

Այս կերպով զօրավարը ասպարէզ կը կարդայ ազգայնական կուսակցութեան պոլշեւիկեան թեւին։ Հանքէուի հրամանատարը եւս համայնավարներուն դէմ խիստ միջոցներ ձեռք առած է։ Չորրորդ բանակը Հունանի նահանգին մէջ գրաւած է դիրքեր, որոնք ուղղակի կը սպառնան համայնավար զինուորներուն։

∴ Պոլսոյ միջոցաւ պոլշեւիկներու կողմէ Չինաստան ղրկուած գումարն է 100,000 տոլար։

Հռոմ եւ Պելկրատ կը համաձայնին

Սերպիոյ արտաքին նախարարութիւնը կը հաղորդէ որ շուտով ուղղակի բանակցութիւնները պիտի սկսին Իտալիոյ հետ, Թիրանայի դաշնագրին վերաքննութեան հիման վրայ, մինչ Սերպիա յանձն կ՚առնէ վաւերացնել Նէթթունօի դաշնագիրը։

Պելկրատի իտալական դեսպան զօրավար Պոտրէրօ բերանացի ծանուցագիր մը ներկայացուց, որուն համաձայն Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ կնքուած դաշնագիրը Եուկօսլաւիոյ դէմ ուղղուած չէ։

«Թայմզ»ի Պելկրատի թղթակցին համաձայն, սերպ շրջանակները մտահոգ են սերպեւմաճառ դաշնագրէն։

Կը հաւաստուի թէ կոմս Պեթլէն Մուսոլինիի պարզելով Հունգարիոյ միջազգային կացութիւնը, շեշտած է թէ անհրաժեշտ է հարթել այն բոլոր դժուարութիւնները, որոնք կ՚արգիլեն Հունգարիոյ արքայական գահի խնդիրը լուծել։ Մուսոլինի խոստացած է բարեացակամութեամբ ուսումնասիրել այս խնդիրը։

(Ուրիշներու շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ՇԻՐԱԿԻ ՀԱՄԱՐ

Մարսիլիոյ Սեբաստահայ երիտասարդներու «Պարթեւ» միութիւնը որ մօտաւորապէս 2 ամիս առաջ ներկայացում մը տուած էր ի նպաստ Շիրակի աղէտեալներուն, գոյացած հասոյթը, 1200 ֆրանք, ղրկած է «Յառաջ»ի, յանձնուելու համար Պ. Պօղոս Նուպարի։

Կը խնդրուի ստանալ համապատասխան ընկալագրով։

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՕՔՍՖՈՐՏԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Գրած էինք թէ Պ. Պօղոս Նուպար որոշ գումար մը յատկացուցած է Օքսֆորտի համալսարանին՝ հայագիտութեան յատկացուելու համար։ Համալսարանի վարչութիւնը Փետր. 22ին այս մասին կայացուցած է որոշում մը։ Կը քաղենք գլխաւոր կէտերը.—

Նկատելով որ Պօղոս Նուպար փաշա Օքսֆորտի համալսարանին նուիրած է 2750 ստերլին, իբր թրըսթ, ի յիշատակ իր հօր՝ հանգուցեալ Նուպար փաշայի (երիցս վարչապետ եւ ատեն մը խնամակալ Եգիպտոսի) հաստատելու հիմնաթոշակ մը (bourse) հայկ. պատմութեան եւ գրականութեան ուսումնասիրութիւնը քաջալերելու համար, համալսարանը երախտագիտութեամբ կ՚ընդունի իր նուէրը եւ կ՚որոշէ՝

Համալսարանին կողմէ ընդունուած դրամը պահել յանուն Օքսֆորտի համալսարանի տնտեսուչին, ուսուցիչներուն եւ ուսանողներուն։

Անոր հասոյթները գործածել հայկ. պատմութեան եւ գրականութեան զարկ տալու նպատակին։

Այս գումարէն տարեկան 100 ստերլին պիտի յատկացուի՝ երեք տարուան համար՝ համալսարանի անդամներէն ոեւէ մէկուն, որ պիտի ստանձնէ հայերէն պատմութեան եւ գրականութեան մասին ուսումնասիրութիւններ կատարել։ Համալսարանի անդամ մը՝ որուն մայրենի լեզուն հայերէնն է, չի կրնար թեկնածու ըլլալ այս հիմնաթոշակին։

Վարչական խորհուրդը իրաւասու է թեկնածուները ընտրել քննութեամբ կամ առանց քննութեան, պայմանաւ որ առնուազն երկու ամիս առաջ յայտարարուի թէ թեկնածուները ո՛ր թուականին եւ ո՛ւր պիտի դիմեն։

Եթէ պէտք եղած արժանիքները ներկայացնող թեկնածու չգտնուելուն պատճառով կարելի չըլլայ ընտրութիւն կատարել, եւ կամ ոեւէ պատճառով ժամանակ մը որոշեալ գումարը կարելի չըլլայ իր նպատակին յատկացնել, դիզուած գումարները կամ հիմնադրամին վրայ պիտի աւելցուին եւ կամ պիտի յատկացուին ոեւէ ձեւով մը հայկ. պատմութեան եւ գրականութեան զարկ տալու գործին։

Այս թոշակը երկու անգամ նոյն անձին չպիտի կրնայ տրուիլ։

Կիներն ալ կրնան այրերուն պէս թեկնածու ներկայանալ։

Վարչական խորհուրդը իրաւասու է այս կանոնագրութիւնը ժամանակ առ ժամանակ փոփոխութեան ենթարկել՝ հաւանութեամբ Համալսարանի վարչութեան եւ հիմնադրին, այնքան ատեն որ անիկա կենդանի է, պայմանաւ որ միշտ նկատի առնուի հիմնադրին գլխաւոր նպատակը՝ այն է՝ զարկ տալ հայկ. պատմութեան եւ գրականութեան ուսումնասիրութեան։

ԴԵՂԻՆ ՎՏԱՆԳԸ

Եւրոպայի, մասնաւորապէս Անգլիոյ համար դեղին վտանգը միձաւանջ մըն է եղած որ կը սպառնայ Եւրոպայի արդիւնաբերութեան եւ անոր աշխարհակալութեան՝ Արեւելքի մէջ։

Այդ հեռանկար, մինչեւ Ռուսաստանի յեղափոխութիւնը իրարու միացուցած է բոլոր աշխարհակալ պետութիւնները, միասնաբար խափանելու համար չինական վերածնութիւնը. իսկ այսօր պոլշեւիկ իշխանութիւնը եղեռին վտանգը իբրեւ զէնք կը գործածէ Եւրոպայի եւ մասնաւորապէս Անգլիոյ դէմ, փութացնելու համար իր ծրագրած համաշխարհային յեղափոխութիւնը։

Այսօր Մայրագոյն Արեւելքի մէջ կը կատարուի հսկայ յեղաշրջում մը, վիթխարի խմորում մը, որուն հետեւանքները դժուար է գուշակել։ Չինական ազգային շարժումները Քանթոնէն մինչեւ Փեքին անհետեւանք չեն կրնար անցնիլ եւ մեծապէս կ'ազդեն բրիտանական եւ ուրիշ կայսրութեանց տնտեսական եւ քաղաքական կառուցուածքին վրայ։ Պոլշեւիկեան պայքարը բրիտանական կայսրութեան դէմ այսօր հասած է իր գագաթնակէտին։ Այդ պայքարին անհաւրութիւնը հասկնալու համար աւելորդ չէ ակնարկ մը ձգել Չինաստանի բազմամիլիոն ժողովուրդի շարժման բնոյթին եւ այն տնտեսական խնդիրներու մասին, որոնք բաւական անախորժ վիճակ են ստեղծած Եւրոպայի համար։

Համաձայն «Փրավտա»ի (Թիւ 65-66) Չինաստանի ազգաբնակչութեան թիւը կը հասնի 436 միլիոնի, որ այժմ բաժնուած է չորս գլխաւոր իշխանութեանց մէջ. — Հարաւայինները՝ Քանթոնցիները իրենց ազգային իշխանութեան տակ ունին 210 միլիոն, որոնք պոլշեւիկներու ազդեցութեան տակ են. Հիւսիսայինները՝ Մուքտէնցիները ունին 130 միլիոն, Հունանի մէջ, Ու-Փէյ-Ֆուի իշխանութեան տակ, չէզոք Շանսի, Անխոյ, Սէզուանի շրջանները 95 միլիոն։ Այս հսկայ բազմութիւններն են, որ այսօր իրարու դէմ կը պայքարին, բայց բոլորը միացած մէն մէկ հարցի մէջ, — երկրի ազատագրումը՝ Եւրոպայի տնտեսական եւ քաղաքական լուծէն։ Ահա քանի մը թուանշաններ, այդ հարիւրաւոր միլիոն բազմութեանց տնտեսական կաշկանդումները ապացուցանելու համար.— Հիւսիսածեղծնի նաւահանգիստներուն մէջ Չինաստանի մէջ չինական դրամագլուխ կայ 130 միլիոն տոլար, ճափոնական 270 միլիոն, անգլիական 12 միլիոն։ Անօսխի արդիւնաբերութեան մէջ 100 միլիոն տոլար է դրուած, որուն հարիւրին 50ը միայն չինական, մնացածը օտար։ Նոյն պատկերը կը ներկայացնեն միւս բոլոր հանքային շահագործումները։

Հաղորդակցութեան մէջ գրեթէ բոլոր երկաթուղիները կը գտնուին Եւրոպացիներու և Ճափոնցիներու ձեռքը, եւ անոնց դրամագլուխն է որ կը շահագործուի։

Չինական նիւտոսցոյցը մօտաւոր հաշուով 450 միլիոն տոլարի կը հասնի, որուն 25 առ հարիւրը կ'երթայ իր փոխառութեանց տոկոսներուն։ Այդ փոխառութեանց գումարը կը հասնի 2,500,000,000 տոլարի, մեծ մասով՝ օտար պետութիւններէ կնքուած։

Եթէ միայն այս հաշիւները նկատի առնենք, կը տեսնենք որ Չինաստանը փաստօրէն հարկատու է ուրիշ պետութիւններու, որոնցմէ Ճափոն, Անգլիա եւ Միացեալ Նահանգներ մեծապէս շահագրգռուած են Չինաստանով։

Այնպէս որ, երեւութական է չինական անկախութիւնը։ Մինչեւ 1914 իր նուաճումներով առաջին տեղը կը գրաւէր Անգլիան։ Միւս բոլոր դրամատիրական երկիրները միասին առնելով, հազիւ կը հաւասարէին այդ կայսրութեան շահագործման։ Բայց չինական յեղափոխութենէն յետոյ մեծապէս ինկաւ Անգլիոյ ազդեցութիւնը, եւ զգալապէս տեղի տուաւ Ճափոնի եւ Միացեալ Նահանգներու առջեւ։

Վերը յիշեցի որ հիւսուածեղէնի գործին մէջ 1927ին Անգլիան հազիւ ունի 12,000,000 տոլար, Ճափոնի 270 միլիոնին դիմաց։ 1923ին 49 հիւսուածեղէնի գործարաններ կային միայն Շանկայի մէջ, 24 չինական, 20 ճափոնական, 5 անգլիական. 1925ին պատկերը կը փոխուի,— չինական 22, ճափոնական 33 - իսկ անգլիական չորս։ Այսպէս, հետեւողական կերպով, ճափոնական դրամագլուխը ասպարէզէն կը քշէ ինչպէս անգլիական, նոյնպէս չինական դրամագլուխը։ Քարածուխի արդիւնաբերութեան մէջ այժմ ճափոնցիները Մուքտէնի շրջանէն կ'արտածեն ամբողջ Չինաստանի քարածուխի ապառման հարիւրին 22ը, այն ինչ Անգլիան Կայլանի շրջանէն հարիւրին 18ը։ Մետաղագործութեան ասպարէզին մէջ ամբողջ Չինաստանի արդիւնաբերութեան հարիւրին 75ը ճափոնցիներու ձեռքն է, իսկ մնացածը՝ միւսներուն։

Սեղանաւորական ասպարէզին գալով, Չինաստանի մէջ կը գործեն 43 օտար դրամատուններ, որոնց 30ը ճափոնական, 4ը անգլիական, 2ը ամերիկեան, եւ 20 օտար եւ չինական խառն դրամատուններ, որոնց դրամագլուխը կը հասնի 835 միլիոն տոլարի, չինական եւ խառն միայն 135 միլիոն, անգլիական 110 միլիոն, ամերիկեան 19 միլիոն, իսկ ճափոնական 600 միլիոն էին)։ Երկաթուղիներու արժէքն է 639,540,000 տոլար, որուն 268 միլիոնը միայն չինական պետական սեփականութիւն է, իսկ մնացածը անգլիական, ճափոնական եւ ֆրանսական։ Երկաթուղիներու գործին մէջ, ինչպէս պետական, նոյնպէս մենաշնորհ ստացած Ճափոնցիները դրած են 338 միլիոն, Անգլիացիները 132 միլիոն, Ֆրանսացիները 91 միլիոն տոլար։

Դրամատիրական աշխարհին համար Չինաստանը ամէնէն աւելի հրապուրիչ է իբրեւ ասպարէզ լայն առեւտուրի։ Հարիւրաւոր միլիոն ժողովուրդի աշխատանքի արդիւնքը, հում նիւթի արտածումը եւ պատրաստ նիւթերու հայթայթումը մրցակցութեան առարկայ է։ Պատերազմէն առաջ Չինաստանի ամբողջ արտաքին առեւտուրին հարիւրին 51ը Անգլիան կ'ընէր, Ճափոնը՝ հարիւրին 15,8, Ամերիկան՝ հարիւրին 9,2, մնացածները հարիւրին 23. իսկ 1925ին, արտաքին առեւտուրի գումարը կը հասնէր 1,724 միլիոն տոլարի, այս անգամ Անգլիոյ բաժինն էր հարիւրին 31,3։ Ճափոնը՝ հարիւրին 30,5. Ամերիկան՝ հարիւրին 16.3. մնացածները հարիւրին 21.9։

Այս առհաշիւ թիւերը կը ցուցնեն թէ ինչքան մեծ արժէք կը ներկայացնէ Չինաստանը բրիտանական կայսրութեան եւ Ճափոնի համար, տնտեսական տեսակէտով։

Այդ հսկայ երկիրը փաստօրէն Անգլիոյ համար նիւթի եւ ոսկիի անսպառ աղբիւր մըն է եղած։ Պոլշեւիկները այս իրողութիւնը լաւ գիտնալով, կը հարուածեն Անգլիան եւ կ'ուզեն ցամքեցնել այդ աղբիւրը։ Այսօր ազգային շարժման առաջին նշանաբանն է «Անկցի Անգլիան», պոյքոթ անգլիական առեւտուրի դէմ։ Բնականօրէն ատկէ շահողը պոլշեւիկները չպիտի ըլլան, քանի որ իրենք չեն կրնար Անգլիոյ տեղը բռնել արդիւնաբերութեան եւ առեւտուրի մէջ։ Բայց կը վնասուի Անգլիան։ Իր առեւտուրի հարիւրին 50ը գեղչուած է մինչեւ 1926, եւ շահողներն են Ճափոնը, Ամերիկան եւ մնացածները, որոնք քայլ առ քայլ կը հասնին Անգլիոյ տնտեսական նուաճումներուն։ Կը թուի թէ Ճափոնի յաջողութիւնն ալ չէ վախցներ պոլշեւիկները, այլ կ'ուրախացնէ, որովհետեւ առեւտուրը, արդիւնաբերութիւնը կեդրոնանալով դեղին ցեղին ձեռքը, պիտի կզզիանան ու փտաուին Անգլիան եւ Եւրոպան։ Չէ՞ որ իր նպատակն է այդ միջոցով հարուածել եւ տնտեսական ճգնաժամի միջոցով փութացնել համաշխարհային յեղափոխութիւնը Եւրոպայի մէջ, սկսած Անգլիայէն։

Պոլշեւիկամէտ Քանթոնցիները վերջերս գրաւեցին Շանկայը, Նանքինը եւն.։ Պոլշեւիկները ամէն տեղ խրախճանքի մէջ են, կարծես համաշխարհային յեղափոխութիւնը սկսած է եւ իրենք հասած են իրենց նպատակներուն, թէեւ շատ կ'աճապարեն։ Բայց չմոռնանք որ Շանկայի կարեւորութիւնը խիստ մեծ է։ Շանկայը Փարիզի ընդարձակութեամբ քաղաքանահանգիստ մըն է եւ ունի երեք միլիոն բնակիչ։ Կը գտնուի ծովին ափը՝ Եանկցէ գետին բերանը։ Այս գետը, 2000 քիլոմէթր երկարութեամբ նաւարկելի է Չինաստանի սրտին վրայ եւ իր հովիտին մէջ կ'ապրի 200 միլիոն ժողովուրդ, այսինքն 1 ութերորդը երկրագունդի բնակչութեան։ Շանկայի միջոցաւ կը կատարուի ամբողջ Չինաստանի առեւտուրին հարիւրին 60ը եւ այնտեղ է կեդրոնացած արդիւնաբերութեան խոշոր մէկ մասը։ Պոլշեւիկները գիտեն այս բոլորը։

Երբ յաջողի իրենց ծրագիրը՝ խափանել արգիլել Անգլիոյ առեւտուրը Շանկայի մէջ — փաստօրէն Անգլիան պիտի զրկուի ապրանքի եւ ոսկիի այն հսկայ աղբիւրէն, որուն կռթնած է իր գոյութեան մէկ խոշոր մասը։

Պիտի յաջողի՞ն Պոլշեւիկները։ Կամ Անգլիան պիտի կրնա՞յ որոշ զիջումներով լեզու գտնել Չինացի յեղափոխականներուն հետ եւ ապահովել իր առեւտուրը։

Դժուար է գուշակել ապագան։ Մէկ բան է պարզ — Անգլիան իր բոլոր միջոցները լարած է, ապահովելու համար իր նուաճումները։ Ան կը ջանայ մէկ ճակատ կազմել շահագրգռուած պետութեանց հետ, Չինաստանի մէջ, պոլշեւիկեան ճակատին դէմ. թէ և այդ գործը բաւական դժուար է, քանի որ այդ պետութիւնները որքան շահագրգռուած են Անգլիոյ գերիշխանութեան նուազումով, նոյնքան եւ իրենց շահերուն ապահովութեամբ։

Ո՞վ պիտի յաղթէ այս պայքարին մէջ. Անգլիա՞ն թէ պոլշեւիկ Ռուսիան։ Կամ արդեօք ոչ մէկը եւ ոչ մի՞ւսը, այլ միայն դեղին ցե՞ղը Ճափոնի գլխաւորութեամբ։ Այս հարցերուն վերջնական պատասխանը մենք չէ որ պիտի տանք։ Մօտիկ ապագան կը լուսաբանէ։

ՌՈՒԲԷՆ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆԸ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը հաւաստի աղբիւրէ կը տեղեկանայ թէ Մոսկուայի Գ. Միջազգայինը Պոլսոյ միջոցաւ կարեւոր գումարներ փոխադրած է Քանթոն՝ Քուօ-Մին-Թանկին։

Կասկածի տեղի չտալու համար, դրամատան միջոցաւ դրամները հեռագրով կը ղրկուէին չինացի վաճառականներու անունին, ի հաշիւ Թուրք վաճառականի մը, որ իբրեւ թէ Չինաստանէն ապրանք գնած էր։ Թուրք իշխանութիւնները չէին կրնար ո եւ է կերպով ճակակշռել առեւտրական այս գործողութիւնները, հետեւաբար եւ արգիլել դրամներու փոխառութիւնը։

ՋՐԱԲԵՐԴԻ ՋՐԱՆՑՔԸ.— Մարգուշեվանի (Հայաստան) մէջ կատարուած են անհրաժեշտ հետախուզութիւններ, սկսելու համար շինութեան Ջրաբերդի մեծ ջրանցքին, որ պիտի ոռոգէ 12,000 տեսիադին հող։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԾՆԱՒ ԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԹԻՒՐՔ ՕՃԱՂՆԵՐՈՒ 16ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Պոլսոյ մէջ առաջին Թիւրք Օճաղըի հիմնարկութեան 16րդ տարեդարձը Թուրքիոյ նախկին մայրաքաղաքին մէջ տօնուեցաւ Մարտ 25ին՝ մեծ հանդէսով, մասնակցութեամբ Թուրք մտաւորականներու եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու։ Այս հանդէսը հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ «Միլլիյէթ» (26 Մարտ).—

Օճախի շէնքը զարդարուած էր դրօշակներով եւ գունզգոյն ելեկտրական լապտերներով։ Շէնքին ճակատը ձուաձեւ տախտակի մը վրայ նկարուած էր արշալոյսը, վրան հետեւեալ արձանագրութեամբ՝ «Թիւրք Օճաղը, 1328», հիմնարկութեան թուականը։

Կէսօրէն վերջ Օճախի պարտէզին մէջ ծափային նուագախումբը ազգային եղանակներ նուագեց։

Ժամը 3ին առենները Օճախականներու վարչական խորհուրդին նախագահուհին Նեքիա Հանըմ հիւրասիրեց հրաւիրեալները, որոնց մէջ էին Թուրք մեծ բանաստեղծ Ապտիւլհագ Համիտ պէյ, Պոլսոյ զինուորական հրամանատար Շիւքրի Նայիլի փաշա, Հեծելազօրքի քննիչ Ճէմիլ փաշա, Խալքաիտ Թալիբ, կուսակալ Սիւլէյման Սամի, համալսարանի ընդհանուր տնօրէն Նուրէտտին, Ուսուցչական Ընկերակցութեան նախագահ Հիւսէյին, քաղաքապետի օգնական Շիւքրի Ալի պէյերը, համալսարանի ուսուցիչները, բարձրաստիճան զինուորականներ, թաղապետական խորհուրդի եւ նահանգային ընդհ. ժողովի անդամները, Արթական ցեղութեան, քաղաքապետութեան, կուսակալութեան պաշտօնատարները, զանազան գպրոցներու տնօրէններն ու ուսուցիչները եւ Պոլսոյ բարձր դասակարգին պատկանող բազմաթիւ հանըմներ։

Օճախին քոնֆէրանսի սրահը այս մեծ օրը տօնելու համար եկած հարիւրաւոր օճախականներով լեցուած էր։ Խիստ վեհ տեսարան մը կը ներկայացնէր ասանց իրար շնորհաւորելը, նուագախումբի եւ բաժշտութեան մէջէն։ Ներկաներուն լիմոնատ, պիսքիւի, սիկառ եւ շուրճ հրամցուեցաւ։

Ժամը 4ին Օճախի երիտասարդական ակումբին անդամ հոներներն ու պէյերը խանդավառ շեշտերով երգեցին Ընկերութեան քայլերգը, զոր ներկաները յոտնկայս եւ խորին հրճուանքով մտիկ ըրին ու ծափահարեցին։

Ցետոյ մեծ բարձրացաւ բանաստեղծ Ճէլալ Սահիր պէյ, որ հետեւեալ ճառը խօսեցաւ.—

«Պոլսոյ մէջ առաջին Թիւրք Օճաղըն, մայր օճախը, հիմնուեցաւ 1328 տարուան Մարտի 12ին, որ կը համապատասխանէ 1912 Մարտ 25ին։ Թրքական ցեղին ներքին խորքէն ծնած հիմնարկութեանց երրորդն էր ասիկա։ Առաջինը «Թիւրք Տէրնէկի»ն էր, որ ծնաւ օսմանեան կայսրութեան սահմանադրական կառավարութիւն գտնելու վաղորդայնին։ յետոյ 1913ին «Թիւրք պիլկի տէրնէկի» անունը առնելով, սկսաւ աշխատիլ թրքական գիտութիւններու իրագործման, սակայն երբ Պոլսոյ համալսարանին մէջ բարեկարգումներ կատարուեցան, պարզապէս նախապատրաստական շրջան մը բոլորած եղաւ եւ իր գործունէութիւնը դադրեցուց։

Երրորդը "Թիւրք Եուրտու"ն էր։ Այս հիմնարկութեան նպատակն էր՝ թրքական բաղձանքները կեդրոնացնելու եւ զօրացնելու նպատակով ամէն անկիւնէ եկող երիտասարդներուն ազգային լոյս ու առաջնորդութիւն բաշխել, զանոնք իր թեւերուն տակ առնել, Թուրք ազգն ու ցեղը արթնցնել, անոր գոյութիւնն ու բոլոր թանկագին առանձնայատկութիւնները սորվեցնել, սիրտերուն մէջ ազգային սիրոյ կրակը արծարծել, գիտական ու գրական հաւաքածոյ մը հրատարակել։

«Թիւրք Եուրտու»ն ալ ժամանակ մը վերջ իր պարտականութիւնները Օճախին փոխանցեց։

Վերջապէս կազմուեցաւ «Թիւրք Օճաղըն», նպատակ ունենալով դառնալ՝ ջահ մը, Թուրք երիտասարդութիւնը առաջնորդելու համար, զարթուցիչ մը՝ անոնց սրտին մէջ բարախիլ սկսած նոր եւ վեհ զգացումները արթնցնելու եւ անոնց գաղափարներուն նոր դարբի մը ըլլալու համար։ Ասիկա մեր ազգային պատմութեան մէջ վերածնունդ մըն է։

«Իրական վերածնունդ մը՝ օսմանեան կայսրութեան մէջ, որուն աշխարհագրական մեծութիւնը մարդուս հիացում և սիրայ զգացումը կը ներշնչէր, սակայն մօտէն դիտուած ատեն կը տեսնուէր թէ զանազան կտորները իրար միացնող տեղերը փտած եւ փշրուելու պատրաստ էին, վերածնունդ մը այն խոր խաւարին մէջ, ուր դեռ համարակութեան եւ ազգութեան լծրանումները չէին զատուած, ուր դեռ խիստ շատ խելքը գլուխը մարդիկն անգամ կ'երազէին տարբերու միջեւ համերաշխութիւն գոյացնել։

«Ասիկա՝ միութեան վարժ շատ մը աչքեր անհանգիստ ըրաւ։ Օտար տարրերը, Թուրքին այս զարթօնքէն ծագելիք վտանգէն վախնալով սաստիկ թշնամութիւն ցոյց տուին։ Կրօնքը ազգութենէն զատել չկրցող անմիտները այս զարթօնքը անկում մը նկատեցին»։

Ճէլալ Սահիր պէյ յիշեց նաեւ օճախին ժառանգած թանկագին ծառայութիւնները։

Ապա ին վերջ եւրոպական նուագահանդէս մը տրուեցաւ։ Ցետոյ թանգարանը Օսման փէհլիվան այդ հին թրքական երաժշտական գործիքով թուրք ազգային եղանակներ նուագեց. տեղի ունեցան զէյպէքի եւ ուրիշ ազգային պարեր։

Հանդէսը շարունակուեցաւ գիշերն ալ։

Նոյն օրը Էնկիւրիի մէջ եւս հանդէսներ կատարուեցան։ Մարտ 25ը Թիւրք Օճաղներու օր կը նկատուի։ Այս առթիւ անդամատեղներ տրուեցան օճախի խնամական անդամ ընդունուած մօտ 100 հոգիի եւ բանաստեղծ Մեհմէտ Էմին բանախօսեց։

* *

Էնկիւրիի մէջ Թիւրք Օճաղըներու կեդրոնական շէնքին հիմնարկէքին առթիւ վարչապետ Ըսմէթ փաշա իր խօսած ճառին մէջ ըսաւ.

Ներկայիս կը բոլորենք ազգայնականութեան շրջան մը։ Ազգութեան գաղափարը միայն անկեղծ ազգասէրներու միտքին մէջ գոյութիւն ունեցող գաղափար մը չէ, այլ ծրագիր մը, որ շարունակ կ'իրագործուի եւ որ կը նմանի արեան շրջանի մը, որ կեանքին բոլոր մայր երակները պատած է։ Սոր պատճառը պարզ է։ Որովհետեւ, ազգութեան գաղափարով, մենք կարելիութիւն կը գտնենք, հայրենիքի սահմաններուն մէջ, մեր ամբողջ ջանքերը մէկ ուղղութեամբ կեդրոնացնելու։ Բոլորս ալ կը հաւատանք թէ
նիքի զաւակներուն մէջ
թեան ամէնէն ամուր
միայն ազգութեան գաղափ
է։ Ընտրեալ դասակարգին
սօրուան քայլ տուած
րութիւնն ալ կ'ապացուց
թէ ազգայնականութեան
շրջանին Թիւրք օճաղներ
մտաւորական գործունէութ
տեսակէտէն որքան կարե
գեր կը կատարեն։

«Թիւրք օճաղըները
ներէ ի վեր իրենց
պարտականութիւնը արժա
կերպով կատարած են
բոլորս ալ կը փափաքինք
թայլը, բարոյապէս եւ
կերպով մեր ձեռքէն եկա
ջակցութիւնը ընծայել
օճաղըներուն։ Անոնք բար
կան գետնի վրայ շատ
պարզ կը վայելէին, կը
որ նոր հիմնուելիք շէնք
թական գետնի վրայ եւս
արժանիքը բարձրացնելու
ռայէ»։

ՆՈՐ ԳՈՐԾԱՐԱՆՆԵ
ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՄԻՆՉ ԳՐ

Մոսկուայի հիմական
ծավարութիւնը կը հրատ
հետեւեալ ցանկը, որուն համ
ձայն, 1926-1927 տարուան
թացքին Անդրկովկասի մէջ
տի հիմուին զանազան գոր
րաններ, որոշուած վարկերով
Ատրպէյճանի նաւթերան
մար ձիթան գործարան,
2 միլիոն 544 հազար բու
այս տարի պիտի ծախսու
1 միլիոն 251 հազար բու
Կազոլինի գործարան, վարկ
միլիոն րուբլի, այս տարի պի
ծախսուի միայն 264 հազար
րուբլի։ Բնածխակի գործարա
եւ Ջրաղաց, Ատրպէյճանի
տական արդիւնաբերութեան
տաւ, վարկ 400 հազար րուբլի
այս տարի պիտի ծախսուի
հազար րուբլի։ Բնածխակի գոր
ծարան, Հայաստանի մէջ, վարկ
180 հազար րուբլի,
պիտի ծախսուի այս տարի
զոգարան, Բաղդադիի մէջ, վարկ
643 հազար րուբլի, այս տարի
պիտի ծախսուի միայն 200
զար րուբլի։ Սղոցարան
վրայ, վարկ՝ 500 հազար րուբլի
այս տարի պիտի ծախսուի մէ
300 հազար րուբլի։ Սղոցարան
Բաղումի մէջ, վարկ՝ 290 հազ
րուբլի։ Սղոցարան, Միի
մէջ, վարկ՝ 150 հազար րուբ
Սղոցարան, Ղարաքալի
վարկ՝ 38 հազար րուբլի
բողջը պիտի ծախսուի այս
րի։ Թուղթի գործարան,
տանի մէջ, վարկ՝ 7 միլիոն
հազար րուբլի, այս տարի պիտ
ծախսուի միայն մէկ
րուբլի։ Մանարան,
տրապոլի մէջ, վարկ՝ 3 միլ
րուբլի, որուն 100 հազար
լին պիտի յատկացուի
բանային շինութեան, այս տարի
պիտի ծախսուի 1 միլիոն
հազար րուբլի։ Մանածագ
ուածքի գործարան,
մէջ, վարկ՝ 4 միլիոն 75
զար րուբլի, այս տարի
ծախսուի միայն 2 միլիոն
լի։ Ցուխայի գործարան,
տանի մէջ, վարկ՝ 2
լիոն րուբլի, այս տարի
ծախսուի միայն 800 հազ
րուբլի։ Մետաքսի գործարան
Ատրպէյճանի մէջ, վարկ
հազար րուբլի, այս տարի
ծախսուի միայն 600
րուբլի։ Մետաքսի գործարան
Վրաստանի մէջ, վարկ
զար րուբլի, այս տարի
ծախսուի միայն 400 հազ
րուբլի։ Տեխնիկ
ուսումնասիրութեան համար
տարի պիտի ծախսուի 80
զար րուբլի։ Ծծմբաքարի
ուսումնասիրութեան համար
պէյճան՝ 225 հազար
Անիի յեռանապարին 60
զարրուբլի, սուֆ քարի
100 հազար րուբլի,
քարի համար 99 հազար
գրաքարի համար (Վրաստան
60 հազար րուբլի։ Եկեղ
կիի գործարան (Բորժոմ
հազար րուբլի։

ՀԱՅԵՐԸ ՉԻՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՄԻԱՅՆ ԴՐԱՄ ՎԱՍՏԿԻԼ...

«Հայրենիք»ի Թղթակիցին հաղորդած տեղեկութիւններուն համաձայն, Խարպինի մօտ, Չան-չուն քաղաքին մէջ կ'ապրին 40 Հայեր։ Ունին Ազգ. միութիւն եւ երեք տարի առաջ նաեւ դպրոց մը, որուն ուսուցիչն էր Սերոբէ պաշտօնավարութեան ընթացքին պաշտօններով։ Հայ ծնողները քաշեցին իրենց զաւակները դպրոցէն եւ դրին ռուս. դպրոցները։ Մասնաւորապէս հակառակ էին ուսուցիչին, որ, այս անգամ, առանց Ազգ. միութեան ամենայն համաձայնութեան, ուզեց շարունակել ուսուցչութեան թիւը 16 էր, իսկ ...

Հայերը կը զբաղին վաճառականութեամբ։ Ընդհանուր կերպով Չան-չունի Հայերը բարեկեցիկ են։ Մուքտէնի մէջ կը գտնուին 16 Հայեր։ Բոլորն ալ գործի վրայ են, շատ արհեստաւոր, ոմանք պաշտօնեայ։ Ունին Ազգ. միութիւն մը, որ ենթարկուած է Խարպինի Ազգ. միութեան։

Մուքտէն տեսակ մը իջեւան է բոլոր այն գաղթականներուն համար, որոնք կ'երթան հաստատուելու Չինաստանի խորերը։ Մուքտէն հանգչելու, կանգ առնելու ...։ Վերջերս ... հայ գաղթականներ ... են այս քաղաքէն, ուր կը ... Մանչուրիոյ գիտաւոր ... պալատը։ Այս մայրաքաղաքը գեղեցիկ դիրք մը ունի առանձնապէս գերազանց է ... թաղը։

Թիէնցինի մէջ կ'ապրին 50 Հայեր, բոլորն ալ բարեկեցիկ. ... Հարուստ Բոլորն ալ ... են։ Ընտանեկան շրջանակներու մէջ կը խօսին թուրքերէն կամ անգլիերէն. թէեւ ... սմուութիւնը լաւ գիտէ ... Չունին Ազգ. միութիւն կամ որ եւ է կազմակերպութիւն, ... են ամէն կողմէ, ... իրարմէ։ Անհրաժեշտ ... թիւնն իսկ կը կատարեն հե... ։ Բարոյական օգնութիւն մը անգամ կը գլանան նոր եկող Հայուն, մինչդեռ իրենց ընդարձակ գործերուն մէջ կ'աշխատին օտարազգիներ։

Երեք տարի առաջ 2000 տոլարի հանգանակութիւն մը ըրած ... հայ որբերուն համար, եւ ... խոսակցութեան ընթացքին ... կը պարծենան։

Մէն անգամ որ փորձ ըլլայ Ազգ. միութիւն մը կազմակերպելու, կը պատասխանեն թէ ժամանակ չունին այդպիսի գործերով զբաղելու, այլ «դրամ վաստկելու համար միայն եկած են այս երկիրը»։

Ցայրենի մէջ կը գտնուին երեք Հայեր, որոնք կը զբաղին առեւտուրով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԱԽԱԲՆԻԿՆԵՐԸ

Փրոֆ. Ա. Խաչատրեան Երեւանի մէջ հրատարակած է նոր գիրք մը, որուն խորագիրն է Միտանի - Խարրի ժողովուրդը, նրա ծագումը եւ պատմական ճնութիւնը:

Գիրքը ունի հետեւեալ գլուխները (հրատարակուած) 1.— Միտանի-Խարրի ժողովրդի հայրենիքը. 2.— Միտանի-Խարրի ժողովրդի պատմական հնութիւնը, (հրատարակելի) 3.— Խարրի-Միտանիների ցեղը ու լեզուն, 4.— Դրանց քաղաքական պատմութիւնը, 5.— Միտանիների ցեղային աղերսակցութիւնը արեւելեան Հայաստանի նախկին բնակիչներուն՝ Ուրարտացիների հետ։

Փրոֆէսօրը, այս աշխատութեամբ կուգայ հաստատել թէ «Հայկական բարձրաւանդակի վրայ պատմութեան արշալոյսը բացւում է Խալտ-Ուրարտական պատմութեամբ, այսինքն Ք. ա. թ. դ., Ն. Ք.»։ Թէ հայկական բարձրաւանդակիսկզբնական բնակիչներն են, Խալտ-Ուրարտացիներէն գեռ շատ դարեր առաջ, Խարրի եւ Միտանի ժողովուրդները։ Այնպէս որ Հայաստանի Նախնագոյն պատմութիւնը, ըստ փրոֆ. Խաչատրեանի, պէտք է սկսիլ այդ ցեղէն։

Ուժեղացնելու համար այս տեսակէտը, փրոֆ.ը օգտագործեր է հետեւեալ սկզբնական աղբիւրները. 1.— Թէլ-էլ-Ամարնայի (Եգիպտոս), 2.— Պօղազ Քէօյի (Ենիքէօյ) եւ 3.— Ասորա-Բաբելական արձանագրութիւնները, եւ ռուսերէն, անգլիերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն ուսումնասիրութիւններ, որոնք նուիրուած են այդ աղբիւրներուն։

Փրոֆէսօրին պաշտպանած տեսակէտը հետաքրքրական է, սակայն եւ այնպէս դեռ կարօտ երկար հետազօտութիւններու։

ՀՐԷՇԻ ԳՈՐԾ.— Բոսէզ քաղաքին մօտիկ, երկաթուղագիծին եզերքը գտնուեցաւ լեշ աղջնակի մը դիակը։ Զոհը կը կոչուի Վլատիսլավա Տրաշէլ, ութը-տարեկան։ Դժբախտ աղջնակը ենթարկուած է հրէշային յարձակումի մը, լլկուած ու խեղդուած։ Կիրակի օրուընէ ի վեր անյայտ էր, եւ կարելի չէր եղած գտնել։

ՉԵՑՆԵՐ ԳԵՐՄԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Գաղութը գործադրկութենէ կը տառապի տակաւին։ Բայց կառավարութեան նպաստը չափով մը կը մեղմէ եւ հնարաւորութիւն կուտայ ժողովուրդին քիչ մը շունչ առնելու։ Կան քանի մը ընտանիքներ որ յայտնապէս կը նեղուին անգործութենէ եւ նպաստ ալ չեն կրնար ստանալ, որովհետեւ կը բնակին Փօն Թ'էվէքի, որ հինգ հազար բնակչութիւն չունի, հետեւաբար նպաստ բաշխելու ձեռնարկ չի կրնար կատարել։

Հարաւային Ամերիկա մեկնողները այս շաբթու վերջապէս ճամբայ ելան, ինչպէս գրած էր «Յառաջ», 6-7ը տուն ընտանիքաւորներ մօտ՝ 35 հոգի։ Հայրենասէր երիտասարդներ աշխատանք թափեցին որ եաւ կեցնեն այս ծրագրէն, բայց անօգուտ։ Գործարանատէրը որ նախապէս հակառակ էր անոնց մեկնելուն, վերջը ինքը դիւրութիւններ ստեղծեց եւ աշխատանք թափեց մեկնումը դիւրացնելու համար։

∴ Գաղութիս մէջ գտնուած կուսակցութիւնները եւ Միութիւնները համաձայնեցան տօնել միասին Ապրիլ 11)24ը։ Իւրաքանչիւրը իր բաժինը պիտի բերէ այդ ազատօնին։

∴ Կ'ըսուի թէ Ազգ. Միութիւն կոչուած առժամեան ինքզինքը լուծեր է եւ իւրաքանչիւրը իր գլխուն կը հանէ ու կը ցրուէ գանձին մէջ եղած դրամը, առանց ժողովի կամ միւս անդամին գիտութեան։ Մարդ չի գիտեր թէ ուր պիտի յանգի այս անպատասխանատուներու գործունէութիւնը։ Ամէն բան չափ ունի։

∴ Գաղութին գլխուն մառախուղի պէս նստած կը մնան հիւանդութիւնները. ունինք շատ մը հիւանդներ որ անկողին ինկած են։ Դարձեալ այս օրերուն ունեցանք երկու մահեր, մէկը երիտասարդ մը՝ Պ. Ստեփան Այվազեան, իսկ միւսը Պ. Թաթուլ Տէրտէրեանին փոքրիկը։ Դժբախտաբար դեռ մէկ երկու շաբաթ առաջ կորսնցուցած էր ուրիշ զաւակ մը։ Անհրաժեշտ է լուրջ զգուշութիւն։

Լժտիճար

ՆՈՐԷՆ ՇՈՇՈՐԹԻ ՄԸ ԵՐԵՍԷՆ

ԱՐԱՍ.— Շնորհիւ Հօֆի այս տեղի ատենապետ Ա. Զաքարեանին, ժամանակէ մը ի վեր կաթինները ու վէճերը անպակաս են մեր մէջ։

Անցեալ շաբաթ, 7 անդամներով ժողով մը տեղի կ'ունենայ սրճարանի մը անկիւնը, ուր Թուղթ կը խաղային։ Երբ ատենապետը կը սկսի խօսիլ, անդամներէն մէկը թղթախաղը կը շարունակէ։ Ատենապետը ջղագրգռուած երգում կ'ընէ. «Եթէ քեզ Հայաստան ղրկեմ, մարդ չեմ»։ Կռիւը կը վերջանայ քէնով։ Այս որ Հօֆի անդամներուն թիւն է չորս։

Մեր ընկերներէն մէկը գործատեղին «Յառաջ» կարդացած ատեն, քանի մը Խոալացիներ կը հետաքրքրուին հայերէնի գրերով։ Խառնակիչ ատենապետը միջամտելով, «Հայ թերթը փաշիստ է», կ'ըսէ։ Այս անգամ Խոալացիներու կողմէ սպառնալիքներ կ'ըլլան մեր ընկերոջ որ խոհեմութեան համար տուն կը վերադառնայ։

Կրասի մէջ մարդ չմնաց որ գանգատ չունենայ այս շօշորթէն, որ միեւնոյն ատեն անյագ խմօղ մըն է։

Արա Տէր Վարդանեան

ՄՈԼԵՌԱՆԴՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀԸ

ՓՈՆ Տ'ՕՊԴԸ.— Նախկին Ազգ. միութեան կազմակերպիչ եւ գանձապահ Պ. Գալօ Փորթուգալեան անակնկալ մահը մեծ վիշտ պատճառեց գաղութիս։ Ցիշեալը 45 տարեկան ազատամիտ եւ հայրենասէր, իր քանի մը կրօնակիցներէն կրած անարգանքին չտոկալով, ինքզինքը պատուհանէն վար նետեց կը փորձէ։ Հետեւեալ օրն իսկ Մարսէյլ հիւանդանոց կը փոխադրուի, ուր մնաւ Մարտ 20ին մաղթենք որ մեր վերջին զոհն ըլլայ յարանուանական մոլեռանդութեան։

Ա. Մանուկեան

ԱՀՌԵԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Ատամնաբոյժ Գարլօ Գարագոզ, անցեալ շաբթու, ինքնաշարժ մը մէջ կը դնէ իր կինը, երկու աղջնակները, երկու տարու երախան եւ ճամբայ կ'ելլէ դէպի Եէնի Քէօյ։ Մասլաքի ճամբուն վրայ ետեւէն կը հասնի ինքնաշարժ մը, որ կայծակի արագութեամբ կը սուրայ, կը փորձէ առաջ անցնիլ նոյն ուժգնութեամբ եւ կը զարնուի Պ. Գարագոզի ինքնաշարժին որ կը թաւալի եւ կը բախի ծառի մը։ Բոլորը դուրս կը թափին, տիկինը, գլխէն վիրաւոր, անմիջապէս կը մեռնի, աղջիկները ծանր վէրքեր կը ստանան, միայն երախան եւ Թուրք վարիչը անվնաս կը մնան։

Ոստիկանները կը ձերբակալեն ոճրագործ մեքենավարը, որ փախած էր եւ կը կոչուի Նազարէթ Գազանճեան։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՒԽԻՆ ՄԷՋ ԽԵՂԴՈՒԱԾ.— Մընիէ բանւոր հայր մըն է, կը բնակի տէ Սանտրէ փողոցը։ Անցեալ առտու իր կինը շուկայ կ'իջնէ, քանի մը վայրկեանի համար տունը ձգելով երկու փոքրիկ զաւակները։ Երբ տուն կը դառնայ, սենեակը տակն ու վրայ եղած էր։ Մեծ տղան, որ հազիւ 10 տարեկան էր, կայծահանով մը կը բռնկցնէ սենեակին անկիւնը նետուած բուրջերն ու թուղթերը։ Դրացի մը կը տեսնէ որ թանձր մուխ մը կը կախուի պատուհանէն դուրս։ Լուր կուտայ անմիջապէս եւ կը վազեն սենեակ։ Կը բանան դուռը։ Կարցնող մուխ մը, անկողինին վրայ փռուած են երկու փոքրիկները։ Կ'առնեն եւ կը վազեն ուղիղ հիւանդանոց։ Հակառակ ամէն խնամքի, պզտիկները չնչահեղձ մեռան։

ՃՊԱՅՈՒՆ ՏՂԵԿԸ.— Փոքրիկն Անտրէ, 13 տարեկան, պարտականութիւնը ունէր քուրիկին ձեռքէն բռնելու եւ դպրոց տանելու Ձարեքշաբթի առտու ալ, Լիլա արուարձանին մէջ, երբ նորէն դպրոց կը տանէր քուրիկը, ճամբուն վրայ տեսաւ իր ընկերները, որոնք կը խաղային ու կը զուարճանային։

Ալ ճամբան սորվեցար, մինակդ գնա։

Բսաւ ու ձայնը բարձրացնելով սպառնաց ծեծել։ Ու քուրիկը, վախնալով, շիտակ գնաց դպրոց։ Իրիկունը դարձաւ տուն, պոկտնքը կախեց ու լացաւ եւ պատմեց Անտրէին յանցանքը։

Խեղճ Անտրէ, վախնալով որ ծնողքէն պիտի պատժուի, փախաւ պահուըտելու իր սենեակին մէջ։ Երբ մայրը, պահ մը վերջ, գնաց փնտռելու, տեսաւ որ խեղճ տղեկը ինքզինքը կախած էր անկողինին քովի։

ՄԱՀ ԲՐԻՏՈՎ.— Զուիցերիական սահմանագլուխին մօտ, Սէն Թ'Անթուան գիւղին մէջ, Լուի Բօթ, 26 տարեկան երիտասարդ մը, սրճարանի ծախքերը հոգալու համար կը խորհի միջոց մը գտնել։ Ու կը գտնէ։

Կիրակի իրիկուն կ'երթայ այրի տիկին Ֆավրոյի մօտ։ Ծերուկ կինը կը հրաւիրէ ախոռը, ցոյց տալու համար որ պատուհանը քակուած է։ Երբ տիկին Ֆավրօ ախոռ կ'երթայ, Բօթ բրիչը կը վերցնէ, սաստիկ հարուած մը կուտայ գանկին եւ գետին կը տապալէ։ Յետոյ ետե ետեւէ անընդհատ կը զարնէ, մինչեւ որ արիւնաթաթախ կը մեռնի դժբախտ կինը։ Կը կողոպտէ, եւ առած դրամովը կ'երթայ գինի խմելու։ Ոճրագործը յաջորդ օրն իսկ ձերբակալուեցաւ եւ խոստովանեցաւ։

ՍԷՐ ՈՒ ՈՃԻՐ.— Տիկին Մարինէթ Ռոււ, Լիոնի մէջ, վարձակալ կ'ընդունի պուլկար ուսանող մը, Վլատիմիր Նէյչէֆ։

Վարձակալը, ուսանող Նէյչէֆ, որ աղուոր սենեակի մը մէջ կը բնակէր, շուտով կ'երթայ հանգչիլ տիկնոջ սիրտին մէջ։

Տիկինը, առտու մը, էրկանը կ'ըսէր թէ սիրահարած է Նէյչէֆի, եւ կ'ուզէ ապրիլ միայն իր սիրելիին հետ։ Կ'ըսէ ու կը ձգէ էրիկը։ Երկու սիրահարները ժամանակ մը կ'ապրին Փարիզի մէջ, յետոյ կ'երթան ծովեզերք, Բուալեանի մօտ։

Երբ կը ձանձրանան իրարմէ, կ'որոշեն բաժնուիլ «բարեկամաբար»։ Կինը շաբաթ մը յետոյ պիտի դառնար իր ամուսինին մօտ, որ կը ներէր սիրոյ անցեալ խենթութիւններուն։ Վիրջին այդ շաբաթը, հրաժեշտէն առաջ, ուզեցին սարքել նոր հաճոյքներ։

Սակայն, այդ շաբթուն, ուսանողը սպաննուեցաւ Սիւզաք անտառին մէջ, իսկ տիկինը Լիոն դարձաւ։

Կասկածի վրայ ձերբակալուեցաւ տիկինը, որ յայտարարեց թէ, վերջին օրը, ծովեզերքին վրայ, զուտ գլխի կը ճաչէին, երբ իր սիրականը ձգեց սեղանը եւ մինակը պտոյտի գնաց անտառին մէջ։ Ալ չվերադարձաւ։ Ինք ալ յուսահատ, դարձաւ իր ամուսինին մօտ։

Դատը պիտի տեսնուի մօտ օրէն։

ԳՈՂԸ ՇՈԳԵԿԱՌՔԻՆ ՄԷՋ.— Երեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին Մօնփարնասի կայարանէն շոգեկառքը ճամբայ ելաւ դէպի Վէրսայլ։ Սէնթիւրի կայարանէն հազիւ թէ անցած էր, երբ անծանօթ մը կը բանայ Ա. կարգի վակոնի մը դուռը, ներս կը մտնէ, ատրճանակը կը տնկէ եւ կը պոռայ.

— Դրամդ։

Վակոնին այդ բաժինին մէջ նստած էր տիկին մը եւ Շիլիի պատուիրակութեան քարտուղարը, Սամ տէլ Քամփօ։ Քարտուղարը նախ այնպէս կը ձեւացնէ թէ կը հպատակի, սակայն, յանկարծ, արագ շարժումով մը զաւազանը ձեռքին՝ կը յարձակի գողին վրայ։ Նոյն պահուն ատրճանակը կը պոռայ։ Գնդակը կը ճեղքէ գաւազանը եւ կը մխուի վակոնին պատին մէջ։ Սակայն գաւազանին հարուածը հանդիպած ըլլալով գողին ձեռքին, ատրճանակը կ'իյնայ դուռնէն դուրս։

Գողը, զինաթափուած ըլլալով, կը նետուի դուրս։ Շոգեկառքը կը սուրայ։ Սակայն գողը անվտանգ կը յաջողի ատրճանակը առնել եւ փախչիլ։ Իսկ տիկինը, որ այս յարձակումէն սարսափահար, փախած էր յաջորդ վակոնը, հոն կը քաշէ ահազանգը։ Շոգեկառքը կանգ կ'առնէ, ճամբորդները պահ մը փնտռտուքի կ'ելլեն, բայց կը գտնեն միայն գդակ մը։

ՍԱՒԱՌՆԱԿԸ Կ'ԻՋՆԷ ԿՈՎԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ.— Երեքշաբթի, Պորտոյի մօտ, Պօ-Տէզէռի օդակայանէն երկինք կը թռչի սաւառնակ մը, սակայն յանկարծ խանգարումի մը պատճառով, 1500 մեթրը բարձրութենէ մը կ'իյնայ վար։ Կ'իյնայ ուղիղ երկու կովերու վրայ։ Կովերը կը սպաննուին, իսկ երկու սաւառնորդներուն երկու բազուկները կը կոտրին։

ՕՐ. ԱՂԱՒՆԻ ԽԱՉԻԿԵԱՆ ԵՒ ԶԱՐԵՀ ՔԻԹԱՊՃԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱԾ

Անկիէն 3 Ապրիլ 1937

ՍՏԱՑԱՆՔ

Հայ Նկարիչների Ալմանախը, խմբագրութեամբ Արամ Երիմեանի։ Տպագր. «Արագած»ի, 1926 Փարիզ։ Գին՝ 40 Ֆր., արտասահման 2 տոլար կամ 50 Ֆր.։ Կեդրոնատեղի Գալենց Գրատուն, 233, Fbg. St. Martin.

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ 11

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Համոյքով, պատասխանեց ... երրորդ շրջպարն է որ կը ... ։

Ու գեղեցիկ զոյգը խառնուեցաւ ... պարողներուն։

Ահմէտ սիւնի մը ետեւ պահուըտած, ... դանոնք կը դիտէր ... ։ ... խօսակցէին ... ձեռքերը շփեց, բայց ... լմնալուն, զոյգը մէջտեղ ... ստորագաս լրտեսը, զգուշաւոր ... զանոնք փնտռելէ։

Վերջապէս յաջորդական երեք ... յետոյ, զոյգը երեւցաւ։

— Բոլոր ներկաներուն հիանալի ... արժանացաք, հաստատեց ... , շուրջը կը կրկնեն. «Ի՛նչ ... են»։

Խօնուս պէյի ժամանումը վերջ տուաւ քարտուղարին շնորհաւորութիւններուն։

Ուսանողը ներկայացուեցաւ պէտին, որ անոր ձեռքը սեղմեց յետոյ իր կինը տարաւ։ Իւէն՝ սրահէն մեկնելէ առաջ՝ անգամ մը եւս ետ դարձաւ եւ ժպիտ մը ուղղեց ուսանողին, որ զինքը աչքէ չէր հեռացուցած եւ գլուխը հակեց ցուցնելու համար թէ ըմբռնած էր։ Երբ երեւոյթը անհետացաւ, ան՝ բացագանչեց։

— Տէ՛ր Աստուած, ի՛նչ գեղեցիկ էր։

— Ուրա՛խ ալ գրաւիչ, աւելցուց Ահմէտ։

— Հմայիչ փարիզուհիի մը չափ ալ սրամիտ։

— Պարելով մէկտեղ, անշուշտ խօսակցեցաք ալ։

— Անշուշտ։

— Աղուոր պատմութիւններ պատմե՞ց ձեզի։

— Աւելի ես էի որ զինքը կշտացուցի Թուրքիոյ, Պաղեստինի եւ Եգիպտոսի վրայ դրուագներով։

— Զարմացա՞ւ որ այդքան լաւ յունարէն կը խօսիք։

— Իրեն խոստովանեցայ թէ Դամասկոս ծնած եմ։

— Անխոհեմութիւն մը գործեր էք։

— Վախնալու բան մը չունիմ։

— Ձեր գիտնալիք բանն է։ Կուզէ՞ք որ ձեզ ուրիշ պարուհիի մը ներկայացնեմ։

— Եթէ պարողի մը պէտք ունին, անձնուիրաբար կը տրամադրեմ ինքզինքս։

Ցիվվալ հրեայ կնոջ մը ներկայացուեցաւ. Նաեւ Ֆրանսուհիի մը եւ պօշնաք կնոջ մը հետ պարեց. յետոյ յոգնութիւն առարկելով, տուն դառնալու փափաք յայտնեց։

— Գացէք, իւէնի վրայ երազեցէք, ըսաւ Ահմէտ խնդալով, ի պատիւ անոր բանաստեղծութիւն մըն ալ գրեցէք իրեն կը յանձնեմ։

— Շիտակը միտքս ալ այդ է, յայտարարեց Ցիվվալ ցտեսութիւն։

— Ցտեսութիւն. ես կը կենամ դեռ։

* *

Ահմէտ՝ գնաց Խօնուս պէյը տեսնելու, որ Պալէնի մէկ ճաշարանին մէջ ժամադրութիւն տուած էր անոր

Խօսեցան։

— Ինչպէ՞ս գտաք երիտասարդ բարեկամս, հարցուց խորամանկ քարտուղարը, որ առաջուց արդէն գիտէր ստանալիք պատասխանը։

— Սանկ նանկ, պատասխանեց Իւէն, անտարբեր շեշտով մը. իր առաւելութիւնը հոն է որ շատ կրթուած է։

— Կ'աշխատինք իրեն պաշտօն մը գտնելու, ըսաւ Խօնուս, ուրախ եւ ոսկիի վրայ թաւալելու երեւոյթը չունի։

— Մինչեւ հիմա, յայտարարեց Ահմէտ, ինծմէ փոխ դրամ չառաւ։

Խօնուս սկսաւ խնդալ։

— Այն ատեն գո՛ւն զինքը կթեցիր։

— Կ'երգնում որ ո՛չ։

— Ըլլալիքը այդ է։

Երկու ամուսինները պարպեցին իրենց գաւաթները ու մեկնեցան։

Ստորագաս լրտեսը Մոնմարթր գնաց, գիշերուան մէկ մասը անցուց գինետան մը մէջ, ուր բախտախաղ կը խաղային կրցածին չափ խարդախեց եւ առաւօտ, ժամը հինգին մօտ, գրպանը լեցուն, մեկնեցաւ բարեկամուհիի մը հետ, զոր նոթ-տամ տէ-Վիքթուար փողոցի իր պանդոկը առաջնորդեց։

Ժամը ութին Շառլ Ցիվվալ զինքը գնաց արթնցնելու եւ ցաւայայտնեց որ անոր քաղցր վայրկեանները խանգարած էր։

— Նէս օրին կը տեսնուինք, ըսաւ Ահմէտ, միասին կը ճաշենք։

Խաղամոլին առատաձեռնութիւնը կը բանէր, եթէ խաղի մէջ շահած ըլլար։

Նէս օրին, իր բարեկամուհիին հետ մէկտեղ, Ցիվվալը տարաւ փասաժ տէ փանօռամա, իտալական ճաշարան մը։ Թուրքին տիկնոջն որուն անունը Վալանթին էր, ճաշի պահուն, սեղանին տակէն սկսաւ, ոտք ընել իր դրացիին։ Ցիվվալ ծայր աստիճան վերապահ գտնըւեցաւ, հակառակ որ, Ահմէտ իրեն հասկցուցած էր թէ նախանձի գեւը զինքը բնաւ չի չարչրեր։

(Շար.)

''Էթապլի,, Յոյները

Պոլսոյ Թուրքիոյն Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովին կողմէ վէճիզաներ սկսած են բաժնուիլ «էթապլի» նկատուած Յոյներուն, որոնց թիւը շատ է։ Քննութիւն կը կատարուի հազարի չափ Յոյներու մասին, որոնց կացութիւնը կասկածելի նկատուած է։

Փոխանակութեան Խառն Յանձնաժողովի 6րդ յանձնախումբի անդամներուն միջեւ անհամաձայնութիւն ծագած է Պոլսոյ մէջ գտնուող Անատոլուցի Յոյներուն «էթապլի» ըլլալը կամ չըլլալը ճշդելու խնդրին մասին։ Թուրք պատուիրակ Ֆուատ պէյ՝ իր տեղեկագրով պահանջած է որ «էթապլի» ըլլալը պնդող Յոյներու վերաբերեալ փաստաթուղթերը իր կողմէ անձամբ քննուելով որոշում մը տրուի, իսկ հելլէն պատուիրակն ալ հակառակը կը պնդէ։

Թուրքերէնը ոչ-թուրք վարժարաններուն մէջ

Կրթական գործավարութիւնը վերջերս սկսած էր քննութիւններ կատարել փոքրամասնութեանց եւ օտար վարժարաններու մէջ կատարուած Թուրքերէնի ուսուցման մասին։ Քննութեանց միջոցին տեսնուած է որ Թուրքերէնի ուսուցման մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն հայ դպրոցները, երկրորդ կուգան Հրեաները եւ երրորդ՝ Յոյներն ու օտար վարժարանները։

«Սօն Սաաթ» կը տեղեկանայ թէ, կրթական տնօրէնութիւնը կը խորհի նախակրթարաններու Թուրք ուսուցիչներուն ամսականները բարձրացնել, նկատելով որ անոնք աւելի նուազ թոշակ կը ստանան միջնակարգ եւ բարձրագոյն վարժարանի իրենց պաշտօնակիցներէն, հակառակ անոր որ Թուրքերէնի դասաւանդութիւնները կը գտնուին նոյն աստիճանի վրայ։

Իտալո-Հունգար դաշնագիրը

Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ կնքուած դաշնագիրին գլխաւոր յօդուածներն են՝ 1.— Տեւական խաղաղութիւն եւ մշտնջենական բարեկամութիւն գոյութիւն պիտի ունենայ Իտալիոյ եւ Հունգարիոյ միջեւ։ 2.— Երկու դաշնագիր բարձր կողմերը յանձն կ'առնեն հաշտարար ձեւով, եւ անյաջողութեան պարագային իրաւախոհութեամբ լուծել երկու երկիրներու միջեւ ծագելիք այն բոլոր վէճերը, զորս կարելի չպիտի ըլլայ որոշ պայմանաժամի մը մէջ դիւանագիտական ճամբով կարգադրել։ Այս տրամադրութիւնը չի վերաբերիր դաշնագրի կնքուելէն առաջուան վէճերուն։ 4.— Դաշնագրին տեւողութիւնն է տասը տարի։ Եթէ այս պայմանաժամէն մէկ տարի առաջ դաշնագիրը ջնջելու առաջարկ չներկայացուի, երկրորդ տասը տարուան համար եւս արժէք պիտի ունենայ։

Դաշնագիրը միայն 5 յօդուածէ կը բաղկանայ եւ մասնաւոր յիշատակութիւն չկայ թէ մէկ կողմը իր չէզոքութիւնը պիտի պահէ, երբ միւս կողմը պատերազմի մտնէ։

Ինչպէս ո եւ է նոր դաշնագիր կնքուած ատեն, այս անգամ ալ հակառակորդ մամուլին մէջ գրոյցներ հրատարակուած են թէ գաղտնի յօդուածներ կան։

Կոմս Պէթլէն ընդունուեցաւ Իտալիոյ Թագաւորին և պապին կողմէ եւ երէկ մեկնեցաւ Հռոմէն։ Շնորհաւորական ճառեր փոխանակեցին Մուսոլինի եւ հունգար վարչապետը։

Տը Փինէտօի օդանաւը այրած

Կը յիշուի թէ իտալացի օդանաւորդ մարքիզ տը Փինէտօ Փետրուար 13ին Սան - Ռէմօէն ճամբայ ելած էր եւ պիտի փորձէր մէկ թռիչքով կտրել Ատլանտեանը եւ հարաւային Ամերիկա երթալ։ Ջրօդանաւը չկրցաւ այդքան երկար ճամբորդութեան համար անհրաժեշտ պէնզինը առնել, որով ստիպուեցաւ ճամբան կղզիի մը մէջ կանգ առնելով շարունակել ճամբան։ Անկէ ի վեր շատ յաջող կերպով իրագործեց իր ծրագիրը եւ առջի օր Ռուզվէլթ-Տէմի ափը իջաւ։ Բանուորներ օդանաւը կը մաքրէին եւ պէնզին կը լեցնէին, երբ յանկարծ կրակ առաւ, չգիտցուիր ինչպէս։ Մարդիկը հազիւ հազ կրցան լիճը նետուիլ եւ լողալով ազատուիլ։ Օդանաւը ամբողջովին այրեցաւ։ Փինէտօ մտադիր է օդանաւին շարժիչ մեքենաները հանել լիճին մէջէն։

Հայ մը սպաննուած

Պէյրութի թերթերը կը գրեն թէ Պաալպէքի մօտ, Մուխթարա տիւրզիաբնակ գիւղին մէջ երկու եղբայրներ Պօղոս եւ Պետրոս Օհեան յարձակում կը կրեն. առաջինը կը սպաննուի, իսկ երկրորդը ծանրապէս վիրաւոր վիճակի մէջ կը փոխադրուի Պէյրութ։

Պօղոս եւ Պետրոս բնիկ Ատեամանցի են, կը բնակին Զահլէ եւ կը զբաղէին հին հագուստի առեւտուրով։ Կ'ըսուի թէ անոնք Զահլէէն Մուխթարա գիւղը գացած էին հին հագուստի առեւտուրով զբաղելու եւ իրենց հետ ունէին 3-400 ֆունտ ոսկի։

Լուցկիի մենաշնորհը

Կառավարութիւնը ծրագրած էր լուցկիի մենաշնորհը պետութենէն առնելով տալ ֆրանքեւշուէտական ընկերութեան մը։ Այս ծրագիրը երեսփ. ժողովին ելմտական յանձնաժողովին կողմէ քննուեցաւ առջի օր։ Ներկայ 40 հոգիէն 20ը թեր, 20ը դէմ արտայայտուեցան կառավարութեան առաջարկին, որով չընդունուեցաւ։ Դէմ քուէարկողներն էին ընկերվարականները, համայնավարները եւ կարգ մը արմատականներ։

Կառավարութիւնը մտադիր է այս խնդիրը օրակարգի վրայ դնել յառաջիկայ Մայիսին, երբ Խորհրդարանը վերաբացուի։

Զգուշացէք խաչագողներէն

Մեզի կը հաղորդեն թէ Նէօյեհիի եւ ուրիշ արուարձաններու մէջ քանի մը հայ խաչագողներ եւ սուտ մուրացկաններ մէջտեղ ելած են, որոնք կեղծ թուղթերով կամ վկայականներով ամէնուն դուռը ափ կ'առնեն։ Անցեալ օր ատոնցմէ մէկը նոյն իսկ վերարկու մը գողցած է, երբ սպասուհին վայրկեան մը գինք մինակ ձգած էր։ Այս խաչագողներէն մէկը՝ որուն մէկ թեւը ծննդենէ պակասաւոր է, ինքզինքին պատերազմի վիրաւորի կեղծ հով մը տուած է եւ այդպէս կը մուրայ։ Ուրիշ մը՝ մուշտակ օձիք մը կը կրէ եւ սպառնական ձեւով դրամ կը պահանջէ։ Զոյգ պտտող խաչագողներ ալ կան, որոնք իբրեւ թէ հիւանդանոցէն նոր ելած ըլլալով կամ ինքնութեան թուղթ չունենալով, դրամ կը պահանջեն։

Ասոնք ընդհանրապէս տուներու դուռը ափ կ'առնեն ցերեկէ վերջ, երբ այր մարդ չկայ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ապրիլ 5ի պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ ցանկը ֆրանս. քաղաքացիութիւն ստացած բազմաթիւ օտարականներու, որոնց մէջ նաեւ հետեւեալ Հայերը.—

Ժան Հարոնեան, վաճառական, ծնած Էնկիւրի, 1890 Մայիս 20ին կը բնակի Փարիզ:

Կարապետ Փէհլիվանեան, ծնած Պոլիս 1858 Յուլիս 16ին. կը բնակի Նիս:

Վլատիմիր-Անտրէ-Արուչեան, անուանեալ Արուչէֆ, գրագէտ. ծնած Շամախ (Ռուսիա) 1879 Նոյեմբեր 24ին, հայրը Հայ՝ կը բնակի Փարիզ:

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութիւնը բուռն կերպով կ'ընդդիմանայ կառավարական այն օրինագիծին, որով ընդհ. գործադուլները խիստ սեղմումներու կ'ենթարկուին:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ մեծ պատերազմին մասնակցութեան 10րդ տարեդարձը (1917 Ապրիլ 6) տօնուեցաւ Փարիզի մէջ առջի օր:

ԱՆԳԼԻՈՅ երեսփ. ժողովին մէջ առջի իրիկուն յանկարծ կռիւի համաճարակ մը ծագեցաւ: Բազմաթիւ պաշտօնեաներ ստիպողաբար հիւանդանոց փոխադրուեցան:

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի տիկին Կ. Ներսէս եւ զաւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ կամ գրաւոր ցաւակցութիւն յայտնեցին Կ. Յ. Ներսէսի մահուան առթիւ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8·30ին Café Rocher՝ մէթրօ Ցիթէօ:

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ենթակոմիտէի վճռաբանական ընդհ. ժողովը՝ վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին Ռոստոմի սրահը, 131 Faubourg du Temple։ Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Յ. Ամատունի։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 1ին Րիւ Բէլվիւ[illegible] 65, սրահին մէջ: Օրակարգ՝ վարչութեան նոր ընտրութիւն:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Իշխան» խումբի ընդհ.ժողովը՝ վաղը Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին սովորական հաւաքատեղին: Անհրաժեշտ է բոլորին ներկայութիւնը անդամատետրերով:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Հրայր» խումբի ժողովը՝10Ապրիլ կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, 315 Rue de Lyon: Կը խնդրուի չարձանագրուած ընկերներէ ներկայ ըլլալ, իրենց տետրակները առնելու համար: Ներկայ պիտի ըլլայ Երջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը՝ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 7ուկէսին, ֆրանսական սրճարանին մէջ: 173 Rue Etienne Dolet Alfortville·

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայ բենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ Կիրակի 10 Ապրիլ, ժամը 2ին, 12, Րիւ լ'Աթլաս, Մէթրօ Պէլվիլ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ զեկուցում։

ՋԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ֆաքիր Թաշըր պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արեւէն Լիբէն 20, Ռապաութին 15, Նամուս 10, Զար ռգի 10, Պասուի համար 10, Լռութիւնը 8, Երազահան 6, Կայսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծապլվար 12.50, Բարեգէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մագառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Պարզ Բարոյներ Բ. եւ Գ. հատորներ 35, Զօրս Ռւէնտոսոններ 12 50, Հայրին երգը 25, Հայաստանի Նկարիչներ Ալմանախը 40, Նոյեան աշխարհագրութ 10, Յայգեր եւ եղանակներ 22.50, Ռոմէոն ժող. պատմ. 7.50, Սթիւմօնի քաղաքապետը 6, Ծուլութեան պաշտպան 7.50, Անցեալ (Լէօ) [illegible] Անաթոլ Ֆրանս 25, Խրիմեան (Թ. Ե. Գ.) 25, Արդի կինը եւ իր հոգեբ. արժէքները 3, Երանանեկ. բառարան 40, Պօէմներ՝ Զարեհնց 20, Մանֆրէտ 10, Ռոլանի երգը 10, Լոնգոսի հովուական (Տաֆնիս եւ Քլօէ) 8, ինչպէս նաեւ վիպական, թատերական, բանաստեղծական եւ ազգային գիրքեր, բառարաններ, խոսակցութիւններ հատաքրտններ եւն.։

ՁՐԱՅՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փոստի ծախք չկայ։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mahdé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

7 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթեռլին,	L St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնից	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
II	
» III	
Թուրքիոյ Վիճակ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit, 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ED[illegible]
208bis, Rue Lafayette Paris (10
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Տարեկան	Վեցամսեայ
ՖՐԱՆՍԱ	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շ.	40 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տ.	10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 203bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 9 ԱՊՐԻԼ 1927

9 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 307 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ԿԱՍԿԱԾԵԼԻ ՄԱՐԶԱՆՔՆԵՐ

Մանաւորապէս Պոլսոյ մէջ, քառասուն տարի արտաքին-միջազգային լուր թարգմանելով, մարդիկ հասցուցած են սեփական մը որ «դիւանագիտական» հէքեաթներով կը սնանի։

Տարիներով հակաճառութեան կամ ներշնչման աղբիւր են եղած «Թինկլիգ»ը, «Մոսկոֆ»ը, «Նեմցէ»ն, կամ «Թայմզ»ը, Նոյն Ֆրայէ Փրէսէ»ն եւ միւս թերթերը։ Երկու անուշ խօսք, օրգանը լուր մը, քանի որ հեռաւորական գոհարներ մեր ուղեղին կարած են, սաւառնաթեւ սլացքներ տալով մեր երեւակայութեան։ Ու միեւնոյն ատեն, այս ունակութիւնը պատճառ է եղած, որ երեսի վրայ թողունք հիմնականը, ինքնապաշտպանութեան եւ պայքարի տարրական գիտելիքները։

Այսօր ալ՝ տարաբախտաբար, աւելի վարդագոյն չէ պատկերը. թերեւս աւելի մռայլ։

Ճիշդ է, անլուր աղէտները, հայաշխինջ սարսափներն ու անոր հետեւանքները ցնցած, շշմեցուցած են մեզ. եւ այսօր զգուշութեամբ կը նայինք շատ մը երեւոյթներու վրայ։ Բայց, որքան կարճ է մեր յիշողութիւնը եւ այնքան դիւրավառ՝ երեւակայութիւնը, որ ներշնչման աղբիւրներ կը գտնենք, ամէնէն սովորական պարագաներուն մէջ անգամ։

Մենք չենք որ պիտի ուրանանք միջազգային-քաղաքական դէպքերուն արժէքը՝ հայկական դատին վրայ։ Ընդհակառակն, տարրական պահանջ է ուշադրութեամբ եւ լրջութեամբ հետեւիլ անոնց անցուդարձերուն, վերլուծել անոնց զարգացման ընթացքը, քննել եւ երեւան հանել հաւանականութիւններն ու հնարաւորութիւնները։ Եւ մանաւանդ, դիտել մեր հարեւաններուն, մեր անմիջական թշնամիներուն գործունէութիւնը։ Առանձնապէս քաղաքական կուսակցութեանց պարտականութիւնն է այս, եւ ո՛վ որ կը թերանայ այդ ճամբուն վրայ, կը ժխտէ իր գոյութեան իրաւունքը։

Բայց, ուրի՞շ բան է այս, եւ բոլորովին ուրիշ՝ այն ինչ որ կը տեսնենք մանաւանդ վերջերս, զանազան հաւանականութեանց առթիւ։

Թերխաշ եւ կասկածելի մարզանքներու պատկեր մը կը ներկայացնեն, նորէն, կարգ մը անկիւններու մէջ։ Անուններ չենք տար, բայց պարտականութիւն կը համարենք ուշադրութեան յանձնել երեւոյթը։ Եւ այս՝ անոր համար որ, գոնէ քաղաքական կուսակցութիւնները արթուն կենան, եւ չկրկնուին 1919-ի օրերուն սխալներն ու յոռետեսութիւնները։

Մենք մինչեւ անգամ պիտի ուզէինք որ նման ձգտումներով տոգորուած կուսակցութիւնները լայն խորհրդակցութիւն կատարէին այս միջոցին, եւ ուսումնասիրէին օրուան դէպքերն ու մօտաւոր հեռանկարներէ օգտուելու խնդիրը։ Եթէ անոնց մէջ խմբակցութիւն, նոյնիսկ անհատ իր գլուխն առած քաղաքականութիւն մշակէ, հետեւանքը աւելի ծանր պիտի ըլլայ քան առաջ, կամ այսօր։ Եւ գիտենք որ կա՛ն այդպիսի անհատներ, իրենք զիրենք ո՛ր եւ է կուսակցութենէ անկախ, կամ անոնցմէ վեր համարողներ, կակուղ բարձերու եւ կանանչ սեղաններու հերոսներ, որոնք երիտասարդական հառաչանքներ կ'արձակեն «Հայոց ազգին փրկութեան համար»...

Որ եւ է թիւրիմացութիւն կանխելու համար, ճշդենք նախ որ մեզի համար հաճելի չէ կասկածի տակ դնել անոնց զգացումները։ Ցեղին անհատն ալ իրաւունք ունի խորհելու եւ տառապելու այս ժողովուրդի բարիքին համար։ (Անա թէ ինչո՛ւ անհրաժեշտ են քաղաքական կուսակցութիւնները, ուրկէ գիտէ, ձայն կամ կարծիք չկորսուի)։ Բայց, քաղաքական կեանքի մէջ, եւ մեր երերուն, ջարդուփշուր կեանքին մէջ, խորհուրդներն ու գործերը արժէք ունին այնքան, որքան կը համապատասխանեն մեր հիմնական շահերուն, իրականութեան եւ առողջ տրամաբանութեան։ Այլապէս, անխուսափելի են ե՛ւ զաւեշտական ե՛ւ ողբերգական երեւոյթներ, որոնց անմոռանալի օրինակը ունեցանք Նիլլիֆոյ մէջ, միաժամանակ երեքհարիւր հանրապետութիւններու հռչակումով...

Ժամանակ է որ հրապարակը մաքրուի գրասենեակի կամ սրճարանի պոլիտիկոսներէն, որոնց մեծ մասին պաշարը օրուան թերթերու ընթերցումէն անդին չանցնիր, եւ որոնք յաճախ աւելի որոշ գաղափար ունին բրիտանական կայսրութեան, քան հայկական աշխարհին ու հայ ժողովուրդին վրայ։

Եւրոպայի սրտին վրայ կ'ապրինք այսօր. կը ճանչնանք մարդիկն ու իրենց գործերը, ժողովուրդներն ու անոնց հակումները։ Ներելի չէ, այլ եւս, բերանաբաց նայիլ ամէն բանի վրայ, եւ «հայասիրական» անզիմադրելի ալիք մը տեսնել բարեկամական ամէն արտայայտութեան մէջ։ Ցաճախ ամէնէն իրական հայասէրը փիլիսոփայ մըն է, որ մատենադարանի մը մէջ կը ապրի կամ ձեր պանդոկին դռնապանը, որ ամսագլխուն կը սպասէ, կամ, վերջապէս, խաղի, կերուխումի ընկեր մը։ Ինչ կը վերաբերի բուն վարիչներուն, պահը պահող պառաւներն անգամ գոց են բրած անոնց գործերուն պատկերազարդ հաւաքածոն։ Եւ եթէ մշուշի մէջ էինք յիսուն-վաթսուն կամ քառասուն տարի առաջ, այսօր մեր աչքերով կը տեսնենք ու մեր ականջներով կը լսենք եղած չեղածը։

Սրտոտ եւ համախումբ, արթուն եւ աննկուն, սիրտէն աւելի միտքին ուժ տալով եւ անվերջ մաղելով, ու միեւնոյն ատեն պատրաստ՝ ամէն հաւանականութեան առջեւ։

Այսպէս միայն կրնանք հասնիլ մեր նպատակին, եւ ոչ թէ կրկնուող սերունդ նորոգելով ու կրկնելով կասկածելի մարզանքներ, որոնք մեր տունը քանդեցին։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԿՏԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մեր աշխատակից ընկեր Յ. Ա. Մատունի Աթէնքի «Նոր Օր»ին մէջ (30 Մարտ) հրատարակուած խմբագրականով մը ցնցուեալ տեսակէտները կը յայտնէ արտասահմանի կտակներու Հայաստան փոխադրութեան մասին. —

— «Խորհրդայինները շատ լաւ գիտեն գաղութի հայութեան հայրենասիրութեան թոյլ կողմը եւ առիթը փախցնել կը հանեն պարզ չարաշահութեան մը համար եւ ոչ թէ ձեռք բերուած գումարները գործածելու ներգաղթի ծախքերուն։

«Անոր հակառակը ապացուցանելու միջոցներ ունին անոնք, եթէ իրապէս կ'ուզեն մեր սխալը երեւան հանել ու մեզ ամօթի սիւնին գամել։ Մէկ քանի կտակներ կան, որոնք այս միջոցիս խորհրդային իշխանութեան ձեռքին մէջ են, թող առնեն այդ գումարները եւ յատկացնեն ներգաղթի ծախքերուն կամ այլ ազգօգուտ ձեռնարկներու։

«Այդ պարագային իրաւունք կ'ունենան հակառակը ըսելու թէ՝ իրենք անկեղծ են իրենց յայտարարութիւններուն մէջ, իսկ արտասահմանի գաղութներն ալ պիտի արդարացնեն զիրենք։ Սակայն հակայ գումարները հոն կորսուելու դատապարտել եւ դուրսի եղած կտակի գումարներն ալ անոնց հաւելցնելու փորձեր կատարել, կը նշանակէ գաղութները դնել անբաններու տեղ։

«Գաղութի հայութիւնը այսօր շատ աւելի պէտք ունի նիւթական հոգատարութեան քան թէ Հայաստանի ժողովուրդը. ահա Աթէնքի շրջակաները հաստատուած գաղթակայաններու դըպրոցները, որոնց մէջ ծուարած են մօտ երկու հազար մանուկներ, որոնք նիւթական միջոցներէ բոլորովին զուրկ են։ Միթէ այսպիսիները չեն կրնար կտակներու կամ ազգային գումարներու հոգածութեան առարկայ դառնալ։

«Ինքզինքը Հայաստանի կառավարութիւն համարող » եւ է խմբակցութիւն, պէտք է նախ վերջ տայ այս անհանդուրժելի կացութեան եւ յետոյ երես ունենայ գումարներ պահանջելու»։

ՀՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հելլէնական.— Սիրակուսայի մէջ, մարդադաշտի մը գետինը յարդարելու պահուն, երեւան ելաւ սրահ մը, որ փորուած է ժայռի մը մէջ։ Սրահին յատակը ամբողջովին զարդարուած է գեղեցիկ խճանկարներով, պատերուն վրայ նկարներ, որոնք կը ներկայացնեն եպիկուրը, Պինդարը, Հերմոկրատէսը, Եսքիլէսը, Յունաստանի նոյն շրջանի ուրիշ բարձր անձնաւորութիւնները, Սիրակուսայի յատակագիծը իր բոլոր յիշատակարաններով։

Սրահին մէջտեղը կը բարձրանայ սիւն մը, նոյնպէս՝ Աթենասի արձանը ոսկեզօծ՝ անագապղինձէ։

Հռոմէական. — Լօր Նահանգին մէջ (Ֆրանսա), Սէն-Սամսոն-տը-լա-Ռոքի մօտերը, գիւղացի մը անտուռ մը ջարդած եւ արտի վերածած պահուն, գտաւ հողէ աման մը, որ կը պարունակէր մօտ 200 կտոր հռոմէական դրամներ։ Դրամներուն մեծ մասը արդէն եղծուած ու աւրուած են, իսկ մնացեալները կը կրեն Անտոնինոսի պատկերը։ Հաւանական է որ թաղուած են Բ. դարուն երկրորդ կիսուն։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսիոյ յարաբերութիւնները ձգտում

Մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին կը յայտարարէ թէ Փէքինի ռուսական դեսպանատան կից շէնքերուն խուզարկութիւնը երեւան հանեց, որ պոլշեւիկները մեծ դաւադրութիւն մը կը պատրաստէին Փէքինի կառավարութիւնը տապալելու եւ հիւսիսային Չինաստանի մէջ անդորրութիւնը խանգարելու համար։

Այս յայտնութենէն յետոյ Չանկ-Ցօ-Լին բողոքի շատ խիստ ծանուցագիր մը ղրկեց Մոսկուա։

Չինացի զինուորները դեռ գրաւման տակ կը պահեն դեսպանատունը։ Կ'ըսուի թէ խորհրդային զինուորական կցորդն էր, որ փորձեց այրել վաւերաթուղթերը, որոնք յայտնութիւններ կը պարունակէին ընդարձակ դաւադրութեան մը մասին։

Ուէլինկթըն Քու մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լինի ներկայացուց Փէքինի կառավարութեան վարչապետութենէն հրաժարականը։ Իրեն պիտի յաջորդէ զօր. Եօնկ-Եու-Թինկ։

Միւս կողմէ Փէքինի խորհրդային դեսպանատունն ալ բողոքագիր ներկայացուց Փէքինի դիւանագիտական մարմնին, ըսելով որ Ռուսիա եւս առանձնաշնորհեալ պետութիւն մըն է, եւ միւս պետութիւնները բնաւ իրաւունք չունէին չինական զօրքերու մուտքը արտօնել՝ առանց նախապէս լուր տալու։

Փէքինի դեսպանները իրենց կարգին բողոքեցին չինական իշխանութեանց թէ չարաչար գործածած են իրենց շնորհուած արտօնութիւնը։ Չինացիները կը պնդեն որ բուն իսկ դեսպանատան ձեռք չէ դպցուած, միայն յարակից շէնքերը խուզարկուած են։

Թիէն Ցինի ֆրանսական առանձնաշնորհեալ հողամասին մէջ եւս խուզարկութիւններ կատարուեցան՝ ֆրանս. հիւպատոսին արտօնութեամբ։ Խուզարկուեցան սովետական երկու դրամատուններ, չինական արեւելեան երկաթուղիի գրասենեակը և ուրիշ շէնքեր։ Բազմաթիւ վաւերաթուղթեր գրաւուեցան։

ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԱԾ ?

Թօքիոյէն Ապրիլ 7 թուականով կը հեռագրեն Շիքակօ Թրիպիւնի.—

Չանկ-Ցօ-Լին պատերազմ յայտարարեց խորհրդային կառավարութեան դէմ։ Ճափոնի քաղաքական շրջանակները երբեք ա՛յնքան վրդովուած չէին չինական խնդիրներով, որքան ռուսական դեսպանատան վրայ կատարուած յարձակումով։ Փէքինի թղթակիցները երկար մանրամասնութիւններ կը հաղորդեն այս մասին Թօքիոյի թերթերուն։ Պաշտօնական շրջանակները լռութիւն կը պահեն։

Ուրիշ աղբիւրներէ առնուած լուրերու համաձայն, Ռուսիա արդէն զինուորներ համախմբած է Մանչուրիոյ սահմանին վրայ, եւ մտադիր է վերջնագիր մը ներկայացնել՝ եթէ Չանկ-Ցօ-Լին իրագործէ իր շարունակական սպառնալիքները խորհրդային կառավարութեան դէմ։

ԷՕԺԷՆ ՇԷՆ ԳԵՐԻ ?

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ Քանթոնի արտաքին նախարար Էօժէն Շէն կը փափաքէր Շանկայ երթալ՝ տեսակցելու համար ազգայնական բանակի հրամանատար զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի հետ, որ իր բարեկամն է։ Հանքէուի համայնավարները վար դրած են զայն, վախնալով այս երկու մարդոց գործակցութեան հետեւանքներէն։

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ կամաւորներ պաշտպանման տակ առած են խորհրդային հիւպատոսարանը եւ խիստ հարցաքննութեան կ'ենթարկեն շէնքէն ներս մտնողներն ու դուրս ելլողները։

Հպատակութեան նոր օրէնքը

Երեսփ. ժողովը առջի օր վերջացուց հպատակութեան նոր օրէնքին վիճաբանութիւնը եւ քուէարկեց բոլոր յօդուածներն ալ, կարգ մը փոփոխութիւններով։ Այս օրինագիծը կրկին Ծերակոյտին պիտի ղրկուի՝ փոփոխութիւնները վաւերացնելու համար։

Հպատակ դառնալու պայմանները քուէարկուած էին անցած շաբաթ։ Այս անգամ վիճաբանութեան գլխաւոր կէտն էր որոշել թէ ի՛նչ պայմաններու տակ օտարական մը ֆրանս. քաղաքացիութիւնը կրնայ կորսնցնել։ Օրէնքը այս մասին զանազանութիւն կը դնէ բուն Ֆրանսացիներուն եւ ստացական քաղաքացիութեամբ Ֆրանսացի եղողներուն միջեւ։ Ըստ 9րդ յօդուածին՝ Ֆրանսացիի հանգամանքը կը կորսնցնեն այն ֆրանսացիները, որոնք արտասահմանի կամ Ֆրանսայի մէջ օտար հպատակութիւն մը կ'առնեն։ Եթէ հպատակութեան փոփոխումը արտօնուած չէ ֆրանս. կառավարութեան կողմէ, խնդրոյ առարկան տասը տարի վերջ միայն կրնայ կորսնցնել ֆրանս. հպատակութիւնը։

5րդ հատուածին համաձայն՝ ֆրանս. հպատակութիւնը կը կորսնցնեն այն օտարականները, որոնք ա) ֆրանս. պետութեան ներքին եւ արտաքին ապահովութեան դէմ արարքներու մէջ կը գտնուին. բ) անոնք՝ որ օտար երկրի մը հաշուոյն ֆրանս. քաղաքացիի անվայել եւ Ֆրանսայի շահերուն հակառակ գործեր կ'ընեն. գ) անոնք որ կը խուսափին զինուորական ծառայութենէ։ Այս առթիւ դատավճիռ պիտի հանուի։

Ընկերվարական երեսփոխան Օկիւսթ Ռէնօ յանուն ընկեր-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԻ՛ ՄՈՌՆԱՔ

այս գիշեր ժամը 11ին մէկ ժամ առաջ տանիլ ձեր ժամացոյցը։

Ամառնային ժամացոյցը կը սկսի գործադրուիլ այս գիշերուընէ սկսեալ։

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԲԱՐՔԵՐԸ

Ռուս Համայնավար երիտասարդութեան օրկանը, *Կոմսոմոլսկայա Փրավտա* կը նկարագրէ այն բարքերը, որոնք կը տիրեն *Կոսկինոյի* մէջ (պետական շարժանկարային ընկերութիւն).—

1925ին ընկերութիւնը գնած է 1206 պատկերախաղ (սէնարիօ), որոնց վեցը միայն յարմար նկատուած են ցուցադրութեան։ Այսպէս 1200 պատկերախաղերուն համար վճարուած դրամը փճացած է։ Քննութիւն մը ցոյց կու տայ որ պատկերախաղի ձեռնարկուները բոլորն ալ անպէտ մարդիկ են, եւ անծանօթ՝ շարժանկարին։ Նոյնիսկ կողոպտիչներ են։

Անգամ մը կազմակերպուած էր շարժանկարային արշաւանք մը դէպի Լենա։ Խումբին վարիչը, կանչելով դերակատարուհիները, կ'ընտրէ անոնցմէ մէկը եւ կ'ըսէ.

— Ամիս մը պիտի մնանք այս երկրին մէջ, ուր երբեք ներկայանալի կին չկայ։ Ուրեմն դուք մեր տրամադրութեան տակ էք։

Դերակատարուհին նեղանալով կը յայտնէ որ ինք ամուսնացած է եւ զաւակ ալ ունի։

— Այն ատեն դարձի՛ր անոնց մօտ, կ'ըսէ ու կը վռնտէ զայն։

ԿԱՑԻՆՈՎ ԿԸ ՋԱՐԴԷ.— Եօժէն Ռոհան, 26 տարեկան, պզտիկ հարս մը ունէր դեռ ութը օրուան։ Հարսնիքին երկրորդ իրիկունն իսկ, անոնք զիրար կ'ատէին դժոխքի պէս։ Անցեալ առտու, ամուսինը առաւ կացինը, ջարդեց իր կինը։ Յետոյ պարպեց ատրճանակը բերանին մէջ։

ԴԻՏՈՂՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՀԵՏԵՒԱՆՔԸ

Հինգշաբթի օր Սէն-Մօռի մէջ, դիտողութեան մը հետեւանքով, բանուոր Լօշուան, քսան տարեկան, փայտ կտրելու յատուկ մկրատով մը զարկաւ սպաննեց իր վարպետը։ Բանուորը ձերբակալուեցաւ եւ առաջին հարցաքննութեան իսկ յայտնեց թէ երբեք չի զղջար ըրածին համար։

ՀՐԴԵՀՆԵՐ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ.— Մարտ 22ին ին, Բագուի մօտ Գրովնիի նաւթահորերուն մէջ հրդեհ ծագած է, եւ բռնկած են բոլոր նաւթային գործարանները։

Բագուէն ղրկուած է հրշէջներու գունդ մը։

Մարտ 23ին Երեւանի մէջ, «Արարատ» գինիի եւ գօնեաքի գործարանէն հրդեհ ծագելով, գործարանին կտուրն ու առաստաղը այրած են։

ՄԱՄՈՒԼԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ մը բացուեցաւ երեսփ. ժողովի նախագահութեան սրահին մէջ։ Ընդհամար հետաքրքրական առարկաներ ղրկուած են ցուցադրութեան համար, ձեռագիրներէն մինչեւ նորագոյն հրատարակութիւնները։ Ոստիկանութիւնը պիտի ցուցադրէ իլիականի մէկ օրինակը։ Կան նաեւ յեղափոխական թերթերու նմոյշներ, *Թանի* առաջին թիւը, հազուագիւտ փորձեր, «Օռօռ»ի այն թիւը որ կը պարունակէ Զօլայի «Կ'ամբաստանեմ»ը, եւլն.։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Խորհրդարանը Զատկի առթիւ մէկ ամիս արձակուրդ պիտի ընէ այսօրուընէ սկսեալ։ Վերաբացումը՝ Մայիս 10ին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

7. ԱՅԳԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Աշխատեցանք պարզել Հայաստանի իրական պատկերը ընդհանուր գիծերով։ Եւ որովհետեւ մեր հայրենիքը գերազանցապէս գիւղատնտեսական երկիր է (գիւղացիութիւնը բնակչութեան 85—90 առ հարիւրը կը կազմէ, իսկ քաղաքաբնակները՝ 10—15 առ հարիւրը), ուստի նախ սկսանք գիւղատնտեսութենէն։

Հայաստանի գիւղացիութիւնը կը զբաղի գլխաւորապէս այգեգործութեամբ, բամպակամշակութեամբ, չերամապահութեամբ, ծխախոտի եւ հացատու բոյսերու մշակութեամբ, անասնապահութեամբ, թռչնաբուծութեամբ եւ մեղուաբուծութեամբ։

Տեսնենք թէ առանձին-առանձին ի՛նչ վիճակի մէջ կը գտնուին եւ ուղղակի (ուղղակին կը շեշտենք, որովհետեւ անուղղակի այդ բոլոր ճիւղերն ալ կը հարուածէին կառավարութեան կողմէ), մեր երկրի վարիչներն ի՛նչ ըրած են ատոնց պաշտպանման, չըսենք զարգացման համար։

Այգեգործութիւնը Հայաստանի բնակչութեան ամէնէն գլխաւոր եւ հասութաբեր զբաղումը եղած է անյիշելի ժամանակներէ ի վեր։ Ան իր ծաղկման հասաւ մանաւանդ ռուսական տիրապետութեան հարիւրամեակի ընթացքին, երբ հայ գիւղացիութիւնը ալ հնարաւորութիւն ստացած էր անարգել ոգելից խմիչքներու պատրաստութեամբ զբաղելու եւ այդ խմիչքներն արտածելու Ռուսաստանի ընդարձակ շուկան։ Ան յատկապէս 1900 թուականէն կը սկսի լայն ծաւալ ստանալ եւ գիւղացիութեան բարգաւաճման ամէնէն ուժեղ խթանը դառնալ։ Մօտաւորապէս այդ թուականներուն Երեւանի մէջ կը հիմնուի Շուստովի համբաւաւոր գործարանը, որուն Հայաստանէն արտահանած գինիները քանի մը տասնեակ տեսակներն ու քոնեակը ամէն տեղ մեծ ընդունելութիւն կը գտնէին։ Այնուհետեւ, նոյն Երեւանին մէջ, յետոյ նաեւ Աղա-Դաշտի եւ Էջմիածնի շրջաններուն մէջ կը հիմնուին շարք մը թորիչ գործարաններ - ընկերական բաժնետիրական հիմքերու վրայ։

Մինչեւ համաշխարհային պատերազմը, կարելի է ըսել, որ Հայաստանի գինեգործութիւնը, ուրեմն եւ այգեգործութիւնը կ'ապրէր վերելքի շրջան։ Այդ թուականէն յետոյ է որ, մէկ կողմէն աշխատաւոր ձեռքերու պակասէն, միւս կողմէ Ռուսաստանի գիւղացիութեան հացահատիկներէն պատրաստուած մեծաքանակ եւ մանաւանդ խիստ աժան եւ գիւղահարբոյց ալքօլի պատճառով եւ երրորդ՝ Անդրկասպեան երկրի նոյն ճիւղի մրցման հետեւանքով, մեր գինեգործութիւնը կը սկսի աստիճանաբար իյնալ եւ երկրորդական գծի վրայ նետուիլ։ Այնպէս որ, եթէ նոյնիսկ մեր երկրին ծանօթ աղէտներն ալ չըլլային, Հայաստանի գինեգործութիւնը, այգեգործութիւնը դատապարտուած է եթէ ոչ մահուան, գոնէ խեղճացման։ Այդպէս պէտք է ըլլար, եթէ ան չդառնար ազգային տնտեսութեան-արդիւնաբերութեան ճիւղերէն մէկը, եթէ անոր առողջացման համար, զայն հաստատուն ոտքերու վրայ դնելու համար արմատական միջոցներ ձեռք չառնուէին։

Դժբախտաբար ներկայիս, Հայաստանի այգեգործութիւնը կ'ապրի խիստ մեծ տագնապ։ Անոր արտադրութիւններն ալ եւս չեն դիմանար Ռուսիոյ համբաւաւոր «ալիգոդէ»ի մրցման, «ալիգոդէ»ի, որ պալատականներու ստեղծած կարգ ու սարքին հետեւանքով առասելի տարածուած է եւ ռուս գիւղացիին գիւղին, աժան եւ ուժգին կերպով մոռցնել կուտայ իր վիշտը...։ Ապա Անդրկասպեան երկիրը (Ախալքալաք, Սամարղանդ եւլն.) արդէն իսկ հիմնած ըլլալով իրենց կիսազգային տնտեսութիւնը, իրենց լաւորակ եւ անհամեմատ աժան խաղողով, ուրեմն եւ խաղողի արտադրութիւններով աննախընթաց կերպով սկսեր են մրցիլ Անդրկովկասեան ոգելից խմիչքներու հետ։ Այնուհետեւ ֆիլոքսերա, օյտիում, միլտիու եւ ուրիշ հիւանդութիւններ նոյնպէս դրած են իրենց կործանարար կնիքը անոր զարգացման վրայ։ Եւ վերջապէս կառավարուած հոգաբարձութիւնը անոր հասցուցած է վերջնական հարուածը։

Ահա այս վիճակին մէջ կը գտնուի Հայաստանի այգեգործութիւնը, մեր երկրի գիւղատնտեսութեան ճիւղերէն ամենագլխաւորը, մեր տնտեսութեան ամէնէն շատ եւ փայլուն հեռանկարներ խոստացող ճիւղը։

Ի՞նչ է ըրած Խորհրդային Հայաստանի կառավարութիւնը, այգեգործութիւնը կործանումէն փրկելու համար, ի՞նչ արմատական միջոցներ ձեռք առած է, քանի որ վտանգը չափազանց մեծ է եւ որ գլխաւորն է, կ'օգնէ՞ ամէն ուղղութեամբ, բոլոր ճակատներէն։

Ոչինչ, կամ գրեթէ ոչինչ։

Ան կը շարունակէ դեռ իր հոգաբարձութեան կործանարար դրութիւնը, որով ամբողջական այգիները կը մնան անտէր, անուշադրութեան կը մատնուին եւ գիւղացիութեան աչքին կը սկսին համարուիլ զբաղումի փտաբեր ճիւղ մը։ Վնասաբեր, որովհետեւ տարիներ շարունակ կը խնամէ մատաղ որթը, կը գուրգուրայ անոր վրայ առանց ոեւէ օգուտ ստանալու, կը հասցնէ բերքի (ինչպէս ինքը գիւղացին կ'ըսէ) եւ երբ պէտք է վայելէ իր աշխատանքին պտուղը՝ դեկրետի մէկ հարուածով կա՛մ կը խլեն զայն եւ կամ կասկածի տակ կը ձգեն, ինչ որ միեւնոյնն է։

Գիւղատնտեսական ճիւղերէն ոչ մէկը այնքան հիւանդութեանց, տարապայման ցաւերու, ցաւումներու ենթակայ չէ, որքան վազը, խաղողը։ Ան գարնան սկիզբէն մինչեւ ուշ աշուն վտանգի տակ է։ Կարկուտը, ցուրտը, օյտիում եւ միլդիու հիւանդութիւնները, ջուրի պակասը, կարեւոր կանգներ են Հայաստանի վազին գլուխը եւ անոր մահուան վճիռը կը կարդան ամէն վայրկեան։ Այս վեց տարուան ընթացքին չէ եղած տարի մը որ այգեշատ շրջաններու խաղողի 50 առ հարիւր փճացած ըլլայ։ Ճիշդ է, կառավարութիւնը «չոռի» դէմ առնելու համար պղնձէ արջասպ կուտայ գիւղացիութեան, բայց այդ ալ այնքան սուղ գիներով եւ այնպիսի սոսկալի պայմաններով, որ գիւղացիներու մեծ մասը կը ջանան աւելի բնութեան տարերքի հետ գործ ունենալ, քան թէ իրենց խնամակալին հետ։ Ջուրի պակասութիւնը ծանրօրէն կ'անդրադառնայ այգեգործութեան վրայ։ Անցեալ տարուան համահայաստանեան գիւղատնտեսական համագումարին մէջ Էջմիածնի գաւառի հողային բաժնի վարիչը կը տրտնջար. «Խոշոր չափով փտաել են այգիները։ Զգացել է ջրի սուր կրիզիս» (տես խորհրդային Հայաստան 1926ի թիւ 56)։

Այնուհետեւ, Հայաստանի այգեգործութեան ամենամեծ թշնամին արդէ՛ն իսկ մուտք գործած է Հայաստան, ի հարկէ Ատրպէյճանի վրայով (ինչպէս եւ անասունի ժանտախտը)։ Կ'ակնարկենք ֆիլոքսէրա հիւանդութեան, որ կը սպառնայ արմատէն չորցնել մեր երկրին այգիները, չորցնել այնպէս, որ տեղը տասը տարի շարունակ ոչ մէկ կանաչ բուսնի...։

Վազը ինքը ենթակայ ըլլալով այսքան բազմազան փորձանքներու, անոր բերքը, խաղողը, գինին ալ կը պահանջեն ամենամեծ խնամքը, մեծագոյն գիտակից ուշադրութիւնը։ Գիւղատնտեսական ոչ մէկ արտադրութեան տեսակը այնքան ուշադրութիւն չիպահանջեր, որքան խաղողը, գինին։ Իսկ մեր գինին, որ իր բնական յատկութեամբ աշխարհի լաւագոյններէն մէկն է, ի՛նչպէս կը պատրաստուի, անոր վրայ ի՛նչ աշխատանք կը թափուի, որպէսզի ան ի վիճակի ըլլայ շուկաներ գրաւել, կը պարզենք իր կարգին։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՐՏԻԿԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԸ ԵՒ ԻՐ ԴԵՐԸ

Փորձենք ընդհանուր գիծերով ներկայացնել շարժանկարի գիտական դաստիարակչական դերը եւ ճանաչել այն փայլուն հեռանկարը, որ կը բանայ մեր առջեւ։

Շարժանկարը, իր ներկայ ձեւով, ընդամէնը 30 տարուան կեանք ունի, ուրեմն կը պատկանի մշակոյթի ստեղծագործութիւններու նորագոյն շրջանին։ Շարժանկարի գաղափարը, սակայն, հին է, յիշենք պատմութեան գլխաւոր կէտերը։

1827ին Տոքթ. Փարիզը հնարեց «Taoumatrop»ը։ Այս տախտակ մըն էր՝ մէջտեղէն ամրացուած առանցքի մը վրայ, երեսին վրայ նկարուած էր վանդակ, իսկ միւս երեսին՝ թռչուն։ Տախտակը իր առանցքի շուրջ արագ դարձնելով, կը թուէր թէ թռչունը նստած է վանդակին մէջ։ Տաումատրոպը կը գործածուէր իբրեւ խաղալիք։ Նոյնպիսի խաղալիք է ֆրանսական «La toupie eblouissante»ը (շլացուցիչ հոլ) որ աւելի հին է եւ գոյութիւն ունի 1760էն ի վեր։ 1829ին պելժ բնագէտ Ժ. Փլատօ հնարեց «ֆէնակցերոսկոպը» եւ միաժամանակ աւստրիացի Շտամփֆէրը «ստրոբոսկոպ»ը։ Այդ երկու մեքենաներով տրուած էր շարժանկարի հիմնական սկզբունքը, այն է՝ աչքի ցանցաթաղանթի վրայ ազդող լուսերեւոյթի տեւողականութեան սկզբունքը։ Սակայն շարժանկարի այս ռահվիրաներուն կը պակսէր երկու խոշոր բան՝ վայրկենական լուսանկարի կիրառումը՝ և լուսարձակման գործածութիւնը։ Լուսանկարչական թիթեղի կատարելագործման պահանջն ալ զգալի էր, երբ հնարեցին բշշահիւթէն պատրաստուած ժապաւէնը։

1853ին աւստրիացի Ուխատիուսը, առաջին անգամ ըլլալով, ճերմակ պատի վրայ կը ցուցադրէ դեռ չկատարելագործուած կենդանի նկարներ։ Այնուհետեւ Քալիֆօրնիացի Միւյբրիճը կուտայ նկարներ՝ յաջորդական տեսարաններով։ Ան երկար ժամանակ ուսումնասիրած էր կենդանիներու շարժումները, ուստի կը փորձէր նկարել անոնց շարժման վայրկեանին՝ լուսանկարչական քանի մը մեքենաներով մէկ անգամէն։ Կը ստացուէր յաջորդական շարժումներով նկար մը, բայց սուղի կը նստէր։ 1882ին Միւյբրիճի այդ գիւտին յաջորդեց ֆրանսացի Մարէյի «Fusil photographique»ը։ Այս մեքենայով նշան կ'առնուէր նկարուող առարկան՝ շարժումի դրութեամբ, կը նկարուէր շարժման յաջորդականութիւնը ցուցադրող 12 նկար միայն։ Անյարմարութիւնն այն էր, որ շարժումը չլրացած՝ նկարի թիթեղը (12 նկարի համար միայն) կը վերջանար։ Այս թերութիւնը Մարէ լրացուց, նկարող թիթեղին տեղ թափանցիկ ժապաւէնը գործածելով, որով հնարաւոր կը դառնար 300 նկար հանել (մէկ վայրկեանի մէջ 10 նկար) իրար յաջորդող շարժումներով։

Վերջապէս շարժանկարի գիւտի զարգացման մէջ իր անխուսափելի խոշոր դերն ունի նաեւ հռչակաւոր Էտիսընը (որու 80-ամեակը կը տօնուի այս տարի 1847—1927)։ Անոր մեծ ծառայութիւնն այն եղաւ, որ, 1893ին պզտիկցուց նկարներու չափը, իսկ անոնց ժապաւէնի երկու կողմերն օժտեց փոքրիկ ծակերով, որով կ'ապահովուէր ժապաւէնի ընթացքի ժամաչափութիւնը եւ մեքենայի հանգիստ գործողութիւնը։

1896ին Ֆրանսայի Լիոն քաղաքին մէջ Ա. եւ Լ. Լիւմիէր (վերջինս դեռ ողջ) եղբայրները հնարեցին «cinématographe»ը, սինէմայի արդի մեքենան, որ այդ անունով ալ կոչուեցաւ։

∴

Շարժանկարի կարգ ու սարքը սուղ չէ։ Առէք զատ, այնքան ժողովրդական է եւ դիւրամատչելի, որ այս 30 տարուան ընթացքին հսկայական նուաճումներ կատարեց։ Տեխնական սկզբունքը՝ նուազագոյն ծախք, առաւելագոյն արդիւնք, յաջողութեամբ կը գործադրուի այստեղ, ուստի և հսկայական դրամագլուխ կը հոսի շահագործման այս ասպարէզը։ Շարժանկարի գիւտով եւ տարածումով կը ստեղծուին տնտեսական նոր յարաբերութիւններ։ Տեղի կ'ունենայ թատերական գեղասաններու այսպէս կոչուած պրոլետարացումը։ «Թատրոնը կը սկսի տեղի տալ եւ թափառիկ գեղասաններու հոծ խումբեր շարժանկարի գործարաններն ու արհեստանոցները կը դիմեն կտոր մը հաց գտնելու համար» (Սամուլյէնկօ)։ Անոնց տաղանդաւորները լաւագոյն պարագային կը մտնեն սինէմայի նկարչատունը (studio), այս անգամ արդէն ոչ՝ թէ հասարակութեան, այլ՝ մեքենային առջեւ խաղալու համար։

Կարճ ժամանակի մէջ շարժանկարը տարածուեցաւ ամբողջ քաղաքակիրթ աշխարհի մէջ։ Հիմնուեցան մեծ ընկերութիւններ՝ խոշոր դրամագլուխներով։ Մանաւանդ դրամագլուխը հսկայական հունձք կը քաղէր։ Աչքի կ'իյնան յատկապէս ֆրանսական եւ անգլիական ընկերութիւնները՝ իրենց լայն տարածումով։ Կը բաւէ յիշել ֆրանսական Gaumontը եւ Pathéն, որ տասնեակ միլիոններու դրամագլուխ ունին եւ աշխարհի կարեւոր կեդրոններուն մէջ ճիւղեր եւ ներկայացուցիչներ (Gaumontը 50 կեդրոններու մէջ ճիւղեր ունի)։

«Շարժանկարը ինքնին ոչ լաւ եւ ոչ ալ գէշ է, ամէն ինչ կախուած է այն բանէն, թէ ինչ նպատակներու կը գործածուի», կ'ըսէ Վ. Ցանգէն։ Արհեստագիտութեան յաղթանակի եւ մշակոյթի զարգացման տեսակէտէն այնպիսի հնարաւորութիւններու դուռ կը բանայ, որ նորագոյն գիւտերէն ամենակարեւորներու շարքէն կարելի է դասել շարժանկարը։ Դժբախտութիւնը հոն է, որ շարժանկարը մասնաւոր շահագործման առարկայ է։ Այս պարագան է միայն, որ առիթ կուտայ շարժանկարի վնասակար կողմերուն եւ թերութիւններուն։ Վերջիններս արմատապէս կը բուժուին, երբ շարժանկարը կը դադրի մասնաւոր սեփականութիւն ըլլալէ։ Խնդիրը այն է, թէ որու ձեռքը պիտի իյնայ, շահատէրերո՞ւն թէ՝ քաղաքային վարչութիւններուն կամ պետութեան։

∴

Մանկավարժական-գիտական աշխարհին մէջ այժմ շարժանկարը դադրած է վէճի առարկայ ըլլալէ։ Այնքան տարածուած եւ ժողովրդական հիմնարկութիւն մըն է որ, պէտք է լրջօրէն հաշուի առնել։ Ան միլիոնաւոր մարդիկ կը քաշէ բոլոր խաւերէն եւ մանաւորապէս անոնք որոնց անմատչելի է թատրոնը։ Վերջինս իր թերութիւններն ունի սինէմայի հետ համեմատած։ Թատրոնական բեմի վրայ կարելի չէ ցուցադրել օրինակ՝ ընդարձակ ծով, լեռ, ձոր, օտար ժողովուրդներու մանրամասն կեանք ու կացը, կենդանիներ եւ բազմաթիւ բաներ, որոնք շարժանկարի մէջ տեղ ունին։ Միակ խոշոր առաւելութիւնը որ ունի թատրոնը՝ կենդանի խօսքն է, որ կը պակսի շարժանկարին մէջ։ Բայց, մեր կարծիքով, շարժանկարը առանց խօսքի աւելի հաճելի է, քան եթէ խօսքով ըլլար։ Վերջերս մենք առիթ ունեցանք ներկայ ըլլալու Gaumont Palaceի մէկ նկարին (La grande parade), ուր երաժշտութեան եւ այլ միջոցներով թնդանօթներու, ռումբերու, գնդացիրներու, ինքնաշարժերու եւ սաւառնակներու ձայնը խիստ յաջող կ'ընկերակցէր տեսարանի գործողութիւններուն։ Նման փորձերը յաջող արդիւնքներ կուտան, սակայն խօսքն այստեղ առանձին բան չպիտի աւելցնէր, եթէ միայն չնսեմացնէր հմայքը։ (Փարիզի մէջ յատուկ սինէմա կայ, ուր նման փորձեր կը կատարուին, բայց մինչեւ այժմ յաջող արդիւնք չէ ստացուած)։ Որովհետեւ սինէման գործողութիւն եւ շարժում կը սիրէ, իսկ խօսքը պիտի գայ դանդաղեցնելու եւ անդամալուծելու զայն։

ԱՆՏՐԷ

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉ ՄԸ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

Բոլոր անոնք որ առիթը ունեցան ճանչնալու նկարիչ Միհրան Սէրայլեանը ու տեսան իր հրաշագեղ նկարները, անշուշտ ցաւեցան որ այս համեստ վարպետին անունը ծանօթ է միայն ամերիկահայ գաղութին։

Սէրայլեան ծնած է Կեսարիա, 1867ին։ 20 տարեկանին մեկնած է Պոլիս, ուրկէ Եգիպտոս, անկէ Ամերիկա, ուր հաստատուած է 35 տարիներէ ի վեր, Ամերիկայի հայոցին՝ Գալիֆօրնիոյ նահանգին մէջ։

Քանի մը ամիս առաջ Փարիզ եկաւ, հին աշխարհը տեսնելու եւ շատ գործեր արտադրելու առաջադրութեամբ։

Մօտերս Եգիպտոս անցաւ «քիչ մըն ալ Արեւելքի արեւին տակ երազելու եւ երգելու փափաքով»։

Իր գործերէն երկու հատը միայն տեսայ, երկու նոյնանման նկարներ, առնուած վերջերս Զուիցերիոյ մէջ։ Mont Sentis լերան նկարներն են, երկու տարբեր դիրքերու մէջ, ուր վարպետը վերջալոյսին առջեւ ու անոր հետ, բնութեան տրտում ու գմայլելի յոգնութիւնը կու տայ։

Կարելի չէ առանց յուզումի կենալ այդ լերան պատկերին առջեւ, ուր՝ վերջալոյսին շքեղութիւնը կը յամենայ անսահման լերան կողին վրայ ու վարէն աշնան մշուշը կը ծորի սարաւանդին կանանչ դաշտերուն ու թուփերուն վրայ։ Ու լերան կողը, ու իր ապառաժներուն լերկութիւնը հալած ոսկիով օծուն, կը ջրվէժուի, կ'այրի, կ'եռայ վառօրէն, ու ուրիշ մէկը, որ գեղեցիկն ու բնութեան պաշտամունքն ունի իր հոգիին մէջ, սրտի զօրաւոր բաբախումով մը պիտի հեռանար այս գործին առջեւէն, երկար ատեն անոր ազդեցութենէն հալածական։

Սէրայլեանի վրձինը ուժեղ եւ հաստատ է, հմայիչ ու խանդավառ, ճշգրիտ ու ներդաշնակ։ Ան թաթխուած է երկինքի կապոյտին ու անտառներու ու դաշտերու կանանչին մէջ։ Մէկ հարուածով կուտայ, չաշխատուած այնքան պարզօրէն, որքան բնութիւնը ինք։ Իր գործին վրայ ճիգի ու աշխատուած ըլլալու հետքը չկայ։ Իր վրձինը նրբաթել չէ, այլ ուժեղ ու անբռնազբօսիկ։ Եւ զարմանալի ճշդութեամբ ու կշռոյթով մը, արուեստագէտին խառնուածքը, հոգին կը ցոլայ հարազատօրէն պաստառին վրայ։

Սէրայլեան առաւելապէս եւ միայն բնութեան նկարիչն է, եւ բանաստեղծի մը աչքերով կը քննէ բնութիւնը, ու ազգաց... գով ծնրադիր, կ'ունկնդրէ ... բոլոր մեղեդիներուն ու ... րուն։

Իր վարպետը միայն ... թիւնն է եղած, ինչպէս ... կ'ըսէ, տեսերական ու հանդ... վարպետը, ներդաշնակութ... յուզումներու, եւ ամեն... ցեցումներու։

* * *

Նուազ փոքր հեշտանք ... չէ թղթատել Սէրայլեանի ... բիւրէ աւելի գործերուն ... նկարուած հատուածուն։

Բնութեան ծոցին ... միշտ Սուէզ խաղաղ ... թարգմանող, ինչպէս ... նիոյ կարմիր ծառերու ... ները եւ կամ «Եգիպտ... պատներուն ... ներ»։ «Սան Ֆրանչիսկօ... խաղաղականէն գիտուած... շրջակէք իրական ու ... խաղաղութիւնը որ կ'երգէ ... նին ու ծոցին մէջ։

Իր բազմաթիւ, Արարատ... լոյսին կը բերեն այս ... դաւոր Հայուն հայ հոգին... Արարատները մռայլ են ... գոյր, կամ ձիւնապատ ... թին տակ խոհուն ու ... Ցեղութիւն մը կայ հոն ... չէ Խաչատուրեանի արեւ... խանդավառ Արարատներուն ... Սէրայլեան կ'ողբայ երբ ... տուրեան կ'երգէ, կամ ... երբ միւսը կը ժպտի Արի... գեկան վիճակ մըն է իր ... հայրենիքին գաղութ... լեցուն, աչքերուն մէջ... ու վէժ կայլակներ, ... խարհի ցաւերէն կը բխի ... պաստառին վրայ կ'արտա... կ'արտացոլայ...։

Եթէ ճշմարիտ է որ ... հոգիին հայելին են, ... առաւելապէս պիտի պաշտ... վարպետին։

Ֆրանսացի արուեստ... ներն իսկ տեսան, զգացին ... յարաբերականութիւնը ... զուէրն հոգիին մէջ իր գործ... վրայ, իրենց յաճախակի ... թիւններով։

Իր գործերը հաւաքէ ... կը հաշուէին՝ ... հանգրուանները հասնող ... յոգնաբեկ չէ դեռ, եւ ... մեզի պիտի դնէ նոր գեղեց... թիւններու առջեւ, ... գմայլանքներէ ու յուզ... դէպի սարսռուն տանելու համ...

Ե. ՎԱՀԱՆ

ՕՏԱՐՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անցեալ օր գրեցինք թէ Երեսփ... դովի Ալլըի ... մայնավար կասծոն ... քին նախարարին ... թիւնը ... թուղթերու նորոգման ... տարականներուն դէմ ... ուած դժուարութիւններ... սին։ Այս առթիւ ներքին ... բար Ալպէր Սարօ ... տասխանը կը ... նոյնութեամբ, քաղելով ... նաթերթէն (Ալլըի 6).—

Պարոնն՛ր, յարգելի ... էրը մտիկ ընելով, նկատեցի ... խաստաքի նախարարը ... ինծմէ աւելի իրաւասու է ... կարգ մը հարցումներուն ... խանելու համար, — կը ... սակայն ... եւ սակայն պիտի աշխատիմ ... լի եղածին չափ պարզ ... տասխանել այդ հարցումներ...

Կարելի է որ հոս հոն ... օտարներ սպրդին օտարական...

...գանձուելիք գումարներուն առ... թիւ: Այսօր Ֆրանսա. հողին վրայ ...րան աւելի քան երեք միլիոն օ... ...սարականներ, որոնց երկու միլի... ...ն աւելին բանւորներ, ու քիչ յե... ...է աւելին բանւորներ... ...ոյ ասիկա պիտի ունենամ ցոյց ...ալու թէ հակառակ ձեր ենթադ... ...ութեան, Գ. Միւլլէր, Ֆրանսա ...ութեան խորունկ ու... ...րենագականութեան խորունկ ո... ...ով մը կ'ընդունի զանոնք, պար... ...պէս անոր համար որ պէտք ու... ...ք անոնց:

...ուք թուեցիք վիճակ մը ...գանքներ, որոնք քննադատելի ...երկրին ձեզ: Սակայն միլիոնաւոր ...ութեան թուղթեր տրուած ...են.

...կարելի է որ սխալներ գոր... ...ուած են: Այս սխալներուն կրկնու... ...թիւնը հաւանաբար պիտի կրնանք ...ել, երբ խմբագրենք Մարտ ...հրահանգով նախատեսուած կանո... ...ութիւնը: Ցիշեալ օրէնքով ...ութեան թուղթերու սակերը ...ութեան ենթարկուեցան:

Սակայն թոյլ տուէք ինծի ...ել ձեզի որ, եթէ ինքնութեան ...թերու սակը որոշելու պաշ... ...ունեցող վարչական մար... ...ները երբեմն սխալներ կը գոր... ...ն եւ կամ խիստ կը վերաբեր... ...ն, յանցանքը երբեմն ալ խնդ... ...ոյ տարկայ անձերուն է, որոնք ...ալ կամ նուազ բարեխղճու... ...թեամբ կը փորձեն խուսափիլ յա... ...կան հրամանագիրներով ...ուած ձեւակերպութիւն... ...ներէն:

Սորվուած ենք հակակշիռ մը ...գնել բոլոր օտար բանւորնե... ...ն վրայ: Անոնց այլեւայլի չէ ...անոնցմէ 2 միլիոն հոգի կրնան ...ել երկիրը մտնել: Անհրաժեշտ ...հաստատել կանոնագրութիւն ...հակակշիռ մը, թէ՛ բանւոր... ...ու շուկան չծանրաբեռնելու ...մար եւ թէ առողջական պատ... ...ներով: Այս բանւորներուն մէկ ...ութեան սերմ կրողներ ...ան գտնուիլ, առկից Ֆրանսայի ...րը կրնայ վարակուիլ, ու... ...ով շատ մը համայնքնե... ...ն մեծ կեդրոններու հիւանդ... ...ութեան ծախքերը աւելնալ: ...ութեան ծախեր):

...կարելի է, որ երբեմն հակա... ...ձախակողմեան բարեկամներս ...երբ ձախէն ըլլայ: Ընողները ...ուն ձախու կարգերու ... ...այս շէնքին մէջ կը ...Արիչ տեղեր մարդիկ ...ախմին (ծափեր)։

...ալ կը փափաքիմ Աշխա... ...ի Գ. Նախարարին հետ միա... ...ասնակցիլ ներկայ կանո... ...ութեան մէջ մտցուելիք ...թիւններ ... Շրջաբերա... ...մը հրամայելի կարելի

եղածին չափ լայնօրէն գործադրել փնտռեալ սակը:

Աւելի կ'օգտուին, ամենայն իրաւամբ, բոլոր այն բանւորները, որոնք հպատակն են օրէնքին. այսինքն թէ սահմանի պահականոցները ներկայացած են աշխատանքի վկայագրով մը: Նոյնիսկ հրահանգած եմ, որ ընտանիքով ծանրաբեռնուած կամ խեղճ վիճակի մէջ գտնուող բանւորները, ո՛չ միայն զեղչեալ սակով ստանան իրենց ինքնութեան թուղթերը, այլ յաճախ, բոլորովին ձրի:

Ասիկա ցոյց կուտայ թէ մենք ինչ ոգիով կը շարժինք:

Հիմա կը պատասխանեմ նաեւ ձեր այն գանգատին թէ կարգ մը օտար բանւորներ ներգութիւններու կ'ենթարկուին, իբրեւ թէ կառավարութիւնը շահ մը ունեցած ըլլար այդ բանւորները նեղելու եւ չարչարելու մէջ,

Քանի որ զանոնք մեր երկիրը բերել տուած ենք, ինչո՞ւ համար պիտի չարչարենք: Ինչո՞ւ համար պիտի նեղենք: Ինչո՞ւ, ընդհակառակն, լաւ վերաբերուելով անոնց մէջ մեզի հանդէպ նպաստաւոր տրամադրութիւն չստեղծենք:

Կայ նաեւ շքագրամին միւս կողմը... (ընդմիջումներ համայնավարական ծայրայեղ ձախէն):

Այո՛, ասիկա կէտ մըն է, որուն վրայ խիստ անկեղծօրէն պիտի արտայայտուիմ, ինչպէս սովորութիւնս է:

Երբ օտար բանւորներ կուգան Ֆրանսա՝ հոն գտնելու համար լաւ օրավարձեր, եւ, ընդհանուր առմամբ, ապրելու այնպիսի միջոցներ, զորս բնականաբար չեն գտներ իրենց երկրին մէջ, քանի որ կը մեկնին անկէ,— մէկ պայման կայ, որ անոնք պարտին գործադրել, այն է՝ զիրենք ընդունող երկրին հիւրընկալութեան փոխարէն յարգել այն պարտաւորութիւնները, որոնք կը բխին այդ հիւրընկալութենէն (ծափեր):

Ներքին նախարարութեան եւ Մտացոյցի վիճակագրութեան առեն արգէն ըսելու առիթ ունեցայ հիմա ալ կը կրկնեմ —կ'ընդունիմ որ օտար բանւորները վայելեն նոյն իրաւունքները ինչ որ Ֆրանսայի բանւոր դասակարգը, որուն հետ կ'աշխատին, կ'ընդունիմ, օրինակի համար, որ անոնք գործադուլ ընելու իրաւունք ունենան սակայն չեմ ընդունիր որ անոնք այս երկրին մէջ ըլլան խռովարարներ, գրգռիչ գործակալներ գործադուլ սարքողներ: Այս բանը ո՛չ: (Ծափեր ձախէն, կեդրոնէն եւ աջէն)։

Ասիկա աւելի յստակ եւ բացորոշ կերպով կ'ըսեմ. չեմ ուզեր նեղել օտար բանւորները, սակայն չեմ ալ ուզեր որ անոնք զբաղեցնեն մեզ: (Հաւանութեան ձայներ:)

Այս կանոնը միայն բանւորներուն չէ, այլ առհասարակ բոլոր օտարականներուն համար է: Վերջերս կարգ մը օրինակներ ցոյց տուին թէ այս մասին ո՛րքան հաստատակամութեամբ եւ անկողմնակալութեամբ կը գործեմ:

Ամէն անգամ որ օտար բանւորները կը հպատակին օրէնքներուն այն երկրին, ուր պարկեշտօրէն եւ պատիւով կը շահին իրենց ապրուստը, կը մասնակցին աշխատաւորական շարժումներու՝ առանց յարձակողական կամ գրգռիչ շարժումներու գլուխն անցնելու, չպիտի չարչարուին: Սակայն ամէն անգամ, որ փորձեն խանգարել զիրենք հիւրընկալող երկրին օրէնքները, զիս եւ իմ ոստիկանութիւնս իրենց դէմ պիտի գտնեն: (Ծափեր ձախէն, կեդրոնէն եւ աջէն)։

ԼԵՌՆԱՅԻՆ ՂԱՐԱԲԱՂԻ ՀԱՅՈՑ ՎԻՃԱԿԸ

Լեռնային Ղարաբաղի ինքնավար կառավարութեան գործավարներէն Ղահէն, յայտարարած է «Կոմունիստ» թերթին (25 Մարտ) թէ՝ տեղական կառավարութիւնը «ամրապնդած է եղբայրութիւնը Թուրք եւ հայ աշխատաւոր զանգուածներուն միջեւ»: Եւ յանուն այդ եղբայրութեան, ահա գրկանքը, որ կը կրեն Հայերը, իրենց իսկ բերնով «մենք ուշադրութիւն դարձուցինք բարելաւելու Թուրք աշխատաւորներուն մշակոյթը, այսպէս 1012 Հայու կ'իյնայ մէկ դպրոց, իսկ 800 Թուրքի նոյնպէս մէկ դպրոց: Նոյնպէս շարժեցանք տեղական պիւտճէի բաշխման մէջ. մէկ Հայու համար կը ծախսուի 4 րուբլի 22 կոպէկ, իսկ մէկ Թուրքի համար՝ 8 րուբլի 23 կոպէկ»: Շուշի քաղաքը, շրջակայ Թուրք գիւղերով կազմած է անկախ վարչական շրջան Հարեւան գաւառներու միջեւ հողային վէճերը կը լուծուին երկու ժողովուրդներուն ներկայացուցչական ժողովին կողմէ: Եւ, անշուշտ, դարձեալ նոյն գրկանքը Հայուն համար:

** «Կոմունիստ»ի նոյն թիւին մէջ երկու գիւղացի հայ պատուիրակներ կը բողոքեն.—

Ալիքսան Ղազարեան (Նիժ գիւղէն).— «Գիւղիս մէջ կայ մէկ դպրոց, բայց նաւարան չունի: Մենք կ'ուզենք, կը խնդրենք թեթեւցնել տուրքերը: Ցրուած հողերը քիչ են»:

Ավանէս Արզումանեան (Դաշբուլաղ գիւղէն).— «Մենք 366 տուն: Ղախակրթարանին մէջ կ'ուսանին 270 հոգի, որոնց 110ը՝ աղջիկ: Ջուրի պէտք ունինք, ոռոգելու համար հողերը»:

Իսկ «Կոմունիստ» ուրիշ մէկ թիւով կը գրէ թէ քաղաքներու մէջ չկայ անգործ, գիւղերու մէջ կրիտիկ վարակումները կը մնան իրենց բախտին, որովհետեւ բժիշկ չկայ:

ՔՐԱՖԹ-ՊՕՆԱՐ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱԾ

Զուիցերիոյ «Հայերու բարեկամ» ընկերակցութեան կողմէ երկու ամիս առաջ Ամերիկա մեկնած էր ծանօթ հայասէր Քրաֆթ-Պօնար, որուն կ'ընկերանար նաեւ Լոնտոնէն փրոֆ. Կ. Թումաեան: Քրաֆթ - Պօնարի նպատակն էր Ամերիկայի Հայերուն ծանօթացնել իր Զուիցերահայ որբանոցը եւ հանգանակութիւն մը ընել նոյն որբանոցին ի հաշիւ գնած երեք շէնքերէն մնացած 120,000 զուիցերական ֆրանքի պարտքը գոցելու համար: Եթէ այդ գումարը չվճարուէր, շէնքերը գրաւուելու վտանգին ենթակայ էին:

Քրաֆթ-Պօնար Ամերիկայի հայաշատ քաղաքները այցելելէ եւ հոն հրապարակային բանախօսութիւններ ընելէ վերջ, քանի մը օր առաջ վերադարձաւ եւ պատուասիրուեցաւ Ամերիկեան նպաստամատոյցի Փարիզի կեդրոնին կողմէ: Քրաֆթ-Պօնար շատ գոհ է իր ճամբորդութենէն, ո՛չ այնքան նիւթական, որքան բարոյական տեսակէտէ: Հակառակ խմբակի մը չարամիտ տարածայնութիւններուն, յաջողած է հանգանակել մօտ 20,000 տոլար եւ խոստում առած է 10,000 եւս ստանալու: Զուիցերիոյ մեր որբերուն հայրիկը պարծանքով կը յայտարարէ թէ նուիրատուները բոլորն ալ Հայեր եղած են:

Հանգանակուած գումարով կարելի պիտի ըլլայ վերոյիշեալ պարտքին մեծ մասը վճարել:

Ասկէ յուսադրուած, Քրաֆթ-Պօնար Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյց ընկ.եան Սուրիոյ եւ Յունաստանի որբանոցներէն 20 հոգի եւս ուզած է՝ Ժընեւ-Պընեէնի վարժարանին համար:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԶԻՆՈՒՈՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԷՆՔԸ

Թուրքիոյ Զին. բարձրագոյն խորհուրդը վերջացուց զինուորագրութեան նոր օրէնքը որ Գործավարներու խորհուրդին հաւանութեան արժանացած է եւ Ազգ. Ժողովին պիտի ներկայացուի Պայրամէն վերջ:

Նոր օրէնքին համաձայն, զինուորութեան տարիքը կը սկսի 20 տարեկանէն, Յունուարէն սկսեալ, ու կը տեւէ մինչեւ 46րդ տարիի Յունուար ամիսը: Այս կերպով, ընդհ. տեւողութիւնը առ առաւելն 26 տարի կ'ըլլայ եւ կը բաժնուի երեք շրջանի, նօզլամայի, գործօն ծառայութիւն եւ պահեստի շրջաններ:

Ծառայութեան շրջանը մէկուկէս տարի է հետեւակազօրքի եւ ուրիշ որոշուած հաստատութիւններու համար: Ուրիշ կարգերու եւ նուագածուներու խումբին մէջ երկու, ոստիկան զինուորութեան մէջ երկուքուկէս եւ ծովայինի մէջ երեք տարի է, արձանագրութեան օրէն սկսելով:

Կրճատեալ ծառայութեան ենթակայ են միջնակարգ վարժարաններուն, լիսէի, բարձրագոյն եւ նաւապետութեան վարժարանները, ինչպէս նաեւ համալսարանի ընթացաւարտները: Կրճատեալ ծառայութիւնը բարձրագոյն վարժարաններու համար 6 ամիս, ամբողջ կարգեր ունեցող լիսէի շրջանաւարտներուն համար 8 ամիս, միջնակարգ վարժարաններուն համար 10 ամիս պիտի ըլլայ:

Զինուորական փրկանքը, մէկ կամ երկու անգամէն վճարուելու պայմանով, 600 ոսկի է: Այս գումարին կէսը կամ ամբողջը պէտք է տրուի զօրակոչի Թուականին: Երկրորդ մասնավճարը կրնայ վճարուիլ մինչեւ 6 ամիսէն: Փրկանք վճարողները 6 ամիս մարզանք պիտի ընեն:

Փրկանք չառնուիր զօրաշարժի ատեն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՂԲԵՐԳՈՒԹԻՒՆ.— Թուրնոնի (Արտա) մէջ, հողագործ Տիւքլօ ընտանեկան անհամաձայնութեան մը պատճառով սաստիկ վէճ մը կ'ունենայ կնոջը հետ: Կատաղի խօսքերէ յետոյ, բարկացայտ ամուսինը ատրճանակով կը սպաննէ կինը, եւ գնդակ մըն ալ իր գլխուն՝ այր ու կին կ'իյնան իրարու վրայ, մահուամբ միացած: Փոքրիկ եղբայրն, որ միակ ականատես վկան էր այս սարսափելի տեսարանին, ինկեր էր մօրը վրայ, եւ լալով լալով ուժասպառ եղեր էր: Դրացիները ուշ ատեն կը վերցնեն խեղճ երախան դիակներուն վրայէն:

ՄՐՑԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԶՈՀ.— Վաճառական Պինէ, կնոջ հետ, Թատրի կայարանը վար կ'իջնէր շոգեկառքէն: Գիշեր էր: Երբ կայարանին բարձրախօսուրջէն կ'անցնէր, անծանօթ մը բիրի ուժգին հարուածով գետին ձգեց զայն: Պինէի գանկը ճեղքուեցաւ: Քիչ յետոյ մեռաւ: Ոճրագործը, որ նոյն քաղաքին վաճառականներէն մէկուն տղան է, մրցակցութեան պայքարը ուզած էր այդ ձեւով լուծել: Յաջորդ օրն իսկ ձերբակալուեցաւ, սակայն ոստիկանատան մէջ հարցաքննութեան պահուն, ճարպիկ եւ արագ շարժումով մը, դուրս ցատկեց եւ փախաւ դէպի լեռները: Յետոյ խորհելով որ փախիլը յիմարութիւն է, ետ դարձաւ ու մտաւ բանտ:

ԳՈՐԾԱԶՈՒՐԿ ՄԸՆ ԱԼ ԿԱԽՈՒԱԾ.— Բուլըվուարի մէջ, 59 տարեկան գործազուրկ բանւոր մը, Փիէր Մուսէրլէ, ծայրայեղ թշուառութեան մատնուած ըլլալով, կը քաշուի սենեակը եւ պատուհանին աղխլանքէն կը կախէ ինքզինքը:

ԿՆՈՋ ՀԱՄԱՐ.— Փարիզի արուարձաններէն Շուազի - Լը-Ռուայի մէջ երկու եղբայրներ կատաղի կռիւ մը կը սկսին, որ կը վերջանայ շուտով ողբերգութեամբ:

Ռուքէն կը կասկածէր իր եղբօր վրայ, ամբաստանելով զայն որ սիրային յարաբերութիւններ կը մշակէ իր կնոջ հետ: Նախ կը սպառնայ, յետոյ զաւազանը կ'իջեցնէ եղբօր գլխուն, եղբայրը կը հանէ ատրճանակը եւ կը սկսի ճշմարիտ մենամարտ մը: Այդ պահուն վրայ կը հասնի կինը, որ կ'աշխատի իրարմէ բաժնել երկու եղբայրները: Այն ատեն, ամուսինը կը դարձնէ իր դանակը եւ կը ծակծկէ կնոջ կռնակը, հինգ տեղէ:

Վիրաւորը կը փոխադրուի հիւանդանոց, յուսահատական վիճակի մէջ:

ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԵՐԳԻՉԸ.— Անունը՝ Ռէյմոն Փըթի, հասակը կարճ, երկու ձեռքերը փրթած մարդ մը Փարիզի պողոտաներուն վրայ բերանը կը բանար եւ յեղափոխական երգեր կ'երգէր: Իր երգերը տպագրուած էին թերթերու վրայ, զորս կը ծախէր եւ այսպէս գէշ աղէկ կ'ապրէր: Երգերը ինք կը հեղինակէր եւ կը ստորագրէր «Նոմ Նար, մարդկայնական Փիէրօ, երկու ձեռքերը անդամահատուած, դոհ կայսերապաշտ պատերազմին ի Սուրիա»:

Արդ, առջի օր, մեր երգիչը նստած էր շոգեկառքի մը մէջ: Երկու ոստիկաններ եկան եւ տեղ բռնեցին քովը: Ոստիկաններէն մէկը կասկածեցաւ.

— Հանէ՛ ինքնութեան թուղթերդ:

-Երկու ձեռքերս ալ կտրուած են, չե՞ս տեսներ: Չեմ կրնար ցոյց տալ թուղթերս: Ես պատերազմի անդամահատեալ մըն եմ:

Եսուէքն անարգական բառ մը: Ժողովուրդն ալ միացաւ եւ պաշտպանեց անդամահատեալը: Ոստիկանը մտիկ չըրաւ սակայն: Թեւէն բռնեց եւ ոստիկանատուն տարաւ: Հոն յայտնի եղաւ որ յեղափոխական երգիչը երբեք մասնակցած չէ պատերազմի, ձեռքերն ալ լման են, բայց կեղծած էր: Եւ յետոյ նշանաւոր նախկին դրամաշորթ մըն էր:

Սէն Տընիի մէջ բացած էր խանութ մը, ծառայութեան առած էր մեքենագրող աղջիկներ, լեցուցած էր խանութը ապրանքներով: Սակայն չէր վճարեր ոչ աղջիկներու ամսականները, ոչ ալ ապրանքներուն արժէքը:

Երբ բաւական մը դրամ դիզեց յետոյ, բողոքները շատցան եւ ձերբակալման հրամանագիր մը ելաւ, յանկարծ կորսուեցաւ: Անունը փոխեց, ձեռքերը կապեց եւ յեղափոխական երգեր երգեց պուլվարի հովերուն ու հովկուլներուն:

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (12)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

Աղանդերի պահուն, ուսանողը նամակ մը յանձնեց, ըսելով.

— Ձեզի ծանօթ անձին համար է:

— Արդէ՞ն, պոռաց Թուրքը:

— Կը կարծեմ թէ շա՛տ շուտ

— Ո՛չ՝ ժամը երկուքին կը ...

— Խոհեմութի՜ւն:

— Քեզի պահէ այդ խրատը, ...

Ահմէտ իր ընկերուհին ... երիտասարդին հետ առանձին ... որ շուարեցաւ:

Քարտուղարը գնաց սեղանէն ... ուր կը բացակայէր նստաւ ... ղեկավարութիւն առջեւ եւ փափկութեամբ բացաւ նամակը շոգիի օգնութեամբ, յետոյ կարդաց:

— Ո՜հ, ո՜հ, պոռաց առաջին տողերէն իսկ: Շատ առաջ կ'երթայ սիրահարը: Լաւ գրուած է, բայց պիտի գգուշանամ ամուսնին ցուցնելէ, վախնալով որ կը հրաժարի...

Ահմէտ ներկայացաւ իւէնին եւ ըսաւ.

— Ցիկին, գաղտնի եւ անձնական յանձնարարութիւնով մը կը ներկայանամ ձեզի:

— Որո՞ւ կողմէ, հարցուց Իւէն:

— Այն ուսանողին կողմէ, որուն հետ պարեցիք երէկ իրիկուն:

— Ի՞նչ է:

— Նամակ մը..., տուանւորներ, կարծեմ:

— Ահմէ՛տ, բարեկամի մը դէմ կը դաւաճանէք:

— Եսնաւոր չպիտի պատմէք անշուշտ թէ սխալ եմ նամակաբերի արհեստը գործ գնել:

— Ո՛չ, բայց կը մերժեմ այդ նամակը:

Նամակաբերը ներողութիւն խնդրեց ու մեկնեցաւ, նամակը փոքր սեղանի մը վրայ ձգելով: Երբ դուրս ելաւ, Իւէն նամակը բացաւ, կարդաց, նորէն պահարանին մէջ դրաւ, ու զայն տարաւ իր ամուսնին քարտուղարին, ըսելով.

— Կատղած եմ ձեր դէմ, Ահմէտ Եթէ վերսկսիք, ամէն ինչ ամուսնոյս պիտի ըսեմ. երկու բառէ հոգիս կայ, այս նամակը սեղանիս վրայ գտայ եւ առաջին տողերէն իսկ, հասկցայ որ ձեր ստանձնած յանձնարարութիւնն է: Աւելի առաջ չտարի ընթերցումը. Նամակը պահարանին մէջ գրի, ստորագրողին վերադարձուցէք, խնդրելով որ այդ հատակը չկրկնէ:

— Հաւատացէք, տիկին, որ առանց ուզելու, հոն մոռցեր էի:

— Սոտախօսին մէկն էք, սեղանիս վրայ այնպէս մը դրած էիք որ աչքի զարնէ:

— Տիկին, կարծեցի թէ բան կ'ընեմ:

— Այս անգամ կը ներեմ:

— Ներողութիւն կը խնդրեմ եւ կ'երդնում որ վերջին անգամ ըլլալով, ձեզի համար նամակ մը առած պիտի ըլլամ:

Իւէն քաշուեցաւ, գնաց:

— Այո՛, պզտիկս, քրթմնջեց Ահմէտ, եթէ կը կարծես թէ կը հաւատամ, կը սխալիս:

Ու սիրային յայտարարութիւնը գրպանը դրաւ:

Նոյն իրիկունն իսկ Ցիվալի յանձնեց ուրիշ պահարան մը, անոր ըսելով

— Ահա՛ պատասխանը:

Ցիվալ բացաւ ու կարդաց.

Պարո՛ն,

Ստացայ ձեր սիրալիր եւ փաղաքշական երկտողը:

Զգոյշ եղէք: Արգիլուած չէ յուսալ: Մանաւանդ զգուշացէք ինծի հանդիպելէ: Երբ ինծի կարելի ըլլայ ընդունիլ ձեր պերճախօս խնդրանքը, պիտի գրեմ ձեզի:

Այս՝ իմ գիրս չէ՝ կը հասկնաք թէ ինչո՛ւ:

Ամենաքաղցր յիշատակներով:

Ց. Գ.— Երբ ինծի հաղորդելիք բան մը ունենաք, զայն յանձնեցէք Արտաշէսին: Վստահելի բարեկամ մըն է:

Այս պատասխանը ստորագրուած չէր. այլանդակ խաչ մը կար անունին տեղը:

Ուսանողը՝ երբ ընթերցումը աւարտեց, Ահմէտին ըսաւ.

— Սիրելի Արտաշէ՛ս, այս քաղցր տոմսակին մէջ քեզի համար սիրալիր բառեր կան:

— Գիտեմ:

— Ան ըսաւ, գո՞ւք գրեցիք:

— Այո՛, եւ պէտք է խոստովանիմ թէ՝ նամակը քիչ մը պաղ է. յանցանքը իմս է, բայց արտօնուած եմ իմ բերնովս քեզի ըսելու թէ՝ տիկինը անտարբեր չգտնուեցաւ ձեր ոտանաւորներուն հանդէպ՝ գրաւիչ գտաւ զանոնք:

— Արտաշէ՛ս, անկեղծօրէն ըսէ, կը կարծե՞ք որ հաւանեցաւ կարդալ իմ յայտարարութիւնս:

— Չեմ գիտեր թէ իրեն յայտարարութիւնը ըրիք կամ ոչ, բայց վստահաբար կրնամ ըսել ինչ որ լսեցի. «Ա՜հ, եթէ ամուսնացած չըլլայի՜...»:

— Ըսա՞ւ այդպէս:

— Անշուշտ տառիքներուն վրայէն չպոռաց այդպէս, բայց այդպէս ըսաւ, ինծի, ականջիս մէջ:

— Նորէն պիտի տեսնե՞ք զինքը:

— Այո՛, վաղը Թուրք հիւպատոսարանին մէջ, ուր ցերեկոյթ մը կայ:

— Մեկնելէ առաջ, ինծի հանդիպեցէք, ձեզի երկրորդ երկտող մը պիտի տամ անոր համար:

(Շար.)

վարական կուսակցութեան պահանջեց ջնջել գանազանութիւն հաստատող այս հատուածը: Եթէ, ըսաւ, ֆրանս. քաղաքացի դարձած օտարական մը պետութեան ներքին եւ արտաքին ապահովութեան դէմ արարքի մը մէջ գտնուի, դատարանը կրնայ պատժել զայն:

Դատական Նախարարը պատասխանեց թէ ազգային ապահովութիւնը ամէն բանէ վեր է եւ պետութիւնը ազատ է միշտ ետ առնելու ինչ որ տուած է:

Ռէնօ ըսաւ թէ այս ձեւով միշտ Դամոկլեան սուր մը կախուած պիտի մնայ Ֆրանսացի դարձած օտարականներուն վրայ: Կը բաւէ որ մէկը միթինկի մը մասնակցի, և կառավարութիւնը ետ պիտի առնէ անոր հպատակութիւնը:

Համայնավար Անտրէ Պէրթօն եւ Ժոնէսթ Լաֆոն եւս պաշտպանեցին այս տեսակէտը, որ մերժուեցաւ:

Անկէ առաջ օտարականներու հետ ամուսնացած Ֆրանսուհիները իրենց հպատակութիւնը կորսնցուցած էին. Նոր օրէնքով պիտի կրնան ֆրանսացի դառնալ, եթէ իրենց ամուսինը արտօնէ եւ եթէ Ֆրանսա կը բնակին:

Անատօլուի երկաթուղիները

Պելժ խմբակը, որ ստանձնած է Սամսոնի նաւահանգիստին եւ Թուրխալ—Սվազ ու Կեսարիա—Սվազ երկաթուղագիծերուն շինութիւնը, ներկայիս իր ամբողջ գործունէութիւնը կեդրոնացուցած է յատակագիծերու ուսումնասիրութեան: Իր ներկայացուցիչը Էնկիւրի գնաց՝ հանրօգուտ շինութեանց նախարարին հետ կարգադրելու համար մանրամասնութեանց վերաբերեալ կարգ մը կէտեր: Այս խմբակին աշխատանքներուն պիտի օժանդակեն ֆրանսացի եւ պելժ ճարտարագէտներ, որոնց մէջ նաեւ Փարիզի քաղաքային ճարտարագիտական վարժարանին փրօֆէսէօր Կօտէն, նոյնպէս Փարիզէն փրօֆ. Թագալօնկա եւ Անվէրսի նաւահանգիստին տնօրէն Զանէն: Այս վերջինը, որ նաւահանգիստներու մեծ մասնագէտ մըն է, Սամսոնի նաւահանգիստին շինութեան պիտի հսկէ: Ճարտարագէտներու առաջին խմբակը շուտով պիտի մեկնի Կեսարիա, ուր աշխատութիւնները պիտի սկսին 3—4 ամիսէն եւ անընդհատ պիտի շարունակուին այնպէս, որ վերջանան նախատեսուած պայմանաժամերուն մէջ, այն է՝ 2ուկէս տարիէն՝ Թուրխալ—Սվազ գիծը, իսկ երեք տարիէն՝ Կեսարիա—Սվազը:

Այս ձեռնարկներուն համար յատկացուած դրամագլուխն է 5,700,000 տոլար:

Իտալեւմաճառ դաշնագիրը

Իտալեւմաճառ դաշնագրին յարակից ստորագրուեցաւ նաեւ փրոթոքոլ մը, բաղկացած 18 յօդուածներէ, որոնք գլխաւորաբար կը վերաբերին վէճերը իրաւախոհութեամբ լուծելու եղանակներուն:

Հունգարական թերթերը գոհունակութեամբ կ'ողջունեն դաշնագրին կնքումը: «Փէշթէր Լոյտ» կը գրէ. «Բարեկամական դաշնագիրը կը յենու երկու երկիրներու փոխադարձ շահերու ներդաշնակութեան վրայ, ներդաշնակութիւն, որուն նմանը չկայ Եւրոպայի ուրիշ երկու ազգերուն միջեւ՝ իր ընդարձակութեան եւ պատմական արմատներու տեսակէտէն: Բոլոր կէտերու վրայ շահերու համանմանութիւնը արդիւնք խարիսխ մը կը կազմէ իրերահասկացողութեան գործին: Նոր համաձայնագիրը խաղաղութեան իրական ամրոց մըն է ապագայ Եւրոպայի համար»:

Կոմս Ժիւլ Անտրաշի «Փէշթի Հիրլափ»ի մէջ կը գրէ թէ իտալեւմաճառ բարեկամութիւնը միայն պատմական չէ, այլ իրական շահի հիմեր ունի եւ թէ երկու երկիրներու շահերուն միջեւ ոչ մէկ անհամաձայնութիւն կայ: Դաշնագիրը քաղաքական գետնի վրայ մեծ արդիւնք մը չպիտի ունենայ, քանի որ Հունգարիա դեռ ի վիճակի չէ լայն չափով արտաքին քաղաքականութիւն վարելու, սակայն Իտալիոյ հետ բարեկամութիւնը ճշմարիտ եւ անկեղծ պիտի ըլլայ:

Կոմս Պէթլէն «Լավօռօ տ'Իթալիա»յի յայտարարած է թէ դաշնագրին կարեւորութիւնն այն է որ անիկա՝ պատերազմէն Հունգարիոյ կողմէ կնքուած առաջին դաշնագիրն է յաղթական պետութեան մը հետ: Այս ձեւով Հունգարիա դուրս կ'ելլէ դիւանագիտական սառրդասութեան վիճակէն եւ ցոյց կուտայ թէ շահերու խորունկ համանմանութիւն կայ երկու երկիրներու միջեւ, որոնք ապագային կրնան աւելի սերտ կերպով գործակցիլ:

Տօրիօն վերջ Վայեան-Քութիւրիէ

Փարիզի համայնավար երեսփոխան Տօրիօի դէմ ընդհանուր դատախազ Շրէտլէնի ամբաստանագիրը առջի օր երեսփոխաններուն բաշխուեցաւ: Գլխաւոր ամբաստանութիւնը այն է թէ Տօրիօ Չինաստանի զանազան մասերուն մէջ հակաֆրանս. քարոզութիւններ կ'ընէ, ինչպէս կը տեղեկագրեն ֆրանս. դիւանագիտական ներկայացուցիչներն ու հիւպատոսները: «Հրապարակային բանախօսութիւններու մէջ, կ'ըսէ, Տօրիօ կը պնդէ որ Ֆրանսա ծրագրած է կցել չինական ընդարձակ հողամասեր, ինչպէս Քուանկ-Թօնը, Քուանկ-Սին եւ Եուն-Նանը: Սեւ ծովու դէպքերը յիշելով, կը հաւատէ թէ ֆրանսացի նաւաստիներն ու զինուորները պիտի եղբայրանան չինացի յեղափոխականներուն հետ: Հրատարակած է թռուցիկ մը, որուն մէջ կ'ըսուի թէ Ֆրանսացիները օգնեցին Անգլիացիներուն՝ Շամէնի մէջ Չինացիներ ջարդելու համար: Այս քարոզութիւնը ծանր վտանգ մը կը կազմէ Հնդկաչինի մեր հողերուն համար եւ միջազգային կնճռոտութիւններ կրնայ ստեղծել»:

Իբր եզրակացութիւն կը պահանջուի Տօրիօի անձեռնմխելիութիւնը վերցնել եւ ֆրանս. դատարանին յանձնել զայն՝ դատուելու համար:

Դատական Նախարարը կը պահանջէ երեսփոխան եւ «Իւմանիթէ»ի խմբագրապետ Վայեան-Քութիւրիէի անձեռնմխելիութիւնը եւս վերցնել, մամուլի միջոցաւ հակաֆրանսական քարոզութիւններ ընելուն համար:

Մայիսի նստաշրջանին 11 հոգինոց յանձնաժողով մը պիտի կազմուի այս խնդիրները քննելու համար:

Ի՞նչպէս այրեցաւ Փինեսօի օդանաւը

Երէկ գրեցինք թէ իտալացի օդանաւորդ մարքիզ տը Փինէտօի օդանաւը այրեցաւ Ռուզվէլթ Տէմի մէջ (Արիզոնա): Նոր հեռագիրներու համաձայն, կրակը առաջ եկած է հետաքրքիր գպրոցականի մը սիկառէթ վառելէն: Պատանին լուցկին նետեց լիճին մէջ, որուն երեսը կազոլինով պատած էր, օդանաւը նոր մաքրուած ըլլալով: Այդ դիւրավառ կազի բռնկումն է որ կրակը փոխանցեց օդանաւին: Հռոմի մէջ ալ կը կարծեն թէ հակաֆաշիստները այրեցին զայն:

Ամերիկեան իշխանութիւնները առաջարկեցին նոր օդանաւ մը տրամադրել իրեն, սակայն մարքիզը Հռոմ հեռագրեց որ նոր օդանաւ մը ղրկեն: Մուսօլինի անմիջապէս նոր մը պիտի ղրկէ Նիւ-Եորքի ճամբով:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր շաբաթ գիշեր ժամը 8·30ին Café Rocher՝ մէթրօ Օտէօն:

Հ. Յ. Դ. Պէլվիլի Ենթակոմիտէի վիճաբանական ընդհ. ժողովը՝ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին Թռատտի սրահը, 131 Faubourg du Temple: Ներկայ պիտի ըլլայ ընկ. Յ. Ամատունի:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի դասախօսական ժողովը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահին մէջ, 75, րիւ Ֆօլ-Պէռ: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրները: Դասախօս՝ ընկ. Ս.:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Վարուժան» ենթակոմիտէին ընդհանուր ժողովը վաղը կիր. կէս օրէն վերջ ժամը ճիշտ 2ին ծանօթ հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան միութեան ընկերական ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիր. կէս օրէ վերջ ժամը 1ին րիւ րէփիւպլիք 65, սրահին մէջ: Օրակարգ՝ վարչութեան նոր ընտրութիւն:

Հ. Յ. Դ. Սէնթ Էթիէնի ընկ. ընդհ. ժողովը՝ վաղը կիրակի ժամը 2ին կրան քաֆէ տիւ փալէ, րիւ տը լա Լուար:

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Հրայր» խումբի ժողովը՝ վաղը՝ կիր. կէսօրէ յետոյ ժամը 3ին, 315 Rue de Lyon: Կը խնդրուի չարձանագրուած ընկերներէ ներկայ ըլլալ, իրենց տետրակները առնելու համար: Ներկայ պիտի ըլլայ Երջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Զ. Ե. Ռ. Միութեան ընդհ. անդամական ժողովը՝ այսօր՝ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 7ուկէսին, Ֆրանսական սրճարանին մէջ, 173 Rue Etienne Dolet Alfortville:

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայ ընկերական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը Կիրակի 10 Ապրիլ, ժամը 2ին, 12, Րիւ լ'Աթլաս, Մէթրօ Պէլվիլ: Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ զեկուցում:

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ

8 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք ոսկի,	100 Mark
Թրքական Ոսկ.	L. Trq
Միջ. ...	» or
Մէճիտիէ	Medjidié
Լէվա 100 հատը	Leva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc Eg
»	II
»	III
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն: 200bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO. LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	Տարի	Վեց ամիս	Երեք ամիս
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 10 ԱՊՐԻԼ 1927

10 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 308

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԵՔ ԽՕՍՔ

ԿԱՐԵԼԻ՞Ն ԵՒ ՑԱՆԿԱԼԻ՞Ն

Երէկ, փորձեցինք ուշադրութեան յանձնել երեւոյթ մը, որ նոր չէ, բայց միշտ կը նորոգուի, սերունդէ սերունդ։

Բնորոշեցինք երեւոյթն ալ, — դիւանագիտական մարզանքներու ամուլ ունակութիւնը, որ առնուազն յիսուն տարուան պատմութիւն ունի, իր «Ինկլիզ»ներով եւ «Մոսկոֆ»ներով, ժամանակին, մարդիկ բարեխօսօրէն հաւատացեր են շատ մը բաներու։

Անոնք եկեր տեսեր տեսեր են Եւրոպան, բայց չեն կրցեր ... Մանաւանդ անոնք որ յեղափոխական խառնուածք ... երեւոյթները դիտեր են սիրահարի աչքերով, եւ այդ ... ալ պատմեր են ուրիշներուն։ Եթէ պէտք ըլլար անուններ ... պիտի յիշէինք, ամէնէն առաջ, այսօրուան «ողջամիտ» ... իմաստունները կամ բուն հակայեղափոխականները, որոնք ... մոխիր կը ցանեն իրենց գլուխներուն։ Կամ կ'ուրանան ... կը հայոյեն, առանց կարմրելու։

... Խօսունք անցեալը։ Այսօր մեր պատմութիւնը յանգած է ... կէտի մը։ Փակուած են Նահանջի բոլոր ճամբաները։ Ու թէեւ յուսախաբ ենք, արիւնաքամ եւ ցիրուցան, ... է պնդել թէ բան մը չենք շահած։ Իրականութիւն ... ունինք այսօր, մանրանկար հայրենիք մը, որ մեր ուզածը ... բայց խարիսխ մըն է, կորիզ կամ կռուան, կոչեցէք ինչ որ ... Վարչաձեւերը յաւիտենական չեն, ոչ ալ սահմանները՝ ... կաղապարին մէջ միալու դատապարտուած։ Մեր գիտակցութենէն, մեր կամքէն եւ ուժէն կախում ունի բարեփոխել, ընդարձակել, զարգացնել եղածը, փոխանակ հեգնելու «ափ մը հողը», ինչպէս կ'ընէին երէկ։ Եթէ Հայաստանի կառավարութիւնը ապիկար է եւ չի կրնար բուռ մը նոր հող կցել նոյն ... ներքին սահմաններէն, այդ չի նշանակեր թէ այսպէս ալ ... միայ։ Ու քանի որ քաղաքական դէպքերէ կը ճառենք, ... չենք ընդունիր թէ նպաստաւոր պարագաները կրնան ... շատ մը ծրագիրներ, որոնք անկարելի կը թուին այսօր։

Միւս կողմէ, իրողութիւն է որ, եթէ այսօր Թրքա-Հայաստանի մէջ Հայ չկայ, Թուրք ալ չկայ։ Այսինքն եղածը այնպիսի ... քանակութիւն մըն է, որ չի կրնար Թուրքիոյ կողմէ ... Նժարը։

Ուրիշ խօսքով, Ճամբուն կէսը շահած ենք, թէեւ անհնարին ... զոհողութիւններով եւ անլուր մարտիրոսագրութեամբ։

Այս պայմաններուն մէջ, եթէ նպաստաւոր պարագաներ կը ... այսօր կամ յառաջիկային, մեր պարտականութիւնը ... պիտի ըլլայ այդ բոլորը օգտագործել եղածը զարգացնելու, կողմնակի ... առնելու, մէկ խօսքով միացեալ Հայաստանը իրականացնելու։

Իսկ ատոր համար պէտք է ըլլալ միակամ եւ վճռական։ ... եւ խաչաձեւումները միշտ վնասակար են, մանաւանդ այսպիսի պարագաներու մէջ։ Ու փորձերն ալ տեսանք 1919 - 1920ին, երբ զինուորներ էինք բոլորս ալ, եւ աշխարհի գործերը կը չափէինք մեր կանգունով, զոյգ պատուիրակութիւններով եւ գոյնզգոյն ծրագիրներով։

Ինչպէս կ'ըսէինք երէկ, մենք պիտի ուզէինք որ նման ... տոգորուած հոսանքներ լայն խորհրդակցութիւն ... կատարէին, եւ ուսումնասիրէին հաւանական հեռանկարներէն օգտուելու խնդիրը։ Ու այս՝ ոչ միայն միացեալ ճակատ ... առնելու եւ գործնական աշխատանքներ կատարելու, այլ ... զանազան արկածախնդրութիւններ կանխելու համար։ ... ժողովուրդ ենք, եւ յաճախ տրամադիր՝ պարզ ... մը լոյսը արեւուն հետ շփոթելու։ Բարի տրամադրութիւններ՝ որքան կ'ուզեք։ Միշտ պատրաստ՝ գուլպաները հանելու, ջուրը չտեսած։ Ցաճախ սխալներ կը գործենք բարեմտութեամբ։

Բայց, անցա՞ծ է փորձերու շրջանը։ Միամտութիւններն ... սահման մը պէտք է ունենան, եթէ իսկապէս հայրենիք ... եւ այս ժողովուրդը փրկել կ'ուզենք։ Ոճիր է կաթիլ մը արիւն վատնել առանց հիմնական պատճառի, առանց որոշ ծրագրի եւ այդ ծրագրին գործադրութեան բարիքը ապացուցանելու։ Մեզի չափ խաբուած ու չարչրկուած ժողովուրդներ ... որոնք շատ աւելի ամուր յենարաններ ունենալով հանդերձ, աւելի սրատես են եւ պաղարիւն։

Անոնք ալ պատեհութիւններէն օգտուելու յոյսեր կը սնուցանեն, բայց միեւնոյն ատեն կը զգուշանան կորսնցնել իրենց ... տակի հողը։ Անոնք ալ շարք մը բաներ ցանկալի կը գտնեն, բայց, ամէնէն առաջ, կարելին կը հետապնդեն։ Ու կը հետապնդեն յամառ հետեւողականութեամբ, առանց աջ ու ձախ ... առանց իրականութիւնը ստուերին հետ շփոթելու։

Ինչո՞ւ չհետեւինք անոնց, եթէ վերջին տասնամեակի մեր ... փորձառութիւնը բաւական չէ, ուղիղ ճամբան գտնելու համար։

Ցանկալին չէ որ պիտի լուծէ հայկական դատը, այլ կարելին։

Ու այդ կարելին այնքան աւելի կը մօտենայ, որքան գիտակցօրէն եւ տիրաբար վարենք մեր ճակատագիրը, ըմբռնենք թէ ի՛նչ կ'ուզենք եւ ի՛նչպէս պիտի իրագործենք։

Վերադնահատենք, եթէ սխալներ կան, բայց չչեղինք։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՍՊԻՏԱԿ ՋԱՐԴ

Այս խորագրով յօդուածի մը մէջ, Դրօշակ Ապրիլ վերլուծելով Հայաստանի վերջին մարդահամարին արդիւնքները, կ'եզրակացնէ.

—«Այո՛, դեկտեմբերեան մարդահամարը անհուր վէրքեր բաց արաւ եւ մեծ խնդիրներ դրեց հայ ժողովրդի առջեւ։ Եւ, ի միջի այլոց, պարզեց նաեւ մի տառապելի, որ այնքա՛ն խնամքով յօրինուած եւ այնպէս գուրգուրանքով փայփայուած էր գաղութահայ որոշ խաւերի մէջ։ Այդ այն առասպելն է, որ իբր թէ, Հայաստանը խորհրդային իշխանութեան տակ բարգաւաճում է, որ հայ բոլշեւիկները, նոյն իսկ իրենց կամքից անկախ, կատարում են հայահաւաքման գործ։ Նա՛եւ բարգաւաճում, աքանչելի հայահաւաքում, երբ 1926 թ. յունուարին Հայաստանում ապրում էր 925,546 մարդ, իսկ մի տարի յետոյ, նոյն Հայաստանում, մնացել է 867,546 մարդ։ Ո՛չ թէ հայահաւաքում, այլ ծրագրուած ու հետեւողական հայացրւում են կատարում հայ բոլշեւիկները։ Որի հետեւանքով Հայաստանը, խորհրդային տիրապետութեան տակ, անընդհատ մանրանում, թուլանում, խեղճանում եւ յետ է մղւում։ Կովկասեան ժողովուրդների հաւասարակշռութիւնը աւելի եւ աւելի խախտւում է ի վնաս Հայերի։ Հայաստանը կամաց-կամաց մօտենում է Աբխազիայի, Աջարիստանի կամ Նախիջեւանի վիճակին։ Վեց տարւայ խորհրդային իշխանութիւնը բաւական եղաւ, որպէսզի Հայաստանը դառնայ արհամարհելի քանակ — quantité négligeable — ո՛չ միայն միջազգային առումով, այլեւ կովկասեան համակեցութեան մէջ...

«Ահա թէ ինչու այդ իշխանութեան վարած քաղաքականութիւնը Հայերի վերաբերմամբ մենք անուանում ենք ճել մակ ջարդի քաղաքականութիւն։ Սպիտակ ջարդ չէ, հապա ի՞նչ է, երբ մի երկրի բնակչութեան թիւը տարէց տարի պակասում է»։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՊԱՏԱՍԽԱՆ ՄԸ

Զարեւանդին

Ազնիւ հայրենակից,

Կ'ուզէիք իմ հրապարակային կարծիքն իմանալ ձեր «Միացեալ ու անկախ Թուրանիա» երկի մասին:

Հաճոյքով կատարում եմ ձեր ցանկութիւնը.

Հարց. — Պանթուրանիզմը իրական վտա՞նգ է թէ՝ ցնորք:

Պատասխան. — Բոլոր Պան-իզմները, լաւ իս, կարճատես, անհանգիստ ցեղերի ծամանց են ու աւելի չարժեն, քան մանուկների ձեռքով աւազի վրայ կերտած պալատէզներն ու տները: Թիւրքական պանթուրանիզմը յոգնած ցեղի ծամածռութիւն է՝ Թիւրք երիտասարդութիւնը զուարճացնելու:

Հարց. — Վերի կարծիքը ժխտո՞ւմ է արդեօք Թիւրքիայի կողմից այսուհետեւ որ եւ է վտանգ Հայաստանին ու հայ ժողովուրդին:

Պ. — Այս կարգի հարցերուն հրապարակային պատասխան տալու սովորութիւն չունիմ:

Հ. — Կարո՞ղ ենք հաշտուիլ Թիւրքին հետ

Պ. — Նայելով՝ թէ ո՛վ եւ երբ է քննում այս առաջարկը: Առայժմ այս հարցը թանձր ծիւնի տակ ծածկուած հատիկ է.

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

8 Ապրիլ 1927
Փարիզ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ըմբոստութիւն Խորհ. Միութեան մէջ ?

Լոնտոնէն Ապրիլ 8 թուականով կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի.—

Պոլիսէն այս գիշեր առնուած տեղեկութեան մը համաձայն մեծ ըմբոստութիւն մը ծագած է Ռուսիոյ մէջ խորհրդային իշխանութեան դէմ։ Խռովութեան մանրամասնութիւնները կը պակսին, սակայն կը հաստատուի թէ շարժումը միապետական ծագում ունի։ Կացութիւնը մութ է ներկայիս։

«Մաթէն» եւս կը հրատարակէ Լոնտոնի ճամբով եւ Ապրիլ 8 թուականով Պոլիսէն ստացուած հետեւեալ հեռագիրը.—

Ենկիւրի հասած ծածկագիր հեռագիրի մը համաձայն, ցարական շարժում մը պայթած է Ռուսիոյ մէջ։ Սովետները խիստ միջոցներ ձեռք առած են վտանգին առաջքն առնելու համար։ Արդէն իսկ իշխանութիւնները կացութեան տէր դարձած են։

Կարմիր զինուորներու զօրաշարժ

Թեհրանէն Ապրիլ 8 թուականով կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի.—

Այս գիշեր ստացուած տեղեկութիւններու համաձայն, Թուրքիստանի սահմանին վրայ կարմիր զինուորներու ընդարձակ շարժում մը կը տեսնուի։ Այստեղի պաշտօնական շրջանակները զարմացած են եւ կը յայտարարեն թէ զօրաշարժի համար ո եւ է պատրուակ չեն տեսներ։

Մոսկուա եւ Փեքին դէմ դէմի

Փեքինէն՝ Ռիւթէրի գործակալութիւնը կը հեռագրէ.—

Սովետական գործակատար Չէրնիխ մամուլին յանձնեց պատճէնը այն ծանուցագրին, որ ուղղուած է Չինաստանի արտաքին նախարարութեան՝ խորհրդային դեսպանատան խուզարկութեան առթիւ։ Գործակատարը երբ նախարարութիւն գնաց ծանուցագիրը յանձնելու համար, դուռները գոց գտաւ, այդ օրը չինական տօն ըլլալուն պատճառաւ։ Ծանուցագրին մէջ կ'ըսուի թէ խուզարկուած շէնքերը մաս կը կազմեն խորհրդային դեսպանատան եւ անձեռնմխելի են։ Ոստիկաններն ու զինուորները շատ բրտօրէն վերաբերուած են ձերբակալուածներուն հետ եւ խոշտանգած են շէնքերուն մէջ գտնուող կիները։ Ու կ'աւելցնէ թէ Մոսկուա ձեռք առած է խնդիրը եւ պիտի գործէ:

Մոսկուայի մէջ արտաքին փոխ-գործավար Լիթվինօֆի նախագահութեամբ կայացած ժողովի մը մէջ որոշուած է հրահանգել Փեքինի խորհրդային դեսպանատան անդամներուն, ինչպէս նաեւ բոլոր հիւպատոսներուն, որ պատրաստ գտնուին, ի հարկին Չինաստանէն մեկնելու համար։

Չանկ Ցօ-Լինի հետ տեսակցութենէ մը վերջ Փեքինի կառավարութեան վարչապետ Ուէլինկթըն յօժարեցաւ ետ առնել իր հրաժարականը։

Ռուսական դեսպանատան մէջ ձերբակալուածները պատեբազմական ատեանի մը կողմէ պիտի դատուին։

Քանթօնի ազգայնական ուժերուն հրամանատար զօր. Չանկ-Քայ-Շէք հրամանագրով մը արգիլեց բոլոր Չինացիներուն հրազէն կրել՝ երբ Շանկայի փողոցներուն մէջ կը պտտին։ Անցի գիշեր բազմաթիւ համայնավար գործիչներ, որոնք կը մերժէին վար դնել իրենց զէնքերը, ձերբակալուելով հրացանի բռնուեցան անմիջապէս։

Չանկ-Ցօ-Լին որոշեց խուզարկութիւններ կատարել նաեւ Խանկ-Շուէնկի ամերիկեան համալսարանին մէջ, ուր ամէն գիշեր կ'ապաստանին բազմաթիւ չինացի համայնավար ուսանողներ։

Շանկայի ճափոնական հողամասին վրայ յարձակում գործուելով, նաւազ մը ծանրապէս վիրաւորուեցաւ։ Ճափոնցիներն ու Անգլիացիները կրակ բացին, ետ մղելով յարձակումը։

Անգլիական կառավարութիւնը որոշեց նոր օդանաւեր ղրկել Չինաստան։ Արդէն իսկ Մէնսթըն գտնուող տորմիղ մը ճամբայ հանուեցաւ։ Միւս կողմէ Հօնկ-Քօնկէն Շանկայ մեկնեցաւ զօրագունդ մը։

Գործազրկութիւնը կը նուազի

Աշխատանքի նախարարութեան հրատարակած վերջին վիճակագրութեան համաձայն, մինչեւ Ապրիլ 7 ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 70,381, որոնց 50,616ը այր եւ 19,765ը կին։ Անցած շաբաթ նպաստընկալներու թիւն էր 75,159, որով վերջացող շաբթուան ընթացքին 4777 հոգի պակսած է։ Մարտ 10ին, երբ տագնապը իր բարձրագոյն աստիճանին հասաւ, նպաստընկալներու թիւն էր 81,916. ուրեմն մէկ ամսուան մէջ պակսած են 11,535 նպաստընկալներ։

Ապրիլի առաջին շաբթուն Սէն նահանգին մէջ 3611 նպաստընկալներ պակսած են։

Նոյն ժամանակին մէջ գործ հայթայթուած է 22,544 անգործներու։

Ճարտարարուեստի մէջ աշխատելու համար Ֆրանսա մտած են 190 օտար գործաւորներ, որոնց միայն մէկը տեւական կերպով, 5ը՝ վեց ամիս եւ 184ը՝ առաւելագոյն 3 ամիս աշխատելու պայմանով։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԵՐԵՒԱՆԷՆ ԵՒ ԹԻՖԼԻՍԷՆ 50.000 ԹՈՒՐՔ ԳԱՂԹԱԿԱՆ ԴԷՊԻ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Ենկիւրիի պաշտօնաթերթ «Հաքիմիյէթը Միլլիյէ»ի մէջ կը կարդանք.—

Գաղթականներու Ջետեղման ընդհ. տնօրէն Հոմէր Լութֆի պէյ, որ շաբաթէ մը ի վեր Պոլիս կը գտնուի, մօտերս Ենկիւրի պիտի մեկնի, նոր գաղթականներու ժամանման առթիւ կարգադրութիւններ ընելու համար։ Այս տարուան ընթացքին, մօտաւորապէս 70 հազար նոր գաղթականներ պիտի գան Թուրքիա։ Այս գաղթականներուն 50,000ը պիտի գան Թիֆլիսի եւ Երեւանի շրջակայքէն, 10,000 ալ Կիպրոսէն։ Մաս մը գաղթականներ ալ պիտի գան Պուլկարիայէն եւ Եուկօսլաւիայէն։

Երեւանի եւ Թիֆլիսի շրջակայքէն եկող գաղթականները պիտի զետեղուին Արեւելեան Նահանգներուն մէջ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆ ՊՈՒՔՐԷՇԻ ՄԷՋ

Պուքրէշի մեր Թղթակիցը կը գրէ.—

Պուքրէշի Հայ Եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը ձեռնարկած է հիմը դնելու հայ թանգարանի մը՝ անոր յատկացնելով Նորակառոյց ազգային վարժարանի սրահը։ Արդէն ապսպրուած են դարակները, եւ կը յուսացուի բացումը կատարել յառաջիկայ Մայիսին, այդ առթիւ տեսակ մը պաշտօնական բացում ընելով նաեւ ազգային վարժարանին։ Այդ բացման հանդէսին պիտի հրաւիրուին կրթական նախարար Պ. Փեթրովիչ եւ աշխատանքի նախարար Պ. Թրանքու Եաշ։ Թանգարանին մէջ պիտի զետեղուին հայերէն գիրքեր, ձեռագիրներ, պատմական վաւերաթուղթեր, հին կոնդակներ, դրամներ, եւ ինչ որ կարելի ըլլայ հայթայթել հայ պատմութեան ու արուեստի հետ կապ ունեցող։ Աւելցնեմ որ նման թանգարան մը տասնեակ մը տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի Կիշնեւի մէջ։

ՄԻՐՋԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Մերձաւոր Արեւելքի Նպաստամատոյցի Միջազգային Միութեան գործադիր կոմիտէին տարեկան ժողովը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 4ին, Փարիզի մէջ, նախագահութեամբ Պ. Քրաֆթ Պոնարի, որ, ինչպէս գրեցինք, նոր վերադարձած էր Ամերիկայէն:

Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Եւրոպայի գրասենեակի վարիչ Պ.Պ. Պէրրի ժողովին մէջ կարդաց միութեան տարեկան տեղեկագիրը:

Նոյն իրիկունը տրուեցաւ ճաշկերոյթ մը, որուն ներկայ էին Պ. Պ. Պէրրի, Քրաֆթ Պոնար, Ցօքթ. Շուց (Գերմանիայէն) իրենց տիկիններով, ինչպէս նաեւ Պ. Պ. Խատիսեան, Սինապեան, Բաշալեան, փրոֆ. Մաքլէր եւլն.:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ համայնավարները 100,000 տոլար կաշառք տուած [illegible] Նիւ Եորքի ... անցած տարուան մուշտակի գործադուլին ատեն, որ 17 շաբաթ տեւեց: Կաշառակերները ներկայիս կը դատուին:

ՃԱՆԱՊԱՐՀԷՆ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԸ ԿԱԶՄՈՒԻ ՀՐԷԱԿԱՆ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

Սովորական կեանքէս կեանքը տարբերուեցաւ, երբ մտեցայ Մարսիլիոյ քարափին, նաւը նստելու համար։

Ցամաքին կեանքը բոլոր մարդոց՝ ընդհանուր նմանութիւն ունի, հող մըն է, ամուր կռուան մը, որուն վրայ կը քալես ուր որ ուզես, կը շինես, կը քանդես ընդհանուր գետնի մը վրայ։

Նաւին կեանքը տարբեր է, քանի մը մեզր լայնքով տախտակամած եւ քիչ մը աւելի երկարութիւն, որուն վրայ հարկադրուած ես՝ սղմուիլ կեանքիդ մէջ չտեսած մարդու մը քով, խօսիլ-խնդալ անոր հետ եւ կապուիլ այդ օրերուն համար՝ ընդհանուր շահերով ալ։ Նեղ տուն մը եւ ընտանիք մը աշխարհի զանազան ծայրերէն հաւաքուած, տարբեր լեզուներով, սովորութիւններով, տարբեր դասակարգերու եւ բնութեան պատկանող։ Ցետոյ, նաւուն միջավայրը, անոր իւրայատուկ սիրտ խառնող հոտը, որ չես գիտեր ծովէ՞ն կ'ելլէ թէ նաւուն յատուկ կերակուրներէ մէկ խօսքով սիրտդ կը սեղմուի, երբ ամուր եւ անդաւաճան հողէն ոտքդ առաջին անգամ նաւին սեմէն ներս կը դնես։

Առջեւս ցցուած է «Մարիէթ Փաշա» վեթխարի նաւը՝ երեք խողովակներով եւ բազմայարկ։

Իբր հասարակ մահկանացուներէն մէկը, ինծի ալ վիճակուած է մտնել ցռուկի կողմէն բացուած ծակէ մը, խուցիկ 1—2ուկէս մեղր բարձրութենէ մը եւ իրեւ Գ.՝ կարգի խոհանոցին մէջ։ Ինծի բաժին որ սխալած չեմ. իրերս առին եւ տարին խցիկը։

Նաւին սահմանները այնքան նեղ են որ, ստիպուած ես քանի մը օրուան համար կազմուած «ընտանիք»ի անդամները դիտել դանէ։ Ուզես ալ չես կրնար խուսափիլ։ Երկար նրբանցքներ, որոնց մէջ կը թափառինք նորէն նոյն տեղը կը բերեն քեզի։

Ահա խումբ մը ֆրանսացի նորաւարտ պատանի ենթասպաներ, որոնք հաւանաբար կը ղըրկուին Սուրիա շրջան մը բոլորելու համար (սէժուր)։ Կենսուրախ, կայտառ ու շարժուն, բաժանման վիշտ իրենց հարազատներէն չունին կարծես նմբռվին են արդեօք անոր համա՞ր թէ պատանեկան արկածախնդրական եռանդը, Արեւելքը տեսնելու բաղձանքը առժամանակ մոռցնել է տուեր իրենց տունը, սիրելիները ու հայրենիքը։ Ընդհանուր ճաշարանին մէջ անոնք իրենց սեղանը ունին եւ ազատ կը զգան իրենք-զիրենք, չեն նկատեր ուրիշներու ներկայութիւնը, կոպիտ եւ անվայելուչ եւ կը քաջալերուին շրջապատի փաղաքշող, մպտուն հայեացքներէն։ Պաղաքացիներու սեղանը առանձին է։ Ահա նստած է դիմացս կոկորդիլի պատու աղջիկ մը. կ'ուտէ իր պնակէն բռնազբօսիկ կեցուածքով մը, արուեստական ճիգով՝ քաղաքավարի եւ համեստ երեւնալու. նշանուելու կ'երթայ։ Քովը նստած են երկու երիտասարդ ֆրանսուհիներ եւս. մէկը մաշած դէմքով, խոպոտ ձայնով եւ շպարուած աչքերով ու դէմքով, միւսը՝ չէկ, փոքրիկ, բայց անքուն գիշերներու կնիքը դէմքին։ Երկու պարուհին ր են, որոնք հրաւիրուած են Եգիպտոսի, քաղինոներուն մէջ պարելու։ Առաջին անգամն է որ կուգան Արեւելք եւ սաղմի կը փնտռեն՝ հոգիով անհանգիստ հարցեր տալու երկրի, մարդկանց, կլիմայի մասին։ Դիտես որ հազարաւէկ կապ կարած են, բայց այդ վայրկեանին շատ խղճալի են անոնք, անտէր երեխաներու նման, որոնք ձգուած ըլլան անյայտ ճակատագրիներու։ Յետոյ համակրելի ընտանիք մը, փոքրիկ աղջնակի հետ. գլխաւոր դերձակ է դինուորական հագուստներու, կ'երթայ Հայֆա. շատ կը հետաքրքրուի թէ՝ գինի կը ճարուի՞ արդեօք այն կողմերը. «որովհետեւ, կը բացատրէ, ամառը խմոտ զովացուցիչ է գինին»։

Քովս նստած են երեք էրիկ մարդիկ։ Անգլիերէն կը խօսին։ Այդ լեզուն չեմ գիտեր. բայց արտասանութիւնները հարազատ չերեւցան ինծի։ Մէկը յոյն ուսուցիչ էր, մեծցած Եգիպտոսի մէջ, միւսը նոյնպէս Յոյն, Կիպրոսցի, Ամերիկայէն կուգայ, իսկ երրորդը կը յամառէր ինքզինքը Ամերիկացի կոչելու. կոշտ, տգեղ եւ շատ խոնարհ խաւերէն 60ի մօտ անձ մըն էր. չարունակ անգլիերէն կը խօսէր եւ Նիւ Եօրքէն կը ճառէր, ուր, իր ըսելով, թողած էր հսկայ հարստութիւն մը, մեքենաշարժ արօրներ եւլն., իր թուղթերը, անցագիրը եւլն. ցոյց կուտար եւ դրամապանակին մէջ նշմարուող կանաչ տոլարներու անկիւնները։ Պատահաբար հասկցայ, որ Սուրիացի է, Հոմսէն։ Թանուր է եղած։ Երբ տախտակամածի վրայ էի, հեռուէն լսեցի անոր արաբերէն կրօնական երգերը եւ երբ կը խնդայի, խոստովանեցաւ Սուրիացի ըլլալը։

Կար եւ խոշոր կազմուածքով պատանի մը՝ ամերիկեան ակնոցներով, որ չէր մտնէր ոչ ոքի, բայց նկատելի էր որ իրեն հաճելի խօսակիցներ չէր խորշեր։ Անգլիացի կարծեցի. բայց Բրիտանէն էր եւ Հրեայ։ Կուրծքին փակցուած՝ Ահարոնի բազմաճիւղ աշտանակի խորհրդանշանը։ Կը խօսի քիչ մը ռուսերէն եւ բաւական ազատ գերմաներէն։

Մոլեռանդ սիոնական էր, անդամ Հայֆայի երիտասարդական համայնքներէն մէկուն. կ'երթար Հայֆա, նուիրուելու իր հայրենիքի ստեղծագործական աշխատանքին։

— Չէ՞ք վախնար Արաբներէն, որոնք իրենց թուական առաւելութեամբ կրնան ճզմել ձեզ ապագային, երբ Անգլիոյ զլուխը ուրիշ տեղ խառնուած ըլլայ։

— Վախնալու պատճառ չունինք. նախ՝ ամէն տարի 13էն 15 հազար Հրեայ կը մտնէ եւ կը տեղաւորուի եւ քանի մը տարիէն հոսանքը աւելի պիտի մեծնայ։ Սկիզբը 60.000էն աւելի չէինք, իսկ այժմ 150—160 հազար կը հաշուուինք։

Լեհական, ռումանական, լատվիական եւայլն Հրեաներ հարկադրուած են հեռանալ այդ երկիրներէն, ճնշումներու պատճառով. անոնք կուգան աւելցնելու մեր թիւը. այսպէսով մենք կը լեցնենք Պաղեստինը ամենալաւ աշխատող տարրերով եւ մտաւորականներու մեծ զանգուածով։ Արաբները հանդարտաբարոյ ժողովուրդ են եւ հաշտուող իրենց ճակատագրի հետ. մեր վճռականութեան առջեւ անոնք կը յուսահատին եւ տեղի կուտան։ Ասկէ զատ տեղական (անգլիական) կառավարութեան օժանդակութեամբ կազմած ենք զինուորական գունդեր, Հրեայ եւ անգլիացի հրամանատարներով։

— Ի՞նչ միջոցներով կը հարկադրէք Արաբները ձեզի թողուլ իրենց հողերը։

— Արաբները «էֆէնտի»ներու դասակարգ մը ունին, որոնք աւատներ են. անոնք բազմահազար արտավար հողեր ունին Պաղեստինի մէջ, մեծ մասով խոպան ու անմշակ, եւ կ'ապրին Սուրիա եւ այլ տեղեր ունեցած իրենց անշարժ կալուածներու եկամուտներով. արդ, մեր հողային ֆոնտի դրամատունը անոնց կ'առաջարկէ շատ ձեռնտու գին, անոնք կը հրապուրուին եւ կը ծախեն. անկէ յետոյ կը վարձատրենք նաեւ էֆէնտիի «ֆէլլահ»ները՝ (ճորտեր) հողէն եւ երկրէն հեռանալու պայմանով, եւ անոնք իրենց ստացած գումարով կը մեկնին Սուրիա կամ այլուր... Այսպիսով կ'ազատուինք թէ՛ էֆէնտիներէն թէ՛ ֆէլլահներէն եւ կը մեծցնենք մեր հողային դրամագլուխը։ Այն ինչ որ խոպան էր էֆէնտիներու օրով, գիտութեան եւ աշխատութեան շնորհիւ կը դարձնենք արդիւնաւէտ հող։

— Ձեր Սիոնականութեան մէջ երկրագործ հրեայ տարր չկար. տեսակ էր անոնց համեմատութիւնը նաեւ այլ պետութիւններու մէջ. այժմ, Պաղեստինի մէջ անոնք սիրով փարա՞ծ են ատոր եւ ընդունա՞կ են երկրագործութեան, կը հետաքրքրուիմ։

— Պէտք է ըսել, որ Պաղեստին չէ եկեր հրեայ դրամատէրը եւ գործարանային արդիւնաբերողը. եկած են կամ կուգան միջին եւ խոնարհ խաւերը եւ անոնց հետ մտաւորականութիւնը։ Սիոնական միութիւնը այնքան լաւ է կազմակերպեր իր աջակցութիւնը, որ սիրով կուգան բոլորը, կազմակերպութիւնը ցրուած է կամ համայնական (գիւղերուն մէջ) կամ գործակցական հիմերու վրայ քաղաքները)։ Ունինք բազմաթիւ երկրագործութեան, ջրային մասնագէտներ, դասընթացքներ, հրահանգիչներ, որոնք միշտ կանգնած են մեր քովը՝ պատրաստ սորվեցնելու եւ օգնելու։ Առ այժմ մեր արդիւնաբերական տնտեսութիւնը տկար է. բացուած են մեծաքսի քանի մը գործարաններ. հետզհետէ մեր ձեռքը կ'անցնի Նարինջի եւ լիմոնի արդիւնաբերութիւնը, փորձեր կը կատարուին ծխախոտի եւ բուժական բոյսերու մշակման։

— Որո՞ւն ձեռքն է երկրին իշխանութիւնը.

— Ի հարկէ Անգլիացիներու կայ թէեւ խորհրդարանը՝ «Բաաա»,որ զուտ հրէական է, (որովհետեւ Արաբները բոյկոտ են ըրած) եւ գործադիր իշխանութիւն, բայց առաջինը խորհրդատու մարմին մըն է, իսկ երկրորդը՝ գործադիր։ Ասկէ զատ ունինք հրէական ընդհ. ժողով մը ամբողջ սիոնականներու, որ կը գումարուի պարբերաբար եւ տէրն է հրէական հիմնադրամի աճեցման եւ բաշխման։ Մենք վաղահաս կը համարենք քաղաքական իշխանութեան համար վէճեր յարուցանել, թող անոնք կառավարեն, մինչեւ մենք զօրանանք։ Անգլիացիները մեր հովանաւորն են եւ կը գտնուին Ազգերու Դաշնակցութեան հսկողութեան տակ։ Մենք ունինք միայն ոստիկանութիւն խառն՝ երբ ազգաբնակութիւնը խառն է, եւ միաձոյլ երբ հրեայ կամ արաբ տարրն է բացարձակ տիրապետողը։

— Ինչպէ՞ս կը հաշտուին իրար հետ զանազան կուսակցութիւններ եւ չեն պառակտեր ձեր գործը։

— Մեր մէջն ալ անշուշտ կան զանազան քաղաքական հոսանքներ եւ նոյնիսկ կոմինտերնի (Գ. Միջազգային) մարդիկ (2—300 հոգի). բայց խըստօրէն ուշադիր ենք անոնց։ Տեսական աշխարհի մասին ուզածնին ուզեն կրնան քարոզել, բայց կեանքին մէջ բոլորը պարտաւոր են ենթարկուիլ մէկ կազմակերպուած կամքի — ստեղծել հրէական Պաղեստին եւ մէկ գործի՝ շինարարական սեւ աշխատանքի։

— Ի՞նչ լեզուով կը խօսիք իրարու հետ աշխարհի չորս կողմէն եկած Հրեաներդ։

— Մէկ լեզուով՝ Եբրայեցերէն. այդ լեզուն 8—10 տարիէ ի վեր երիտասարդացուցած ենք. այդ լեզուով ունինք նոր գրականութիւն, պարբերական թերթեր, բոլոր դպրոցներու մէջ այդ լեզուով կ'աւանդուին դասերը։

— Համայնքները ի՞նչ հիմերու վրայ են կազմուած.

— Կան «երիտասարդական համայնքներ» եւ «ժողովրդական համայնքներ». առաջինները առայժմ 50ի մօտ են՝ 3—400 անդամ իւրաքանչիւրին մէջ։ Անոնց տրուած է հողը, տունը, գործիքները, սերմը եւայլն. աշխատանքի բաժանումը եւ հերթական աշխատանքը մեքենայի ճշտութեամբ կը շարժէ ամբողջ համայնքը՝ երբ ցերեկ է, գիշերուան համար ունինք, հոգեւոր, մտաւոր եւ գեղարուեստական հաճոյքի գրաւիչ վայրեր, ուր կ'անցընենք մեր իրիկուան ժամերը։

Այս ամէնը կը պատմէր մոլեռանդ գաղափարականի մը յափշտակութեամբ, ուժգնութեամբ եւ հաւատով, հաւատք՝ իրենց լուսաւոր ապագային, ստեղծագործող կամքին։

Իսկ մենք, առասպելական ստեղծագործող եւ անվհատ ոգիով մը որ դարեր չարունակ շիներ է ու ծաղկեցուցեր, պիտի չգտնե՞նք անկիւն մը վերջապէս, ուր թափենք մեր ցեղին ստեղծագործող հուժկու թափը կերտելու համար երկիր մը անքակտելի եւ յաւերժական։

ՎԱՉԻԿ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՈՂԲԵՐԳ

(Ճահ Աբասի արշաւանքին առթիւ)

Ափսո՜ս քեզ Հայոց խեղճիկ ժողովուրդ,
Ցիրուցան եղար անմեղ, անխորհուրդ,
Գերի գնում աք դէպի Պարսկաստան,
Քաղցած ու ծարաւ, տկլոր մերկ ուառական։

Էս սիրուն դաշտեր, սեւ սեւ քաղաքներ,
Քաղցրիկ ջրերն ու ծեր չէն չէն գեղեր,
Ո՞ւմն աք թողման դուք որ գնում աք,
Էսպէս կուլինի՞ որ մոռանում աք։

Աչքս կուրանար, շլիքս կոտրուէր
Խեղճ Հայաստան քեզ էսպէս չի տեսնէր,
Թէ մեռնէի ինձ երանի էր,
Քան թէ կենդանի աչքս բաց տեսնէր։

ՋՈՒՂԱՑԵՑԻ
(17րդ դար)

ԱՆԽԱՏԱՆՔԻ ԵՐԳ

Քախան կ'անեմ նուբարով,
Դոլման կ'եփեմ քիքարով,
Թաքըռուշանիս խլավ ա,
Քո պերիւէն կորկոտ ա։

Մաշինա պամբակ ցանեմ,
Հէյլի ջան, քա ան կ'անեմ.
Ցեմնամ, թո բեզրանք,
Մարփաշա յարդաղ կ'անեմ։

(ԽՈՅԻ ԵՐԶՆԿԷՆ)

ՊԱՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԷՆ

Նախիր գնէն ուռի ծառ,
Գլորեմ գլնծոր արի տար,
Խնձորի կէս խածուկ է,
Ջորս քոչէն արծթուկ է։

Խնձորին կ'ըսեն ալմա,
Քու ծակտին պիտի չալմա,
Ջուր երբ էնիս զէս էրերուն,
Պաչիկ մը տուր քու ծոր խերուն։

Ճաղցի ծառեր Նարգգի
Պատռիս չեմ առնի գըզի,
Կ'երթամ առնեմ զալագօզ,
Զարկէ գըզի ծանէ թօզ։

Հաւաքեց՝
Մարսիլիա Մ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

ՊԱՐԵՐԳ ՆԻԿԻՈՅ ՇՐՋԱՆԷՆ

Ծովը մտնեմ խորունկ է,
Ելեմ ելլեմ սէքին է,
Դիմացն երկու աղջիկ կայ,
Արդեօք որը՝ եղբօրս է։

Ջաղացքը մանի մանի 1),
Իմ քունս անուշ կը տանի,
Եթէ սիրածս առնեմ,
Ապա քունս կը տանի։

Ընծրեւ կուգայ սէլի պէս,
Մազերս եափս թելի պէս,
Թող ծանէ ծոցի չէրվէն (2),
Ցատրը լարենք վրանիս։

Հաւաքեց՝
ՎԱՀԷ

(1) դառնայ
(2) Նաշխուած խոշոր թաշկինակ

ԻՏԱԼԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ԻՏԱԼԱՑԻ ՍՊԱՅԻ ՄԸ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԻՆ ՎՐԱՅ

(Մեր մասնաւոր Թղթակցէն)

Փոլա, 2 Ապրիլ

Ցայտնի իտալացի հայասէր Հարիւրապետ Ֆրանչէսքօ Թուրքիարոլօ երէկ Փոլայի սպաներու վարժարանին մէջ, ուր ռազմագիտութեան ուսուցիչ է, յուզիչ բանախօսութիւն մը ըրաւ Հայկական դատին վրայ ներկայ էին քաղաքական ու զինուորական բոլոր պաշտօնեաները, ինչպէս եւ վարժարանին սպայ-ուսանողութիւնը ամբողջութեամբ։

Հարիւրապետը սկսաւ իր բանախօսութիւնը մեծանուն ծերակուտական Լուիճի Լուցցաթթիի յիշատակին ուղղուած յուզիչ ուղերձով մը, յիշելով անոր մատուցած թանկագին ծառայութիւնները Հայկական արիւնոտ դատին ու անոր անայլայլ հաւատարիմ սէրը Հայ ազգին համար։ Ներկայացուց Հայ ազգին եղերական պատմութիւնը, անոր հերոսական ոգին, ստեղծագործ հանճարը արուեստի բոլոր մարզերուն մէջ, ծանրացաւ Հայկական ջարդերուն վրայ ու ուժգնօրէն յարձակեցաւ «քաղաքակիրթ» ազգերու դաւաճանութեանը դէմ ու մաղթեց որ խոալիա իր հզօր ձեռքը երկարէ իր մարտիրոս քրոջ՝ Հայաստանին ու վերականգնէ զայն։ Հարիւրապետ Թուրքիարոլօի այս բանախօսութիւնը մեծ տպաւորութիւն գործեց ներկաներուն, մանաւանդ զինուորականներուն վրայ։

Բանախօսութենէն վերջ, որ ջերմապէս ծափահարուեցաւ, կարդացուեցաւ բանաստեղծ Հրանտ Նազարեանցի մէկ հեռագիրը, որ նոյնպէս ծափերով ողջունուեցաւ։

Հարիւրապետ Թուրքիարոլօ պիտի կրկնէ իր այս յուզիչ բանախօսութիւնը ուրիշ քաղաքներու մէջ ալ։

Փոլայի Լ'Ացիոնէ թերթը իր իր այսօրուան թիւով երկարօրէն կը խօսի այս ազնուամիտ սպային բանախօսութեանը մասին, անոր ամփոփումն ալ հրատարակելով։

ԱԶԱՏ ԲԵՄ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աչա նիւթ մը, աղբիւր առատ խորհրդածութեան նիւթի։ Գրականութեան ազդեցութիւնը ցեղի մը բարոյական կազմութեան վրայ, սերունդի մը հակումին (օրիանթասիոն) վրայ, որոշ թուականի մը գոյնին վրայ, իմացական կամ քաղաքական հոսանքներու վրայ, յեղափոխական շարժումներու վրայ։

Կ. Մեհեան կ'ուսումնասիրէ այս վերջին բաժինը միայն.— Հայ գրականութեան ազդեցութիւնը հայ յեղափոխական շարժումին վրայ։ Վազգէն Շուշանեան ալ կը նուիրէ յօդուած մը Կ. Մեհեանի այդ գրքոյկին։ Իր յօդուածը կը բաժնուի երկու մասի։ Առաջինը ներկայացումն է գրքոյկին, ամփոփումը բովանդակութեան։ Այս բաժինը պայծառ, ճշմարիտ եւ յաջող է, ու քիչ մըն ալ իրեն յատուկ նոր վիպականութեամբ բարախուն։ Երկրորդը հարցում մըն է Կ. Մեհեանի.— ինչո՞ւ մոռնալ հայ աշխատաւորութեան մասնակցութիւնը հայ յեղափոխութեան ծնունդին եւ պայքարին մէջ։ Իմ ընկերս, Շուշանեան, չէ հասկցած Մեհեանի միտքը, թերեւս վրիպած է իր աչքէն այն նախադասութիւնը, ուր, յառաջաբանի մը կարեւորութեամբ, կ'ըսէ թէ գիրքը կուգայ բացատրել գրականութեան ազդեցութիւնը հայ յեղափոխական շարժումներուն վրայ», կամ, թերեւս Վ. Շուշանեան շատ լաւ հասկցած [...] միտքը եւ նպատակը, [...] կը գայ որ Մեհեան [...] հայ յեղափոխութեան մէջ [...] առաջին տեղը տալ հայ աշխատ[...] ւորութեան»

Անիմաստ չէ՞ այս պա[...] Շուշանեան կ'ըսէ — [...] հայ աշխատաւորը, յետոյ [...] ւորականը։ Օրինակ, եղիշէ [...] Վարդանանց պատերազմէն [...] տոյ Սիամանթօ ծնաւ [...] Նախորդ հերոսներէն [...] րենք աշխատաւորը կը [...] յեղափոխական շարժումներ [...] գում կուտայ, ա՛ն կը սկսի [...] նակ, փոխ. 18ը։ Յ [...] յեղափոխութեան մը պատճառ [...] Նախընթաց ազատագրական [...] տանքի հայրենիքը [...] մըն ալ արհամարհանք [...] կի մտաւորականին» հանդէպ

Եթէ Շուշանեան դիտ[...] նէ Զաւենեակի մտաւորական[...] պիտի հրճուիմ, թազաւոր[...] պէս պատրուած պիտի զգայ [...] զինքը նոյնիսկ, այն առեն [...] տել պիտի տամ որ, ես չեմ [...] սենեակի, այլ «ձեղնայարկի մտա[...] ւորական» եմ, քիչիկ մըն [...] գրադարանի ճգնաւոր։

Աշխատաւորը, իբրեւ բառ [...] կու իմաստ ունի. մարդ մը [...] կ'աշխատի հոգալ իր ապրուստը [...] անձին եւ իր ընտանիքին [...] մարդ մը, որ կ'աշխատի տնտեսա[...] կան զարգացմանը համար իր հայ[...] րենիքին։ Սակայն աշխատաւոր[...] իբրեւ դասակարգի մը ներկայա[...] ցուցիչը, տնտեսական պահանջի [...] արտայայտութիւնն է, ցնծա[...] կան պայքարի մը զաւակն է [...] զինուորը։ Ու եթէ մէկը կ[...] ինծի ըսէ թէ հայ յեղափոխու[...] թիւնը զուտ տնտեսական դաս[...] կարգային պայքարի մը ծնունդ[...] էր, պիտի ողջունեմ իր մէջ [...] պլխարի հերոսը. Հայ յեղափո[...] խութիւնը բառին իսկական առու[...] մով աշխատաւորական պայքար [...] չէր։ Հայ յեղափոխութիւնը [...] բազմերանգ ազգային պայքար [...] մըն էր, եւ այդպէս ալ կը [...]

Մեր մէջ մտաւորականը [...] քան աշխատաւոր էր, որքան [...] ղացին։ Մտաւորական Թլկատինցի[...] ու մշակ Մշեցին, կաթողիկ[...] խրիմեան ու կեսարիոյ [...] տավաճառը միեւնոյն արժէքն[...] ըը կը ներկայացնէին Թրքա[...] յաստանի հողին վրայ.— «[...] նե՞րը» բոլորը։ Հարուստն ալ [...] ւորն ալ միեւնոյն իրաւական [...] ժէքը ունէին Թուրքին համար [...] Մի՛ փոխէք բառերը, [...] թիւնը ամուր գամած է մեր [...] ղափոխութեան գրքին [...] վրայ «Րայա» բառը, [...] այսօր աշխատաւոր կը [...] մանէք.

Ո՛վ սրբնջողոյ հայ [...] Հա՞յ մտաւորականը, մեր [...] գապետները, մեր վանականներ[...] մեր բանաստեղծները։ Եթէ, [...] կասէն եկած սովորութեամբ [...] Շուշանեան եւ ուրիշներ աշխա[...] տաւոր զանգուածին [...] գերը, Թուրքը աւելի [...] ճանչնար հայ յեղափոխ[...] թեան աղբիւրն ու զինուորական[...] կարդացէք Թուրքերէն գիրքե[...] կը կոչուի Հայ յեղափոխա[...] ներուն բաղձանքներն ու [...] ժումները։ Այդ հայ յեղափո[...] խականներն էին մեր մտաւոր[...] կանները։ Ցիշեցէք Եղիշէ [...] Թուրքը նախ հնձեց հայ մտաւո[...] րականութիւնը, իբրեւ արմատ [...] հայ յեղափոխութեան։ Ո՛չ [...] այդ մտաւորականները— [...] վուրդին զաւակները։ Եւ [...] վուրդը կը բխեցնէր իր [...] ներուն։ Ու մէկ ցեղի ու ազգի [...] տաւորական այնքան տանջուած [...] որքան մերինները։ Մի՛ [...]

... վեպի գիրքերը. Եւ համաձայն ... մենեանի հետ, եւ, գրա... ... ... մը, հայ յեղափո... ... աղբիւրը կը տեսնեմ ... մտաւորականին ոսկի՜ սիր... ... մաքս հոգիին մէջ։

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐ.— Երեւանի բժշկական համագումարին մէջ տրուած որոշումներու համաձայն, անհրաժեշտ նկատուած է խիստ պայքար մը բանալ ընկերային հիւանդութիւններու ծաւալման դէմ։ Այսպէս, պիտի հիմնուին Երեւանի մէջ բուժարան մը թոքախտաւորներու յատուկ, նոյնպէս բուժարան մըն ալ Ալեքսանդրապոլի մէջ՝ վեներական ախտերու յատուկ։ Ծրագրուած է հիմնել նաեւ փասթէօրեան հաստատութիւն մը (կատաղաբուժարան), յամառ պայքար մը թրախոմայի եւ թանչքի (տիզանթէբի) դէմ, պիտի աշխատուի նաեւ հիմնել առողջատուններ եւ ապաքինարաններ, հոգեբուժական հիւանդանոց մը։ Պիտի բացուի հիւանդապահուհիներու դասընթացք մը։

ԳՈՐԾԱՐԱՆ ՄԸ ՓԱԿՈՒԱԾ.— Աշխատանքի գործավարութեան կողմէ մասնագէտներու յանձնախումբ մը քննութիւն կատարած է Երեւանի բնածխուկի գործարանին մէջ, եւ տեսած որ բազմաթիւ թերութիւններ կան։ Դեռ վերջնականապէս աւարտած չէր շէնքը, պատուհանը ապակի չունի, այնպէս որ բանւորները կ'աշխատէին օդի հոսանքի մէջ։ Ծխնելոյզը կտուրէն վեր չէ բարձրացուած, եւ մուխը կը տարածուի գործարանին մէջ։

Այս պատճառով գործավարութիւնը հրամայած է գոցել գործարանը։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԵՏ. ՀՐԱՏԱՐԱԿՉԱԿԱՆԸ.— Հայաստանի պետական հրատարակչական ընկերութիւնը լուծած է Թագուի իր մասնաճիւղը։ Կոյքերը յանձնուած են Անդրկովկասի պետական հրատարակչականին, որ, ըստ պայմանագրութեան, ասկէ վերջ, պահանջուած հայերէն գիրքերուն համար պիտի դիմէ այն հայ գրավաճառներուն, որոնց ցանկը պիտի ներկայացնէ Հայաստանի պետական հրատարակչականը։

Թիֆլիսի մասնաճիւղը իր իւղովը կը տապկուի, եւ ենթարկուած չէ շատ ծախքերու։ Եւ իբրեւ հայաշատ կեդրոն, ուր հայերէն գիրքի աւելի պահանջ կայ, որոշուած է պահել մասնաճիւղը։

Կեդրոնը լուծած է նաեւ Սուխումի մասնաճիւղը։

ԲՈՒԺԱՐԱՆՆԵՐԸ.— Արզնիի եւ Դիլիջանի բուժակայանները այս տարի աւելի բարեկարգուած են։

Արզնիի մէջ հետզհետէ կը շինուին ծաղկանոցներ, արահետներ, գարաժանոցներ։ Զանգուի ափը բարեզարդուած է. կ'աշխատուի պարտէզները դարձնել աւելի ծառոտ։ Լողարանները պիտի ընդարձակուին եւ աւազաններու թիւը պիտի հասցուի 12ի։ Աւազաններու ջուրը տաքցնելու համար ընտրուած է նոր մեթոտ մը, որ չի փճացներ ջուրին քիմիական բաղադրութիւնը։

Ապաքինարանի շէնքը այս տարի պիտի ունենայ 8 սենեակ աւելի, մշտական մահճակալներու թիւը պիտի հասցուի 60ի։

Արզնիի ջուրը օգտակար է իրբեւ ըմպելի եւ իբրեւ բուժարար զանազան հիւանդութիւններու։

Հաստատուած է հեռաձայնի գիծ մը Արզնիի եւ Երեւանի միջեւ։

Բուժակայանը պիտի բացուի Յունիս 1ին եւ եղանակը կ'աւարտի Նոյեմբերին։

Դիլիջանի բուժակայանն ալ ստացած է նոր ձեւ։ Ապաքինարանին կից պիտի կառուցուի ագատ բուժարան, դեղարան, փորձարան եւ արեւատուն (սոլարիոմ.-արեւի բաղնիք) 60 մարդու համար։ Պիտի օգտագործուի Դիլիջանի մօտակայ հանքային բուժիչ ջուրը։

ԹԵԼԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՅԵՐԷՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

... Խմբագրութիւն «Յառաջ»ի,

Թոյլ տուէք ձեր թերթի միջոցով հրատարակել հետեւեալ նամակը, որ ուղղուած է «Հայոց լեզուի ուղղագրութիւնը վերամշակող Յանձնաժողովին», Երեւան.

Ատրպատականի Հայոց Թեմական պատգամաւորական ժողովը Մարտի 13.ի Է-րդ նիստում անդրադառնալով մեր լեզուի նոր ուղղագրութեան խնդրին, հետեւեալ դիտողութիւններն է անում.

ա) Հայոց՝ լեզուի ուղղագրութեան փոփոխութեան խնդիրն ունի համազգային նշանակութիւն եւ ոչ թէ մասնակի, ուստի եւ ցանկալի է համարում, որ կառավարութեան եւ յանձնաժողովի կողմից, այդպէս էլ նայուի հարցին։

բ) Յանձնաժողովից աշխատանքները կարող են ունենալ միայն ակադեմական արժէք, բայց ոչ գործնական, քանի որ լեզուն մի խումբ մարդկանց միջոցով չէ որ ստեղծւում է, այլ ժողովրդի, հանրութեան։

գ) Հին ուղղագրութեան փոփոխութիւնը Հայաստանում միայն դեկրետի միջոցով է տեղի ունեցել, առանց համայն հայութեան կամքը հարցնելու, որու հետեւանքով էլ այնպիսի խոր անջրպետ է առաջացել Մայր երկրի եւ գաղութահայութեան մէջ, գրական, դպրոցական, ընկերային եւ ազգային բոլոր ասպարէզներում, որի վերացնելը խիստ անհնարին է դարձել։

դ) Ատրպատականը մօտ լինելով Մայր երկրին, գիտական եւ այլ դասագրքերի մեծ պահանջ զգալով հանդերձ, ոչ մի կերպով չկարողացաւ օգտուել Մայր երկրի գրականութիւնից, վերոյիշեալ պատճառով։

Ա՛րդ, չմտնելով հարցի գիտական եւ լեզուաբանական ուսումնասիրութեան մէջ, Ատրպատականի Հայոց պատգամաւորական ժողովը, խնդրին մօտենալով գործնական տեսակէտից, իւր գոհունակութիւնն է յայտնում, նոր ուղղագրութեան խնդրի վերաքննութեան առթիւ եւ բուռն ցանկութիւն է յայտնում, որ մեր հին ուղղագրութիւնը, եթէ անհրաժեշտ է համարւում բարեփոխել, ապա ուրեմն, այդ բարեփոխութիւնը կատարուի այնպէս եւ այն չափով, որ չվնասէ հայ ժողովրդի մշակոյթի միութեան թէ երկրում եւ թէ արտասահմանում եւ չհեռացնէ նոր սերունդը անցեալի մեր այնքա՜ն հարուստ գրական ժառանգութիւնից, եւ անհրաժեշտաբար ոչ մի քայլ չառնել գործադրելու այդպիսի որոշումն, առանց համայն ազգի վերջին խօսքը լսելու։

Դիւան Ատրպատականի Հայոց Թեմական պատգմ. ժողովի

նախագահ՝ Ներսէս արքեպս., ատենապետ՝ Ն. Գանիրեան, ատենադպիր՝ Խաչ Գրիգորեան

Թաւրիզ

Յ. Գ.— Արտասահմանի հայ թերթերից խնդրւում է արտատպել այս նամակը։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ.Մ.Ը.Մ. (Ա.) Rueil Athletic Club (Ա.)

Այսօր Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Ա» խումբը՝ Malmaisonի մէջ Bugatti դաշտին վրայ պիտի մրցի Rueil A. C.ի Ա. խումբին դէմ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կը գտնուի շատ դժուարին հակառակորդի մը դէմ. Rueil փարիզի լաւագոյն խումբերէն է։ Ֆրանսայի բաժակի մրցումներուն ընթացքին յաղթած է մեզի ծանօթ Gallia Clubի, Ս. S. Annemasseի, որ Լիոնի պատւոյ դասակարգի խումբերէն է, յաղթած է նոյնպէս մեզի ծանօթ C. A. Bourgetի. պարտուած է միայն նախկին ֆիւսիսի ախոյեան Olympique Lilloisէն։

Եթէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը կ'ուզէ յաջողութիւն մը եւս շահիլ, պէտք է որ իր լաւագոյն կազմովը դաշտ գայ։ Երկու խումբերն ալ ամբողջ միեւնոյն արժէքը կը ներկայացնեն եւ ով որ յաղթէ, տարբերութիւնը պիտի ըլլայ միայն մէկ կամ երկու նշանակէտ։

Ժամադրավայրն է՝ ժամը ճիշտ մէկ ու կէսին Porte Maillot։

Գաճեստի խումբը Saint-Maurի մէջ պիտի մրցի C. S. Vieux-Montmartreի Ա. խումբին դէմ. ժամադրավայր ժամը ճիշտ 12ին Porte de Vincennes.

Դ. Կ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅԱՐՈՒՑԵԱԼԸ.— Թորինոյի մօտ յիմարանոցի մը մէջ կը խնամուէր Գաթիւթա Բիալէ անունով մարդ մը։ Անցեալները, մարդուն կինը կը ստանայ հեռագիր մը, որ կը հրաւիրէր զինք իր մահամերձ ամուսինին անարին մօտ։

Մինչեւ որ կինը հասաւ, մարդը մեռաւ։ Հիւանդապահուհի մը, արձանագրութիւնները բռնած, կինը առաջնորդեց ննջեցեալին բուն սրահը։

Կինը, հեծկլտալով նայեցաւ մեռելին եւ, զարմացած, բսաւ.

— Որքա՜ն փոխուեր է դէմքը։

— Մահը կը փոխէ դէմքը։ Հա՛մ չարչարուեցաւ։

— Եթէ ինծի չըսէիք թէ ամուսինս է, չպիտի ճանչնայի։

— Սակայն ինքն իսկ է, չէ՞, տեսէ՛ք, կարդացէք արձանագրութիւնները. «Գաթիւթա Բիալէ, մեռած»։

— Ճիշտ է։ Մեռա՜ծ է։

Կինը սկսաւ լալ համաձայն սովորութեան։ Երկու ջուխտ գիւղին արցունք, իբրեւ պարտականութիւն։ Յետոյ թաղեց, պատարագ ընել տուաւ։ Վերջացաւ։

Կնոջ գիւղէն մարդ մը, անցեալ օր, կ'երթայ նոյն հիւանդանոցը։ Մէկը կը պոռայ ետեւէն։ Մեղա՛յ, Գաթիւթա Բիալէ՛ն է, Յիսուս Քրիստոս։ Դիւղացին կը խաչակնքէ երեսը, սրսփալով, եթէ ուրուական է փախիր։ Սակայն չէ՞ որ մեռած էր։

Բիալէ կը պոռայ.

— Մոռցա՞ք զիս, բարե՛ւ մըն ալ չես տար։

— Աչքերս իրա՞ւ կը տեսնեն արդեօք։ Բիալէ՞, ո՞ղջ ես։

— Հապա՛, ողջ եմ։ Մատդ դպցուր եւ կը տեսնես։

Զարմանք ու արմանք։ Եւ գիւղացին, համոզուած, նորէն հեռագիր կ'ընէ կնոջ։

Կինը կուգայ։ Կը ճանչնայ զայն.

— Էրի՜կս է, կը պոռայ։

Քննութենէն յետոյ կ'իմացուի որ մեռնողը կը կոչուէր Գաթիւթա Բիալի, մինչդեռ ողջը՝ Գաթիւթա Բիալէ։ Մէկ գիրի տարբերութիւնով մարդը մեռաւ եւ ողջնցաւ։

ՄԱՆՈՒԿ ՄԸ ԿԱԽՈՒԱԾ.— Բոտէզի մօտ, Նովեա գիւղին մէջ ֆրանսացի մայր մը, օրօրոց կը դնէ իր երկու տարու երախան, խանձարուրով լաւ մ. կը փաթթէ։ Յետոյ կը զբաղի իր տնական գործերով։ Ամուսինը, գործէն դարձին, սենեակը կը մտնէ և կը տեսնէ որ երախան օրօրոցէն դուրս՝ անշարժ կախուած է։ Անմիջապէս կը վերցնէ, սակայն խանձարուրին կապը վիզը սեղմած եւ խեղդած էր դժբախտ մանուկը։

ՅՈՒՍԱՀԱՏ ՄԱՅՐԸ.— Պէրգ-Փլաժի մէջ ողբերգական անձնասպանութիւն մը։ Տիկին Սիմոն, վաճառորդուհի, նորահաս դժբախտութիւններու տակ ընկճուած, կ'որոշէ ծով նետուիլ։ Զուանով մը իր մարմինին կը կապէ աղջնակը եւ կը նետուի ծով։ Երբ, տեղատուութեան պահուն, ծովը քաշուած էր, աւազներուն վրայ երեւցան դիակները մօր եւ աղջկան։

Անձնասպան կնոջ ծերունի մայրը այս դժբախտ լուրը առնելով, ինք եւս մատնուեցաւ յուսահատութեան, եւ ուզեց օդային կազով շնչահեղձ մեռնիլ։ Սակայն դրացիները ազատեցին ծերունի կինը։

ՔԻՉ ՄԸ ԼՈՅՍ.— Անցեալները սինէմայի մը մէջ երիտասարդ մը կ'ուզէ դուրս ելլել դահլիճը չաւարտած։ Մութին մէջ, կը խոչէ աթոռ մը եւ կ'իյնայ գետին։ Բաւական ծանր վէրք մը կը ստանայ։ Անմիջապէս դատ կը բանայ եւ, իբր վնասուց հատուցում, կը շահի 4000 ֆր.։ Որովհետեւ բոլոր սինէմաները ստիպուած են կախել սաստանայի ճրագ մը խաւարին մէջ, քիչ մը պղտոր լոյս՝ իբրեւ տեսնելու չափ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՎԷՊԸ

Ա.

Ֆրանսական գրականութեան մէջ roman բառին կը հանդիպինք առաջին անգամ ԺԲ. դարուն, իր հին ուղղագրութիւնով. romanz։ Մասնաւորապէս իմաստով՝ ռոման լեզուով, ... բարբառով, ֆրանսերէնով գրուած ամէն գործ կը կոչուէր romanz, ... բառերին, որ ... սեփականութիւնն ... ԺԲ. դարուն roman բառով ... բոլոր գրական ... այս իմաստով ... է ընդունիլ։ Բայց այս ... ապրելով կ'աճի, կը զարգանայ, կը փոխուի ձեւով, կը ... իմաստով։ Ձեւի եւ նշա... այս բնաշրջումը կը ... իր լրումին ԺԶ. դարուն ... վէպը, որ էապէս հոգեբանական է ու ընկերաբանական, տեղ մը ընկերային գիւցազնա... կապի ընկերութեան հետ, ... անոր խոչալը, կը ... անոր բարքերն ու ...։

Մինչեւ Ֆրանսական ... գրեթէ հարիւր յի... տարիներ կը մնայ անփո... իր խորքին ու ձեւին մէջ. ... ԺԷ. դարէն մինչեւ մեր օ... կը բնաշրջուի ընկերու... հետ, որուն հաւատարիմ ... է։

... ու իմաստասի... Բալզաքի վրձին տակ,

վէպը ԺԷ. դարուն կը փոխուի հովուական, արկածախնդրական երկար պատմութիւններու, կեղծ ու գրական սիրոյ թնճուկներու։ Բացառիկ երեւոյթ մըն է Տիկին Լաֆայէթի «Քլեւի իշխանուհին», սիրոյ վէպ մը ուր տեքսթուն ... տրամաբանութիւնով մարդկային հոգին կը քրքրուի իր խոր ու մթին անկիւններով։

ԺԸ. դարուն Լա Պրիւյէրի ազդեցութիւնով վէպը կը մօտենայ կեանքի, իրականութեան։ Աբբայ Փրէվօ եւ Ռուսօ կ'ամբողջացնեն իրենց ժամանակակից վէպի բնաշրջումը, անոր տալով իրենց սիրտը, իրենց փոթորկոտ հոգիին բանաստեղծութիւնը։

Վիպական (ռոմանթիք) շրջանին վէպը կը գրաւէ պատուոյ տեղը։ «Ես»ը, երկու հարիւր տարիներէ ի վեր արտաքսուած դասական դպրոցէն, կը դառնայ առանցքը նոր շարժումին։ Կը գրեն իրենց կեանքի վէպը, իրենց սրտի մօտիկ ընկերային հարցերու շուրջ։

Կարծեմ Եւ կ'ըլլայ «Եւ ի տիրապետութիւնը»։ Վիպական հերոսը կը մոռցուի իր «փղոսկրէ աշտարակ»ին մէջ։ Նոյն շրջանին արդէն կը սկսի հետաքրքրութիւն դէպի ընկերութիւնն ու անոր ցաւերը։ Օէն-Սիմոն, Ֆուրիէ, Փրուտոն կը մօտենան այդ ընկերութեան գիտունի աչքերով, կը դարձնեն զայն ուսումնասիրութեան նիւթ, կը պատրաստեն միտքերու յեղաշրջումը։

Օկիւսթ Քոնթ իր «Դրական փիլիսոփայութեան դասընթացք»ով կուտայ գրական նոր իտէալ, գեղեցկագիտական նոր ըմբռնում, — իրողութիւններու ճաշակը։

Աւելի խոր ազդեցութիւն կ'ունենան գիտունները, Տարուին, մանաւանդ Քլօտ Պէրնար, որուն փորձառական մեթոտը կ'անցնի գիտութեան սահմաններէն արուեստի եւ գրականութեան։

ԺԹ. դարուն վէպը կ'ենթարկուի գիտական այս շարժումին խորունկ ազդեցութեան։ Ընկերաբաններէն յետոյ Օկիւսթ Քոնթ եւ Քլօտ Պէրնար կը փրկեն գրական արուեստը ռոմանթիք երեւակայութեան ու զգայնութեան տիրապետութենէն, անոր տալով ճշմարտութեան, առարկայականութեան ճաշակը։

Զոլա, հակառակ իր վիպական խառնուածք, կ'ուսումնասիրէ այդ ընկերութիւնը, կը պատկերացնէ անոր կեանքը՝ վազք մը դէպի փառք ու դրամ։ Զօլայէն, այս երկար շղթային ամէնէն ուժեղ օղակներէն մէկը, կը կապէ իրողութիւններու անցեալի թէ ներկայի ուսումնասիրութեան մէջ, ցիկլին Գոնքուրի թէ Դալամպոյի երկունքին առնելու։ Զօլա կ'ուզէ կերտել փորձառական վէպը, իւրացնելով գիտութեան մեթոտը։

Այսպէս գիտութիւն եւ գրականութիւն կը մօտենան իրարու. գիտութիւնը կ'օժանդակէ գրականութեան, փոխելով վէպին ուղղութիւնը նիւթով ու մեթոտով։

Բայց հետզհետէ կը փոխուի ընկերութեան կազմակերպութիւնը, որուն ժողովրդավար եւ անհատապաշտ ձգտումները կը խախտեն հին ըմբռնումները արուեստի եւ գրականութեան մասին։ Կ'ուզեն գրականութիւն առանց ֆոռմիւլի։ Գեղեցկագիտական սխալէ՜մները այնքան այլազան են, որքան քաղաքական կուսակցութիւնները. կան պահպանողականներ, անկախներ, ընկերվարականներ, յեղափոխականներ։ Վիպական սեռը բնապաշտ շրջանէն մինչեւ մեծ պատերազմը կը ներկայացնէ նոյն պատկերը, ուր իրար կը խաչաձեւեն հակառակ հոսանքներ, դասականն ու վիպականը, պահպանողականն ու անիշխանականը, իրապաշտն ու գաղափարապաշտը, գրողին պատմիաբականութեան, ըմբռնումներուն, միջավայրին համաձայն։ Չկայ իշխող դպրոց իր վարպետով, միեւնոյն բանաձեւին շուրջ համախմբելու համար տաղանդներու մեծամասնութիւնը։

Նոյն վիճակը՝ պատերազմէն ասդին։

Նորերու կարծիքով, պատերազմը անդունդ մը բացած է երկու սերունդներու, հիններու եւ նորերու միջեւ։ Երիտասարդ գրողները կը կարծեն ունենալ խորհելու, զգալու, արտայայտելու ինքնայատուկ ձեւ ու ոճ, մէկ եղբերքէն միւսը իրար չեն ճանչնար, կամ չեն ուզեր ճանչնալ։

Մենք չենք կրնար հաւատալ երկու Ֆրանսայի գոյութեան, հինի եւ նորի, ու կը նկատենք այսօրուան գրականութիւնը հինին տրամաբանական շարունակութիւնը։ Բայց կ'անցնի Մեծ Պատերազմը, ընկերային պատուհաս մը, որ կը խորտակէ մարդկութեան տրամաբանական բնաշրջումը, կ'ընծայէ խռովեալ ու անկարգ խաղաղութիւնմը, ուրկէ խոյս են տուեր յոյսն ու սէրը, երիտասարդութիւնն ու իր երազները։ Թշուառ մարդկութիւն մը, ուր կը շարժի Փասքալի «մարդը առանց Աստուծոյ», ուր կը գործէ մեքենան իր անձուկութիւն ու չոգիով։ Տիպար մը նորերէն, Ֆրանսուա Մօրիաքի Սիլոյ Անապատէն պատանի Գուրէժը, որուն մէջ հեղինակը կ'ուզէ պատկերացնել օրուան երիտասարդը, թերեւս դարուս նոր զաւակը՝ քիրտ, ... ու ամբարտաւան։ Զանի ան երէկի երիտասարդութեան ինքնայատուկ նկարագիրը, երազ, յոյս ու խանդավառութիւն, ժպիտ ու բանաստեղծութիւն։ Այ՛ս մարդկութեան, այս թշուառ կեանքերու ողբերգութիւնը կ'ընեն ժամանակակից վիպասանները, Մարսէլ Փրուսթ, Անտրէ Ժիտ Փօլ Մօրան, Քոլէթ, Լաքրըտէլ, Ֆրանսուա Մօրիաք, եւլն. եւլն.։

Նոր վէպը ուրեմն հարազատ արտայայտութիւնն է պատերազմէն ծնունդ առնող ընկերութեան։ Չկայ հոն ստեղծագործում, այլ հինով նորը շինելու ջանք։ Դասական, վիպական, իրապաշտ, բնապաշտ շրջաններու առաջձներով կը շինուի նոր վէպը, այնքան յաջող որքան արուեստագէտը կրնայ միացնել այդ խառնակ տարրերը։

Բայց ամէն գրականութիւն կը ձանձրանայ ինքնիրմով։ Ցեղին ժառանգական ընդունակութիւններու փոխանցումովը միայն գրականութիւնը կը հիւծի, կը սպառի։ Ինչպէս բուսական կեանքի մէջ, արուեստն ալ կ'ազնուանայ պատուաստով, ազդեցութիւններով, որոնք կեանք կը ներարկեն ծերացած աւիշին ու կը թարմացնեն զայն։

Այսպէս ժամանակակից վէպը կը փորձէ երիտասարդանալ ներքին թէ արտաքին, գրական թէ իմաստասիրական ազդեցութիւններով որոնք են.— Ա.— Պատերազմը. Բ.— Ռուս վէպը, Տոսթոյէվսքի. Գ.— Նոր հոգեբանութիւնները՝ 1. Պէրկսոնիզմը. 2. Ֆրոյտիզմը. Դ.— Քիւպիստ արուեստը։

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթերու առատութեան պատճառով թերթօնը յետաձգուած է երեքշաբթիի թիւին։

Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ 504, տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 959, գումար 1464 օտար աշխատաւորներու գործ հայթայթուած է մէկ շաբթուան մէջ։

Երկրագործութեան մէջ աշխատելու համար Ֆրանսա մտած են 38 օտարականներ, իսկ Ֆրանսայէն մեկնած են 2146 հոգի։ Մեկնողներն են՝ 582 Իտալացի, 425 Սպանիացի, 332 Լեհ, 193 Չեխօսլովաք եւլն.։

Զինաթափութիւնը եւ Գերմանիա

Պերլինէն կը հեռագրեն.— Պատերազմական Նախարարութեան ելմտացոյցի վիճաբանութեան առեն պատերազմական նախարար Կէսլէր զինաթափութեան խնդիրը դրաւ հետեւեալ կերպով. «Կա՛մ այն է որ միւս ազգերն ալ զինաթափ կ՚ըլլան Վերսայլի դաշնագրով Գերմանիոյ պարտադրուած համեմատութեամբ, եւ կամ պետութիւնները իրաւունք պէտք է տան Գերմանիոյ, որ իրենց հաւասար սպառազինուի»։

Նախարարին այս գաղափարին ուժ կուտան բոլոր ազգայնական թերթերը, մասնաւորաբար «Տոյչէ Ալկէմայնէ Ցայթունկ»։

Ֆրանկօ-ռուս համաձայնութիւն մը ?

Հակառակ Ֆրանսայի արտաքին Նախարարութեան հերքումներուն թէ ո եւ է համաձայնութիւն գոյացած չէ Ֆրանսայի եւ պոլշեւիկներուն միջեւ ցարական պարտքերու ճանաչման մասին, «Ֆօսիշէ Ցայթունկ» կը պնդէ որ խորհրդային կառավարութիւնը ընդունած է տարեկան 70 միլիոն ոսկեդրամ ֆրանք վճարել իբրեւ տոկոս եւ գլխավճար։ Գերման թերթը կ՚աւելցնէ թէ ֆրանսական իշխանութիւնները սկզբունքով ընդունած են պոլշեւիկներուն տալ 800 միլիոն ֆրանք ոսկեդրամի նոր վարկ մը, որուն առաջին մասը որոշուած է մէկ միլիառ թղթադրամ։

Ոստիկանական տեսուչը պիտի փոխուի

Թերթերը կը գրեն թէ յառաջիկայ Մայիսին, ժան տ՚Արքի տօնէն վերջ, Սէնի ոստիկանական տեսուչ Մօրէն հանգստեան պիտի կոչուի, եւ իրեն պիտի յաջորդէ Ներքին Նախարարութեան ընդհ. քարտուղար և Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէն Պ. Քիափ (Chiappe)։

Այս առթիւ վարչական նոր փոփոխութիւններ պիտի կատարուին, եւ Պ. Քիափի ձեռքին մէջ պիտի կեդրոնացուին ոչ միայն Սէն Նահանգի, այլ եւ ամբողջ Ֆրանսայի ոստիկանական գործերը։

Ոստիկանական պաշտօնեաներուն մէջ մեծ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին։

Իբր Ներքին Նախարարութեան ընդհ. քարտուղար Պ. Քիափին պիտի յաջորդէ Նախարար Ալպէռ Սարոյի մասնաւոր գրասենեակին պետ Ռընար։

Ալզասի ինքնավարութեան խնդիրը

Անցեալ Յունուարին, «ժուռնալ»ի աշխատակից Էտուար Հէլզէ Ալզասի մէջ քննական պտոյտ մը կատարելով իր տպաւորութիւնները գրած էր յիշեալ թերթին մէջ եւ ի մէջ այլոց ալզասեան թերթերու թըրսթի մը վարիչ ողի եւ Վերին Հռենոսի Նահանգային խորհուրդին անդամ աբբայ Հէկկին ներկայացուցած էր իբրեւ գերմանասէր, որ կը հրահրէ անջատողական շարժումը եւ հակաֆրանսական քարոզութիւններ կ՚ընէ։ Աբբան ինքզինքը անարգուած զգալով, դատ բացաւ Էտուար Հէլզէի (բուն անունով Լիւսիէն Քուլօն) եւ «ժուռնալ»ի դէմ, պահանջելով 10.000 ֆրանքի հատուցում։ Դատավարութիւնը սկսաւ առջի օր Քոլմարի ոճրադատ ատեանին առջեւ։

«ժուռնալ»ը կը պաշտպանեն Փարիզի կաճառին նախագահ Հանրի-Ռոպէր եւ ուրիշ չորս փաստաբաններ։

Ամբաստանագրի ընթերցումէն վերջ, Նախ լսուեցաւ ծերակուտական աբբայ Միւլլէր, որ զինադադարէն ի վեր Ալզասի մէջ հետապնդուած քաղաքականութեան պատմականը ըրաւ։ Ցետոյ քննեց Ալզասի մէջ առաջ եկած դժգոհութեան պատճառները եւ ըսաւ թէ անհրաժեշտ է Ալզասցիներու մէջ վստահութիւն ներշնչել Ֆրանսայի բարեացակամութեան մասին։

Փաստաբանները բաւական նեղը դրին այս վկան, հարցնելով թէ ինք հակառա՞կ է ինքնավարական շարժումներուն եւ թէ կը խոստովանի՞ որ կրօնքը ազատ է Ֆրանսայի մէջ։ Ծերակուտականը պաշտպանեց աբբայ Հէկկին եւ յայտնեց թէ կողմնակից է վարչական ինքնավարութեան։ Նախկին երեսփոխան Պրոկլի եւս այս վերջին տեսակէտը պաշտպանեց եւ աւելցուց թէ ինք Հայմաթպունտի անդամ է։ Նախկին ծերակուտական Շոյրէր, քննադատեց Ալզասի գերման թերթերը, որոնք ատելութիւն կը սերմանեն քաղաքացիներուն մէջ, ու աւելցուց թէ աբբայ Հէկի զօրավար Պուրժուայի ըսած է. «Ֆրանսան չեմ սիրեր, որովհետեւ անաստուած երկիր մըն է, զոր կը վարեն ֆրանմասոնները»։

Այս խօսքերուն վրայ մեծ իրարանցում առաջ եկաւ։ Նախկին երեսփոխան Պրոկլի եւ Շոյրէր երես երեսի բերուեցան։ Պրոկլի հերքեց աբբային վերագրուած խօսքերը եւ աւելցուց. «Ձենք ընդունիր, որ Փարիզի այս պարոնները մեր երկիրը գան քննութիւններ կատարելու»։

Էտուար Հէլզէ պատասխանեց՝ «Ձեր երկիրը մերն է»։

Ծերակուտական զօր. Պուրժուա եւս պաշտպանեց աբբայ Հէկկին, որ պատերազմէն առաջ Ռայխսթակի եւ գերման կեդրոնի կուսակցութեան անդամ էր։ Ֆրանսան չի ճանչնար եւ ճանչնալ չուզեր։ Սկզբունքով ընդդիմադիր է։ Զօրավարը յայտնեց թէ Գերմանիա իր ելմտացոյցին մէջ 200 միլիոնի գումար մը նշանակած է նախկին գերման հողամասերուն վրայ պրոպագանդի յատկացուելու համար։ Ընդհ. Ապահովութեան անօրէնին կը մնայ երեւան հանել գերման գործակալները։ Ամէն պարագայի մէջ Գերմանիա ո՛չ իրեն, ո՛չ ալ աբբայ Հէկկին դիմած է։

Ցետոյ լսուեցաւ զօրավար Քասթէլնօ, որ ըսաւ թէ Հէկի հայրենասէր է եւ իր բարեկամը։ Ալզասի կաթոլիկներուն պահանջները Ֆրանսա միայն կրնայ գոհացնել։ Ինքնավարութիւն, անջատողականութիւն դաւաճանական բաներ են միայն։

Դատավարութիւնը կը շարունակուի։

Պատրիարքարանին տագնապը

Պոլսոյ հայ հոգեւորականներու պատրիարքարանի տագնապը անլոյծ կը մնայ տակաւին։ Երկու կողմերն ալ որոշած են տեղի չտալ։ Թուրք մամուլը հետզհետէ աւելի հետաքրքրութիւն կը ցուցնէ, գրգռելով ընդդիմադիրները։ «Վաքըթ» կը գրէ.

Պատրիարքարանի հակառակորդները կ՚ըսեն թէ Պատրիարքարանը այսօր կրօնական եւ աշխարհական գործերը չուզեր բաժնել իրարմէ։ Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերուն պատկանող գործերը Հռոմի Պապին հրամաններով կ՚ուզէ կառավարել։

Ի՞նչ պիտի շահին հայ կրօնաւորները Հայոց վերաբերեալ կրօնական եւ աշխարհական գործերը միասին իրենց ձեռքը պահելով։ Նոյն ինքն Հայերու ընդհանուր շահն ալ կը պահանջէ որ այս սկզբունքը գործադրուի Պատրիարքարանի կազմակերպութեան համար։ Այլապէս կեանքի պահանջները ամէն օր քիչ մը աւելի ուժով իրենք զիրենք ցոյց պիտի տան։ Եւ վերջապէս անոնք ալ՝ անհրաժեշտաբար պիտի մտնեն ողջմտութեամբ շարժող Հրեաներու գացած ճամբուն մէջ»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ Ֆէրտինանտ Թագաւորին առողջական վիճակը բարւոքեցաւ եւ կեանքին դէմ անմիջական վտանգ չի սպառնար։

ՖԵՐԱԿՈՑՅԻ երէց անդամ Էմիլ Ռիօթօ առջի օր մեռաւ Փարիզի մէջ։ Հանգուցեալը 90 տարեկան էր։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի դասախօսական ժողովը Չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահին մէջ, 75, րիւ ֆօլ-Պէռ: Կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրները: Դասախօս՝ ընկ. Ս.:

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Քեռի խումբի ստիպողական ժողովը՝ Ապրիլ 12ին ժամը 8.30ին, Գրադարանի ներքնասենեակը՝ 75 Թիւ ֆօլ-Պէռ: Խիստ կարեւոր օրակարգ.

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այսօր Կիրակի 10 Ապրիլ, ժամը 2ին, 12, Րիւ լ՚Աթլաս, Մէթրօ Պէլվիլ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ եւ զեկուցում։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ-Կաթողիկէ երիտասարդաց միութեան դասախօսութիւնը այսօր Կիրակի գիշեր ժամը Յուկէօրն Մօնրուժի եկեղեցիին հանդիսասրահին մէջ, 21 Villa Alésia (métro Alésia) կը խօսի Պ. Կ. Բասմաջեան «Խաչակիրները եւ Հայերը» նիւթին շուրջ։ Մուտքը ազատ է։

ՄԱՐՍԷՅԼ, Մ. Գ.— Ստացանք ապահովագրեալ նամակը։

ՍԱԿԱՐԱՆ
9 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124 02
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի 100	Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12|90
Թրք. ոսկի	» or	114|50
Մէճիտիէ	Médjidié	8|75
Լեւա 100 հատը	Léva	18 40
Դրախմի »	Drachme	33 —
Լիր »	» Lire	42 80
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	490|50
Լէյ 100 հատը	Ley	15|60
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	90|—

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3010|—
» II	»	1900 —
» III	»	[illegible]
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	[illegible] —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	[illegible]	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	100 Ֆ.	200 Ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 200bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82 — MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ԱՊՐԻԼ 1927

12 AVRIL 1927

Դ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 309 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԵՒԱՆ ԼՈՅՍ

ՎԱՐԱԳՈՅՐԸ ՊԱՏՌԵԼԷ ՅԵՏՈՅ

Քիչ անգին կը հրատարակենք լուր մը, Հօկերու հաշուեյարդարի եւ կարգ մը նոր որոշումներու մասին։

Հօկերու կազմալուծման լուրը մենք առեր էինք անցեալ Դեկտեմբեր 1ին, Երեւանէն գրուած թղթակցութեամբ մը, որ կ՚ըսէր.

— «Հայաստանի Օգնութեան կոմիտէն (Հօկ) հաշուեյարդարի ենթարկեց Ռուսաստանի իր բոլոր մասնաճիւղերը։ Այդ բախտին արժանացան նաեւ խանութները։ Քանի մը տարի առաջ կոմիտէին ձեռք գնուած շէնքը այս տարի ծախուեցաւ հողագործական գործարանութեան, աւելի ճիշդ՝ անվճար բռնագրաւուեցաւ եւ Հօկի գոյութիւնը մէկ անձնակ անգամ չունի»։

Ցանց կ՚առնենք թղթակցութեան միւս կէտերը։

Այս լուրը չհերքուեցաւ մինչեւ այսօր։ Իսկ չորսուկէս ամիս յետոյ, լուրը ոչ միայն կը հաստատուի բոլորովին տարբեր աղբիւրէ մը, այլ եւ կ՚իմանանք շարք մը նոր որոշումներ։

Այսպէս, որոշուեր է 1.— Այլեւս Հօկի պատուիրակութիւններ չղրկել արտասահման. 2.— Միայն արտասահմանի մէջ պահել Հօկերը, իբրեւ խմբակցութիւններ որոնք Երեւանի խորհրդային կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը վարեն արտասահմանի մէջ, մանաւանդ իրագործելու համար այդ քաղաքականութեան գլխաւոր գիծը, պայքար՝ Դաշնակցութեան դէմ. 3.— Դրամ չսպառել արտասահմանի Հօկերէն։

Այս որոշումներուն մէջ ալ նորութիւններ չկան մեզի համար։ Հօկերը, իրենց հիմնարկութեան առաջին օրէն իսկ, սահմանուած էին մէկ նպատակի — կազմալուծել, իրենց բառով՝ «քանդել» գաղութները, եւ ներելի-աններելի բոլոր միջոցներով կռուիլ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ։ Այդ ծրագիրը յաջողութեամբ գլուխ հանելու համար, Երեւան յատուկ յօդուածներ կը զետեղէր կանոնագիրներուն մէջ, որպէսզի Դաշնակցականները չկարենան մտնել «անկուսակցական» Հօկերուն մէջ։ Բանակիչ, բրածոյ, թունդ հակայեղափոխական եւ աղա, ո՛վ կ՚ուզէ թող ըլլայ, բայց երբեք՝ «Դաշնակ»ը։ Այս գիծը շեղուեցաւ, երբ հնչակեաններն ու ռամկավարները, դուռը բաց գտնելով, ներս մտան, իրենց կիրքերը յագեցնելու համար։ Թէեւ կարճ տեւեց մեղրալուսինը. եւ, գոնէ Ֆրանսայի մէջ, հնչակեանները բան-գործ թողած, Հօկերը կազմալուծելու կ՚աշխատին եւ այս՝ այնքան եռանդով որքան վասներ էին զանոնք հիմնելու համար . . .

Հօկերու սրբազան առաքելութեան հաւատարիմ թարգմանը անդրադարձաւ Երեւանի տեղական կոչնակը։ Կը բաւէ թղթատել վերջին կէս տարուան հաւաքածոն, հասկնալու համար մղուած պայքարին իմաստը։

Բայց մենք պատմութիւնը չէ որ պիտի գրենք։

Ուրեմն, բոլոր դիմակները մէկդի նետելով, Հօկերը այսուհետեւ ալ պիտի տան իրենց հիմնական ծրագրին, որուն նշանաբանն է. «Կեցցէ՛ խորհրդային իշխանութիւնը, անկցի՛ Դաշնակցութիւնը»։ Այլեւս ոչ թէ օգնութիւն հայրենիքին, այլ «օգնութիւն» հայրենիքէն, գլուխ հանելու համար հերակլեան պայքար մը։

Արդէն, նոր որոշման արձագանգը կուտար «Երեւան» Մարտ 27ին, մանաւոր խմբագրականի մը մէջ շեշտելով հետեւեալ միտքը.

«... Հօկը այլ եւս ոչ միայն իր անդամներից անդամավճարներ գանձող կոմիտէն է, այլ արտասահմանի աշխատաւորութեան հասարակական կարծիքը դարբնող եւ պայքարող մի կազմակերպութիւն»։

Այս տեսակէտը աւելի յստակ ձեւակերպած էր վաղամեռիկ գիրքը, «օրկան Ֆրանսայի կոմկուսի հայ ենթահատուածներու»։

Ինչպէս բսինք, այս բոլորը նորութիւններ չեն մեզի համար։ Այդպէ՛ս սկսան եւ այդպէս ալ պիտի շարունակեն։ Եւ բնա՞ւ զարմանալ, եթէ Ֆրանսայի Հօկը, որ իբրեւ թէ ամէնէն զօրաւորն է, հազիւ յաջողեցաւ 14 ամսուան մէջ 68.123 ֆր. հաւաքել, եւ Երեւան ղրկել միայն քանի հազար (Ֆրանսահայ Ծան հանգանակութիւնը. իսկ ծանօթ պատուիրակութիւնը 15—18,000 տոլար հաւաքեց եւ նոյնքան ալ ծախսեց, մէկ տարուան պտոյտի ընթացքին։ Զարմեր խօսիլ Յունաստանի Հօկերու մասին, որոնք հասարակ խաչագողութեան կրպակներ դարձան, վայելելով Դ. Շահվէրտեանի անսահման վստահութիւնը եւ նոյն իսկ նիւթական աջակցութիւնը։

Հիմա որ դիմակները բոլորովին թափած են եւ վարագոյրը ամբողջէն ու երկայնքէն ճեղքուած, խսկապէս զաւեշտական կը դառնայ Հօկին «ազգայնական» անդամներուն վիճակը։ Գիտենք որ Հօկերուն մէջ կան ցարական պաշտօնեաներէն մինչեւ հասարակ տիրացուներ ու վաշխառուներ։ Առոյծ, գոնէ հայրենիքին համար քանի մը սանդիմ հաւաքելու պատրուակն ունէին, յաւակնութիւն մը որ առաջին օրէն իսկ մնանկացաւ։ Իսկ այսօ՞ր։ Այդ ազնուաշուք «բուրժուա»ները ի՞նչպէս պիտի համբերէին «արտասահմանի աշխատաւորութեան հասարակական կարծիքը դարբնող եւ պայքարող» կազմակերպութեան մէջ նետ։

Միջին ճամբայ չկայ։ Կա՛մ հաւատարիմ պիտի մնան կաւուանին, գաղութները խառնակելու, կիրքերը սրելու, բոլոր «հակահայաստանեան» թշնամիները խորտակելու համար, կա՛մ պիտի քաշուին խաղաղութեամբ, ասպարէզը ձգելով բուն խաղացողներուն։

Երկու պարագային ալ, իրենց սերմանած հունտերուն պտուղն է որ պիտի վայելեն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՍԿՈՒԱ ԿԸ ԶԳՈՒՇԱՆԱՅ ԿՌՈՒԷ

Իզվէստիա խօսելով Փեքինի խորհրդային դեսպանատան խուզարկութեան վրայ, կը գրէ. —

Ո՛չ մէկ կասկած, որ Փեքինի խորհրդային դեսպանատան դէմ յարձակումը պատրաստողներուն բացորոշ նպատակն է եղած գրգռել խորհրդային միութիւնը՝ ձեռք առնելու այնպիսի միջոց մը, որ իրենց գործելու ազատութիւն տար Չինաստանի մէջ։

Սակայն խորհրդային միութիւնը բազմաթիւ օրինակներով ցոյց տուած է թէ իր ջիղերը, ի պահանջել հարկին, աւելի զօրաւոր են քան ջիղերը անոնց, որոնք կ՚ուզեն զայն մղել անխորհուրդ արարքներու եւ իր պաղարիւնը կորսնցնելու։

«Բացարձակապէս անօգուտ է բողոքել Չանկ-Ցօ-Լինի մօտ, որ չգանգօրէն կը կառչի Չինաստանի մայրաքաղաքին մէջ կենալու կարելիութիւններուն. եւ որ արդէն իր գործերուն պատասխանատուութիւնն իսկ չունի։ Իր անխուսափելի անկումէն առաջ պատրաստ է գործելու այնպիսի ոճիրներ, որոնց արդիւնքը պիտի ըլլայ արագացնել իր վախճանը։

«Կը բողոքենք բոլոր անոնց դէմ, որոնք այս արարքը ներշնչեցին Չանկ-Ցօ-Լինի։ Մեզի կը վերապահենք այս բողոքը կրկնելու իրաւունքը, երբ հաստատուի ճշգրիտ հասցէն անոնց, որոնց պէտք է ուղղուի այս բողոքը։ Երբ կացութիւնը ամբողջովին պարզուի, պիտի գիտնանք անհրաժեշտ եզրակացութիւնները քաղել անկէ»։

Մոսկուայի միւս պաշտօնաթերթը, «Փրավտա» խօսելով խորհրդային ծանուցագրին վրայ, դիտել կուտայ.

— Խորհրդային կառավարութիւնը վճռապէս եւ կեցած է զսպողական միջոցներու դիմելէ, թէեւ բոլոր անհրաժեշտ միջոցները ունի։ Խորհրդային ծանուցագիրը իր տեղը պիտի ունենայ դիւանագիտական յարաբերութեանց պատմութեան մէջ, իբրեւ խաղաղութեան վաւերաթուղթ մը»։

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ՎՏԱՆԳԸ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Յունական կառավարութիւնը ընդարձակ տեղեկագիր մը հրատարակեց վերջերս, համայնավար վտանգի մասին։

Այս խնդիրը արձագանգ գտաւ նաեւ Երեսփ. Ժողովին մէջ, խօսք առնող բոլոր երեսփոխանները քննադատեցին կառավարութեան թոյլ ընթացքը եւ պահանջեցին խիստ եւ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել համայնավարութեան դէմ։

Երեսփոխան Գ. Տարվրրիս խիստ կերպով քննադատեց սովետական առեւտրական պատուիրակները, որոնք համայնավարական քարոզչութեամբ կը զբաղին Յունաստանի մէջ։ «Համայնավարները գրաւոր քարոզչութեան համար միլիոնաւոր տրախմներ տրամադրած են, որոնցմով կը տպագրուին 32 թերթեր եւ ուրիշ երկու հարիւր լրագիրներ։

ՈՂՋ ՈՂՋ ԱՅՐԱԾ.— Շաթօռուի մէջ, անարծաթ մարդ մը, անօթի ծարաւ, անցեալ գիշեր քնանալու համար մտաւ կիրի փուռ մը։ Կիրը մարած չըլլալով, պառկած պահուն զգաց որ ծուխէն կ՚այրին աչքերը։ Ուզեց դուրս վազել, սակայն ուժը հատած էր եւ ինկաւ գետին։ Ու ողջ ողջ այրեցաւ։ Առտուն բանուորները վերցուցին ածխացած մարմինը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ռուսական յարաբերութիւնները խզուած ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԲՈՂՈՔԱԳԻՐԸ

Փեքինի խորհրդային դեսպանատան խուզարկութեան հետեւանքով Մոսկուա դիւանագիտական յարաբերութիւնները խզեց Փեքինի կառավարութեան հետ եւ ետ կանչեց իր դեսպանն ու դեսպանատան բոլոր անդամները։ Այս որոշումը տրուեցաւ Մոսկուայի գործավարներու խորհուրդի վերջին նիստին մէջ, ուր երկար վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան եւ գործավարներուն միջեւ տարակարծութիւններ առաջ եկան։ Ռուսաչինական յարաբերութեանց խզումը յայտարարող ծանուցագիրը ստորագրեց Լիթվինոֆ, որ շաբաթ գիշեր զայն յանձնեց Մոսկուայի չինական պատուիրակութեան պետին։

Ծանուցագիրին մէջ կ՚ըսուի թէ Փեքինի դեսպանատան խուզարկութիւնը միջազգային իրաւունքի տարրական պահանջներուն հակառակ է եւ բոլորովին աննախընթաց՝ իրարու հետ պաշտօնական յարաբերութիւններ մշակող երկու երկիրներու միջեւ։ Ծանուցագիրը կ՚աւելցնէ թէ խուզարկութեան եւ կողոպուտի պահուն, չինացի ոստիկաններն ու զինուորները չեն արտօնած դեսպանատան ներկայացուցիչներուն, եւ նոյնինքն գործակատար Չէրնիխի ներկայութիւնը։ Այս պայմաններուն տակ, անկարելի էր գրաւուած առարկաներու ցուցակը տարրական հակակշռի ենթարկել։ Եթէ, կ՚ըսէ, Փեքինի դահլիճը գիտէր թէ խորհրդային դեսպանատան մէջ կային չինացի քաղաքացիներ, որոնք իր շահերուն հակառակ կը գործէին, կրնար եւ պարտ էր այդ մասին տեղեկացնել խորհրդային դեսպանատան, փոխանակ զինուորական կցորդին արտահողային իրաւունքները բռնաբարելու։

Ծանուցագիրը կը պահանջէ՝

1.— Անմիջապէս հեռացնել չինական զինուորական ջոկատները՝ խորհրդային դեսպանատան զինուորական կցորդին, աշխատակիցներուն եւ առեւտրական ներկայացուցչութեան գրաւած շէնքերէն։

2.— Անմիջապէս ազատ արձակել խորհրդային դեսպանատան եւ առեւտրական հաստատութեանց մէջ ձերբակալուած պաշտօնեաները։

3.— Անմիջապէս վերադարձնել գրաւուած բոլոր վաւերաթուղթերը։

4.— Անմիջապէս իրենց տէրերուն վերադարձնել ոստիկանութեան եւ Փէքինի զինուորական հրամանատարին կողմէ գրաւուած առարկաները։

Մինչեւ որ այս պահանջներուն գոհացում չտրուի, իբր բողոքի նշան, ետ պիտի կանչուին Փեքինի խորհրդային գործակատար Չէրնիխ եւ դեսպանատան բոլոր անդամները, հոն ձգելով միայն հիւպատոսական գործերու համար անհրաժեշտ պաշտօնեաները։

Ծանուցագիրը կ՚աւելցնէ.

«Ո՛ եւ է աշխարհակալական կառավարութիւն, որուն ներկայացուցիչներուն հանդէպ այսպիսի ոտնձգութիւններ կատարուէին, աւելի խիստ փոխադարձութիւն պիտի կատարէր։ Խորհրդային կառավարութիւնը, որ զսպողական միջոցներու դիմելու համար բաւարար միջոցներ ունի, կը յայտարարէ թէ բացարձակապէս այդ միջոցներուն չպիտի դիմէ, կատարելապէս կ՚ըմբռնէ թէ օտար անպատասխանատու աշխարհակալական շրջանակները պատերազմի կը գրգռեն խորհրդային միութիւնը։ Եւ սակայն այդ գրգռութեանց ծուղակին մէջ չպիտի իյնայ»։

ՀԻՆԳ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԸ ԲՈՂՈՔԵՆ

Նանքինի մէջ օտարականներուն դէմ կատարուած խժդժութեանց առթիւ Անգլիա, Ֆրանսա, Ամերիկա, Իտալիա եւ Ճափոն համաձայնեցան բողոքի հաւաքական խիստ ծանուցագիր մը ուղղել չին ազգայնական կառավարութեան՝ հատուցում պահանջելու համար։

Այս ծանուցագիրը երէկ պիտի յանձնուէր Շանկայի մէջ Զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի, իսկ Հանքէուի մէջ՝ Քանթոնի կառավարութեան արտաքին նախարար Եօժէն Չէնի։

Պոլշեւիկ հիւպատոսը ծեծ կ՚ուտէ

Պերլինէն կը հեռագրեն Ապրիլ 10 թուականով.—

Այսօր Քէօնիկսպէրկի մէկ փողոցին մէջ ժողովրդական կուսակցութեան պատկանող մօտ 50 հոգիներ հանդիպեցան քանի մը օտարականներու, որոնք ռուսերէն կը խօսէին։ Ժողովրդականները շրջապատեցին զանոնք։ Ասոնք էին Քէօնիկսպէրկի խորհրդային հիւպատոս Քոնթար եւ առեւտր. ներկայացուցչութեան անդամները։ Երբ Քոնթար, իր բարեկամներէն բաժնուելէ վերջ դէպի բնակարանը կ՚ուղղուէր, զաւազանի բազմաթիւ հարուածներ ստացաւ գլխուն եւ ուսերուն։ Հիւպատոսը ծանրապէս վիրաւորուած՝ գետին ինկաւ։ Իր ճիչերուն վրայ, ոստիկանները վազեցին եւ ձերբակալեցին մօտ 30 հոգի։

Արտաքին նախարար Շթրէզէման խորհրդային դեսպանատան երթալով ցաւակցութիւն պիտի յայտնէ։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ եւ պատերազմական պատրաստութիւնները

Ընկերվարական «Փօփիւլէր» կը գրէ.—

Ընդհանուր տագնապ մը կը տիրէ ամբողջ իտալական տնտեսութեան վրայ. միակ ճարտարարուեստը, որ չիյնար կը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԴԻՄԱԿՆԵՐԸ ԹԱՓԱԾ

ՀՕԿԵՐԸ ՀԱՇՈՒԵՅԱՐԴԱՐԻ Կ՚ԵՆԹԱՐԿՈՒԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՒ ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ. ԻՍԿ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ ՊԱՇՏՕՆ ՈՒՆԻՆ... ՊԱՅՔԱՐԻԼ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ասկէ առաջ գրած էինք թէ հաշուեյարդարի ենթարկուած են Հայաստանի եւ Ռուսաստանի Հօկերը։

Խիստ ստոյգ աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ Երեւանի կառավարութիւնը Հօկերու մասին տուած է հետեւեալ որոշումները.—

1.— Այսուհետեւ Հօկի նոր պատուիրակութիւն չղրկել արտասահման, որովհետեւ անցած տարի ղրկուած պատուիրակութենէն գոհ մնացած չէ՝ քաղաքական եւ նիւթական տեսակէտներով։

2.— Ջնջել բոլոր խորհրդային երկիրներու մէջ գտնուած Հօկերը (Թիֆլիզ, Մոսկուա, Խարքով, Սմբղանդ, Երեւան եւայլն), քանի որ ցարդ մեծ արդիւնք չեն տուած, եւ յանձնարարել որ այդ կազմակերպութիւնները տեղական բարեսիրական գործերու յատկացնեն իրենց գործունէութիւնը եւ դրամ չղրկեն Հայաստան։

3.— Միայն արտասահմանի մէջ պահել Հօկերը, ո՛չ թէ իբրեւ Հայրենիքի Օգնութեան կոմիտէներ, այլ իբրեւ խմբակցութիւններ, որոնք Երեւանի խորհրդային կառավարութեան քաղաքականութիւնը կը վարեն արտասահմանի մէջ, մանաւանդ իրագործելու համար այդ քաղաքականութեան գլխաւոր գիծը՝ պայքար Դաշնակցութեան դէմ։ Երեւան ոչ մէկ սանդիմ կը սպասէ արտասահմանի Հօկերէն։

ՀՐԵԱՆԵՐԸ ՍԵԼԱՆԻԿԻ ՄԷՋ

Ապրիլ 3ին Սելանիկի պատերուն վրայ փակցուած էին երկու տեսակ կոչեր։ Մէկուն մէջ, յաջորդ առտուան ժամը 10ին համար ժողովի կը հրաւիրուէին գործաւորները, որոնք որոշում մը պիտի տան քաղաքապետական գործերու մասին։ Իսկ երկրորդ կոչը, որ ստորագրուած է «Գործադիր մարմին», կը թելադրէ կառավարութեան «արտաքսել հրեայ կոմունիստները, որոնք վտանգաւոր են պետութեան համար», եւլն.։

Ընդհ. կուսակալը հրամայեց խիստ քննութիւն կատարել գտնելու համար այս երկրորդ թռուցիկին հեղինակները եւ յայտարարեց թէ, մտահոգուելու ոչինչ կայ։

Հրեայ համայնքին նախագահէն եւ երկու երեսփոխաններէ բաղկացած պատուիրակութիւն մը ներկայացած է ընդհ. կառավարիչ Գ. Գալէվրասին եւ բողոքած է կարգ մը անպատասխանատու մարդոց կողմէ հրեայ համայնքին հանդէպ կատարուած գրաւոր եւ բերանացի յարձակումներուն դէմ։ Պատուիրակութիւնը պահանջած է խստօրէն պատժել պատասխանատուները։

Ընդհ. կառավարիչը հրեայ համայնքին օրինապահութեան եւ ունեցած բարեմասնութեանց մասին կառավարութեան գոհունակութիւնը յայտնելէ վերջ, ըսած է պատուիրակութեան թէ՝ հրաման տրուած է ոստիկանական մնօրէնին, որպէսզի խստօրէն հետապնդուին եւ պատժուին հրեաներու դէմ պատերու վրայ փակցուած յայտարարութեանց հեղինակները։

ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔ (*)

ԱՌԱՋԻՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆԸ

(1864-1876)

Տասնըինններորդ դարու երրորդ քառորդին է որ, առաջին անգամ ասպարէզ կ'իջնէ, իբրեւ քաղաքական ու տնտեսական միջազգային ուժ, դեռ կազմաւորման շրջանի մէջ գտնուող բանուորութիւնը, Աշխատաւորներու Միջազգային Ընկերակցութեամբ։

Այս կազմակերպութիւնն է որ յետագային կոչուած է Առաջին միջազգային (La première Internationale), կազմելով առաջին հանգրուանը միջազգային բանուորութեան քաղաքական գործունէութեան։ 1864 էն 1927 երկարող շրջանը, այսպիսով, կը բաժնուի հինգ մասի։ Առաջին Միջազգայինը՝ որ կ'ունենայ տասներկու տարուան կեանք ու կը լուծուի 1876ին։ Առաջին Միջազգայինի լուծումէն յետոյ մինչեւ Երկրորդ Միջազգայինի կազմութիւնը կ'երկարի անորոշութեան շրջան մը։ 1889ին կը կազմուի Երկրորդ Միջազգայինը որ կը կազմալուծուի պարտուած Մեծ Պատերազմէն, 1914ին բանալով ազգային ատելութեանց ու յեղաշրջականութեան դարհուրելի շրջան մը։ Պատերազմի այս տարիներուն կը յաջորդէ, փոխանցման եւ վերահաստատման շրջան մը, որ կ'երկարի մինչեւ 1923, ծնունդ տալով Աշխատաւորական— Ընկերվարական Միջազգայինին (Internationale Ouvrière Socialiste) որ այսօր իր շարքերուն մէջ կը հաշուէ աւելի քան ութ միլիոն կազմակերպուած բանուորութիւն։ Բայց մինչեւ Ա. Ը. Մ.ի կազմութիւնը, Երկրորդ Միջազգայինը քաշկռտուած է, աւելի կամ նուազ անուանական գոյութիւն մը, ծնունդ տուած ըլլալով, իր մարմինէն անջատուած ուրիշ երկու կազմակերպութեանց. Մոսկուայի կարմիր Երրորդ Միջազգայինին եւ Վիեննայի Երկուքուկէս Միջազգայինին։ Ամբողջ աշխարհի աշխատաւորական կազմակերպութիւնները, մէկ Միջազգայինի ծոցին մէջ հաւաքելու յամառ ճիգերէն յետոյ, փորձուած արեւմտեան ընկերվարականներու կողմէ ու վիժած համախմբումներու հաստատական ու չիլ քաղաքականութեան հետեւանքով աշխատաւոր մարդկութեան պատմութեան այս խախտորոշ շրջանին, այսօր, մենք կը տեսնենք, երկու գլխաւոր կազմակերպութիւններ, իբրեւ ժառանգորդ Առաջին Միջազգայինին, որ կերպով մը կը ներկայացնեն անոր աջ եւ ձախ թեւերը՝ Աշխ. Ընկ. Միջազգայինը եւ Գ. Միջազգայինը։ Առաջինը, ըսինք արդէն, կը հաշուէ շուրջ ութ միլիոն անդամ։ Երկրորդը մէկուկէսը չանցնիր։ Բայց ի՞նչ է սա Առաջին Միջազգային կոչուածը։ Ո՞րկէ ծագում առած է եւ ի՞նչ նպատակներով։ Համառօտագրենք։

∴

Առաջին Միջազգայինը, ծնած է Բրիտանական կղզիներուն վրայ։ 1864 Սեպտեմբերի 28ին Լոնտոնի մէջ, Փրոֆ. Պիզլիի նախագահութեամբ գումարուած է մեծ միթինկ մը, որ որոշած է ստեղծել Աշխատաւորներու Միջազգային Ընկերակցութիւնը ու ատոր համար անուանած է յատուկ կոմիտէ. կոմիտէն չորս պատմական նիստերէ յետոյ, միաձայնութեամբ ընդունած է նոր կազմակերպութեան հիմնական ծրագիրը ու կազմուած յայտարարած է Առաջին Միջազգայինը։

Ա. Միջազգայինի կազմութիւնը կը զուգադիպի բանուորական շարժումէն կարեւոր զարգացման Անգլիոյ մէջ։ Այդ շրջանին, բացի բրիտանական կղզիներուն վրայ գոյութիւն ունեցող անջատ բանուորական խմբակցութիւններէ եւ Արհեստակցականներէ, եւրոպական ցամաքամասին վրայ չի տեսնուիր ո՛չ մէկ կարեւոր ընկերվարական խմբաւորում, 1848ի յեղափոխութեան յաջորդած ըլլալով սաստիկ յետադիմական տագնապ մը։ Մինչ այդ Անգլիոյ Արհեստակցականները (Trade-Unions) կը հասնին որոշ զարգացման։ Յետագայ տարիներուն Գերմանիոյ մէջ կը նշմարուի, բանուորական ընկերակցութիւն մը հիմնուած Լասալի կողմէ, որ հետզհետէ կը ստանայ կուսակցութեան բնոյթ։ Այսուհանդերձ, անգլիացի բանուորները, որ արդէն երկար ու դժուար կռիւներէ յետոյ, կրցած էին, տասը ժամուան աշխատանքի իրաւունքը եւ ընկերային որոշ օրէնքներ կորզել քաղքենի դասէն, ամէն պատճառ ունէին կասկածելու որ ցամաքամասի անկազմակերպ ու դերի բանուորութիւնը, կրնար վտանգաւոր մրցակից մը հանդիսանալ, իրենց յառաջընթացման։ Պատմութիւնը իրենց առջեւ դրած էր ճակատագրական երկընտրանք մը։ Կամ՝ կռուիլ քաղքենի դասուն դէմ՝ աշխատելով հաւաքել նո՛յն դրօշին տակ ու նոյն նպատակներով միջազգային բանուորութիւնը, եւ կամ՝ ազգային արտադրութիւնը պաշտպանել, ձեռք տուած քաղքենիներուն, եւրոպական նորագարդ ճարտարարուեստին դէմ։ Բանուորական համերաշխութեան մեծ զգացումի մը եւ քաղաքական յստակատեսութեան արդիւնք է այն շարժումը, որ մղած է Անգլիոյ բանուորութիւնը դէպի առաջին ճամբան։ Ու հոս է որ, պատմութեան խաւարին մէջէն, կը ցցուի մեծ գիտուն մը և դրապաշտ յեղափոխական մը՝ Քարլ-Մարքս, իր գործնական ու յստակ ընկերվարութեամբ ու մեծ պատգամով.- «Աշխատաւորներ, բոլոր երկիրներու, միացէ՛ք», ու կը բանայ մարդկութեան պատմութեան մէջ նոր դարագլուխ մը(*)։

Քարլ-Մարքս, 1864էն շատ առաջ, դեռ 1847ին Ֆ. Էնկէլսի հետ հրատարակած իր «Համայնավարական յայտագիր»ին մէջ (Le Manifeste communiste) կը պաշտպանէր արդէն բանուորական ուժերու հաւաքման գաղափարը։ Լաւ տեսնելով, որ ճարտարարուեստը իր կատարելութեան կը հասնի, բրիտանական կղզիներուն վրայ, 1850ին արդէն, կ'երթայ Լոնտոն ու զարմանալի չէ, որ իր կազմակերպական մեծ տաղանդին շնորհիւ, մենք զայն յետագային կը տեսնենք, Առաջին Միջազգայինին գլուխը։ Միջազգայինի համագումարներուն ներկայացուած շատ մը տեղեկագիրներ, արհեստակցականներու, համագործակցականներու, բանուորական օրէնսդրութեան ու աշխատաւորներու կրթութեան վերաբերեալ՝ կը կրեն իր տորոգրութիւնը։ Այդ շրջանին է նաեւ որ Քարլ-Մարքս սերտ կապ կը պահէ անգլիական արհեստակցականներուն հետ, որ կը յարին Առաջին Միջազգայինին։

Առաջին Միջազգայինը, յետագայ տարիներուն, չզգուշանալով զուտ տնտեսական աշխատանքներով, ձեռք կը զարնէ կենդանի գործի։ Այսպէս է որ բանուորութիւնը պայքար կը բանայ ի խնդիր ընդհանուր եւ հաւասար քուէարկութեան իրաւունքին։ Անգլիացի բանուորներու մասնակի յաջողութենէն յետոյ, շարժումը կը ծաւալի նաեւ Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ մէջ, ուր Միջազգայինի հետեւորդները, կռիւի կը մտնեն Նափոլէոնեան կայսրութեան եւ Պիզմարքեան սակաւապետութեան դէմ, անընդհատ աշխատելով բազմացնել արհեստակցականներու թիւը եւ արթնցնելով բանուորութեան դասակարգային գիտակցութիւնը։ Կը ծնին բազմաթիւ ու յաճախ լաւ կազմակերպուած գործադուլներ, գրեթէ միշտ ղեկավարուած Միջազգայինի հետեւորդներու կողմէ։

Կառավարութիւնները կը սկըսին լրջօրէն մտատանջուիլ, շփոթելով Միջազգայինը գաղտնի դաւադրական կազմակերպութիւններու հետ։ Հակառակ իր զգած լուրջ ու տարափոխիկ խանդավառութեան, Միջազգայինը կը մնայ միշտ զուրկ նիւթական միջոցներէ։ Բանուորական շարժման սկիզբները, աշխատաւորները դժուարաւ կը համակերպէին անդամավճարի դրութեան։ Առաջին Միջազգայինը եղած է զարմանալիօրէն աղքատ, նոյնիսկ չկրնալով պաշտօնաթերթ մը հրատարակել։ Գործադուլներու ատեն, անոր ընծայած օգնութիւնը գործադուլներուն եղած է շատ չնչին ու արդիւնք պատահական հանգանակութեանց։

Կուգայ 1871ը։ Ընկերվարական առաջին յեղափոխութեան տարին։ 1871ի ֆրանքօ-գերման պատերազմէն զարնուած փարիզեան բանուորութիւնը կարմիր դրօշակ կ'արձակէ Թիէռի հակաժողովրդականութեան դէմ։ Փարիզի համայնքը (Commune de Paris), ճակատագրական նշանակութիւն կ'ունենայ Միջազգայինին համար։ Ք. Մարքսի Միջազգայինի ֆրանսացի հետեւորդները զայն կը նկատէին կանխահաս։ Այսուհանդերձ Միջազգայինը կը խաղայ կարեւոր դեր, պարտութենէն յետոյ իր վրայ հրաւիրելով, յետադիմականութեան ամբողջ ատելութիւնը։ Իր մարմինը կը ճարճատէ։ Հալածուած պետութիւններէն՝ կը ճեղքուի հերձուածներու։ Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Սպանիոյ մէջ զօրաւոր հոսանք մը կը սկսի խորհրդարանային աշխատանքին դէմ, որուն կուսակից էր Մարքս, պայման նաեւ որ ընկ. կուսակցութիւնները պահէին իրենց դասակարգային բնոյթը։

Այս նոյն շրջանին է որ հակառակ հոսանք մը կը ստեղծուի անգլիական բանուորներուն մէջ։ Արհեստա-գործակցականները որ իրենց գլխաւոր պահանջները մասամբ իրագործած ըլլալ կը կարծէին, Միջազգայինի մէջ որոշ վտանգ կը տեսնեն, յետագային, խաղաղ ճանապարհով եւ արհեստակցական հողի վրայ ձեռք բերելիք իրենց յաջողութեանց տեսակէտէն։ Անոնք դէմ են զինուած ապստամբութեան ու Քարլ-Մարքս, այս երկու հոսանքներուն մէջտեղ, հետզհետէ կը կորսնցնէ ոտքի հողը, հետզհետէ լքուելով Միջազգայինի թէ ձախակողմէն, թէ աջակողմէն։ Միայն գերման Ս. Դ. կուսակցութիւնն է որ հաւատարիմ կը մնայ իրեն։ Լատին եւ Անգլօսաքսոն բանուորութիւնը կը մերժէ իր տեսակէտները։ Ու այսպէս է որ Առաջին Միջազգայինը, հետզհետէ կը կորսնցնէ իր հեղինակութիւնը, վերջնականապէս լուծուելու համար 1876ին։

ՎԱՀԷ ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

(*) Այս ընդհանուր խորագրին տակ, «Յառաջ»ի մէջ պարբերաբար պիտի խօսինք, ընկերվարութեան եւ աշխատանքի վերաբերեալ խնդիրներու շուրջ, մերթ տալով էջեր ընկերվարութեան պատմութենէն, մերթ անդրադառնալով այժմէական նիւթերու. Այս յօդուածները պատրաստուած ատեն նկատի պիտի ունենանք մասնաւորաբար մեր բանուոր ընկերներն ու երիտասարդ սերունդը։ Վ. Շ.

(*) Արդի ընկերվարութիւնը, որոշապէս կը ծնի Մարքսի վարդապետութենէն, ճշդելով յարմարելով քաղաքական ու տնտեսական նոր պայմաններու։ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը միայն ճիշդ կրնայ ըլլալ որ երբեք տառապէս մարքսիստ չէ եղած ու գոհացած է, մի՛շտ, անկեղծօրէն աշխատաւորական ու ընկերվարական ըլլալով։ Վ. Շ.

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՑՐ ԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէս զի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան։

ՆՈՐԷՆ ԴԷՊԻ ՀԻՒՍԻՍ, ԴԷՊԻ ԱՔՍՈՐ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ԵՐԵՒԱՆ, 12 Մարտ

Քսանըհինգ բանտարկեալներ Ռուսաստան կ'աքսորուին.— Ժողովուրդը կը խռնուի բանտին առջեւ.— Կեցցէ՛ մեր Հայրենիքը, անկցի՛ խորհրդային իշխանութիւնը. — «Մեր Հայրենիք»ը բանտէն դուրս, բանտին մէջ.— Թիֆլիսէն ալ...

Մարտ 3ին Երեւանի մէջ նկատելի կենդանութիւն եւ իրարանցում կը տիրէր. Ժողովուրդը խումբ խումբ դէպի բանտի կողմը կը դիմէր կ'երթային վերջին ճամբու բարովը ըսելու քսան եւ հինգ զոհերու, որոնք մէկ տարիէ աւելի տառապելով Չեկայի ու բանտի նկուղներուն մէջ, այժմ ալ աքսորի ճամբան կը բռնէին։ Երկար բանակցութիւններէ յետոյ, վերջապէս Ռուսաստանը հաւանած էր ընդունիլ հայ աքսորականները. Հայաստան աքսորավայր չունի՛։

Երբ Հոկտեմբերին Դաշնակցութեան դատավարութեան ժամանակ հանրային ամբաստանողը կը հարցնէր Սահակ Սահինանօսեանին

— Եթէ Դաշնակցականներդ անկախութեան էք ձգտում, մի՞թէ խորհրդային Հայաստանը ներկայիս անկախ չէ՞։

Այդ «ուժեղ» ու «անվիճելի» փաստին ամբաստանեալը միայն մէկ պատասխան կու տայ՝ Հայաստանը այնքան է անկախ, որ իմ յետեւում կանգնած սուինաւոր պահակը Ռուս է։

Չգիտեմ, այդ հեգնանքէն ղ. Երզնկեանը կարմրեցա՞ւ, թէ ոչ.— բայց Մարտ 3ին պէտք է որ այդ վիժուածքները իրենք զիրենք քիչ մը անյարմար ու փափուկ վիճակի մէջ զգային։

Ժամը 2ին բանտարկեալները խցիկներէն կը հանեն ու բակին մէջ կը դասաւորեն, կայարան տանելու համար։ Թէ ինչ կը կատարուէր ներսը, բանտի դուռը խռնուած ամբոխը չէր տեսներ. բայց անոր ականջին կը հասնէին բացագանչութիւններ «կեցցէ՛ մեր սիրուն Հայրենիքը, կորչի՛ն խորհրդ. իշխանութիւնն ու խորհուրդները, կեցցէ՛ ժողովրդի ազատ ձայնը, կորչի՛ դիկտատուրան, կեցցէ՛ դեմոկրատիան, կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»։

Ահա Չեկայէն բերին Հովսէփ Մուշեղեանը միացնելու աքսորականներու խումբին։ Այս այն Հովսէփն էր, որ 1926 Հոկտեմբերի դատավարութեան ատեն բողոքեց, թէ ինչո՞ւ զինք ալ չեն նստեցներ ամբաստանեալներու աթոռին վրայ։ Ան կը քալէր գլուխը վեր, հպարտ ու ժպտադէմ։ Երբ ներս մտաւ բակը, նորանոր հուռաներ, եւ ապա կը հնչէ «Մեր Հայրենիք»ի հզօր ձայնը. աքսորականներուն կը ձայնակցէին նկուղներուն մէջ մնացած բանտարկեալները։ Պարիսպները թնդացին երգէն. Չեկիստները զայրոյթէն ակռայ կը կճռէին։ Ցոյցը, գոռանքն ու սպառնալիքը անզօր կը մնան։ Ամէն մէկ գիտողութեան նոր «կեցցէ»ներով կը պատասխանուի ու նորէն կը հնչէ երգի ձայնը. այս անգամ «Զախորդ օրերը»...

Չեկայէն օգնական ուժեր կուգան, որովհետեւ խռնուած հասարակութեան մէջ ալ անհանգիստ շարժումներ կը նկատուին։ Նախապէս ամբոխը քարացած, ապշած կարծես էր. հիացումի արտայայտութիւնը սառած էր բոլորի դէմքին վրայ. միայն կիներն ու ծերերը կը հեկեկային. բայց աստիճանաբար, կարծես քունէն արթնցած՝ շարժում մը կը նկատուէր եւ յանկարծ դուրս կը պոռթկայ կուտակուածը, կատղած բացագանչութիւնները հոս կը մղեն պահակները, որոնք կը փորձեն ցրուել ամբոխը։ Ժողովուրդը կը հրէ երկաթէ փեղկերը։ Չեկիստներու համար շուար կացութիւն է ստեղծուած։ Ճար՞ չկայ, կը դիմեն խորամանկութեան։ Կը յայտարարեն թէ շուտով աքսորականները պիտի տանուին հին կայարան եւ ժողովուրդը թող երթայ այնտեղ սպասէ։ Ժողովուրդը մէկ մարդու պէս կը վազէ կայարանի ուղղութեամբ, յոյս ունենալով, որ վերջին անգամ կը տեսնէ ազատութեան դրօշակիրները։

Բայց ժողովուրդին հեռանալէն յետոյ, աքսորականները կը տանին... դէպի նոր կայարան, ուր պատրաստ կառախումբը կը սպասէր։

Եւ երբ գնացքը սրընթաց կ'անցնէր հին կայարանի մօտէն, սրտատրոփ սպասող ժողովուրդը միայն «Մեր Հայրենիք»ի խրոխտ ձայնը լսեց։

Հոգեմեքենան ուժգին սուլեց ու քանի մը վայրկեանէն անհետացաւ հազարաւոր աչքերէ։

Թիֆլիսի մէջ ասոնց պիտի խառնեն այնտեղի բանտարկեալները։ Այսպէսով շուրջ քառասուն հոգի կ'երթան միանալ այն հարիւրներուն, որոնք քանի մը տարիէ ի վեր կը վայելեն հիւսիսի արքի հիւրասիրութիւնը...։

Ընթերցողին կը թողում խորհիլ ու դատել։

Ճիշդ է, ընկեր Երզնկեան, «Անկախ Հայաստան»ի ջատագովները [illegible] կ'երթան դէպի սառնամանիքները։

Ը.

ԿԵԱՆՔԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

(Թղթակցութիւն Պուքրէշէն)

Ռումանահայ որբանոցը վերջնապէս հաշուեյարդարի ենթարկուեցաւ երեք տարուան անփառունակ գոյութենէ մը յետոյ։ Որբերը զրկուեցան իրենց ծնողքներուն եւ պարագաներուն, մասամբ ալ զետեղուեցան արհեստաւորներու մօտ իբր աշկերտ։ Որբերէն որդեգրուածներուն թիւը հինգը չանցնիր։ Որբուհիներուն մէջէն երեք հոգի ալ ամուսնացան ցարդ։ Թեմ. Խորհուրդը իր վերջին նիստին մէջ կարգեց Քննիչ Յանձնախումբ մը՝ Որբանոցի Կեդր. Վարչութեան երկու տարուան հաշիւները քննելու համար, եւ կազմեց ուրիշ Յանձնախումբ մըն ալ, որ պաշտօն պիտի ունենայ հսկողութիւն ի գործ դնելու ցրուած որբերուն վրայ՝ որոնց թիւը քսունէն աւելի է, մեծ մասամբ կօշկակարներու մօտ դրուած իբր աշկերտ։ Անոնցմէ հինգը ինքնապահ են արդէն։

Առնէ մը ի վեր Ֆրանսայէն հոսանք մը կայ դէպի Ռումանիա։ Ու եկողներուն մեծ մասը օրինական դժուարութեանց կը հանդիպի, որովհետեւ ռումանական իշխանութիւնները կը մերժեն անոնց բնակութեան պայմանաժամերը երկարաձգել եւ անոնց իրաւունք տալ իրենց արհեստը ի գործ դնելու։

Անցեալ շաբթու Լիոնէն Հաճըրի ֆըքսինէ շոգենաւով եօթը Հայեր եկան Քոսթանցա ու արգիլուեցան ցամաք ելլելու։ Շոգենաւը զանոնք հոս պիտի դարձնէր Ֆրանսա՝ Պրայլա հանդիպելէ յետոյ, եթէ պատահմամբ Պրայլա չգտնուէր Ռումանիոյ Հայոց Միութեան նախագահ Պ. Արմ. Մանիսալեան եւ հրաման չստանար ցամաք ելլելու։ Ռումէն իշխանութիւնները թոյլատու կ'ըլլան միայն անոնց հանդէպ որ ներքին նախարարութենէն մասնաւոր հրաման ստացած են Ռումանիա մտնելու։

Այս պարագան լաւ կ'ըլլայ որ գիտնան Ռումանիա գալ ուզող մեր հայրենակիցները։

ԻՆՉ Կ'ԱՆՑՆԻ ԿԸ ԴԱՌ… ԱԹԷՆՔԻ ՄԷՋ

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Աթէնք, 4 Ապրիլ

Պատմ. ժողովի առաջին նիստէն յետոյ, որու ընթացքին խորդ վարչութեան տեղեկագրի քննութեան համար ընտրուած քննիչ յանձնախումբ մը, գումարուեցաւ եւ երկրորդը, 1927 … 3ին։

Քննիչ յանձնախումբի … անդամները տեղեկագիրը քննելէ յետոյ, զայն գտած էին … ցուցիչ։ Տարբեր տպաւորութիւն մըն ալ չէինք սպասեր … քանի որ ծանօթ չորսերը կը … կանին այն հաշուեւոր խմբակցութեան, որ գիշեր մը, … մէջ գաղտնօրէն ծնունդ … էին հաշուեւոր «վարչութիւն»…

Քննիչ Յանձնախումբի … գերորդ անդամը, Պ. Եղիազարեան … առանձին տեղեկագրով մը … տիկ հարիկ վեր առած էր … չութիւնը» կոչուած մարմին … թական եւ յարաբերական … կարութիւնները։ Եւ … թական գործին լքումը, ծանր … պով պարտաւոր էր վարչութի… ու անոր խրատուիլակները։

Տեղեկագրին շուրջ գրուած… ը լսելէ յետոյ ժողովականներ… իրենց կարգին եւ մեծամասնութեամբ պարսաւեցին վարչութիւնը, Ազգ. եւ յարաբերական … ուր աշխատանքները … տարբեր «բարձր» քաղաքական… թեան մը հետեւած ըլլալուն համար։

… յուշագիր … նուած էին դիւանին՝ բողոք… չութեան դէմ Ռ… յուշագիր մը ունէր կրթական … ծին, իսկ Պ. Թորգոմի յուշագ… ինչպէս կը տեղեկանամ, կը … դէր հետեւեալ խորագրը … նշանաւոր «Համայնավա… թեան հետ կամ համայնավա… թեան դէմ»։ Պատգամաւոր… Լեւոնեան Ալիքսանեանի յուշա… ը, որ կը բողոքէր … «Ժողովրդական» խմբագր… բեմէ աքսորի դատապարտ… քան եւ մէկ դաշնակցական… ցանկին մէջ գրած ըլլալուն … մար եւ կը պահանջէր … գոհացում։

Հոս տեղն է յիշել որ … վարչութիւն-եռապետութիւնը … շատ անվայել եւ հակօրինական … ներով լեցուն տեղեկագրին մէջ … խոստովանէր որ ինքը գիտ… կատարած է կառավարութ… պատժել եւ աքսորել … մար երկու տասնեակ դաշնակ… կաններ, իբրեւ «հակահեղ…» «Թրքոֆիլներ» եւ «Թարշ… ռոներ»։ Եւ այս բոլորը … ազգ. իշխանութեանց … պատուութեան փրկութեան …

Նոյնքան տեղին է յիշել … աքսորի դատապարտուած … տասնեակ անձերուն մէջ … տասնեակ դաշնակցականներ … յին, մինչդեռ մեծ մասը … կանար չէզոք եւ բանուորներ … անոնցմէ մին, օրինակի համար, Լեւոնեան Ալիքսանեան, … հնչակեան մը, որ բողոքած … գոհացում կը պահանջէ։

Ինչպէս լուր, ժողովական… քառ կարգի ըլլին գիտոր… ներ վարչութեան այն տեղեկ… րին շուրջ որ կը խոստովանէր … թէ իրենք ազգ.-պարտականութ… նկատած են Անաֆի աքսոր… քանի մը հայ համայնավար… րուն օգնել եւ այս օգնութ… այնպիսի անձերու, որոնք … վարութեան ուշադրութեան … ռարկան եղած եւ անոր … նովը աքսորուած էին։

Ինչպէս կը տեսնուի, …

...ակառակաց սիրաքանութիւններ ...ն բռած համայնավարութեան ...ան, մոռնալով նոյնիսկ եւ... ...րը փրկելու համար գոնէ յու... ...գիր մը յանձնելու կառավարու... ...թեան բողոքող Նոյ. 29ի առ... ...թր. բիվէլի թատրոնի մէջ ...ած համայնավարական հրա... ...րական գոյքին համար։

...ու միայն չէն բողոքած ...այ անհնարագիր Մայլըմեանն ...ու իր արբանեակներէն Աղասա... ...ան եւ խոյեան ներկայ եղած ...ն հոն, ազգային բնոյթ տալով ...ատարուած այդ վտանգաւոր ...ներկայացուցիչներուն։

Այս բոլորը ընող վարչութիւն ...մը որ եւ է իրաւահարութիւն չէ ...ունեցած կառավարութեան մա... ...համար երկու տասնեակէ ...նելու ազգայնական եւ մտաւո... ...ական հայրենակիցներ, իբրեւ ...բան վտանգաւոր մարդեր։

Բայց այս նիւթերը շօշափ... ...ուած ժողովականներու մեծ մա... ...զ կողմէ, որոնց գէմ, սակայն, ...վարչութեան» վարիչը, Աղասեան, ...ջրգաւ պատասխան տալ, չկրցաւ, ...այ գոհացաւ պատի պատ բաներ ...ելով եւ գլուխը քարէ քար ...թնելով։

Եւ երբ գաշնակցական ժողո... ...կաններէն Պ. Գըլըճեան սկսաւ ...կարգին իր բանկերը գրաւոր ...րբայլ, որուն մէջ ժողովականը ...կարուակեր վարչութեան ոճրա... ...ին եւ զաւաճանական գործու... ...թիւնը, յանկարծ Աղասեան ...իր նորին զգացումներու վրայ։ որ... ...ուն եւ Քչեմ կրնար մտիկ ը... ...ը ըսելով ժողովասրահէն խոյս ...ու՝ իրեն հետ քաշելով նաեւ ...ալ բայուկը, Եսայեանը՝ Դի... ...ի ատենապետին ազդարարու... ...ան հակառակ, այս երկուքին ...հետեւեցան նաեւ քանի մը փան... ...ներ, որուն վրայ գիւանը ...ստիպեցաւ ժողովը փակել, հրա... ...ով խոստովանելէ յետոյ որ ...մը խանգարողները եղան Ե... ...եան եւ Աղասեան եւ քանի մը ...թիւններ, մինչդեռ լուծելի ...մը կային որ հարցեր կային ...ջանի վրայ, ինչպէս՝ օրինակի ...համար կրթական հարց, Պ. Թոր... ...ին եւ Ալիքսանեանի յուշա... ...եւ վարչութեան ընտրութիւն։

Ժողովը փակուելէ վերջ, գուր... ...եկեղեցիին բակին մէջ շարու... ...ցան անպաշտօն վիճաբա... ...թիւններ, որոնցմէ յայտնի ...եւար որ ժողովականներու մե... ...մասնութիւնը կը դատապար... ...Աղասեանը, ժողովը խանգա... ...ելուն համար։

...ոք շատ մը պատգամա... ...ներ կ'ըսէին

Եղբայր, գաշնակցականները ամենայն պաղարիւնով անցեալ շաբթու մտիկ ըրին իր գանգիկ եւ աղտոտ լեզուով խմբագրուած տեղեկագիրը, ինչո՞ւ համար ինքը մտիկ ընել չուզեց մանաւանդ որ մարդիկը իրաւունք ալ ունին, քանի որ պարապ տեղը քսան եւ հինգ օր րանտարկուեցան։

Կարճ խօսքով, պատգամ. ժողովին երկրորդ նիստը գրական արդիւնք մը չունեցաւ։ Կը մնայ սպասել երրորդին։ Որոշ է սակայն որ ուժեղ հոսանք մը կայ քանի մը հրէիցներու։ Այս հոսանքին միացած կ'երեւին նաեւ ռամկավարները, որոնք պէտք եղած գասերնին առին երկու տարուան իրենց սիրաքանական շրջանին։

ՄԱՐԳՈՒՍ

ՊԱԹՈՒՄԷՆ ԱՆՑԱԾ ԱՏԵՆ

Գերմանացի գրագէտ Պէրնարտ Քէլլէրման, որուն Թուրքիոյ եւ Կովկասի մասին տպաւորութիւնները թարգմանեցինք վերջերս, «Իզվէսթիա»յի մէջ կը հրատարակէ հետեւեալ հատուածը.—

«Բաքինսկի Ռաբոչիյ» թերթի աշխատակիցը հարցուց ինծի.

«Բագուն սիրեցի՞ք։ Ի՞նչ տպաւորութիւններ ստացաք այս քաղաքէն։

— Շիտակն ըսեմ, ես ժամանակ չունեցայ ծանօթանալու Նոր Ռուսիոյ հետ։ Պաթումի մէջ ամբողջ մէկ օր կորսնցուցի մաքսատան մէջ։ Բագուի մէջ նոյնպէս երկու օր կորսնցուցի բնակելու թոյլտուութիւն ձեռք բերելու համար։ Այժմ ալ արդէն երկու օր է կ'աշխատիմ ստանալ վերադարձի վիզէ։ Կ'անցնիմ հիմնարկութենէ հիմնարկութիւն, մէկ պատուհանէն միւս պատուհանը։ Ամէն տեղ ինծի կը ներկայացնեն հարցարաններ եւ ստացականներ։ Այսօր կը խորհէի այցելել Թուրք կիներու ակումբը, ուր հրաւիրուած էի անոնց կողմէ։ Բայց անցագրային դժուարութիւններու պատճառաւ չկրցայ մտադրութիւնս կատարել։

ՆՈՐ ԱՐՇԻՆ ՄԸ. — Պրէսլաւի (Գերմանիա) ոճրադատ ատեանին առջեւ դատուեցաւ նշանաւոր գող մը, Խօզէֆ Պարալէս, որ եօթը տարուան մէջ 2,000 տեսակ գողութիւն կատարած է եւ կոտրած է գողերու բանուկութեան մրցանիշը։ Ընդհանրապէս կը կողոպտէր դպրոցները, եկեղեցիները եւ ժողովարանները։ Մօտ 200 զոյգ ոսկեղէն ակնոցներու հաւաքածոյ մը շինած է։

Դատարանին մէջ, գողը պատասխանած է նախագահին թէ, բոլոր այդ գողութիւնները կատարած է միջելով իր սովորութենէն, որ արհեստ դարձած է իրեն համար։ Եւ, պարզապէս իբրեւ արհեստաւորի, խնդրած է որ թեթեւ պատիժ տրուի։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐԸ

Փարիզի Աղքատախնամ ընկերութիւնը հրատարակած է իր 36րդ տարեշրջանի (1926, գործունէութեան ընդհանուր հաշուեկշիռը, որմէ կը տեսնուի թէ 1926 տարուան ընթացքին Աղքատախնամի ընդհանուր հասոյթը եղած է 112,912 ֆրանք, գոյացած հետեւեալ կերպով. Ա.— Տարեկան անդամավճարներու մէկ մասը, 7461 ֆրանք։ Բ.— Տարեկան պարահանդէսէն՝ 34032 ֆր. 80 սանթիմ։ Գ.— Տաքիր Թահրապէյի ներկայացումէն ընկերութեան ինկած բաժինը՝ 3424 ֆր.։ Դ.— Կտրօն եւ տոկոսներէ գոյացած 1565 ֆրանք 35 սանթիմ։ Ե.— Նուիրատուութիւններ՝ 51730 ֆրանք։

Այս վերջին գումարէն 10.460 ֆր. ծախսուած է Աղքատախնամի պաշտօնատեղիին նորոգման, կահաւորման եւայլն համար, եւ որ հայթայթուած է երկու բարերարներու կողմէ այդ մասնաւոր նպատակաւ։

Անցնելով ծախսերու գլուխին, կը տեսնուի, որ ընդհ. ծախք եղած է 109,077 ֆրանք 85 սանթիմ, հետեւաբար 1926 դեկտ. 31ին ընկերութիւնը պատրաստ կ'ունենայ 3834 ֆր. 15 սանթիմի գումար մը։

Ծախսերու ամենամեծ բաժինը յատկացուած է օգնութեան գործին, 83890 ֆրանք 70 սանթիմ, տասներկու ամսուան ընթացքին, ամսական վերի վերոյ միջին հաշուով 7000 ֆրանք։

Նպաստ տրուած է հետեւեալ կերպով.—

Ա.— Մնունդ եւ բնակարանի վարձք Պուլվար Ժուրտանի կայանի գաղթականներուն։

Բ.— Բնակարանի վարձք Տամէմի կայանին եւ անկէ դուրս գտնուող ընտանիքներու։

Գ.— Դրամական անմիջական օգնութիւն գաւառներէ եւ հեռաւոր վայրերէ (Սէնթ Էթիէն, Թուլուզ, Արտէշ, Լիոն, Սէն-Շամօն եւն. եւն.) եկող գաղթական եւ անգործ ընտանիքներու։

Դ.— Պատահական օգնութիւններ՝ հիմնուելով հայ եւ օտար բժիշկներու պաշտօնական յանձնարարութեանց վրայ, կաթի եւ մնդեղէնի անհրաժեշտ նիւթերու հայթայթումով։

Ե.— Փարիզի եւ արուարձաններու զանազան հիւանդանոցներու մէջ գտնուող տասնէ աւելի հայ աղքատ ծննդաբեր կանանց զանազան նպաստներ տրուած են։

Ընկերութիւնը նախապէս ծկամուտներուն մեծ մասը ստիպուած էր յատկացնել Պուլվար Ժուրտանի մէջ պատսպարուած հայրենակիցներու սնունդին եւ բնակութեան։ Աղքատախնամը անոնց մէկ մասը փոխադրեց Աղքատախնամի գրասենեակին մօտիկ պանդոկի մը մէջ, վճարելով բնակարաններու վարձքերը, բազմանդամ ընտանիքներու եւ հաշմանդամներու ալ ամսական նպաստ մը. այս կերպով, շուրջ 30 հոգիէն 3 անկարներ միայն կը մնան այսօր Պուլվար Ժուրտանի կայանին մէջ։

Փարիզի եւ այլ շրջակայ կեդրոններուն մէջ ընկերութիւնը կը վճարէ 60 բազմանդամ ընտանիքներու սենեակներու վարձքերը, մասամբ ամբողջ, մասամբ կէս։

Մարսիլիա մեկնիլ ուզող 240 կարօտ անհատներ ընկերութեան դիմելով կէս տոմսակ եւ ճամբու ծախք եւս ստանալով մեկնած են քաղաքէս։

Աղքատախնամի ներկայ տարուան գործունէութիւնը աւելցաւ գործազրկութեան հետեւանքով անգործ մնացած 300ի մօտ գործաւորներու եւ ընտանեաց դիմումներուն պատճառաւ։

Աղքատախնամը առջի օրէն իսկ՝ ծրի տաք կերակուրի դրութիւնը հաստատեց իր պաշտօնատեղիին մէջ եւ օրական 80—120 գործաւորի հացտաք ապուր եւ միս մատակարարել սկսաւ։ Տաք կերակուրի այս դրութիւնը կը շարունակէ եւ անոնք որ ծեր եւ կամ պզտիկ զաւակներու տէր են եւ չեն կրնար մինչեւ Աղքատախնամի պաշտօնատեղին երթալ, անոնց ալ հացագին եւ կաթագին կը մատակարարուի յետ քննութեան եւ կարելի եղած սահմանին մէջ։

Բացի ճաշի սպասարկութենէն, օժանդակած է նաեւ Ալֆորվիլի, կօնէսի, Վիլէ-Լը-Պէլի, կարկանի, Մարսէյլի հայ գաղթականներուն՝ իր անդամներէն երկու հոգի անձամբ նոյն տեղերը ղրկելով ու յետ քննութեան նպաստ բաշխելով։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐՈՒՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

«Յառաջ»ի Մարտ 3ի թիւին մէջ, թղթակից մը, Վահէ, կարգ մը հարցումներ ուղղած էր, ազգային եւ անհատական գործեր իրար խառնելով։ Կը փութամ պատասխանել կացութիւնը լուսաբանելու համար.—

Նախորդ քարտուղարը գործէ քաշուած ատեն, վարչութիւնս ազդեր փակցնելով, ֆրանսերէն, հայերէն թղթակցութեան եւ կրկնատոմար բռնելու կարողութիւն ունեցող քարտուղար մը փնտռեց ամսական 500 ֆր.ի գումարով մը, երբ այս *խղճուկ* պատառին մէկ մարդ իսկ չներկայացաւ։ Պալաքեան եպսկ.ի եւ վարչութեանս թախանձանքին վրայ էր միայն որ՝ Պ. Մ. Ադամեան մինչեւ կէսօր ազատ ըլլալու պայմանաւ ընդունեց առժամաբար, ու բոլոր թղթակցութիւն, վկայագրերու խմբագրութիւն, գործակատարութիւն եւ ազգային տուրքի հաստատութեան աշխատութիւնները արժանաւորապէս տանելէ յետոյ, իր պաշտօնավարութենէն առջի հաշիւնելն ալ կանոնաւոր կրկնատոմարի վերածեց, եւ բոլոր հաշիւները եկեղեցիին պատը կախելէ յետոյ հրաժարեցաւ։ Ցոյն հաշիւէն, ամէնքն ալ տեսան թէ՝ նախորդ վարչութեան իրեն յանձնած 1300 ֆրանքին եւ մէկ ծերունի քահանային փոխարէն, ներկայ վարչութիւնը իր մէկուկէս տարուան գործունէութեան կարճ ժամանակամիջոցին մէջ, նախորդ լ եղծուկ վիճակէն, հետզհետէ Առաջնորդարանի մը համգամանքին բարձրացուցած է ու կը պահէ, այո՛, հոգեւոր հովիւ մը, երկու քահանայ, քարտուղար, ուսուցիչ, հաւաքիչ, դպրապետ ու ժամկոչ։ Վարչութիւնս ասոնք ունենալը իրեն պարծանք ու պատիւ կը սեպէ։ Եթէ խղճի խայթ մը ունի, անոնց անբաւական վարձատրութիւնն է, ո՛չ թէ զանոնք պահելը։ Վաճէները աւելի լաւ գործ մը կատարած կ'ըլլան, եթէ, փոխանակ ընտանիքի զաւակներու տէր, ուսուցիչ-հաւաքիչի մը ամսական տրուած 400 ֆրանքը քննադատելու, իրենց ազգային տուրքը վճարեն, որպէսզի ազգային աշխատաւորները աւելի լաւ վարձատրուին։

Գալով մեր անձնական գործին, եռապետութեան եւն. մենք մեր անձնական գրասենեակին մէջ երեք ընկեր կը զբաղինք առանձին երեք ճիւղերով, առեւտրական, ապահովագրական եւ իրաւաբանական։ Այս երեք ճիւղին համար ալ կառավարութեան հարկ եղած տուրքերը վճարած եւ արտօնութիւն առած ենք, պէտք չունինք ոչ գործակալ պահելու, ոչ գաղտնի սակարկութիւն ընելու. այս ճիւղերուն վերաբերեալ ամէն գործ բացայայտ կը սակարկենք եւ կը ստանձնենք։ Եւ մեր Ազգ. Միութեան անդամակցութիւնը քնաս միայն կը պատճառէ մեր անձնական գործերուն, մանաւանդ Լիոնի մէջ՝ որ չունի բարեկեցիկ դաս, այլ գործաւորներ եւ անգործներ միայն։

Ի դիմաց Ա. Մ. Կեդր. Վարչութեան Ատենապետ
Լիոն 7 Ապրիլ *Մ. Ն. ՓԱՓԱԶԵԱՆ*

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅՍ ՍԷՐՍ ԻՆՁ ԲԱՒԱԿԱՆ Է.— Օտէթ Լուի, կարուհի, անփորձ աղջիկ մ'է գեղանի։ 20 տարեկան էր, եւ այդ՝ բաւական էր, հիւսելու համար սիրոյ անվե՛րջ երազներ։ Մանկունակ ու անմեղ սէր մը թեւ առեր՝ իր սիրտն էր իջեր։ Թաղին մէջ, Պէպէ տը Մօնփարնաս կը կոչէին զինք, որովհետեւ գեղեցիկ թռչնիկ մըն էր, որ մէկ խաղ գիտէր։ Հրամմեցէք, մտիկ ըրէք իր մէկ հատիկ այդ սիրոյն երգը։

Զինացի ուսանող մը, Փօլ Թի, գեղին ոչինչ մը, սէր կապեց մեր թռչնիկին, եւ երկուքը մէկ՝ երգեցին, — Զի՛ն, Զի՛ն, Զի՛ն։

Դեղին ոչինչը լաւ կը զարպասէր.

—Կըսիրե՛մ, քե՛զ, ո՛վ անտառի ծաղիկս, հովիտներու՛ս շուշանս Դո՛ւն՝ վայրի վարդ մը, չեմ գիտեր թէ ինչպէս պէտք է քաղել քեզ, որովհետեւ փշարգել չունիմ։ Մտիկ ըրէ ինծի, երթա՛նք փռփռուրէ անկողինին վրայ, որպէսզի քեզի տամ իմ սիրտիս բաժակը։ Թարթիչներդ կը թըպրտան թիթեռնիկներու պէս եւ աչքը կը խաղայ աչքերուդ մէջ։ Նայուածքնե՛ր, որ կը փախչին, դէպի ո՞ր հորիզոնները կ'երթան անոնք, հոգի՛ս...

Եւայլն եւայլն։ Եւ Օտէթ Լուի գինովցած, Զինացիին շրթներուն յանձնեց իր փոքրիկ մարմինը, որ կը դողդղար ծաղիկի բարակ ցօղունի մը նման։

Պէպէ տը Մօնփարնաս հիմակ կը կոչուի Մամա տը Մօնփառնաս։

Իսկ Զինացին ձանձրացած է, եւ չի սիրեր հայր կոչուիլ։

Առտու մը, Պէպէ տը Մօնփարնաս, — որ աշխարհ եկած էր միայն սիրելու համար,—երկտող մը գրեց իր «սիրելի դեղին մարթին»։ — Մնաս բարո՛վ, երբեմն մտածէ վրաս, որ անքա՛ն խորունկ սիրեցի քեզի։ Կը մեռնի՛մ, զի այս իմ սէրս ինծ բաւական է»։

Մօնփարնասի թիթեռնիկը երկինք չուած էր։

Ֆրանսացի լրաբերը, այս առթիւ, ցաւ կը յայտնէ թէ այս չինչինները, — Զինացիները — շա՛տ ֆրանսուհիներ գլխէ հանած են։

ՄԱՐԴ ՄԸՆ ԱԼ ԱՅՐԵՑԱՒ.— Լիմօժի մօտ, Փէյրէթ գիւղակին մէջ, ութսունամեայ ծերունի մը, Փիէր Տիւկէ, ուժաթափուած էր արդէն։ Անցեալ օր ինկաւ վառարանին մէջ եւ այրեցաւ, ածխացաւ։

ԿԱՏՈՒՆԵՐՈՒՆ ԼԱՒ ՆԱՅՆՑէՔ.— Պօսթընի արուարձաններէն Ռօքսբըրիի մէջ մարդ մը դատապարտուեցաւ 15 տոլար տուգանքի, որովհետեւ անօթի կը ձգէր իր տունին փիսիկը։ Դատարանը որոշած է նաեւ որ կատուն յանձնուի կենդանիներու պաշտպան ընկերութեան։

ՄԻ՛ ՎԱԶԷՔ ՄԷԹՐՕՅԻՆ ՄԷՋ. — Ժիւլ Լը Քօհէ՝ Շօսէ տ'Անթէնի մէթրօյին մէջ, աճապարելով իջաւ սանդուղներէն, ինկաւ, գլուխը զարնուեցաւ քարերուն։ Գանկոսկրը կոտրած ըլլալով, փոխադրուեցաւ հիւանդանոց։ Վիճակը ծանր է։

Նօթր-Տամ-տը-Շանի Նօր-Սիւտի կայարանին մէջ Տիկ. Շառլօթ Ֆօնթընէ նոյն ձեւով վիրաւորուեցաւ։

ԿԱՌԱՊԱՆԸ. — Կառապան Լուի Փէրիէ Սէն Քլուի մէջ կառք նստած՝ կը քշէր ձիերը։ Յանկարծ պախուրը ելաւ ձիին վիզէն։ Շտկելու համար ծունկի եկաւ, ծռեցաւ, երկնցաւ։ Յանկարծ ինկաւ գետին։ Իր կառքին ետեւէն արագօրէն կուգար ուրիշ կառք մը, որ կոխոտեց և անցաւ վրայէն։ Խեղճ կառապանին ոսկորները կոտրեցան։ Անմիջապէս փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, յուսահատական վիճակի մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (13)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

* * *

...ոնուս պէյ իր քարտուղարին ...պասէր։

— Ներքին խմած է, թշուառ...ը, կ'ըսէր ինքնիրեն։

...ինչպէս Ահմէտ երեւցաւ։

— Աղէկ եկար, աւանակ, պա... ...պետը, ուրկէ՞ կուգաս։

— Ցունէս, պատասխանեց Ահ...։

— Առանձին չէիր անշուշտ եւ ...րէն պզտոր հաշիւներ մը կար...դրելու վրայ էիր։

— Թէտ գրութեան մը կը ...ասէի։

— Ի՞նչ կը նշանակէ այդ ...լխարներէն։

— Լատիներէն է, մի յամա... ...բան չգիտի հասկնաս։

— Նոր բա՞ն կայ

— Այո, նորութիւն եւ շահեկան

— Մտիկ կ'ընեմ։

— Նախ խրատ մը. հակէ Իւսէնին վրայ, ինչպէս կը հսկես յարդէ գեղի մը առջեւ կրակին վրայ։

— Զիս կը խաբէ՞, ուրեմն *(?)* *թուրքը, ակաները եւ կռուփը սեղմելով։*

— Ո՛չ, խեղճ կինը, բանէ մը չի կասկածիր։

— Սպառնալիքի տա՞կ է։ խօսէ՛, եթէ ոչ կը խեղդեմ քեզ։

— Զիս անմիտ կը նկատես բայց ինծմէ աւելի խորամանկ չես

— Ինծի նայէ, քաղաքավար եղիր, կարծես ես ըլլայի քու քարտուղարդ։

— Մտիկ ըրէ որ խնդաս։

Եօնուս պէյ, որ իր մեզաակցին գալէն ի վեր ոտքի վրայ կեցած էր, աթոռ մը առաւ, եւ ոտքը ոտքին վրայ դրաւ։

Ահմէտ շարունակեց

— Ինչպէս արդէն նախատեսած էի, Շառլ Ցիւվալ, կամ եթէ կուզես Զաքարիա Թ̣թոլէմայիս՝ խենթի պէս սիրահարուած է կնոջդ։

— Ո՞վ է որ զիս պիտի խնդացնէ։

— Կը զարմանա՞ս

— Չեմ ուզեր որ Իւսէնին սիրահարուի։

— Հոգ մի ըներ, շատ չի ճար այդպէս։

— Կը յուսամ, եթէ ո՛չ, ես միայն պիտի շահիմ մրցանակը։

— Ուրեմն, անոր տառանաւորներ գրեց։

— Կարդա՞ց։

— Ո՛չ, ես կարդացի. լաւ բաներ են, որքան որ կրցայ գատել եւ մանաւանդ շատ պաղշաճ։

— Ընգամ մըն ալ ինծի կարդա՛։

— Հին յունարէնով գրուած են։

— Ցեանել կ'ուզեմ։

— Ոտանաւոր ըսածդ չի պահուիր. երեք հարիւր տող էր։ Միտքէդ իսկ մի անցըներ որ գոց ըրած կ'ըլլամ. մինչեւ վերջին տողը անգամ չկարդացի.

— Անցնինք ուրեմն շարունակութեան.

— Շարունակութիւնը պատասխանն է։

— Իւէնը պատասխանե՞ց։

— Ան չէր կրնար պատասխանել բանի մը որ չէր կարդացած։ Այս պատասխանը ամբողջովին իմս է՝ ահա։

Եօնուս պէյ գայն կարդալէ յետոյ, ըսաւ.

— Կատարեալ

— Հիմա հասկցար անշուշտ թէ՝ ինչո՞ւ պէտք է որ հսկես կնոջդ վրայ պէտք չէ որ իր սիրահարին հանդիպի։ Եթէ գիւտուածը այնպէս բերէր որ, անոնք խօսին նամակներու վրայ, որոնց գոյութիւնն իսկ կինդ կ'անգիտանայ, օրը կ'ըլլենք։

— Իւէնը չպիտի տեսնէ Զաքարիան, կ'ապահովցնեմ քեզ, նոյն իսկ եթէ ստիպուիմ արգելափակել։

Ահմէտ հանդարտած՝ վերսկսաւ.

— Հիմա քեզի պիտի կարդամ Ցիւվալի կողմէ Իւէնի ուղղուած երկրորդ նամակ մը, մէկ պայմանով սակայն, որ հանդարտ մնաս։

— Կը մնամ։

Ահմէտ կարդաց.

«Տիկին,

Ձեր պատասխանը՝ թէեւ կարճ, անհուն ուրախութիւն պատճառեց ինծի։ Վերջապէս, այս աշխարհի մէջ, հանդիպեցայ սրտի մը որ կարեկցեցաւ իմ ինծիս. հրեշտակ մը՝ իր թեւերով կը պահպանէ խեղճ աքսորական մը։

«Ինքզինքս բոլորովին կը յանձնեմ անոր որ կը զիջի ինծի շնորհել իր մտածումն բոպէ մը, անոր որուն համար ամէնէն յարգելի զգացումները կը տածեմ, կ'ուզեմ աւելի յուզիչ, աւելի ճիշդ, աւելի կատարեալ բառով մը որակել զիս, խանդավառող խոր զգացումը։

«Պէտք չէ որ եւ է գաղտնիք պահեմ ձենէ, որ առկից յետոյ ամէն ինչ էք ինծի համար։ Ես ալ միայն ես պէտք է ըլլամ, միայն անոր համար։

«Ֆրանսացի չեմ. Շառլ Ցիւվալ չեմ կոչուիր. ձեզի պէս, ես ալ Ասիոյ գեղեցիկ երկինքին տակ ծնած եմ։ Ես ալ ձեր արիւնէն եմ, ձեր ցեղէն ձեզի պէս ես ալ մէկ զաւակն եմ այն Յունաստանի, հայրենիքը բոլոր հայրենիքներուն նախասիրուած հողը ան գեղեցկութեան, որուն ամէնէն կատարեալ արտայայտութիւնն էք դուք»։

(Շար.)

գործէ, պատերազմական ճարտարարուեստն է։ Ո՛չ միայն մամուլին արգիլուած է այս տագնապին մասին խօսիլ, այլ իտալական դրամը անգամ արհեստական միջոցներով կը ջանան բարձր պահել, ինչ որ աւելի կը շեշտէ տնտեսական դժուարութիւնները։

Տագնապը ամէնէն աւելի զգալի է պերճանքի ճարտարարուեստի գործունէութեան մէջ։ Պանդոկները կը պարպուին. ո՛չ միայն բարձր գիները, այլ եւ ազատութեան չգոյութիւնը կը հեռացնեն օտարականները։ Բոլոր անոնք որ Միլանօն կը ճանչնան, պիտի հասկնան թէ ի՛նչ կը նշանակէ Պիֆֆի ճաշարանին ամանկութիւնը։ Ռինաշէնթէ՝ նորաձեւութեանց ամէնէն մեծ տունը, որ բազմաթիւ մասնաճիւղեր ունի, ամանկութենէ խուսափելու համար հաշուեյարդարի ենթարկուեցաւ։ Նափոլիի ամէնէն նշանաւոր վաճառատուները, պանդոկներն ու ճաշարանները փակուած են եւ կը փակուին։

«Հարաւային բամպակեղէններ» կարեւոր ձեռնարկին արժեթուղթերը քանի մը ամսուան մէջ 100 լիրէթ անկում կրեցին։ Մօտաւորապէս կէս միլիոն գործազուրկներ կան (պաշտօնապէս 200,000)։

Իսկ սակայն պատերազմի համար աշխատող հաստատութիւնները անընդհատ կը գործեն։ Ֆաշիստ կառավարութիւնը ամէն կողմ դրամ կը փնտռէ զարկ տալու համար այդ պատրաստութեանց։ Մօրկընի դրամատան միջոցաւ Ամերիկայէն ստացածը այլեւս բաւարար չէ։ Նոյնիսկ Գերմանիայէն օգնութիւն կ'ուզէ։

Վերոնայի Ռօսսի գործարանը պատերազմի առեն եղածէն աւելի մեծ քանակութեամբ կօշիկ կը պատրաստէ բանակին համար։

Վերջերս զինուորական մարմին մը կ'ուսումնասիրէր «Ալֆա Ռոմէօ» ինքնաշարժի գործարանը, ի հարկին զայն օգտագործելու համար։

Նափոլիի մէջ Փոմիլիօ գործարանը պատերազմի համար կազ կը պատրաստէ։ Քլորի գինը բարձրացած է։

Հիւսիսային շրջանին մէջ ուժ կը տրուի օդանաւերու շինութեան։ Ռազմանիւթերը կը դիզուին։ Տենդոտ գործունէութիւն կը տիրէ պատերազմական պատրաստութեանց համար։

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ Իտալիա պատերազմի կը պատրաստուի։ Որո՞ւ դէմ...։

Թուրք-իրաք սահմանագծումը

«Թայմզ»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Ապրիլ 20ին Ճէզիրէթ-իպն-Օմարի մէջ հանդիպում մը պիտի ունենան Թուրքիոյ և Միջագետքի սահմանները գծելու պաշտօն ունեցող պատուիրակները։ Թուրքիոյ կողմէ պատուիրակ նշանակուած է Մարտինի կուսակալ Թէվֆիք Հատի պէյ։

Բաղդատի Կառավարութիւնը խնդրած է Էնկիւրիէն, որ թոյլ տայ սահմանի ցեղախումբերուն ամառը Թուրքիոյ սահմանը անցնիլ, ինչպէս իրենց սովորութիւնն է միշտ։ Պատուիրակութիւնը պիտի զբաղի այս խնդրով, սակայն կը կարծուի թէ Թուրքերը պիտի մերժեն այս արտօնութիւնը։

Համայնավար ընկերներ ձերբակալուած

Շաբաթ կէսօրէն վերջ Փարիզի ոստիկանութիւնը ձերբակալեց երեք ֆրանսացի համայնավարներ եւ երկու օտարականներ, որոնք լրտեսութեամբ ամբաստանուած են։

Ամէնէն առաջ ձերբակալուեցաւ Տառօ, համայնավար կուսակցութեան Փարիզի կեդր. մարմնին փոխ-քարտուղար, որուն Քուրպըվուայի տունը երեք ժամ խուզարկուելով գրաւուեցան կարեւոր վաւերաթուղթեր։ Երկրորդ ձերբակալուողը եղաւ Քրօվուաթ, որուն կը սպասէին գաղտնի ոստիկանները համայնավար կուսակցութեան կեդրոնը, 120 Լաֆայէթ փողոց։ Ժամ մը վերջ Փիւթօի իր բնակարանին մէջ, խուզարկութենէ մը վերջ, ձերբակալուեցաւ նաեւ համայնավար Մէնէթրիէ։

Նոյն օրը, երկու գաղտնի ոստիկաններ, որոնք երկար ատենէ ի վեր հսկողութիւն կը կատարէին երկու օտարականներու՝ Սթէֆան կրօտնիքիի եւ Աբրահամ Պէրնշթայնի վրայ, ձերբակալեցին զանոնք, այն պահուն, ուր առանցմէ մէկը միւսին վտանգաւոր վաւերաթուղթ մը կը յանձնէր։

Այս հինգ ձերբակալուածները կ'ամբաստանուին թէ օտար պետութեան մը հաշւոյն լրտեսութիւն կ'ընէին, մանաւորապէս ֆրանսական օդանաւերու եւ թնդանօթներու գաղտնիքները հասկնալու համար։ Ձերբակալուած համայնավարներէն երկուքը կ'աշխատէին Փիւթօի զինարանին մէջ։ Սթէֆան Կրօտնիքի Լիթուանիացի ուսանող մըն է, Աբրահամ Պէրնշթայն ռուս հրեայ մըն է եւ նկարիչ։ Ասոնք կը յայտարարեն թէ չեն ճանչնար ձերբակալուած համայնավարները։

Խուզարկութիւններ կատարուեցան նաեւ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնին մէջ՝ փնտռելու համար Փարիզի թաղապետական խորհուրդի անդամ Քրէմէն, զոր չգտան, որովհետեւ յիշեալը տարւոյն մեծ մասը Մոսկուա կ'անցընէ։ Քրէմէ անդամ է նաեւ համայնավար կուսակցութեան քաղաքական կեդրոնական Բիւրօյին։ Համայնավարներու կեդրոնէն ո եւ է վաւերաթուղթ չգտնուեցաւ։

Նոր ձերբակալութիւններու կը սպասուի։

Քրտական յարձակում

Պոլսոյ «Աքշամ» թերթը կը գրէ.—

Նշանաւոր աւազակ Սինքիանը Հիւսնի, Իէնչօ եւ միւս աշիրէթի պետ Օսման Եուսուֆ աղաները, Սուրիոյ սահմանագլուխէն Թուրքիոյ հողը մտած եւ Գօչհիսարի գիւղերուն մէջ յարձակում գործած են։ Գիւղախումբի միւտիւրը եւ ոստիկան զօրքերը, ժամանակին հասնելով ընդհարում ունեցած են աւազակներու հետ։ Ցափշտակուած իրերուն մէկ մասը ետ առնուած է եւ աւազակներն ալ փախած են դէպի հարաւ։

Մարտ 13ին, Հաւաւի կողմը, փախստական աւազակ Հաճօ, ինչպէս նաեւ Բոմանը էմին եւ ընկերները Ճիզրէի գիւղերուն վրայ յարձակում գործած են։ Այս աւազակներուն եւ սահմանագլխի պահակախումբերու միջեւ ընդհարում մը տեղի ունեցած է եւ որու միջոցին աւազակներէն հինգ հոգի սպաննուած եւ 15 հոգի ալ վիրաւորուած են։ Աւազակները փախուստ տուած են։

ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
1915 ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԻԹԻՒ

Կիրակի 24 Ապրիլ կէսօրէ առաջ ժամը 9ին Րիւ Թափի Վէրի սինէմային մէջ, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի Զ. Ո. Միութեան ու մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ երգիծավէպը
"ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱԶԱՐ,,

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան Փ. Լ. Գեւոնեանի, գաւառնեքէն ու արտասահմանէն՝ Պ. Վ. Սեւունիի, 5 Avenue Quihou, St. Mandé, Seine. France կամ հեղինակին N. Béchiktachlianի 32, Rue du Pressoir, Paris (20me)։

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ST-MICHEL Թիւ 24 շէնքին դիմացի կրպակը եւ Քլիւնիի միւզէին պարտէզին առջեւ, Rue Sommerardի անկիւնը։

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «կայծակ» խումբի դասախօսական ժողովը վաղը՝ Դշ. երեկոյ ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահին մէջ, 75, րիւ Փոլ-Պէռ։ Կը հրաւիրուին ընկերները եւ համակիրները։ Դասախօս՝ ընկ. Ս.։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի նախաձեռնութեամբ կազմակերպուած Ապրիլ 9ի Քրիստափոր Միքայէլեանի Յիշատակի երեկոյթը, խօսք կարեւոր անակնկալի մը պատճառով, յետաձգուած է Մայիս 5ին։ Տոմսերը կը պահեն իրենց արժէքը։

ՅԱՐԴԱՐԱՆԻ գրական երեկոն, Հինգշաբթի 14 Ապրիլ, ժամ 9ին, Ֆլօրիա։ Օհան Կարօ կը խօսի Սայաթ Նովայի կեանքին ու երգերուն մասին։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

[illegible] ընդհ. ժողովը՝ Ուրբաթ 15 Ապրիլ, նոյն սրահը։ Օրակարգ՝ վարչութեան եռամսեայ զեկոյցը եւ կարեւոր հարցեր։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Նէնի խան գիւղի Վերաշինաց Միութեան վիճակախաղէն, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 3ին, շահած են հետեւեալ թիւերը.—

Թիւ 486՝ ժամացոյց մը, 156 քաշքօլ մը, 111 սիկարէ տուփ մը (արծաթ), 13 կնոջ պայուսակ մը, 59՝ շիշ մը քոլոնիա, 68՝ ինքնահոս գրիչ մը։

Ստանալու համար դիմել՝ Պ. Սարգիս Զաքարեանին Chemin de la Commanderie 14, St. Louis, Marseille.

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

Գուա-Քօլօմպ, Կ. Յ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

Ֆունի, Բ. Ա.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Վալանս. Գործ.— Ստացանք 180 ֆրանք։

Արլ, Գ. Յ.— Ստացանք 70 ֆրանք։

Վալանս, Հ. Ասլ.—Պէտք չկայ։

Բէյրութ Յ. Ի.—Ստացանք 90 ֆրանք։ Գիրքը ղրկած ենք։

Մառսիաք, Ե. Մ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Վալանս, Յ. Տէր Ս.— Ստացանք 195.90 ֆրանք։

Ցէսին, Գործ. — Ստացանք 320 ֆրանք։

Մարսէյլ, Կ. Թ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Լէ Գ'Ապէռ, Ա. Մ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Ժալիէօ Գործ. — Ստացանք 40 ֆրանք։ Մէկ անգամը 5 Ֆր. է։ Գիրքը ղրկեցինք։

Փուզէն, Մ. Փ. — Դադրեցուցինք։ Հաճեցէք ղրկել 25 Ֆր.։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կարնեցի Աբիսակ Քէլէշեանց կը փնտռէ իր հօրաքոյրը Աննա Ցիշեան (Խաչատուրին կինը). կը կարծուի Փարիզ կամ Ամերիկա ըլլալ։ Գրել՝ Աւետիս Վարդանեանի, 59 Rue des Petites Mariées, Marseille։

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ

Կարդացէք եւ տարածեցէք

Զարեւանդի «Ինչ կ'ընանք Հաշտուիլ Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերը։ [illegible] համար 16 Ֆր. արտասահմանի՝ 18 ֆրանք, փոստի ծախք չկայ։

Դիմել՝ Léon Kévonianի 208 bis Rue Lafayette. Paris 10me).

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Դ. Ծերեկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
15 րիւ տէ Տօմինիքէն

ՎԱՐՁՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Ունինք երկու սենեակ եւ մէկ խոհանոց, կազ, ելեկտ. ջուր։ Դիմել՝ 39 Bld. Enghien Enghien-les-Bains

Կառ տը Նօրէն 10 վայրկեան, կայարանին մօտ։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ցուքեր Թաշրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արսէն Լիւբէն 20, Ռասպուտին 15, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Պատուի համար 10, Լուսթինը 8, Երազահան 6, Կայծ մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծաղկավար 12,50, Բարիզէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մացառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Ադաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին առկ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Պարզ Քարոզներ Բ եւ Գ. հատորներ 35, Զորս Աւետարաններ 12.50, Հայցին երգը 25, Հայաստանի Նկարիչներու Ալպոմը 40, Նորեկ աշխարհաբար 40, Յոյզեր եւ երազներ 22.50, Ռուբէնի ժող. պատմ. 7.50, Սթիլմօնի քաղաքապետը 6, Ծուլութեան պաշտպան 7 50, Անդերսէն (Լէօ) 35, Անաթօլ Ֆրանս 25, Խրիմեան (Թ. Ե. Գ.) 25, Արդի կինը եւ իր հոգեբ. արժէքները 5, Երանգ. բառարան 40, Պօէմներ՝ Զարենց 20, Մանֆրէտ 10, Ռոլանի երգը 10, Լոնդոնի հովուական (Տաֆնիս եւ Քլոէ) 8, ինչպէս նաեւ վիպական, թատերական բանաստեղծական եւ ազգային գիրքեր, բառարաններ, խօսակցութիւններ հաւաքածոներ եւն.։

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փոստի ծախք չկայ։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱ[illegible]
11 Ապրիլ 192[illegible]

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիոյ	L. St.
Տոլար	Dollar
Մարք [illegible]	100 Mark
Թրքական Ոսկի.	L. Tq.
Թրք. [illegible]	[illegible]
[illegible]	Medjidie
Լեւա [illegible]	Leva
[illegible]	Drachme
Լիր	Lire
Պելժ. Ֆրանք	Frc Belge
Զուից. "	Frc Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	10 Roubles

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	1	Cr. Fonc. [illegible]
"	II	"
	III	"
Օսմ. [illegible] երկաթ.	Lots turcs	

Comptoir Parisien de change [illegible]
80, Rue [illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - [illegible]
208bis, Rue Lafayette P[illegible]

Le Gérant : H. TEUR[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ		
	Տարեկան	Վեցամսեայ
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]	[illegible]

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration — Խմբագրութիւն — 308bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ԱՊՐԻԼ 1927
13 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 310 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Կիրակի օր հրատարակեր էինք շատ կարեւոր լուր մը, քաղելով «Հաքիմիյէթի Միլլիյէ» թերթէն։

Էնկիւրիի պաշտօնաթերթն ալ կը հաստատէ թէ՝ այս տարուան ընթացքին մօտ 70,000 նոր գաղթականներ պիտի հասնին Թուրքիա։ «Այս գաղթականներուն 50,000ը պիտի գան Թիֆլիսի եւ Երեւանի շրջաններէն, 10,000ը Կիպրոսէն, մաս մըն ալ Պուլկարիայէն եւ Եուկօսլաւիայէն։ Երեւանի եւ Թիֆլիսի շրջաններէն հասած գաղթականները պիտի տեղաւորուին Արեւելեան Նահանգներուն մէջ»։

Այս ծրագիրը գլուխ հանելու համար, Էնկիւրի կարեւոր գումար մը բացած է ներկայ տարուան ելմտացոյցին մէջ։

Կը հետեւի թէ՝ Թուրքերը ջանք չեն խնայեր, 750,000 քառ. քիլոմեդր տարածութիւնը լեցնելու եւ շէնցնելու համար։ Կը յաջողի՞ն թէ ոչ.— ուրիշ խնդիր։ Էականը այն է որ, Մ. Քեմալի կառավարութիւնը պարապ չի կենար, «Թուրք ազգային միութիւնը» ֆիզիքապէս ալ իրականացնելու համար։ Այդ գաղափարը — Թուրքիան՝ Թուրքին — կ'արծարծուի 1908էն ի վեր։ Առ նուազն երկու սերունդ շաղուած, թրծած են այդ գաղափարով, եւ ճամբուն կէսն ալ կտրած։ Եթէ նոյն իսկ մէկդի դնենք թուրանական թռիչքները, համաթրքական ծրագիրը (Փանթիւրքիզմ) ձեւ ու մարմին առած է, եւ կը բանի ո՛ր եւ է մեքենայի օրկանի չափ։

Այնպէս որ, գոնէ այս տեսակէտէն, թիւրիմացութեան մէջ կ'իյնէր Ա. Ահարոնեան, երբ կը գրէ. «Թիւրքական պանթուրանիզմը յոգնած ցեղի ծամածռութիւն է, Թիւրք երիտասարդութիւնը զուարճացնելու». (Յառաջ, 10 ապրիլ)։ Ապահովաբար մենք աւելի «յոգնած» ենք, եւ «զուարճանալու» առիթներ կը ստեղծենք ծովերէ ծով սաւառնելով, քան Թուրքերը, որոնք ինքնահաստատման զարմանալի ընդունակութիւններ ցոյց տուին, մանաւանդ վերջին պատերազմէն յետոյ։ Ու պէտք է ընդունիլ, վերջապէս, որ այսօրուան Թուրք վարիչները շատ աւելի գործնական, արմատական եւ իրատես են, քան մենք, որ յիսուն տարի աւելի առաջ անցեր էինք, բայց շուարած կը մնանք ճամբուն մէջտեղը, ճակատագրական պահուն։

Եւ շուարման, խարխափումի հետքերը չեն աննշմարելի մեզ պէս գաղթականի համար, դժբախտաբար։

Համաթրքական ծրագրին իրագործումն էր որ կոտորել, քշել տուաւ Թուրքիոյ ոչ-Թուրք ժողովուրդները, Հայերը, Յոյները, Չէրքէզները, Լազերը եւ Քիւրտերը։ Եւ հիմա, անոնց թափուր հողերուն վրայ կը հրաւիրէ արտասահմանի Թուրքերը։ Չորս-հինգ հարիւր հազար հոգի եկան Յունաստանէն, փոխանակութեամբ։ 1922էն ի վեր ներգաղթ կը կատարուի դէպի Թուրքիա, ու թէեւ նորեկները մէկ նահանգ իսկ չեն կրնար լեցնել, բայց կառավարութիւնը ամուր կառչած է իր ծրագրին, եւ ո՛րքան խաղաղութիւն վայելէ, այնքան պիտի աւելցնէ իր ժողովուրդը։

Ահաւասիկ նոր որոշումը, — 70,000ի կարաւանը, որուն երկու երրորդը պիտի տեղաւորուի «Արեւելեան Նահանգ»ներուն մէջ։

Այս որոշումը ուշագրաւ է շատ մը տեսակէտներով։

Առաջինը եւ անմիջականը այն է որ, 50,000 Թուրքեր պիտի գաղթեն Թիֆլիսի եւ Երեւանի շրջաններէն։

Եթէ չենք սխալիր, Երեւանի շրջանները հաստատուած Թուրքերուն թիւն էր 60,000։ Ենթադրելով որ նախատեսուած 50,000ին կէսը Թիֆլիսի շրջաններէն պիտի գայ, կը հետեւի թէ քսանըհինգ հազար բնակիչի տեղ պիտի բացուի մեր հայրենիքին մէջ։ Ուրեմն, կարելի է 25,000 հայ գաղթական փրկել պանդխտութենէ եւ այլասերումէ, եթէ Երեւան բարեհաճի ... փոխանակ ճառելու եւ սակարկելու եւ այս՝ մէկ հարուածով։ Մինչեւ անգամ կարելի է 25,000 ալ փոխադրել Թիֆլիսի շրջանները, քանի որ Վրաստան գաղթական չունի արտասահմանի մէջ, եւ քանի որ սահմանային խնդիր կամ խտիր չկայ խորհրդային արեւուն տակ, ինչպէս կը հռչակեն ի լուր աշխարհի։

Եթէ կանխահաս իսկ ըլլայ Էնկիւրիի պաշտօնաթերթին լուրը, նորէն թանկագին է պատեհութիւնը։

Երեւան եւ Թիֆլիս կրնան ձեռք-ձեռքի տալ եւ գլուխ հանել իսկապէս աշխատաւորական ծրագիր մը։ Մանաւանդ որ, սոցիալիստներ եւ զինակիցներ են բոլորը.— Թուրքիա, Հայաստան, Վրաստան, Ազրբէջան եւ Ռուսաստան, գերծ՝ «պուրժուա-նացիօնալիստական» ձգտումներէ, պատրաստ՝ իրար պաշտպանելու։ Ունեցողը՝ չունեցողին։ Այսպէս չէ՞ Լէնինի պատգամը ...

Կամք ունի՞ն այս պատեհութենէն օգտուելու։ Եթէ այո՛, բաւ է մէկ ժամ իսկ յամենալ։ Թո՛ղ պարզեն իրենց գործունէութեան ծրագիրը, եւ աջակցութեան հրաւիրեն գաղութները։ Մենք, ընդդիմադիր եւ «հակահայաստանեան», պատրաստ ենք մեր բոլոր ուժերը տրամադրելու, ներգաղթին դիւրացման համար։

Տեսէք, հարեւան Թուրքիան կը հաւաքէ իր թափառական զաւակները, որոնք շատ հանգիստ են իրենց գտնուած տեղերուն մէջ։

Չա՞րժեր օրինակ առնել ձեր սիրակցորդ զինակցէն։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՕՏԱՐԻՆ ԱՌՋԸ ՊԻՏԻ ՄՇԱԿԵՆ

«Յուսաբեր» (25 Մարտ), խմբագրականի մը մէջ պարզելով հայ գաղթականներու տեղաւորումը Միջագետքի եւ Սուրիոյ մէջ, դիտել կուտայ.

— «Ապարդիւն սպասումներէ ետք, ժողովուրդը հարկադրուեցաւ բռնել նոր տարագրութեանց ճամբան, Սուրիայէն դէպի Հարաւային Ամերիկա ու դէպի Ֆրանսա։ Այսօր, սակայն, նաեւ այս երկիրներուն դուռները գոցուած են անոր առջեւ։ Եւ ահա Ազգաժողովին կից՝ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը կը խորհի մաս մը այս գաղթականութենէն, շուրջ 15,000 հոգի, տեղաւորել Տիւրոսի, Սիդոնի եւ Բակլէնտէքուռի մէջ։ Ծրագրի գործադրութեան համար կը պահանջուի 120,000 ոսկի, զոր կը խոստանան հայթայթել՝ Աշխատանքի Միջազգային Գրասենեակը, Ֆրանսական կառավարութիւնը եւ Լոնտոնի Լորտ Մայրաքաղաքի ֆոնտը։

«Ինչպէս Մուսուլի շրջանին մէջ, այնպէս նաեւ հոս, ժողովուրդը պիտի կապուի հողին եւ թափուր տարածութիւններու վրայ պիտի հաստատուին գիւղատնտեսական փոքրիկ գաղութներ։

«... Մենք մեր սեփական հայրենիքն ունինք, որուն տիրացած իշխանաւորը զոց կը պահէ դուռները Հայաստանի թափառական զաւակներուն առջեւ։ Այս խորթ ու անհարազատ իշխանութեան գոհերն է ահա, որ հազարներով վաղը պիտի երթան արդիւանդ զարձնելու օտարին թափուր ու անբերրի հողերը։ Ու այս այն առեն, երբ իրենք՝ հայրենիքի կարօտն ունին, իսկ հայրենիքը՝ իրենց կարիքը։

«... Ահա այսպէս կը կորսուին մեր ժողովուրդին վերջին բեկորները, ազգամերժ ու ազգադաւ իշխանութեան յանցաւոր քաղաքականութեան շնորհիւ։»

ԴԻԱԿՆԵՐԸ ԿԻԶԵԼՈՒ ԽՆԴԻՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԱԷՋ

Պոլսոյ քաղաքապետական շրջանակներուն մէջ մեծ չահագրգռութեամբ կը զբաղին յուղարկաւորութեանց հարցով։ Քաղաքապետութիւնը 1927ի ելմտացոյցին մէջ գումար մը նշանակած է, յուղարկաւորութեանց յատուկ ինքնաշարժեր գնելու համար։ Այս առթիւ քիմիագէտ Նուրէտտին Մէնշի պէյ առաջարկած է որ դիակիզարաններ հաստատուին, աւելի արդիական եւ առողջապահական լուծում մը տալու համար յուղարկաւորութեանց եւ գերեզմանատուներու հարցին։ Այս առաջարկը բուռն յուզում պատճառած է զանազան շրջանակներու մէջ։

Այս խնդրին առթիւ խօսելով, համալսարանի տնօրէն Նուրէտտին Ալի պէյ կը յայտնէ թէ անհրաժեշտ չէ դիակիզարաններ հաստատել։ Քաղաքապետութիւնը եթէ յարմար տեսնէ եւ տրամադրելի պիւտճէ ունենայ, կրնայ հաստատել դիակիզարաններ, ուր ուզողը այրել կուտայ իր մեռելը եւ աճիւնը կ'առնէ կամ կը պահէ մասնաւոր վայրին մէջ։ Բայց եւ այնպէս, քաղաքապետութիւնը չի կրնար պարտադրել որ մէկը անպատճառ այրել տայ իր մեռելը։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիոյ ելմտացոյցը

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Հավասի գործակալութեան.—

Ազգային Մեծ Ժողովը սկսաւ 1927ի ելմտացոյցին վիճաբանութեան։ Վաւերացուեցաւ ելմտական յանձնաժողովին ծրագիրը, որ հասոյթ նշանակած էր 194,580,000 թրքական ոսկի, իսկ ծախք՝ 194,424,000 ոսկի։ Այս թիւերը անցեալ տարուընէն պակաս են։ Շնորհիւ միւս գլուխներու վրայ ձեռք բերուած խնայողութեան, հանրօգուտ շինութեանց ելմտացոյցը կը բարձրանայ 26 միլիոնի, անցած տարուան վրայ 11 միլիոն աւելի։

Ելմտացոյցին մէջ մէկ միլիոն ոսկի նախատեսուած է 1927 տարուան ընթացքին Թուրքիա մտնելիք գաղթականներուն համար։

Պիւտճէին 100էն 1ը յատկացուցած է ազգային պաշտպանութեան, 100էն 17ուկէսը ազգային տնտեսութեան, իսկ մնացեալ մասը բաշխուած է զանազան պետական հաստատութեանց վրայ։

Ռուսական յարաբերութիւնները

Խորհրդային միութեան բողոքագրէն վերջ, ռուսաչին յարաբերութեանց մէջ նոր փոփոխութիւններ չկան։ Ճափոնական թերթերու Խարպինի թղթակիցները կը հաղորդեն որ մեծ թիւով ռուս եւ չինացի զինուորներ կը համախմբուին Սիպերիոյ սահմանին վրայ, հաւանական կռիւի մը պահուն պատրաստ գտնուելու համար։ Սակայն, ինչպէս Ռիքով իր յայտարարութիւններուն մէջ ալ կը յայտնէ, Խորհրդային միութիւնը երբեք տրամադիր չէ պատերազմի մտնելու։ Եթէ պոլշեւիկները Մանչուրիոյ մէջ միջամտեն, Ճափոն, եւ թերեւս ուրիշ պետութիւններ Ռուսիոյ դէմ պիտի ելլեն։ Կռիւը միայն Մոսկուայի եւ Փեքինի միջեւ սահմանափակել կարելի չպիտի ըլլայ։

Հիւսիսայիններու յաղթանակը

Փեքինէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ Չինաստանի քաղաքական կացութեան մէջ շուտով մեծ յեղաշրջումներ պիտի կատարուին։

Շանկայէն առնուած տեղեկութիւններու համաձայն, չափաւորներուն եւ համայնավարներուն միջեւ պառակտումը սուր վիճակ ստացած է եւ Հանքէուի մէջ յաղթանակը տարած են չափաւորները։ Բանակը զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի ինպաստ արտայայտուած է։ Կ'ըսուի թէ պոլշեւիկեան ներկայացուցիչ Պորոտին եւ իր պաշտօնեաները փախած են բրիտանական առանձնաշնորհեալ հողամասէն, ուր տեղաւորուած էին, եւ չինական քաղաքամասը ապաստանած են։

Բոլորովին կը հաստատուի թէ ազգայնականները ծանր պարտութիւն մը կրած են Եանկ-Ցէի հիւսիսը։ «Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը գայն կ'որակէ «զինուորական առաջնակարգ աղէտ» մը, որ կրնայ վճռական հետեւանքներ ունենալ ազգայնական շարժման վրայ։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի Փեքինի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ կացութիւնը Հիւսիսայիններուն ինպաստ կը դառնայ։ Կ'ըսուի թէ Չանկ-Սուն-Շին անցած է Չանկ-Քայ-Շէքի կողմը։ Պորտին Ուշանկ ապաստանած է։ Հիւսիսային բանակը յանկարծակի յարձակողականի ձեռնարկելով գրաւած է Եօնկ-Շօվը։ Ազգայնականները անկարգօրէն կը նահանջեն դէպի Շանկայ։

Քաղաքական եւ զինուորական մեծ շփոթութիւն կը տիրէ ազգայնականներու շարքերուն մէջ։

Հիւսիսայինները, մասնաւորապէս Սան-Շուէն-Ֆանկի բանակը, յաջողեցան կասեցնել ազգայնականներու յառաջխաղացումը դէպի Փեքին։ Այս վերջինները նոյնիսկ ստիպուեցան Եանկ-Ցէ գետը ետ անցնիլ։ Շինքեանկ, որ Նանքինէն 75 քիլոմեդր արեւելք կը գտնուի, հիւսիսայիններու ձեռքն անցած է։ Կը յուսացուի թէ Շանկայի անկումը մօտալուտ է։ Ազգայնական ուրիշ զօրագունդ մը, որ Թիէն-Ցին-Փու-Քէու երկաթուղագծի երկայնքին կը յառաջանար, ստիպուած է նահանջել Փու-Քէու-Նանքինի դիմաց։ Սպիտակ Ռուսերը Շանթունկի զինուորներուն գործակցութեամբ գրաւած են Շու-Չէուն, Փու-Քէուէն 50 քիլոմեդր հիւսիս։ Այս քաղաքն ալ շուտով պիտի գրաւուի։

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ ազգայնական երեք զօրավարներ եւ 5000 զինուորներ առջի օր դասալիք ըլլալով հիւսիսայիններուն կողմը անցած են։

Ցինկ-Թաօի մէջ հրացանազարկ եղան 150 ազգայնական գործակալներ։

Շանկայի խորհրդային հիւպատոսարանը տակաւին կամաւորներու կողմէ շղթայի տակ կը պահուի։

Պետութեանց բողոքը յանձնուած

Շանկայի հինգ մեծ պետութեանց հիւպատոսները առջի օր զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի փոխանորդ զօր. Պէյ Ցանկ-Շիի յանձնեցին Նանքինի խժդժութեանց մասին ծանօթ բողոքագիրը։ Հանքէուի մէջ ալ նոյնը յանձնուեցաւ արտաքին նախարար Եօժէն Շէնի, որ մերժեց միասին ընդունիլ հինգ հիւպատոսները, յայտնելով թէ ազգայնականները չեն ճանչնար դիւանագիտական մարմին

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ԵՒ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԹՈՒՐՔ-ԹԱԹԱՐԱԿԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

Այսօր Բ. էջը հրատարակած ենք թղթակցութիւն մը, որ մանրամասնօրէն կը պարզէ Հայաստանի մէջ եւ մասնաւորապէս Էջմիածնի դէմ կատարուած բռնութիւնները

Թէրթը մամուլի դրուած ատեն, ստացանք նոր նամակ մը, բոլորովին տարբեր աղբիւրէ մը, որ հաստատելով մեր թղթակցին հաղորդած տեղեկութիւնները, կը շարունակէ.

— «Քառասուն երիտասարդներ եւ օրիորդներ աքսորեցին Երեւանէն, իբրեւ դաշնակցական. նոյնը Թիֆլիսէն։ Ընդդիմադիրներէն (Թրոցքիի կուսակից) 30 հոգի Երեւանի, հարիւր հոգի Թիֆլիսի մէջ բանտարկուած են։

«20—35 տարեկան երիտասարդներու զինուորագրութիւն կը կատարուի Չինաստանի համար։ Մոսկուայի մէջ կը վախնան որ Ջօր. Նէզաւէ Խարպինէն Սիպերիա արշաւէ իր 45,000 զինուորներով։

«Թուրք-թաթար գործակալներ կը վխտան Մակուի, Շարուրի, Նախիջեւանի, Մեղրիի, Զանգեզուր-Բագուի մէջ եւ կը գրգռեն Թուրքերը։ Մուսավաթը յայտնապէս կը ձգտի Ազրբէջանը բաժնել Ռուսաստանէն, Ատրպատականը Պարսկաստանէն, եւ միացնելով դնել Թուրքիոյ իշխանութեան տակ։

«Ապրուստը չափազանց սուղ է։ Միսը՝ 40—50 կոպէկ։»

ԽԵՆԴԵՑԱԾ ՀԱՅ ՄԸ ՔՈՒՊԱՅԻ ՄԷՋ

Յովհաննէս Սողոմոնեան անուն հայ երիտասարդ մը, երկար ատենէ ի վեր նիւթական անձկութեան եւ այլ պատճառներով պակասամիտ դարձած էր։

Վերջերս, կ'երթայ Հավանայի թաղերէն մէկը, ուր հայ ընտանիքներ կը բնակին։ Իրմէ քիչ մը մեծ եղբայրը, ծանօթ ըլլալով այս դժբախտ վիճակին, միասին կ'երթայ, իբրեւ պահապան։ Լուրջ մարդու նման կը բարեւեն ու կը նստին.

Կամաց կամաց Յովհաննէս կը սկսի աւելցնել իր կասկածելի շարժումները, խաղալով զմելիի եւ դանակի հետ, զոր մերթ պատին, մերթ սեղանին կը մխէ ու կը հանէ։

Տանեցիները ոստիկան կը կանչեն։ Ոստիկանը կ'ուզէ մեղմօրէն դուրս հանել Յովհաննէսը, բայց ան մտիկ չըներ, ու երբ ոստիկանը թեւէն կը բռնէ որ հանէ դուրս, անմիջապէս կողին կը մխէ ծալքի դանակը։ Ետ կը քաշուի ոստիկանը եւ ամուր կը փայտահարէ, սակայն խելագարը կրկին կը մօտենայ եւ կը մխէ դանակը։ Ոստիկանը սարսափած, օգնութիւն կը կանչէ։ Աւոր վրայ փողոցէն անցող մարդիկ դէպքին վայրը կը խուժեն։

Խելագարը սենեակներէն մէկը կը մտնէ, հոն գտնուող բոլոր առարկաները դուրսին ետեւը կը լեցնէ եւ պատուհանին առջեւ կուգայ, պաշտպանողական դիրքի վրայ։ Դուրսէն հինգ ոստիկան եւ քանի մը զինուորներ եւս կուգան եւ ուրիշներու օգնութեամբ կը պաշարեն տունը, կը կոտրեն դուռը եւ փախուստ փորձած ատեն, կը բռնեն խելագարը ու բանտ կ'առաջնորդեն։

ԱՆԳԼԻԱՑԻ զօրավար Օըը Ճօսլին Փըրսի, Ալպանիոյ ոստիկան զօրաց ընդհ. քննիչը, ալպանական կառավարութեան կողմէ վերին հրամանատար նշանակուեցաւ Եքոտրայի շրջանին զինեալ ուժերուն։

ՆՈՐ ԲՌՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի)

ՀԱԼԱԾԱՆՔՆԵՐԸ ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԴԷՄ.— ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԸ ԵՒ ՔԱՆԻ ՄԸ ՎԱՐԴԱՊԵՏՆԵՐ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԱԾ.— ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՄԸ ՀՍԿՈՂՈՒԹԵԱՆ ՏԱԿ.— Կ'ՈՒԶԵՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՁԵՌՆԱԴՐԵԼ ՏԱԼ ԿԱՐԳԱԼՈՅԾ ՊԵՆԻԿԸ.— 60—70 ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

Երէկ Հայաստանէն ստացանք ուշագրաւ թղթակցութիւն մը, Մարտ 20 թուակիր, եւ «ԿՈՉ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԱՄՈՒԼԻՆ» վերնագրով։ Կը հրատարակենք առանց փոխելու լեզուն, կամ բացատրութեան ձեւերը, խորհրդածութիւնները ձգելով ընթերցողներուն։ Խմբ.

Խորհրդային-Բոլշեւիկեան բռնապետութիւնը Հայաստանում հաստատուելուց յետոյ, հայ բոլշեւիկ գործիչներ եւ իրենց արբանեակները, մանաւորապէս շատ խիստ եւ բիրտ հալածանքի ենթարկեցին Հայ եկեղեցին, յանձինս Մայր Աթոռ Էջմիածնի։

Բաւական չէր, որ բոլշեւիկները գրաւեցին Էջմիածնի հողերը, կալուածները, մատենադարանը, տպարանը, թանգարանը, ճեմարանը եւ վանքի շէնքերը, տնտեսական զանազան աղբիւրներ եւլն., նրանք իրենց տիրապետութեան առաջին օրից իսկ, մամուլով եւ միթինկներով, փողոցային ցոյցերով եւ բազմատեսակ ստոր միջոցներով, աշխատեցին վարկաբեկել Հայ եկեղեցին—Էջմիածինը։

Բոլշեւիկներին թեւ թիկունք հանդիսացան մի խումբ կարգալոյծ եւ տխրահռչակ հոգեւորականներ — Աշոտներ, Բենիկներ, Մելեանններ, Աբէլներ եւ նմաններ, որոնք իրենց գրաւոր եւ բանաւոր բարոզութիւններով ծառայեցան Էջմիածնի դէմ, վարկաբեկելու համար Հայոց Կաթողիկոսին եւ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամներին։

Կարգալոյծ եւ բարոյազուրկ այդ «հոգեւորականների» խայտառակ արարքներն ու անպատիւ գործերը այնքան յառաջ տարուեցին եւ քաջալերուեցին հայ բոլշեւիկների կողմից, որ վերջերս նրանք —կարգազուրկները— նոյնիսկ համարձակուեցին բռնագրաւել մի շարք եկեղեցիներ Երեւանում եւ Թիֆլիսում։ «Ազատ Եկեղեցականների» այդ վոհմակը գործում է սանձարձակ առանց ալ եւ ձախ նայելու, առանց խղճի խայթ զգալու եւ կամ ապագայ պատասխանատուութիւնից եւ ժողովրդական ցասումից ազատուելու գիտակցութիւնից տարւելու։

Որպէս զի արտասահմանի հայութիւնը եւ մամուլը իրազեկ լինեն, այն դառն իրողութեան, որին ենթակայ է այժմ Էջմիածինը, եւ կ'արձանագրեմ հետեւեալ չոր փաստերը։

1.— Հայաստանի բոլշեւիկեան ցեկան, ամիս ու կէսից աւելի է, որ իր նկուղներից մէկում ձերբակալուած պահում է Գերագոյն Հոգեւոր խորհրդի անդամ եւ պատմագիր ու քննադատ գիտ եպիսկոպոս Ղազարեանին, մեղադրելով նրան, որ իբր թէ հակաբոլշեւիկեան գործեր է կատարում։

2.— Վրաստանի Հայոց Առաջնորդ Գէորգ արքեպիսկ. Չէօրէքչեանը, չկարողանալով այլեւս տոկալ Թիֆլիսի ցեկայի բռնութիւններին եւ Թիֆլիսում գործող բարոյազուրկ կարգալոյծների խայտառակ արարքներին, հրաժարուեց իր պաշտօնից։

3.— Էջմիածինը (կաթողիկոս եւ Գերագոյն խորհուրդը) քիչ նոյ հրաժարուած առաջնորդի տեղն ուղարկում են Գերագոյն Խորհուրդի անդամ եւ փորձուած գործիչ Բագրատ արքեպիսկ. Վարդազարեանին, որ երբ Էջմիածնից հասնում է Թիֆլիսի կայարանը, ցեկայի լրտեսները ձերբակալում են նրան, նստեցնում են վակոն եւ Էջմիածին բերելով առնում են հսկողութեան տակ։

4.— Հայաստանի ցեկան պարտադրել եւ նոյն իսկ բռնութիւններ է ի գործ դրել Ամենայն Հայոց կաթողիկոսի վրայ, որպէսզի իրենց ցոյց տուած «վարդապետին»ին (որն ամենայն հաւանականութեամբ կարգազուրկ եւ անբարոյական բեռնիկն է,) *անպայման եպիսկոպոս* ձեռնադրէ եւ ուղարկէ Թիֆլիս իբր Վրաստանի Հայոց Առաջնորդ։

5.— Էջմիածնի միաբաններից բանտարկուած են նաեւ մի քանի վարդապետներ, զանազան զրպարտութիւններով, որոնց ցեկան է հնարել։

6.— Հայաստանում վերջերս, նորից կատարուեցին ձերբակալութիւններ։ Մարտի ընթացքում ցեկան բանտարկեց 60—70 «Հակայեղափոխականի» բոլորովին անհիմն մեղադրանքներով եւ ստոր զրպարտութիւններով։

Հայ ժողովուրդը նորից անհանգստանալու է ենթարկել, իր իսկ հայրենիքում։ Հայութիւնը ֆիզիքական տանջանքի եւ բարոյական ճնշման, անարգանքի է ենթարկւում Հայաստանում, իր բոլշեւիկ վարիչների ձեռքով։

Մենք սրտագին կոչ ենք անում արտասահմանի գաղութներում ապրող բովանդակ հայութեան եւ մամուլին, որ ատանց կուսակցական եւ դաւանական խտրութեան՝ իրենց զայրոյթի ձայնն ու բողոքը բարձրացնեն խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան դէմ, որպէսզի վերջ տայ Ցեկայի անմիտ և ազգակործան հալածանքներին, որոնք այնքան ստոր եւ դաւադիր կերպով կազմակերպւում են Էջմիածնի եւ Մայր Հայրենիքի տանջւած հայութեան դէմ.

Բոլշեւիկներն այսօր ոտքի են կանգնել եւ ծանր հարուածներ են հասցնում 1600 տարիներից ի վեր գոյութիւն ունեցող Էջմիածնին եւ ուզում են քայքայել Հայ եկեղեցին, որ մեր ազգային-պատմական հիմնարկութիւնների մէջ առաջին տեղն է գրաւում։

Բովանդակ գաղութահայութիւնը եթէ կարողացաւ օգնել Նիրակի աղէտեալներին, նոյն հայրենազուրկ բայց հայրենասէր հայութեան վրայ նուիրական պարտականութիւն է ընկնում, որ ամէն կողմից բողոքի հեռագիրներ եւ գրութիւններ ուղղեն հայ բոլշեւիկների կառավարութեան, որ վերջ տայ իր Չեկաների բռնութիւններին։

Այո՛, ձայնը արտասահմանի հայութեանն է, այլապէս բոլշեւիկեան կարմիր եւ բարոյազուրկ րէժիմը եթէ այսպէս շարունակելու լինի իր վայրագ գործունէութիւնը, Էջմիածինը կը խորտակւի, Հայ եկեղեցին՝ Հայաստանում կը քայքայւի եւ որ գլխաւորն է, հայ ժողովուրդը պիտի անդամահատւի եւ վաղ կամ ուշ Հայաստանը դառնալու է հայազուրկ «յանուն միջազգային յեղափոխութեան»։

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ԼՈՆՏՈՆ-ԷՆԿԻՒՐԻ ՃԵՄՊԸՆԹԱՑԸ

Ինչպէս գրած էինք, Լոնտոնի եւ Հալէպի միջեւ ուղղակի ճեմպընթացը բանիլ պիտի սկսի Մայիս 15ին։ Այս առթիւ պատրաստութիւնները կը շարունակուին։ Արեւելեան երկաթուղիի ընկերութիւնը պէտք եղած յատակագիծը պատրաստած է Սիրքէճիի քարափին վրայ նաւամատոյց մը հաստատելու համար։ Աէյրի Սէֆայինի մասնաւոր շոգենաւ մը ուղեւորները պիտի առնէ այս նաւամատոյցէն եւ Հայտար Փաշա պիտի փոխադրէ։

Ցառաջիկային պիտի բանեցուի մեծ տարողութեամբ կառամարտ շոգենաւ մը որ շոգեկառքը ամբողջութեամբ պիտի փոխադրէ Անատոլուի գծին վրայ, ճիշդ ինչպէս կ'ըլլայ Նուէսի, Տանըմարքայի եւ Գերմանիոյ ինչպէս նաեւ Իտալիոյ եւ Սիկիլիոյ միջեւ։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ՌՈՒՍԻՈՅ ՑԱՐԸ

(ՀԱՄԱՌԱՑ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՒԵՐԱԹՈՒՂԹԵՐՈՒ)

ֆետրուարեան յեղափոխութեան առթիւ, երբ տապալեցաւ ցարական իշխանութիւնը,— խորհրդային թերթերը կը շարունակեն քրքրել իրենց դիւանները եւ հրատարակութեան տալ զանազան վաւերաթուղթեր։ Իր հետաքրքրութեան համար, ստորեւ կը թարգմանենք այդ պատմութեան ամէնէն եղերական մասը.—

Մարտ ամսուան սկիզբը, ֆեթրոկրատի մէջ յեղափոխութիւնը արդէն զարգացած ու կազմակերպուած էր։ Մարտ 8ին հացարաւոր բանուորներ գործադուլ յայտարարած էին մայրաքաղաքին մէջ գործադուլը քաղաքական բնոյթ ունէր։

Այն ատեն, Ցուման ի Նախագահը եւ վարչապետը սկսան հեռագիր տեղեկագնել ցար Նիքոլայի վրայ, հրաւիրելով գալ որ գիջումներ ընէ։ Ցարը կը յամառէր։

11-12ին Մարտին, մայրաքաղաքին բոլոր բանուորները փողոց թափած էին։ Բանակն ալ միացաւ եւ մայրաքաղաքը ինկաւ ապստամբներու ձեռքը։ Անմիջապէս կազմուեցան բանուորական պատգամաւորներու Խորհուրդը ու պետական Ցուման ի ժամանակաւոր կոմիտէն։

Ցարը, կացութեան անհաղորդ, կը հրամայէ զսպել շարժումը։

Քաղքենի դասակարգը կը խորհէր պահել ցարիզմը, գոհելով Նիքոլա Բ.ը։ Կը խնդրեն թագաւորէն որ հրաժարի եւ գահը տայ իր զաւակին։

Նիքոլա Բ., Փսքովի մէջ, 14 Մարտին, կուգայ փսկով, եւ նոյն օրն իսկ կը ստորագրէ հրաժարականը։

Ահա նկարագրութիւնը պատմական այդ ժամուն, Շուլկինի բերնով.

«Երեկոյեան ժամը 10ին հասաւ լուսաւոր շոգեկառք մը, կայսերական շոգեկառքն էր։ Մէկը մօտեցաւ մեզի.

— Թագաւորը ձեզի կը սպասէ.

Առաջնորդեց։ Մտանք մեծ վակոն մը։ Պատերը ծածկուած էին կանանչ մետաքսով։ Քանի մը սեղան։ Դեր, նիհար, բարձր, գեղին-ալեւոր զօրավար մը. պարոն Ֆրետերիքսն էր։

Դրան մէջէն երեւցաւ Թագաւորը։ Հագած էր մոխրագոյն «չերքեզկա» մը. Դէմքը հանդարտ էր։

Խոնարհութիւն ըրինք։ Թագաւորը բարեւեց ձեռքով։ Շարժումով հրաւիրեց որ նստինք։ Ինք նստաւ փոքրիկ քառանկիւն սեղանի մը կողքին, միւս կողմը՝ Կիւչքով. ցարին դիմաց՝ Ֆրետերիքսը։

Կիւչքով մտածուած բառերով կը բացատրէր կացութիւնը, առանց կարենալու պահել իր յուզումը։ Չէր կրնար ազատօրէն խօսիլ։

Թագաւորը յենած էր մետաքսապատ պատին եւ առջեւը կը նայէր։ Դէմքը հանդարտ էր ու անթափանցելի։ Միայն կարելի էր հասկնալ դէմքէն, որ աւելորդ կը գտնէր այդ երկար ճառը։

Պատասխանեց Թագաւորը։ Ձայնը պարզ էր, հանդարտ եւ որոշ, միայն՝ խորթ շեշտով.

— Ես, այսօր ժամը 3ին, որոշեցի հրաժարիլ գահէն։ Նախ ուզեցի որ գահ բազմի զաւակս Ալէքսէյ, սակայն յետոյ փոխեցի միտքս, գահը տալով եղբօրս Միքայէլի։ Յոյս ունիմ, որ դուք կը հասկնաք հայրական զգացումներս։

Վերջին խօսքերը արտասանեց կամացուկ։

Ոտքի ելաւ Թագաւորը։ Մենք ալ բոլորս ոտքի ելանք։ Կիւչքով թագաւորին տուաւ հրաժարականը։ Թագաւորը առաւ եւ դուրս ելաւ։

Քիչ յետոյ Նորէն ներս մտաւ եւ թուղթը յանձնեց Կիւչքովին

— Ահա բնագիրը։

Մեքենագիրով էր գրուած։»

Կիւչքով շատ զարմացաւ որ այնքան դիւրին հրաժարեցաւ գահէն։ Դրովհետեւ կը կարծէր որ ինք գործ ունի անբնական զգայնութեամբ եւ վիտակցութեամբ ցած մարդու մը հետ։ Ցարը կը հրաժարէր գահէն, եւ կը հրաժարէր նաեւ գահը տալ զաւկին, նկատի ունենալով իր անձնական ապահովութիւնը, եւ այդ պատճառով էր որ ձայնը դողաց, երբ կը խօսէր իր զաւկին մասին։

Միլիուքով, յանուն ժամանակաւոր կառավարութեան, Ցաւրիկեան պալատի միթինկին մէջ յայտարարեց թէ իշխանութիւնը կը վարէ խնամակալ Միքայէլ Ալեքսանտրովիչը, թագաժառանգ նշանակուած է Ալէքսէյ։

Այս լուրն առնելով մայրաքաղաքի գինուորներն ու բանուորները սաստիկ զայրացան։ 16 Մարտին կը հրաժարէր Միքայէլ եւս Միլիուքով եւ Կիւչքով դէմ էին հրաժարման։ Սակայն մեծամասնութիւնը կը պահանջէր որ Միքայէլ հրաժարի, եւ թագաւորական հացը լուծուի Սահմանադիր Ժողովին մէջ։

* *

Մինչեւ Մարտ 20, Նիքոլա Բ. կը գտնուէր Մոգիլյով քաղաքին մէջ։ Փեթրոկրատի Խորհուրդին Գործադիր Կոմիտէի կրկնակի պահանջին վրայ, ժամանակաւոր կառավարութիւնը կ'որոշէ Մարտ 20ին, «Բանտարկել Նիքոլա Բ.ը եւ իր կինը»։ Մարտ 21ին, ցարին ընտանիքը կը բանտարկուի Ցարսքոյէ Սելոյի Ալեքսանդրովեան պալատին մէջ (Փեթրոկրատէն 20 վերստ դէպի հարաւ)։ Ցետոյ, ժամանակաւոր կառավարութիւնը Օգոստոսին, կը փոխադրէ զայն Սիպերիոյ Դոպոլսկ քաղաքը։ Նահանգապետին տանը մէջ։ Պոլշեւիկեան յեղափոխութեան ժամանակ, դեռ ցարին ընտանիքը կը գտնուէր Դոպոլսկի մէջ։ Սակայն 1918ին սկիզբները, երբ Սիպերիոյ մէջ սկսան քաղաքացիական կռիւները եւ վտանգը կը սպառնար Դոպոլսկին, պոլշեւիկեան կառավարութիւնը կ'որոշէ ցարը տանիլ Եկատերինպուրկ։ Տեղափոխութիւնը կը կատարուի 30 Ապրիլ 1918ին։

Միապետականները քանի մը անգամ կը փորձեն ազատել կայսրը, սակայն չեն յաջողիր։

Ցարը արգելափակուած էր ճարտարագէտ Իբադէվի տանն մէջ։ Այս տունը կը գտնուէր քաղաքին կեդրոնը, բլուրի մը վրայ, եւ ամէն յարմարութիւն ունէր դիմադրելու յարձակումներուն։

Ցունիսի վերջերը եւ Ցուլիսի սկիզբը Եկատերինպուրկ վտանգի մէջ էր։ Չեխօ-Սլովաքները քաղաքին հարաւային կողմէն, երկու թեւով կ'առաջանային ու կը յարձակէին կարմիր բանակին վրայ։ Կարմիր բանակը կը նահանջէր, եւ քաղաքին անկումը երկու երեք օրուան խնդիր էր այլեւս։

Այն ատեն 12 Ցուլիսին, Եկատերինպուրկի Շրջանային Խորհուրդը (պոլշեւիկ) արտակարգ ժողով մը կը գումարէ եւ կ'որոշէ առանց դատի սպաննել, ընդանկահարել ցարական ընտանիքը. ամբողջ կ'որոշուի գնդակահարութեան կարգն ու գիւկները ոչնչացնելու միջոցները։

Որոշուած էր ոչնչացնել դիակները, որպէս զի քաղաքին անկումէն յետոյ, թշնամին չգրաւէր դիակները եւ չշահագործէր թագաւորին, «Աստուծոյ օծեալին մասունքներով», ժողովուրդին ապխտութիւնը։

16 Ցուլիսին, երեկոյեան, Շրջանային Խորհուրդին կողմէ նշանակուած մարդիկը կը հաւաքուին ցարին բանտարկուած տան մէջ, գործադրելու համար գնդակահարութեան որոշումը։ Գնդակահարութեան համար անյարմար էին տունին վերի յարկի սենեակները, ուր կը բնակէին ցարը եւ իր ընտանիքը։ Ուստի կ'որոշուի իջեցնել ստորնայարկի սենեակներուն մէջ, եւ հոն սպաննել զանոնք։ Մինչեւ գնդակահարութեան վայրկեանը, ցարական ընտանիքը լուր չունէր որոշումին մասին։

Նոյն օրը, գիշերուան ժամը 12ին, կ'առաջարկեն բանտարկեալներուն որ հագնին իրենց զգեստները եւ իջնեն վարի յարկի սենեակները։ Կասկած չարթնցնելու համար, անոնց կը յայտարարեն թէ սպիտակ բանակին յարձակման առթիւ ձեռք առնուած նախազգուշութիւն մըն է այդ։

Երբ ցարն ու իր ընտանիքը կ'իջնեն վարի յարկը, գնդակահարութեան յատկացուած սենեակին մէջ, այն ատեն միայն կը յայտնեն անոնց թէ, յանուն Ուրալի շրջանային խորհուրդին, որոշուած է գնդակահարութիւնը ցարական ընտանիքին բոլոր անդամներուն։

Եւ տեղն ու տեղը կը սպաննուին ցար Նիքոլա Ռոմանով, կինը, որդին, չորս աղջիկները եւ չորս մերձաւոր ազգականները, բոլորը 11 հոգի։

Այսպէս սպաննուեցան Ռոմանովները յուլիսի այն գիշերը, երբ կը լուսնար 17ի առտուն։

Գնդակահարութենէն յետոյ, դիակները կը փաթթեն վերմակներու եւ կը լեցնեն բեռնակիր ինքնաշարժի մը մէջ, որ կը սպասէր տանը բակը։ Կը փոխադրեն քաղաքէն 8 վերստ հեռու, Կոբեաթեա գիւղին լքուած երկաթահանքերուն մէջ։ Հոս կ'ոչնչացուին բոլոր դիակները։

Թագուհիին եւ իր աղջիկներուն դիակներուն վրայ կը գտնեն առատ քանակութեամբ ոսկեղէն ու ադամանդեղէն զարդեր, որոնք կարուած էին անոնց հագուստներուն ու շապիկներուն։ Գոհարներուն մէկ մասը գտնուեցաւ կօշիկներու մէջէն։

18 Ցուլիսին, ցերեկին, կը վերջանայ *թագուհին այ «ֆտաղումէն յետոյ Մոսկուա կը ղըրկուին ցարին թանկարժէք առարկաները, օրագրութիւնները։*

Ուրալի Բերմ քաղաքին մէջ կը գնդակահարուի նաեւ Նիքոլայի եղբայր, Միքայէլ Ալեքսանդրովիչ Ռոմանով։

Իսկ Ցուլիսի 18ի առտուն կանուխ, կը գնդակահարուին ցարական ընտանիքին մնացած անդամները, — Նախկին մեծ իշխանուհի Ելիզավէտա Ֆէոտորովնա, նախկին մեծ իշխան Սերգէյ Միխայլովիչ, Սերպիոյ նախկին թագուհին Էլէնա, նախկին մեծ իշխան Կոստանդին Կոստանդինովիչի երեք զաւակները, նախկին մեծ իշխան Բաւէլ Ալեքսանդրովիչի որդին Վլատիմիր Բալէյը։ Բոլոր գնդակահարուածներուն դիակները կը նետուին Ուրալի Ալաբաեւսկ քաղաքէն 11 վերստ հեռու խորունկ հանքահորերու մէջ։

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ ԲԱՌԱՐԱՆԸ.— Հրատարակուած է փրօֆ. Հր. Աճառեանի պատրաստած Հայերէն Արմատական Բառարանին ԺԲ. պրակն ալ, 132 էջնոց։ Այսպէսով կը վերջանայ Ժառաջին հատորը, որ ունի 1232 էջ։

.ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷ[Ջ]

Փոթիւրէէնի խմբագիր մէկը, անցեալ Հինգշաբթի լութեան կ'ելլէ Ալֆորվ նոցին մէջ եւ երկար մը՝ «Հայաստանը Ալֆոր մէջ...», կը նկարագրէ, կեանքը, դպրոցն ու նոյալ ամանամն ու թերթին առաջին էջին ուած են երկու պատ մէկը կը ներկայացնէ թա ախոյեանները, որ նստած են խաղին գ սը՝ դասարան մը փ ցիկներու։ Կը թարգմ յօդուածը, ցոյց տալու թէ ինչ աչքեր կը քայլերուն ու մոլութիւն

Փոթորիկէն ջզուած նեբու նման, հաղարեսկ յեր ինկած են տխրա Ֆորվիլի վրայ։ Եւ, այս ամէնէն անշէն անկիւն որ կը մնան բանուոր անոնք կ'աշխատին մեյ իրենց բոյները։

Հայոց բնակած թաղը ուն Իլ-Սէն-Փիեր, ուր նո երթալ միայն անցնելով փարակ ճամբայէ մը, որ ջուն հաղորդակցութ ջոցներ։ Հեռու՝ բոլոր ներէն։ Ո՞վ կրնար թէ, մանելով այդ ճամ մանէր Հայաստանի մէ կինը, եթէ չտեսնէր բնակիչներէն մէկը։ տուներ, մէկ կամ երկու շինուած՝ երկաթաթուղ սեւ խիւսադունդերով, Ջեւ ինկած շաղախը կը նեկաւորում մը։

Այս տնակները կը բոլոր այն խեղճ հիւղ զորս կը շինեն Ֆրանսայի տորները արուարձաններ նարհ անկիւններուն մէջ։

Փաքրիկ խնամուած ներ։ Տեղական գոյնի նշանն է ծերուկ կին մերկ ոտքերուն անցո նալըն մը։ Ան շարունակ ցող անձրեւին տակ կած, իր փոքրիկ բակին կ'երթայ կեր տալու որ կը թառէր սնտուկի մը

Հագած է սեւ ու հաստ ւակ մը։ Գլխին տակէն ցած է սեւ թաշկինակ մը դուրս կը կախուին երկու ծաթեայ հիւսկէններ։

Կը կանչեմ։ Սակայն սերէն չի գիտեր ան, որով շատ ծեր է. բայց ինծի կը տասխանէ սիրով, լեզուով որ անուշ է եւ խիստ մայնոր Բան մը չհասկցայ, գէի անանել քահանան, եկե նին։

Արծիթ-խանութի մը կու-երեք մարդիկ նստ աղի ձուկի, ձիթապտուղ կաններու եւ լօխումի ներու միջեւ։ Դարձեալ հարցումը.

— Կրնա՞ք զիս առաջ ձեր քահանային մօտ։

Նպարավաճառն ալ իմ լեզուս։ Սակայն, հաւ տարութեամբ եւ մ թեամբ, իր կրպակին ու արկղերուն մէջ կը քահանան, զոր ես կը տեսնել։

Ես կը ծխաղիմ, ինք ծխաղի։

Ես գտայ, քիչ մը ճամբուն վրայ, այդ բառը։ Միակարկ տան կատը, կտաւեայ ժապաւէն վրայ կար հայերէն գրութիւն մը, որուն ֆր րէնն ալ գրուած էր բարեխաստաբար.

«Մատուռ Հայ առաք կաններու»։

Այդ տնակին խոնաւ քիւի մը տակ, կպչած ւաքարդերով ծածկուած կայ Լուսաւորչէ մը տապղի աչք մը նետելով ռայ խումբ մը փոքրիկներ

Հինգշաբթի է։ Եւ նուկները, կրօնքի դաս այժմ մօրկ կ'ըննեն երկ

…ուսուցիչին պատմութիւններու: Երեխնակ մը մանուկներ են անոնք, որոնց տարիքն է 3-6: Սեւ մազեր, սեւ աչքեր, չարաճճի մազեր… եւ անուշ հայուածք մը: Ի… որոնց ուսուցիչն է հայ ուսանող մը որ սիրով կը հիւրընկալէ զիրենք ու անոնց ալ շուտով կը բացատրէ… մէկը միւսին… կու գան ինծի երկարելու իրենց ձեռքը, արեւելեան համբուրութեամբ մը:

— Անունդ ի՞նչ է, քուկի՞նդ…

Անոնք կը մրմնջեն դաշնաւոր … անհասկնալի պատասխաններ … տարեկան աղջնակ մը, որ … է, կը հասնի օգնութեան: … անխոս այլ Ժիւրոն, պզտիկ Անուշը, որ անուշ է իր անունին պէս: Ահա քիչ մը անդին … Աղէքսանդրը (?), որ գոգնոց մը ունի կապոյտ-ճերմակ … Վիկթորիա կը վազէ … անդին, առաջ կը հրէ … մը, որուն անունը … Փոքրիկ դասարանին … ծածկուած են թուղթով, որոնց վրայ նկարուած են զարդի փունջեր, իսկ պատերնէն … առանքը՝ ասացանական բնագիրներ, … խնամքով գեղագրուած են …

(Մնացածը յաջորդով)

ՏՂՈՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՀԱՆԴԷՍ ՄԸ ՏՋԻՆԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դ. Տջինի Նրջանային կոմիտէն իր շարքերու արագօրէն խառացման յաջողութիւնէն քաջալերուած, թէ՛ ընկերներուն եւ թէ համակիրներու ինքնազարգացման միջոց մը ստեղծելու նպատակաւ որոշեց տեղւոյս մէջ Դաշնակցութեան Տուն մը կառուցանել ու գրադարան մը … Այս նպատակին համար … ուժերով, կազմակերպեց ներկայացում մը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 2ին Nouvelty Boxing Cynemaի շքեղ սրահին մէջ. Ներկայացումը աննախընթաց կերպով յաջող անցաւ … փայլուն ներկայացում … չէր Տջինի մէջ. հասկնալի որ բացի մէկ քանի դերակատարներէ, միւսները առաջին անգամն է որ բեմ կը բարձրանային:

Ներկայացումը պիտի սկսէր կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, … ժամը 1.30ին արդէն … բազմութիւն մը լեցուած էր դրան առջեւ:

Հանդէսին սկիզբը Լոնտոնի … դաշնակահարուհի մը ընտիր կտորներ նուագեց: Յետոյ սկսաւ ներկայացումը, որուն Ա. արարէն … Լիոնէն ընկեր «Պօղոս Ֆիլզենտաճեան օրուան ներկայացման նպատակը բացատրելով, գեղեցիկ ալպոմ մը … դրաւ. Ներկաները մասնակցեցան լիովին: Տջինէն … մը 125 ֆրանք վճարեց. … ալպոմին … Շէրիէն ընկեր Գառնիկ Քիլարճեան, որ 150 ֆրանք վճարեց:

Հանդէս-ին ներկայ էին նաեւ անգլիական Պաղաքապետարանի պաշտօնեաներէն ու Ժինիւս Թօքէր գործարանի chef de personnelը Պարոն … մասնակցեցան եւ հրապարակաւ շնորհաւորեցին Հայերուս աշխատասիրութիւնն ու հաստատակամքը, որոնց շնորհիւ կարճ ժամանակի մէջ կրցան աչքառու տարր մը դառնալ Տջինի մէջ:

Ներկայացումին վերջին մասը կը կազմէր ծիծաղաշարժ կատակերգութիւն մը, որուն իր մասնակցութիւնը բերաւ Պոլսոյ Տիկնանցէն Օր. Բերուզ Խաչատուրեան: Ներկայացումը վերջացաւ ժամը 7.30ին: Ժամը 8.15ին սկսաւ պարահանդէսը, ընկերակցութեամբ ճազպանտի: Ներկայ էին վերոյիշեալ Ֆրանսացիները: Հայ աղջիկներ հայկական եւ եւրոպական պարեր պարեցին: Քաղաքապետարանի քարտուղար Պ. Mutin շնորհաւորեց Կարգադիր Յանձնախումբը: Պարերը վերջացան կէս գիշերին:

Անուրդէն գոյացաւ 850 ֆր., տոմսերէն 1250 ֆր.: Ընդհ. գումար՝ 2100 ֆրանք:

Ժպիտ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐԹԻԿԻ ՄԷՋ

ՄԱՐԹԻԿ (Մարսէյլ).— Հոս կը գտնուի հաճ հայութիւն մը: Մեծամասնութիւնը արգահատելի հոգեբանութեամբ, երբեք չի հետաքրքրուիր ազգային շարժումով, այնպէս որ ոեւէ կազմակերպութիւն, եթէ ոչ անկարելի, շատ դժուար է: Ընտանիքի տէր մարդիկ կը մտածեն միայն իրենց առօրեայ ապրուստին մասին: Ամուրիները,— խաղամոլներու խմբակ մը,— կը խորհին գտնել նոր հաճոյքներ, պարպելու համար իրենց ընկերոջ քսակը. օրինակ. 5-6 Հայեր հանրածանօթ են այդ արհեստով, ամէն օր նստած են խաղին գլուխը: Անոնցմէ մէկը, երիտասարդ մը, անցեալ օր ծախեց իր հեծելանիւը՝ կարենալ խաղալու համար, եւ եթէ նոր զգեստ մը ունենար, ա՛ն ալ պիտի ծախէր:

Ուրիշ խմբակ մըն ալ կայ, որ ժամանակը կ՚անցընէ… խմելով: Գինովներն են ասոնք, որ կը սերտեն խմիչքներու նոր նոր անուններ: Հոս ծանօթ է խման մը, որ ամէն օր ամէն ժամ կը ճնկէ:

Վ. … ալ ուրիշ պատուհաս մը դարձած են այս գաղութին գլխուն: Այդ ախտերով վարակուած երիտասարդները դեղի համար ստիպուած են ծախսելու իրենց վերջին սանթիմը: Շատ է անոնց թիւը: Կան որ կը զղջան, բայց ի՞նչ օգուտ:

Այցելու

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵԾՄԱՑԱԾ

ՓՈՆ ՍԷՆԹ՝ ԼՈՓՈՒ 7 Ապրիլ.— Գործազրկութիւնը այստեղ ալ դէպ աճեց: Շատեր զրկուեցան գործերէ, … ալ թափառեցան քաղաքէ քաղաք գործ մուրալու, սպասելով գործերու վերաբացման:

Մինչեւ հիմա օրական 7 ժամ կ՚աշխատէինք եւ բնաւ մարդ չէին առներ. իսկ այսօր սկսան աշխատանքի ժամերը 9ի բարձրացնել: Երէկ 6 մարդ գործի առին, եւ յոյս կայ որ բոլորն ալ ընդունուին: Միայն թէ շաբաթ կէսօրէն վերջ չպիտի աշխատին եւ աշխատավարձին 100էն 5ը պիտի զեղչուի: Բանուորները նկատի առնելով տագնապը, ճարահատ. առարկութիւն չեն ըներ:

Հայ գաղութը մեծ համակրութիւն կը վայելէ տեղացիներէն, շնորհիւ մեր հայրենակիցներու ուղղութեան: Բոլորն ալ համեստ ընտանիքի տէր մարդիկ են եւ իրենց գիրենք հիւր կը նկատեն այս երկրին մէջ: Ունինք 12 փոքրիկներ որոնք ֆրանսական դպրոց կ՚երթան: Այս մանուկները ուշ կանուխ պիտի մոռնան մայրենի լեզուն: Մեկայն ինչ կրնանք ընել, քանի որ չունինք ազգային իշխանութիւն:

Ինքնութեան թուղթեր նորոգելու լուր եկած էր անցեալ շաբթու. իսկ հիմա կանգ առած է՝ համաձայն վերջին հրահանգին: Ինքնութեան թուղթերու մէջ Թուրք կամ Ռուս կը գրեն, եթէ ոչ ծախք մըն ալ Նանսէնեան անցագրի համար պիտի վճարենք: Մենք բողոքեցինք ատոր դէմ ըսելով «Մենք չենք ճանչնար Նանսէնի երկրորդ ծախքը: Եթէ Նանսէնը մեր լաւութիւնը կ՚ուզէ, թող մեր հայրենիքի դուռները բանայ որ մենք երթանք մեր հայրենիքը շէնցնենք»: Եւ պատասխան մը չստացանք…

1925էն ի վեր գաղութս ունեցած է 3 մահ եւ 3 պսակ. իսկ հիմա ալ 3 նշանտուք: Կը ստանանք «Յառաջ» եւ «Աղդարար»: Այս տարի Հ. Յ. Դ. ենթակոմիտէ մը հաստատուեցաւ երիտասարդութեան գիտակից մեծամասնութիւնը անդամ է եւ համակիր: Յոյս կայ որ մեր ընկերներուն թիւը հետզհետէ աւելնայ:

Վ. Յ. Վարդանեան

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ՓՈՒՇԻՆ ՎՐԱՅ (Քերթուածներ), Զարեհ Պլպուլի Սոֆիա, տպագր. «Հայ գիր» 1927: Գին 25 սէնթ:

ԳԵՂՋՆ ՀԱՅ ԴՐՕՇԱԿԻՆ. Արտաշէս Յովհաննէսեանի: Հրատ. «Օշական»ի, 1926 Փարիզ, տպ. «Մասիս»:

ԸՆԿԵՐՎ. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԷՆ ԱՌԱՋ

Զատիկին Լիոնի մէջ գումարուելիք ընկերվարական ազգային համագումարին օրակարգի հարցերը կիրակի օր դարձեալ քննուեցան ՍէՆի ընկերվարական դաշնակցութեան հաւաքոյթին մէջ: Ինչպէս նախապէս գրած էինք, օրակարգի գլխաւոր խնդիրներէն մէկն է՝ կուսակցութեան յարաբերութիւնները մէկ կողմէ ժողովրդավար կուսակցութեանց, միւս կողմէ համայնավար կուսակցութեան հետ:

Բանաձեւերու ցանծնաժողովը այս մասին մէկ բանաձեւի շուրջ չկրնալով համաձայնութիւն գոյացնել, չորս բանաձեւերը կրկին քննուեցան: Ա. բանաձեւին ֆօլ Ֆօր-Լըպա) տեղեկաբերն էր Ժան Լոնկէ: Ըստ իրեն, այս բանաձեւն է միայն, որ կ՚երաշխաւորէ ընկերվարական կուսակցութեան ինքնավարութիւնը հանդէպ քաղքենի կամ պոլշեւիկ կուսակցութեանց: Լոնկէ մեծ տարբերութիւն մը չի գտներ Ա. եւ Գ. բանաձեւին (Ջիրոմսքի-Պրաք) միջեւ. եւ կարելի կ՚ըլլար զանոնք միացնել, եթէ այդ բանաձեւին տէրերը հաւանէին: Ամէն պարագայի մէջ կը յուսայ թէ Լիոնի մէջ պիտի կրնան համաձայնիլ:

Բ. բանաձեւը պաշտպանեց Մօրիս Մօրէն, որ համայնավարական ձգտումներ ունի: Մօրէն Լիոնի մէջ պիտի պաշտպանէ համայնավարներուն հետ մէկ ճակատ կազմելու տեսակէտը: Վերջին օրերս համայնավարներն ալ այդ ուղղութեամբ կ՚աշխատին:

Գ. բանաձեւը պաշտպանեց Ջիրոմսքի: Այս բանաձեւը իր եզրակացութիւնները կուտայ՝ հիմնուելով տնտեսական կացութեան վրայ. կը թելադրէ դասակարգերու պայքարը աւելի սաստկացնել. եւ ամէն գործակցութիւն ու համաձայնութիւն խզել ժողովրդավար կուսակցութեանց հետ. այսինքն վերջ տալ ձախերու հետ գործակցութեան քաղաքականութեան:

Դ. բանաձեւը (Ռընօտէլ), որուն մասին ցեկոյց տուաւ Էմիլ Քահն, կը հաւատայ Ազգերու Դաշնակցութեան, կը մերժէ պոլշեւիկներուն հետ մէկ ճակատ կազմել, կուսակից է ժողովրդավար կուսակցութեանց հետ գործակցութեան:

Ա. բանաձեւը ստացաւ 868 քուէ, Բ.ը՝ 309, Գ.ը՝ 1448, Դ.ը՝ 980:

Կրացիանի բողոքեց որ ընկերվարական երեսփոխանները վերջերս պաշտպանեցին զինուորական նոր օրէնքը՝ որուն մէջ հակաընկերվարական կարգ մը սկզբունքներ կային: Այս խնդիրը, ինչպէս նաեւ ֆօլ-Պոնքուրի Ազգերու Դաշնակցութեան մասնակցիլը պիտի քննուին Լիոնի մէջ:

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Rueil A. C. Ա. խումբերու մրցումը տեղի ունեցաւ կիրակի օր տեղւոյն դաշտը: Հետաքրքիրներու բազմութիւն մը փութացած էր դիտել մրցումը, որ սկսաւ ժամը 3.30ին: Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբէն կը բացակայէին Ասատուր եւ Երուանդ: Ա. կիսախաղին Մերինները իրենց լաւագոյնը ընելով երկու նշանակէտ շահեցան, որմէ վերջ Ֆրանսացիները շահեցան առաջին նշանակէտը: Բ. կիսախաղին մեր յետսապահներուն պզտիկ սխալէն օգտուելով շահեցան երկրորդ նշանակէտը: Խաղը թէեւ հաւասարեցաւ բայց դատաւորին կողմնակալութիւնը այնքան զգալի էր որ, անիրաւ «փէնալթի»ի պատիժ մը եկաւ աւելցնել Ֆրանսացիներու նիշը: Դատաւորին դիտումնաւոր սխալները միշտ կրկնուեցան. իսկ հայ խումբին կողմէ, բողոքի ձայները նկատի չառնուելով, անկարելի եղաւ շարունակել՝ խաղին վերջ տրուեցաւ քսան վայրկեան առաջ, 3ի դէմ 2 նշանակէտով:

Հոս յիշենք, որ մեր տղաքը հակառակ իրենց պակաս կազմին գնահատելի խաղարկութիւն մը ունեցան. մանաւանդ յառաջապահներու գիծը ուր լաւ «փասներու խաղ մը ի գործ դրին՝ փափաքելի է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խաղացողները կարեւորութիւն տան «փաս»երու խաղարկութեան, որուն մէջ կը կայանայ իրենց յառաջդիմութիւնը.

Գ. Գասապեան

ԿՌՓԱՄԱՐՏ

Հայ կռփամարտիկ. Գ. Պաղտասարեան (Գաբօ) փայլուն յաղթանակ մը տարաւ Մարսէյլի մէջ:

Երրորդ շրջանին վերջնապէս զգետնեց իր հակառակորդը՝ Լոփէզ (Սպանիացի), որ հազիւ կըրցաւ դիմանալ երկու շրջաններու հարուածներուն:

Տեղական թերթերը մեծ գովեստով կը խօսին հայ կռփամարտի մասին ու կը փափաքին որ յաճախ բեմ բարձրանայ աւելի կարող ուժերու դէմ:

Յ. Պ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴՈՀԱՐԱՎԱՃԱՌԻՆ ԱՐԿԱԾԸ.— Դողերը, Սեբբաթ առտու կանուխ, Կամպէթթայի պողոտային վրայ, գողի բանալիով մը կը մտնեն կաթնավաճառի խանութէ մը ներս, կը կողոպտեն 200 ֆրանք, յետոյ կը ծակեն պատը եւ կ՚անցնին դոհարավաճառ Աբրահամ Թափէրի խանութը: Լաւ մը կ՚աւլեն: Մօտ 100,000 ֆրանքի արժէքով թանկագին առարկաներ կը թռցնեն ու կը մեկնին: Ոչ մէկ հետք:

ՆԱԽԱՆՁԻՆ ԳՆԴԱԿԸ.— Մարսէլ Հօվլէրթ ձգած էր իր կինը: Պէրթ շատ կը սիրէր սակայն իր անառակ ամուսինը: Քանի՛ անգամներ գնաց ամուսինին մօտ, աղաչելով որ վերսկսի սիրերգութիւնը: Անօգո՛ւտ:

Առջի իրիկուն, Մուֆթար փողոցէն անցած պահուն, Պէրթ տեսաւ իր ամուսինը, որ կը քալէր կնոջ մը ընկերակցութեամբ: Պէրթ մօտեցաւ, ուղղեց ատրճանակը, կրակեց իր մրցակից կնոջ կռնակին: Կինը, վիրաւոր, ինկաւ գետին. յետոյ, վէրքը թեթեւ ըլլալով, ոտքի ելաւ եւ արագօրէն փախաւ: Ու ոչ ոք իմացաւ թէ ո՞վ էր այդ կինը:

Իսկ ոճրագործ Պէրթ, նոյն իրիկունը, շտկեց իր անկողինը բանտին մէջ, դարձեալ մինակ:

ԱՂՋԻԿ ՄԸ ՀՈՐԻՆ ՄԷՋ.— Կիրակի գիշեր, ոստիկանութեան լուր կը տրուի որ Շաթիյեօն գիւղին բերանը, հորի մը մէջ ինկած է 16ամեայ աղջիկ մը, Պէրթ Ֆրօմանթէն: Հորը 80 մէթր խորութիւն ունի, որուն 55 մէթրը ջուրով լեցուած է:

Սակայն հորին բերանը այնքան լաւ պաշտպանուած է որ, չի կարծուիր թէ անձնասպանութեան փորձ մըն է: Երկաթեայ վանդակով մը շրջանակուած, եւ վրան ձգուած են ծառի հաստ ճիւղեր: Ճիւղերուն վրայ բազմաթիւ նշաններ կան ոտքի հետքերու, այնպէս որ շատ հաւանական է թէ աղջիկը երկար կռուած է հոր ձգուելէ առաջ: Գիշերը մինչեւ ուշ ատեն հրշէջ գունդ մը աշխատած է դիակը գտնել: Կարելի չըլլալով երեւան հանել, կանչուած են սուզակները:

ԽՈՒՆԱՇԱՐԺ ՄԸ ԿԻՑՆԱԾ ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ.— Երկուշաբթի առտու, վաճառական մը, Ալեքսանդր Նէմքօ ինքնաշարժով կը սուրար դէպի Քէնսինկթըն (Անգլիա): Ինքնաշարժին մէջ կը գտնուէր Օր. Փըըլ Տէվըն: Երբ, լիճի մը վրայ, կամուրջէ մը կ՚անցնէին, վաճառականը սխալ շարժում մը բրաւ եւ ինքնաշարժը ցատկեց երեք ոտք բարձրութենէ մը վար լիճին մէջ: Նէմքօ, պայքարելով կրցաւ անկումի պահուն բանալ դռնակը եւ դուրս քաշել աղջիկը: Յետոյ լողալով ցամաք ելան:

ՊԱՆԴՈԿԱՊԵՏԸ.— Փարիզի արուարձաններէն Փիւթօյի մէջ պանդոկապետ մը, յարգելի մարդ մըն էր: Հանգիստ չէր տար վարձակալներուն: Կ՚ուզէր որ ժամը 10ին, բոլոր վարձակալները հաւի պէս քուն մտնեն եւ քնանան: Ու երբ, առջի օր վարձակալներէն Ֆէրնան Պար քիչ մը ուշ անձնակ դարձաւ, բերնէն գէշ բառեր թափեց: Վարձակալը ետին դարձաւ, յարմար պատասխան մը տուաւ: Բերան բերնի կռիւէ մը յետոյ, պանդոկապետը, որ դուռները կը գոցէր բոլոր ուշացող վարձակալները փողոցը ձգելու համար, վերցուց ատրճանակը եւ կրակեց վարձակալին փորը: Միւս վարձակալներն ալ վար վազեցին, փաթթուեցան ոճրագործ պանդոկապետին կռնակին, ու իրենց վրէժը լուծելու և ոճրագործը պատժելու համար, ծեծեցին, տապկեցուցին մարդը, մինչեւ որ հասան ոստիկանները:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ…

«Զաքարիա փթօլէմայիս կը հաւկիմ. Ըմբոստ մըն եմ եւ կ՚երազեմ ամէնէն մեծ ցունաստանը … Թուրքին մահը կ՚ուզեմ … Սուլթան Համիտը սպաննել, մեր ընտանիքները ընաջնջողը: Մահուան դատապարտուած եմ:

— Կը բաւէ, յայտարարեց Խօսրով, մատնող նամակին ընթերցումը ընդհատել տալով:

— Դրականութիւնը չէ՞ս սիրեր, Խօսրով, դիտել տուաւ մեզպիզը, ժպտելով:

— Մանաւանդ երբ կնոջս … է որ կը գտնայ:

— Կը կարծե՞ս թէ միտքդ … լուսաբանուած է:

— Կը կարծեմ, մանաւանդ որ ալ այդ մարդուն գործը կարգադրելու ատենը եկած է:

— Կ՚ուզե՞ս վաղը, 2 դեկտեմբեր, ժամը երեքին:

— Կը նախընտրեմ երկուքին:

— Լա՛ւ, կէս օրէ վերջ ժամը երկուքին:

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ իմ դերս:

— Կնոջդ քովէն չպիտի բաժնուիս, ո՛չ այս իրիկուն, ո՛չ ալ վաղը առտու:

— Անկից դիւրին բան չկայ, հիւանդ կը ձեւանամ:

— Ժամը երկուքը զարնելուն պէս Զաքարիան տունը պիտի ըլլայ:

— Ո՞վ պիտի բերէ գինքը:

— Այդ իմ գիտնալիք բանս է:

— Ըսեմ պնդեր:

— Երբ որ խափշիկը զայն մտցնէ ննջասենեակին կից նրբանցքին մէջ, կը բաժնուիս Խաէնէն որ բան մը գիտնալու չէ, ոչ ալ լսելու է:

— Կատարեալ:

— Ես նրբանցքին մէջ պիտի ըլլամ. վարագոյրին ետեւը ծածկուած, դուն սրահ կ՚երթաս եւ կը կենաս այն դրան ետեւը որ սրահը նրբանցքին հետ յարաբերութեան մէջ կը դնէ:

— Լա՛ւ:

— Զաքարիան նրբանցքին մէջ գտնուող միակ աթոռակին վրայ նստած պիտի ըլլայ. ետեւէն պիտի բռնեմ գինքը, վիզէն ուժով մը պիտի սեղմեմ. դուն այն ատեն մէջտեղ կ՚ելլես, զայն գետին կը պառկեցնեմ, քեզի կը ձգեմ վրան ինկնալ եւ խեղդել, եթէ արդէն խեղդուած չըլլայ:

Խօսրով սեղմեց իր մեղսակցին ձեռքը եւ գնաց իր կնոջ միանալու:

* *

— Քիչ մը ջղայնոտած եմ, մրմնջեց Խաէն, սիրով պառկած մը պիտի երթայի:

— Ես ալ կը զգամ թէ թեթեւօրէն կը տառապիմ, հաճոյքով պիտի ընկերակցէի քեզի, հաւանեցաւ Խօսրով պէյ:

— Ո՞ւր կրնայինք երթալ:

— Սէն-Քլու ճաշելու:

— Լաւ գաղափար:

— Պատրաստուէ՛, ես այս կէսօրէն յետոյ արձակուրդ մը կը շնորհեմ Ասմէային, որ կ՚երեւի թէ երէկ գիշեր լաւ չէ քնացեր:

Լոտեր դուրս ելաւ:

Խաէն անցաւ իր գրասեղանին առջեւ եւ արագօրէն գրեց հետեւեալ նամակը.

«Պարոն,

«Մեծ վտանգ մը կը սպառնայ ձեզի: Դարանի մը մէջ ինկած էք: Ձեր սիրած կնոջ ամուսինը պետն է գաղտնի ոստիկանութեան որ ձեզ կը փնտռէ: Գալով անոր որ ձեր մտերիմը կը կարծէք, պետին օգնականն է, Հայ չէ, այլ իր պետին պէս, Թուրք լրտես փախէք, անունինիդ փոխեցէք, անհետացէք ձեզի եւ ինծի համար:

«Ձեր վրայ մտածող կին մը»:

Նամակը գրոշմեց եւ գնդասեղով մը, անոր կցեց հետեւեալ բաց տոմսակը.

«Կը խնդրուի այս նամակը գտնող անձէն՝ որ սփոփողաբար նամակատունը յանձնէ»:

Նամակը պահեց իր վերարկուին ձախ ձեռնոցին մէջի կողմը ու գնաց միացաւ իր ամուսնին:

Կառքը լծուած՝ վարը կը սպասէր. քիւրտ խումին էր որ զայն կը վարէր: Օդը լաւ էր: Այր ու կին փափկլեօնին մէջ կանգ առին: Խօսրով ճաշ մը յանձնարարեց:

Սեղան նստելէ առաջ, Խաէն լուացարան մտաւ. այրերու յատուկ արտաքնոցներուն առջեւէն անցած պահուն, արագօրէն՝ նամակը նետեց ծորակի մը մարմարին վրայ, յետոյ հանդարտօրէն գնաց ձեռքերը լուալու եւ մազերը յարդարելու:

Նոյն միջոցին, լսեց որ մէկը այրերու յատուկ բաժնին մէջ կը մտնէր, լսեց նաեւ որ մարդը կը շարժէր:

Խաէն մեկնեցաւ լուացարանէն նոյն վայրկեանին, պարոն մը քովի արտաքնոցէն դուրս ելաւ. ձեռքը բռնած էր նամակը՝ որ մարմարին վրայ գտած էր եւ գնդասեղով անոր կցուած տոմսակը կը կարդար: Անծանօթը մտեցաւ եւ նամակը գրպանը դրաւ, տոմսակը պատռելէ յետոյ:

Խաէն իր ամուսնին ընտրած սեղանին առջեւ գնաց նստելու:

Անծանօթը հաստատութեան արկղակալ կնոջ գնաց ու հարցուց.

— Նամակատունը հեռո՞ւ է աստեղ:

(Շար.)

միութիւնը: Ասոր վրայ, հիւպատոսներէն մէկը յանձնեց միակ ծանուցագիր մը, որուն տակստորագրեցին հինգ հիւպատոսներն ալ:

Իտալեւսերպ վէճը

Հեղինակաւոր աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ Հռոմի եւ Պելկրատի միջեւ ուղղակի բանակցութիւնները պիտի սկսին այս օրերս:

Պելկրատի թերթերը կը հաղորդեն թէ ալպանական սահմանագլուխին վրայ հսկելու պաշտօն ունեցող յանձնաժողովին մասին համաձայնութիւն գոյացած է: Իտալիա, Ալպանիա եւ Եուկօսլաւիա ընդունած են Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ թելադրութիւնը, որուն համաձայն յիշեալ յանձնաժողովին մէջ պիտի մտնեն Եուկօսլաւիոյ ֆրանսական եւ անգլիական զին. կցորդները եւ Պելկրատի գերման դեսպանատան անդամներէն մէկը:

Նոր վէճ մը ծագելու պարագային, շահակից պետութիւններէն իւրաքանչիւրը իրաւունք պիտի ունենայ դիմելու Պելկրատի գերման դեսպանին, որ Պելկրատի միւս դեսպաններուն հետ համախորհուրդ. քննիչ յանձնաժողով մը պիտի ղրկէ սերպ եւալպանական սահմանին երկու կողմերը:

Իտալեւսերպ բանակցութեանց առթիւ սերպ կառավարութեան հրահանգները դիւանագիտական մասնաւոր սուրհանդակի մը միջոցաւ Հռոմի դեսպանին ղրկուեցան:

Զինաթափութեան համաժողովը

Քանի մը շաբաթէ ի վեր Ժընեւի մէջ գումարումներ կ'ընէ զինաթափութեան նախապատրաստական յանձնաժողովը: Այս ժողովներու ընթացքին, ֆրանսական եւ անգլիական տեսակէտները լուրջ բախումներ ունեցան: Լորտ Սէսիլ բացարձակապէս կը մերժէ նաւային սպառազինութեան սահմանափակումին համար յանձնառութիւն ստանձնել, մինչ Փօլ Պօնքուր կը պնդէ որ սպառազինութեանց սահմանափակում մը, ինչպէս ցամաքային նոյնպէս եւ նաւային ուժերու վրայ տարածուի:

Իտալական պատուիրակ Մարինի եւս մերժեց ֆրանս. տեսակէտը եւ իր կողմէ հակառաջարկ մը ներկայացուց որ անընդունելի նկատուեցաւ թէ՛ Լորտ Սէսիլի եւ թէ Փօլ Պօնքուրի կողմէ:

Այս պայմաններուն տակ, կը կարծուի թէ զինաթափութեան համաժողովը ջուրը պիտի իյնայ:

Ֆրանս. նաւատորմը Իսքէնտէրունի առջեւ

Միջերկրական արեւելքի ջուրերուն մէջ պտոյտ կատարող ֆրանս. տորմիղը Թուրքիայէն մեկնելէ վերջ հասած է Սուրիա եւ խարսխած Իսքէնտէրունի առջեւ: Ծովակալ Պուէի եւ իր հետեւորդներուն ի պատիւ մեծ ընդունելութիւն կատարուած է յիշեալ քաղաքին մէջ:

Երկու ընդծովեաները հասած են Պէյրութ. շուտով հոն կուգան նաեւ Իսքէնտէրունի առջեւ գտնուող մարտանաւերը, որոնք շաբաթ մը պիտի մնան Սուրիոյ այդ մեծ նաւահանգիստին առջեւ:

Ծովակալ Պուէ պիտի այցելէ Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահ Տամատի, Մարոնիներու պատրիարքին, յետոյ Դամասկոս պիտի երթայ:

Մեծ հանդէսներ կը նախատեսուին:

Նոր հեռագիրի մը համաձայն, Ապրիլ 11ի առտուն ֆրանս. նաւատորմը ռազմափորձեր կատարած է Իսքէնտէրունի եւ սուրիական Տրիպոլիսի միջեւ: Ռազմափորձերուն մասնակցած է նաեւ ցամաքային բանակը: Ռազմափորձէն վերջ ֆրանս. տորմիղը խարիսխ նետեց Տրիպոլիսի առջեւ:

Իսքէնտէրուն ցամաք ելլելէ վերջ, ծովակալ Պուէ Իսքէնտէրունի ֆրանս. հիւպատոս եւ մարզպանի ներկայացուցիչ Պ. Տիւրիէօի հետ ինքնաշարժով պտոյտի ելաւ դէպի Անտիոք: Ինքնաշարժը ճամբան արկածի հանդիպեցաւ: Ծովակալը թեթեւօրէն վիրաւորուեցաւ ուսէն. վիճակը շատ լաւ է:

Անգլիա ետ կը դարձնէ ֆրանս. ոսկիները

Անցած օր գրած էինք թէ անգլիական եւ ֆրանսական պետական դրամատուններուն միջեւ համաձայնութիւն գոյացած է՝ պարտքի խնդիրը կարգադրելու համար: Այս մասին վերջնական համաձայնագիրը ստորագրուեցաւ առջի օր Լոնտոնի մէջ:

1916ին էր որ Անգլիոյ դրամատունը 72 միլիոն սթերլինի փոխառութիւն մը բրած էր Պանք տը Ֆրանսին, փոխարէն իբրեւ երաշխաւորութիւն ստանալով 24 միլիոն սթերլինի ոսկի: Այս փոխառութիւնը կնքուեցաւ բաւական ծանր պայմաններով. Ֆրանսական դրամատունը 100ին 6 տոկոս պիտի վճարէր, իսկ իբր երաշխաւորութիւն տրուած ոսկին տոկոս չպիտի բերէր: Երբ 1925ին փոխառութեան պայմանաժամը վերջացաւ, Պանք տը Ֆրանսը տեսնելով որ ի վիճակի չէր պարտքը վճարելու, երկարաձգում խնդրեց: Անգլիա հաւանեցաւ, սակայն պայմանները աւելի անրացուց: Նախապէս հաւանած էր փոխ տրուած դրամին մէկ երրորդին հաւասար արժէքով ոսկեդրամ վար դնել. Նոր պայմանագրութեամբ ոսկիի քանակը աւելցուեցաւ: Այսպէս 1929ին, երբ ֆրանսական պարտքը 5 միլիոն սթերլին պիտի մնար, դրաւ դրուած ոսկիին արժէքը պիտի ըլլար 8,350,000 սթերլին, ինչ որ 100ին 25 տոկոսի հաւասար կուգար:

Այս ծանր կացութեան վերջ տալու համար է, որ Պանք տը Ֆրանսը առաջարկեց պայմանաժամէն առաջ վճարել մնացած պարտքը՝ 37 միլիոն սթերլին ու ետ քաշել 18 միլիոն 350,000 սթերլին արժէքով ոսկեդրամը: Անգլիա հաւանեցաւ:

Այս ձեւով, Պանք տը Ֆրանսի ոսկիի պահեստը պիտի աւելնայ:

Հողագործականներու համագումարը

Սօֆիայէն կը հեռագրեն թէ պուլկար հողագործական կուսակցութեան համագումարը Ապրիլ 10ին վերջացուցած է իր աշխատանքները Սթարա-Զակորայի մէջ: Համագումարի ընթացքին ծանր միջադէպեր առաջ եկած են համայնավարական ձգտում ունեցող ծայրայեղ ձախերուն եւ չափաւոր կեդրոնին միջեւ:

Քուէարկութեանց պահուն, չափաւորները տարին յաղթանակը եւ կուսակցութենէն վտարել տուին Թոմով ու Տէլիանովը:

Լիոնի ոճրագործ հայը դատապարտուած

Լիոնէն կը գրեն մեզի.—

«Յառաջ» ժամանակին գրած էր Փետրուար 2ին Լիոնի մէջ կատարուած եղբայրասպան վայրագ ոճիրը՝ կնոջական խնդրի մը առթիւ: Յիշենք երկու խօսքով.— Յովհաննէս Օհանեան պիտի ամուսնանար այրի տիկին Շահնար Պաքնեանի հետ, քոյրը Պ. Մանիկեանի, որ ճաշարան մը կը բանեցնէ Րիւ Փասթէօր: Շահնարի ամուսինը թրքական տարագրութեան ատեն մեռած ըլլալով. իր եղբօրը քով կը մնար: Ժամանակ մը անցնելէ վերջ, իբրեւ խոհարար Մանիկեանի ճաշարանը կը մտնէ Գաբրիէլ Յակոբեան, որ չուշանար մրցակից դառնալ Օհանեանի: Շահնար կը դրժէ այս վերջինին ըրած իր խոստումը, առարկելով թէ ամուսինին մահուան վկայականը չունենալով՝ վերամուսնութեան իրաւունք չունի: Օհանեանի մէջ նախանձն ու ատելութիւնը այնքան կը մեծնան իր մրցակիցին՝ Գաբրիէլ Յակոբեանի դէմ, որ առտու մը կանուխ անոր ճամբան կը սպասէ սրճարանի մը մէջ եւ գայն ներս կանչելով երեք անգամ կը կրակէ ու կը փախչի. ճամբուն վրայ ատրճանակով կը սպառնայ զինքը հետապնդողներուն: Յակոբեան կը փոխադրուի Օթէլ Տիէօ հիւանդանոցը, ուր կը մեռնի:

Ռոնի ոճրադատ ատեանին առջեւ շաբաթ օր տեղի ունեցաւ ոճրագործ Յովհաննէս Օհանեանի դատավարութիւնը: Լսուեցան վկաներ, որոնք լաւ խօսեցան Օհանեանի մասին: Ընդհանուր դատախազ Սապաթիէ մէկիկ մէկիկ թուեց ոճիրին մանրամասնութիւնները եւ հրաւիրեց երդուեալ դատաւորները, որ առանց ընկրկելու հաստատական պատասխան տան իրենց ուղղուած հարցումներուն:

Փաստաբան Փէռօ Օհանեանի պաշտպանողականը խօսեցաւ:

Երդուեալ դատաւորները հաստատեցին թէ Օհանեան կանխամտածութեամբ ոճիր գործած է, սակայն մեղմացուցիչ պարագաներ գտան:

Ասոր վրայ դատարանը Օհանեանը դատապարտեց քսան տարի տաժանակիր աշխատանքի եւ 20 տարի բնակութենէ արգիլումի:

ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ
1915 ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կիրակի 24 Ապրիլ կէսօրէ առաջ ժամը 9ին Րիւ Թափի վէրի սինէմային մէջ, նախագահութեամբ Մարսէյլի Ձ. Ռ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեան:

ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ
1915 ԱՊՐԻԼ 11--24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Տեղի կ'ունենայ, Ապրիլ 23ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուիի սրահին մէջ:

Նախագահութեամբ Ձ. Ե. Ռ. Միութեան եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. եւ Ս. Դ. Հնչակեան կուսակցութեանց, Խարբերդի, Երզնկայի, Շապին Գարահիսարի Հայրենակցական միութիւններու եւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի: Պիտի խօսին՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ Ս. Դ. Հնչակեան բանախօսները:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ երգիծավէպը

"ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱԶԱՐ,,

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան Պ. Լ. Գեւոնեանի, գաւառներէն ու արտասահմանէն՝ Պ. Վ. Սեւունիի, 5 Avenue Quihou, St. Mandé, Seine. France կամ հեղինակին N. Béchiktachlianի 32, Rue du Pressoir, Paris (20me):

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ST-MICHEL Թիւ 24 շէնքին դիմացի կրպակը եւ Քլիւնիի միւզէին պարտէզին առջեւ, Rue Sommerardի անկիւնը:

ՕՐ. ԱՐՄԷՆՈՒՀԻ ԿՈՄԻԿԵԱՆ
եւ
Պ. ՇԱՒԱՐՇ ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ
ՆՇԱՆՈՒԱԾ

10 Ապրիլ Փարիզ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն խորին ցաւակցութիւն կը յայտնէ Յիկին Յովակիմեանին, իր ամուսնոյն՝ ընկեր ԻՍՐԱՅԷԼ ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ ցաւալի մահուան առթիւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեքոնտ. խումբի ժողովը 16 Մարտ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, 19 Rue St. Sulpice, Métro Odéon:

ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ընկերական ժողովը՝ 16 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին Գրադարան ընթերցասրահին մէջ:

Կը խնդրուի անդամատետրները միասին բերել:

ՅԱՐԴԻՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը՝ Հինգշաբթի ժամը 9ին, Յլօրիա: Օհան կարօ կը խօսի *Մայամ Նովաի* կեանքին ու երգերուն մասին: Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները:

∴ Յարդգողի ընդհ. ժողովը՝ Ուրբաթ 15 Ապրիլ, նոյն սրահը: Օրակարգ՝ վարչութեան եռամսեայ զեկոյցը եւ կարեւոր հարցեր:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ՝ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի կոմիտէին կողմէ՝ 17 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տը Գօնֆէրանսի մէջ: Նուագ (Ցազ. պանտ): Մուտք 2 ֆրանք:

Ծանօթ.— Մուտքի տոմսերէն շահող թիւը կը ստանայ մէկ շիշ շամփանեա:

"ԴՐՕՇԱԿ,,

Մարսէյլի գործակալն է
ԸՆԿ. ԿԱՅԾԱԿ ՃԱՐԱՅԵԱՆ
14 Rue de la Fare

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի, Խարբերդի Քալու-Սաքրատ գիւղէն Յիկ. Մարգարիտ Բոլոշեան, որ կը կարծուի, երկու տարի առաջ, Պէյրութէն Ֆրանսա եկած ըլլալ: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի եւ կամ հետեւեալ հասցէին, Ասատուր Բոլոշեան, Վէնիզէլօս փողոց, Թիւ 23, Սէրէզ, Յունաստան.

— Բինկեանցի Աղեքսանդր եւ Յաճատ Մելքոնեան, որոնք Աղեքսանդրիա կը գտնուին: Գրել՝ A. Melkonianի, Usine Bourgeat Les Abreto (Isère):

Կը խնդրուի եգիպտահայ թերթերէն արտատպել:

ՍԱԿԱՐԱՆ
12 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Medjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվօնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Ռուսմնի երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Cr[illegible]
80, Rue Lafaye[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - ED [illegible]
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIE[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺՆԵԳԻՆ

	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱՅԻ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ		[illegible]	[illegible]
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ			"
ԵԳԻՊՏՈՍ			
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 14 ԱՊՐԻԼ 1927

14 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 311

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Երկու խօսք

ԴԷՊԻ ՑԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՐԸ

Ճակատագրուա՞ծ է որ, ամէն տարի այս շրջանին ծանրագին լուրեր հասնին Հայաստանէն, եւ առ հասարակ Կովկասէն:

Անցեալ տարի, քիչ մը աւելի կանուխ, Փետրուարին, կը հրատարակէինք խմբական ձերբակալութեանց պատմութիւնը: Մեր կարմիր-ճերմակ ընդդիմադիրները — «Մո՛ւտ է», պոռացին անոնց այլ եւ այլք, մինչեւ որ Երեւանի պաշտօնաթերթը եկաւ փակել իրենց բերանը, քանի մը հարիւր կալանաւորներու թիւը գնչելով 110ի (միայն Հայաստանի մէջ):

Այժմ՝ ուրիշ պատմութիւն, նոյնքան տխուր եւ ընդվզեցուցիչ:

Անցեալ օր եւ երէկ հրատարակեցինք երկու թղթակցութիւններ, երկուքն ալ Հայաստանէն, ինչպէս եւ երկտող մը, բոլորովին տարբեր աղբիւրէ:

Ի՞նչ կը պատմեն այդ նամակները:

Անցեալ տարուան բանտարկեալներու աքսորը դէպի Թուրքեստան, առանց դատի եւ դատաստանի: 60-70 նոր ձերբակալութիւններ եւ ուրիշ խստութիւններ: Ցարաճուն բռնութեան Էջմիածնի դէմ, որ ոչ դիմադրելու կարողութիւն ունի, ոչ ալ ելք:

Կարճ խօսքով՝ ահ ու սարսափի նոր շրջան մը, որուն վախճանը անստոյգ է:

Շարժառի՞թը. — Նոյնքան անստոյգ:

Եթէ ուզէինք օրինաւոր պատրուակի մը կապել Չեկային այս նոր չահատակութիւնները, կրնայինք յիշել Հայաստանի խորհուրդներու 5րդ համագումարը, որուն նստաշրջանին կը զուգադիպին այս դէպքերը: Բայց խախուտ է այս ենթադրութիւնը: Չեկան ամէն միջոց ունի պաշտպանելու աջէն-ձախէն հաւաքուած պատգամաւորները: Դէպի հիւսիս աքսորուած 25 վերախմբերը բանտն էին արդէն, եւ քանի մը անգամ դատ դահանջեցին, հացադուլ յայտարարելով: Բայց Երեւանի վարիչ մարզպանները քաջութիւն չունեցան այդ տարրական պահանջը գոհացնելու, չարաչար դաս առած ըլլալով 1926 Սեպտեմբերին խեղկատակ դատավարութենէն, որ հրապարակաւ վարկաբեկեց զիրենք: Այդ զոհերուն վճիռը վարչապէս տրուած էր, եւ աքսորի տեղ կը փնտռուէր մէկ տարիէ ի վեր: Նման Հայաստանի մէջ, եւ ահա Ռուսաստան կը ղրկեն, մահման տափաստաններու մէջ փճանալու: Ուրեմն, իբրեւ ահաւոր, ասոնք վտանգ մը չէին ներկայացներ:

Իսկ նոր կալանաւորնե՞րը: (Զմոռնանք աւելցնել որ Կովկասին դուրս ալ ձերբակալութիւններ կատարուած են, մինչեւ Մոսկուա եւ Թարքով): Ի՞նչ է անոնց մեղքը:

Ու վերջապէս, ի՞նչ է Էջմիածնի դէմ սարքուած խաղը: Մերի չէինար Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին եւ անոր եպիսկոպոսներուն ու վարդապետներուն պաշտպանութիւնը: Բայց, դէմ ըլլալով ամէն տեսակ բռնութեան, ցարական թէ պոլշեւիկեան, մենք իրաւունք ունինք հասկնալու անոնց մեղքը: Արդեօք յեղափոխական շարժո՞ւմ սարքուած է ութսուն տարեկան հովուապետի մը եւ աղօթելու սահմանուած միաբաններու կողմէ: Թէ՞ կացութիւնը այնքան անտանելի դարձած է որ, վանականներն անգամ լեզու ելած են:

Այս վերջին պարագան շատ կը յիշեցնէ հայկական կալուածներու գրաւումը, ցարական շրջանին, երբ ոտքի ելաւ ամբողջ ժողովուրդը, շարժման մէջ դնելով նաեւ ցարին կեանքին աղօթող փիլոնաւորները: Պոլշեւիկները կալուածներու գրաւումէն աւելի բան մը կը փորձեն այսօր, զանազան սրիկաներու եւ խաչագողներու շքախումբի մը յանձնելով Հայ եկեղեցին «բարեկարգելու», բուն բառով՝ կազմալուծելու եւ կործանելու առաքելութիւնը: Այսինքն կը կատարեն գործ մը, որ ոչ ցարին միտքէն անցած էր, ոչ ալ Համիտին:

Ինչպէս բսինք, մենք մէկդի կը դնենք մանրամասնութիւնները, եւ կ'արձանագրենք միայն դէպքը, բռնութիւնն ու հալածանքը: Եւ մեր բոլոր ուժով կը բողոքենք այդ բարբարոսութեան դէմ, որ ոչ յեղափոխական է, ոչ արդար, ոչ ալ համապատասխան՝ այս անճար ժողովուրդի շահերուն: Իշխանութիւն մը որ անջատեր է պետութիւնը եւ եկեղեցին, առ նուազն պարկեշտ եւ հետեւողական պէտք է ըլլայ. չխառնուի դաւանական խնդիրներու ստոր դաւերուն, եւ Էջմիածնի ինքնապաշտպանութեան խաղաղ ճիգերուն կամ կրաւորական դիմադրութեան: Այլապէս, մեղսակից կը դառնայ կատարուած «շանթաժ»ին:

Եւ այդպէս է, դժբախտաբար, իրողութիւնը:

Երեւանի վարիչները ժողովուրդի զաւակներէն անմեղ կալանաւորներ աքսորելով եւ ուրիշ խումբեր բանտարկելով, եպիսկոպոսներ եւ վարդապետներ կաշկանդելով կամ անարգելով խաչագողներն ու խառնակիչները խրախուսելով եւ անոնց դէմ բողոքողները դատապարտելով, կը կատարեն գործ մը, որ ցարական օրերն ալ կը գերազանցէ:

Եւ մենք շնորհապարտ ենք այս «շինարար» աշխատանքին համար: Որովհետեւ, այդ քաղաքականութիւնը պիտի նպաստէ կոյրերուն աչքերն ալ բանալու, քարե՛րն անգամ լեզու հանելու:

Որքան շարունակուին այս չահատակութիւնները, այնքան շուտ պիտի բացուի վարագոյրը:

Մէ՛կ է բոլոր բռնութիւններուն վախճանը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՀԱՇԻՒԸ

Մարտ 30ին Երեւանի մէջ բացուեցաւ Հայաստանի խորհուրդներու 5րդ համագումարը. Այս առթիւ խորհրդային թերթերը լեցուն են ողջոյններով, յաւելեալ եւ ճոխացեալ նկարագրութիւններով եւ զեկոյցներով: Հետաքրքրութեան համար, «Խորհրդային Հայաստան»էն (3 Ապրիլ) կը թարգմանենք Հայաստանի վարչապետ Սարգ Համբարձումեանի զեկոյցին ներեւեալ մասը.—

«Այստեղ հետաքրքիր եւ նշանակալից հանգամանքն այն է, որ դաշնակցականները դեռ վերապահ են. մուսավաթականներն ու մենշեւիկները ըստ երեւոյթին տակաւին չեն վստահիր դաշնակցականներուն՝ զանոնք եւս մասնակից ընելու իրենց խարդախ գործին:

Այդ երեք հակայեղափոխական կուսակցութիւնները, որոնք երբեմն կ'իշխէին Անդրկովկասի մէջ, այժմ, երբ հրապարակի վրայ այլեւս, ոչ մէկ հողային վէճ չկայ, կրնան կողք կողքի հաշտուի նստիլ եւ իրենց հակայեղափոխական աշխատանքները կատարել: Նոյնիսկ արտասահմանի մէջ, վտարուած երկրէն եւ տարագիր, անոնք չեն կրնար լեզու գտնել իրարու հետ: Վերջին տեղեկութիւնները կ'ըսեն թէ դաշնակցականները չեն մասնակցիր այդ հակայեղափոխական դաշինքին, ոչ թէ չեն ուզեր, այլ չգիտեն, թէ ինչպիսի պայմաններով կրնան սակարկել մուսավաթականներու եւ մենշեւիկներու հետ զալիք Հայաստանի սահմաններու մասին: Անոնք չգիտեն, թէ մուսավաթական Ատրպէյճանը իր յաւակնութիւնը պիտի յայտնաբերէ՞ Լեռնային Ղարաբաղի եւ Զանգեզուրի մասին: Չգիտեն թէ արդեօք մենշեւիկեան Վրաստանը նորէն պիտի դնէ՞ իրենց առջեւ Լոռիի եւ Ախալքալաքի խնդիրները:

Այդ խնդիրներէն զատ, դաշնակցականները այժմ մտահոգ են ուրիշ հարցով մը, թէ արդեօք Հայաստան ըսելով ի՞նչ սահմաններով կարելի է պատկերացնել զայն. 1914ի սահմաննե՞րով, թէ քիչ մըն ալ աւելի: Դեռ ուշինչ չըրած՝ դաշնակցականները՝ Սիմոն Վրացեանի միջոցով առաջ կը քաշեն այս խնդիրները: Շատ պարզ բան է, որ անոնք չեն կրնար համաձայնութեան գալ միեւնոյն ճակատին վրայ»:

ԱՆԱԹԵՄԱ «ԱՔՍԻՕՆ ՖՐԱՆՍԷԶ»Ի ԴԷՄ

Ժամանակէ մը ի վեր խորունկ պայքար կը մղուի Վատիկանի եւ Ֆրանսայի արքայականներու պաշտօնաթերթ «Աքսիօն Ֆրանսէզ»ի միջեւ:

Այս թերթը, որ կաթոլիկ կրօնքի ամէնէն մոլեռանդ պաշտպանն էր եւ ամէն կերպիւ մեծ քանակութեամբ կը սպառէր Ֆրանսայի եկեղեցիներուն առջեւ, այժմ Հռոմի պապին կողմէ անաթեմայի ենթարկուած է եւ բոլոր կաթոլիկներուն արգիլուած է կարդալ զայն:

Փարիզի արքեպիսկոպոս կարտինալ Տիւպուա, անցածները երբ Պապին ներկայացաւ, այս մասին ստացաւ որոշ հրահանգներ, որոնց համաձայն Պապը անձնապէս արգելքի տակ առած ըլլալով «Աքսիօն Ֆրանսէզ» թերթը, ինքն է միայն, որ կրնայ այդ արգելքը վերցնել: Սակայն կը թելադրէ Ֆրանսացի եպիսկոպոսներուն, որ շատ հազուադէպ պարագաներու մէջ եւ ծանրակշիռ շարժառիթներու համար արտօնեն «Աքսիօն Ֆրանսէզ»ի ընթերցումը:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ինչո՞ւ գտնուեցան Փեքինի դեսպանատան մէջ

Անգլիոյ արտաքին նախարար Սըր Օսթըն Չէմպըլէյն Փեքինի սովետական դեսպանատան խուզարկութեան մասին հետեւեալը յայտարարեց Երեսփ. ժողովին մէջ.—

Դիւանագիտական մարմնի երեք անդամին յայտարարութեանց համաձայն, գտնուած վաւերաթուղթերուն մէջէն ելաւ ցանկ մը, 4120 գործակալներու, որոնք Փեքինի մէջ կազմ ու պատրաստ՝ հրամանի կը սպասեն խռովութիւններ հանելու եւ ահաբեկումներ կատարելու համար: Ռուսիկանութիւնը գրաւա՛ծ է նաեւ կնիքներ հակաբրիտանական յանձնաժողովին, որուն պաշտօնն է խռովութիւններ գրգռել Անգլիոյ դէմ. նոյնպէս գրաւուած են հակաֆրանսական եւ հակաճափոնական նմանօրինակ մարմիններու կնիքները:

Արտաքին նախարարը հաստատեց թէ ձերբակալուած են 23 Ռուսեր եւ 50 Չինացիներ, որոնց մէջ հիւսիսային Չինաստանի համայնավար կուսակցութեան պետը:

Չինաստանի կացութիւնը

Չինաստանէն հասած տեղեկութիւններու համաձայն, հիւսիսայիններու յարձակողականը յաջողութեամբ առաջ կը տարուի: Նանքին օդանաւերով ռմբակոծուեցաւ: Զօր. Սուն-Շուանկ-Ֆանկի զինուորները Յրանցքի երկայնքէն յառաջանալով Չին-Քիանկի դիմացը հասան: Ազգայնական բանակը դեռ կը տիրապետէ Շանկայ-Նանքին երկաթուղագծին: «Թայմզ»ի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ Փուքէուի եւ Չին-Քիանկի մէջ կարմիր դրօշները աճապարանքով վերցուեցան: Նոյնինքն Շանկայի մէջ ալ Քուօմինթանկի դրօշին տեղ Հանրապետութեան հինգ գոյնով դրօշները կը դրուին. քանի լուրեր կը հասնին թէ Սուն-Շուանկ-Ֆանկ անցած է Եանկ-Ցէն և արագօրէն կը յառաջանայ երկաթուղիի երկայնքին:

Ազգայնականները պաշտպանողական արագ միջոցներ ձեռք կ'առնեն: Նանքինի եռեւի բլուրին վրայ թնդանօթներ կը տեղաւորուին: Օտար թնդանօթակիրները եզերքէն մէկ մղոն աւելի հեռացան՝ կրակի գիծէն դուրս ելլելու համար:

ՀԱԼԱԾԱՆՔ ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐՈՒ ԴԷՄ

Շանկայէն կը հեռագրեն թէ աջի օր յիշեալ քաղաքին մէջ համայնավարներուն դէմ հալածանքներ տեղի ունեցած են: Քանի մը շաբաթ առաջ չինացի առեւտրականներէ կազմուած հակապոլշեւիկ միութեան անդամները Շանկայի մէկ փողոցին մէջ ինքնաշարժէն իջեցուցին աշխատաւորական միութեան նախագահ Վանկը եւ զայն տարին իրենց պատերազմական ատեանին առջեւ՝ հոն սպառնալիքներու տակ, Վանկ անմիջապէս ստորագրեց թուղթ մը, որով կը հրամայէր իր 6000 զինեալ բանուորներուն զինաթափ ըլլալ, յանձնեց նաեւ զէնքերու եւ ռազմանիւթերու տեղերը: Արշալոյսին, հակապոլշեւիկները եւ ոստիկանները գնդացիներով եւ ատրճանակներով յարձակեցան արհեստակցական միութեանց միջնաբերդ Շափէյ եւ Նանթօ գիւղերուն վրայ: 15 զինեալ արհեստակցականներ սպաննուեցան, ուրիշներ վիրաւորուեցան. 600 հոգի զէնքնկէց ըլլալով ձերբակալուեցան. ասոնց մէջն է եւ նաեւ Շանկայի շրջանին համայնավար պետ Չէն-Ցու-Շու: Գրաւուեցան 7 գնդացիրներ, 300 հրացան, բազմաթիւ ատրճանակներ եւ մեծաքանակ ռազմանիւթ:

Արհեստակցականներու կեդրոնը հիմա չինացի զինուորներու կողմէ գրաւուած է:

Հանքէուի մէջ ալ ոստիկանները խուզարկեցին համայնավարներու կեդրոնը եւ բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարեցին:

Շանկայի հակապոլշեւիկ հալածանքներուն դէմ բողոքելու համար 40.000 բանուորներ փորձեցին ցոյց կատարել Զօր. Փէյի բնակարանին առջեւ, սակայն կանոնաւոր զինուորները ցրուեցին զանոնք: Ցուցարարները քար նետեցին Ֆրանսացի պահակներուն վրայ, որուն ի պատասխան Ֆրանսացիները հրշէջ խողովակներով ջուր ժայթքեցուցին ամբոխին վրայ:

Զօր. Չանկ-Քայ-Շէք ժողովի հրաւիրեց Քուօմինթանկի աջ թեւի գլխաւոր անդամները: Կը կարծուի թէ Հանքուէի համայնավարական կառավարութեան հետ յարաբերութիւնները բոլորովին խզուին:

ՆՈՐ ՈՒԺԵՐ ԿԸ ՀԱՍՆԻՆ

Ճափոնական չորս նոր թորփիլահալածներ հրաման ստացան Շանկայ մեկնելու: Թիէն-Ցինի ճափոնական պահակախումբը աւելի պիտի զօրացուի՝ նկատի առնելով Հիւս. Չինաստանի կացութիւնը: Հանքէուի ճափոնական առանձնաշնորհեալ հողամասին մէջ պաշարման վիճակ յայտարարուեցաւ:

Ներկայիս չինական ջուրերուն մէջ կան 171 օտար մարտանաւեր, որոնց 76ը անգլիական, 48 ճափոնական, 30 ամերիկեան, 10 ֆրանսական, 4 իտալական, 1 սպանիական, 1 փորթուկալեան, 1 հոլանտական: 44 մարտանաւեր կեցած են Շանկայի առջեւ, 46 պահակ կը պտտին Կապոյտ գետին վրայ, միացածները զանազան նաւահանգիստներու առջեւ կը մնան:

ՃԱՓՈՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ ՊԻՏԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ?

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» կը գրէ թէ Ճափոնական բանակը ընդհանուր զօրաշարժի կը պատրաստուի եւ կը կարծուի թէ Ճափոն պատերազմ պիտի յայտարարէ Ռուսիոյ դէմ:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

Կաթողիկոսական Պատուիրակութեան կրթական կեդրոնական խորհուրդը առջի օր հրաւիրած էր մամուլի ներկայացուցիչները, անոնց պարզելու համար «Ֆրանսահայ գաղութներու մէջ կրթական գործի կազմակերպութիւնը, մինչեւ ցայսօր կատարուած աշխատանքը, եւ յապագային համար մշակուելիք ծրագիրները»:

Հրաւէրին պատասխանած էր միայն Յառաջ, իսկ Նոր Երկիրը կը ներկայացնէր կրթական կեդր. խորհուրդի մէկ անդամը:

Ատենապետ Գ. Դաւիթ Բէկ տուաւ համառօտ զեկոյց մը, որմէ կը տեսնուի թէ կրթական կեդրոնական խորհուրդին ջանքերով բացուած են հետեւեալ դպրոցները.—

1.— Տէսին: Լիոնի մօտակայ այս հայաշատ կեդրոնին մէջ դպրոց բացուած է երկու տարի առաջ եւ կը շարունակուի մինչեւ այսօր՝ ղեկավարութեամբ Օր. Նունիկ Տէր Ղեւոնդեանի: Դպրոց կը յաճախեն մօտ 50 երկսեռ փոքրիկներ:

2.— Սէն Ժիւլիէն (Մարսէյլ): Այստեղ դպրոց բացուած է 1925 Յուլիսին, կը յաճախեն 35-40 մանուկներ:

3.— Մարսէյլ: Հոս դպրոց բացուած է 1926 Նոյեմբերին: Կը յաճախեն 65 երկսեռ աշակերտներ: Ուսուցչուհին է Տիկ. Սվաճեան:

4.— Ալֆորվիլ: Դպրոցը բացուած է երկու ամիս առաջ: Առայժմ կը յաճախեն 32 փոքրիկներ: Մինչեւ երկու ամիս կը յուսացուի այս թիւը բարձրացնել 60-70ի:

5.— Փոն տը Շէրի: Բացուած է փետրուար 15ին: Ֆրանսական կառավարութեան արտօնութեամբ, ուսուցիչ Պ. Արսէն Աճէմեան ֆրանսական վարժարանին մէջ շաբաթը հինգ օր ժամը 4-6, իսկ Հինգշաբթի օրերը ժամը 9-12 հայերէնի եւ Հայոց պատմութեան դասեր կու տայ՝ 35 երկսեռ աշակերտներու 6-16 տարեկան:

Բացի վերոյիշեալ վայրերէն, կրթական խորհուրդը դպրոց մը ունեցած է Փարիզ՝ Ցամէմ փողոցը, որ տեւած է 6-7 ամիս:

Լիոնի մէջ ալ ձեռնարկներ կատարած, եւ դպրոցի տեղ պատրաստած է, բայց երկար ատեն անորոշ վիճակի մէջ մնացած է եւ կարելի չէ եղած իրագործել այս ծրագիրը:

Մալաթիոյ ազգային դպրոցի ծախքերուն, ինչպէս նաեւ Քան Ստորյի դպրոցին նիւթապէս օժանդակած է:

Նիւթականի պակասն է որ արգելք հանդիսացած է կրթ. խորհուրդին, աւելի ընդարձակ գործունէութիւն ունենալ:

Վերոյիշեալ նախակրթարաններու համար պէտք կայ դպրոցական դասագիրքերու եւ գրենական պիտոյքներու: Մասնաւորաբար փոն տը Շէռիէն կ'ուզեն 15—20 Հայոց պատմութեան դասագիրքեր:

Կրթական խորհուրդը ծրագրած է շուտով կոչ մը ուղղել՝ դրամական եւ գրենական աջակցութիւն խնդրելու համար կըրթասէր հայրենակիցներէ:

Կրթական խորհուրդի կազմութենէն (1925 Յունիս) մինչեւ 1927 Մարտ 8 ծախք եղած է մօտ 40000 ֆրանք: 1925ի երկրորդ վեցամսեային 10010 ֆր. 85 ս., 1926ին 25726 ֆր. 55 ս., 1927ի Յունուար 1էն Մարտ 8՝ 4075 ֆր. 50:

Ներկայիս ամսական ծախքն է մօտ 4000 ֆրանք:

Հասոյթի աղբիւրները շատ անկանոն են եւ կը հայթայթուին պատահական նուիրատուութիւններով:

ՀԱՄԱԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒ ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԸ

Ա.

Զարեւանդի գիրքը, «Միացեալ անկախ Թուրանիա կամ ի՞նչ կը ծրագրեն Թուրքերը», առիթ եղաւ ուժգնօրէն հրապարակ դնելու համաթուրանական խնդիրը մամուլի մէջ եւ բեմերու վրայ։

Կասկած չկայ թէ ստիպուած ենք քննել այս հարցը եւ անոր թաքուն ծալքերը, որովհետեւ Թուրանականութեան բոլոր քայլերը, առաջին առթիւ, ծանրօրէն կ'անդրադառնան մեր քաղաքական կենսական շահերուն վրայ։ Ժանրութիւնը գիտակ չպահել այս հարցին զանազան երեւոյթներուն, կը նշանակէ հասարակութիւնը գոց աչքերով քշել դէպի քաղաքական վտանգ։

Երախայական սխալ մըն է, անտարակոյս, ըսել թէ համաթուրանական գաղափարները իրականութիւն կրնա՞ն դառնալ քաղաքական առարկայական տուեալներով, թէ ան պարզ ցնորք մըն է, որուն ետեւէն կը վազեն այդ շարժման ղեկավարները։ Որովհետեւ մեզի համար բոլորովին հետաքրքիր չէ թէ այդ շարժումը յաջողութեամբ կը պսակուի՞ թէ ոչ, պարզ այն պատճառով, որ այդ շարժման վերջնական յաջողութենէն կախուած չէ մեր քաղաքական շահն ու վնասը, այլ սկզբնաւորութենէն, առաջին քայլերէն։

Հետեւաբար հարցին այս եղանակը կը փոխենք եւ կը դնենք ուրիշ ձեւով.— համաթուրանական շարժում կա՞յ թէ ոչ, եւ այդ շարժումէն ի՞նչ վնասներ կրնան հասնիլ մեզի։

Քննենք միայն այս կէտը եւ ինքնին երեւան պիտի գայ, թէ ի՞նչ են այդ շարժման երեւոյթները, ի՞նչ ձեւով կ'արտայայտուին եւ ի՞նչ ձեւով կ'անդրադառնան մեր քաղաքական կեանքին, նոյն իսկ ֆիզիքական գոյութեան պահպանման հարցին։

Բոլորովին ճիշդ է Զարեւանդի հաստատումը թէ շարժման պատմութեան ծագումը, պետական կազմակերպութիւն եւ քաղաքական ամէն տեսակ առաւելութիւն ունեցող օսմանեան կայսրութենէն չխախուր, այլ քաղաքականօրէն տիրապետուած, ճնշումի կրունկներուն տակ տրորուած Թուրանական այն ցեղերէն, որոնք Թուրանական միութեան մը իրականացման մէջ կը փնտռէին իրենց քաղաքական ազատութիւնը։

Ինչպէս իւրաքանչիւր հպատակ ժողովուրդ, այդ ցեղերն ալ շատ լաւ կը հասկնային թէ առանց համակիր եւ ուժեղ պետութեան մը աջակցութեան, անկարելի պիտի ըլլար իրականացնել այս գաղափարը։ Կրօնքով, լեզուով ու ցեղով իրենց մօտիկ կեցող միակ կազմակերպուած անկախ պետութիւնը օսմանեան կայսրութիւնն էր, այս պատճառով ալ համաթուրանական ղեկավարները դեռ Համիտի բռնապետութեան ժամանակ մուտք գործեցին օսմանեան մայրաքաղաքը եւ սկսան իրենց փրօփականդը։

Համիտեան շրջանին այնքան միայն կարեւորութիւն կը տրուէր այս շարժումին, որքան որ անհրաժեշտ էր ցոյց տալ իսլամական աշխարհի ուժը քաղաքական հակառակորդներուն։ Ուրիշ խօսքով՝ օսմանեան կայսրութեան ինքնակալը կ'աշխատէր աշխարհին ցոյց տալ թէ իբրեւ իսլամութեան խալիֆա, աշխարհի մահմետական ցեղերու ամբողջական ուժը իր հետ է։

Ասկէ պարզ կը հետեւի թէ՝ ամենամեծ գործօնը կը նկատուէր համիսլամական շարժումը։ Կայսրութեան պետին կարծիքով, համաթրքական համախմբումի մը ուժերը շատ աւելի պատուաւոր պիտի ըլլային բաղդատելով համիսլամութեան ուժին հետ. միաժամանակ այդպիսի ծրագիր մը պիտի վտանգէր նաեւ իր խալիֆայական միահեծանութիւնը։ Այս պատճառներով, համաթուրանականութեան ղեկավարները չկրցան լայն աջակցութիւն գտնել օսմանեան կայսրութեան մօտ։ Սակայն առանց յուսահատելու, յամառօրէն աշխատեցան Թուրք մտաւորականութեան մէջ կողմնակիցներ ճարել, ապագայի պատրաստութեան համար։

Համաթուրանականները շատ ճարպիկ կերպով մուտք գործեցին Իթթիհատի գաղտնի կազմակերպութեան մէջ, համոզուած ըլլալով, որ այդ խմբակցութեան մէջ պիտի գտնեն իրենց ապագայի մեծ յենարանը։ Թէեւ այս խմբակցութիւնն ալ այն ատենները կեցած էր զուտ օսմանցիական քաղաքական տեսակէտներու վրայ, եւ աւելին, ոչ միայն կը կարծէր թէ առանց ցեղային խտրութեան միութ[եան] աշխարհը պիտի օգտագործէն, այլ եւ սահմանադրական խարխուլ ազատութիւններով պիտի կրնան օգտագործել նաեւ կայսրութեան քրիստոնեայ ազգաբնակչութիւնը, ինչպէս Թուրք տիրապետողներու։ Անշուշտ Իթթիհատի խմբակցութիւնը եւս չէր կրնար իր ձեռքին տակի իրական ուժերը փոխարինել, ռուսական հզօր կայսրութեան ճանկերուն մէջ գտնուող Թուրանական ցեղերով, որոնց յենարան ըլլալու հանգամանքը շատ կասկածելի էր։

Թէ կայսրութեան ինքնակալին եւ թէ Իթթիհատի խմբակցութեան համար համաթրքութեան գաղափարականը բնաւ յստակ հասկացողութիւն մը չէր պատկերանար, որովհետեւ անոնց մէջ հակումը ազգային հաւաքականութեան մը ստեղծումը չէր, այլ իրենց անհատական կամ խմբակցական տիրապետութեան ապահովութիւնը։

Օսմանեան սահմանադրութեան վերահրատարակութենէն յետոյ էր, որ համաթրքական շարժումը սկսաւ շօշափելի կերպարանք ստանալ։ Սկզբնական շրջանին, անիկա տակաւին պարզ տեսութիւն մըն էր, եւ ոչ թէ գործնական քաղաքականութիւն մը։ Ռուսաստանէն եկած ղեկավարներու յամառ աշխատանքով պատրաստուած քանի մը մտաւորականներ, արդէն յարած էին այս շարժման, որոնք հաւաքական կազմակերպութեան մը հիմը կը դնէին Պոլսոյ մէջ, օգտուելով սահմանադրական թոյլտուութիւններէն, աւելի ուժեղ եւ հրապարակով շարունակելու համար իրենց փրօփականդը Թուրք առաջաւոր մտաւորականութեան մէջ։

Իթթիհատը, որ տէրն ու տնօրէնն էր Օսմանեան կայսրութեան, տակաւին չէր իւրացուցած այս շարժումը, որովհետեւ չէր կրնար մէկ անգամէն խորտակել իր ոտքին տակ եղած բոլոր այն ճիւղերը, որոնք զօրաւոր յենարաններ կը նկատուէին իր տիրապետութեան համար։ Ան տակաւին յամառօրէն կը հաւատար թէ՝ սահմանադրական փշրանքներով պիտի կարենայ խաբել բաղկացուցիչ քրիստոնեայ եւ իսլամ ոչ-Թուրք տարրերը եւ ամրացնել տիրապետութիւնը, թէեւ Իթթիհատականներէն ոմանք համոզումով մտած էին համաթուրանական խմբակցութեան մէջ։

Պէտք է այստեղ շեշտել թէ՝ համաթուրանական շարժումի ղեկավարներուն ճարպիկութեան եւ անոնց յամառ փրօփականդին շնորհիւ չէր, որ Օսմանեան պետութիւնը աստիճանաբար կ'երթար դէպի Թուրանականութիւն, այլ քաղաքական դէպքերն ու դիպուածներն էին որ կայսրութիւնը անզգալաբար կը մղէին դէպի Թուրանականութիւն։

Իթթիհատի ղեկավարները աստիճանաբար սկսան համոզուիլ երկու էական կէտերու մէջ.— թէ անցած է ժամանակը խաբէութեամբ եւ սուտ խոստումներով կայսրութեան բաղկացուցիչ տարրերը կերակրելու եւ թէ մասնաւորապէս քրիստոնեայ տարրերը ուժեղ կերպով կապուած են իրենց ազգային աւանդութիւններուն ու մշակոյթին հետ. որով հնարաւոր չպիտի ըլլայ ազատութեան ու այլ խաբուսիկ հեռանկարներով թուլացնել անոնց ինքնուրոյնութեան հակումը։

Այս առաջին քայլին մէջ անոնք յուսախաբ եղած էին ու անիկա մեծ զայրոյթ մը ստեղծած էր Իթթիհատի ղեկավարներուն։ Անոնք հաստատապէս համոզուած էին թէ առանց քրիստոնեայ տարրերու կատարեալ իրաւահաւասարութեան, անհնար պիտի ըլլայ զանոնք կապել օսմանեան կայսրութեան, ծակայն անիկա խոտոր կը համեմատէր իրենց տիրապետական ձգտումներուն, հետեւաբար կը մնար մէկ ճանապարհ — այս «դաւաճան» տարրերը թողուլ մէկդի եւ յենուլ միայն մահմետական տարրին վրայ, քանի որ անոնք կրօնքով ու աւանդութիւններով սերտօրէն կապուած էին իրենց հետ։

Թուրանական ղեկավարները ճարպիկօրէն օգտագործեցին ներկայացած պատեհութիւնը, Թրքական ղեկավարները քայլ մը աւելի մօտեցնելու համար իրենց փայփայած գաղափարին։

Երեք տարուան սահմանադրական շրջանի փորձառութիւնը զիրենք հասցուցած էր այնպիսի կէտի մը, որ ուժ կը զգային Իթթիհատի ղեկավարներուն հարկադրելու որ քաղաքական անկիւնադարձ մը կատարեն։ Կը գումարուէր 1911ին իթթիհատական խորհրդաժողովը Սելանիկի մէջ։ Այս ժողովը ճակատագրական նշանակութիւն պիտի ունենար օսմանեան կայսրութեան ու անոր բաղկացուցիչ ազգերուն, մանաւանդ քրիստոնեաներու համար։

Այդ ժողովին մէջ առաջին անգամ ըլլալով, քրիստոնեայ տարրերը մահուան կը դատապարտուէին՝ հետեւեալ որոշումով.— «Կայսրութեան նկարագիրը պիտի ըլլայ համեմատական։ Պէտք է ապահովուի մահմետական հաստատութիւններու հանդէպ յարգանքը։ Պէտք է մերժել այլացեղ ազգութիւններու (քրիստոնեաներու) իրենք իրենց մէջ կազմակերպուելու իրաւունքը։ Ազգութիւններ զանցառելի քանակութիւններ են։ Թուրք լեզուի տարածումը գերազանց միջոց մըն է հաստատելու մահմետական գերիշխանութիւնը եւ իւրացնելով ձուլելու միւս տարրերը»։

Այս որոշումը կը տրուէր գոցփակ նիստի մը մէջ, ուր խօսք եղած է, իբրեւ անգիր որոշում, բնաջնջումով ազատել քրիստոնեայ տարրերէն, երբ քաղաքական յարմար պատեհութիւնը ներկայանայ։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

«ԳՈՐԾ» ՀԱՆԴԷՍԸ.— Հայ Գրական Ընկերութիւնը ձեռնարկած է «Գործ» անունով գեղարուեստական եւ գիտական պարբերական հանդէսի մը հրատարակութեան։ Այս առթիւ կազմուած է խմբագրական յանձնախումբ մը, որուն կ'անդամակցին Ա. Իսահակեան, Նիրվանզադէ, Ց. Յովհաննէսեան, Ց. Մալխասեան, Ս. Լիսիցեան, Գ. Լեւոնեան, Ե. Թաղիանոսեան։ Խմբագրութիւնը կոչ ընէ հայ գրողներուն աշխատակցութեան համար։

Առաջին թիւին զուտ հասոյթը պիտի յատկացուի Նիբակի աղէտեալներուն։

ԻՋԵՒԱՆԻ մէջ Մարտ 24ին, բանւորական ակումբին մէջ հրդեհ ծագելով, այրած է շէնքն ամբողջ։ Վնասը կը հասնի 10.000 րուբլիի։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԻՆՉՊԷՍ ՈՐ Է

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՄԸ ՓԱՍՏԵՐԸ)

Ց. ԻՆՉՈ՞Ի ԿԸ ՓՃԱՆԱՆ ԱՅԳԻՆԵՐԸ

Հայ գիւղացին առաջին կոմունիստական պետութեան մաս մը կազմող երկրին մէջ,— որ հիմնուած է անշուշտ արտադրական ուժերու «ծայր աստիճանի զարգացման» վրայ—, իր գինին եւ առհասարակ խաղողէն ստացուած արդիւնքները կը շարունակէ փճացնել տակաւին վազէն վար չբերած, դեռ եւս որթատունկին վրայ։

Եւ այդ, կրկնակի մեղք որ զանազան հիւանդութիւններն արդէ՛ն իսկ խաղողին ողկոյզը դեռ եւս իր ոստէն չփրցուած հիւծաքամ կ'ընեն եւ կը թունաւորեն անոր բոլոր անուշութիւնները։ Այդ մասին քիչ մը խօսած ենք նախորդ յօդուածին մէջ։ Եւ մէկ ալ՝ Հայաստանի մէջ դեռ կը շարունակեն վազը մշակել, այնպէս որ եթէ հրաշքներ ալ տեղի ունենան, կարելի չէ ընտիր խաղող, ուրեմն եւ գինի ու այլ արդիւնքներ ստանալ։

Այո՛, մեր հայրենիքին մէջ, ուր շատ յաճախ կը խօսուի ու կը գրուի ագրիկուլտուրայի մասին, ուր ամէն մէկ խօսքին մէջ կը գործածէ ինդենսիֆիկացիա բառը, մեր երկրին մէջ, որ ունի գիւղատնտես-հողագործներու պատկառելի քանակ մը, այգին դեռ կը մշակուի նահապետական եղանակով, այն ձեւովին, ձեւով որ երբեմն իրենց նախնիներուն մշակել կուտային պարսիկ աղաները, խանները, սարտարները։

Այգեգործութիւնը Հայաստանի մէջ ճիշտ այն վիճակին մէջ է, ինչ վիճակի մէջ տեսաւ զայն Քսենոփոնը, տեսաւ մեզմէ շուրջ երկուքուկէս հազարամեակ առաջ, զարմացաւ ու բարի ժպիտով մը նկարագրեց իր «Նահանջ Բիւրոցին» մէջ։

Թումբերու լայնութիւնը իրարմէ ամենաքիչը երեք մետր հեռաւորութեամբ, վազերը գետնին կպած թուխս նստած հաւերու պէս, անոնց ամենալաւ ոստերը անխնայ կտրատուած ու քէթուկ դարձած, ահա մեր այգիներուն պատկերը։ Ողկոյզը իր ամբողջ կեանքին տեւողութեան ընթացքին արեւի, լոյսի երես չտեսներու քլօրօֆորմը եւ քրալիմալը, որ կը գոյանան արեւի ճառագայթներուն ազդեցութենէն՝ կը փճացնեն խաղողը։ Եթէ քիչ մը անձրեւ եկաւ կամ այգին թեթեւակի թրջեցաւ, հողը կը խոնաւնայ։ Եւ որովհետեւ ողկոյզը անմիջապէս պառկած է հողին վրայ՝ կը սկսի փտութեան աւերը։ Իսկ եթէ ողկոյզին երեսը հողէն աւելի ամուր ըլլայ եւ չենթարկուի փտութեան, ջուրը կը գոլորշիանայ շուտով եւ դուրս գալու տեղ չունենալով յառաջ կը բերէ քիւլթիկ կոչուած հիւանդութիւնը, որմէ տերեւները կը թափին, վազը կը մնայ մերկ եւ քիչ յետոյ ալ ողկոյզը վաղահաս կերպով կը փրթի ոստէն։ Ալ չենք խօսիր այգիներու ձեւի մասին, որոնք տնտեսութեան տեսակէտէն անհեթեթութիւններ կը ներկայացնեն։

Գիտեմ, շատերը պիտի ըսեն թէ մեր ըսածները ընդհանուր ասիական դժբախտութիւններ են, ցարական կառավարութենէն մնացած վէրքեր։ Ինչ կրնային ընել այնքա՛ն կարճ ժամանակի մէջ հայ պոլշեւիկները։

Այդպէս չէ։ Կրնանք ըսել, որ ամբողջ Ասիոյ մէջ, չհաշուած Պարսկաստանը եւ քանի մը ուրիշ աննշան վայրեր, միայն Հայաստանի այգեգործութիւնն է, որ կը գտնուի այսքան նախնական եւ խեղճ նահապետական վիճակի մէջ։ Ատրպէյճանը, Վրաստանը, Խրիմը, Դերբէնտը, դեռ են շատոնց այգեգործութեան այդ անիմաստ ձեւերը եւ որդեգրեր են աւելի՛ կատարեալ եղանակ մը։ Անոնք վազը կը հանեն ցիցերուն վրայ բարձր-բարձր, անոնց որթը «շոռ» հիւանդութիւնը չունենար, անոնց ողկոյզը նեխումէ զերծ է։ Բացի այդ առաւելութիւններէն, տնտեսութեան տեսակէտէն ալ խոշոր առաւելութիւն ունին այդ այգիները, անոնց տակն ալ կը պահեն եւ փոքր տարածութենէ մը կը ստանան առաւելագոյն բերքը։ Միւս կողմէ, մինչեւ երկիրները խորհրդայնացումէն յետոյ սկսեր են յառաջդիմել այդ ճիւղին մէջ եւ տակաւին կը շարունակեն զայն աւելի եւս զարգացնել։ Ինչ կը վերաբերի այն առարկութեան, թէ ցարական կառավարութիւնը մեր երկիրը, իբրեւ ծայրագոյն գաւառ, երեսի վրայ ձգած էր, այդ ալ գո՛նէ այս պարագային այնքան ճիշտ չէ։ Պէտք է անկեղծ ըլլալ եւ խոստովանիլ վերջի վերջոյ։ Ցարական կառավարութիւնը մեր երկրի այգեգործութեան բարձրացման համար աւելի շատ է ըրեր, քան թէ Հայերէ կազմած ներկայ իշխանութիւնը։ Ան էր, որ, մանաւանդ նախապատերազմեան քանի մը տարիներուն, կը քաջալերէր Երեւանի նահանգի այգեգործութիւնը։ Ան էր որ տիպար այգեգործներուն մրցանակներ կը խոստանար եւ շատ յաճախ քանի մը հարիւր ռուբլի պարգեւ կուտար հայ այգեգործին։ Աշտարակի դաշտին մէջ 1910էն սկսած, հետզհետէ յառաջ կուգան այգիներու նոր ձեւեր՝ Գիւօյի, գերմանական եւ երբեմն ալ զուտ տեղական սիստեմներ, խառնուրդ շարք մը սիստեմներու . . . ։ Այժմ այդ այգիներէն եւ ոչ մէկը կայ. անոնց տեղը կամ շամբուտներ են կամ հացահատիկի արտեր եւ կամ լաւագոյն պարագային այգիներ . . . ։

Ուրեմն, Հայաստանի խորհրդային վարիչները այգեգործական ասպարէզին մէջ այս եօթը տարուան ընթացքին հայ գիւղացին մազաչափ անգամ չեն հանած իր նախկին, միանգամայն խոտելի նահապետական դրութենէն։ Թերեւս ըսուի թէ անոնք բուն պատճառը վերցնելու անզօր, դարմաներ են հետեւանքը։ Արդեօք հայ պոլշեւիկները խաղողը կիսափուճ վիճակի հասցնել տալէն ետքը, հայ գիւղացիին սորվեցուցե՞ր են չենք ու շնորհք բան պատրաստել անկէ։

Այդ ասպարէզին մէջ ալ ոչ մէկ մխիթարական երեւոյթ։

Հայ գիւղացին դեռ կը շարունակէ Ագաթանգեղոսի գրքի մէջ նկարագրուած եղանակներով, աղտոտ ոտքերով հնձաններուն մէջ իր ողկոյզին հիւթը առնել եւ անկէ «գինի պատրաստել»։

Ան հազար տեսակի աղտեղութիւններով լեցուն խաղողին հիւթը կը լեցնէ նոյնչափ աղտոտ ամաններուն — կարասներուն մէջ, տասը տասնըհինգ օր, օրական մէկ երկու անգամ կը խառնէ, մինչեւ «եփ գալը» եւ այնուհետեւ ինք «կը պատկէ գինու կարասին տակը» կամ լաւագոյն պարագային ամուր-ամուր կը ծեփէ անոր բերանը — յարդով ցեխով — եւ ամիսներ, յետ յաճախ կիսամեակներ շարունակ, մնա . . . կարասին, մինչեւ վաճառ . . . նելու կամ «սար հաշ . . . նելու» ժամանակը։ . . . ստանայ.— Գիւղացին . . . մէկ կարեւոր մասը կը . . . նոյնիսկ տարուան մը . . . չանցուցած։ Այս հիմնական . . . շրջումէ զերծ մնացած . . . ալ որակով կ'ըլլան շատ . . . ողորմելի, կիսովին քացխած . . . աստիճանը չանցնիր . . .

Ինչ խօսք որ որակի . . . ալ կը գնահատուի . . . գնահատողը ով եւ . . . գինիի եւ քոնեաքի . . . Թրըսթը «Գինիդ Թող . . . որ գին ստանայիր . . . ո՞վ ետ»։

Իսկապէ՛ս ո՞վ է . . .

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀ . . .

«ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ»

(Շար. երէկի թիւէն եւ վ . . .)

Ահա առոյգ բանուոր . . . Թորիայի հայրն է . . . հրաւիրէ, վիս այցելել իր . . . որուն կրթնած է մատուռ . . .

Երեկուան փայլուն . . . մը, որ գամուած է իր կողքին . . . կը բարձրանանք . . . յարկը, ուր կը գտնուի . . . կինը՝ Ժխորակ մորթով, . . . զերով, ան կը ծծցքի . . . ժպիտով մը։ Նորածին մը . . . հատ կը ճմճմայ իր բազուկներուն մէջ։

Ցան ներսը խիստ . . . Պրակին վրայ ջուրը կ'երգէ . . . գորգեր, որոնք շինուած են . . . մագոյն կերպասեղէն . . . զուարթութիւն մը կաւտած . . . ճերմկցուած պատերուն . . . նին մէջ կը գտնուին . . . երկու անկողիններ, նստարան . . . օրօրոց մը, որ շինուած . . . փայտով եւ չուանով։

Շնորհիւ հաճոյակատարութեանը ուսանողին, որ կ . . . դէ գիս, եւ որ հայերէն . . . խօսի անգլիերէնը եւ ֆրանսերէն . . . ու կը թարգմանէ մեր խօսակցութիւնը, կը սկսինք խօսիլ։

Կ'իմանամ թէ ինչպէս . . . խեղճ մարդիկը բոլորովին . . . փախած են Թուրքերէն . . . կան, լքելով իրենց ամբո՛ղջ . . . ցածը։ Թէ ինչպէս, Ալֆորվիլ . . . րենց հայրենակիցներուն . . . լով, փոխ առած են պզտիկ . . . մը, եւ մէն մինակ, գիշեր . . . աշխատելով, կրցած են երեք . . . սէն շինել այս տունը։ . . . բողներս ինչ ողբագին հա . . . պութեամբ մը կը պատմեն . . . ջարդերը, զորս Թուրքերը . . . կերպերին սիսլէմաթիք . . . պով։ Անոնք մանրամասնութիւններ կուտան։ Ահա, օրինակ . . . մար, ձեզի պատկեր մը . . . բարբարոսութեան.— Ցերեկ . . . րի մօտ, դաշտի մը վրայ . . . հազար մանուկներ, որոնք . . . եօթը տարեկան կան, թաղ . . . հողին մէջ, մինչեւ իրենց . . . եւ Թուրք ու Քիւրտ ձիաւոր . . . սրարշաւ կը վազեն այս . . . ողջ գլուխներով ծածկուած . . . տին վրայէն, արիւնով ներկ . . . իրենց ձիերուն սմբակները։

Քաղցր ձայնով մը . . . չին այս ամէնը, եւ լաւ . . . ջոցին, որ կը ծանրանայ այ . . . մութենէն յետոյ,— որով . . . եւ համր կը մնամ, եւ ի՞նչ . . . յի ըսել այս յաչերուն հա . . . կինը, որուն փոքրիկը . . . արդէն, ինծի կը հրամցնէ . . . լի ժպիտով մը, քանդակ . . . եալ սկուտեղի մը վրայ . . . գաւաթներով արեւելեան . . . որ դիտում միասին ծածկ . . .

Ո՞վ կրնար խորհիլ թէ . . .

...ամեմուրքած սուրճը պիտի խմէր ...արիքէն 5 քիլոմէթր հեռու: ...ն սուրճը խմելէն վերջ նաեւ մօ... ...ով փոքրիկ խանութի մը մէջ, ...ր սափրիչի մը սարքը հանելի ...պաշտօնութիւն մը կը դնէր ար... ...արժանի հասարակ գինեվաճա... ...ին ամեններուն ու սեղաններուն ...

...ն բազմաթիւ Հայեր նա... ...ած կը խմէին, կը ծխէին եւ ...ու կը խաղային եւ ուր ոչինչ ...ր իբրեւ նոր...

...խանութին անկիւնը սկսաւ գոր... ...նել ձայնագիր մը (ֆոնոկրաֆ), ...որ ներկուած էր կարմրագեղով ...ինչ նախ փարիզեան յանկերգի ...մը աղմուկին բառաչիւնը, ո՛չ, այլ ...հայ ժողովրդական երգե՛ր էին, ...խոսք, փայլերի եւ ծանր միան... ...գամայն, մելամաղձութեամբ ...րգեր ու քաղաքիուն, որոնք.— ...գիտութեան հրաշքը.— հայ... ...ընթացութեամբ լեցուցին սրա...

...գասեթուն երկայնքին, քանի ...մը յաճախորդներ թառած՝ նստա... ...ծունկերուննստած են իրենց սրունք... ...վրայ։ Եւ այս աւանդական ...նստածքը, որուն վարժուած են ...օրինակաբար, այս կիսովին ...րուսան հրաժշտութիւնը, բա... ...կան եղան որ ստեղծուի տարաշ... ...հրիկ մթնոլորտ մը, որ կատա... ...պէս ինծի կուտար այն տպա... ...թիւնը թէ «կը ճամբորդեմ ...Աստանի մէջ»։

ՀԻՒՆԵԹ ԽՕՏԷՆ

ՁԱՅՆ ՄԸ ՍԵՒԱՍՏԻԱՅԷՆ

Սեբաստիայէն կը գրեն Պոլսոյ «Ազգաբար»ին Ապրիլ 3 թուակիրով.—

Պէտք է ըսել թէ մեկնելու ...ս խանձայային հոսանքը դադ... ...ծ է եւ այս գարնան քիչեր ...յն պիտի մեկնին Ղաւիր, ...ք որդէն ձեռնթափ եղած ...ամէն աշխատանքէ, այժմ ...ծ են գործի հետամուտ ըլ...

Այս երեւոյթը նախ անոր ...համար, որ մեր հայրենակիցնե... ...քիչ թէ շատ լուսաբանուած են ...Պոլսոյ կայաններու կամ Հայաս... ...ան մեկնելու անկարելիութեան ...հրական պատկերին մասին։ ...ետոյ բերնէ բերան շրջող գրոյց ...որ թէ նկեղեցին կամ գպրոցը ...պիտի վերսպուի իր բարեբար ...աղնիւթիւնը գործեց. մեկնելու ...գուրասս եղողներուն վրայ։ Ա... ...նք այժմ վարանումի մէջ են. ...—երթա՞նք թէ չերթանք։

Չմոռնանք ըսելու թէ կարգ ...մը հայրենակիցներու կողմէ թա... ...ծախ խորհուրդի մը ընտրութիւ... ...ը յաջողցնելու օգտակար աշխա... ...տանքներն ալ որոշ դեր կատարեցին։

Եգիպտոսական կալուածներուն մեծ մասը գրաւուած են 1924 Օգոստոս 6էն յետոյ. որով կարելի է օգտուիլ օրէնքէն եւ անոնց վերստացումը ապահովել։ Եթէ այս կալուածները ձեռք անցուին, թէ՛ փոխանորդ–քահանան իր ամսականը կ'առնէ, եւ թէ գպրոցի մը անհրաժեշտ դրամը կ'ապահովուի։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11Ը ՇԱՍԻ ՄԷՋ

ՇԱՍ.— Շասի հայ գաղութը Ապրիլ 11)24ի տարեդարձը տօնեց հին առմարով։ Այս առթիւ մասնախումբ մը ընտրուած էր, որ Վիէննէն հրաւիրեց հոգեւոր հովիւ Հ. Պօտուրեանը։

Շասի աւագերէցը սիրով տրամադրեց Ֆրանսական եկեղեցին։ Քաղաքապետութիւնն ալ ամէն դիւրութիւն ընծայեց։ Այս առթիւ հրաւիրուեցաւ նաեւ Անծանօթ Զինուորին գերեզմանի մասնախումբը։ Ապրիլ 10, Կիրակի ժամը 12ին սկսան եկեղեցական արարողութիւնը։ Մեր հայրենակիցները, փոքրիկ մանուկներ զոյգ-զոյգ կը քալէին դէպի եկեղեցի։ Ետեւէն կուգար ծաղկեպսակը, զարդարուած՝ հայկական եւ ֆրանսական դրօշակներով եւ հետեւեալ վերտառութեամբ.— La Colonie Arménienne de Chasse à ses Compatriotes Morts pendant la Guerre. —

Հոգեհանգիստէն յետոյ, Հ. Պօտուրեան խօսք առնելով ըսաւ, «Եթէ մոռնաք ձեր նահատակները, մոռցած պիտի ըլլաք ձեր երեւակայած Հայաստանը զոր պիտի ունենաք ուշ-կանուխ»։

Ժամը 2ին արդէն հասած էինք Անծանօթ Զինուորին գերեզմանը, ուր ներկայ էին Ֆրանսացի աւագերէցը եւ Անծանօթ Զինուորի Մասնախումբի նախագահ Պ. Ճրինօ։ Գաղութին կողմէ խօսեցաւ Պ. Գեղեցիկ Յովհաննէսեան, պարզելով 1915ի սարսափները։

Յետոյ խօսեցաւ Հ. Պօտուրեան, Ֆրանսերէն, եւ հիւրերուն բացատրեց Ապրիլ 11ի նշանակութիւնը։ Ֆրանսացի աւագերէցն ալ խօսք առնելով ըսաւ. «Մենք Ֆրանսացիներս միշտ սիրած ենք հայ ժողովուրդը եւ պիտի սիրենք, բայց պիտի խնդրէի որ մնաք միշտ բարի Հայեր։ Մեր եկեղեցին ամէն օր բաց է ձեզի համար։ Եթէ դժուարութիւններ ունենաք, պատրաստ եմ ձեզի դիւրութիւններ ընծայել»։ Խօսեցաւ նաեւ Անծանօթ Զինուորի Մասնախումբին նախագահ Պ. Ճրինօ, որ ըսաւ. «Պարոններ, մենք եղած ենք Հայերու հետ միշտ եղբայր եւ պատերազմի ընթացքին արիւն թափեր ենք միասնաբար։ Մենք չպիտի զլանանք ամէն աջակցութիւն։ Հետեւեցէք ձեր բարի նահատակներուն օրինակին»։

Յետոյ Մարաշցի փոքրիկ եղբայրներ յուշարձանին առջեւ երգեցին նահատակներու յիշատակը։ Այս հանդէսը մեծ հետաքրքրութիւն շարժեց Ֆրանսացի բնակչութեան մէջ։

ԿԵԱՆՔԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ. Շաբաթ երեկոյ, 9 Ապրիլ, Լիոնի Յրգ Թաղապետարանի սրահին մէջ, տեղի ունեցաւ, Արաքս Ցանֆառի Միութեան անդրանիկ հանդէսը։ Կը մասնակցէին ռուս արուեստագէտներ եւ Ֆրանսացի նուագածուներ։

Արաքս Ցանֆառի Միութիւնը մօտաւորապէս երկու տարիէ ի վեր գոյութիւն ունի. եւ շնորհիւ իր անդամներու եռանդուն ճիգերուն, կրցաւ տակաւ շատ մը տագնապներու։ Կոկիկ բազմութիւն մը փութացած էր լեցնելու սրահը. շատեր յուսախաբ եղան իրենց ակնկալութեանց մէջ։ Ժողովուրդի միահամուռ ցանկութեան վրայ էր միայն որ հանդէսը փակուեցաւ հայկական երգով մը. դժբախտաբար ոչ մէկ հայկական երգ չկար յայտագրին մէջ։ Հայ տաղերը հայ երգին կարօտը ունի, եւ այդ տեսակէտով տարուած աշխատանք մը միշտ արժէք ունի։ Մեր անկեղծ փափաքն է որ «Արաքս»ը ուրիշ Միութիւններու կարգին դառնայ ազդակ մը հայ ոգին ապրեցնելու օտար հորիզոններու տակ։

Ռուսական լեզուով ներկայացման մը անհասկնալի տարտուկը պարտադրուեցաւ ներկաներուն։ Յաջող էր ռուսական դաշոյնի պարը։

Զաւեշտի բաժնին մէջ գլխաւոր դերակատարն էր օրուայ նախագահը, որուն անամէջ խօսքերուն տպաւորութիւնը չեմ ուզեր ներկայացնել։ Մարդ երբ խօսիլ չի գիտեր, լռելու շնորհը կ'ունենայ։

Այս առթիւ գնահատելով Միութեան ճիգերը, կը մաղթենք որ ունենան ուժ ու յարատեւութիւն, ամբողջացնելու իր պակասները, որպէսզի պէտք չզգայ օգնութեան կանչելու օտարները։

Վ. ԱՐԵՏ

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՂՄԱՑԱԾ

ՄՈՆՖԻՐԷՕՅԼ.— Մեր աշխատած գործարանը երբեք չփակուեցաւ, միայն ժամերը պակսեցուցին երկու ամիս առաջ։ Գործատէր չհանեցին, այլ քանի մը տեղացիներ արձակեցին, որովհետեւ սիկար ծխած եւ կաթի ըրած էին։ Մենք ամէնքս հինգ Հայեր ենք, չորս ընկեր միասին կ'աշխատինք, միայն մէկը զատ կ'աշխատի։ Անգամ մը հրաման եկած էր որ հաննէն օտարները եւ անոնց տեղը տեղացի առնեն, բայց չհանեցին։ Ապրիլ 11ին ժամերը աւելցուցին վարձքերը անփոփոխ պահելով։ Գործաւորները չեն ուզեր որ օտարականը աշխատի եւ կը բողոքեն, բայց անօգուտ։ Մենք բոլորս ալ լաւ կը գործենք եւ տրուած վկայականներու շնորհիւ Ինքնութեան թուղթ առած ենք 40 ֆրանքով։

ՆԵԼԻԱ ՑԱԿՈԲԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՄԲԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՎԻԷՆ (ԻԶԷՐ).— Ապրիլ 10ին տեղի ունեցաւ Վիէնի «Յառաջդիմասէր» Միութեան, «Մասիս» ֆութպոլի խումբի մրցումը. Les Pochesի ֆրանսական խումբին հետ։

Մասիս, հակառակ որ նոր կազմուած, միշտ յարձակողական էր. եւ քսան վայրկեանի մէջ առաջին նշանակէտը շահած էր։

Մերինները աւելի քաջալերուած՝ երկրորդ նշանակէտը շահեցան դիւրութեամբ, դարձեալ ծափերու մէջ։

Ցասը վայրկեան դադարէն յետոյ վերսկսաւ խաղը. քիչ յետոյ մերինները տարին երրորդ խաղը, ուրուն յաջորդեցին չորրորդն ու հինգերորդը։ Խաղը վերջացաւ «Մասիս»ի յաղթանակով, 5ի դէմ 0ով։

Խաղը շատ կանոնաւոր էր. երկու կողմերն ալ, յաջող կը խաղային։ Այդ գիւղը ուր բնաւ Հայ չկար, տեղացիները կը զարմանային մեր յաջողութեան վրայ մանաւանդ երբ կը լսէին թէ դեռ նոր կազմուած խումբ մըն է։

Այս խումբը արժանի է ամէն քաջալերանքի։

Ե. Ն.

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պէլվիլի մասնաճիւղի պահեստի խումբը 1ի դէմ 3ով յաղթեց Պէլվիլուազի առաջին խումբին որ շատ զօրաւոր է։ Մեր խաղացողները իրենց փոքր փասերու միջոցաւ լաւ խաղ մը խաղացին, որ գնահատուեցաւ ներկաներէն։

Պահեստի խումբը երեսունի մօտ մրցումներ կատարած է այս եղանակին, չորսէն մէկ պարտուած, իսկ միացեալներուն մէջ յաղթական։

Թ. ՃԷՆՃԷՊԵԱՆ

∴ Պուա Քոլոմպի Արմենիա խումբը կիրակի օր յաղթեց Աշարքէն S. A. Colombes Iին, 1ի դէմ 4 նշանակէտով։ Մրցումը տեղի ունեցաւ ֆրանսական խումբին դաշտին վրայ, 500 հոգիի ներկայութեան։ Շատ մը Հայեր ալ եկեր էին քաջալերելու հայ մարզիկները։

Առաջին կիսախաղին Հայերը մէկ նշանակէտ ըրած էին, երկրորդ խաղին հայ խաղացողները 10 վայրկեան խաղէ մը վերջ երկրորդ նշանակէտ մը եւս բրին, ասոր վրայ ֆրանսացիները ընդոստած, փէնալթիով մը նշանակէտ մը շահեցան, բայց հազիւ 10 վայրկեան մնացած էր խաղին վերջանալուն, Հայերը յուսահատելով նշանակէտ մը եւս շահեցան. եւ խաղը վերջացաւ հայկական յաղթանակով։

Ի. Տ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԻՇԵՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔ.— Խումբ մը Ֆրանսացի երիտասարդներ կը խմէին Սէն-Տընիի գինետուներէն մէկուն մէջ։ Յետոյ փողոց ելան եւ ուրախութի՛ւն յայտարարեցին բոլոր փողոցներուն մէջ։ Երկու ոստիկաններ դէմ ելան եւ պաշարեցին Բագոսին գինուորները։ Յետոյ հրաւիրեցին որ մէկիկ մէկիկ յայտնեն իրենց անունները։ Բոլոր գերիները հնազանդեցան, միայն Լըռու չուզեց շնորհ ընել իր անունը։

Ոստիկանը սպառնաց, գինովը գործը դէշի տարաւ եւ դանակ հանեց։ Ոստիկանը կրակեց, գինովը զարնուած՝ գետին ինկաւ։ Վիրաւոր գինովը՝ հիւանդանոց, ոստիկանը՝ դատարան։

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՐԴԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Փուաթիէ քաղաքին ագարակներէն մէկուն մէջ մայր մը, իր աղջկան հետ դաշտէն տուն դարձին, կը տեսնէ որ տակնուվրայ եղած է բնակարանը։ Կը մտնէ ախոռ եւ կը տեսնէ որ ամուսինը գնդակով սպաննուած է, քիչ մը անդին՝ զաւկին դիակը։ Կողոպտուած է ամբողջ բնակարանը։

ՀԱՅՐԱՍՊԱՆԸ.— Փէրօնի մօտիկ՝ Պուշավէնի մէջ, հովիւ մը, Էմիլ Մօրուա, պառաւ ու խման, կը չարչարէր ու կը ծեծէր կինը, զաւակները, մինչեւ անգամ տանը կատուն։ Ու համապատասխան կոիւի մը պահուն, նետուեցաւ իր զաւկին վրայ, որ դեռ 19 տարեկան էր։ Քիչ մնաց որ խեղդէր։ Պատանին կրցաւ պրծիլ եւ յափշտակելով հրացանը, սպաննեց հայրը, որ նոյն պահուն երկժանի մը բռնած դէմը կուգար սպաննելու։

ՎԱՅՐԱԳ ԿԻՆԸ.— Էլլէնկէնի մէջ (Գերմանիա) հողագործի մը այրի կինը կացինով կը սպաննէ իր հարսն ու երկու զաւակները, որոնք 6 եւ 8 տարեկան էին։ Յետոյ կը կախէ ինքզինքը։

ԷՐԻԿ ԿՆԿԱՑ ԿՌԻՒ.— Տէր և Տիկին Մարթէն ամէն իրիկուն կռիւ կ'ընէին երկու խորթ զաւակներու համար։ Ու առջի օր, սովորական կռիւին պահուն, կինը սպառնալիքէ մը վախնալով, կը վերցնէ հրացանը եւ կը կրակէ ամուսինին վրայ։ Ամուսինը ծանրապէս կ'վիրաւորուի ձախ երեսէն։ Կը փոխադրուին կինը՝ բանտ, վիրաւորը՝ հիւանդանոց։

ԱՆՅՈՒՍԱՊ ՄԻԵՒԵՆԱՎԱՐԸ.— Մարսիլիոյ ճամբուն վրայ ինքնաշարժ մը, իր սրարշաւ վազքին ընթացքին կը շրջէ ծիի կառք մը եւ արագօրէն կը հեռանայ կը կորսուի։ Բժիշկ մը որ տեսած էր դէպքը, Մարսիլիա մտած պահուն կը հանդիպի ինքնաշարժին, եւ կ'ուզէ ձերբակալել վարիչը։ Սակայն վարիչը կը հրէ զայն, գետին կը ձգէ կը վիրաւորէ եւ նորէն կը կորսուի։

ՈՐԴԵՍՊԱՆԸ.— Երիտասարդ բանւոր մը Կիյեօմ Վալէ, որ գնդակով մը վիրաւորուած էր փորէն, յայտնեց թէ անծանօթ մը ատրճանակ պարպած է իր վրայ։ Ոստիկանները քննութիւն կատարելով, հաստատեցին որ հայրը կրակած է տղուն վրայ։ Ոճրագործ հայրը ձերբակալուած է։

ԳՈՂՈՒԹԻՒՆ ՇՈԳԵԿԱՌՔԻՆ ՄԷՋ. Կոմսուհի Կայյրեպ, որ կը բնակի Քանի մէջ Օրիանթալ պալատանքը, երկուշաբթի օր Նիսէն շոգեկառքով կը դառնար Քան։ Նոյն վակոնին մէջ կը գտնուէր ազնուական հագուածքով մարդ մը։ Յանկարծ այս մարդը յարձակեցաւ կոմսուհիին վրայ, բռունցքով մը ուշաթափ ըրաւ զայն, խլեց պայուսակը եւ գոհարեղէնները, յետոյ ցատկեց շոգեկառքէն վար եւ կորսուեցաւ։

ՁԳԱԳԱՐՈՒԹԵԱՄԲ. — Արթիւր Վալիէ կը տառապէր ջղագարութենէ (նէօրասթէնի)։ Երէկ, նոպայի մը պահուն, Մաք Մահոնի պողոտային վրայ իր յարկաբաժինին պատուհանէն, — եօթը յարկ բարձր — փողոց նետեց ինքզինքը եւ արիւնախառն շաղախ դարձաւ։

ՓՈԽԱՐԻ.— Սպանիացի մը, Սան Մարթէն Պէլֆա, որ ամբաստանուած էր ինքնաշարժի գողութեամբ, դատապարտուեցաւ երկու տարի բանտարկութեան հարիւր ֆրանք տուգանքի եւ 5 տարի բնակութեան արգելքի։ Շալկեց դատապարտութիւնը, դուրս ելաւ դատարանէն եւ կծիկը դրաւ։

ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ՇԻՐԱԿԻ ՁՈՀԵՐՈՒՆ

("ՅԱՌԱՋ,,Ի ՄԻՋՈՑԱՒ)

Մալսէյլի Պօմօն գիւղի հայրենակիցներէն ստացանք 160 ֆրանք, Շիրակի աղէտեալներուն համար։ Մասնակցած են հետեւեալ հայրենակիցները.— Ա. Դարբինեան 25. Ն. Ազարեան 25, Թ. Հայրապետեան 20, Յ. Արապեան 15, Յ. Ալնազեան 25, Յ. Ժամկոչեան 10, Մ. Սահակեան 20, Պաղտասլեան, Պէշիրեան 10, Յիկ. Վ. Կպրէեան 10 ֆրանք։

ԾԱՆՕԹ ՆԿԱՐԻՉ եւ գեղարուեստական քննադատ Պ. Հրանդ Ալեանաք Ֆրանսական կառավարութենէն ստացած է «Palmes Academique»ի ոսկեայ շքանշանը, «Officier de l'Instruction Publique» տիտղոսով։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՆՈՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆ եւ դրացի երկիրներ։ Խորհրդային Հայաստանի պատի քարտէսը՝ գունաւոր։ Պատրաստեց Կ. Բասմաջեան։ Գին 3 ֆր.։ Արտասահման 20 սէնթ. Հրատարակիչ Պալենց գրատուն, Փարիզ։

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Հոն է, պատասխանեց արկղապահը, ձեռքը երկարելով փողոցին ուղղութեամբ. փլած տ՚Ըամի վրայ՝ նամակատուփ մը կայ. նամակատունը քաղաքին միւս ծայրն է։

— Շնորհակալութի՛ւն, տիկին։

Իսէն գոհունակութիւնը եւ ուրախութիւնը ունեցաւ անհարկով հնտւեւելու, պարկեշտ անծանօթին, որ նամակը ծխավաճառին նամակատուփը ձգեց։

* * *

Աշմէտ, նորէն Արտաշէս Ազուրեան դարձած, միւս մի իրիկուան ժամը ութին առնի Դօմոմ - Ցէ - Վիքթուառ փողոցի պանդոկը վերադարձաւ։ Պանդոկին գրասենեակին առջեւէն անցած պահուն, նամակատուփին աչքերը քննեց։ Հաստատեց որ, իր երիտասարդ բարեկամին յատկացուած 7 թիւ աչքին մէջ, Շառլ Ցիւվալի հասցէով նամակ մը կայ։

Պանդոկապետը, որ նշմարեր էր Աշմէտի խուզարկութիւնը, տեղեկացուց կեղծ Հայը թէ՛ ուսանողը դեռ չէր վերադարձեր։

— Կը կասկածէի արդէն, պատասխանեց Աշմէտ. քիչ մը առնելու համար՝ պիտի բաժնուիմ ձեզմէ։ Ես ալ պիտի ճամբորդեմ, բայց պիտի վերադառնամ։

— Ձեզի համար միշտ սենեակ մը պիտի գտնուի. ինչպէս նաեւ ձեր բարեկամին համար, որ համակրելի տղայ մըն է, պատասխանեց պանդոկապետը։

Կեղծ Հայը իր սենեակը ելաւ։

Կէս ժամ յետոյ, Շառլ Ցիւվալ եւս վերադարձաւ, առաւ իրեն ուղղուած նամակը եւ անմիջապէս գիրը ճանչցաւ։ Մեղմօրէն բացաւ պահարանը ու կեցած տեղը կարդաց։

«Պարոն,

«Ամուսինս, քանի մը օր կը բացակայի, եւ ստիպողական գործով մը փրակա կ'երթայ։

Մինակ պիտի մնամ։

Կը մտածէի թէ ո՛ւր երթամ ժամանակս անցընելու, երբ պարոն Ազուրեան ինծի իմացուց թէ՛ Արուեստի եւ Պատմութեան մէջ հազուագիւտ հմտութիւն մը ունիք։ Ձինքը մասնաւորապէս շահագրգռած էք Քլիւնիի Թանգարանին մէջ, ուր իրեն յայտնած էք գիտութիւն մը, զոր ամբողջովին կ'անգիտանար։

Փարիզ գտնուելէս ի վեր, միայն համաշխարհային ցուցահանդէսը այցելեցի, այն ալ արդէն փակուեցաւ։ Առեն է որ տեսնեմ Լուվրը, Լիւքսէմպուրկը եւ Փարիզի շատ մը պալատները կամ Թանգարանները։

Երջանիկ պիտի ըլլայի, եթէ, ուզէիք հետաքրքրութիւնս առաջնորդել։ Ինքզինքիս թոյլ կուտամ ձեզի վստահելու, վաղը 2 դեկտեմբեր, կէսօրէն յետոյ, ժամը 2ին. անպատճառ ձեզի կը սպասեմ, իրիկունը ձեզ ձաշի վար դնելու համար։

Հաճեցէք ընդունիլ Պարոն, լաւագոյն զգացումներս։

Իուէն Եօնաււ պէյ»

Երիտասարդը՝ ուրախութենէն չկրցաւ ինքզինքը բռնել. իր տան մէջ պիտի ընդունէր զինքը ճաշի... Ամբողջ օր մը պիտի կրնար զայն առանձին ունենալ... ամէնէն քաղցր բաները ըսել անոր, իր սէրը խոստովանիլ։

Պանդոկապետը ընդհատեց իր գեղեցիկ երազը, հարցնելով.

— Ուրեմն մենք կը բաժնուինք, պարոն Ցիւվալ։

— Ձենք րաժնուիր...

— Պարոն Ազուրեանն էր որ ինծի այդպէս ըսաւ։

Ուսանողը գնաց 9 թիւ սենեակը որ իրենին կից էր, դուռը զարկաւ եւ ժմնելու արտօնութիւնը ստացած ըլլալով, սենեակ մտաւ։

— Բարիլոյս, պարոն Ցիւվալ։

— Բարիլոյս, պարոն Ազուրեան։

— Օրը լաւ անցուցի՞ք։

— Շատ լաւ, շնորհակալութիւն. բայց, հասած պահուս, իմացայ որ պանդոկէն կը հեռանամ եղեր։

— Այո՛, ձեզի համար շաբաթական 20 ֆրանքով լաւ սենեակ մը գտայ Կ'ուզէի Քարթիէ Լաթէնի վրայ սենեակ մը բռնել, բայց խորհեցայ եւ վստահ եմ որ ընտրութիւնս քեզ պիտի հիացնէ։

— Հիանա՜լ, ո՛չ, եթէ ձեզմէ հեռու պիտի ըլլամ։

— Նախ, ինծմէ հեռու չպիտի ըլլաք. յետոյ, այն տեսակ մէկուն մօտը պիտի ըլլաք, որուն գրացնութիւնը, վստահ եմ թէ, բնաւ ձեզի անհաճոյ չպիտի ըլլայ։

— Ո՞ր կողմը։

— Օթէօյլ։

— Տիկին Եօնա՞ւս պէյի մօտերը։

— Հեռու որչափ ասկից մինչեւ Պուրսը, կարել անցնելիք բակ մը. կարծեմ նոյն իսկ պիտի կրնաք պատուհանէ պատուհան զիրար բարեւել։

— Այս պայմաններուն մէջ ինծի կը մնայ ձեզի շնորհակալութիւն յայտնել եւ պանդոկապետին մեկնումս հասատել։

— Մի մոռնաք նաեւ հասատել ինչ որ իրեն ըսի, այսինքն թէ՛ պիտի վերադառնաք։

Ուսանողը յանկարծ դարձուց խօսակցութիւնը եւ կեղծ Հային ուղղեց հարցումը որ իր շրթները կ'այրէր,

— Ցեռա՞ք տիկին Եօնաւս պէյը։

(Շար.)

Հանքէուի Ճափոնցիները կառավարութեննէն խնդրեցին որ անմիջապէս արշաւաբանակ մը ղրկէ՝ իրենց ենթարկուած վտանգները վարմանելու համար։

Ճափոնի արտաքին նախարարը առաջին անգամ ըլլալով յայտարարեց թէ Չինաստանի կացութիւնը վտանգի կ'ենթարկէ Ճափոնի շահերը Մանչուրիոյ եւ Մոնկոլիոյ մէջ եւ անհրաժեշտ կը դարձնէ արգելիչ խիստ միջոցներ ձեռք առնել։

∴ Փորթ Արթիւրի դիմաց Վէյ-Հայ-Վէյի մէջ խռովութիւններ պատահած ըլլալու մասին լուրեր առնուած ըլլալով, անգլ. «Թարառոք» եւ «Թարլայլ» յածանաւերը եւ ճափոնական չորս թորփիլահալածներ հոն գացին։

∴ Հարիւր հազար ռուս զինուորներ համախմբուած են չինական սահմանին վրայ։

Հակապոլշեւիկ ըմբոստութեան շուրջ

Քանի մը օր առաջ անգլիերէն թերթերէն առնելով հրատարակած էինք Պոլիսէն ստացուած հեռագիր մը, որուն համաձայն իբրեւ թէ ցարականները հակապոլշեւիկ ըմբոստութիւն մը սարքած են Ռուսիոյ մէջ։ Այս լուրը մինչեւ հիմա պաշտօնապէս ո՛չ հերքուեցաւ ո՛չ ալ հաստատուեցաւ։

Պելկրատի «Փոլիթիքա» թերթը կը հրատարակէ կարգ մը վաւերաթուղթեր, որոնք ցոյց կուտան թէ ժամանակէ մը ի վեր Սերպիա բնակող Ուկրայնացիներու մէջ տենդոտ գործունէութիւն կը տեսնուի Ուկրանիոյ մէջ միապետութիւնը վերահաստատելու համար։

Այս շարժումին ղեկավարները կը պնդեն թէ Անգլիա եւ Իտալիա կը քաջալերեն ուկրայնական պետութեան մը կազմութիւնը, անկախ Խորհրդային Միութենէն։

Պուլկարեւսերպ միջադէպ մը

Պուլկար հեռագրական գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Ապրիլ 11ի իրիկունը սերպ զինուոր մը, Պանքիա գիւղին մօտ սերպեւպուլկար սահմանը կ'անցնէր, երբ սպաննեց իրեն ընկերացող պուլկար զինուորը եւ փախաւ։

Կը կարծուի թէ մարդասպանը գինով վիճակի մէջ գործած է ոճիրը։ Զինուորին դիակը գտնուեցաւ սահմանէն ասդին։

Այս միջադէպին շատ կարեւորութիւն չի տրուիր եւ հաւանաբար ո եւ է հետեւանք չպիտի ունենայ։

Համայնավար լրտեսներ

Հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Փէր այսօր հիմնական հարցաքննութեան պիտի ենթարկէ ձերբակալուած հինգ համայնավարները, որոնք կ'ամբաստանուին թէ լրտեսութիւն կ'ընէին ի հաշիւ պոլշեւիկեան կառավարութեան։ Փարիզի թաղապետական խորհրդական եւ համայնավար կուսակցութեան Քաղաքական Բիւրօի անդամ Քրէմէ Մոսկուայէն վերադարձաւ եւ այժմ Փարիզ կը գտնուի։ Սակայն իր բնակարանին մէջ ո եւ է վտանգաւոր վաւերաթուղթ գտնուած չըլլալով, հաւանաբար չպիտի հետապնդուի։

Հարցաքննիչ դատաւորը Ընդհանուր Ապահովութեան ոստիկանապետ Պ. Տիւքլուի պաշտօն յանձնեց քննութիւն բանալ Ֆրանսայի պատերազմական նաւահանգիստներուն մէջ՝ ամբաստանեալներուն կատարած շարժումներուն մասին։

Այս լրտեսները յաճախ կը ճամբորդէին. իրենցմէ եւ ոչ մէկը կ'աշխատէր։ Բանւոր Փրովոսթ, որ կ'ըսէր թէ գործազրկութեան տագնապին զոհն է, 1919էն ի վեր չէր աշխատեր։ Ոստիկանութիւնը կը քննէ թէ լրտեսները ինչ միջոցներով կ'ապրուէին։

Ընդհանուր Ապահովութիւնը իր քննութիւնը սկսած էր 1925ին։ Այդ թուականէն ի վեր գաղտնի ոստիկանները հետապնդած են զանոնք եւ ներկայ եղած անոնց հանդիպումներուն՝ մեծ վաճառատուներու կամ սրճարաններու մէջ, ուր զինարաններու մէջ աշխատող բանուորներ տեղեկութիւններ կը բերէին իրենց։

Լրտեսներուն պաշտպանութիւնը յանձն առած են փաստաբաններ Անտրէ Պէրթօն, Հանրի Թորէս, Ապուլէ եւ Նօկէր։

Ամբաստանեալներէն Տառօ կիրակի օր Քուրպըվուայի թաղապետական ընտրութեանց մէջ պարտուեցաւ, ստանալով 3561 քուէ միայն։

Մուսոլինին սպաննել կ'ուզէր

Ապրիլ 11ին Հռոմի մէջ սկսաւ նախկին ընկերվարական երեսփոխան Զանիպոնիի, զօր. Քափէլլոյի եւ ուրիշ երեք ամբաստանեալներու դատը արտակարգ ատեանի մը առջեւ։ Անոնք ամբաստանուած են թէ դաւադրութիւն մը սարքած էին եւ 1925 Նոյեմբեր 4ին պիտի սպաննէին Մուսոլինին։ Դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ դատական պալատին մէջ, որ շրջապատուած էր ոստիկաններով եւ զինուորներով։ Ատեան կրնային մտնել միայն անոնք որ մասնաւոր արտօնագիր մը ունէին։

Զօր. Քափէլլօ, որուն հարցաքննութիւնը երկու ժամ տեւեց, բացարձակապէս ուրացաւ իր մեղսակցութիւնը։ Ինք ալ ֆաշիստ եղած է եւ մասնակցած՝ դէպի Հռոմ արշաւին։

Զանիպոնի յայտարարեց թէ իսկապէս կ'ուզէր սպաննել Մուսոլինին։ «Եթէ ոստիկանութիւնը փոխանակ ժամը 9.30ին հասնելու, 12.30ին ձերբակալած ըլլար զիս, անշուշտ գլուխ հանած կ'ըլլայի ծրագիրս։» Յետոյ մանրամասնօրէն պատմեց իր պատրաստութիւնները։ Պիտի գործակցէին նաեւ 200 մարտիկներ, որոնք հրացանի առաջին նշանին վրայ, պիտի յարձակէին պալատին առջեւ խռնուած ֆաշիստներուն դէմ, շփոթութիւն ստեղծելու համար։ Այս նպատակով 100,000 լիրէդ կ'ուզէր գտնել։ Երբ այս ձեռնարկը ձախողեցաւ, Զանիպոնի որոշեց մինակը կատարել մահափորձը։

Նախագահը շարունակ կ'ընդհատէր ամբաստանեալը, որ առանց ծամծմելու կը պարզէր ֆաշիստ իշխանութեան չարիքները եւ իր ծրագիրները։

Բոլմարի դատավարութիւնը վերջացած

Արբայ Հէկիի կողմէ «Ժուռնալ»ի դէմ բացուած դատը վերջացաւ աջի օր։ Զանազան վկայութիւններ լսուելէ յետոյ, ընդհանուր դատախազը հայրենաշունչ ճառ մը խօսեցաւ, հրաւիրելով աբբան, որ Պըլթանը երթայ իսկական Ֆրանսան ճանչնալու համար։ «Ժուռնալ»ի պաշտպան փաստաբան եւ Փարիզի կաճառին նախագահ Հանրի Ռոպէր յուզումով հրաւիրեց Հէկին յետս կոչել իր դատը եւ իրեն հետ գոչել «կեցցէ՛ Ֆրանսան»։

Այդ պահուն սրահին մէջ մեծ յուզում տիրեց։ Ոմանք կուլային, ոմանք կը ծափահարէին, ուրիշներ կ'ողջագուրուէին։ Այս տեսարանին առջեւ աւելի երկար չկրցաւ դիմանալ աբբայ Հէկի, որ ոտքի ելաւ եւ դողդոջուն ձայնով պոռաց.

— Այո՛, կեցցէ՛ Ֆրանսան։

— Եւ ահա՛, գոչեց Հանրի Ռոպէր, կեանքիս ամենէն գեղեցիկ վայրկեանը։ Այլեւս վերջացած է այն առասպելը թէ Ալզասը կ'ուզէ բաժնուիլ Ֆրանսայէն։ Կ'ողջունեմ այս հրաշալի օրը որ կը տեսնէ նոյն երկրի զաւակներուն յաւիտեան հաշտուիլը՝ նոյն եռագոյն դրօշին ծալքերուն տակ։

Ասոր վրայ, յուզումը իր գագաթնակէտին հասաւ։ Ամբողջ սրահին մէջ ուրախութեան աղաղակներ թնդացին։ Բոլորն ալ «կեցցէ՛ Ֆրանսա», «ոտքի՛» կը պոռային։ Ու բոլորը մէկ սկսան երգել Մարսէյէզը։ Հէկի եւ Ժիտուար Էլզէ արցունքներ թափելով իրարու ձեռք սեղմեցին։

Ձեւակերպութեան համար երդուեալ դատաւորները «ո՛չ» պատասխանեցին իրենց ուղղուած հարցումներուն. նոյնպէս ձեւակերպութեան համար դատարանը անպարտութեան վճիռ արձակեց։

Աբբայ Հէկիին նուիրեցին եռագոյն ժապաւէնով կապուած ծաղկեփունջ մը, զոր յաղթականօրէն օդին մէջ բարձրացուց՝ բազմութեան ցոյց տալու համար։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ընդհանուր ժողովը վաղը Ուրբաթ 15 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 8.30ին, փլաս ա'իթալի, օ քլէռ-տը-Լիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Իթալի։

ԿԸ ԶԵԿՈՒՑԱՆԷ ԸՆԿԵՐ ԱԲՕԵԱՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ երգիծավէպը

"ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱԶԱՐ,,

դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան Պ. Լ. Գեւոնեանի, գաւառներէն ու արտասահմանէն՝ Պ. Վ. Սեւունիի, 5 Avenue Quihou, St. Mandé, Seine. France կամ հեղինակին N. Béchiktachlianի 32, Rue du Pressoir, Paris (20me):

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ST. MICHEL թիւ 24 շէնքին դիմացի կրպակը եւ Քլիւնիի միւզէին պարտէզին առջեւ, Rue Sommerardի անկիւնը։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեբուհ խումբի ժողովը 16 Մարտ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, 19 Rue St. Sulpice, Métro Odéon:

Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Գասամեան Միութեան ընդհ. ընկերական ժողովը՝ 16 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին Փրադարան Ընթերցասրահին մէջ:

Կը խնդրուի անդամատետրերը միասին բերել:

ՑԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, այսօր՝ Հինգշաբթի ժամը 9ին, Ֆլօրիա: Օհան Կարօ կը խօսի Մայեթ Նովալի կեանքին ու երգերուն մասին: Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները:

∴ Ցարդգողի ընդհ. ժողովը՝ վաղը՝ Ուրբաթ, նոյն սրահը: Օրակարգ՝ վարչութեան եռամսեայ զեկոյցը եւ կարեւոր հարցեր:

ՆԱՄԱԿ տնի Տքթ. Սմբատ Եղիազարեան, դիմել՝ խմբագրատուն։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՎԻՎԻԷ՝ ՏԻԻԼԿԷՐԵԱՆ.— Ստացանք 65 ֆրանք։

ԼԻՈՆ Ա. Ե.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ԱՎԻՆԵՈՆ Ս. Զ.— Ստացանք 25 ֆրանք։

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ Ս. Խ.— Ստացանք 70 Ֆր. Կարգադրեցինք։ Հասցէները.— 1.— Mgr. K. Balakian. 80 Ave. Pereire, Asnières (Seine). 2.— Union Gén. Arm. de Bienfaisance, 56, Rue Fb. St. Honoré, Paris:

ՄԱՐՍԷՅԼ ՀԱՅ ՍԻՐՏ. Մենք ալ նոր սակով կը ղրկենք։

ՔԱՆՏԻԼԱՔ Մ. Ա.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ԿԱՌՏԱՆ Ո. Յ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

"ԴՐՕՇԱԿ,,

Մարսէյլի գործակալն է

ԸՆԿ. ԿԱՅԾԱԿ ՃԱՐԱՅԵԱՆ

14 Rue de la Fare

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ "ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Ծերեկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԴՐԱՏՈՒՆԸ

15 Րիւ տէ Ցոմինիքէն

ԳԱՐՈՒՀԱՆ ԴԷՄՕՆ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Ճամօնի կոմիտէին կողմէ՝ 17 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տը Գօնֆէրանսի մէջ: Նուագ (ճազպանտ): Մուտք 2 ֆրանք

Ծանօթ.— Մուտքի տոմսերէն շահող թիւը կը ստանայ մէկ շիշ շամփանեա.

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

սպասուհի մը տնական աշխատանքներու համար եւ որ գիտնայ կերակուր պատրաստել: Դիմել՝ 67, Rue de la Mare, Paris (20e). Metro : Couronne.

ՎԻԷՆԻ „ԴՐՕՇԱԿ,,Ի ԵՒ „ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՍԻՄՈՆԵԱՆ

Rue Victor Fougier N. 69

Vienne - Isère

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի, Խարբերդի Բալու-Բաքրատ գիւղէն Ցիկմալդարիա Բոլոշեան, որ կը կարծուի, երկու տարի առաջ, Գէյրութէն Ֆրանսա եկած ըլլալ: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի եւ կամ հետեւեալ հասցէին. Աստուր Բոլոշեան, Վէնիզէլոս փողոց, թիւ 23, Սէրէզ, Յունաստան:

— Տիարպէքիրցի Դաւիթ Դաբլոեան, 34 տարեկան, որ 1914ին Տիարպէքիրէն աքսորուած էր: Գրել՝ Սարգիս Ջուլաքեանի, 21, Place des Corps Saints, Avignon, Vaucluse.

ՍԱԿԱՐԱՆ

13 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք ոսկի՝ 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Medjidie
Լէվա 100 հատր	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lires
Պելժ. ֆրանք	Frc. Belge
Զուիցր. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատր	Loy
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ 1	Cr. Fonc Eg
» II	
» III	
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Cr[illegible]

80, Rue Lafa[illegible]

ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ ԱՄԷՆ ՀԱՅՈՒ ՀԱՄԱՐ

կարդացէք եւ տարածեցէք

Զարեհ Մանուէլեանի «Հայաստանի Թուրքին հետ» եւ «Միացեալ անկախ Թուրանիա» գիրքերը. Ֆրանսայի համար 16 Ֆր. արտասահմանի՝ 18 Ֆրանք, փոստի ծախք չկայ:

Դիմել՝ Léon Kévonianի 208 bis Rue Lafayette. Paris 10me).

ՓՈՐՁՈՒԱԾ ՄԱՆԿԱՎԱՐԺՈՒՀԻ

(ֆրանսախօս եւ ռուսախօս) վկայեալ ֆրանս. վարժարանէ

Ընդունելութիւն՝ Երկուշաբթի, Չորեքշաբթի, Ուրբաթ, ժամը 1—4: 6, Av. Ville d'Avray, Chaville (S. et O.):

IMPRIMERIE - MASSIS - ED[illegible]

20Abis, Rue Lafayette Paris [illegible]

Le Gérant : H. TEURN[illegible]

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԳԻՆ — 3 ամս. 6 ամս. Տար.
ՖՐԱՆՍԱ
ԱՆԳԼԻԱ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԱՄԵՐԻԿԱ
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ. 200ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration Խմբագրութիւն { 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)
TÉLÉPHONE NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 15 ԱՊՐԻԼ 1927
15 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 312
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՆԱԽ ԳԵՐԱՆԸ...

Մենք օրը օրին խնդիրներ կը դնենք հրապարակ, պահանջներ, տրտունջներ եւ հասունցած նիւթեր՝ «ի պէտս զարգացման», որոնց կարգին եւ Երեւանի մարզպաններուն եւ անոնց հաւատարիմներու խառնիճաղանճ շքախումբին։

Թուրք-Թաթարական վտանգ, Ներգաղթ, Հօկերու շահագործութիւններ, Հայաստանի մէջ կատարուած բռնութիւնները, չքաւորներու դէմ սարքուած հալածանքը, մեր հայրենիքին ընկերութեան գաղթն եւ նօսրացումը։ Հարցեր՝ որոնք պատասխան եւ մանաւանդ գործ կը պահանջեն։

Ինչ կը տեսնենք, իբրեւ պատասխան,— ճպուռի երգեր եւ քրքջուն ծիծաղ մը։ Խծբծանք եւ հայհոյութիւն։ Լաւագոյն պարագային կարկտան շարադրութիւններ կամ քար անտարբերութիւն։

Ապրիլ 9ին եւ 10ին, երկու խմբագրականներով, ուշադրութիւն հրաւիրած էինք ախտաւոր երեւոյթի մը վրայ, որ կը ներգոյի շրջանէ շրջան։ Զգուշութեան հրաւէր մը՝ «դիւանագիտական» կասկածելի շարժումներու մասին։ Եւ այս՝ ակնարկ մը նետելով վերջին 40-50 տարուան պատմութեան վրայ, անոնց խորք դնելու։

Քանի մը թզուկներ, որոնք Երեւանի ձայնը կը կեղծեն փողոցի մէջ, ուզեր են «մեղայական» մը տեսնել այդ գրուածքներուն մէջ, եւ այդ հիման վրայ ալ շիներ են փողոցային յուարձայնք մը։ Յանախակ մը «փորմիւլ»ներ գոց ըրած, անոնք անդադար կը քրքրեն հին պատմութիւնները, եղած-չեղած բոլոր ոճիրներուն մեղքը մեր վրայ ձգելու համար։

Մենք շատոնց վարժուած ենք այդ եղանակին, եւ պէտք չունինք խուրք թերթերուն կամ «Փոլիս Մէճմուասի»ի գրածները հայերէն շարադրութեամբ ալ կարդալու։ Միայն թէ, կուզէի թելադրէինք որ քիչ մը աւելի պարկեշտ ըլլային, և գոնէ Ապրիլ 11-24ի սա օրերուն, ընդհատէին իրենց զարշելի երգերը, մէկ միլիոն զոհերու պատասխանատուութեան մասին։ Եթէ պատմութիւնը կամ իրենց դասը լաւ չեն սորված, այս ժամանակ ունին սերտելու։ Իսկ թէ յիսուն տարեկանէն վար խելքի եկած էֆէնտիներու, չինովնիկներու եւ տիկիններու յուսաբանութիւններով մնած են, գոնէ թող մեղքնան իրենց սա մը ընկերներուն, որոնք առաջին շարքերուն վրայ կը մեռնէին 1915-16-17ին, երբ կամաւորական շարժումը զայթեցաւ կովկասէն...։

Ուրիշ առեն ալ բսած ենք.— Թող պատմութիւնը վճռէ, կշռելով արդարն ու մեղաւորը։ Այսօր աւելի կենսական խնդիրներ կան։ Այսօրուան Հայաստանը, ճղակտոր, ուժասպառ եւ պաշարուած, հետզհետէ պատրաստ զոհին մը կը դառնայ Նոր Ապրիլ 11երու, շնորհիւ իրենց իսկ վարած քաղաքականութեան։

Կ'մբռնե՞ն այս պարագան։ Կ'ընդունի՞ն իրականութիւնը այն, ինչպէս որ կայ, ոչ թէ այնպէս ինչպէս որ կը ներկայացնեն իրենց Թիֆլիսի թերթերուն մէջ, իբրեւ արտածելի ապրանք կամ երի նմոյշ։

Այս հարցումներուն պատասխանին է որ կը սպասենք։ Եւ կը սպասէ հայ ժողովուրդը, գործքով, ոչ թէ հում խօսքերով, կամ նախորդէն տասն անգամ աւելի ուռմանթիք իմաստակութիւններով։

Աւելի քան մէկ տարիէ ի վեր, անընդհատ լուրեր կը հասնին Թուրք-Թաթար գործակալներու յարաճուն գործունէութեան մասին։ Տակաւին առջի օր, շատ վստահելի, եւ բոլորովին անկուսակցական աղբիւրէ մը քաղելով, կը հրատարակէինք հետեւեալ երկտողը.

— «Թուրք-Թաթար գործակալներ կը վխտան Մակուի, Եաւուսի, Նախիջեւանի, Մեղրիի, Ջանգելան-Բագուի մէջ եւ կը գըրգռեն Թուրքերը։ Մուսավաթը յայտնապէս կը ծգտի Ատրպէյճանը, Ռուսաստանէն, Ատրպատականը՝ Պարսկաստանէն, եւ միացնել զանոնք Թուրքիոյ իշխանութեան տակ»։

Լուր ունի՞ք այս անցուդարձերէն։ Կը հասկնա՞ք այս տեղեկութեան ամէն մէկ տողին իմաստը։

Ի՞նչպէս հաւատանք որ դուք միջոցներ ունիք չէզոքացնելու այս վտանգը, երբ գիտենք որ մեր «ազատ եւ անկախ» հայրենիքին մէջ մէկ հատիկ սահմանակ ունեցող քաղաքացիին երեք տարի բանտարկութեան կը դատապարտուի, — աւելի ծանր քան բռնապետական Թուրքիոյ մէջ։

Ի՞նչպէ՞ս համոզուինք որ դուք տեղեակ էք իրերու վիճակին եւ գիտակ՝ ձեր պատասխանատուութեան, երբ անողոք իրականութիւնը բոլորովին ուրիշ բան կ'ըսէ։ Երբ ապշութեամբ կը տեսնենք որ, դաշնակցական իշխանութեան օրով, գոնէ ներքին սպառնալիքներէն փրկուած Հայաստանը այսօր դարձեր է ապագայ արիւնհեղութեանց որջ մը, հակահայ դաւերու ազատ անդաստան մը, շնորհիւ ռուս և հայ պոլշեւիկներու բթամտութեան։

Եւ այդ բթամտութիւնը այնպիսի կէտի մը հասած է որ, նահանջի ճամբայ չունի։

Խորհրդային Միութեան այսօրուան վարիչները, Երեւանի մեծերն ալ միասին, յառաջապահներն են Թրքական Թաւրանիզմին՝ Կովկասի մէջ, հետեւաբար եւ բուն պատասխանատուները զալիքին, որ ոչ զարուն է, ոչ ալ յեղափոխական երգ. այլ՝ արիւն եւ աւեր։

Մեր անարժան հակառակորդները, որոնք ամէն տարի ուղերձներ կը ցրուեն Ապրիլ 11/14ը ծաղրելու կամ խանգարելու համար, յուզուեր, կատղե՛ր են հետեւեալ նախադասութենէն. «Եթէ այսօր Թրքա-Հայաստանի մէջ Հայ չկայ, վաղը ալ չկայ»։ Այն ատրճան որ, թերթին ճակատն ալ կրնար ալ են զայն։

Երբեւի չեն ըմբռներ որ, եթէ ցարական իշխանութեան օրով այդ վիճակին հասաւ Թրքա-Հայաստանը, պոլշեւիկեան տիրապետութիւնն ալ նոյն վախճանը կը պատրաստէ Կովկասի համար...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՆՈՐ ԱՊՐԱՆՔ ՄԻ ՂՐԿԷՔ»

Պոլսոյ «Վագըթ» լրագիրը գրած ըլլալով թէ Յունաստանէն 70.000 (?) Հայեր Սուրիա պիտի փոխադրուին, Պէյրութի «Էլ Ահրար» արաբերէն թերթը (23 Մարտ), դառն տրտունջներ կը յայտնէ։ Կը քաղենք էական մասերը.

— «Հայը արհեստի եւ վաճառականութեան մէջ ճշմարիտ յաջողութիւններ ձեռք բերող ժողովուրդներէն է, մինչդեռ մեր երկիրը վաճառականներու և արհեստաւորներու պէտք չունի. մենք անոնցմէ պէտք եղածէն աւելի ունինք. մենք Ամերիկա վաճառական կ'արտածենք. մենք մեր հողերը փորող եւ անոնցմէ զանձեր հանող երկրագործ ձեռքերու պէտք ունինք, որովհետեւ մեր երկրագործական բերքը շատ աղքատ է եւ կայուն։ Մենք մեր ցորենն ու ալիւրը Աւստրալիայէն կը բերենք, մինչդեռ մեր երկիրը պատմութեան ամենահին օրերուն իսկ միլիոններով մարդոց պէտքերուն բաւելու չափ արմտիք կ'արտադրէր։ Հայերը մեզ դժուարութեանց մատնելո՞ւ համար կուգան, թէ ոչ նոր ապաստան մը գտնելու համար։

«Եթէ հովանաւոր կառավարութիւնը երկրին մէջ ներկայիս գտնուող Հայերը փոխանակ արհեստի եւ վաճառականութեան մղելու, զանոնք երկրագործութեան մէջ օգտագործէր, ո՜րքան լաւ պիտի ըլլար. բայց այդպէս չըրաւ, այլ ընդհակառակն զանոնք գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ տեղաւորեց, որոնք արհեստի եւ առեւտուրի լծուելով երկրին հարազատ զաւակները դժուարութեան մատնեցին։ Եթէ անոնք գիւղերու մէջ ցրուած ըլլային եւ հողագործութեամբ զբաղէին, այն ատեն երկիրը կ'օգտուէր եւ մեծ պակաս մը կը գոհացուէր։

«Առաջին փորձը այսպէս վերջանալէ յետոյ, ինչո՞ւ նորէն մը ձեռնարկել կ'ուզուի. ինչո՞ւ բերաններէն պատառ խլելիք այս 70,000 Հայերը մեր վրան կը բեռցնեն (ժուսալլաթ)։

«Ահա այս պատճառներն են որ մեզ կը մղեն հովանաւոր պետութենէն պահանջելու որ այս նոր «ապրանքները» չղրկէ մեզի, որովհետեւ մենք պէտք եղածէն աւելի ունինք անոնցմէ»։

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԻՉՆԵՐՈՒ ՊՈԼՇԵՒԻԿԱՑՈՒՄԸ. — Ատրպէյճանի պոլշեւիկեան կուսակցութեան գաւառական կոմիտէները որոշած են պոլշեւիկացնել ժողովրդական երգիչները։ Այս օրերուս Ղազախի գաւառին մէջ պիտի գումարուի աշուղներու խորհրդակցական ընդհ. ժողով մը, ուր պիտի քննուի այն հարցը թէ ի՛նչ միջոցներ պէտք է ձեռք առնել, որպէս զի աշուղական բանաստեղծութիւնը նորոգուի նոր-յեղափոխական երգերով, աւելի զարկ տալու համար աշխատանքի գանգուածային զարգացման։

ՂԱՓԱՆԻ ՀԱՆՔԵՐՈՒՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԸ. — Այս հիւանդանոցը որ բացուած է 1914 տարուան Յուլիսին, ունի 30 մահճակալ։ Բժշկական պաշտօնէութիւնը անբաւական է, անհրաժեշտ են հիւանդապահուհիներ։ Զունի վարակիչ հիւանդութիւններու բաժին։ Ոչ խմելու ջուր կայ, ոչ ալ լուացքի։ Դեղերը չեն հասնիր ժամանակին, եւ հասած դեղերը անբաւական են։ Հակառակ խիստ պահանջներու, մանկաբարձուհի չկայ։ (Խ. Հայաստան)։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԻՆՔՆՈՒԹԵԱՆ ԹՈՒՂԹԵՐՈՒ ՆՈՐ ՕՐԷՆՔԸ

(1927 ՄԱՐՏ 26Ի ՕՐԷՆՔ)

Հանրօգուտ շինութեանց նախարարութիւնը առջի օր դեսպանատուններուն հաղորդեց զեկոյց մը՝ ինքնութեան թուղթերու նոր օրէնքին մասին, որ հիմա կը կոչուի 1927 Մարտ 26ի օրէնք։

Զեկոյցը կը սկսի յիշեալ օրէնքին բացատրութեամբ, հետեւեալ կերպով.—

«80Դ. 88.—Օտարականներուն ինքնութեան թուղթը տրուած կամ նորոգուած ատեն հետեւեալ գումարները պիտի գանձուին.

«100 ֆրանք (որուն 85 ֆրանքը պետութեան, 5 ֆր.ը նահանգին եւ 10 ֆր.ը համայնքին համար) ամբողջական սակին ենթակայ եղողներէն։

«20 ֆրանք (որուն 16 ֆր.ը պետութեան, 1.50 ֆր.ը նահանգին եւ 2.50 ֆր.ը համայնքին համար), զեղչեալ սակին ենթակայ եղողներէն։

«Ինքնութեան թուղթ պիտի պահանջուի այն բոլոր օտարականներէն, որոնք Ֆրանսա կը բնակին երկու ամիսէ աւելի։ Ինքնութեան թուղթերը երկու տարի արժէք պիտի ունենան։

«Մասնաւոր վարչական կանոնադրութիւն մը պիտի որոշէ ներկայ յօդուածին գործադրութեան պայմանները։

«Ներկայ յօդուածին հակառակ բոլոր տրամադրութիւնները ջնջուած են։»

«80Դ. 89.— Ինքնութեան թուղթ առնելու պարտաւոր ո եւ է օտարական, որ որոշեալ պայմանաժամին մէջ ինքնութեան թուղթ առնելու կամ նորոգելու համար դիմում չի կատարեր, անցնող իւրաքանչիւր ամսուան կամ ամիսէն պակաս ժամանակի համար 50 ֆր. պիտի վճարէ։

«Այս գումարը 10 ֆրանքի կը զեղչուի այն բոլոր օտարականներուն համար, որոնք 1925 Յուլիս 13ի օրէնքին 66րդ յօդուածին Բ. եւ Գ. հատուածներուն տրամադրութեան տակ կ'իյնան (օրավարձով աշխատաւորները, սպասաւորները, եւլն., եւլն.)։

«Ստացագրի փոխարէն դրոշմաթուղթ պիտի փակցուի ինքնութեան թուղթին վրայ։»

Նախարարութիւնը իր գրութիւնը կը վերջացնէ հետեւեալ ծանօթութեամբ.—

«Կառավարութիւնը կը փափաքի որ գրօսաշրջիկները մասնաւոր յարգանքով ընդունուին Ֆրանսայի մէջ, այդ պատճառով, եւ ինքնութեան թուղթերու հանուիլը դիւրացնելու նպատակով, պանդոկատէրերը կամ օտարական հիւրընկալող տանտէրերը արտօնուած են յիշեալ օտարականներուն փոխարէն ոստիկանական տեսչութիւն կամ քաղաքապետարան երթալ՝ անհրաժեշտ ձեւակերպութիւնները կատարելու համար։»

Աւելցնենք որ պաշտօնաթերթը տակաւին չէ հրատարակած ինքնութեան թուղթի նոր օրէնքը եւ անոր գործադրութեան եղանակին համար լոյս տեսնելիք կանոնադրութիւնը։

Հակապոլշեւիկ շարժում Ուկրանիոյ մէջ

Ռիկայէն Ապրիլ 12 թուականով կը հեռագրեն «Թայմզ»ի.—

Զուբար, ուկրայնական սովետի նախագահը, երէկ ուկրայնական սովետներու համաժողովին մէջ, ակնարկելով խորհրդային վարչաձեւին դէմ տեղի ունեցած ահաբեկչական գործողութեանց, յայտարարեց թէ ներքին և արտաքին հակապոլշեւիկ կազմակերպութիւններ ընդհանրապէս հրձիգութեան կը դիմեն, սիստեմաթիք կերպով քայքայելու համար խորհրդային ճարտարարուեստը։

Զուբար ըսաւ որ թէեւ բազմաթիւ հրդեհներ եւ պայթումներ մեծ վնասներ պատճառեցին, սակայն կարելի եղաւ ուրիշ շատ մը հրդեհներու առաջքն առնել, ժամանակին երեւան հանելով այն ռումբերը, տինամիթները և ուրիշ պայթուցիկ նիւթերը, որոնք սահմանուած էին օդը հանելու մեծ ձուլարանները, կազի գործարանները եւ նման շէնքեր։

«Բազմաթիւ ահաբեկիչներ ձերբակալուեցան եւ կանխազգուշական խիստ միջոցներ ձեռք առնուեցան այս հակայեղափոխական շարժումը ջախջախելու համար»։

Խաղաղութիւնը Սուրիոյ մէջ

Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը կը գրէ թէ Լէճայի շրջանին մէջ կատարուած վերջին զինուորական գործողութիւններ յաջողութեամբ պսակուեցան. այս կերպով Ճէպէլը Տրիւզի մէջ երկու տարիէ ի վեր տեւող սուրիական ապստամբութիւնը վերջացած կրնայ նկատուիլ։

Ապստամբութեան բոլոր վարիչները մէկիկ մէկիկ հպատակութիւն յայտնեցին։ Արտասահմանի մէջ եւս Սուրիոյ անկախութեան կուսակիցները հանդարտած են, եւ այժմ Սուրիա ապագային կը նայի յուսալից աչքերով։

Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութիւնը

Լոնտոնէն կը հեռագրեն Ապրիլ 13 թուականով.—

Ելմտացոյցի վիճաբանութեան առթիւ, արտաքին գործոց վար Թեվֆիք Րիւշտի պէյ խօսեցաւ Թուրքիոյ եւ դրացի պետութեանց յարաբերութեան վրայ։ Գործավարը յիշեց թէ Եուկօսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ բնակութեան ո եւ է համաձայնագիր չկայ. աւելցուց թէ Եուկօսլաւիա միակ երկիրն է, որ տակաւին չէ վերադարձուցած Թուրք քաղաքացիներու պատ-

(Շուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆՆԵՐՈՒ ՑԱԳՆԱՊԸ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն կ'իմանանք թէ ընդդիմադիրները Ապրիլ 9ին հայ հոգեւորականներու պատրիարքարանը մտած և ընտրութիւն կատարած են։ Կանխորոշ ծրագրի մը համաձայն, ընդդիմադիրները նստեր են հինգ ինքնաշարժերու մէջ։ Առաջին ինքնաշարժին մէջ կային հինգ հոգի, որոնց երկուքը բռնած էին Մ. Քէմալի իւղաներկ պատկերը։ Այս կառքին մէջ էր նաեւ քուէտուփը, թրքական դրօշի մը մէջ փաթթուած։ Պատրիարքարանի առջեւ հասնելով, ընդդիմադիրները դուռը կը զարնեն, «միլլէթին դափուսընը աչընըզ» պոռալով։ Բայց դուռը բացող չըլլար։ Ցետոյ զարբին մը կանչելով, դուռը բանալ կուտան եւ բազմութիւն ներս կը խուժէ։ Ցուցարարները մեծ սրահը հաւաքուելով, ճառեր կը խօսին։ Բանախօսներէն մէկը Մ. Քէմալի պատկերը ցուցնելով կ'ըսէ. «Թանի այս մեծանուն ազատարարին հովանաւորութիւնը կը տարածուի մեր վրայ, ոչ ոք կրնայ խլել մեր իրաւունքները»։ Պատրիարքարանին մէջ մարդ չկար, ոչ իսկ նալլեան գերապայծառը։ Ընդդիմադիրները նոր ընտրութեան ձեռնարկելով, կ'ընտրեն 34 հոգի, իբրև անդամ ընդհ. ժողովի, բոլորն ալ իրենց կուսակիցներէն։

Այս յաջողութենէն յետոյ, յաղթականները ամբողջ գիշերը կը լուսցնեն Պատրիարքարանին մէջ, խնջոյքներ ալ կատարելով։

ԿԵԱՆՔԸ ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ԿԱԶՄԸ.— Բագուի Թուրք Մշակոյթի պալատին մէջ, Մարտ 28ին գումարուեցաւ նորընտիր Ատրպէյճանի Գործադիր Կոմիտէի ժողովը։ Օրակարգն էր հանրապետական կառավարութեան օրկաններու ընտրութիւնը։

Աղամալի-Օղլի միաձայնութեամբ նախագահ ընտրուեցաւ Ատրպէյճանի Կեդր. Գործադիր Կոմիտէին։ Փոխ-նախագահ ընտրուեցաւ Սուլթան Մէճիտ Էֆէնտիէվ։ Պատասխանատու քարտուղար՝ Ալի Մամէտով։

Գործավարներու Խորհուրդին կազմը.— Մուսաբէկով, նախագահ Ժողովրդական Գործավարներու եւ Գերագոյն Տնտեսական Խորհուրդներուն (վարչապետ)։ Հաճի Կասումով, փոխ-նախագահ Գերագոյն Տնտեսական Խորհուրդի։ Հիւսէյին Բալա Աղավերդիէվ, նախագահ ժողովրդական Տնտեսական Գերագոյն Խորհուրդի։ Ռուհուլլահ Ախունդով, կրթական գործավար։ Նովրուզ Ռզայէվ, գործավար ներքին գործերու։ Կաղըրլի, գործավար Առողջապահութեան։ Բունեաթ-Զադէ, երկրագործական գործավար։ Վէլիբէկով, դատական գործավար։ Երեմ Գրիգորեան, Աշխատանքի գործավար։ Մամեդեարով, գործավար ընկերային ապահովութեան։ Ռ. Ալիէվ, ելմտական գործավար։ Էֆէնտիէվ, գործավար Բանուոր-Գիւղացիական Տեսչութեան։ Բագիրով, լիազօր առեւտրական գործավարութեան։ Համիդ Սուլթանով, Կեդր. Վիճակագր. Վարչութեան պետ։ Սմիրնով, Կեդր. Վիճ. Վարչ. պետի փոխանորդ։ Բարինով, Ժող. Գործավարներու Խորհուրդի անդամ եւ Անդրկովկասի նաւթերու պետ։ Կոնուշկին, Ժող. Գործավարներու անդամ եւ Նախագահ Բագուի Խորհուրդին։

CCCP.

ՉԻՆԱԿԱՆ ՅՈՐՁԱՆՔԻՆ ՄԷՋ

Առնենք մը ի վեր Խորհրդային Միութեան «հանրային» եւ կառավարական ուշադրութիւնը ամբողջապէս կլանուած է չինական գործերով։

Եւ Խորհուրդներու ընտրութիւններ, եւ գիններու գեղջ, եւ պայքարը պիւրօքրատութեան դէմ, եւ տնտեսական վերելքն ու վայրէջքը — ամէնքան նսեմացած է չինական շարժումներու առջեւ։ Եթէ մէկը կարդայ խորհրդային մամուլը, չպիտի կրնայ տարբերել թէ՝ Մոսկուայի՞ թերթ է արդեօք կարդացածը, թէ Շանկայի կամ Քանթոնի,— այնքան շատ է չինական նիւթը պոլշեւիկ թերթերու մէջ։ Խմբագրական, ընդարձակ յօդուածներ, անհաշիւ եւ երկարապատում հեռագիրներ աշխարհի չորս ծայրերէն, ժողովներու նկարագրութիւններ, բողոքի բանաձեւեր, բանաստեղծութիւններ, անգամ յայտարարութիւններ ու ամէն ինչ Չինաստանի շուրջ եւ Չինաստանի համար։

Եւ այդ հասկնալի է։ Պէտք է ճանչնալ խորհրդային կեանքը եւ համայնավար վարիչներու հոգեբանութիւնը, ըմբռնելու համար այդ խժալուր աղմուկին նշանակութիւնը։ Ժխոր մը, որ շատ կողմերով ծանօթ առակին տակառին հանած աղմուկը կը յիշեցնէ։

Չինական «յեղափոխութիւնը» պոլշեւիկներուն համար այսօր նոյնն է, ինչ որ էր քանի մը տարի առաջ «գերմանական յեղափոխութիւն»ը։ Այն՝ ժամանակ ալ Մոսկուան խելայեղ արբեցումի մէջ էր եւ օրերով կը համրէին թէ „Պերլինի պալատներուն վերեւ պիտի ծածանէր «համաշխարհային յեղափոխութեան» կարմիր դրօշը։

Նոյն իսկ կազմուած էր խորհրդային Գերմանիոյ «ռեւկոմը», որ Մոսկուայէն յաղթական մուտք պիտի գործէր Գերմանիա՝ բանալով եւրոպական ընկերային յեղափոխութեան նոր դարագլուխ մը։ Գերմանական յեղաշրջումին պիտի յաջորդէր համաշխարհային յեղափոխութիւնը եւ տիեզերական Խորհրդային Միութեան ստեղծումը։

Ի՞նչ երազական օրեր։ Խորհրդային իշխանութիւնը ոտքի հանած էր իր սահմաններուն մէջ ապրող բոլոր զանգուածները, որոնք «կամաւոր» ժողովներ կը գումարէին, բանաձեւեր կը հանէին ու դրամ կը հաւաքէին ի նպաստ «գերման պրոլետարիատի»։ Աւա՜ղ, սակայն, կարճ տեւեց այս երազը։ Գերման աշխատաւորութիւնը իր զգաստ եւ առողջ գործունէութեամբ պաղ ջուր լեցուց Մոսկուայի զառանցող վարիչներու գլխուն։

«Գերման պրոլետարիատը դաւաճանեց»։ Համաշխարհային յեղափոխութեան ուրուականը օդը ցնդեցաւ։ Ու նորէն վրայ հասան ընկճեցիկ կեանքի» գորշ ու անհրապոյր օրերը, ներքին հոգերն ու փոխադարձ պղտորումը, որ ա՛լ աւելի սաստկացուց Կոմկուսի ներքին պառակտումն ու «ընդդիմադիր» հոսանքներու դժգոհութիւնը։

Փարատուած Արեւմուտքի մէջ՝ Մոսկուա երեսը դարձուց դէպի Արեւելք։ Ex Oriente lux.—Լոյսը կուգայ Արեւելքէն։ Համաշխարհային յեղափոխութիւնն ալ, համայնավարութեան յաղթանակն ալ պիտի գայ Արեւելքէն։ Եւ ահա կ՚ընդլայնուի «չինական յեղափոխութեան» ծրագիրը։ Մոսկուա, որ առաջ ալ մեծ տեղ կուտար Արեւելեան ժողովուրդներուն իբրեւ անգլիական գաղթապետութիւնը ջախջախելու վճռական միջոց մը, այս անգամ ա՛լ աւելի լարեց ուժերը, ոտքի հանելու համար Արեւելեան ժողովուրդները։ Եւ ահա քանի տարի է, այդ ուղղութեամբ կը թափուի անդուլ աշխատանք։ Այդ ծրագրի հանդոյն իրագործումներէն մէկը եղաւ Լ. Գարախան, որ, իբրեւ խորհրդային դեսպան Փէքինի մէջ, կրցաւ շահիլ չին. յեղափոխականներու, յատկապէս Սուն-Եաթ-Սէնի հիմնած Գուոմինթանկ կէս-ազգայնական, կէս-համայնավար կուսակցութեան անմիջական գործակցութիւնը։ Այդ նպատակով Չինաստանէն Մոսկուա եկան բազմաթիւ մարդիկ եւ քարոզիչ ուժեր՝ կատարելագործուելու, քաղաքացիական կռիւներու ձեւերը իւրացնելու եւ նորէն հայրենիք վերադառնալու նպատակով։ Արեւելեան համալսարանը Մոսկուայի մէջ՝ հանրածանօթ Քարլ Ռատէկի տեսչութեան տակ, դարձաւ հնոցը «չինական յեղափոխութեան»։ Նոյն նպատակով անհաշիւ դրամ, զէնք ու ռազմամթերք, քարոզիչներ ու վարձկաններով գրականութիւն նետուեցաւ Եանցիքեանկի հովիտը, ոտքի հանելու համար չին ժողովուրդը ընդդէմ արեւմտեան պետութիւններու։ Շարժման մէջ դրուեցաւ Երրորդ Միջազգայինը որ իր նիւթական եւ մարդկային ուժերու մեծագոյն մասը կեդրոնացուց Չինաստանի մէջ։ Թէ որքան մեծ կարեւորութիւն կը տրուէր չինական գործերուն, կ՚ապացուցանէ, օրինակի համար, Պուխարինի մէկ յայտարարութիւնը անցեալ տարի Գ. Միջազգայինի համագումարին ներկայացուցած զեկուցման մէջ, ուր կը խոստովանէր, որ համաշխարհային յեղափոխութիւնը հնարաւոր դարձնելու երկու միջոց կայ, ա) անգլիական ածխահաններու գործադուլը եւ բ) չինական յեղափոխութիւնը։

Ածխահաններու գործադուլը վերջացաւ պարտութեամբ։ Մնաց չինական յեղափոխութիւնը։ Ինչո՞ւ զարմանալ, որ պոլշեւիկները այնքան մեծ ուժ ու դրամ կը թափէին ատոր համար։ Եթէ, իրօք, Չինացիներու միջոցով յաջողի վառել համաշխարհային յեղափոխութեան հրդեհը, զուր չերթար վատնուած դրամն ու մարդկային ուժը։ Ամբողջ հարցը, սակայն, ատոր մէջ է. թէ յոյս կա՞յ արդեօք չինական յեղափոխութիւնը դարձնել այն ՝կայծը, որ պիտի վառէ համաշխարհային հրդեհը։ Խորհրդային վարիչները բաւական իրապաշտ են, գիտնալու համար, թէ Չինաստանը չէ, որ պիտի ծնունդ տայ համաշխարհային յեղափոխութեան։ Չինաստանը կրնայ ծառայել իբրեւ ոտնակոխման միջոց անգլիական եւ, առհասարակ, արեւմտեան գաղութապետութեան, հետեւաբար, եւ ընդհանուր զօրութեան։ Չինական յեղափոխութիւն, յաջողութեան պարագային, կրնայ Խորհրդային Միութեան համար ստեղծել վտանգելի «անշրպետ» մը Մայրագոյն Արեւելքի մէջ, ինչպէս Թուրքիան հոս, Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Բայց մանաւա՛ծ, թէ Չինացիները կրնան ըլլալ համաշխարհային յեղափոխութեան ռահվիրաները..., կրնա՞ն Մոսկուայի մէջ լուրջ կերպով մտածել այդպիսի կարելիութեան մասին։ Չեն կրնար։

Չինական յեղափոխութիւնը խորհրդային իշխանութեան համար այսօր ո՛չ միայն «արտաքին քաղաքականութեան» նիւթ է, այլ եւ գերազանցապէս «ներքին քաղաքականութեան» հարց։ Երբ ցարական կառավարութիւնը ինքզինքը վտանգուած զգաց երկրի մէջ տիրող յեղափոխական տրամադրութիւններէն, յղացաւ ճափոնական պատերազմը՝ նպատակ ունենալով գրգռել ռուս ժողովուրդի ազգայնական բնազդները եւ դժգոհութիւնը ուղղել դէպի արտաքին թշնամին։ Նոյն երեւոյթը կը տեսնենք եւ այժմ. Մոսկուա մտահոգ երկրի ներսը տիրող վտանգաւոր կացութենէն՝ ժողովրդական ցասումի համար շանթարգել է որ կը ստեղծէ Չինաստանի մէջ։ «Համաշխարհային յեղափոխութիւն», «համայնավարութիւն», «ազգային ինքնորոշում» ատոնք բոլորը պարապ բառեր են։ Քրեմլինի մէջ նստած մարդիկ այնքան յիմար չեն, որ չհասկնան նման յոյսերու անհեթեթութիւնը այսօրուան պայմաններուն մէջ։ Բայց այդ ամէնը անհրաժեշտ են, հաւատացնելու համար Խորհրդային Միութեան հպատակներուն, որ համայնավարութեան յաղթանակը մօտալուտ է։

Առավ կ՚ուզեն գրգռուած զանգուածները ետ կեցնել ներքին շարժումներէ։ Կարճ ժամանակի մը համար այս հաշիւը, ի հարկէ, ճիշտ է, բայց կ՚անցնի այսօրուան ջղագրգիռ վիճակը, «կը կարգադրուի» չինական խնդիրն ալ, ինչպէս կարգադրուեցաւ գերմանականը, եւ հիասթափութիւնն ու ժողովրդական զայրոյթի պոռթկումը կը դառնան անխուսափելի եւ այնքան խուռն, որքան այսօրուան յոյսերը։

Մոսկուայի մէջ այնպէս կ՚ուզէին հաւատալ թէ չինական յեղափոխութիւնը պիտի վերջանայ յաղթութեամբ. այդ յոյսերով ալ կ՚ապրեցնեն ժողովուրդը։ Բայց դէպքերուն մօտէն հետեւողին համար պարզ է թէ, ինչ որ ալ ըլլան պայքարի հետեւանքները Չինացիներու համար, չինական յեղափոխութիւնը Չինաստանի ազգային պայքարէն անդին չանցնիր, եւ «գիշատիչ իմպէրիալիստները» միջոց կը գտնեն քշելու համար Մոսկուայի գործակալները Խաղաղականի ափերէն։ Ատոր նշաններն արդէն իսկ մէջտեղն են. ապացոյց, խորհրդային դեսպանատան եւ հիւպատոսարանի խուզարկումը Փէքինի եւ Շանկայի մէջ՝ դէպք մը, որ աննախընթաց է դիւանագիտական պատմութեան մէջ։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ այս դէպքին հետեւանքը։

Մեզի համար պարզ է ըլլալիքը։ Մոսկուայի վարիչները այնքան անխելք չեն, որ ուզեն պատերազմ հրատարակել իրենց արժանապատուութիւնն ու հեղինակութիւնը պաշտպանելու համար։ Անոնք չեն մոռցած ցարական Ռուսաստանի ստացած դասը Փորթ-Արթիւրին տակ։ Ինչ որ ալ ըլլայ չին զօրավարներու վերաբերումը դէպի խորհրդային ներկայացուցիչները, Մոսկուա անշուշտ չի յանդգնիր զէնքի դիմել։ Ըլլալիքը գրաւոր բողոքէն անդին հազիւ թէ անցնի։ Կրնայ Փէքինի դեսպանութիւնն ալ ետ կանչուիլ։ Կրնան դիւանագիտական յարաբերութիւններն ալ խզել, բայց ատկէ մի՞ն չեւ պատերազմ տարածութիւնը խիստ մեծ է։ Ի հարկէ, ըստ սովորութեան աղմուկը կ՚ըլլայ շատ մեծ. ճառ, ժողով, բողոք, բանաձեւ, խաւաքարտէ սուրերու ճօճում ու ձեռքի տակէն զէնքի ու դրամի առաքում Չինացիներուն — ահա ըլլալիքը։

Իսկ այդ միջոցին «գիշատիչ իմպէրիալիստները» կը կարգադրեն վիճելի խնդիրները Չինացիներու հետ ու Մայրագոյն Արեւելքէն ալ կը քշեն պոլշեւիկները, ինչպէս քշեցին Արեւմուտքի բոլոր երկիրներէն։

Կախարդական շրջանակ մը, որմէ ելք չկայ սնանկացած պոլշեւիզմին համար։

Մ. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ԴԻԼԻՋԱՆԻ ԳԱՒԱՌԸ ԿԸ ՊԱՐՊՈՒԻ.— Ինչպէս գրած էինք մարդահամարի առթիւ, Հայաստանի Դիլիջան գաւառէն բազմաթիւ գիւղացիներ մեկնած են ուրիշ գաւառներ կամ արտասահման, կառավարութիւնը հրահանգած էր քննել եւ արձանագրել զանոնք ալ։ Համաձայն այդ նոր արձանագրութիւններուն, Դիլիջանի գաւառէն մեկնած են 6932 հոգի, որոնց 3083ը՝ Հայաստանի սահմաններէն դուրս։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.— Երեւանի Երկրագիտական Ընկերութիւնը, Երեւանի քաղաքին պարսկական տիրապետութենէն ազատման հարիւրամեակին առթիւ, սկսած է հրատարակել կարգ մը գիրքեր, որոնք նուիրուած են Երեւանի զարգացման, ընկերային ու տնտեսական աճման՝ ազատագրութենէն ի վեր։

ՀԱՄԱԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ
ԵՒ
ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԸ

Բ.

Թուրանական ղեկավարները այս մեծ նուաճումը կատարելէ յետոյ, աւելի մեծ գործ մը կատարեցին, Իթթիհատի կեդրոնին մէջ մտցնելով երեք յայտնի, ռուսահպատակ ղեկավարներ, Իսմայիլ Գասպրինսքի, Հիւսէյին Զատէ եւ Եուսուֆ Աքչուրա պէյերը։

Իթթիհատի կուսակցութեան 1911ի խորհրդաժողովէն վերջ, կեդր. կոմիտէն, առաջին անգամ ըլլալով, պաշտօնապէս իր սեղանին վրայ դրաւ համաթիւրքութեան հարցը։ Օսմանցիական գաղափարէն դէպի թուրանականութեան ճանապարհի յարդարումի աշխատանքները կեդրոնի առօրեայ աշխատանքները կը կազմէին։

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտային թէ՝ օսմանեան կայսրութեան բաղկացուցիչ տարրերէն միայն քրիստոնեայ ազգերն էին որ մահուան դատապարտուած էին, իսկ մահմետական ոչ-թուրք ազգերը տակաւին կը նկատուէին պետութեան յենարաններ։ Պարզ էր թէ՝ կեդրոնին մէջ միայն համաթուրանական ոչ-օսմանցի երեք անդամներն էին որ ամբողջապէս ձեռք քաշած էին ոչ-թուրանական ժողովուրդներէն, սակայն մեծամասնութիւնը տակաւին այն համոզումն ունէր թէ՝ մահմետական տարրերը կապուած պիտի մնան պետութեան, այդ պատճառով ալ դժուարութիւններ չէին հաներ մահմետական ոչ-թուրք ազգերու դէմ։

Ահա՛ տարի մը յետոյ տեղի ունեցաւ Պալքանեան պատերազմը, որ համաթուրանականներուն ձեռքը զօրաւոր զէնք մը եղաւ ի նպաստ իրենց քարոզած տեսակէտներուն։ Կեդրոնական կոմիտէն հետզհետէ կը հակէր դէպի թուրանականութիւն, մանաւանդ որ կայսրութեան ոչ-թուրք մահմետական տարրերու կրօնական աւանդական կապերը եւ խալիֆայութիւնը արգելք մը չեղան որ անոնք ետ ցոյց տան քաղաքական ինքնուրոյնութեան հակումներ։ Ապացոյց՝ ալպանական եւ արաբական զարթօնքի ապստամբութիւնները։

Այս քաղաքական երեւոյթներու զուգընթաց, համաթուրանականները աստիճանաբար կ՚ուժեղացնէին իրենց հաւաքական կազմակերպութիւնը, մամուլը, գրականութիւնը եւ բանաւոր պրոպագանդը։ Իրենց ձեռք առած էին նաեւ կրթական բարձր հաստատութիւնները։

Հրապարակը կ՚ողողուէր թուրանական գրականութեամբ։ Թատրոններու եւ ակումբներու մէջ կը նկատուէր ազգային ուժեղ զարթօնք մը։

Հայկական մտքի ղեկավարները միամտութեամբ կամ անխորհուրդ վեհանձնութեամբ մը, այս շարժման մէջ կը տեսնէին թուրք ժողովուրդին մաքուր եւ օրինաւոր ազգային զարթօնքը, որ պիտի ազնուացնէր թուրք ժողովուրդի հոգին եւ անոր մէջ պիտի ստեղծէր յարգանք ուրիշներու զգացումներուն ու իրաւունքներուն հանդէպ։ Քիչեր մտքէն կ՚անցնէին թէ այս շարժումի զարգացման իբրեւ մեւնց պիտի ծառայէին այլազգիները, մանաւանդ Հայերու բնաջնջումը. քիչերը միայն կ՚ըմբռնէին թէ արթնցող թուրքազգայնականութիւնը իրմէ դուրս ոչ ոքին պիտի հանդուրժէր, իբրեւ հարազատ ժառանգորդ Չինգիզներու եւ Թիմուրներու։

Մենք դատապարտ չենք ըներ։ Պատմութիւնը պիտի տայ իր վճիռը։ Բայց գիտենք թէ այս մտածողութիւնը շատ սուղ արժեց մեզի։ Հաւանաբար մեր զոհերը այնքան ահռելի չպիտի ըլլային, եթէ կարենայինք թափանցել «Թիւրքիստա»ներու թուրանական հոգին խորը։

Մեծ պատերազմին վերապահուած էր փութացնել օսմանեան կայսրութեան երկրորդ անկիւնադարձը, որ անդառնալիօրէն պիտի տանէր պետութիւնը դէպի թուրանականութիւն։

Մեծ պատերազմը վերագրել ամբողջապէս Էնվէրի եւ իր քանի մը ընկերներու արկածախնդրութեան, մեծ սխալ մը պիտի ըլլար։ Այս արարքին մէջ մեծ դեր ունեցած են Ռուսաստանէն եկած համաթուրանական ղեկավարները, որոնցմէ ոմանք այդ միջոցին մեծ ազդեցութիւն ունէին կուսակցութեան կեդրոնին մէջ։ Անոնք էին որ կը մղէին Թուրքիան մասնակցիլ պատերազմին, որովհետեւ այն համոզումն ունէին թէ աշխարհի ամենահզօր բանակն ունեցող Գերմանիային վիճակուած էր խորտակել ատելի Մոսկովը, որմէ պիտի ծնէր համաթուրանական միութիւնը եւ որմէ յետոյ օսմանեան միութիւնը տեղի պիտի տար թուրանական միութեան։

Պատերազմի յայտարարութենէն յետոյ, Թուրքիան պէտք ունէր մահմետական աշխարհի ֆիզիքական, նիւթական եւ բարոյական աջակցութեան, առաջադրուած դժուարին գործը գլուխ բերելու համար։ Այս նկատումներով էր որ խորտակելի դարձած խալիֆային, առաջադրութեամբ հրապարակ բերին Ջիհատի ֆէթվան։

Այս ֆէթվան ո՛րեւէ դրական արդիւնք չտուաւ, որովհետեւ ոչ-թուրք մահմետական տարրերը չէին հաւատար թէ այդ պատերազմը կրօնական բնոյթ ունէր։ Շատ իրաւամբ Հնդկաստանի իսլամներուն պարագլուխ Աղա Խան հրապարակաւ յայտարարեց, թէ մահմետական Թուրքիոյ զինակից Գերմանիան եւ անոր թշնամի հանդիսացող Անգլիա տարբեր տեսակէտ չունին մահմետական կրօնին հանդէպ։

Խալիֆային ֆէթվան արգելք չկրցաւ ըլլալ որ այդ նոյն օրերուն Եգիպտոս իր անկախութիւնը յայտարարէ, Արաբիան Անգլիացիներուն միանայ եւ Սուրիան Ֆրանսայի ապաւինի։

Այս երեւոյթները աւելի եւս ուժեղացուցին թուրանականներու զէնքը։ Արիւնոտ փաստերով կ՚ապացուցուէր օսմանեան միութեան մահը, որուն վրայ այլեւս յոյս չէր կրնար դնել թուրք տիրապետող ժողովուրդը. պէտք էր ամբողջապէս կազմալուծել Օսմանեան կայսրութիւնը, անոր տեղ ստեղծելու համար թուրանական միութիւնը։

Ռուսական հսկան չինկաւ Գերմանիոյ բռունցքին տակ, ինչպէս կը սպասէին թուրանական ղեկավարները, սակայն արքայական ցաւ ապիկարութեան եւ դաւաճանութեան հետեւանքով, հսկայ կայսրութիւնը նետուեցաւ յեղափոխութեան գիրկը, բացուեցաւ նոր հեռանկար մը թուրանական շարժման համար։

Ռուսաստանի մահմետական քաղաքական տարագիրներէն ոմանք յեղափոխութեան հետեւանքով ազատօրէն մուտք [...] ծեցին թուրանական ցեղերու [...] եւ սկսան ուժեղ պրոպագանդ[...] ազգային ինքնավարութեան [...] նուանով։ Բոլոր հրահանգներ[...] դրկուէին Պոլսոյ կեդրոնէն. Նո[յն] նման գործակալներ կը վխտ[ային] նաեւ տաճկահայաստանի [...] ուած վայրերուն մէջ, իբրեւ [...] կայացուցիչներ Մահմետական [...] կեդրոնական միութեան.

Քանի մը ամսուան ընթ[ացքին], շարժման մէջ դրած էին [...] սատանի բոլոր մահմետական [...] դերը եւ խմբակցութիւններ[...] դի ունեցած էին բազմաթի[ւ] [...] ղական եւ քանի մը ընդհան[ուր] մահմետական խորհրդաժողով[ներ], որոնց բոլորին նպատակն էր [...] ջատ ցեղերու եւ ամբողջ[...] մահմետական զանգուածներու [...] ղաքական եւ մշակութային [...] նավարութիւնը.

Հոկտեմբերեան [...] անհաշիւ յեղաշրջումը [...] ջապէս քայքայեց Ռուսաս[տանի] պետական եւ զինուորական [...] եւ աւելի լայն դուռ բացաւ թու[րա]նական գործունէութեան.

Այս եւս հարցը չէր [...] նախակուեր միայն պրոպագ[անդ] եւ պատրաստութեան մէ[ջ], [...] կը մտնէր գործնական զէնքի [...] ղաքականութեան մէջ։

Յ. ԱՄԱՏՈՒ[ՆԻ]

"ԳՈՒՍԱՆ,,Ի Բ. ՀԱՄԵՐ[ԳԸ]

Կիրակի գիշեր տեղի ունեց[աւ] «Գուսան» երգչախումբի [...] համերգը գրեթէ առաջին [...] մերգին յաջողութիւնով։

Պ. Պատմագրեանի [...] Նարեկը մեզ առիթը ընծայ[եց] [...] նի մը խօսք ընել մեր [...] թէ իր անձնական կարողութ[եան] [...] թէ զինքը շրջապատող պ[...] ներու վրայ։ Բայց նախ [...] պզտիկ անդրադարձում մը [...] առաջ երեւցած հրապարակ[...] թեանց շուրջ։

Նախորդ համերգին [...] ձայանք, մանաւանդ [...] ցան հրապարակ իրենց [...] յայտնելու, կարծիքներ [...] շատ անհամապատասխան [...] բախտաբար։ Եւ ինչպէս [...] րեք՝ հոս ալ կողմնակալ[...] կամ բարեկամական նկա[...] ները դեր ունեցան։ Այսպէս [...] ըսենք, որովհետեւ ոմանք [...] տակարգ կարողութիւններ [...] րել կարծեցին Պ. Պատմ[ագրեանի] խանի վրայ, ուրիշներ շա[տ] [...] մէկի գտան իր կարող[ութիւն] կարճ խօսքով, համերգին [...] գիրը չկրցաւ հասկնալ [...] ճիշտը։ Զուգելով ուրիշ [...] ներ վերագրել, սխալ [...] կարծել թէ այդ գործ[...] մանք բոլորովին զուրկ էին [...] ժշտական բովանդակ[ութենէ]։

Ընդունելով համերգին [...] չկրնանք դժբախտաբար [...] պահանջ ըլլալ, որովհետեւ [...] գիտենք գործին դժուար[...] ները։ Շատ արդարացի չ[...] լար քննադատել խումբին [...] խակի կողմը երգուածքը [...] թեանց պակասը եւ այլն [...] երգիչները բոլորն ալ համ[...] են։ Այս մասին գաղափար [...] նալու համար շահեկան է [...] տեսնել գիրենք փորձի մ[էջ] [...] հուն ու ականատես ըլլալ [...] վարին չարչարանքին։ Մեծ [...] բերութիւն պէտք է, հա[...] համար վճռական փաստ [...] փաստի օր մը՝ որ կը [...] դժբախտաբար կ[...] սրահով մը եւ պարապ [...] րով։ Ու մէկ հետաքրքր[...] երաժշտութեան հանդէպ [...] շուշտ Պ. Պատմագրեան [...]

ալ յաջողութիւն ունենալ եթէ աւելի մեծ թիւով վարժէր արջնաով պատրաստուածներ։ Այս անգամ նուագախումբը շատ թոյլ էր, մեթը ալ անհնազանդ, խումբը եւ orchestreը ձուլուած էին ղեկավարին սիրայօժարութեան տակ։ Որո՞ւ պէտք է տալ յանցանքը. ղեկավարի՞ն թէ նուագողներուն։ Այսուհանդերձ, թերեւս քանի մը յաւելուածական փորձեր աւելի օգտակար կրնային ըլլալ։

աւելի կարեւոր է յայտագրին ամփոփութիւնը։ Յայտագիրը խմբագրութիւն մը ըլլալով ամէն սեռի պատկանող գործերու, Concert Symphonique Arménien անունը անյարմար էր։ Ցիկոնք ֆրանսացի մեծ ամաթէօր քննադատ մը որ գիտի մեկնեցաւ, որովհետեւ չէր պատեր լսել անշուշտ Pucciniի կամ Meyerbeerի կտորներ, եւ ոչ ալ Aidaի Finalը։ Թէեւ յոլակէթ միջակ յաջողութիւն մը ունեցաւ ասոնց մէջ։ Իր ձայնը աւելի պիտի արժէր քանի մը քնքոյշ եւ մեղեդիներու մէջ։ Իսկ տիկին Պատմագրեան ունի գրաւիչ ձայն մը եւ բաւական յաջող interpretation։ Դուեա հաճելի է իր ումեղ եւ բարձր երգուածքներու պահերը, ծնօտի բացուածքը շատ շնորհալի չէ։ Նոյնպէս եւ նօթերուն մէջ քիչ մը գժուարաւ կը լսուի ձայնը։ Այս պզտիկ թերութիւններէն զուրս, յաջող եւ պատուաբեր երգչուհի մըն է մեզի համար։

Պ. Պատմագրեան շնորհաւորելի գաղափար մը ունեցած է, ներկելով նուագախմբագրելու փոքրապետի գործերը։ Բայց լաւ կ'ըլլար որ այս պարագան չնշանէր յայտագրին մէջ։ Նուագախումբի այս ընկերակցութիւնը ըլլալով ընդհանուր կերպով transcription մը երգչական մասերուն՝ ամբողջութեան մէջ կտորներու ձգուածն է եղած էր մաս մը։ Օրինակի համար «Պ...» կորնցուցած է իր քնքոյշ հանգամանքը եւ առեր էր աւելի dramatique գոյն մը նօթերուն վրայ աւելնալով contrbasseմը։ Նոյն դիտողութիւնը «Գ...» մասին։ Իսկ Տէր Ողորմեան (այս կտորն ալ յայտնի չէ թէ որո՞ւնն է, եւ կամ ինչո՞ւ համար այս կամ այն հեղինակին կը վերագրեն, եւ ո՛չ մէկուն մեծ նորոյթ մը չէր մեզ համար Պատմագրեանի դաշնաւորումը։ Պէտք է շեշտել այս պարագան գարու մեղեդիները. Բ «Ուստի բուրելով» եւ Գ պատկանող շարական մը յաջող չէին իբր orchestration։ Այս ձայնաշարերը գժուարաւ կը համակերպին արեւմտեան դաշնակութեան օրէնքներուն՝ որոնց փորձած էր ենթարկել հեղինակը։ Իսկ Quatuor en la majeurը քիչ մը նեղացուցիչ դարձաւ իր միօրինակութեամբ։ Կառուցուած իբր հիմ ունենալով պարզ Thème մը առանց յատկանիշի, ու մասնաւոր գոյնի, երկարեցաւ պարզապէս։ Հեղինակը կրնար գոնէ պզտիկ պտոյտ մը կատարել դրացի դաշնակութեանց մէջ (tonalités) վերջացնելէ առաջ։

Յաջողագոյն կտորներն էին ... եւ Ցուտուլ. Պ. Պատմագրեան կցած է շահեկան ձեւով խմբագրել երգի եւ նուագի ... Fantaisie Caucasienneը կը պարունակէ շահեկան thèmeեր, բայց անոնք ճարտարօրէն չեն հաղկապուած իրա-

րու, եւ ընդհանուրին մէջ թոյլ մնացած է, մանաւանդ կը պակսին Allegro բաժիններ. քիչ մը ոգեւորութիւն ստեղծելու համար։ Finalը շատ կարճ էր բաղդատմամբ կտորին երկարութեան։

Պ. Պատմագրեանի Nocturneը եւ Chanson d'amourը աւելի եւրոպական գոյն ունին, քան հայկական։

Աւելի պիտի չկրնանք երկարել օրաթերթի մը սիւնակներուն մէջ. կը մաղթենք որ Պ. Պատմագրեան աւելի մեծ եռանդով տայ տանի իր աշխատութիւնը եւ մեզի յառաջիկային ներկայանայ երկրորդ յայտագրով մը։

Խումբի անդամներէն քիչ մը ջանք, ու ժողովուրդին կողմէ մանաւանդ քիչ մը աւելի տաք փափաքով լաւագոյն արդիւնք մը կրնան տալ։ Երաժիշտ ղեկավար մը ոչինչ կ'արժէ առանձինն, եւ մենք բոլորս, ունենալով անշուշտ մասնակի դժգոհութիւններ, պէտք է շնորհաւորենք, պէտք է ջանա՛նք հաւնիլ, պէտք է քաջալերենք։ Ասհա մեր ընելիքը։ Շատ սահմանափակ է մեր երաժիշտներուն թիւը եւ անոնք որ քաջութիւնը ունին գործ մը կատարելու, արժանի են գնահատութեան. գանգատելու իրաւունք պիտի ունենայինք եթէ սրահը լեցուած ըլլայինք

Ա. Մ. ՊԱՐԹԻԽԵԱՆ

ԹԱՏՐՈՆ

“ԿԵՆԴԱՆԻ ՆՆՋԵՑԵԱԼՆԵՐ” “ԴԵՐԱՍԱՆԸ ԵՒ Ի՛Ր ՑՆՈՐՔԸ”

Եւրոպահայ Թատերախումբը՝ անցեալ շաբաթ գիշեր թեմադրեց «Կենդանի ննջեցեալները» զաւեշտը եւ մէկ արարուած տրամ մը:

«Կենդանի ննջեցեալները»ը այն կատակերգերէն չէ, որոնք կը կրթեն յուռի ճշմարտութեան մը վրայ ու ժպտագին կը ծաղկեն մարդկային թերութիւն մը, ցայտեցնելով սփալներու ծիծաղելին: Զաւեշտ մըն է որ կը մեկնի քմահաճ եւ նախադրուած կացութենէ մը եւ առանց բնական ու կարելի անակնկալներու յայտնութեան, դրուագէ դրուագ կը զարգանայ իբր հաճելի ժամանց մը, տեսակ մը մտախաղ, որուն վրայ կարելի չէ կանգ առնել ու զայն վերլուծել իբր արուեստի գործ:

Բժիշկ Սիմոնովիչ կը կարծէ հնարած ըլլալ յաւիտենական երիտասարդութեան հեղուկը ու զայն փորձելու համար, կը դիմէ իր բարեկամին՝ Սէրգէյեվիչի խորհուրդին: Սէրգէյեվիչ կը թելադրէ գիտը կիրարկել իր ծառային՝ Թաթոսի վրայ, որ գումարի մը փոխարէն կը հաւանի ենթարկուիլ փորձին եւ բժիշկին յանձնարարութեան համեմատ՝ կէս ժամը անգամ մը, մէկ ումպ առնել հեղուկէն:

Իր դեղին հրաշքը հաստատելու հաւատքով, անհամբեր բժիշկը՝ մեկնելէ քիչ յետոյ կը դառնայ իր բարեկամին տունը՝ ուր մարդ չի գտներ: Սէրգէյեվիչ դուրս ելած է: Կինը Մարիա որ կը կասկածի իր ամուսնին հաւատարմութեան վրայ, կուիլէ մը յետոյ մեկնած է մօրը քով: Այր եւ կնոջ բացակայութեան, տան մէջ ծառայելու համար Թաթոսի ներկայացած է աղախին մը, որ իր անծնագիրը բերելու համար, հոն ձգած է իր ծծկերը ու գացած, իսկ Թաթոս՝ Թափելէ յետոյ դեղի սրուակին պարունակութիւնը՝ փութացած է մտակայ կապելան, բժիշկէն առած դրամով, քիչ մը զուարճանալու: Դիւրահաւան գիտնականը՝ տան մէջ գտնելով միայն ծծկեր տղեկ մը, լքուած՝ նստարանին վրայ եւ անոր քով ալ դեղի պարապ սրուակը, կ'եզրակացնէ թէ՝ Թաթոս փոխանակ իր յանձնարարութեան չափով դեղը գործածելու, զայն մէկ ումպով կուլ տուած է եւ երիտասարդանալու տ՛ղ, մտած է նորածինի մորթին տակ.

Այս ծաղրանկարային ու անհեթեթ միամտութիւնն է որ կը կազմէ խաղին առանցքը ու կը փնտռէ ծիծաղի հնարքներ, թեթեւ ու զուարճալի: Մարիա՝ նորածինին մէջ կը կարծէ գտած ըլլալ իր ամուսնին անհաւատարմութեան ապացոյցը ու կը դիմէ ամուսնալուծման, մինչ բժիշկը եւ իր բարեկամը՝ խուսափելու համար գայթակղութենէն եւ օրէնքի հետապնդումէն, միջոցներ կ'որոնեն ծածկելու տղեկը՝ իբր մանկացած Թաթոս, մինչեւ որ փոխադարձ հետապնդումներէ եւ խուսափումներէ յետոյ, դիպուածը՝ զանոնք բոլորը կը բերէ քով քովի եւ իրողութիւնը կը պարզէ.

* *

Երկը՝ իբր զաւեշտ չոր է, բայց Եւրոպահայ Թատերախումբը ներդաշնակ եւ հաճելի խաղարկութեամբ մը, կենդանացուց զայն եւ շատ խնդուքով խլեց ծափ ու ծիծաղ:

Մասնաւորաբար գնահատութեան Նաւասարդեան՝ բժիշկի, Ն. Պէշիկթաշլեան ծառայի դերերուն մէջ: Երկուքն ալ, իրենց ժուժկալ եւ սերտուած խաղով, ժպիտի ու քրքիջի մթնոլորտի մը մէջ պահեցին սրահը: Յաջող էին նաեւ Օր. Անահիտ, Տիկին Սիրուշ, Տ. Յարեան եւ Մարութեան որ «Դերասանը եւ ցնորքը» մէկ արարուած տրամին մէջ, իր խնճատիպ տաղանդին ուժով, մինակը տարաւ ամբողջ ծանրութիւնը:

ՄԿՐՏԻՉ ՆՐԻՑԱՆՑ

ՉԱՑՆՈՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐ ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ՎՐԱՅ

ԲԱՆՏՈՒԼԱՐՑ (Էօօ).— Հոս կը գտնուինք 3-4 ընտանիք, եւ 4-5 ամուրիներ, ընդամէնը 20 հոգի։ Երեք ընտանիքը Վանեցի են, իսկ մէկ ընտանիքը եւ ամուրիները՝ Պոլսոյ շրջականներէն։ Բոլորս ալ կը զբաղինք այգեգործութեամբ։ Երիկ մարդոց օրական վարձքն է 20 ֆրանք, իսկ կիներունը՝ 10 ֆր.։

Տեղիս պայմանները անտանելի են։ Ուզած վայրկեանիդ ուզած ապրանքդ չես կրնար ձեռք բերել։ Միութիւն չկայ։ Երկու ամիս առաջ Մարսէյլ էի եւ Պատանի միութեան անդամ, իսկ միւս երկու ընկերներս Հ. Յ. Դ. «Իշխան» խումբի մէջ էին, բայց տնտեսական տագնապը մեզ վանեց Մարսէյլէն եւ զրկեց մեր ընկերներէն, եւ հիմա նամակով կապ կը պահենք։ Տնտեսական ճնշումը մեզ կը ստիպէ ժամանակաւոր կերպով կենալ հոս, որէ որ սպասելով գործերու վերաբացումին։

Ցաւով մեր միւս ընկերներուն, թէեւ մինչեւ այսօր որ եւ է խումբի մէջ մտած չեն, սակայն համակիր են. թէեւ չունինք միութիւն, բայց բոլորս ալ յաճախ աշխատած ենք բարձր պահել Հ. Յ. Դաշնակցութեան դրօշը մեր ուսերուն։ Ամէն օր կ'ունենանք ազգային երգեր ու ոգեւորութիւններ։

Ս. Ա.

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵԼՃԻՔԱՅԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, *11 Ապրիլ — Հինգշաբթի գիշեր, Պրիւսէլի Մէրսէլիս թատրոնին մէջ ներկայացուեցաւ «Ընդյատ կին» ողբերգութիւնը, ղեկավարութեամբ Տիկ. Արմէնեանի եւ մասնակցութեամբ տեղացի սիրողներու։*

Թատերասէր հասարակութիւնը փութացած էր ներկայ ըլլալ սոյն ներկայացման, բարոյապէս ու նիւթապէս քաջալերելու համար մեր տաղանդաւոր արուեստագիտուհին։

Արդարեւ, Տիկ. Արմէնեան ժակլինայի դերին մէջ անգամ մը եւս երեւան բերաւ իր տաղանդը, խորապէս յուզելով ներկաները եւ արժանանալով որոտընդոստ ծափերու։ Ցիկնանց Մասնախումբը երկու գեղեցիկ ծաղկեփունջեր նուիրեց Տիկ. Արմէնեանի։

Մասնաւոր գնահատութեան արժանի էին նաեւ միւս դերակատարները, որոնց յաջող ներկայացումը իրական անակնկալ մը եղաւ։

Նկատի առնելով տեղական ուժերու գոյութիւնը, փափաքելի է որ Պելժիքայ հայ գաղութը ունենայ իր մնայուն թատերախումբը։ Կը տեղեկանանք թէ նման խումբի մը կազմութեան մասին խորհողներ ալ կան։ Յաջողութիւն կը մաղթենք սոյն ձեռնարկին, որ կոչուած է վառ պահելու հայ թատրոնը գաղութներու մէջ։

* * *Այս կիրակի, կէսօրէ վերջ, Պրիւսէլի Հ. Մ. Ը. Մ.ը ֆութպոլի մրցում մը ունեցաւ Շթատ Նիվըլուայի «Ասթրա» խումբին հետ, որ Լիէժ քաղաքին այս տարուան մրցումներուն մէջ առաջին հանդիսացած էր*

Մէկ ու կէս ժամ տեւող կատաղի պայքարէ մը վերջ մեր աղբիները փառաւոր յաղթանակ մը տարին հակառակորդ խումբին վրայ, 11ի դէմ 4 նշանակէտով, հետաքրքիրներու խուռներամ բազմութիւնը ծափերով եւ հուռաներով ողջունեց հայ խումբին յաղթանակը, որը արձագանգ գտաւ նաեւ տեղական «Ֆութպոլ Ֆէտէրասիոն» թերթին մէջ։

Այդ առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ը դրօշակ մը նուիրեց «Astra» մարզախումբին։

Մրցումին մասնակցողներուն մէջ նշանաւոր հանդիսացան՝ Լ. Պաքրճեան, Ձ. Մաճառեան, Մ. Օտապաշեան եւ Հիւսէյին անուն պարսիկ ընկեր մը։

Հ. ՑԵՐՈՍԿԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ինչպէս գրած էինք, Կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբը, Sablesի մէջ պիտի մրցի Tigres Vendéensի Ա. խումբին դէմ։ Յիշեալ խումբը իր գաւառի պատուոյ դասակարգի խումբերէն է. եւ շատ անգամներ Charentes նահանգին ախոյեան հանդիսացած է։ Մրցած է մեզի ծանօթ U. A. XVIի Ա.խումբին դէմ, որուն հետ հաւասար մնացած է, յաղթած է C. A. Montrougeի 3ով 0։ Մրցած է նոյնպէս Արեւմտեան Ֆրանսայի պատուոյ դասակարգի խումբերէն Stade Nantais U. C.ի եւ Mellinet de Nantesի հետ, առաջինէն մէկ անգամ յաղթուած, եւ ուրիշ առեն ալ յաղթած է։ Միայն մէկ նշանակէտով է որ պարտուած է Արեւմուտքի ախոյեան C. S. Jean Bouin d'Angersէն։ Խումբին խաղացողները, բոլորն ալ բնիկ Սապլցի են, բացի խումբին կեդրոնի յառաջապահէն, որ Պելճիքացի ազգայնական մըն է եւ կը կոչուի Van Vyve։ Այս մարդը, բարձր դասակարգի խաղացող մըն է, Պելճիքայի ազգային խումբին հետ մրցած է, Իտալիոյ եւ Անգլիոյ դէմ։ Իսկ կեդրոնի միջնապահը որ նոյնպէս բարձր դասակարգի խաղացող մըն է, կը կոչուի Le Bivic, որ Օրանի Լիկէն ինը անգամ սէլէքսիոնէ եղած է, եւ Հիւսիսային Ափրիկէի ազգային խումբէն բազմաթիւ անգամներ խաղացած է։ Միւս խաղացողներուն գրեթէ մեծամասնութիւնը՝ Շաւանթի Լիկին կողմէ սէլէքսիոնէ եղած են։ Այս ուժեղ խումբին դէմ որ կը կոչուի «Վանտէի Վագրերը», ի՞նչ պիտի ընեն Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Ճերմակ Սատանաները»։ Հայ խումբը դաշտ պիտի գայ իր հետեւեալ լաւագոյն կազմով։

Բերդապահ՝ Վ. Տէվէճեան, վերջապահներ՝ Մ. Մկրտիչեան եւ Թ. Շահմիրեան, միջնապահներ՝ Տաճատ, Գամէր, Երուանդ եւ Պաղտասարեան, յառաջապահներ՝ Շահան, Ս. Կարապետեան, Կ. Կարապետեան, Օ. Գրիգորեան եւ Պ. Զալըգեան։

Sables d'Olonne *Փարիզէն ճիշտ 478 քիլօմեթր է, եւ կը գտնուի Ատլանտեան Ովկէանոսին ափը։* Sable *Եւրոպայի ամենագեղեցիկ ծովեզերքներէն մէկն է, նաւահանգիստին մէջ 400է աւելի նաւեր կը գտնուին, ունի մօտաւորապէս 16.000 բնակչութիւն մը, որոնց մէկ երրորդը օտարականներ են, եւ որոնց՝ ամենամեծ փափաքն է տեսնել օտար խումբ մը։ Իսկ ամէն տարի հարիւր վեց հազար զբօսաշրջիկներ կը յաճախեն այս գեղեցիկ ծովափը։ Ունի բազմաթիւ գեղեցիկ յիշատակարաններ, մարզարան մը որ անմրցելի է Շառանթի նահանգին մէջ։ Մարզարանը 15.000է աւելի նստելու տեղ կը պարունակէ, իսկ ամբողջ դաշտը կ'առնէ մօտաւորապէս 25,000 հոգի։*

Առաջին անգամն է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբը այսքան երկար ճամբորդութիւն մը պիտի կատարէ։ Նոյնպէս առաջին անգամն է որ հայ խումբ մը կ'երթայ Ատլանտեանի եզերքը հոն ալ տարածելու հայ անունը։ Հիմակուընէ արդէն տեղական թերթերը երկարօրէն կը գրեն այս մրցման մասին եւ հայ խումբին պատկերները արդէն տպած են։ Տեղացիք կը սպասեն հայ խումբի ժամանման։ Պետական նաւազախումբը իր սիրայօժար մասնակցութիւնը պիտի բերէ նոյն մրցման։

Հայ խումբը պիտի մեկնի Շաբաթ առաւօտ ճիշտ ժամը 9ին Gare Montparnasse*էն հարաւարեւմտեան ճեպընթացով։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի այն բոլոր սիրահարները, որոնք կը փափաքին հայ խումբին բարի ճանապարհ մաղթել կրնան ժամը 8էն մինչեւ 8.30 կայարան գալ։ Իսկ բոլոր խաղացողներէն կը խնդրուի որ ժամը ճիշտ 8ին ներկայ գտնուին։*

∴ *Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբէն ժամանակէ մը ի վեր կախակայուած վերջապահ Ռուբէն Շահմիրեանն ու յառաջապահ Շահանը նորման արժանացան ֆրանսական Ֆետէրասիոնէն, եւ շուտով պիտի սկսին իրենց խաղը։*

Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՊԻԿԸ ԱԶԱՏԱԳՐԵԱԼ.— Պաթինեօլի կայարանին մէջ, երկաթուղիին գիծերուն վրայ կը պտըտէր կարճլիկ կապիկ մը, որուն տէրը անծանօթ էր։ Պաշտօնեաները վազեցին եռեւէն բռնելու համար զայն։ Կապիկը ցատկեց վակոններուն մէջ, բարձրացաւ վակոնին վրայ, պարեց ու ստոստեց, ցատկեց վար, ծառ մը ելաւ, վար իջաւ, նորէն վակոն մը մտաւ։ Պաշտօնեաները, արեւն քրտինք մտած, չյաջողեցան բռնել զայն։ Կապիկը կը խնդար հալածողներուն վրայ։ Սակայն երբ վակոն մը մտած էր, պաշտօնեաները սուրացին եւ գոցեցին դուռը։ Կապիկը բանտարկուած էր։ Պաշտօնեաները յետոյ գացին բերելու վանդակ մը, բայց վերադարձին տեսան որ կապիկը մատը երկնցուցեր, բանալին դարձուցեր եւ կծիկը դրեր էր։

Կապիկը պատելու գացած էր փողոցը, խառնուելով անցորդներուն՝ նոր երկրացի զբօսաշրջիկի մը պէս։

ՍԻՐՈՅ ՈՃԻՐ.— Սէն-Լոյի մէջ Ժէրմէն Ֆլէօրէ եւ Փիէր Լըկէտուա նշանուած էին եւ կը պատրաստուէին հարսնիքի։ Յանկարծ սիրոյ կապը փրթաւ, եւ երկու երբեմնի սիրականները դարձան թշնամի։

Անցեալ իրիկուն, Ֆլէօրէ արտին մէջ կը կթէր կովը, երբ Լըկէտուա, դանակ մը ձեռքին, եկաւ եւ, առանց բառ մը արտասանելու, 16 դանակ զարկաւ իր նշանածին, սպանեց զայն, յետոյ դանակովը կիսովին կտրեց իր վիզը եւ ներտուեցաւ առուակին մէջ։

«ԱՍՏՈՒԱԾ ՎԿԱՅ, ԴՈՒՆ ԵՍ ԷՐԻԿՍ».— Սէն Թ'էթիէնի մօտ Ֆույեուղի մէջ հանրակառք մը փողոցէ փողոց կը պտըտէր։ Այր կին մը, որ նստած էր հանրակառքին մէջ, տեսաւ որ իր դէմը նստած է մարդ մը, ճի՛շտ ու ճիշտ իր հանգուցեալ էրիկը։ Այրի կինը ամուսինին մահէն յետոյ կրկին ամուսնութիւն մը կնքած էր, սակայն շատ կը փնտռէր իր առաջին էրիկը։

— Ո՛վ ես դուն։

— Ես ես եմ։

— Դուն իմ էրիկս ես։ Չեմ թողուր որ այլեւս հեռանաս, Աստուած վկայ, դուն ես իմ էրիկս։

Մարդը, զարմացած, կը յայտնէ թէ երբեք ամուսնացած չէ, թէ չի ճանչնար զինք։

— Ո՛չ, դուն իմ էրիկս ես։

Բազմութիւնը կը հաւաքուի։ Կինը կը բացատրէ թէ իր էրիկն է այդ մարդը, եւ թէ մարմինին վրայ զանազան տեղեր նկարուած են հաճիներ։

Ոստիկանութիւնը կը միջամտէ։ Կնոջ երդումին վրայ մարդը բռնօրէն կը տանին ոստիկանատուն, կը մերկացնեն եւ սակայն ո եւ է նշան չեն գտներ։ Ու ազատ կ'արձակեն հակառակ աղաղակներուն կնոջ, որ կը պնդէր թէ իր էրիկն է։

ԱՒԱԶՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԹԱՂՈՒԱԾ.— Հանրի Պուտար, վաճառական, ինքնաշարժով պտոյտի գացած էր Կարանսիէք։ Իր հետ էին երկու տարեկան զաւակը, եւ քրոջը տղաքը։ Աւազահորի մը մօտ, զուարճացնելու համար իր փոքրիկը, ծակեր փորեց աւազին մէջ։

Յանկարծ հողը կքեցաւ եւ երկուքը թաղուեցան աւազին մէջ։ Հազած օգնութեան շնորհիւ, աւազներուն մէջէն հանեցին երկու զոհերը, որոնք նուաղած էին։ Վաճառականը ուշքի եկաւ, սակայն փոքրիկը մեռած էր արդէն։

ՅԱՆԿԱՐԾ ԽԵՆԹԵՑԱՒ.— Մանկամարդ աղջիկ մը, Մառի Անթուանէթ, 22 տարեկան, կը բնակէր իր եղբօրը ապարանքին մէջ, որ կը գտնուի Թուլօնի մեծ պողոտային վրայ։ Զարեքշաբթի առտու, երբ մինակ նստած էր տանը մէջ, իր փոքրիկ զարմուհիին հետ, յանկարծ խենթեցաւ։ Ու կատաղութեամբ սկսաւ ջարդուփշուր ընել բոլոր կահկարասին, պատռեց իր զգեստները եւ ապարանքին բոլոր ծածկոցներն ու կերպասեղէնները։ Յետոյ խաեց ալրող հեղուկ մը, որ կը գտնուէր շիշի մը մէջ։ Նոյն պահուն հասան դրացիները, որոնք կը զարմանային տեսնելով որ տանը մէջ բան մը չէր մնացած անվնաս։

Խենթը դանակը առաւ եւ յարձակեցաւ տանտիրուհիին վրայ, վիրաւորեց զայն, յետոյ փորձեց խեղդել իր զարմուհին, չորս տարեկան։ Երբ դրացիները յաջողեցան փոքրիկը ազատել ձեռքէն, խենթը դանակով ջարդեց իր սրունքները, եւ ուշաղած՝ ինկաւ գետին։ Անմիջապէս փոխադրեցին հիւանդանոց։ Վիճակը յուսահատական է։

Տանը մէջ մօտ 40.000 ֆր.ի վնաս պատճառած է։

Նիւթերու առատութեան պատճառով, թերթօնը յաջորդով:

կանող գոյքերը։ Սերպ կառավարութիւնը սկզբունքով ընդունած է վերադարձնել զանոնք։ Ցեւոյ Թէվֆիք Րիւշտի պէյ յաւատես կերպով արտայայտուեցաւ Թուրքեւհելլէն փոխանակութեան դաշնագրին մասին։

Երեսփոխան մը հարցում ուղղած ըլլալով արեւելեան սահմանին վրայ պատահած խռովութեանց մասին, արտաքին գործավարը պատասխանեց թէ ռուսեւթուրք սահմանին վրայ ոչ եւ է միջադէպ չէ պատահած։

Նոյնպէս ո՛չ մէկ միջադէպ պատահած է Իրաքի սահմանին վրայ, Մուսուլի համաձայնագրին կնքուելէն ի վեր։

Պարսկական սահմանին վրայ երբեմն խռովութիւններ կը ծագին, սակայն շուտով կը դադրին, համաձայն Թուրքեւպարսիկ դաշնագրին տրամադրութեանց։ Սուրիոյ սահմանին վրայ, Մարտինի կողմերը կարգ մը վաչկատուն ցեղախումբերու արշաւանքներ նկատուած են, աւազակութեան նպատակով։ Թուրք ժողովուրդը կորուստներ կրած է, սակայն Թուրքեւսուրիական համաձայնութիւնը այս կարգի չարագործութեանց դադումին համար փոխադարձ միջոցներ կը նախատեսէ։

Գալքանեան կացութեան մասին հարցումի մը պատասխանելով, Թէվֆիք Րիւշտի պէյ յայտարարեց թէ Թուրքիա սիրալիր յարաբերութիւններ կը փափաքի Գալքանեան բոլոր պետութեանց հետ եւ անոնց իւրաքանչիւրին հետ առանձնաբար։ Թուրքիա իրեն դէմ ուղղուած պիտի նկատէ ո եւ է կարգադրութիւն, որուն ինք մաս չի կազմեր եւ որուն մասին տեղեկութիւն չի տրուիր իրեն։ Այդ պարագային, Թուրք կառավարութիւնը անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ։

Ցունաստանի Հայերը գործէ պիտի հանուին

«Նոր Օր» կը գրէ.— Մասնաւոր աղբիւրէ կը տեղեկանանք թէ, կառավարութիւնը շրջաբերականով մը առեւտրական, արդիւնագործական եւ դրամատիրական հաստատութիւններէն պիտի պահանջէ պաշտօնեաներու անուանացանկը եւ անոնց հպատակութիւնը։

Կ'ըսուի թէ գործի գոր՛ արաններու, դրամատուններու եւ առեւտրական զանազան հաստատութիւններու մէջ պաշտօնավարող ոչ-հելլէնահպատակ եւ օտարահպատակ Հայերը իրենց գործերէն պիտի հանուին եւ անոնց տեղ պիտի դրուին հելլէններ կամ հելլէնահպատակներ։

Բանւորական աշխատանքներու մէջ ալ միշտ նախապատուութիւն պիտի տրուի Ցոյներու։ Ֆրանսայի մէջ տիրող անգործութեան հետեւանքով 10.000 անգործ Ցոյներ փափաք յայտնած են Ցունաստան գալու։ Կառավարութիւնը վերոյիշեալ միջոցներուն կը դիմէ անգործութեան առաջքը առնելու համար։

Պոլշեւիկ գործակալ մը ձերբակալուած

Քանի մը շաբաթէ ի վեր ոստիկանական տեսչութեան ընդհանուր տեղեկատու դիւանը գաղտնաբար կը հսկէր օտարականի մը վրայ, որուն գործունէութիւնը աչքի զարկած էր վերջերս միթինկի մը մէջ։

Այս օտարականը համայնավար շրջանակներու մէջ ծանօթ էր Անտրէ անունով եւ շատ ճոխ կեանք կը վարէր։ Կանոնաւորաբար կը հետեւէր համայնավարական հաւաքոյթներու եւ ուղղակի յարաբերութեան մէջ էր համայնավար կուսակցութեան ամէնէն ձախ տարրերուն հետ։ «Անտրէ» խորհրդաւոր ճամբորդութիւններ կը կատարէր գաւառները։ Օր մը «Անտրէ» անհետացաւ։ Սակայն գաղտնի ոստիկանութիւնը շուտով տեղեկացաւ թէ «Մոսկուայի աչքը» Լոնտոն գացած էր։ Անգլիոյ մայրաքաղաքէն վերադարձին, երբ Սէն Լազարի կայարանին մէջ կառախումբէն վար կ'իջնէր, ոստիկանները հարցաքննեցին «Անտրէ»ն, որ զուիցերիական անցագիր մը ցոյց տուաւ, Ռոպէրթ Շմիտ անունով, 44 տարեկան, ծնած Պալ եւ վաճառական յիշեալ քաղաքին մէջ։ Վրայէն գտնուեցաւ 78000 ֆրանքի զուիցերական, ֆրանս., գերմանական եւ անգլիական դրամ։ Այս կասկածելի մարդը ձերբակալուեցաւ։ Գաղտնի ոստիկան մը Զուիցերիա երթալով հաստատեց թէ Ռոպէրթ Շմիտ Պալէն չէր հեռացած բնաւ եւ անցագիր ալ չէր առած։ Հասկցուեցաւ որ «Անտրէ» կեղծ անցագիրով կը ճամբորդէր։ Բանտին մէջ կեղծ Շմիտը խոստովանեցաւ թէ իր իսկական անունն է Էզիմ Կէլլէր, Լեհ. բժիշկ եւ փիլիսոփայութեան տօքթօր, ու Փարիզի մէջ կը վարէր «Ֆաշիսմի եւ սպիտակ տեռորի զոհերու պաշտպան կոմիտէն»։ Կէլլէր, որ Գ. Միջազգայինի կարեւոր դէմքերէն է, Սանթէի բանտը կը մնայ իբրեւ կեղծ անցագիր գործածող։

21 տարու Անգլուհիները կը քուէարկեն

Անգլիոյ վարչապետ Պոլտուին երեսփ. ժողովին մէջ յայտարարեց թէ կառավարութիւնը որոշած է երկու սեռերու կատարեալ հաւասարութիւն հռչակել եւ արտօնել որ յառաջիկայ ընտրութեանց մէջ քուէարկելու իրաւունք ունենան 21 տարին լրացուցած բոլոր կիները։

Ինչպէս յայտնի է, նախկին օրէնքով 30 տարեկանէն վար կիները քուէ չէին կրնար տալ։ Ներկայիս Անգլիոյ մէջ կան 11միլիոն 800.000 այր եւ 8.800.000 կին ընտրողներ, այս վերջինները 30 տարեկանը լրացուցած։ Նոր օրէնքով 5.126.000 կին ընտրողներ եւս պիտի աւելնան այս թիւին վրայ։ Այս կերպով կին ընտրողներու թիւը այր ընտրողներէն 2 միլիոն աւելի պիտի ըլլայ։

Չինաստանի կռիւները

Փեքինէն կը հեռագրեն.— Թէեւ չինական մամուլը կը գրէ թէ պոլշեւիկները մեծ թիւով զինուոր կը կեդրոնացնեն Մանչուրիոյ սահմաններուն վրայ, սակայն Փեքինի պաշտօնական շրջանակները չեն կարծեր թէ Ռուսերը պատերազմին Չինաստանի մէջ, գոնէ մինչեւ որ չկարգադրեն լեհական եւ արեւմտեան միւս սահմանային խնդիրները։ Կառավարութիւնը խորհրդային դեսպանատան մնկնող պաշտօնեաներուն անցագիրը վիզէ չըներ, մինչեւ որ վստահ ըլլայ թէ դեսպանատունը չպիտի հաստատուի ազգայնական հողի վրայ։ Կը կարծուի սակայն թէ դեսպանատունը բոլորովին պիտի հեռանայ Չինաստանէն, իսկ լրտեսական կազմակերպութիւնը պիտի փոխանցուի հիւպատոսարաններուն։

Հիւսիսայիններու յառաջխաղացումը կը շարունակուի դէպի հարաւ։ Նանքին-Շանկայ գիծը կտրուած է եւ Շանկայ վըտանգի տակ է։ Շանկայի մէջ ազգայնական զինուորներուն եւ համայնավարներուն միջեւ նոր ընդհարում տեղի ունեցաւ, սպաննուեցան 40—50 հոգի։ Մօտ 100.000 բանուորներ գործադուլ յայտարարեցին։

Անգլ. գահլիճը դարձեալ որոշեց նոր ուժեր ղրկել Չինաստան։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷԻ

ընդհանուր ժողովը այսօր Ուրբաթ 15 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 9 շուին, փլաս տ'իթալի, օ բէլռ-տը-Լիւնի վերնայարկը. Մէթրօ Իթալի։

ԿԸ ԶԵԿՈՒՑԱՆԷ ԸՆԿԵՐ ԱԲՕԵԱՆ

ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ
ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ. Ուս. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռամկ. Ազատական կուսակցութեանց, Զ. Ռ. Միութեան, «Յառաջ»ի, Բժշկական ու Գրողներու եւ Արուեստագէտներու Միութեանց։

24 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Géographieի մէջ, 184 Bld. Saint-Germain.

Բանախօսութիւն եւ գեղարուեստական բաժին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

Այս առիթով հոգեհանգստեան պաշտօն-պատարագ կը կատարուի 15 Rue Jean Goujon Հայ Լուսաւորչական եւ 128, Rue du Bac Հայ կաթոլիկ եկեղեցիներու մէջ։ Առաջինին երգեցողութիւնները «Կոմիտաս երգչախումբ»ի կողմէ, ղեկավարութեամբ Գ. Նշան Սերգոյեանի. կը հրաւիրուին պաշտօնական մարմինները, կազմակերպութիւնները եւ հասարակութիւնը

ԵՂԱՆԱԿԻ ՎԵՐՋԻՆ, ԻՐ ՏԵՍԱԿԻՆ ՄԷՋ ԱՌԱՋԻՆ

Salle D'HORTICULTURE, 84, Rue de Grenelle -- (Nord-Sud: Bac)

ՀՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ-ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Ի նպաստ Նոր-Արաբկիրի շինութեան

23 ԱՊՐԻԼ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ին

կը մասնակցին ֆրանսացի եւ հայ յայտնի արուեստագէտներ։ Կը ներկայացուի վ.էրթէրի օփէրայի Ա. արարը։ Եւրոպական եւ հայկ. պարեր։ Ընտիր. պիւֆէ, անակնկալներ, գօթիյեօն։ Մուտքը՝ 25 ֆր.։

Դիմել՝ Մ. Տէրպէտէրեանի, 21, Rue Rochechouart. Téléph.: Trudaine 80—24: Մ. Ս. Գաւիթ-Բէկի, 238 Boulevard St-Germain: Ս. Տէր-Միքայէլեանի, 64, Rue N. D. de Nazareth. Tél.: Archives 37—07: Նաեւ երեկոյթի գիշերը սրահի կիշէն.

ԼՈ՛ՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻՔԹԱՇԼԵԱՆԻ երգիծավէպը

"ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱԶԱՐ,,

Դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան Գ. Լ. Գեւոնեանի, գաւառներէն ու արտասահմանէն՝ Գ. Վ. Ս[illegible]ի, 5 Avenue Quihou, St Mandé, Seine. France կամ հեղինակին N. Béchiktachlianի 32, Rue du Pressoir, Paris (20me)։

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

ST.MICHEL թիւ 24 շէնքին դիմացի կրպակը եւ Քլիւնիի միւզէին պարտէզին առջեւ, Rue Sommerardի անկիւնը։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեբուճդ խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, 19 Rue St. Sulpice, Métro Odéon։

Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պատանեկան Միութեան ընդհ. ընկերական ժողովը՝ վաղը Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին Դրադարան ընթերցասրահին մէջ։

Կը խնդրուի անդամատետրերը միասին բերել։

Յառաջ-ողի ընդհ. ժողովը այսօր Ուրբաթ, Ֆլօրիայի սրահը։ Օրակարգ՝ վարչութեան եռամսեայ զեկոյցը եւ կարեւոր հարցեր։

ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջակայքի Արդութեան խումբը ժողովի կը հրաւիրուի Ապրիլ 18ի երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի կոմիտէին կողմէ՝ 17 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տը Գոնֆէրանսի մէջ։ Նուագ (Ցագ. պանտ). Մուտք 2 ֆրանք։

Ծանօթ.— Մուտքի տոմսերէն շահող թիւը կը ստանայ մէկ շիշ շամփանեա։

ՍԱԿԱՐԱՆ
14 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Ստեռլին,	L. St.	124 01
Տոլար,	Dollar	25 [illegible]
Մարք (ոսկի) 100 Mark		60 25
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12 80
Թրք. ոսկի	» or	113
Մէճիտիէ	Médjidie	8 50
Լէվա 100 հատր	Léva	18 50
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	12 90
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 80
Զուից. »	Frc. Suisse	491 25
Լէյ 100 հատր	Ley	15 60
Ցերվոնեց	(10 Roubles or)	92 —

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ		
Եգ. Fr. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	300 —
» II	»	190 —
» III	»	[illegible] —
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	105 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)
Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ		20 շ.	40 շ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԱՄԵՐԻԿԱ		[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ		[illegible]	[illegible]

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208 bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 16 ԱՊՐԻԼ 1927

16 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 313 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

Օրուան ԽՕՍՔ

ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՉԻՆՈՎՆԻԿՆԵՐԸ

Այս բառը գործածելու կը ստիպուինք, խորապէս ազդուած նամակէ մը, որ կ'երեւայ այսօրուան «Յառաջ»ի մէջ, Բ. էջ։ Այդ նամակով, Մոնփէլիէի Ուս. Միութիւնը Հայաստանի ... գործավարութեան ուշադրութեանը կը յանձնէ կարգ մը կսկծալի փաստեր.

1 Երկու տարի առաջ, երկու հայ երիտասարդներ, անկուսակցական, կ'աւարտեն գիւղատնտեսական վարժարանը եւ Փարիզ ... դիմումներ կը կատարեն, Հայաստան երթալու համար։ Երկար սպասումներէ յետոյ, ճարահատ Ֆրանսայի կը դառնան, պատառ մը հաց ճարելու համար։

2 Ուրիշ մը, համակիր խորհրդային իշխանութեան, տասը ամիսէն աւելի կը թափառի Փարիզի մէջ, վիզէ սպասելու համար, եւ հազիւ կը յաջողի, կոմկուսին բարի վկայութեամբ։

3 Չորրորդ մը, յատկապէս յանձնարարուած Գ. Երզնկեանի՝ ... ամիս աջ-ձախ իյնալէ յետոյ, կը դիմէ իր ընկերոջ, որ միջնորդէն ֆրանսական պանիրի գործարանի մը մէջ աշխատելու, իբրեւ բանուոր, կամ գործ գտնէն Գարսկաստանի կամ ... մէջ, որպէսզի անօթի չմնայ։

Նորութիւննե՞ր են ասոնք։ Կամ արդեօք բացառութիւններ։

Ոչ մէկը՝ եւ ոչ միւսը։ Ամէնէն սովորական իրականութիւններ, հանրածանօթ եւ անվիճելի։ Մօտեցէք խորհրդային ներկայացուցչութեան քարեկամ անհատներու, եւ անոնք պիտի հաղորդեն շատ աւելի պերճախօս փաստեր, ափ ի բերան ձգելով ... Դեռ վերջերս իմացանք պատմութիւնը Գարտիզակցի երիտասարդի մը (պոլշեւիկ), որ ամբողջ ութ ամիս արտօնագրի կը սպասէ Մարսիլիոյ մէջ, եւ երբ հրաման կը ստանայ Հայաստան չհասած կը մեռնի։

Ինչպէս կը տեսնէք, դանդուածային ներգաղթի խնդիր չկայ այստեղ, հետեւաբար չկայ եւ տեղի, ճամբու ծախքի, ... պատրուակ։ Հատ-հատ երիտասարդներ են, որոնք ... շրջանը աւարտելով, կ'ուզեն հայրենիք երթալ եւ արծարծել իրենց մասնագիտութիւնը։ Բայց, ամիսներով դուռնէ դուռ, դիւանէ դիւան ափ առնելով, կը յուսահատին եւ անկիւն կ'իյնան, պատառ մը հացի համար։

Հայաստանի կոմիսարները պիտի լսե՞ն Մոնփէլիէի Ուս. Միութեան դառն տրտունջն ու հրապարակային խնդրանքը։

Պատասխանը մեզի չի յնար։ Թող պատասխանեն անոնք որ ... շինարարութեան շեփորը կը հնչեցնեն տարին տասներկու ամիս, բայց հասարակ դարբին մը չեն կրնար գտնել ... գոցուած դուռները բանալու համար։

Եւ, կրկնենք նորէն, բացառութիւններ չեն այս ուսանողները։ Անցեալ տարի, Լիոնէն խումբ մը հայրենակիցներ դիմում կատարեցին Փարիզի խորհրդային դեսպանատան, Հայաստան երթալու եւ ծխախոտ մշակելու համար։ Թէ ճամբու ծախք եւ ... ապրուստի միջոց ունէին անոնք։ Ամիսներով սպասելէ յետոյ, չոր պատասխան մը անգամ չստանալով, որոշեցին ... Պուլկարիա գաղթել, նոյն առաջարկութեամբ։ Գիտենք տակաւին, տարիներով Ամերիկա ապրած, տոլարով ամբարած հայրենակիցներ, կովկասցիներ, որոնք Փարիզ եկան, դիմեցին, աղերսեցին, յուսացին, եւ յուսահատ դարձան իրենց եկած տեղը։

Հիմա թէ ինչպէս կ'ըմբռնեն հայրենիքի զաւակներուն ... մէկ իրաւունքը, մեր մեծապատիւ «չինովնիկ»-ները։

Աւելի բթամիտ եւ անզգայ քան հին ցարական պաշտօնեաները, աւելի անհոգ եւ ապիկար քան դրացի Թուրքն ու Պարսիկը, անոնք թո՛յլ կուտան որ վհատի, այլասերի ամբողջ սերունդ մը, եւ դառնայ հասարակ պրոլետար, -կծկուած՝ ... ո՛ր եւ է մէկ անկիւնը։

Ի՞նչ երկիր դարձը՝ դարձեր է Կովկասի արտաքին առեւտուրի գրասենեակին մէկ ապրանքը, ենթակայ՝ խնդրանքի եւ ... սակարկութեանց, եւ անհանդուրժելի քմահաճոյքներու։ Եւ կը թուի թէ պէտք է սպասենք «պիւրոկրատիզմ»ի դէմ բացուած պայքարի յաջող վախճանին, որպէսզի ... քանի մը ամիս կրճատուի անցագրի մը վաւերացման ժամանակը։

Որքան կ'ուզէք արծարծեցէք այս խնդիրը։ Զարմացէք ու ... Անօգո՛ւտ է։ Այնտեղ ուր «չինովնիկ»ը կ'իշխէ, եւ ... ժողովուրդին ընտրած պաշտօնեան, անոր կամքին ենթակայ օրկանը, միամտութիւն է տարբեր գործ սպասել։

Եւ ճիշդ այդ պատճառով ալ, մինչ դուք ամբողջ ժողովուրդ մը տառապանքները կը պարզէք, գործնական դարմաններն ... ցուցնելով, անոնք հեքեաթ կը պատմեն Չինումաչինէն, ու ... կը սարքեն ամբոխին համար.

— Լ, խաչի-ջան, բա դու դեռ չես իմանում, ա՛ տնաշէն, ... Շանխայը վերցրել են...

Այո՛, հողը կը սահի ձեր ոտքին տակ, հայ գիւղացին գաղթելու կը հարկադրուի, անհամար բազմութիւններ կը հիւծուին ... մէջ, հողի եւ արեւի կարօտէն։ Ի՛նչ փոյթ։

Պատնէշին վրայ է մեծապատիւ չինովնիկը. կռնակը պատին, փորը կուշտ, մուշտակը վզին։ Ժողովի կը կանչէ Հայաստանի գիւղացիներն ու մշակները։ Հանդէս, նուագ, խրախճանք.

— Շանխայը վերցրել են, Շանխայը, խաչի ջան...

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԷՏԻՐՆԷԻ ՅԻՇԱՏԱԿԸ

Պուլկարական «Սլովօ» թերթը յօդուած մը հրատարակած էր պատերազմական նախարար զօրավար Վոլքոֆի ստորագրութեամբ, Էտիրնէի գրաւման տարեդարձին առթիւ (1913 Մարտ 26)։ Նախարարը շեշտելով թէ այդ գրաւումը զինուորական կարեւոր դէպք մըն էր Պուլկարիոյ համար, կ'ըսէր.

— «Այդ կռիւին ես ալ մասնակցած եմ եւ նուիրական գաղափարին իրագործումէն յետոյ, միայն երազ մը մնացած ըլլալուն ամօթը ես ալ կը զգամ։ Բայց ներկայիս այդ չէ կարեւորը, այլ պուլկար հոգւոյն չարչարող վիճակն է։ Պուլկարիա հաշտութեան դաշնագրին տրամադրութիւնները ուրիշներէն աւելի լաւ կատարած ըլլալով հանդերձ, բարոյական շղթաներ կը կրէ։ Պուլկար ժողովուրդը իր բնական զարգացումով եւ մղումով փնտռած ճամբաներուն մէջ առաջնորդենք»։

Այս խօսքերէն յետոյ, յօդուածը կը վերջանայ սա բառերով. «Հիմնէ այդ ճամբաները լուսաւորող աստղերէն մէկն է։ Փա՛ռք զայն լուսաւորող մեռելներուն եւ ողջերուն»։

«Հաքիմիյէթի Միլլիյէ», Էնկիւրիի պաշտօնաթերթը, ազդուած այս գրութենէն, պատասխան մը գրեր է, ուր ցաւ կը յայտնէ այս յայտարարութեան առթիւ եւ կ'աւելցնէ.

«Երկու դրացիները իրենց միջեւ կնքուած դաշնագրով որոշած են իրարու հետ համերաշխ ապրիլ, եւ երկու կողմին մամուլն ալ այդ ճամբուն հետեւած պահուն, Պուլկարիոյ պատերազմական նախարարութիւնը վարող անձի մը իր ազգը քաջալերելու պատրուակով անցեալ յաջողութիւն մը առաջ քշելը շատ ցաւալի կը գտնենք. քանի որ Էտիրնէի մասին կարգ մը գաղափարներու գոյութիւնը ցոյց կուտայ ան։ Զօր. Վոլքոֆ այդ յօդուածը գրած ատեն չխորհեցա՞ւ արդեօք թէ դրացի ազգի մը վրայ գէշ տպաւորութիւն պիտի ընէր։ Թուրքերուն չափ Պուլկարներուն ալ կարեւոր դաս մը ըլլալիք դէպք մըն է Էտիրնէի պատերազմը»։

ՓԱՐԻԶԷՆ ՄԱՐՍԷՅԼ ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ 12 ԺԱՄԷՆ

Ապրիլ 12էն 13 լուսնալիք գիշերը երկու զինուորական օդանաւեր փորձեցին Մարսէյլ երթալ ու դառնալ։ Երկուքն ժամը 7ին մեկնեցան Պուրժէի կայանէն եւ 10,30ին հասան Իսթրը, Մարսէյլի մօտ։ Կէս գիշերէն վերջ ժամը 2,30ին Իսթրէն մեկնեցան եւ առտուան 7ին Պուրժէ հասան։

Երթալու ատեն ժամը 200 քիլոմէթր, իսկ վերադարձին 155 քիլոմէթր արագութեամբ ճամբայ կտրեցին այս օդանաւերը։

Առաջին անգամն է որ փորձ կ'ըլլայ մէկ գիշերուան մէջ Մարսէյլ երթալ գալու։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ մէջ հայ եւ առհասարակ օտար բանուորները կ'արձակուէին տիրող տագնապին պատճառով։ Կը տեղեկանանք թէ, եղած դիմումներու վրայ, Պուլկարիոյ աշխատանքի նախարարութիւնը հրամայած է չարձակել հայ աշխատաւորները.

.˙. Էջմիածին վաւերացուցած է Ռոտոսթոյի առաջ.ի պաշտօնը, իբրեւ Առաջն. Տեղապահ Պուլկարիոյ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Համայնավար յեղափոխական ցանցը

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ընդհանուր Ապահովութեան տնօրէնութեան կատարած նոր քննութեանց հետեւանքով, ձերբակալուեցան կարգ մը ուրիշ համայնավարներ, Սէն-Սիր-Էքօլի քաղաքապետին օգնական եւ թաղապետական խորհրդականներ Տէփուլեի եւ Սէրժան, որոնց դէմ ծանր կասկածներ կային։ Ասոնք կ'աշխատէին օդանաւորդական գործարանի մը մէջ, եւ ձերբակալուեցան իրենց աշխատած պահուն։

Հարցաքննիչ դատաւորը ձերբակալման հրամանագիր հանեց նաեւ Փարիզի թաղապետական ժողովի խորհրդական համայնավար Քրէմէի եւ իր քարտուղարին՝ Օր. Լուիզ Քլարաքի դէմ։ Անցի օր երբ ոստիկաններ ներկայացան յիշեալին բնակարանը, մարդ չգտան։ Քրէմէ եւ քարտուղարուհին քանի մը օրէ ի վեր չէին երեւցած իրենց բնակարանին մէջ։ Կարելի չեղաւ գտնել զանոնք նաեւ իրենց գրասենեակին մէջ։ Երկուքն ալ փախած են։

Հարցաքննիչ դատաւոր Պ. Փէր հարցաքննեց նախապէս ձերբակալուած հինգ հոգին։ Ասոնցմէ Ռուս-Հրեայ Աբրահամ Պէրնշթայն, որ առաջին օրը շարք մը խոստովանութիւններ ըրած և զանոնք ստորագրած էր, այս անգամ ետ առաւ իր բառերը։ Ուրացաւ թէ վաւերաթուղթ մը յանձնած է Լիթուանիացի ուսանող Կրոտնիքիի։ Փարիզի խորհրդային դեսպանատունը գացած էր, որովհետեւ կինը հոն պաշտօն ունէր։ Ուրացաւ նաեւ թէ կը ճանչնայ Մանէնիքը եւ թէ բնաւ չէ զբաղած ազգային պաշտպանութեան վերաբերեալ խնդիրներով։ Իր վրայէն գտնուած 150 տոլարը կնոջ խնայողութիւնն էր։

Ուսանող Սթէֆան Կրոտնիքի բացարձակապէս ուրացաւ ամէն բան և բսաւ թէ չի ճանչնար ոչ Քօշլէնը, ոչ ալ Փրուվոսթը, եւ երբեք անգամ միայն տեսած է Պէրնշթայնը։

Միւս երկու համայնավարները՝ Փիէր Փրուվոսթ եւ Փիէր Տատօ բացարձակապէս բողոքեցին իրենց դէմ եղած ամբաստանութիւններուն մասին։

Փաստաբան Անտրէ Պէրթօն խնդրագիր ներկայացուց՝ առժամապէս ազատ արձակելու համար համայնավարներ Տատօն, Մէնէթրիէն եւ Փրուվոսթը։

.˙. «Անտրէ» անունով ծանօթ լեհ Տօքթ. Էդիմ Կէլլէրը, որ կեղծ անցագրով կը ճամբորդէր, եւ որուն մասին գրեցինք երէկ, ձերբակալուած էր ամիս մը առաջ եւ Ապրիլ 26ին պիտի դատուի կեղծ անցագիր կրելուն համար։ Իր փաստաբանները՝ Անթօնիօ Քօէն եւ Ալպէր Ֆուռնիէ ընդհանուր դատախազին ներկայացուցին բողոք մը, անոր համար որ Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէնութիւնը Կէլլէրը ներկայացուցած էր իբրեւ Գ. Միջազգայինի գանձապահ։

Նոր որոշում մը Քիւրտ աշիրէթներու մասին

Թրքական կառավարութիւնը նոր որոշում մը տուաւ սահմանը անցնելով ամառը Թուրքիոյ եւ ձմեռը Միջագետքի մէջ ապրող կարգ մը արաբ եւ քիւրտ աշիրէթներու մասին։ Այս որոշման համեմատ, յիշեալ աշիրէթները անգամ մըն ալ պիտի չկրնան Թուրքիոյ հողերը մտնել։ Հակառակ պարագային պիտի արգիլուին։ Թուրքիայէն ալ այս կերպով ո՛չ մէկը պիտի կրնայ Միջագետքի մէջ մնալ։

Միւս կողմէ հետապնդումներ կը կատարուին սահմանը անցնող Միջագետքցիներու մասին, որոնք արշաւանք մը կատարած էին վերջերս։

Իտալօ-Սերպ վէճին շուրջ

Հակառակ թերթերու հրատարակութիւններուն, պաշտօնապէս կը հաղորդուի թէ մինչեւ հիմա տակաւին ուղղակի ո՛չ մէկ բանակցութիւն տեղի ունեցած է Իտալիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ միջեւ։ Այս առթիւ կարգ մը դժուարութիւններ կան դեռ, որոնք չեն հարթուած։ Գլխաւորը այն է որ իտալական կառավարութիւնը բացարձակապէս կը հակառակի խնդրոյ առարկայ դարձնել Թիրանայի դաշնագիրը, որ, կ'ըսէ, ոեւէ կապ չունի Սերպիոյ հետ։ Մինչդեռ բուն վէճը ծագեցաւ այդ դաշնագրին պատճառով։

«Ճօռնալէ տ'Իթալիա», որ վերջերս միշտ զգայացունց լուրեր հրատարակեց Սերպիոյ զինուորական պատրաստութեանց մասին, իր վերջին թիւին մէջ կուտայ հետեւեալ նոր տեղեկութիւնները, զորս կը հրատարակենք վերապահութեամբ.—

«Եուկօսլաւ պատերազմական նախարարութիւնը 800 միլիոն տինարի բացառիկ վարկ մը ստացած է մեծաքանակ զինուորական հանդերձեղէն եւ կօշիկ գնելու համար։ Ասկէ զատ, զէնքերու և ռազմանիւթի գնումները կը շարունակուին։ Վերջերս Տալմացիոյ կրավօզա նաւահանգիստը ցամաք հանուեցան Լիէժէն ղրկուած մեծաքանակ ռազմանիւթեր. ասոնք են՝ 26,832 մաուզէր հրացան, 27 մնտուկ գնդացիր եւ ռազմանիւթ պարունակող ուրիշ շատ մը սնտուկներ։

Այս գնումներուն մեծ մասը կատարուած են միջնորդութեամբը խմբակի մը, որուն վարիչներէն մէկը Փարիզ կը մնայ.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՇԻՐԱԿԻ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԻՒՆԸ

Երեւանէն Գերմանիոյ ճամբով Փարիզ հասան երկու պատուիրակներ՝ Պ. Պ. Յ. Գասպարեան եւ Ա. Մալխասեան, որոնց առաջինը Լէնինականի մանարանին տնօրէն եւ Շիրակի ելեկտրակայանին վարիչն է, երկրորդը՝ գլխաւոր ճարտարապետ «Շինարար» ընկերութեան։

Առջի օր կէսօրէն վերջ «Հայաստանի երկրաշարժէն աղէտեալներու օգնութեան կոմիտէն» ժողով գումարեց, լսելու համար այս պատուիրակներուն թելադրութիւնը՝ կոմիտէի տրամադրութեան տակ գտնուած գումարին գործածութեան մասին։ «Հ. Ե. Օ. Կ.»ն ցարդ հանգանակած է 20,000 անգլ. ոսկի (մօտ 2,500,000 ֆրանք)։

Ճարտարապետները յայտնեցին թէ այս գումարը օգտագործելու լաւագոյն եղանակն է՝ Շիրակի վերաշինութեան համար գնել քար տաշելու եւ սղոցելու գործիքներ, քարերը շէնքերու վրայ բարձրացնող բեռնամբարձներ, աւազ եւ կիր պատրաստելու գործիքներ և այլ շինարարական զանազան գործիքներ։

Ժողովը ընդունեց այս թելադրութիւնը։ Յատուկ մասնախումբ մը ֆրանսաբնակ հայ ճարտարապետներու եւ ճարտարագէտներու կարծիքն առնելով պիտի աշխատի լաւագոյն պայմաններով գնել յիշեալ մեքենաները եւ Հայաստան ղրկել։

Պ. Պ. Գասպարեան եւ Մալխասեան հայկ. կառավարութեան կողմէ ղրկուած էին Գերմանիա, որ ինչպէս յայտնի է, 300 միլիոն մարքի վարկ բացած է Խորհրդ. Միութեան։ Այս վարկէն Հայաստանի բաժին ինկած է միայն 2,400,000 մարք, սակայն մասնաւոր ջանքերով կարելի եղած է զայն բարձրացնել 3,400,000 մարքի (20 միլիոն ֆրանքէն աւելի)։ Այս գումարին 100էն 50ով մեքենաներ ապսպրուած են Լէնինականի մանարանին համար, որ թուսիոյ ամենամեծ մանարանը դառնալու վրայ է, 100էն 25ով մեքենաներ՝ Ղաթարի եւ Ալլահվէրտիի պղնձահանքերուն համար, 100էն 20ով՝ ելեկտր. մեքենաներ, 100էն 5ով շինութեանց յատուկ մեքենաներ։

.˙. Մարտ 28ի առտուան ժամը 2,35ին Լէնինականի մէջ երկրաշարժի թեթեւ ցնցումներ զգացուած են։ Վնասներ չկան։

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ դրամատունը Ապրիլ 22ին պիտի վերադարձնէ Բանք տը Ֆրանսի 18,350,000 ստեռլին արժէքով ոսկեդրամը, ձուլ ոսկիի ձեւով։ Դրամատունը դեռ չէ որոշած թէ ինչպէս պիտի օգտագործէ այս թանկագին մետաղը։

ՎԱՐԺԱՐԱՆ ԿՈՅՐԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՄՐԵՐՈՒՆ.— Հայաստանի կառավարութիւնը ձեռնարկած է բոլոր գաւառներու մէջ արձանագրելու կոյր, խուլ եւ համր որբերը, անոնց համար յատուկ վարժարան մը բանալու նպատակով։

ԱՀԱՒՈՐ ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ.— Մարտ 30ին Նոտայքի շրջանէն (Հայաստան) Թեջրաբեկ գիւղացի Եանիկալեան, հայրը՝ Սիրանուշ, աղջիկը՝ Փառանձեմ, փեսան՝ Տիգրան Տէր Խաչատրեան խումբ կազմած քանդեր կ'երթային ամուսնալուծելու համար Տիգրանի եւ Փառանձեմի պսակը։

Ճամբուն վայրագ փեսան դանակով մը կը մորթէ իր կինը՝ 18 տարեկան Փառանձեմը, կը ծեծէ աներոջ՝ Գէորգի փորը, կը վիրաւորէ Սիրանուշը։ Ետքը կը ներկայանայ ոստիկանատուն եւ կը խոստովանի ոճիրը։

ՀԱՄԱԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒ ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՑԱՀԵՐԸ

Գ.

Ռուսաստանի ներքին քաղաքացիական կռիւներու հետեւանքով ստեղծուած նպաստաւոր կացութիւնը լիուլի օգտագործելու հետամուտ եղան համաթուրանական շարժման մղիչները։ Անոնք ոչ միայն իրենց զինուորական լաւագոյն ուժերը կեդրոնացուցին Կովկասեան ճակատը, այլ եւ քաղաքական - դիւանագիտական ամբողջ ճարտարութիւնը լարեցին այդ ուղղութեամբ։

Ի հարկէ ծայրայեղ խոհեմութեամբ կ'աշխատէին իրենց նուաճումները առաջնորդել հանգրուանէ հանգրուան։ Թուրքիոյ ղեկավարները Զինակիցներու հետ միասին կը ստորագրէին Պրէսթ-Լիթովսքի դաշնագիրը, որուն տրամադրութեամբ Թուրքիոյ կը տրուէր մինչեւ 1878ի Թրքական նախկին սահմանները։ Սակայն Թուրանականները յիմարացած չէին որ առ այժմ այդ նուաճումը բաւական համարէին, անոնց նպատակն էր քիչ դժուարութեամբ մեծ նուաճումներ կատարել։

Թուրանականները շատ լաւ գիտէին թէ արշաւանքի ճանապարհին վրայ իրենց դէմ պիտի ծառանար Հայաստան, իր ֆիզիքական գոյութեան պաշտպանութեան հարկադրանքին տակ։ Պիտի գտնէին հնար մը, որ այդ խոչընդոտը կարելի եղածին չափ տկար ըլլար։

Անդրկովկասի խոշոր գանգուածներէն մէկը՝ Ատրպէճանցիներն էին, որոնց քաղաքական ղեկավարները միաժամանակ Թուրանական շարժման վարիչներն էին։ Տարակոյս չկար թէ Ատրպէճանի Թուրքերը ամբողջութեամբ Թուրքիոյ հլու կամակատարները կը հանդիսանային։ Միւս հատուածը՝ Վրացիները, շատ դիւրութեամբ եւ անհաւատալի միամտութեամբ մը անձնատուր եղած էին Թուրանական գիշատիչներու բարեացակամութեան։ Այս վերջինները ճարպիկ խորամանկութեամբ մը, համոզած էին թէ Վրաստանի անկախութիւնը պիտի պահուի յաւիտեան, որով Վրացիները նախախնամութեան հետ կը զփոխէին Թուրանական վարիչները։ Կը մնային միայն Հայերը, որոնք փորձառաբար կը ճանչնային Թուրքերը եւ գիտէին թէ Թուրքերու Անդրկովկաս մուտքը պիտի նշանակէր Հայերու միւս կէսին բնաջնջումը։

Արդ, Թուրքերը կ'աշխատէին Հայերը կողմնակի ճանապարհներով ծուղակը ձգել, անոնց դիմադրութեան թափը նուազեցնելու եւ անոնց յենարանները խորտակելու համար։

Այս մտածողութեամբ էր, որ Թուրքերը շարունակ կը պնդէին թէ Անդրկովկասը պէտք է ինքզինք անկախ յայտարարէ, այլապէս չէր ուզեր քաղաքական ո եւ է գործ ունենալ Անդրկովկասի ժողովուրդներուն հետ։ Այդ պայմաններուն տակ, բնականաբար Վրացիներն ու Թուրքերը պատրաստ էին Թուրանականներու բոլոր պահանջները կատարելու, սակայն կ'աշխատէին Հայաստանն ալ իրենց հետ քաշել այդ միութեան մէջ։

Հայաստանի համար ստեղծուած էր անել կացութիւն մը։ Դրացիներու հետ չմիանալ՝ կը նշանակէր միալ Ռուսաստանի հետ. բայց Ռուսաստան չկար, չքացած էր, գոնէ բաւական ժամանակի համար։ Միանալ հարեւաններուն եւ յայտարարել Կովկասի անկախութիւնը — պիտի նշանակէր ամբողջապէս կտրուիլ Ռուսաստանէն եւ մնալ մեն մինակ, Թուրքիոյ և իր զինակիցներու յարձակումներուն դէմ։

Երկար տատանումներէ յետոյ, անշուշտ սարսափի ազդեցութեան տակ, հայ ղեկավարները համաձայնեցան հարեւաններու հետ եւ յայտարարեցին Անդրկովկասի անկախութիւնը, կազմելով միացեալ անկախ կառավարութիւնը։

Բայց այս վիճակը ոչ թէ թեթեւացուց Հայերու վիճակը, այլ ընդհակառակն, կիսով չափ տկարացուց մեր դիրքը այդ միութեան մէջ։

Ձեւականօրէն Անդրկովկասեան կառավարութիւնն էր պատերազմը վարողը, սակայն ըստ էութեան միայն հայկական ուժերն էին որ կը տանէին այդ անհաւասար պայքարը։

Կառավարութեան ճնշող մեծամասնութիւնը Վրացի եւ Ատրպէճանցիներ էին։ Մանաւանդ պատերազմական գործավարութիւնը անոնց ձեռքն էր։ Անոնցմէ ոմանք կառավարութեան մէջ Թուրանականներու գործակալներն էին, իսկ ուրիշներ անոնց ազդրմածութեան պաւինած յիմարներ։ Այսպիսի կառավարութիւն մըն էր որ պատերազմ պիտի վարէր Թուրքիոյ դէմ...

Հայ ղեկավարներու գլխաւոր մտահոգութիւնն էր հակառակ շարժումով մը այդ դժուարին օրերուն մեզի դէմ չգրգռել նաեւ հարեւանները։ Բայց Թուրքիոյ դէմ մեր զինական պայքարը արդէն կատաղի հակառակութիւն ստեղծած էր անոնց մէջ... մեզի դէմ. այլեւս ի՞նչ արժէք ունէր թէ մենք անոնց հետ համաձայնութիւն գոյացուցա՞ծ էինք թէ ոչ։ Այդ համաձայնութիւնը հարեւաններու տրամադրութիւնները չփոխելով հանդերձ, կապեց հայ ղեկավարներուն ձեռքերն ու միտքը։ Առանց անոնց հաւանութեան, անհնարին էր ո եւ է քայլ առնել։ Օրինակի համար, զօրակոչի պաշտօնական յայտարարութեան համար պէտք եղաւ ամիսներու վիճաբանութիւն, մինչդեռ թշնամին Հայաստանի սիրտը կը մխրճուէր։

Համաձայնութիւն կնքուած ըլլալով հանդերձ, Վրացիները, որ որոշ չափով բարեացակամ էին, չպաշտպանեցին ճակատի այն մասը, զոր հանդիսաւոր խոստումով իրենք ստանձնած էին։ Անոնք բացին մեր թիկունքը առանց կռիւի, պատճառաբանելով թէ իրենց զօրքը չի կռուիր։ Իրականին մէջ Թուրքիոյ տուած իրենց խոստումն էր որ կը կատարէին։ Միւս կողմէ, անջատ կերպով, առանց լուր տալու բանակցեցան Գերմանիոյ հետ եւ յաջողեցան իրենց երկրի պաշտպանութիւնը յանձնել գերման բանակին։

Գերմանական բանակը Վրաստան գալէ յետոյ, գրաւեցին մինչեւ Համբակի շրջանը, սեղմելու համար Հայաստանի նահանջի գիծը եւ գրաւելու փոխադրութեան միջոցները, ուղղակի կամ անուղղակի օգնելով թշնամիին։

Իսկ Անդրկովկասի Թուրքերուն կատարած խարդախութիւնը սահման չունէր։ Հայաստանի բոլոր սահմաններուն վրայ կռուի ճակատ ստեղծելէն զատ, անոնք ապստամբեցուցին Հայաստանի ներսը հաստատուած բոլոր Թուրք գանգուածները, բոլոր միջոցներով աշխատեցան խանգարել զինուորական փոխադրութիւնները։ Թերեւս յայտնի թշնամի մը չպիտի կրնար այնքան չարիք հասցնել, որքան մեզի հետ համաձայնութիւն կնքած այս հարեւանը։

Ի՞նչ աւելի մեծ չարիքներ պիտի կրնային գործել, եթէ համաձայնութիւն կնքուած չըլլար։ Թերեւս մեր ձեռքերը ազատ պահելով աւելի կը շահէինք։

Թուրանական ղեկավարները շատ ճարպիկ կերպով Կովկասեան բոլոր անցքերը անտեսանելի թելով մը առին իրենց ձեռքը եւ դիւրացուցին իրենց յառաջխաղացումը։ Վերջի ի վերջոյ գործս եկաւ, որ Անդրկովկասեան Միութեամբ ստեղծուած միացեալ կառավարութիւնը, Թուրանական շարժման նպաստող եւ զայն Անդրկովկաս առաջնորդող մեքենայ մըն էր։

Իսկ երբ յառաջխաղացութիւնը հասաւ այնպիսի կէտի մը, որ այլեւս կը կարծուէր թէ հայկական դիմադրութեան թափը ամբողջապէս խորտակուած է, Թուրանականները դժուարութիւն չպիտի կրէին հայ ժողովուրդի դիակին վրայ կոխկռտելով անցնիլ դէպի Բագու, հարեւանները իրենց դիմակները վար առին եւ դարձան աւելի յանդուգն ու անխիղճ։

Անդրկովկասեան սէյմի հայ անդամները անշուշտ մոռցած չէին այն խիստ սպառնալիքները որ սէյմի նըրանցքներուն մէջ իրենց երեսին կը նետէին պատասխանատու Թուրք ղեկավարները. «Անձնատուր եղէք, այլապէս ձեր գանկերը ճզմելով պիտի անցնի տաճիկ բանակը»։

Այս սպառնալիքներուն միացաւ նաեւ գործը, միութեան եւ համաձայնութեան խիստ ջատագով հարեւանները քաշուեցան մէկզի ու իրենց անկախութիւնը յայտարարեցին, որովհետեւ Թուրանականներու համար մինչեւ հոտ պէտք էր, իսկ անկէ յետոյ պէտք չկար։ Եւ եթէ Թուրքերը 1918 Յունիս 4ին ստորագրեցին նաեւ դաշնագիր մը Հայաստանի հետ եւ բնաջնջելով չանցան անոր դիակին վրայէն, պատճառը այն է որ իրենց ենթադրութեան մէջ սխալած էին։ Սարտարապատի եւ Ղարա Քիլիսայի ճակատամարտները ցոյց տուին թէ անոնց հաշտութեան երկար ժամանակ պէտք պիտի ըլլար Բագու հասնելու համար, մինչդեռ անոնք կ'ուզէին ժամ առաջ հասնելով տիրանալ անսպառ քարիւղին ու այդ կեդրոնէն վարել Թուրանական ամբողջ շարժումը, որմէ յետոյ խոչընդոտ հանդիսացող Հայաստանը եւս կ'իյնար իրենց կրունկներուն տակ։

Թուրանականները երկրորդ անգամ սխալեցան։ Երբեք չէին կրնար ենթադրել թէ այնքան ժամանակ եւ ուժ պիտի սպառէին Բագու հասնելու համար։

Հայկական յամառ դիմադրութիւնը եւ վրայ հասնող զինադադարն ու Թուրքիոյ պարտութիւնը, որոշ չափով խափանեց շարժումը, որ պահ մը կանգ առաւ, քիչ յետոյ նոր թափով վերսկսելու համար։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՔԵՐԸ.— Հանքախուզութեան համար կառավարութիւնը յատկացուցած է իբրեւ 5 տարուան վարկ՝ 500.000 րուբլի։

Գիտական յանձնախումբ մը քննութեան պիտի ենթարկէ կեօքչայ լիճին հիւսիս-արեւելեան եզերքներուն վրայ, փնտռելու համար պղինձի նոր հանքեր։ Հոս կը գտնուին նաեւ մանկէզիումի հանքեր։ Քննութիւն պիտի կատարուի նաեւ Համբակ-Լոռի եւ Զանգեզուր գաւառներուն մէջ։

Երեւանի գաւառին Վնոդ եւ Կարադուրբախ գիւղերուն մէջ պիտի փնտռուին ծծմբային հանքեր։

Զինկի հանքեր պիտի փնտռուին Դիլիջանի գաւառին մէջ։

Ցեսմանաքարի նոր հանքեր պիտի փնտռուին Դարալագեազի, Էջմիածնի, Սուխոյֆոնթանի եւ Համբակ-Լոռի գաւառներուն մէջ։

Արագածի լանջքին, Երեւանի ու Էջմիածնի շրջաններուն մէջ պիտի փնտռուին շինութեան նիւթեր, իսկ Նոր-Բայազիտի, Դիլիջանի, Համբակ-Լոռի եւ Երեւանի գաւառներուն մէջ՝ հանքային ներկեր։

Ալոտ ոչ ում ի. Արպաքենդի եւ Քանաքեռի շրջակայքը տեսնուած են տեսակ մը կաւի շերտեր, որոնք կը դիմանան կրակին։ Այս եւ Լիչկի շրջաններուն մէջ հետախուզութիւններ պիտի կատարուին։

Գրաքարի հետախուզութիւն պիտի կատարուի Ալեքսանդրապոլի, Դիլիջանի եւ Երեւանի շրջաններուն մէջ. ծծումբի հետախուզութիւններ՝ Դիլիջանի եւ Դարալագեազի գաւառներուն մէջ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ Կ'ՌՈՒՍԱՆԻՆ ՍՈՒՐԻԱ ԿԱՄ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ Կ'ԵՐԹԱՆ

ՄԻՆՉ ՈՒՐԻՇՆԵՐԸ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ...

Մոնփէլիէի Ուս. Միութիւնը մեզի ղրկած է հետեւեալ գրութիւնը, իբրեւ «Բաց նամակ-խնդրագիր, Հայաստանի Հողագործական գործավար Արամայիս Երզնկեանի»։ Կը հրատարակենք նոյնութեամբ.—

Մոնփէլիէի Հայ Ուսանողութիւնը պատիւ ունի յայտնելու ձեզ, որ կազմակերպուած ըլլալով ակադեմիկ եւ միանգամայն անկուսակցական հողի վրայ, կ'ուզէ օգտակար ըլլալ Հայաստանի վերաշինութեան գործին՝ թէ այժմ այստեղէն եւ թէ մօտիկ ապագային՝ Հայաստանի մէջ, համալսարանական իր աշխատանքները վերջացնելէ յետոյ։

Միութեանս նպատակներէն մէկն է նաեւ ամէն կերպ աշխատիլ, որպէսզի մեր շրջանաւարտ ընկերները, իբրեւ մասնագէտներ անմիջապէս Հայաստան վերադառնան։ Այդ ուղղութեամբ մինչեւ այսօր մեր թափած բոլոր ջանքերը ապարդիւն մնացին եւ իբրեւ վերջին միջոց ստիպուած ենք դիմել ձեր աջակցութեան։

Որպէսզի աւելի իրազեկ ըլլաք, անհրաժեշտ կը համարենք յիշել քանի մը փաստեր։

Երկու տարի առաջ, Մոնփէլիէի բարձրագոյն գիւղատնտեսականը աւարտեցին երկու Թրքախօս հայ երիտասարդներ, բոլորովին անկուսակցական։ Փարիզ եկան եւ զանազան դիմումներ կատարեցին Հայաստան երթալու համար։ Անօգուտ։ Երկար ժամանակ սպասելով արտօնութեան և զայն չստանալով, յուսահատեցան ու կտոր մը հաց վաստկելու համար՝ երկուքն ալ Ֆրանսայի դարձան... Մէկը կ'աշխատի այժմ Բորդոյի գինեգործական մէկ խոշոր հիմնարկութեան մէջ, իսկ միւսը գնաց Յունաստան, չերամապահութեամբ զբաղելու։

Ուրիշ ծանօթ ընկեր մը, կարեւոր մասնագէտ, շրջանը աւարտելէ յետոյ, (ինքը համակիր խորհրդային իրաւակարգին) տասը ամիսէն աւելի թափառեցաւ Փարիզ եւ այլուր «վիզա»ի սպասելով։

Մօտիկ բարեկամութիւն ունենալով Հայաստանի գործավար Պ. Մռաւեանի հետ՝ իր խնդրագիրը ուղարկած էր յիշեալ պարոնի միջոցով։ Ութ ամիս յետոյ, Պ. Մռաւեանը Երեւանէն կը գրէ մեր ընկերոջը՝ «Իմ թափած ջանքերը ի զուր անցան։ Ոչինչ չի յաջողուեր։ Գործը կը կարգադրուի եթէ Փարիզի հայ կամ ֆրանսական կոմունիստներէն յաւ յանձնարարական ներկայացնես»։

Բարեբախտաբար 2 ամիս յետոյ յաջողեցաւ եւ այժմ այդ ընկերը Հայաստանի ամէնէն օգտակար մասնագէտներէն մէկն է։

Վերջին օրինակը ձեզ հետ անմիջական կապ ունի։ Այդ պատճառով աւելի մանրամասնօրէն պիտի արձանագրենք։

Մէկ տարի առաջ Մոնփէլիէի Գիւղատնտեսականը վերջացուց մեր ընկերներէն Պարգեւ Տէր Յովհաննէսեան, քսան տարեկան, բացարձակ անկուսակցական։ Հ.Բարեգ. Միութեան սաներէն մէկն էր։ Երեք տարի ուսած էր Վալապրի միջնակարգ Գիւղատնտեսական վարժարանը եւ վերջին երկու տարին Մոնփէլիէի գիւղատնտեսական համալսարանը։

Զափէն աւելի ոգեւորուած էր Հայաստանի մէջ աշխատելու հեռանկարով։ Եւ սակայն մինչեւ այսօր մեր անբախտ ընկերը «վիզա»ի սպասելով, ահա տասը ամիսէ ի վեր յուսահատ նամակներ կը գրէ մեզ, եւ կը խնդրէ որ իրեն համար միջնորդութիւններ կատարենք, որպէսզի իբրեւ հասարակ բանւոր կարենայ ընդունուիլ Ֆրանսական պանիր գործարաններուն մէջ, անօթի չմնալու համար։

Աւելին, նամակներ կը գրէ իր նախկին ուսանող պարոնիկ եւ տուրիացի արաբ ընկերներուն, խնդրելով որ գործ մը գտնեն իրեն համար Սուրիոյ կամ Պարսկաստանի մէջ... Այդ երիտասարդ գիւղատնտեսը մինչեւ եղած է Աղաթօն պէյի հովանաւորութեան տակ։

Դուք, պարոն գործավար, Փարիզ եկած ատեն անձամբ խոստացած էիք Աղաթօն պէյի, թէ ամենայայն աջակցութիւն պիտի ընծայէք, որպէսզի Պարգեւ Տէր Յովհաննէսեան համալսարանէն վերջ անմիջապէս Հայաստան վերադառնայ աշխատելու այգեգործական եւ գինեգործական բաժիններուն մէջ։

Որքան յայտնի է միութեանս, Աղաթօն պէյը հոգացած է բոլոր ծախքերը եւ անձամբ յանձնարարական նամակներ է գրած ձեր անունով։ Արդիւնքը այն է, որ մինչեւ այսօր տղան դեռ կը թափառի հոս եւ հոն ու կը գրէ մեզի. «Հայաստան երթալու խնդիրը ձախողեցաւ. եղբայր կառավարութիւնը շատ բծախնդիր է, ամենապզտիկ խոչընդոտներն իսկ կ'ուզէ գտնել»։

Յայտնելով այս փաստերը ի տեղեկութիւն, Մոնփէլիէի Հայ Ուսանողական Միութիւնը յատկապէս կը խնդրէ ձեզմէ, պարոն գործավար, որ հաճիք անմիջապէս միջամտել ուր որ հարկ է, որպէսզի գոնէ այսուհետեւ նման անախորժ երեւոյթներ տեղի չունենան, որպէսզի մեր ուսանողութիւնը հնարաւորութիւն ունենայ իր համալսարանական աշխատանքները վերջացնելու եւ յետոյ փոխանակ խոչընդոտներու՝ ընդհակառակն Հայաստանի կառավարութեան բարոյական եւ նիւթական աջակցութեամբ օր առաջ երկիր դառնայ, օգտակար ըլլալու հայրենի երկրի վերաշինութեան գործին։

∴

Որպէս Հայաստանի երկրագործական նախարար, ձեր ուշադրութեան կը յանձնենք նաև հետեւեալը.—

Խորհրդային թերթերէն կ'իմանանք, որ Հայաստանի որոշ շրջաններուն մէջ խաղողի այգիները վարակուած են ֆիլոքսերայով եւ իբրեւ պայքարի միջոց Հայաստանի կառավարութիւնը կարգադրած է ոչնչացնել այդ այգիները։

Մենք գիտենք որ այդ սոսկալի հիւանդութիւնը տարածուած է նաեւ Վրաստանի, Խրիմի եւ Թիւրքիստանի մէջ։ Սակայն այդ երկիրներէն եւ ոչ մէկը չէ որոշած ոչնչացնել իր խաղողի այգիները, այլ կ'աշխատի բժշկել, ձեւակերպել նորագոյն միջոցներով, որոնք այնքան հանրամատչելի են այսօր։

Ֆիլօքսերայի դէմ կռուելու ամենալաւ միջոցը պատուաստն է։ Պէտք է պատուաստել տեղական խաղողը ամերիկեան որթերու վրայ, որոնք աւելի դիմացող են այդ հիւանդութեան։

Այդ ուղղութեամբ Վրաստանի կառավարութեան ձեռնարկը արժանի է մեծ ուշադրութեան։ Իր Մարսէյլի ներկայացուցիչ Պ. Մղիւանիի միջոցով, Վրաստանի կառավարութիւնը այս տարի Վրաստան ուղարկեց չորս միլիոն ամերիկեան խաղողի ագուրի (Bouture—մատ) Վրաստանի հիւանդ այգիները պատուաստելու համար։ Այս չորս միլիոն մատերու հետ Վրաստան ուղարկեցին նաեւ մեծաքանակ երկրագործական գործիքներ, յատուկ խաղողի մշակութեան համար։ (Այդ խոշոր պայմանաքը տրուեցաւ Մոնփէլիէի Ռիխտեր հիմնարկութեան, որ միակն է իր կատարելագործութեամբ)։

Անկէ զատ վրաց կառավարութիւնը Մոնփէլիէ ղրկեց Թիֆլիսի համալսարանի գիւղատնտեսութեան փրոֆէսօր Ս. Ցելօկաշվիլին։ Ցիշեալ պարոնը ամբողջ մէկ տարի ուսումնասիրեց Մոնփէլիէի գիւղատնտեսականի վերատեսուչ եւ ... փրոֆէսօր - խաղողագէտ Ռաւազի ձեռքին տակ՝ ... պէս ուսումնասիրելու ... խաղողագործութեան, ... կութեան, հիւանդութիւններ... դէմ պայքարելու ձեւերը ... միասին առնելով միայն ... գատնտեսութեան վերաբերեալ ֆրանսերէն եւ գերմաներէն գրքերու գրադարան մը եւ ... կարժէք բնալուծարանի ... լոր գործիքները, Թիֆլիս վերադարձաւ։

Փրոֆէսօրը Թիֆլիս ... նալէ յետոյ հոկայական ... տանք է սկսեր Թիֆլիսի ... մալսարանի խաղողի ... մակերպելու համար Մոնփէլիէի նման, և այդ նպատակով ... չին տարի Մոնփէլիէէն Թիֆլիս փոխադրել տուաւ ... լսարանի եւ Ռիխտէրի ... կութեան խաղողի բոլոր ... սակները։

Նոյն նպատակի համար ... տալի կայանը Մոնփէլիէի ... տեսա փոխադրեց այս ... 2 միլիոն մատ։ Թիւրքիստան կառավարութիւնը Փարիզ Մոնփէլիէ էր ուղարկած Տապարովը, մեծ ապրանքներ ընելու նպատակով ... ապրանքը յետաձգուեցաւ ... ռաջիկայ տարուան, որովհետեւ Վրաստանի եւ Օտեսայի ... ուէրները հազիւ կրցան ...

Խաղողի գործը Հայաստանի տնտեսութեան կարեւոր ... սական զարկերակներէն մէկը ըլլալով, կը պահանջէ ... խնամք։ Դժբախտաբար ... է ըսել, որ մեր մէջ խաղողի մշակութեան ձեւերը շատ ... հապետական են մինչեւ այսօր եւ շատ շրջաններու մէջ ... չեն արդարացներ եղած ...

Այդ ուղղութեամբ ... էր տեսնել մեծ եւ զօրաւոր ... խաձեռնութիւն, իրական ... տակար աշխատանքի ... Մեր միութիւնը սիրով ... ռաջ կ'երթայ բոլոր այն ... տանքներուն, որոնք ... տի օգնեն Հայաստանի վերա... նութեան։

Ինչպէս կը տեսնէք ... աւելի կարեւոր հարցեր ... հետապնդուածները Հայաստանի համար եւ մենք ... մինչեւ այսօր մեր թափած ... ջանքերու ապարդիւն ... ւանքներէն, կը ստիպուինք ... մուլի միջոցով գոնէ լսելի ... ձնել մեր ձայնը, մեր ... կութիւնը օգտակար ... հայրենի երկրին համար ... խնդրել ձեր լայն ... թիւնը՝ որպէսզի ընդմիշտ ... նան բոլոր տեսակի ... ները։

Կը խնդրենք բոլոր ... թերէն արտատպել։

Յարգանքներով

Ապրիլ 1927

Հայ Ուսանողական Միութիւն

Մոնփէլիէ

ՔԻՉ ՄԸ ԴԻՏԱԿԱՆ

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ԲՈՅՍ ՄԸ

Ըստ ֆրանսացի քիմիագէտ Ուոշհիէի՝ Մեքսիքեան բարձրաւանդակին վրայ կը գտնուի մանկիրօյս մը՝ Ցքաքթիւ... րու ընտանիքէն, զոր բնիկները կոչեն փէյօթլ։

Այս բոյսին յատկութիւնը ... րը թէեւ տարիներէ ի վեր ... նի են ամերիկեան հնդիկներու..., է որ եւրոպացի գիտուններու ... շադրութիւնը գրաւած են ... բեւ այս բոյսին պատուղը ... տակ չորցուելէ վերջ երբ ... մէջ թրջոց դրուի, կը ... բաղադրութիւն մը՝ «փէյօթլին» ... որ իր սարսռաբանական ... թիւններով ալբալ...ն մըն է ... ինչպէս հաշիշը, քօքայինը, աֆիոնը եւ սոյնց նման ... բաղդու թմրեցուցիչները։

Փէյօթլին ... ազդեցու...

...ակայն այս վերջիններուն նման ...բանդիչ եւ փառաւոր չէ, քանի ...կամիլ առնելու պարագա- ...ին իսկ ենթական, բովանդակ ...ագրգիռ վիճակի մը մատնուե- ...վերջ երկու երեք ժամ յետոյ ...ինքնայ ջղային անդորրութեան ...մէջ գունաւոր եւ փառայեղ ...ենթակայ աչքերուն առ- ...տարբեր առարկաներ, կենդանիներ ...պատուած յիշատակներ եւ բնա- ...կարներ, շեշտուած վառ գոյնե- ...եւ բացառիկ յստակութեամբ ...իրարու. բնութիւնը, ...ամէնէն երփներանգ գոյնե- ...մէջ կը յայտնուի ու կ'անդ- ...կարծէք իբրեւ ցայտուն, շօ- ...իրականութիւն մը, իբրեւ ...գունաւոր քանդա- ...մըն, ինչպէս ըսած ...փորձարկու մը։ Տպաւորութիւնը ...հասած պա- ...կ'երեւի աներեւա- ...գոյներու հրդեհի մը մէջ, ...եւ լոյսեր, որոնք կարծէք ...կ'առնեն, կը մարմնանան, շօ- ...կը դառնան։

...աւելին, ենթակային տե- ...ութիւնը կ'օժտուի բացառիկ ...յստակութեամբ, այն աստիճան ...հեռաւոր, հազարաւոր քիլոմէ- ...անգին գտնուող առարկաները ...տեսնելի, ակներեւ կը դառնան, ...տեսողական դաշտը անսահ- ...կերպով կ'ընդլայնի։

...ինչ որ ամէնէն աւելի ե- ...է, տեսողական այդ գեր- ...յայնութիւնը կը տարածուի եւ ...վրայ. գալիք, պատա- ...դէպքերը տեսանելի կը ...որոշ չափով. պայց մտա- ...գուշակութիւն մը չէ այդ, ...գալոց դէպքերու նախատե- ...թիւնը զոր օրինակ, փորձարկու ...դղեակին անտառներուն մէջ ...նենթարկելով փէյոթլ- ...ազդեցութեան, կրցած է նա- ...իր հօր մահը, իր քրոջ ...ութիւնը, որոնք պատահած ...երեք շաբաթներու ըն- ...թացքին։

Այս յայտնութիւնները ան- ...պիտի թուէին, եթէ ...եւ հանրածանօթ գիտուննե- ...հաստատումները չգային վա- ...ցնել զանոնք։

Եւ այս նորատեսակ իրողու- ...թիւններու առջեւ կը տարուինք ...թէ գիտական հիմք մը ...արգելք զարմանալ գու- ...թիւններն ու յայտնատե- ...թիւնները այն ժողովրդական ...ներուն, որոնց հանդէպ միշտ ...ըլլալու վարժուած ենք։

Փ. ՍԱՆԱՍԱՐ

Կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ» ը

ՅԱՐԴԳՈՂ.

ԹԱՏՐՈՆԻ ՄԱՍԻՆ

Վերջին Հինգշաբթի Յարդգողի երեկոյին հրաւիրուած էր դասախօսելու դերասան Ը. Շահխաթունի, թէ ինչ կը մտածէ արդի թատրոնին եւ դերասանին, ինչպէս նաեւ թատրոնի եւ սինէմայի յարաբերութիւններուն մասին։ Հարիւրէ աւելի բազմութիւն մը կանուխէն լեցուցած էր սրահը, որ փոքր կուգար։

Դասախօսը պատկերալից եղանակով մը նկարագրելէ յետոյ բոլոր թատերական երեւոյթները, որոնք Շէյքսփիրէն սկսեալ կը հասնին մեզի, անցաւ իր նիւթին եւ երկարօրէն վերլուծեց Սթանիսլավսքիի թատրոնին յաջողութիւնը եւ պատճառները (Շահխաթունի աշակերտած է Սթանիսլավսքիի)։

Սթանիսլավսքիի այդ յաջողութիւնը կը պարտի իր սիստէմին, զոր բաժնեց երեք մասի։

ա) Թատրոնը՝ որ պէտք է ըլլայ նման տունի մը պատուհանին կիսաբաց ձգուած վարագոյրին, ուրկէ անդորրը հետաքրքրութեամբ ներս կը նետէ ակնարկ մը տեսնելու համար թաքուն կեանքը եւ թերատութիւնները։

բ) Դերասանը՝ որուն ընդունակութիւնը պայման մըն է լաւ խաղալու համար իր դերը։ Անոր հոգին պէտք է ըլլայ տեսակ մը մթերատուն (galerie) ուր ժամանակի ընթացքին, պիտի համբարուին դիտողութիւններ եւ կեանքի պատկերներ, բոլորն ալ իւրացուած։

գ) Դերուսոյցը (ռէժիսէօր) պահանջելով անկէ բազմակողմանի հմտութիւն։

Ցետոյ մանաւորապէս դերասանին վրայ ծանրանալով, վերլուծեց թէ ինչպէս ան պարտաւոր է ուսումնասիրել իր նիւթը, թէ ինչպէս պարտաւոր է խոյս տալ մեքենականներու պրկումէն խաղալու համար աւելի բնական, թէ ինչպէս նկատի պէտք է առնել շրջանը, affectiveը, անոր հաւատքը դէպի իր խաղը։

Եւ այդ բոլորը կ'ընէր տալով համեմը զանազան օրինակներու։

Խօսեցաւ նաեւ թատրոնի հաւաքական աշխատանքին մասին, որուն իրենց բաժինը կը բերեն դերուսոյցը, նկարիչը, հեղինակը եւ երաժիշտը։

Ցուցուած շեշտով մը փակեց իր խօսքը եւ փափաքովը վաղուան թատրոնին մասին։

«Կիտէալ թատրոնը պէտք է ըլլայ պետական թատրոն. ձրի ու ամէնուն առջեւ բաց՝ ինչպէս եկեղեցին»։

Իսկ թատերախաղերը պիտի ըլլան [illegible] դարերուն ուրուականները։ Պէտք է նիւթերը առնուին հին պատմութենէն, որովհետեւ անոնք աւելի մաքուր էին։ Եւ այդ թատերախաղերը պէտք է խաղալ գիշերը, երբ մթութեան մէջ կը յառնեն ուրուականները, որոնց պատկերն է ինք, դերասանը։ Գլուխ, թեւ եւ ոտք՝ սպիտակներու մէջ փաթթուած խորհրդաւոր մութին մէջ, երբ կը բարձրանայ վարագոյրը։

Դասախօսութիւնը աւարտելէ առաջ հարեւանցի ակնարկ մը նետեց շարժանկարի պատճառած կարծեցեալ վնասներուն վրայ։

«Որքան ժամանակ որ շարժանկարը չպիտի խօսի, ոչ մէկ վնաս կրնայ պատճառել թատրոնին եւ սինէման երբեք պիտի կրնայ խօսիլ»

«Շարժանկարը առաւելապէս իր վնասը տուած է նուագահանդէսներուն, որոնց հասարակութիւնը կը վազէ դէպի սինէման ուր կրնայ դիտել եւ ունկնդրել»։

Դասախօսութենէն յետոյ, սկսան վիճաբանութիւնները։

Դերասան Բագրատունի կը բացատրէր թէ ձայնը լաւագոյն գործիքն է դերասանին համար։ Շահխաթունի կը յայտնէր թէ դերասանը չպիտի լսէ երբեք իր ձայնը, մինչդեռ Բագրատունի կը պնդէր որ դերասանը անպայման մտիկ պիտի ընէ իր ձայնին, պիտի զգէ զայն եւ պիտի հետեւի անոր։ Օգտակար կը գտնէր նաեւ շնչառութեան դերը։ Ցետոյ կ'աւելցնէր որ թատրոնը բուն, իրական կեանքը չէ, այլ այն կեանքն է, որ երազուած է, կեանք մը որ ոճաւորուած է եւ գեղեցկացուած։ Կաքաւեան թատրոնին մէջ կը տեսնէր բոլոր արուեստները՝ միացած, սակայն պէտք է որ լաւագոյն թատերագիրը ըլլայ քիչ մըն ալ դերասան, ինչպէս Շէյքսփիր՝ համաձայն կարծիքի մը։ Շիշմեան կարեւորութիւնը «տէքօր»ին որուն մասին շատ քիչ խօսեցաւ դասախօսը։ Թատերական յղացումներու համար աղբիւրներ են հին գնացածային պայքարները։

Բժ. Գէորգեան կը փափաքէր որ դասախօսը ներկայացնէր նաեւ վիպական (ռոմանթիք) եւ Մէյերխոլտեան թատրոններուն մասին, որոնց առաջինը կը գտնէր մեռած, եւ կ'ուրանար երկրորդը, իր համակրանքը յայտնելով Սթանիսլավսքիի գեղարուեստական թատրոնին։

Դերասան Երամեան կը պահանջէր որ խօսուէր նոր թատրոնին մասին, զոր Թայիրով ստեղծած է։ Ան ուզեց փնտռել ճշմարիտ թատրոնին մէջ հաւաքականութիւնը, որովհետեւ, կ'ըսէր, բեմին վրայ դերասանը գոյութիւն չունի իբրեւ անհատականութիւն։

Դասախօսը, Շահխաթունի, ամէնէն վերջ, կրկին խօսք առնելով, առանձին առանձին պատասխանեց բոլոր առարկողներուն։ Ան կը յայտնէր որ, «կա՞յ արուեստագիտութիւն (artistocratie), ինչպէս կայ ազնուականութիւն կամ ընկերային ... դասակարգ»։

Եւ կը վերջացնէր, արուեստագէտի խանդավառութեամբ. «Թող անցնին բոլոր յեղաշրջումները, թող դառնայ կեանքը ինչպէս կ'ուզէ, սակայն պէտք է որ Արուեստը մնայ միշտ կենդանի, միշտ բարձր ամէնէն»։

ԾԻՐԿԱԹԻՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԸՄԲՇԱՄԱՐՏ. — Ամերիկահայ ծանօթ ըմբիշը Մանուկ Նազարեան, երկու նոր յաղթանակ եւս տարած է, Զուէտացի Քարլ Ինտըրսընի եւ Իտալացի Հէրրի Տէլմանոյի դէմ։ Զուէտացին խոնարհած է երկու անգամ, նախ 25 եւ ապա 9 վայրկեանէն։ Իտալացին եւս գետին նետուած է երկու անգամ, 17 եւ 10 վայրկեանէն։

ԿՌՓԱՄԱՐՏ.— «Հայրենիք» օրաթերթը յայտնութիւնը կ'ընէ խոստմնալից հայ կռփամարտիկի մը, Եւտի Վարդանի, որ Նիւ Եորքի շրջանին մէջ սկսած է որոշ համբաւ շահիլ։ Վարդան Ֆրէզնոյի մէջ տարած է 12 յաջորդական յաղթանակներ։ Նմանապէս 8 յաջորդական յաղթանակ ձեռք բերած է ուրիշ շրջանի մը մէջ։ Յոյս կայ որ ուշագրաւ կռփամարտիկ մը դառնայ մեր նորայայտ հայրենակիցը։

∴ Այս երեկոյ Centralի մէջ Աթառեան շատ կարեւոր մրցում պիտի կատարէ. Թերեւս եղանակի ամենամեծ մրցումներէն մէկը։ Հայ կռփամարտիկի հակառակորդն է Augonnet, որ mi-moyenի ամենալաւ խաղացողներէն մէկն է։ Տարած է բազմաթիւ յաղթանակներ, որոնք վերջացած են միշտ որոշուած ժամէն առաջ։ Մարզական թերթերը երկայնօրէն կը գրեն սոյն կռփամարտիկի մասին, երբ ան կարեւոր խաղ մը ունենայ։ Ֆրանսացին շատ արագ, նուրբ եւ միեւնոյն ատեն ուժեղ հարուած ունեցող խաղացող մըն է։ Իսկ հայ կռփամարտիկը որ անցեալ իրիկուն լաւ փորձախաղ մը կատարեց Barjolinի դէմ, իր կարգին զարգացման մէջ է եւ կը մաղթենք որ յաղթական դուրս գայ այս դժուարին մրցումէն. Central Sporting Club կը գտնուի 57, Faubourg Saint-Denis, Metro St.-Denis։ Մրցումները պիտի սկսին 8.30ին։

Հ. Մ. Ը. Մ.— Մարզադաշտ մը ունենալու խնդիրը յաջող ճամբու մը մէջ մտած է, շնորհիւ վարչութեան լուրջ աշխատանքին եւ մանաւանդ Պատուոյ Նախագահ Գ. Հրանդ Ճէվահիրճեանի անձնական բարեացակամութեան։ Տարեկան պարահանդէսէն գոյացած 12,000 ֆրանքի զուտ հասոյթը այս նպատակին համար կը մնայ անձեռնմխելի։

∴ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Փէվիլի Ֆութպոլի Ա. B խումբը կը մրցի վաղը կիրակի U. S. XVme Ա.B խումբին դէմ ժամը 3.30ին Clamart Stade du Soleil Levantի մէջ։ Ժամադրավայր ժամը 1ին Porte de Versailles, իսկ պահեստի խումբը՝ Promotion première division խումբերէն C. A. Bourgetի պահեստի խումբին դէմ ժամը 3ին Bourgetի մէջ. Ժամադրավայր ժամը 1ին Gare du Nord.

Թ. Յ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՀՌԵԼԻ ՈՃԻՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.— Փետրուարէն ի վեր Փարիզի բոլոր թերթերը երկար զբաղեցան Նօժանի Դրամատան հաւաքիչին, Տէփրէի սպանութեան պատմութեամբ, առանց սակայն տեղեկութիւն մը կարենալ տալու։ Կասկածի վրայ ձերբակալուեցան, իբրեւ ոճրագործներ, Նուրիք, կինը, եւ Տիւքէն։ Սակայն, ամբաստանեալները ուրացան ոճիրը։

Ի զուր անցան ոստիկանութեան ճարպիկ ու խիստ հարցաքննութիւնները, խուզարկութիւնները եւ հսկառակ շուներու օժանդակութեամբ կատարուած փնտռտուքներու գիւղին եւ Մառնի շուրջ, ոչ մէկ հետք կարելի եղաւ գտնել։ Հաւանական էր որ հաւաքիչին դիակը նետուած էր Մառն գետին մէջ։

Առջի առտու, Քէ տը Պէրսիի եզերքը, երկու նաւազներ տեսան կապոց մը, որ կը լողար Սէն գետին մէջ։ Կարթով մը վեր քաշեցին, սակայն կապոցը պատռեցաւ եւ երեւան ելաւ մարդկային ձեռք մը, որուն միսերը թափած էին։ Լուր տրուեցաւ ոստիկանութեան, որ անմիջապէս գետէն հանեց կապոցը։ Դիմացկուն կտաւով մը փաթթուած էր կապոցը։ Կապոցին մէջ մարդու մը դիակը, որ ինքն իր վրայ ծալլուած էր եւ փաթթուած՝ ելեկտրաթելերով։ Գլուխը ճերմակ կտաւով մը պատած։ Շուտով յայտնի եղաւ որ զոհ՝ հաւաքիչ Տէփրէի դիակն է։ Գարկին մէջ կը գտնուէր նաեւ հաւաքիչին գլխարկը, որուն վրայ կարուած էր դրամատան գրանիշը։

Դիակը դեռ կը կրէր դրամատան համազգեստը։ Այլեւս կասկած չկար, որ հաւաքիչը, Նուազի-լը-Կրանի մէջ, վերջին գանձումը ըրած պահուն, յարձակման ենթարկուած, սպանուած, կողոպտուած եւ նետուած էր գետը։ Դիակը փոխադրուած էր ձեռնասայլով մը, ինչպէս կը վկայեն դրացիները։ Հաւաքիչը նոյն օրը իր հետ ունէր 40,000 ֆր.ի մօտ գումար մը։

Ոճրագործները, ծանօթ ըլլալով Մառն գետին մէջ գըտնուած զանազան փոսերուն, նետած էին յարմար տեղ մը, և վստահ էին թէ երբեւիցէ չպիտի ելլէր։ Սակայն Մառն գետին ջուրերուն բարձրացման պատճառով, հոսանքը քշեց դիակը եւ տարաւ ձգեց Սէն գետը։

Ոճրագործներուն տան մէջ կատարուած խուզարկութեան պահուն գտնուեցան նոյն ելեկտրաթելերը, նոյն կտաւները, որոնցմով փաթթուած էին իրենց զոհը։

ՍԻՐՈՅ ՀԱՄԱՐ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆ. — Չորեքշաբթի երեկոյ, ժամը 7.30ին, ճեպընթացին մեկնումէն քանի մը վայրկեան առաջ, Կար-տը-Լիոնի մէջ կին մը անձկագին կը փնտռէր մէկը։ Ցանկարծ տեսաւ որ իր փնտռած անձը նստած է վակոնին մէջ եւ կը խօսակցի կնոջ մը հետ։ Անմիջապէս գնաց եւ նստաւ անոնց դէմ։ Երկու խօսք հազիւ արտասանած էր, երբ հանեց ատրճանակը եւ կրակեց իր սիրտին դէմ։ Ոստիկանը հասաւ եւ փոխադրեց զայն հիւանդանոց։ Հոն յայտարարեց թէ կը սիրէր այն անձը, որուն դէմ նստած էր։ Սակայն իր՝ սիրականը, փաստաբան մը, զինք լքած՝ ըլլալով, ուզած էր անձնասպան ըլլալ անոր աչքին առջեւ։

ՀՐԴԵՀ ԵՐԿԻՆՔԻ ՄԷՋ.— Նիւ Եորք քաղաքին կեդրոնը հսկայ «երկինք-քերող»ի մը վերի յարկերէն հրդեհ ծագեցաւ։ Շէնքը ունէր 38 յարկ, և բռնկած էին միայն 23էն վերի յարկերը, այնպէս որ երկինքէն կախուած հսկայ ջահի մը պէս շէնքը կ'այրէր, լուսաւորելով մինչեւ 100 քիլոմէթր հեռուները։

Քաղաքին բոլոր հրշէջները հաւաքուած էին, սակայն չէին կրնար ջուր հասցնել, որովհետեւ ջուրին ճնշումը անբաւական էր բարձրանալու համար փողոցէն վեց հարիւր ոտք վեր։ Ու հրշէջները միայն ջուր կը սրսկէին դրացի շէնքերուն վրայ, մինչեւ որ 5 ժամ անընդհատ վառելէ յետոյ, հրդեհը մարեցաւ ինքն իր գլխուն։ Հրդեհի պահուն, 500,000է աւելի բազմութիւն մը, ներռնեան հաճոյքով մը, կը դիտէր կրակին դժոխային տեսարանը։

Շարժանկարի ընկերութիւնները, սուղ գիներով գնած էին շրջակայ տուները, որ հաստատուած՝ կը նկարէին հսկայ Տէրըն-տասը, որ բոցէ վարդեր կը նետէր երկինքին, ու կրակի անձրեւ մը կը տեղար երկրի վրայ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մասնաւորապէս գաւառներէն կը խնդրուի ՅԱՌԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէս զի կարելի ըլլայ հասցնել համապատասխան օրուան։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՐԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

— Ո՞ր կուզէիք որ զինքը ...տեսնէք շատ քիչ անոր տունը ...հերթով և. այս օրերս, որովհե- ...զինքը տեսնելու էի ձեր գոր- ...ին համար, այնպէս մը ըրի որ ...հանգիստ անոր Եօ- ...նուս պէյը թուղթ է եւ հետեւա- ...բար նախանձոտ...

— Պիտի բացակայի։

— Ո՞ւրկէ գիտես։

Տիւվալ ժպտեցաւ եւ պա- ...տասխանեց

— Այդ իմ գաղտնիքն է։

— Ծածկամիտ ձեւի՞. գործը ...ինչպէս կը գուշակեմ, կարծածէս ...աւելի առաջ գացեր է։

— Փոխա կը մեկնի։ Օգ- ...տուեցէք իր բացակայութենէն։

Կէսօրուան ժամը երկուքին Զաքարիա փթթլէմայիս լամբարկին ծաղիկ մը անցուցած, ձեռքը գաւազան մը բռնած, ժպտաշուրթ, սիրտը յուզումէն գողդողուն, Եօնուս պէյի դուռը կը զարնէր։

Սեւամորթ կինը եկաւ բանալու, Զաքարիա հարցուց։

— Ցիկին Եօնուս պէյը հո՞ս է ըսէ՛ք թէ պարոն Շառլ Տիւվալ..

Կինը՝ լայն մը բերանը բացաւ, ցուցուց իր ճերմակ ակռաները, անհասկնալի լեզուով բաներ մը մրմռաց, յետոյ երիտասարդը առաջնորդեց փոքր ու մաքուր սենեակ մը, որ գոց կարմիր օթոցներով ծածկուած էր, եւ հաստուած փոքր սեղանով մը եւ բարձով ծածկուած աթոռակով մը։

Զաքարիա նստաւ եւ սպասեց իր գաւազանին կոթը ծծելով։

Բացարձակ լռութիւն մը կը տիրէր սենեակին մէջ։

Ցանկարծ, առանց Զաքարիային կողմէ նշմարուելու, կեռ մատներով երկու ձեռքեր յայտնուեցան օթոցի մը ետեւէն, յամրօրէն երկարեցան երիտասարդին գլխուն, որ իր սիրոյն վրայ կ'երազէր, բրտօրէն բռնեցին այդ գլուխը եւ ուժով մը զայն պատին քաշեցին...

Մարմինը հակեցաւ, աթոռակը՝ ճնշումին հնազանդելով, աջին ծռեցաւ եւ դարձաւ, թոյլ տալով որ մարմինը իյնայ գորգին վրայ։

Նոյն վայրկեանին դէմի կողմէն դուռ մը բացուեցաւ, դիմակաւոր մարդ մը՝ դաշոյնով զինուած, մէկ ոստումով նետուեցաւ զոհին վրայ, որ գերագոյն ճիգով մը, ինքն իր վրայ դարձած եւ կռնակէն իր վրայ յարձակող թշուառականը պարտադրած էր որ զինքը ձգէ։

* * *

Իսէն՝ իր անկողնին վրայ փռուած՝ արկածալից [illegible] մը կը կարդար. յանկարծ քովի նրբանցքէն եկող խուլ աղմուկ մը զինքը ուշքի բերաւ։

Աղաղակ մը, հոնդիւն մը, մեռնողի հեծկլտուք մը կարծեց լսել, պատռեց օդը. ասոր հետեւեցաւ ծանր անկում մը, կոտրտող կարասիներու ճարճատիւն մը։ Դուռը, որ ննջասենեակը յարաբերութեան կը դնէր նրբանցքին հետ, կոպտօրէն բացուեցաւ։

Ցնորածին, ահարկու երեւոյթ մը սարսափի ենթարկեց գեղուհին, որ սէր ու ծաղիկ կ'երազէր։

Մէկը՝ որ մարդկային ըլլալով միայն իր կերպարանքը ունէր, իրեն ուղղուեցաւ. զգեստները պատառ պատառ եղած էին.

Վզին վրայ՝ անձեւ, անանուն բան մը կար։

Այս բանը, գլուխի այս դիմակը երկու բաց աչքեր ունէր, առանց ակնարկի, կոպիճներէն դուրս ինկած, այտեր՝ որոնցմէ արիւն կը կաթկթէր, քթին տեղ՝ կարմիր ծակ մը, ձիւնի ճերմակութեամբ ակռաներ, որոնք կարծես, արնոտ մարմինէն կ'ուզէին փախչիլ։

Իսէն՝ սարսափահար, դողդողուն, աչքերը արցունքով լեցուն, անկողնին եզերքը՝ կծկուած մնաց։

Լսեց որ կարասիները կը շարժին, ինչպէս նաեւ ուրիշ առարկաներ, որոնց ինչ ըլլալը չգիտցաւ. չափազանց արագ. որ եւ է խօսք չփոխանակուեցաւ։ Բայց՝ ոտքերու աղմուկը գորգերուն պատճառաւ մեղմացած, մինչեւ իրեն կը հասնէին, իր վախը սաստկացնելով։ Չգիտնալով թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ, կրնար ամէն ինչ ենթադրել եւ կը կարծէր թէ՝ աւազակները որ տունը կը կողոպտէին, պիտի գային զինքն ալ դաշունահարելու։

Դուռը վերջապէս գոցուեցաւ։ Լռութիւն ծանր, չարաշուք՝ հաստատուեցաւ. Իսէն յանդգնեցաւ գլուխը վեր առնել ու, սենեակը քննել. մարդ չկար. գորգերը եւ օթոցները տարբեր էին։

Երիտասարդ կինը՝ քաջութիւն առնելով, ելաւ իր թաքստոցէն, ոտքը կոխեց արիւնին վրայ եւ նրբանցքին մէջ ապաստանեցաւ. հոն ալ արիւն կար, եւ ինչպէս սենեակին մէջ, հոն ալ ամեն ինչ՝ գորգ, օթոց վարագոյր տարբեր էին։

Վերջապէս հասաւ սրահ, որուն չէին դպած. սպասեց հանդարտութիւնը եկած էր. պիտի կարծուէր նոյնիսկ թէ բան չէ պատահած։ Եօնուս պէյ քանի մը վայրկեան յետոյ, ներս մտաւ. սովորականին պէս, պաղ եւ ծանր էր. Իսէն հարցուց։

— Ի՞նչ պատահեցաւ։

Եօնուս հանդարտօրէն պատասխանեց.

(Շար.)

Այս խմբակը բանակցութիւններ կը կատարէ Ֆրանսա. տանիներուն հետ 120.000 հրացան եւ 120 միլիոն փամփուշտ գնելու համար։

«Մերայ կառավարութիւնը կը բանակցի սպանիականնաւային ընկերութեան մը հետ՝ խոշոր Թորփիլանաւածներ գնելու համար, եւ բացի ալպանական սահմանէն, ուրիշ ուղղութեամբ ալ զինուորական պատրաստութիւններ կը տեսնէ։ Ալպանական սահմանին վրայ համախմբուած են 10.000 սոտիկան զինուորներ, որոնց պաշտօնն է կարգը պահպանելէ զատ, ի հարկին զինուորական գործողութիւն մը կատարել ալպանական հողին վրայ։ Ալպանիայէն բազմաթիւ վարիչներ կը համնին Պելկրատ, ուր յաճախակի խօսակցութիւններ կ'ունենան արտաքին նախարարութեան փոխանորդին եւ սպայակոյտի պետին հետ»։

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Շանկայէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ ազգայնականներու շարքին մէջ հակապոլշեւիկ հոսանքը հետզհետէ մեծ համեմատութիւններ կը ստանայ Չինաստանի մէջ։ Մասնաւորաբար Չանկ-Քայ-Շէքի կողմնակիցները աւելի սերտ շփում կ'ունենան հիւսիսայիններուն հետ՝ հակապոլշեւիկ գետնի վրայ միասին գործելու համար։ Ազգայնականներու վերջերս կրած պարտութիւնները եւ հիւսիսայիններու յաղթանակը այս տեսակէտով շատ նշանակալից են։ Հիւսիսայինները գրեթէ առանց կռուի վերագրաւեցին Զին-Քիանկը, անցան գետը եւ մտան Փու-Քէու։

Ոստիկանութեան նոր տեսուչը

Նախարարական խորհուրդի առջի օրուան նիստին մէջ Ներքին Նախարար Ալպէռ Սարօ վաւերացման ենթարկեց ոստիկանական վարչութեան մէջ մտցուած կարգ մը փոփոխութիւններ, որոնց մասին գրեցինք արդէն։

Այսպէս, Սէնի ոստիկանական տեսուչ կը նշանակուի՝ Ներքին Նախարարութեան ընդհ. քարտուղար եւ Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէն Պ. Ժան Քիափ, այժմու տեսուչ Պ. Մօրէնի տեղ, որ հանգստեան պիտի կոչուի։

Պ. Քիափ ծնած է Քորսիքայի Աժաչչիօ քաղաքին մէջ 1878ին եւ 1899էն ի վեր կը պաշտօնավարէ Ներքին Նախարարութեան մէջ։ Իրեն տեղ Ընդհ. Ապահովութեան տնօրէն կարգուեցաւ Պ. Ռընար։

Կարգ մը ուրիշ փոփոխութիւններ եւս կատարուեցան։

Նոր տեսուչը պաշտօնի պիտի ձեռնարկէ յառաջիկայ Մայիս 10ին։

Փանկալօսի դատավարութիւնը

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Նախարարական խորհուրդին որոշումով Նախկին դիկտատոր զօր. Փանկալօս պիտի դատուի հելլէն խորհրդարանին կողմէ, համաձայն Սահմանադրութեան։

∴ Վէնիզէլօս Ռիւսէն Ցունաստան մեկնեցաւ։

Ֆրանսացի ծովակալը Դամասկոսի մէջ

Մերձաւոր Արեւելքի ջուրերը այցելող ֆրանս. տորմիղին խարիսխ նետեց Պէյրութի առջեւ։ Ծովակալ Գուի եւ իր սպայակոյտը գացին Դամասկոս, ուր մարզպան Փօնսօ հացկերոյթ մը տուաւ իրենց ի պատիւ։

Ռօշէթ ազատ արձակուած

Նշմտական կարգ մը թերթերու վարիչ ծանօթ Հանրի Ռօշէթ, որ վերջերս իր աշխատակիցներուն հետ ձերբակալուած էր իբրեւ խարդախ եւ խաբեբայ, կեղծ արժեթուղթերով 40 միլիոն ֆրանքի գեղծում կատարած ըլլալու ամբաստանութեամբ, առջի օր առժամապէս ազատ արձակուեցաւ, վճարելով 200.000 ֆրանք երաշխաւորագին։

Ռօշէթ կը յայտարարէ թէ այս երրորդ անգամն է որ զոհ կ'երթայ զրպարտութիւններու։ Զատկէն վերջ Սալ Վակրամի մէջ հրապարակային վիճաբանական ժողով մը պիտի սարքէ, հրաւիրելով իր բոլոր հակառակորդները, որոնց ամբաստանութիւններուն պիտի պատասխանէ ջախջախիչ փաստերով։ Ի հարկին նոյն կարգի հաւաքոյթներ պիտի կազմակերպէ Փարիզի բոլոր թաղերուն մէջ, որպէս զի ժողովուրդը միանգամ ընդ միշտ հասկնայ ճշմարտութիւնը եւ իր անմեղութիւնը։

Տեւողութեան մրցանիշը

Ամերիկացի երկու օդանաւորդներ՝ Պէրթ Աքոսթա եւ Քլարէնս Չէմպըլէյն առջի օր կոտրեցին տեւողութեան մրցանիշը, օդին մէջ մնալով 51 ժամ եւ 12 վայրկեան։ Ամերիկեան վերջին մրցանիշն էր 38 ժամ 30 վայրկեան։ Մայիս 1ին երկու օդանաւորդները պիտի փորձեն Նիւ-Եորքէն Փարիզ գալ մէկ թռիչքով։

Ուրական եւ փոթորիկ ամէն կողմ

Միջերկրականի ափրիկեան եզերքներուն վրայ երկու օրէ ի վեր սաստիկ փոթորիկ կը տիրէ։ Մէլիլայի առջեւ խորտակեցան. բեռնաբարձ նաւ մը եւ ուրիշ բազմաթիւ նաւեր։ Օգնութեան փութացող քանի մը նաւեր ես ընկղմեցան։ Ընդհանուր կորուստ կը հաշուուի 50 միլիոն փէզէթա։ Սպանիոյ հարաւային եզերքներուն վրայ եւս նոյն կատաղութեամբ փոթորիկ կը տիրէ։ Մալակայի մէջ բազմաթիւ բացօթեայ կապելաներ քանդուեցան։ Կարմրորակ անձրեւ մը տեղաց եւ աւագ հինգշաբթիի թափօրները չկատարուեցան։

∴ Սանթիակօի (Շիլի) մէջ երկրաշարժ պատահեցաւ. մեռան 50, իսկ վիրաւորուեցան 100 հոգի։ Երկրաշարժէն վերջ մեծ հրդեհ առաջ եկաւ եւ Շիլիի մայրաքաղաքին մեծ բազմաթիւ շէնքեր այրեցան։ Ցնցումներ զգացուած են նաեւ Արժանթինի մէջ։

∴ Արքանսասի եւ Թէքսասի (Ամերիկա) մէջ ահռելի ուրական մը բոլորովին քանդեց Ռաքսփրինկ քաղաքը։ Հեռագրական հաղորդակցութիւնները կտրուած են։ 150 հոգի աղէտին զոհ գացած են։ Հարիւրաւոր ուրիշներ մեռած են շրջակայ գիւղերուն մէջ։ 50 գիւղեր հանուած են փլած տունէ մը.

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսահպատակ դարձած են՝ Դանիէլ Ռոմեան, նախկին լիբանանեան Արեւելեան Լեգէոնին մէջ, ծնած Խարբերդ 1895 Յունուար 16ին, անչափահաս աղջիկը Եղիսաբէթ՝ ծնած Պոլիս 1922 Օգոստ. 17ին, եւ կինը Վերգին Ռոմեան, ծնած Պոլիս՝ 1905 Մայիս 20ին։ Կը բնակին Մարսէյլ։

Սրդիկ Փուլեան, ակնաբոյժ, ծնած Պոլիս 1875 Ապրիլ 17ին կը բնակի Փարիզ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ գրկուած են այդ պիսիներուն։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ազատամարտի Սեւրունդ խումբի ժողովը այսօր շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, 19 Rue St. Sulpice, Métro Odéon:

Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ 18 Ապրիլ երկուշաբթի երեկոյեան ժամը Յուկէսին սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ «Վարուժան» խումբի ընկեր. ժողովը՝ 18 Ապրիլ, երկուշաբթի առտուան ժամը 8.30ին ծանօթ հաւաքատեղին:

Հ.Յ.Դ. ՊՈՒԱ-ՔՈԼՕՄՊԻ «Նաւարգոյն» խումբի ժողովը այսօր երեկոյեան ժամը 9ին. բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը ստիպողական է։

ՇԱՎԻԼԻ եւ շրջակայքի Արդութեան խումբը ժողովի կը հրաւիրուի Ապրիլ 18ի երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

«ԲԱՐՁՐ-ՀԱՅՔ»ի Հայրենակցական միութեան սարքած վիճաբանութիւնը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ երկուշաբթի 18 Ապրիլ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պիյեանքուռ Նախկին Մոսկուա[illegible] Ճաշարանը, 41 Rue de St. Cloud. փոխ տ'ըթէյլէն եւ փոխ տը վէրսայլէն առնել Թիւ 32 հանրակառքը եւ իջնել փլաս Նասիոնալ: Շահած թիւերը թերթերով պիտի յայտարարուին։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Ս. Շամօնի կոմիտէին կողմէ՝ վաղը՝ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տը Գօնֆէրանսի մէջ: Նուագ (Ճազ-պանտ): Մուտք 2 ֆրանք:

Ծանօթ.— Մուտքի տոմսերէն շահող թիւը կը ստանայ մէկ շիշ շամփանեա

Կը ԽՆԴՐՈՒԻ Միրիճան Գանթարճեանէ իր հասցէն յայտնել «Յառաջ»ի խմբագրութեան։

ՍԱԿԱՐԱՆ

15 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք (ոսկի) 100 Mark		[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	12,80
Թրք. ոսկի	» or	113 —
Մէճիտիէ	Médjidié	8,50
Լէվա 100 հատր	Léva	18,50
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	126
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուիցր. »	Frc. Suisse	491 25
Լէյ 100 հատր	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	92 —

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		[illegible]
» II »		[illegible]
» III		[illegible]
Օսմանյան երկթղ. Lots turcs		[illegible]

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	[illegible]	[illegible]	
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	"	"	
ԵԳԻՊՏՈՍ	»		
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ
17
ԱՊՐԻԼ
1927

17 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 314

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿԱՐ ԽՕՍՔ

ԱՅՆՊԷՍ ԻՆՉՊԷՍ ՉԱՏԻԿԻՆ

Մէկէն գնելով քրիստոնէական կեղեւը, Զատիկը այս ժողովուրդին համար ունի նշանակութիւն մը որ զուտ հայկական է։ Գարունի եւ ծիծաղի ճառագայթ մըն է այն։

...վերանորոգման նախատօնակ մը, որ կը կրկնուի ամէն տարի, եւ զարթնէ ի վեր։

Բուն ժողովուրդին հասկցած Զատիկը չի պարփակուիր ...ն քառակուսի պատեանին եւ քարացած հանգանակին մէջ. ...րոնք պարտադրուած են կրօնի վարդապետներուն կողմէ, եւ ...րոնց ուռուցիկ եւ մնամէջ արտայայտութիւնները կը տեսնենք «բարձր դասուն» մէջ, կղերական թէ աշխարհական։ Մեր ...պրինք աշխարհին երկինքն ու հողը, ջուրն ու լեռները ուրիշ ...մայք մը ցանած են այս կրօնական տօներուն վրայ։ Նոյն իսկ ...անձին փիլիսոփայութիւն մը ներշնչած են անոնց, աւելի ...երկային, եւ քիչ մըն ալ հեթանոսական, եթէ կ'ուզէք։

Այդպէս է, որ, մինչ ուրիշները եւ «ազնուականները» կը ...ման պաշտօնական արարողութիւններով, հայ ժողովուրդը ...ն ,յատուկ աւանդութիւնները կը վերակենդանացնէ այդ օրը։ ...կ խայտայ ինչպէս մանուկ մը, եւ կ'ուզէ որ ամէնքն ալ ...րափ ըլլան ինչպէս ինքն է։

Գիտենք, այսօր ինքզինքը զրկուած կը զգայ այդ բոլորէն. ...ուած եօթը ովկրու վրայ, առանց սեփական բոյնի եւ ...առանց հաքագատ արեւի, տարուբեր՝ աշնան տերեւներու պէս։ ...Այդ. չի վհատիր։ Եթէ վհատէր, շատոնց մոռցած կ'ըլլար եկեղեցիներուն Զատիկը, եւ կը դառնար հոգմավար հօտ մը։

Ըրովհետեւ, այն Զատիկը որ կը տօնուի այսօր, մէկ ...ան պատմութիւն է։ Իսկ հայ ժողովուրդը զատիկներու ...տուաստով չէ որ հասեր է մինչեւ մեր օրերը. այլ իր հարազատ արժէքին հաւատքովը։ Ան հաւատացեր է գաղափարի մը, ...ինչպաստ, բայց հաստատ, եւ այդ հաւատքով ալ կը քալէ ...ճամբան, երբեմն յոգնաբեկ ու մռայլ, մերթ յուսալից եւ ...պուռն, բայց միշտ անսասան։

Ապահովաբար հայ ժողովուրդը այսօր կ'ունենար տարբեր ...նկատագիր, եթէ աւելի կանուխ հասած ըլլար ազգային գիտակցութեան այն աստիճանին, ուր կը գտնուի այժմ։ Անոր ...ոգին մէջ խոր արմատներ ձգած են ինքնավստահութիւնն ու ...ատքը, բայց կողմնացոյցը լարուեր է տարբեր ուղղութեամբ։ Կրօնի վարդապետները զայն դարձուցեր են նկուն եւ ...ջուրական։ Ապրելու խորհրդանշանը եղեր է համակերպութիւն։ Կարմիր Զատուեր է անիմաստ վատնումներով։ Եւ այդ ...ճամբուն վրայ, շատ աւելի ծանր կորուստներ է կրած, դարերու ընթացքին, քան իր ազատագրական պայքարի ընթացքին։

Հաշուեցէք անգամ մը, մեր տուած զոհերը՝ քրիստոնէութեան համար, եւ այն ինչ որ ունեցեր ենք, օտար լուծ մը թօթափելու եւ ազատ հայրենիք ստեղծելու համար։ Կարելի չէ համեմատութեան դնել երկուքը։ Ցաճախ յուսահատական կանգ կ'առնենք, ազգային դատի ձգձգման, քառասուն տարուան կիսկատար պայքարի մը մասնակի անյաջողութեան համար։ Բայց կը մոռնանք որ, երկու հազար տարի հաւատացեր, ...լոշարուեր ու կոտորուեր ենք Զատիկներու համար, եւ չենք ...հասած ընդհակառակն. նորէն պատրաստ ենք զոհուելու։

Ինչո՞ւ այսպէս։ Եւ ո՞րն է աւելի մատչելի ու իրական, ...սփայլին գալո՞ւստը, թէ հայ ժողովուրդին ազատագրումը։

Եթէ հայ ժողովուրդը իր դատին հաւատար այնպէս ինչպէս ...աւատաց Զատիկին. եթէ, կ'ըսենք, իր կերպարանքն ըլլար ...ոյթեան ամրակուռ եւ միակամ ինչպէս կրօնական հաւատալիքներու առթիւ, այսօր իր մանուկները կարմիր հաւկիթ ...պիտի կոտրէին Սէնի ափերուն վրայ, գործարաններու ծուխին ու մուրին մէջ, օտարոտի թոթովանքներ փոխանակելով ...րարու հետ։

Անսպառ եռանդ, անհաշիւ հարստութիւն, արիւն եւ աւեր՝ ...ի փառս խորհրդաւոր փիլիսոփայի մը որ մսուրին մէջ ծնաւ, ...ինչպէս կ'ըսէ աւանդութիւնը։ Բայց մանրակրկիտ քննութիւն, ...հաշուութեան շարժուձեւեր, հառաչանք եւ ընկրկում, երբ ...խնդիրը կը վերաբերի ժողովուրդի մը որ մսուր մը անգամ ...չունի։

Ինչո՞ւ այս հակասութիւնը։

Կամ այն է որ այս ժողովուրդը նախասահմանուած է միայն ...կրօնի համար մարտնչելու եւ կոտորուելու։ Եւ կամ, իր հարազատ ձայնը չեն ներկայացներ անոնք որ «ամէն բան կորսուեցաւ» հոգեբանութեամբ կը շարժին, եւ կէս ճամբէն ետ դառնալու միտումներ կ'ունենան։

Բնթացիկէմի առաջեան անգամ պիտի զարմանար այս հաստատութեան վրայ, քանի որ ան ալ յառաջապահն էր գաղափարի մը, եւ տեսաւ թէ միայն լերան քարոզը բաւական չէր, ...միրոշի թագաւորութիւնը հաստատելու համար։

Քրիստոնէութեան աշխարհակալութենէն հազար անգամ ...աւելի կորուստ պիտի արժէր ո՛ր եւ է ժողովուրդի փրկութիւնը, եթէ չպակսէր այն հաւատքը որ Զատիկներ կը ստեղծէ։

Գիտակցութեան եւ կամքի խնդիրներ են երկուքն ալ։ Ո՛րքան աւելի արթնցած, հասունցած է ժողովուրդ մը եւ կը հաւատայ իր ճակատագրին, այնքան շուտ կ'ունենայ իր վերածնութեան եւ ստեղծագործութեան զատիկը։

Իր իսկական Զատիկը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ԽՆԴԻՐԸ

«Հայրենիք» (3 Ապրիլ) խօսելով 15—20,000 հայ գաղթականներու Սուրիա տեղաւորման մասին, դիտել կուտայ.

— «Մեծապէս ցաւալի է, որ նոյն Ազգերու Լիգան մինչեւ այժմ պահանջուած դրամական միջոցներ չգտաւ իրագործելու համար իր մէկ ուրիշ ծրագիրը, որ կը կրէ Նանսէնի անունը եւ որուն համաձայն 15,000 հայ գաղթականներ, գլխաւորապէս Յունաստանէն եւ մասամբ Բուլկարիայէն, պիտի տեղափոխուէին Հայաստան։

«Ազգերու Լիգան, առանց գոհացուցիչ երաշխիքներ ստանալու յուզեց դրամ վստահիլ Խորհրդային կառավարութեան, իսկ վերջինս ալ չուզեց պահանջուած երաշխիքները տալ։

«Եւ այսպէս ջուրն ինկաւ ծրագիր մը, որուն վրայ ամանք այնքա՜ն յոյսեր էին դրած։

«Ու մինչ հայ գաղթականները Հայաստան փոխադրելու այս ծրագիրը ձախողանքի կը դատապարտուի Խորհրդային եւ ոչ-խորհրդային աշխարհին կողմէ, անակնկալ կերպով մէջտեղ կը նետուի Սուրիոյ մէջ հայ գաղթականները հաստատելու «աւելի գործնական» ծրագիր մը, որուն իրականացման համար պահանջուած դրամին կէսը անմիջապէս կը գտնուի, իսկ միւս կէսն ալ շուտով գտնելու ապահովութիւններ կը տրուին։

«Անիկա աւելորդ անգամ մը ցոյց կուտայ, որ դրամատիրական Արեւմուտքը պարզապէս չուզեր գոհողութիւններ ընել հայ գաղթականները Հայաստան փոխադրելու համար, մինչդեռ տրամադիր է զանոնք վերջնականապէս տեղաւորելու այն երկիրներու մէջ, որոնց տէրերը շահագրգռուած են ունենալ Հայերու պէս աշխատող, շինարար եւ խնայասէր տարր մը։ Եւ երբ Հայաստանի Խորհրդային կարճամիտ ու հայրենադաւ վարիչները պինդ գոցեր են Հայաստանի դռները հայ գաղթականներուն առջեւ եւ անոնց փոխադրութեան խնդիրը դարձուցած են իրենց համար դրամ շորթելու միջոց միայն, երբ հայ տարագիր բազմութիւնները ձգած են արդէն յուսահատիլ իրենց երկրին անկայուն վիճակէն ու Հայաստան երթալու մօտիկ կարելիութենէն, ինչո՞ւ զարմանալ, եթէ այդ տարագիր զանգուածները ուզեն ի վերջոյ ընդառաջ երթալ Ազգերու Լիգայի նոր ծրագիրներուն՝ տեւականօրէն հաստատուելու համար զիրենք մայր հայրենիքէն հեռու երկիրներու մէջ։»

ՀՆԱԳԻՏ. ՔՆՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ.— Նիւ Եորքի համալսարաններէն խումբ մը ուսուցչապետներ Պոլիս եկած եւ դիմած են կառավարութեան, խնդրելով որ արտօնութիւն տրուի հնագիտական քննութիւններ կատարել Արեւելեան նահանգներուն մէջ։ Մօտերս պիտի սկսին գործի։

ՍՆՐԳ կարեւոր անձնաւորութիւններ մօտ օրէն Էնկիւրի պիտի երթան՝ Թուրքիոյ հետ համաձայնութիւն մը կնքելու համար։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ հնաւանդին աշխատաւորուհիները պէտք է տասնըմէկ լեզու խօսին։ Այսպէս որոշած է Երուսաղէմի հեռաձայնի տնօրէնութիւնը։ Այդքան լեզու չգիտցող աղջիկները չպիտի կրնան մրցումին մասնակցիլ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Տնտեսական տագնապը աւելի մեղմացած

Աշխատանքի նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, Ապրիլ 14ին ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ գործազուրկներու թիւն էր 68,417, որոնց 49,323ը այր եւ 19,094ը կին։ Անցած շաբաթ այս թիւն էր 70,381, որով մէկ շաբթուան մէջ 1964 նպաստընկալներ պակսած են։ Կարելի չէ եղած գործ հայթայթել 77,970 անգործներու։ Անցած շաբաթ այս թիւն էր 80,741, որով տրամադրելի անգործ բանւորներու թիւը 2700 պակսած է։

Աշխատանքի նախարարութեան կողմէ 580, տեղաւորման գրասենեակներուն կողմէ 1031, ընդամէնը 1611 օտար բանւորի գործ հայթայթուած է մէկ շաբթուան մէջ։

Նոյն ժամանակամիջոցին մէջ Ֆրանսա մտած են 23 օտար բանւորներ (13 Պելճիքացի, 10 Իտալացի) հողագործութեան մէջ աշխատելու համար։ Իսկ Ֆրանսայէն մեկնած են 1891 օտարականներ (519 Իտալացի, 330 Լեհ, 321 Սպանիացի 246 Չէխօսլովաք եւլն)։

Ելմտական նախարարութեան հրատարակած վիճակագրութիւնը ցոյց կուտայ թէ 1927ի առաջին երեք ամիսներու ընթացքին տուրքերէն հասոյթ գոյացած է 8,251,331,000 ֆր., անցած տարուան նոյն ժամանակամիջոցին հետ համեմատելով 1,029,602,000 ֆրանք աւելի։

Մաքսային տնօրէնութեան վիճակագրութեան համաձայն, 1927ի առաջին եռամսեային Ֆրանսա ներածած է 13,272,944,000 ֆրանքի ապրանք, այսինքն անցած տարուանէն մէկուկէս միլիառ պակաս, իսկ արտածած է 13,899,403,000 ֆրանքի ապրանք, անցած տարուանէն 741,217,000 ֆրանք աւելի։ Ներածումներուն հետ բաղդատելով արտածումները 726,459,000 ֆրանք աւելի եղած են։

Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ Ֆրանսայի մէջ տնտեսական կեանքը հետզհետէ կը վերածնի եւ տագնապը բոլորովին կորանցուցած է իր թափը։

Տնտեսական կայունացման ուրիշ մէկ նշանն ալ այն է որ՝ Պանք տը Ֆրանսը զեղչի սակը 100ին 5ուկէսէն 5ի, իսկ արժեթուղթերու վրայ կանխավճարի սակը 100ին 7էն 6ի իջեցուց քանի մը օր առաջ։

Էնկիւրիի քաղաքապետը Փարիզի մէջ

Էնկիւրիի քաղաքապետ Ասաֆ պէյ եւ իր օգնականները՝ Խայրի եւ Զիա պէյեր Փարիզ եկան՝ Ֆրանսայի քաղաքապետական կազմակերպութիւնները ուսումնասիրելու համար։ Ֆրանս. իշխանութիւնները կը հիւրընկալեն զանոնք։

Ասաֆ պէյ եւ ընկերները Ուրբաթ առաւօտ ժամը 9.30ին Պուրժէի կայանէն օդանաւ նստան՝ թռիչք մը կատարելու համար Մառնի ռազմադաշտերուն վրայ։ Օդանաւը կը վարէր սաւառնորդ Ժէնին։

Իտալական նաւատորմին ռազմափորձերը

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ մօտ օրէն Կաէթա պիտի համախմբուին իտալական նաւատորմին մեծ մարտանաւերը՝ գարնան տարեկան մեծ ռազմափորձերուն սկսելու համար։ Ռազմափորձերուն գլխաւոր դիծերը պատրաստած են արդէն։

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Չինաստանի քաղաքական կացութեան մէջ կարեւոր փոփոխութիւններ առաջ կուգան։ Զօր. Չանկ-Քայ-Շէք, որ ազգայնական բանակները յաղթականօրէն առաջնորդեց դէպի Նանքին եւ Շանկայ, պոլշեւիկեան յեղափոխութեան մը հեռանկարէն սարսափած կ'աշխատի լեզու գտնել հիւսիսայիններուն հետ։

Մոսկուայի Գ. Միջազգայինը հրատարակած է կոչ մը, ուր Չանկ-Քայ-Շէքը կ'որակուի դաւաճան չինական յեղափոխութեան, դաշնակից՝ աշխարհակալներու և թշնամի՝ բանւորական շարժումին եւ Գ. Միջազգայինին։

Շեշտելով դրամատիրական պետութեանց միութիւնը ընդդէմ չինական յեղափոխութեան եւ Խորհրդ. Միութեան, կոչը կը հրաւիրէ ամբողջ աշխարհի աշխատաւորներն ու ճնշուած ազգերը՝ բողոքել համաշխարհային նոր պատերազմի մը պատրաստութեան դէմ, պահանջել օտար զինուորներու պարպումը Չինաստանէն եւ ամէն միջոցներով արգիլել ռազմանիւթի եւ զինուորներու փոխադրութիւնը։

«Փրավտա» կը գրէ.— Չանկ Քայ-Շէք չինացի Քավէնեաք մը եղաւ։ Իր կողմնակիցներն ու ինք հիմա չինական հակայեղափոխութեան կեդրոնը դարձած են։ Յեղափոխութեան դէմ ելլելով, Չանկ-Քայ-Շէք Չանկ-Ցօ-Լինի հետ նոյն գծին վրայ կը կենայ։ Արդէն ակնարկեց թէ պիտի համաձայնի այս վերջինին հետ։ Չանկ-Քայ-Շէք ասպարէզ կը կարդայ աշխատաւորներուն, որոնք կ'ընդունին այս հրաւէրը։

Չանկ-Քայ-Շէքի կողմէ ներկայացուցիչ մը հասաւ Թիէն Ցին, ուր տեսակցեցաւ Չանկ-Ցօ-Լինի երկու գործակալներուն հետ։ Մինչեւ հիմա հիւսիսային կուսակցութիւնը յաճախ փորձած էր յարաբերութեան մէջ մտնել ազգայնականներու պետին հետ, սակայն որքան ատեն որ անիկա համայնավարներով շրջապատուած էր, փորձերը ձախողած էին։

Ազգայնական կառավարութեան արտաքին նախարար Էօ-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱՌԱՋԻ ՑՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ Յառաջի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի Ապրիլ 20ին։

ԼԵՑՈՒԱԾ ԳԵՐԵԶՄԱՆ

Ո՜վ իմ հոգիս, դուն դառնօրէն
անմրման,
Դուն հին ու թարմ ո՜վ խնկահոտ
գերեզման,
Ուր կան թաղուած կոյսե՜ր, կոյսե՜ր միմիայն...։

Եւ կոյսերն այն ամբողջ մեռան
հիւծախտէ,
Անոնք ըսին, կեանքն ինչ տըխուր դըրախտ է...
Անոնց համբոյր ո՛չ մէկ անցորդ
կը մաղթէ...։

Անուններնի՜ն... Սէ՜ր, Յո՜յս, Երա՜զ, Իտէա՜լ...
Հովանաւոր նոճերուն տակ հիւ-
ընկալ,
Ջիւնին, հողին տակ կը ննջեն
անոնք ա՜լ...։

Դըժբա՜խտ հոգիս ո՜վ գերեզման
ա՜լ լեցուած,
Նոր մեռելի համար ա՜լ տեղ չը-
մընաց,
Մինչ մեռելներ դեռ շատ ու
շա՜տ կան, Աստուա՜ծ...։

Ո՞ր քոյր Մալթան յօժար է քեզ
սրգալու,
Պիտի գայ ո՞ր Յիսուսը քեզ այ-
ցելու,
Ա՜հ, ո՞ր մեռելն է սահմանուած
յառնելու...։

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՊԱՌԱԿՏՈՒՄԸ

Ինչպէս գրած էինք, Պոլսոյ հայ հռոմէական ընդդիմադիրները Պատրիարքարանը գրաւելով, բոլոր օրկանները ձեռք առած են։

Վերջին լուրերու համաձայն, արդէն ընտրուած է Վարչական խորհուրդն ալ, ընդդիմադիր տարրերէն, եւ Յովհաննէս պէյ Ալիքսանեանի ատենապետութեամբ։

Աւագանեաց Ժողովը իր առաջին նիստին զբաղեցաւ նաեւ Նաքլեան Գերապայծառի խնդրովը։ Կարճ խորհրդակցութենէ յետոյ, որոշուեցաւ դիմել կառավարութեան եւ Գերապայծառին հրաժարեցումը պահանջել։

Այս առթիւ պատրաստուեցաւ պատճառաբանեալ գրութիւն մը (մազպաթա), ուր կ'ըսուի թէ, Նաքլեան Գերապայծառ կը խառնակէ հայ կաթոլիկ համայնքը, կրօնքը իբրեւ գործիք ծառայեցնելով։ Յետոյ դիտել կը տրուի թէ, բարեգործական եւ կրթական գործերը քմահաճ կերպով կը կարգադրուին, տունէ տունէ պտտցուած հանրագրութիւններով հասարակութեան մէջ երկպառակութիւն կը սերմանուի, և զանազան ուրիշ ձեռնարկներ կը փորձուին։

Նկատելով որ «Աւագանեաց Ժողով» բացատրութիւնը հին ըէժիմին կը պատկանի, նորընտիր ժողովը որոշեց փոխել իր տիտղոսը, եւ այսպէս անուանուիլ. «Հայ կաթոլիկ աշխարհական ընդհ. ժողով» (Թուրքիա Էրմէնի կաթոլիկ ճիմանի մէճլիսը ումումիսի»։

Կ'ըսուի թէ Նաքլեան Գերապայծառ պայքին դիմելով, բանադրանք պիտի պահանջէ ընդդիմադիրներուն համար. արդէն դատ բացած է քանի մը վարդապետներու դէմ։

Կառավարութիւնը անմիջապէս վաւերացուցած է նոր ընտրութիւնը։

ՀԱՄԱԹՈՒՐԱՆԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԸ ԵՒ ՄԵՐ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՇԱՀԵՐԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Ճիշդ է, որ Հայաստան և Բագու կեդրոնացած հայկական ուժերու կատաղի դիմադրութիւնը, ինչպէս նաեւ վրայ հասնող զինադադարը արգիլեց եղան աւելի լայն չափով իրագործելու Թուրանական առաջադրութիւնը, սակայն կատարուած գործերը եւ կտրուած ճանապարհը բաւական մեծ էր, իբրեւ առաջին հանգրուան։

Երկրորդ հանգրուանի աշխատանքները կը սկսին զինադադարէն քանի մը ամիս յետոյ, երբ արդէն պարզ եղաւ դաշնակիցներու Թոյլ, երկդիմի եւ անվճռական քաղաքականութիւնը։

Աշխատանքը վերսկսաւ երկու ճակատի վրայ, 1. Մուսթաֆա Քէմալի նախաձեռնութեամբ, Անատոլուի ներսը սարքուած Միլլի կազմակերպութիւնը, իսկ 2. Պերլինի մէջ կազմուած նոր կոմիտէն, իբրեւ քաղաքական օժանդակ, առաջինին։

Անատոլուի ազգային խորհրդաժողովներու կողմէն մշակուած եւ հրապարակ դրուած Ազգային Ուխտի յայտարարութիւնը ծնունդը չէր միայն այդ ժողովներու մասնակցողներու մտածողութեան, այլ անոր մէջ մեծ բաժին ունէին դուրսէն եկած ներշնչումները։

Պերլինի մէջ համախմբուած Իթթիհատի ղեկավարները տեսեր էին թէ իրենց սկսած համաթրքական աշխատանքներուն շնորհիւ, շատ բան շահած էին, հակառակ պատերազմի մէջ իրենց պարտուած ըլլալուն։

Օսմանեան պետութեան ուժեղ տարրերէն մէկը՝ հայ ժողովուրդը, իր մնացորդներով դարձած էր զանցառելի քանակ մը եւ քաղաքականօրէն բոլորովին անվնաս Թուրանական ճանապարհին վրայ։ Յոյն տարրը, ոչ բոլորովին, սակայն կիսով չափ տկարացած, մանաւանդ ճանապարհին վրայ էր։ Սուրիան եւ Արաբիան ամբողջապէս անջատուած էին համաթրքութեան սահմաններէն։ Անդրկովկասի հայ ժողովուրդը կիսով չափ տկարացած էր անհաւոր պատերազմներէն, իսկ Քիւրտերը անհաշիւ կոտորուած էին պատերազմի ճակատներուն վրայ կամ նահանջի ճամբաներուն մէջ իրենց իսկ կանխակալ կարգադրութեամբ։ Մէկ խօսքով, օսմանեան կայսրութիւնը դարձած էր զուտ Թրքական պետութիւն և հոգիի վրայ՝ Թուրանական ճանապարհին մէջ։

Պերլինի խմբակը շատ ճարպիկ կերպով հասկցաւ Մոսկուայի կիսահրեայ ղեկավարներու քաղաքական միտումները և փութաց օգտուիլ անոնց տրամադրութիւններէն, ի նպաստ Թուրանական շարժումին։

Ասոնք էին որ միջնորդ հանդիսացան Մոսկուայի եւ Մուսթաֆա Քէմալի միջեւ, ստանալու համար խորհրդային իշխանութեան անվերապահ օժանդակութիւնը ի նպաստ Մուսթաֆա Քէմալի պայքարին։

Խորհրդային ղեկավարներու քաղաքական միտումներուն ծանօթ ըլլալով, անոնք աշխատեցան այդ միտումները շահագործել եւ մուտք գործել նաեւ Ռուսաստանի Թուրանական ցեղերուն մէջ, իբրեւ թէ՝ զանոնք կազմակերպելու համար եւրոպական աշխարհակալութեան դէմ։ Իրականին մէջ անոնք կ'աշխատէին կազմակերպել կեդրոնական Ասիոյ մահմետական Թուրք ցեղերը՝ զանոնք կապելու համար Անատոլուի ազգային շարժումին։

Այս գործին յատկացուցին իրենց լաւագոյն, փորձառու եւ յանդուգն ուժերը, ինչպէս Էնվէր, Տօքթ. Նազըմ Պէյը, Ճէմալ եւ ուրիշներ։

Խնամութիւնը այնքան առաջ տարուեցաւ որ Պագուի արեւելեան համաժողովը գումարուեցաւ բացառապէս Թուրք «համայնավար» փաշաներու աշխատութեամբ։

Անկէ յետոյ պատմութիւնը արդէն ծանօթ է եւ շատ Թարմ, այնպէս որ պէտք չկայ այստեղ կրկնելու։

Ճիշդ է որ կարելի չեղաւ առայժմ Ռուսաստանի Թուրանական ցեղերը միացնել Թուրքիոյ հանրապետութեան, սակայն մեծ նուաճումներ կատարուեցան այդ ճամբուն վրայ։

Խորհրդային իշխանութիւնը կամովին, իբրեւ վարձատրութիւն Թուրքիոյ տուաւ Հայաստանի մէկ խոշոր մասը։ Զանազան ծուռ ու անբարոյական միջոցներով յափշտակուեցան այդ հողամասերը։

Մեր հարեւաններէն մէկը, Ատրբէջանը եղաւ դաւակից բոլոր դաւերուն, իսկ Վրաստանը այն միամիտ հաւատքն ունէր թէ խորհրդայիններու եւ Թուրանականներու սակարկութիւնը կը վերաբերի միայն Հայաստանի, իսկ եթէ ինք չէզոքութիւն պահէր, պիտի պաշտպանուէր Թուրքիոյ կողմէն։

Թուրքիոյ եւ Վրաստանի միջեւ կնքուած համաձայնութեամբ մը, Թուրքիան հակառակ պարագային իր հողին վրայ տեղ պիտի տար Վրաստանի Ազգային կառավարութեան, անկէ շարունակելու համար իր անկախութեան պայքարը։ Սակայն Հայաստանի անկումէն յետոյ, Վրաստան չէր կրնար կանգուն մնալ։

Թուրքերը երկրորդ անգամ ըլլալով 1921ին կը մտնէին Պաթում, ըստ 1920 Ապրիլի գաղտնի պայմանագրութեան։ Վրաստանի միամիտ կառավարութիւնը հաւատալով Միլլի կառավարութեան խոստումին, իր ամբողջ կազմով կը փոխադրուէր Պաթում, ապաւինելու համար Թրքական պաշտպանութեան, սակայն շաբաթ մը յետոյ Թուրքերը զանոնք ճամբու կը դնէին դէպի Եւրոպա։

Այս հարեւանները չէին կըրցած ըմբռնել թէ՝ որքան Հայաստան նոյնքան եւ Վրաստան պէտք էր մաքրուէր Թուրանական ճանապարհէն։

* *

Թուրանական շարժումին ղեկավարները, այս երկրորդ յաջողութենէն յետոյ, շատ խորամանկ կերպով այժմէն իսկ կը պատրաստեն երրորդ գործողութիւնը, որ զիրենք պիտի առաջնորդէ դէպի Բագու եւ պարսկական Ատրպատական։ Բոլոր տեղեկութիւնները ցոյց կուտան թէ՝ բազմաթիւ Թուրանական գործակալներ կը շրջին այդ շրջաններուն մէջ, զանգուածները պատրաստելու համար։

Այժմ 1918ի պատմութիւնն է որ կը կրկնուի։ Ինչպէս այն ատեն, այժմ ալ Թուրանական ղեկավարները կ'աշխատին ստեղծել Անդրկովկասեան ազգերու միութիւն մը ընդդէմ Ռուսաստանի, ըլլայ ան խորհրդային կամ ոչ։ Եթէ յաջողի այս ծրագիրը, անոնց պատմութիւնը ճանապարհ պիտի բանայ Թրքական արշաւանքի մը, ճիշդ այնպէս ինչպէս 1918ին։

Այժմ այդ միութիւնը կազմուած է Վրացիներու եւ Ատրբէջանցիներու համաձայնութեամբ, բայց կը մնայ Հայաստանի Թիկնաթոռը։ Անշուշտ մեծ հաճոյք մը պիտի ըլլայ Թուրքիոյ համար, որ Հայաստանի ներկայացուցիչները գրաւեն այդ աթոռը եւ միութիւնը կատարեալ ըլլայ։ Կասկած չկայ որ այդ միութիւնը պիտի ըլլայ Թուրանականներու գործածութեան մեքենայ մը, ինչպէս եղած էր 1918ին։

Հայ ժողովուրդը ոչ իր համակրութեամբ, ոչ հակակրութեամբ, ոչ Թշնամութեամբ եւ ոչ ալ վրէժխնդրութեամբ կրնայ առաջնորդուիլ, այլ պարզ քաղաքական պայծառ յստակատեսութեամբ։

«Փրոմէթէ»ի շուրջը խմբուած Անդրկովկասցիները, որոնց մէկ գաղտնի Թեւը կը գտնուի Թուրանական ղեկավարներու շատ մօտիկ, պարտաւոր են բացորոշ յայտարարել թէ՝ ինչպէս Ռուսաստանի, նոյնպէս ալ Թուրքիոյ ոտնձգութիւններուն հակառակ են։ Եթէ Թուրքիան կ'ուզէ իր անկեղծութիւնը ապացուցանել, նախ Թող ետ վերադարձնէ ուրիշներու յափշտակուած իրաւունքները եւ գործնական միջոցներով ապահովէ իր եւ Հայաստանի արդար եւ օրինական սահմանները։

Այդ բանը չըներ Թուրքիա, որովհետեւ խոտոր կը համեմատի իր Թաքուն նպատակներուն, որովհետեւ «Կովկասեան Ազատագրութեան կոմիտէ»ն կ'ուզէ ծառայեցնել Թուրանական ծրագիրներուն։ Իսկ այս անգամ Հայաստանի ժողովուրդը չիկրնար այդ ծուղակը մտնել։

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան թէ՝ Թուրանական շարժման աշխատանքները կանգ չեն առած ու այսօր աւելի քան արգասաւոր են։ Կրնան ձախողիլ այդ ճիգերը, բայց այժմու մարզանքները, ինչպէս 1914 — 1919ին, կրնան աղէտաբեր ըլլալ մեզի համար։

Հայ ժողովուրդէն կախուած է տեսնել վտանգը իր ամբողջութեամբ, Թափանցել անոր մթին խորքերուն եւ փոխանակ սարսափելու՝ համապատասխան միջոցներ ձեռք առնել, զայն վիժումի դատապարտելու համար։ Վտանգը ցոյց տալը չինշանակեր ժողովուրդը ահաբեկել, այլ զայն զգաստ պահել իր վիճակին, ինչ որ վտանգը կանխելու կէս ճամբան է։

Թէ ի՛նչ են այդ վտանգին դէմ կռուելու միջոցները — այդ մեր նիւթէն դուրս է։ Այդ հոգը կ'իյնայ հայ ժողովուրդի ղեկավարներուն։ Մեր նպատակն էր միայն մատնանշել չարիքը, որ կը սաւառնի մեր գլխուն վերեւ։

Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ԱԲԱՍԹՈՒՄԱՆԻ «ԱՐԱՋԻՆԴՕ» ԱՊԱՔԻՆԱՐԱՆԸ ԲԱԳՈՒՈՒՄՈՑ.— Այս ապաքինարանը կը գտնուի Աբասթումանի ձորակի մը լանջին վրայ, չորս կողմէն պաշարուած է եղեւնիի եւ սօսիի ծառերով։ Շէնքը ունի երկու յարկ եւ 420 սենեակ։ Վերջերս հոն կը դարմանուէին 200 հիւանդներ, որոնք եկած էին Վրաստանէն, Ատրպէճանէն ու Հայաստանէն։ Ապաքինարանին կից կը գտնուի գրադարան-ընթերցարան մը, ուր գրուած են վրացերէն, Թուրքերէն, ռուսերէն գիրքեր, քանի մը հատ ալ հայերէն։

Հիւանդներուն կը տրուի օրը 5 անգամ ճաշ։ Սակայն հիւանդները չեն կրնար ուտել, որովհետեւ ամէն օր կը տրուի միեւնոյն կերակուրը, փորձ եւ խաշած միս։ Հիւանդները զզուած են միեւնոյն կերակուրը ուտելով։ Ընդհանուրն յայտարարեցին հացադուլ ընել, եթէ չփոխուի կերակուրը։

Տրուած հագուստները այնքան անյարմար են, որ հիւանդները կը կարծեն թէ փուշէ շապիկ հագած են։

ԱՐԹԻՒՐ ԼԷՅՍԹ. — Մարտի վերջերը Թիֆլիսի մէջ մեռաւ Արթիւր Լէյստ, որ ծանօթ է իր Թարգմանական աշխատութիւններով։ Ան շարունակ աշխատած է կովկասեան ժողովուրդները ծանօթացնել գերմանացիներուն։ Այս նպատակով գրած է գերմաներէն երկու հատորներ՝ «Հայ բանաստեղծներ» եւ «Հայկական արձակագիրներ»։

ՇԻՐԱԿԻ ԱՂԷՏԵԱԼՆԵՐՈՒՆ. — Մոսկուայի երկաթուղիի պաշտօնեաներու նուէր. Կոմիտէն 500,000 րուբլի յատկացուցած է Ալեքսանդրապոլի երկաթուղիի պաշտօնէութեան բնակարաններու շինութեան համար։

ԽՈՆԱՐՀ ՁԱՅՆԵՐ

ՄՇՏԱՌՈՅԳ ՄԱՐԴԻԿ

Գարնան Թիթեռնիկներ որսացինք ու հոտոտեցինք բոլոր ծաղիկները։ Ո՜հ, գիշերները լուսապայծառ ու ծիլերձակ էին ու անտառները փաղփռուած տաղտուր կիսալոյսի մէջ։ Բոպիկ ոտքերով ու գլխաբաց անցանք բոլոր կածաններէն։ Լճերուն մէջ լողացինք, մենք, ալիքներ տարանք ու ցանկացինք լուսնկան վար բերել մեր ոտքերուն տակ փայլող աղեղներով։ Ծերունիները կ'ըսէին մեզի թէ բոլոր սիրոյ ճամբաները վերջի հանգրուաններ կ'ունենան եւ թէ մութը անտառներուն վրայ շատ Թանձր է...

Բայց մենք՝ կ'երգուըննանք, երիտասարդ ընկերներ, մեր սիրած աղջիկներուն Թել-Թել մազերուն վրայ որ լաւ ըրինք որ մօտիկ չըրինք սիրենք։

* *

Ո՜հ, ի՜նչ լիառատ ու ի՜նչ շռայլ էր ամառը։ Արտերը ոսկեգոյն էին ու կը յորդէին խաշար արեգակի մը համբոյրին տակ։ Ճպուռները կ'երգէին սեւ ոստերու մէջ իրենց ժարժիններ պահած։ Մեր ականջներուն տակ ձգմեցինք բո՛լոր պտուղները ու մեր շրթները Թրջեցինք հին ու զօրաւոր գինիով։ Արբեցանք ու ամբան լուսնկայ գիշերները մեր գինով ձայները ձգեցինք ընկուզենիներուն տակ։ Ծերունիները կ'անցնէին ձողակէն ու մեր հարսերը կը պարէին Թաւալներուն մէջ։ Ո՜հ, մեր ամառը։ Ուրախութիւնը կ'ողողէր մեզ ինչպէս յորդած հեղեղ մը հանդիպած հողամասը։ Մենք չխղճացինք մեր ամբարները ու սպառեցինք մեր գանձերը բոլորին հետ։ Ո՜հ, ծերունիները կ'ըսէին մեզի, խորամանկ ու տրտում ժպիտով, Թէ առատութեան տարիներուն կը յաջորդեն յուսահատութեան ձմեռներ...

Բայց մենք՝ կ'երգուըննանք, երիտասարդ ընկերնե՛ր, գինովութեան մեր բաժակներուն վրայ, որ լաւ ըրինք որ ծիծաղեցանք իրենց վրայ։

* *

Քաղցր էր մեր աշունը, արեւամուտները բարի էին մեր տուներուն վրայ ու մեր հնձանները լեցուն էին քաղցուով։ Մեր սեղանը բաց էր բոլո՛ր յոգնած ու պանդուխտ մարդոց առջեւ ու գիշերը կ'իջնէր մեր պարտէզներն ի վար խաղաղութեամբ ու սիրով։ Ո՜հ, երգերը ու բոլոր յիշատակները տրտմագին գիշերներու։ Սարփինաններուն տակ կը վառէինք մեր լամբարները ու սէրը կ'ողողէր մեզ։ Ծերունիները կ'ըսէին մեզի, հեգնելով մեզ իրենց ժողուքներուն մէջէն որ Նոյեմբերը հեռացնելու պիտի ցրտէ ու մեր տանիքները պիտի կքին ձիւնին տակ, աղքատ պիտի ըլլանք ու հաց ու գինի պիտի մուրանք օտար ճամբաներու վրայ...

Բայց մենք, կ'երգուըննանք ձեզի, երի՛տասարդ ընկերներ, մեր ժանիկներուն անուշ արեւներուն վրայ, որ լաւ ըրինք որ Թօթուեցինք ուսերնիս ու մեր ճամբան գացինք խաղաղ սրտերով։

* *

Հիմա մեր ձմեռն է ահա՛, բայց մեր ամբարները լեցուն են ու մեր ուսերը Թեթեւ։ Մենք կը սպասենք զգաստութեամբ ու խաչուն որ փետրուարը վերջանայ, ա՜հ, երի՛տասարդ աղջ., մենք կ'երգուըննանք, մեր երգիչներուն սրբութեան անունով որ հոս խաղաղ է ամէն բան ու մենք չենք՝ փախնիր գերեզմանի նախինիներէն։

ՎԱԶԳԷՆ Գ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ՊԱՐԵՐԳ ՆԻԿԻՈՑ ՇԻՐԶԱՆԷՆ

Ջաղջիկ քարը կլորիկ,
Ալիւր կ'աղայ մանտրտիկ:
Ցղաքները ճարս կ'ուզին
Աղջիկները պտըլիկ:

Ես վաղդ եմ, վարդն ի՞նչ ընեմ,
Քոռմաճ տերեւն ի՞նչ ընեմ:
Ես պտըլիկ աղջիկ եմ,
Խօճա ճարը ի՞նչ ընեմ:

Ես աղջիկ եմ մազ կ'ուզեմ,
Մէջքիս բարակ շալ կ'ուզեմ,
Ես սիրունիկ աղջիկ եմ,
Զօյովըս խաթար կ'ուզեմ:

Աղջիկ գլուխդ ասեղ կայ,
Ետիդ մտիկ ընող կայ,
Դուն առաջ ատանկ չէիր,
Քեզի խրատ տըւող կայ:

Զաղջան փըշնէն ճասեր է,
Ծածկէ վրան, մեր է,
Ես քեզ գողտուկ սիրեցի,
Մարըդ վերէն տեսեր է:

Ա՛յ, ես ու դուն, ես ու դուն,
Ես մեռնէի, ապա դուն,
Ջրնար տիւշմընին լեզուն,
Ինտո՞ր զատեց ես ու դուն:

Հաւաքեց՝
Գ. ԿԻՒԼԵԱՆ

ՊԱՐԵՐԳ ՏԱՐՕՆԷՆ

Ցորեն եմ ցաներ ելեր է պառկի,
Զզտիկ եմ սիրել չեմ կրնար Թարկի:

Ցորեն եմ ցաներ ելեր է քուսի,
Անուէր մնացեր տըրմեր մեր ճոսի:

Ցորեն եմ ցաներ անտէր դարա կոխ՝
Ճամամ չէր ճասեր տանիմ եարօջս փոխ:

Էմլա եար կ'ասեմ մալուլ մի մնայ,
Խսա սուտ աշխարհ մարդու չի մնայ:

ՊԱՐԵՐԳ ՎԱՆԷՆ

Էլա գացի կագուած աղբիւր
Կաքաւները եկան ճրտուր մըտուր
Կարմիր փորիկ նախշուն տոտիկ:

Էլա գացի քանց բաղընիս
Հաց չը տուին կերայ օղիս,
Ցեղ չը տըւին քնայ տանիս
Հավար զմստուած դուն ճար մանիս:

Հաւաքեց՝
Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՊԱՆԴՈՒԽՏԻԵՐԳԱՐԱԲԿԻՐԷՆ

Գիր մը գրէ իմանամ,
Գնեմ սրտիս քնանամ,
Ես ճոս տեղս եար չունիմ,
Ինտո՞ր կ'ուզես դիմանամ:

Ղուրպէթի ճամբան տիւզ է,
Ալս եարիկ, սրտիկս քեզ կ'ուզէ
Արմղանդ պէտք չէ, գրիկ մը ձղէ,
Ա՛լս եարիկ, սրտիկս քեզ կ'ուզէ:

Խմեր եմ խօշ եմ եղեր,
Սիրուդ սարխօշ եմ եղեր,
Ամէն տարի վարդ էի,
Այս տարի փուշ եմ եղեր:

ՕՐՕՐ ԲԻՆԿԵԱՆԷՆ

Օրօ՛ր, օրօ՛ր, քընեըես,
Գլեր եմ, քըտներ ես:
Երես Ծաճուկդ ետ առնեմ,
Վարդի նման բացուեր ես:
Բացուեր ես վարդի նման,
Ես պիւլպիւլ դէմդ կը դողամ:

Օրօր կանչեմ քնանաս,
Քնանաս Նաղուորնաս,
Մեծնաս ու մեծ մը լընաս,
Ճատնաս ու գեղ մը լընաս,
Աս աստըւածիս վրայ
Գատուըւոր տղայ մը լընաս:

Ցանեմ քեզ կիւլլիւ պաղչան,
Վարդէ ի վարդ կապեմ կախ օրան,
Ուռուն տըկերու շուքը վրան.
Ցաթէ պուտ պուտ արեւը վրան:

Երթաս վարդենին ժուռ գաս,
Իւրիկունը տուն դառնաս,
Դրացներուն բարեւ տաս,
Հօրդ ու մօրդ արեւ տաս:

Խաթախ ծրզեմ փոթ կուգայ,
Իցէփ ճարիկդ ե՞ր կուգայ,
Ես ճարիկդ չեմ զատուիր,
Ցոցէն մըկի ճոտ կուգայ:

Հաւաքեց՝
Ե. ԳԱՍԵԱՆ

ՁԱՓՈՒԿԻ

(Հէքեաթ՝ Տայր. Արեւելեան)

Սուք-Ցօն-Թավանի Թագաւո… րին օրով կ'ապրէր աղքատ մարդ մը, որուն անունն էր Քիմ-… տուրի։

Օրապահիկը հանելու համ… ան ամէն օր կ'երթար անտա… փայտ կը կտրէր եւ կը ծախէ…

Օրը երեք կապոց կը շին… երկուքը կը ծախէր, մէկն ալ … պահէր իրեն։

Սակայն, օր մը, տար բին… դէպք մը խանգարեց իր հանգս… տութիւնը։ Ամէն իրիկուն իր … կին մէջ կը դնէր երեք կապոց… բայց առտուն կը գտնէր միայն … երկու հատ։

Պարզամիտ մարդը … մտածել։ Հետաքրքրու… գործէ չէր վախնար, … անգամ, շինեց չորս կապոց … մ'ա՛նք, հիմակ ալ կը … չորրորդ կապոցը։

— Լաւ, ուշ կամ կանուխ պի… տի բռնեմ գողը, ըսաւ մարդը։

Եւ իրիկունը, մտաւ չորրորդ կապոցին մէջ եւ սպասեց։

Կէս գիշերին, չորրորդ կապոցը որուն մէջ մտած էր … մարդուկը, համբարձաւ… եւ … կինքիթռաւ…

Երկինքի Աստուծոյն՝ Օքօ… շանթէի հրեշտակները … զայն, քաշեցին եւ մէջէն … հանեցին Քիմը։

Երբ Քիմը տարին Աստուծոյ առջեւ, Օքօնշանթէ հարցուց թէ … ինչպէս երկինք բարձրացած էր … Քիմ լալագին պատմեց իր պա… տմութիւնը։

Այն ատեն, բերին բոլոր … քերը, որոնց մէջ գրուած … նունն ու ճակատագիրը բոլոր … քերուն։ Եւ Օքօնշանթէ ըսաւ…

— Այո՛, քեզի՛, Քիմ-… տուրի, քեզի ճակատագրուած … ուտել, ոչ թէ թելլապուր, … միայն ջուրոտ ապուր։

Քիմ սկսաւ լալ. եւ պաղատ… ցաւ Աստուծոյ, որպէսզի փոխէ … ճակատագիրը։ Այնքան լացաւ … երկինքի բնակիչները եւ Օքօ… շանթէ գթացին։

— Մեծ բան մը չ… կրնամ ընել քեզի, ըսաւ … ուած. ահա թէ ինչ պիտի ըն… ընտրէ ուրիշի մը ճակատագիր… եւ ապրէ՛ մինչեւ որ տէրը … քեզ գտնէ։

Եւ Օքօնշանթէ փնտռեց … քերուն մէջ եւ ավելցուց

— Կ'ուզե՞ն Զափոկիի ճակ… տագիրը։

Քիմ շնորհակալ եղաւ … ատեն հրեշտակները զայն … իջեցուցին երկինքէն եւ … հիւղակին առջեւ։

Քիմ քնացաւ։

Առտուն, գնաց գրպան … հարուստ մը քով, եւ փոխ … հարիւր լիան եւ տասը …

Առաջները, ոչ ոք փոխ … տար Քիմի, սակայն հիմա … մը փոխուած էր։ Եւ … տուաւ ինչ որ ուզեց։ Այս … րով Քիմ առեւտուր ըրաւ … հարստացաւ եւ դարձաւ … մեծատուններէն մէկը։

Ամէն մարդ կը … սակայն միայն ինք գիտէր … այդ բախտը չի պատկանիր … այլ Զափոկիի. Գիշեր ցերեկ … սարսափով կը սպասէր Զափոկիի … ուսականին, որ պիտի գար … մէկ անգամէն, իր բոլոր … կութիւնը։

— Պիտի սպաննեմ, … ցաւ Քիմ։

Եւ պատրաստեց … սուր մը, եւ Թունաւոր …

Օր մը, երկու մուրացկ… էրիկ կնիկ, անցան Քիմի … տին առջեւէն։

...բակին մէջ կը գտնուէր կառք մը Մտան կառքին տակ, որպէսզի ...պատանուին արեւին ճառա-...յթներէն։

...կինը, Հօն, անմիջապէս գա-...ով մը ներս ցցուեցաւ անունը գրին ...ջափնի, որ կը թարգմանուի ...առքին տակէն գտնուած»։

— Ո՞վ է որ կը պառայ այս ...ած ուժգին, Հարցուց քիմ. բակ ...նելով։

— Չափոկին է, պատասխա-...նցին իր սպասաւորները։

...քիմ Հեաց անշարժ, կարծես ...մըմա արձակած ըլլար հոգին ...մէջ։

— Ա՛հ, պաշտօնքատե՛րս է, ...ափակի մօրք մը չէ եղեր, այլ ...անպաշտօն մանուկ մը, մերկ ...ու Թյուռու Չափոի սպաննեմ, ...կուեմ գրեթեկը, եւ, իբրեւ իր ...ոյթ, պիտի ապրիմ զաւկիս եր-...ջանկութեամբը։

Այդպէս ալ ըրաւ։ Եւ ապրե-...ցաւ երկա՜ր շա՜տ երկար տարիներ, ...հարուստ եւ երջանիկ, իբրեւ Հայրը ...անոր որ գտնուեցաւ կառքին տակ», ...թարգմանի Չափոկի։

Թարգ. Շ. Ն.

...ՔՄՈՒՑ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

...երէկ բացուեցաւ խորհրդա-...յին Միութեան խորհուրդներու ...ի համագումարը։ Պոլշեւիկեան ...կառավարութեամբ, ամէն տա-...կէտք է գումարուի այս ժողո-..., բայց մօտ երկու տարի կայ ...ս համագումարը տեղի ունե-...։ 1517 պատուիրակներ հա-...ւաքուած են Մոսկուա։ Անոնք պի-...ւսեն երկար տեղեկագիրներ եւ ...ղեկներ երկրին ճարտարագոր-...ական եւ գինուորական կացու-...թեան մասին, ինչպէս եւ տեղե-...կութիւններ գինուորական գործե-...րու ուսեւիչին յարաբերութեանց ...ին եւյն մասին։

...եւեւ պաշտօնական բերան-...ը կը հաւաստեն թէ Ռուսիոյ ...յին տնտեսութիւնը մեծ յառաջդիմութիւններ կատարած է երկու տարիէ ի վեր, բայց ա-նուղաւա փաստեր ուրիշ բան կ'ա-պացուցանեն։ Սթալին իսկ վեր-ջերս այս իրողութիւնը կը խոս-տովանէր երիտասարդ պոլշեւիկնե-րու ժողովներուն մէջ։ Ամէն բա-նէ առաջ, ըսաւ ան, Ներքին կա-ցութիւնը կախեալ ունի ճարտարա-գործական արտադրութեանց գի-ները անկումէն։ Հարկ է վերա-կազմել մատակարարութեան եւ աշխատանքի ձեւերը, որպէսզի գգալապէս պակսի արժեգինը Ռու-սական ճարտարագործութիւնը ան-կարող ըլլալով շուկայ գտնել ար-տասահմանի մէջ, միայն Ներքին Հրապարակին վրայ յոյս կրնանք դնել Արդ, արտադրութեան գի-ները շատ բարձր ըլլալով, սպա-ռումն ալ կը նուազի, եւ հետեւա-բար Ներքին շուկան անբաւական կուգայ։ Եթէ գիները չգեղչուին, գիւղին եւ քաղաքին միջեւ յա-րաբերութիւնները բոլորովին պի-տի խզուին։ Գիւղացիները շատ սուղ կը վճարեն գործուած ապ-րանքները, մեքենաներու եւլն. համար։ «Այս իրողութիւնը մեծ դժգոհութիւն կը պատճառէ գիւ-ղացիներուն մէջ եւ կը խանգարէ հողագործութեան զարգացումը»։

Այս բոլորէն կը հետեւի թէ գիւղացիներու եւ բանուորներու միջեւ հաշտուած միութիւնը երազ մըն է տակաւին, կրկներե-ւոյթ մը որ մինչ հօս կ'երթայ եւ որ չպիտի կրնայ իրականանալ պոլշեւիկեան յեղափոխութեան 10րդ. տարեդարձին առթիւ, հա-կառակ բոլոր «ռեքլամ»ներուն»։

ՆՐՆԻԱՆԻ ԹՈՒԶՈՒՆՆԵՐԸ — Հողագործական գործավարութեան մէջ մասնաւոր մարմին մը ձեռ-նարկած է Թխսարաններու պատ-րաստութեան, բազմացնելու հա-մար Թռչունները Երեւանի մէջ։

Կարդացէք և տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԳՈՒԸ ՔՈԼՈՄԲ.— Մեր շր-ջանի գործազուրկները, որոնք այժմ ու կին, կարեւոր թիւ մը կը կազ-մէին, 15 օր առաջ գրեթէ յա-սահատութեան մատնուած էին։ Շատեր կը խորհէին երթալ Ներ-քին գաւառները, գոնէ օրական հացին դրամը հանելու համար։ Ցասը օր առաջ Սիթրօէնը իր դուռները բացաւ օտար բանուոր-ներուն առջեւ գործարանի վար-չութիւնը տեսնելով որ տեղացի բանուորները չպիտի կրնան գոհա-ցնել զինք, հրամայեց արձանա-գրել օտար բանուորներ միայն Ճավելի ճիւղին մէջ։

Մեր գործազուրկ հայրենա-կիցները խմբովին դիմեցին ու կէ-սէն աւելին ընդունուեցան ու կ'աշ-խատին ներկայիս։ Մաս մըն ալ Ըռօնի գործարանը մտան, իսկ քա-նի մը հոգի ժանր մանր գործա-տեղիները ընդունուեցան։ Ներկա-յիս գրեթէ շատ քիչ անգործներ ունինք։ Այս վերջինները կամ նոր ինքնութեան թուղթ չունին, կամ նախկին աշխատած տեղերէն աշ-խատանքի վկայական։ Եթէ գոր-ծերը շատնան, հաւանաբար աշ-խատանքի թուղթ փնտռող ալ չպիտի ըլլայ։ Չէ՞ որ երկու ամիս առաջ օտարական ալ չէին առներ։ Ըռօնի գործարանը (Անեէռ) հա-սարակ բանուորին կը վճարէ ժա-մը 3 ֆրանք, օրական 9 ժամուան համար 27 ֆրանք։ Օտարականը կ'աշխատի այս գնով, իսկ տեղա-ցին չի գոհանար եւ ուզը տասը օր աշխատելէ յետոյ կը ձգէ կ'երթայ։ Աւելի պահանջ կայ «ժամուեթէօռ»ներու։ Այն հայ-րենակիցները որ այդ արհեստը գիտեն ու քանի առ թուղթ ու-նին, կրնան դիմել։

Արձանագրութիւնները կը սկսին առաւուան ժամը եօթուկէ-սին, իսկ կէսօրէն վերջ 2ին։ Գոր-ծարանին դրան վրայ գրուած է թէ ինչ արհեստաւորներու պա-հանջ կայ։ Ի հարկին կարելի է հարցնել դռնապանին։

Գալով ինքնութեան թուղթե-րուն, առ այժմ չեն տար, հրաժան-գի սպասելով. իսկ Նպաստը նոյ-նութեամբ կը շարունակուի ա-ռանց խորութեան։

Յակոբ Աղամեան

ՁԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՄԵՐ ԳԻՒՂԻՆ ՄԷՋ

ՎԱՐՏԱՆ.— Բնութեան յա-րութիւնն է Ապրիլ։ Ամէն օր պայ-ծառ արեւ եւ կապոյտ երկինք։ Այս հրաշալի բնութիւնն է որ Փրովանսցի բանաստեղծին երեւա-կայութիւնը կ'ուռճացնէ ու անոր երգել կու տայ իր յղի մայր հողը, ջերմ արեւը եւ կարմիր գինին։ Ահա այսպիսի գեղեցիկ շրջանի մը մէջ կ'ապրի կարտա-նաբնակ հայ բանուորը։

Բնութեան այս գեղածիծաղ վայրին մէջ ո՛չ մէկ հիւանդու-թեան միքրոբ կ'ապրի։ Առողջ եւ կայտառ է մեր գիւղին հայ ժո-ղովուրդը, ուրախ ինչպէս բնու-թիւնը, քաղցր ինչպէս մայր-հողը։

Այս օրերուն, ինչպէս բնու-թիւնը ծնունդ կու տայ կանաչ գաշտերու, հարսի պէս նշենինե-րու, հայ մայրն ալ ծնունդ կու-տայ արեւի պէս մանչերու եւ լուսնկայի պէս աղջիկներու։ Թէեւ այսօր ծնունդներու վիճակագրու-թիւնը չունիմ, բայց յառաջի-կային զայն կը կազմեմ, ցոյց տալու համար որ կարտանաբնակ հայ մայրը կ'ապրի բնական վիճակի մէջ ու կ'արտադրէ իր բնական յատկութեան չափով։

Մեր գիւղին մէջ գործազրկու-թիւն չկայ, ոչ ալ օրավարձերու վրայ գեղչ։ Լուր եղաւ թէ Ապրիլ 1էն սկսեալ օրավարձերուն վրայ գեղչ մը պիտի ըլլայ, բայց դեռ յայտնի չէ։ Միայն սա գիտենք որ Ապրիլ 1էն սկսեալ փոխանակ շաբաթը 6 օր աշխատելու, հինգ օր միայն կ'աշխատինք եւ երկու օր (կիրակին ալ միասին հաշուելով) հանգիստ կ'ընենք...

*** Բնութեան հասարակաց լեզուն՝ երգը եւ ներդաշնակու-թիւնը լսելէ եւ վայելելէ զատ, հայ բանուորը իր սեփական մի-ջոցներով կամ դուրսէն հրաւիր-ուած ուժերու միջոցաւ, ամիսը երկու ներկայացումներ կը կազ-մակերպէ։

Մարտ ամսուն ունեցանք երկու ներկայացումներ՝ «Արշին Մալ Ա-լան» եւ «Աշուղ Ղարիպ»։ Ընծա-յական ձեռնարկ։ Ապրիլ 10ին Մ. Դ. Հնչակեաններ ներկայացուցին «Քաւոր կախաղաններ»։ Նոյն օրը Հ. Յ. Դաշնակցութեան ցան մէջ հրապարակային բանախօսութիւն եղաւ։ Բանախօսեցին ընկ. Մ. Գուլ-յումճեան եւ Պ. Վ. Մարտիրոս-եան։

Առաջինը փաստացի պարզեց վերջին երեք տարիներու ընթացքին մեր ազգային անկազմա-կերպ վիճակին պատասխանատու-ութիւնները։ Ռամկավարներու կողմէ եղած քանի մը ազգային դիտողութիւններ, որոնց պատաս-խանը չեզօքները տուին։

Երկրորդ բանախօսը յար-գանքի խօսք ըսաւ այն բոլոր նա-հատակներուն, որոնք ինկան Վաս-պուրականի ժողովուրդին ազատա-գրութեան համար։

Ռամկավար տղեկ մը փոր-ձեց անորգել հերոս մը։ Իբրեւ պատասխան, ժողովուրդը յոտն-կայս յարգեց անոր յիշատակը։

Ապրիլի վերջին ներկայա-ցումը տեղի պիտի ունենայ Ապ-րիլ 24ի կիրակին, ու շաբաթէ մը ի վեր յայտարարութիւն փակ-ցուած է։ Պիտի ներկայացուի «Մաշադի Բառու» եւ «Դդումի վա-ճառականը», նախաձեռնութեամբ Շինգիլի (Խարբերդի շրջան) կա-րօտեալներու միութեան ինչպէս կ'երեւի, մեր հայրենակիցները, որոնք նոր ազատած են Թրքական լուծէն, ծանօթութիւն չունին այդ օրուայ նշանակութեան մասին։

Այս առթիւ չափահաս որբ մը հրապարակ հանած էր ուրիշ յայ-տարարութիւն մը ըսելով թէ Ապ-րիլ 24ը յարգանքի օրն է այն մէկուկէս միլիոն նահատակներուն, որոնք ինկան ազատութեան ճամ-բուն վրայ։ Որբը այսպէս վերջա-ցուցած էր։ «Ապրիլ 24ի Մաշադի Բառ. Հարսանիք, պար, երգ։ Ապրիլ 24 յարգանքի օր, սգատօն, վերյիշում՝ ջարդի, արիւնի, աք-սորի եւ տառապանքի» ինչպէս կ'երեւի, ներկայացման կազմա-կերպիչները կը յամառին ու կը մնան։ Ուրեմն կը շարժին, խանգա-րելու համար համազգային սօն մը։

Վ. Հայկազն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՆՁԸ ՈՃՐԱԳՈՐԾ Է. — Տիկին Ալիս Քիւիզինօ ունէր եր-կու զաւակներ եւ ամուսին մը դժոխադէմ։ Դալ ու զազար չու-նէր ու ծեծ կ'ուտէր իր ամուսի-նէն։ Քանի մը անգամ զաւակ-ները առաւ, եւ բաժնուեցաւ, գնաց բնակիլ ուրիշ տուն մը։ Սակայն, էրկանը զղջումներէն խաբուելով, միշտ կը վերադառ-նար տուն։ Բայց վերջերս ա՛լ չկրցաւ դիմանալ։ Ու ձգեց դժոխքը։ Առաւ զաւակները եւ գնաց գաղտօրէն բնակիլ պան-դոկի մը մէջ։ Երէկ, ամուսինը, իմանալով կնոջ բնակարանը, գնաց տանը մօտերը, սպասեց կնոջ երեւալուն։

Երբ կինը փողոց իջաւ ու տեսաւ ամուսինը, արագօրէն փախաւ քովի փողոցը։ Ամուսինը քանի մը քայլ հալածեց, յետոյ պարպեց ատրճանակը։ Կինը վիրաւորուեցաւ ձախ կողէն։ Սակայն առանց ընկրկելու վա-զեց ու մտաւ բարեկամի մը տունը։ Հասաւ ամուսինը եւ, տանտիրուհիին աչքին առջեւ, չորս անգամ կրակեց ատրճա-նակը։ Կինը, գլխէն, փորէն ու կողերէն վիրաւոր, ինկաւ գե-տին։ Ոճրագործը, զէնքը ձեռ-քին, դուրս ելաւ ու կորսուեցաւ։

Ոճրագործը նախանձոտ մըն էր։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ՎԷՊԸ

Բ.

Պատերազմին ազդեցութիւնը. — Ֆրանսական յեղափոխութիւ-նը կ'ըսէ Անաթոլ Ֆրանս, խամ-րեցուց ծիծաղն ու թեթեւ շնոր-հը ցեղին արուեստին, պատե-րազմը մարեց պլպլացող ժպիտն անգամ։

Նոր սերունդը հաւատաց զե-...ուին զգացումներու, մարդկա-յին պարտութեան, ընկերութեան յառաջդիմութեան, հաւատաց թէ պատերազմը պիտի մեռնի ... որը պիտի ապրի։ Պատե-րազմէն վերջ, յուսախաբ վար-...ութիւնները սնանկացան, ...ը կորսնցուց իր հաւատքը ... անոր զատուրկ սիրտը լեց-...ուաւ հոգով ու տարակոյսով։ ... ուզ անյուսութեան մէջ ինչ-... ապրիլ կեանքը, որ կը ... մեակ հարստութիւնը մար-...ան, ինչպէ՞ս ծիծաղիլ. ժամա-...կակից վէպը տխուր է եւ յո-...ռեսեւ, խորտակուած կեանքե-...րու, վիրաւոր հոգիներու մեծա-...ցումով։ Այս երեւոյթը յատուկ է ... խախտումի, փոխանցման ...շրջաններու։

Նաեւ հաւատքին հետ մնաւ ...մարզը, որ կեանքն է վէպին։ ... կ'ապրի բախումովը մար-...ւ, Աստուծոյ՝ կրօնքի մէջ, ... ու եւ կնոջ՝ սիրոյ մէջ, ... ու եւ մարմնի՝ մարդուն ... Նոր սերունդը կորսնցուց ... արելու իր ուժը, որովհե-... չէ հաւատար բարիին ու ..., սիրոյ եւ առնլութեան, ... եւ պատուի, բոլոր այն ... ոյժերուն որոնց բախումովը ... առեղծուի տառմը, վէպը։ Հոս ... ապրիլ ժամանակակից հո-... կան վէպին։

Ինչ պիտի ընէ վիպասանը ... ընկերութեան մէջ։ Պիտի պատկերացնէ այդ ընկերու-թիւնը որ չի գիտեր հաւատալ ու չի գիտեր կռուիլ, պիտի նկա-րագրէ անոր բարքերն ու ձըգ-տումները, պիտի ըլլայ անոր պատմաբանը. պիտի գրէ բար-քերու վէպը (roman de moeurs) (Այս սեռին վարպետն է Փօլ Մօրան)։ Կամ պիտի ճամբորդէ նոր աշխարհներ՝ անծանօթը տեսնելու, շնչասպառ վազքով, շարժանկարի արագութեամբ, պիտի գրէ արկածախնդրական վէպը (roman d'aventures): Եւ կամ պիտի ապրի երազի, երե-ւակայութեան աշխարհին մէջ, պիտի գրէ երեւակայական վէպը (roman d'imagination) ինչպէս կ'ընեն Ալէն Ֆուրնիէ, Ժան Ժի-րօտու, Էտմօն Ժալու։

Ահա պատերազմին բացասա-կան ազդեցութիւնը։ Բայց ան տուաւ նաեւ դրական արդիւնք. օժտեց վէպը բանաստեղծական ճեմերով. ազգութեան զգացու-մով։

Նոր սերունդը ունեցաւ այն հազուագիւտ փորձառութիւնը որ վիճակած էր միայն Տոլսթո-յեվսքիի։ Ռուս գրագէտը դատա-պարտուեցաւ մահուան իբրեւ յեղափոխական, մօտեցաւ կա-ռափնարին «հինգ վայրկեան»էն մեռնելու գիտակցութիւնով, ապ-րեցաւ մահուան սպասումին մէջ, ճանչցաւ անծանօթը, հաս-կցաւ անհասկնալին։ Այդ գերա-գոյն պահերը կնքեցին անոր հո-գեկան կեանքը, հանճարեղ ստեղծագործումները։ Նոյն փոր-ձառութիւնը ունեցաւ պատե-րազմի տարափներով ապրող սերունդը, որ գալիք մահուան հետ կողք կողքի, ամիսներ ու տարիներ ճանչցաւ կեանքը գերեզմանին ափը։ Այդ հազուա-գիւտ գիտակցութիւնը երիտա-սարդ սերունդին տուաւ նոր չափ ու կշիռ, գնահատելու հա-մար կեանքն ու իր արժէքները, եւ անոր արուեստին՝ ուժ, խոր-հուրդ եւ բանաստեղծութիւն, յատկութիւններ՝ որոնք կը պակ-սին անդրպատերազմեան վէ-պին։

Պատերազմը արթնցուց նաեւ գրականութեան մէջ ազգութեան գիտակից զգացումը, ոչ իր ծեծմ ու պահպանողական իմաստով, այլ ազգութեան մը որ կ'առաջ-նորդէ մարդկութեան, ժողո-վուրդներու եղբայրութեան։ Ազ-գութիւն եւ մարդկութիւն, շղ-թայուած իրարու, կը կազմեն խորքը ժամանակակից վէպին։

Այս հոսանքին բնական հե-տեւանքն է Մօրիս Պարէսի հե-ղինակութեան տկարացումը։ Տասը տարի առաջ Պարէս երի-տասարդ ուժերու վարպետն էր. ամէն նոր գրող իր յարգանքի տուրքը, իր խունկն ու մոմը կը բերէր վէպի իշխանին։ Այդ ազ-դեցութիւնը այսօր հետզհետէ կը մարի. որովհետեւ Պարէս չունի ազատ շունչ, լայն հորի-զոն, որ երկարի հայրենիքի սահ-մաններէն ալ անդին։ Պահպա-նողական գրագէտը չի կրնար գոհացնել տալ նոր սերունդի պահանջքին, համամարդկային ներդաշնակութեան եւ միու-թեան պահանջքին, Լոքարնոյի ոգիին։

Գ.

Տօսթոյէվսքիի ազդեցութիւնը. — Ֆրանսական վէպը հակա-պատկերն է ռուս վէպին իր խոր-քով ու ձեւով, իր հոգեբանու-թեամբ եւ ճարտարապետու-թեամբ։

Ֆրանսացի վիպասանը ար-ուեստը կը պարտադրէ բնու-թեան, կը քըքրէ մարդկային հոգին որ քաոս մըն է, դասաւո-րելու ու ներդաշնակելու համար զայն։ Պալզաքեան վէպը կը խորհրդանշէ գեղեցկագիտական այս ըմբռնումը։ Հոգեբան մը չէ Պալզաք, կեանքը չի պատկե-րացներ իր ամբողջ բարդու-թիւններով, հակասական վի-ճակներով. կ'ընտրէ միջավայրը, կը քըքրէ ընտանիքը, ճանչնա-լու համար անհատը, երեւան հա-նելու համար անոր նկարագրին տիրական գիծը, կիրքը, մոլու-թիւնը։ Կօրիօ ժարմնացումն է հայրական սիրոյ, Կրանտէ՝ ա-գահութեան, Բուզին Պէթ՝ նա-խանձի, եւն եւն։ Ամբողջ վէպը իր երկրորդական դէմքերով ու դէպքերով, ոճով ու լեզուով կը ձգտի նոյն նպատակին՝ ստեղ-ծել դասական տիպարը. բառ մը միայն կը բաւէ սահմանելու համար պալզաքեան հերոսը, Ա-գահը, Վաշխառուն, Փառամոլը, Զինուորականը եւն։ Բայց այդ տիպարները անկեղծ վերլու-ծումներ, վերացական ուսումնա-սիրութիւններ չեն. անոնք ժողութիւն մըչեւ Ագահութիւնը, փառամոլութիւնը, վաշխառու և այլ կենդանի էակներ, զօրաւոր անհատականութեան տէր, կ'ապ-րին, կը ճանչնանք զանոնք։

Այս է եղած ֆրանսական ար-ուեստի ըմբռնումը Մոլիէրէն մինչեւ Պալզաք եւ մինչեւ մեր օրերը։ Ծեղին հանճարն է որ դիմագրաւած է արտաքին ազ-դեցութիւնները եւ գծած ար-ուեստին ճամբան։

Բայց ԺԹ. դարու կիսուն կը յայտնուի Տօսթոյէվսքի. ռուս վիպական զպրոցի հսկան, որու արուեստէն ճառագայթ մը կ'եր-կարի ովկիանոսներէն ալ անդին։ Չի քըքրեր ան դասաւորելու համար մարդկային կեանքը որ քաոս մըն է, չի դներ իր հերոս-ներու հոգեբանութեան մէջ տրա-մաբանութեան կարգն ու կանո-նը։ Տօսթոյէվսքի իրապաշտ հո-գեբան է, կը նայի մարդկային հոգիին խորը, կը պատկերացնէ զայն ինչպէս որ է, բարդ՝ իր մութ ու խոր անկիւններով, ուր իրարու կը խառնուին վսեմն ու պիղծը, աստուածայինն ու ա-նասնականը։ Տրամաբանական չեն այդ հերոսները, անունով մը չեն սահմանուիր, անոնք չեն Ագահը, Վաշխառուն, Զինուորա-կանը, Կղերականը, այլ կենդանի քաոսներ՝ հակասական ու բարդ, մարդեր միսով ու ոսկորով, ջի-ղով ու արիւնով, ենթակայ ժա-ռանգական մոլութիւններու, ախ-տերու, կարող եւ բարին եւ չարը գործելու։ Այս է կեանքի տրամաբանութիւնը։

Ֆրանսական վէպը կը նմանի Վերսայլի պարտէզին ուր մարդ-կային միտքը չափեր, գծեր ու ձեւեր է բնութիւնը։ Ռուս վէպը կը նմանի վայրի անտառին ուր ծառերը կ'աճին անհաւասար ու-ժով, ուր ճիւղերը կ'երկարին ա-մէն ուղղութեամբ. կը փաթ-թուին իրարու անկարգ ու ա-զատ։ Այս է բնութեան կարգն ու կանոնը։

Նոր գրողները կրած են այս կախարդիչ վէպին ազդեցու-թիւնը։ Ազգային հոգեբանական վէպի ֆօռմիւլը կը նեղէ, կը կաշկանդէ անոնց ներշնչումը, կ'ուզեն տալ իրենց հերոսներուն կենդանի էակներու բարդութիւնն ու անտրամաբանութիւնը. չեն ուրանար ցեղին աւանդական ընդունակութիւնները, յստակու-թիւն, պարզութիւն, տրամաբա-նութիւն, հաւասարակշռութիւն, բայց կը փորձեն հարստացնել զանոնք օտար վարպետներու, անգլիասաքսոն եւ ռուս, մանա-ւանդ Տօսթոյէվսքիի պատուա-սով։ Ֆրանսուա Մօրիաքի վեր-ջին հերոսուհին, Թերէզ Տէ-քէյրու, խորթ քոյր մըն է Տօս-թոյէվսքիի հերոսներուն։ Երի-տասարդ է, կը սիրէ ու կ'ա-մուսնանայ, կը ձանձրանայ ու կը տառապի։ Ամուսինը փուչ մըն է, ընտանիքը՝ դժոխք. մայրութիւնն անգամ խաղաղու-թիւն չի բերեր այդ փոթորկոտ հոգիին մէջ։ Ու կ'որոճայ պոռթ-կում մը ընտանիքին դէմ, ա-մուսնոյն դէմ... Հիւանդ է ամու-սինը... եթէ թունաւորէ՛ր զայն... կը փորձէ ու կը գործադրէ։ Հի-ւա՞նդ մըն է Թերէզ թէ հրէշ մը։ Մօրիաք կը հաւատայ իր հե-րոսուհիին փրկութեան, Ռաս-քոլնիքօվի ճամբով։

Նոր չէն արուեստը թարմա-ցնելու այս փորձերը։ Պատմու-թիւնն է որ կը կրկնուի։ Միեւ-նոյն երեւոյթը ԺԸ. դարուն, երբ Ֆրանսացին կը սկսի ճամբորդել, կը տեսնէ նոր հորիզոններ, կը զգայ նոր գեղեցկութիւններ, կը ծանօթանայ անգլիասաքսոն գրա-կանութեան, որուն կախարդիչ ուժը կը զգայէ դասական գրող-ներն անգամ։ Ֆրանսացին կը ձանձրանայ ձեւէն ու չափէն իր պարտէզներուն, կ'ուզէ անոնց տալ անգլիական պարտէզներու խորհուրդը, վայրի բնութեան գեղեցկութիւնը. կը ձանձրանայ իր գրական արուեստի ձեւէն՝ ալեքսանդրեան չափէն, կ'ուզէ անոր տալ արձակի ներդաշնա-կութիւնը, ճկուն եւ այլազան շարժումները։ Նոյն ճիգը ուրեմն ազգային աւանդութիւնը ճոխա-ցնելու՝ օտար արուեստի պատ-ուաստով։

Որքա՞ն կը յաջողին այս փորձերը։

ԱՐԱՔՍԻ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Մեր Թերթօնը կ'աւարտի քանի մը օրէն։ Յուտով կը սկսինք նոր Թերթօն մը, որ բուռն հետաքրք-րութիւն պիտի շարժէ։

ժէն Շէն առանձին առանձին պատասխանեց հինգ պետութեանց ծանօթ ծանուցագրին՝ Նանքինի խժդժութեանց մասին։ Ֆրանսայի տրուած պատասխանը մեղմ է, մինչ Անգլիոյ եւ Ամերիկայի ուղղուածը շատ խիստ է։ Պատասխանին մէջ Էօժէն Շէն կը մերժէ պետութեանց պահանջները եւ կը պահանջէ որ միջազգային յանձնաժողով մը կազմուի՝ ճշդելու համար Նանքինի մէջ օտարականներու դէմ կատարուած խժդժութեանց պատասխանատուները։

Նանքինի մէջ Չանկ-Քայ-Շէքի նախագահութեամբ Քուօմինթանկի համաժողովը տեղի ունեցաւ։ Հակապոլշեւիկ տարրերը մեծամասնութիւն կը կազմէին. չափաւոր ազգայնականները վերջնապէս խզեցին իրենց յարաբերութիւնները ծայրայեղներուն հետ։ Համաժողովը որոշեց ձերբակալել եւ բանտարկել Հանքէուի կառավարութեան զատական եւ երկրագործական նախարարները, համայնավարներու պետը եւ ուրիշ համայնավար վարիչներ, որոնց մէջ նաեւ Պորոտին։ Կ'ըսուի թէ երրորդ կառավարութիւն մը պիտի կազմուի Չինաստանի մէջ։ Չանկ-Ցօ-Լին դիկտատուրա պիտի հռչակէ Փէքինի մէջ։

Ընկերվարականներու համագումարը

Այսօր Լիոնի Ռամօ սրահին մէջ կը բացուի Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան տարեկան համագումարը, որ պիտի վերջանայ Ապրիլ 20ին։

Երէկ Լիոնի Էմիլ Զոլայի սրահներուն մէջ տեղի ունեցան Երիտասարդ Ընկերվարականներու, ինչպէս նաեւ ընկերվարական Թաղապետութեանց ազգային դաշնակցութեան համաժողովները։

Ընկերվարական համագումարին օրակարգն է.

1.— Զեկոյցներ՝ քարտուղարի եւ գանձապահի. Ազգերու Դաշնակցութիւն. վերստուգիչ յանձնաժողով. «փոփիւլեր» թերթի խմ. դիր. ընկերվարական Միջազգայինի պատուիրակութիւն. խորհրդարանի ընկերվարական խմբակ։

2.— Ընկերվարութեան դիրքը ա) հանդէպ քաղքենի կուսակցութեանց. բ) հանդէպ պոլշեւիկներուն։

3.— կուսակցութեան գործելակերպի ծրագրին ճշդումը.

4.— կեդրոնական կազմակերպութեանց նորոգում։

Ինչպէս քանիցս գրեցինք, համաժողովին մէջ գլխաւոր երեք խնդիրներ կան։ 1.— Ընկերվարական կուսակցութեանց համար շահաւո՞ր է թէ անպատեհ, որ ընկերվարականներ ներկայացնեն իրենց «քաղքենի» կառավարութիւնները Ազգերու Դաշնակցութեան մօտ (Փօլ Պօնքուրի պարագան)։ 2.— Ընկերվարական երեսփոխանները իրաւունք ունի՞ն քուէարկելու զինուորական նոր օրէնքը։ Ամէնէն կարեւորն է երրորդ խնդիրը 3. – Ընկերվարութեան դիրքը հանդէպ քաղքենի և համայնավար կուսակցութեանց։ Այս մասին երկար առնէ ի վեր վիճաբանութիւններ կը կատարուին եւ միայն Փարիզէն չորս բանաձեւ ներկայացուած է։

Ռուսիոյ ապագայ վարչաձեւը

Ինչպէս յայտնի է, երկու նախկին մեծ դուքսեր՝ Նիքոլա Նիքոլայեւիչ եւ Կիրիլ իրարու հետ կը վիճին Ռոմանոֆներու գահին ժառանգութեան համար։ Մեծ-դուքս Կիրիլ անցած տարի ինքզինքը ցար հռչակեց եւ Քօպուրկի մէջ իր կայսերական շքախումբը ունի։ «Ցար» Կիրիլ Գերմանիոյ միապետականներու օրկան «Քրոյցէր Ցայթունկ»ի յայտարարած է հետեւեալը.—

«Ռուսիոյ ապագայ վարչաձեւը պիտի ըլլայ «Սովետական միապետութիւն»։ Խորհրդարանային դրութիւնը սնանկացած է բոլոր երկիրներու մէջ։ Քաղաքական այս դրութիւնը չի կրնար ռուս ժողովուրդին ապահովել ազատ եւ մարդկային կեանք մը, ոչ ալ համայնավարական կամ քաղքենի դիկտատուրան։ Խորհրդային վարչաձեւը կը յարմարի ռուս ժողովուրդին եւ պէտք չէ ջնջուի։ Պետութեան գլուխը համայնավար կուսակցութեան Բիւրօին պիտի յաջորդէ ցարը, որ պիտի դառնայ խորհրդային Սահմանադրութեան գերագոյն օրկանը»։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ պատերազմ. նախարարը հինգ օդանաւերու ուղեկցութեամբ թռիչք մը կը կատարէր լեռնային շրջանի մը մէջ, երբ օդանաւէն վար ինկաւ։ Շնորհիւ անկարգելի մը, անվնաս գետին իջաւ եւ քալելով հասաւ մօտակայ գիւղ մը։

ՎԻՊԱԳԻՐ Կասթոն Լըրու մեռաւ Նիսի մէջ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՄԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ. Ուս. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռամկ. Ազատական կուսակցութեանց, Զ. Ո. Միութեան, «Յառաջ»ի, բժշկական ու դրողներու եւ Արուեստասէրներու Միութեանց։

24 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Géographieի մէջ, 184 Bld. Saint-Germain.

ԱԼՖՕՐՎԻԼ

24 Ապրիլ կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Salle des Fêtes Rue Etienne Dolet, Alfortville) նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ո. Միութեան և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Թաղական խորհուրդի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի և Երիտասարդաց միութեան։

ՄԱՐՍԻԼԻԱ

կիրակի 1 Մայիս կէսօրէ առաջ ժամը 9ին րիւ Թափի Վէրի սինէմային մէջ։

ՎԱԼԱՆՍ

տեղի կ'ունենայ, Ապրիլ 23ին Շաբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուիի սրահին մէջ։

ՎԻԷՆ

Ապրիլ 24 կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին Փօնթ Էվէքի Էթուալ սինէմայի սրահին մէջ։ Բանախօսութիւններ, երգեր, արտասանութիւններ.

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան Ընդհ. ժողովը Երեքշաբթի 19 Ապրիլ, Հ. Յ. Դ. նախկին գրասենեակին մէջ. ճիշդ ժամը 8ին. կը հրաւիրուին նաեւ Տէօրնի բոլոր հայրենակիցները։ Օրակարգը խիստ կարեւոր է։

ՍԱԿԱՐԱՆ

16 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	12. 02
Տոլար,	Dollar	25 ..
Մարք ոսկի. 100	Mark	60. —
Թրքական Թղթ.	L. Tq.	12 80
Թրք. ոսկի	» or	113 .
Մէճիտիէ	Médjidié	8 50
Լէվա 100 հատը	Léva	18 50
Տրախմի »	Drachme	34 —
Լիր »	» Lire	125 —
Պելժ. Ֆրանք »	Frc. Belge	70 60
Զուից. »	Frc. Suisse	490 75
Լէյ 100 հատը	Ley	15 60
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	92 —

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐ

Եգ. Թր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	30 0
»	II	19.0
.	III	1.50
Օսմանեան երկթղ.	Lots turcs	165 —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
60, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis. Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս	Տա. Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	3 ֆ.	110 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	2... ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն { 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ԱՊՐԻԼ 1927

20 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 315

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՅԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՏԱՐՈՒԷ ՏԱՐԻ ԿԸ ՑԱՄՔԻՆ

Հայաստանի Խորհուրդներու 5րդ համագումարին մէջ, Ապրիլ 1ին, վարչապետ Սաքօ Համբարձումեան ընդարձակ զեկուցում մը կարդաց երկրին կացութեան եւ իրենց քաղաքականութեան մասին։

Սիրթ կ՚ունենանք ամփոփելու այդ զեկուցման գլխաւոր գիծերը, իրենց եզրակացութիւններով։ Այսօր կ՚ուզէինք շօշափել կէտ մը, որ ամբողջ զեկուցման միակ ազգային-քաղաքական մասն է՝ բառին լայն իմաստով.

— «Հնացած ու վերին աստիճանի սակաւահող պետութիւն է Հայաստանը. սակայն մենք դեռ որոշ հողային դրամագլուխ (ֆոնտ) ունինք Արազդ այանի մէջ եւլն.։ Մեր հողի ֆոնտը ընդարձակել պիտի ճահիճներու չորացումով եւ նոր առուներու ջրանցքներու բացումով Սակայն, ատոր դիմաց, այսօր մենք մեր երկրին մէջ ունինք հողազուրկ գիւղացիութիւն. ատոնք տաճկահայ գաղթականներն են»։

Վարչապետը շնո՜րհ կ՚ընէ յիշելու թէ.

—«Արտասահմանի մէջ ատոնցմէ աւելի բարձր որակով գաղթականներ ունինք, որոնք մասնագէտ շերամապահներ եւ ծխախոտագործներ են եւ բուռն ցանկութիւն ունին Հայաստան գալու»։

Կառավարութիւնը անցեալ տարի 3000 հոգի ընդունեց է «աշխատաւորական էմիգրանտներ»էն (տարագիր) («նրանց չի կարելի գաղթական անունը տալ»)։ Իսկ միւսներուն համար պատրաստեր է . . . «հեռանկարային պլան»։ Մեր հայեցողութեամբ. ծրագիր որ պիտի գործադրուի յառաջիկային, ճահիճներ չորցնելով, ոռոգումներ կատարելով եւլն.։

Եւ վերջապէս, նոյն յայտարարութենէն կ՚իմանանք թէ, Հայաստանի մէջ այժմ կը համրուին մօտ 50.000 հողազուրկ եւ մօտ 40.000 սակաւահող գիւղացիներ»։

Ամբողջ զեկուցումը բռներ է «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ թիւերը, երկ-երկու էջ, իսկ բովանդակ արտասահմանը յուզող հրատապ խնդիրը, ներգաղթը, կ՚ամփոփուի երեսունըհինգ տողի մէջ, երկչոտ, կարկառն, չոր ու ցամաք։

Տարուէ տարի աւելի ցամաք։

Փա՛ռք բանք այս երեսունըհինգ տողին ալ, որ իր համառօտութեամբ իսկ ողբերգական է, եւ լայն ցացաւոր լուսաւ կ՚նետէ յինոճինիկներուն ազգային քաղաքականութեան մասին։

Ի՞նչ կը հետեւի Սաքօ Համբարձումեանի զեկուցումէն.—

1. Տրամադրելի քիչ մը հող ունին, բայց աւելին պիտի ունենան ճահիճներ չորցնելով եւ առուներ բանալով։

2. Տաճկահայ գաղթականները հող չունին տակաւին։

3. Եթէ հող ունենան, արտասահմանէն մասնագէտներ պիտի ընդունին շերամապահներ եւ ծխախոտի մշակներ, ոչ թէ ժողովուրդ։

4. Հայաստանի մէջ այսօր կան 40.000 հողազուրկ եւ 50.000 սակաւահող գիւղացիներ։

Վերջին կէտը՝ բանալին է ամբողջ ողբերգութեան։ Դուրս ձգելով արտասահմանի «աշխատաւոր տարագիրները», որոնք հարիւր հազարներ կը կազմեն, մեր երջանիկ երկիրը այսօր իսկ իր մէջ ունի մօտ հարիւր հազար անհող մշակներ։ Ամբողջ նահանգի մը բնակչութիւնը։ Եւ անոնք պիտի սպասեն որ ճահիճները չորնան, առուները հոսին, որպէսզի կարենան կեանք առնել։ Իսկ արտասահմանը կրնայ մինչեւ ծռազատիկ սպասել ներգաղթի համար, քանի որ, երբ դուռները բացուին, առաջին պատեհութեամբ «որակեալ»ները պիտի ընդունուին։ Առաջին անոնք որ արհեստ գիտեն, եւ ոչ թէ անոնք որ հայրենիքի զաւակները, իրաւունք ունին առանց այլ եւ այլի երկիր դառնալու եւ հոն քրտինք թափելու։ Այսպէս կ՚ըսեն քաղքենի Ֆրանսան ու Ամերիկան ալ, իրենց պէտք եղած մարդերը ընդունելով իբրեւ վարձու աշխատաւոր, եւ միւսները մերժելով իրենց բախտին։

Այս կսկծալի կացութիւնը աչքի առջեւ ունենալէ յետոյ, դուք դատեցէք արժէքը այն զովաբանական տաղերուն, որ կը հնչուին աջէն ու ձախէն, Երեւանի վարած ողջամիտ, ազգային աշխատաւորական եւ հեռատե՛ս քաղաքականութեան մասին։ Դուք դատեցէք ելքը սա սորկական, հակազգային, հակաշխատաւորական եւ կասկածելի իմաստութեան, որ ոչ միայն յուսահատութեան կը մատնէ թափառական բազմութիւնները, այլ եւ լի ու լի կը բացատրէ Հայաստանի Հայերուն օրական արտագաղթը դէպի Ռուսաստանի խորքերը։ Ու նաեւ թուրք-թաթար գիւղացիներուն յարատեւ, կանխորոշ տեղաւորումը անոնց հողերուն վրայ։

Այս մարդիկը օրօր կարդացին հայ ժողովուրդի գլխուն, երբ 1920ին, թաթար պոլշեւիկ Նարիմանոֆ Բագուէն կը հեռագրէր թէ եղբայրակա՛ն Ազրբէջանը Հայաստանին կը թողու Ղարաբաղը։ Այդ օրէն ի վեր Ազրբէջան տէրն է ոչ միայն Ղարաբաղի, այլ եւ Նախիջեւանի, եւ եթէ Զանգեզուրը կը մնայ մեր ձեռքը, կը պարտինք թափուած արիւնին, ոչ թէ Նորեկներուն քաջութեան։

Օրօ՛ր կարդացին այն ատեն, եւ այսօր կը վայելեն պտուղը։ Ու ձայն չեն հաներ, երբ Ազրբէջանի վարիչներէն Աղաեւի օղլու համագումարի նո՛յն նիստին մէջ կը խնդայ իրենց վրան.

— «Մինչեւ որ չկատարուի հողի հաւասար բաշխումը թէ համայնութիւններու եւ թէ ժողովուրդի մէջ, մինչեւ այդ ժամանակ հաւասարութեան մասին խօսք չի կրնար ըլլալ»։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

«ՍՈՒՏ ԶՐՈՅՑՆԵՐ»

Սղերդի երեսփոխան եւ Միլլիէթի խմբագրապետ Մահմուտ պէյ, անդրադառնալով Թուրքիոյ շուրջ տարածայնուած զրոյցներու, կը գրէ.—

— «Վերջերս նորէն կարգ մը զրոյցներ սկսան շրջան ընել Թուրքիոյ եւ Թուրք արտաքին քաղաքականութեան մասին։ Այս զրոյցները երբեմն վերագրուեցան օտար իրաւասու դիւանագէտներու։ Օրինակ՝ երբեմն կ՚ըսուի թէ Էնկիւրի գաղտնի դաշն կապած է այսինչ պետութեան հետ, երբեմն ալ կը տարածայնուի թէ ուրիշ պետութեան հետ կը բանակցինք կարեւոր խնդիրներու մասին։

«Անշուշտ կարելի է ուսերը թօթուել ու անցնիլ, առանց կարեւորութիւն տալու այդ սուտ զրոյցներուն։ Սակայն ստիպուած ենք անոնց վրայ քիչ մը կանգ առնել, երբ տեսնենք թէ անոնք կը մոլորեցնեն այնպիսի երկիրներ, որոնք կ՚ուզեն իրա կանութիւնը գիտնալ։

«Պարզ խօսինք։ Այս օրերս, կարգ մը դիւանագէտներ կ՚ուզեն շահագործել Թուրքիան, զայն ցուցնել իբրեւ իրենց աջակից եւ այսպէսով աւելի ուժեղ երեւալ հակառակորդներու աչքին։

«Դժբախտաբար, երբ խնդիրը քաղաքականութեան կը վերաբերի, իրականութիւն, արդարութիւն եւ ճշմարտութիւն երկրորդական մակարդակի վրայ կը մնան։ Դիւանագիտութեան մէջ ներելի է ամէն ճամբայ, որ նպատակին կ՚առաջնորդէ։ Այս առթիւ կ՚ուզենք որ ամէն մարդ, բարեհաճ թէ թշնամի, գիտնայ հետեւեալ իրողութիւնը.—

«Թուրք հանրապետութիւնը միջազգային այնպիսի կարեւոր ուժ մըն է, որուն կարելի է մօտենալ եւ նոյն իսկ կցելի ո՛չ միայն նեղ, այլ եւ լայն օրեւ բուն։

«Անա մեր այս ուժն է, զոր կարգ մը օտար դիւանագէտներ կ՚ուզեն շահագործել, ի նպաստ իրենց մասնաւոր նպատակներուն։ Չկայ աւելի ծիծաղելի բան, քան այս տեսակ փափաք մը ունենալը, որովհետեւ նոր Թուրքիան ամբողջովին անկախ պետութիւն մըն է, տէր իր ուժին եւ քաղաքականութեան։ Անոնք որ չեն գիտեր թէ մենք որքան կապուած ենք մեր իրաւունքներուն, եւ նոյն իսկ քաղաքականութեան մէջ անգամ շիտակ ենք ու անկեղծ, բնականաբար չեն կրնար ըմբռնել թէ որքա՛ն դժուար է Թուրքիան, ուեւէ արկածախնդրութեան մղել։ Մենք կրնանք ամէն պետութեան հետ,— հարկաւ թէ ոչ,— յարաբերութիւններ մշակել զանազան դետիններու վրայ. բայց մեր սկզբունքն է այս յարաբերութիւնները զերծ պահել ամեն է գաղտնի ծրագիրներէ։

«Թուրք հանրապետութիւնը, ինչպէս ամէն բանի, նոյնպէս իր արտաքին քաղաքականութեան մէջ ուղղամիտ ընթացքի մը կը հետեւի»։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի խումբը, որ Զատկի առթիւ Սալոնիկի եզերքը՝ Սապլը-տ՚Օլոն գացած էր տեղական «Վանդէական վազքեր» զօրաւոր խումբին հետ մրցելու համար, տարաւ կարեւոր յաղթանակ մը՝ 4—0։ Ֆրանսական բոլոր թերթերը գովեստով կ՚արտայայտուին հայ խումբին մասին։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Զանգուածային ձերբակալութիւններ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

Պոլիս հրատարակուող «Եէնի Քաֆքասիա» պարբերաթերթը կը գրէ թէ Պաքուի մէջ մեծ թիւով ազգայնականներ ձերբակալուած եւ բանտ նետուած են։ Ձերբակալուածներուն մէջ կան խմբագիրներ, բժիշկներ, ուսուցիչներ, սպաներ, օդանաւորդներ եւ փաստաբաններ։ Մասնաւորաբար սպաներն ու սաւառնորդները մեծ թիւ մը կը կազմեն։ Բանտարկեալներուն մէկ մասը վեցերորդ անգամն է որ կը ձերբակալուի։ Իսկ մէկ մասը տարիէ մը ի վեր բանտարկուած կը մնայ, առանց պատճառը գիտնալու։

«Ներքին գործավար եւ Ատրպէյճանի Չեկայի Նախագահ Պաքրոֆ վերջերս ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ, ձերբակալեալները ամբաստանուած են այն յանցանքով թէ «Մուսավաթ» կուսակցութեան հաշւոյն կը գործեն եւ կ՚ուզեն տապալել սովիէթական կառավարութիւնը։ Հակառակ ասոր, ձերբակալուածներուն չէ թոյլատրուած որ, դատարանին առջեւ իրենք զիրենք արդարացնեն։ Բացի մտաւորականներէն, ձերբակալուած են նաեւ բազմաթիւ բանւորներ եւ գիւղացիներ։

«Չեկան պատրուակ կը փնտռէ Ատրպէյճանի Թուրք հայրենասէրները ձերբակալելու եւ բանտարկելու համար։ Օրինակ, բաւական ծանր դժուարութիւններու մատնուեցան այն մտաւորականները որ «յանդգնած» էին մասնակցիլ «Մուսավաթ» կուսակցութեան պետ Րէսուլ զատէ Մէհմէտ Էմին պէյի յուղարկաւորութեան հանդէսին. մեռելական թափօրին ընկերակցողներէն շատեր Չեկային հրամանով ձերբակալուեցան եւ բանտ նետուեցան։ Չեկայի անդամները կարծես կ՚ուզեն երբեք պարապ չթողուլ Չեկային նոր բանտը, որ շինուած է ամենաարդիական կերպով։ Այս պատճառով է որ յուղարկաւորութեան մասնակցողներն անգամ կը բանտարկուին։ Միայն թէ Չեկան չէ որ կը հալածէ Թուրք մտաւորականները, որոնց դէմ պայքարելու համար ո եւ է միջոցի առջեւ կանգ չեն առներ համայնավարները։ Ամէն բանէ առաջ ապրելու իրաւունքէ զրկուած կը նկատուին բոլոր անոնք որ մաս չեն կազմեր համայնավար շարքերուն։ Այս պատճառով համալսարանէն վտարուած են 600 չէզոք ուսանողներ, որ մերժած էին կուսակցութեան շարքերուն մէջ մտնել։ Համալսարանին մէջ կ՚ընդունուին միայն անոնք որ կ՚անդամակցին կոմսոմոլներուն (համայնավարական երիտասարդական կազմակերպութիւն)։

«Հակառակ անոր որ սովիէթները կը պարծենան իրենց կրթական գործունէութեամբ, վերջերս փակեցին Ատրպէյճանի ներքին գաւառներու մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր բանւորագիւղացիական դպրոցները։ Պաքուի մէջ 3000 Թուրք ուսանողներ համալսարան մտնելու համար դիմում կատարած են, սակայն անոնցմէ 600ը միայն ընդունուած է։

«Միւս կողմէ ճիշդ ցարական կառավարութեան նման, սովիէթ կառավարութիւնն ալ շարունակ ռուս գաղթականներ կը զետեղէ Ատրպէյճանի մէջ։ Սալեանի եւ Կէտէպէքի շրջանին մէջ ռուս բանւորական կեդրոններ հիմնուած եւ մեծ թիւով ռուս գաղթականներ զետեղուած են։

«Միւս կողմէ, Հայաստանի վերջին երկրաշարժին հետեւանքով անպատսպար մնացած մեծ թիւով գաղթականներ Լէնինականէն Բագու ղրկուած են։ Ինչպէս կը տեսնուի, համայնավարներու եւ ցարերու գաղթային քաղաքականութեան մէջ ո եւ է տարբերութիւն չկայ»,կ՚եզրակացնէ Թուրանական թերթը։

Յունաստան եւ Պոլշեւիկները

Հելլէն կառավարութիւնը Աթէնքի խորհրդային դեսպանին ծանուցագիր մը տուաւ, պահանջելով վերաքննել Փանկալոսի օրով Յունաստանի եւ Խորհրդային Միութեան միջեւ կնքուած առեւտրական համաձայնագիրը, որուն հիման վրայ սովետական առեւտրական գործակալները դիւանագիտական անձեռնմխելիութիւն կը վայելեն։

Այդ դիմումին պատճառն այն է որ աւելի քան 100 ինքնակոչ առեւտրական գործակալներ ամբողջ Յունաստանի մէջ անդադար համայնավարական քարոզութիւններ կ՚ընեն։

Եթէ պոլշեւիկները մերժեն վերջ տալ այս կացութեան, հաւանական է, որ Յունաստան խզէ իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Խորհրդային միութեան հետ։

Դահլիճին մէջ այս խնդրին մասին կատարուած վիճաբանութիւնները մամուլին մէջ արձագանգ գտան նախ քան յիշեալ գրութեան խորհրդային դեսպանին յանձնուիլը, ասոր վրայ իր հրաժարականը ներկայացուց արտաքին նախարար Միխալաքոփուլօս, որ սակայն յետոյ ետ առաւ զայն։

Իտալական տորմիղ մը Պոլսոյ մէջ

Իտալական «Պէթինօ», «Րիքասօլի» եւ «Ծովանի Նիքօթէրա» թորփիյանաւերը մօտ ատենէն Պոլսէն անցնելով Դանուբ պիտի մեկնին։

Իտալական մարտանաւերը քանի մը օր Ռումանիա մնալէ յետոյ Պոլսոյ ճամբով Իտալիա պիտի վերադառնան։

Ամերիկեան թորփիյանաւ մը եւս մօտ օրէն Պոլիս պիտի այցելէ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅ ՄԸ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Մարսէյլէն կը հեռագրեն 17 Ապրիլ թուականով.—

Այս իրիկուն, ժամը 5ին ատեններ, Ֆրանսիս-տը-փրէսանսէ փողոցին մէջ անծանօթ մը մօտեցաւ Հմայեակ Տէրտէրեան անուն 23 տարեկան հայ երիտասարդի մը եւ խիստ մօտէն ատրճանակ մը պարպեց վրան։

Գնդակը գլխուն հանդիպած ըլլալով, Տէրտէրեան վայրկենական մեռաւ։ Ոճրագործը փախաւ եւ յաջողեցաւ անհետանալ։

ԳՈՒԱՌՆԵՐԷՆ ԳՈՐԾԱՒՈՐ Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Փարիզի բանւորներու տեղաւորման շրջանային գրասենեակը կը փնտռէ՝ որմնադիրներ եւ ատաղձագործներ՝ բոլոր նահանգներուն համար, բանւորներ՝ Սէն-է-Ուազի քարահանքերուն համար, հանքագործներ՝ Փա-տը-Քալէի համար, գործաւորներ Քրէօզոի համար, մասնագէտ երկրագործներ եւ տնկամշակներ։

Դիմել՝ 2 Avenue Rapp, թիւ 28 գրասենեակը.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱԶՄԸ

Ինչպէս Ազրբէջանի եւ Անդրկովկասի մէջ, Հայաստանի մէջ ալ Խորհուրդներու համագումարը վերահաստատեց կառավարութիւնը, որուն անդամներն են.—

Սաքօ Համբարձումեան՝ Նախագահ (վարչապետ), Ա. Մռաւեան՝ Նախագահի տեղակալ եւ կրթ. գործավար, Յովսէփ Պօղոսեան՝ պետծրագրի Նախագահ, Արամայիս Երզնկեան՝ հողագործական, Վասակ Պօղոսեան՝ Ելմտական, Հայկազ Բալեան՝ տնտեսական խորհուրդի Նախագահ, Սարգիս Մելիք-Յովսէփեան՝ նախագահ Պետական Քաղաքական Վարչութեան (Չեկա), Շաւարշ Ամիրխանեան՝ Բանւորագիւղացիական գործավար, Զարմայր Աշրաֆեան՝ Դատական գործավար, Խորէն Յովսէփեան՝ Ընկերային Ապահովութեան գործավար, Լազարեան՝ Առողջապահական, Մնիկ Դուրգարեան՝ Ներքին գործերու, Վահան Յովսէփեան՝ Վիճակագրական վարչութեան պետ, Մարտին Սահակեան՝ Առեւտրական գործավար։

Կեդրոնական Գործադիր Կոմիտէի (Խորհրդարան) նախագահ վերընտրուեցաւ Արտաշէս Կարինեան, փոխանորդներ՝ Հայկ Ազատեան եւ Ռուբէն Դաշտոյեան։ Կոմիտէն անցեալ տարի ունէր 90 անդամ եւ 43 փոխանդամ (թեկնածու)։ Այս տարի ընտրուեցան 125 անդամ եւ 63 փոխանդամ։

ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ՀՌՈՄԷԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Պոլսոյ հայ-հռոմէական ընդդիմադիրները գրաւելով Պատրիարքարանը, իրենց կուսակիցներէն նոր վարչութիւն ընտրած եւ բոլոր գործերը ձեռք առած են։

Վերջին լուրերու համաձայն, նոր վարչութիւնը հրաժարեցնելով Նաղլեան Արքեպիսկոպոսը, պահանջած է բոլոր հաշիւները եւ դրամները։ Մերժումի պարագային, կառավարութեան պիտի դիմեն։ Ս. Յակոբի հիւանդանոցը եւ ուրիշ հաստատութիւններ հպատակութիւն յայտնած են նոր վարչութեան, որ արդէն ձեռնարկած է, ներքին կանոնագրի մը պատրաստութեան, համաձայն նոր պահանջներու թաղ. Խորհուրդները պիտի վերակազմուին աշխարհական սահմանադրութեամբ։

СССР.

ՈՒԿՐԱՅԻՆԱՑԻ ԱՆՋԱՏՄԱՆ ՁԳՏՈՒՄՆԵՐԸ

Փետրուարի վերջերը Մաթէն թերթը հրատարակած էր Ուկրայինայի նախկին արտաքին նախարար Շումսկիի յայտարարութիւնը, թէ յառաջիկայ Ցունիս 10ին Ուկրայինայի խորհուրդներու համագումարը պիտի հռչակէ անկախութիւն եւ դուրս պիտի գայ Խորհրդային Միութենէն։

Անկէ ի վեր, պարբերաբար, թերթերու մէջ կ'երեւան լուրեր Ուկրայինայի մէջ ծագած շարժումներու եւ անջատողական ձգտումներու կամ ապստամբական ձեռնարկներու մասին, բայց Մոսկուան յամառ կերպով կը հերքէ բոլոր այդ լուրերը՝ պնդելով, թէ ամէն ինչ հանդարտ է եւ ամէն մարդ գոհ։

Սակայն, ինչպէս կ'ըսեն, առանց կրակի ծուխ չելլեր։ Եւ ահա կը պարզուի, որ արտասահմանեան լրագիրներու գրածները այնքա՛ն ալ անհիմն չեն։

Ապրիլ 7ին, Խարքովի մէջ, բացուեցաւ համաուկրայնական խորհուրդներու 10րդ. համագումարը, որու առաջին նիստին ընդարձակ ճառ մը խօսեցաւ Ուկրայինայի կոմկուսի ընդհանուր քարտուղար Քականովիչը եւ կառավարութեան գործունէութեան մասին զեկուցում տուաւ ժողկոմխորհի նախագահ Զուպարը։ Երկուքն ալ Ուկրայինայի ամէնէն կարկառուն դէմքերն են։ Եւ երկուքին ալ ճառերուն կէսէն աւելին կը վերաբերէր արտասահմանեան «հակայեղափոխականներու» սադրանքներուն եւ «անջատման» հարցին։

Զուպարի զեկուցման առթիւ արտայայտուած էին երկու հարիւրէ աւելի պատգամաւորներ, որոնց խօսքերը, մեծ մասով, հրատարակութեան չեն տրուած։ Մամուլի մէջ չափէն աւելի կրճատուած են եւ Քականովիչի ճառն ու Զուպարի զեկոյցը։ Բայց եւ այնպէս, պատկերը ու երեւան եկած տրամադրութիւնը, ընդհանրապէս պարզ են։

Պարզ է, որ Խորհրդային Ուկրայինայի մէջ «հոտած բան մը կայ»։ Պարզ է, որ ներքին անհանգստութիւն, տարտամ խուճապ մը կայ պոլշեւիկ վարիչներու հոգիներուն մէջ։ Վրդովիչ պայմաններու մէջ է, որ կը բացուի Համաուկրայնական Խորհուրդներու 10րդ համագումարը, կը հեռախօսէ Խարքովէն «Իզվէսթիա»յի թղթակիցը։ Պատերազմի վտանգը աւելի քան երբեք կը ցցուի մեր առջեւ։ Ուժգնօրէն կ'արծարծուին անհեթեթութիւններ Ուկրայինայի անջատողական ձգտումներու, մեր արդիւնաբերական ծրագիրներու խորտակման, բանուորներու եւ գիւղացիներու դաշինքի խզման մասին։ Սպիտակ հարիւրակեանները յոյսեր կը տածէին, որ Խորհուրդներու 10րդ համագումարը կը յայտարարէ «Ուկրայնական հանրապետութեան անկախութիւնը»։ Բայց, ի հարկէ, թղթակցի կարծիքով, այդ ամէնը «սուտ է ու կեղծիք» և «աշխարհի յիմարութիւն մեր թշնամիներուն»։

Նոյն ոգիով խօսած է եւ Քականովիչ, որու ճառը՝ կէս-լուրջ, կէս-միստական՝ ուղղուած է, գլխաւորապէս, ռուս եւ ուկրայինացի տարագիրներու եւ Մաթէնի ծանօթ յօդուածին դէմ։ Եւ, սակայն, ան ալ խոստովանած է, որ երկիրը կ'ապրի ներքին արտակարգ դժուար պայմաններու մէջ. «Մենք ունինք բազմաթիւ սխալներ, շատ պիւրոկրատութիւն եւ անհաշիւ դժուարութիւններ տնտեսական, երկրագործական եւ արդիւնաբերական բնագաւառներու մէջ...։ Մեր ունեցած նիւթական նուաճումները ճարտարարուեստի եւ գիւղատնտեսութեան մէջ այժմ չեն կրնար գոհացնել բազմամիլիոն բանուորութեան եւ գիւղացիութեան շահերը»։

Խնդրին աւելի լուրջ վերաբերում ցոյց կուտայ Զուպարը, որ, սակայն, կը յանգի միեւնոյն եզրակացութեան, — կը շեշտէ ներքին եւ արտաքին դժուարութիւնները, բայց հերքելով կը հերքէ որ եւ է անջատողական տրամադրութիւն։ Ան կ'ըսէ.

— «Մենք մեր տրամադրութեան տակ ունինք կարգ մը տեղեկութիւններ, որոնք ցոյց կուտան, որ կան խորհրդային իշխանութիւնը տապալելու համար աշխատողներ։ Յայտնի է թէ կան մարդիկ, որոնք կը ձգտին Ուկրայինան անջատել Միութենէն, որովհետեւ ինքնին հասկնալի է, որ աւելի դիւրին է խորհրդային հանրապետութիւնները մաս-մաս խորտակել, քան Խորհրդային Միութիւնը ամբողջութեամբ։ Նման փորձեր կ'ըլլան ոչ միայն Ուկրայինայի, այլ եւ ուրիշ հանրապետութիւններու եւ մասնաւորապէս Ուզպէքիստանի եւ Անդրկովկասի մասին։ Կան մարդիկ, որոնք կ'աշխատին «ազատագրել» Ուկրայինան «Մոսկուայի կրունկէն», բայց ի հարկէ, «Մոսկուայի կրունկի» մասին կը խօսուի աւելի շատ գեղեցիկ խօսքի համար։ Բայց իրապէս այդ ուղղութեամբ աշխատողները նպատակ ունին վերցնել «պրոլետարիատի դիկտատուրութիւնը» եւ Ուկրայինան վերածել պուրժուական հանրապետութեան....։ Որոշ տեղեկութիւններ կը հաստատեն, որ ուկրայնացի տարագիրները նորէն կը պատրաստուին մտնել Ուկրայինա, որ «ապստամբութիւններ» կազմակերպելով ցոյց տան ամբողջ աշխարհին», թէ ուկրայնական բանուորներն ու գիւղացիները դէմ են խորհրդային իշխանութեան, թէ անոնք կը բաղձան Լեհաստանի իշխանութեան։ Ես պէտք է յայտնեմ նաեւ, որ, մեր ունեցած տեղեկութիւններով, կան մարդիկ, որոնք կ'երազեն Ուկրայինան բաժան-բաժան ընել. մարդիկ ալ կան, որոնք կը ձգտին Լեհաստանի սահմանները հասցնել մինչեւ 1772 թուականի գիծը։ Փիլթիւտսքիի կողմնակիցները մեծ յոյսեր ունին, որ Լեհաստանը, «1772ի սահմանները հաստատելէ յետոյ», կ'օգնէ իրենց վերադառնալու Ուկրաինա, այդ պատճառով կը դրդեն արտասահմանի նեղութեան մէջ ապրող տարագիրները վերադառնալ հայրենիք....։ Սպիտակ մամուլը գրեց, որ Ցունիս 10ին Խորհուրդներու համագումարը պիտի յայտարարէ Ուկրայինայի «անկախութիւնը»։ Ինչո՞ւ Ցունիս 10ը ցոյց կուտան, տակաւին չենք գիտեր։ Թերեւս այն պատճառով, որ դեռ պատրաստ չեն այն խումբերը, զորս կ'երազեն զրկել Ուկրայինային «օգնութեան»»։

Ի հարկէ, Զուպարի համար այդ ամէնը, անլուրջ բաներ են, որովհետեւ ո՛չ Ուկրայինայի ժողովուրդը կ'ուզէ անջատուիլ, ոչ ալ Ուկրայինան անազատ է։ «Ես համոզուած եմ, կ'ըսէ ան, որ բանուորներն ու գիւղացիները կ'ըսեն «անկախութեան» այդ մարտիկներուն. «Ուկրայինայի անկախութիւնը լիապէս ապահովուած է սահմանադրութեամբ։ Մենք իրաւունք ունինք դուրս գալու Խորհրդային Միութենէն, եթէ այդ բանը կամենան Ուկրայինայի բանուորներն ու գիւղացիները, բայց ոչ մէկ ուժ աշխարհիս երեսին կրնայ պոկել Ուկրայինան Խորհրդային Միութենէն, հակառակ գիւղացիներու և բանուորներու կամքին եւ ցանկութեան»։

Այսպէս. «ոչ մէկ ուժ կրնայ պոկել . . . », բայց եւ այնպէս, «անջատման» գաղափարը կայ ու տարուէ տարի աւելի ժողովրդական կը դառնայ։ Եւ ո՞վ կ'երաշխաւորէ, որ նոյն «Ուկրայինայի բանուորներն ու գիւղացիները» կողմնակից չեն քաղաքական նման «գործողութեան» մը։ Զուպարները ե՞րբ փորձած են ստուգել «գիւղացիութեան և բանուորութեան» իրական կամքը։ Եւ ի՞նչ արժէք ունին իրենց՝ Զուպարներու, Քականովիչներու վերացական յայտարարութիւնները, երբ անոնց «ձեռ համրը», ժողովուրդը կը պահէ խորհրդաւոր լռութիւն։

Անկէ առաջ, երբ Մաթէն եւ ուրիշներ գրեցին ուկրայնական անջատողականութեան մասին, մենք շատ աւելի կասկածոտ ու վերապահ էինք, քան այժմ Ուկրայինայի Խորհուրդներու համագումարէն ետքը։ Հոն արտասանուած ճառերու եւ յախորտանքներու մէջէն կը տեսնուի իրական անհանգստութիւն։ Երբ համագումարի ամենակարեւոր զեկուցումներու մեծ մասը կը յատկացուի «անջատման» հարցին, ըսել է կացութիւնը այնքան ալ փայլուն չէ։

Ուկրայնական անջատողականութիւնը եւ մեղմ խօսքով ընդդիմադիր դերը հանդէպ Մոսկուայի, այժմ այլ եւս անվիճելի փաստ է։ Ամբողջ խնդիրը այդ տրամադրութեան, զօրութեան եւ անկէ բխելիք քաղաքական գործողութիւններուն, ինչպէս նաեւ ժամանակին մէջ է։ Զուպարներն ու Քականովիչները այսօր, թերեւս, իրաւունք ունին, երբ կը վստահացնեն թէ անկախութեան կողմնակիցները «աւելի շատ» շանտաժ կ'ըլլան, քան կը տեսնեն նման անկախութիւն, բայց վա՜ղը...։

Վաղուան համար ա՞լ ապահով են։ Չէ՞ որ եթէ գաղափար մը կայ եւ կը վայելէ ժողովրդական լայն զանգուածներու համակրանքը, անխուսափելի կերպով պիտի աճի ու զարգանայ եւ քանի միջոցներով կարելի չէ անոր առաջքն առնել, եթէ չգտնուին երկու կողմին համար ալ օգտակար եւ ընդունելի համակեցութեան ձեւեր։ Ուկրայինայի ազգային ինքնամփոփման եւ ազատութեան պահանջը այդ կարգի գաղափարներէն է։

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՀՈՂԱԳՈՐԾ Կ'ՈՒԶԵՆ

Փըթի Ժուռնալ խօսելով Նորգաղթի մասին, կը յանձնարարէ որ արտասահմանի ֆրանս. հիւպատոսները անցագիրը հաստատելէ առաջ քննեն Ֆրանսա եկող օտարականին առողջութիւնն ու բարոյականը՝ ցեղը կ'աւելցնէ.

«Մեզի պէտք եղած գաղթականները ո՛չ դրամատէրներն են, ո՛չ ալ ղեկավարները։ Մեզի պակասը մանաւանդ բազուկներ են՝ հողը մշակելու համար։ Ջանանք գրաւելու եւ պահելու համար միայն մէկ միջոց ունինք։ Մասնաւորապէս Ժէռի, Լօթ եւ Տօրտոնեի նահանգներուն մէջ անմշակ հողեր եւ լքուած բնակելու աստիճան անմարդաբնակ գիւղեր կան, ուր տուները կը փլին, որովհետեւ բնակիչները մեկնած են եւ զանոնք նորոգելու մարդ չէ մնացած։

«Ինչո՞ւ համար ասոնք և ուրիշ հողեր վարձու չտալ այս օտարականներուն, որոնք հոն կեանքը վերստեղծելէ զատ, աւելի ըլլալով մեզի պիտի բերեն իրենց աշխատելու յատկութիւնները, իրեն առողջութիւնը եւ իրենց մեթոտիկ ու խղճամիտ ոգին։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՊԻՒՏՃԷՆ. — Այս տարուան համար Հայաստանի պիւտճէն է 9,744,361 րուբլի, որուն մէջ կը մտնեն 2,165,934 րուբլի՝ հարկերէն, 978,230 րուբլի՝ ոչ-հարկային եկամուտներէ, 23,130 րուբլի՝ զանազան հասոյթներէ։

Դաշնակցային ճամբով Հայաստան պիտի ստանայ 5 միլիոն 576,067 րուբլի։

Անցեալ տարուան պիւտճէն էր 7,029,282 րուբլի։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ ԲՈՐՈՏՆԵՐԸ. — Վրաստանի մէջ վերջերս արձանագրուած են 19 բորոտներ, որոնց 11ը կ'ապրին Թիֆլիսի մէջ։

ՃԱՆԱՊԱՐՀԷՆ

Բ.

Կը մօտենանք Աղեքսանդրիայ։ Հեռուէն մեծ Արեւելքը կ'երեւի լերկ հարթավայրեր եւ փոքրիկ բարձրութիւններ անապատի աւազի պատմուճանով ծածկուած եւ խոնաւ, հեք հասակով արմաւենիներու շարքերը, որոնք քանսուեր են գրեթէ։ Որքան ան հրապոյր են անոնք այստեղ, լերկ հասակով, ցցուած անհուն աւազներուն մէջ, նոյնքան գեղեցիկ կը կարծուին հիւսիսի մէջ, ուր շրջապատուած են առածին գուրգուրանքով բուսաբանական պարտէզներուն կամ թաղարներուն մէջ։

Նաւը անշշուկ կը մօտենայ քարափին եւ կը ձգէ խարիսխը։ Եգիպտոսի արեւը անխնայ կ'այրէ մեզ։ Կը սկսի պաշտօնական նաւերու այցելութիւնը, անցագրերու ստուգումը։ Հրաման կը ստանամ ցամաք ելլելու։

Երկար տարիներէ ի վեր արեւելքէն հեռու էի։ Այժմ օտարոտի, բայց հարազատ էր ինծի արեւելեան այս փոքրիկ ընդեղէններու շուկան, բարձրաձայն մաւուցումները ժխորին մէջ, որ ներդաշնակութիւն մըն է, երբ կը խաչաձեւուի կոկորդային արաբական գովքի մօտիկներուն հետ. Աղբը եւ ընդեղէններու փտած միացորդները տեղաւորուած են անասուններու մէջի լիճերուն մէջ եւ փոքրիկ կրպակի ներսէն մինչեւ փողոցին կէսը բռնող տախտակներուն վրայ, զամբիւղներու մէջ բազմերանգ փունջի մը պէս լեցուած են կարմիր եւ սաթագոյն խնձորներու քանի մը տեսակները, լոլիկը, նորաբոյս վառ կանաչ վարունգը, առատ կանաչեղէն, կիտրոն. Կը վխտայ անոնց մէջ արաբ կինը սրմայած աչքերով եւ քթի երկարութեամբ կախուած փայլուն օղակը սեւ շղարշով մը ծածկած. կը ալքտան գանկի աղտոտութեան մէջ Արաբներու լամուկները տախտակներու տակէն, աղբերու մէջէն կեղեւներ, փտած մրգի մասեր իրարմէ յափշտակելով։

Կ'անցնիմ դէպի վեր. Հայոց եկեղեցին կը փնտռեմ՝ Քիլիսա էրմէնի՝ Նորէն կը տեսնեմ ֆէսի կաղապարի կրպակներ, արեւելեան սարաֆներու արկղեր՝ ապակիով ծածկուած, որոնց տակէն անպատճառ ոսկեղէնը եւ ոսկերը կ'երեւան միայն ամէնէն յարգինները աշխարհիս վրայ։ Ցեռայ կու գայ շարանը զամբիկներու։ Աթոռներու վրայ ծալապատիկ բազմած է արեւելքցին իր գիշերնոցով եւ եգի պէս անտարբեր կը դիտէ քեզի ու կը յօրանջէ։ Խուփ պատերուն տակ, մայթին երկարութեամբ երկնցած է Նիրվանայի քունով, ցնցոտիներով Արաբը, որուն բացուած բերանին մէջ քանի մը ճանճեր հետազօտութիւններ կը կատարեն, կամ մեծ ծիգով, իրար հրելով կը ջանան ներս խծծուիլ բացուող եւ փակուող ռունգերէն...։ Ո՞ւր է Եգիպտոսի առասպելական հարստութիւնը եւ Նեղոսի ոսկէ աւազը, երբ Հազար-Հազարին հանդիպիս մայթերուն վրայ երկնցած թշուառներու կամ աղբերու մէջէն կեղեւները կրծողներու։ Աւատականութիւնն է թագաւորողը այստեղ ալ ճորտ-ֆէլլահներու մէջքին վրայ։ Փաշաներու փոքրիկ մը, որ միայն աւանդական ուժով պահած է իր հեղինակութիւնը։

Կը դիտեմ ցուցանակները, հայկական անուն մը տեսնելու յոյսով։ Խառնակոյտներու եւ մանաւանդ յունական անուններու անվերջ շարան, ու անոնց քով խեղճ ու կրակ արաբական կրպակներ, մութի եւ կեղտի մէջ։ Ինչպէս չկատղին տեղացիները երբ Աստուածը շնորհ չէ տուած իրենց արդիւնաբերելու եւ վաճառելու, եւ երբ օտարները կը քամեն զանոնք՝ արհամարհելով ու ծաղրելով...

Ծաղր ու արհամարհա՜նք, այո՛. պէտք է գիտել գլխարկաւորները, Լոնտոնի գիւղացիներէն կամ Փարիզի աղախիններէն մինչեւ շրջուն վաճառորդները, որոնք կ'անցնին փողոցներէն «Եւրոպացի»ի մը պէս, որ ինկած է «վայրենիներուն մէջ»։ Գոնէ Եգիպտոսի մէջ անոնք համեստ պիտի պահէին իրենք զիրենք։ Հրամայողը գլխարկաւորն է՝ կոպիտ եւ պահանջկոտ։ Եթէ այստեղ այսպէս է, կրնաք երեւակայել քաղաքակիրթ Եւրոպացիի վերաբերումը հեռաւոր գաղութներուն մէջ։ Այս թափթփուքները արաբ ամբոխի ներկայութեանը իսկ կը կապէին արաբ կնոջ գլխազարդը եւ բարքերը։ Եւ ուշ-կանուխ Եգիպտացին պիտի ընդվզի եւ յարգել պիտի տայ ինքզինք, անխուսափելի ազգայնական զարթօնքը համեմուած մոլեռանդ օտարատեացութեամբ։

Վերջապէս ծաղկազարդ թուփերու, արմաւենիներու մէջէն կը տեսնեմ հայկական գմբէթը։ Շատ մաքուր, կոկիկ, յարդարուած ծառուղիներու մէջ հաստատեր են եկեղեցին, դպրոցը, ժամաժողովական տեղումը եւ եկեղեցապատկան կալուածը։

Եգիպտոսի թագաւորի ծննդեան տարեդարձն է այսօր։ Դպրոցի ճակատին, տանիքի բարձրութեան վրայ, ցցուած է ձող մը, որուն վրայ կը ծածանի — հայկական եռագոյնը. Հարազատ է եւ յուզիչ, բայց այս խորթ արեւին տակ... մոլորած խորհրդանշան մըն է կարծես։

Աղեքսանդրիոյ գպրոցը իր ուսերուն վրայ կը տանի մեր մտաւորական ընտրանիէն փոքրիկ խումբ մը, համերաշխ, ոգեւորուած եւ գուրգուրանքով փարած իր գործին։

Աղբալեանն է տեսուչը։ Նոթ տարիէ ի վեր տեսած չէի։ Նիւս կը մտնէ ծերութ մը, արդէն յոգնած է եւ տկար։ Կը տառապի վիշտէ մը որ ընդհանուր է ամէնուս համար։ Օրն ի բուն հակած սեղանին, դասերէն դուրս, կ'որոնէ մեր լեզուի ստուգաբանութիւնը, ծագումը ոճիրը. Ճգնելով մեր քաղաքակրթական իրական պատմութիւնը այդ բանալիով գտնել։ Ոգեւորուած է մանկական թափով։ Երբ պիտի ուշաբերուին մեր հանրային կազմակերպութիւնները եւ հովանաւորեն ու քաջալերեն մեր ցեղային հարազատ մտքի այդ ազնուականները, որոնք հիւծուելու վրայ են արդէն։ Ահա եւ մեր տաղանդաւոր գրագէտը, Շանթը, որ հարկադրուած է իր ամբողջ ժամանակը, ջիղերը եւ միտքը նուիրել դպրոցին, իր ընտանիքը ապրեցնելու համար։ Ստեղծագործելու ուժ, տրամադրութիւն եւ հնարաւորութիւն կրնա՞յ ունենալ այսուհետեւ։ Մատի վրայ համբուող հազուագիւտ այդ ուժերը ամօթ է ձգել այսպէս ծիւրելու։

Շատ խոհերով կը վերադառնամ նաւ։

Վիրակի է։ Այսօր կը փոխադրեն մեր նաւէն դիակը Եգիպտոսի թագաւորին եղբօրը, որ մեռեր է Նիսի մէջ։

Նաւին առջեւ, քարափի երկայնքը հետզհետէ կը շարուին Եգիպտական զօրագունդեր, երաժշտութեան ուղեկցութեամբ, բնիկը զուարթ է, երեւի այսպիսի հանդէսներու համար «երես դուրս գալիք» մասը. Երկար ֆէսերով եւ իրենց բրօնզէ գոյներով միայն կը տարբերին Ի[illegible] լիացիներէն. [illegible]անները [illegible] պէս Նրանց [illegible] լինելու [illegible] տական եւ սեղանաւորական [illegible] խարհի ներկայացուցիչները [illegible] գաղթային տարազով Եգիպ[illegible] փաշաները, փոքր ազգութիւն[illegible] բու կղերին եւ վերջութեան [illegible] կայացուցչութիւնները, կը [illegible] նեմ նաեւ կծկուած հայ [illegible] որ կը ջանայ արագ լուծուիլ [illegible] հոգեւորականներուն մէջ. [illegible] րէն կ'իջնեն եւ ծանրաք[illegible] յառաջանան Եգիպտոսի բարձր [illegible] տիճան պինուորական պետերը [illegible] հիւս ուսնոցներով եւ պայ[illegible] ոսկի եւ արծաթ շքանշաններով [illegible] վերջապէս առաջ արքենը [illegible] րոնց գոնէ կէսը կարծես [illegible] կան մեղմ ու խելացի դէմքեր[illegible] պաշտօնեաներ են։

Դագաղը Եգիպտական [illegible] դրօշակով ծածկուած [illegible] ներ իրենց թեւերուն վրայ [illegible] կը բերեն նաւէն, կը տեղաւոր[illegible] մօտը կանգնած կառափոխոքին [illegible] որ կը շարժի եւ կարճ միջոցի [illegible] քարափը նորէն կը ստանայ [illegible] նախկին ամայի դիրքը։

Վ.Շ.[illegible]

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀՈԳԵՐ[illegible]

Թուրքիոյ Ազգ. ժողովի [illegible] 10ի նիստին մէջ, գործադիր[illegible] ըը զանազան յայտարա[illegible] ներ ըրին արտաքին ու ներքին [illegible] կացութեան մասին։ [illegible] գործավարը ճիշտեւալ [illegible] բարութիւններն բուն [illegible] կացութեան մասին.

— «Անդորրութիւնը կատար[illegible] եալ է։ Ժողովուրդը խաղաղ[illegible] իր գործերովը կը զբաղի [illegible] կրին մէջ գործող ո՛չ մէկ [illegible] սախուռմբ կայ։ Մեր արեւելեան եւ հիւսիսային սահմաններ[illegible] վրայ, հակառակ կողմի [illegible] տոնեաներու պատճառով [illegible] սահմաններէն ներս երբեմն [illegible] աւազակութիւն եւ գողութիւն [illegible] տարելու նպատակաւ [illegible] կումներ կ'ըլլան։ Սակայն [illegible] նոնք արժանի փոխադարձ[illegible] թիւնը եւ պատիժը կը գտնեն։

«Մեր պիւտճէին մէջ [illegible] նոր ծախք մարդահամարի [illegible] քը կայ։ Քսան տարիէ ի վեր [illegible] կրին մէջ մարդահամար [illegible] տարուած չըլլալուն հետեւա[illegible] քով, ստիպուեցանք ամէն [illegible] ընդունուած եւ գործադրուած [illegible] դրուած ձեւով գործելու։ Պաշտօ[illegible] եաներու ամսականին վրայ [illegible] աւելումներ պիտի ընենք եւ [illegible] րող քննիչներ պիտի զրկենք Եւրոպա։

«Ջեստեղման տեղաչութեան [illegible] կազմութենէն ի վեր, 124,000 ընտանիք կամ 438,000 [illegible] գետեղուած եւ հարկ եղած [illegible] ժանյակութիւնները [illegible] վերջ ինքնապահ եղած [illegible] կայն այս տեղաչութիւնը [illegible] նոր գործեր ունի։ Այս [illegible] մանաւանդ Արեւելքէն [illegible] մաս մը գաղթականներու [illegible] կութեան համար վարկ [illegible] ուած է։ Սուրիայէն ալ [illegible] մաձայնագրին համաձայն [illegible] հազար գաղթականներ [illegible] գան։

«Ատոնցմէ զատ Կիպրոսէն [illegible] արեւմուտքէն գալիք գաղ[illegible] կաններ կան։ Ատոնցմէ [illegible] եղողներուն օժանդակելու [illegible] երկրին կարեւոր մասերուն [illegible] գետեղելու համար հարկ [illegible] տնօրինութիւնները եղած [illegible]

„ՊԵԼՃԻՔԱՅԻՆԵՐԸ ԴՐԱՄ ՉՈՒՆ[illegible]

Փոլսոյ «Ճիւմհուրիէթ» [illegible] թը այս խորագրին տակ կը [illegible] տարակէ Լիէժէի իր թղթա[illegible] ցին հետեւեալ հեռագիրը. —

Պելժ խմբակին ներկայա[illegible] ցիչները շփման մէջ են [illegible] գուա գործավարութեան [illegible] Չրուլիներու համաձայն, [illegible] քացիները զանազան տեղեր [illegible] մնելով վարկ ուզած են, բայց [illegible] կրցած ստանալ։ Միայն [illegible] տրիոյ մէջ շատ գէշ պայմաններ[illegible] վարկ մը գտեր են, բայց այդ[illegible]

...իչ դրամով անկարելի է գործի ձեռնարկել։

...կառավարութիւնը կը դրալի ...յս խնդրով։ Արդէն, համաձայնած ...ալով որ ընկերութիւնը գոր... ...ր պիտի ձեռնարկէ, գործավա... ...թիւնը տակաւին չէ յանձնած ...ին 000 ոսկին, զոր պարտա... ...որ է վճարելու, ըստ պայմա... ...գրութեան։

...ով վազքի, խմբագրականով ...ր ու գրէ.—

...թեւ ընկերութիւնը յանձն ...ած է կեսարիա-Սվազ ուիմէր... ...ալ-Սվազ երկաթուղագծերը շի... ...ըստ պայմանագրութեան, ...ւթիւն իսկ գործի պիտի սկսէր, ...ընդհա տակաւին ոչինչ ըրած ... ...ծիզ է.20ի չափ քամիոն, մաս ...որ գործիք եւ բանուորներու բնա... ...թեան յատուկ շարժուն տու... ...նք բերած է, բայց ասոնք աւե... ...ի պատրաստութիւններ են։

Մեր գիտցածով, ուրեմն ընկե... ...թիւն երբ երկաթուղիի շի... ...թեան նման կարեւոր գործի ...ր կը ձեռնարկէ, նախ պէտք ...ազմ դրամը կ'ապահովէ, եւ ոչ ...թէ պայմանագրութիւն կը կնքէ ...յետոյ ալ խորհելու կը սկսի ...թէ որքէ դրամ ճարէ։

Մինչեւ պելժ խմբակին մա... ...ն մը լաւթը բոլորովին հակա... ...ակ է։ Այդ խմբակը, որ յանձն ...առած է 500 քիլօմէթր երկա... ...թուղի շինել Անատոլուի մէջ, ...տակաւին չէ կրցած գործի ձեռ... ...նարկել, եւ դրամատունէ դրա... ...մ կը վազէ, դրամ գտնե... ...ը համար։ Միւս կողմէ, առանց ...ւ սեպնելու, կ'ուզէ կառա... ...վարութենէն գանձել խոստա... ...ցած 600.000 ոսկին։ Բոլոր ...սոնք լաւ նշաններ չեն։ Արդ... ...պելժ խմբակը առա՞նց դրա... ...մի գործի սկսաւ, ինչպէս ըրաւ ...թէ Քէնէյարին (Ծ. Խ.— Չէս... ...ըրի ընկերը), որ Սամսոն-Սվազ ...երկաթուղին շինելու համար ...պայմանագրութիւն կնքեց, դեռ ...ցանի խորհրդամաղովը չգու... ...մարուած։

ՆՈՐ ԱՒԵՏԵԱՑ ԵՐԿԻՐԸ

...պաշտօնական վիճակագրութեան մը ծանուցման, 1927 Յունուար 1էն մինչեւ Մարտ 31 երեք ամսուան ...Միացեալ Նահանգներու մէջ ...ստեղծուած նոր դրամագլուխներու ճիշդ քանակն է 180.549.000 տոլար։ 1926ի ...նոյն եռամսեային այս թիւն ...61.510.251 տոլար։

...տարուան մէջ ծարտա... ...յատկացուած դրա... ...գլուխը 300 միլիոն տոլար ...է, օտար կառավարու... ...թիւններուն եղած փոխատուու... ...թիւնները 41էն 188 միլիոն տո... ...լարի բարձրացած են, իսկ Թա... ...րապետութեանց տրուածները 150էն 300 միլիոնի։

Եթէ նոյն ձեւով շարունակուի ...սոյն ինը ամիսներու ըն... ...թացքին եւս, այն ատեն 1927ին ...ստեղծուած նոր դրամագլուխ... ...ները ութ միլիառ տոլարէն ա... ...ւելի պիտի ըլլան (200 միլիառ ...ֆրանք օրուան սակով), մինչ ...նախորդ տարի 6 միլիառ տո... ...լար էր.

...Ամերիկա՝ երկիր, ուսկից ոսկի կը բխի.

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ Սուրիոյ առեւտուրին մասին, 1926ի ընթացքին.—

Ներածում՝ 417.000 թոնօ՝ 1,267 միլիոն ֆրանք արժէքով։ Արտածում՝ 77,000 թոնօ միայն՝ 545 միլիոն ֆր. արժէքով։ Գումար՝ 494.000 թոնօ՝ 1,812 միլիոն ֆր. արժէքով։ Ճէպէլը Տրիւզի եւ Դամասկոսի շրջանի խռովութիւնները շատ մեծ վնաս պատճառած են երկրին տնտեսական կեանքին։

Ներածող երկիրներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Ֆրանսա՝ 252 միլիոն ֆրանքի արժէք ներկայացնող 65.000 թոնօ ապրանքով, յետոյ կուգայ Անգլիա՝ 56.000 թոնօ, Պելճիքա՝ 45.000. Իտալիա՝ 21.000 թոնօ հալն։

ՎԵՑԱՄՍԵԱՅ ՀԱՇՈՒԵԿՇԻՌ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ԱԶԳ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

1 ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 1926 — 31 ՄԱՐՏ 1927

ՄՈՒՏՔ.— Մնացորդը պատրաստ՝ 1944.40 ֆրանք։

Առաջնորդարանէ՝ Ազգ. Տուրք եւ նուիրատուութիւն՝ 6790, Պսակ, Մկրտութիւն, վկայագիր եւլն. 30535.50. գումար՝ 37 325.50։

Եկեղեցիէ՝ Պնակներու հասոյթ՝ 3209.05, Մոմի հասոյթ՝ 5230.10. Ամերիկայի Առաջնորդարանի պարտքը գանձուած՝ 946, երկու Վիլ տը Փարի ամորթի՝ 760.75. գումար՝ 10 145.90։

Վարժարանի հաշւոյն՝ Աշակերտական թոշակէ 5123.50, Վարժարանի պնակէ եւ զանազան նուէրներ՝ 4245.90. գումար՝ 9369.40։

Զանազան՝ Աղքատաց պնակէ եւ նուէր՝ 2388.50, Պահեստի գումար՝ 3703.գումար՝ 6091.50։ Ընդհ. գումար՝ 64,876.70 Ֆր.։

ԵԼՔ.— Իրաւունք եւ Թոշակ՝ Հոգեւորականներու բաժին հասոյթի վրայ՝ 8850. Առաջնորդարանի պաշտօնէութեան (Հ. հովիւ, քարտուղար, լուսարար, դպրապետ, մատուցի, պաշտօնեայ) 12900. գումար՝ 21750։

Շէնքի վարձք՝ Եկեղեցւոյ եւ դպրոցի վարձք (Հոկտ.— Մարտ) 4001։

Կրթական՝ Ուսուցչաց ամսաթոշակ՝ 19000, Զանազան ծախք (նորոգութիւն, գործիք, գոյք) 1542.25. գումար՝ 20542.25։

Նպաստներ՝ Օժանդակութիւն հաքուորներու՝ 4002.55։

Զանազան՝ Փոխատուութիւն Ամերիկայի Առաջնորդարանի 1000, Կաթողիկոս. Պատուիրակութեան ծախքերուն՝ 5000. Վախճանեալ Տէր. Աճէմեան Սրբազանի յուղարկաւորութեան 1493.55, Տիար Հ. Պուլումճեանի պահանջքը առ հաշիւ վճարուած՝ 750. Մոմ՝ 1357.75, Ելեկտրականութիւն եւ գործիք 684.35. Թղթատար՝ 908.15. Տպագրական՝ 715. Գրենական եւ դրասենեակի պիտոյք 237.30, Երթեւեկ՝ 749.50. Նորոգութիւն՝ 234.25, Գոյք (կարտրօպ 120, բաւրաթէօր 200) 320, Նուէր Ֆրանսական վարժարանի՝ 50, Դրամական տարբերութիւն՝ 30. Զանազան (ածուխ, քարիւղ եւ զանազան ապրկաններ)՝ 1017.75. գումար՝ 14547.60։

Մնացորդը պատրաստ՝ 33.30։ Ընդհ. գումար՝ 64876.70 Ֆր.։

Կնիք

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԼԻՈՆ.— Լիոնի Ազգային Միութեան ատենապետը փոխանակ իմ հարցումներուն լրիւ պատասխանելու, կ'ըսէ թէ ես իրար եմ խառնած ազգային ու անհատական գործերը։ Դժբախտաբար իրական վիճակը այդ է։ Երկու տեսակ նամակի թուղթ կայ իրենց գրասենեակին մէջ եւ երկու կնիք։ Մէկը Ազգ. Միութեան անունով, միւսը՝ Société Franco-Orientale մակագրութեամբ, որոնք տեղի ու ժամանակի համապատասխան, գործածութեան կը դրուին։

Պարզեմ քարտուղարի պարագան։ Այն օրէն ի վեր երբ Պ. Ագամեան, անդամ ու քարտուղար Ազգ. Միութեան, գարձաւ գործակիցը իր հիմնած ընկերութեան, Ազգ Միութիւնը ամժամեայ քարտուղար ընտրեց Պ. Սիրական Պօյաճեանը, 400 ֆրանք ամսականով։ Այդ միջոցին Պ. Ագամեան կ'աշխատէր իրենց առեւտրական գրասենեակի հաշւոյն։ Օրն ի բուն կը պտտէր Սէնթանի գրան առջեւ, ինքնութեան թուղթի գործեր յաջողցնելու համար, որուն հասոյթը կերթայ լեցնելու Առեւտրական-ապահովագրական — իրաւաբանական գրասենեակին գանձը։ Իսկ ազբուստը կ'ապահովուէր Սէն-Ժանէն ներս, իբրեւ Ազգ. Միութեան գործակատար Արդ, ինչո՞ւ Պ. Ագամեան պէտք է ստանար 500 ֆրանք ամսական Ազգային Մնտուկէն, քանի որ կ'աշխատէր իրենց գործին հաշւոյն։ Այս գիտողութիւնը իր երեսին ալ եղած է։ Ընկէ յետոյ է իր հրաժարումը կամ աւելի ճիշդ հրաժարեցումը, հանդարտեցնելու համար ժողովուրդին մէջ յառաջ եկած արդար գայրոյթը։

Նախկին Ազգ. Միութիւնը, գործի գլուխ եղած ատեն, հայ գաղութը իր նիստ ու կացը ապահոված չէր ու տարագիր բազմութիւնները անհանդարտ հոգեկան վիճակի մը մատնուած էին ու երբ ուրիշ վայրեր ազգ. կազմակերպութիւն չունէին, Լիոնը կրնայ պարծիլ ազգային կազմակերպման նախաձեռնութեամբ։

Մենք երբեք խնդրոյ առարկայ չենք ըրած պաշտօնեաներուն ամսականներուն աւելին կամ պակասը։ Ալելորդ [...] է պէտք չեղած ատեն պաշտօնեայ նշանակել։ Մեզի համար մինչեւ հիմա անհասկնալի մնացած է, քարտուղար Պ. Ագամեանի ամսականաւոր պաշտօնեայ եղած միջոցին Պ. Սիրական Պօյաճեանի ամժամեայ քարտուղար – ուսուցիչի պաշտօնը 400 ֆրանք ամսականով։ Այժմ ունին մէկ քարտուղար ու մէկ ուսուցիչ։ Ուսուցիչի համար օրը մէկ ժամ գործ կայ։ Կարելի չէ՞ր ուսուցչի եւ քարտուղարի պաշտօնը միացնել ու այսպէսով խնայողութիւն մը կատարել։ Եւ այն ատեն դիւրին կ'ըլլար այդ պաշտօնեան քիչ մը աւելի վարձատրել։

Ազգ. Միութեան եռապետութեան բացած առեւտրական գրասենեակին ո՞ր ճիւղին կը պատկանի ինքնութեան թուղթերու նորոգութեան խնդիրը։ Երբեք այդ ճիւղերուն զուգահեռ սմսարի բաժին մըն ալ ունին, որուն միջոցաւ կեղեքման կ'ենթարկեն Լիոնի աշխատաւորները, շահագործելով Ազգ. Միութեան բարոյական հեղինակութիւնը։ Այսօր դժբախտ աւիթը ունեցայ տեսնելու իրենց մէկ զոհին, Պէյրութցանի նամակը։ Այս հայրենակիցն է, որուն աքսորէ ազատելուն մասին շրջաբերականով պարծեցան։ Խեղճ տղան այսօր իր անցագիրը պիտի հանէ մեկնելու համար։ 200 ֆրանք դրամը տուած է իրենց։

Ցակաւին առիթ կ'ունենանք խօսելու

Վահէ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ.— Գործադրկութիւնը կ'երեւի կամաց կամաց կը մեղմանայ։ Այս շաբթու աշխատանքի ժամերը աւելցան եւ շատերը քառասունեւութ ժամ ամբողջապէս կ'աշխատին։ Թերեւս Ապրիլ ամիսը վերջանալուն գործերը բոլորովին կանոնաւորուին։ Նաեւ լշուկներ կան, որ յաւելեալ սակէն հարիւրին տասը եւ պիտի գեղչուի, անխիղճ գործատէրերը պատեհութիւն են գտեր այժմ իրենց ուզածին պէս խաղալու խեղճ բանւորին հետ։

Առժամեայ ազգային մարմինը երեք ու կէս ամսով կը շարունակէր քաշքշել, այժմ կատարելապէս լուծուած է։ Իսկ Լիոնի Ազգ. Միութիւնը դեռ կ'աշխատի անոնց հոգի տալ, մինչ յետաձգելով ընտրութիւնը։ Կարծես Լիոնի ազգային գործերը այնքան փայլուն վիճակի մէջ գրած են, որ իրենց թեւերը կ'երկարեն զանազան գաւառներ, եւ իրենք իրենց կեդրոնի յաւակնութիւններ տալով աջ ու ձախ հրամաններ կ'արձակեն։ Վիէնի հայութեան կը մնայ, եթէ կ'ուզէ իր գործերը կանոնաւոր ընթացքի մէջ դնել, իր իսկ քուէներովը ընտրել մարմին մը, որ դառնայ իր ցաւին եւ աշխատանքին մարմնացումը։

Էժաիճար

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ՄՇԵՑԻՆԵՐՈՒՆ ԲՈՂՈՔԸ

Ֆրանսայի Տարօն-Տուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան փարիզի մասնաճիւղը, իր Ապրիլ 10ի ընդհանուր ժողովին մէջ ծանօթացաւ այն շարժման՝ որ տեղի ունեցած է Պոլիս Հայ կաթոլիկ Պատրիարքարանին դէմ։

Պոլսահայ թերթերուն մէջ այնպէս ցոյց կը տրուէր որ շարժման ղեկավարները Մշեցիներ են։

Ընդունելով մեզի զօհունակութիւն կը պատճառէ ո՛ր եւ է յառաջդիմական շարժում, որուն խառնուած ըլլայ Տարօնցիին անունը։ Սակայն անհասկնալի է թէ ինչ գործակցութիւն, անցեալի, ներկայի եւ ապագայի ձգտումներու եւ տեսակէտներու ինչ առնչութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ Մշեցիին եւ Գասապեան եղբայրներու միջեւ։ Ամբողջ հայութիւնը ծանօթ է Գասապեան եղբայրներու կասկածելի գործունէութեան։ Անոնք կը փորձեն իրագործել հռոմէական պատրիարքարանի հադէպ այն՝ ինչ որ տխրահռչակ Տօքթ Նազուպեանները փորձեցին Հայոց Պատրիարքարանին դէմ։

Մենք վճռապէս կը փափաքինք, որ Տարօնցիի անունը չխառնուի այս տեսակ պղտոր նկարագրի տէր անձերու հետ, որոնք յօժարութեամբ պիտի ուզէին մեր նուիրական երկրամասի մաքուր անունը օգտագործել իրենց հակազգային ծրագիրներուն իրագործումը դիւրացնելու համար։

Տարօն-Տուրուբերանի Հայր. Միութեան փարիզի մասնաճիւղ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՍԷՐ.— Տիկին Ռօզալի Լը Հէնաֆ, տանը բակին մէջ, լուացքի տաշտը սարքած՝ լաթ կը ջրէր։ Յանկարծ ներս մտաւ դրացի ծերուկը բարի, Ժիզար, 71 տարեկան։ Շնորհքով խօսք ջարդող էր, եւ դրացիները շա՜տ կը սիրէին անոր համեղ զրոյցները։ Ու տիկին Հէնաֆ, քաղցր ժպիտով մը բարի՜լո՜յս ըսաւ, եւ սճառոտ ձեռքը երկնցուց։

— Կը սիրե՜մ քեզ։ Հետս եկուր, եթէ ոչ կը սպաննեմ քեզ, ըսաւ Ժիզար եւ ատրճանակով սպառնաց։

Տիկին Հէնաֆ, ժպիտը շրթունքին վրայ սառած, պարտէզ փախաւ։ 71 տարեկան ծերուկ Ժիզար, որ քալելու կարողութիւն չունէր, երիտասարդի թեթեւոտն քայլերով հասաւ ետեւէն։ Ու կրակեց։ Տիկին Հէնաֆ վիրաւորուեցաւ ծոծրակէն։ Պառաց կանչեց։ Ժիզար ատրճանակը գրպանը դրաւ եւ, հանդարտ ու ծերուկ քայլերով, դուրս ելաւ։

Տիկին Հէնաֆ շիտակ վազեց հիւանդանոց։ Նոյն ժամանակ, Ժիզար սենեակ բարձրացաւ, գոցեց դուռը։ Ատրճանակը չորս անգամ գոռաց ներսէն։ Յանկարծ բացուեցաւ դուռը։ Ժիզար դուրս ելաւ, գլուխը արիւնով ծեփուած էր։

Շիտակ գնաց հիւանդանոց, որ կը գտնուէր մօտերը։ Չորս գնդակ թաղած էր գլուխին մէջ, ուր ակրը, հակառակ իր ծերունազարդ տարիներու գումարին, ծաղկած էր գարնան հետ երիտասարդացնելով ու առուգացնելով զինք։

ԱՒԻՒՄՆԵՐՈՒ ՉԱՐԴ.— Հոռգայիսի մէջ, Վանքի ագարակապանների մէկը, Նրուփ, չափազանց կատղած, որ աւիծները կերած են իր տաւարները, գիշեր մը բարձրացաւ ծառի մը վրայ, տակը թողլով գառնուկ մը։ Եօթը աւիծներ եկան և յարձակեցան գառնուկին վրայ։ Ագարակապանը, ծառին գագաթէն սկսաւ կրակել եւ սպաննեց եօթը աւիծներն ալ։ Ցետոյ աւիծները եկան եւ լափեցին սպաննուած աւիծ մը։

ՄԱՀՈՒԱՆ ՀՐԹԻՌԸ.— Կալացի մէջ (Ռումանիա) Պուլկար մը, երբ հրթիռ կը պատրաստէր, ռմբակեցաւ վառօդի տակառ մը եւ սպաննուեցան ութը հոգի, որ մաս կը կազմէին Պուլկարին ընտանիքին, չորսը փոքրիկ մանուկներ։

ՏԽՈՒՐ ՐԱՐՔԵՐ.— Վիէնէն կը գրեն.— Բաղէշցի Յովհ. Յակոբեան, գործադրկութեան մատնուած ըլլալով, կ'երթայ Լիօն իսկ քոյրը Աղաւնին կը յանձնէ դրացի Եղիշէ Չէլէպեանի (Երզնկացի, հոգածութեան։ Եղիշէ, արդէն, ամուսնացած է եւ 4 տարեկան զաւակ մըն ալ ունի։

Քանի մը ամիս վերջ Նամակով մը Յովհաննէսը կը հրաւիրէ, որ դառնայ տուն։ Յովհաննէս կը վերադառնայ եւ կը տեսնէ որ քոյրը չկայ։ Եղիշէ փախցուցած էր զայն՝ լքելով իր կինն ու զաւակը։

Փախչելէ առաջ նամակ մը կը գրէ իր կնոջ, թէ կը բաւէ մինչեւ հիմա միասին անցուցած կեանքերնին, «մնացածն ալ հէլալ ըրէ»։

Կինը եւ Յովհաննէս դիմած են ոստիկանութեան, որ պատասխանած է թէ շուտով կը ձանձրանան ու կը վերադառնան։

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻ՞Ն...

— Նորէն հայ յեղափոխական մը գիս սպաննել կ'ուզէր քիչ մնաց որ ճիշդ արտիս գաշոյնի հարուած մը ուտէի։ Բայց սրիկան չէր գիտեր որ միշտ տակէն զրահ կը հագնիմ։ Իր զէնքը կոտրեցաւ ու խոյսերն եւ Աֆմէտի օգնութեամբ ...ը զինաթափ ըրի։

— Մարդը ի՞նչ ըրիք։

— Ֆրանսական իշխանութեան յանձնեցինք։

— Իր այդ վիճակին մէջ։

— Երբ լաւ մը լուացուի միջոց քանի մը օպի կը մնայ հաշուն մորթը կարծր է. եթէ ոչ ...հոգմէ հատ մը մնացած չէր ըլլար։

* *

Շաւլ Ցիւվալի բան մը գրած ըլլալով մէկտեղ, Աճմէտ երբ իր բնակած պանդոկը վերադարձաւ, անոր նամակատուփը քննեց՝ անոր մէջ գտաւ նամակ մը, զոր վերցուց չափազանց զարմացած։ Ու երբ բացաւ, առաջին տողերէն իսկ աղաղակ մը արձակեց։

— Ճիշդ ատենն է եղեր։

Իւէնի նամակն էր Սէն-Քլուէն գրուած, որ շատ ուշ հասած էր։

Աճմէտ նամակին վրայ, ժեկնումի կնիքը քննեց եւ մրմնջեց.

— Սէն-Քլու, Սէն-Քլու։

Կեցծ Հայը՝ կանչեց պանդոկապետը եւ անոր հարցուց։

— Պարոն Ցիւվալ վճարե՞ց իր պարտքը։

— Այո՛, պատասխանեց պանդոկապետը։

— Ձեզի ըսա՞ւ թէ պիտի բացակայէր։

— Կատարելապէս։

— Իր բանալին կ'առնեմ, վերցնելու համար ինչ որ չկրցաւ հետը տանիլ։ Եթէ անոր ուղղուած նամակներ ստանաք, մէկ կողմ դրէք, ես կուգամ կ'առնեմ։

Մարգասպանը առաւ բանալին, իր զոհին սենեակը ելաւ, խուզարկեց անոր ծնտուկը, առաւ հագուստները եւ անոնց աստառները քակեց, եւ ինչպէս արդէն կը կասկածէր, երեք ծրար փաստաթուղթեր գտաւ։ Անոնց մէկ մասը ընտանեկան էր, բայց մնացեալը՝ Թուրք կառավարութեան դէմ դաւադրական ծրագրի մը հետ կապ ունէր։

Աճմէտ ընտանեկան թուղթերը վառեց. գալով միւսներուն, գրպանը դրաւ ըսելով.

— Ասոնք ոսկի են։

* *

Եօնուս անհամբեր էր. սպասումը երկար կը գտնէր։

Աճմէտ եկաւ վերջապէս, հետը բերելով ծրար մը թերթ. գեռ շնչասպառ՝ իր աէրը հարցուց.

— Եղա՞ւ լմցա՞ւ։

— Այո, պատասխանեց քարտուղարը։

Եօնուսի դէմքը նստաւ, բացաւ փարիզի ամէնէն աշխարհիկ թերթը, որ 1900 Դեկտ. 5 թուականը կը կրէր, առաջին էջին վրայ կանգ առաւ եւ կարդաց

ԿՏՈՐ ԿՏՈՐ ԵՂԱԾ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ

«Մէնիլմօնթանի բլրակին կողին վրայ, արտաքին պողոտաներէն անդին, կամպէթթա հրապարակէն ոչ հեռու, կը գտնուի Փլաթրիէր փողոցը. բարձր պատերով գոցուած ճամբայ մըն է, որ գիշերը, կախաղանի ձեւով լապտերի մը շնորհիւ կը լուսաւորուի։

"Փլաթրիէր փողոցը, Ռոսպիէռ փողոցին հետ կը հաղորդակցի տասը աստիճաններ սանդուղի մը միջոցով. ճիշդ անոր դէմ կը բացուի պարապ հող մը, որ չորս կողմէն փակուած է մէկ մետր բարձրութեամբ ցցապատնէշով մը. փոս մը կայ հոն, ուր՝ թաղին բնակիչները կ'երթան իրենց աղտեղութիւնները թափելու։

«Նրէկ առտու, ժամը 9ի ատեններ, երկու տղաքներ, դպրոցէն դարձին, այդ պարապ հողին մէկ անկիւնը նշմարեցին խոշոր ծրար մը։

— Ի՞նչ է ան, նայէ, ըսաւ անոնցմէ մէկը իր ընկերոջ։

«Տղաքը ցցապատնէշէն ներս մտան ու մօտեցան ծրարին։ Անոնցմէ մէկը՝ փրցուց ծրարին կապերը, քակեց զայն ու յանկարծ աղաղակ մը արձակեց։ Ծրարէն մարմնի մը արիւնոտ կտորները դուրս կը թափէին։

«Վախցած՝ տղաքը փախան ու կանգ առին միայն, երբ ոստիկան մը նշմարեցին, որուն յայտնեցին իրենց չարաշուք գիւտը։

«Ոստիկանը գնաց իրողութիւնը քննելու եւ հաստատելու, յետոյ տեղեկացուց Փէռ-Լաշէզի թաղին ոստիկանապետին։

«Ոստիկանապետը բանալ տուաւ ծրարը, որուն մէջ կար ծունկերէն քակուած երկու սրունքներ, ուսերէն կտրուած երկու թեւեր, եւ աւհարկու գլուխ մը, որ դիւային խնդուք մը կ'արտայայտէր, առանց քիթի գլուխ մը, որուն վերի շրթունքը կտրուած ըլլալով, ճերմակ ակռաներու շարք մը ցոյց կուտար։

«Նախ կարծեցին թէ՝ կնոջ մը մարմինն էր մորթը նուրբ եւ սպիտակ էր, գնդերները շատ քիչ զարգացած։ Ցետոյ յայտնի եղաւ թէ՝ պզտիկ երիտասարդ տղայ մըն էր։

(Շար.)

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Մամուլու սպէս գաւառներէն կը խնդրուի ՕՐ ՌՈՒԱՋ ղրկել ժողովի ազդերը, որպէս զի կարելի ըլլայ հասցնել ժամանակին օրուան։

Երեք դահլիճներ հրաժարած

Վերջին երեք օրուան ընթացքին երեք դահլիճներ հրաժարեցան՝ Եուկօսլաւիոյ, Ճափոնի եւ Եգիպտոսի դահլիճները։ Իտալեւսերպ վէճը, որ կարգադրուած կը նկատուէր, անցած շաբթուան վերջերը դարձեալ սուր հանգամանք ստացաւ, Իտալիոյ անհաշտ քաղաքականութեան պատճառաւ։ Ներկայ ծանր տագնապէն դուրս ելլելու համար Ուզունովիչի դահլիճը հրաժարեցաւ եւ կազմուեցաւ ազգային միութեան դահլիճ մը, որուն կ՚անդամակցին դեմոկրատները, Սլովէնները ու արմատականները։

Թուրք բանակը կազմ ու պատրաստ

Էնկիւրիի Ազգային Ժողովին մէջ, ազգային պաշտպանութեան ելեւմուտքին քննութեան պահուն, պատերազմական գործավարը հետեւեալ յայտարարութիւնները ըրաւ.

«Մեր բանակը կը շարունակէ իր պատրաստութիւններն ու աշխատանքները, ու կազմ ու պատրաստ է՝ կատարելու համար երկիրը պաշտպանելու իր պարտականութիւնը, երբ ժողովուրդը անկէ պահանջէ։ Մեր բանակին ուժը սահմանելու համար, ըսեմ թէ անիկա պատրաստ է այս պարտականութիւնը կատարելու վաղն իսկ»։

Ազգային ժողովը վաւերացուց ազգային պաշտպանութեան եւ ծովային գործավարութեան վարկերը։

Չինական նոր կառավարութիւն մը

Ազգայնական բանակի վերին հրամանատար զօր. Չանկ-Քայ-Շէքի հրաւէրով Քուոմինթանկի Նանքինի մէջ տեղի ունեցած համաժողովը վերջացաւ։

Զօրավարը հրապարակային նիստի մը մէջ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ Նանքինի մէջ կազմուած է նոր կառավարութիւն մը՝ ընդդէմ Հանքէուի կառավարութեան, որ համայնավարներու ազդեցութեան տակ է։

Հանքէուի մէջ մեծ մտահոգութիւն կը տիրէ. կը վախնան որ Չանկ-Քայ-Շէք յարձակում մը փորձէ իր նախկին զինակիցներուն դէմ։ Նանքինի 25.000 զինուորները Չանկ-Քայ-Շէքի ինպաստ արտայայտուեցան։ Հանքէուի անգլ. հիւպատոսարանը մարտանաւի մը վրայ փոխադրուեցաւ։ Միւս կողմէ Հանքէուի համայնավարները կը ծրագրեն Նանքինի վրայ յարձակիլ՝ պատժելու համար Չանկ-Քայ-Շէքը եւ պահպանողական տարրերը։

Տօրիօ, Թօմ Մէն եւ Պրէտըր Հանքէու հասան՝ ներկայացնելու համար Գ. Միջազգայինը։

Զինուորական կացութեան մասին լուրերը հակասական են։ Անգլիերէն թերթ մը կը գրէ թէ ազգայնականները գրաւած են Փէնկ-Փուն եւ գերի առած են 13.000 հոգի, որոնց 4000ը Շանկայ հասած են։ Փեքինի մէջ օտարականները կ՚ամրացնեն իրենց դիրքերը։ Հանքէուի եւ Նանքինի միջեւ Եանկցէ-Քիանկի մէջ շրջագայող օտար մարտանաւերուն վրայ կրակ բացուած է երկու եզերքներէն ալ։ Զինաստանի 6000 բողոքական միսիոնարներէն 100էն 80ը մեկնած են Ցունուարէն ի վեր։ Բազմաթիւ կաթոլիկ կրօնաւորներ եւս արտաքսուած են։

Հինգ պետութիւնները որոշեցին երկրորդ հաւաքական ծանուցագիր մը ղրկել ազգայնական կառավարութեան։

Շանկայէն վերջ Քանթօնի մէջ եւս հակապոլշեւիկ մեծ շարժում մը տեղի ունեցաւ Շաբաթ օր, երբ կարմիրները կ՚ուզէին ցոյց մը կատարել «աշխարհակալ պետութեանց դէմ։ 30 համայնավարներ սպաննուեցան, 70 վիրաւորուեցան և 2000 հոգի ձերբակալուեցան, կառավարութեան կարմիր տարրերը մաքրագործուեցան։ Քանթօնի Քուոմինթանկը վերակազմուեցաւ եւ չափաւորները շահեցան։

Զգուշացէք կեղծ հարիւր ֆրանքնոցներէն

Ելմտական նախարարութիւնը բոլոր կառավարական պաշտօնատանց հաշուակալներուն ուղղուած շրջաբերականով մը կը ծանուցանէ թէ կեղծ հարիւր ֆրանքնոց թղթադրամներ հրապարակ հանուած են՝ 1906ի տիպարով եւ կը զգուշացնէ զանոնք չխաբուիլ։

Կեղծ հարիւրնոցներու թուղթերը աւելի հաստ են, շփումի չեն դիմանար եւ հնչականութիւն չունին։ Գիծերուն կեղծութիւնն ալ աչքի կը զարնէ. կարմիր եւ դեղին գոյները աւելի տիրապետող են՝ մանաւանդ հակառակ կողմը։ Շիտակ կողմի մէջտեղի խուանշանները աւելի բարձրը տպուած են։ Կան ուրիշ սխալներ ալ։

Քանի մը վայրկեանի քննութիւնը կը բաւէ՝ կեղծ թղթադրամները իսկականէն զանազանելու համար։

Յարձակում ոստիկան խորհրդականին վրայ

Պէյրութի «Լա Սիրի» թերթը կը գրէ թէ Լիբանանի ոստիկանութեան ֆրանսացի խորհրդական Մարթօ և իր կինը տուն կը դառնային, երբ տեսան որ իրենց յարկաբաժնին դուռը բաց է։ Կինը, որ առջեւէն կը քալէր, հազիւ ներս մտած էր, երբ յարձակում կրեց ներսը գտնուող անծանօթի մը կողմէ, որուն մազերէն բռնեց. սակայն զօրը այնքան ուժով խածաւ անոր թեւը, որ կինը թողուց զայն։ Խորհրդականը բռնեց չարագործին օձիքէն, սակայն անիկա մետաղեայ ծանր անօթ մը իջեցուց անոր գլխուն եւ Գ. Մարթօի աջ աչքը գրեթէ պայթեցուց։ Անով ալ չգոհանալով, ոճրագործը դաշոյն մը խօթեց ոստիկանութեան խորհրդականին ձախ կողը, ու փախաւ։ Դրացիները բան չիմացան։

Հակառակ իր վէրքերուն, տիկին Մարթօ գնաց մինչեւ հեռաձայն մը եւ լուր տուաւ ոստիկանութեան։ Նոր ոստիկանական տեսուչ Իզզէտտին պէյ անմիջապէս շարժման մէջ դրաւ ոստիկանները, որոնք 4—5 կասկածելիներ ձերբակալեցին։ Ոճրագործը կռիւի պահուն ֆէսը կորսնցուցած ըլլալով կարելի եղաւ գտնել գինքը շուտով։

Ֆրանսերէն թերթը այս լուրը հաղորդելով կը պահանջէ, որ ոստիկանութեան մէջ լուրջ մաքրագործում կատարուի, յաճախ ոստիկանները իրենք կ՚աջակցին ոճրագործներուն, եւ փոխանակ զանոնք ձերբակալելու, կը դիւրացնեն անոնց փախուստը։ Վերջերս գողեր 6000 սուրիական ոսկի գողցած էին լիբանանեան թերթի տնօրէնէն, եւ ոստիկանութիւնը նոյնիսկ չէր փնտռած գողերը։

«Պէտք է վերջ տալ. կ՚եզրակացնէ, անցեալի աւանդութիւններուն, այն անցեալին, երբ բանտէն դուրս կը հանէին չարագործները նոր ոճիրներ գործել տալու համար անոնց. ու դարձեալ բանտ կը տանէին զանոնք, ետքէն ըսելով թէ բնաւ բանտէն չէին ելած։ Որքան ատեն որ օրէնքն ու արդարութիւնը կը ծաղրուին այստեղ, ոչ մէկ իրական յառաջդիմութիւն կարելի պիտի ըլլայ»։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կուկունեան» խումբի դասախօսական ժողովը վաղը Հինգշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, Դրադարանի սրահին մէջ, 75 Rue Paul Bert. կը հրաւիրուին ընկերներ եւ համակիրներ։ Կը դասախօսէ Ընկեր Մ....։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ Շաբաթ երեկոյ Ապրիլ 23 ժամը 8ին Հայ Ժող. Լսարանի սրահը. բոլոր ընկերուհիներու եւ ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՑԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, վաղը՝ Հինգշաբթի, 21 Ապրիլ, ժամը 9ին, Ֆլօրիա։ Եաւարշ Նարդունի կը խօսի Նորագոյն նկարչութիւնը եւ նկարիչ Ե. Քոչարեան նիւթին շուրջ։ Ցուցադրութիւն նկարներու։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՍԴԱՀԱՆԴԷՍԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԱԾ

Մարսիլիոյ Ջավահաս Ոըբերու միութիւնը կը խնդրէ մեզմէ ծանուցանել թէ Ապրիլ 11-24ի Սգահանդէսը մէկ շաբաթ յետաձգուած է եւ տեղի պիտի ունենայ Մայիս 1ին, նկատի ունենալով որ Ֆրանսայի Հանրապետութեան Նախագահը 24ի առտուն Մարսիլիա կ՚այցելէ։ Վարձուած է Թափի Վէրի Սինէման։ Մուտքը ազատ է։

ՆՈՐ ԼՍԱՐԱՆ ՄԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի «Զաւարեան» խումբին կողմէ, Ս. Ժիւլիէն-Պօմօն թաղին մէջ բացուած է Լսարան-Ընթերցարան մը։ Մեր ընկերներէն ու համակիրներէն անոնք որոնք կը փափաքին, գիրք, թերթ եւայլն, նուէրներով քաջալերել այս ձեռնարկը, թող հաճին իրենց նուէրները ղրկել հետեւեալ հասցէով.—K. Bagdassarian, Villa Moun-Castélé, Bld. de la Comtesse, St. Julien, Marseille։

Կը խնդրուի արտատպել դաշնակցական ու համակիր թերթերէն արտատպել ներկայ ազդը։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ կը ծանուցանէ որ գիւղի մատուռին եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.

Բիւզանդեան ոսկեկողածի միջոցաւ՝ մէկ սկիհ, մէկ պատարագի զգեստ, մէկ սեղանի խաչ, մէկ շարական, երկու աշտանակ։

Պ. Արմենակ Աղուշեանէ՝ մէկ թաղամ, Տիկ. Ովսաննա Իբրաամեանէ՝ մէկ վարագոյր, Պ. Առաքել Թէքիրեանէ՝ մէկ աւետարան, մէկ ձեռքի խաչ, Տիկ. Գայիանէ Տօնիկեանէ՝ մէկ սկիհի ծածկոց, Օր. Գայիանէ Ճանկէօզեանէ՝ մէկ վարագոյր, Տիկ. Բերրոնէ Նալպանտեանէ՝ մէկ Տէր Ողորմեայի վարագոյր, Տիկ Մարիամէ՝ մէկ շուրջառ, Տիկ. Արմենուհի Պէյազեանէ՝ մէկ սեղանի գոգնոց թաւիշէ, Տիկ. Աննիկ Հէքիմեանէ՝ մէկ աւազան, Տիկ. Ծնունդ Մալաթեանէ՝ մէկ սեղանի գոգնոց, մէկ մարմարա, ինչպէս նաեւ կարգ մը ուրիշ նուէրներ։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ԹԱՒՐԻԶ, Առաք. Հայ.— Ստացանք 100 Ֆր.։

ՔԻՌ, Ա. Հ.— Ստացանք 10 ֆրանք։ Սկսանք ղրկել։ Ղրկեցէք ձեր գրածը։

ՔՈՒԹԻՒԻՌ, Ա. Վ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՊՈՒՔՐԷՇ, Գործ.— Ստացանք 700 ֆրանք, կարգադրեցինք։

ԳՈՒՄՈՒԼՃԻՆԱ, Գործ.— Ստացանք 422 ֆրանք։

ԼԸ ՓՈՒԶԷՆ, Յ. Տ.— Ստացանք 50 Ֆր., ղրկեցինք։

ՓՕՆԹ'Ա-ՄՈՒՍՕՆ, Ս. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՎԷՌՈՆՈՒ, Յ. Դ.— Ստացանք 40 ֆրանք։ Գիրքը ղրկեցինք։

ԹՈՒԼՕՆ, Ա. Ա.— Ստացանք 15 ֆրանք։

ՄԱՐՍԷՅԼ, ԳՈՐԾ.— Ստացանք 368.50 ֆրանք։

ՏԷՍԻՆ, Ս. Գ.— Ստացած ենք Մարտ 10ին։

ԱՆՎԷՐՍ, Ա. Ս.— Կը պարտիք 20 ֆրանք։

ԼԻՈՆ, Ս. Փ.— Ընկեր Ամատունին ուրիշ տեղ մեկնած է։

ՎԻԷՆԻ „ԴՐՕՇԱԿ„Ի ԵՒ „ՅԱՌԱՋ"Ի ԳՈՐԾԱԿԱԼՆ Է

ՀՄԱՅԵԱԿ ՈՒՋՈՒՆԵԱՆ

Rue Victor Fougier N. 69

Vienne - Isère

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի, Խարբերդի Բալու-Սաքրատ գիւղէն Տիկ. Մարգարիտ Բոյոշեան, որ կը կարծուի, երկու տարի առաջ, Պէյրութէն Ֆրանսա եկած ըլլալ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի եւ կամ հետեւեալ հասցէին, Ասատուր Բոյոշեան, Վէնիզէլոս փողոց, Թիւ 23, Սէրէզ, Յունաստան։

— Տիկին Եղիսա Մանուկեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Յակոբ Հայրապետեան (Խարբերդցի) որ կը կարծուի թէ Գալիֆօրնիա կը գտնուէր 3 տարի առաջ, տեղեկացնել 84, Rue Rebeval. Paris (19)։ Կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն արտատպել։

— Պուրբէշէն Թագւոր Գուզեան կը փնտռէ իր եղբայրը Գէորգ Գուզեանը, որուն հասցէն էր Passage Piémontési, Place Pigalle, Paris (18e)։ Տեղեկացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Կը փնտռուի Խարբերդ Մավերի Յակոբ Շուշանեան, Խարբերդի Ֆրանսական որբերէն։ 1924ին Պէյրութէն Ֆրանսա փոխադրուած 75 հոգինոց որբերու խումբին մէջ կը գտնուէր։ Գորտօյի կողմերը ըլլալ կը կարծուի։ Գրել՝ Union de Dzovk 29, Rue Bernard du Bois, Marseille (France)։

— Կը փնտռուի Զմշկածագցի Մկրտիչ Ռայիսեան, որուն Եգիպտոս ըլլալը կը կարծուի։ Տեղեկացնել՝ Vartianի Chateau du Pin, Couture, Loire-et-Cher, (France)։ Կը խնդրուի եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շահազատ 5 ֆրանք, Ծաղիր Թաշրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արոէն Լիւբէն 20, Ռասբութին 15, Նամուս 10, Զար ադի 10, Պատուի համար 10, Լռութիւնը 8, Երազաշան 6, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Ծալլվար 12.50, Բարիքէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մացառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէքս 10, Պարզ Քարոզներ Բ. Գ. եւ Դ. հատորներ 50, առանձին 17.50, Զօրս Աւետարաններ 12.50, Հայաստանի նկարիչներէ Ալմանախը 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, Ցայգեր եւ երազներ 22.50, Ռուսէն ժող. պատմ. 7.50, Սթիլմոնար քաղաքապետը 6, Ծուլութեան պաշտպան 7.50, Անցեալէն (Լէօ) 35, Անաթօլ Ֆրանս 25, Խրիմեան (Թ. Ե. Գ.) 25, Արդի կինը եւ իր հոգեբ. արժէքները 5, Երանանդ. բառարան 40, Պօէմներ՝ Զարենց 20, Մանֆրէտ 10, Ռօլանի երգը 10, Լոնգոսի հովուական (Տաֆնիս եւ Քլօէ) 8, Վերածնունդի Օրերէն 6, ինչպէս նաեւ վիպական, թատերական, բանաստեղծական եւ ազգային գիրքեր, բառարաններ, խոստովանութիւններ հաւաքածոներ եւն.

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փոստի ծախք չկայ։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 Avenue Quihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

19 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիա.	L. St.
Տոլար.	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Tq
Թրք. ոսկի	» or
Մէճիտիէ	Medjidié
Լէվա 100 հատը	Leva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուիցր. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	(10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
»	II
»	III
Օսմանլի Երկաթ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Cr...

80, Rue Lafa...

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS

208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ
ՖՐԱՆՍԱ
ԱՆԳԼԻԱ
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ
ԵԳԻՊՏՈՍ
ԱՄԵՐԻԿԱ 10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ 100 ֆ.

"HARATCH"
Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Directeur-Propriétaire . SCHAVARSCH MISSAKIAN
Rédaction & Administration
Խմբագրութիւն
288bis, Rue Lafayette PARIS (10e)
TÉLÉPHONE NORD 57-82
MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS
Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 21 ԱՊՐԻԼ 1927
21 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 316
ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՂԱՄԱԼԻ ՕՂԼՈՒՆԵՐՈՒ ՔԱՅԼԵՐԳՈՎ

Երէկ արտատպեցինք Ազրբէյջանի Կեդր. Գործադիր Կո-միտէի (խորհրդարան) Նախագահ եւ Անդրկովկասի վարիչներէն Աղամալի Օղլուի հետեւեալ խօսքը, արտասանուած Հայաստանի խորհուրդներու 5րդ համագումարին մէջ.

— «Մինչեւ որ չկատարուի հողի հաւասար բաշխումը թէ հանրապետութիւններու եւ թէ ժողովուրդի մէջ, մինչեւ այդ ժամանակ խաղաղութեան մասին խօսք չի կրնար ըլլալ»: (Խ. Հ. 3 Ապրիլ):

Խորհրդային դիւանագէտը, որ արժանաւոր յաջորդն է թիւրք ազգայնական Խան-Խոյսքիներու եւ Ազրբէյջանի միւս վարիչներուն, ունի ուրիշ նշանաւոր նախադասութիւններ ալ, նոյնքան անամէջ եւ ամբարտաւան: Ակնարկելով մենշեւիկներուն, մուսաւաթականներուն եւ դաշնակցականներուն, կ'ըսէ թէ անոնք «եղբայրաբար ապրելու» խօսքեր կ'ընէին, բայց իրենց գործը խօսքին չէր համապատասխաներ, անոնք չէին տեսներ այն նիւթական հիմերը որոնք իրապէս ազգային հաշտութիւն կը հաստատեն»: Իսկ այդ խոշոր գործը գլուխ հանուած է «խորհրդային իշխանութեան ձեռքով»:

Այսինքն, այսօրուան Անդրկովկասի մէջ հողը հաւասարապէս բաշխուած է թէ հանրապետութիւններու եւ թէ ժողովուրդի միջեւ, եւ խաղաղութիւնը ամրապնդուած...

Այս անպատկառ սուտը կը լսեն Հայաստանի խորհուրդներու 5րդ համագումարին պատգամաւորները, կը թարգմանեն, կը հրատարակութեան կուտան, բայց ձայն-ծպտուն չեն հաներ: Ընդհակառակն, «մի քանի րոպէ շարունակ դահլիճը յոտնկայս ծափահարում էր»: «Ընկեր Աղամալի օղլին իր խօսքն աւարտեց համագումարի որոտընդոստ ծափերի տակ»: «Նրա ճառը թարգմանեց հայերէնի, յետոյ ինքը ընկ. Աղամալի օղլին թարգմանեց թուրքերէնի»: Անշուշտ չմոռցան Երեւանի պատերն ալ թնդացնել, որպէս զի մնայի գայ ապերախտ հայ ժողովուրդը, ծափերանական մաղթանք մըն ալ կազմակերպելով:

Իսկ «հակայեղափոխականը մենք ենք նորէն, երբ իրենց դէմն կը գործենք այս քստմնելի, այս անպատուե ծաղրանքներէն անճար ժողովուրդի մը տառապանքին հանդէպ:

Մենք ենք «հակահայաստանեանը», երբ կ' մենշեւիկին կ' պոլշեւիկին, կ' մուսաւաթին կ' Աղամալի օղլուներու կամ Հիւսէյնովներու, կ' Ռուսին կ' Թուրքին առջեւ կը դնենք սահմանային խնդիրները, վարչաձեւէ վարչաձեւ շարունակուած եւ կիրարկուած անարդարութիւնները, և անկեղծ ու յամառ կը յիշեցնենք հայ ժողովուրդին ապրելու իրաւունքը:

Իսկ անոնք, արդա՞ր գործ կը կատարեն, տարուէ տարի քնացնելով ժողովուրդը անամէջ զեկուցումներով, տեղեկագիրներով, ճառերով:

Անոնք հայ աշխատաւորութեան շահերուն կը ծառայեն «որոտընդոստ ծափեր» հրամցնելով, թիզ մը հողի փոխարէն:

Ահա թէ ո՛ւր է կացութեան ողբերգութիւնը, Հայաստան աշխարհին համար, որ սուտերով կը կերակրուի, որպէս զի ժամանակ չունենայ խոկալու դառն իրականութեան վրայ:

Եւ այս մարդիկը տակաւին երես ունին մենշեւիկներու եւ մուսաւաթականներու, «Կովկասի ազատագրութեան կոմիտէ»ին հետ իբրեւ դաւակից ամբաստանելու մեզ, գիտնալով հանդերձ որ, բուն դաւադրութիւնը, իսկապէս հակաշխատաւորական եւ հակահայաստանեան դժոխային մեքենան սարքուած, լարուած է իրենց քթին տակ, և անխափան կը գործէ Պաքուէն մինչեւ Էնկիւրի, Երեւանի, Նախիջեւանի, Ղարաբաղի եւ Զանգուրի մէջ:

Այո՛, այդ մեքենան կը բանի եւ պիտի բանի կատարեալ «ամերաշխութեամբ» ու «խաղաղութեամբ», որքան ատեն որ Երեւանի անարոյս կոմիսարները եւ անոնց արտասահմանի գործակալները շարունակեն ոստոստել Աղամալի Օղլուներու քայլերգով, կէս-քուն, կէս-արթուն, բայց միշտ պատրաստ ծափելու եւ ճառելու:

Այդ կախարդական շրջանակը թոյլ չպիտի տայ որ մարդիկ իրենց աչքերը բանան եւ տեսնեն անողոք իրականութիւնը, — աշխարհագրական եւ ազգագրական պահանջները ջախջախած, թուրք-թաթարական արշաւանքի ճամբաները հարթուած, Հայաստանը հետզհետէ աւելի ուժաթափ եւ իրաւազուրկ. վիճելի հողերը շատ աւելի վտանգուած քան 1920ին:

1920ին, առնուազն Ղարաբաղն ու Նախիջեւանը հայկական էին, եթէ վրայ չհասնէր պոլշեւիկեան արշաւը, իր խարդախ նշանախօսքերով թեւ ու թիկունք հանդիսանալու թուրքիոյ խորհրդարաններուն եւ Կովկասի անթարոյական խաժամուժներուն:

Իսկ ի՞նչ կը տեսնենք այսօր,— Ազրբէյջանի կառավարութեան ներկայացուցիչ Մուսաբէկովն է որ կը բարբառի, իրենց համագումարին մէջ.

— «Ցաճկաստանի հետ մեր յարաբերութիւնները բարեկամական են, եւ տարուէ տարի կ'ամրապնդուին: Միակը, որ մեզ կը պատճառէ, այն է որ Ցաճկաստանը տեղ է տուեր մնացած մուսաւաթականներուն, եւ, մենք կը զարմանանք թէ յեղափոխական Ցաճկաստանը ինչպէս կը տանի այդ տեսակ թափթփուկները (Բագուի «Կոմունիստ», 20 Մարտ)»:

Զարմացէք եւ դո՛ւք, կարմիր թէ գորշ թուխտակներ, որ իմաստութեան գոհարներ կը թափէք ձեր աչքերը փակած, մինչ Աղամալի Օղլուները հանդիսաւորապէս կ'օրհնեն ձեր տխմարութիւնը, ապաղակելով Երեւանի պաշտօնական բեմէն.

— Մինչեւ որ չկատարուի հողի հաւասար բաշխումը...

Կարդացէք եւ որոճացէք, եթէ տակաւին կը գործեն ձեր միտքն ու խիղճը:

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԼԵՈՒԹԻՒՆ

Հայերէնի ուղղագրութեան բարեփոխման խնդիրը, որ յանձնուած էր նոր մասնախումբի մը քննութեան, ամիսներէ ի վեր կը քաշքշուի առանց քայլ մը առաջ երթալու: Այն ատենէն որ, Թիֆլիսի «Մարտակոչ»ն իսկ զայրացեր է, եւ երկրորդ անգամ ըլլալով հետեւեալ դիտողութիւնները կը հրատարակէ (23 Մարտ).

—«Ինչպէս կ'երեւայ, մեր դիւանականները ուղղագրութեան գործը վերածեր են դիւանագիտական գաղտնիքի: Մեր հարցասիրութեանը պատասխաններ էին Անդրկովկասի Հեռագրական Գործակալութեան միջոցով: Ինչո՞ւ, չէ՞ր կարելի իջնել Ողիմպոսէն մեր մեղսական աշխարհը:

Կատարեալ Զէմպլէններ, չէմպլէնական մեթոտով, բայց հայկական ծաւալով: Զէմպլէնը կ'ուզէ «բարեփոխել» Եւրոպան, իսկ Հայաստանի ուղղագրական յանձնաժողովը... ընդամէնը բանի մը տառ:

Այդ տառական քաղաքագէտներն ու դիւանագէտները հիմա ուրիշ դիւանագիտական հնարքի մը դիմեր են:

Ուղղագրական յանձնաժողովի նիստերուն մասնակցող Ստ. Մալխասեանը, որ Երեւանէն Թիֆլիս եկաւ, մեր տուած հարցերուն հանդէպ «չէգոք» դիրք բռնեց ու յայտնեց թէ «որոշուած է յանձնաժողովի գործունէութեան մասին մամուլին որ եւ է տեղեկութիւն չտալ»:

Ինչո՞ւ:

Ի՞նչ է սա, գիտական մեծամտութի՞ւն, թէ վանական միկուսացում:

Ինչո՞ւ ընթերցողները չպիտի իմանան թէ ինչ ուղղութեամբ առաջ կ'երթայ ուղղագրութեան գործը: Ինչո՞ւ խորհրդաւորութեան քողով կը ծածկեն մեր ո, յ, եւ ուական դիւանագէտները իրենց կատարած «մեծ» գործը:

Ըսենք թէ բառի սկիզբը «յ» չպիտի գրուի «եղէն առաջ, թէ «Յերեւան»ի տեղ պիտի գրուի նորէն «Երեւան», կամ ուրիշ բարեփոխութիւն մը պիտի մտցնեն «հին» «նոր» ուղղագրութեան մէջ, մի՞թէ սա գաղտնի պահելու բան է:

Մեզ ոչ միայն կը զարմացնէ, այլ եւ կը վրդովէ մեր յարգելի ուղղագրականներու այսօրինակ խմբունջային քաղաքականութիւնը: Ինչո՞ւ համար այսպէս»:

ՄԱՐՍԻԼԻԱՅ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարսիլիայէն այսօր հեռագրութիւն մը կը հրատարակենք ընտրական արձանագրութեանց մասին.

Քուէարկութիւնը 11—24 Ապրիլի տարեդարձին եւ Նախագահին այցելութեան զուգադիպած ըլլալով, յետաձգուած է Մայիս 8ին: Արձանագրութիւնները բաց են մինչեւ Ապրիլ 30: Կ'իմանանք թէ Պալաքեան եպիսկոպոս ալ ներկայ պիտի ըլլայ քուէարկութեան:

ԹՈՒՐՔ ԿԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ

Թուրք կիներու Միութեան նախագահը Նէզիհէ Մուհիտտին հանըմ յայտարարած է թէ.— Հայ կիներու հետ գործակցութիւն մը չի կրնար ըլլալ, քանի որ մեր կանոնագրին մէջ որոշակի ըսուած է թէ միայն թուրքերը կրնան անդամակցիլ: Նոյն իսկ կանոնագրին մէջ յատկապէս շեշտուած է թրքամ կիներ բացառութիւնը»:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ինքնութեան թուղթերը այսօրուընէ սկսեալ պիտի տրուին նոր սակով

Ինքնութեան թուղթերու նոր օրէնքին առթիւ, պատկան պաշտօնատուները առժամապէս դադրեցուցած էին ինքնութեան թուղթերու վերաբերեալ գործողութիւնները: Այսօրուընէ սկսեալ ինքնութեան թուղթերը պիտի տրուին՝ համաձայն նոր սակին:

Դարձեալ կը յիշեցնենք, որ վերջնապէս ամբողջական սակ նշանակուած է 100 ֆրանք, իսկ զեղչեալ սակ՝ 20 ֆրանք: Անոնք, որ նախկին օրէնքով 375 ֆրանք վճարելու պարտաւոր էին, հիմա պիտի վճարեն 100 ֆրանք, իսկ 40 ֆրանք վճարողները՝ 20 ֆրանք: Ամսական 1500 ֆրանքէն աւելի չշահող աշխատաւորներն ու պաշտօնեաները 20 ֆրանք միայն պիտի վճարեն: Ինքնութեան թուղթերը երկու տարի արժէք պիտի ունենան:

Գործազրկութիւնը կը նուազի

Սէնի Տեղաւորման Նահանգային Գրասենեակի վարչական խորհուրդը իր ամսական գումարումին առթիւ քննեց զանազան տեղեկագիրներ, որոնք ցոյց կուտան թէ գործազրկութիւնը բոլորովին մեղմացած է Փարիզի շրջանին մէջ: Անցեալ Փետրուար 21ին Սէնի մէջ օգնութիւն՝ ստացող գործազուրկներու թիւն էր 61.415, հիմա 45.000ի իջած է:

Երեւան հանուած են կեղծ գործազուրկներ, որոնք աշխատելով հանդերձ նպաստ կը ստանային: Այդպիսիները իբրեւ կեղծարար դատարան պիտի յանձնուին:

Կացութիւնը Չինաստանի մէջ

Չինաստանի մէջ հակապոլշեւիկ շարժումները կը շարունակուին: Խարպինի մէջ չինական իշխանութիւնները հրամայեցին հրապարակաւ մահապատիժի ենթարկել 12 հոգի, 6 չինացի ուսանող, 3 արհեստակցական, 2 համայնավար եւ քաղաքին Առեւտրականներու ընկերութեան Նախագահը: Մահապարտները քաղաքին փողոցներէն տարուեցան՝ իրենց վիզերէն կախուած չինարէն եւ ռուսերէն հետեւեալ արձանագրութիւնը. «Այս մարդիկը դաւաճաններ են, որոնք իրենց հայրենիքը պոլշեւիկներուն կը ծախեն: Այսօր դատարանին կողմէ արդարօրէն դատապարտուելով՝ սուրով պիտի կորսուին»:

Նանքինի մէջ զօրավար Չանկ-Քայ-Շէքի նախագահութեամբ կազմուած նոր կառավարութիւնը ամէն կողմ հրահանգներ տուաւ հանդէսներ սարքել՝ ողջունելու համար այս նոր իշխանութեան կազմութիւնը: «Տէյլի Թէլէկրաֆ»ի թղթակիցը կ'ըսէ թէ նոր կառավարութեան ստեղծումը աւելի եւս պիտի խառնակէ գործերը: Ներկայիս հինգ կառավարութիւններ կան Չինաստանի մէջ, առանց հաշուելու բազմաթիւ կիսանկախ զօրավարները, որոնք կ'իշխեն զանազան անկիւններու մէջ: Այսպէս, Չանկ-Ցօ-Լին կը տիրէ հիւսիսային շրջանին մէջ, Սուն-Շուանկ-Ֆանկ՝ Քիանկ-Սուի մէջ, Չանկ-Քայ-Շէք՝ Շանկայի և Նանքինի մէջ, Գօրոտին եւ Հսու-Շէն՝ Հանքէուի և Լի-Չի-Շէն՝ Քանթոնի մէջ:

Այս քաոսին մէջ, դժուար թէ ազգայնականներու արտաքին նախարար Էօժէն Շէն կարենայ գոհացում տալ հինգ մեծ պետութեանց պահանջներուն:

Հանքէուի կառավարութիւնը հրամայեց ձերբակալել զօր. Չանկ-Քայ-Շէքը: Զօրս բանակ ղրկուեցաւ Նանքինը գրաւելու համար: Չանկ-Քայ-Շէքի կառավարութիւնը սկսաւ բանակցիլ Սուն-Շուան-Ֆանկի հետ՝ կռիւները դադրեցնելու եւ միասին կռուելու համար համայնավարներուն դէմ: Շանկայի Չինացիները տօնեցին չափաւորներու յաղթանակը եւ նոր կառավարութեան կազմութիւնը: Բոլոր կարմիր դրօշակները անհետացան փողոցներէն:

Շանկայէն ու Նանքինէն վերջ, ազգայնականներու միջնաբերդը Քանթոնի մէջ եւս կատարեալ յաջողութեամբ պսակուեցաւ հակապոլշեւիկ շարժումը: Բոլոր բանւորական միութիւնները զինաթափ եղան, համայնավարութիւնը արգիլուեցաւ եւ 3000 համայնավարներ ձերբակալուեցան: Հանքէուի կառավարութենէն անկախ վարչութիւն մը կը վարէ նահանգին գործերը:

Հռոմի հիմնարկութեան տարեդարձը

Այսօր՝ Ապրիլ 21, Հռոմի հիմնարկութեան տարեդարձն է: Ինչպէս ամէն տարի, ֆաշիստները այս տարի եւս մեծ հանդիսաւորութեամբ պիտի տօնեն այս տարեդարձը Իտալիոյ մայրաքաղաքին մէջ:

Հռոմի արհեստակցական կազմակերպութիւնները խումբեր կազմած՝ պիտի կեդրոնանան իրենց համար նշանակուած մասնաւոր տեղերը, ուսկից թափօրով պիտի երթան ժողովուրդի հրապարակը, ուր պիտի կատարուին հանդիսութիւնները: Բոլոր գաւառներէն քաղաքապետները պիտի գան հանդէսին մասնակցելու:

Պալքանեան ցանցառը

«Թայմզ» իր Ապրիլ 19ի խմբագրականին մէջ քննելով իտալեւսերպ վէճը, գիտել կուտայ որ Թիրանայի դաշնագրին մասին իր Հինգշաբթի օրուան զեկոյցով, Մուսոլինի դիւանագէտներուն առջեւ կը փակէ իտալեւսերպ յարաբերութեանց անմիջական բարւոքումին համար ամէն յոյս: «Թայմզ» մաս-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԱՆՋԱՏՈՂԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄՆԵՐԸ ՌՈՒՍԻԱՅ ՄԷՋ

Անցեալ օր հրատարակեցինք Ուկրայինայի նախագահ Չուբարի զեկուցման մէկ մասը, ներքին դաւադրութեանց մասին: «Իզվէսթիա» հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ այդ ճառէն (12 Ապրիլ).—

«Վերջին ժամանակներս Ուկրայինայի մէջ տեղի ունեցան շարք մը խոշոր հրդեհներ, որոնց կարգին փեթրովսկի պարանի գործարանի, կաշիի գործարանի, Սումի քաղաքի մաճուդի գործարանի, Մարքոփոլի մետաղագործարանի եւ կարգ մը ուրիշ գործարաններու հրդեհը: Իբրեւ հետեւանք նախնական քննութեան, ձերբակալուեցան քանի մը հոգիներ անոնցմէ, որոնք վնասած են ու կը փորձէին վնասել ժողովրդական տնտեսութեան զարգացման՝ հրդեհներով եւ համանման ուրիշ միջոցներով: Ձերբակալուածներէն մէկը ուղղակի յայտարարեց. «Ես ղրկուած եմ վնասելու խորհրդային արդիւնաբերութեան»: Յետագայ քննութիւնը կը պարզէ, թէ ո՞վ եւ որտեղէն ղրկուած է այդ «պատգամաւորը»: Ի հարկէ, կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք կ'առնէ, որպէսզի նման «պատգամաւորներ» մուտք չգործեն Ուկրայինա: Համապատասխան մարմինները երեւան հանեցին մետաղագործարանի մը վառարանին մէջ մէկ արկղ փիրոքսիլին, որ յատկացուած էր գործարանը պայթեցնելու: Մարտի վերջերը մետալագործական արդիւնաբերութեան գործարանի մը մէջ տեղի ունեցաւ կազի խողովակի պայթիւն, իսկ ուրիշ կազի խողովակի մը տակէն գտնուեցան ուժանակի 14 փամփուշտներ: Սակայն բոլոր հրդեհները, պայթիւններն ու երկաթուղային գոյքերու հարուածները պէտք չէ բացատրել միայն մեր արտաքին եւ ներքին թշնամիներու չարամիտ գործունէութեամբ: Շատ անգամ, դժբախտ դէպքերը արդիւնք են ղեկավարներու անվարչագիտութեան եւ անփոյթ վերաբերումի»:

Չուբար իր զեկոյցին մէջ ըսաւ թէ խորհրդային միութեան սահմանադրութիւնը այնպէս է, որ երբ բանւորներն ու գիւղացիները որոշեն, կրնան բաժնուիլ խորհրդային միութենէն:

Չուբար աւելցուց թէ նմանապէս անջատողական շարժումներ կը տեսնուին Անդրկովկասի եւ Թուրքիստանի մէջ:

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ

Ընդհանուր ապահովութեան քննիչները կը շարունակեն իրենց հետապնդութիւնները համայնավարներու ծանօթ լրտեսական կազմակերպութեան մասին: Խուզարկուեցաւ տունը Թիկժանտէլի, որ Վէնսէնի փամփուշտի գործարանին մէջ պաշտօնեայ է, եւ անդամ կեդրոնական խորհուրդին: Խուզարկութիւնները ոեւէ արդիւնք չտուին:

Թերթերը գրած էին թէ Փարիզի Թաղապետական ժողովի խորհրդական եւ համայնավար վարիչ Ժան Քրէմէ եւ իր քարտուղարուհին փախած են: «Իւմանիթէ» կը հաղորդէ որ Քրէմէ չէ փախած եւ ի հարկին պիտի ներկայանայ պատկան իշխանութեան: Այդէն իսկ բաց նամակ մը ուղղած է հալածանքին պատասխան:

Խուզարկութիւններ կատարուեցան նաեւ Ցալէրվիլէ՝ Ժօզէֆ Պարոնի տան մէջ: Այս մարդը Սէն-Ուիր-Լ'Էզօլի զինուորական հաստատութեանց սէնտիքային անդամ է:

ԵՒ ՍԱԿԱՅՆ, ՊԷՏՔ Է ԱՇԽԱՏԻԼ, ՏՂԱՔ...

(Բաց նամակ Մոնփելիէի մեր ուսանող ընկերներուն)

Ուշադրութեամբ կարդացի ձեր նամակը։

Անշուշտ բոլո՛րս ալ համաձայն ենք դատապարտելու համար Երեւանի խորհրդային իշխանութեան խտրական ոգին որ կը զատէ, գոնէ մասնագէտներու մէջ իսկ, համայնավարը՝ ոչ-համայնավարէն։ Անշուշտ, բոլո՛րս ալ, կը մերժենք «ընկերվարական» եւ «աշխատաւորական» ներշնչումներ ունեցող իշխանութիւն մը, որ հակընկերվարական ընթացք կը բռնէ գաղութներու եւ մայր երկրի մէջ։ Որ կը սակարկէ հայ քաղաքացիին առաջին իրաւունքը՝ կարենալ հայրենիք վերադառնալու։ Անշուշտ բոլո՛րս ալ՝ կ'ամբաստանենք զայն, իրաւամբ, որ արտասահմանի ու հայրենիքի մէջ, կը ջանայ շերտաւորել ու ապականել հայ մտաւորականութիւնն ու հայ ուսանողութիւնը։ Որ օգտուելով հայ ուսանողներու նիւթական նեղ կացութենէն, կ'աշխատի կաշառել զանոնք։

Ձեր փաստերը՝ ճի՛շդ են։ Կը ճանչնամ Պարգեւ Տէր Յովհաննէսեանը, որ անտարակոյս կրնար օգտակար ըլլալ, իր կարողութիւններուն համապատասխան աշխատանքի մը մէջ։

Գիտեմ նաեւ որ երբ մեր երկրին դուռը կը գոցուէր այդ երիտասարդ գիւղատնտեսին առջեւ, միւս կողմէ, հեռաւոր Միացեալ-Նահանգներէն, հինգ ուրիշ երիտասարդ գիւղատնտեսներ պաշտօնի կը կոչուէին, եւ շատ գէշ ամսականներով։ Անոնք ալ, ինչպէս իմ ուսանողական դասընկեր Տէր Յովհաննէսեանը, հարուստ հայ քաղքենիներու դրամով ուսած էին։ Անոնցմէ երեքը՝ նո՛րէն, իմ դպրոցական դասընկերներս, կը յիշեմ, 1920ին, երբ մեծ խանդավառութեամբ, շատ մը որբ տղաք, կ'երթային երկիր, հոն աշխատելու համար, չեկան մեզի հետ։ Տամ անուններն ալ.— Վրոյր Ղազարեան, Արաբկիրցի, Մուշեղ Վ. Ասատուր՝ Ազիզիէցի, կը պաշտօնավարեն այս վայրկեանիս Երեւանի մէջ, Խորէն Կիւլպէնկեան՝ Տիվրիկցի, Սասնաւանի մէջ։ Անոնք աւարտած են իրենց ուսումը, Քօրնէլլի մէջ։ Անոնցմէ մէկուն հետ ես երկար ատեն թղթակցած եմ, մինչեւ Հայաստան մեկնումը։ Գիտեմ՝ որ իբրեւ գիւղատնտես, անոնք աւելի չեն արժեր քան Պարգեւ Տէր Յովհաննէսեանը (Ingénieur Agricole), բայց անոնք համայնավար մարտիկներ են, մինչդեռ Պարգեւը հասարակ քաղաքացի մըն է։ Պարգեւէն զատ, գիտեմ, ուրիշ երկու գիւղատնտեսներ, Յակոբ Աթիկեան եւ Գէորգ Պըրքեան, որ երկար ատեն, Փարիզ, աշխատեցան ու չյաջողեցան երկիր երթալ, հիմա կը պաշտօնավարեն Սուրիոյ մէջ։ Այս բոլորը ճիշդ են եւ ես համաձայն եմ ձեզի հետ։ Բայց թոյլ տուէք քանի մը դիտողութիւններ ընել, որ հիմնական եւ շատ կարեւոր կը թուին ինծի։

1.— Հայաստանը փոքրիկ երկիր է, գիտէք։ Եւ հետեւաբար պաշտօնէութիւնը պէտք է վերածուի նուազագոյն չափին։ Մեր աւարտող ընկերները, ընդհանրապէս կը ձգտին պաշտօնի։ Կ'ուզեն երթալ երկիր, բայց նաեւ պաշտօն ունենալ, ինչ որ անպատեհ է։ Պայմանաւոր կերպով երկիր վերադառնալը առնուազն անտեղի կը գտնեմ։ Այս տեսակէտէն, կարելի է պահանջել միայն, որ՝ ինչպէս, բոլոր երկիրներու մէջ, հասատատուի մրցումի դրութիւնը։ Ամէնէն յաջող մասնագէտը թող անցնի պաշտօնի։ Կարելի է պահանջել նաեւ որ օրինակ, երկրագործական գործավարութեննէն հեռացուին ոչ-մասնագէտ ու անձեռնհաս պաշտօնեաները ու փոխանակուին մասնագէտներով, միշտ մրցումով։ Ու վերջապէս, երկրի ճամբան բանալ բոլո՛րին, ուսանողին կամ մասնագէտին, բայց նաեւ բանուորին։ Առանց նախապատուութեան։

2.— Ու թո՛ղ հայ երիտասարդ կամ վաստակաւոր մասնագէտները, գիւղատնտես, երկրաչափ, բժիշկ, գեղագործ, անպայման պաշտօն չփնտռեն։ Այս փոքրիկ ժողովուրդը, հարկ եղածէն աւելի ունի դիւանակալներ, (Bureaucrate)։ Ձեզ գիտեր ինչու հակառակ մեր ժողովուրդին բացառիկ գործնական ոգիին, մեր մտաւորականութիւնը, միշտ անձեռնհաս եղած է իր մասնագիտութիւնը անհատական գործերու մէջ արժեցնելու։ Նախաձեռնութեան ու ձեռներէցութեան ոգիէն զուրկ ենք, մտաւորականներս, ու մեր երազն է կարծես, բազմիլ, հոգ չէ անհաստատ, բայց հանգիստ պաշտօնական թիկնաթոռներու մէջ։ Կը յիշեմ, որ Հանրապետութեան օրերուն (ինչպէս նաեւ հիմա) ռուսական նախկին դիւանակալները լեցուած էին հայկական պաշտօնատուններ։ Փոքրիկ ժողովուրդի մը համար, որ իր պետականութիւնը նոր կը սկսի, չափազանց վտանգաւոր է, դիւանակալութիւնը։ Մեր մտաւորականութիւնը պէտք է փրկել այդ ախտէն։ Մեզի, երիտասարդներուս կ'իյնայ թօթուել, անցեալի այդ ժառանգութիւնը։ Աշխատի՛նք երկիր երթալ ու զարգացնել, անհատական ու համագործակցական ձեռնարկները։ Վերէն եկած բարեփոխումները յաճախ արմատ չեն բռներ։ Բայց ի՛նչ հրահանգիչ օրինակ է, եթէ, օրինակի համար, իմ ընկերս, Գ. Սարգիսբէգեան, որ այս տարի պիտի աւարտէ Մօնփէլիէի բարձրագոյն Գիւղատնտեսականը, կարենայ Երեւանի մէջ, իր հօրենական այգին վերատնկել, ամերիկեան չաչերու վրայ (bouture), այսպէսով ապացուցանելով, գործնականօրէն հայ յետամնաց այգեմշակին որ կարելի է ազատիլ ֆիլոքսերայէն (phylloxera) առանց որթերը քանդելու։ Այդ օրինակը կ'ըլլայ վարակիչ։

Կամ օրինակ, ինչո՞ւ, Մամիրօլի կաթնային-ճարտարարուեստի բարձրագոյն վարժարանը աւարտող, երեք կամ չորս տղաք, անհրաժեշտ փոքրիկ դրամագլուխը չգտնեն, փոքր բայց արդիական պանրագործարան մը հիմնելու, որ կրնայ տիպար հանդիսանալ, ու երթան փտին, դիւանատան մը փոշիներուն մէջ, ո՛չ իրենք իրենց, ո՛չ ալ ժողովուրդին օգտակար ըլլալով։

Օրինակները կարելի է բազմապատկել։ Բարոյականը այս է։ Վերակառուցման, գիւղատնտեսական զարգացման, ճարտարարուեստական եւայլն բո՛լոր շարժումները պէտք է սկսիլ վարէն։ Նշանը թո՛ղ տան, Եւրոպա կամ Ամերիկա կրթուած մասնագէտները։ Կառավարութիւնը, կրնայ քաջալերել միայն այդ շա՛րժումը, զօրավիգ ըլլալ, թիկունք տալ, բայց սպասել, որ օրինակի համար, հայ խորհրդային ազգատ ու անձեռնհաս ու մանաւանդ թղատակ իշխանութիւնը կարենայ հայ այգիները հիմէն վերատնկել, արդար չէ։ Ու նաեւ անգործնական։ Օրինակ մը։ Ֆրանսայի մէջ, որթայութիւնն ահաւոր աւերէն յետոյ, կառավարութիւնը հակայ պիւտճէ յատկացուցած է, գիւղացիութեան, կաթնատնտեսական համագործակցականներ հիմնելու համար։

Ֆրանսայի գիւղացիութիւնը որ պատրաստուած չէր այդ ուղղութեամբ, մինչեւ այսօր, հակառակ կառավարութեան բացառապէս կարեւոր նիւթական օժանդակութեան, չի կրնար ոտքի պահել այդ համագործակցականները։ Դեռ այս տարի Հօթ Սօն նահանգին մէջ վեց կարեւոր կաթնային համագործակցականներ սնանկացան, մինչդեռ Դանիոյ մէջ հրաշքներ կը գործեն սպառողական եւ արտադրողական համագործակցականները, որովհետեւ շարժումը սկսած է վարէն։ Ինքը՝ գիւղացիութիւնն է, որ կրթուած գիտութեան եւ մարզուած մասնագէտներուվրայ, զարգացուցած է այդ շարժումը։ Կառավարութիւնները անզօր են՝ եթէ երանդը ժողովուրդէն չգայ։ — Ո՞վ պիտի արթնցնէ հայ գիւղացիութիւնը իր քունէն։ — Հայ մասնագէտները։ Ինչ միջոցներով՝ կառավարական շրջի՞կ թէ միայուն պաշտօնեանե՞ր ըլլալով։ Ո՛չ, Ո՛չ, Ընկերներ։ Հապա՝ աշխատելով, անհատական կամ հաւաքական ձեռնարկներ ստեղծելով։ Աշխատելով՝ գործնականանալ, փոխանակ դիւանակալներ դառնալու։

3.— Գիտեմ, գիտեմ, մեզի համար բացառապէս դժուար է ատիկա։ Կ'ընդունիմ նաեւ որ նիւթական խոշոր խոչընդոտներ կան։ Որ պայմանները շատ աննպաստ են։ Որ՝ հայ դրամատէրը, հազիւ թէ բարեհաճի դրամագլուխ տրամադրել, չէ՞ որ իր դրամը աւելի լաւ կրնայ շահիլ հոս արտասահմանի մէջ մէջ քան թէ երկրէն ներս։

Այս բոլորը ճիշդ են։ Բայց այս նիւթական դժուարութիւններուն կարելի է յաղթել, ինչպէս կը յաղթեն վաճառականութեան մէջ մեր զարմանալի հայրենակիցները։ Բայց դառն է ըսել, որքան որ հայ վաճառականը, կեանքի մէջ, քիչ մը շատ գործնական է, նոյնքան ալ հայ մտաւորական մասնագէտը քիչ մը շատ գաղափարապաշտ? ու անգործնական։ Ու նիւթական արգելքներու կողքին կան հոգեբանական ու ժառանգական, կարծէք անյաղթելի արգելքներ։ Հայ մտաւորականը, իր արիւնին մէջ ունի գործնական կեանքին վախը։ Պիտի ըլլայ ուսուցիչ՝ գիւղատնտեսը, պիտի ըլլայ ուսուցիչ՝ երկրաչափը, պիտի ըլլայ ուսուցիչ կամ պաշտօնեայ՝ իրաւագէտը, բժիշկը, քիմիագէտը։ Կը կարծեմ որ օրինակներու պէտք չունիք։ Որովհետեւ վաղը, բոլորս ալ, պիտի ըլլանք վարժապետ կամ պաշտօնեայ։ Չիս սխալ հասկնալու չէք։ Աւելի վատ բան չեմ գիտեր, քան երկրի մը ապագայ քաղաքացիներուն ուսուցանելը կամ հանրապետութեան մը ծառայելը։ Բայց, բռէ՛ք խնդրեմ, հարիւր ուսուցիչի վրայ քանի՞ հայ պատրաստուած մանկավարժ գիտէք։ Հարիւր պետական պաշտօնեայի վրայ, մեր մէջ, քանի՞ հոգի քաղաքագիտականաութիւն սորված են։

Գիտեմ, գիտեմ, որ մեզի երիտասարդներուս համար, գուցէ անկարելի է ազատիլ այս լուծէն։ Բայց, համաձա՞յն էք, սկսինք կռիւը։ Կը բաւէ որքան մեր հերոսական ժողովուրդը ծիծ տուաւ հայ անգործնական մտաւորականութեան։ Ինչ, պիտի միանք վարժապետ մի՞շտ։ Աշխատի՛նք՝ մենք մեզ պահել։ Աշխատի՛նք՝ մենք ալ ստեղծել։ «Ձեղնայարկի մուկեր պահելու շռայլութիւնը այս ժողովուրդը չի կրնար տանիլ այլեւս։ Կռուինք իրերու այս վիճակին դէմ։ Գուցէ մենք միանք բարոտ այսպէս, կակուղ այսպէս, բայց անտարակոյս մեր յաջորդները կ'օգտուին մեր փորձառութենէն։ Անոնք ալ, քսանըհինգ աւարտող գիւղատնտես գիտեմ։ Շատերը կը ճանչնամ անձամբ, հրաշալի տղաքներ են՝ զանազան պաշտօններու մէջ տեղաւորուելու պատրաստ։ Բայց ո՞ւր գտնէ, ըսէք, հայ խորհրդային կամ դաշնակցական կառավարութիւնը այդքան պաշտօն։ Թող մեր բժիշկ ընկերները համբերեն՝ տրամադրելի իրենց ընկերները, հանրապետութեան մէջ թաղապետական բժիշկ ըլլալու համար։ Կարելի է առարկել որ կը չափազանցեմ։ Գուցէ։ Բայց ո՞վ կրնայ ժխտել որ շատ, շա՛տ «անօթի» մտաւորական ունի այս ժողովուրդը։ Ինչ ընել։ Մասնագէտ ենք։ Պաշտօն չունինք։ Դրամագլուխ չունինք՝ անհատական գործ սկսելու համար։

— Ընկերնե՛ր, երթանք աշխատանոց։ Ազնիւ բան է աշխատիլը։

4.— Ու յետոյ, վստահ եղէք, կը բարձրանայ հայ մտաւորականութեան վարկը։ Մեր ձայնը բարձր կ'ելլէ ու մեր ճակատը մաքուր կ'ըլլայ։ Թող չենք ըլլար ու մեր հանրային աշխատանքը, որքան անշահախնդիր նոյնքան արժէքաւոր կ'ըլլայ։ Ժողովուրդը կը յարգէ մեզ, մենք որ ձրի կ'ուսուցանենք։

Մեր գիւղաքաղաքներուն մէջ, քանհանայ կը ձեռնադրուին անոնք որ շատ տկար ու շատ ձախաւեր էին կեանքին համար։ Տեսակ մը քահանայ ալ հայ մտաւորականն է եղած։ Ես կ'ուզեմ որ՝ ըլլանք արու, անկախ, քաջ ու կեանքին վազենք մեր կուրծքերը բաց, հոգ չէ իբրեւ բանուոր, քրտնելու համար։

Դրօշակ մը ունինք մեր ձեռքը։ Բռնենք բարձր։

Ու կ'ուզէ՞ք, եկէք խորհրդային հանրապետութեան պաշտօնները ձգենք խորհրդային վարձկաններուն։

ՎԱԶԳԷՆ Գ. ՇՈՒՇԱՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆԵՐՔԻՆ ՎԻՃԱԿԸ ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՈՎ

Ինչպէս գրած էինք, Հայաստանի խորհուրդներու 5րդ համագումարին առթիւ, ընդարձակ զեկուցում մը կարդացած է վարչապետ Սաքօ Համբարձումեան։ Այդ զեկուցումէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները, Հայաստանի բանւորութեան, պաշտօնէութեան եւ գործազրկութեան մասին.—

ԲԱՆՒՈՐԱԿԱՆ ՈՒԺԸ

Հայաստանի գործարանային ուժը կը ներկայացնէ հետեւեալ պատկերը

1923 Յունուարին	15.430 բանւոր	
1923 Հոկտեմբերին	16.312	»
1924 Ապրիլին	19.865	»
1924 Հոկտեմբերին	23.182	»
1925 Ապրիլին	28.506	»
1925 Հոկտեմբերին	32.226	»
1926 Ապրիլին	35.950	»
1926 Հոկտեմբերին	39.718	»

Համաձայն աշխատանքի բաշխման սկզբունքին, բանւորական ուժերը բաժնուած են հինգ խումբերու.—

ա) Գիւղատնտեսական բանւորներ, որոնց մէջ կը մտնեն գիւղատնտեսութեան նուիրուած աշխատաւորներն ու հողազուրկ գիւղացիները։

բ) Արդիւնաբերական բանւորներ, որոնց մէջ կը մտնեն մանր արդիւնաբերական հաստատութիւններու եւ շինութիւններու մէջ աշխատող բանւորները։

գ) Հաղորդակցութեանց բանւորները, որոնց մէջ կը մտնեն երկաթուղիի, հեռագրի, թղթատարական, փոխադրութեան բանւորները։

դ) Մտաւորական աշխատաւորները, որոնց մէջ կը մտնեն հասարակական, համագործակցական եւ մասնաւորներու առեւտրական հաստատութիւններու մէջ ծառայող պաշտօնեաները։

ե) Զանազան աշխատաւորներ, օրինակ՝ համայնքային գործերու, ժողովրդային անունդի ձեռնարկներու մէջ աշխատողները։

Բանւորական ուժի այս հինգ բաժանումները առանձին քննելով, կը տեսնուի որ գիւղատնտեսական բանւորները շատցած են։ Եւ այս աճումին պատճառն այն է որ Գիւղանտառ միութիւնը հողազուրկ գիւղացիները արձանագրած է միայն 1923ի վերջերը։ 1923ին տեղեկութիւն չունէինք անոնց քանակին մասին։ Կայ ուրիշ պատճառ մըն ալ, այն՝ որ մեր տնտեսութիւնը հետզհետէ զարգանալով, բացուեցան համապատասխան ձեռնարկներ, օրինակ՝ ջերմատնտեսութիւն, պանրագործութիւն, հողագործական կայաններ, փորձառական դաշտեր եւլն.։

Արդիւնաբերական բանւորներու ուժն ալ շատցած է։

1923 Յունուարին		2152 բանւոր	
1923 Հոկտ.ին		2816	»
1924	»	3794	»
1925	»	8082	»
1926	»	11,881	»

կ'աշխատէին։

Հաղորդակցութեանց բանւորներու թիւն ալ աճած է, որովհետեւ կանոնաւորուած է երկաթուղիներու երթեւեկը, ընդարձակուած են հեռաձայնի եւ թղթատարի սպասարկութիւնները, բացուած են տեղական փոխադրական ձեռնարկներ։

Պաշտօնեաներու թիւն ալ աճած է, հակառակ կատարուած խնայողութեանց եւ պաշտօնեաներու թիւին կրճատման։ 1923 Յունուարին կար 7808 պաշտօնեայ, 1926 Հոկտեմբերին՝ 12,183։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Բանւորական ուժի աճումին հետ երեւան եկած է գործազրկութիւնը։ Արհեստակցական Միութեանց արձանագրած թիւերէն դատ նոր ծնօթութիւններ չունինք։ Աշխատանքի սակարանին մէջ արձանագրութիւնները շատ անկանոն եղած են։ Վերջերս քիչ մը կանոնաւորուեցան, եւ այդ արձանագրութիւններն են որ պիտի ներկայացնեն գործազրկութեան ճշգրիտ պատկերը.

1924 Յուն.ին	2.139 գործազուրկ	
1924 Հոկտ.ին	2.665	»
1925 Հոկտ.ին	2.314	»
1926 Հոկտ.ին	4.064	»

Արդիւնաբերական խումբերու մէջ 1924ին կար 894 գործազուրկ, 1926ին՝ 1049։

Արդիւնաբերական ձեռնարկներու ընդարձակման պատճառով, գործազուրկներու մեծ մասը մտած են գործի։

Գիւղատնտեսական խումբերուն մէջ գործազուրկներուն թիւը կը հասնէր 1924ին՝ 311ի, իսկ 1926ին՝ 1107ի։

Պաշտօնեաներու մէջ գործազուրկներու թիւն էր 1924ին 1143, եւ 1926ին՝ 1490։

Վերջապէս, գործազրկութիւնը չի ներկայացներ այն սուր տագնապը, որուն մատնուած է Բագու, ուր ձեռք առնուած են արտակարգ միջոցներ պայքարելու համար տագնապին դէմ։

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

Հայաստանի գործազրկութիւնը արդիւնաբերական չէ, այլ գիւղացիական գործազրկութիւն մը։ Մեր գործազուրկներուն մեծամասնութիւնը կը բաղկանայ անարհեստ բանւորներէ, որոնք գիւղերէն նոր եկած են։ Արդիւնաբերութեան համար պէտք ունինք արհեստաւոր բանւորներու, ինչպէս՝ մետաղագործներու եւայլն։

Հայաստանի գործազրկութիւնը եղանակի բնոյթ ունի։ Մըշտական կորիզ մը չունի. այսպէս, Ապրիլ ամիսէն սկսեալ հետզհետէ կը նուազի մինչեւ Հոկտեմբեր, յետոյ նորէն բարձրանալու համար։

Մեր երկրին գործազրկութեան բուն աղբիւրը գիւղն է, պատճառը՝ գիւղի հողագործական գերբնակչութիւնը։ Կան նաեւ ուրիշ պատճառներ, օրինակ՝ Վրաստանէն ու Ատրպէյճանէն կը հասնին մտաւորական պաշտօնեաներ։

Այս գործազրկութեան վրայ կ'ազդեն նաեւ Ամերիկեան որբանոցներու չափահաս տղաքը, որոնք արձակուելով կը մտնեն գործի։ Նոյնպէս մաս մը ուսանողներ, գրասենեակներու պաշտօնեաներ ունին որոշ դեր մը այս գործազրկութեան մէջ։

ՊԱՅՔԱՐԸ ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ընդարձակել արդիւնաբերական ձեռնարկները, զարգացնել գիւղատնտեսութիւնը, տարածել տուներու մէջ կատարուող աշխատանքները, օգնել ազգատ բանւորներուն։

ՎՐԱՍՏԱՆԻ մէջ գործազուրկներու թիւը կը հասնի 30.000ի։ Այս տագնապին դէմ պայքարելու համար կառավարութիւնը ձեռնարկած է Աշխատանքի Չեռնքման կոմիտէններու եւ դրամական օգնութեան մնտուկներու կազմութեան։

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՌԱՋ...

...խառնէն աւելորդ տեղ եկած ե-
գա։ Անոր յաջորդեց դաւանա-
փոխ Քարխանը։ Մարսէյլի՛ ջուրի
ծամբայ գարձուցին, պառակտում
յառաջ բերելու, գեղեցիկ գործ
մը ձախողեցնելու համար։

...ենեւանքը.— Մարսէյլէն
... շրջանէն մօտ հազար հոգի
... մասնակցին ընտրութեանց,
... իրենց կամքը պիտի արտայայ-
... գոյց տալու որ ինչ կ'ուզեն։
... ադողութեան յետոյ աշա քուէ-
... ըլլալիկները կը համին մեր
... ականջին։

... փակման օրը, որոշեր
... քիչ ըսել։ Զատկի արարողու-
... թիւնները խանգարել, ու ճարպիկ
... գոցելու պէս մեզքը բեռցնել
... դաշնակցութեան վրայ։ Զյաջո-
... ղեցան ոչ խորհին եղեր կառա-
... վարական միջոցներով յետաձգել
... կամ թէ բեկանել ընտրութիւն-
... ները։ Այս վերջինին համար ան-
... հրաժեշտ են օրինաւոր պատր-
... ուակներ։ Մենք վճռած ենք որ
... է պատրաստակի տեղի չտալ եւ
... աստեան հակել, որպէսզի մեծ ջան-
... քերով հասակ առած այս կենսա-
... կան խնդիրը, քուէարկելու ժողո-
... վրդական իրաւունքը ոեւէ խաղի
... չերթայ։ Ցուէը կրակի տալ
... կրակ կայ պոռալը հրձիգը
... սխրագործը չի փրկեր։ Որով-
... հետեւ ոչ մէկ տրամաբանու-
... թեամբ աւանակը իր տունը հըր-
... դեհէ չի մտներ։

Հիմա որ ընտրական հարցը՝
... կանոնաւոր իրաւասութիւններէ»
... ամենէն յետոյ մտած է իր բնա-
... կան ընթացքին մէջ, մեր առա-
... ջին մտահոգութիւնն է գայն
... քրեւցնել կատարեալ խաղաղու-
... թեամբ եւ օրինակելի կարգա-
... պահութեամբ, որպէսզի օրինակը
... յանակ վարակէ։

Ոչ պարոններ, մեր կողմէ
... չի ծագիր, ձեր կողմէ ալ չի
... ծագիր, գիտենք եթէ ճակատա-
... գրեր հրապարակ իջնէք. սուտով,
... զրով ու խարդախութեամբ
... կանգնելու փորձերը միայն
... կը պատճառեն մեզի, ու
... խաւաքարտէ սպառնալիք-
... ներուն եւ սրճարաններու անկիւ-
... ններու սպառած եռանդին առ-
... ջեւ մենք կ'անցնինք թօթուե-
... լով մեր ուսերը։

ԳԻՒԶԻ.

ԱՌԱՏ ՀԱՆՔԵՐ ՍԻԲԵՐԻՈՅ ՄԷՋ.— ...ենիյ-Յաուլի երկու հանքատե-
... րուն, ինչպէս ցիլբիտի մէջ,
... գտնուած են երկաթի հանքեր,
... որոնք կարելի պիտի ըլլայ հա-
... նել մօտ մէկ միլիար փութ եր-
... կաթ։ Միայն ցիլբիտի երկաթէ
... հանքերը պիտի կրնան ապահո-
... վել մետաղագործարանի մը 25
... տարուան աշխատանքը, ամէն
... տարի տալով 20 միլիոն փութ
... մետաղ։ Ձեռնարկուած է
... շրջանի վրայ կառուցանելու
... գործարան մը։

ԹՈՒՐՔԵՒՌՈՒՍ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ

Էնկիւրիի սովետական դես-
պան Սուրից, որ այս միջոցիս
Մոսկուա կը գտնուի, հետեւեալը
յայտարարած է Անդրկովկասի
հեռագրական գործակալութեան
թղթակցին, Թուրքեւռուս առեւ-
տրական յարաբերութեանց մա-
սին.—

«Թուրքեւռուս տնտեսական
յարաբերութիւնները վերջերս
զգալիօրէն զարգացան, ինչպէս
երեւան կուգայ ներածման ու
արտածման ընդարձակումէն։ Օ-
րինակ, ռուսական քարիւղը բաւա-
կան ամուր տեղ գրաւեց Թրքա-
կան հրապարակին վրայ, շնորհիւ
իր բարձր յատկութեան։ Թրքա-
կան քարիւղի մենաշնորհի գրեթէ
բոլոր մատակարարումները յանձ-
նուած են Նաւթ-սէնտիքային։
Ռուսական նաւթը մտած է Անա-
տոլուի եւ Թուրքիոյ ամէնէն
խուլ անկիւնները։

Վերջին տարիներս, սկսանք
շաքարով ալ հրապարակ գալ
Թրքական շուկային վրայ։ Ըստ
կնքուած դաշնագրին, շաքարի
թրըստը գրեթէ ամբողջովին բա-
ւարարութիւն կուտայ Թուրքիոյ
արեւելեան նահանգներու պա-
հանջներուն։

Պայմանագրութիւններ կըն-
քուած են նաեւ ածուխ հայթայ-
թելու, մանաւորապէս Պոլսոյ
համար։

Միաժամանակ գիտելի է մեր
տնտեսական մարմիններու հետա-
քրքրութեան աճումը, Թրքական
հում նիւթերու մասին։ Խաղա-
խորդութեան համար Թուրքիոյ
արտադրած հում նիւթերը գրեթէ
ամբողջովին Ռուսիոյ կողմէ կը
գնուին։ Մենք կը գնենք նաեւ
մեծ քանակութեամբ Թրքական
բամպակ։

Ոչ մէկ կասկած, որ Մարտ
IIին Էնկիւրիի մէջ կնքուած
առեւտրական դաշնագիրը զգալի
չափով պիտի նպաստէ մեր տըն-
տեսական յարաբերութիւններու
ամրապնդման եւ աճումին։

Առեւտրական դաշնագրին
մէջ իրարու հետ հաշտեցուած են
մեր տարբեր տնտեսական դրու-
թիւնները, եւ լիովին նկատի առ-
նուած երկու երկիրներու շահերը։
Դաշնագրով ամբողջովին ապա-
հովուած է մեր ապրանքներու
ազատ ներածումը Թուրքիա։ Ցե-
տոյ օրինականացուած է մեր
տնտեսական մարմիններուն եւ
առեւտրական ներկայացուցչու-
թեան աշխատանքը։ Առեւտրա-
կան ներկայացուցիչները, ինչպէս
նաեւ մեր արտաքին առեւտուրով
զբաղող կազմակերպութիւնները
ունին բոլոր անհրաժեշտ իրա-
ւունքներն ու արտօնութիւնները։

Դաշնագրին դերն ու նշանա-
կութիւնը չեն սահմանափակուիր
միայն տնտեսական յարաբերու-
թիւններու շրջանակին մէջ. եւ
ունին քաղաքական խոշոր նշանա-
կութիւն։ Թուրք ժողովուրդը եւ
մամուլը բաւական գնահատեցին
դաշնագրին այս հանգամանքը։
Անհրաժեշտ է մատնանշել նաեւ
այն փաստը, որ Թրքական մա-
մուլը մեծ գնահատութեամբ
ընդունեց դաշնագրին կնքումը։

Թուրքիոյ հետ մեր յարաբե-
րութիւնները խիստ բարեկամա-
կան են, եւ հիմնուած շահերու խոր
ընդհանրութեան վրայ։ Պէտք է
մանաւոր գոհունակութեամբ
շեշտել թէ, վերջին տարիներու
ընթացքին այդ յարաբերութիւն-
ները ոչ մէկ փորձութեան են-
թարկուած են։ Ընդհակառակն,
վերջերս աւելի պարզօրէն արտա-
յայտուեցաւ մեր երկիրները շաղ-
կապող բարեկամութիւնը»

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Անդրկովկասի Գործադիր Կո-
միտէն, իր Ապրիլ 9ի նիստին,
ընտրած է Անդրկովկասեան նոր
կառավարութիւնը՝ հետեւեալ
կազմով.— Նախագահ Օրախե-
լաշուիլի, յաջորդական նախա-
գահներ՝ Հիւսէյինով եւ Լուկա-
շին, բանւորա-գիւղացիական
տեսչութեան գործավար՝ Նազա-
րէթեան, աշխատանքի՝ Նաչւի-
լի, ելմտական՝ Հուսէյինով, ա-
ռեւտուրի՝ Բէգզադեան, զին-
ւորական և հաղորդակցութեան
գործերու ներկայացուցիչ՝ Էլիա-
ւա, Ձեկայի նախագահ՝ Փաւ-
լունովսկի, արտաքին գործավա-
րութեան ներկայացուցիչ՝ Բարկ-
լին, Թղթատար-հեռագրական
գործավար՝ Բժանթալիանի, վի-
ճակագրութեան նախագահներ
ընտրուած են Ազամալի Օգլի,
Միխա Ցխակայա եւ Սարգիս
Խանոյեան, քարտուղար՝ Շահ-
վերտով։ Այսպէսով, ուրեմն, Ա.
Խանոյեանը սեւացած է։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

«ՍԱՏԱՆԱՆԵՐ»Ը ՅԱՂԹԵՑԻՆ «ՎԱԳՐԵՐ»ՈՒՆ

Ինչպէս գրած էր երէկ «Յա-
ռաջ», կիրակի օր Հ. Մ. Ը. Մ.ի ա-
ռաջին խումբը իր յաղթանակ-
ներու շարքին վրայ աւելցուց
նոր մը եւս՝ յաղթելով «Վանտէի
վագրերուն» «Tigres Vandéens»
առաջին խումբին՝ 4ով 0։

Հայ խումբը շաբաթ երեկոյ
ժամը 8.30 ին հասաւ Sables d'O-
lonne։ Կայարան դիմաւորելու
եկած էին ֆրանս. խումբին ներ-
կայացուցիչները, որոնք կառքե-
րով մեզ առաջնորդեցին քաղա-
քին ամէնէն շքեղ պանդոկը՝ ծո-
վափին վրայ։

Կիրակի առաւօտ «պատուոյ
գինի» մը տրուեցաւ հայ խում-
բին ի պատիւ։

Կէսօրէն վերջ Parc des Sports
տանող բոլոր պողոտաներէն՝ ժո-
ղովուրդը խուռներամ դաշտ կը
փութար։ Ժամը երեքին պետա-
կան նուագախումբը սկսաւ նուա-
գել։ Քիչ վերջ դաշտ եկաւ հայ
խումբը, որուն ծաղկեփունջ մը
նուիրուեցաւ Sable d'Olonne ի
Թաղուհիին կողմէ։

Ժամը ճիշդ երեքուկէսն էր երբ
4000 հանդիսականներու ներկա-
յութեամբ խաղը սկսաւ ֆրանս.
խումբի յարձակողականով։ Ֆրան-
սացիները անմիջապէս ետ մղ-
ուեցան։ Երբ գնդակը հայ յառա-
ջապահներուն ձեռքը եկաւ, ա-
նոնք խաղին տիրապետեցին, ու
իրենց լաւ *փասերուն* շնորհիւ
հակառակորդը սեղմեցին։

Իրենց կարգին ֆրանս. խում-
բը կանոնաւոր յարձակումներ
գործեց ու քանի մը վտանգաւոր
*շիւթ*եր ազատուեցան մեր բեր-
դապահին կողմէ։ Van Vyve ի
մէկ *շիւթը* անցաւ ճիշդ վրա-
յէն։ Հայ յառաջապահները միշտ
կանոնաւոր յարձակումներ կը
գործէին բայց որ եւ է արդիւնքի
չէին յանգեր։ Խաղը միշտ հայ
խումբին ի նպաստ կը դառնա-
ռուէր, ու ներկաները հիացումով
կը հետեւէին մեր տղոց խաղին։
Խաղը սկսելէն կէս ժամ վերջ հայ
յառաջապահները՝ փառաւոր շիւ-
թով մը ըրին առաջին նշանակէ-
տը, ու քիչ վերջ առաջին խա-
ղամասը լմնցաւ։

Երկրորդ կիսախաղին հայ
խումբը տիրապետեց խաղին,
գնդակը շարունակաբար կը խա-
ղար հակառակորդ սահմանին
մէջ, բայց անոնց բերդապահը
լաւ կը պաշտպանէր բերդը։
Խաղին 65րդ վայրկեանին հայ
յառաջապահները ըրին երկրորդ
նշանակէտը։ Անկէ վերջ հայ
բերդն ալ ժամանակ մը վտանգի
ենթարկուեցաւ եւ տասը վայր-
կեանի չափ հայ պաշտպա-
նողականը տագնապալից վայր-
կեաններ անցուց։ Խաղը լմնալու
մօտ էր, երբ Հ. Մ. Ը. Մ.ը 2ով
0 էր, բայց հակառակորդը միշտ
սեղմուած էր։

Վերջանալու տասը վայրկեան
մնացած, հայ յառաջապահները
ըրին երրորդ եւ չորրորդ նշա-
նակէտերը։ Ֆրանսացիները վեր-
ջին ճիգ մը ըրին, բայց անօ-
գուտ։ Եւ այսպէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի
«ձերմակ Սատանաներ»ը յաղթե-
ցին «Վանտէի վագրերուն»։

Ճիշտ ժամը 5.30ին դատա-
ւորը սուլեց խաղին վերջանալը։
Հայ խումբը հպարտ ու գինուո-
րական քալուածքով նուագա-
խումբին ընկերակցութեամբ
գնաց հագուելու։ Հանդիսատես-
ները իրար հրելով կը վազէին
հայ խաղացողները մօտէն տես-
նելու համար։

Ֆրանսական խումբին նա-
խագահը իր գոհունակութիւնը
յայտնեց հետեւեալ խօսքերով.

«Նախատեսած էինք հայ
խումբին յաղթանակը, բայց
չէինք յուսար այսքան մաքուր
յաղթանակ մը։ Մեր խաղա-
ցողները իրենց կարելին ըրին.
պէտք է ըսել որ նուրբ, ճշգրիտ,
մաքուր եւ շատ բարձր խաղ մը
ունին։ Հայերը թող պարծանք
սեպեն իրենց, այսպիսի լաւ
խումբ մը ունենալը։ Ինչպէս
մենք, նոյնպէս 4000 ներկա-
ներն ալ ձեզմէ գոհ մնացին։
Շատ ուրախ պիտի ըլլանք ու-
րիշ անգամ մըն ալ ձեզ ընդու-
նելով»։

Գաւառի մէջ առաջին ան-
գամն է որ Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը
այսքան կարեւոր յաղթանակ մը
կը տանի պատուոյ դասակար-
գին պատկանող խումբի մը
դէմ։ Նոյնպէս առաջին ան-
գամն է որ հայ խումբ մը 4000է
աւելի բազմութեան մը ներկա-
յութեան կը խաղայ։

Օրուան լաւագոյն խաղացող-
ները եղան հակառակորդէն՝ Le
Bivic, Van Vyve, բերդապահը,
ձախ միջնապահը, ձախ ծայրը
եւ ձախ վերջապահը։ Իսկ հայ
խումբէն՝ Ռուբէն Շահմիրեան, Մ.
Մկրտիչեան եւ Գ. Կարապետեան։
Միւս բոլոր հայ խաղացողներն
ալ շնորհաւորութեան արժանի
են։

Գ. ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶԱՏԿԻ ԶՈՀԵՐԸ.— Զատկա-
կան տօներուն ինքնաշարժերը
կատղած էին կարծես։ Բազմա-
թիւ զոհեր առին, առաւել կամ
նուազ եղերական դէպքեր պատա-
ծեցին հրապարակներուն ու
ճամբաներուն վրայ։

Թարպի մէջ, կին մը կը վա-
րէր իր ինքնաշարժը, ուր նս-
տած էին 5 կիներ եւ փոքրիկ
տղայ մը։ Կարօն գետին վրայէն
անցած ատեն, անիւը կը պայ-
թի եւ ինքնաշարժը ծուռ շար-
ժումով մը ուժգնօրէն կը զար-
նուի կամուրջին բազրիքին։ Ցն-
ցումին պատճառով, երկու կի-
ներ կ'իյնան գետին մէջ ու կը
խեղդուին։ Կառքին մէջ մնա-
ցողներն ալ կը վիրաւորուին
ծանրօրէն։

Սէն-Քանթէնի ճամբուն վրայ,
ինքնաշարժ մը կը զարնուի շո-
գեկառքի մը, որ Փրուայեար
կ'երթար։ Ինքնաշարժին մէջ կը
մեռնի վարիչը եւ կը վիրաւոր-
ուին ընկերները։

Մօփասի մօտ ինքնաշարժի
մը մէջ, բախումի մը հետեւան-
քով կը սպաննուին երկու կի-
ներ, մէկը նշանաւոր փրօֆ. Սէր-
ժանի կինը, եւ կը վիրաւորուին
փրօֆէսէօրին զաւակները։

Փրիմաթիս փողոցը, աբբայ
Տիւրէ ինքնաշարժին տակ մնաց
ու մեռաւ։

Մօնպըլիէի ճամբուն վրայ
ցրուիչ մը կոխոտուեցաւ ինք-
նաշարժին տակ, գանկը եւ կող-
քի ոսկորները փշրուեցան, ու
քիչ յետոյ մեռաւ։

Նիէյրիի մօտ բեռնատար ինք-
նաշարժ մը, կառքէ մը առաջ
անցնիլ փորձած պահուն, կը
բախի եւ ջարդուփշուր կ'ըլլայ
կառքը, վարիչն ալ կը վիրա-
ւորուի ծանրօրէն։

ԲԱՆԻՈՐԱԿԱՆ ԱՐԿԱԾ.— Մը-
լէօնի մօտ բանւոր Բէլպէր Սաք-
րէ, հեռագրի թելերը նորոգած
ատեն, կը կորսնցնէ հաւասա-
րակշռութիւնը և 10 մեդր բարձ-
րութենէ մը կ'իյնայ վար։ Ան-
կումի պահուն, պաղարիւնու-
թեամբ կը յաջողի շարժում մը
ընելով խուսափիլ կակուրջին
բազրիքին վրայ իյնալէ։ Ու կ'իյ-
նայ փոսի մը մէջ։ Կը կոտրին
գանկը, կողը եւ քիթը։

ՈՒՍԱՆՈՂ ՈՒ ԳՈՂ.— Ռընէ
Լը Պէք Սորպոնի մէջ կ'ուսանի
«գեղեցիկ գպրութիւններ» մեծ
գրագէտ դառնալու համար։ Առ-
ջի օր, առնը խուզարկուած պա-
հուն, գտնուեցան ոչ թէ գիրքեր,
գրիչ կամ մելան, այլ գողու-
թեան արհեստին վերաբերեալ
ամէն կարելիութիւն, 50 կեղծ
բանալի, ելեկտրական լամբար-
ներ, գողի սեւ դիմակներ, քաու-
չուէ ձեռնոցներ, ատրճանակներ։

Արդարեւ, վերջերս ձեռնար-
կած էր նոր գողութեան մըն ալ,
որ յայտնուեցաւ։ Այժմ գող
գրագէտացուն բանտին մէջ կը
խոկայ տխո՛ւր բաներու վրայ։

ԲԱՅՆ ՄՈՒԿԸ.— Երեք փի-
ղեր Նիւ-Ճըրսիի մէջ հանդարտ
քայլերով կ'երթային... Թատ-
րոն, ցուցադրուելու համար։ Ա-
ռօրեկով իրենց կուզերը, մտմը-
տալով փղապանին կարճու-
թեանը մասին, բարձրէն նայե-
լով փողոցին անկիւնները հա-
ւաքուած բազմութեան վրայ,
կը դափէին գետինը, եւ նախա-
փորձը կը կատարէին Չարլս-
թօնին, զոր պիտի խաղային
քիչ յետոյ թատրոնին բեմին
վրայ։

Յանկարծ կատղեցան կար-
ծես։ Արարչաւ սկսան ուրալ
փողոցն ի վար։ Բազմութիւնը,
ահաբեկած, փախաւ՝ կոխոտե-
լով եւ կոխոտուելով։ Կին մը
մեռաւ ոտքի տակ։ Ո՞վ կատղե-
ցուց փիղերը։ Մո՛ւկ մը, հասա-
րակ մուկ մը տեսած էին մեր
բարի փիղերը եւ պատռած էր
լեղինին, խուճապի մատնելով
ամբոխը։

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

Այսօր կը սկսինք մեր նոր
թերթօնը՝

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

Արեւակայական արկածախնդիր
մը չէ այս, այլ փաստացի, ծի-
տաքրքրական եւ յուզիչ, իրա-
կան դրուագներու շարք մըն է՝
մեծ պատերազմին տնտեսական
կեանքէն։

Հեղինակը՝ յստակ լեզուով մը
պարզելէ յետոյ գերման լրտե-
սական կազմակերպութեան ա-
հաւոր ուժը, մի առ մի կը
յայտնէ անոր գործունէութեան
սարսռալի ձեւերը, ու կը պատ-
մէ մահացու պայքարը, զոր հա-
մաձայնականները ստիպուած
են եղեր մղել ի դերեւ հանելու
համար գերման լրտեսութեան
դաւերը։

Գործը որ արդէն եւրոպական
զանազան լեզուներով թարգման-
ուած է, մեծ աղմուկ հանած եւ
բուռն վիճաբանութեան մը
պատճառ դարձած է գերման եւ
ֆրանսական մամուլին միջեւ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (1)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է
ԳԵՐՄԱՆ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ՝ Շ. ԼԻՒՍԻԷԹ

Ցիշատակներուս հրատա-
րակութեան համնելէ առաջ, կը
խորհիմ որ՝ եթէ ոչ անհրա-
ժեշտ, գոնէ էական է ընթեր-
ցողներուն յայտնել զինուորա-
կան եւ դիւանագիտական տե-
ղեկատուութեան սպասարկու-
թեանց ներքին կազմը, ինչպէս
որ անոնք կը գործէին պատե-
րազմէն առաջ՝ Գերմանիոյ մէջ։

Գերմանական գաղտնի սպա-
սարկութիւնը, որուն պաշտօ-
նական կեդրոնը Պերլինի Թիր-
կարթէն թաղին մէջ հաստատ-
ուած է, լրտեսական մեծագոյն
սպասարկութիւնն է, զոր կա-
րելի է երեւակայել։

Այս սպասարկութիւնը՝ ե-
րեք տարբեր ստորաբաժանման
ենթարկուած է,

Ա.— Քաղաքական ճիւղը.
Բ.— Զինուորական ճիւղը.
Գ.— Նաւային ճիւղը։

Կայսեր անկումէն առաջ
քաղաքական ճիւղը մասնաւո-
րաբար անոր դիւանին կապ-
ուած էր։ Այժմ — գոնէ ըստ
երեւոյթին — կցուած է Արտա-
քին գործոց նախարարութեան
եւ այնքան մասնաճիւղ ունի,
որքան որ պետութիւն կայ
աշխարհի մէջ։

Ինչպէս իր անունն իսկ կը
յայտնէ, այս ճիւղին պարտքն
է կառավարութեան պետին
հայթայթել ամէնատեղեկութիւն,
որ քաղաքական գործերու
մէջ, կարելի ըլլայ շահագոր-
ծել ի նպաստ կայսրութեան։

Այս ճիւղին գործակալները
ընտրուած են ամէն դասէ
մարդոցմէ։ Կան որ ամենա-
բարձր ազնուականութեան կը
պատկանին. ասոնց մէջ կան
նաեւ ստոյգ չարագործներ՝ ըն-
դունակ գործելու ոեւէ ոճիր։

Ասոնցմէ իւրաքանչիւրը կը
գործածուի իրենց կրթու-
թեան եւ դաստիարակութեան,
յանդգնութեան եւ անձնական
դիրքին ներած չափով. նա-
խընտրաբար կը գործեն իրենց
յատուկ շրջանակներուն մէջ,
բայց բոլորը — դիակի պէս
հնազանդ — ենթարկուած են
խիստ կարգապահութեան, եւ
պարտաւոր են իրենց տրուած
հրամանները գործադրելու ա-
ռանց ամենադոյզն վարանումի։

Ասոնց համար, միայն ար-
դիւնքը նկատելի է. ամէն գի-
նով՝ պէտք է ստացուի եւ ո-
րոշուած ժամուն։ Որեւէ պա-
րագայի մէջ՝ ձախողութիւնը
ընդունելի չէ։

Գործակալներ գիտեմ, ո-
րոնք չնչին թերութեան մը
համար, կլացի, Շփանտաուի
եւ Քէօնիկսպէրկի ամրոցները
ճանչնալու առիթը ունեցան։

Կան նոյնիսկ որ խորհրդաւոր
կերպով մը անյայտացան։

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ՃԻՒՂԸ

Այս ճիւղին գլխաւոր դերն
է գերման սպայակոյտին հայ-
թայթել զինուորական տեղե-
կութիւններ։

Գործակալները բաժնուած
են երեք դասերու, որոնք ճշ-
մարիտ նուիրապետութիւն մը
կը կազմեն։

1— Օտար երկրի մէջ մաս-
նաճիւղի պետեր։

2— Մասնաւոր պաշտօնով
ղրկուած գործակալներ։

3— Մնայուն գործակալ-
ներ։

Ա. Մասնաճիւղի պետերը.
Ասոնք՝ առաջին կարգի լրտես-
ներ են, որոնք պաշտօնի կ'անց-
նին խիստ ընտրութենէ մը յե-
տոյ եւ ընդունակութեան տե-
սակէտով, կարող են տալու ա-
մէնէն բարձր երաշխիքները։

Այս գործակալներուն մեծ
մասը, քանի մը լեզուներ գի-
տէն եւ գործի գլուխ անցնելէ
առաջ, զինուորական եւ ար-
հեստագիտական առաջնակարգ
կրթութիւն մը կը ստանան,
տեղագրութիւն, ձգագիտու-
թիւնը, նոյն իսկ ռազմագիտու-
թիւնը՝ ասոնց համար որ եւ է
գաղտնիք ունենալու չեն։

Ցաճախ, անոնցմէ կը պա-
հանջեն առաջին ակնարկով եւ
առանց գործիքի՝ ամրոցի մը
կամ հողի մը յատակագիծը
հանել։

Արագօրէն կը յաջողին գնա-
հատել զինուորներու ու ամ-
րացուած տեղի մը թնդանօթ-
ներուն թիւը, պաշտպանու-
թեան իւրաքանչիւր գործիքի
դիրքը, կէտը եւ այդ տեղին
պաշտպանութեան յատկաց-
ուած ռազմանիւթի քանակը։

Նոյնպէս, պարտաւոր են
ուսումնասիրել հոգեբանական
նկարագիրը անոնց որ հսկո-
ղութեան տակ առած են, ա-
նոնց թերութիւնները եւ յատ-
կութիւնները նօթագրել եւ ե-
թէ կարելի է, երբեմն հանել
անոնց ժառանգական մէկ ախ-
տը որ թոյլ տայ ի հարկին զա-
նոնք ճնշելու եւ դիւային սադ-
րանքով մը անոնցմէ կորզելու
Մեծ Սպայակոյտին պահանջած
տեղեկութիւնները։

Ինչպէս կը տեսնուի, այս
գործակալներուն պաշտօնը
շատ կնճռոտ է եւ անոնց կը
պարտադրէ ծանօթութիւններ,
զորս հազուագիւտ կերպով մի-
այն կարելի է գտնել նոյն մար-
դուն մէջ։ Ահա թէ ինչո՞ւ այս
պաշտօնին համար նախընտ-
րութիւնը կը տրուի նախկին
զինուորականներու, որոնց ար-
հեստագիտական կրթութիւնը
դիւրին է ամբողջացնել։

Բ.— Գալով մասնաւոր գոր-
ծակալներուն, ասոնք այն օրն
իսկ որ գաղտնի սպասարկու-
թեան մէջ ընդունուին, կը
յանձնուին սպայակոյտի գո-
րականներու, որոնք կը սորվեց-
նեն անոնց մասնագիտական
կրթութիւնը եւ շատ կարճ
ժամանակի մէջ — հինգ կամ
վեց ամիս առ առաւելն — զա-
նոնք կը հասցնեն այն վիճա-
կին որ կարենան մրցիլ որ եւ է
ճարտարագէտի հետ։

(Շար.)

նաւորաբար կ'ամբաստանէ Մուսոլինին թէ քաղաքական կարգ մը հանրածանօթ դէպքեր կ'անգիտանայ։ Եւ կ'աւելցնէ որ եթէ սերպ կառավարութիւնը իրաւունք չունի Ալպանիոյ գործերուն միջամուխ ըլլալու, իրաւունք ունի երրորդ կառավարութեան մը կողմէ նոյնպիսի միջամտութեան մը դէմ բողոքելու։

Վերջացնելով, «Թայմզ» յոյս կը յայտնէ թէ Մուսոլինի իր ներկայ անհաշտ դիրքէն պիտի հրաժարի, թոյլ տալու համար որ քաղաքական կացութիւնը պարզուի։

Ամերիկա դրամ կուտայ Սերպիոյ

Սերպիոյ նախկին արտաքին նախարար Նինչիչ արժատականներու մէկ ժողովին մէջ ըրած յայտարարութիւններն ըրաւ.—

«Ամերիկայէն կարեւոր փոխառութիւն մը կնքեցինք՝ երկաթուղիի նոր գիծեր շինելու համար Պելկրատէն Սփլիթ եւ Շոփլիէէն Սելանիկ։ Պելկրատ, հետեւաբար եւ Դանուբի հովիտը Եգէական եւ Ադրիական ծովերուն պիտի միացուին հաղորդակցութեան երկու մեծ երակներով։

«Պէտք է դիտել տալ որ այս փոխառութիւնը կնքուեցաւ այն պահուն, ուր իտալական մամուլը ամբաստանութիւններ կը հրատարակէր Եուկօսլաւիոյ դէմ՝ բանակցութիւնները ձախողեցնելու նպատակով։ Իտալիա միայն 12 միլիոն տոլար կրցաւ ստանալ հոն՝ ուր Եուկօսլաւիա 30 միլիոն տոլար ձեռք բերաւ»։

Էրզրումի յաղթականը խեղճութեան մէջ

Տեղական թերթերը քանի մը օրէ ի վեր կը խօսին ռուս զօրավար Եալիթինի մասին, որ 1916ին, հինգ օրուան կատաղի կռիւէ մը վերջ, Թուրքերէն գրաւած էր Էրզրումը։ «Վիքթուար», «ժուռնալ», «Փըթի Փարիզիէն», «Տէյլի Մէյլ» եւ ուրիշ թերթեր կը նկարագրեն թէ Էրզրումի հերոսը, որ այժմ 75 տարեկան է, շատ խեղճ կ'ապրի, Փարիզի մէկ ծայրամասին՝ Մօնրուժի մէջ։

«ժուռնալ»ի աշխատակից Ժէօ Լօնտօն իրեն այցելած է զառիկին։ Ահա՛ թէ ինչպէս կը նկարագրէ.—

«Զօրավար Եալիթին կը բնակի աղքատներու փողոցին մէջ, աղքատներու պանդոկ մը, եւ այդ պանդոկին մէջ ամէնէն խեղճ սենեակը։ Հոն կ'ապրի զօրավարը, ո՛չ թէ մինակ, այլ իր այրի աղջկան եւ եօթը տարեկան թոռնիկին հետ։ Իր փեսան գնդապետ Եբրաուզէ, որ իր շատ մը ընկերներուն պէս «թաքսի»ի վարիչ եղած էր, մեռած է վեց ամիս առաջ։ Պզտիկ երկաթէ մահճակալէն, ուր հիւանդութիւնը զայն գամած է երկար շաբաթներէ ի վեր, զօր. Եալիթին ինծի կ'երկարէ իր երկար ու նուրբ ձեռքը։ Գրեթէ իր երկար մօրուքին պէս ճերմակ իր դէմքով, տենդէն այրող եւ սակայն նուրբ ու անշուշ աչքերով միաժամանակ արգահատելի և հրաշալի երեւոյթ ունի։ Աղջիկը շոգուլայի գործարանի մը մէջ կ'աշխատի ամսական շահելով 400 ֆրանք, միակ եկամուտը ընտանիքին։ Բողոքի ո՛չ մէկ խօսք դուրս կուգայ զօրավարին շրթներէն, երբ կը պատմէ իր դժբախտութիւնները։ Միայն կ'ըսէ.

«Ա՛հ, եթէ կարենայի դեռ քիչ մը աշխատի՛լ…։ Դեռ երկու տարի առաջ, բանուոր էի ինքնաշարժի գործարանի մը մէջ, լա՛ւ էր…։ Բայց հիմա՜…։ Սիրտս տկար է… Ա՛հ, նիւէ՛վօ»։

Զօրավարը թղթակիցին ցոյց կուտայ իր ռուսական եւ ֆրանս. պատուանշանները, զանազան թերթեր, ուր ներկայացուած է իբրեւ «Կովկասի մեծ յաղթականը», պատկերներ հրատարակուած են, ուր ցարը կը շնորհաւորէ զինքը, մեծ դուքս Նիքոլան պատուանշան կ'անցընէ կուրծքին։ Թերթերը կը ծալլէ եւ պատուանշանները տեղը կը դնէ, ըսելով. «ահա՛ ինչ որ կը մնայ երբեմնի կեանքէն։ Այս օրուան կեանքս այս է»։ Ու ձեռքովը ցոյց կուտայ խեղճուկ սենեակը։

Ֆրանսերէն թերթերը հանգանակութիւն բացած են զօրավար Եալիթինի ի նպաստ։

Ծովակալ Քոնտուրիոթիս հրաժարած

Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ Հանրապետութեան նախագահ ծովակալ Քօնտուրիոթիս, որ առողջական պատճառներով կ'ուզէր հրաժարիլ իր պաշտօնէն երկար ատենէ ի վեր, աոջի օր վարչապետին ներկայացուց իր հրաժարականը։ Մինչեւ նոր նախագահին ընտրութիւնը, ծովակալը առժամապէս պիտի շարունակէ վարել գործերը։

Վէնիզէլօսի Ցունաստան վերադարձին առթիւ զանազան մեկնութիւններ կը տրուին. կ'ըսուի թէ Հանրապետութեան նախագահ պիտի ընտրուի։

Ինչպէս կը յիշուի, ծովակալ Քօնտուրիոթիս Հանրապետութեան նախագահ ընտրուեցաւ 1924 Ապրիլ 15ին Սահմանադիր ժողովին կողմէն։ 1926 Մարտ 20ին հրաժարեցաւ եւ անցած տարի Ապրիլ 19ին Փանկալօս նախագահ ընտրուեցաւ։ Երբ Քօնտիլիս տապալեց դիկտատորը, Քօնտուրիոթիս կրկին նախագահութիւնը ստանձնեց։

Թուրքիոյ մարդահամարը

Թուրքիոյ վիճակագրութեան ընդհ. տեսուչ ժաքար եւ մարդահամարի տնօրէն Ապտիւլ Միւթալիպ պէյ, Մայիսին Էրզրում եւ յետոյ Տիարպէքիր պիտի երթան, մարդահամարի փորձեր կատարելու համար։

Ընդհ. մարդահամարը տեղի պիտի ունենայ Սեպտեմբերի վերջը։

Ողողում, երկրաշարժ, հրաբուխ, սառնամանիք

Նիւ-Եորքէն կը հեռագրեն թէ Միսիսիփի գետը յորդած է եւ ամբողջ հովիտը ողողումի վտանգին տակ է։ Ամէնէն աւելի վնասուած շրջաններն են Արքանսաս, Քենթըքի, Լուիզիանա եւ Թէնըսի։ Աւելի քան կէս միլիոն հեքթար հող ողողումի ենթարկուած է։ Անհամար արտեր եւ տուներ փլած են։ 25000է աւելի մարդիկ առանց ապաստանի կը մնան։

Ոփճօլսի (Թընըսի) ողողուած շրջանին մէջ երկրաշարժի եռերեք ցնցումներ զգացուած են։ Մարդու կորուստ չկայ։ Բազմաթիւ փախստականներ վրաններու տակ կ'ապրին։

Միւս կողմէ Լաւթիւրօէն (Շիլի) կը հեռագրեն թէ Լայմա հրաբուխը, 3300 մեդր բարձր, բորբոքումի մէջ է։ Շիլիի մեծ մասին մէջ պատահած վերջին երկրաշարժի պահուն, մեծ քանակութեամբ լաւա եւ մոխիր ինկած է շրջակայ հովիտներուն մէջ։ Փէվքօի եւ Լայմայի բնակիչները կը պատրաստուին փախչիլ։

∴ Լիվրփուլ համնող «Օրանիա» փոխադրանաւին նաւապետը կը յայտարարէ թէ Ատլանտեանի մէջ անցած է երկու սառնալեռներու մէջտեղէն, որոնցմէ մէկը 100 քիլոմէթր երկայնութիւն ունէր։ Նաւապետը այս մասին տեղեկութիւն տուած է ամերիկեան պահականներուն։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ընդհ. ժողովը՝ վաղը 22 Ապրիլ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին։ Զեկուցում ընկ. Արօեանէ եւ կարեւոր օրակարգ, փլաս տ'իթալի, քաֆէ տը-լա-Լիւնի վերնայարկը. մեթրօ՝ իթալի։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Փ Ա Ր Ի Զ

Նախաձեռնութեամբ Փարիզի Հայ. Ուս. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռամկ. Ազատական կուսակցութեանց, Գ. Ա. Միութեան, «Յառաջ»ի, Բժշկական ու Գրողներու եւ Արուեստասէրներու Միութեանց։

24 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Géographieի մէջ, 184 Bld. Saint-Germain.

Կ Ա Ր Տ Ա Ն

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռ. Ազատական կուսակցութեանց, 24 Ապրիլ Կիրակի ժամը ճիշդ 2ին «Հ. Յ. Դ. Տան մէջ»։

Կը խնդրուի Հայր. Միութիւններէն եւ Կարսանի հայրենակիցներէն իրենց բարոյական մասնակցութիւնը բերել։

Լ Ա Ն Ս Է Յ

24 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Café Blancի սրահը։

Լ Ի Օ Ն

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան, Ռ. Ազատական կուսակցութեանց, 24 Ապրիլ կիրակի երեկոյեան ժամը 8ին, Գ. Քաղաքապետութեան սրահին մէջ. (Rue Duguesclin) կը նախագահէ Մ. Քհնյ. Ասլանեան։ Կը բանախօսեն կուսակցութեանց ներկայացուցիչները։

Կը հրաւիրուին Հայրենակցական Միութիւններ, Լիոնի եւ շրջանի բոլոր հայրենակիցները մասնակցիլ յարգանքի այս տօնին։

Պ Ր Ի Ւ Ս Է Լ

Նախաձեռնութեամբ Ներկայացուցչական ժողովի դիւանին, 24 Ապրիլ Կիրակի, Salle Mercelis, Rue Mercelis N. 15, պիտի բանախօսէ Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ որ յատկապէս հրաւիրուած է Փարիզէն։

Ա Լ Ֆ Օ Ր Վ Ի Լ

24 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Salle des Fêtes, Rue Etienne Dolet, Alfortville, նախաձեռնութեամբ Ջ. Ե. Ռ. Միութեան և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Թաղական խորհուրդի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի և Երիտասարդաց միութ. անդ։ Կայ նաեւ գեղարուեստական բաժին։

Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Ապրիլ 23ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուիի սրահին մէջ։

Վ Ի Է Ն

Ապրիլ 24 Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին Փոնթ Էվէքի Էթուալ սինէմայի սրահին մէջ։ Բանախօսութիւններ, երգեր, արտասանութիւններ։

Փ Օ Ն Տ Ը Շ Է Ր Ի

24 Ապրիլ Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, յունական բէվէյյ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը վաղը Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8ին Rue de la République սրահը։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Երջ. կոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ Շաբաթ երեկոյ Ապրիլ 23 ժամը 8ին Հայ ժող. Լսարանի սրահը. բոլոր ընկերուհիներու եւ ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՅԱՐԴԳՈՂԻ գրական երեկոն, այսօր Հինգշաբթի, 21 Ապրիլ, ժամը 9ին, ֆլօրիա։ Շաւարշ Նարդունի կը խօսի Նորագոյն նկարչութեան եւ նկարիչ Ե. Քօչարեան նիւթին շուրջ։ Յուցադրութիւն նկարներու։ Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒՓ

ՊՐԻՒՍԷԼ, Վ. Մ.— Հանդէսին ժամը չէ նշանակուած։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պատուաւոր հայ տան մը մէջ օրիորդ մը կամ կին մը տղայ նայելու համար։ Դիմել՝ Տիկին Զապէլ Տէօքմէճեանի, 49, Rue Barbès, Montrouge (Seine), Porte d'Orléansէն 5 վայրկեան հեռու։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի, Խարբերդի Բալու-Սաքրատ գիւղէն Տիկ. Մարգարիտ Բոլոշեան, որ կը կարծուի, երկու տարի առաջ, Պէյրութէն Ֆրանսա եկած ըլլալ։ Տեղեկացնել «Յառաջ»ի եւ կամ հետեւեալ հասցէին, Աստուր Բոլոշեան, Վէնիզէլօս փողոց, թիւ 23, Սէրէզ, Յունաստան։

— Տիկին Եղիսա Մանուկեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Յակոբ Հայրապետեան (Խարբերդցի) որ կը կարծուի թէ Գալիֆօրնիա կը գտնուէր 3 տարի առաջ։ Տեղեկացնել 84, Rue Rebeval. Paris (19։ Կը խնդրուի Ամերիկայի թերթերէն արտատպել։

— Պուքրէշէն Թագւոր Դուզեան կը փնտռէ իր եղբայրը Գէորգ Դուզեանը, որուն հասցէն էր Passage Piémontési, Place Pigalle, Paris (18e)։ Տեղեկացնել՝ «Յառաջ ի վարչութեան։

— Կը փնտռուի Զմշկածագցի Մկրտիչ Ռայիսեան, որուն Եգիպտոս ըլլալը կը կարծուի։ Տեղեկացնել՝ Vartianի Chateau du Pin, Couture, Loire-et-Cher, (France)։ Կը խնդրուի Եգիպտահայ թերթերէն արտատպել։

ՍԱԿԱՐԱՆ

20 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	01
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի)	100 Mark	604	75
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	10
Թրք. ոսկի	» or	113	—
Մէճիտիէ	Médjidié	6	50
Լէվա 100 հատր	Léva	18	40
Տրախմի »	Drachme	34	—
Լիր » »	Lire	127	50
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	85
Զուից. »	Frc. Suisse	490	75
Լէյ 100 հատր	Ley	15	75
Չերվոնեց	10 Roubles or)	90	—

ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆօնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3080	—
» II	»	1950	—
» III	»	1500	—
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	100	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	
ՖՐԱՆՍԱ	
ԱՆԳԼԻԱ	
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	
ԵԳԻՊՏՈՍ	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 ամ. 10 տ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ. 200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration 208bis Rue Lafayette PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՈՒՐԲԱԹ 22 ԱՊՐԻԼ 1927

22 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 317

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՐՈՐԴ ԽՕՍՔ

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՃԻՃՈՒՈՑԸ

Տարօրինակ ճրճռոց մը կը տիրէ քաղաքական հրապարակին վրայ, Եւրոպայէն մինչեւ Ծայր. Արեւելք։

Կացութիւնը պղտոր է կարգ մը վայրերու մէջ։ Պալքանները կ'եռան. Չինաստանը արիւն կը թափէ. Ազգերու Դաշնակցութիւնը կ'որոճայ։ Ժողովուրդները կը տքան ամէն տեղ. Իսկ պառակտումները կանգ չեն առներ ո՛ր եւ է տեղ։

Դժուա՛ր թէ այսքան շփոթ եւ արկածալի շրջան մը բոլորած ըլլայ ժամանակակից պատմութիւնը։

Նախ՝ Մեծերն ու յաղթականները։ Կը խորհրդակցին ու կը վիճին 1919էն ի վեր. կը քաշքշեն եւ կը քաշքշեն զանազան ծրագրներ, առանց վճռական, վերջնական ելքի մը յանգելու։ Այս կարգին է սպառազինութեանց կրճատման խնդիրը, որ ամբողջ գայթակղութեան դարձած է յաղթականներուն համար։

Որքան կ'արծարծուի այս հարցը, այնքան կ'աւելնան բանակները, օդանաւերը, հրասայլերն ու մարտանաւերը։ Ամէնէն «անշահախնդիր»ը, Հիւսիսային Ամերիկան, մէկ ձեռքով Նոր ծրագրով կ'առաջարկէ զէնընկէցութեան համար, իսկ միւսով Նոր զրահաւոր շինել կուտայ։

Կրճատման իւրաքանչիւր ծրագիր պատրուակ մըն է, Նոր զինումները արդարացնելու. «Ծրագիր առաջարկեցի, մերժեցին. Ես ալ իմ գլխուս ճարը կը նայիմ»։ Ա՛յս է տիրող հոգեբանութիւնը։ Եւ այդ ճամբով ալ կ'ընթանան դէպքերը։ Ամէն մէկը կ'ուզէ միւսին ճիտէն կախել բոժոժը։

Մեծն Բրիտանիան ուժերու հաւասարակշռութեան տեսութիւնը մը ունի որ չի փոխուիր։ Ամերիկան, բաղդատաբար հրապարակ ելած, պատգամներ կ'արձակէ թունդ աշխարհակալ պետութեան մը բովանդակ պահանջկոտութեամբ, մանաւանդ որ իր տոլարներու բեռը անուրի մը պէս չոքած է ժողովուրդներու վզին վրայ։ Ֆրանսան, ինքզինքը ամփոփելու եւ իր վէրքերը կապելու հարկադրուած, կը ճգնի պահել եղած վիճակը, կամ դրացիներէն ալ բան մը պակսեցնել։ Իտալիան չի տեղաւորուիր այն սահմաններուն մէջ, որոնք կ'անհամեմատ իր երիտասարդացման թափը։ Անհատական յաւակնութիւնները ունի Մուսոլինին։ Հին հռոմէական փառքերը տարածուիլ, հետեւաբար եւ ուժ կը թելադրեն իրենց. ամէն անգամ կը գտնէ հիմնաւոր պատճառ մը, զէնընկէցութեան փորձութենէն ազատելու համար։ Գերմանիան, դեռ նոր վերահաստատած իր դիրքն ու պատիւը, հեզութեամբ կը նայի դէպի ծովերը։ Եւ երբեմն, գոնէ թերթերով ու ճառերով, քաջութիւն կ'ունենայ պահանջելու որ յաղթականներն ալ իրենց զօրքը նուազեցնեն իրենց պարտադրուած աստիճանին, որպէսզի խաղաղ աշխարհը։ Խորհրդային Միութիւնը անդադար ուժ կը մթերէ, ինքնապաշտպանութեան պատրուակով։ Կը զինուի ու կը զինէ յանուն «յեղափոխական դատ»ին, որ աւելի շատ ծառայեց Ասիոյ հակայեղափոխական եւ խուժանային բնազդները զարթեցնելու եւ Եւրոպայի յետադիմական պատնէշները ամրացնելու։

Այս կախարդական շրջանակին մէջ, ինչո՞ւ զարմանալ որ անխափան կը գործէ գաղտնի դիւանագիտութիւնն ալ, իր մեքենայ եւ գիշատիչ մագիլներով։ Աղուէսի խաղեր՝ ամէն կողմ. Այս՝ հարեւանէ հարեւան, եւ դաշնակիցէ դաշնակից։ Եւ այդ՝ ոչ միայն քաղքենի-աշխարհակալ պետութիւններու կողմէ, այլ եւ խորհրդային ճակատի վրայ, որ տասնապատիկ աւելի դիւային է։ Չինական խառնիճաղանճը վերջինը չէ, ոչ ալ ամէնէն վրդովիչը։ Մենք սեր մորթին վրայ զգացեր ենք, ու մինչեւ այսօր ալ կը կրենք այդ մոնկոլեան խորամանկութեան արիքները...

Գաղտնի դիւանագիտութիւնը լա՛յն փռած է իր ուռկանները Պալքաններու մէջ, որ կասկածելի խաղերու եւ խռովութեանց դասական հնոցն է։

Հազիւ ձեւ մը գտեր էին «չարը խափանելու», Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ ծանօթ վէճին առթիւ, եւ ահա նոր անակնկալ։ Հռոմ ոչ միայն տեղի չի տար Ալպանիոյ խնդրին մէջ, այլ եւ կը յուզէ Տալմացիոյ, ուրիշ խօսքով. ամբողջ Ադրիականի հարցը։ Եւ Մուսոլինի այնքան անհաշտ է իր պահանջներուն մէջ, որ նորէն կը սպառնայ քաշուիլ Ազգերու Դաշնակցութենէն, եթէ վէճին լուծումը նպաստաւոր չըլլայ իրեն։ Վարժուած՝ ամէն լուծ թօթափելու, շատ ալ չի հանդուրժեր Ժընեւի թաղական խորհուրդին միջամտութեան, ինչպէս հաստատեց Քորֆուի միջադէպին առթիւ։ Իսկ Եուկոսլաւիան, արդէն մեկուսացած, դարպաս կ'ընէ Մոսկուայի եւ Անկարայի։ Ապահովաբար շինծու չէ Մ. Քէմալի այն գաղտնի հրահանգը, զոր վերջերս ձեռք անցուցեր են Պալքանեան երկիրներու մէջ, եւ որով Թուրքիոյ դիկտատորը մասնաւոր պատուէրներ կուտայ Պելկրատի իր դեսպանին, Եուկօ-Սլաւիան սիրաշահելու եւ վտանգի պահուն Ռուսիոյ հետ մէկ ճակատ կազմելու համար։ Թուրքիա չունի ուրիշ դաշնակից բայց միայն Խորհրդային Ռուսիան, որ օգնութեան պիտի հասնի իրեն, եթէ յարձակում գործուի։ Ա՛յս է Մ. Քէմալի հրահանգին իմաստը, համաձայն հրատարակուած լուրերուն։

Առանց այդ հրահանգին ալ, այնքան ակներեւ է Մոսկուայի արեւելեան քաղաքականութիւնը, որ մեկնութեան չի կարօտիր։

Ո՞ւր պիտի յանգի միջազգային այս անճոռնի ճրճռոցը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԹՈՒՐՔ ՕՃԱՂՆԵՐՈՒ ԴԵՐԸ

Պոլսոյ թիւրք Օճաղի հիմնադիրներէն գրագէտ Նազում Գատրի պէյ, «Միլլիյէթ»ի մէջ վերջերս կը գանգատէր թէ թիւրք «օճաղ»ները թուլցած են և իրենց դերը չեն կատարեր։

Պոլսոյ օճախին անդամներէն Հիւսնի Համիտ պէյ, դատախազ համալսարանի, պատասխանելով այս գանգատին, կ'առաջարկէ երիտասարդներուն թողուլ այդ օճախները, հետեւեալ պատճառաբանութեամբ.

«Թիւրք Օճաղները ծերացած են, եւ շատոնց եկած է ժամանակը՝ զանոնք երիտասարդ ձեռքերու յանձնելու։ Միեւնոյն ատեն, օճախները այլեւս չեն կրնար շարունակուիլ իբրեւ ազգային մշակոյթի եւ գաղափարի հաստատութիւններ, որովհետեւ համոզուած եմ թէ այս գետնին վրայ Թուրք ազգին ունեցած բոլոր իտէալները իրականացած են»։

Դրագէտ Նազում Գատրի պէյ, Միլլիյէթի մէջ կը պատասխանէ այս առարկութեանց։ Նախ գոհ է որ իր գրածները անարձագանգ չմնացին։ «Օճախը պատասխան կու տայ, ուրեմն օճախը կը կարդայ, կը խորհի։

«Թիւրք օճաղները ամէն ատենէ աւելի պէտք են, ազգային գաղափարը ամբողջովին իրականացնելու եւ մանաւանդ մշակելու համար։ Անոնք այսօր աւելի պէտք ունին գիտակցօրէն գործելու, երէկուան նրբազն ու ներկայ իրականութիւնը իրարու խառնելու։ Որովհետեւ, ինչ ալ ըսուի, Թիւրք օճաղները միայն մասամբ իրագործած են Թուրք յեղափոխութեան փառքը։ Բաց խօսինք.— Թիւրք Օճաղներուն դերը եղաւ միայն համակրանքով հետեւիլ յեղափոխութեան։ Իսկ ասիկա դեռ բաւական չէ, ըսելու համար թէ ան աւարտած է իր ընելիքը։ Ո՛չ, մենք չենք ընդունիր թէ Օճախը ծերացած է։ Մենք զայն գործի կը կանչենք. «Թող Թուրք յեղափոխութիւնը մշակէ եւ զարգանայ»։

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԻ ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ 5ՐԴ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Անդրկովկասի խորհուրդներու 5րդ համագումարը, որ տեղի ունեցաւ Թիֆլիսի մէջ, Ապրիլ 5ին, ունէր 558 պատգամաւոր։ Վրաստան ունէր 256 պատգամաւոր, Ատրպէճան՝ 239, իսկ Հայաստան՝ միայն 63։

ՇԻՐԱԿԻ ՋՈՀԵՐԸ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ որոշուած է Շիրակի աղէտեալ գիւղերու բնակիչները ազատ կացուցանել 1926—27ի տուրքերէն։ Ասկէ զատ, չպիտի գանձուին այն պարտքերը որ կը մնան 1925—26ի տուրքերէն։

ՔՈՒԹԷՇ (ՍՔԱՐԼԱԹԻՆ).— Ստեփանաւանի շրջանը Հոբարդի գիւղին մէջ ծագած է քութէշի համաճարակ մը։

ԴԷՊԻ ԴՊՐՈՑ.— Նոր-Բայազէտի գիւղերուն մէջ գիւղացի տղաք, գարնան սկիզբը, սովորութիւն ունին ձգելու դպրոցը եւ երթալ դաշտերը աշխատելու։ Տեղական կառավարութիւնը կ'աշխատի արգիլել որ աշակերտները չընդհատեն իրենց դասերը

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆԵՐԸ ԴՊՐՈՑ ԿԸ ՇԻՆԵՆ.— Ստեփանաւանի շրջանէն Հովանդարայի գիւղացիները ձեռնարկած են իրենց դպրոցին շինութեան։ Հաւաքած են ...... ու փայտ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ցարական դաւադրութիւն մը

Մոսկուայի հեռագրական գործակալութեան հրատարակած մէկ ցեկոյցին համաձայն, երեւան հանուած է միապետական խմբակցութիւն մը, որ ինքզինքը կուսակից կը յայտարարէր մեծ-դուքս Նիքոլա Նիքոլայեւիչի։ Ձեռք անցուած վաւերաթուղթերու համաձայն, այս խմբակցութիւնը ո եւ է կապ չունէր ժողովուրդին հետ եւ ամէն բանէ առաջ կը զբաղէր զինուորական լրտեսութեամբ՝ ի հաշիւ կարգ մը օտար տեղեկատու դիւաններու։ Հարցաքննութիւնները ցոյց տուին թէ այս հակայեղափոխական խմբակը դրամ կը ստանար օտար աղբիւրէ։ Վարիչն էր Քութիէփոֆ, նախկին զօրավար ցարական բանակին, որ Փարիզ կը գտնուի։ Վաւերաթուղթերէն կը տեսնուի որ օտար տեղեկատու կազմակերպութիւնը չէր բաւականանար միայն զինուորական լրտեսութեամբ, այլ ուժ կուտար հակապոլշեւիկ կազմակերպութեանց Խորհրդային Միութեան մէջ։ Այս փորձերը բոլորովին ապարդիւն մնացած են։ Հարցաքննութիւնը նոր մանրամասնութիւններ երեւան պիտի հանէ օտարներու դրամական օժանդակութեան եւ կապին մասին։

Զօրավար Քութիէփոֆ, որ փայլուն յաղթանակներ տարած էր Մեծ Պատերազմի ընթացքին, զինադադարին Քորնիլոֆի եւ Տէնիքինի հետ փորձեց տապալել պոլշեւիկեան վարչաձեւը։ Տէնիքինի պարտութենէն վերջ, քանի մը հարիւր քոզաքներով Խրիմ անցաւ եւ արգիլեց կարմիր բանակին մուտքը այնտեղ։ Այնքան քաջութիւն ցոյց տուաւ, որ զինքը «Խրիմի առիւծը» կոչեցին։ Ցետոյ միացաւ Վրանկէլի բանակին եւ՝ անոր կողքին կռուեցաւ մինչեւ վերջին օրը (1920 Նոյեմբեր)։ Անկէ վերջ Պոլիս, յետոյ ալ Փարիզ եկաւ։

Չինական խառնակութեան մէջ

Նանքինէն պաշտօնապէս կը հաղորդուի՝ թէ զօրավար Չանկ-Քայ-Շէք իր դահլիճը կազմելէ վերջ, մտադիր է կռիւը շարունակել հիւսիսայիններուն դէմ։ Զօրավարը 300.000 զինուոր ունի իր տրամադրութեան տակ։ Նոր կառավարութիւնը կը փափաքի բարեկամական յարաբերութիւններ ունենալ բոլոր երկիրներուն հետ, սակայն պիտի պնդէ, որ քափիթիւլասիոնները ջնջուին։

Հակապոլշեւիկ շարժումը բուռն կերպով կը շարունակուի։ Առջի գիշեր մահապատիժի ենթարկուեցան Աշխատանքի Ընդհ. Միութեան վեց ականաւոր վարիչները։ Վերջին երեք շաբթուան ընթացքին մահապատիժի ենթարկուած համայնավարներու թիւը հարիւրը կ'անցնի։ Ասկէ զատ, վերջին կռիւներու ընթացքին, զէնքը ձեռքին բռնուած 130 բանուորներ տեղւոյն վրայ հրացանազարկ եղան։

Հանքէուի համայնավար կառավարութիւնը հրովարտակով մը Չանկ-Քայ-Շէքի տեղ ընդհանուր հրամանատար նշանակեց քրիստոնեայ զօրավար Ֆէնկ-Եու-Հսինկը. իրեն պիտի օգնէ Հօնանի զինուորական կառավարիչը։

Հեռագրի մը համաձայն, Հանկքէուի կառավարութեան պոլշեւիկ խորհրդական Պորոտին ձերբակալուած է։

Մարաջախտ Չանկ-Ցօ-Լին հրատարակութեան տուաւ Ապրիլ 6ին Փեքինի խորհրդային դեսպանատունէն գրաւուած վաւերաթուղթերէն մէկը, որուն վրայ «բացարձակապէս գաղտնի» մակագրուած էր։ Անոր վրայ արձանագրուած են Մոսկուայի հրահանգները՝ խորհրդային դեսպանին՝ Չինաստանի մէջ հետապնդուելիք քաղաքականութեան մասին։ Այսպէս, կը հրահանգուի ամէն առթիւ ամբոխը գրգռել Եւրոպացիներուն, մասնաւորապէս Անգլիացիներուն դէմ, որպէսզի պետութիւնները միջամտեն Չինաստանի մէջ։ Ցետոյ կը յանձնարարուի մէկ անգամէն չգործադրել համայնավարական սկզբունքները Չինաստանի մէջ, Չանկ-Ցօ-Լինի դիրքը չզօրացնելու և Քուօմինթանկի հերձուածը չփութացնելու համար։

Վերջին հատուածին մէջ կը հրահանգուի անհամաձայնութիւն ձգել պետութեանց միջեւ՝ օտարատեաց շարժումին հետ միաժամանակ։ Միայն կը յանձնարարուի խոհեմութեամբ շարժիլ Ճափոնի հանդէպ, որ ի հարկին խիստ կարճ ատենէն զինուոր կրնայ ղրկել։

Հայ Կաթոլիկ տագնապը

Կաթոլիկ Հայերու համայնքէն պատուիրակութիւն մը Պոլսոյ կուսակալին ներկայանալով խնդրած է որ ջնջուի նոր ընտրութիւնը։ Կուսակալը այս առթիւ տրուած խնդրագիրը ոստիկանական տնօրէնութեան ղրկած է քննուելու համար։ Խնդրարկուները բսած են թէ, իրենք Նաքլեան գերապայծառին համախոհները չեն, բայց հակառակ են նոր ընտրութիւն կատարողներուն։

«Ազգամ» կ'ըսէ թէ, ասոնք հայ կաթոլիկ երիտասարդներուն հակառակորդ ըլլալով, կը կարծուի թէ Նախկին դրութեան շարունակուելուն կողմնակից են։

Պալքանեան տագնապը

Իտալեւսերպ վէճը կը շարունակէ մտահոգութիւն պատճառել։ Եուկօսլաւ քաղաքական շրջանակները բոլորովին անհասկնալի կը գտնեն Իտալիոյ բռնած անհաշտ դիրքը։ Իտալիա չուզեր խնդրոյ առարկայ դարձնել Թիրանայի դաշնագիրը, որ բոլոր այս վէճերուն աղբիւրն է։ Ու եթէ այս կէտին վրայ շա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՕՏԱՐ ԹԵՐԹԵՐՆ ՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երեսփոխանական ժողէֆ Քուրթիէ ներքին նախարարին նամակ մը գրելով հարցուցած էր թէ 1.— Ֆրանսայի մէջ օտար լեզուով հրատարակուող քանի՞ լրագիրներ եւ պարբերաթերթեր կան, 2.— Քանի՞ օտար ընկերութիւններ կան՝ բարեսիրական, կրօնական, մարզական, քաղաքական, ուսանողական եւն., որոնք մասնաւորաբար կը զբաղին իրենց հայրենակիցներուն գործերով, եւ որոնց կեդրոնը կը գտնուի Փարիզ կամ գաւառները։

Ներքին նախարարը իր պատասխանին մէջ կ'ըսէ թէ ֆրանսական հողին վրայ օտար լեզուով հրատարակուող լրագիրներու եւ պարբերաթերթերու թիւն է 167, եւ կը բաժնուի հետեւեալ կերպով.—

Հայերէն՝ 8, ռուսերէն՝ 21, անգլիերէն՝ 24, իրլանտերէն՝ 1, գերմաներէն՝ 18, սպաներէն՝ 15, իտալերէն՝ 30, յունարէն՝ 3, եբրայեցերէն՝ 3, հրէերէն (խառնիչ)՝ 1, ուկրայներէն՝ 3, վրացերէն՝ 1, աննամերէն՝ 2, չէխօսլովաքերէն՝ 1, լեհերէն՝ 14, մաճառերէն՝ 4, արաբերէն՝ 2, ռումաներէն՝ 1, սերպերէն՝ 1, ֆլամաներէն՝ 1, շուէտերէն՝ 1, մեքսիկերէն՝ 1, մալկաշ՝ 1, էսփէրանթօ՝ 7, միջազգային «Իտօ» լեզուով 2։

Գալով օտար ընկերութիւններուն, անոնց թիւն է 336 եւ կը բաժնուի հետեւեալ կերպով.—

Հայկական՝ 29, ռուսական՝ 105, իտալական՝ 126, լեհական՝ 138, պելճ՝ 13, զուիցերիական՝ 17, չեխոսլովաք... էսթոնիական՝ 1, ուկրայնական՝ 8, վրացական՝ 5, յունական 10, սկանտինաւեան՝ 3, սպանիական՝ 34, չեխօսլովաք՝ 3, եուկօսլաւ՝ 6, հիւս. ափրիկեան՝ 7, եգիպտական՝ 6, փորթուկալեան՝ 1, պուլկարական՝ 1, անգլիական՝ 11, ամերիկեան՝ 13, հրէական՝ 6, լիւքսէնպուրկեան՝ 4, հնդկաչին՝ 1, ճափոնական՝ 1, դանիական՝ 2, պեսարապական՝ 1, պրազիլիական՝ 1, ռումանական՝ 1, հոլանտական՝ 1, մալկաշ՝ 1։

ԿԻՆ ՈՍՏԻԿԱՆՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ազգերու Դաշնակցութեան ֆրանսացի կիներու մասնաճիւղերու պատուիրակ Տիկին Աւրիլ տը Սէնթ Քռուա Փարիզի քաղաքապետութեան ղրկած է ծրագիր մը, որ կ'առաջարկէ կին ոստիկաններու կազմակերպութիւն մը ստեղծել։ Քաղաքապետութեան խորհուրդը նկատի առնելով այս առաջարկը, վարչական մասնաւոր քննութեան ենթարկած է զայն։ Իբրեւ պաշտպանութիւն այս ծրագրին, կը յիշուի թէ Անգլիա եւ Ամերիկա արդէն ունին նման կազմակերպութիւններ։ «Մենք չենք պահանջեր որ Փարիզ քաղաքը կին ոստիկաններու ամբողջական կազմակերպութիւն մը ստեղծէ բոլոր թաղերուն մէջ. բայց կը խորհինք թէ կարելի է նախափորձ մը կատարել, դաս մը կին ոստիկաններ հաստատելով հրապարակներու, հանրային պարտէզներու, կայարաններու եւն. մէջ։ Անոնք կրնան պաշտպանել նաեւ մանուկները եւ մանկամարդ աղջիկները, օգնել մասնաւորապէս անչափահասները պոռնկութենէ փրկելու»։

Տիկին պատուիրակին կարծիքով, այր ոստիկանները տրամադիր են հրապուրուելու այն կիներէն, որոնց վրայ պիտի հսկեն, մինչդեռ «ոստիկանուհիները» ազատ են այդ փորձանքէն։

Տիկինը նոր ոստիկաններուն համազգեստն ալ որոշած է։ Հարկ չկայ որ, կ'ըսէ, այր մարդու հագուստ հագնին, ինչպէս Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի մէջ։ Կը բաւէ կապոյտ ...... մը, ձմեռը՝ բուրդէ, իսկ ամառը՝ կտաւէ։

Ի՞ՆՉ ՊԱՏԱՀԵՑԱՒ...
ԱՆԲՆԱԿԱՆ

«Կոմինտէրն»ը ահազանգ կը հնչեցնէ...

Զօր. Չանկ-Քայ-Շէք, Չինաստանի ժողովրդական ուժերուն ընդհ. հրամանատարը՝ դաւաճան։

Չինական յեղափոխութեան ծոցին մէջ սպրդած են աշխարհակալութեան գործակալ «ֆաշիստ»ներ, որոնք ներսէն կը պայթեցնեն Քուօմինթանկը։

Հաւա՛ր, ամբողջ աշխարհի բանուորներ ու գիւղացիներ, օգնութեան հասէք... չինացի յեղափոխականներուն։ Շանկայի մէջ հարիւրեակ մը բանուորներ սպաննուած եւ քանի մը հարիւր վիրաւորուած են, բանուորական սենդիքաներու կազմած քաղաքապահ զօրքը զինաթափուած է։

Ի՞նչ պատահեցաւ...

— Անհելի՛ բան։ Խորհրդային վարիչները աշխարհի չորս ծայրերէն, նոյն իսկ Շիրակի աղէտեալներէն, հարիւրաւոր միլիոններ հաւաքեցին խաբեբայութեամբ կամ բռնի, եւ ղրկեցին Չինաստան, զինելու եւ պարենաւորելու համար Չանկ-Քայ-Շէքի բանակը։ Այս միջոցով պիտի նախապատրաստուէր համաշխարհային յեղափոխութիւնը։ Իսկ այդ բանակը մէկ օրէն միւսը կը ծախուի «աւազակ դրամատիրութեան եւ գիշատիչ աշխարհակալութեան»... կը դաւաճանէ՝ յեղափոխութեան։ Կը հալածէ բանուորական սենդիքաները եւլն.։

Արդեօք «աւազակ դրամատիրութի՞ւնը» աւելի շատ վճարեց թէ «սրբազան յեղափոխութեան» կարմիր ղեկավարները։ Օր մը պատմութիւնը անաչառօրէն պիտի ներկայացնէ երկու կողմէն տրուած գումարներու թիւերը։

Ի՞նչ կայ զարմանալու. կուտան կարմիրները, կուտան ճերմակները։ Իսկ անոնք կ'առնեն, քանի որ իրենք շատ լաւ գիտեն թէ ի՞նչ կը կատարեն։

Խորհրդային ղեկավարները իրենց խաբուած ըլլալու զարմանքին՝ լիաթոք կը պոռան — Դաւաճանութի՜ւն, մատնութի՜ւն։ Սակայն «պիտի շարունակուի յեղափոխական պայքարը մինչեւ վերջը»։

Բայց հոս չիվերջանար ծաղրավարական աղմուկը։ Խորհրդային վարիչները նոր կոչ մը կ'ուղղեն աշխարհի բանուորութեան, գիւղացիութեան, ցամաքային եւ ծովային զինուորներուն.

— Դրամատիրական աշխարհակալութիւնը կը փորձէ նոր և արիւնահեղ պատերազմ մը բանալ։ Նոր արիւնահեղութեան եւ ջարդերու մէջ կ'ուզէ նետել աշխարհի մարդկութիւնը։

«Ահա՛ Ազգերու Դաշնակցութիւնը, այդ խարդախ խմբակցութիւնը, որ կը խօսի խաղաղութեան անունով, սակայն դանակ կը սրէ, մարդկութիւնը ջարդելու համար։

«Ահա՛ ընկերվարական Բ. Միջազգայինը եւ Ամսթէրտամի Սենտիքաներու Միութեան գործադիր վարչութիւնը, որոնք դաւաճանելով «պրոլետարիատ»ին, յենարան կը դառնան աւազակ դրամատիրական աշխարհակալութեան։

«Բանուորներ ու գիւղացիներ, այս աւազակային խմբակները կը փորձեն օղակել խորհրդային հանրապետութիւններու միութիւնը, որ միակը կը ներկայանայ ձեր իրաւունքին եւ խաղաղութեան պաշտպանը. հաւա՛ր, դէպի՛ Չինաստան, դէպի՛ Շանկայ»։

Թող ըսուի աշխարհի բանուորութեան քաջայայտ եւ ճակատաբաց, թէ՝ ո՞վ սրեց դանակը եւ տուաւ Ասիոյ կիսակիրթ ժողովուրդներու ձեռքը, յանուն ի՞նչ բանի. համաշխարհային յեղափոխութեա՞ն։ Սակայն հազար անգամ հազար բերաններէ բռուած չէ՞ թէ, Ասիոյ ժողովուրդներու ազգայնական գէշ բնազդները հրահրելով, համաշխարհային յեղափոխութիւնը ոչ թէ շահ կ'ունենայ, այլ բացարձակապէս վնաս։ Ասիկա գիտէին նաեւ Մոսկուայի նենգամիտ ղեկավարները, սակայն անոնք առանց արիւնի հոտի չեն կրնար ապրիլ. կռիւ, արիւն, կոտորած, թալան եւ աւեր պէտք է։ Եթէ Եւրոպայի մէջ քաղաքացիական կռիւ բռնկցնել կարելի չըլլար, գոնէ թող Ասիոյ մէջ ազգայնական կռիւներ ծագին, թող Եւրոպայի աշխարհակալները զբաղին ո՛ր եւ է բանով։

Այս բանին համար ընկերվարական Միջազգայինը մեղադրել, զայն համարել դաւաճան եւ պատասխանատու աշխարհի հրդեհին, առնուազն անամօթ լրբութիւն մըն է։ Եթէ այս արհաւիրքներուն պատասխանատու մը կայ, միայն ու միայն պէտք է Մոսկուայի մէջ փնտռել։ Անոնք էին որ պառակտեցին ընկերվարական-աշխատաւորական ճակատը եւ ուժեղացուցին դրամատիրութիւնն ու աշխարհակալութիւնը։ Այլապէս, անոնց միահամուռ զրոհին առջեւ ամքած պիտի ըլլային, բոլոր չարագործները եւ արդարօրէն պիտի կարգադրուէին զրկուած եւ ակար ժողովուրդներու ոտնակոխ իրաւունքները. այդ պարագային, Ազգերու Դաշնակցութիւնը, ոչ թէ հիմակուանին նման խրտուիլակ մը պիտի ըլլար, այլ իրական եւ գործադիր իշխանութիւն մը։

Ի՞նչ կը սպասէին որ ըլլար Չինաստանը. Մոսկուայի հլու գործի՛քը, աւերածութեան մեքենա՞յ մը։ Ճակատ պիտի յարդարէին աշխարհի բոլոր հզօրներուն դէմ։ Ո՞վ ըսաւ թէ Չինաստանի ազգայնական ղեկավարները այդ՝ան ապուշ են։

Հետեւողական են արդեօք, Մոսկուայի ղեկավարները, երբ իրենց կոչին մէջ կ'ողբան փոքր ազգերու իրաւունքներու բռնաբարումն ու կատարուած սպանութիւնները։ Դժբախտաբար փաստերը ասոր հակառակը կ'ապացուցանեն։

Ինչպէս Չինաստանի, նոյնպէս եւ քէմալական Թուրքիոյ ձեռքը դանակ տուողները եղան իրենք, միշտ «յանուն համաշխարհային յեղափոխութեան»։ Նոյնը ըրաւ Մուսթաֆա Քէմալ, ինչ որ կ'ընէ այսօր զօրավար Չանկ-Քայ-Շէք։ Թուրքիա մտած կոմունիստները հաւաքեց, լեցուց նաւ մը եւ Տրապիզոնի առջեւ խեղդեց, որովհետեւ, ինչպէս այժմ Չինաստան, նոյնպէս ալ այն ատեն՝ Թուրքիա, պէտք չունէին համաշխարհային յեղափոխութեան։

Մոսկուայի տուած դանակով, քէմալականները մորթեցին կամ վռնտեցին Կիլիկիայէն եւ Փոքր Ասիայէն հարիւր հազարներով հայեր եւ առհասարակ քրիստոնեաներ, ճնշող մեծամասնութեամբ բանուորներ ու գիւղացիներ։ Նոյն դանակով քէմալականները մտան Հայաստան բացայայտ աջակցութեամբը դանակ տուողներուն, եւ խողխողեցին տասնեակ հազարաւոր հայ գիւղացիներ ու բանուորներ եւ իրենց տուներէն վռնտեցին հարիւր հազարներ եւ տիրացան անոնց հողերուն։ Այս բոլորը իբրեւ յեղափոխական արարք ծափահարուեցաւ ոչ միայն Մոսկուայի վարիչներուն, այլ եւ հայանուն կամկար ծաղրավարականներու կողմէ։

Ինչպէ՞ս կ'ըլլայ որ Շանկայի հարիւր հոգիի սպանութիւնը (անշուշտ շատ ցաւալի) այսքան խոշոր ահազանգի պատճառ կը դառնայ, իսկ անդին հարիւր հազարներու կոտորածները, հողային յափշտակութիւնը եւ մանր ազգերու իրաւունքներուն ոտնահարումը կը նկատուի բնական եւ ծափահարելի։

Այս անհաւր չարիքներուն պատասխանատուներէն առաջինը Մոսկուան է ու երկրորդը՝ ճերմակ աշխարհակալութիւնը։

Ուրիշ խօսքով, ճերմակ ու կարմիր աշխարհակալութեան անհաւր զօտեմարտի հետեւանքներն է որ կը կրէ աշխարհը։

Ց. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

Ի՞ՆՉՊԷՍ ՍՊԱՆՆԵՑԻՆ ԷՆՎԷՐ ՓԱՇԱՆ
ՂԱՐԱԲԱՂՑԻ ԶԻՆՈՒՈՐ ՄԸ ԿԸ ԿՏՐԷ ԳԼՈՒԽԸ

Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի

ԲԱԳՈՒ, 8 Ապրիլ

Վերջերս Պոլսոյ արաբական թերթ մը կը գրէր թէ Էնվէրը ողջ է եւ պահուըտած Պարսկաստանի մայրաքաղաքին մէջ։ Այս լուրը արտատպուեցաւ կարգ մը հայերէն թերթերու մէջ։

Այս պատմութիւնը ծիծաղելի է, քանի որ Էնվէրը ոչ միայն սպաննուած է, այլ եւ մանրամասնութիւններն ալ ծանօթ են։

Զինադադարէն յետոյ, Էնվէր կը գտնուէր Մոսկուա, ուր պոլշեւիկներու լիակատար վստահութիւնը կը վայելէր։ 1922ին պոլշեւիկներու տիրապետութեան ենթարկուած Թուրքիստանի ազգաբնակչութիւնը քանի մը թուրք սպաներու եւ կրօնական պետերու միջոցով ապստամբութիւն կազմակերպեց եւ պոլշեւիկները վռնտեց նոյն իսկ Քէրկիհ քաղաքէն։ Այն ատեն պոլշեւիկները մեծ թիւով զինուորներ կեդրոնացուցին ապստամբութիւնը զսպելու համար։

Այս ժամանակաշրջանին էր որ խորհրդային իշխանութեան վստահութիւնը վայելող Էնվէրը ուղարկուեցաւ Թուրքիստան՝ թշնամի կողմերը հաշտեցնելու համար։

Էնվէրը դեռ նոր էր հասած Թաշքէնտ, երբ այնտեղի թուրք սպաները զինուորեցին եւ յայտնեցին, որ ինքը հրամանատար է նշանակուած Թուրքիստանի, Պուխարայի եւ Խիվայի միացեալ ուժերուն, որոնք նպատակ ունին պայքարիլ պոլշեւիզմի դէմ յանուն իսլամական շահերուն։ Այստեղ Էնվէրը արտասովոր ընդունելութիւն գտաւ տեղական ազգաբնակչութենէն եւ Էմիր տիրոջին արժանացաւ։ Այդ պարագաներուն տակ էր, որ Էնվէրը բանաձեւեց իր հռչակաւոր պատասխան —նամակը՝ Մոսկուայի Կեդր. Գործադիր կոմիտէին, ուր կը յայտնէր, որ ինքը միացած ապստամբ ժողովուրդին հետ, որ կը ձգտի կենդանի պոլշեւիկները դուրս վտարել Թուրքիստանէն եւ Պուխարայէն։

Էնվէրը իր թուրք հաւատարիմ սպաներու եւ տեղական կրօնական գործիչներու հետ յաջողեցաւ կազմակերպել տեղական բանակը։ Ան կարճ ժամանակի մը մէջ իսլամ ժողովուրդի կրօնական լարերուն հետ խաղալէն յետոյ, կռիւին տուաւ իսլամական բնոյթ։ Այս շրջանին Էնվէրը հեղինակութիւն դարձաւ Թուրքիստանի մէջ։

1922ի գարնան վերջերը Էնվէրի եւ Հէյթ Սաատի ղեկավարութեամբ Պուխարայի ժողովրդական բանակները Քէրկիհէն դէպի արեւմուտք սաստիկ յարձակում մը գործելով, յառաջացան դէպի Ցերեաւը-Ամուշ գետը եւ զայն սահմանի վերածեցին իրենց եւ թշնամիին միջեւ։ Այս շրջանին է, որ Էնվէր լեզուէ կը փնտռէր Քէմալի հետ հաշտեցողութեան գալու։

Ցետագային պայքարը այն աստիճանին հասաւ, որ պոլշեւիկները ստիպուեցան օդանաւ մը փոխադրել հոն։ Շատ չանցած Պուխարայի զօրքերը ամրակոծելով վար բերին օդանաւը։ Այն ատեն պոլշեւիկները վճռեցին ամէն գնով բռնել Էնվէրը եւ ապա խեղդել Պուխարան։ Անոնք նորէն դիմեցին իրենց շատ ծանօթ ձեւին, յատուկ գաղտնի մարդոց միջոցով սպաննել Էնվէրը, որ իր համիսլամական թռիչքով շատ վտանգաւոր ճակատ մը բացած էր իրենց դէմ։

Պոլշեւիկները կարմիր բանակին մէջ Էնվէր փաշայի լուսանկարը բաժնելով, անոր գլուխը բերողին խոստացան երկու զոյգ հագուստ, մէկ ձի, մէկ ոսկի թուր եւ հազար ռուբլի ոսկեդրամ, զինուորութենէն ալ միանգամայն ազատ արձակելով։

Ղարաբաղցի զինուոր մը յանձն առաւ պատասխանատու գործը։ Ցեղական զինուորական չէկան պատերազմի դաշտին վրայ սպաննուած քանի մը պոլշեւիկ զինուորներու մազերն ու ականջները կտրելով, յանձնեց այդ զինուորին եւ զայն փիչերով թշնամիի կողմը անցուց։ Պոլշեւիկ զինուորը թշնամիին յայտնեց թէ ինքը մեծ թիւով պոլշեւիկներ սպաննած է եւ իբրեւ փաստ ցոյց տուաւ կտրուած մազերն ու ականջները։ Ու երբ թէ պոլշեւիկներու կողմէն յօշոտուած իր հարազատներուն վրէժը լուծելու համար, կը մտնէ անոնց բանակը։

Ցօրօրդ կռիւներուն մէջ առաջնակը պոլշեւիկներուն հետ պայմանաւորուած ըլլալով, բաց ռազմաճակատներուն վրայ «հերոսութիւններ» գործեց՝ յօգուտ Էնվէրեան բանակին։ Քանի մը ամիսներու պատերազմական յաջող գործունէութենէն յետոյ, Էնվէրին թիկնապահ ընդունուեցաւ։

Օր մը, պոլշեւիկներուն դէմ յարձակում մը կազմակերպուած ըլլալով, Էնվէր զօրքէն անցին զուգահեռաբար կը յառաջանար։ Հեռադիտակը ձեռքը, երկար ժամանակ խորհրդային զօրքերը դիտելէն յետոյ, իր «թիկնապահ»ին հետ լուր կը ղրկէ բանակին, որ թեւերու բաժնուին ու յառաջանան բլուրներէն վար, ձորերուն մէջ գտնուող զինուորներուն, «Թիկնապահը» Էնվէրի հրամանին հակառակը կը պատուիրէ։ Ետ դառնալով Էնվէրի, կը սպաննէ զայն, գրպանները կը պարպէ, գլուխը կը կտրէ եւ սուրբին անցնելով կը շտապէ անցնիլ գետը։ կարմիրները կը սպասէին այնտեղ։

Էնվէրի գրպանէն գտնուած զանազան թուղթերը եւ նամակները վճռապէս հաստատեցին որ բերուած գլուխը հայեցք Էնվէրինն էր։ Խորհրդային հեռագրական գործակալութիւնը ի լուր աշխարհի յայտնեց թէ Էնվէրը սպաննուած է պատերազմի ատեն, բայց ժամանակ մը յետոյ հերքեց։

Հերքումին պատճառը քաղաքական էր։ Էնվէրը Պուխարայի մէջ հեղինակութիւն ըլլալով, պոլշեւիկները չուզեցին զայրացնել խորհրդային Պուխարայի բնակչութիւնը։

Այսպէս պոլշեւիկները այսպէ՛ս ձեռք բերին խորամանկ Էնվէրի գլուխը։ Սակայն Էնվէրի կորուստով պոլշեւիկները ինչքան ալ յաջողութիւններ ունեցան, այնուամենայնիւ իրենց դէմ թուրքիստանցիներու պայքարը չվերջացաւ։ Մինչեւ այս օրերս ալ այդ ճակատներուն վրայ կռիւները անպակաս են, անգլիական հրամանատարներու ղեկավարութեամբ։

Էնվէրի գլուխը բերող Ղարաբաղցի «առաքեալը» զինուոր մըն էր։

Ա. ՀՐԸՆՏԻՆ

Վրաստանի մէջ.— Հիւանդանոցներու թիւն է 76 (41ը քաղաքներու մէջ). 3800 մահճակալով։

Դպրոցները. — Վրաստանի դպրոցներուն թիւն է 2053, ամէնը 286,654 աշակերտներով։

Ի՞ՆՉ Է ՄԵՐ ՈՒԶԱԾԸ

Մարսէյլ, 19 Ապրիլ

Նախորդով պարզեցի կարգ մը հակառակորդներու խափանարար խաղերը, ընտրական գործը ձախողեցնելու համար։

Ցակաւին վերջակէտը դրուած չէ խլրդային ջանքերուն։ Ու չպիտի դրուի, մինչեւ որ ընտրութիւնները չվերջանան եւ կացութիւնը պարզուի։ Պղտոր ջուրի մէջ ձուկ որսալ ցանկացողներուն առաջեւ, ասպարէզը միանգամ ընդ միշտ փակելու համար, լաւ է որ ընտրական գործին իւրաքանչիւր կողմը նայի շիտակ։ Դիւրահաւան քաղաքականութեան մը հետեւանքով ընտրական գործը պէտք չէ որ մտնէ նոր «Երանգաւորում»ներու» մէջ։ Այս կը պահանջէ ոչ միայն գործին շահը, այլ եւ գաղութի խաղաղութիւնը։ Ջղձգողական ձեւերը ոչ միայն օգուտ չեն ապահովեր, այլ եւ ծնունդ կուտան ժխտական երեւոյթներու, որոնց առաջքն առնելու համար է որ լծուած ենք այս կարեւոր գործին։

Մօտէն տեղեակ եմ ազգ. տուրք վճարողներու մեծամասնութեան տրամադրութիւններուն։ Տեղեակ եմ նաեւ Դաշնակցութեան կարծիքին։ Վերջինին միակ փափաքը այն է որ Ներկայ կամայական մարմինները փոխարինուին ժողովրդավար օրգաններով։ Ու գործը յանձնուի շիտակ, գործունեայ, ծայրենասէր մարդոց, հոգ չէ թէ ըլլան իսկ հակադաշնակցական։ Միայն ազգային կազմակերպութեան նային իբրեւ կենսական անհրաժեշտութիւն մը, իբրեւ գլխաւոր միջոցի՝ քաղաքական այս անստոր տարագրութեան մէջ Հայը հայ պահելու։ Այս գաղափարը կամ տեսակէտը բաժնող բոլոր լաւ հայերը՝ ըլլան չէզոք, ռամկավար, հնչակեան կամ դաշնակցական, պէտք է որ ներկայացուին մեր գաւառական ընդհ. ժողովին մէջ։ Գաւառական այդ ժողովը (31 անդամ) պիտի ըլլայ Մարսիլիոյ շրջանի բարձրագոյն օրկանը։

Ուրեմն՝ պէտք է կազմուի խղճմտութեամբ, որպէսզի դառնայ գիտակից, ծառասարակշռուած ու պատասխանատու մարմին։ Ամօթը չէ որ կը հանգրգուէ մեզ, այլ գործը։ Խորունկ գոհունակութեամբ պէտք է արձանագրենք այստեղ որ իւրաքանչիւր ազգային տուրք վճարող հայրենակցի տեղական մտահոգութիւնը այս է միայն։ Դաշնակցութիւնը կրնայ ընտրել բոլորն ալ դաշնակցական այնքան մեծ է իր ժողովրդականութիւնն ու հմայքը, եւ սակայն, գիտեմ որ իր քուէն պիտի տայ մեծ մասամբ չէզոքներու, այդ խոշոր զանգուածը ազգային աշխատանքի լծելու համար։ Դըպրոցի, խնամատարութեան, եկեղեցիի եւ այլ խնդիրներու մէջ (որոնք կ'իյնան ազգ. կազմակերպութեան մարզին մէջ) Դաշնակցութիւնը ոչ մէկ մասնաւորնպատակ չի հետապնդեր, ինչպէս կ'ուզեն հաւատացնել մեր հակառակորդները։ Մենք կը հետապնդենք յամառ հետեւողականութեամբ ընդհանուր, գեղեցիկ նպատակ մը, Հայը հայ պահել, սահմանափակել կամ յետաձգել ձուլման ու կորուստի վտանգը, ընդարձակել նեղլիկ ու շնչահեղձ Հայաստանի գէթ բարոյական սահմանները, եւ «Եօթը ծովերու վրայ» թափառական մեր բեկորները հոգեկան հազար թելերով կապել Նոյնիսկ Խ. Հայաստանին։ Մեր այս ճիգերուն, գերագանցօրէն հայրենասիրական աշխատանքին
մար ոչ ոքէ, ո՛չ Երեւանի
պաններէն եւ ոչ ալ Էջմ
կաթողիկոսէն պաշտպանել չենք
սեր։ Մենք մեր աշխատանքին
համար կուտանք ժողովրդին
եւ դատաստանը կը թողունք
պատմութեան։

Ընտրութիւններէն առաջ
գի անհրաժեշտ եղածը խոհե
նութիւնն է. բարեկամներ, թէ
մեր քուէները տալ ժողովրդ
նուէր տարբերու։ Մեր
գործին յաջողութիւնն է կարեւ
պահութեան եւ պատասխա
տուութեան լայն գիտակ
թեամբ։ Այդ պահով է որ
2—3 տարին բաւական
փորձառութեամբ օժտուած է
Մարսէյլի մէջ։

Եթէ այս բոլորին փոխարէն
քչիկ մը պարկեշտութիւն
հանչենք մեր հակառակորդներէ
կաթիլ մը շիտակութիւն։

— Շա՞տ բան է։

ԴԻՑԱՂ

ՑԱՐԴԳՈՂ

ՍԱՅԱԹ ՆՈՎԱՅԻ ՄԱՍԻ

Անցած Հինգշաբթի Ցարդ
ղականները հաւաքուած են
եւ օրուան դասախօսը Օ
կարօ, կը սկսի ներկայացնել
լիսի հայ աշուղը։

Դասախօսը նախ փորձեց
այն պատմա-աշխարհագր
պայմանները, ընկերային
տանեկան բարքերը, ուր
Սայաթ Նովա։ Ան կը յ
թէ հախվերդեան բնաւ
բաներ մթութիւնը, որուն մէջ
ձայ դեռ աշուղը։ Սակայն
մելով բուն իսկ աշուղին
րուն, ներկայացուց կենսա
թիւնը։ Իր կեանքին վերջի
րուն, ըստ դասախօսին, Սայաթ
Նովա կորանցուցած էր հոգեկան
խաղաղութիւնը։ Ու վերջի
կ'ըսէր, այն զրոյցը, որուն համ
ձայն՝ գրուած է թէ աշուղը
լով իր կինը, զաւակները եւ
բակ թագաւորին պալատը
թայ վանք։ Հոս՝ թուականն
ալ համապատասխան չեն այդ

Ցետոյ դասախօսը
տական քննութիւն մը ըրաւ
եւ պարսիկ աշուղներուն ու Ս
յաթ Նովայի միջեւ։ Անոր
նիւթին մասին կարճ ակնարկ
յետոյ, անցաւ սերերուն,
զոհաբերուած արուեստ մը
ձած է աշուղին գործը։
ունի նկարչական ու այլ
կան պատկերներ, որոնցմով
զարդուած են իր սերերը
կը բաժնուին երեքի. 1
համար, 2. միստիք սեր. 3
նական սեր։

Այս առթիւ հաւաքո
թերգուածներ ըրաւ. Գալով
ան չապրիր այլեւս, սակայն
բանաստեղծութիւնը ոչինչ
ցուցած է իր հին արժէքէն.

«Իմ վերջին խօսքս սա է
ինչ տեղ որ կը գրաւէ
թէկ Հայոց ազատագրական
ման մէջ, նոյն տեղը կը
Սայաթ Նովա հայ գրական
թեան մէջ»։

Ցետոյ սկսան վիճաբան
թիւնները։

Շաւարշ Նարդունի քիչ
դասախօսին տուած տեղե
թիւնները թէքնիք մասին
ղական գրականութեան
ուած ամէն աշխատանք
արժէքաւոր կը դառնայ
ընդարձակ տեղ տրուի հայ
ղովուրդին արուեստին, թէքնի
զոր դեռ չենք ճանչեր
ստանալուին պատմութեան
մար անհրաժեշտ է նման
տանք մը, լաւ հասկնալու

…ֆեր հին երգերը, եւ երեւան բե… …ի համար բուն հայ Թէքնիքը, …ներու անունները: Այս առ… …ինչեւ կը փափաքէր որ ուրիշ Ցարդ… …ցի … մըն ալ ներկայացնէ …քուչակը, հայ՝ իր արուեստով … Թէքնիքով, բանալին՝ անունի… … հին արուեստին, աշուղնե… … մեծագոյնը որ չերգուելուն համար՝ ինչպէս կ'երգուի Սայաթ … բերնէ բերան, անծանօթ կը … ժողովուրդին:

… Հրաչ Զարդարեան դէմ առ… …այ յատուկ այն մեթոտին, … ինչպէս օրինակ՝ Օհան Դուրօ, … ժամանակակից եւրոպացի …ներ, աւելի շատ հետա… …թեամբ կը հետեւին գրա… …դէտի մը կեանքին մանրամաս…ութիւններուն. բնտանեկան կեան… … սովորութիւններուն, քան …ութեան ու արուեստին վեր… … Ու. կ'աւելցնէր Թէ, … ծանօթ չենք Հոմերոսի … ու Շէյքսփիրի սովորութիւններուն. սակայն կը ճանչնանք իրենց արուեստը:

… անհրաժեշտ նկա… … Սայաթ Նովայի վերլուծ… … համար, քննել նաեւ վրացի … տաղերու կեանքը:

Նկարիչ Քոչարեան կարգ մը … կատարեց Թիֆ… … թաղերուն ու սովորութիւն… … մասին մէջ բերուած տեղեկութիւններուն վրայ:

ԾԻՐԿԱԹԻՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Հնագէտ վարդապետի մը դատապարտութիւնը.— Վաղարշապատ, Հռիփսիմեանց վանքին մէջ գտնի կախուած է Խաչիկ վարդապետ Տատեան, որ, առանց արտօնութեան, պեղումներ կատարեր է Հռիփսիմեանց վանքին հիւսիսային կողմը, տաճարին շուրջը: Պեղումներու ընթացքին, գտնուած են արժէքաւոր հնութիւններ, որոնք յատուկ են 7րդ. դարէն մինչեւ 18րդ դարերուն: Կառավարութիւնը կ'ամբաստանէ հնագէտ վարդապետը, թէ արտօնութիւն չստացած հնութիւններու Պահպանութեան Ցանձնախումբէն, թէ պեղումները կատարուած են նախնական եղանակներով, առանց լուսանկարելու պեղումներու յաջորդական աստիճանները բահով ու բրիչով, «վանտալականութեամբ»: Պեղումներ կատարուած տեղը այնքան թանկագին է եւ հնութիւններով հարուստ, որ պարզ մշակութեան համար եղած վարուցանքն անգամ կը խանգարէ հնագիտական արժէքը:

Ամբաստանեալ վարդապետը պատասխանած է թէ իր կատարած պեղումները 1—2 մէթր խորութիւն ունէին, եւ իր փափաքն է եղած ուսումնասիրել իր վանքին պատմութիւնը:

Դատարանը, դատելով այս ոճիրը գիտութեան դէմ, անկատի առնելով վարդապետին հնագէտի անցեալը, առաջացած տարիքը, զայն կը դատապարտէ 6 ամսուան բանտարկութեան:

Բժիշկ կ'ուզեն.— «Խ. Հայաստանի 30 Մարտի թիւին մէջ կը կարդանք.—Զանգեզուր կը տառապի բժիշկի պակասութենէ: Ղափանի բանւորական շրջանը եւ բոլոր գիւղերը ունին մէկ հիւանդանոց, որ անբաւական է: Ամբողջ այս գաւառին մէջ չկայ ակնաբոյժ եւ վիրաբոյժ: Բանւորական շրջանի մը մէջ վիրաբոյժի խիստ մեծ պահանջ կայ: Բժիշկներն ալ կը պակսին: Կեդրոնը չի խորհիր դարման մը տանիլ այս շարժումին, երբ մասնագէտները կը քաշուին կեդրոնական քաղաքները: Սիսիանի մէջ կը գտնուէր բժիշկ մը: Անգամ մը Երեւան գնաց, գործը կարգադրեց եւ փոխադրուեցաւ Երեւան: Սիսիանցիները, գոհացնելու համար զայն, աւելցուցին իր վարձքը: Սակայն բժիշկը, երկու շաբաթ ձգձգելէ ետ-առանց աշխատելու ամսականն ալ ստանալէ յետոյ, վերջնականապէս մեկնեցաւ Երեւան, ուր առանձնեց պաշտօն մը: Կինը, որ նոյնպէս բժիշկ էր, մեկնեցաւ եւ գաւառը մնաց առանց բժիշկի:

Գիւղացիներուն երկար դիմումներէն ու պահանջներէն յետոյ, դպրոցի համար կը զրկուի բժշկուհի մը: 150 րուբլի ամսական եւ 100 րուբլի ճամբու ծախք ստացաւ, «երկար ճամբորդութենէն յոգնած ըլլալով» 10 օր հանգիստ ըրաւ: Յետոյ կեդրոն գրեց որ «ազատեն զինք այդ տեղէն»: Արդէն, եկած ատեն բաւական ժամանակ անցուցած էր ճամբաները հանգչելով, եւ ամիսուկէս չեղած՝ բժշկուհին մեկնեցաւ ետ: Ինչո՞ւ, — որովհետեւ Մոսկուայի Առողջապահական Տեսչութիւնը բժշկուհիի պակասութեան պատճառով, ուրիշտեղ պաշտօնի կանչեր է զայն: Եւ մեր բժշկուհին պետական դրամով ամիսուկէս դէպի Զանգեզուր զբօսաշրջիկի պէս ճամբորդութիւն մը ընելէ յետոյ, վերադարձաւ իր նոր պաշտօնին, անշուշտ դարձեալ զբօսաշրջիկութիւն կատարելու պայմանով:

Ու ամբողջ շրջանը մնացեր են 2 բժիշկ, որոնք չեն կրնար հասնիլ օգնութեան:

Խտրութիւն Երեւանի համար.— «Խորհրդային Հայաստան»ի (27 Մարտ) մէջ Ս. Կոստանեան, զեկոյցի մը ընթացքին, կը խօսի այն խտրութեան մասին, որ ցոյց կը տրուի Երեւանի ու Թիֆլիսի միջեւ, պիւտճէի յատկացման ժամանակ:

«Երեւանի պիւտճէն, Անդրկովկասի միւս քաղաքներու համեմատութեամբ, շատ փոքր է յարաբերական Թիւով: Եթէ Թիֆլիսի բնակչութիւնը Երեւանի բնակչութենէն շատ է չորս անգամ, իր պիւտճէն Երեւանի պիւտճէէն մեծ է վեց անգամ: Նոյն համեմատութիւնը գոյութիւն ունի նաեւ Բագուի եւ Երեւանի միջեւ: Այս տարբերութեան պէտք է տալ ոչ թէ այն բացատրութիւնը որ Երեւանի վրայ ուշադրութիւն դարձնող չկայ, այլ այն՝ որ Երեւան միապետութեան օրերուն, կը համարուէր «Մայրագաւառ», եւ զրկուած էր ու զուրկ է արդիւնաբերութենէ»:

Դիլիջան գաւառին կեդրոնը.— Դիլիջան գաւառին կեդրոնը պիտի փոխադրուի այս քաղաքէն Իջեւան, ուր սկսած են անհրաժեշտ աշխատանքները, կառավարական շէնքերու պատրաստութեան համար:

Գործազուրկները.— Գործազրկութեան տագնապը մեղմելու համար Երեւանի մէջ պիտի բացուին 16 քէօշկեր, հաց ծախելու համար, ուր պիտի գետեղուին 70 գործազուրկներ: Նոյնպէս Գետառի եզերքները ամրացնելու, ջրմուղներու եւ խճուղիներու շինութեան համար պիտի աշխատցուին 700 գործազուրկներ:

ԿԵԱՆՔԸ ԱՐՈՒԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Կիրակի օր, Զատկի արարողութեանց առթիւ, մեր գիւղին մատուռը լեցուն էր բազմութեամբ: Հազիւ մէկ քառորդը ներսը տեղ գտած էր. մեծ մասը դուրսը կանանչ խոտերուն վրայ կեցած մօտիկ կ'ընէր:

Արարողութենէն յետոյ տեղի ունեցաւ հինգ երախաներու մկրտութիւն (երեքը մանչ եւ երկուքը՝ աղջիկ): Եկեղեցի փութացող հայրենակիցներ սպասեցին մինչեւ մկրտութեան աւարտումը: Տեսարանը շատ յուզիչ էր: Ուրիշ արուարձաններէն ալ բազմաթիւ հայրենակիցներ եկած էին:

Ա. Մ.

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՓ ՄԸ ՀԱՅԵՐ ԵՒՍ

ՍԱՎԻՆ. — Սավին կը գտնուի Հօթ'գ Ալփ նահանգին մէջ, Փարիզէն 18 ժամ հեռու: Այստեղ կը գտնուին 8 հայ բնտանիքներ: Մեր հայրենակիցները եկած են դալ 1926ին Յունաստանէն, մէկ տարուան պայմանագրութեամբ. օրական կը ստանան 7—15 ֆրանք:

Բոլորն ալ գործաւոր-գործաւորուհիներ են եւ կ'աշխատին բամպակի գործարանին մէջ: Չունինք ոչ մէկ ազգային կազմակերպութիւն. կը ստանանք միայն «Յառաջ»: Շատ ցանցառ ենք ու բոլորս ալ օտարանալու վտանգին ենթակայ: Ոչ ոք կը հետաքրքրուի մեզմով:

Ս. Ճ.

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԲԱԺԱԿԻ ՄՐՑՈՒՄ ՄԸ

Զատկի առթիւ «Բաժակ»ի մրցում մը կազմակերպուած էր S. A. Villeneuveի կողմէ 4 խումբերու միջեւ որոնց կարգին հրաւիրուած էր Հ. Մ. Ը. Մ-ի Ալֆորվիլի Ֆութպոլի խումբը: Կիրակի օր հայ խումբը մրցեցաւ U. S. Greneyի Ա. խումբին դէմ, որ կոշտ խաղարկութիւն մը ցոյց տուաւ: Ֆրանսացի դատաւորին քանիցս դիտողութիւնները նկատի չառնելով, խաղը դադրեցուց 20 վայրկեան առաջ, յաղթական հռչակելով Հայերը: Իսկ U. S. A. Clichyի խումբը յաղթեց C. A. Villeneuveի 1ի դէմ 2 նշանակէտով:

Երկուշաբթի օր տեղի ունեցաւ բաժակի վերջնական մրցումը: Հազարէ աւելի հանդիսականներ փութացած էին դիտել մրցումը, որ սկսաւ ժամը 3,30ին ին: Ա. կիսախաղին ֆրանսացիները գեղեցիկ խաղարկութեամբ շահեցան 5 նշանակէտ, Բ. կիսախաղին Հ. Մ. Ը. Մի խաղացողները կորովի ջանքերով շահեցան առաջին նշանակէտը, որմէ քաջալերուած երկրորդ եւ երրորդ մը եւս եկան աւելցնել նիշը. խաղը վերջանալու երկու վայրկեան մնացած, Հայերը շահեցան չորրորդ մը եւս: Որով ֆրանսացիները յաղթական նկատուեցան 4ի դէմ 5ով:

Այսպէսով Հայերը շահեցան երկրորդ «բաժակ»ը, զոր կազմակերպիչ միութեան նախագահը քանի մը շնորհաւորական խօսքերով յանձնեց օրուան խմբապետին: Իսկապէս գնահատելի էր Ալֆորվիլի Հ. Մ. Ը. Մ. ի եռանդն ու կորովը: Անոնք հակառակ իրենց նորակազմ ուժերուն՝ կարելին կ'ընեն յառաջդիմելու, բարձր բռնելով Հ. Մ. Ը. Մ. ի նպատակը:

Գ. Գասապեան

ՖՈՒԹՊՈԼ

Հ. Մ. Ը. Մ-ի Պէլվիլի Ա. B խումբը փայլուն յաղթանակ մը տարաւ Փարիզի Գ. ախոյեաններէն U. S. XVmeի Ա. Bի դէմ Clamartի մէջ: Մրցումը սկսաւ բազմաթիւ հետաքրքիրներու ներկայութեան: Խաղէն քառորդ ժամ յետոյ Պէլվիլի խումբը փենալթի մը նուիրեց հակառակորդին, չուզելով ունենալ առաջին նշանակէտը փենալթիով: Հինգ վայրկեան չանցած նշանակէտ մը շահեցաւ մեր խումբը, որմէ յետոյ հակառակորդն ալ շահեցաւ նշանակէտ մը: Կիսախաղը վերջացաւ հաւասար: Երկրորդ կիսախաղին հակառակորդը քանի մը փորձեր ըրաւ յաղթութիւն մը շահելու համար, բայց չյաջողեցաւ: Մեր յառաջապահներուն փոքր փասերը երկրորդ նշանակէտ մը եւս շահեցան: Արդէն խաղին քառորդ ժամ մնացած էր: Ֆրանսացիները ալ յոյս չունենալով, պաշտպանողական խաղացին եւ խաղը վերջացաւ Պէլվիլի յաջողութեամբ, 1—2ով:

.·. Պէլվիլի պահեստի խումբը մրցում չունեցաւ, հակառակորդը յետաձգած ըլլալով:

Թ. Ճէլէպեան

ԼԱ ԿՈՅՆԻԷՌ.— Ինչպէս հաղորդած էի, Գարակէօզեան Հօմի վարչութեան եւ Վիլօ-քլէռի երկու մարզական միութիւններուն միջեւ բանակցութիւններ սկսած էին մեր համայնքին մէջ միակ մարզական միութիւն մը կազմելու նպատակով:

Միութիւնը այլեւս կատարուած իրողութիւն մըն է, Club Athlétique de la Ville-aux-Clercs անունով (C. A. V.), որուն պատուոյ նախագահութիւնը ընդունած է Պ. Միհրան Գարակէօզեան:

Միութիւնը ուժ պիտի տայ խաղերու (ֆութպոլ, պասքէթ պոլ), հեծելանուորդութեան եւ աթլէթիզմի:

Կազմուած են ֆութպոլի երեք խումբեր, որոնց մէջ գերակշիռ Թիւը կը կազմեն Հօմի սաները:

Առաջին խումբին կազմը հետեւեալն է.— յառաջապահներ՝ Աստուր, Կարսոն, Միհրան, Վահան, Կրօլօ. կէս-յետսապահներ, Երուանդ, Սմբատ, Շըմալէ. յետսապահներ՝ Հրանտ, Կոպիյօ. բերդապահ՝ Ամիօ:

Նոր միութեան երկու թիմերը առաջին բախում մը ունեցան Վանտոմի Ժան տ'Արք միութեան երկու խումբերուն հետ: Բուռն խաղէ մը վերջ մերինները 0ի դէմ 1 նշանակէտով առաւելութիւն շահեցան:

Նոր միութիւնը, որ մաս կը կազմէ Թուրէնի ֆրանսական մարզական կեդրոնին, Մայիս 29ին պիտի ունենայ իր առաջին մարզական հանդէսը (Challenge du printemps) որուն հրաւիրուած են զանազան մարզական կազմակերպութիւններ:

ՌՈՒՍԻՈՅ ՀԱՆՔԵՐԸ

Ռուսիա ունի հանքային գօտի մը, մօտ 2000 քիլոմէթր երկարութեամբ, որ դեռ չէ մշակուած: Այս գօտին կ'անցնի Մոնկոլիոյ եւ Պայքալի վրայէն, կը հասնի Զէյի եւ Սէլէմջիժի վերին մասերը, մինչեւ ծով: Այս գօտիին մէջ կը գտնուին զանազան մետաղներու հարուստ պաշարներ:

Մոնկոլիստանի, Ուրկայի մօտ Գիտութեանց ճեմարանի կողմէն երեւան հանուած են կապարային հանքեր, գաւարց, մեղեսիկ, տպագիրան, աղամանդ: Այս գօտին 650 քիլոմէթր տարածութիւն եւ կը սկսի Հոլի գետին վերին հոսանքներէն: Օնոն գետին ակերուն մօտ կը գտնուին թանկարժէք քարերու հանքեր:

Կարի եւ Ամազուրա գետերուն մօտ գտնուած են ոսկիի հանքեր: Աւելի դէպի ծով, կը գտնուին մէնգեղի, թանկագին քարերու, ճերմոյրի (պիզմութ) հանքեր:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՕՐ ՄԸ ՍԷՐԸ.— Ակրաժի մէջ (Աւստրիա) պատահած է մայրական սիրոյ անօրինակ պատմութիւն մը:

Քաղաքին կեդրոնական գերեզմանոցին մէջ ոստիկանութիւնը կը տեսնէ որ գիշերային այցելու մը բացած է նորաթաղ մեռելի մը գերեզմանը: Մեռելը կը քնանար դագաղին մէջ, զգեստաւորուած նոր հագուստներով: Խիստ քննութիւն մը կը կատարուի, սակայն կարելի չըլլար հասկնալ այս հրաշքը: Առտու մը, մանկամարդ կին մը կը ներկայանայ ոստիկանատուն եւ կը յայտարարէ.

— Ես մայրն եմ այն մեռելին, որուն գերեզմանը բացուած է: Եւ ես փորեցի գերեզմանը: Զաւակիս մահուան օրերուն դրամ չունէի, գործ ալ չունէի: Ամուսինս զիս շատոնց լքած էր: Ուստի, ստիպուեցայ աղքատիկ շորերու մէջ փաթթել իմ փոքրիկ սիրական մեռելս եւ այնպէս թաղել: Երբ գործ գտայ եւ քիչ մը դրամ ճարեցի, անմիջապէս գնեցի նոր զգեստներ, վազեցի գերեզմանոց, փորեցի, հանեցի զաւակս հողին տակէն, հագուեցուցի: Այն ատեն, զգացի հոգեկան կատարեալ հանգստութիւն մը եւ դարձայ տուն:

Ոստիկանութիւնը ազատ արձակած է մայրը եւ թաղած՝ փոքրիկը իր «նոր զգեստին» հետ:

ՓԱԽԱ՛Ի ԱՅԾԵԱՄԸ.— Զատկի տօները եւ արեւը անտառ տարին մարդերու հսկայ բազմութիւն մը: Էփփինկի անտառը (Անգլիա) լեցուած էր մարդոցմով: Ու անտառին բնակիչները սաստիկ ահաբեկած էին:

Հրաշալի եղնիկներ ու այծեամներ ճամբաներուն վրայ կը վազվզէին, փախելով աւելի խորերը:

Յանկարծ ճամբէ մը դուրս ինկաւ էշայծեամ մը, գեղեցիկ կենդանի մը, որ վախվխուն աչքերը շարժելով բոլորտիքը նայեցաւ եւ սուրաց դէպի յառաջ: Իր վազքին պահուն, զարնուեցաւ հեծելանիւի մը, որուն վրայ նստած էր Վալանթինօ: Հեծեալը փռուեցաւ գետին, ծանրօրէն վիրաւորուած: Այծեամը, գլուխը խոնարհեց, պահ մը նայեցաւ իր զոհին, յետոյ թռա՛ւ: Ու այս անգամ դէմ դէմի եկաւ ուրիշ հեծելանիւի մը, որուն առջեւի մասը առաւ իր եղջիւրներուն վրայ, հեծեալն ալ պառկեցուց գետին:

Ալ աւելի սարսափած, նետի պէս նետուեցաւ անտառին խորը:

ՀՐԴԵՀ ԿԱ՛Յ.— Փիքփիւս ծառուղիին վրայ, առջի իրիկուն, գինով մը, Էտուար Փասքօ, կոտրեց փողոցին հրդեհի ազդարար տուփը: Հրշէջները չեկած ոստիկան մը ձերբակալեց մարդը: Սո՞ւտ էր, գինովին ներսը հրդեհ կար:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (2)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է ԳԵՐՄԱՆ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ՝ Շ. ԼԻՒՍԻԷԹՕ

…աւորապար անոնց կը սորվէին տեղագրութիւն, գծագրութիւն, ռմբանկիւնաչափութիւն եւ …գիտութիւն:

Ն.- Տեղական գործակալներ.— Անոնք լէգէոն կը կազմեն. …այս մէջ, անոնց Թիւը 45000 էր պատերազմէն առաջ: …ը Գերման էին ու Պրիւքսէլի, …անի եւ Ժընեւի լրտեսական կեդրոններէն կախում ունէին:

Մեկնելով այն սկզբունքէն … օգտակար կարենալ ըլլալու համար, լրտես մը ամէնէն կարեւոր ազատութիւնը պէտք է …յնէ, ասոնց մէ շատերը կրցած էին անկախ դիրքի մը տիրանալ … վարիչ ճարտարարուեստական … մը, կրնային, առանց իրենց դրացիներուն կամ պաշտօնեաներուն ուշադրութիւնը գրաւելու, ցերեկ թէ գիշեր որ եւ է ժամու ճամբորդել:

Ասոնց գործելու եղանակը շատ լաւ ծանօթ էր մեր պետին, որ սովորութիւն ունէր ըսելու. «Ամէն գերմանացի որ օտար հողի վրայ կը գտնուի, պէտք է լրտես նկատուի»:

Ասոնք 1870ի պատերազմէն յետոյ, Ֆրանսա մտան նախ իբրեւ երկրագործներ, որոնք հողեր գնեցին եւ քիչ քիչ դարձան ագարակատէր. կային նաեւ տան սպասաւորներ, այր եւ կին, ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ, ճամբորդ վաճառականներ:

Աւելի յետոյ, շնորհիւ մեծ Սպայակոյտի իրեն տրամադրած դրամին, առանց պետը՝ ընկերութեան վերածեց պանդոկապետութիւնը, այնպէս որ միջազգային մեծ պանդոկներէն շատերը կը պատկանէին գերմաններու, եւ ունէին գերման պաշտօնէութիւն:

Ձախ կոհաւորուած՝ այս պանդոկները կը քաշէին օտար հարուստ յաճախորդներ եւ բարձր անձնաւորութիւններ, նախարարներ, դիւանագէտներ, քաղաքական անձնաւորութիւններ, զօրավարներ եւայլն:

Արդ, պանդոկի մը սենեակը կողոպտելէն աւելի ի՞նչ կայ դիւրին, երբ մանաւանդ բանալիները կրկին ըլլան:

Դիւրին է եզրակացնել թէ՝ գերման լրտեսները մեծ դժուարութիւններ չէին կրեր:

Երբ մտնուոր առաքելութեամբ պաշտօնական անձնաւորութիւն մը, այս պանդոկներէն մէկը իջնէր, իր պաշտօնին գաղտնիքին կը տիրանային, եւ եթէ տարրական նախազգուշութիւն չունենար իր վրայ կրելու իրեն յանձնուած փաստաթուղթերը, կրնար ապահով ըլլալ թէ՝ անոնք չպիտի խուսափէին գերման լրտեսներու ուշադիր քննութենէն:

Բայց գերման լրտեսութիւնը բազմաթիւ աղբիւրներ ունի եւ հոն ուր պանդոկի պաշտօնեան կը ձախողէր, գաղտնի սպասարկութեան պատկանող կիսաշխարհիկ կին մը կը միջամտէր եւ տասնէն ինը կը յաջողէր ձեռք ձգել ուզուած փաստաթուղթերը:

Այսպէս է որ «Գերման լրտեսուհի» կոչուած խումբ Ըլթաուպ — որուն գործունէութիւնը պիտի տեսնենք դեռ — յաջողեցաւ ձեռք ձգել բարեբախտաբար ծածկագիր թղթակցութիւն մը, որուն անյայտացումը անքուն գիշերներ անցընել տուաւ Եւրոպայի ամէնէն մեծ անձնաւորութիւններէն մէկուն:

Այս պահուս, ան գիտնալու է թէ ինչպէ՞ս պէտք է այլեւս շարժիլ, որովհետեւ, եթէ երբեք Գերմանիա այդ թղթակցութեան գաղտնիքին տիրացած ըլլար, ամէն կասկածէ դուրս է թէ՝ պատերազմը ծագած չպիտի ըլլար:

Աւելի վերը ըսի թէ՝ գերման լրտեսութիւնը բազմաթիւ աղբիւրներ ունի. ճշմարտութիւնը ըսած ըլլալու համար, պէտք էր որ ըսէի թէ անոր աղբիւրները անթիւ են, թէ ան՝ որ եւ է բանի, նոյնիսկ սպանութեան առջեւ կանգ չառներ, իրեն համար անհրաժեշտ տեղեկութիւններ քաղելու համար:

Ահա օրինակ մը Պատերազմի յայտարարութենէն քանի մը ամիսներ առաջ, համաձայնական պետութիւններէն մէկուն պատկանող մեծարժէք սպայ մը, առանձնեց բարեկամ սպայակոյտին յանձնել ծովային նշանները եւ օրինագիրքը, որոնց շնորհիւ կարելի պիտի ըլլար որ եւ է պարագայի մէջ զանազանել այդ ազգին պատկանող նաւերը:

Գերման լրտեսները ամէն միջոց գործադրեցին այդ գաղտնիքին տիրանալու համար. բայց սպան ոչ միայն չյանձնուեցաւ, այլ նոյն իսկ իրեն հաճոյք սեպեց հեգնօտէ դիմակազերծել իր քով փութացող լրտեսները:

Գերման լրտեսները, որոնք վճռական հրահանգներ ստացեր էին ամէն գինով ձեռք ձգելու այդ փաստաթուղթերը, չվարանեցան: Իրիկուն մը, երբ սպան իր պանդոկէն դուրս կ'ելլէր, անոնց երկուքին կողմէ յարձակումի ենթարկուեցաւ եւ դանակի հարուածով մը, ծանրօրէն վիրաւորուեցաւ:

Սպան, որ ամէն բանի կը սպասէր, պէտք եղած զգուշութիւններ ըրած էր եւ իրեն տրուած թուղթերը, յանձնած էր համաձայնական հիւպատոսի մը:

(Շար.)

րունակէ պնդել, չի գիտցուիր թէ ուղղակի բանակցութիւնները ո՞ւր է հետեւանքի պիտի կրնա՞ն յանգիլ։

Միւս կողմէ, եթէ իտալեւսերպ վէճը Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ հանուի, Իտալիա կանխաւ կը յայտնէ, որ Ազգերու Դաշնակցութենէն պիտի քաշուի՝ եթէ տրուելիք վճիռը իրեն ի նպաստ չըլլայ։ Պելկրատի իտալական դեսպանին տեսակցութիւնը արտաքին նախարար Մարինքովիչի հետ շատ պաղ անցաւ։

Աթէնքէն հեռագրի մը համաձայն, Ալպանիա աւելի գործօն կերպով պատերազմական պատրաստութիւններ կը տեսնէ։ Էլպասանէն վեց վաշտեր մեկնեցան դէպի ալպանեւսերպ սահմանագլուխը։

Ֆրանս. նաւատորմը Աղեքսանդրիոյ առջեւ

Միջերկրական Արեւելքի ջուրերը այցելող ֆրանս. նաւատորմին ծովակալն ու սպայակոյտի անդամները Դամասկոսէն վերադառնալէ յետոյ անցան Պաալպէք՝ եւ այցելեցին Հէլիոպոլիսի պատմական աւերակները։ Թորփիլանաւ մը Ճունիէ երթալով ողջունեց Մարոնիներու պատրիարքը։ Պէյրութի մէջ մեծ ընդունելութիւններ եղան ֆրանս. նաւատորմի ներկայացուցիչներուն։

Սուրիոյ այցելութիւնը վերջացած ըլլալով, տորմիղը Պէյրութէն մեկնեցաւ եւ առջի օր խարսխեց Աղեքսանդրիոյ առջեւ։

Թրքական ելմտացոյցը քուէարկուած

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն Ապրիլ 20 թուականով.—

Ազգային Մեծ ժողովը ազգային պաշտպանութեան համար վարկ նշանակեց 58 միլիոն ոսկի։ Ելմտացոյցի վիճաբանութիւնը վերջանալով քուէարկութիւն կատարուեցաւ։ Ամբողջութիւնը վաւերացուեցաւ 117 քուէով. մէկ հոգի հակառակ քուէ տուաւ, իսկ երեք հոգի ձեռնպահ մնացին։

Ելմտացոյցին մէջ հասոյթ նշանակուած է 194.058.000 ոսկի. իսկ ծախք՝ 194.045.000 ոսկի։

Ձեն ուզեր գործակցիլ պոլշեւիկներուն

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան 24րդ համագումարը, որ բացուած էր կիրակի օր, վերջացաւ առջի գիշեր։ Օրակարգի բոլոր խնդիրներն ալ երկար վիճաբանութիւններու դուռ բացին։ Ամէնէն առաջ քննուեցաւ այն խնդիրը թէ ընկերվարական մը կրնա՞յ քաղքենի կառավարութիւն մը ներկայացնել Ազգերու Դաշնակցութեան մէջ։ Ինչպէս յայտնի է, Ժընեւի մէջ Ֆրանսայի գլխաւոր պատգամաւորն է՝ Պրիանէն վերջ՝ ընկերվարական Փօլ Պօնքուր։ Յետոյ վիճաբանութեան դրուեցաւ զինուորական նոր օրէնքը, զոր գրի առած եւ Երեսփ. ժողովին առջեւ պաշտպանած էր Փօլ Պօնքուր։ Թեր ու դէմ վիճաբանութիւններէ վերջ, որոշուեցաւ այս խնդիրները լուծել յառաջիկային գումարուելիք ազգային համաժողովի մը մէջ։

Ամէնէն կարեւոր հարցն էր ընկերվարութեան դիրքը հանդէպ ժողովրդավար եւ համայնավար կուսակցութեանց։ Այս մասին, ինչպէս քանիցս գրեցինք, չորս բանաձեւեր կային։ Յանձնաժողով մը կազմուեցաւ այդ բանաձեւերը միացնելու համար։ Անկարելի եղաւ միաձայնութիւն գոյացնել։ Մէկ բանաձեւ ներկայացուելուն հակառակ յանձնաժողովին 28 անդամներէն 12ը, որոնց մէջ էին Ա., Բ. եւ Գ. բանաձեւերու հեղինակները։ Թըրնօտէլ (աջ) առաջարկեց իր բանաձեւին (Դ.) կարգ մը կէտերը մտցնել Ա. բանաձեւին (կեդրոն) մէջ, սակայն չընդունուեցաւ։ Ասոր վրայ ժողովին առջեւ բերուեցան երեք բանաձեւեր։

Ա. բանաձեւը (Փօլ Ֆօր) ստացաւ 2352 ձայն, Բ. բանաձեւը (Մօրէն)՝ 185 ձայն, Գ. բանաձեւը (Պրաք-Զիրոմսքի)՝ 774 ձայն։ Հետեւաբար Փօլ Ֆօրի բանաձեւը ընդունուեցաւ միւսներուն վրայ 1407 ձայնի առաւելութեամբ. կը բացակայէին 86 հոգի, իսկ ձեռնպահ մնացին 7 հոգի։

Քուէարկութենէն առաջ բանաձեւի տէրերը պաշտպանեցին իրենց տեսակէտները։ Փօլ Ֆօրի ճառը մեծ յաջողութիւն գտաւ։ Ընդունուած բանաձեւով ընկերվարականները կը պահպանեն իրենց բացարձակ անկախութիւնը՝ առանց այս կամ այն կուսակցութեան ենթարկուելու. բոլորովին չեն խզուիր արմատականներուն հետ, սակայն կը մերժեն գործակցիլ համայնավարներուն հետ։ «Ընկերվարական կուսակցութիւնը, կ'ըսէ բանաձեւը, չպիտի դադրի զգուշացնելէ պրոլետարիատը համայնավարական պրոպագանդի եւ գործունէութեան սխալներէն»։ Կուսակցութեան աջ թեւն է որ յաղթանակը տարաւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

Ֆրանսահպատակ դարձած են հետեւեալ Հայերը.—

Սիմէոն Միրզայեանց, Մարսիլիոյ Պարսիկ հիւպատոսը, ծնած 1846 Փետր. 19ին Շուշի (Ռուսիա), կինը՝ Ճիւլիա-Ֆաննի Հակնէլ, ծնած 1851 Յուլիս 23ին Նիւթըն (Անգլիա)։

Դրիգոր-Արամ Փափազեան, ծնած Պոլիս 1895 Ապրիլ 2ին։ Կը բնակի Փարիզ։

Հրանտ Փօշնաքեան, ճարտարապետ, ծնած Պոլիս 1884 Ապրիլ 4ին։ Կը բնակի Փարիզ։

Սումաթրայի մէջ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց 120 համայնավարներ ու գրաւեց 70 հրացան եւ 80 ատրճանակ։

Ալիւրը սղած ըլլալով, կը կարծուի թէ մօտ օրէն հացին քիլօն 5 սանթիմ պիտի աւելնայ։

Անգլիոյ մէջ ապրուստը պատերազմէն առաջուան գինին հետ բաղդատմամբ 100էն 65 սղած է։

Մեքսիկայի մէջ 500 ապստամբներ կառախումբի մը վրայ յարձակելով, վայրաշարժը գիծէն դուրս հանեցին և կրակի տուին կառքերը։ Բ. կարգի ճամբորդներէն 130, Ա. կարգէն 40 հոգի, ինչպէս նաեւ 15 զինուոր եւ 2 սպայ ողջ ողջ այրեցան։

Ցիչերին առջի օր ինքնաշարժով պտոյտ մը կ'ընէր Քօթ տ'Ազիւրի վրայ, երբ Նիս-Մարսէյլ գիծի մարդատար մեծ ինքնաշարժը բախեցաւ իր կառքին։ Ցիչերին անվնաս է. սակայն իր ինքնաշարժը ճամբուն եզերքի ժայռերուն վրայ նետուած ըլլալով, մեծապէս վնասուեցաւ։

Ներքին Նախարար Ալպէր Սարօ ներկայիս քննական պտոյտ մը կը կատարէ Ալճերիոյ մէջ։

Մահապարտ Հայ մը.— Պոլսոյ Եղեռնադատ ատեանը մահուան դատապարտեց Խաչիկ եւ Ազիզ անուն երկու ամբաստանեալներ, որոնք քանի մը ամիս առաջ Պէշիկթաշ, Ուզունճա Օվայի մէջ սպաննած էին Նախկին պալատական Մուսթաֆա աղան։

Ո՛Վ ՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ԿՈՒՏԱՅ "ՅԱՌԱՋ,,Ի, ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԳՏՆԷ

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ԾՐՋ. ԿՈՄԻՏԷԻ

ընդհ. ժողովը՝ այսօր 22 Ապրիլ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 9ին։ Զեկուցում ընկ. Արօեանէ եւ կարեւոր օրակարգ, փլաս տ'իթալի, քաֆէ-տը-լա-Լիւնի վերնայարկը. մէթրօ՝ Իթալի։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՓԱՐԻԶ

Նախաձեռնութեամբ փարիզի Հայ. Ուս. Միութեան, եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռամկ. Ազատական կուսակցութեանց, Հ. Բ. Միութեան, «Յառաջ»ի, բժշկական ու Գրողներու եւ Արուեստասէրներու Միութեանց։

24 Ապրիլ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Géographieի մէջ, 184 Bld. Saint-Germain.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ապրիլ 24 կիրակի օրը, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Ենթակոմիտէին եւ Ս. Դ. Հ. մասնաճիւղի. մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

ԿԱՐՏԱՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան եւ Ռ. Ազատական կուսակցութեանց, 24 Ապրիլ կիրակի ժամը ճիշտ 2ին «Հ. Յ. Դ. Տան մէջ»։

Նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

ԼԱՆՍԷՅ

24 Ապրիլ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Café Blancի սրահը։

ԼԻՈՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ս. Դ. Հնչակեան, Ռ. Ազատական կուսակցութեանց. 24 Ապրիլ կիրակի երեկոյեան ժամը 8ին, Գ. Քաղաքապետութեան սրահին մէջ. (Rue Duguesclin) կը նախագահէ Մ. Քի՛ւ. Ասլանեան։ կը բանախօսեն կուսակցութեանց ներկայացուցիչները։

Կը հրաւիրուին Հայրենակցական Միութիւնները, Լիոնի եւ շրջակայի բոլոր հայրենակիցները մասնակցիլ յարգանքի այս տօնին։

ՊՐԻՒՍԷԼ

Նախաձեռնութեամբ Ներկայացուցչական ժողովի դիւանին, 24 Ապրիլ Կիրակի, Salle Mercelis, Rue Mercelis N. 15, պիտի բանախօսէ Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ որ յատկապէս հրաւիրուած է Փարիզէն։

ԱԼՖՕՐՎԻԼ

24 Ապրիլ Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Salle des Fêtes, Rue Etienne Dolet, Alfortville, նախաձեռնութեամբ Զ. Ե. Ռ. Միութեան և մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Թաղական խորհուրդի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի և Երիտասարդաց միութ ան։ Կայ նաեւ գեղարուեստական բաժին։

ՎԱԼԱՆՍ

Ապրիլ 23ին Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուիի սրահին մէջ։

ՎԻԷՆ

Ապրիլ 24 Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին Փոնթ Էվէքի Էթուալ սինէմայի սրահին մէջ։ Բանախօսութիւններ, երգեր, արտասանութիւններ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ

24 Ապրիլ Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, յունական բէվէյլ սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան ենթակոմիտէին։

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԵՐԳԱՀԱՆԴԷՍ ՕՐ. ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆԻ

(ԱՌԱՋԻՆ ՄՐՑԱՆԱԿ ՓԱՐԻԶԻ ԱԶԳ. ԽՐԱԺՇՏԱՆՈՑԷՆ

Մասնակցութեամբ՝ Պ. Գ. ՑԻՓԻՆԻ, ջութակահար

(Առաջին մրցանակ փարիզի Ազգ. Երաժշտանոցէն)

Այսօր Ուրբաթ ժամը 9ին Salle des Agriculteursի մէջ

8, Rue d'Athènes.— Métro: Saint . Lazare

Յայտագրին մէջ՝ հին, դասական, նոր եւ հայ ժողովրդ. երգեր

ՏՈՄՍԵՐԸ ձաչարան Արամ, եւ կրչէն

ՑՈՒՑԱՏԵՍԴ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Շրջ. կոմիտէի վիճաբանական ժողովը՝ Շաբաթ երեկոյ Ապրիլ 23 ժամը 8ին Հայ ժող. Լսարանի սրահը. բոլոր ընկերուհիներու եւ ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբին ընդհ. ժողովը 24 Ապրիլ կիրակի երեկոյ ժամը 7ին, սովորական հաւաքատեղին. բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբին կազմակերպած հանդէս երեկոյթը՝ Ապրիլ 30ին։ Պիտի ներկայացուի, «Ժառանգորդը»։ կը խնդրուի բոլոր կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ սոյն օրը. մանրամասնութիւնը, յայտարարութիւնով։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Երջ. կոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը՝ կիրակի Ապրիլ 24, կէս օրէ ետք ժամը 1.30ին իր ակումբին մէջ, ներկայանալ անդամատոմսերով. ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ընկ. Մ. Գույումճեան.

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր հայրենակիցները 24 Ապրիլ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին։ կարեւոր օրակարգ։ փլաս տ'իթալի քաֆէ տը-լալիւնի վերնայարկը. մէթրօ՝ Իթալի

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Հայ երիտասարդաց Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ, անդամներն ու համակիրները։ Վաղը Շաբաթ երեկոյեան ժամը 7.30ին, միութեան ակումբին մէջ։

ՊՈԼՍՈՅ Հայրենակց. միութեան վիճակախաղէն շահած են հետեւեալ թիւերը.— 120՝ Նապաստակ մը, 24ը աղաւնի մը, 32, 50, 56, 58, 67, 78, 79, 83, 102, 112, 114, 115, 121, 127, 148 թիւերը անուշեղէն։ 23, 31, 44, 45, 66, 88, 111, 123, 132, 147 թիւերը շոքոլա։ 8, 11, 22, 28, 34, 36, 55, 59, 69, 70, 97, 99, 122, 133, 146 թիւերը Զատկի հաւկիթ։

(Կնիք

ԽՄԲԱԳՐԱՏՈՒՆ կը հրաւիրուի Օր. Արմենուհի Յէր կարապետեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլեթիկ եղանակին սկսումին առիթով Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական յանձնախումբը որոշած է սկսիլ Աթլեթիք խաղերու փորձերը, որուն ժամ առաջ ընթացք տալու համար կը հրաւիրէ իր բոլոր աթլէթները արձանագրուիլ, միութեանս կեդրոնատեղին, Մարզական յանձնախումբին հասցէին, 74 Rue Lafayette, իսկ կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը։

Ի դիմաց Մարզ. յանձնախումբի

Յ. Փօղոսեան

ՍԱԿԱՐԱՆ

21 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	03
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի) 100	Mark	605	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	10
Թրք. ոսկի	» or	113	—
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]	
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]	
Տրախմի »	Drachme	[illegible]	
Լիր »	» Lire	131	
Պելճ. Ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]	
Զուից. »	Frc. Suisse	491	-
Լէյ 100 հատը	Ley	15	85
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	3100,
» II	»	1945,
» III	»	1500,
Թուրքի երկաթ.	Lots turcs	161,—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10°)

Le Gérant: H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ		
	[illegible]	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		
ԱՄԵՐԻԿԱ	[illegible]	[illegible]
ԵՒՐՈՊԱ	[illegible]	[illegible]

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՇԱԲԱԹ 23 ԱՊՐԻԼ 1927

23 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 318

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ՀԵՐՈՍԱԿԱՆ ԱՐՇԱՒԸ...

Ապրիլ 12ին եւ 13ին հրատարակեցինք երկու մանաւոր թղթակցութիւններ, Հայաստանէն, 25 կալանաւորներու տաժանակրութեան, 60—70 նոր ձերբակալութեանց եւ Էջմիածնի դէմ կատարուած բռնութեանց մասին։

Երկու թղթակցութիւններն ալ, որոնց հեղինակները ամէն կերպով իրազեկ են եւ վստահելի, կը յայտնէին չոր փաստեր միայն, զաղութներուն ուշադրութեան յանձնելով մերկ իրականութիւնը։

Տասը օր է անցած այդ հրատարակութիւններէն ի վեր, եւ Յառաջ»էն զատ, ո՛չ մէկ օրկան արտայայտուեցաւ։ Ո՛չ լուրը հրատարակեցին, ոչ ալ հերքեցին։ Խոհեմութիւն սեպեցին լռել նոյնիսկ անոնք որ, անցեալ տարի, «Սո՛ւտ է», կը պոռային, երբ հաղորդեցինք խմբական ձերբակալութեանց լուրը։ Եւ այս՝ քառորդ ժամ վերջը, առանց աջ-ձախ հարցնելու, մինչեւ որ «Խորհրդային Հայաստան»ը ստիպուեցաւ խոստովանիլ իրողութեան մէկ մասը, եւ դէպքերը պատմել համաձայն Չեկայի բանանդին։

Այսօր կը հրատարակենք նոր թղթակցութիւն մը, որ երեւան կը հանէ նոյնքան ծանրակշիռ իրողութիւններ։

Ամփոփենք.— Ապրիլ 3ին Երեւանի մարզպանները բռնագրաւեր են Էջմիածինը, բոլոր միաբանները արտաքսելով եւ միայն մէկ երկու հատ ալ թողնելով կաթողիկոսին։— Քանի մը միաբաններ ձերբակալուած, իսկ միւսները հսկողութեան տակ առնուած են։— Ցեկան տիրապետած է աջ ու սարսափը, որպէս զի ժողովուրդը բողոքելու համարձակութիւն չունենայ— ձերբակալութիւնները եւ աքսորները կը շարունակուին, եւլն.։

Դոյները խտացնելու ո՛ր եւ է միտում չունինք. մենք այս թղթակցին արտայայտութեանց մէջ։ Ճիշդ մէկ է որ կը տանի հայրենի աշխարհէն, եւ կ՚արձանագրուի նոյնութեամբ։ Ընթերցողներուն կը մնայ կարդալ, վերլուծել եւ դատել իրենց բացատրութիւն, բանք թէ հայ պոլշեւիկները գործեր են համաձայն հրամանագրի մը, որ հրատարակուեցաւ անցեալ տարի եւ որուն չէ ուզած համակերպիլ Էջմիածինը։ Այդ մասին եւս լուսաբանութիւններ կուտայ մեր թղթակիցը։

Եղած տեղեկութիւններէն դատելով, պէտք է հետեւցնել թէ ամէն հոգ վերջացեր է մեր «ազատ» եւ «անկախ» հայրենիքին մէջ, եւ մնացեր է միայն կարգի բերել ափ մը կրօնաւորներ, ալեւոր կաթողիկոսի մը հետ։ Ո՛չ ներգաղթի հոգ, ո՛չ երկրին ապահովութեան խնդիր, ո՛չ տարագիր բազմութիւններ, ոչ Հայերու արտագաղթ եւ Թուրքերու տեղաւորում, այլ միայն... «Էջմիածինն ի Հօրէ»։

Եւ հիմա տեղն է հարցնելու.— Ո՞ւր են այն ազգասէրները «աշխարհաշէն իսթէքու»ի դրօշը պարզեցին Պոլսոյ եւ գաւառներու մէջ, 1909ին, երբ, ակամայ, պարզապէս յարմար սրահի չգոյութեան պատճառով, պահանջ կը զգացուէր բանախօսութիւններ եկեղեցիներու մէջ կատարելու։ Ո՞ւր են այն տիրացուները, որ ժամուն «սրբութիւնն ու վեհութիւնը պղծուած» կը համարէին, եւ պատրաստ էին մինչեւ անգամ արիւն թափելու, Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին կանգուն պահելու համար։ Ո՞ւր են այն ամբոխավարները, որ կաթողիկոսը անարգուած կը նկատէին 1919—20ին, եթէ, սովորական կառքով մը իջնէր Էջմիածնէն Երեւան, փոխանակ պետական ինքնաշարժ մը նստելու...

Անհաւասարելի տապարը կ՚իջնէ գլխուն, «Հայ. Եկեղեցիի դարաւոր հիմքերուն»։ Ափ մը քաջամարտիկ հերոսներ փառք եւ պատիւ կը համարեն կազմալուծել, քանդել եղած-չեղած հաստատութիւն, խրախուսել խաչագողներն ու խառնակիչները, պէս զի անսասան մնայ իրենց աթոռը։

Անհաւասարելի իսկապէս վաւանդուած իրենց սրբութիւններն ու աւանդութիւնները։ Եւ աւելի վայրենօրէն, քան ցարական ժամանակ։

Ինչո՞ւ կը լռեն, ինչո՞ւ ամչքեր են, ինչո՞ւ կ՚անճրկին։ Մանաւանդ որ, իբրեւ հաւատարիմ բարեկամները տիրող իշխանութեան, մամուլ կապեր ալ ունին, եւ կրնան գէ՛թ բարոյական ազդել։

Ի՞նչպէս կը հանդուրժեն այս վատութեան,— լքել իրենց սրբութիւն սրբոցը, թո՛ղ տալ որ անպատիժ անարգուին ժողովուրդին զգացումները, եւ ծնկաչոք սաղմոս երգել բռնացող ուժին առջեւ։

Շատ ենք եւ կը շեշտենք.— Մենք բնաւ միտք չունինք զբաղելու կրօնական-կղերապետական խնդիրներով։ Մեր տեսակէտը շատ որոշ է այս մասին։

Բայց իրաւունք ունինք բողոքելու ո՛ր եւ է բռնութեան դէմ որ կը վնասէ ժողովրդական իրաւունքներու։ Մենք դէմ ենք խարդախ կամայականութեանց, որոնց արտաքին պատրուակը Պետութեան եւ Եկեղեցիի անջատումն է, բայց ներքինը, իրականը՝ նոյնքան հակաժողովրդական, որքան հայաստանեան կալուածներու գրաւումը՝ ցարական շրջանին։

Եւ նորէն կ՚ըսենք.— Ո՞ւր են անոնք որ «Ազգ եւ Եկեղեցի» երգերն առատ իրիկուն, բայց մատ մատի չեն զարներ, վտանգի պահուն, ափ մը իմաստակներու հերոսական արշաւին առջեւ...։

Մենք՝ թշնամի կղերապետութեան, տմարդութիւն կը համարենք անտարբեր կենալ ինքնապաշտպանութեան ամէն միջոցէ զրկուած, օտար թաթի տակ հեւացող ո՛ր եւ է անհատի կամ հաւաքականութեան տառապանքին հանդէպ։

Ինչ կը խորհին միւսները։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՆՈՐԷՆ ՕՋԱԽԻ ԽՆԴԻՐ

Անգլիական «Մանչէսթըր Կարտիըն» թերթը վերջերս նորէն յուզած ըլլալով հայկական օջախի խնդիրը, Սուրիոյ «Էլ Ահրար» արաբական թերթը հետեւեալ դիտողութիւնները կ՚ընէ (31 մարտ).

— «Կովկասի մէջ հայկական օջախ մը հիմնելու համար եւրոպական պետութիւններու ձեռնարկները ապարդիւն մնալէ վերջ, կը հասկցուի որ ֆրանսական հովանիին տակ հայկական օջախ մը հաստատելու կ՚աշխատին անոնք։ Ինչպէս Պաղեստինի մէջ հրէական օջախ մը կայ, արդեօք մենք ալ հայկական օջախի մը դիմա՞ց կեցած ենք։ Սիոնականները դուրսէն միլիոններով ոսկի բերին Պաղեստին, բայց Հայերը երկրին մէջ գտնուող միլիոնները քաշելու եկան։ Սիոնականութեան միտքը Պաղեստին գիտութիւն, հարստութիւն եւ կանոնաւոր կեանք բերաւ, մինչդեռ Սուրիա եւ Լիբանան Հայերէն նեղութիւն կը քաշէ եւ անիշխանութեան կ՚ենթարկուի։

«Մենք Հայերը իրենց տունէն հեռացնող դժբախտութիւնը գիտենք. պետութիւններու Հայերու հանդէպ ունեցած սպառումն ալ գիտենք, եւ Հայերու թշուառութիւնը մեղմելու համար Ազգերու Դաշնակցութեան ձեռնարկներուն ուրախութեամբ կը նայինք, բայց կ՚ուզենք որ այդ պարտքը մենք չվճարենք»։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՔԱՂ. ԺՈՂՈՎԸ

Պէյրութի գաւառական ժողովի նիստերը ընդհատուած էին անցեալ ամսու 26էն ի վեր, երբ հօկ-պոլշեւիկ ծանօթ խմբակը դաւադրութեամբ սպաննեց վ.աֆեան վարդապետեանը։

Ապրիլ 11ին Գաւառ. ժողովը կրկին գումարուեցաւ, նախագահութեամբ Եփրեմ վրդ. Տօհմունիի։ Վարդապետեանի յիշատակին յարգանքի խօսքերէ վերջ, դիւանը զեկոյց տուաւ իր գործունէութեան մասին։ Յետոյ Քաղաքական ժողովի պակսած երեք անդամներու ընտրութիւն կատարուեցաւ։ (պակսածներէն մէկն էր ողբացեալ վ.աֆեան վարդապետեան)։ Ներկայիս Քաղաքական ժողովը կը բաղկանայ հետեւեալ եօթը անդամներէն.— Մինիկ Գարօն, Արշակ Գալուստեան, Վաֆեան վարժապետեան, տոքթ. Միքրոն Հայրապետեան, տոքթ. Ա. Գոնեալեան, տոքթ. Քուլաքեան եւ տոքթ. Ջավուշեան։

Առաջնորդական ընտրութիւնը պիտի կատարուի յաջորդ նիստին։

ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ ՀԱՅԵՐ

Պէյրութի «Ազդակ» թերթը կը գրէ թէ Պէյրութի մէջ ձերբակալուեցան եւ հետեւեալ օրն իսկ աքսորուեցան երկու հայ պատանիներ՝ համայնավար փրօփականտի ծառայած ըլլալու յանցանքով։ Իսկ Գ. Արմենակ Չերքէզեան, որ ոեւէ կապ չէ ունեցած այդ իմաստակ պատանիներուն հետ, նմանապէս ձերբակալուած եւ աքսորուած է, յիշեալներու կողմէ իր նամակատուփը գործածուած ըլլալուն համար։

Հալէպի մէջ ալ ձերբակալուած է հնչակեան «Սուրիական մամուլ» (դադրած) թերթին խմբագիր Սարգիս Տէրունին։

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ Մարտ ամսուան ընթացքին ծնած են 288 հոգի, 156ը մանչ։ Մեռած են 86 հոգի, 48ը այր։ Ամուսնութիւն 40, ամուսնալուծում 13։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Գրիան եւ Չէմպրլէյն կը տեսակցին

Լոնտոնէն կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի.— Յառաջիկայ Մայիս 15ին երբ Ֆրանսայի հանրապետութեան նախագահը Լոնտոն այցելէ, դիւանագիտական մեծ ժողով մը տեղի պիտի ունենայ Անգլիոյ մայրաքաղաքին մէջ։ Պ. Տումէրկին պիտի ընկերանայ արտաքին նախարար Գրիան, որ Սըր Չէմպըլէյնի հետ անձամբ պիտի տեսակցի քաղաքական կարգ մը կարեւոր հարցերու մասին, որոնց շուրջ ներկայիս կարծիքի փոխանակութիւններ կը կատարուին դիւանագիտական ճամբով։

Խօսակցութեան առաջին նիւթը պիտի ըլլայ Պալքանեան խնդիրը։ Գաղտնիք չէ թէ Անգլիա Իտալիոյ, իսկ Ֆրանսա Սերպիոյ ուժ կուտան. հիմա կացութիւնը այնքան վտանգաւոր դարձած է, որ այս երկու պետութիւնները իրենց կարելին պէտք է ընեն չափաւորութեան հրաւիրելու համար Իտալիան եւ Սերպիան։

Կարելի է որ Մուսոլինի Լոնտոնի իր դեսպանին միջոցաւ կարգ մը գիջումներ ձեռք բերէ Անգլիայէն՝ Սերպիոյ պահանջներուն գոհացում տալու համար։ Այս առթիւ կ՚ըսուի թէ Իտալիա դիտմամբ կը հրահրէ Սերպիան, որպէս զի եռքէն հաշտուի անոր հետ եւ ապահովէ անոր աջակցութիւնը, կամ գոնէ չէզոքութիւնը, երբ առաջիկային յարձակի Թուրքիոյ վրայ։

Անջատողական շարժումը Ռուսիոյ մէջ

«Իւմանիթէ» կը գրէ.— Փեսարապիան Խորհրդային Միութենէն անջատելէ եւ Վրաստանի մէջ ի զուր զաւեր լարելէ յետոյ, Անգլիա հիմա կ՚աշխատի մեքենայութիւններով Ուկրայինան անջատել Խորհրդային Միութենէն։ Աւելորդ է ըսել թէ Խորհրդային Միութեան Սահմանադրութիւնը թոյլ կուտայ Ուկրանիոյ անջատուիլ, երբ որ ուզէ։ Ջուրար կ՚ըսէ թէ «քաղքենի երկիրներու կարգ մը շրջանակները բանակցութեան մէջ մտած են կեղծ ուկրայնական կառավարութեան մը հետ, որ Փարիզ կը գտնուի եւ նպաստ կը ստանայ իր ծրագիրները իրագործելու համար»։ Յայտնի է թէ այդ նպաստները կուտան տարագիր կալուածատէրերը եւ Անգլիացիները։ Իրենց ծրագիրն է արտասահմանի մէջ մամուլի միջոցով պրոպագանդ մղել, իսկ Ուկրանիոյ մէջ ալ՝ եղեռնափորձեր կատարել՝ ռումբերով եւ պայթուցիկներով։ Ասկէ զատ, արտասահմանի մէջ կը ճարեն վարձկան զինուորներ, Վրանկէլի, բանակի մնացորդներէն, հրամանատարութեամբ գերման զօրավար Հօֆմանի։ Մանասթըր, Քէօփրիւլիւ, Սկիւպ եւ Մակեդոնիոյ ուրիշ քաղաքներուն մէջ ապրող ռուս տարագիրներուն զրկուած գաղտնի շրջաբերականներ կ՚ըսեն թէ Մայիսին ապստամբութիւն մը պիտի պայթի Ուկրայինայի մէջ, աջակցութեամբ Անգլիոյ եւ Իտալիոյ։

Փանկալոսի դաւադրութիւնը

Հելլէն կառավարութիւնը երեւան հանած է փաստեր թէ զօր. Փանկալոս պատրաստած էր պետական հարուած մը, որ տեղի պիտի ունենար մօտ օրէն։ Ոստիկանութիւնը գրաւած է իր բարեկամներուն ուղղուած նամակներ եւ կարգ մը վաւերաթուղթեր, որոնք ցոյց կուտան թէ, նախկին դիկտատորը իր պարապոյ ժամերը կը յատկացնէր մեքենայութեանց։

Վէնիզէլոս Կրետէ հասաւ։

Չանկ-Քայ-Շէք կը կռուի երկու ճակատի վրայ

Չանկ-Քայ-Շէք բուռն յարձակում ձեռնարկած է Քիու-Քիանկի համայնավարներուն դէմ. կռիւները կը շարունակուին. ելքը յայտնի չէ դեռ։ Զօրավարը հրամայած է իր երկրորդ բանակին Հոնանի մէջ յարձակիլ հիւսիսայիններուն վրայ՝ փաստելու համար այն տպաւորութիւնը թէ Չանկ-Ցօ-Լինի հետ համաձայնելու վրայ է։

Միւս կողմէ, Հանքէուի մէջ համայնավարները կը կեղեքեն քաղաքին վաճառականներն ու կալուածատէրերը։

Անգլիա կը միջամտէ իտալեւսերպ վէճին

Պալքանեան տագնապը դարձեալ օրուան խնդիր դարձաւ։ Կը կարծուէր թէ Անգլիոյ և Ֆրանսայի բարեխօսութեան շնորհիւ, շահակից պետութիւնները ուղղակի խօսակցութեամբ պիտի հարթեն կնճիռը։ Սակայն այս մեթոտը ոեւէ արդիւնք տուած չըլլալով Անգլիա դարձեալ սկսաւ բարեկամական խորհուրդներ տալ Իտալիոյ։

Հռոմի անգլիական դեսպան սըր Ռօնըլտ Կրահամ Մուսոլինիի հետ տեսակցելով անոր պարզեց անգլիական տեսակէտը։ Թերթերը կը գրեն որ եթէ Մուսոլինի չանսայ Անգլիոյ հաշտարար խորհուրդներուն, անգլօ-իտալական յարաբերութիւնները կրնան վտանգուիլ։

«Տէյլի Թելեկրաֆ» կը գրէ.—

Ալպանիոյ եւ Ադրիականի մասին իտալեւսերպ վէճին առթիւ կարծիքի փոխանակութիւններ կ՚ըլլան Փարիզի, Պերլինի եւ Լոնտոնի միջեւ։ Բոլոր պետութիւնները, բացի Սերպիայէն, հակառակ են որ խնդիրը Ազգերու Դաշնակցութեան առջեւ հանուի։

«Տէյլի Մէյլ»ի թղթակիցը ընդունուած է Սերպիոյ Ալեք-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՂՈՒԱՆ "ՅԱՌԱՋ„Ը

Ապրիլ 11-24ի առթիւ, վաղուան «Յառաջ»ը կը հրատարակուի բացառիկ բովանդակութեամբ եւ ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ։

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՈՐԲԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Պէյրութ, Նիըր Իսթ լիկի շէնքին մէջ, նոյն ընկերութեան տնօրէն Պ. Մըրֆիի հրաւէրով, ժողով մը տեղի ունեցաւ, ներկայութեամբ 33 հայրենակցական միութեանց ներկայացուցիչներուն։ Ժողովին նպատակն էր հայ գաղթականներու եւ նոր սերունդի բարոյական եւ տնտեսական բարելաւման համար միջոցներ մտածել։

Ժողովը լրջօրէն խորհրդակցելէ վերջ, իր մէջէն եօթը հոգինոց յանձնախումբ մը ընտրեց, որ պիտի մշակէ կիրառելի միջոցներու վերաբերեալ մանաւոր ծրագիր մը։ Յանձնախումբի անդամներն են.— Պարոններ Ն. Կէրկէրեան, Հայթաեան, Յ. Պադտասարեան, Սրապեան, Ցարտաղանեան, Ղազար-Ջարըք եւ Գ. Գասարճեան։ Տնօրէն Մր. Մըրֆի, Հայր Տրէզեան եւ Հայր Պօղոս Արիս պիտի գործակցին այս յանձնախումբին։

ԱՑԼԱՆՑՏԵԱՆԸ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Օդանաւորդական շրջանակներու մէջ մեծ գործունէութիւն կը տիրէ այս տարի. Ատլանտեանը օդանաւով կտրել անցնելու համար, առանց ճամբան կանգ առնելու։ Մինչեւ հիմա եղած փորձերը՝ ձախողեցան։ Այժմ մօտ տասը ծրագիրներ կան՝ Փարիզ-Նիւ Եորք կամ Նիւ Եորք-Փարիզ ուղղակի թռիչքին համար, որոնց չորսը ֆրանսական է, 1. օդանաւորդ Տրուհէն, որ պիտի ճամբորդէ երկու շարժիչ մեքենայ ունեցող ֆրանս. նոր օդանաւով մը. 2. Ֆօնք, օդի Նափոլէոնը, որ քանի մը օր առաջ Նիւ Եորք մեկնեցաւ. 3. Նունժէսէ եւ Քոլի, որոնք ներկայիս Վիլլաքուպլէի մէջ փորձեր կ՚ընեն ծովային օդանաւի վրայ, 4. Թարասքոն, որ մինչեւ երկու ամիս պիտի կրնայ ճամբորդել։

Միւս վեց ծրագիրները ամերիկեան եւ գերմանական են։

Ասոնց մեկնումի թուականները դեռ չեն ճշտուած։

ՆՈՐ ՊԷՅՐՈՒԹ ՄԸ

Դաժիրլէն Պէյրութ հասած են Նէճիպ Շաքուր փաշա եւ Գ. Փիս, որոնք կը ծրագրեն Պէյրութի արուարձաններէն Պէտ—Հասանի մէջ նոր քաղաք մը կառուցանել։ Անոնք շուտով պատկան իշխանութեանց հետ պիտի բանակցին, իրենց ծրագիրը իրականացնելու համար։

ՉԱՏԿԻ ՆՈՒԷՐ.— Զատկի օրերուն էր։ Լիւսիէն Ժէրար, Փալէ-Ռուայեալի մէթրոյին մէջ այնքան սեղմուեցաւ որ տապկուեցաւ բազմութեան ճնշումէն։ Յանկարծ զգաց որ ձեռք մը կը շարժի գրպանին մէջ։ Երերտկալու ոչ ուժ ունէր, ոչ ալ կարելիութիւն։ Առաջին կայարանին՝ դուրս նետուեցաւ։ Խառնեց գրպանը։ Քուղրիկ տուփ մը դրուած էր։ Աւելի փոխանակ գողնալու, վաստկած էր տուփ մը։ Ու տուփը կը պարունակէր,— ո՛վ զարմանք,— ծանկագին մատանի մը եւ կլորիկ գումար մը ֆրանսական ֆրանքներու։ Հարուստ մը, թերեւս, կատակ ըրած էր իրեն։ Ժէլոք Ժէրար Զատկի այս նուէրը յանձնեց ոստիկանատուն։ Բախտը գիտէ՝ որո՞ւ թէ ի՞նչ պէտք է։

ՀԱՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ ԲՌՆԱԳՐԱՒԵՑԻՆ ԷՋՄԻԱԾԻՆԸ

ՄԻԱԲԱՆՆԵՐԸ ՎԱՆՔԷՆ ԱՐՏԱՔՍՈՒԱԾ

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՍԵՆԵԱԿ ԿԸ ՅԱՏԿԱՑՆԵՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն «Յառաջ»ի, Հայաստան, 7 Ապրիլ)

Ինչպէս յայտնի է, Հայաստանի պոլշեւիկ իշխանները, յատուկ հրամանագիր մը հրատարակեցին ամիսներ առաջ, որով յայտարարեցին թէ ասուհետեւ խորհրդային կառավարութիւնը Հայաստանի մէջ այլ եւս Հայ Եկեղեցին, այսինքն Էջմիածինը չի ճանչնար իբրեւ պաշտօնական հիմնարկութիւն, որով եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս կամ Հայ Լուսաւորչական Եկեղեցիի պետ անուան տակ որ եւ է անձ կամ անհատ՝ Հայաստանի կառավարութեան կողմէ չի ճանչցուիր, եւ երկրորդ՝ կրօնի դասաւանդութիւնը խապառ պէտք է վերցուի դպրոցներէն։ «Դեկրետ»ին մէջ ըսուած է, թէ Հայաստանի մէջ գոյութիւն ունեցող բոլոր վանքերը (մէջն ըլլալով Մայր Աթոռ Էջմիածինը), ինչպէս նաեւ եկեղեցիներ, ուխտատեղիներ, սրբավայրեր եւ անոնց պատկանող բոլոր շարժական կալքն ու գոյքը, հողերն ու այգիները եւ զանազան կալուածները կը հռչակուին ժողովրդական (պետական) սեփականութիւն։ Իսկ եթէ ժողովուրդին մէջ գտնուին «հաւատացեալներ» որոնք ուզեն յիշեալ վանքերն ու եկեղեցիները իրենց ձեռքը պահել եւ դարձնել աղօթատեղիներ, այդ «հաւատացեալ»ները պէտք է «տուժարագրուին» Գաւգործկոմներու (Գաւառական Գործադիր Կոմիտէներու) մօտ։ Քսան հաւատացեալներ կրնան կազմել մէկ «եկեղեցական համայնք» և ստանալ որ եւ է վանք կամ եկեղեցի, պատկան իշխանութիւնէն։

Իսկ եթէ «հաւատացեալները» չկարենան իրենց աղօթատեղիները «պահել եւ օգտագործել», Գաւգործկոմները, իրենց ուզած ձեւով պիտի օգտագործեն իրենց գտնուած վանքերն ու եկեղեցիները, ուխտատեղիներն ու սրբավայրերը, վերածելով թատերասրահի, ակումբի, ժողովատեղիի եւ կամ բնակարանի։ Քանի մը վանքեր ալ — օրինակ՝ Սեւան, Հաղփաթեն եւ Գեղարդը, պիտի վերածուին թանգարանի։ Ահա գլխաւոր եւ հիմնական կէտերը Հայաստանի պոլշեւիկ փարիսեցիներու հրատարակած «դեկրետ»ին, որու հիման վրայ, ինչպէս կը տեսնենք, հիմնովին կը քայքայուի եւ կը խորտակուի ազգային պատկառելի հիմնարկութիւն մը՝ 1626 տարիներու Հայ Եկեղեցին իր Մայր Աթոռ Էջմիածինով եւ Հայրապետութիւնով։

Այս հրամանագրի հիման վրայ, «գործի անցան» կարգալոյծ եւ բարոյազուրկ Բենիկ եւ Մելքանը, իրենց արբանեակներով, բայց անյաջողութեան մատնուեցան։

Հրամանագրի գործադրման պայմանաժամ («մասնկէտը») որոշուած էր մինչեւ 1927 Ապրիլ 1։ Մինչեւ այդ ժամանակ եթէ հրամանագիրը չգործադրուէր, պոլշեւիկեան կառավարութիւնը բռնագրաւման պիտի ենթարկէր Հայաստանի մէջ գտնուած բոլոր վանքերը, եկեղեցիները, ուխտատեղիները եւ սրբավայրերը, իրենց անշարժ եւ շարժական բոլոր կալուածներով եւ կահ ու գոյքով։

Բնական էր, որ պոլշեւիկեան հրամանագիրը արձագանգ չպիտի գտնէր (եւ չգտաւ) Հայաստանի մէջ ապրող տանջուած ժողովուրդին մէջ։ Անմիջական արդիւնքն եղաւ այն, որ հայ պոլշեւիկներու կառավարութիւնը, իր Չեկաներու միջոցով գործադրութեան դրաւ իր «դեկրետը», բռնագրաւելով առաջին առթիւ իսկ Էջմիածնի շարժական գոյքերը, որոնց մէջ նաեւ սրբազան անօթներ, եկեղեցական զգեստներ, մասունքներ, Միւռոնի կաթսան եւ Էջմիածնի տաճարի բոլոր եկեղեցական իրերը։

Էջմիածնի պաշտօնական բռնագրաւումը տեղի ունեցաւ Ապրիլի 2ին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորչի տօնին օրը (Մուտն ի վիրապ)։ Չէ՛, որ այդ օրը Հայոց քրիստոնէութիւնը ընդունելու թուականն է, Հայ Եկեղեցին հիմնադրին կենդանի մարտիրոսութեան օրը։ Հայ պոլշեւիկները, շատ յարմար օր ընտրած էին բռնագրաւելու համար Էջմիածինը, վիրաւորելով ժողովուրդին կրօնական զգացումները։

Այդ նոյն օրը, Ապրիլ 2ին, Երեւանի կառավարութեան կողմէ մարդիկ կը ղրկուին Էջմիածին։ Եկողներուն կը միանան նաեւ Վաղարշապատի Չեկայի կոմիսարները եւ բոլորը միասին կ'երթան վանքը, կը ներկայանան Գերագոյն Խորհուրդին եւ կ'առաջարկեն, որ իբրեւ անդամներ «տուժարագրուին» Էջմիածնի տաճարին եւ դառնան այդ վանքի «հաւատացեալներ»։ Կ'աւելցնեն նաեւ, որ համաձայն պետական հրամանագրի, Էջմիածնի վանքը իր բոլոր գոյքերով եւ շէնքերով յայտարարուած է ժողովրդական (պետական, սեփականութիւն), հետեւաբար վանքին մէջ ապրող իւրաքանչիւր միաբանը պէտք է իր նստած սենեակի համար վարձք վճարէ կառավարութեան։

Էջմիածնի Միաբանական ժողովը, Կաթողիկոսին նախագահութեամբ, քննութեան կ'առնէ հայ չեկիստներու առաջարկը եւ միաձայն կ'որոշէ ոչ մէկ շէնք [illegible] կառավարութենէն։

Չեկիստները իսկոյն գործի կ'անցնին։ Եւ ահա առաջին անգամ Ապրիլ 2ին կը կղպեն Էջմիածնի տաճարի դուռները եւ կը կնքեն, արգիլելով ժամասացութիւն եւ առաւօտեան պատարագը։ Ապա բոլոր միաբանները անխտիր կ'արտաքսեն վանքէն, զիջելով ընելով միայն կաթողիկոսին, որուն կը յատկացնեն մէկ սենեակ, որպէս զի այնտեղ ապրի։ Սակայն կաթողիկոսն ալ կը մերժէ մինակ մնալ վանքին մէջ եւ երբ կը փորձէ վանքէն դուրս ելլել եւ գիւղը բնակիլ, Չեկան կ'արգիլէ։ Կաթողիկոսին յատկացուած սենեակին առջեւ զինուած չեկիստներ կը կենան իբրեւ պահապան, որպէս զի Կաթողիկոսը վանքէն չհեռանայ։

Միաբաններէն մէկ քանին ձերբակալուած են, իսկ մնացեալներն ալ հսկողութեան տակ առնուած եւ լրտեսներով շրջապատուած են, որպէս զի ժողովուրդին հետ յարաբերութիւն չունենան։

Միւս կողմէ, Հայաստանի բոլոր Չեկաները, գիշեր ցերեկ գործի վրայ են, որպէսզի ժողովրդական ո՛եւէ բողոք կամ ցոյց տեղի չունենայ Էջմիածնի բռնագրաւման դէմ։ Նորէն ահ ու սարսափ կը տիրէ մեր հայրենիքին մէջ։ Ձերբակալութիւնները բուռն թափով կը շարունակուին, գաղտնի աքսորներ, անհետացումներ տեղի կ'ունենան։ Ժողովուրդը կը տքայ ու կը տառապի պոլշեւիկ իշխանաւորներու ձեռքին տակ, մինչ արտասահմանի հայութիւնը, այս յուսահատական օրերուն լուռ է եւ անտարբեր, բողոքի, զայրոյթի ձայն չի լսուիր։ Մեր ի՞նչին են պէտք դրամական եւ այլ օգնութիւններ, երբ բովանդակ երկիրը իր ժողովուրդով կը տառապի արիւնոտ ճանկերու մէջ եւ արտասահմանի հայութիւնը գիտնալով հանդերձ կը լռէ։ Ի՞նչ կ'ընեն Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի պատրիարքներն իրենց միաբաններով, ի՞նչու չեն բողոքեր։ Ի՞նչ կը մտածեն «ազգի եւ եկեղեցիի պաշտպան» ղեկավարները։ Ինչո՞ւ կը լռեն երբ այժմ երբ դանակը ոսկորին է հասեր։

Մենք արձանագրեցինք միայն փաստերը եւ կատարուած իրողութիւնները, որպէսզի արտասահմանի հայութիւնը աւելորդ անգամ մը եւս գաղափար կազմէ պոլշեւիկեան բռնակալութեան մասին, որ եկեր է գերազանցելու արաբական, թաթարական, պարսկական, տաճկական եւ ցարական Ռուսաստանի բոլոր բռնութիւններն ու վայրագութիւնները։ Այդ օրերուն անգամ հայ եկեղեցին, Էջմիածինը, բարոյական եւ նիւթական այնպիսի ծանր հարուածներ չէր կրած, ինչպէս այժմ, երբ մեր երկիրը կը գտնուի կարմիր իշխանաւորներու [illegible] տակ։

ՀԱՅԱՍՏԱՆՑԻ

ՔԻՉ ՄԸ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

ՆԱԽԱՊԱՏՄԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿՐԹՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՄՆԱՑՈՐԴՆԵՐԸ

Ինչպէս Ատլանտեան ովկիանոսը, խաղաղականն ալ իր խորհրդաւոր գաղտնիքները ունի։ Կ'ենթադրուի թէ մեծ ցամաքամաս մը, Ատլանթիտը, որ ժամանակին Ափրիկէէն կը ձգուէր մինչեւ Ամերիկաները ներկայիս թաղուած է Ատլանտեանի ալիքներուն տակ։

Արդ, խաղաղական ովկիանոսն ալ ունեցած է իր արկածախնդրութիւնները ինչպէս գուշակել կուտան կարգ մը փաստեր։

Խաղաղական ովկիանոսի բացերը Հարաւային Ամերիկայի ափերէն 3000 քիլոմէթր դէպի արեւմուտք կը գտնուի մենաւոր եւ պզտիկ կղզի մը, Զատկուան կղզին (որովհետեւ Հոլանտացի նաւապետ մը Զատիկ օր մը գտած է զայն), հազիւ 125 քառակուսի քիլոմէթր մակերեսունի այդ կղզին, ուր իր մարգերուն վրայ 250ի չափ փոլինէզեան բնիկներ խաշնարածութեամբ եւ հողի աշխատանքներով կը զբաղին։ Կղզիին վրայ մարած հրաբուխներու հետքեր կան։

Ահա այդ մենաւոր կղզիին մէջ կը գտնուին տարօրինակ յիշատակարաններ։ Հսկական արձաններ են ասոնք՝ ոմանք բաւ իսկ լաւայէ տաշուած, որ կը ներկայացնեն մարդկային դիմագծութիւններ։ Թիւով 500, այդ արձաններէն ոմանք մինչեւ 20 մէթր բարձր, 60 թոնօ ծանրութիւն ունին։ Այդ գանգուածային արձանները որոշ նմանութիւններ կը ներկայացնեն Փերուի եւ Մեքսիկայի մէջ երեւան ելած հին, նախապատմական քաղաքակրթութեան մը բեկորներուն, որոնց հեղինակը կը նկատուի ինկա ցեղ մը։

Արդ, ո՞րքէ կրնայ ըլլալ այս նմանութիւնը։ Պարզ է որ այդքան պզտիկ եւ անբերրի կղզի մը հսկայ քաղաքակրթութեան մը օրրանը չէր կրնար ըլլալ։

Ըստ ամերիկացի երկրաբաններուն, պէտք է ենթադրել որ այդ կղզին մէկ բեկորն է մեծ ցամաքամասի մը, կամ մէկ օղակը կղզեխումբի մը, որ զայն կը միացնէ Հարաւային Ամերիկայի։ Ու հաւանական է որ դարեր առաջ պատահած երկրաշարժ մը կամ փլուզում մը այդ ցամաքամասը տարած է ովկիանոսին ալիքներուն տակ։

Նոյն գիտուններուն կարծիքով, այդ հեռաւոր օրերուն Զատկուայ կղզին կը ծառայէր իբրեւ դամբարան, ուր անյայտ ցեղ մը կը բերէր թաղելու իր թագաւորները եւ իշխանազունները։ Հսկայ կոթողները ուրեմն գերեզմանաքարերն եղած են այդ անանուն թագաւորներուն։

Աւելցնենք որ ասոնց հետ միասին գտնուած են փորագրուած փայտեր եւ սեպագիրներով ծածկուած գաւազաններ, որոնց գաղտնիքը մինչեւ ցարդ կարելի չեղած լուսաբանել։

Փ. ՍԱՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Պերլին, 21 Ապրիլ

Անցեալ տարուայ Յունիսին Երիտասարդական միութեան կազմութենէն սկսած Պերլինի հայ գաղութը օրէ օր յուսատու քայլեր կ'առնէ դէպի ազգային կեանք։

Գաղութային միութիւնը ժառանութար [illegible] կուտայ եւ առանցքը կը կազմէ այս շարժումին Երիտասարդական Միութենէն ետք, վերակազմուած կանանց միութիւնը, զօրաւոր խթան մըն է Պերլինի հայ կեանքին վերակենդանացման։ Շեֆտանրոցի ընթերցարան-հաւաքատեղին, որ ամեն հայու չորեքշաբթի օրուան ժամադրավայրն է, հետզհետէ աւելի հետաքրքրական կը դառնայ։ Ցեզի կ'ունենան ընթերցումներ, հանդէսներ, ընկերական հանդիպումներ, բանախօսութիւններ եւն։ Իսկ վերջերս հաստատուած է «Կենդանի լրագիր», որ իր խմբագրական, գիտական, երգիծական եւ լուրերու բաժիններով հասարակութեան քաջալերանքին կ'արժանանայ։ Մեր երիտասարդները առիթը չեն փախցներ մանաւանդ հանդէսներ եւ ներկայացումներ սարքել, յիշելու եւ վերապրեցնելու համար գրեթէ մեր բոլոր ազգային տօները։ Ապրիլ 11-24ի տարեդարձն ալ տօնելու համար պատրաստութիւններ կը տեսնուին։

** Երկար ատենէ ի վեր սեղանի վրայ կար դպրոց մը ունենալու հարցը, որ աւելի շեշտուեցաւ, երբ քանի մը մանկական հանդէսներու առիթով բացայայտ նկատուեցաւ որ տղաքը իրենց մէջ եւ իրենց ծնողքին հետ գերմաներէն կը խօսին իբրեւ մայրենի լեզու, եւ հայերէն չեն հասկնար... Այս հարցն ալ երբեւէ այս տարի իր լուծումին կը յանգի։ Դժուարութիւնները շատ են։ Տղաքը մէկ ժամ հեռուէն իրար պիտի գան։ Ծնողները զանոնք առանձին ղրկել չեն ուզեր եւ վերջապէս փոքրաթիւ ըլլալով, ամսական վճարումները բաւական չեն կրնար ըլլալ տանելի պիւտճէ մը հոգալու համար։ Սակայն գաղթ. միութեան վարչութիւնը չի վհատիր։ Հրաւիրեց խառն ժողով կիներու եւ երիտասարդներու միութեանց վարչութիւններուն ժամանակցութեամբ։ Այդ ժողովէն ընտրուեցաւ յանձնախումբ մը, որ կը բաղկանայ Տիկին Ս. Տէր Մինասեանէ, Պ. Նորայր Մովսէսեանէ եւ Պ. Յակոբ Աւագէ։ Թէեւ առայժմ որոշ պիւտճէ մը կարելի չէ ապահովել, բայց 8-10 ծնողք պատրաստակամութիւն յայտնած են իրենց տղաքը աշակերտ արձանագրելու։ Խառն ժողովը լիազօրած է յանձնախումբը մօտ օրէն բանալ դպրոցը, հաւատալով որ քանի մը ունեւորներու բարեացակամ վճարումներով եւ դպրոցին ի նպաստ հանդէսներով — ինչպէս օրինակը կայ — կարելի կ'ըլլայ բացը գոցել։

** Ուրիշ կարեւոր խնդիր մը — Հայ եւ գերման միութիւնը, որ ընդհ. պատերազմէն առաջ մեծ ջանքերով կազմուած եւ մինչեւ վերջին տարիները քիչ-շատ գործունէութիւն ունեցած էր, այժմ անգործ եղած վրայ մնացած է։ Մեր գերման բարեկամները, ինչպէս Շթիեր Ռօ՛րբախ եւն. տարեկան ժողովի առիթով, կասկածի մէջ ինկան, թէ արդեօք աւելորդ է հայ եւ գերման միութեան գոյութիւնը.. Ընդունելով սակայն ընդհանուրն շատ մը տեսակէտներով անհրաժեշտ է այդ միութեան պահպանումը եւ այս ուղղութեամբ ալ ջանքեր թափուեցան։ Ցոքժ Կրինքելոփ կազմած խորհրդակցական ժողովներէն կը հետեւի թէ բարի կամեցողութիւնը չէ որ կը պակսի, այլ քիչ մը աւելի եռանդ պէտք է իսպառ դնել այս գործին, երկուստեք։ Կ'իմանամ որ Երիտասարդական միութիւնը իր օժանդակութիւնը խոստացած է արդէն եւ յոյս կայ, որ, մօտ ատենէն հայ եւ գերման միութեան օրկան «Մեսրոպ»ը վերհրատարակուի։

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ՄԸ ՄԷՋ

Խաղաղասիրական միջազգային կոմիտէն քաջալերուած անցեալ Օգոստոս ամսուան համաժողովին յաջողութենէն, հաստատած է միջազգային կեդրոն մը Էթամփ քաղաքի մօտ, Պիէրվիլի դղեակին գեղեցիկ շրջափակին մէջ, որ պիտի ծառայէ իբր կեդրոն խաղաղասիրական մեծ շարժումին։

Շարժման կազմակերպիչը ֆրանսացի ժողովրդական նշանաւոր հռետորն է՝ Մարք Սանիէ։ Ընթերցողները չեն մոռցած անշուշտ թէ Պ. Մ. Սանիէ ֆրանսացի առաջին գործիչն էր, որ խօսեցաւ ու գործեց ի նպաստ Շիրակի աղէտեալներուն։

Ինչպէս անցեալ տարուան համաժողովը, այս շարժումն ալ մեծ համակրանքի արժանացաւ ֆրանսական եւ օտար պաշտօնական եւ ժողովրդական խաւերուն մէջ։ Կիրակի օրուընէ դղեակը եւ անոր անտառի մէջի օթեւանները լեցուն էին արդէն ամէն ազգի պատկանող ժողովրդական գործիչներով, տեսակ մը Ազգերու դաշնակցութիւն, որուն մասնակցելու համար պէտք չկայ սուրին ծայրը զուգելու։

Փարիզի հայ արիներէն ալ պատուիրակութիւն մը հրաւիրուեցաւ մասնակցիլ ընդհ. քարտուղար Պ. Ժօրժ Հուկի կողմէ, «յիշեցնելու համար անցեալ Օգոստոսի հայկական հմայիչ ոգին» ...։ Քաղաքին չորս կողմը, ազդարարութիւններուն եւ յայտագրին վրայ խոշոր գիրերով կը տեսնուէր հայ սկաուտներու յիշատակութիւնը, եւ ժողովուրդը հետաքրքրութեամբ կը սպասէր անոնց։

Եւ անգամ մը եւս «կեցցէ՛ հայ երիտասարդութիւնը» գոչեցին, այն գեղեցիկ երեկոյթէն վերջ որ տեղի ունեցաւ Զատկի երկուշաբթին եւ որուն յայտագրին մաս մը կը կազմէին հայկական երգեր, պարեր, կենդանի պատկերներ եւ ներկայացումներ։ Երեկոյթէն վերջ հայ արիները, մանաւոր շնորհաւորութիւններ ստացան անգլիացի փրոֆէսէօրէն։ Իսկ Մարք Սանիէ անդադար կը կրկնէր

— Հիացուցիք եւ հմայեցիք բոլորն ալ»...։

Նոյն երեկոյթին յաջորդ օրը, արիները ստացան ծաղկեփունջ եւ շաքարեղէններով մեծարուեցան ժողովուրդին կողմէ։ Հունգարացի եւ Չեխ թղթակիցներ խնդրեցին հայ արիներու խմբապետէն ֆրանսերէն յօդուածներ գրել Հայաստանի մասին, թարգմանելով հրատարակելու համար, իրենց թերթերուն մէջ։

«Միջազգային շաբաթը» կը տեւէ Ապրիլ 17-24։ Ամէն օր տեղի ունեցան դասախօսութիւններ ֆրանսացի եւ օտար գործիչներու կողմէ, տեղի ունեցան նուագահանդէսներ, ներկայացումներ եւ բոլորն ալ յաջողութեամբ պսակուեցան։ Իսկ հայ արիները մեկնեցան Ապրիլ 20ին, ձգելով իրենց ետին յիշատակ մը որ պատուաւոր է թէ՛ իրենց եւ թէ ժողովուրդին համար։

Մ. ԳՈՒՐԳԷՆ

ՅԱՐ. ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԵԱՆ

(ԼՈՐԹՕ)

Մարտի 25ին, Ուրբաթ, Սալմաստի Հաֆթուան գիւղի մէջ երկարատեւ եւ ծանր հիւանդութենէ մը վախճանեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան հայդուկներէն եւ անձնուէր մնացած զինուորներէն մէկը Յարութիւն Համբարձումեան, յայտնի է Լորթօ (ուժեղ, քաջարի) ժողովրդական անունով։ Հանգուցեալ ծնած էր Վանի Այգեստանի բարձ թաղամասին մէջ, 1865ին (ուրեմն մեռաւ 60 տարեկան հասակին մէջ)։

1893ին յայտնի Գեւոյ … զինուորն էր։ 1896ին Դուման (Նիկոլի) խումբին հետ Վանէն կ'երթայ Սալմաստ զէնքեր փոխադրելու Վան։ 1897ին … նակցեցաւ Խանասորի յայտնի արշաւանքին, ուր … քաջ զինուոր եղած է։ 1905ին Կովկասի հայ-թաթարական ընդհարումներու ժամանակ … բնուոր կռուող եղած է Նախիջ… ւանի մէջ։ Օսմանեան 1908ի Սահմանադրութենէն … Կովկասէն կ'անցնի Վան … քանի մը տարի խաղաղ … խատանքով կը զբաղի։ 1914 Վանի Ապրիլեան հերոսամարտին Լորթօն, «Դաշնակցու… գիրքին մէջ յայտնի կռուող է։ 1918ի Վանի Մարտի նահանջին դէպի Պարսկաստան, … Լորթօն եւս իր … հետ ճամբայ կ'ելլէ, եւ իբրեւ զինուոր կը մասնակցի ճամբա… ներու կռիւներուն։

1919ին Կ. Պոլսոյ վրայով կ'անցնի Հայաստան, ուր 1920ին Մայիսին պայթած պոլշեւիկեան շարժումները … բերուն Լորթօն նորէն … պարզ զինուոր իր պարտա… նութեան դրօշը կանգնած … Միայն 1920ի հայ-թրքական պատերազմի օրերուն … ռազմաճակատի վրայ էր։ 1921 Փետրուարեան ապստամբութեան ժամանակ Վասպուրականցիներու գունդին մէջ … իբրեւ փորձուած զինուոր։ Ապրիլ 2ի (1921) նահանջին … շատերու հետ անցաւ Պարսկաստան եւ մինչեւ 1924ի վերջերը ապրեցաւ Թաւրիզ։ Ապա անցաւ Մարաղա, Ուրմի։ Գործերը … յաջող անցան եւ վերջապէս գնաց Սալմաստ, ուր … ծայրայեղ թշուառութեան մէջ … նուած հիւանդացաւ եւ Մարտի 25ին մեռաւ։

Մարտի 26ին կատարուեցաւ թաղումը, որուն ներկայ եղան … են խումբերով երկսեռ … բազմութիւն։ Իր վերջին կտակն եղած է որ իր մարմինը թաղեն վանեցի հին զինակից … Դաւիթի … քին, որ թաղուած է Հաֆթուան եկեղեցւոյ բակին մէջ, ուր … փոխեն նաեւ Լորթօի մարմինը։

Սալմաստի Աշնա … արտասանեց դամբանական … ուած է, աւելի քան 34 … ներու հին հայդուկ Լորթօ… մասին։

Մինչեւ իր կեանքի վերջը Լորթօ միշտ մնաց իբրեւ … րակ զինուոր եւ յաճախ … սափեցաւ իրեն շռայլուած պա… տիւներէն։

Կը թողու այրի մը եւ … բեկան երախայ մը՝ …

ՄԱՅԻՍ

ԱՐԻՄՆՈՍ ԶԱՏԻԿ ԿԻՊՐԻ … ՍԻՈՆ ՄԷՋ … Անաստուածներու միութիւնը, Զատկական … առթիւ, ցոյցեր կազմակերպ… Ռուսիոյ մէջ։ Մինսքի եւ … քաղաքներու մէջ … կամ կրակոտ ճառեր … նեցին։ Ցնոտյ վառեցին … լոյկներ եւ անոնց վրայ … ցին «ի ծայն փողոց» … փայտամարդեր, զորս … ցուցած էին եպիսկոպոսական … փոփի զգեստաւորումով։ … միր բանակը եւ երիտասարդ … միութիւնները մասնակցեցան … այս ցոյցերուն եւ … րուն, որոնց վայրենութ… ակներեւ է։

ԳՐԱԿԱՆ

ՊԼԱՆՇԷԹ

Փարիզի Հայ Տրամաթիքը ներկայացուց գիշեր բեմադրեց Լօժէն Թարէկի «Պլանշէթ»ը։

Պլանշէթ՝ գիւղացի կապելա... աղջիկն է, որ բարձ... գիւղի մը աղջիկն է, որ բարձրագոյն կրթութիւն մը ստանալէ ետք, վերադարձած է գիւղ, իր ծնողքին մօտ, եւ իր կրթութեան ... իբր ուսուցչուհի ... պաշտօնի մը ... կ'երազէ քաղաքին ... գիւղը անոր ... կը գտնուի ... վայելքներու ... խորշում մը գիւ... կեանքը ... պարզ, հանգարտ ու ... օրիորդին համար ... պարտականութիւններու պարտադրութեամբ։

Դժգոհ է մանաւանդ Պլանշէ... Ռուսէ, որ այլեւս չու... աղջկան վկայա... կապելային միակ զաւ... կը կարծէ չէ պատկած իր ... ամէն ինչ՝ նոյն իսկ կր... պէտք է շօշափելի ... դրամի ծառայէ. ... աղջկան երդիքին տակ, ... ծերանոցի ծաղիկ պահելու համար չէր որ երկարատեւ կր... թութեան մը ծախքերը գոհեց ... աղջկան ու պետութիւնը որ ... քաջալերեց խոստումներ... ու մրցանակներով, պար... է հիմա վճարել պատճն ... թուղթին արժէքը, ... է իր աղջկան ապահովէ ... դիրք մը, որով ... եւ հպարտանայ ալ։

Հայր Ռուսէ սակայն, այնքան ... չպիտի ըլլար, եթէ Պլանշէթ յաժարի դոնէ բնեթեւ... իր մօրը առօրեայ գրա... ան՝ դլուխ չի կրնար ... կարգալէ ու երազելէ. ... իր բնթացքով կը փախցնէ ... յաճախորդներն ալ. ... Պլանշէթի արդիական ու իր ... ըմբռնումներուն ... սեւական բախումներ, ... կը զարգացնեն անխուսա... Հօրը հետ կռիւէ մը ... Պլանշէթ կը մեկնի տու... բայց ապագայի ... կ'երթայ իր երազնե...

... արդէն տուամը վերջացած ... էր, եթէ երկը՝ տեսարա... մը, հինի ու նորի ան... պաշտպանողա... եղած ըլլար։

... հեղինակը որ իր բոլոր ... մէջ առհասարակ ըն... հարցեր է որ կը սրբազ... եւ ոչ կոմիկական, ... է երրորդ արարուածի ... մէջ վիպել ըմբոստ աղջիկը ... վերադարձնել գալն։

Առաջին յղացումի մը մէջ, Պլանշէթ ընտանեկան բոյնէն հե... յետոյ, նոմանուհին կը ... իր մէկ բարեկամուհիին ... եւ իբր կիասշխարհիկ ... կին, առեւ մը յետոյ, ... իր ծնողքը տեսնելու եւ ... փրկելու նիւթական ... կացութենէ մը։

Այս ելքը սակայն, հասարա... կութեան մէջ հաւանութիւն գտած չըլլալով, հեղինակը ան... հրաժեշտ գտած է փոփոխել ամբողջ երրորդ արարը։

Եւ այսօր՝ ինչպէս որ կը ներկայացուի բեմերու վրայ ու կը տեսնուի հեղինակին ամբողջական գործերուն մէջ, երրորդ արարուածին, Պլանշէթ դառնութիւններ կրելէ, անօթութեան գնով՝ փորձութիւններու դիմադրելէ յետոյ, տուն կը դառնայ ընկճուած, պատրանաթափ, զղջ... ջուն ու պարկեշտ, պատրաստ՝ նոյն իսկ իր հօր կապելային մէջ սպասարկելու կոպիտ յաճախորդներուն, ու կ'ամուսնանայ գեղջուկ երիտասարդի մը հետ, զոր մերժած էր առենին։

«Պլանշէթ»ը կարելի է նկատել հեղինակին լաւագոյն արտադրութիւնը, այն իմաստով որ, իր պրպտումով իսկ կը մնայ այժմէական, եւ գրեթէ բովանդակելով կորիզները Պաիէօյի յետագայ գործերուն, արժանի ուշադրութեան։

Պոիէօ այն հեղինակներէն է, որոնք Անթուանի տաք շունչին տակ, բոլորուեցան ազատ-թատրոնի շուրջ ու փորձեցին բեմը փրկել հռետորութեան տաղտուկէն եւ անպարարային շարժումներէ. հոն փոխադրել կեանքէն քաղուած շնչեղ դրուագներ ... երեւակայածին խաժաճիկներու տեղ ցուցադրել իրենց տառապանքով եւ զգացումներով հասկնալի, անսեթեւեթ էակներ իրական նմայլին համապատասխան օրինակներ։

Այդ շրջանի գեղագիտական ըմբռնումն է որ ընդհանրապէս հեղինակին տուն կուտայ Պլանշէթի եւ յետագայ թատրերգութիւններուն մէջ, ուր ան՝ յաճախ վարպետ վրձինով կը նկարէ կեանքը միջակ դասուն, գիւղացիին ու բանուորին։ Պոիէօ իր գործերուն մէջ, մեծ տեղ չիտար դիպուածին, անակնկալին եւ թերեւս առոր համար ալ, իր գործերուն առթած հետաքրքրութիւնը մեղմ է, յուզումէ թոյլ. արցունքը քաղցրօրէն կը թրջէ հանդիսականին աչքերը ու չի կաթիր. բայց ուժգնօրէն կը տպաւորէ ու կը թելադրէ։

. .

Հայ աղքատիկ բեմին համար, պիտի ըսենք թէ՝ բեմադրութիւնը գոհացուցիչ էր. խաղարկութիւնը յաջող անցաւ։ Պ. Տ. Նշանեան՝ այս անգամ լիովին իր դերին մէջ էր։ Հանդիսականներու երբեմնակի ... նները, որոնց դէմ ի զուր կը ջանար զսպել իր զգօնութիւնը, փաստն են իր յաջող խաղին։ Հեղինակին արուեստն է որ, տիպարին պարտադրելով իրականին կարելի նմանութիւնը, անոր տառապանքին խառնել կուտայ ժողովուրդին ծիծաղը։

Իրենց դերերուն մէջ, մասնաւորաբար տպաւորիչ էին Տիկիններ՝ Ալիքսանեան (Մայր Ռուսէ), Նշանեան (Պլանշէթ) եւ Պ. Գմբէթեան։

Մ. ԵՐԻՑԱՆ

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ՍՈՒՐԻՈՅ ՀԱՅԵՐՈՒՆ ՏԵՂԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ինչպէս յայտնի է, Ազգերու Դաշնակցութեան Աշխատանքի Միջազգային գրասենեակին նախաձեռնութեամբ կազմուած մարմին մը նիւթական միջոցներ կը հայթայթէ Սուրիոյ հայ գաղթականներուն տեղաւորման համար։ Այս առթիւ Անգլիոյ մէջ ալ չորս ընկերութիւններ՝ Լորտ-Քաղաքապետի հայկական ֆոնտը, Հայաստանի բարեկամները, Մանուկներու փրկութեան մարմինը, եւ Բարեկամներու ընկերութեան հայկ. կոմիտէն միացեալ կոչ մը հրատարակած են անգլ. թերթերուն մէջ։ Կը քաղենք կարգ մը մասերը.—

«Հայ ժողովուրդը քանիցս դիմակայած է ջարդերու եւ անմարդկային կեղեքումներու՝ արիութեամբ եւ համբերատարութեամբ։ Այսօր անոնց ճակատագիրը կը վերապրին։ Եթէ այս ժողովուրդը ուրիշ ... եւ է ձիրք ալ չունենայ, իր տոկունութիւնն ու հերոսական ոգին խրախոյս մըն են մեզի համար եւ գրաւական մը՝ որ բարեբաստ ըլլանք եւ աջակցինք անոր։

20.000 գաղթականներ ինքնապահ գիւղացիներ պիտի դառնան՝ հաստատուելով Ցիւրոսի եւ Սիդոնի ծովեզերեայ բարեբեր հողերուն վրայ։

Այս ծրագիրը հոգատար ֆրանսական կառավարութեան կատարեալ հաւանութեան եւ գործոն աշխատակցութեան արժանացած է։ Բնակիչները լաւ տրամադրուած են Հայերուն հանդէպ։

Այս ծրագիրը կոչուած է լուծելու Սուրիոյ 86000 Հայերու խնդիրը։ 10.000 հոգի պիտի տեղաւորուին անմիջապէս, 10,000 ալ՝ մօտիկ ապագային։ Հողի ընդարձակ տարածութիւններ տրամադրելի են եւ առաջիկային ալ կրնայ տրամադրուիլ։

Այս ծրագրի իրականացման կը հսկէ միջազգային կոմիտէ մը, նախագահութեամբ Ցօքիմ Նանսէնի. կ'անդամակցին ֆրանսացի, անգլիացի, իտալացի, զուիցերացի եւ հայ ներկայացուցիչներ։ Ընդհանուր ծախք կը հաշուուի 120 հազար ոսկիին, որուն մօտ 58000ը պատրաստ է կամ ապահովուած է։

Անգլիացիներուն բաժին կ'իյնայ 60.000 ոսկիին։ Այս գումարին անմիջական պէտք կայ»։

ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ ՑԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ.— Սուրիոյ թերթերը կը գրեն թէ Հալէպի հայոց եկեղեցիին մէջ քարոզի պահուն յանկարծամահ եղած է տեղւոյն քահանաներէն Ցարութիւն Նաւյեա... նը, որ երկար ժամանակ առաջնորդական փոխանորդի պաշտօն վարած է։

ՀԱԼԷՊԻ շրջանին մէջ Հէրէցերէի եւ Ռաճօի կայարանին միջեւ երկաթուղիի արկածի մը զոհ գացած է Սեդրակ Գալփաքճեան։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. ՌՈՒԱՆԻ ՄԷՋ

Վաղը՝ կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի առաջին խումբը պիտի կատարէ շատ կարեւոր մրցում մը, որ կոչուած է ըլլալ եղանակի ամենակարեւորը։ Հայ խումբին հակառակորդը պիտի ըլլայ Football Club Rouen, որ թէ ֆրանսայի եւ թէ Եւրոպայի ամենալաւագոյն խումբերէն մէկն է։ Rouenի խումբը կը կոչուի Կարմիր Սատանայ (Diable Rouge)։ Իսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ը՝ Ճերմակ Սատանայ։ Մանրամասնութիւնք յաջորդով։

Գ. Կարապետեան

ԱՐՄԷՆԻԱ Ա. ԵՒ ՊԱՀԵՍՏԻ ԽԱՌՆ J. S. O. I.B.— Բիրտ խաղարկութեան մը վրայ, որուն իբրեւ արդիւնք հայ խաղացողներէն երկուքը 10 վայրկեան խաղէ վերջ վիրաւորուելով չկրցան շարունակել, Արմէնիայի տղաքը կէս ժամ խաղէ վերջ դաշտէն դուրս ելան։ Արդիւնքը 3 նշանակէտի դէմ 5 էր։

Դատաւորը այնքան կողմնակցութիւն կ'ընէր որ, տասը վայրկեանի մէջ երեք «փէնալթի» սուլեց Հայերուն դէմ։ Ֆրանսացիները օգտուելով երեքն ալ կոլի վերածեցին։ Բ. Ց.

∴ «Արմէնիա»ի ֆութպոլի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր հին ու նոր մարզիկները, Թեայուն վարչութիւն մը ընտրելու համար, այսօր շաբաթ 23 Ապրիլ, ժամը 4ին, Սթատ Գօլօմպի դիմացի դաշտը։ Միեւնոյն առեն փորձեր պիտի կատարուին։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՆՈՋ ՄԸ ԿԱՏԱԿԸ ԵՒ Ա. ՄՈՒՍԻՆԻՆ ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆԸ.— Փօղէնի մէջ կնոջ մը խելօք կատակէն կը ծագի ողբերգութիւն մը, որ նմանը չունի։

Վաճառական Շուէն սաստիկ վէճի մը բռնուած էր կնոջը հետ, զգեստի խնդիրի մը համար։

Անցեալ Երեքշաբթի, Շուէն լաւ մը կատղեցաւ կինը եւ տունէն մեկնեցաւ։ Վերադարձին տեսաւ որ կինը կախած է ինքզինք սենեակին ձեղունէն։ Շուէն, սարսափահար, վազեց ոստիկանատուն, լուր տալու համար։ Քիչ յետոյ դարձաւ տուն, տեսաւ որ կինը ... կուգայ գիմաւորելու զինք, խնդալէն ճաթելով։ Շուէն, հաւանաբար կարծելով որ մեռեալը ողջնցած է եւ գիւային քրքիջ մը կը թափէ վրան, յանկարծ խենթեցաւ։

Կինը ուզած էր կատակ մը ընել, եւ փայտամարդ մը հագուեցնելով կախած էր ձեղունէն։

Խենթեցած ամուսինը վերցուեց կացինը եւ սկսաւ հարուածել իր կինը։ Ցետոյ բռնկցուց տունը։ Հրդեհը արագութեամբ տարածուեցաւ եւ դրացիները հազիւ կարողացան ազատել այր ու կին բոցերուն մէջէն։ Վիրաւոր կինը փոխադրուեցաւ հիւանդանոց, իսկ ամուսինը, որ վերջնականապէս խենթեցած էր այլ եւս, բանտարկուեցաւ յիմարանոցի մը մէջ։

ԽԵՆԹԻ ՏԵՍԱԿ.— Լուի Լասանտր գոհարավաճառատան մը գործաւորն է։ Սակայն թափառաշրջիկ նկարագիր մը ունի, տեղ մը տոկել չ'ըներ։ 40 օրուան մէջ 40 խանութ կը փոխէ։ Օր մըն ալ խելօքիկ խենթութիւնը ձանձրացուցիչ կը դառնայ, եւ գոհարավաճառները այլեւս չեն ուզեր ընդունիլ զինք։ Կը դառնայ տուն, Փօս փողոցը եւ իր սենեակին մէջ կ'աշխատի իր գործին։ Հիւանդութիւնը կ'առաջդիմէ։ Եւ բարի Լասանտր կը դառնայ կասկածոտ ու բարկացոտ։ Առտու մը, կը կատղի թէ ինչո՛ւ համար իր դրացիին պատուհանին ապակին կը շողայ, եւ հայելի կը խաղցնէ իր սենեակին մէջ։ Այո՛, դիտմամբ կ'ընեն, կը խորհի եւ քար մը կը նետէ, կը կոտրէ դրացիին պատուհանը։ Կոտրած ապակին կը թափի անցորդներուն գլխուն։ Վարէն վեր կը բարձրանայ ոստիկան մը, կը հաւաքուի նոր բազմութիւն մը։ Լասանտր կը խորհի որ ժողովուրդը հաւաքուած է յարձակում մը գործելու համար իր վրայ։ Ու կը կոտրէ իր սեղանը, եւ սեղանին ոտքերը կը նետէ ժողովուրդին։

Ոստիկանները չեն ուշանար, կը բռնեն ու կը տանին յիմարանոց։

— Ամբողջ աշխարհ ինծի դէմ ելած է, պիտի սպաննե՛ն զիս, կը պոռար յիմարը։

ՑՈՒԼԻՆ ԿԱՏԱՂՈՒԹԻՒՆԸ.— Արրասի մօտակայ ագարակներէն մէկուն մէջ երկրագործ Լամիօ ցուլը առաւ տարաւ կշռելու գիւղին մասնաւոր կշիռքին վրայ։ Կշռելէն յետոյ պահ մը հեռացաւ, ցուլին քով թողլով 18 ամեայ սպասաւորին։ Վերադարձին տեսաւ որ սպասաւորին փռուած էր գետին, աղիքները դուրս թափուած։ Ցուլը, յարձակած էր վրան, վիրաւորած ու սրարշաւ փախած դէպի դաշտերը։

«ԸՆԴԵՄԸ ԹՈՂԻՐ ՋԻՍ».— Գերլինի արուարձաններէն մէկուն մէջ, տաղձագործ Շուլց կը մեռնի ու բնականաբար կը թաղուի։ Թաղումէն յետոյ, երբ յուղարկաւորները տուն կը դառնան, կը տեսնեն որ կինը աւելի կանուխ ճամբորդած էր երկինք, չուանով մը կախելով ինքզինք ձեղունէն։ Կինը մեռնելէ առաջ չէր մոռցած գրելու թէ չէր ուզեր ապրիլ այլեւս՝ չբաժնուելու համար իր ամուսինէն որ է յեր... կինա։

ՕՐ. ՌԵՊԵԿԱՑ Ա. ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ԵՒ

Պ. ՍԻՄՈՆ ԹԷՔԻՐԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Պրիւսել, 20 Ապրիլ 1927

30 ՏԱՐԻ ԲԱՆՏ.— Հռոմի մօտ, Արէցցօ քաղաքին ձորերուն վրայ շինուած ջաղացքի մը տէրը, Փաօլօ Ֆրաքասի, իր քրոջ աղջիկը կը բանտարկէ ջաղացքին նկուղին մէջ։ Աղջիկը 30 տարի կ'ապրի այդ նկուղին մէջ, մոխրագոյն մազեր, մամուկի ոստայնի պէս կախուած իր ուսերուն վրայ։ Պատառատուն շորեր փաթթուած իր մարմնին, եւ իր աղտեղութիւններուն վրայ թառած մինակու անտրտունջ, անանելով փշրանքով։ Երբ ոստիկանները կը բանան նկուղին դուռը, աղջիկը կիսովին վայրենացած, մութին մէջէն կը ծիծաղի սուր քրքիջով մը եւ սարսափելի աչքերը սեւեռելով գուրս։

Կը հարցաքննեն ջաղացպանը, որ կը պատասխանէ.—

— Ի՞նչ ընէի։ Խենթ ծնած էր։ Զուգեցի յիմարանոց դնել, որովհետեւ հարկ պիտի ըլլար դրամ վճարել, մինչդեռ ո եւ է սանթիմ չ'արժեր։

ՄԵՌԵԼԸ ՊՈՌԱՑ.— Պրացցա կզզիին գիւղերէն մէկուն մէջ (Սերպիա) կը թաղուի մարդ մը, որ բժիշկին քննութեամբ՝ մեռած յայտարարուած էր։

Ժամանակ մը վերջ, ժառանգորդները կը փորեն գերեզմանը, մեռելին ոսկորները փոխադրելու համար մասնաւոր դամբարանի մը մէջ։ Դագաղին մէջ կը տեսնուի որ մեռելին մարմինը կծկուած է ինքն իր վրայ, եւ յայտնի կը թուէր որ դժբախտ մարդը, երեւութական մահուամբ թաղուած ըլլալով, արթնցած եւ պայքարած էր դագաղին կափարիչը նետելու համար։

Գիւղացիները կը պատմեն թէ գիշեր մը խուլ մռնչիւններ լսած են գերեզմանոցին մէջէն։ Սակայն, նախապաշարուած գիւղացիները, սարսափահար, փախելով յաջորդ օրը աղօթք եւ պատարագ ընել տուած են եկեղեցիին մէջ, արթնցող մեռելներուն հանգստութեան համար։

ՑՈՒՍԱՀԱՏ ՀԱՅ ՄԸ.— Հինգշաբթի, Հայկ Աստուրեան որ կը ծառայէր ճաշարանի մը մէջ, Սէն Միշէլի կամուրջէն կը նետուի Սէն գետը։ Շարթիէ ետեւէն կը նետուի ջուրը եւ կը յաջողի ցամաք քաշել զայն։

Ցուսահատ Հայը փոխադրուած է Ոստիկանատան մասնաւոր հիւանդանոցը, ստանալու համար անհրաժեշտ խնամքները։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ եւ մելանով։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՄԱՄՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է ԳԵՐՄԱՆ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Հեղինակ՝ Շ. ԼԻՈՍԻԷԹՕ

... Ահա՛ թէ ինչպէս կը գործեն ... լրտեսները եւ եթէ այս ... Յախողեցան, շնորհիւ սպա... արթնամտութեան, քանի՛ ... անգամներ սակայն յաջողութեան ... միջոցով իրագործել ... իրագործումներ, որոնք բացառիկ ... թութիւն մը կը ներկայացնեն։

... թերցողը թող ներէ մեզ՝ ... թէ նիւթէն երկարօրէն շեղե... բայց անհրաժեշտ էր որ ... ծանօթացնէինք կազմակերպութիւնը գերման կեդրոնական ... թեան, որուն գործունէութիւնը պիտի տեսնենք յաջորդական ... գլուխներու մէջ։

ԳԵՐՄԱՆ ՍՊԱՅԱԿՈՅՑԻՆ ԴԻՒԱՅԻՆ ՄԷԿ ԳԻՒՏԸ

Փոխ-լրտեսութեան մէջ առած մը կայ որուն ճշգրտութիւնը ամէն վայրկեան կը հաստատուի զանազան դէպքերով։

Ահա այդ առածը - ճշմարիտը երբեմն, կրնայ ճշմարտանման չըլլալ։

Ինքզինքիս թոյլ կուտամ զայն ամբողջացնել այս կերպով - զինուորական հնանքի մէջ զանգուածը կլթուելու պէտք ունի։

Եւ այս՝ խորապէս ճշմարիտ է։

Ըսենք եթէ կ'ուզէք. միջակ ֆրանսացի մը։ Այս ֆրանսացին գրէք 420 նոց ռումբի մը առջեւ, այսինքն ինչ որ գերման եւ աւստրիական թնդանօթաձիգները հնարած են իբր ամէնէն վիթխարին։

Ֆրանսացին պիտի ըսէ. իբրեւ քանդումի միջոց, կատարեալ է։ Աւելին կարելի չէ։

Եւ սակայն Գերմանները աւելին ըրին։

Գտան գործիք մը, որուն արդիւնքէն գատելով ՀԱՐԻՒՐ ԱՆԳԱՄ ԱՒԵԼԻ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԷՐ ՔԱՆ 420 ՆՈՑՆԵՐԸ։

Եւ այս կարելի էր գրպանը կրել։

Ու ծիփ ծիշտ կը կշռէր 50 կրամ։ Եւ կրնար օդը հանել գործատուն մը, ջրուղի մը, վառօդարան մը, նաւ մը, նոյն իսկ ռազմանիւթի շտեմարան մը։

Այս գործիքը ՄԸՑԻՑ մըն էր։

Արդ, ինծի չափ դուք ալ գիտէք թէ ՄԸՑԻՑ մը տեղշի բաներ, ու միշտ կրնաս զայն գործածել, կրնաս զայն ժառնայ ուր որ ուզես։ Նոյն իսկ գրպանի մը մէջ, երբ այդ գրպանը քուկդ չէ, նայնիսկ թղթածրարներու վրայ, երբ անոնք քեզի չեն պատկանիր։

Դժբախտութիւնը հոն է որ, այդ մատիտները կը գտնուէին, հոն ուր գտնուելու չէին,— պիտի տեսնենք թէ ինչո՛ւ։

* * *

Զուիցերիոյ մէջ էր որ առաջին անգամ այս մատիտներուն մասին լսեցի։

Առտու մը — 1916 Օգոստ. 19էր.—Թղթակից մը Լօզանը բանալով հետեւեալը կարդացի

«Անցեալ շաբթու, իտալական կառավարութենէն հասած ազդարարութեան մը վրայ, համալսարանի գիտական-ոստիկանական աշխատանոցի տնօրէն Պ. Ռէսի ներկայութեան, գաղտնի իշխանութիւնը խուզարկեց կայարանը լքուած գոյքերը։

«Այդ գոյքերէն ոչ մէկը կասկածելի չէր երեւնար։ Միայն փայտակերտ պայուսակ մը պարոն Ռէսի ուշադրութիւնը գրաւեց ... բացուեցաւ եւ հաստատուեցաւ թէ ... պարապ էր։ Կասկածելով, Պ. Ռէս՝ զայն անմիջապէս իր աշխատանոցը փոխադրեց եւ վճռեց քակել անոր կողերը, որոնք անսովոր կերպով հաստկեկ էին։

«Այլ շած մնաց, երբ տախտակներուն վրայ փորուած փոսերու մէջ գտաւ երեսուն եւ վեց մեծադեայ խողովակներ, որոնք մատիտի արտաքին երեւոյթը ունէին։

«Իւրաքանչիւր մատիտ վրայ փաթթուած էր թերթ մը թուղթ, կամ ընթրինակութեան թուղթի վրայ գծագրուած յատակագիծ մը։

«Այս յատակագիծերուն քննութիւնը թոյլ տուաւ հաստատելու թէ՝ իտալական սպայակոյտին պատկանող քարտէսներու վերարտադրութիւնն էին ու Ցէնփլօնի եւ Մօն-Սընիի շրջանները կը ցուցնէին. ելեկտրական գործարանները անոնց վրայ կարմիր գոյնով նշանակուած էին, իսկ ջրուղիները՝ կանանչ։

«Գէշ իտալերէնով եւ շատ մաքուր գերմաներէնով գրուած բացատրականները դիւրաւ կը յայտնէին անոնց աղբիւրը։

«Քննիչը բացաւ այդ գործիքներէն մէկը եւ կրցաւ հաստատել թէ անոնք ամէն տեղ, ՆՈՅՆԻՍԿ ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ, կրնային պայթիլ»։

* * *

Ինչպէս որ անհրաժեշտ ալ էր ձեռքես եկածը ըրի ձեռք անցնելու համար այդ գործիքներէն հատ մը, որ կրնար պետրս չահագրգռել։ Ցաջողեցայ։ Իրականութեան մէջ, ինդիրը՝ գերմաններուն կողմէ երկչոտ փորձի մը վրայ կը դառնար։ Թէեւ շատ վտանգաւոր, բայց այդ գործիքը պէտք եղածին պէս չէր։ Նկատի առնելով արդիւնքը որ թշնամին անկից կը սպասէր։

(Շար.)

սանդը Թագաւորին կողմէ, որ հերքած է թէ Սերպիա զինուորական պատրաստութիւններ կը տեսնէ Ալպանիոյ սահմանին վրայ։ Թագաւորը ըսած է մասնաւորապէս. «ժամանակին ա՛նքան տառապած ենք պատերազմէն, որ խաղաղութեամբ ապրելէ զատ ուրիշ բանի չենք փափաքիր»։

Ֆրանքեւթուրք խառն դասարանը

Պոլիսէն կը հեռագրեն թէ ֆրանքեւթուրք խառն դատարանին մէջ միջադէպ մը պատահած է։ Վէճ մը ծագած է նախագահ Ասէրի եւ Թուրք դատաւոր Մէհմէտ Ազմի պէյի միջեւ, որ չէր ուզեր հպատակիլ տրուած վճիռի մը։ Այս միջադէպին հետեւանքով դատարանը դադրեցուց իր նիստերը եւ օրակարգին վրայի դատերը յետաձգուեցան։

Գոլսոյ խառն դատարաններու երեք նախագահները այս առթիւ միացեալ դիմում մը կատարեցին Ընկերութեան կառավարութեան դիւանագիտական պատուիրակ Նուսրէթ պէյի։

Հռոմի տարեդարձին տօնախմբութիւնը

Հռոմի հիմնարկութեան տարեդարձը առջի օր տօնուեցաւ մեծ հանդիսաւորութեամբ ամբողջ Իտալիոյ մէջ։ Այդ օրը միաժամանակ Աշխատանքի ազգային տօն նշանակուած ըլլալով, հանրային եւ մասնաւոր բոլոր հիմնարկութիւնները, գործարանները, դպրոցները, խանութները եւլն. փակ էին։ Հռոմի ամէն անկիւնը դրօշազարդուած էր, նոյն իսկ ժողովրդական թաղերը ցնծութեան մէջ էին։ Հռոմի կառավարիչ իշխան Փոթէնցիանիի առջեւ զօրանցք կատարեցին 6000 ֆաշիստ զինուորներ, ինչպէս նաեւ Հռոմի դպրոցներուն աշակերտները։ Ցետոյ ժողովրդային հրապարակին վրայ համախմբում մը ունեցան աշխատաւորական ամէն ճիւղի կազմակերպութիւնները։ Արհեստապետութեանց դաշնակցութեան նախագահ երեսփոխան Ռոսօնի ճառ մը խօսեցաւ ամբոխին։

Պաշտօնական անձնաւորութիւնները, ինչպէս նաեւ գիտնականներ, գրագէտներ այցելեցին Կապիտոլի շուրջ կատարուած աշխատանքները, որոնք արտակարգ կարեւորութիւն ունին հնագիտական տեսակէտէ։ Կապիտոլի շրջակայ բոլոր նեղ փողոցներն ու պզտիկ տուներ ը փլցուած են և հողը մաքրուելով հետզհետէ երեւան պիտի ելլեն Հռոմի նախկին մեծ յիշատակարանները, ինչպէս՝ Մարկէլոսի թատրոնը, հռոմէական Ծերակոյտի հիմերը եւն։

Կոլոսէօնի մէջ հաւաքուած էին «փոքրիկ Իտալուհիները», այսինքն աղջկանց վարժարաններու աշակերտները։ Ֆաշիստ կուսակցութեան պետ Թուրաթի ճառ մը խօսեցաւ։

Կէսօրէն վերջ հանդէսները շարունակուեցան։ Բացումը կատարուեցաւ հռոմէական կայսրութեան նոր թանգարանին, որ հին Հռոմի ամբողջական պատկերը պիտի տայ։

Իտալիոյ միւս բոլոր քաղաքներուն մէջ թափորներ եւ մեծ ցոյցեր կատարուեցան։ Գիշերը ամբողջ Իտալիա լուսազարդուեցաւ։ Խանդավառութիւնը մեծ էր ամէն կողմ։

Թուրքիա կը գնէ... Հիճազի թագաւորը

Լոնտոնէն Ապրիլ 21 Թուականով կը հեռագրեն «Շիքակօ Թրիպիւն»ի.—

Հոս կ'ըսուի թէ Թուրքիա Անգլիոյ թեւարկութենէն գնած է Հիճազի եւ Նէճտի թագաւոր Իպնը Սաուտը։ Անգլիացիները տարեկան 60,000 անգլիական ոսկի կը վճարէին անոր։ Հիմա Թուրքիա նոյն գումարը յանձն կ'առնէ վճարել՝ նուազ ծանր պայմաններով։

Սիթրօէնի երկու ճիւղերը փակուած

Չորեքշաբթի օր Սիթրօէնի Կլիւթէնպէրկի բանուորներուն տասնըհինգօրեայ աշխատավարձերը տրուած ատեն, կարգ մը բանուորներ տեսան, որ օրավարձերը զեղչուած են։ Անոր վրայ սկսան ցոյց կատարել, բողոքելով այս զեղչումին դէմ, եւ այս առթիւ մէկ ժամ դադրեցուցին աշխատանքը։ Կէսօրէն վերջ, նոյն աշխատանոցի երկրորդ խումբի գործաւորները մէկուկէս ժամ դադար տուին։ Անոնց աշխատավարձին վրայ զեղչը մօտ 100ին 20 էր։ Պատուիրակութիւն մը ներկայացաւ տնօրէնին, որ գոհացում չտուաւ իրենց պահանջներուն։

Կլիւթէնպէրկի բողոքող բանուորները միթինկ մը գումարեցին։ Նոյն պահուն, միւս աշխատանոցներու բանուորներն ալ միանալով իրենց ընկերներուն, աշխատութիւնը դադրեցուցին եւ իրենք ալ ցոյցին մասնակցեցան։ Մեքենաները պարապը կը դառնային։ Կրընէլի մէջ եւս նոյն կացութիւնը տիրեց։

Այս պայմաններուն տակ, Սիթրօէնի տնօրէնութիւնը նկատելով որ անկարելի է գործ տեսնել, փակեց գործարանին դուռները։ Պատերուն վրայ փակցուած ազդեր կ'ըսեն թէ գործարանը փակ պիտի մնայ մինչեւ 25 Ապրիլ Երկուշաբթի առաւօտ։ Անոնք որ չեն ուզեր որոշուած օրավարձերով աշխատիլ, կը հրաւիրուին այսօր կէսօրէ վերջ ներկայանալ գործարան՝ իրենց հաշիւը մաքրելու համար, իսկ միւսները պիտի շարունակեն աշխատիլ Երկուշաբթի առտուընէ սկսեալ։

Ներկայիս առժամաբար անգործ մնացած բանուորներու թիւն է 10,000 հոգի։

⁂ Առջի գիշեր ժամը 10ին Պիյեանքուր, Ռընոյի գործարանին մէկ հնոցին մէջ ուժգին պայթում մը տեղի ունեցաւ։ Բոցերը ծանրապէս այրեցին երեք բանուորներ՝ երկու Ֆրանսացի եւ մէկ Ալճերիացի, որոնք հիւանդանոց փոխադրուեցան։

Գործազրկութեան տագնապը

Աշխատանքի Նախարարութեան վերջին վիճակագրութեան համաձայն, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ նպաստընկալ անգործներու թիւն է 64,485, որոնց 45,756ը այր եւ 18,729ը կին։ Անցած շաբաթ այս թիւն էր 68,417, որով այս շաբաթ 3932 հոգի պակսած է։

Անցած շաբթու Աշխատանքի Նախարարութեան կողմէ 689, տեղաւորման գրասենեակներու կողմէ 763, ընդամէնը 1452 օտար բանուորի գործ հայթայթուած է։

Ոչ մէկ օտար բանուոր մտած է Ֆրանսա՝ հայրենի կերպով աշխատելու համար, միայն 140 հոգի եկած են երեք ամիս կալուածի գործարանին մէջ աշխատելու համար։ Ընդհակառակը վերջին շաբթուան ընթացքին Ֆրանսայէն մեկնած են 2606 օտար բանուորներ, մեծ մասով Իտալացի (805), Լեհ (596), Սպանիացի (299), Չեխօսլովաք (285) եւն։

Ո՛Վ ՈՐ ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ ԿՈՒՏԱՅ "ՅԱՌԱՋ,,Ի, ՅԱՃԱԽՈՐԴ ԿԸ ԾԱՀԻ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՊՐԻԼ 11·24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Փ Ա Ր Ի Զ

Վաղը՝ կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին Salle de Géographieի մէջ, 184 Bld. Saint-Germain.

Մ Ա Ր Թ Ի Կ (Մարսէյլ)

Վաղը՝ կիրակի. մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

Կ Ա Ր Տ Ա Ն

Վաղը՝ Կիրակի ժամը ճիշդ 2ին «Հ. Յ. Դ. Տան մէջ»։

Լ Ա Ն Ս Է Յ

Վաղը՝ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2ին, Café Blancի սրահը։

Լ Ի Ո Ն

Վաղը՝ կիրակի երեկոյեան ժամը 8ին, Գ. Քաղաքապետութեան սրահին մէջ, Rue Duguesclin։

Պ Ր Ի Ւ Ս Է Լ

Վաղը՝ Կիրակի, Salle Mercelis, Rue Mercelis N. 15, պիտի բանախօսէ Յ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

Ա Լ Ֆ Օ Ր Վ Ի Լ

Վաղը՝ Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 2.30ին, Salle des Fêtes, Rue Etienne Dolet, Alfortville։

Վ Ա Լ Ա Ն Ս

Այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին Սինէմա Սէն Լուի սրահին մէջ։

Վ Ի Է Ն

Վաղը՝ Կիրակի, կէսօրէ յետոյ ժամը 2ին Փոնթ Էվէքի Էթուալ սինէմայի սրահին մէջ։

Փ Ո Ն Տ Ը Շ Է Ր Ի

Վաղը՝ Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2ին, յունական Ըէվէյլ սրահին մէջ։

Մ Ո Ւ Տ Ք Ը Ա Զ Ա Տ Է

ԵՂԱՆԱԿԻ ՎԵՐՋԻՆ, ԻՐ ՏԵՍԱԿԻՆ ՄԷՋ ԱՌԱՋԻՆ

Salle D'HORTICULTURE, 84, Rue de Grenelle -- (Nord-Sud: Bac)

ԸՔԵՂ ԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ի նպաստ Նոր-Արաբկիրի շինութեան

ՎԱՂԸ ՇԱԲԱԹ ԳԻՇԵՐ ԺԱՄԸ 8.30ին

կը մասնակցին ֆրանսացի եւ հայ յայտնի արուեստագէտներ։ կը ներկայացուի վերթէր օփէրայի Ա. արարը։ եւրոպական եւ հայկ. պարեր։ ընտիր պիւֆէ, անակնկալներ, գօթիյոն։ Մուտքը՝ 25 Ֆր.։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 26ին, Երեքշաբթի օրը, Փարիզի Ռուսահայ Կանանց Միութիւնը կազմակերպած է անդամներու եւ հիւրերու համար երեկոյթ Women's Paris Clubի ընկերակցութեամբ, 4 Rue Chevreuse, երաժշտական մասով եւ պարերով Jazz-Bandի ընկերակցութեամբ։

Մուտքը 10 Ֆրանք, իւրաքանչիւր անձի համար։ Պիւֆէն ձրի է։ Երեկոյթի սկիզբը ժամը 8.30ին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Ռոստոմ» խումբին ընդհ. ժողովը վաղը՝ կիրակի երեկոյ ժամը 7ին, սովորական հաւաքատեղին. բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Վալանսի Երջ. կոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը կիրակի կէս օրէ ետք ժամը 1.30ին իր ակումբին մէջ։ Ներկայանալ անդամատետրով. ներկայ պիտի ըլլայ նաեւ ընկ. Մ. Գույումճեան։

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցական Միութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր հայրենակիցները վաղը՝ կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին։ կարեւոր օրակարգ։ Փլաս տ'Իթալի քաֆէ տը-լաէլիւնի վերնայարկը։ Մէթրօ՝ Իթալի։

ԱԼՖՕՐՎԻԼԻ Հայ Երիտասարդաց Միութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ անդամներն ու համակիրները այսօր Շաբաթ երեկոյեան ժամը 7.30ին, միութեան ակումբին մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ.

Աթլեթիկ եղանակին սկսումին առիթով Հ. Մ. Ը. Մ.ի մարզական յանձնախումբը որոշած է սկսիլ Աթլեթիք խաղերու փորձերը, որուն ժամ առաջ ընթացք տալու համար կը հրաւիրէ իր բոլոր աթլէթները արձանագրուիլ, միութեանս կեդրոնատեղին, Մարզական յանձնախումբին հասցէին, 74 Rue Lafayette, իսկ կիրակի առաւօտները եկեղեցւոյ խորհրդարանը։

Ի դիմաց Մարզ. յանձնախումբի
Յ. Պօղոսեան

"ԴՐՕՇԱԿ,,

Մարսէյլի գործակալն է
ԸՆԿ. ԿԱՑԾԱԿ ՃԱՐԱՅԵԱՆ
14 Rue de la Fare

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Փուքրէշէն Թագւոր Դուզեան կը փնտռէ իր եղբայրը Գէորգ Դուզեանը, որուն հասցէն էր Passage Piémontési, Place Pigalle, Paris (18e)։ Տեղեկացնել՝ «Յառաջ»ի վարչութեան։

— Կը փնտռուի Խարբերդ Մովսէսի Յակոբ Շուշանեան, Խարբերդի ֆրանսական որբերէն։ 1924ին Պէյրութէն Ֆրանսա փոխադրուած 75 հոգինոց որբերու խումբին մէջ կը գտնուէր. Պորտօյի կողմերը ըլլալ կը կարծուի։ Գրել՝ Union de Dzovk 29, Rue Bernard du Bois, Marseille (France).

— Ալեքսան Աթալաքեան կը փնտռէ իր ազգականներէն Թորգոմ Գազարճեանը, որ 1922ին Պոլսէն Գորֆու մեկնած էր. կը խնդրուի յուր ունեցողներէն տեղեկացնել, Ալեքսան Աթալաքեանի 9, Passage Davy, 9, Paris.

— Կը փնտռուի Սամաթիացի կօշկակար Սեփոն Կիւլէսէրեանի 16 տարեկան զաւակը Խաչիկ Կիւլէսէրեան որ երեք տարի է ի վեր Փարիզ եկած է եւ երկու տարի է ոեւէ նամակ գրկած չէ իր ծնողքին, յիշեալին ուր եւ ինչ գործով զբաղիլը եւ կամ ինչ եղած ըլլալը գիտցողներէն կը խնդրուի գրել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳԻՐՔԵՐ
ԿԸ ՀԱՅԹԱՅԹԷ ՁԵԶԻ
ՀԱՅԿԱՇԷՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ
որ հրատարակիչն է մասնաւորապէս Լուսաբեր ընթերցարաններու եւ ճոխ մթերք մը ունի մատենադարանի գիրքերու։
Դիմել, Librairie Haïgachène, 9 Agopian Han, Tchakmakdjilar, Constantinople

ԽՄԵՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ ԱՄԵՆՈՒՐԵՔ
ՀՕՏԱՒԷՏ ԵՒ ԱՆՈՅՇԱՀԱՄ
ԵԱՎՐՈՒԻ ԹԷՅԵՐԸ «THÉ YAVROU»
Հաստատուած 1880ին
ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԳՆՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ
ԴԻՄԵԼ ՀԵՏԵՒԵԱԼ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒՆ
ԵԳԻՊՏՈՍ.— Դաւնիէլ Գաթըլավեան - Mahmoud Pacha El Falaki Alexandrie
ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ.— Միհրան Սարգիսեան Rue Philonos le Pirée
ՊՈՒԼՂԱՐԻԱ.— Կ. Աֆէեան եւ Ընկ. Վառնա
ԻՏԱԼԻԱ.— Zovighian Setrak, Via Mezzo 27 Padova
ՊԷՅՐՈՒԹ.— Tamer Frères Boite Postale N° ...
ԹՈՒՆՈՒԶ.— Daniel Cartozo Rue de Tunis Bizerte
ՄԱՐՕՔ.— Elbaz Frères Boite Postale 249 Casablanca
PARIS.— O. Papadopoulo 18 Rue ... Paris XVIII
NICE.— J. Cisis 5 Rue Dabray
Գնումներու եւ ամէն տեղեկութեանց համար թղթակցութիւնք ուղղել նաեւ Comptoir des THES YAVROU 23 Rue Senac Marseille (B. du R.)
ՆԱՓՕԼԻԻ 1906ի ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԻՆ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԱԾ

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԴՐԱՄ

ԿՈՒՏԱՆՔ փոխ դրամ տունի, խանութի, հողի վրայ գրաւականով.

Կ'ամբողջացնենք սկսած գործի մէջ դրամագլուխը. դիմել՝ ամէն օր կէսօրէ վերջ ժամը 2 – 5 Սեփասեան եւ Մինասեան 18 Rue Meudon, Billancourt Boulogne (Seine).

ՀԱՅԿ. ԲՈՒԺԱՐԱՆ - POLYCLINIQUE de BELLEVILLE

ՏԷր եւ Տնօրէն՝ ՏՕՔԹ. ԳՐԳՈՅԵԱՆ
29, Rue Place) des Fêtes, Paris, XIX. Tél. Nord 96-61

Բաց է ամէն օր ուր շատ մը մասնագէտ բժիշկներէ կը խնամուին ամէն տեսակ ներքին եւ վեներական հիւանդութիւններ։ Աչքի մասնագէտը կ'ընդունի Գշ., Եշ. եւ Շաբաթ օրերը ժամը 3—5։ Քիթ, կոկորդի ու ականջի մասնագէտը ամէն Երկուշբ. եւ Ուրբ. օրերը ժամը 11—12։ Ատամնաբոյժը ամէն օր ժամը 9էն մինչեւ 18։

ՏՕՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԷՏ ՆԵՐՔԻՆ ՄՈՐԹԱՅԻՆ ԵՒ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆ
126, Rue du Faubourg St. Denis
Metro: Gare de l'Est — Téléphone: Nord 84-04
Ընդունելութեան ժամեր՝ Ամէն օր 2 30-7.30—կիրակի եւ տօն օրեր 9.12

ՍՈՒՐՃԻ ՄԻԱԿ ՄԱՍՆԱԳԷՏ
ՇԻՐԱԿ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

Փարիզի եւ գաւառներու Հայութեան համար կը պատրաստէ
ՀԱՄՈՎ, ՀՈՏՈՎ, ԱՆԽԱՐԴԱԽ ԹԱՐՄ ՍՈՒՐՃ
Մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ — Անմրցելի գիներով
Մէկ փորձ բաւ է համոզուելու, հեռաւոր ապսպրանքները անմիջապէս կը ղրկուին։ Թէլէֆոն Provence 38.63, Métro Cadet
26, Rue de Trévise Paris (9)

ԱՌԱՋՆԱԿԱՐԳ ԱՊՈՒԽՏ ԵՒ ԵՐՇԻԿ

Արեւելեան ամէն տեսակ անուշեղէն եւ նպարեղէնաց լաւագոյնը զեղչեալ գիներով պիտի գտնէք։
ՊԷԼՎԻԼԻ ԾԱՆՕԹ ՀԱՅ ՆՊԱՐԱՎԱՃԱՌ
Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆԻ քով
28, Rue Lesage, PARIS (20e) — Téléphone: Ménil. 61-85
Métro Belleville: — Tramway 5 et 26

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ժէռսէ հագուստի կարուհիներ նպաստաւոր գին։ Դիմել H. ANDONIANի 188, Avenue Jean Jaurès, Paris, Métro Jaurès.

Կ'ուզուի երիտասարդ աղջիկ մը 16 — 18 տարեկան իբր սպասուհի, որ քիչ մը Ֆրանսերէն գիտնայ։ Մեծ ննջասենեակ, լաւ սնունդ եւ վճարում. դիմել Տիկ. Հ. Թօփաքեանի՝ 3 Rue Levesque (Rue Vicoի մէջ) Գուա-Գոլոմպ։

ՏԱՆ ՄԷՋ ԳՈՐԾ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

5 եւ 6րդ Arr. մէջ բնակող հայ կարուհիները կրնան տեւականօրէն գործ գտնել. խիստ լաւ վճարում. դիմել՝ Havassianի 3, Rue Thouin, Paris (5e).

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայաստանի գունաւոր նոր քարտէսը՝ դրացի երկիրներով. պատրաստեց Կ. Յ. Բասմաջեան։ Ատիճան 1—1,000,000. գին Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր 3 Ֆր.։ Ընտիր Թուղթով լաթի վրայ 7.50։ Արտասահման 20 եւ 40 սէնթ։ Դիմել՝ ՊԱՐԵՆՑ գրատուն 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e)։

ՍԱԿԱՐԱՆ
22 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.
Տոլար,	Dollar
Մարք (ոսկի) 100	Mark
Թրքական Թղթ.	L. Trq.
Թրք. ոսկի	»
Մէճիտիէ	Médjidié
Լէվա 100 հատը	Léva
Տրախմի »	Drachme
Լիր »	» Lire
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge
Զուից. »	Frc. Suisse
Լէյ 100 հատը	Ley
Չերվոնեց	10 Roubles or)

ԱՐԺԷԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.
» II	»
» III	»
Թուրքիոյ երկթղ.	Lots turcs

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - EDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10)
Le Gérant: H. TEURNIER

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շի.	40 շի.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire - SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԿԻՐԱԿԻ 24 ԱՊՐԻԼ 1927

24 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 319 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՅԱՅՏՆԻ ԴԷՄՔԵՐ 1915 ԱՊՐԻԼ 11|24Ի ՀԱՅԱՋԻՆՋ ՍԱՐՍԱՓՆԵՐՈՒ ԶՈՀԵՐԷՆ

Ռ. Զարդարեան

Դ. Վարուժան

Գ. Զոհրապ

Եր. Սրմաքէշխանլեան

Ս. Մինասեան

Սիամանթօ

Ա. Փաշայեան

Հրաչ Հայկ Թիրեաքեան

Է. Ակնունի

Գ. Խաժակ

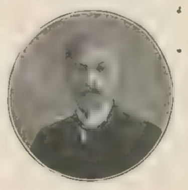
Յ. Ճաճրիկեան

Վարդգէս

Մելքոն Կիւրճեան

Դոքթ. Ն. Դաղաւարեան

Մուրատ (Հ. Բոյաճեան)

Ա. Աշըքպաշեան

Տիրան Քէլէկեան

Թլկատինցի

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՈՂՋ ՄԷԿ ԸՆԿՂՈՒՄ

Տասներկու տարին բաւական չէ ցամքեցնելու մեր արցունքները, ո՛չ ալ սպեղանի՝ այն քստմնելի եւ աննախընթաց վէրքին, որ ...ց մեզ, ի խորոց սրտի:

...յդ արցունք թափելու՞ համար է որ կը համախմբուինք, այ... լիսաբեկ ժողովուրդին բազմաթիւ հատուածները, ցիրուցան՝ ...ին աշխարհի դուռներուն առջեւ...

Ո՛չ եւ ոչ. կասարուած գաղանութեան, բացուած անդունդին ...ութեան չի համապատասխաներ հասարակ սգաւորի նկուն ...թանքը:

...ի պատիւ ողջ մնացողներուն, պէտք է շեշտել որ անոնք ... այդ պիսի թուլութիւն: Ոչ 1919ին, երբ առաջին անգամ ...աշխարհ կուգային իրենց վիշտը պոռալու սրահներէն եւ եկե...ներու բակերէն, ոչ ալ անկէ յետոյ, ամէն տարեդարձի:

Մեր մայրերն ու քոյրերն անգամ բաւական կորով ունեցան ..., մեռելներուն մրմունջները հաղորդելով ողջերուն: Անոնք ... քուսակաւոր եղերամայրերու, որոնք մէկ սփոփանք ...— «լալ եւ կրծոտել ատամանց» եւ անոնց շունչին տակ ... կողքին, արագօրէն թեւ առին զաւակները մնացորդներուն. ... արդէն կը թեւան լաւագոյն օրերու համար:

Այսպէս, տասն անգամ աւելի եղերական պիտի ըլլար ներկայ ...թիւնը: Ու չափազանց մռայլ՝ մեր ապագան:

...պատագրակա՞ն էր հարուածը: Գլխատում եւ անծիսում: Եւ ... քոքիչ մը արծակեց դաշինը, քանի որ բոլորովին ազատ ... կը թեւերը, եւ ստիպուած չէր հաշիւ տալ ո՛ր եւ է անդ:

...սոյ քանասուերծէն մինչեւ Մուշի մշակը, աշխատաւոր կրօնա...ինչեւ սաւնը մնացած մանկամարդութիւն եւ օրօրոցի երախան, ... ատ որսեր էին իր կացինին եւ եաթաղանին համար: Բայց, ... աւելին լակեց, նոյնքան ալ փսխելու մղուեցաւ, այսպէս կամ ...

...ուցումի մասին չէ որ կը խօսինք: Ոչինչ կրնայ փո... մեր կորուստը: Բայց, կ'ուզէինք որ բոլորը, բոլո՛րը հաս..., վերջապէս, թէ թափուած արիւնը —եւ ամե՞ն արիւնը— ...անք չի մնար: Ուշ-կանուխ, անոր կաթիլները կը ժայթ... դահիճին աչքերուն, աւելի անողորմ եւ վճռական:

...պա՛ւ ինչ որ որոշեր եւ ծրագրեր էին: Հասա՞ն իրենց ուխտին, ...րտելով մէկ միլիոն կմախք: Եւ այսօր կեցեր են որոշ հանգր... ի մը առջեւ: Մեր կողմէ ո՛ր եւ է ընկրկում, վհատութիւն կամ ...—պիտի նշանակէր մոռցնել միւս հանգրուանները, որ... կարենան վայելել արիւնուշտ վաստակը, կատարեալ խա...ութեան մէջ:

... համի՛ն այդ օրուան:

— Ողջ մնացողներն է որ պիտի տան պատասխանը, վերլուծ... մեռելներուն մահուան գաղտնիքը:

Ե.

ՄԱՄՈՒԼ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պոլսոյ «Միլլիյէթ» թերթը ակնարկ մը նետելով արեւելեան նահանգներու կացութեան եւ քիւրտերու տարագրման վրայ, կը գրէ.—

— «Ընդհ. վիճակը ամէն օր աւելի կը բարւոքի: Անդորրութեան տեսակէտով մեր արեւելեան նահանգները անցեալ տարիներու հետ բաղդատմամբ հանդարտութեան մէջ են: Սահմանագլխի կարեւոր կամ անկարեւոր դէպքերը կարելի չէ վերագրել մեր ներքին վարչութեան: Սահմանէն անդին մեզի դէմ աշխատող կարգ մը տարրեր եւ կազմակերպութիւններ կան: Ցաւով կ'արձանագրենք որ Սուրիոյ սահմանին վրայ աւելի դժուարութեանց կը հանդիպինք:

«Սահմանագլխի փոքր դէպքերն ու հրոսակութիւնները ամենափոքր մտահոգութիւն իսկ չեն կրնար առթել մեր պաշտպանութեան ուժերուն, որոնք ի վիճակի են հայրենիքին դէմ ուղղուած ամէն ձեռնարկ բնաջինջ ընելու:

«Յայտնի է թէ արեւելքէն արեւմուտք փոխադրուելիք անձերուն թիւը կը հասնի 1500 հարստահարիչներու, փասաակար անձերու, ըմբոստներու եւ փախստականներու 80 ընտանիքներու: Ասոնցմէ մինչեւ հիմա 1200 անձեր եւ 52 ընտանիքներ արեւմուտք փոխադրուած են: Մնացեալները այս մասին պատրաստուած օրէնագիծին ընդունուելէն ետք պիտի փոխադրուին:

«Հիմա մէկ կողմէ անոնց արձանագրութիւնը կը կատարուի եւ միւս կողմէ զէնքերու հաւաքումը կը շարունակուի:

«Արեւմուտք փոխադրուածներուն մէջ կը գտնուին 25–30 թուրքեր, որոնք պիտի վերադարձուին իրենց տեղերը:»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

«Թշնամին համայնավարութիւնն է», Կ'ԸՍԷ ՆԵՐՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐԸ

Ներքին Նախարար Ալպէռ Սարօ, որ քննական պտոյտ մը կը կատարէ Ալճերիոյ մէջ, առջի օր Քոսթանթին քաղաքին մէջ խօսեցաւ կարեւոր ճառ մը եւ մասնաւորաբար յարձակեցաւ համայնավարներուն վրայ, որոնք Մոսկուայի Գ. Միջազգայինին գրգռումներով, չեն դադրիր Ալճերիան եւ ուրիշ գաղթավայրեր ապստամբութեան գրգռելէ Ֆրանսայի դէմ:

« Ֆրանսա, ըսաւ, աշխարհի մէջ կը ներկայացնէ ամէնէն զօրաւոր բարոյական ուժը, յաղթականօրէն դիմագրաւելու համար ազգային եւ ընկերային քայքայումներու համաշխարհային ձեռնարկին, որմէ մոսկոֆեան համայնավարութեան վարիչները կը յուսան ստեղծել չեմ գիտեր ինչ հսկայ սլաւական գերիշխանութիւն մը: Ֆրանսայի տոկունութիւնը Եւրոպայի տոկունութեան գրաւականն է: Եթէ անիկա համայնավարական անիշխանութեան նշաւակ դառնայ, իր չորս կողմը ազգեր ու կառավարութիւններ պիտի փլին:

« Թէ՛ ներկայիս եւ թէ ապագային համար Ֆրանսայի հիմնական տարրերէն մէկն է իր գաղթային ուժը: Իր անդրծովեան ստացուածքներով, Ֆրանսա 100 միլիոն բնակիչներու ազգ մըն է, անհուն հարստութեամբ: Իր զինուորական ուժը, այսինքն իր ապահովութիւնը եւ տնտեսական ապագան մեծապէս կախում ունին այս գաղթային զօրութենէն: Ահա ասիկա է որ քանդել կ'ուզեն: Ու ֆրանս. համայնավարութիւնը վերջին տարիներս քանդումի այս գործին նուիրուած է:

«Կառավարութիւնը ո՛չ Ալճերիոյ մէջ, ո՛չ ալ ո եւ է տեղ չի կրնար հանդուրժել, որ համայնավարները յեղափոխութեան, ներքին պատերազմի եւ ազգային քայքայման համար գրգռութիւններ ընեն: Անոնց դէմ խիստ միջոցներ ձեռք առած է եւ դեռ պիտի առնէ ալ, որքան ատեն որ պէտք ըլլայ: Անոնց դէմ պիտի գործածէ օրէնքին իրեն տուած զէնքերը, առանց տկարութեան: Հայրենիքի կործանումը կարծիք մը չէ՝ այլ ոճիր մը: Վարդապետութիւն մը, որուն ջատագովները քաղաքացիական կռիւներ կը պատրաստեն եւ օտարներու հաշւոյն լրտեսութիւն կը կազմակերպեն, վարդապետութիւն չէ, այլ խակական եղեռնափորձ մը քաղաքացիներու կեանքին եւ երկրի անկախութեան դէմ: Ու կը պատկանի ոչ թէ տեսաբանի քննադատութեան, այլ ոստիկանութեան եւ դատարանի: Թէեւ ուշ, բայց այլեւս հասկցուած է համայնավարութեան չարիքը, ու ամէնէն առաջ աշխատաւորները իրենց սովորական ողջմտու-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ՀԱՄԱԺՈՂՈՎ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Թայմզի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ թէ պոլշեւիկները վերջին չորս օրուան ընթացքին Պէօյիւքտէրէի ռուսական դեսպանատան մէջ համաժողով մը գումարած եւ զբաղած են Պալքաններու մէջ խռովութիւններ հանելու մասին Գ. Միջազգայինի ծրագրով:

Համաժողովին կը նախագահէր Վիէննայէն եկած Կրումպաչ: Եուկօսլաւիա, Ռումանիա, Պուլկարիա եւ Յունաստան պատգամաւորներ ղրկած էին: Պալքաններու մէջ պոլշեւիկեան քարոզութեանց կեդրոնը Վիէննայէն Պոլիս փոխադրուած է, ու այս երկրորդ համաժողովն է Պոլսոյ մէջ: Առաջինը Փետրուարին կատարուած էր:

ՕՍՄ. ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏՔԸ

Օսմանեան հանրային պարտքի կարգադրութեան համար կատարուած բանակցութիւնները, որոնք քանի մը ամիսէ ի վեր ընդհատուած էին, դարձեալ սկսան Փարիզի մէջ: Առաջին հանդիպումը տեղի ունեցաւ Չորեքշաբթի օր արտաքին նախարարութեան մէջ: Թուրքիոյ ներկայացուցիչներն էին՝ Փարիզի դեսպան Ֆէթհի պէյ, Պեռնի դեսպան Մունիր պէյ եւ երկու մասնագէտներ՝ Տրապիզոնի երեսփոխան Շէֆիք պէյ և Օսմ. Հանր. Պարտքի պաշտօնեայ Ֆերիտ պէյ:

Պարտատէրերը կը պահանջեն Չուկէս միլիոն ոսկի, անափ... ջապէս վճարելի, մինչ թուրքերը տասը կէսը կ'ուզեն վճարել եւ 18 ամիսէն: Թուրք պատուիրակները այս անգամ աւելի հաշտարար կ'երեւին եւ արտաքին նախարարութեան մէջ կը յուսացուի թէ այս անգամ կարելի պիտի ըլլայ կարգադրութեան մը յանգիլ:

ԱՅՍՕՐ, ՄԷԿ ՎԱՅՐԿԵԱՆ ԵՐԿԻՒՂԱԾ ԼՌՈՒԹԻՒՆ, ԱՊՐԻԼ 11|24Ի ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՎԵՐՋԻՆ ՐՈՊԷՆԵՐ

Puis, après, comme moi, souffre et meurs sans parler
Alfred de Vigny

Դժնդակ է գրելը…։

Կան նիւթեր որոնց երբեք բառի ճարակ պէտք չէ ըլլան։ Հրեղէն, անհարկու իրականութիւններ կան որոնց արտայայտութիւնը, առանց ճղճիմնալու, միանգամ ընդ միշտ կը գրժէ արուեստի ո՛ր եւ է ձեւ։ Ինքն իրմով, առանձինն, ամէն ինչ են եւ վերջ։ Եւ եթէ անպայման հարկ է արծարծել, պէտք է ձգել զանոնք իրենց ովկիանոսային արտմութեան ու մեծութեան մէջ եւ գիտական երաշտով արձանագրել դէպքը միայն։

1915, Ապրիլ 11-ի իրիկունը, մարդիկ՝ Սելճուկներու ցեղէն, ծերբակալեցին անթիւ մարդիկ՝ բնիկ Նայիրի երկրէն եւ տարին մորթեցին փոքր Ասիոյ խուլ անկիւններուն մէջ։

… Որովհետեւ «խօսքը դեռ երազն է, դեռ սոմանն է գործին»։

Լուսաւոր ապացոյց մը Ապրիլ 11ը կուտայ։ Դիմէք որ իրենց վերջին օրերուն անծանօթ մը կը ներկայանայ եւ կ'առաջարկէ անոնց վերջին խօսքերուն թղթատարը ըլլալ։

Թարաշէն տան մը մէջ է, որուն պատերուն կառուցուածքը փեթակի աչքերու կը նմանի։

Պատուհանը բաց է, ուրկէ ներս կը մտնեն ձիու, ախոռի, փոշիի հոտին հետ ճանճեր։ Սենեակին մէջ վեց հոգի կայ։ Ամէն բոպէ բանի մը կը սպասուի։ Ոչ ոք զուարթ է։ Դիմացը, Թուրք պաղպաղակաճառը երբ դուրս կ'ելլէ՝ փոշի սկած սեխերուն ու խաղողներուն վրայի ճանճերու, մեղուներու լեգէոնը կը տեղափոխէ, բան մը կը ծախէ, ու ներս մտնելուն՝ կղմինտր, գորշ, սեւ գոյներով մօրուքը շփելով խոր, հրդաւոր ու կասկածոտ ակնարկ մը կը ձգէ։ Ճերմակ, կտաւէ չարշաֆներու մէջ փաթթուած Թրքուհի մը կ'անցնի. գորշ, քարէ տան առջեւ հասնելուն իր սեւ բիբերը կ'ուղղէ դէպի լայնաբաց պատուհանը։ Ապա քայլերը կ'արագացնէ եւ կ'անհետի։ Լակոտ մը, կեղտոտ ու արեւէն խանձած, լուռ, արտաբողաբար ուրիշ լակոտի մը հետ կը զբաղի։ Պղինձէ մէթալիկ մը կ'ուզէ խլինքով փակցնել միւսին քթին։ Անդին ուրիշ երկու փոքրիկ բարոտի մը բունին կրթնած աշուղ կը խաղան, մինչ երրորդ մը կը դիտէ։

Ակնունի՝

— Ի՞նչ ես կարծում, Ռուբէն, պատասխանը կը գա՞յ էսօր։

Զարդարեան, որուն համար բնազդներու լեզուն աւելի ստոյգ եղած է քան սովորականը, երեք օրէ ի վեր բառ մը չէ արտասանած եւ կը շարունակէ լռել։

Ակնունի՝ կալանաւոր՝ բողոքի, ստատի գիր մը խմբագրած, ստորագրել տուաւ իր ընկերներուն եւ հեռագրեց Թալէաթին։ Բանտէն մեկնած յանդգնութեան այս պոռթկումը կը մերկացնէ անոր ուղեղը դաւերու ցանցէն եւ սարսուռի կը մատնէ գերիշխան բռնակալը։ Աչքերը կասկածի անձկութեան մէջ շարժուն, կոկորդը խեղդուած թաքուն սպառնալիքի ցնցումէն՝ կը պանդահարէ։ Ոճիրներու ծրագիրներուն հաղորդակից, կարմիր փէսերով մարդիկ՝ քամիներ՝ ներս կը սահին։ Կալանաւորներուն հեռագիրը, դողահար, երկու ձեռքերովը վեր բռնած՝ վերստին կը կարդայ եւ թոյլ կուտայ որ կարդան։ Վերջանալուն՝ բոլորն ալ վեց անգամ կը դեղնին։

Եւ այդ մէկ գրէն, Թուրքիան՝ նահանջի պատրաստ՝ գլուխը ետին կը դարձնէ։

Ինչպէս առիւծ մը, միշտ ազատագրման սպասարկու, հանդարտօրէն ու արհամարհոտ, կը շրջի իր վանդակին մէջ՝ Ակնունի կը մտմտայ եւ կը մերժէ գրել։

«Միայն լռութիւնն է մեծ, մնացեալը տկարութիւն է»։

Տաղաւարեան, ինչպէս դաշտէն բերուած մշակ մը յանկարծ մարաջախտներու սպայակոյտի մը մէջ ինկած, արժանավայել՝ իր հոգին բարեկի կեցած կը պահէ։

Ծակատագրական վերջաւորութիւնը հետզհետէ իր երեսը ժառախուղային անստուգութենէն դուրս հանած եւ յստակ դարձուցած է անոր աչքերուն։ Մահը Մէֆիսթօֆի ճիրանային կերպարանքովը կը յայտնուի իրեն, եւ կը փլատակէ իր տունն ու տեղը։ Կը յիշէ կածանը զոր կտրած էր իր վերջին հատուածը ընթերցումէն եւ ուրկէ ընթանալով առաջուընէ պիտի կրնար հասատապէս ճշդել սեռը ծոցւոր մայրերու զաւակներուն։ Վերջին նամակը ժամանակ չէր ունեցած գրելու, երբ պատասխան առաջարկին անհամար իր վկայականներուն քով ուրիշ հատ մը եւս դնելու։ Բայց Մէֆիսթօ յանկարծ կը յայտնուի նորէն։ Ինչպէ՞ս մոռցեր է գինքը։ Ճիրանները կ'ուղղէ իրեն։ Սարսափը կը տարածուի իր մէջ եւ կ'ուզէ ճչալ։

Իր քովը կը տեսնէ խաղա՞ղ դէմքեր…։

Այն ժամանակ կը կծկուի, գլուխը կը յենու պատին եւ շուտ շուտ կը միացնէ թարթիչները։ Մարդ բան չտեսաւ. մարդ բան չտեսաւ…, կը մերժէ գրել։

Ճանկիւլեան անայլայլ է եւ անյօդդողդ, ինչպէս աւազակախումբի մը հերոսական ու վսեմ պետ մը։ Հանդարտօրէն կը շրջէ իր ակնարկը պատերուն ու պատուհաններուն վրայ, ապա իր անդամներու կնճռոտ մորթին, ուր երակները չոր պարաններու նմանցուած կ'երկարին…։ Սիրտը անծանօթ մնացած է վախին։ Միտքը հէքեաթական հնարքներու վրայ յածի։ Տիրող անձկութեան հովին մէջէն, որ ամէն բոպէ իր երեսը կը ծեծէ, ան երբեմն, ակնթարթի մը մէջ, նոյնիսկ, խօլ հեշտանքը կը շնչէ, ինչպէս անդնդապար կոչունքի մը վրայ։

Բարկացայտ ակնարկ մը կը ձգէ սարանդակին վրայ. կը մերժէ գրել։

Յետմիջօրէն տաք է ինչպէս ծանր արեւները Պոլսոյ ամառներուն ուր Մինասեան իր յատկապանութիւններու ժիր գործին վրայ կը հակէր։ Իր թուղթերու կարօտէն սիրտը նուաղումներ կ'ունենայ, ինչպէս հինցած մորփինամոլը ճերմակ բիւրեղներու տեսքէն։ Դաւադրական սասցուածք մը մերթ ընդ մերթ մտքին մէջէն կ'անցնի, ինչպէս բարեկամ դէմքի մը ծանօթ մէկ ժպիտը։ …«Տափը թումբ ընել…» եղերական իրականութեան զգացումը կ'արթննայ, կը խեղդէ բանաստեղծական գեղապիտութեան հաճոյքը… ժպիտ մը չգծագրուած կը նուաղի ինչպէս ձմեռնամուտի ճաճանչ մը։

Կը մերժէ գրել. եւ «խօսքը ժամանակինն է, լռութիւնը յաւիտենականութեան»։

Մեծ կալանաւորներուն դրացնութիւնը մութին մէջ թաւալող այդ հալոտ օրերը կը բռնկցնէ հերոսութեան բոցով մը ու պատրաստ կեանքը կորսնցնելու կը սպասէ դեռ։

Ինչպէս, երբ առաւօտը գոց արեւը պէտք է որ յայտնուի, բոպէն եկած էր. տրիբունը իր խօսքը պէտք է որ ըսէր։ Ու Խաժակ կը սկսի գրել. «… Կ'ուզեմ որ զաւակներս…»։

Ապա մատիտը կ'երկարէ Զարդարեանին։ Կը ծալէ Calvaireի էջին ծայրը ուր հասած է եւ կը գոցէ գայն։ Կ'առնէ թուղթ մը, կը դնէ գրքին վրայ եւ գիրքը իր ծունկին։ Բոպէ մը, երկու, լուռ կը սպասէ։ Ոչ ոք կը խօսի։ Յետոյ անծանօթ հայուն երախտագիտութեան ակնարկ մը կուտայ, որ միեւնոյն ժամանակ մեկնումի խնդրանքը կ'ըլլայ։ Անծանօթը հրաժեշտ կ'առնէ։

Սիբելիի անուններ որ անզասմըն ալ չպիտի արտասանուին, որոնց գլուխներուն շուրջ վառանգը կը ծփայ, շրթներուն վրայ կուզան որպէս աղերսանք որպէս հրաժեշտ, մահուան չափ տխուր։ Անձկութիւնը անյաղթելի փաթումով կը սեղմէ հոր սիրտը անարդար խղճահարութիւններու գնդակոծումներէն տակաւ.… կուած բոպէի եղեռնէն եւ սրտի առաքինութենէն։ Անպաշտպանութիւնը, աւերիչ ճակատագրի մը անծանօթովը անարհեկիչ, որ իր յաղթ բազուկը պիտի սանձահարէր եւ որուն մատնած է իր արիւնին զաւակները, մաքրին ծաղիկները եւ խառնուածքին պտուղները՝ կը հասցնէ չարչարանքը իր բարձրակէտին։

Խորհրդածողը, սակայն, հետզհետէ կը տիրէ իր մէջ։ «Ահա այսպէս կը կնճռոտի, կը սեւնայ, կը վշտացնի ճերմակ երեսը ամէն բանի եւ իմ ցեղիս զատին որուն կը հպին, այս աշխարհիս մէջ, չարին ու տնարդարին եղերական մատնէրը»։ Տակաւ, անծանօթ ակերէ բղխող պայծառ յաղթանակի մը հաւատքին հեռաւոր շունչը կ'ուռեցնէ իր կուրծքը։ «Ճամբուն մէջ ուր ճակատագիրը ուզեց մեզ կանչել, մենք քաջութեամբ տարինք մեր բեռը, թող ըլլայ ինչ որ պիտի ըլլայ»։ Դանդաղօրէն, թուղթը, գրքին վրայ կոյս մնացած, կ'առնէ, կը ճմռթկէ եւ կը նետէ. որովհետեւ.

«Կը բաւէ որ մենք խօսինք. բան մը մեզի լուր կուտայ թէ տեղ մը աստուածային գոներ կը գոցուին»։

Արեւը շո՛րով վերջալոյս պիտի ըլլար։ Անհետանալէ առաջ, աւելի մեծ երուգեռով, ճանճերու խումբերը խօլ արաւպէսքներով, կը մտնէին ու կ'ելլէին արեւելեան քաղաքի այդ սենեակէն, անտարբեր, ինչպէս աշխարհը անաղորոյն, իրենց օգոստափառ գրայնութեան։

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

ՄԵՌԵԼՈՑ

Դժուար բան է չճանչնալ սերունդ մը առջի մարդիկը։

Ընոնք որ հոդն են հիմա, բայց որ կային դեռ երէկ, մեր մէջ, մեզ հետ։

Հիմա չենք ճանչնար մենք զանոնք։ Որդերը անճանաչ ըրին անոնց դիակը, իսկ աշխարհը մոռցաւ անոնց անունը։ Ընոնցմէ բան մը չապրիր ա՛լ մեր մէջ։

Օտար են հիմա մեզի մարդիկը որ ապրեցան մեզմէ սերունդ մը առաջ, ու փորձեցին մեզի ալ ճամբայ մը գտնել։ Ընոնք որ փորձեցին դարերուն բերած հէքեաթը լուծել, ու փշրել ցեղի մը շղթան։ Երազ մըն էր անոնց հոգին բանեցնողը, բայց անոնք ուխտեցին հրաշքին հասնիլ։ Ցատտուկներէն ու խուլերէն չվախցան, եւ չյուսահատեցան իրենց հետ քալողներուն թիւէն։ Ու քալեցին։ Քալեցին պայքարելով, տառապելով, մեռնելով։

Պայքարեցան, ջառապեցան ու մեռան։

Հիմա խորթ կուգան մեզի անոնք, իրենց տեսիլքը, ուխտը։ Ու զարմանալի կ'երեւայ մեզի անոնց ծիծաղ աւերակները փորելու եւ հեգնելու աշխարհի ուժը։ Խենթութիւն չէ՞ր ստրուկներուն պատմել դարերուն բերած հէքեաթը, ու անոնց մէջ կրակը վառել։ Ստրուկները կրնա՞ն թօթվել իրենց վզին պլլուած լուծը՝ քանի չեն թօթված իրենց աչքերուն ու հոգիներուն մէջ մտած խաւարը։ Ազատութիւնը ստրուկներուն համար չէ, անոնց չէ՛ որոնց հոգիին մէջ խրած է ստրկութիւնը, ու որոնց աչքերուն ամուր կապուած է սեւ լաթը։ Ստրուկները գիտեն միայն լալ ու աղօթել, ու անիծել իրենց սրտին մէջ կրակ վառող խենդերը։

Ուրեմն անէ՛ծք անոնց որ ազատութիւն խօստացան, ու խոստացան հաճոյքը մեզի, դրախտ ու երջանկութիւնը։ Ընէ՛ծք՝ որովհետեւ ազատութիւնը չեկաւ, չեկան աւետուած դրախտն ու իր երանութիւնները։ Ի՞նչ լաւ էր ստրկութիւնը զոր դարերը ուսուցին եւ զոր թօթվել ուզեցինք պահ մը։ Ո՛վ ըսաւ իրենց որ այդ երազը պատմեն, ու մեզ խօստանան չըլլալիք հրաշքը։ Խորթ են մեզի, խո՛րթ, այդ մեռելները։

Ու մեռելնե՛րն ալ չպիտի ճանչնան մեզ, երբ իրենց աչքը բանան։ Մենք ալ խորթ պիտի գանք իրենց։ Խորթ՝ սերունդը որ իրենցմէ ետքը եկաւ, սերունդը որ աճա կ'ապրի։ Զարհուրելի պիտի գայ իրենց տեսնելը թէ հոգիներու մէջ մեռած է արդէն կրակը։ Չկայ այլեւս ապրելու տենչը, եւ ուժը տառապանքին, խոնջէնքին ու փորձութեանց դիմանալու։ Չկայ մանաւանդ տեսնելու հաւատքը։ Թող՝ն պիտի գտնեն հիմա բուսած հոգիներու մէջ՝ ուր երբեմն իրենք հրաշքին հէքեաթը լեցուցին, եւ փուշ ու տատասկ՝ ցանուած սերմերուն տեղ։ Ու ամա՜յի սիրտերը մարմինները խոնջած՝ տառապանքէն ու փորձութիւններէն։ Դիակ տրդէն բոլորը, անոնք զորս իրենք ողջ թողուցին։ Ու անոնք որ դեռ կը շնչեն քիչ մը՝ կը թափառին յուսահատութ, իրենց կրպակը շալկած, հեւալով, մրմռալով, մեռելները անիծելով։

Պիտի սոսկան մեռելները այս աշխարհը տեսնելով, գտնելով մոխիր ու աւերակ մարդոց հոգիներուն մէջ։

Ու դուք, է՛յ, միամիտ տղաք, որ ելեր էք այսօր մեռելներուն օրը տօնելու… Զգո՛յշ, մեռելները չարթննա՛ն ձեր ծափ ու ծիծաղէն…։ Ձեր ճառերուն աղմուկը չհանէ՛ զանոնք ոտքի… Սոսկալի ըլլայ պիտի անոնց նայուածքը երբ, մեր աշխարհը տեսնեն…

Ես կը սոսկամ մեռելներուն նայուածքէն…

Ց. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

Պուքրէշ 1927

ԳԻՒՂԻՍ ՍՈՒԳԸ

Ե՛վ Երուսաղէմ, թէ որ քեզ մոռնամ, թող իմ աջ ձեռքս իր պաշտօնը մոռնայ։

Ո՛վ Բաբելոնի աւերող աղջիկը, երանի՜ անոր որ քու զաւակներդ կը բռնէ ու քարի կը զարնէ։

Սաղմոս ՃԼԷ

Ապրիլ ամսուն իմ գիւղս ալ մեռաւ։

Ու հիմա գիւղ չունիմ ես։

Ինկեր եմ օտար գետերու ափը, ուռենիներու վրայ կախեր եմ իմ քնարս, եւ կուլամ՝ միտքս բերելով իմ գիւղս։

*
* *

Գի՞ւղ կ'երթամ։

Իմ գիւղս հինայ քաւեր է եւ Բարձունք լերան կողքին թեթեւնիկ կը թացնէ։ Ժամուն մեծ գմբէթը չուրջպար բռնած աղջիկներու կը նմանի։ Խօղ կանչելով ձօրերը կ'իջնէն բարձունքէն եւ ոլիբոտ ճամբաներուն վրայ ապակի կը կտրեն։ Այգիներուն մօտ կայներ են գիւղին կլորցող աղջիկները, որ գառնուկի պէս բրդոտ են ու կակուղ կապոյտ ծուխեր, գիւղին տուներուն վրայ, թեւ կ'երկարեն իրարու, կը պլլուին ու խաղի հանգոյցներ կը շինեն։

Գիւղէն դուրս ելլող ճամբաներուն մերանը, իմ տունս ինծի կը սպասէ։

*
* *

Իմ տանս տանիքը կրակի փոշիով ծածկուած է եւ իմ տանս բոլորտիքը որթատունկը կանանչ է պատեր։ Հովը կը հեւայ եւ տանս դուրսի պատերուն վրայ կանանչ թիթեռնիկներ կը բացփին իրենց թեւերը։

Բաց է պատուհանս, որ կը նայի Քէլ-Թէփէի ձիւներուն։

Ցախը, ցանկապատին վրայ, թառած է Պատարիկ Մամային արիւնի գոյն ալքորը, որ խելօք է է ու չի շարժիր։ Կարմիր շաքարէ շինուած սուտ. ալքորի կը նմանի։

— Քը՜չ, ըսի, մօտէն անցնելով։

Թեւերը լարեց հովանոցի պէս եւ ժիր ձայնով երեք վանկ կապեց իրարու։ Զա յնը զարնուեցաւ տուներու պատերուն եւ հազար կտոր եղաւ։

Ցանկարծ պատուհանիս մէջէն երեւցաւ պառաւի մը, կատու՝ իր կուրծքին։

— Ի՜ս… Աստուա՜ծ իմ, ես ի՞նչքս էի։

Իմ պատանեկութիւնս պատուհանը նստեր՝ ինծի կը նայէր։

Արցունք եկաւ աչքիս, ուժս հատաւ եւ ցանկապատին կրթնեցայ՝ անո՜ւնս կանչելով։

— Ինչո՞ւ կուլաս, ըսաւ իմ պատանեկութիւնս, պատուհանէն դուրս կախուելով։

— Կուլամ որովհետեւ կարօտցա՜ծ եմ քեզ, կարօտցա՜ծ եմ տունս։ Գիտե՞ս, հիմա գիւղ ալ չունիմ, տուն ալ չունիմ։ Ցե՞ս տեսներ, հեռաւոր ճամբաներու փոշին եմ հագած, ու պեխերս աւլիւրը թաթխուած են կարծես։ Կը թափառի՜մ, աղուո՜ւս, կը թափառի՜մ. ոչ ոք կ'ուզէ տեղ մը տալ մեզի։ Ընեցանք, մեծցանք ու դեռ հանգիստ թառ մը չունինք։

— Ը՜հ, ես շա՞տ սպասեցի ձեզի։ Ես մնացի տունը, պահուըտեցայ տունին գաղտնի տեղերը։ Գերեզմանի պէս լուռ էր մեր գիւղը։ Սակայն ես մնացի՝ ամէն բան պահելու համար իր վիճակին մէջ։ Որպէս զի, դուք կարօտն ունենաք հին յիշատակներուն ու դառնաք ետ։

— Պզտի՞կս, չես գիտեր թէ ինչքա՞ն տառապագին եղաւ մեր կարօտը։ Օտար ճամբաներու վրայ մենք կանանչ խոտե՛րը հոտուըտեցինք՝ յիշելու համար մեր դաշտերը, անտառները կ'երթայինք եւ գիւղի երգեր կը կանչէինք՝ միտք բերելու համար մեր գիւղի աղջիկներուն ձայները։

— Ես ալ կը տառապէի, որովհետեւ հին մեռելներուն գովքն բաղ չմնաց, ու գերեզմանը այլեւս չէր ծխար։

— Նոր մեռելներուն բախտն աւելի գէշ։ Մեծ մայրիկը թաղեցինք Հոռոմաց երկիրը, մօրքուրիկը՝ Պուլղարին երկիրը։ Կորեկի պէս ցանեցին մեզ հովերուն, ա՜յ անուշ իմ օրս։

— Ուժամթափ ես ու միտքդ հատեր է։

— Ի՛մ մատաղ, ո՞վ է ապրեր այն օրերը, որ մենք ապրեցանք։ Ո՛վ է դիմացեր մեր ցաւին, երբ գլացան մեզի գիւղի մը տան ծխանէն բարձրացող ծուխին նայելու հաճոյքն անգամ։ Թէեւ մեր հագուստները ծուխի պէս բարակ ու թափանցիկ դարձան բա... տաժանութեան չէ՛ր որ... եղանք, այլ որովհետեւ կը պա... պակէինք գիւղին քաղցրութիւն... ներուն համար։ Հոգ չէ՞, մէ... որ մեր այգին եղծած է, եղեւ... կան սալորները ուտեմ, շուտով կը... կէնծրնամ։ Է՜հ, վերջապէս, ո՞վ էր պատանեկութիւնս, բա՛ց դուռ... ներս մտնեմ։

Հազար ափսո՜ս, երկինք, գե... տին, ծո՛վ ափսո՜ս իմ պատանեկութիւնս չարժեց գլուխը, արցունք... մը գլորեցաւ աչքերէն ու ինկա... վրաս։ Ցետոյ ինք ներս քաշուե... ցաւ եւ ա՛լ չերեւցաւ։

Ես տակաւին գիւղ չունիմ իր սուգը ունիմ։

*
* *

Գիւղ չունիմ, գիւղս մեռա... իր սուգը ունիմ։

Թափառական՝ ժառ... կու գա... մեր գիւղացիներուն մէջ։

Քնարիս վրայ կ'երդանակեր... անէծքի երգեր։

Ու կ'ուզեմ մաման ինծի կը... նեղանայ.

—Մե՛ղօք է, տղաս, վրէժխնդիր... ըլլալ եւ անէծք կարդալ

— Զորմա՛յ մեղքը։

— Քրիստոս ըսաւ...

— Ըսնծի՛ Քրիստոսդ

— Եղբայրութիւն…

— Գրո՛ղը տանի եղբայրութիւնը։ Ես գիւղս կ'ուզեմ, ես... մեծի դարձած եմ այլեւս...

«Ո՛վ Բաբելոնի աւերող աղջիկը, երանի՜ անոր որ քեզի կը հատուցանէ մեզի ըրած գործերուդ փոխարէնը»։ (Սաղմոս ՃԼԷ)

Հ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԴԷՊԻ ԱՆԿԱՒ ՀԱՅՐԵՆԻ

Եւ զարհուրանքի սեւ օրն է... հասեր։

Արեւն իր դէմքին մութ... մը քաշեց, գնաց պահուըտ... լեռներու ետեւ։ Ամպերը կապ... կոյտ, ածխացած դէմքով, եկա... բազմելու հայրենի լերանց բար... ձունքին վրայ։ Եւ խաւարն իջա... —հեծ ու յամրաքայլ— մի... լեցուց ան ու սարսափով, կո... պարի ծանր կշռողութեան ...

Ու մայրե՛ր բեկուն, ծիծ... մանուկներ իրենց կրծքերուն... ծերե՛ր՝ կրծարաց, դալուկ... կատով, հերարձակ հարսներ... բալիկ աղջիկնե՛ր ու կարաւանը... ցեղիս հարազատ ողջ զաւակներ... րուն, անվերջ շարանով անցան... ու գացին, համր ու խուլ մութ... քար լռութեան մէջ։ Ու խօլ... շերը երկունքի ցաւով ...

հոտոտեցին։ Երկինքը կոլ... մոզքի սեղանին առջեւ ծու... եկաւ։

Ու Բարձր-Հայքի հսկա... ներէն մինչեւ Տէյր-էլ-Զօր ... շակ մը անցաւ։ Հնձեց ... կեանքեր —անմեղ ու արդար— ու մեր սիրական հայրենի... խարհն հիմնովին քանդեց... բեց կանաչը, գետին խ... ու նո՛յն խոյանքով անցա... պատէ մինչեւ անապատ եւ ... տեղ մնաց՝ աւազներու մէջ ... հետ, անգանգիտեր։ Վիշտ... անհեղ, երախը բացած — ... նէն մինչ երկինք — հոտ... լափեց, կուլ տուաւ ողջը ... նածարու գագաթի մը պէս... գաշտեր ողջոյն լեարդացա... եան մայդ պատանք հագած... կինքը վախէն, գերդ հա... խուլ մարդ, պապանձուեցա... մէն ինչ լռեց։

Եւ ահա ձայն մը... շեշտաւոր, ականջներ ... անցաւ ձորէ ձոր, հմայու... չով մը աշխարհը սարսեց... զին ձայնն էր այդ։ Մեր... ուած սրտին, ընկճուած ... ու խորշոմ ճակտին արդար... բոյթով նետուած բողոքը... նախնիքներուն։ Վայրագ ... թեան, մարդակեր մարդոց

…ները անզգածութեանց դէմ եր-… իջած արդար խրատներ… սրտերու մէջ զարթէ ի… բոցով ուռճացած տենչը սր-… ու հայրենաբաղձ, մոր-… ցաւոտ եւ մայր երկրի… անխափան։

…ձայնն էր այդ. արիւ-… հողի ընդերքէն ան-… պոռթկացող։ Զավիր աչ-… անտարբերութեանց ու… դէմ հոնդիւն վեր-… ճակատագրական ճիգը երկ-… Ու ամէնքնին մէկ, Թա-… մարդոց՝ պղնձեայ կուրծ-… պարման, մանուկ՝… ու զինուած յոյսով… եղական ճամբէն – ամ-… — լոյսի տաճարը… համար երդուընցան ի-… իրենց անունով։

…աստուածացած լուսեղէն… բեղնաւոր օրուան յոյ-… ցնցումն, արեւու ժպտուն… տակ կը սպասեն… պարտէզի մը մէջ, ուր… ու ծիածաններ… կամարէն ուղխ-ուղխ կը… ոսկիէ հիւսուած իրենց… մշտնջենական։ Ա՛յնտեղ… մեր նախնիքները,… եւ եղեռնեաց տակ,… մինչ Վարդան, Սահակ-… Հայրիկ Խրիմեան,… Ղեւոնդ։ Ու վիշապա-… ձեռքերուն, ու խաչ,… օդին մէջ բանած,… Հրճիւ մը հարա-… հոգիներու կարմիր… կը ճառագայթէր։… էր այդ տան-… Հայուն ազատագրու-… Անմահ հոգիներ Հայոց… որ կը կանչէին մեզ… իրենց ատրուածային։

∴

…գո՛ւնդ-գո՛ւնդ Հայոց… թափօրը անվերջ, ի-… կը դիմէ պարտէզ՝… ջահ մը ամէն մէկու…

…հրեշտակներ, ճերմակ… երկնաւ աղջնակներ—… առջեւ թռչուն թեւե-… թափահարեն իրենց թեւ-… ու յոյսով ան-… Ու անոնց կողքին կար-… Սիամանթօ ու… Ռուբէն, Խաժակ,… Վռամեան, Զօհրապ,… Նահրիկեան, Գեղամ, Ե-… ու ամբողջ ցեղը Հա-… աշխարհի։

…առաջին, որուն… հեւքէն կ'ընթանար,… խօսեցաւ, երբ հասան… առաւի եզերքին, նա-… ստուերներու տակ.

— …ինձ տուաւ որ միշտ… եզէգէս սրինգ շի-… իրեն ու առեղծուած… երգեմ։ Սիրտը ձեզ… ու խորհուրդներու գի-… բանամ ձեր հոգ… հայրենութեան հէնքը ձեր… կախարդող ցաւի… …

…լուսնկային ոսկի հալոցն… մխամածոտ կուրծքէն… Արեւէն կարմիր թեւեր… ու խայ մուքի հազար… եւ բանդակեցի մեր… լեռներու դիւթական… արճիճը կշռող ձեր հո-… մութ աչքերուն մէջ։… սրբազան արտերը մտայ,… հիւսեցի ոսկի ցորեանէն… կալի թեղերուն ճակ-… Ո, դեռ ի՞նչ հրաշք Հայոց… …»

…որ կ'երթար Սիա-… աշխեւէն շտապ, միւս… հետ ձեռք ձեռքի… այսպէս խօսք առաւ բո-… երբ միւսն ա-…

…արտորայ ան, փո-… շեղջերու առջեւ… անհանդստու-… ու արեւահար աշնան… դալկութիւնովը, որուն… կը գեղուր խորհուրդը… եւ դիմագիծէն —ո-… ունէր վե-… մը ռճը — լուռ… ու տակէնու վրայ ե-… անհանգիստ հոգւոյ մը… վար շեշտը ուղղորէն կը… ես կա՛յծ խլեցի… եւ գրի կուրծ-քիս, տեսէ՛ք անդադար սիրտս կը մխայ, թոքերս կը հեւծին, կուրծքս կը պատռի։ Կապոյտ երկնքէն աչքերս լեցուցի երազուն եւ դեռ պղպջուն աստղով։ Հրաշունչ ձիուս գաւակին վրայ, ես գաղափարիս ասպետը եղած՝ ջահը ձեռքերուս, սուրացի յառաջ ու արդարօրէն պոռթկացի երգեր.

—«Կանգ մի՛ առներ, կանգ մի՛ առներ ազատարշաւ գաղափար...»։

«Անցայ կապոյտէն, մոքիս ոսկեղէն զարդանի աչքերով, մինչեւ Կիլիկիա՝ ճակատագրիս ճամբուն վրայէն ու բարեկամէս կարմիր լուրեր դեռ առնելու համար։ Անցայ Եփրատէն ու հասայ մինչեւ հայրենի երկիր։ Եւ ականջ դրի, ճամբաներուն քով, լեռներու զոգը, տարածութեան մէջ անդադրին մնացած ու աղերսարկու բոլոր ձայներուն։ Չկացուիններուս փարոսը ճակտիս կանգնեցի պայծառ։ Ուղեղս ճեղքեցի սրածութիւններու կածանին առջեւ ու աղաչաւոր շեշտերով ես ձեր ճակտին նետեցի իմ ճիչը անեղ, իմ ճիչը արդար, իմ ճիչը անվերջ...»։

Լուռ։ Եւ ամէն ոք ինքն իր մէջ իր հոգւոյն խորը իջաւ. քննեց, վերլուծեց իր ներաշխարհը եւ ազատութեան տենչի ցասումով մը անզուսպ — որ մինչեւ կոկորդ կը հասնէր — սպասեց պահուն ճակատագրական, աչքը կայծկլտուն ու կուրծքը հեւքոտ՝ անհամբեր սրտով։

Ու հրեշտակները զուարթ ու կարմիր այտերով ցնծուն, թեւաւոր-ճերմակ պատմուճաններով, թափահարեցին իրենց թեւերն ու

— Այսօր մինչեւ լոյս շատ ճամբայ ունինք մինչեւ Արարատ, երգեցին նորէն։ Բարի արշալոյսին անոր գագաթէն պիտի ողջունենք ու պիտի կանգնենք ոսկեղէն կոթող։ Մե՛ծ է հաւատքնիս ու գործերնիս սուրբ։ Արար աշխարհի աչքերուն առջեւ, մեր արեան գնով և՛ս պիտի գնենք մեր ձեռքէն խլուած իրաւունքն արդար, որ ա՛լ օտարը երբե՛ք չցանկայ ոտք դնել այնտեղ եւ մեր սերունդը չըլլայ տարագիր՝ լքուած ու զրկուած հայրենի հողէ, եւ ա՛լ շուարած օտարին դուռը չբախէ բնաւ։ Կ'ուզենք աւանդն այս ձգել մենք իրենց, սրբազան ու վեհ։ Օ՜ն, ուրեմն, շտապ։ Մէջքերնիդ ամուր կապեցէք գօտին։ Արշալոյսն այսպէս պիտի ողջունենք ու քալենք այսպէս մինչեւ որ ծագի արշալոյսը կոյս։

— Պատրա՛ստ ենք, պատրա՛ստ. գոչեց ձայնն անեղ հսկայ թափօրին։

∴

Ու ամէնքը մէկ շարժեցան յառաջ։ Լոյս էր ամէն կողմ։ Եւ՝ բռնակալներ ու բիրտ հոգիներ սոսկումով մտան իրենց դռնէն ներս։ Վառուած ջահերէն դաշտեր ու լեռներ կարմիր լոյս հագան։ Բնութիւնն հեւաց, մայր հողը թնդաց։ Օձեր շուարուն, պիշ-պիշ հայեացքով, կախարդեալի պէս, կաղաղներու քով մնացին անձայն։ Վայրի եղնիկներ հեւասպառ անտառ սուրացին վախով, ու լուռ դիտեցին թափօրը անցնող։ Երկինքը ահէն ճեղքուեցաւ իսկոյն ու փշուր-փշուր, ամպեր գորշացած գացին հեռացան։ Կաթնածոր լոյս մը երկրի վրայ իջաւ ուղղորէն։ Ու անդիկի գոյն աստղեր շունչ առին եւ պայծառ դէմքով ժպտեցան իրար։

Ու լուսաբացին դրօշն հայկական Մասսի աւեփառ ճակտին տնկեցին։

Հայոց աշխարհի դարեւոր երկունքն իր լոյսն էր ծնած։

* * *

Եւ հոգիներն այդ մեր գլխուն վերեւ խոժոռ դէմքերով կը շրջին հիմա, զմեզ կ'անիծեն։ Ու լուռ բողոքով մեր սրտերուն մէջ նիզակ կը խրեն։

«Մե՛նք, մեռեալնե՛րս, մենք ձեր սիրական հայրե՛րն ու մայրե՛ր, ձեր եղբա՛յրն ու քո՛յր, մենք տուինք մե՛ր կեանք, մե՛ր հոգին անմեղ, որ դուք կարենաք հանել ձեր դաշտին ու արբել ազատ Նարեկու ճնշիչ գեհենաններու տակէ, հեծեծող մենք մեր աշխարհին յարութիւն տուինք, որ՝ դուք ժպտեիք, հողինիդ զուարթ. ապրիք երջանիկ։ Ու դեռ կանգնեցինք մենք Հայաստանը, որ հայեր անվախ իրենց արտին մէջ, գութանի նոյն հօրուէլ երգեն, եւ պառաւ մամը, երկիւղածօրէն, բերնին աղօթքի բարի մրմունջով. կիրակմուտքներուն տունի անկիւնէն խունկ մը ծխացնէ ու դրան սեմին մայրը անհամբեր, ծծկերը կրծքին, մանկան սպասէ։ Ու դեռ, վերջապէս, մենք տառապեցանք, քարէն սիրտ առինք, բնութեան գիրկը նետուեցանք անվախ —ժայռեր ու անտառ ընկեր անբաժան— հաստատ քալեցինք մեր գաղափարի սրբազան ճամբէն, որ նոր սերունդը մայր հողին վրայ, իրեն հարազատ, ուռճանայ աղա՜տ, ջամբէ՛ հայրենի լեռներէն ծագող ոսկի արեւին կեանքը կենսատու, որ դուք օտարի դռներուն առջեւ ա՛լ չկլլէք ձեր արցունքը դառն, դուժեր չհալէք...»։

∴

Ու սուրբ բողոքն այս լուռ կը տարածուի անհունութեան մէջ...

ՅՈՎՀ. ՄԱՀՏԵՍԵԱՆ

ԲԱՐՁՐ ՀԱՅՔԻ ՍԵՐՈՒՆԴԸ

Տակաւին մեր կորուստներու վերջնական հաշուեկշիռը չպատրաստուեցաւ։

Միայն մտաւորական ուժեղ վարիչներու փաղանգ մը չէ որ կորսնցուցինք 1915–16ի եղեռնական օրերուն, այլ մանաւանդ նորագարթ սերունդ մը, եւ նոյն իսկ աւելին՝ վերածնող հայրենիքի մը օրրանը։

Որովհետեւ մեծ պատերազմի նախօրեակին, անկասկած, «Արեւելեան Նահանգներ»ուն մէջ ազգային ներզօր կեանք մը սկսած էր կազմակերպուիլ, շինելու կեղծ, շինծու շարժում մը չէր այդ։ Բարձր Հայք, Վասպուրական, Տարօն կամ Բաղէշ, մէկ խօսքով գաւառը, Հայ Երկիրը այլեւս ազդու ձայն մը, տիրական ձայն մըն էր մեր ազգային կեանքին մէջ։ Թուրք պետական տեսակէտով անգամ «Արեւելեան Նահանգները» դարձեր էին վրդովիչ հարցական մը։

Եւրոպացի քննիչներու գալուստը նախանշան մըն էր նոր ժամանակներու։ Լաւագոյն ապագայի մը հրաշխիքներ, գէթ յոյսը ունէինք, արդարեւ։

Եւ անիմաստ չէր, եթէ 1914 Յուլիսի այդ պատմական օրերուն իսկ Կարնոյ մէջ կը բացուէր Ընդհ. Ժողովը ազգային ամենաուժեղ կազմակերպութեան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան։

Ափսո՛ս, այսօր, խանգարուութեան մէջ ծնած այդ շարժումը, այդ սերունդը ոչ եւս է։ Մրրիկը խանձեց ծլարձակ արտը, երբ հունձքը կը նկատուէր այնքան խոստմնալից։

Ու բոլոր ծանօթ անուններու կարգին, յիշենք նաեւ այդ անանուն սերունդը, որ կը պատրաստուէր աւելի գեղեցիկ օրերու համար։

∴

Օսմանեան սահմանադրութեան մեղրալուսնի օրերուն, Կարնոյ մէջ կը կազմուէր Հայ Երիտասարդական Միութիւն մը։

Մեր կեանքին մէջ սունկի պէս բուսնող, ասուպի պէս անհետացող միութիւններու չնմանեցաւ անի։ Իր շուրջ համախմբելով բոլոր կենսունակ, ժողովրդական տարրերը, երթալով խտացաւ, լայնցաւ իր գործունէութեան դաշտը եւ դարձաւ Կարնոյ հայ հանրային կեանքին վճռական ազդակը։

Նախանձախնդիր տարրերու համերաշխութեան, — ինքնախաբէութեան — այդ օրերուն իր բացած յարկանին մէջ հայ բեմախօսներու կարգին յաճախ հրաւիրուած էր նաեւ թուրք մտաւորականներ եւ սպաներ, արտայայտուելու։

Այդ միութեան ջանքերով բացուեցաւ Գրադարան-Ընթերցարան մը, որ այլեւս կեդրոնը պիտի ըլլար երիտասարդութեան։

Հանրային կեանքը շահագրգռող ամէն հարցի առթիւ այդ միութիւնը կը կանգնէր իբրեւ ղեկավար, իբրեւ խթան։ Գաւառական Ժողովի ընտրութիւններուն, մէջ անոր շնորհիւ երիտասարդ, լուսամիտ, ժողովրդանուէր տարրեր կ'անցնէին գործի գլուխ, ինչ որ նոր ոգի մը կը բերէր Կարնոյ դպրոցական, կալուածական գործերուն մէջ։ Այդ տարրերն էին, որ փրոֆ. Ա. Խաչատուրեանը կ'ընտրէին իբրեւ ժողովի ատենապետ, ինչպէս նաեւ Կարնոյ պատուիրակ 1909ի կաթողիկոսական ընտրութեան առթիւ։

Նոյն ղեկավար դերը ե՛ւ պետական ընտրութիւններուն առթիւ Հայ Երիտասարդական Միութիւնը առաջնորդեց հանրային կարծիքը որ պիտի յաջողցնէր Վարդգէսի եւ Փաստրմաճեանի ընտրութիւնը իբրեւ երեսփոխան։

Բայց Երիտասարդական Միութեան ամէնէն դրական, շօշափելի գործը եղաւ ծնունդը իր թերթին «Յառաջ»ի։

Պատմութիւն մը ունի այս անունը. աւելի ճիշդը քիչ մը հայ ժողովուրդի ժամանակակից պատմութեան խառնուած անուն մըն է. Նշանաբան մը պիտի ըսել։ 1905ի Կովկասեան երկունքէն ծնած, Թիֆլիսի «Յառաջ»ը հոն եղած է ժողովրդական խաւերու, պայքարող տարրերու ձայնը, բարբառ. հոնկէ հալածական, յանկարծ «Յառաջ»ը յայտնուեցաւ Կարին։

Հայ Երիտասարդական Միութեան պաշտօնին մէջ, «Յառաջ» եռօրեայ թերթը, եղաւ Կարնոյ առաջին հայ լրագիրը, նոր շունչով, նոր ձգտումներով։ Կը յիշեմ այն առաջին օրերը, երբ մեր քաղաքի հանդարտութեան մէջ այդ թերթը թեւ կ'առնէր, իր ճակտին վրայ այն բոցավառ գիրերով, որ մինչեւ այսօր կը մնայ տակաւին իր յաջորդին վրայ ալ։

Կարնոյ «Յառաջ»ը, ողբացեալ Եղիշէ Թօփչեանի եւ այնուհետեւ Ս. Վրացեանի եւ Շ. Միսաքեանի խմբագրութեան տակ՝ աստիճանաբար եղած էր ժողովուրդին թերթը, հայ գաւառին ձայնը, որ օր աւուր կը հնչէր աւելի բարձր, աւելի շեշտ։

Այնուհետեւ ծնաւ Սանասարեան վարժարանի փոխադրութեան դժբախտ հարցը 1912ին։ Հայ երիտասարդական միութիւնը, իր ետին ունենալով ամբողջ գաւառին կարծիքը, այդ մասին ունէր որոշ տեսակէտ մը։ Ան կը պնդէր որ համաձայն բարերարի կամքին, եւ բազմազան նիւթական, ընկերական պատճառներու բերումով, պէտք էր վարժարանը պահել Կարին։

Անկարելի է չյիշել 1912ի ամռան այն օրը, երբ ժողովրդական շարժում մը, Սանասարեան վարժարանի բակին մէջ վար կը դնէր սայլերուն վրայ արդէն բարձուած գոյքերը. հակերը, որոնք Պոլսոյ խնամակալութեան որոշումով Սեբաստիա փոխադրուելու սահմանուած էին։ Կարնոյ ժողովուրդը չբաւականացաւ այդ ցոյցով, այլ նոյն տարուան աշնան իսկ, իր սեփական նախաձեռնութեամբ, իր անկախ միջոցներով յաջողեցաւ բանալ միջնակարգ վարժարան մը՝ «Նոր Սանասարեան»ը, որ Ռուստոմի բանիմաց տեսչութեան տակ շարունակուեցաւ մինչեւ 1914ի չարաշուք օրերը։

Եւ քանի որ յիշեցինք, ի՞նչպէս չանդրադառնալ այս տոհմիկ վարժարանին՝ Սանասարեանի, որ 30 տարի շարունակ հոն՝ գաւառի մէջ, ժողովուրդին բարեկամ, անոր հետ տարուբեր անուրանալի դեր մը կատարեց նոր սերունդին պատրաստութեան մէջ։

Ինչպէ՞ս մոռնալ բոլոր այն ծանօթ թէ անծանօթ սաները, մասամբ երիտասարդ բարեկամներ, որոնք գաւառի անկիւններուն մէջ կրթական գործը թարմացուցին եւ մտաւորական համեստ խմբը եղան ամէնքը իրենց շրջանակին մէջ։ Դժբախտաբար որոնց մէկ խոշոր մասը ժողովուրդին հետ գնաց ալ չվերադառնալու համար։

Ընկեր համար անձնական յուշեր, այդ նահատակներուն շարքին մէջ չէ կարելի մոռնալ Գեղամ Աստուրեանը, կախուած Բաղէշ, Սեդրակ Նորատունկեան, մէկը Ապրիլ 24ի Պոլսոյ զոհերէն եւ Մարուքէ Մարանճեաններ, Հրաչեայ Լուսպարոնեաններ, Գալուստ Կարապետեաններ, եւ ուրիշ շատ շատեր, ամէնքն ալ կրթական մշակ, որոնք իրենց սիրած ժողովուրդին հետ քալեցին, եւ եղան զոհերուն առաջինները։

Ե՛րբ, վերջապէս, Սանասարեանը պիտի ունենայ իր տունը, եւ անոր պատին վրայ յուշատախտակը՝ իր համեստ մարտիրոսներուն։

∴

Այսօր, յարմար եւ մեծ անուններու կարգին, տեղն է նաեւ այդ խոնարհ եւ անյայտ մշակներուն։

Տեղն է վերջապէս ժողովրդի հարազատ այն զանգուածին, որուն մէջէն կը քաղէր մեր հոգին իր աւանդութիւնը, իր ապրումը։

Ո՞ւր կառչինք այլեւս, մենք, արմատախիլ ընկերներս...։

ՓԱՅԼԱԿ ՍԱՆԱՍԱՐ

ԱՊՐԻԼ 11-24

Ժողովուրդներու կեանքին մէջ դէպքեր ու թուականներ կան, ուր բոլոր սիրտերը միասին կը տրոփեն ու բոլոր հոգիները միասին կը խօսին։

Ապրիլ 24ը սգատօն է բովանդակ հայութեան, շինականին ու քաղքցիին, մտաւորականին ու արհեստաւորին, ռազմիկին ու առեւտրականին, հարուստին ու աղքատին, կրօնականին ու աշխարհականին։ Անիկա մեր վերապրող ժողովուրդի զուժկան եւ դառնաթախիծ տարեդարձն է՝ մահերու ամէնէն թշուառոփն ու մարտիրոսականով անէացող իր միւս կէսին համար, զոր թուրք բարբարոսութիւնը յափշտակեց մեզմէ ու տարաւ ցանցնել ու փճացնել մինչեւ Միջագետքի անհուն տափաստանները։

Ապրիլ 11ը իբրեւ սուգի եւ արհաւիրքի օր, եթէ ի մի պիտի հաւաքէ բովանդակ հայութիւնը, անցողական ցոյցի մը նշանակութեամբ չէ, այլ ինքնամփոփման եւ զգաստութեան հանգրուանի մը փոխարէն է որ պէտք է վերանորոգանայ մեր ոգեկոչական ժողովուրդի ճակատագրին վրայ։

Հայերը այսօր մէ՛կ Գաղափարով եւ մէկ նշանաբանով պիտի շնչեն, որովհետեւ կ'ապրին միեւնոյն յիշատակով, համագային նոյն Սուգով։

Եթէ մէկ է եւ անբաժան մեր ազգային սուգը, ապա ուրեմն մէ՛կ պիտի ըլլայ նաեւ մեր հայ հոգին, ո՛չ միայն մեր անհամար եւ անանուն մահերը սգալու, այլ պահելու անոնց պաշտամունքը արժանի զգացումով, սրբազան հատուցման յաւիտենական ուխտով։

Անարգ թշնամին սահման եւ խտիր չճանաչեր հայ ժողովուրդը դէպի սպանդանոցները առաջնորդելու համար։ Ոչ մէկ տարբերութիւն ու վարանում չպիտի դնենք մենք, երբ խնդիրը կը վերաբերի մեր բիւրահազար զոհերը ոգեկոչելու եւ մեծարելու։

Բաւական չէ ոգեկոչել ու աւաղել մեր անթիւ մեռելները, մեր ամբողջ նահատակուած սերունդները։ — Հարկ է աւելի՛ գուրգուրանքով ու անձնուիրութեամբ փայփայել այն մեծ երազները, որոնք տակաւին կը յամենան մեր ժողովուրդին։

Երազներ, լուսաշող տեսիլքներ շատ ունէր հայութիւնը։ Այդ երազներու արշալոյսին, դիւային թուրքը գազիր սանձարձակ ու սանձակոտոր, — իր վամպիրի երախով լափեց մեզ եւ թունաւորեց մեր գոյութիւնը։

Մենք պարտուեցանք, մեր երազները մթնցան, մեր քայլերը կթոտեցան։

Սուգի այս արիւնաբոյր օրուան մէջ գիտնե՛նք մենք զրահել մեր կամքերն ու հոգիները, անվթար եւ տիրական պահելու համար մեր անթաղ մեռելներուն եւ անմոռանալի նահատակներուն նշխարէ յիշատակը։

ՀԱՅ ԳՆԴՈՒՆԻ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. (Ա.) —F. C. ROUEN (Ա.)

Այսօր կիրակի Rouenի մէջ Bruyèreի դաշտին վրայ, Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը կը մրցի տեղական Football Clubի Ա. խումբին դէմ:

Rouenի խումբը ամբողջ Normendieի ախոյեան ճանչցուած եւ յաղթած է շատ մը օտար խումբերու: Մեծ ճոյակ ունի Ֆրանսայի մէջ, եւ բոլորը զայն կ'անուանեն Diable Rouge (Կարմիր Սատանայ): Եթէ Ֆրանսայի մէջ հինգ լաւագոյն խումբեր կան՝ Rouen անոնցմէ մէկն է: Աւելի շատ անգլիական խաղն է որ ուսումնասիրած է եւ իր կազմին մէջ ունի երեք նշանաւոր անգլիացի յառաջացողներ:

Մայիս 1ի կիրակի օրը F. C. Rouen պիտի մրցի Olympique de Marseilleի հետ՝ Ֆրանսայի ախոյեանութեան մրցումներուն համար. այսպէսով անկաճրաւիրած է Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը լաւ փորձախաղ մը կատարելու եւ պինդ պատրաստելու յառաջիկայ ախոյեանութեան մրցման: Հ. Մ. Ը. Մ.ի ճակատակորդները դաշտ պիտի գան իրենց ամենալաւագոյն կազմով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբը, որ ներկայիս իր լաւ կազմը գտած է, ու միշտ զարգացման մէջ է, կը յուսանք թէ լաւ դիմադրութիւն մը պիտի ընէ իր զօրաւոր ճակատակորդին: Անցեալ կիրակի օրուան մաքուր յաղթանակէն վերջ կը սպասենք որ այս կիրակի ալ Հայ խումբը իր կարելին ընէ պատուաւոր արդիւնքով մը դուրս ելլելու այս դժուարին մրցումէն:

Անցեալ տարի Հ. Մ. Ը. Մ.ը քիչ մը խառն կազմով խաղացած էր Rouenի համապատասխան խումբին դէմ, եւ այս վերջինը յաղթած էր 4-2 նշանակէտով:

Հ. Մ. Ը. Մ.ը դաշտ պիտի գայ հետեւեալ կազմով.— Բերդապահ Տէվէճեան, վերջապահներ՝ Մ. Մկրտիչեան եւ Ռ. Ճաճմիրեան, միջնապահներ՝ Երուանդ, Գամէր եւ Պաղտասարեան, յառաջապահներ՝ Ճաճեան, Ս. Կարապետեան, Կ. Կարապետեան, Օ. Գրիգորեան եւ Պ. Ջալըգեան: Պահեստիներ՝ Ցաճատ, Հրայր եւ Մինաս:

Հայ խումբը պիտի մեկնի այս առաւօտ ժամը 7.45ին Ճեպընթացով կառ. Սէն Լազարէն, ու պիտի հասնի Rouen ժամը ճիշդ 10.40ին (Rouen 140 քիլոմեթր է Փարիզէն: Ժամադրավայր՝ ժամը ճիշդ 7.15ին Cour de Rome:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Խառն խումբը կը մրցի այսօր C. S. Surmelinի Ա. խումբին դէմ: Այս խառն խումբը կազմուած է նախկին առաջիններէն եւ պահեստի լաւագոյն խաղացողներէն, իր մէջ ունենալով հետեւեալ խաղացողները.—Վիչէն, Հրայր, Մինաս, Բիւզանդ Ցագէսեան, Գալուստ, Շայկազ, Ցաճատ, Ցալոբ եւայլն:

Իսկ պահեստին պիտի մրցի նոյն խումբի (1 B.)ին դէմ: Ժամադրավայր՝ ժամը ճիշդ 2ին Metro Avron.

Գ. Կարապետեան

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Պելվիլի պահեստի խումբը պիտի մրցի այսօր կիրակի E. S. Villjuifի պահեստի խումբին դէմ, ժամը 3ին Վիլժիւիֆի մարզարանը: Ժամադրավայր՝ ժամը 1,30ին Metro Italie

∴ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Պելվիլի Մասնաճիւղին ընդհ. ժողով՝ երեքշաբթի 26 Ապրիլ ժամը 8,30ին 40 Rue de Belleville.

Ցեղի անձկութեան պատճառով ստիպուած ենք յաջորդ համարին ձգել ուրիշ գրութիւններ:

թեամբ վտանգը տեսնելով՝ Մոսկուայի գործակալներուն դէմ դիրք բռնեցին։ Կառավարութեան, խորհրդարանին, ինչպէս նաեւ աշխատաւորներուն համար կարգախօսը նոյնը պէտք է ըլլայ՝ «Համայնավարութի՛ւն, ահա՛ թշնամին»։

Չանկ Քայ Շէքի ծրագիրը

Զօր. Չանկ Քայ Շէք կը յայտարարէ թէ Նանքինի նոր կառավարութեան ծրագիրն է իրականացնել Սուն-Եաթ-Սէնի երեք սկզբունքները՝ «Մինչու, Մինչուէն, Մինչէն», այսինքն 1. ցեղերու հաւասարութիւն, 2. քաղաքացիական իրաւունքներու ապահովում, 3. ընկերային բարեկարգութիւններ։ Զօրավարը կը յուսայ թէ 1.— Պետութիւնները իրենց աջակցութիւնը պիտի տան չինացի ազգայնականներուն, որոնք ձերբազատուած են պոլշեւիկներէն։ 2.— Պատրաստ է զինակցելու մարշալ Չանկ-Ցօ-Լինի հետ, եթէ անիկա յարի ազգայնական սկզբունքներուն։ 3.— Պատրաստ է Նանքինի դէպքերուն պատասխանատուները պատժել եւ արդար հատուցումներ տալ։

Նանքինի կառավարութեան արտաքին նախարար անուանուեցաւ տոքթ. Վու։ Հանքէուի համայնավարները հրապարակաւ 250,000 թաէլ կը խոստանան անոր, որ ողջ պիտի բռնէ Չանկ-Քայ-Շէքը եւ 100,000 թաէլ՝ զօրավարին գլուխը բերողին։ Չինացի համայնավարները Հուփէյի և Հունանի Նահանգներուն մէջ 70,000 զինուոր ունին։

Քիւրտ ափտրականներ կը փախչին

Էնկիւրիէն կը հեռագրեն թէ արեւելեան Նահանգներէն աքսորուած 13 քիւրտ պէյերը որոնք Պիլէճիկ բնակելու դատապարտուած էին, յաջողած են փախչիլ, բայց բռնուեր են Քէօթահիայի լեռներուն մէջ եւ խստօրէն պիտի պատժուին։

Ինքնութեան թուղթեր

Ինչպէս գրեցինք, Հինգշաբթի օրուընէ ի վեր ինքնութեան թուղթերը կը տրուին նոր սակով՝ (100 եւ 20 ֆրանք։

Կարգ մը ընթերցողներ կը հարցնեն մեզի թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ կացութիւնը անոնց, որոնք Նախապէս 375 կամ 40 ֆր. վճարած են վերջին նոր օրէնքին համաձայն եւ որոնց ինքնութեան թուղթին վրայ արձանագրուած է թէ միայն մէկ տարուան համար արժէք ունի (Valable pour 1927)։

Այս մասին ուղղուած հարցումին պատասխանելով, Ոստիկանական տեսչութիւնը կը յայտնէ թէ պաշտօնաթերթը տակաւին չէ հրատարակած այն մասնաւոր հրահանգը (règlement d'administration public,, որուն մէջ պիտի ճշդուին վերոյիշեալ խնդիրները։ Հետեւաբար առայժմ անժամանակ է որեւէ դիմում կատարել այս ուղղութեամբ, սպասելով խնդրոյ առարկայ հրահանգին հրատարակութեան։

Ջերքակալութիւններ Ուկրայնայի մէջ

«Թրանսալփին» գործակալութեան մէկ հեռագիրը կ'ըսէ թէ Ուկրայինա նպաստամբած է եւ ամէն օր հարիւրաւոր ձերբակալութիւններ կը կատարուին Փոթավայի, Եկատերինոսլաւի եւ Թիրասպոլի մէջ։

Ֆրանսայի ոսկիները կը դառնան

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի պետական դրամատուններուն միջեւ կնքուած պայմանագրութեան համաձայն, Պանք տը Ֆրանս անցի օր վճարեց իր պարտքը՝ 33 միլիոն ստերլին։ Անգլիոյ դրամատունը պիտի վերադարձնէ իբրեւ երաշխաւորութիւն իր վար դրած 18,350,000 ստերլին արժէքով ոսկեդրամը, որ կը կշռէ 150,000 քիլօ։ Այս ոսկիները մասնաւոր սնտուկներու մէջ դրուելէ ու կնքուելէ վերջ, հսկողութեան տակ Պանք տը Ֆրանսի նշանակած հասցէին պիտի ղրկուին։

Նախագահը Մարսիլիոյ մէջ

Հանրապետութեան նախագահ Պ. Կասթօն Տումէրկ երէկ առաւօտ ժամը 10.30ին մասնաւոր կառախումբով ճամբայ ելաւ դէպի Մարսիլիա։ Գիշերը պիտի անցընէ Ավինեօնի մօտ, կառախումբին մէջ, որպէսզի Մարսիլիա հասնի այսօր՝ կիրակի առաւօտ։

Նախագահը զանազան այցելութիւններ պիտի ընէ. բացումը պիտի կատարէ Սէն-Շառլ կայարանին նորաշէն հոյակապ սանդուխին։ Նոյնպէս բացումը պիտի կատարէ Արեւելքի ճակատին վրայ սպաննուած զինուորներուն ի յիշատակ կանգնուած կոթողին եւ վիրաբուժարանի մը։ Վաղը՝ Երկուշաբթի նախագահը պիտի բանայ Ռովի ստորերկրեայ ջրանցքը, որ Պէռի լիճը Ռոն գետին եւ ամբողջ Եւրոպայի Նաւարկելի գետերը Միջերկրականին պիտի միացնէ։ Այս ջրանցքին մեծ կարեւորութիւն կուտան տեղական թերթերը, որոնք կը գրեն թէ ատոր շնորհիւ Մարսիլիոյ նաւահանգիստին ուժը պիտի տասնապատկուի։

Մարսիլիա հասած են արդէն Երեսփ. ժողովի Նախագահ Ֆէրնան Պուիսօն և հանրօգուտ շինութեանց նախարար Անտրէ Թարտիէօ, որոնք նախագահին պիտի ընկերանան յիշեալ բոլոր արարողութեանց պահուն։

Ճափոնական տագնապը

Սուզուքի տան սնանկութիւնը, որ ճափոնական դահլիճին հրաժարումը առաջ բերած էր, հիմա տնտեսական ծանր տագնապի ենթարկած է ամբողջ երկիրը։ Քանի մը օրուան մէջ մօտ քսան դրամատուններ փակուեցան։ Թօքիօի հինգ ամէնէն մեծ դրամատուններէն մէկը՝ «Ժուկօ Ճինքօ» դադրեցուց իր վճարումները։ Ուրիշ հաստատութիւններ նոյնպէս կը փակուին հետզհետէ։

Տագնապը այնքան սաստկացած է, որ Ճափոնի պետական դրամատունը, որ 100 միլիոն ստերլինի կանխավճար ըրած էր միւս դրամատուններուն, անցի օր եօթը թոնօ դրամ ղրկեց Օզաքայի հաստատութիւններուն՝ խուճապին կարենալ դիմանալու համար։ Ժողովուրդը խռնուած է դրամատուններուն առջեւ՝ իրենց դրամները քաշելու համար։ Թօքիոյի մէջ 21 օրուան պայմանաժամով մորաթորիոմ կնքուեցաւ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ Ապրիլ 28էն սկսեալ հինգ սանթիմ պիտի սղէ եւ պիտի ծախուի 2 ֆր. 15ի։

ՔԱՆԻՊՈՆԻ, իտալացի ընկերվարական երեսփոխանը, որ Մուսոլինիի դէմ մահափորձ սարքած էր, 30 տարի բերդարգելութեան դատապարտուեցաւ։ Նոյն վճիռը տրուեցաւ նաեւ Զօր. Քափէլլօի համար։ Ուրիշ մեղսակիցներ 4 ամիսէն 12 տարուան դատապարտուեցան։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Այս գիշեր, ժամը 8.30ին Salle de Géographie, 184 Bld. Saint-Germain. Պիտի խօսին՝ Լեւոն Բաշալեան (նախագահ), Համբարձ Միսաքեան (Հ. Յ. Դաշնակցութիւն), Տ. Յակոբեան (Ռամկ. Ազատ. կուսակց.), Սիւնիք (Հնչ. կուսակց.), Կ. Բասմաջեան (Բժշկ. միութիւն), Հ. Գրիգորեան (Ուս. Միութիւն), Գ. Կարապետեան (Զ.Ո.Մ.), Ն. Նարդունի (Յառաջ): Առատուն հոգեհանգիստ՝ Հայ առաքելական եւ հռոմէական եկեղեցիներու մէջ։

∴ Ալֆորվիլի սգահանդէսը այսօր ժամը 2.30ին, Salle de la Mairie. պիտի խօսի՝ Լ. Ցորմիսեան, սգահանդէսէն առաջ ժամը 11ին, թափօրով այցելութիւն անծանօթ զինուորի գերեզմանանը, ծաղկեպսակ մը զետեղելու։

∴ ՅԱՐԴԳՈՂԻ յառաջիկայ երեկոն նուիրած է Ապրիլ 11-24ի մատաղեփականներուն։ Պիտի նախագահէ՝ Ա. Աճարոնեան։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԵՐԵԿՈՅԹ ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԿԱՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Ապրիլ 26ին, երեքշաբթի օրը, Փարիզի Ռուսահայ Կանանց Միութիւնը կազմակերպած է անդամներու եւ հիւրերու համար երեկոյթ Women's Paris Clubի ընկերակցութեամբ, 4 Rue Chevreuse, երաժշտական մասով եւ պարերով Jazz-Bandի ընկերակցութեամբ։

Մուտքը 10 ֆրանք, իւրաքանչիւր անձի համար։ Գիւֆէն ձրի է։ Երեկոյթի սկիզբը ժամը 8.30ին։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի Գնունի խումբի 10րդ դասախօսական ժողովը վաղը իրիկուն ժամը ճիշտ 8.30ին Դրադարանի սրահը։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ժողովը՝ Դշ՝ երեկոյ ժամը 8.30ին։ Դրադարանի սրահին մէջ

ՏԱՐՕՆ-ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայրենակցութիւնը խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ իր հայրենակիցները այսօր կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին։ Կարեւոր օրակարգ. Փլաս տ'Իթալի քաֆէ տը-լալիւնի վերնայարկը։Մէթրօ՝ Իթալի։

Մ. ԿՈՍՏԱՆԵԱՆԻ Դերասանական խումբը Լոնտոն մեկնեցաւ Ապրիլ 2ին։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Ալեքսան Աթամբէկեան կը փնտռէ իր ազգականներէն Թորգոմ Դադարճեանը, որ 1922ին Պոլսէն Գորֆու մեկնած էր։ Կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել։ Ալեքսան Աթամբէկեանի 9, Passage Davy, 9, Paris.

ԴՐԱՄ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Շահաբեր եւ ապահով գործի մը համար կը փնտռուի ընկեր մը 10—15 հազար ֆրանք դրամագլուխով.

Գրել՝ A. K. Café au Muguet, 5 Place Clichy, Paris

ՏԱՆ ՄԷՋ ԳՈՐԾ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ

5 եւ 6րդ Arr. մէջ բնակող հայ կարուհիները կրնան անուաւ կանոնէն գործ գտնել. խիստ լաւ վճարում. դիմել՝ Havassianի 3, Rue Thouin, Paris 5e)։

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայաստանի գունաւոր նոր քարտէսը՝ դրօշի երկիրներով, պատրաստեց Կ. Յ. Բասմաջեան։

Աստիճան 1—1,000,000, գին Ֆրանսա եւ գաղթավայրեր 3 ֆր.։ Ընտիր Թուղթով լաթի վրայ 7.50 Արտասահման 20 եւ 40 սէնթ դիմել՝ ՓԱՐԵՆՑ գրատուն 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e)։

ՍԱԿԱՐԱՆ
23 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Անգլիան,	L. St.	124 62
Տոլար,	Dollar	25 [illegible]
Մարք ոսկի 100 Mark		604 25
Թրքական Ոսկի	L. Trq	13 10
Թուղթ ոսկի	or	11[illegible]
Մէճիտիէ	Medjidié	[illegible]
Լեվա 100 հատը	Léva	18 20
Տրախմի "	Drachme	34 —
Լիր " "	Lire	132
Պելճ. ֆրանք "	Frc. Belge	71 —
Զուից. "	Frc. Suisse	490 50
Լէյ 100 հատը	Ley	16 80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	92 —

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ		
Եգ. Թր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3100 —
" II		19[illegible]
" III		[illegible]
Իսմեյի երկիր. Lots turcs		16[illegible] —

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամիս	6 ամիս.	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208ᵐᵉ, Rue Lafayette - PARIS (10ᵉ)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ԱՊՐԻԼ 1927

26 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 320 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

ՀԱՄԵՍՏ ԲՈՅՆ ՄԸ

Մենք զանազան առիթներով տեղեկութիւններ հրատարակեցինք այն ծրագրի մասին, որ կը ձգտի հաստատուն բնակութիւն առնել Սուրիոյ գաղթականութեան մէկ մասին համար։

Մարտ 18ին, մանրամասնօրէն պարզեցինք այդ ծրագրին գլխաւոր գիծերը։ Ընթերցողներու յիշողութիւնը թարմացնելու համար, կ'արտատպենք երկու հիմնական կէտեր.—

1.— Հայերը պէտք է համախմբուին տեղաւորուին եւ ոչ թէ ցիր ու ցան։

2.— Համախմբումը պէտք է կատարուի ծովեզերեայ շրջաններու մէջ, եւ, որքան կարելի է, մահմետական բազմութիւններէ հեռու։

Այս հիման վրայ պիտի տեղաւորուին քսան հազար հոգի, առաջին առթիւ՝ տասը հազար։ Մարդ գլուխ նախատեսուած է վեց ոսկի, համագումար՝ 120,000 ոսկիի ծախք, որուն 60,000ը պատրաստ է կամ ապահովուած։ Մնացորդէն 60,000 ոսկին կ'իյնայ Անգլիոյ վրայ, ուր չորս միութիւններ համախմբութեան ձեռնարկած են արդէն, ինչպէս գրեցինք։ Բարեգործականին ալ տրամադիր է գումար մը յատկացնելու։ Հողը պատրաստ է, եւ արդէն սկսած են շինել 300 երկյարկանի տուն, 600 ընտանիքի համար, Պէյրութէն երկու ժամ հեռու, բլուրի մը լանջին վրայ։ Իսկ 150 ընտանիքներ պիտի տեղաւորուին Քէսապի մէջ, որ սկիզբէն ի վեր հայաբնակ շրջան մըն է։

Արաբական մէկ-երկու թերթեր՝ ծուռ ակնարկներ ուղղեցին այս ծրագրին առթիւ, անշուշտ սխալ հասկացողութեամբ։ Եւ ինչէն անպարբեցակամը, «Էլ Ահրար», աւելի շատ ազդուած կը Պոլսոյ թուրք թերթերուն մէկ սուտ լուրէն, որուն համաձայն իբրեւ թէ 70,000 հայ գաղթականներ պիտի փոխադրուին Ցունաստանէն։

Այս լուրին արժէքը հասկնալու համար, կը բաւէ ըսել որ Ցունաստանի այսօրուան գաղթականութիւնը ոչ թէ 70,000, այլ երեւս աւոր կէսն ալ չի կազմեր։ Ամբողջ եղածը մարդասիրական ձեռնարկ մըն է, ամէնէն առաջ գաղթականները խրճիթներու թշուառութենէն ազատելու եւ ինքնապահ դարձնելու համար։ Եւ այն հողերը որ տրամադրուած են, Սուրիոյ կամ Լիբանանի ժողովուրդէն չէ որ կը խլուին։ Արաբական թերթին խնդրանքները առնուազն լրջութեան պակաս կ'ենթադրեն, եթէ արդիւնք չեն թրքական օրերէն մնացած հոգեբանութեան մը։

Ինչպէս քսինք, ծրագիրը գործադրութեան մէջ է արդէն, նախաձեռնութեամբ յատուկ յանձնախումբի մը, որուն գլուխը կը գտնուի Տոքթ. Նանսէն։ Մեր մանաւոր տեղեկութեանց համաձայն, հոգատար պետութիւնը եւ տեղական իշխանութիւնները ամէն աջակցութիւն կ'ընծայեն, որպէս զի ժամ առաջ լրանան շինութիւնները։

Հայաստանի ներկայ կացութեան առջեւ, երբ անպատասխանի կը մնան դուռները բանալու բոլոր կոչերը կամ, կ'ենթարկուին անհանդուրժելի սեղմումներու եւ սակարկութեանց, կարելի չէ սովորական աչքով նայիլ այս ձեռնարկին։

Անշուշտ ցանկալի էր որ այս 10-20,000 հայրենակիցները ալ Հայաստան երթային, միասին տանելով 120,000 ոսկիներ եւ իրենց բազուկին ուժը, փոխանակ բոյն հաստատելու եւ արտ վարելու օտար հողի վրայ։ Բայց «խորհրդային կամք՝ Կոմինտէրնի»։ Եթէ այս հալածականները հին ազգերն են քաղքենի-դրամատիրական աշխարհակալութեան, անոնց ներկայ տառապանքն ալ հետեւանք է «պրոլետարական» յեղափոխութեան անունով սարքուած զաւեշտին, նոյնքան քաղաքական եւ դիւային։ Եղածը եղեր է։ Հին աշխարհը սեւցնելու եւ զանազան շռնդալից հաւաստիքներ արդարացնելու համար, Մոսկուա թող բարեհաճի արտօնել որ գոնէ քսան հազար աշխատաւոր տարագիրներ ալ Հայաստան կամ Կովկաս երթան, այս տարուան ընթացքին։ Ամէն պարագայի մէջ, այսպիսի մրցակցութենէ մը պիտի շահի հայ գաղթականութիւնը, պատին կառչելու եւ իր վերջնական կայանը գտնելու համար։

Դառնալով տեղաւորման ծրագրին, կ'ուզէինք որ Սուրիոյ մեր հայրենակիցները հասկնան անոր լրջութիւնը, որպէս զի կրենան օգտուիլ իրապէս։

Ամէն բանէ առաջ, թէ անհատական եւ թէ հաւաքական շահը կը պահանջէ վերջ տալ խճողուած քաղաքներու մէջ թափառելու սովորութեան, եւ քաշուիլ գիւղերն ու դաշտերը, լծուիլ հողը, արդար վաստակը քաղելով հողէն։ Մեծ մասով գիւղացի եւ աշխատաւոր, մեր տարագիր հայրենակիցները գուր բախտ կը փորձեն բազմամբոխ սալայատակներու վրայ, վերջ-անտեղի խռոչեցնելով ընիկները։ Անհաւասիկ պատեհութիւն՝ համեստ բոյն մը հաստատելու։ Ինչո՞ւ կծկուիլ վատառողջ կայաններու կամ պանդոկներու անկիւնը, անվերջ քաշելով միօրինակ թշուառութիւն մը, բերան ծռել մէկուն միւսին, եւ թէ օտար, երբ կարելի է ինքնապահ դառնալ եւ մարդավարի ապրիլ, ազատ օդի մէջ, հանգիստ և համախումբ։

Ժամանակ է թօթուելու շատ մը ունակութիւններ, որոնք հետեւանք են թափառական կեանքի ախտերէն։

Շ.

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՍԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Սալ տը ժէօկրաֆին շատ պզտիկ կուգար կիրակի իրիկուն՝ Ապրիլ 11-24ի համազգային սգահանդէսին բազմութեան համար, որ կը հոսէր ամէն կողմէ, առանց դասակարգի խտրութեան, բացառութեամբ փարիզի հին գաղութի ջոջերուն։ Ժամը 9ին, երբ հանդէսը սկսաւ, սրահին մէջ ասեղ ձգելու տեղ չէր մնացած. շատեր ոտքի կը կենային, իսկ բազմաթիւ ուշ մնացողներ կը ստիպուէին ետ դառնալ, ոստիկանները փակած ըլլալով փողոցին դուռը։

Նախագահ Գ. Լ. Բաշալեան հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեանի լռութիւնով պատուել յիշատակը «մեր բիւրաւոր նահատակներուն, որոնք զոհ գացին մեր ցեղին այն դարեւոր ու անտեղիտալի ձգտումին, որ է՝ ազատ ու անկախ ապրելու իրաւունքին տենչանքը»։

Ամէն տարի աւելի մեծ թիւով հայրենակիցներու մասնակցութիւնը ցոյց կուտայ թէ, ըսաւ, այս՛ ժողովուրդը չի մոռնար իր մեռելները։

Յիշեց մեծ գրագէտ Մօրիս Պառէսի խօսքը թէ «Մարդս այն հողին վրայ միայն կրնայ ապրիլ, ուր մեռելներ կան»։ Եթէ մեր կապը կտրեցինք մեր անցեալին հետ, հոյզէ ու արեւէ զուրկ տունկի մը պէս ենք որ ընդհուպ խամրելու ու խաթարուելու դատապարտուած է։

«Չկտրենք բնա՛ւ այն կապը որ մեզ կը միացնէ մեր մեռելներուն, անոնց որոնց ոսկորները կը ճերմկին այսօր անապատներու արեւներուն տակ։ Օր պիտի գայ որ մենք անոնց համար դամբարաններուն ամէնէն հոյակերտը պիտի կանգնենք, ու տարուէ տարի պիտի երթանք անոր առջեւ ծաղիկներով ու կանանչներով։ Բայց թող մինչ իւրաքանչիւրին սիրտը շիրիմի մը պէս ըլլայ, ուր անոնց յիշատակը մնայ անմոռանալի։»

Փարիզի Ուսանողական Միութեան կողմէ խօսեցաւ Համբարձում Դրիգորեան, որ ըսաւ թէ բոլոր մեծ գաղափարները զոհեր կ'ուզեն. հայ ազգը տուաւ այդ զոհերը եւ թշնամին պարտադրեց ճանչնալ Հայաստանի անկախութիւնը։ Հայ ազգը այսօր ցիրուցան, չէ կորսնցուցած իր հաւատքը իր անկախ հայրենիքն ունենալու։

Ջափահաս Որբերու Միութեան կողմէ Գ. Հ. Խանէտանեան որբերու յարգանքի խօսքն ըրաւ իրենց զոհուած ծնողներու յիշատակին եւ աւելցուց թէ իրենք պիտի գիտնան արժանի զաւակները ըլլալ անոնց։

Հ. Մ. Ը. Միութիւնը նամակով մը իր մասնակցութիւնը կը բերէր օրուան սուգին։

Հայ բժշկական միութեան կողմէ Գ. Կ. Քասմաջեան օրհնեց յիշատակը բոլոր զոհերուն, որոնց հոգին, ըսաւ, կը սաւառնի այս սրահին վրայ։

Ցարդգող Գրական միութեան կողմէ Շ. Նարդունի յայտնեց թէ նահատակ մտաւորականներուն համար առանձին երեկոյթ մը պիտի նուիրեն, իրենք իբրեւ շարունակողը անհետացող գրական սերունդին, իրենց մեծարանքը կ'ընծայեն զոհերուն։

Ռամկավար կուսակցութեան կողմէ Գ. Ֆ. Յակոբեան պատմականը ըրաւ հայեւթուրք յարաբերութեանց, մասնաւորաբար 1908ի Օսմ. Սահմանադրութենէն ասդին։ Յիշեց 1909ի Ատանայի ջարդը, որ ցոյց տուաւ թէ հակառակ եղբայրութեան քարոզներուն, Թուրքերը դարձեալ ջարդերով կ'ուզէին խօսիլ Հայերուն հետ։ 1915ի եղեռնը սկսաւ այն ատեն, երբ Հօֆ եւ Վ.էսթէնէնկ արեւելեան նահանգներու բարեկարգութեան համար ծրագիր կը պատրաստէին եւ Հայերը ոեւէ պատրուակ չէին տուած Թուրքերուն։

Բանախօսը յայտնեց որ յուսահատելու բան չկայ. Սերպիա, Ցունաստան, Պուլկարիա, Ալպանիա, երբ թրքական լուծէն ազատագրուեցան, քիչ բնակիչ եւ նեղ սահմաններ ունէին. այսօր մեծցած են. Հայաստան հիմա պզտիկ է, սակայն լուրկ եւ համբերատար աշխատութեամբ մենք ալ պիտի ունենանք միացեալ, անկախ եւ ազատ Հայաստան։

Հնչակեան կուսակցութեան կողմէ խօսեցաւ Գ. Դաւիթ բէկ, որ ըսաւ թէ Ապրիլ 11—24ը սուգի օր չէ, այլ ուրախութեան. մեր ազգի մտաւորական ազնուապետութիւնը իր կոչումի բարձրութեան վրայ մնաց եւ զոհաբերուեցաւ։ Թուրքերը իրենց դիւային ծրագիրներով չկրցան արմատախիլ ընել հայ ժողովուրդը, որ այսօր կ'ապրի թէ հայրենիքին եւ թէ արտասահմանի մէջ։ Կոչ ըրաւ երիտասարդութեան, մասնաւորաբար ուսանողներուն, որ աշխատին լեցնել զոհուած մտաւորականներուն պակասը, դառնալու համար հայ ժողովուրդը առաջնորդող ջահն ու փարոսը։

Վերջին խօսողն էր՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ ընկ. Շաւարշ Միսաքեան, որ յայտնեց թէ Իթթիհատը 1911ին Սելանիկի համագումարին մէջ վճռած էր արդէն բնաջնջել հայ ժողովուրդը, առաջին պատեհութեամբ։ Մեծ պատերազմը լաւագոյն առիթը եղաւ այդ ծրագիրը իրագործելու։ 1914ի դեկտեմբերէն սկսեալ հայ մտաւորականներուն ցանկը կը կազմէին Թուրքերը եւ չորս ամսուան նախապատրաստութիւններու հետեւանքն էր որ գլուխ ելաւ Ապրիլ 11-24ի դաւադրութիւնը, Պոլսէն մինչեւ Անատոլուի յետին գիւղը։ Այդ միջոցին ո՛ր եւ է շարժում չէին կատարած Հայերը։ Ընկեր արեւելեան ճակատէն վերադարձին, գովեստով կը խօսէր Հայերու հաւատարմութեան եւ Թուրք բանակին ըրած օժանդակութեան վրայ։ Ընկեր Միսաքեան կարդաց Պոլսոյ գերման դեսպան Վանկէնհայմի, կոմս Մէթէրնիխի եւ Էրզրումի գերման հիւպատոսին հեռագիրները, որոնք կը հաստատէին թէ Թուրքիա վճռած է ոչնչացնել հայ ժողովուրդը, առանց որ եւ է արդարացուցիչ պատճառի։ Ու պատմեց քանի մը զարհուրելի դրուագներ Մեծ Եղեռնէն, Տրապիզոնի, Տալւոնի, Տիգրանակերտի արհաւիրքներէն մինչեւ ողջ մնացած 60,000 մնացորդներու կոտորածը Տէր Զօրի մէջ։

Պանծացնելով հայ ժողովուրդին աննկուն կորովը, յիշեց Քամառ Քաթիպայի մէկ երգը, ուղղուած Աստուծոյ. «Ամէն բանի մէջ քու կամքդ ըլլայ, միայն թէ Հայը լուծի տակ չի լայ»։ «Երբ ժողովուրդ մը վճռեր է ապրիլ ազատ եւ անկախ, երբ կը մնայ ապստամբ բառին ամենալայն առումով, ըմբոստ մտքով եւ սրտով, այդպիսի ապստամբի մը հետ Աստուած անգամ գլուխ չի կրնար ելլել։»

Հանդէսին երկրորդ մասը կը կազմէր գեղարուեստական բաժինը, որուն իրենց մասնակցութիւնը բերած էին Օրիորդներ՝ Նուարդ Գալփաքեան (դաշնակ), Երամեան (ջութակ), Սիրաքեան (դաշնակ), Գ. Գ. Մարութեան (արտասանութիւն), եւ Ցիփին (թաւ-ջութակ)։

Սգատօնը վերջացաւ ժամը 11ին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Թուրքիա եւ Սերպիա կը դաշնակցին?

Պոլսէն կը հեռագրեն թէ վերջերս կարծիքի փոխանակութիւններ տեղի ունեցան Եուկօսլաւիոյ եւ Թուրքիոյ միջեւ՝ Իտալիոյ կամ Պուլկարիոյ կողմէ յարձակումի մը ենթարկուելու պարագային գործակցելու համար։

Էնկիւրիի իտալական դեսպանը հինգշաբթի օր այս մասին քանի մը ժամ տեւող տեսակցութիւն մը ունեցաւ Թուրք արտաքին գործավարին հետ, թուրքեւսերպ բանակցութեանց իսկական նպատակին տեղեկանալու համար։ Քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը կարծուի թէ այս բանակցութիւնները կարծիքի փոխանակութեան սահմանէն դուրս չեն ելած։

Իտալեւսերպ վէճը

Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ տակաւին մեծ շահագրգռութիւն կը տիրէ իտալեւսերպ վէճին շուրջ։ Անգլ. կառավարութիւնը կը շարունակէ չափաւորութեան խորհուրդներ տալ Իտալիոյ։ Խիստ նշանակալից է, որ արտաքին նախարարութեան խորհրդական սըր Ուիլեըմ Թիրէլ, վերջերս Եգիպտոսէն վերադարձին, Հռոմ հանդիպելով տեսակցեցաւ Մուսոլինիի հետ։ Հռոմի դեսպան սըր Ռոնըլտ Կրէհըմի թելադրութիւններէն վերջ, սըր Թիրէլի այս միջամտութիւնը կը կարծուի թէ որոշ արդիւնք պիտի տայ։

Իտալիոյ նախկին վարչապետ Նիթթի Պելկրատի Վրեմէ թերթին փարիզեան թղթակիցին հետեւեալը յայտարարած է Ալպանիոյ մասին.—

«Իտալիա Ալպանիոյ պէտք ունէր Աւստրեւհունգար կայսրութեան օրով, որովհետեւ Իտալիոյ պետական մարդիկը անոր հետ պատերազմի մը հաւանականութիւնը կը նախատեսէին։ Արդ. Իտալիա ո՛չ մէկ պատճառ ունի Եուկօսլաւիոյ հետ պատերազմելու եւ խնդիրը բոլորովին փոխուած է։ Ալպանիա 27,000 քառակուսի քիլոմեթր տարածութեամբ եւ 800,000 բնակչութեամբ փոքր պետութիւն մըն է եւ գաղթավայր դառնալու յարմար չէ՝ մալարիայի պատճառով։

«Հանքային հարստութեանց մասին կը խօսուի։ Ասոնք ծիծաղելի առասպելներ են։ Կ'ըսեն նոյնպէս թէ երկու միլիոն Իտալացիներ կրնան հաստատուիլ Ալպանիոյ մէջ. սակայն ասոր համար միլիառներ ծախսել պէտք է։ Ասոնք աղետալի սխալներ եւ նախապաշարումներ են, արդիւնք՝ երկրու իրական կացութիւնը չգիտնալուն։ Ալպանիոյ մէջ գաղթականութիւն հաստատելու խնդիրը ուսումնասիրելու նպատակով կազմուած մասնագէտներու յանձնաժողովը այս մասին տեղեկագիր մը ներկայացուց, ուրկէ կ'երեւայ թէ պարզապէս յիմարութիւն պիտի ըլլար Ալպանիոյ մէջ գաղթականութիւն հաստատելու մասին մտածելը։ Եթէ Իտալիա Ալպանիա մտնէ, բարեկամութիւն չպիտի գտնէ ո՛չ Ալպանացիներէն, ո՛չ Ցոյներէն եւ ո՛չ ալ Եուկօսլաւներէն։ Մինչդեռ Եուկօսլաւիոյ բարեկամութիւնը անհրաժեշտ է Իտալիոյ, ապագային շահաբեր գործունէութեան մը համար։ Չեմ կարծեր որ պատերազմ ծագի։ Իտալեւսերպ վէճ մը կարելի չէ տեղւոյն վրայ սահմանափակել»։

Չինական Բաբելոնը

Վերջին լուրերու համաձայն, քրիստոնեայ զօրավար Ֆէնկ-Եու-Սիանկ, որ «դաւաճան» Շանկ-Քայ-Շէկի յաջորդեց իբրեւ հրամանատար ազգային-պոլշեւիկ ուժերուն, նմանապէս աչքէ ինկած է։ Այս հրամանատարին Հանքէուի ներկայացուցիչը բանտարկուած է, դաւաճանած ըլլալով համայնավարական դատին։ Զօրավարը, որ 60,000 զինուոր ունի, համայնավարութեան դէմ յայտարարութիւններ ըրած է։

Միւս կողմէ, հիւսիսի դիկտատորը, Ջանկ-Ցօ-Լին, կը հերքէ հարաւցիներու հետ հաշտուելու լուրը եւ կը յայտնէ թէ պիտի շարունակէ իր կռիւը անոնց դէմ, աւելի սաստկութեամբ։

∴ Լոնտոնէն կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը մօտերս օգնական ուժեր պիտի ղրկէ Չինաստան, իբրեւ նախազգուշութիւն։

Փէքինի մէջ բռնուած պոլշեւիկեան գաղտնի փաստաթուղթերէն մաս մըն ալ բացուեցաւ անցեալ շաբթու։ Անգլ. թերթերը կ'ըսեն թէ՝ այդ փաստաթուղթերէն կը հասկցուի որ անգլիական, ամերիկեան եւ ճափոնական դեսպանատուններու կարգ մը սպասաւորները ամսական չորս ոսկիին կը ստանային պոլշեւիկներէն, գաղտնի թուղթեր յանձնելու համար։

∴ Չինաստանի ժողովրդային կուսակցութեան, Քուոմինթանկի Եւրոպայի գործադիր կոմիտէն հրատարակութեան տուաւ երկար զեկոյց մը, որ կը յայտնէ թէ կարմիրները, որոնք իրենց խնդրանքով ընդունուած էին կուսակցութեան մէջ, վերջերս արտաքսուեցան իբրեւ Մոսկուայի վարձկանները։ Գործադիրը լիովին կ'արդարացնէ Շանկ-Քայ-Չէքի ընթացքը, և կը յայտարարէ թէ ան հաւատարիմ բարեկամը եւ կատակակատարն է հանգուցեալ յեղափոխական Սուն-Եաթ-Սէնի, թէ անոր մղած պայքարը պոլշեւիկներուն դէմ՝ համաձայն է Քուոմինթանկի սկզբունքներուն։ Ան թոյլ չպիտի տայ որ խորհրդային իշխանութիւն հաստատուի Չինաստանի մէջ, եւ ճիշդ ասոր համար դաւաճան հռչակուեցաւ Գ. Միջազգայինին կողմէ։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ 4. էջ)

ՃԱՆԱՊԱՐՀԷՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 6 Ապրիլ

Ահա վերջապէս հեռուէն մշուշով քողարկուած կը նկատուին ամեհի լեռներու շարանը, ծովեզրէն վերսալաց ու ձիւնածածկ գագաթներով։ Լիբանանի լեռներն են, որոնց լանջերուն վրայ կը հանգչի ազա՛տ երկիրը Մեծ Լիբանանի։

Երջանի՜կ ժողովուրդ։

Տարիներէ ի վեր ապրած էի տափարակներու վրայ աղոտակող, համր ու գորշ աշխարհներու մէջ. ու այս վիթխարի լեռները, կարծես լեթարժիք քունէ մը, կ՚արթնցնեն իմ հին երազներն ու Թոխէջը հպարտ ու վեհ, խրոխտ ու յանդուգն, ու պահ մը նորէն կ՚անդրադառնամ այն զարհուրելի փոթորկին, որ անցաւ անէ օր մը մեր լեռներուն մէջէն ու սրբեց ոչնչացուց կամ շաղ տուաւ ի սփիւռս աշխարհի… ու անոնցմէ բեկորներ ինկան այս լեռներուն ստորոտը ու կը հիւսեն դաժան կեանքին ծանրութեան տակ։

Մեր նաւը նաղանքով կը սահի կապուտակ-հանդարտ ծովի վրայէն եւ աղմուկով խարիսխը կը մխէ ծովուն մէջ։ Կանգնած ենք ափէն հեռու։

Վարէն ու վերէն ներս կը մագլցին սեւ ու պղնձագոյն Արաբներ անտանելի ժխորով ու կոկորդային վայնասունով։ Մակուկավարներ են, պայուսակս կը քաշեն ու գիս կը հրեն դէպի օդին մէջ կախուող բազմաստիճան սանդուղները։ Հեշտութեամբ կարելի է օդին մէջ պտոյտներ գործելով ինքզինքը գտնել ալիքներուն մէջ։ Դիմացս ուշադրութիւնս կը գրաւէ կարճահասակ ֆէսաւոր Սուրիացի մը, որուն կուրծքին հայերէն տառերով աչքիս կը զարնէ «Ազգային մակուկավար»։ Մտածելով որ ահա է հիմնարկութեան կողմէ Հայերուն դիւրութիւններ տալու համար վարձուած է, իրերս անոր կը յանձնեմ։ Երբ մակոյկը ափին կը մօտենայ, կ՚իմանամ որ Մուսթաֆա է անունը եւ միայն շահադիտական նպատակով իր կուրծքը զարդարեր է։

Մաքսատունէն քանի մը քայլ է անխուսափելին «Պաղտատ» հիւրանոցը. կեղտոտ փողոցին մէջ, բազմաթիւ կեղտոտ յարկեր բարձրանալէ վերջ, ձեր առջեւն է Ստեփան աղան, որ իր տունը սիրելի հիւր մը ընդունածի ձեւով ներս կը հրամցնէ եւ ամէն դիւրութեանը կուտայ ձեզի։ Նոյն վերաբերումը կը տեսնէք եւ հիւրանոցի տանտիկինէն։ Բայց ափսո՛ս, որ ճաքահատ, անցորդներու միայն կրնայ ծառայել։

Ֆրանսական կառավարութիւնը ոչինչ կը խնայէ կերպարանափոխելու Պէյրութը։ Երկու երեք տարուան մէջ այնքան բարեզարդուած է, որ զարմանք եւ հիացում պատճառած է նոյն իսկ հոլանտացի ինքնագործ Ազմի պէյին, երբ անցեալները հիւր էր եղած Պէյրութին։ Այս մարզը այնքան լաւ կը ճանչնայ Պէյրութը, երբ ինքը հոն կուսակալ էր եւ այժմեան գեղեցիկ ծառուղիներու փոխարէն Սուրիացիներու գլուխներով զարդարուած ցցուցիներով էր զարդարեր քաղաքը։ Այս հանգամանքը գայթակղիչ յիշեցուցեր էին անոր Պէյրութի սուրիական թերթերը։

Նախկին փոքր ակրային աղջեւ (Պուրճի) գեղեցիկ երկար հրապարակ մը բացուած է շատրուանով հասարակածային բոյսերով եւ ծառերով զարդարուած. նոր փողոցներ եւ քարաշէն նոր տուներ արաբական ու եւրոպական ճարտարապետութեամբ եւ օր աւուր անդադար կը շինուին նոր թաղեր ու կը վերցուին աւերակներու վերածուած կեղտոտ թաղերը։ Բայց տաճկական Թուղրան դեռ անաղարտ է փոքր սէրայի եւ նաւահանգստի, Օստիկանութեան տան ճակտին. մոռացութեա՞ն թէ հեռատեսութեան արդիւնք է։

Քաղաքը գեղեցիկ է. փոքր բայց եւրոպական ձեւով շինուած է, շրջապատուած առաջնակարգ պանդոկներով ու հաճելի արճարաններով։ Բայց աւելի անշուշտ, իր ժողովուրդի կենցաղովը, շուկայով, եւ մեր պալատներու վայելած, օրհնած մթերքներովն ու ընդեղէններովը։

Թրքական ոչինչ մնացած է։ Ձիմ գիտեր նախապէս ի՞նչ է եղած։ Միաձոյլ զանգուած է կարծես մէկ լեզուով խօսող, միեւնոյն դիմագծով, բարքով ու կենցաղով։ Կիները բաց են եւ անձոռնի կերպով չպարուած, մանաւանդ աչքերու գիծերը, որ կ՚երկարին երբեմն… մինչեւ ականջը. էրիկ մարդոց շատերը դեռ գդակով եւ գիշերնոցով շուկայ կ՚ելլեն. Նարկիլէն եւ խաղիվէն անխուսափելի մասնագիկներու ամբոխը անկիւններու ու պատերուն տակ։ Բայց այս ամէնը աւելի տանելի է քան Ալեքսանդրիոյ տեղացիներու մասը։ Թերեւս աչքս վարժուեցաւ։

Լիբանանը ազատ է, այն ազատութեամբ, ինչ որ Հայաստանը կը վայելէ այժմ. բայց սա տարբերութեամբ որ երկրին իրական տէրերը ազատութիւնը ունին բողոքելու, օրինական պայքար մղելու եւ իրական յոյսը՝ ընդլայնելու իրենց ազատութիւնները, իսկ Հայաստանը այդ յոյսն ալ չունի։

Սուրիան բաժնուած է չորս հանրապետութիւններու, Աղեքսանդրեակի (քաղաքը իր փոքրիկ շրջանով) Լաթաքիոյ, Մեծ Լիբանանի եւ Դամասկոսի։ Ուժեղ պայքար կայ Սուրիոյ միութիւն ստեղծելու մէկ հանրապետութեամբ կամ թագաւորութեամբ։ Առոր ամէնէն ուժեղ կուսակիցը մահմետական տարրն է եւ յոյն օրթոտոքս հասարակութեան մէկ մասը, իսկ Մարոնիններուն կարծես այս վիճակն է հաճելի, քանի որ վարչական նպաստաւոր բաժանումները տանելի դրութիւն է ստեղծեր բնակչութեան համեմատութեան տեսակէտէն։ Եւ ի հարկէ բնազդօրէն ու արտեսատական քաղաքական այս բաժանումները, բնականօրէն անբաժանելի։ Պայքարը շատ ուժեղ է եւ միացման ձգտումը յամառ։ Օր մը անշուշտ կը յաջողին, որով կը կազմուի զօրեղ պետութիւն մը, որ անշուշտ չուշանար երեւան հանելու ներքին երկպառակութիւններ ու պայքար, զրդուած ազգային, տնտեսական, դաւանական հակամարտութիւններէ եւ արտաքին ուժերէ։

Դամասկոսի եւ Լիբանանի մահմետական ազգայնականներէն է, որ կը շահագործուի նաեւ Պաղեստինի Արաբներու գժգոհութիւնը «Հրէական օճախի» դէմ։ Բայց այն թափով, որ Հրեաներն են սկսած գործի, քիչ յոյս կը մնայ յաջողութեան։

ՎԱՉԻԿ

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԵՐԳԵՐ

ԿԱՐՕՏԻ ԵՐԳ ՏԱՐՕՆԷՆ

Ա՛խ սանձեր դու գացիր բալով,
Ջմուշ չես տեմներ ծալ սալով,

Հարս նստեր ծիծ կը բերէ,
Աղջիկներն էլ գուեթան կը վարէ:
Վայ լէ՛ լէ՛, Ալփիկ, վայ լէ՛ վայ լէ՛ լէ՛:

Ծովուն ծալքըմ կէր, անունն էր ալոր,
Վ.գին ես երկէն, սրպի՛կ ահւաւոր,
Առնեմ բէչարէն, էլթամ ծեռ խնոր,
Ալի խար, արի՛, դուրպած մի հնա,
Աստուծի մաւըծի, քէ չի մնայ:

ՈՒԽՏԻ ԵՐԳ

Ժամ տուն գացի աւագ Ուրբաթ,
Աղօթք բրի կանչի սալծատ:

Ուխտի գացի ոլոլ մոլոր,
Ցըլտիկս էր մեծ սրտիկս մոլոր:
Կանչի զըլլատուած ծաւատաւոր,
Քանց Սուրբ Սարգիս մեծ Զօրաւոր.

Սուրբ կարապետ լերան գլխին,
Ջուխտակ աղբիւր մէջ իւր բակին,

Իր դուռ կուգան գառն ու մաքին,

Ցատաղ կ՚ընեն յոյս կիրակին։

Հաւաքից
Գ. ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ

ՀԱՐԻՒՍՏՊՆԵՐԸ

ԱՐԻՍ ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ

Ջանկըրը աքսորուած էր Արիս, անոնց հետ որ կը կազմէին Թնչըւաց վտանգաւորներու աւելի ստուարաթիւ խումբը։

Մարդ չունէր Պոլիս միմիայն իր տանտիրուհին՝ որուն մօտ ապաստանած էր քիչ մը բարեկամաբար եւ որուն մօտ ինծի ալ թաքստոց ընծայած։

Ապրիլ 24ի նախօրեակին՝ երթամ մը տեսած էր ան.— սրբավայր մը՝ որ աղետաբեր էր իրեն. յունական եկեղեցի մը՝ իր կապոյտ պատերով։

Երազներու կը հաւատար։

— Երկրորդ անգամն է, կ՚ըսէր, որ այս չարագուշակ երազը կը տեսնեմ կեանքիս մէջ։

Առաջինին շատ ծանր փորձանք մը անցուցած էր՝ մահուընէ ազատելով. կը նախզգա՛ր աղէտը որ այս անգամ իրեն կը սպառնար։

— Պիտի ձերբակալուիմ, կ՚ըսէր յուզումով, եւ սպասելով որ հերքուի ինձմէ։

Խրաւ ալ, ցերեկը ահաւոր սաւեր մը կը շրջէր պատուհանին տակ, դաժան հասակը թուրք լրտեսի մը եւ պատուհաններն ի վեր երկարող անոր ցուցը. մինչ գիշերը պիտի գային դինքը տանելու վերջնականապէս։

* * *

Ժամը 11ին առեններն էր։ Դուրսը՝ մո՜ւթ, մո՜ւթ։ Ցիրական ձեռք մը՝ անսպասելի ուժգնութեամբ կը հնչեցնէր դրան զանգակը։ Զարհուրո՜ւնք ազդարար։ Ցանը մայրիկին վիճակն էր բանալ պատուհանը ու նայիլ վար։ Ուրիշ ո՞վ պիտի համարձակէր այդ յանցաւոր տունին մէջէն։

— Ոստուածամար, մրմնջեց զարհուրած կինը՝ ներս քաշուելով։ Սարսո՜ւռ։

Վտանգին հոտը առած, լամբը ձեռքիս կը սպասէի։ Վարի յարկէն իսկ, ուր կը մնայի, լսեցի սոսկումի ձշիւնը, ու շիտակ պարտեզ, յետոյ քովինը, յետոյ միւսը։ Ինծի հետ, նոյնպէս, պատահաբար հոն գտնուող հիւր մը (Ղշան Պէշիկթաշլեան), իսկ ծանրամարմին գաւառացի տղայ մը ինք ալ փախստական նոյն ծակին մէջ, ինքզինքը կը գլտորցնէր մահճակալին տակ։

— Նս կը բանամ դուռը ը՞սած էր Արիս. Թո՛ղ ազաքը ազատուին։

Կրնա՛ր ինք ալ փախչիլ. բայց չէր ուզած որ իր պատճառով մենք եւս փտանգուինք. ոստիկանութիւնը կ՚անգիտանար միւսներուս գոյութիւնը այդ տան մէջ։

Եւ արդարեւ ինք անձամբ դիմաւորած էր իր մահուան առաքորդները՝ իր մարմինը վահան ընելով ի պաշտպանութիւն փախստականներուս։

* * *

Իր առաջին աքսորավայրէն քանի մը քառթ ղրկած էր Արիս իր տանտիրուհին, կարճ, կորուսյ հեռագրական ոճով, թուրքերէն գրուած քանի մը քարթեր՝ որոնք կը կրէին իր հայերէն ստորագրութիւնը։

Օր մըն ալ, երկարատեւ ընդհատումէ մը վերջ, Պրուսայէն է որ իրմէ երկտող մը կուգար, մինչ նոյն նախկին թուրքերէն գիրովը, որ իրը չէր։ Ցեղւոյն Պատերազմական Ատեանը անպարտ արձակած էր զինքը իր «Անմեղութիւնը» հաստատուած ըլլալով։ Այդպէս կը գրէր ան՝ միամիտ կամ միամտող ուրախութեամբ մը։ Եւ իսկապէս, զինքը տեսած էին Պոլիս, ոստիկան-զինուորի մը հսկողութեամբ՝ կ՚անցնէր ան Բերայի Շիշլի-Ջամբաշէն, մաղն ու մօրուքը աճեցած ու խռուացած, տառապած նախամարդու կատարեալ կերպարանք մը։

Պոլսոյ ոստիկանութիւնը կրկին կ՚աքսորէր զինքը. սակայն Ատեան մը կը մնայ ան քէօթահիոյ բանտը։ Ցեղացի ընկերներ այցելութեան կ՚երթան իրեն։ Վերջին ծայր խղճալի, սրտաճմլիկ վիճակ մը. աչքերը հիւանդ, արիւնոտ, շարաւոտ. վրան-գլուխը՝ մաշած, աղտոտ, պատռտած ոտքերը՝ գրեթէ անկօշիկ։ Եւ սակայն, յուսադրումի բառեր կը գտնէ ան՝ ուղղուած անոնց որ դեռ ազատ էին… Շատ կ՚աշխատէին զինքը երաշխաւորութեամբ հանել բանտէն, քաղաքին մէջ շրջագայելու արտօնութիւն մը գէթ ձեռք բերել իրեն. Իզո՛ւր։ Իր բոլոր «Էմրագ»ները Պոլսէն «Միմլէնմիշ» եղած էին։

Ցետոյ, եղեւցած էր Աֆիոն Գարահիսարի մէջ ու ինկած էր Գոնիա։ Հոն, մինչ նոյն ողորմուկ թշուառութիւնը։ Ա՛յն աստիճան, որ օր մը, գաղթական հայուհի մը, խորապէս ազդուած իր եղերական վիճակէն, կ՚ուզէ քառասուննոց մը սահեցնել անոր ափը…

— Ո՛չ, գիտցի՛ր, ես տակաւին մուրացկան չեմ, կ՚ըսէ Արիս, երեսը անդին դարձնելով ու արցունք մը կուլ տալով։

Աքսորէ աքսոր քշկռտուած, ի վերջոյ կը հասնէր Հալէպ։

Ամիսներ առաջ, հայրենակից մը երեւ հազար ագամանդ յանձնած էր Արիսին։ Ազգական մը ունէր, տարագրուած էր Հալէպ։

— Եթէ ըլլայ որ Հալէպ երթա՛ս գտի՛ր զինքը, խնդրած էր Արիսէն, ու յանձնէ իրեն։ Իսկ եթէ չգտնես՝ հէլա՛լ ըլլայ քեզի։

Ու Արիս, երկար տեւէն, իր ոտքերը ցնցոտիներուն ծալքերուն խորը ծրարած թանկագին պղտիկ ագամանդները, փնտռած գտած էր յանձնարարուած գաղթականը եւ նոյնութեամբ, անվթար, իրեն յանձնած զոյգ մը աւանդները։ Ամբողջ իր գաղգութայի ընթացքին չէր դպած անոնց. իր արդար իրաւունքն էր, սակայն, գոնէ մէկը ունել՝ Չըրա…

Ի՛նչպէս կ՚ըլլայ, որ մըն ալ կը յաջողի ինքզինքը նետել Պոլիս։ Բայց այս անգամ՝ կատաբելապէ՛ս այլափոխ։ Զինուոր էր անունը՝ Ցիրան օղլու Արթին, եւ դէմքը շրջանակուած արծաթաթել մօրուքով։ Հայրապետ-թաղային գինուորական հիւանդանոցն է ղրկուած՝ իր աչքերուն քննութեանը համար։ Իր նախկին աշակերտուհիներէն մէկը կը տեսնէ, պատահաբար, փողոցը։ Կը ձայնէ։ Աղջիկը, առջի բերան, չի ճանչնար զինքը… Կը խնդրէ անէ իմաց տալ իր նախկին տանտիրուհիին՝ որ անգամ մը իրեն տես գայ։ Ու իր այդ յաւիտենական իղձը սրտին մէջ՝ կը սպասէ, կը սպասէ, կը սպասէ…

Ըսուեցաւ թէ զինադադարէն տարի մը առաջ, կրկնապէս տառապող իր աչքերը յաւիտեան փակեր էր անիկա՝ Ընաստլեան հիւանդանոց անկիւնի մը մէջ, զո՜հ թիֆիւսին։

Խե՜ղճ Արիս,

Խե՜ղճ խրայէլ ցեղունին, որ կ՚ուզէր — ինչպէ՜ս կ՚ուզէր — բանաստեղծ ըլլալ։

* * *

Հանգչեցէ՛ք, իմ մեռելներս, առկախին հանգչեցէ՛ք։ Մենք մեր խոհնիքը չենք մոռնար ձեզի։

Ու սպասեցէ՛ք մեզի հետ առաւելոր ձայնին՝ որ ձեզ գուբս պիտի կոչէ հողերուն տակէն, միջոցներուն մէջէն ու բոլոր հորիզոններէն…

Ու այն տաեն ցարութիւնը միասին պիտի տօնենք, պարելով, մեծով, ողջով, մեռելով։

ՎԱՀՐԱՄ ԹԱԹՈՒԼ

ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐՈՒՆ ԿՏԱԿԸ

Ամբողջ երեք տարի, մինչեւ 1918ի փառաւոր աշունը՝ Արարատի մեր կորիճներուն տարած անգուգական յաղթանակը, բռնակալութիւններուն էն վայրագն ու արիւնկզակը զաւաղրեց հայ ժողովուրդին, հոսեցուց հայ արիւնը, կարմիր ներկելով պատմական Եփրատն ու Ցիգրիսը մինչեւ ցարդ մոռցուած Խարբերդի ծովք Գէօլճիւկը (ուր ինկան աւելի քան 50 հազար Հայեր), Արարիոյ անապատները, Հայաստանէն միջագետք բոլոր լեռներն ու դաշտերը։

Կարծեմ առ կարաւան մէկ միլիոն հայութեան բնաջնջումը, իր բոլոր սոսկասելի պատկերներով աննկարագրելի է եւ աննախընթաց՝ համամարդկային ծանօթ պատմութեան մէջ, որովհետեւ ինչ ոճիր որ մարդկային միտքն ամէնէն խաթարուած բնազդը կրնայ երագրել եւ սատանայն եւ բոլոր իրականացուցիչ կրնայ յղանալ, չեն համեմատուիր այս կոտորածին հետ։

Անցեալի ահաւոր ջարդերն ու հալածանքները, կ՚ըսէ ամերիկացի գիտնական մը, իրենց պարունակած բոլոր դրուագներով չափազանց աննշան կը թուին՝ բաղդատելով 1915ին հայ ցեղի կրած տառապանքներուն հետ։ « 13րդ գարուն սկիզբը, Ալբիգացիներու ջարդը պատմութեան ամէնէն ողբալի դէպքերէն մէկը նկատուած է մինչ Մոլեռանդութեան այս բռնկումին մէջ 60.000ի չափ անձեր սպաննուած են։ Ս. Բարթողիմէոսի ջարդերուն մէջ, մօտ 30.000 մարդկային էակներ կորսուեցան։ Սիկիլիական ջարդերը, որոնք մոլեռանդական ամէնէն դիւային պոռթկումներէն մէկը հանդիսացած են, 8.000 անձերու մահուան պատճառ եղած են։ Թօրքըէմատայի օրով, սպանիական հաւատաքննութեան վրայ հատորներ գրուած են։ Եւ սակայն իր կառավարութեան 18 տարիներուն՝ 8.000էն քիչ մը աւելի հերետիկոսներ միայն մահուան դատապարտուած են։ Թերեւս պատմութեան միակ դէպքը, որ ամէնէն աւելի կը նմանի հայկական տարագրութիւններուն, Փէրտինանտ եւ Իզապէլլայի կողմէ Հրեաներու Սպանիայէն արտաքսումն է։ Թրէսքօթի բաւծին համեմատ, 160.000 Հրեաներ իրենց բնակավայրերէն տեղահանուած եւ գիշուածաբար տարտղնուած են Աֆրիկէի եւ Եւրոպայի մէջ։ Բայց այս նախընթաց հալածանքները գրեթէ ոչինչ կ՚երեւան, երբ բաղդատուին հայկական տառապանքներու հետ»։

Ու անոնք որ Թուրք խաթաղանի զոհերէն կրցան վերապրիլ իրենց ցեղային յատուկ տոկունութեամբ, այսօր հակառակ դաշինքներու պատմութեան եւ մարդասէր ու արդարասէր Դաշնակիցներու յաղթանակին, հալածական ու անօթեւան կը թափառին աստանդական։

Մարդկային քաղաքակրթութեան զարգացումը մեծ չափով պատմութիւնն է ազգերու պայքարին եւ հալածանքներու ազատագրման։ Թուրքերը ուզեցին խափանել այդ ճամբան մեզի համար։

Որպէս զի Եւրոպայի բռնակալ Համիտի 30 տարուան չէրցածը երեք ամիսէն կամ երեք տարիէն կատարուի, որպէս զի առնուազն 50 տարի խափանուի հայութեան վերելքը, ինչպէս խոստովանեցաւ դաշնակցի Թալէաթը, որպէս զի միանգամ ընդ միշտ Թուրք[illegible] «Հայկական Հարցը», մեր յա[illegible] անձնական թշնամին առաջին[illegible] թիւ, սիստեմաթիկ կերպով [illegible] ւորականութեան երկարեց [illegible] ուան ահաւոր մանգաղը։ Անհրա[illegible] ժեշտ էր այդ իրեն համար հա[illegible] յութիւնը զրկելու հաւաքական [illegible] գիտակցութիւն մը կազմակերպելու հնարաւորութենէն։

Գրչի ու խօսքի, գրի ու գիտութեան, մտքի ու հայրենասիրութեան, հանրային շահերու պաշտպանութեան եւ յառաջդիմութեան արժէքներ, Զօհրապ, Վարդգէս, Խաժակ, Ձարդարեան, Ակնունի, Սիամանթօ, Վարուժան, Վ. Ռամեան, Կիրճեան, Վարդգէս, Մինասեան, Ցոլակեան, Սեւակ, Իշխան, Քէլէկեան, Ճանկիւլեան, Պօյաճեան, Հայկազ, Թարամազ, Թլկատինցի, Պուլուխեան, Պուճիքանեան, Սողիկեան, Օզանեան, Կ. Վարդանեան, Կիրակոսեան, Ս. Ա[illegible]րեան, Պաւստ, Պ. Ձ. Դ., Գեղամ վրդ., Ձ[illegible] [illegible]ատեան, Արշակեան եւ [illegible] հարիւրաւորներ։

Դաժան իրականութիւն մ[illegible] է, որ իր լաւագոյն տարրերով [illegible] ջնջուած մէկ միլիոն հայութեա[illegible] հայրենի երկիրը ամայացած [illegible], Բուրնեններ կը շրջին խրճիթ [illegible] պուրականի, բարձրաբերձ [illegible] րումի, հերոսական Շ. Գարահիսարի, կայտառ Ցրապիզոնի [illegible] բնաշխարհ Խարբերդի, [illegible] Ցիգրանակերտի, գիւցական [illegible] Թայի եւ Եդեսիոյ, պատմական Կիլիկիոյ լեռներն ու դաշտերը, գիւղերն ու աւաններն։

Երբ այս ամէնը գիտ[illegible] կուգանք տօնել համ[illegible] նահատակներն ու այս[illegible] մտածում, մէկ ակնա[illegible] ներշնչէ մեզ, եւ մ[illegible] նկխառադրութիւնը [illegible] տակի հաշուեյարդարի [illegible] որ պիտի հնչէ անվրէպ [illegible] բասատելիս ուրիշ բան մը [illegible] նակեր, եթէ ո՛չ, որ միա[illegible] մէջ ալ ըլլանք, ապրիլ [illegible] պաշտ քան վաճառական[illegible] նական աւելի խանդավառ [illegible] գրագէտ ու բանաստեղծ [illegible] մոլեռանդ քան աշուղ ու [illegible] գարեան հաւատացեալ [illegible] սանասիրտ, նոյնքան եւ [illegible] ու համբերատար։

Ա՛յս է մեր նահատակներու թողած կտակը։

ՀԱՐԶԱԿ

Մարսէյլ

ԽՆԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Դուք ո՛չ եւս էք [illegible] եւ երկու չարաշուք [illegible] վեր, ո՛վ հանճարին [illegible] հակիրները։ Բազմաչար[illegible] հատակներ, որ ոչ իսկ [illegible] մը ունեցաք։

Կա՛յ սակայն սերունդ [illegible] այսօր, որուն հոգին ձեր[illegible] գուն, ու միտքն եւ որուն [illegible] սրտատրոփ կը բաբախէ ձեր [illegible] նուիրական աջին։

Կարիճ՝ եւ անպարտներ[illegible] անտառէն սերած նոր սերունդ մը որուն միտքն ու արիւնը [illegible] ծուած են ձեր գաղափարա[illegible] րով ու ձեր հոյակապ [illegible] ներով։

Փշրուեցան ու պիտի [illegible] բոլոր այն բռունցքները [illegible] գին կոնակէն հարուածել [illegible] սերունդը։

Փա՛ռք հոգեւորներուդ, [illegible] սերունդը ձեզմէ առաջ [illegible] սաւքն ու կամքը։

Վասնզի փոխ[illegible] ու կը շարունակէ [illegible] ձեր աննախընթաց [illegible] թիւնը համարելով [illegible] գրութիւն

...մենք արհամարհանք ունինք ...համեմատ։

...Ամբողջ սերունդ մը, հետեւ... ...բազմութիւն մը քաջ ... քաջ կը հետեւի ձեր հետ... ձեր մեծ ու անմահ նը... ...ներուն համար։

...տարին հեղ մը կանգ ... այդ սերունդը, Ապրիլ ... մոռ այլ սակայն ... ...օրէն հրահանգիչ հետ... ...իր յարգանքին ... բերելու եւ իր պաշտա... ...պատարագը մատուցա... համար։

Դուք կ'ապրիք արդէն։

...ինչքան երկար ըլլայ տիրա... ...թիւնը կարմիր սարսափին ... ինչքան աւելի դառն ու ան... ...սպասումը, այնքան ա... ...մեծն՞ ու ճիւղաւոր... ...այն մեծ հաւատքին ու ... գաղափարականին որ ներ... ...եւ որ պիտի ներշնչէ ու ... նոր սերունդը։

Դուք կ'ապրիք ուրեմն։

...ենքեր կան, անապատներէն ... հալածական այլ ձեր... ...որոնք ձեր յիշատակին ... կը շնչեն եւ որոնք ձեր ...ներու յաւերժանքին համար ...

...ղիկներ կան, կրկին անա... ...ծած ու ծաղկած, կրկին ... մնած ու մեծցած, որոնք ...ներ ունին ձեր ճամբուն ... որոնք փունջ փունջ յուշեր ... իրենց ուղիղներն ու սիր... ...չարչրկող։

...ութիւններ կան, որոնք հրաշքով ... կը շնչեն այսօր, եւ որոնց ...ները նման են սեւ ու ալիկոծ ... անոնց խորքը կը յուզուի ... կը փոթորկուի ամէն հեղ ու ... վայրկեան ... ան... ...քամբէն։

Դուք կ'ապրիք ուրեմն։

...ժողովուրդ մը կայ, որ իր ... մէջ ձեզի համար յար... ...լուսաղող տաճար մը ունի ... կ'ապրիք դուք, եւ պիտի ապ... ...յաւէտ։

Մ. Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ԽՄԲ.— Այս գրութիւնները ստացած ենք Ապրիլ 11/24ի թիւին համար, բայց տեղի անձկութեան պատճառով ստիպուեցանք յետաձգել այսօրուան։

...ՆԵՐՈՒ ՑԱՆՔԵՐԸ.— Հա... ...աշնան ցանքերուն մա... ...տեղեկութիւններուն ... Երեւանի եւ Լենինական ... շրջանին մէջ ցանքերու վի... ...լաւ է, իսկ Մեղրիի մէջ ... վատ։ ...եւ Փամբակ-Լո... ...սեփին մէջ երեւցած է ... սրճուանք մը, վնաս ... ցանքերուն։

ՊՈԼՍՈՅ ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻ ԺՈՂՈՎԸ

Կիրակի օր գրեցինք թէ անցած շաբաթ Պոլսոյ մէջ Պոլշեւիկեան գաղտնի ժողով մը տեղի ունեցած է։ Այս առթիւ Թայմզ իր Ապրիլ 23ի թիւին մէջ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ.—

Թէեւ պոլշեւիկները շատ ուշադիր են բացէ ի բաց պրոպականդա չկատարելու համար Թուրքիոյ մէջ Թուրքիոյ դէմ, սակայն անոնք չեն վարաներ Պոլիսը գործածել իբրեւ խարիսխ մը՝ Պալքանեան երկիրներու մէջ իրենց մղելիք պայքարներուն համար։

Պէօյիւքտէրէի նախկին ռուսական դեսպանատան մէջ չորս օր տեւող համաժողով մը տեղի ունեցաւ, նախագահութեամբ Կրումայ անուն մէկու մը, կարեւոր մէկ անդամը Գ. Միջազգայինի, որ վերջերս Պոլիս հասաւ պաշտօնական առաքելութեամբ մը։ Պալքանեան չորս պետութիւնները— Եուկոսլաւիա, Ռումանիա, Պուլկարիա, եւ Յունաստան — ներկայացուցիչ ունէին այս համաժողովին մէջ. հելլէն երկու պատուիրակներուն անուններն են՝ Նիքոլա Տիմիթրիոս եւ Անաստասիոս Վասիլոփուլոս։ Գ. Միջազգայինի ուրիշ անդամներ, որոնք Թուրքիա կ'ապրին եւ իրենց քաղաքական գործունէութիւնները կը ծածկեն առեւտրական պիտակներու տակ, նոյնպէս ներկայ եղան համաժողովին, մանաւանդ Կոլտշթայն ըսուած մէկը, որ Պոլսոյ ամէնէն ազդեցիկ համայնավարներէն մէկը կը նկատուի։

Ասկէ առաջ Վիէննա, յետոյ Սելանիկ յարմար կեդրոններ էին Գ. Միջազգայինի պրոպականդան վարելու համար Պալքաններու մէջ, բայց հիմա կ'երեւի թէ Պոլիս իրական կեդրոնը դարձած է։ Ասոր համար կարգ մը պատճառներ կան։ Նախ՝ Պոլսոյ մէջ կան մեծ թիւով Մակեդոնացիներ, որոնցմէ շատեր կը գործեն Գ. Միջազգայինին հաշւոյն եւ խիստ լաւ տեղեակ են Պուլկարիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Յունաստանի կացութեան։ Երկրորդ, Պոլիս սքանչելի կեդրոն մըն է պալքանեան չորս երկիրներուն համար, որոնց հետ յաճախակի եւ արագ հաղորդակցութիւններ ունի ծովէն ու ցամաքէն։

Երրորդ, կ'ըսուի թէ Վիէննայի եւ Սելանիկի մէջ աւստրիական եւ հելլէն ոստիկանութիւնները միջոցներ ձեռք առած են ամէնէն ականաւոր համայնավար գործակալներու դէմ, որոնք նոր միջավայր կը փնտռեն իրենց գործունէութեան համար։

Գ. Միջազգայինի գործակալները լայնօրէն դրամ կը ծախսեն. թէեւ ոչ առաջուան չափ ազատօրէն։ Պաշտօնական սուրհանդակներ,— որոնցմէ շատ ունի Ռուսիա Մերձաւոր Արեւելքի մէջ գործի մարդեր ու կիներ հրահանգներ եւ դրամ կը տանին Պոլսէն դէպի պալքանեան երկիրները, մինչ Օտեսայէն Պոլիս գործող շոգենաւային ռուսական գիծ մը օգտակար օղակ կը ծառայէ Մոսկուայի եւ Պոլսոյ միջեւ։ Կարգ մը հանրածանօթ համայնավար գործակալներ, որոնք ուրիշ ճամբով չէին կրնար Պալքանները մտնել, ռուսական շոգենաւերով բերուած են մինչեւ Վառնայի Սեւ ծովու մուտքը, ուսկից պզտիկ նաւերով եզերք ելած եւ պաստուած են Պէօյիւքտէրէի ռուսական դեսպանատունը, որ Վոսփորի մուտքէն քանի մը մղոն միայն հեռու է։

Գ. Միջազգայինի Պոլսոյ կեդրոնը կ'երեւի թէ շատ դժուար կը գտնէ ո եւ է գործ ընել Պուլկարիոյ մէջ, որովհետեւ ներկայ կառավարութիւնը խիստ հակապոլշեւիկեան է. միւս կողմէ Մակեդոնիոյ ինքնավարական կազմակերպութիւնը, որ պուլկար քաղաքականութեան վրայ զօրաւոր ազդեցութիւն ունի, նոյնպէս հակառակ է համայնավարութեան։ Ռումանիոյ մէջ եւս ո եւ է յառաջդիմութիւն դժուար է, որովհետեւ ռումէն գաղտնի ոստիկանութիւնը խիստ զօրաւոր է։ Սակայն եւ այնպէս Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ մէջ բաւական գործ տեսնուած է եւ այս երկու երկիրներուն մէջ է որ Գ. Միջազգայինը կը կեդրոնանայ այժմ։ Յունաստանի մէջ մանաւորապէս ուշադրութիւն կը դարձնեն գաղթականներուն եւ նաւազներուն վրայ։ Եուկոսլաւիոյ մէջ հակիրալական պրոպականդա կը կատարեն։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ԺՈՒԱՅԵԼՕԶԻ ՄԷՋ

ԺՈՒԱՅԵԼՕԶ (սեփ. թղթ.).— Շատ քիչ բան գրուած է այս գաղութի մասին, որ իր մէջ կը համրէ չորս հարիւրի հասնող հայութիւն մը։

1924ի առաջին ամիսներուն հաստատուած է գաղութը, մեծ մասամբ բաղկացած Սէօլէօզցիներէ եւ Իզմիրի շրջակայ գիւղերէ, մետաքսի եւ գորգի գործարանատէր Գ. Պարէտ Պէյլէրեանի հետ կնքուած մասնաւոր պայմանագրով։

Կիները գրեթէ բոլորն ալ առհասարակ, կ'աշխատին մետաքսի մանարանին եւ գորգի գործարաններուն մէջ, եւ կը բնակին նոյն գործարանատիրոջ կողմէ վարձուած մաքուր եւ օդասուն սենեակներու մէջ։ Այրերը, թիւով աւելի քիչ կիներէն, կ'աշխատին ներկի գործարանին եւ մօտակայ ածխահանքի մը մէջ։

Օրավարձերը, համեմատելով մեծ քաղաքներու վճարումներուն հետ, ճի՛շդ է, քիչ են բայց երբ նկատի առնենք ապրուստի տարապայման աժանութիւնը, բնակարաններուն ձրի տրամադրուած ըլլալու հանգամանքը, եւ ուրիշ կարգ մը նիւթական յարմարութիւնները, եւ եթէ այս ամէնը քննենք թուաբանական հաշւով, կը համոզուինք որ, այս քիչ օրավարձերը իրականին մէջ աւելի ձեռնտու են, մեծ քաղաքներու բարձր օրականներէն։

Երկար ատեն, մէջ ընդ մէջ, ապրած ըլլալով քաղաքներու եւ գիւղերու գործարանային կեանքին մէջ եւ մօտէն շփում ունեցած ըլլալով հայ գործաւորներու կենցաղին հետ, շատ արգահատելի կը գտնեմ այն ձգտումը, զոր ունին մեր հայկական ներքին գաւառներէն հասած գաղթականները։ Անոնք կ'երազեն միշտ մեծ քաղաքներու հասնիլ, առանց գիտնալու որ, հոն, նիւթական եւ բարոյական անկում մը միայն կը սպասէ իրենց։

Գործարանային այս կեանքէն դուրս, գարնան այս ամիսներուն, Ժուայելօզ ունի շատ աւելի նպաստաւոր գործ մը եւս։ Շերամի գործն է այդ, որ ընդհանրապէս կը յաջողի եւ կրնայ ապահովել, առ առաւելն երկու ամսուայ ընթացքին, կարեւոր գումար մը՝ զոր երեք չորս տարուան մէջ դժուար թէ կարելի ըլլայ շահիլ մեծ ոստաններու մէջ։

Շերամի այս գործին համար, այս տարի, պայմանաւորուած են 25 ընտանիքներ, մեծ մասով Պարտիզակցիներ, եւ արդէն գործի ալ սկսած։

1925 — 926 տարիներուն շատ քիչ է եղած այս ճիւղին հետեւողներու թիւը, սակայն, քաջալերուելով այդ տարիներուն տուած լաւ արդիւնքէն, այդ թիւը կրկնապատկուած է այս տարի։

Դպրոցական տարիք ունեցող տղաքներուն թիւը շատ է։ Մէկ քանին կը յաճախեն ֆրանս. դպրոցը, բայց կարեւոր մասը կը թափառի փողոցներուն մէջ։ Ազգային կազմակերպութիւն չկայ եւ կարծեմ որ եւ է ջանք ալ չէ եղած։

Գ. Պէյլէրեանի կ'իյնայ այս կարեւոր գործի մասին ալ իր օժանդակութիւնը բերել։ Լիոնի Ազգային Միութիւնը, որուն սահմանին տակ կը գտնուի այս գաղութը, պէտք է որ զբաղի այս ստուար հայութեան ազգային-դպրոցական խնդրով, եւ օժտէ զայն եկեղեցիով եւ մանաւանդ դպրոցով մը։

∴ Օգտուելով Լիոնի հոգեւոր հովիւ Անանիա Ծ. վարդապետի ներկայութենէն, Զատկի առթիւ, տրամադրուած էր մետաքսի գործարանին սրահներէն մէկը։ Ամբողջ գաղութը ներկայ էր։ Երեք տարուան մէջ այս երկրորդ անգամն էր որ այս հալածական բեկորները կը լսէին մեր շարականները։ Վարդապետը պատարագեց եւ քարոզին մէջ խրատեց ժողովուրդը, որ չկորսնցնէ իր հաւատքը, դէպի լուսաւոր հորիզոններ ։

Անցորդ

ԿՐԱՍ.— Զատկի կիրակին խումբ մը երիտասարդներու ջանքերով կազմակերպուեցաւ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր Միքայէլեան ենթակոմիտէն 9 անդամներով։ Այսպէս 1927ի Զատիկը եղաւ գաղափարի օր մը մեզի համար։

∴ Նոյն օրը տեղի ունեցաւ Հօկերու ժողովը։ Փարիզէն մասնաւոր բանախօս մը եկած էր, արդդածները հաշտեցնելու համար։

Հօկի անդամներէն Ա. Թ. երկու հարցում ըրաւ. Ա.— Ճի՞շդ է Հայաստան երթալ կամ չերթալու արտօնութիւնը պէտք է մեր ատենապետը որոշէ։ Բ.— տարի մըն է Հօկի անդամ եմ, ինչո՞ւ լուր չպիտի ունենամ եկած շրջաբերականներուն։

Ատենապետը. «Ձայնդ կտրէ, քու խելքդ չի հասնիր»։ Ա. Թ. վիրաւորուած տեղէն ցատկեց յարձակելու համար, բայց պատուիրակին շնորհիւ կրկին տեղը նստաւ։ Ներկաները դուրս ելան այլեւս չգալու պայմանաւ։

∴ Գործադրութեան տագնապէն մենք գրեթէ բնաւ չասուեցանք։ Գործերը հետզհետէ կը բացուին։

Ա. Տէր Վարդանեան

ԵՐԿԻՐԱՆՔ

50,000 ՏՈԼԱՐՆՈՑ ՏՈՏԻԿՆԵՐ

Ամերիկացի պարուհի մը, Օր. Ֆէյ Մարբ, Անգլիոյ նաւահանգիստէն նաւ նստած է, Փարիզ գալու համար։ Մեկնելէ առաջ, օրիորդը ապահովագրած է իր ոտիկները 50.000 տոլարի։ Աշխարհիս ամէնէն գեղեցիկ աղջիկը, անշուշտ պիտի ապահովագրէ ինչ որ ունի իբրեւ թանկագին։ Հեռու մեզմէ բամբասանքը։ Եթէ օրիորդը կրցած է 50,000 տոլարով ապահովագրել իր ոտքերը, ուրեմն այդքան կ'արժե՛ն եղեր։ Ուստի կը շնորհաւորենք այդ ոտիկներուն շնորհալի տիրուհին, մաղթելով բարի ճամբորդութիւն նաւին մէջ, որ մեզի պիտի բերէ օրիորդն ու իր գանձը։

Միայն, եթէ թոյլ կուտաք, քիչ մը զառնօրէն, մեր միտքը կ'երթայ ոտքէն զատ միւս անդամներուն։ Գիտնականին ձեռքերը, արուեստագէտին աչքերը, փիլիսոփաներուն ուղեղները, բանուորին բազուկները։ Այս բոլոր անդամներն ալ, որքան ուժեղ, նոյնքան փափուկ, սակայն ապահովագրուած չեն։

Արդ, ե՞րբ պիտի տեսնենք որ բոլոր այդ անդամներն ալ պարուհիին ոտիկներուն չափ թանկագին արժէք մը ստացած են եւ ապահովագրուած։

ԽՈՃԷՆ ԱՐՆՕ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿՌՈՒԱՊԱՐ.— Փուասոնիէր փողոցին վրայ պարասրահ մը։ Իրիկուն է, եւ քիչ մը պարպար, քիչ մը ճոռճոռ։ Միջնարարին կը նստին զոյգերը։ Յանկարծ ապտակ մը ճչաց ուժգին։ Աղջկան մը թուշիկը վարդ էր դարձեր, եւ աչքերէն արիւն կը ցատկէր

Կարծես ազդանշան մը ըլլար, բոլոր զոյգերը նետուեցան գիրկ գիրկի, այս անգամ ոչ թէ նուագով, այլ հայհոյութեամբ եւ կիներու ծանօթ աղաղակներով։ Կարծես նոր պար մըն էր վայրագ։ Երիտասարդ մը, գլուխը խոյի նման տնկած, ուզեց գլուխը զարնել հակառակորդին փորին, սակայն վրիպելով գլուխը մտաւ հայելիին մէջ։ Հայելին ջարդուփշուր եղաւ, եւ արիւնով ներկեց օրհնեալ գլուխը։ Անմիջապէս փոխադրեցին հիւանդանոց։ Սակայն դեռ կը շարունակուէր կռիւի պարը։ Վերջապէս հասան ոստիկանները, սակայն կռուազանները փախած էին արդէն, պարասրահին տախտակամածին վրայ ձգելով դանակ, գաւազան, գլխարկ եւայլն։

ԱՂՋՆԱԿ ՄԸ ԱՅՐԵՑԱՒ.— Փարիզի մէկ խոնարհ փողոցին մէջ Լեհ Դաւիթ Բէլրախի աղջնակը Իտա, տանը մէջ մինակ մնացած պահուն, կը վառէ հրէական Զատկի ջահերը որ դրուած էին սեղանին վրայ։ Ջահերը կը հրդեհեն սենեակը։ Եւ աղջնակը այրուելով, սարսափելի ճիչեր կ'արձակէ։ Մինչեւ որ դրացիները կը հասնին, Իտա կը մեռնի անգութ մահով մը։

ՍԱՓՈՐԸ ԿՈՏՐԵՑԱՒ ՋՈՒՐԻՆ ՃԱՄԲԱՆ.— Բլէրմօն-Ֆէրրանի գիւղերէն մէկուն մէջ կար Կուայեօն անունով գող տիկին մը 70 տարեկան։ Այս կինը ծնած օրէն սկսեալ սովորութիւն ունէր «ճանկ նետել»։ Հազար անգամ բռնուած էր, սակայն դարձեալ չէր հրաժարեր մոլութենէն։ Գիշեր մը մտաւ դրացիին տունը սակայն տան երիտասարդը, Սիլվէն, տեսաւ եւ, երբ գողը կեցած էր սանդուղին վրայ, աթոռ մը նետեց գլխուն։ Գող պառաւը տապալեցաւ, վար թաւալեցաւ եւ մեռաւ։

ՅՈՒՍԱՀԱՏ ՄԱՅՐԸ.— Քօնքարնօյի մէջ, 30 տարեկան կին մը, տիկին Մանէ, կեանքէն բոլորովին յուսահատ, առաւ երկու փոքրիկ զաւակները եւ նետուեցաւ գետը։

ՀԱՅ ԳԻՒՂԱՑԻՆ ԿԸ ՇԻՆԷ.— Սանփանաւանի շրջանին մէջ Արշիփանիկի գիւղացիները որոշած են իրենց աշխատանքով եւ ծախքերը ստանձնելով ջրանցք մը շինել գիւղին համար։ Եւ կեդրոնէն խնդրած են միայն մասնագէտներ ղրկել իրենց։

ԱՆԱՍՆԱՊԱՀՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ.— Սանփանաւանի շրջանին մէջ, Ղօթուր-Բուլաղի գիւղացիները որոշած են հրաժարիլ հողագործութենէ եւ զբաղիլ միայն անասնապահութեամբ։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է ԳԵՐՄԱՆ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

...նոյթի մէջ էր որ, երկար եւ ...հետապնդումէ մը յե... ...բախտը ունեցայ այդ գոր... ...ներէն շատ մը երեւան հա...

* *

...ՉՊԷ՞Ս ԵՐԵՒԱՆ ՀԱՆԵՑԻՆՔ ...ԺՈՂՈՎԱՑԻՆ ՄԱՑԻՑՆԵՐԸ»

...խորթին պաշտօնի մը ըն... ...ուժօթափ եղած ըլլա... ...ներս ինծի արձակուրդ մը ...ած էին։

...թէ՝ Ն... քաղաք հա... ...երբ Շանթիյիէն քաշ... ...հեռագիր մը, ինծ կը հրա... ...տրամադրուիլ փոխոյլոտ... ...կեդրոնի պետին։ ...բախտս անիծելով մէկ-տեղ, կեդրոն ուղղուեցայ, ուր իրօք ինծի կը սպասէին։

Քաղաքային թէ զինուորական իշխանութիւններէ բխած զանազան տեղեկագրեր հաղորդուեցան ինծի. անոնցմէ կը հասկցուէր թէ՝ կասկածելի անձերու խումբ մը, որոնք անպատճառ լրտեսչէին կրնար ըլլալ —, նոյն շրջանին մէջ կը գործէր ու կը տարածէր բնակչութեան մէջ վրդովիչ սուտ գրոյցներ։

Հետաքրքրականը այն էր որ, հոն ուր այս մարդոց ներկայութիւնը կը յայտնաբերէր, կը ծագէր հրդեհ մը, որուն պատճառը կարելի չէր ըլլար սահմանել։

Քննութիւն մը անհրաժեշտ կը դառնար, որքան սխալ ալ էին եւ իմ մասնակցութիւնս կը խնդրէին։ Ինծի կը մնար խոնարհիլ եւ հնազանդիլ։

Տեղեկագրերուն օրինակները առնելէ յետոյ, տուն դարձայ հանգարտ գլխով ուսումնասիրելու։

Տեղեկագրերէն շատերը կը փոխանային հաղորդելով այս մարդոց տուած սուտ լուրերը. իսկ հրդեհներու ծագումին մասին գրեթէ բոլորը լուռ էին։ Այս տեղեկագրերէն երեքը կուտային ծանօթութիւններ, որոնք ստուգելէ յետոյ, կրնային քննութեան հիմ ծառայել։

Առաջինին մէջ սա պարբերութիւնը կար. «Ինքնաշարժերուն մեկնումէն քառորդ մը յետոյ, առանց տեսանելի պատճառի մը, հրդեհ կը ծագէր բամպակի կապոցներու դէզի մը, որ քարափին վրայ դրուած էր»։

Երկրորդը կը հաստատէր. «Միայն այս մարդիկը որոնք խոտի ամբարանոցին մօտեցած էին, կրնային կրակը ձգած ըլլալ։ Սակայն պահակը, անոնց որ եւ է կասկածելի մէկ շարժումը չէ նշմարած։ Երբեք 50 մեդրէն աւելի չեն մօտեցած ամբարանոցին։ Պահակին նայելով, անոնց մեկնելէն մօտաւորապէս քսան վայրկեան յետոյ կրակ առած է. անոնք նստած էին ինքնաշարժի մը մէջ, որուն թէ թիւը եւ թէ նշանը անծանօթ կը մնան»։

Երրորդին մէջ կարդացի. «Երբ կրակը մարեցաւ, աւերակներուն մէջ փնտռտուքի ելանք, բայց կասկածելի բան մը չգտանք. սակայն կիսավառ թղթածրարներէն թթուի հոտ մը կուգար. մասամբ մրկած մասիկի կտոր մը որ գտնէն գտանք, նոյն հոտը կու տար»։

Քիչ մը անդին, տեղեկագիրը կ'աւելցնէր. «Կասկածելի որեւէ օտարական չէ տեսնուած տեղին վրայ. մինակ, ինքնաշարժի մէջ չորս հոգիներ, երեք այր եւ մէկ կին ճաշարանի մը առջեւ կանգ առած են, հոն ճաշելու համար։ Սակայն անոնք չեն կրնար կասկածի ենթարկուիլ, քանի որ կրակը անոնց մեկնումէն յետոյ ծագած է»։

Մասնանշուած իրողութիւններէն երեքը միայն ուշագրաւ էին։

1.— Ինքնաշարժիներու ներկայութիւնը՝ ամէն անգամ որ հրդեհ պատահեր։

2.— Հրդեհը անոնց մեկնումէն յետոյ կը ծագէր։

3.— Պատերազմի համար աշխատող հաստատութեան մը աւերակներուն մէջ գտնուած մասիկի կտորը։ Մեծ բան մը չէր անշուշտ, եւ սակայն կը զգայի թէ կացութեան բանալին հոն էր։

Գաղափարի զուգորդութիւնով մը, զոր շատ բնական պիտի գտնէք, եթէ քիչ մը խորհելու ձանձրոյթը յանձն առէք, «Կայէթ մը Լօզանի» յօդուածին անդրադարձայ։

Եւ հետեւեալ հարցումը ուղղեցի ինքզինքիս.

Նկատի ունենալով գերման ապայակոյտին ժտայնութիւնը, ինչո՞ւ համար ան՝ Ֆրանսայի մէջ չպիտի փորձէր, ինչ որ արդէն փորձեր է Իտալիոյ դէմ։

Եւ իբր հետեւութիւն՝

Ինչո՞ւ համար անոր գործակալները օժտուած չպիտի ըլլային այն գործիքներով, որոնց նմոյշները գտնուեցան Լօզանի մէջ։

Եւ երկարօրէն խորհրդածելէ յետոյ, այս ուղղութեամբ մեկնեցայ ինչ որ զիս պիտի տանէր ճշմարտութիւնը գտնելու։

(Շար.)

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻՆ...

Մեր նախորդ թերթօնի վերջաւորը կարդալ դ. էջ։

Փարիզէն քանի մը չինացի պոլշեւիկներ իրենց կարգին յայտարարութիւն մը հանած են այս զեկոյցին դէմ, յայտնելով թէ իրենք են Քուօմինթանկի իրական ներկայացուցիչները։

Հետզհետէ դէպի արեւմուտք՞

Խորհրդային Միութեան եւ Զուիցերիոյ միջեւ ծագած վէճը հարթուելէ ի վեր, Մոսկուա որոշ ձգտում կը ցուցնէ մօտենալու արեւմուտքի։ Այլեւս կասկած չկայ թէ, պոլշեւիկները նոր հրաւէրի մը կը սպասեն, մասնակցելու համար երմական խորհրդաժողովին, որ կազմակերպուած է քաղքենիներու կողմէ։ «Իզվէսթիա» խմբագրականով մը կը հասկցնէ թէ ասկէ առաջ հրաւէր ուղղած ատեն, արեւմտեան պետութիւնները գիտէին որ Խորհրդային Միութիւնը չպիտի կրնար ժընեւ երթալ, ո՛ր եւ է ժողովի մասնակցելու համար։ Յետոյ, կ'առաջարկէ որ Խորհրդային Միութիւնը մասնակցի իբրեւ հաւասարէ հաւասար միւս պետութեանց, որոնք մէկ տարիէ ի վեր պատրաստուած են այդ ժողովին։

Լուրի մը համաձայն, խորհրդային պատուիրակութեան նախագահը պիտի ըլլայ Լիթվինօֆ։

Մուսոլինի կը ձաղկէ ֆրան-մասոնները

Հռոմէն կը հեռագրեն թէ Պետութեան ապահովութեան մասնաւոր դատարանը հինգ տարուան աքսորի դատապարտած է իտալական ֆրան-մասոնութեան Նախագահ Թորրիկանին։ Այս վճիռէն վերջ, Թորրիկանի ձերբակալուելով հսկողութեան տակ տարուեցաւ տեղ մը, ուր պիտի բնակի այսուհետեւ։ Ուրիշ ֆրան-մասոններ ալ պիտի ձերբակալուին։

Հելլէն սպաներ ձերբակալուած

Աթէնքէն Ապրիլ 24 թուականով կը հեռագրեն թէ ձերբակալուած են զօրավար մը եւ գնդապետ մը։ Ուրիշ սպաներու ձերբակալութիւնը հաւանական է։ Ասոնց դէմ եղած ամբաստանութիւնը այն է թէ փորձած են հակաօրէնի անկարգապահութեան դէմ կառավարութեան ձեռք առած միջոցներուն։

Համայնավար լրտեսներ

Ընդհ. Ապահովութեան Տնօրէնութեան հակալրտեսական կազմակերպութեան պաշտօնեաները Ֆրանսայի զանազան քաղաքներէն ստացած են նոր եւ մանրամասն տեղեկագիրներ, որոնք կը հաստատեն ձերբակալուածներուն յանցաւորութիւնը։ Ուրիշ ձերբակալութիւններ ալ կը նախատեսուին։

Քննութիւնները կը հաստատեն թէ լրտեսական կազմակերպութեան ամբողջ հոգին էր համայնավար կուսակցութեան կեդրոնի անդամ եւ Փարիզի Թաղապետական ժողովի խորհրդական Գրէմէ։ Այս առթիւ դարձեալ պիտի արծարծուի մեծ զինարանէ մը անհետացած ռազմանիւթերու խնդիրը, որ մեծ աղմուկ հանեց քանի մը ամիս առաջ։

Մարսէյլի ջրանցքին բացումը

Հանրապետութեան Նախագահը կիրակի օր, Մարսէյլի մէջ բացումը կատարեց կայարանի նոր սանդուղին, որ հարիւր աստիճան ունի եւ հսկայ յիշատակարան մըն է միեւնոյն ատեն։ Յետոյ թափորը պտտեցաւ Մարսէյլի փողոցները։ Ժամը 3ին բացաւ Արեւելքի եւ հեռաւոր վայրերու բանակին զոհերուն յիշատակարանը։

Երկուշաբթի օր պաշտօնապէս բացումը կատարեց Ռովի ստորերկրեայ ջրանցքին, որ 81 քիլոմէթր երկայնութիւն եւ 2 մեդր 50 խորութիւն ունի։ Այս ջրանցքը կամ փապուղին արժած է 250 միլիոն ֆրանք։ Շինութեան ձեռնարկուած էր 16 տարի առաջ։ Անոր շնորհիւ Մարսէյլը կը կապուի Հավրի եւ Սթրազպուրկի հետ, գետերու միջոցաւ։

Գործարան մը պայթած Տիթրոյթի մէջ

Տիթրոյթէ (Մ. Նահանգներ, կը հեռագրեն թէ Ապրիլ 23ին գործարան մը պայթելով, 50 հոգի մեռան եւ 100 հոգի վիրաւորուեցան։ Բուռն հով մը կ'արծարծէր կրակը եւ հարկ եղաւ շրջակայ քաղաքներէն ալ հրշէջներ կանչել, որոնցմէ ոմանք այրեցան բոցերուն մէջ։

Հ. Մ. Ը. Մ. — F. C. ROUEN 2-2

Կիրակի օր Ռուանի մէջ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Առաջին խումբին եւ F. C. Roueni Առաջին խումբին միջեւ տեղի ունեցած ֆութպոլի մրցումը վերջացաւ 2-2ով։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ

Կիրակի 1 Մայիս կէսօրէ առաջ ժամը 9ին րիւ Թափի Վէրի սինէմային մէջ։

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռ. Ա. կուսակցութեան, Մալաթիոյ կրթասիրաց ընկերութեան եւ Յարօն-Յուրուքերանի Հայրենակց. Միութեան, Մայիս 1ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տէ Քօնֆերանսի մէջ։

ՆԱՀԱՏԱԿ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յարդգողի յառաջիկայ գրական երեկոն՝ Հինգշաբթի, 28 Ապրիլ, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը, նուիրուած է ամբողջովին Ապրիլ 11/24ի նահատակ մտաւորականներու յիշատակին։ Կը նախագահէ Ա. Ահարոնեան։ Կը խօսին՝ Հ. Զարդարեան, Վ. Կաքաւեան, Հ. Թալուեան եւ Ճ. Նարդունի։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տիկիններ Յ. Նշանեան Լաս, Օր. Ալիքսանեան, Գ. Նշանեան, Ճ. Սարեան, Գ. Ճիզմէճեան, եւ Պէշիկթաշլեան եւն։ Նուագ։ Կը հրաւիրուին անդամները ու համակիրները։

ՕՐ. ՄԵԼԻՆԷ ՊԻԼԷՃԻՔՃԵԱՆ

ԵՒ

ԸՆԿ. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՂԱԶԷՐԵԱՆ

ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

24 Ապրիլ 1927 Պուա-Քօլօմպ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Լիոնի «Կայծակ» խումբի ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը 8.30ին։ Գրադարանի սրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Բանի «Կայծակ» խումբի ընդհ. ժողովը 30 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՔ

Սէն Շամօն, Կրթ. Միութիւն Մալաթիոյ.— Ստացանք 70ֆր.։ Սկսանք դրկել։

Նիս, Յ. Ք.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Ավէրօն, Յ. Յ.— Նոյնպէս։

Նիս, Գ. Յ.— Նոյնպէս։

Մեքսիկա, Մ. Հ.— Ստացանք 2 տոլար։

Մարսիաք, Ե. Մ.— Ստացանք 5 ֆրանք։

Լը Փուզէն, Մ. Գ.— Ստացանք 25 ֆրանք։

Մարսէյլ, Գ. Գ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Մարսէյլ, Գործ.— Ստացանք 603 ֆր. 50 սանդիմ։

Թօլիսեան, Մ. Ք.— Ստացանք 35 ֆրանք։

Լա Սիօթա, Ս. Ք.— Ստացանք 17 ֆր. 50 սանդիմ։

Տրակինիան Հ. Յ.— Ստացանք 55 ֆրանք։

Ալ, Թ. Մ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

Մարսէյլ, Գ. Շ.— Ստացանք 100 ֆրանք։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Ալեքսան Աթալաքեան կը փնտռէ իր ազգականներէն Թորգոմ Գազարճեանը, որ 1922ին Գոլսէն Գորֆու մեկնած էր. կը խնդրուի լուր ունեցողներէն տեղեկացնել. Ալեքսան Աթալաքեանի 9, Passage Davy, 9, Paris

— Կը փնտռուի տիկին Մարգարիտ Մայիլօֆ, միջահասակ, գէր, մազերը կտրած, շրթունքի ձախ կողմը սեւ բիծերով, որ 16 Ապրիլ Շաբաթ օր ժամը 4ին հեռացած է իր ամուսնոյն բնակարանէն. հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել, 215, Avenue Gambetta, Paris. Գրիգոր Մայիլօֆի։ Լուր տուողին 100 ֆրանք նուէր։

— Ատանացի Տքթ. Մանկոլեան որ Գօզոս Նուպար փաշայի կողմէ Կիլիկիա ղրկուած էր 1921ին, իմացնել՝ L. Yakoubian, 1 New Street, Bishopsgate London.

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԱՐԵՐ

Քիւրտ իշխանուհի ԼԷՅԼԱ ՊԷՏԷՐԽԱՆԻ ցերեկոյթը՝ 30 Ապրիլ Շաբաթ ժամը 4ին, Comédie des Champs-Élysées, 16, Avenue Montaigne.

Յայտագրին մէջ՝ եգիպտական, պարսկական, քրտական, չէրքէզ, Ֆէլլահ եւ այլ արեւելեան պարեր, ինչէ սազի ընկերակցութեամբ։ Կը մասնակցի Պարսից Շահի նախկին նուագածու Թաղիստ Աքգար։ Մուտք 3ճէն 10 ֆրանք։

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)
Le Gérant : H. TEURNIER

ՍԱԿԱՐԱՆ
25 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Անգլիա,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի	100 Mark	[illegible]
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	[illegible]
Թրք. ոսկի	» or	[illegible]
Մէճիտիէ	Médjidié	[illegible]
Լէվա 100 հատը	Léva	[illegible]
Տրախմի »	Drachme	[illegible]
Լիր »	» Lire	[illegible]
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	[illegible]
Զուից. »	Frc. Suisse	[illegible]
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	[illegible]

ԱՐԺԷԹՂԹԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc. Eg.	[illegible]
» II	»	[illegible]
» III	»	[illegible]
Թուրքիոյ Երկաթ.	Lots turcs	[illegible]

Comptoir Parisien de change et de Crédit 80, Rue Lafayette

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԴԱՒԵՐ ԵՒ ԴԱՏԵՐ

ԳԼՈՒԽԸ ԲԵՐՈՂԻ՛Ն...

Դեկտ. 2ի սարսափելի տեսիլքէն ի վեր, Իւէն չէր կրնար առանձին մնալ այն սենեակին մէջ, ուր արիւնոտ երեւոյթը իր հանգիստը վրդովեր էր։ Միշտ իր աչքին առջեւ կուգար առանց քթի կարմիր գլուխը, որ կարծես գժուային ծիծաղ մը կ'արձակէր. դէմքը կը ծածկէր իր ձեռքերով եւ քովի սենեակը կ'անցնէր յուսալով փրկուիլ այդ ողբերգական յամառութենէն.

Իր փախուստը գինքը տարաւ իր ամուսնին սենեակի դրան առջեւ, որ բաց էր։

Ահմէտ բարձր ձայնով թերթ մը կը կարդար։

Իւէն մտիկ ըրաւ։

Թերթին ընթերցումէն կը հասկցուէր թէ՝ ծրարը որուն մէջ դրած էին Յօյն փախստականին գլուխը, տեղափոխութիւն մը կրած էր։

Փիմոլէ-Մայիսի Մարմինը կտոր կտոր ընելէ յետոյ, Ահմէտ զայն երկու անջատ ծրարներու մէջ դրած, սեւամորթ ծառային՝ Իւմիի օգնութեամբ, գացած էր առմայի փողոցի մը անկիւնը նետելու։

Ծրարներէն մէկը ձգած էր Փօպուռ Սէն-Տընիի կողմերը. լաւ կը յիշէր, որմէ յետոյ, թեթեւ սիրտով, մտած էր գինետուն մը, ծարաւը անցընելու։

Ու հիմայ, կը զարմանար թէ ծրարը ինչպէս կը գտնուէր Փլաթրիէռ փողոցի պարապ հողին վրայ, որուն անունը անգամ չէր լսած մինչեւ այն ատեն։

Իրողութիւնը որ կը հասկցուէր թերթին ընթերցումէն, հետեւեալն էր.

Ֆրանսացի գատարկապորտ մը, ծրարը գտած էր ու կարծելով որ արժէքաւոր առարկաներ կը պարունակէ, գաղտագողի վերցուցած եւ իր սիրուհիին տունը տարած էր։

Սիրուհին կը բնակէր այն փողոցին մէջ, որուն կից հողին վրայէն գտնուեր էր արիւնոտ ծրարը։ Ձեռաքրքիր կինը անհամբեր էր բանալ զայն, ժամ առաջ տեսնելու համար անոր պարունակութիւնը։ Բայց, երբ արիւնոտ գլուխը, կտրուած բազուկներ եւ սրունքներ դուրս թափեր էին, սարսափահար մաշճակալին տակ պպզտեր էր։

Բայց պէտք էր ծրարը անհետացնել։ Ֆրանսացին որ զայն փողոցէն գտեր եւ իր սիրուհիին տունը տարեր էր, արժէքաւոր գողօնի մը ենթադրութիւնով, չէր կրնար ոստիկանութեան դիմել եւ իր անմեղութիւնը հաստատել որեւէ միջոցով, ինչո՞ւ էր որ ուղղակի կասկածի տակ պիտի իյնար այս հաւանականութեան առջեւ, մարդը լաւագոյն նկատեր էր, ծրարը կապել ու զայն առմայի անկիւն մը նետել։

Այնպէս ալ ըրեր էր։

Բայց ոստիկանութիւնը թաղեցիները հարցաքննութեան ենթարկելով, հասկցեր էր որ նախորդ գիշեր, միայն նոյն մարդը տեսնուեր էր, ձեռքը ծրար մը բռնած առմայի հողին մօտերը, ու զայն ձերբակալեր էր։

Այս էր պատճառը որ Փիմոլէ-Մայիսի մարմնին կտորները կը գտնուէին Փլաթրիէռ փողոցը։

Երբ Ահմէտ ընթերցումը աւարտեց, թերթը ձգեց ձեռքէն ու ըսաւ.

— Գաղտնիքը վերջապէս լուսաբանուած է. կտոր կտոր ջարդուած մէկ մարդ միայն կայ, այն ալ Զաքարիա Փթօլէմայիան է։

Սուր ճիչ մը զայն ընդմիջեց

Դուռը կռնակի վրայ բացուեցաւ, Իւէն՝ պատժող հրեշտակի պէս իր գեղեցկութեան մէջ եղերական, երեւցաւ.

— Մարդասպա՛ն, մարդասպա՛ն, պոռաց.

Խօնուս իր կնոջը վրայ նետուեցաւ, եւ դաշոյն մը բարձրացնելով անոր երեսին շչնչաց.

— Լաւ', թշուառական, եթէ ոչ դուն ալ նոյն բախտին կ'ենթարկուիս։

Իւէն զայն դիտեց. տեսաւ որ սարսափելի էր ան, պատրաստ ամէն բի. եւ ծունկի եկաւ, ու հեծկլտուն, պաշտաւագին հոնդիւնով մը, շնորհ մը խնդրելու պէս մրմնջեց.

— Երթալ կ'ուզեմ.. կը վախնամ.. մարդու բան չեմ ըսեր..

— Այո, պատասխանեց Խօնուս պեկ, յանկարծ հակղած, ող փոխելու պէտք ունինք այս ...ղի օդը գէշ կը հոտի նոյնէն նոր կին կ'երթ թրքուհին պիտի ... նաս... Երեսդ պիտի ծածկես ... գեղեցկութիւնդ ալ մարդ ... սպաննէ այլեւս...

Թարգմանեց՝ ՍԿՐՏԻՉ ՆՇԱՆ...

(Վերջ.)

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ			
	տարի	վեց ամիս	երեք ամիս
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	
ԱՄԵՐԻԿԱ		5 տոլ.	10 տոլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 27 ԱՊՐԻԼ 1927

27 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 321 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԽՐԱՑԻ ԽՕՍՔ

ՃԱԿԱՏ ԿԸ ՑԱՐԴԱՐԵՆ

Չհաղճեւտէ ձեւ ու մարմին կ'առնէ միջազգային նոր ճակատ մը մասնակցութեամբ Թուրքիոյ, Ռուսիոյ եւ Եուկօ-Սլաւիոյ։

Այն օրէն ի վեր որ Իտալիա շեշտեց իր ազդեցութիւնը Պալքաններու մէջ, իր՝ թեւարկութեան տակ առնելով Ալպանիան, Պելկրատ սկսաւ ելք փնտռել, վտանգաւոր մեկուսացումէն ազատելու համար։

Յոյս չկար Յունաստանէն եւ Ռումանիայէն, որոնք ակնյայտ կապեր ունէին Հռոմի հետ։ Պահ մը մտցաւ իր մահացու թշնամութիւնը Պուլկարներուն դէմ, եւ մերձեցման փորձեր կատարեց։ Բայց, կը թուի թէ Սօֆիան ալ իր քուէն տուած է Մուսոլինիի քաղաքականութեան։ Հունգարիան չէր կրնար ապաւէն մը դառնալ, յայտնապէս համակիր ըլլալով Իտալիոյ փառաւորմանն եւ տրամադիր՝ նոր խառնակութենէ մը իր բաժինը ստանալու։ Ֆրանսան զօրաւոր պաշտպան մըն է, բայց շատ հեռու. ճիշդ ինչպէս Նափոլէոնի Ֆրանսան, Լեհաստանի համար։

Կը մնան, ուրեմն՝ իբրեւ մօտաւոր հարեւաններ, Ռուսիան եւ Թուրքիան։

Պալքանեան պետութիւններուն մէջ, Եուկօ-Սլաւիան (նախկին Սերպիա) ալ պակաս թշնամի չէ պոլշեւիկներուն, որքան Ռումանիան, Պուլկարիան եւ Յունաստանը։ Շատ մը տեսակէտներով, անոնցմէ ալ առաջ անցած էր, նոյն իսկ պարզ ընկերվարականները հալածելու համար։ Հիմա որ վտանգը կախուած է իր գլխուն, չի վարանիր մասնաւոր պատուիրակ մը ղրկել Մոսկուա, եւ ճար մը փնտռել։ Չէ՞ որ երէկ ալ, Աւստրօ-Հունգարիոյ կամ Թուրքիոյ դէմ գործելու համար, աչքերը կ'ուղղէր դէպի ցարական Ռուսիան։ Այսօր չկայ Աւստրիա-Հունգարիան. բայց կայ նոր ուժ մը, ֆաշիստ Իտալիան, որ միեւնոյն դերը կը կատարէ, աւելի խիզախ։

Միւս կողմէ, Ռուսիան կայ եւ կը մնայ. բայց ոչ այն՝ որ դարաւոր պատերազմ կը հրատարակէր Թուրքիոյ դէմ, սլաւ քրիստոնեաները գերութենէ ազատելու համար. այլ բոլորովին ուրիշ պետութիւն մը, որուն արեւելեան քաղաքականութեան առանցքն է Թուրքիան, անոր պաշտպանութիւնն ու զօրացումը։

Ահա թէ ինչո՛ւ, Պելկրատի կառավարութիւնը մէկ թեւը երկարած է Մոսկուա, միւսը՝ Էնկիւրի։ Աւելի ճիշդ, Մոսկուայի միջոցով է որ կը բանակցի Մ. Քէմալի հետ, նոր ճակատ յարդարելու համար։

Վերջին լուրերու համաձայն, այս ձեռնարկները բաւական առաջ գացած են արդէն, շնորհիւ Պելկրատէն Մոսկուա, Մոսկուայէն Էնկիւրի կատարուած երթեւեկին։ Լոնտոնի թերթերը իսկ Թուրքեւսերպ զինուորական դաշինքի մը խօսքը կ'ընեն։

Բնական է այս ելքը։ Լուրը կրնայ կանխահաս ըլլալ. բայց ոչ բոլորովին սխալ, եթէ նոյն իսկ հերքուի։

Եուկօ-Սլաւիոյ չափ մտահոգ է Թուրքիան, որովհետեւ Իտալիոյ գիրքը ոչ միայն սպառնական է, այլ եւ կրնայ իր ետեւէն քաշել Պուլկարիան։ Այդ պարագային, զինակից Եուկօ-Սլաւիա մը կրնայ թանկագին աջակից դառնալ իրեն, չէզոքելով Պուլկարիոյ շարժումները։

Պելկրատ, որ այնքան չկամութիւն կը ցուցնէր իր հողին վրայ մնացած իսլամներու հանդէպ, նոյն իսկ արտաքաղթի հրով զանոնք, վերջերս յանկարծ փոխեց իր քաղաքականութիւնը։ Անցեալ տարի պայման դրած էր որ թրքահպատակները միւկէս ամիսէն աւելի չմնան իր երկրին մէջ։ Թուրքիան ալ, փոխադարձաբար, նոյն կանոնը հաստատեց Սերպիոյ հպատակներուն համար։ Այժմ ջնջուած է այդ սահմանափակումը։ Միւս կողմէ, բանակցութիւններ կը կատարուին, Եուկօ-Սլաւիոյ մէջ գտնուած թրքական կալուածները վերադարձնելու համար։ Եւ վերջապէս, ճիշդ այս միջոցին կը փութացնեն առեւտրական եւ հիւպատոսական պայմանագիրներու բանակցութիւնները, որոնք բախտին ձգուած էին։

Այս բոլորը սահմանուած են գետինը հարթելու եւ ինքնապաշտպանութեան թումբեր հաստատելու։

Աւելորդ պիտի ըլլար բացատրել թէ՝ ոչ Եուկօ-Սլաւիա, ոչ Թուրքիա, ոչ ալ Խորհրդային Միութիւնը ի վիճակի են յարձակողական պատերազմի մը ձեռնարկելու։ Վերջին երկուքը միայն կը ձգտին խառնակութիւններ ստեղծել իրենցմէ բաժնուած հողերու մէջ։ Մոսկուա աշխարհը պիտի բռնկցնէ, եթէ կրնայ։ Էնկիւրի՝ անգործ չի կրնար մնալ, անգամ իր կորսնցուցած զինակցին հողերուն վրայ։ Բայց այդ գործերէն մինչեւ յարձակողական պատերազմ, լեռ ու ձոր կայ, եւ կրնան իրենց ձեռք քանդել ու բոյններուն այգին հասնելէ առաջ։

Այնպէս որ, ըսինք արդէն, Պելկրատ-Մոսկուա-Էնկիւրի ճակատը աւելի շատ պաշտպանողական է, քան յարձակողական։ Թշնամիէն՝ անխուսափելի վտանգին, անոնք վիժեցնել կ'ուզեն իտալական յաւակնութիւնները, որոնք սահման չեն ճանչնար։

Այս տեսակէտէն, ուշագրաւ է թուրք մամուլի լեզուն։ Պատահական տեղը չէ որ կիսապաշտօնական «Միլլիէթ» կը գրէ. «Մենք ծածկեր թէ մեր քաղաքական ապահովութեան դէմ կը գտնենք պալքանեան ո՛ր եւ է դաւաւորում, ուր մենք չկանք, կամ որ կը կատարուի առանց մեր գիտութեան»։ Վերջերս Հռոմի պաշտօնաթերթ մը կը նշմարուի Թուրքիոյ եւ Պուլկարիոյ միջեւ Լեզուի՝ տակ խօսքեր կան որ պատահարար կ'արտայայտուին թերթերու կողմէ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԻՆՉՊԷ ԱՅՍ ՀԱԿԱՍՈՒԹԻՒՆԸ

Պոլսոյ «Ազգարար»ը (21 ապրիլ), արտատպելով այն լուրը որուն համաձայն Ռաշուեյարդարի կ'ենթարկուին Հօկերը Խորհրդային Միութեան մէջ, դիտել կու տայ.

— «Եթէ Թիֆլիսի կամ Մոսկուայի Հօկերը պէտք է գոցուին իբրեւ անպտուղ մարմիններ, առաւել եւս փակուելու արժանի են արտասահմանի ճիւղերը, որոնք ոչ միայն փող չեն բերեր, այլ եւ անլուր չարիքներ կը հասցնեն ժողովուրդին, եղբայրը եղբօր դէմ հանելով, արիւն թափել տալով եւ վերջապէս օտարներու կասկածանքը հրաւիրելով արդէն իսկ խորթ նկատուած ազգակիցներու վրայ։ Եթէ իսկապէս համբային շահն է միայն որ նկատի կ'առնուի, այն ատեն պէտք էր բոլորովին հակառակ որոշում տալ։ Այսպիսով արտասահմանը պիտի ազատէր անտանելի փորձանքէ մը, իսկ Ռուսիոյ խորերը ինկած Հայերը մինչեւ պիտի ունենային գոնէ չմոռնալու իրենց լեզուն։ Մուրճ-Մանգաղ, օրկան Հիւսիսային Կովկասի եւ Տոնի գործադիր կոմիտէին, Ապրիլ 3ի թիւով դառնօրէն կը գանգատի այն «աղաղակող անտարբերութենէն», որուն մատնուած է այդ շրջանի հայութիւնը։ Մէջ բերենք քանի մը յատկանշական հատուածներ.

«Ռոստովում եւ Նոր-Նախիջեւանում ունենք կոմունիստ ընկերների մի պատկառելի խումբ. բայց այդ ընկերների մի խոշոր մասը իրեն միանգամայն հեռու է պահում հայ բանւորների եւ մանր արհեստաւորների մէջ հանրային աշխատանք կատարելուց։ Ոչ ցերեկով ճրագով ման են գալիս հայերէն լեզուով գեկուցանողներ ճարելու համար, սակայն ապարդիւն… Հրապարակում զգացւում է հայ աշխատաւորի կատարեալ սով»։

Պարզ հայերէնով, այս խօսքերը կը նշանակեն թէ այդ շրջանի տասնեակ հազարաւոր հայութիւնը զուրկ է ազգային կրթութենէ ու շունչէ, եւ դատապարտուած այլասերման։ Փոխանակ պատուիրակութիւն մը ամբողջ մէկ տարի Եւրոպա եւ Ամերիկա պտտցնելու եւ 18,000 տոլար ծախսելու, աւելի լաւ չէ՞ր այդ դրամին մէկ տասանորդը յատկացնել հայ գիրի եւ խօսքի տարածման, Հիւսիսային Կովկասի անտէր հայութեան մէջ։»

«ԶԳԱՅՈՒՆ» ԹՈՒՐՔԻԱՆ

Պոլսոյ «Միլլիէթ» թերթը, նորէն անդրադառնալով Թուրքիոյ արտաքին քաղաքականութեան, կը գրէ.

«Ամէնէն առաջ որոշ է մեր արտաքին քաղաքականութիւնը։ Կ'ուզենք որ ապահով եւ տեւական խաղաղութիւն մը տիրէ ինչպէս աշխարհի, նոյնպէս եւ մեր երկրին մէջ։ Եւ ասոր համար չենք սպասեր որ միջազգային բարդութիւններ ծագին, որովհետեւ մեր երջանկութիւնը ուրիշներու դժբախտութեան մէջ փնտռելու սովորեան եղած չենք։

Գոհունակութեամբ կը դիտենք զանազան ազգերու մերձեցման փորձերը, պայմանաւ որ անոնք մեր դէմ ուղղուած չըլլան։ Մասնաւորապէս շատ զգայուն ենք պալքանեան մեր քաղաքականութեան մէջ։ Չենք ծածկեր թէ մեր քաղաքական ապահովութեան դէմ կը գտնենք պալքանեան ամէն դաւաւորում, որուն մէջ մենք չկանք, կամ որ կը կատարուի առանց մեր գիտութեան։

Շատ լաւ տեղեակ ենք Ազգերու Դաշնակցութեան ուժին եւ մանաւանդ իրաւասութեան սահմաններուն. մենք պէտք եղածը կ'ընենք մեր ինքնապաշտպանութեան համար։»

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԹՈՒՐՔԵՒՍԵՐՊ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԴԱՇԻՆՔ

Երեք սերպ զօրավարներ Էնկիւրիի մէջ

«Թայմզ»ի Սօֆիայի թղթակիցը կը հեռագրէ հետեւեալը.—

Պուլկարիոյ քաղաքական շրջանակներուն մէջ մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կը տրուի այն լուրին շուրջ, որուն համաձայն Եուկօսլաւիա եւ Թուրքիա իտալական քաղաքականութեան պատճառած ընդհանուր մտահոգութեան հետեւանքով բանակցութիւններու սկսած են։

Կ'ըսուի թէ այս բանակցութեանց նպատակն է կնքել թուրք եւ սերպ համաձայնութիւն մը, որուն ուժ պիտի տայ զինուորական դաշինք մը։

Այս զինուորական դաշինքին վիճաբանութիւնները վարելու համար Էնկիւրի գացին եւկոսլաւ երեք զօրավարներ, որոնց մէկն է արքայական պահակախումբի հրամանատարը, որ Աղեքսանդր թագաւորի վստահութիւնը կը վայելէ եւ ասկէ զատ զինուորական «Ճերմակ Ձեռքի Դաշնակցութեան» նախագահն է։

Այս լուրին շատ կարեւորութիւն կը տրուի մանաւանդ անոր համար, որ մինչ Պուլկարիոյ եւ Եուկօսլաւիոյ յարաբերութիւնները բարւոքած են, միւս կողմէ Պուլկարիոյ եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները շատ գէշցած են։ Արտաքին նախարար Պուրոֆ չկրցաւ մեծ յաջողութիւն ձեռք ձգել Թուրք Հանրապետութեան հետ իր յարաբերութեանց մէջ. մասնաւորաբար գէշ արդիւնք տուաւ Էնկիւրի ղրկուելիք ներկայացուցիչին երկար ատեն ուշացումը։ Բաց աստի, դեսպան նշանակեց Սիմէոն Ռատէֆը, որ Պալքանեան պատերազմի նախօրեակին երեսփոխան էր Օսմանեան Խորհրդարանին մէջ, եւ որ մեծ համակրանք չի վայելեր Թուրք իշխանութեանց մօտ՝ ժէօն-Թիւրքերու հետ իր յարաբերութեանց պատճառով — որովհետեւ քէմալականները իրենց ամէնէն գէշ թշնամին կը նկատեն զանոնք։ Էնկիւրիի կառավարութիւնը որոշած է Ռաշիտ Պէյն փոխադրել Սօֆիայի արդի թուրք դեսպան Բրտվանպէյօղլու Խուրշէտ պէյը, որ մօտիկ բարեկամն է Մուսթաֆա Քէմալ եւ Ըսմէթ փաշաներու։

Թուրքեւռուս բարեկամութիւնը

Աֆղանիստանի եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած ապահովութեան դաշինքին վաւերացման մասին խօսելով, *Իզվէսթիա* կը գրէ.

«Թուրքիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ կնքուած բարեկամութեան դաշինքէն յետոյ կնքուած այս դաշնագիրը Արեւելքի մէջ սովէթներուն դիրքը անգամ մը եւս ամրացուցած է։ Ասիկա այնպիսի ուժ մըն է, որ ոչ մէկ հակառակ ուժի կողմէ կրնայ քանդուիլ։ 1907ի անգլեւռուս դաշինքին գլխովին հակառակ ըլլալով. Ռուսիա ներկայ դաշինքով ճանչցած է Աֆղանիստանի կատարեալ անկախութիւնը։

«Անգլիացի պետական անձնաւորութիւնները Աֆղանիստանի մասին խօսելով, կ'ըսեն թէ աֆղան կառավարութեան ընթացքը լուրջ վտանգ մը կը ներկայացնէ կեդրոնական Եւրոպայի եւ Հնդկաստանի համար. իրականին մէջ սակայն, այս ճառերը կարտասանուին, պարզապէս ծածկելու համար այն զինուորական պատրաստութիւնները զորս Անգլիա տենդագին կերպով կը կատարէ Աֆղանիստանի սահմանին վրայ։

Միւս կողմէ Գ. Ռիքով հետեւեալ ճառը խօսած է համայնավար համաժողովին մէջ.

«Սովէթներուն տուած իր ծանուցագրով, Անգլիա ուզեց միացեալ ճակատ մը կազմել Ռուսիոյ դէմ։ Անգլիական ծանուցագիրը ազդեց Իտալիոյ վրայ, որ իսկոյն վաւերացուց Պեսարապիոյ դաշնագիրը։ Մինչդեռ առանց Ռուսիոյ հաւանութեան կնքուած ո եւ է դաշինք կարեւորութիւն չունի Մոսկուայի համար։

«Գալով Թուրքեւռուս յարաբերութիւններուն, անոնք ա՛լ աւելի ամրացած եւ զօրացած են։ Մոսկուայի դաշնագիրը, Փարիզի դաշինքը, եւ վերջին առեւտրական դաշնագիրը մեծապէս զարգացուցած են երկու երկիրներու քաղաքական եւ տնտեսական յարաբերութիւնները։ Ներկայիս բանակցութիւններ կը կատարենք նաեւ Պարսկաստանի հետ, որու դեսպանը Ալի Ղուլի խան Մոսկուա հասած է արդէն։ Յոյս ունինք որ այս դաշինքը ա՛լ աւելի պիտի ամրապնդէ երկու երկիրներու միջեւ գոյութիւն ունեցող բարեկամական յարաբերութիւնները։»

Համայնավար լրտեսներու խնդիրը

Հարցաքննիչ դատաւոր Գ. Փէյր արձակուրդի մէջ ըլլալով, համայնավար լրտեսներու խնդրին քննութիւնը ընդհատուած էր։ Միւս կողմէ Ընդհ. Ապահովութեան գաղտնի ոստիկանները կրցած են գտնել թղապետական խորհրդական եւ համայնավար վարիչ Քրէմէի թաքստոցը, սակայն չեն կրնար զինքը ձերբակալել, որովհետեւ իր ապաստանած տեղը օտար դեսպանատուն մըն է, որ արտահողային մենաշնորհներ կը վայելէ եւ անձեռնմխելի է։ Տեղական թերթերը կը պահանջեն, որ վերջ տրուի այս կացութեան եւ յանցաւորը ձերբակալուի։

«Իւմանիթէ» կը հերքէ թէ Քրէմէ խորհրդային դեսպանատունը ապաստանած է եւ ասպարէզ կը կարդայ գաղտնի ոստիկանութեան՝ զանոնք գտնելու գայն, եթէ կրնայ։

(Լուրերու յարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ԵՐԱԺԻՇՏ ԿԱՐԱ ՄՈՒՐԶԱՅԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 25ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Քրիստափոր Մակարեվիչ Կարա Մուրզա այն հայ երաժշտագէտն է, որ առաջին անգամ խումբ կազմած է քառաձայն երգեր երգելու համար։ Իր մահուան 25ամեակին առթիւ, *Մարտակոչ*էն կը քաղենք կենսագրական հետեւեալ նօթերը.—

Կարա-Մուրզա ծնած է 1853ին, Կարասու-Բազար քաղաքը։ Աւարտած է քաղաքին երկդասեան դպրոցը, յետոյ աշակերտած է երաժշտագէտ Ստեփաննոս Մուրզայեանի։

1882ին Կարա-Մուրզա կ'երթայ Կովկաս, կազմակերպելու համար խմբական երգեցողութիւնը եւ քառաձայն երգը։ Երկար դեգերումներէ յետոյ, կը կազմէ փոքրիկ խումբ մը, 15 հոգինոց, որուն կը մասնակցէին երգիչներ՝ Ճաճյամեան, Վարդիկեան եւ Ամիրջան։ Այս փոքրիկ խումբով, առաջին անգամ համերգ կու տայ Արծրունի թատրոնին մէջ։

Խումբը մեծ տպաւորութիւն կը գործէ։ Երիտասարդութիւնը աղմկալից ցոյցերով համակրանք կը յայտնէ երաժիշտին։ Այս յաջողութենէն ոգեւորուած, Կարա-Մուրզա կու տայ երկու համերգներ եւս, մասնակցութեամբ Բաշինջաղեանի, որ յայտագիրին վրայ կ'աւելցնէր երկու կենդանի պատկերներ։

Յետոյ, Կարա-Մուրզա կ'անցնի Բագու, ուր քառաձայն երգը կը գտնէ մեծ յաջողութիւն։ Ցեղին երիտասարդ մտաւորականութիւնը միանալով, կը կազմուի 40 հոգինոց խումբ մը, որ համերգ կու տայ 1886ին, Մարդասիրական Ընկերութեան դահլիճին մէջ։ Այս խումբով Կարա-Մուրզա կ'անցնի Աստրախան։

1887ին կը մեկնի Պոլիս, ուր կը ծանօթանայ Թրքահայ երգին։ Վերադարձին, Կովկաս կը տանի 60 ժողովրդական լէլէներ եւ ուրիշ շարք մը նոր երգեր։ Անմիջապէս կը կազմակերպէ 150 հոգինոց խումբ մը եւ Բագուի մէջ կու տայ մեծ համերգ մը։

Այսպէս, երաժիշտ-գործիչը 17 տարուան մէջ, կը կազմակերպէ 90 խումբ, կու տայ 248 համերգ, եւ կը մարզէ 6000 հոգի։ Մշակած է մօտ 320 երգ, եւ ինքնագրութիւն՝ 67 մօտիվներ։

Գէորգեան Ճեմարանին մէջ, իբրեւ երաժշտագէտ-ուսուցիչ, կը պատրաստէ բազմաթիւ երաժիշտ ուսուցիչներ։

Ժամանակուան հոգեւոր-պահպանողական տարրերը վատ պայքար մը մղած են երաժշտագէտին դէմ, որ կ'ուզէր տարածել քառաձայն երգը, ինչ որ մեղք կը նշանակէր այն օրերուն։ Վերջին տարիները մնաց Թիֆլիսի Առեւտրական դպրոցին մէջ, իբրեւ երաժիշտ-ուսուցիչ։ Սակայն թափառումներէն եւ ծանր աշխատանքներէն յոգնած, աչքերու տկարութեան մատնուած, հետզհետէ ուժասպառ, վերջապէս կը մեռնի 1902 փետր. 27ին, 49 տարեկանին։

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ եւ Թուրքիա առեւտրական դաշնագիր մը կնքեցին՝ ամէնէն նպաստաւորեալ ազգի սկզբունքին հիման վրայ։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ անգլ. դեսպան Սըր Ճորճ Քլարք, որ վերջերս արձակուրդով Անգլիա գացած էր, Պոլիս վերադառնալով Էնկիւրի անցած է, կարճ այցելութեան մը համար։

ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ նախագահը Մարսիլիայէն Փարիզ վերադարձաւ։

"ՍՐԲԱԶԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ"

Միութեան երկու ճակատներէն տապարի ահեղ հարուածն է որ կ'իջնէ հայ ժողովուրդի ամէն տեսակի կազմակերպութիւններուն դէմ։

Երկու կողմերու գործիքներն ալ հայութիւն եւ հայանուն անզգամներ են, որոնք իրենց տէրերուն հաճելի ծառայութիւն մը մատուցանելու տարփամոլութեամբ, ճշմարիտն հրամցուած տապարը ձեռք են առեր, եւ աջ ու ձախ կը հարուածեն։

Թուրքիոյ հայակեր ղեկավարները քանի մը տարիէ ի վեր, «հայկական հաստատութիւնները աշխարհականացնելու եւ արդիական ձեւի մը վերածելու համար» ճարած են կարգ մը տարփամոլներ կամ բախտախնդիրներ, ու անոնց միջոցով «աշխարհական ընտրութիւններու» կատակերգութիւնը կը հրամցնեն, զայն վերջ ի վերջոյ վերածելու համար ոչնչութեան։

Ամենավերջին փաստը հայ համայնականներու պատրիարքարանի պատմութիւնն է։ Ծանօթ է ընթերցողին թէ ինչպէս կարգ մը վարձկաններ կամ բախտախնդիրներ, «ժողովրդավար եւ բարեխնամ» կառավարութեան բացայայտ քաջալերանքով, խուժեցին պատրիարքարանի դռները եւ գրաւեցին ամէն բան։

Այդ նոյն օրերուն, շատ սրտառուչ համերաշխութեամբ մը, սահմանին միւս կողմը Հայաստանի մէջ, Մոսկուայի վարձկանները, աւելի կոպիտ ու յանդուգն, կ'արշաւեն Էջմիածին, կը գրաւեն ամէն ինչ, կը փակեն դռները, կ'արտաքսեն միաբանները, իսկ ծերունի Հայրապետը կ'արգելափակեն միմինակ, մէկ սենեակի մէջ, չէկիստներու հսկողութեան տակ։

Ծրագրուած դաւերուն մէջ, ինչ խօսք, որ Թուրք դաշնակիցը աւելի խոհեմ եւ աւելի փափուկ ձեւով կը վարուի քան Մոսկուան եւ իր հայանուն գործակալները։

Այն ինչ որ Նիքոլա ցարը եւ Աբտիւլ Համիտը չէին կրցած ընել, իրենց բռնապետական բոլոր միջոցներով, այսօր Էնկիւրին եւ Մոսկուան դիւրութեամբ գլուխ կը հանեն վարձկաններու միջոցաւ։

Համիտեան եւ ցարական բռնապետութեան բոլոր փորձերուն դէմ հայ ժողովուրդը մէկ մարդու պէս ոտքի կը կենար եւ ի հարկին արիւնով կը պաշտպանէր իր իրաւունքը, այսօր բուռ մը [illegible]ները չափ ու սահման չեն ճանչնար, շնորհիւ հայ ժողովուրդի անսահման համբերութեան։

Առաջ գաղութներու հայ ժողովուրդը բուռն բողոքներ կը տեղացնէր չարագործներու գլխուն. այսօր լուռ ու մունջ կը դիտէ կատարուած բռնութիւնները։

Երէկ եկեղեցիին կամ անոր ներկայացուցիչի՛ քննադատողն անգամ զարշելի լուտանքներու կ'ենթարկուէր. այսօր Ամենայն Հայոց Հայրապետը խաղալիք է ափ մը բռնաւորներու ձեռքը։

Եթէ րոպէ մը այն համոզքը ունենայինք թէ, չարագործութեան հերոսները այս անթոյլատրելի արարքը կը կատարեն միայն հայ ժողովուրդի շահերու սխալ ըմբռնումի հետեւանքով, թերեւս մեղմացուցիչ բան մը գտնէինք անոր մէջ։

Եթէ համոզուած ըլլայինք թէ մղուած պայքարը երկու երկիրներուն մէջ ալ միայն աշխարհականացման նպատակով գործադրուող բռնութիւն մըն է պարտաւելով հանդերձ բանի արարքը, ուրիշ արտայայտութիւն չպիտի ունենայինք։

Դժբախտաբար բազմաթիւ փաստեր ունինք հաստատելու համար թէ երկու կողմին վրայ, թաքուն համաձայնութեամբ գործադրուող այս բռնութիւնները գերագոյն նպատակ մը կը հետապնդեն,— քանդել հայկական ամէն տեսակի կազմակերպութիւն, ոչ միայն Պոլսոյ, Էջմիածնի եւ ուրիշ վայրերու, այլ եւ արտասահմանի մէջ։

Էջմիածնի մայր աթոռը քանդող հերոսները երկրի մէջ գոյութիւն ունեցող ամէն տեսակի հանրային հաստատութիւնները ոչնչացնելէ յետոյ, գլուխը կերան այն լակոտին — հոկին— զոր իրենք ծներ էին, որովհետեւ այդ կազմակերպութիւնը անընդունակ էր խորհրդային սահմաններուն մէջ մութ կամ սեւ գործ մը կատարելու։

Այդ կազմակերպութեան բոյնը, կեդրոնը քանդելով հանդերձ, անոնք ոչ միայն պահեցին արտասահմանի ճիւղերը, այլ եւ հրամայեցին անոնց միջոցաւ, սպառնալիքներով եւ կռիւներով քանդել արտասահմանի հայկական հաստատութիւնները եւ արգելք հանդիսանալ նոր կազմակերպութիւններու։

Սահմանի երկու կողմերը կատարուած այս հրապարակային չարագործութիւններուն իմաստը եւ բովանդակութիւնը չըմբռնել եւ բռնաւորը չգայրացնելու համար լուռ մնալու «իմաստութիւնը» ծախել՝ կը նշանակէ առնուազն լուռ մեղսակից հանդիսանալ։

Ուրիշ ի՞նչ կերպ կրնայ բացատրուիլ քար լռութիւնը այն շրջանակներուն որոնք հաւաքագլուխ ու ժխոր կը հանէին ամենափոքր թիւրիմացութեան մը առթիւ, երբ հարցը կը վերաբերէր մեր եկեղեցիներուն եւ եկեղեցականութեան։ Իսկ հիմա, որ ամբողջ դարաւոր կազմակերպութիւն մը հիմքերէն կը քանդուի եւ անոր ներկայացուցիչները բռնութեան կ'ենթարկուին, ձայն չի հաներ։

Այս արարքին առջեւ՝ շատ պարզ է գոնէ արտասահմանի հայութեան դիրքը.— կամ պիտի ծառանայ այս արարքի հեղինակներուն դէմ այն բոլոր միջոցներով զորս ունի իր տրամադրութեան տակ, եւ կամ պիտի ծափահարեն եղածները, իբրեւ ազգօգուտ ձեռնարկ թէ Պոլսոյ եւ թէ Հայաստանի մէջ։ Անոնք որ զանազան նկատումներով պիտի պաշտպանեն այս արարքները, պէտք է առանց քաշուելու հրապարակաւ գնեն իրենց տեսակէտը եւ պաշտպանեն զանոնք, որպէս զի հասարակութիւնը լաւ ճանչնայ՝ իրենց նկարագիրն ու դիմագիծը։

Եթէ այսօր անմիջապէս հնարաւոր չէ անարգութեան սիւնին գամել բռնացողները եւ հաշիւը պահանջել, անկասկած վաղը առիթ կը ներկայանայ։

Մենք պէտք կը զգանք այսպէս կտրուկ դնելու հարցը, որովհետեւ գիտենք որ Ֆրանսայի նման ազատ երկրի մը մէջ խմբակցութիւններ ու մարդիկ գտնուած են, որոնք պահանջած են կաթողիկոսական պատուիրակէն ընտրութիւններ ու կազմակերպութիւն չկատարել։ Նոյնիսկ սպառնացած են Հայաստանի խորհրդային կառավարութեան անունով...։

Այժմ այդ «կառավարութիւնն» կոչուած խմբակը կատարեր է ամէն ինչ որ կը սպառնային վերոյիշեալները այս մարդիկը պէտք չէ մութին մէջ կենան, այլ հրապարակ պէտք է գան եւ բացատրեն թէ՝ ինչո՞ւ կը սպառնային, եւ ինչո՞ւ համար է, որ քանդումի գործակալներ կ'ուզեն հանդիսանալ գաղութներու մէջ։

Գիտենք նոյնպէս որ գաղութներու մէջ կան եկեղեցականներ որոնք կրթնած քանդիչներու, ամէն տեսակ չարաշահութիւն կը փորձեն։ Պէտք է ասոնք եւս հրապարակաւ յայտնեն թէ, իրենք ալ կողմնակից են որ հայ ժողովուրդի դարաւոր հաստատութիւնները կազմալուծուին։

Այդ պարագային, հայ ժողովուրդին համար պարզուած պիտի ըլլայ այն ճակատը, որուն դէմ կ'ուզէ մաքառիլ մինչեւ իր իրաւունքներու վերահաստատութիւնը։

Ե. ԱՄԱՑՈՒՆԻ

ԱՍՈՒԼԻՍ

Է ՍԱԿԱՐԱՆԻ ԽԱՂԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Սակարանին մէջ կարելի՞ է դրամ վաստկիլ։

Անհաւանելի հարցում մը, որուն շուրջ յաճախ լսած եմ վիճաբանութիւններ եւ թէր ու դէմ կարծիքներ։ Ամէն դասի մարդիկ կը շահագրգռուին սակարանով. հասարակներ, որ կ'ուզեն բազմապատկել իրենց եկամուտը, վաճառականներ որ կը ճգնին փոխարինել առուտուրներու դադարը, պաշտօնեաներ, որ կը փորձեն իրենց պիւտճէի բացը գոցել եւ կամ փոքր դրամագլխի տէր մարդիկ, որ կ'ուզեն օգտագործել իրենց համեստ խնայողութիւնները։

Ըստ ժողովրդական կարծիքի, սակարանը խորհրդաւոր վայր մըն է, ուր մէկ օրէն միւսը կարելի է մեծագոյն գումարներ կորսնցնել կամ շահիլ։ Ան բառին բովանդակ նշանակութեամբ խաղավայր մը—խումարխանէ,— նկատուած է առ հասարակ եւ պահպանողական գաղափարի տէր մարդիկ գէշ աչքով կը նային սակարան գացողներուն։

Իրաւացի՞ է այդ գաղափարը։ Ոչ բոլորովին։ Երբ կը տեսնեմ մէկը որ առանց ո՛ր եւ է ծանօթութեան ինքնաշարժ մը վարել կ'ուզէ, ապահովաբար կրնամ ըսել թէ արկած մը պիտի պատահի կամ երբ մէկը որ նաւ մը կ'առաջնորդէ առանց նաւարկութեան վրայ գաղափար ունենալու, անշուշտ նաւը պիտի ընկղմի, եթէ նախախնամական ձեռք մը չպահպանէ զայն։

Ամէն արհեստ կը պահանջէ որոշ ծանօթութիւն, որոշ գիտութիւն եւ ժամանակ փորձառութիւն։ Սակարանի գործառնութիւններն ըլլալով աւելի բարդ, աւելի ընդարձակ ծանօթութիւններ պէտք են այստեղ գործողին քան ո եւ է ուրիշ ասպարէզի մէջ։ Անակնկալներ կան սակարանին մէջ, բայց ամէն գործ ալ ունի՞ իր անակնկալները։ Տարբերութիւնն այն է որ սակարանի գործառնութեանց արդիւնքը անմիջական է, իսկ վաճառականութեան ուրիշ ճիւղերուն մէջ վնասները կամ շահերը հետզհետէ զգալի կ'ըլլան եւ տարեգլխուն է որ շահ եւ վնասի հաշիւը կուտայ իր ընդհանուր արդիւնքը։

Առաջին հարցումին թէ կարելի՞ է սակարանին մէջ դրամ շահիլ, կրնամ ուրեմն պատասխանել — այո՛. պայմանաւ որ խաղացողը գիտնայ իր շահերը պաշտպանել եւ մանաւանդ յարմար ժամանակին բաւականանալ յառաջ եկած տարբերութեամբ, սահմանափակելով իր ախորժակը։

Սակարանը վիճակախաղ մը չէ, ուր միայն բախտն է վճռողը։ Այնտեղ կարելի չէ 5—10 հազար ֆրանք վտանգի գնելով քանի մը հարիւր հազար շահիլ, ինչպէս ձիարշաւի խաղերուն մէջ։ Սակարանը գործ մըն է, զոր պէտք է ճանչնալ իր ամբողջ կազմակերպութեամբ և գաղտնիքներով եւ զորս երկար փորձառութեամբ մը միայն կարելի է ստանալ։ Առաջին փորձ մը կրնայ յաջողիլ, բայց ինքնուսը ինք առհասարակ պիտի կորսնցնէ այն մարդը, որ կը յանդգնի անկէ ներս մտնել, առանց որոշ գիտելիքներու եւ պաշարի։

Սխալ է ըսել թէ սակարանին մէջ կը խաղան. այնտեղ ոչ թէ կը խաղան, այլ spéculer կ'ընեն, կը շահադիտեն։ Խաղալ եւ շահադիտել միեւնոյնը չէ։ Խաղալ կը նշանակէ վտանգել գումար մը այն միակ յոյսով թէ բախտը նպաստաւոր պիտի լինի. մինչդեռ շահադիտել կը նշանակէ որոշ անցեալ ունեցող եւ որոշ արդիւնք տուած մէկ արժէթուղթ գնել կամ ծախել, հիմնուելով վերջին ժամանակներուն այդ արժէթուղթի ելեւէջներու հաւանականութեանց վրայ եւ նկատի ունենալով այդ արժէթուղթի ընկերութեան վերջին գործառնութիւններն ու անոնց մասին տիրող ընդհանուր կարծիքը։

Երբ կ'ըսեմ թէ անակնկալներ ամէն ասպարէզներու մէջ կան, ըսել չեմ ուզեր անշուշտ թէ սակարանը կը նմանցնեմ կօշկակարի մը գործին։ Արհեստաւոր մը շատ քիչ անակնկալներ ունի։ Անոր միակ վտանգը անգործութիւնն է։ Բայց երբ սակարանի փորձառու կը գնէ որեւէ արժէթուղթ, նոյնչափ ենթակայ է վտանգի, որչափ որեւէ վաճառական որ ապրանք մը կ'բնէ արտասահման. ապրանքի գիներն ալ ենթակայ են անկումի կամ բարձրացման, ինչպէս արժէթուղթերը։ Պէտք է գիտնալ թէ ե՞րբ և ի՞նչ գնել պէտք է։

Երկու բառեր յաճախ կը լսուին սակարանին մէջ.— Parquet եւ coulisse։ Parquet բուն [illegible] միջնորդներու (Agent de change) շրջանակն է, որ կը գտնուի մեծ շէնքի ներսի մասին մէջ։ Coulisse, որ կը կոչուի նաեւ Marché en banque, կը գտնուի դուրսը, սիւնազարդ մասին տակը։ Այստեղն է որ կը բարձրանայ ամէն օր ժամը մէկին առենները այն անհագին ժխորը, որ կը խլացնէ Պուրսի հրապարակէն պատահաբար անցնող խեղճ մահկանացուն։

Անցնինք բուն գործառնութեանց երկու տեսակին,— գնել կամ ծախել։

Կանխիկ գործառնութիւններ.— Կանխիկ գործառնութիւնները մեծ բացատրութեանց պէտք չունին։ Պատրաստ դրամ ունիք եւ կ'ուզէք զայն ապահով ու շահաւէտ կերպով զետեղել։ Որոշ հաւաստիքներու կամ տուեալներու վրայ յենլով, կը գնէք այս կամ այն արժէթուղթերէն եւ կը պահէք ձեր դրամապանակին մէջ, կտրոնները (coupon) գանձելու համար։ Այս գործառնութիւնը բուն սակարանային գործ չէ իսկապէս. այս աւելի կը նմանի կալուած մը գնելու, որ հեռու է շահակցական որոշ նպատակներէ։

Ապայմանձնելի գործառնութիւններ (A terme).— Բուն սակարանական գործառնութիւնն այս է, որ կը կայանայ որեւէ արժէթուղթ գնել կամ ծախելուն մէջ, առանց արժէթուղթի փոխարժէքին հաւասար գումար մը տրամադրելու։ Այս գործառնութիւններն են որ կը հրապուրեն, փորձութեան կը մատնեն դրամ ունեցողները եւ որովհետեւ մասամբ ապառիկ ըլլալով շատ դիւրութիւններ կ'ընծայեն, կառավարութիւնը ստիպուած է սահման մը դնել անոնց եւ որոշած է որ նուազագոյն 25 արժէթուղթէն պակաս առուծախ չկատարուի պաշտօնական սակարանին մէջ։

Ինչպէս ըսինք, ապայմանձնելի գործառնութիւնները ապառիկ են, բայց պէտք է որ սեղանաւոր — միջնորդը (parquetի մէջ գործող) եւ coulissierն (coulisseի մէջ գործող միջնորդ) ապահովութիւն մը ունենան առուծախի գործառնութեանց պահուն յառաջ գալիք տարբերութիւնը իրենց դրամանէն չտուժելու։ Այդ հաւանական վնասը գոցելու չափ դրամ մը (couverture) պէտք է երաշխաւորէք ձգել անոնց քով։ Այդ գումարի քանակը կախուած է առաջադրուած գործառնութեան կարեւորութենէն։ 25 առ հարիւր՝ եթէ կանխիկ դրամ կուտաք, եւ 30 առ հարիւր, եթէ դիւրաւ վաճառելի արժէթուղթեր կը ձգէք անոնց քով։

Ենթադրենք թէ 5000 ֆր. տրամադրելի գումար մը ունիք, որով կ'ուզէք սակարանական շահադիտութիւն մը փորձել։ Այդ գումարով մեծ բան կարելի չէ գնել կանխիկ, մինչդեռ ապառիկ՝ շատ յանձնառութեանց տակ կարելի է մտնել։

Նախ եւ առաջ, այդ գումարով կը գնէք Bon de la Défense, վճարելի մէկ տարիէն եւ կը գանձէք 250 ֆր. տոկոս. այնուհետեւ այդ 5000 ֆրանքնոց Bonերը coulissierին մօտ ձգելով, կը գնէք 20,000 ֆրանքի ապայմանձնելի արժէթուղթ։

Այս տեսակ գործառնութեանց հաշուեյարդարը տեղի կ'ունենայ Parquetին մէջ ամիսը երկու անգամ (ամսու 15ին եւ վերջին օրը) եւ coulisseին մէջ մէկ անգամ՝ ամսու վերջին օրը։ Հաշուեյարդարի համար պարտաւորիչ չէ, սակայն, անպատճառ այդ օրերուն սպասել։ Օրինակով մը բացատրենք. ամսու 3ին կամ 4ին գնեցի ապայմանձնելի 25 արժէթուղթ 500 ֆրանքէն եւ ամսոյն 10ին կամ 12ին այդ արժէթուղթը կ'արժէ 550 ֆր.՝ կը հաշուեմ թէ 50 ֆր. իւրաքանչիւր արժէթուղթի վրայ բաւական է իբր շահ եւ անմիջապէս կը հրամայեմ ծախել. յառաջ եկած տարբերութիւնները վճարելի են հաշուեյարդարի երրորդ կամ չորրորդ օրը։ Միեւնոյն գործառնութիւնը կարելի է ընել հակառակ ձեւով, այսպէս.— ամսուն 3ին կամ 4ին 25 արժէթուղթ կը ծախեմ 500 ֆրանքի, խորհելով թէ այդ գինը շատ բարձր է. ենթադրութիւնս կ'իրականանայ եւ ամսուն 12ին միեւնոյն արժէթուղթը կ'արժէ միայն 450 ֆրանք. կը հրամայեմ գնել 25 արժէթուղթ 450էն եւ այսպէս կը շահիմ 50 ֆր. իւրաքանչիւրին վրայ։

Իսկ եթէ 10—15 օրուան մէջ, մինչեւ հաշուեյարդարի օրը որեւէ զգալի տարբերութիւն յառաջ չեկաւ, գործառնութիւնը կարելի է փոխադրել (reporter) քանի մը անգամներ, վճարելով տոկոս մը, որ կը կոչուի փոխադրողչէք (report), եւ որուն սակը կ'որոշուի հրապարակի կացութեան համեմատ։

Փոխադրութեան համար կ'որոշուի պայմանադրական գին մը, որուն վրայ հաշուեյարդարի կ'ենթարկուին բոլոր փոխադրեալ գործառնութիւնները։ Այդ գինը կը կոչուի cours de compensation եւ կը ծառայէ միայն այդ նպատակին։

Առաջին օրինակին մէջ, ենթադրենք թէ 500 ֆրանքի գնած արժէթուղթս ամսու 14ին կ'արժէ 517 ֆր. բայց, ես յոյս ունիմ թէ աւելի պիտի բարձրանայ եւ չեմ ծախեր. ամսու 15ին 515 ֆրանքի cours de compensation մը կ'որոշուի եւ ես 4—5 օր վերջ կը գանձեմ այդ 15 ֆրանքները (25 անգամ 15 ֆրանք, որմէ կը զեղչուի միջնորդի վարձքը) եւ տէր կը մնամ միշտ 22 արժէթուղթի 515 ֆրանքէն։

Բացի այս առուծախերէն, կան նաեւ primeով գործեր, որոնց մասին ծանրանալը շատ պիտի երկարէ յօդուածս։ Յիշեմ միայն թէ prime մը վճարելով կարելի է գնել արժէթուղթեր, պայմանաւ որ վնասը սահմանափակուի որոշ գումարի մը, իսկ շահը ամբողջովին մնայ գնորդին։

Վերջացնելով, կը կրկնեմ թէ սակարանին մէջ կարելի է դրամ շահիլ, պայմանաւ որ գործառնութեանց ղեկավարութիւնը յանձնուի վստահելի եւ պարկեշտ առաջնորդի մը։

Մ. Տ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀՈԳԵՐԸ

Ի՞ՆՉ Կ'ԸՍԷԻՆ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐՆԵՐԸ

Հայաստանի խորհուրդներու 5-րդ համագումարին մէջ, վարիչներու զեկուցումներէն եւ ճառերէն յետոյ, տեղի ունեցան զանազան վիճաբանութիւններ. «խորհրդային Հայաստան» [illegible] կը քաղենք հետեւեալ հատուածները.—

Արամ Յովհաննիսեան ([illegible]սունցի).— Հողա-շինարարական խնդիրներու մէջ, 1925էն ի վեր մինչեւ հիմա, չէ լուծուած Աշտարակի ձորի հարցը Աշտարակցիներու եւ Եշիլցիներու միջեւ։ Երեք տարի է, որ անօգուտ ժամանակ կը վատնենք այդ հարցին լուծման համար։ Ջուրի պակասը շատ մեծ է մեր շրջանին մէջ։ Արտատեղիները կը փճանան, որովհետեւ քրտնքները շուտով կը բարձրանան [illegible]։ Մինչդեռ անհրաժեշտ է [illegible]ցնել, որ ցեխերը չորնան եւ [illegible]նանցը բարձրանայ։ Անասնաբուժի անհագին պէտք ունինք Եշիլի մէջ, մինչեւ որ բժիշկը հասաւ, ժանտախտը տարածուեցաւ. իսկ մօտակայ գիւղին մէջ սատկեցան 4 անասուն, որովհետեւ բժիշկը շուտով չհասաւ։

Գոլուխանեան (Զանգազուր).— Մեր երկիրը, ըլլալով անասնապահական երկիր մը, պէտք է օժանդել արտադրականութեամբ. հողագործական գործավարը պէտք է մշակէ առուոյտը եւ լուծէ վիճելի սահմաններու հարցը։

Շաքանով Ալի (Բասարգեչար).— Հողերը ցրուած են եւ պէտք է վերջ տալ այս վիճակին. կրթական աշխատանքները ծաւալելու համար անհրաժեշտ է Միլլի Դարայի եւ Զգինի ձորի գիւղերը կեդրոնացնել։ [illegible] թէ «կ'աշխատինք ամէն կերպով ընթացք տալ Թուրքերու ցանկութիւններուն, եւ [illegible]ցնել անոնց տրամադրութիւնը» — ո՛չ, պէտք է վերնան այդ տրամադրութիւնները, պէտք է կեդրոնացնել զանոնք եւ [illegible]լորդ հողերը տալ մեր անհող կամ սակաւահող բնակչութեան, որոնք ուրիշ վայրերէ կը գան [illegible]թեն Հայաստան։ Խորհրդային կանոնադրութեան մէջ չկայ [illegible] մը, որ արտօնէ մէկուն [illegible] երկու տեղ։ Խօսքս Երեւանի մէջ ապրողներու մասին է, որոնք գիւղին մէջ հող ունին։ 1925ին Միլլի-Դարայի մէջ [illegible] պիտի կազմուէր. եկան քննիչները եւ տեսան։ Մինչեւ այժմ բան մըն ալ չըրին։ Մեր գաղթականներուն վիճակը շատ գէշ է, անպէտ հողեր տրուած են իրենց եւ կը դժգոհին։

Ջուբարեան Արշալոյս (Ղամբակ-Լոռի).— Կարծես մեր կեդրոնը լաւ չէ ուսումնասիրած տեղական մարմիններու պահանջները։ Շատ անգամ ո եւ է կարեւոր խնդրի համար բացասական պատասխան կը ստանանք։

Շրջանային պիւտճէները [illegible] եւ տարի յառաջացուած [illegible] միայն աշխատավարձերու [illegible] սպառողական ծախքերու [illegible] շինարարութեան համար պիւտճէ չունէինք։ Ս. Համբարձ[illegible]եան կ'ըսէ թէ հաշուար[illegible] կեդրոններու համար [illegible] պիւտճէ տրուած է. մենք [illegible]ցինք օգտուիլ այդ պիւտճէէն, որովհետեւ շատ ուշ [illegible] նպաստներն ալ, նոյնպէս, ուշ կը ստանանք։

Ղարաքիլիսա բազմաթիւ [illegible] տարածուած է ճահճային շրջանակ, գրեթէ առանց [illegible] ունինք։ Որովհետեւ Ղարաք[illegible]այի ճահիճները չորցնելու [illegible] խմելու ջուր բերելու [illegible] անհրաժեշտ է [illegible] մը միայն, որ կը պակսի [illegible]։ Երբ այդ գումարը մեզի [illegible] մադրուի, Ղարաքիլիսան [illegible] դառնայ լաւագոյն ամառանոց։ Անհրաժեշտ է շինարարական պիւտճէ, կառուցանելու համար [illegible] նոր շէնքեր։ Ամէնը 8000 [illegible] կայ, ինչ որ անբաւական է. [illegible] նարարութիւնը պէտք չէ [illegible] բռնացնել Երեւան քաղաք[illegible]

...Պէտք է որ մտածէ նաեւ ...անձերու մասին։

...Ալեքսիք (Ալեքսի-... ...— Բանուորական եւ ար... դաստիարակութեան ... կապ ունի բնա... հարցը։ Ալլահվէրտ... մէջ այս հարցը շատ սուր... բանուորները 6—7 վերստ ... կը կտրեն գիւղէն գոր... երթալու կամ վերադառ... համար, այսպէս կորսն... անօգուտ ուժ եւ ժամա...

...բժշկական օգնութեան գործը... լաւ չէ կազմակեր... մէջ։ Մինչդեռ հան... ու հալածքին մէջ աշխատող... միշտ ենթակայ է ... Ընդհանրապէս, բժշ... օգնութեան պիւտճէն ... է։

...կրթական գործունէութիւնը ... մէջ բացած է ... Ալլահվէրտիի ... վարժարան մը։ Սա... ...կահաւորման մասին մտա... չկայ։ Ալլահվէրտիի բան... ...կ՚ապրի իր տղան դրկել ... վարժոց։ Պէտք է որ գոր... ...ութիւնը ստանձնէ նաեւ ... ծախքերը։

...արհեստակցականները կ՚ի-... գինները միայն այն ապ-... ...որոնք երկար չեն ... իսկ միւս կենսական ... կը մնան նոյն գինով։ ...ժամանակին ...

Ո՛Ր ՔԱՆ
ՀԱՅ ՈՒՆԻ ԹՈՒՐՔԻԱ

...մէջ ՇԷվքը փաշա ... մը ցրատարակելով ը-... թէ Անատոլու 13 միլիոն ... ունի նոյն Թերթին մէջ ... յօդուածագիր մը՝ G. ան-... կը գտնէ այս Թիւը եւ ... տեղեկութիւնները կու-...—

1,08էն ի վեր մարդահամար ... Թուրքիոյ մէջ, ու ... թուականէն ասդին Թուրքիա ... շարք մը արիւնալի պա-... որոնց յաջորդեցին ... պանդուխտային տարա-... բնակչութեան փո-... բռնաւոր ժան-... քոլերայի եւ էնֆլու-... համաճարակներ։

1913ին թալէաթ փաշային հար-... թէ այն ատեն Թուր-... ո՛րքան բնակչութիւն ... առանց հաշուելու արաբական ... Ընկա պատասխանեց ... ճշգրիտ Թիւեր չունինք, ...ն գինուորագրութեան ար-... գտնելով, մօտ 21 ... կը հաշուեմ» իր հաշիւով, ... մօտ 11 միլիոն Թուրքեր ... ...ակեաց քիւրտեր, որոնք ... էին ձուլուելով Թուրք ... Ուշ-խալամ փոքրամաս-... ...Թիւնները կը հաշուէր 4 մի... ...վաշկատուն քիւրտերը կէս միլիոն. մնացեալները Արաբներ Թալէաթ փաշա յայտնեց թէ Թուրք տարրը նուազ արագ կ՚աճի քան Յոյները, Հայերը եւ Արաբները։ 1913էն ասդին Թուրքիա կորսնցուց Իրաքը, Սուրիան, Պաղեստինը եւ Անդրյորդանանը, որոնք 1918ին Թերեւս 6 միլիոն բնակչութիւն ունէին։ Նոյնպէս օճիքը ազատեց Թրակիոյ եւ Անատոլուի Յոյներէն, Անատոլուի Հայ եւ Ասորի փոքրամասնութիւններէն՝ զանազան միջոցներով, ու այս ձեւով կորսնցուց Թերեւս 3 միլիոն բնակչութիւն։

1913էն ի վեր մօտ 600.000 իսլամ գաղթականներ բնդունեց, մեծ մասով Յունաստանէն, ու Թերեւս 150.000 հոգի շահեցաւ Սրգուլին, Կարսի եւ Արտահանի կցումով։ Նոյնիսկ մօտաւորապէս յայտնի ըլլան Թուրքիոյ պատերազմական կորուստները — ինչ որ կասկածելի է — ո՛չ մէկ վիճակագրութիւն կայ Թուրքիոյ անուղղակի կորուստներուն մասին՝ 1914էն 1922, երբ կռիւը դադրեցաւ Յոյներուն Իզմիրէն վտարուելովը։

Թուրքիոյ ներկայ բնակչութեան մօտաւոր հաշիւը գտնելու միակ ապահով եղանակն է՝ իրրեւ հիմ առնել տարեկան գինուորագրութիւնը։ Մերձաւոր Արեւելքի երկիրներուն սպակոյանները մօտաւորապէս գիտեն թէ տարեկան ո՛րքան գինուոր կրնան հաւաքել, եւ այդ Թիւերը գաղափար մը կուտան այդ երկիրներու ունեցած բնակչութեան մասին։ Հետեւեալ Թիւերը պիտի առնեմ իբրեւ առաջնորդ.— Յունաստանի տեղական բնակչութիւնն է ներկայիս մօտ 5 մէկ քառորդ միլիոն։ Բանակին եւ նաւատորմին համարատեքան 35.000 հոգի կը գինուորագրուէր՝ նախ քան Անատոլուէն եւ Թրակիայէն գաղթականներու խուժելը։ Եւրոպական եւ ասիական Թուրքիոյ մէջ տարեկան գինուորներու առաւելագոյն Թիւը կը կարծուի 50.000։ Արով ըսել կ՚ըլլայ թէ 7.500.000 բնակչութիւն ունի։ Նկատելով որ Թուրքիոյ մէջ ոչ սաւնողներ եւ այլ գինուորութենէ զերծ են, եւ թէ մօտ կէս միլիոն վաշկատուններ կը խուսափին գինուորութենէ, կ՚ունենանք առաւելագոյն 8.500.000։ Այս հաշիւը կ՚ըլլայ՝ ենթադրելով որ մեծ տարբերութիւն չկայ Յունաստանի եւ Թուրքիոյ գինուորագրական օրէնքներուն միջեւ։ Բնականաբար եթէ Թուրքերը երիտասարդութեան միայն երկու երրորդը, իսկ Յոյները՝ երեք քառորդը կ՚առնեն, վերի հաշիւը ջուրը կ՚իյնայ։ Բայց այս մասին ապացոյց չկայ։

Մօտաւոր հաշիւի մը հասնելու ուրիշ եղանակ մըն ալ կայ։ 1914ին ներկայիս Թուրք Հանրապետութիւնը կազմող հողամասը 24 հետեւակազօրքի զօրաբաժնի գինուոր հայթայթեց. անկէ զատ Արաբիոյ, Իրաքի եւ Սուրիոյ զօրաբաժիններուն տասը հաւասարիմ Անատոլուցի մէհմէտճիկներ։ Ներկայիս նոյն շրջանը գինուոր կը հայթայթէ միայն 18 զօրաբաժնի, որոնք 1913ի բանակէն աւելի քիչ գինուորներէ բաղկացած են։ Այս պատճառաւ հարկ է 100էն 25էն 35 զեղչել Թրակիոյ եւ Անատոլուի բնակչութեան Թիւը։

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ինչպէս ամէն տեղ, Ալֆորվիլի մէջ ալ մեծ շուքով տօնուեցաւ 1915 Ապրիլ 11—24ը, նախաձեռնութեամբ Զ. Ռ. Ե. Միութեան։ Սգահանդէսէն առաջ, հոգեհանգիստ կատարուեցաւ նորաբաց մատուռ - մանկապարտէզին մէջ։ Այս առթիւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան տեղական մարմինը խոշոր ծաղկեպսակ մը բերած էր, որ աճուրդով կնքահայր մը ունեցաւ։ Մանկապարտէզի 35երկսեռ սաները սեւ ժապաւէններ ձգած իրենց ուսը, զոյգ փոքր առջեւէն, ծաղկեպսակը մէջտեղը եւ երկու կողմերէն հայկական եւ ֆրանսական դրօշները, ուղղուեցան դէպի Սէնի ափը, անծանօթ գինուորին դամբարանը։ Մեծ բազմութիւն մը կը հետեւէր հայկական երգերով եւ նուագով։ Ի վերջոյ Երուսաղէմի խմբերգով ծաղկեպսակը դրուեցաւ շիրմին վրայ։

Ժամը 4ին տեղի ունեցաւ բուն սգահանդէսը, գիւղին Քաղաքապետարանի սրահին մէջ։

«Տէր Կեցո»ն յոտնկայս երգուելէ յետոյ, Գ. Զավուշեան բացաւ հանդէսը, հայերէն եւ ֆրանսերէն լեզուով։ Խօսեցան ընկ. Լ. Զորմիսեան (Հ.Յ.Դ.), Գ. Արծրունի (Հնչ.), Գ. Յ. Գօզանեան (Ռամկավար) եւ Մ. Թէքթէլեան՝ Երիտ. Միութեան կողմէ, պարզելով օրուան նշանակութիւնը։ Գ. Նշան Պէշիկթաշլեան արտասանեց Ռ. Ահարոնեանի «Յարգանք քեզ»ը եւ ուրիշներ արտասանեցին տաղեր Վարուժանէն, Սիամանթօէն եւ Շահան Նաթալիէն։ Միջընդմէջ երգուեցան ազգային երգեր։

Հանդէսը փակուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ով։ Երկրորդ ծաղկեպսակն ալ, որ նուիրուած էր Զ. Ռ. Միութեան կողմէ, դրուեցաւ նոյն շիրիմին վրայ։

Անցորդ

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ձեռագիրները գրել մէկ էջի վրայ եւ մելանով։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

"ԿԱՐՄԻՐ„ ԵՒ "ՃԵՐՄԱԿ ՍԱՏԱՆԱՆԵՐԸ„ ՀԱՒԱՍԱՐ

Հակառակ կասկածելի օդին, քանի մը հազար հանդիսատեսներ փութացած էին կիրակի օր Bruyèreի դաշտը՝ դիտելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ F. C. Roueni մրցումը։

Խաղը սկսաւ ժամը ճիշտ 3.30ին յարձակողականովը հակառակորդին, որ անմիջապէս սեղմեց մեր բերդը, ու ստիպեց մեզ պաշտպանողական խաղալ։ Մեր խաղացողները կորսնցուցած էին իրենց իսկական խաղը։ Հակառակորդը օգտուելով մերիններուն այս թուլութենէն, բոլորովին տիրապետեց խաղին։ Հայ բերդը միշտ վտանգաւոր վայրկեաններ կ՚անցընէր, բայց բերդապահ Տէվէճեան՝ բոլորն ալ կ՚ազատէր։

Այդ պահուն, խառնաշփոթութեան մը հետեւանքով ֆրանսացիները ըրին առաջին նշանակէտը։ Հայ յառաջապահները քանի մը վտանգաւոր յարձակումներ գործեցին, բայց հակառակորդին պաշտպանողականը անխոցելի կը մնար, ուր կը փայլէին Barnes եւ Rault Անգլիացիները։ Քանի մը վայրկեան մեր յառաջապահները խաղին տիրապետեցին ու անկէ վերջ ֆրանսացիները վայրէջք մը ունեցան, որու ընթացքին նշանակեցին երկրորդ նշանակէտը։ Վերջին 15 վայրկեանները խաղը Հայերու առաւելութեամբ անցաւ, հայ յառաջապահները՝ կանոնաւոր յարձակողականէ մը վերջ հասան հակառակորդին բերդին առջեւ, բայց անոնց վերջապահը՝ գնդակը ձեռքով կեցուց, եւ ասոր հետեւանքով փէնալթին քաշուեցաւ Հայերուն կողմէ փառաւոր շիւթով մը։ Այս արդիւնքին վրայ առաջին խաղամասը լմնցաւ. F. C. Rouen 2, Հ. Մ. Ը. Մ. 1։

Երկրորդ խաղամասին Հայերը անմիջապէս տիրապետեցին խաղին եւ ստիպեցին հակառակորդը միշտ իր բերդին մէջ խաղալ։ Հայ յառաջապահները քանի մը առիթներ փախցուցին։ Խաղը միշտ Հ. Մ. Ը. Մ.ին ի նպաստ կը խաղցուէր։ Հայերու փառերուն ճշտութիւնը շուարման մատնեց հակառակորդը, որ բոլորովին թուլցած կ՚երեւէր ու միայն հայ խումբի խաղն էր որ ուշադրութեան կ՚առնուէր։ Ներկաները հիացումով դիտեցին մերիններուն խաղը ու ամէն վայրկեան կը ծափահարէին Հայերու ճշգրիտ եւ բարձր խաղացուածքը։

Քիչ վերջ հայ յառաջապահները սքանչելի շիւթով մը ըրին երկրորդ նշանակէտը։ Հ. Մ. Ը. Մ. 2 F. C. Rouen 2։ Թէեւ հայ խաղացողներէն կը սպասուէր երրորդ եւ յաղթանակի նշանակէտը, բայց անոնք ուրախութենէն իրենց պաղարիւնը կորսնցուցած էին։

Պէտք է ըսել որ այս արդիւնքը Հ. Մ. Ը. Մ.ի համար յաղթանակ մը կը նշանակէ, որովհետեւ յայտնի է հակառակորդին արժէքը։

Իսկապէս շնորհաւորելի է Հ. Մ. Ը. Մ.ի խումբին ձեռք բերած այս արդիւնքը։ Այսօր հպարտ ենք ըսելու որ Հ. Մ. Ը. Մ.ը Ֆրանսայի մէջ իր գոյութենէն ի վեր առաջին անգամն է որ այսպիսի հիմնալի արդիւնքի մը կը յանգի, եւ անմոռանալի պիտի մնայ Միութեան տոմարներուն մէջ։

Ափ մը տեղացի Հայեր, փութացած էին հայ խումբին խաղը դիտելու եւ իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին։

Եւ այսպէսով Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ճերմակ Սատանաները 2ով 2 հաւասար մնացին F. C. Roueni Կարմիր Սատանաներուն (Diables Rouges) հետ։

Գ. Կարապետեան

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՄԱՆ ԵՒ ՈՃՐԱԳՈՐԾ.— Ատաղձագործ Ցրհիւ որ կը բնակէր Լիլա արուարձանին մէջ, այնքան կը խմէր, որ հետզհետէ փոխուեցաւ նկարագիրը։ Վերջերս, արդէն, կը մատնէր սպառնալից երեւոյթ մը եւ վտանգաւոր շարժումներ։ Կիրակի առաւօտ, կանուխ, զարկաւ տանը խոհանոցին դուռը, ուր կը գտնուէր այդ միջոցին տանտիրուհին։ Անմիջապէս որ դուռը բացուեցաւ, ածելիով յարձակեցաւ կնոջ վրայ եւ խորունկ ճեղք մը բացաւ ղոհին վիզին վրայ եւ գետին ձգեց։ Ու երբ կ՚աշխատէր մորթել, կնոջ ճիչերը լսելով՝ վազեց նախ կնոջ ամուսինը, որ խորունկ ճեղք մըն ալ ինք ստացաւ կուրծքին։ Ետեւէ ետեւ վազեցին դրացիները, որոնք ալ իրենց կարգին ստացան զանազան վէրքեր։ Անոնցմէ միայն մէկը, Վէթէր, կաթսայի մը կափարիչը իբրեւ վահան գործածելով, յարձակեցաւ ոճրագործին վրայ, որ այս անգամ յաղթուած՝ փախաւ իր սենեակը և փակեց դուռը։ Զգալով վտանգը, քանի մը տող գրեց իր կնոջ, որ կը դարմանուէր հիւանդանոցի մը մէջ, թէ ներողութիւն կը խնդրէր ըրածներուն համար, և հելալ ըրէ կ՚ըսէր։ Յետոյ նոյն ածելիով կտրեց իր վիզը։ Սակայն տեսնելով որ մահը կ՚ուշանայ թել մը կախեց դրան վրայէն եւ կախուեցաւ։

ՆԱԽԱՆՁ ԵՒ ԱՃԵԼԻ.— Փոստայի նամակատան ցրուիչներէն էմէ Մազօ կը տառապէր թէ ինչո՛ւ իր կինը զինք այլեւս չէր սիրեր։ Առտու մըն ալ կռիւ ըրաւ, պոռաց կանչեց եւ ածելիով մը կտրեց կնոջ գլուխը։

Յետոյ յանձնուելով ոստիկաններուն, ըսաւ.

— Կինս կը խաբէր զիս, ես ալ վրէժ լուծեցի։ Հիմա ըրէք ինչպէս որ կ՚ուզէք։

ԱՐՄԵՆՈՒՀԻ ԱՂԱՊԱՊԵԱՆ
ԵՒ
ԼԵՒՈՆ ՑՈՒՐԸՆԵԱՆ
ԱՄՈՒՍՆԱՑԱՆ

Ժուանվիլ Գլյեանքուր

23 Ապրիլ 1927

ՍԻՐՈՅ ՄԸ ԵՐԿՈՒ ԴԻԱԿՆԵՐԸ.— Կիրակի իրիկուն, Կրընէլի ծառուղիին վրայ, բանուոր Քվասնիաք, ատրճանակը ձեռքին, կը սպասէր իր բարեկամուհիին ճամբան։ Զինոր մեղու մը կըղտանար Օր. Լինա Քրիցիմէքի շուրջ որ այլեւս մոռցած էր հինը։ Ու Քվասնիաք, երբ հեռուէն տեսաւ որ բարեկամուհին կուգայ, երկու անգամ կրակեց եւ գետին ձգեց. գնդակ մըն ալ իր գանկին՝ եւ փռուեցաւ բարեկամուհիին կողքին։

ԿԱԽՕՐՐԱՆԷՆ ՎԱՐ ԻՆԿԱՒ.— Նասիօնի հրապարակին վրայ նորէն տօնավաճառ կայ։ Լոյս ու ծիծաղ, խաղ ու շաքար։ Կախօրրանները կը ճօճին ու կը ճօճին։

Կիրակի իրիկուն, երիտասարդ մը Գօմանան, 26 տարեկան, երբ կ՚օրօրուէր կախօրրան նստած, դաշտին ամենէն բարձր ելած պահուն, հաւասարակշռութիւնը կը կորսնցնէ եւ գահավէժ անկումով մը կը փռուի քարերուն վրայ։ Ջարդուփշուր կ՚ըլլան կողերն ու ոսկորները։

Յուսահատական վիճակի մը մէջ փոխադրուեցաւ է հիւանդանոց։

ԳՈՂԵՐԸ.— Երկուշաբթի առաւօտ կանուխ, գողեր կը մտնեն Միրոմէնիլ փողոցին վրայ գոհարավաճառի մը խանութը, օգտագործելով նկուղին լուսամուտը, որ կը բացուի ողջայատակին հաւասարութեան։ Ու կը ժողվեն եղած-չեղածը. մօտ 80.000 Ֆր. արժէքով ադամանդներ, օղեր, ապարանջաններ ու մանեակներ։

ԴԻԱԿ ՄԸ ՋՈՒՐԻՆ ՄԷՋ.— Գօպինեի արուարձանին Ուրք ջրանցքին մէջ գտնուեցաւ մանկամարդ աղջկան մը դիակը։ Աղջկան վիզը սեղմուած էր կոծկալով մը։ Մէջքէն քիլօնոց հինգ քարեր կապած էին դիակին եւ նետուած էր ջուրին մէջ, ինչպէս քննութենէն յայտնի եղաւ, կը մնար 15 օրէ ի վեր։ Նոյն արուարձանին գործարանին բանուորներէն մէկը կը յաջողի ճանչնալ դիակը։ Աղջիկը կը կոչուի Էմէ Էպ, 20 տարեկան, բանուորուհի։ Անծանօթ կը մնայ մահուան պատճառը։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՇՈՒՇԱՆՆԵՐ, (բանաստեղծութիւններ)։ Գրեցին՝ Նուարդ եւ Նազենի Տէր Միքայէլեան։ Տպ. Նիւ Եորք. 1927. գին 50 սէնթ։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐԸ, գրեց՝ Անթոնի Քրաֆթ Պօնար։ Թրգմ. Գ. եւ Խ., Տպ. Հայ Դպրոց, Ժընեւ. 1927։

ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴԻ ՕՐԵՐԷՆ, Կ. Մեհեանի, Սօֆիա, 1927. գին 20 սէնթ։

ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (5)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ Է
ԳԵՐՄԱՆ ՄՏԵՍԱԿԱՆ ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

* *

Ընթերցողը չձանձրացնելու ... զանց կ՚առնեմ պատմել ...դպրումէկ գիտումները զոր ...եցայ կատարել, նպատակիս ... առաջ։

...բաւականանամ յայտնելով թէ ճիշդ տասնեւութ օր յետոյ ... հրճիգներէն վեց հոգի մեր ... կը իյնկած էին։ Բոլորն ալ ... մատիտներ կը կրէին. ...ն ալ ստիպուեցան իրենց շա-... հաշիւը տալ։

...հանգի՜ստ իրենց ոսկորներուն։

...ՄԱՆԻՈՅ ՄՏԵՍԱՆԵՐԸ ԻՆՉ-... ԻՐԵՆՑ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵ-... ԿԸ ՀԱՍՑՆԷԻՆ ԳԵՐՄԱՆ ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻՆ

1916ի վերջերը, պաշտօնով գրկուեցայ տեղ մը, ուր կասկածելի անձի մը ներկայութիւնը մատնանշուած էր. հոն կը գտնուէր համաձայնականներու ծովային օդագնացութեան բաւական կարեւոր մէկ կայանը։

Այս անձը որ իբր նկարիչ կը ներկայանար, ճոխ կեանք մը կ՚ապրէր։

Փարիզէն հեռանալէ առաջ, այդ անձին մասին գաղտնի քննութեան մը ձեռնարկած էի։ Մայրաքաղաքի համբաւաւոր արուեստագէտները չէին ճանչնար զայն։ Որեւէ տարեգրքի մէջ՝ անոր անունը չկար. նաեւ որեւէ նկարացուցակի մէջ անոր գործերը չէին յիշուեր. իսկ նկարի վաճառականները բոլորովին կ՚անգիտանային զինքը։

Ինքզինքը Լէհ կը ծախէր. արդ, լէհական պատուիրակութեան մէջ անոր անունը բնաւ չէին լսած...

Այս մարդուն շուրջ կատարեալ մթութիւն կը տիրէր։ Կ՚արժէր կարելի եղածին չափ շուտ լուսաբանել խնդիրը։

Նկարիչի պէս ծպտուած եւ հետս առած ճամբորդող նկարիչներու գաւազան կաշն ու կազմածը, առտու մը, մարդուն գտնուած քաղաքը գացի եւ անոր բնակած պանդոկը իջայ։

Պանդոկին արձանագրութեան տետրակին վրայ աչք մը պտտցնելով տեսայ որ Ք... երեսուն երկու տարու եւ ամուրի արձանագրուած էր իբր նախկին բնակավայր՝ Փարիզը ցոյց կուտար։

Սովորական լոգանքը ընելէ յետոյ, ճաշասրահ իջայ եւ ճաշի պահը սպասելով, անորժարեր մը ապսպրեցի։

Հազիւ տեղաւորուած էի, երբ Ք... սրահ մտաւ եւ խմիչս մօտիկ սեղանի մը քով տեղ գրաւեց։

Ըէկ, կայտառ, ուժեղ կազմով երիտասարդ մըն էր, որուն կապոյտ աչքերը, խորանկաձեւ պեխերը ինծի այն տպաւորութիւնը տուին թէ՝ արդէն տեսած եմ...

Այդ վիճակին մէջ, պարոնը պիտի կրնար պատուաւոր կերպով դրահակիրներու գունդի մը գլուխը երեւնալ։

Ի զուր յիշատակներս քրքրեցի, չկրցայ անոր ինքնութիւնը ճշդել։ Թերեւս Գերմանիոյ կամ Զուիցերիոյ մէջ հանդիպած էի անոր։ Բայց այս մասին չկրցայ ստոյգ բան մը հաստատել։

Թէեւ ճաշի զանգակը դեռ չէր զարկած, բայց ան՝ սպասուհի մը կանչեց եւ առանց շեշտի մաքուր Ֆրանսերէնով մը անոր հրամայեց բերել ճաշը, որուն ցուցակը պատրաստեց մէկու մը պէս որ ինքզինքը զրկելու չէ վարժեցուցած։ Մտաւոր խնամք մը սաբաւ գինիի ընտրութեան մէջ։

Որկրամոլի պէս կլլելով մէկտեղ կերակուրը, ինչ որ պիտի հրաւէր արդէն իր ծագումը մատնելու — տանը մէկ մը աչքին ծայրովը զիս կը դիտէր, ակնարկով մը որ եզականօրէն սառնիկ եւ թափանցող էր, անշուշտ զիս վերլուծելու համար։

Ցանկալի տեսայ որ ան նարսուցն իր ակնարկը որ յանկարծ խոտորեցաւ, երկարօրէն կանգ առաւ սրահ մտնող պարոնի մը վրայ, որ անփութօրէն այն տեսակ տեղ մը նստաւ, ուրկէ կարելի էր անցորդներուն երթեւեկը հսկել։

Երբ Ք ի աչքերը տարձանկներ եղան ըլլային, իր մորթը սուղ ծախած չպիտի ըլլար այս մարդը, որ ուրիշ մէկը չէր եթէ ոչ Սէն-Նազէրի մասնաւոր ոստիկանապետին օգնականներէն մին։

Այս պաշտօնատարը սակայն երեւոյթը չունէր գրաղելու Ք...ով որ հիմա, գլուխը պնակին վրայ կախած, ագանդերը կը լափէր։

Ես ալ ճաշս աւարտած ըլլալով, հանդերձարանէն ուր ձգած էի, առի նկարի տուփս, նկարակալս եւ ծալաթոռս, յետոյ քարափ ելայ։

Ք... որ ինծի հետ նոյն պահուն դուրս ելած էր, ծագման տեսնելով, ինծի եկաւ եւ շատ քաղաքավար կերպով հարցուց.

— «Արդեօք ձեր մէջ արուեստակից մը տեսնելու բախտը ունիմ»։

Ցեսնելով որ առանց պատասխանելու կը խոնարհէի, ինքզինքը ներկայացուց, «Մ. Ք... Լէհ, նկարիչ եւ քանդակագործ»։

Իմ կարգիս՝ ստիպուած էի ինքզինքս ներկայացնել։ Ինչ որ անմիջապէս ըրի Ֆրանսերէնով եւ իտալերէնով խառն լեզուով։

«Քամբանիլլա, Նաբոլիցի նկարիչ»։

(Շար.)

Համայնավար արհեստակցական կազմակերպութիւնները կը բողոքեն, որ իրենց ընկերները Տասօ եւ Մէնէթրիէ իբրեւ լրտես բանտարկուած են։ Սէն-Սիրի աշխատաւորները հրապարակային ժողով մը կազմակերպեցին՝ պահանջելով Տէփուլրիի եւ Թաղապետական խորհրդական Սէրժանի ազատ արձակումը։ Այս առթիւ հանրագրութիւն մըն ալ պատրաստուեցաւ բազմաթիւ ստորագրութիւններով։

Ընկերվարական յաղթանակ Աւստրիոյ մէջ

Աւստրիոյ խորհրդարանական ընտրութիւնները տեղի ունեցան կիրակի օր։ Ընկերվարականները տարին ջախջախիչ յաղթանակ մը, ստանալով 690.000 ձայն, վերջին ընտրութեանց վրայ 130.000 աւելի, եւ շահեցան երեք նոր աթոռներ՝ 68էն 71ի բարձրացնելով իրենց ներկայացուցիչներու թիւը։ Քրիստոնեայ-ընկերվարականները կորսնցուցին 7 աթոռ։ Գերմանները կը պահեն իրենց 10 աթոռը, Հողագործները կը շահին 4 աթոռ։ Համայնավարները չարաչար պարտութիւն մը կրեցին. ամբողջ Աւստրիոյ մէջ մէկ ու կէս միլիոն քուէարկողներու 14.000ին քուէն միայն կրցան ստանալ։ Քաղքենի կուսակցութիւնները կորսնցուցին երեք աթոռ, սակայն կը պահեն մեծամասնութիւնը՝ 89 աթոռ։

Նկատելի է, որ ընկերվարականները մեծամասնութիւն շահեցան Վիէննայի, Լինցի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու մէջ։ «Փօփիւլէր» այս յաղթանակին կարեւորութիւնը շեշտելով կը գրէ.—

«Աշխատաւորները յաղթանակը տարին. Վիէննա կը մնայ կարմիր եւ Աւստրիա՝ ժողովրդավար։ Հռենոսէն մինչեւ Ադրիական եւ Սեւ ծով երկարելիք ֆաշիստ խմբակցութիւնը, Մուսոլինիի այս երազը անկարելի դարձաւ Վիէննա, ամբողջ Դանուբի հովիտին մտաւորական կեդրոնը ըլլալով, այս յաղթանակը իր անհագին ազդեցութիւնը պիտի ունենայ դանուբեան բոլոր երկիրներու վրայ։»

Հակապոլշեւիկ շարժումը կը սաստկանայ

Չինաստանի մէջ հակապոլշեւիկ շարժումը երթալով կը սաստկանայ։ Զօր. Զանկ-Քայ-Շէք նոր շրջաբերականով մը կը յայտարարէ թէ բոլորովին պիտի ջնջէ համայնավարութիւնը եւ կարգը պիտի պահպանէ։ Քանթօնի մէջ եւս հակապոլշեւիկ խմբումները կ'ուժեղանան եւ զօրավարը այդ կողմէն ալ բարոյական ու նիւթական մեծ աջակցութիւն կը գտնէ։ Շանկայի մէջ Քուօմինկթանկի վարիչները հացկերոյթ մը տուին չինացի լրագրողներուն եւ յայտնեցին անոնց թէ համայնավարները դաւաճանեցին Սուն-Եաթ-Սէնի սկզբունքներուն, հետեւաբար եւ պէտք է վտարել զանոնք։

Քանթօնի մէջ մահապատիժի ենթարկուեցան 20 համայնավարներ, որոնց երկուքը 20 տարեկանէն վար աղջիկներ։ Հանքէուի ծայրայեղ տարրերը մտահոգ են, ոմանք կը խորհին Զանկ-Քայ-Շէքի միանալ. ուրիշներ ապահով տեղեր կ'ապաստանին, խւսական ազգայնականներու ձեռքը չիյնալու համար։

Ճափոնի նոր վարչապետը Թանագա հակապոլշեւիկ է։ Համայնավարութիւնը հալածելու մասին իր յայտարարութիւնները լաւ ազդեցութիւն առաջ բերին Չինաստանի հակապոլշեւիկ տարրերուն վրայ եւ կը յուսացուի թէ երեք ազդեցիկ զինուորականներ՝ Զանկ-Ցօ-Լին, Զանկ-Քայ-Շէք, եւ Սուն-Շուան Ֆանկ պիտի կրնան դիւրաւ համաձայնիլ։

Սիթրօէնի գործադուլը

Ինչպէս գրած էինք, Սիթրօէնի ժավէլի ճիւղը վերաբացուեցաւ երկուշաբթի առաւօտ եւ դուրս ձգուած 10.000 բանուորներէն 100ին 84ը գործի ձեռնարկեցին, հակառակ սէնտիքայի արգելքին։ Մնացած 100ին 16ը դուրս ձգուեցան գործատիրոջ կողմէ, զանազան պատճառներով։

Հակառակ ասոր, սէնտիքան ներկայացուց գրութիւն մը, որով կը պահանջէ ժամը 4.50 ֆրանք վճարել երկու սեռի աշխատաւորներուն, արձանագրութեան մուտքի տուգանքը ջնջել, ճաշի ժամանակամիջոցը երկարել. գործադուլի համար մարդ չհանել գործէն եւն.։

Գործարանի տնօրէնութիւնը երկուշաբթի իրիկուան թերթերուն հաղորդեց, որ վէճը փակուած է։ Սակայն դուրս ձգուածները, համայնավար սէնտիքային աջակցութեամբ գրգռեցին աշխատող բանուորները եւ ժավէլի գործարանին մէջ ժամը 2.30ին գործի սկսող 5000 բանուորներ ժամը 5.30ին գործադուլ ընելով միացան իրենց դուրսի ընկերներուն։

Ասոր վրայ սէնտիքան ընդհանուր գործադուլի հրաման տուաւ, հրաւիրելով Լըվալուայի, Սէնթ-Ուէնի եւ Քլիշիի մասնաճիւղերու աշխատաւորները՝ միանալ ժավէլի եւ կիւթէմպէրկի բանուորներուն։

Նոյն առաւօտ Սէնթ-Ուէնի մասնաճիւղին գործաւորները սկսած էին աշխատիլ, երբ ժամը 8ին համայնավար սէնտիքայի բանուորները գործադուլ յայտարարեցին եւ ստիպեցին իրենց ընկերները թողուլ աշխատութիւնը։ Ցեխոյ սրահին մէջ միթինկ գումարուեցաւ։ Տնօրէնութիւնը փակեց գործարանին դուռները։ Շատ մը բանուորներ, որոնց կարգին նաեւ Հայեր, հակառակ իրենց կամքին, հոսանքէն քշուած են եւ անգործ կը մնան։ Շատեր դեռ նոր գործի մտած էին, գործազրկութեան երկար շրջանէ մը վերջ եւ հիմա դարձեալ մտահոգ են։

Գործադուլ յայտարարուած է նաեւ միւս մասնաճիւղերուն մէջ։

Երէկ եւ առջի օր բազմաթիւ միթինկներ գումարուեցան։

Ոստիկանութիւնը կը հսկէ գործարանին մօտակայ փողոցներուն մէջ։

Ողողումները Ամերիկայի մէջ

Միսիսիփիի հովիտին ողողումներուն հետեւանքով աւելի քան 100.000 հոգի անապաստան մնացած են. մինչեւ հիմա մեռած են 200 հոգի։ Կարմիր Խաչը 100.000 տոլար յատկացուց աղէտեալներուն եւ մէկ միլիոն տոլարի հանգանակութիւն կը կատարէ։ Շոգենաւեր եւ ջրօդանաւեր կ'աշխատին ազատել աղէտեալները. մինչեւ հիմա այս ձեւով փրկուած են 22.000 հոգի։

Փանկալօսը ուրիշ տեղ կ'ախորժի

Վերջին օրերս շատ խօսուեցաւ գաղտնի դաւադրութեան մը մասին, որուն նպատակն էր իբրեւ թէ Յունաստանի ներկայ կառավարութիւնը տապալել եւ դարձեալ իշխանութեան գլուխ բերել զօրավար Փանկալօսը։

Այս առթիւ բարձրաստիճան սպաներ ձերբակալուեցան եւ հելլէն կառավարութիւնը խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէ իր կուսակիցներուն դէմ։ Վերջին հեռագրի մը համաձայն, կառավարութիւնը որոշած է Կրէտէէն հեռացնել նախկին դիկտատորը եւ զայն աքսորել Իթաք կղզին։

ՆԱՀԱՏԱԿ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ցարդ-գոյի Դրական երեկոն վաղը՝ Հինգշաբթի, 28 Ապրիլ, ժամը 9ին, Ցլօրիայի սրահը, նուիրուած է ամբողջովին Ապրիլ 11/24ի Նահատակ մտաւորականներու յիշատակին։ Կը նախագահէ Ա. Ահարոնեան։ Կը խօսին՝ Հ. Զարդարեան, Վ. Կասպարեան, Հ. Թալուեան եւ Շ. Նարդունի։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկիններ Ս. Նշանեան Լաս, Օր. Ալիքսանեան, Պ. Գ. Նշանեան, Մարութեան Ե. Սարեան, Ճիզմէճեան, Պէշիկթաշլեան եւն։ Նուագ։

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ գրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ "ՌՈՍՏՈՄ,, ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

նախաձեռնութեամբ կը բեմադրուի "ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆԻ ԿՏԱԿԸ,,

30 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 3ին, 5 Ռիւ Լիւլի սրահը

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. Քանի «Կայծակ» խումբի ընդհ. ժողովը 30 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Ալֆօրվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի դասախօսական ընդհ. ժողովը 30 Ապրիլ շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 6ին, 138 Rue Etienne Dolet, միութեան ակումբը մասնաւոր սրահի մէջ։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. միասին ունենալ անդամատետրեր

Մոնփելիէի Ուս. Միութեան հասցէն է 34 Bld. des Arceaux, Montpellier:

ՆԱՄԱԿԱՑՈՒՓ

ԼԻՈՆ, Յ. Ն.— Ստացանք 12 ֆրանք։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ, Հ. Գ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ԼՈՆՏՈՆ, Ժ.— Ստացանք։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ, Կ. Ֆ.— Ստացանք 50 ֆրանք։

ՍԷՆ ԷԹԻԷՆ, Կ. Գ.— Սկսանք ղրկել։

ՏԷՍԻՆ, Յ. Պ.— Նոյնպէս։

ՕՊԸՆԱ, Մ. Պ.— Նոյնպէս։

ԺԱՑՐԷՕ, Շ. Տ. Խ.— Համաձայն ենք։ Սկսանք ղրկել Մ. Ն.ի։

ՃՈՒԺԻԻ, Թ. Զ.— Ստացանք 50 ֆրանք։ Սկսանք ղրկել։

ՍԷՆ Թ'ՕՊԱՆ, Յ. Խ.— Ստացանք 50 Ֆր.։ Գիրքը ղրկեցինք։

ԼԻՈՆ, Ս. Շ.— Ստացանք 95 ֆրանք։

ԻՒՍԷԼ, Մ. Շ.— Ստացանք 35 ֆրանք։

ՄՈՆՓԷԼԻԷ, Ժ. Թ.— Նոյնպէս։

ԿՐԸՆՕՊԼԸ, Մ. Տէր Ս.—Նոյնպէս։

ԿՐԸՆՕՊԼԸ, Մ. Մ.—Նոյնպէս։

ԹՈՒԼՈՒԶ, Խ. Դ.— Նոյնպէս։

ԼԱ ՍԻՕԹԱ, Ա. Պ.— Նոյնպէս։

ՔԱԼՎԱՏՕՍ, Ա. Հ.—Ստացանք 10 Ֆր.։ Սկսանք ղրկել Գ. Պ.ի։

ՔԱՆ, Գ. Կ. — Երեքշաբթի թերթ չհրատարակուեցաւ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— *Կը փնտռուի տիկին Մարգարիտ Մայիլօֆ, միջահասակ, գէր, մազերը կտրած, շրթունքի ձախ կողմը սեւ բիծերով, որ 16 Ապրիլ Շաբաթ օր ժամը 4ին հեռացած է իր ամուսնոյն բնակարանէն. հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել,* 215, Avenue Gambetta, Paris. *Տիրոջ Մայիլօֆի։ Լաւ տուողին 100 ֆրանք նուէր։*

— *Ստանոցի Տքթ. Մանկոյեան որ Պօղոս Նուպար փաշայի կողմէ Կիլիկիա ղրկուած էր 1921ին, Իմացնել՝* L. Yakoubian 1 New Street, Bishopsgate London.

— Կը փնտռուի Բաբերդցի Արտաշ Վարդերեսեան որ հինգ ամիս առաջ Փարիզ կը գտնուէր։ Տեղեկացնել՝ Միհրան Անսաթասեանի, 92 Route du Chatillon, Malakoff-sur-Seine.

— Կը փնտռուի Միսիսեան Տիրոս, 17 տարեկան, որ անցեալ ամառ Սուրիայէն եկաւ երկրագործութեան մէջ աշխատելու։ Մարտ 31ին Փարիզ եկաւ բժշկուելու եւ անյայտացաւ գաղթականական կայանէն երբ բժշկի կ'առաջնորդուէր։ Տեղեկացնել՝ Near East Relief. 15 Boulevard des Italiens. Paris.

— *Կը փնտռուին Մարզուանցի Սանդուխտ եւ Նուարդ Տէօվլէթեան որ 1921ին Սամսոնէն Պոլիս եկած էին։ Կը կարծուի որ Ամերիկա մեկնած են։ Տեղեկութիւն տուողին 100 ֆրանք նուէր պիտի տրուի։ Գրել՝ Սենեքերիմ Մատիլեանի,* 4 Passage St. Hippolyte Paris 13e.

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ
ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայաստանի գունաւոր նոր քարտէսը՝ դրացի երկիրներով, պատրաստեց Կ. Յ. Բասմաջեան։

Աստիճան 1—1.000.000, գին ֆրանսա եւ գաղթավայրեր 3 Ֆր.։

Ընտիր թուղթով լաթի վրայ 7.50։ Արտասահման 20 եւ 40 սէնթ։ Դիմել՝ ԳԱԼԵՆՏ գրատուն 233 Fbg. St. Martin, Paris (10e):

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris (10e)

Le Gérant : H. TEURNIER

ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ
Ա. ՄԱՍ

Դ. Ջօհրապի Լուռ ցաւեր 10 Ֆր., Կեանքը ինչպէս որ է 10, Խղճմտանքի ձայներ 10, Ահարոնեանի Լռութիւնը 8, Սոսեանի Փանջունին 7, Շապլվար եւ երգեր. տարեցոյց 12.50, Դատաստ. խորհուրդին առջեւ 10, Մասիսը 8, Ցեղափ. Մակարոյծները 7, Միքէլի սիրարկածը 5, Զագըր Ավրամ 5, Ճեպընթաց Նորածինը 2, Սէնքիէվիչի Առանց դաւանանքի 50, Մ. Կորքիի Ֆօմա Կորտիէֆ 15, Սեւակի Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր (Ա. տպ.) 10, Վէրթէր 9, Սուլամիթ 6, Բարիզէթ 7.50, Յալքիի Մեր խաչը 12.50, Թուղթի փառք 5, Ցղու հոգիներ 6, Վերջին բաժակը 10, Արսէն Լիւբէն 20, Տելեմաք (պատկերազարդ) 50, Երեւակայական ոճիրը 2, Կարմիր գլուխով մարդոց խմբակը 2, Պօսքօմպ հովիտին գաղտնիքը 2, Պրիւս Բարթինկթըն սուզանաւին գաղտնիքը 2, Թօփալ Օսման 5, Քէօր Օղլուի արկածները 2.50, Զարիքի նախալարը 20, Մօփասանի երեք վիպակները 2, Տք. Մօբի վրէժը 5, Զուչուլիքա 5։

ՆՈՐ ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մաքսիմ Կորքիի ՄԱՀԱՑՈՒ ՍԷՐԸ, ցնցող պատմուածք գնչուներու կեանքէն, 3 Ֆր.։

Կը հայթայթուին նաեւ ուրիշ ամէն տեսակ գիրքեր։ Փօսթի ծախք չառնուիր։ Պահանջել գրացուցակը։ Դիմել նամակով հետեւեալ հասցէին.—

L. Mozian, 18 Quai Beaubourg, Joinville le Pont (Seine) France.

ՍԱԿԱՐԱՆ
26 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ

Սթերլին,	L. St.	
Տոլար,	Dollar	
Մարք (ոսկի) 100	Mark	
Թրքական Թղթ.	L. Tcq.	
Թրք. ոսկի	» or	
Մէճիտիէ	Médjidie	
Լէվա 100 հատը	Léva	
Տրախմի »	Drachme	
Լիր »	» Lire	
Պելճ. ֆրանք	» Frc. Belge	
Զուից. »	Frc. Suisse	
Լէյ 100 հատը	Ley	
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	

ԱՐԺԵԹՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I	Cr. Fonc Eg.	
»	II	»
»	III	»
Թուրքի. երկթղ.	Lots turcs	

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-82 — MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆ	3 ամս.	6 ամս.	Տար.
ՖՐԱՆՍԱ			
ԱՆԳԼԻԱ			
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ			
ԵԳԻՊՏՈՍ			
ԱՄԵՐԻԿԱ			
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ԱՊՐԻԼ 1927

28 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 322 — ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ — ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԵՂԱԾԸ ՈՒՐԻ՞Շ ԲԱՆ Է

Հայաստանի մէջ կատարուած հալածանքներու եւ առանձնապէս Էջմիածնի դէմ սարքուած դաւադրութեան առթիւ, Երեւանի անդական սուրհանդակը բարբառած էր երէկ, վերջապէս «Եղջմիրտ»ները լաւ են տակաւին։

Մեր հակառակորդը չի ժխտեր իրականութիւնը, բայց կը ջանայ հասկցած եղանակով բացատրել խնդիրը, եւ ապացուցանել թէ պարզապէս եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանման սկզբունքն է որ կը գործադրուի։

«Հայաստանի մէջ կայ եւ կը տիրէ խորհրդային իշխանութիւնը իր գերագոյն պրոլետարական դեմոկրատիզմով եւ օրէնքով սահմանուած ասպարէզ թողած է էջմիածինին եւ ճաւատացեալներուն։ Էջմիածինը եւ եկեղեցին չեն կրնար պետութիւն մը ըլլալ պետութեան մէջ եւ անպատճառ պիտի ծպատակին օրէնքին»։

Յետոյ «տուեալներ» կան եղեր կարծելու թէ՝ «Էջմիածնականներէն ոմանք կապ ունին Դաշնակցութեան հակախորհրդային բրոփականտին հետ»։

Ու վերջապէս, հետեւեալ պատգամ-սպառնալիքը, որ ճակատին ալ արտատպուած է, իբրեւ նշանախօսք.

— «Էջմիածինը պիտի ճիմնաւորապէս մոռնայ, որ ինքը երբեմն «ազգի ներկայացուցիչ» է եղած, պիտի մոռնայ նաեւ այն, որ երբեմն սերունդի «կրթիչ ու դաստիարակիչ» է եղած։ Դաշնակցութեան մամուլը իր այս օրերու վայնասունով ցոյց կուտայ որ ինքը նպատակ ունի էջմիածնականներու միջոցով եւ «Ազատ»ի տակ թագնուած խորհրդային իշխանութեան դէմ պայքարելու գաղութներու մէջ։ Թող փորձէ։ Միայն, կը նախազգուշացնենք որ տուժողը պիտի ըլլայ թէ՛ Դաշնակցութիւնը եւ էջմիածնականները»։ («Երեւան,» 27 Ապրիլ)։

Թղթատարը երէկ միասին բերաւ այս խմբագրականը պարունակող թերթը, եւ Էջմիածնի դէմ կատարուած նոր բռնութեանց լուրերը, որ հրատարակուած են քիչ անդին։ Ութսուն տարեկան ծովուապետի մը շուքին անգամ սպառնալիք համարուող մեր հերոսները քշեր են գայն գիւղ մը, իսկ 18 միաբաններ բանտարկած՝ Սեւանի մէջ, ինչպէս կը գրէ մեր թղթակիցը։

Ուրիշ խօսքով, մինչ այստեղ կը խօսին, այնտեղ կը գործեն ու կը գործեն տիրաբար, դաժան ինչպէս ցարական չինովնիկները կամ Թուրք «զապթիէ»ները, մտրակը շաչեցնելով ժողովուրդի մէջ մնացած, անզօ՛ր տարրի մը դէմ, որմէ շատ մը մերինք իրենց ուսուցիչներն եղած են։

Ինչպէս բացատրած ենք անկէ առաջ ալ, այս բռնութիւններուն առաջին պատրուակը՝ քմահաճ օրէնք մըն է, իսկ երկրորդը՝ խարդախ ծրագիր մը, որ կ'արծարծուի երկու-երեք տարիէ ի վեր. «Ազատ յեկեղեցի» կոչուած խմբակի մը ձեռամբ եկեղեցին եւ Պետութիւնը բաժնելու զանազան ձեւեր կրօնի շահագործումը խափանելու, կղերապետութեան պայքարը փակելու բազմաթիւ միջոցներ գիտենք։

Բայց, Հայաստանի մէջ եղածը ուրի՛շ բան է։ Պէտք է պարզօրէն ըլլան եւ իրար չխառնեն հիմնական սկզբունքն ու իրենց կատարած վայրենի խեղկատակութիւնը։

Հակակրօնական, հակակղերական պայքարի դիմակին տակ, կրօնն ու կղերը շահագործելու արհեստին ամէնէն զզուելի վարպետները իրենք, պոլշեւիկները եղան, սկսելով Զիչերինէն, Իտալիոյ մէջ ինչ-ինչ սարքեց կարտինալներու հետ, մինչեւ Երեւանի մարզպանները, որոնք «Ազատ յեկեղեցի»ն հիմնեցին, քանի մը արիկայ կղերականներ վարձելով։ Ու մինչեւ այսօր անոնց միջոցաւ կ'արծարծեն կիրքերը, պառակտում կը սերմանեն, հայկական վանքեր եւ եկեղեցիներ աւարի կուտան, ժողովուրդին զաւակներուն բողոքը բանտարկութեամբ կը խեղդեն, մի մոռնաք Թիֆլիսի դէպքը)։ Միւս կողմէ, կ'աշխատին ամէնապատ ձեռնադրել կարգ մը խաչագողներ, որպէսզի հաստատ խամաճիկներ ունենան Էջմիածնի մէջ, որուն անունն ալ դեռ կը շահագործեն, երբ որ առիթը ներկայանայ։ Կրնա՞ն ըսել թէ քանի՛ կոնդակ ստորագրել տուին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, արտասահմանի հայութեան ուշադրութիւնը շեղելու համար իրենց վրայ...

Իսկ ինչ որ կը կատարեն գաղութներու մէջ, իրենց հաւատարիմ եւ աննկարագիր կղերականներու հետ, կամ իրենց անհաւան եւ քիչ-շատ անկախ, հայրենասէր առաջնորդներու դէմ, պարտնիք է միայն կամաւոր կոյրերուն համար։

Այնպէս որ, թող շատ չկոխեն այս լպրծուն գետնին վրայ, իրենց իսկ շահուն համար։

Ու լա՛ւ է որ վերջ տան նաեւ սա զարշելի քսութեան, թէ ով որ, աշխարհական կամ կրօնաւոր, չի համակերպիր խորհրդային իշխանութեան քմահաճոյքներուն, ծունկ չի չոքեր Երեւանի, անխելք եւ անխիղճ կոմիսարներու առջեւ, անպատճառ «Դաշնակ» է, կամ գործիք «Դաշնակցութեան հակախորհրդային բրոփականտին»։

Ամէն մէկու սրտին վրայ քար մը գրուած է այսօր, ամէն լեզուի տակ բա՛ն մը կայ։ Եւ եթէ Երեւանի վարիչները կը կարծեն թէ աչքերը փակելով եւ մտրակը շաչեցնելով օրհնութիւն միայն պիտի լսեն, կը նշանակէ թէ նոյն խեղճուկ տիրացուները մնացեր են մինչեւ այսօր, եօթը տարի բանանալէ ետքը։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ՄՈՒԹ ԽԱՂԵՐ

«Հայրենիք» (12 Ապրիլ) խմբագրականի մը մէջ պարզելով Թուրք թերթերուն հրճուանքը Գ. Գ. Պօղոս Նուպարի եւ Գ. Նորատունկեանի վերագրուած նամակներուն առթիւ, դիտել կուտայ որ, եթէ փաշան եւ էֆէնտին այդ նամակը գրած չեն, ուրիշ ձեռնարկներ կատարած են.

— «Այսպէս, տխրահռչակ Գարթըն, որ այս երկրին մէջ այժմ Թրքանպաստ շարժումին գլուխն է կանգնած, արտաքին նախարար Քելոկին ուղղած իր մէկ գրութեան մէջ կը հաւաստիացնէ, թէ Պօղոս Նուպար փաշա եւ Նորատունկեան, որոնք իբր թէ Թրքահայութիւնը կը ներկայացնեն, արտայայտուած են ի նպաստ Լօզանի դաշնագրին։ Եւ ապահովաբար Գարթըն այդպիսի բան մը չպիտի գրէր պետական քարտուղարին պաշտօնական նամակի մը մէջ, եթէ յիշեալ անձերու կողմէ չունենար նման յայտարարութիւններու ապացոյցներ։

Այսպէս, Թուրք-Ամերիկեան Յարաբերութեանց Խորհուրդի անդամ Գ. Ալլէն մեր ամերիկեան քաղաքամեներէն մէկուն յայտնած է, թէ *Փրինսթըն* համալսարանի պրոֆ. Ֆիլիպ Մարշալ անկէ քանի մը ամիս առաջ Եւրոպայի մէջ տեսնուած է Պօղոս Նուպար փաշայի եւ Նորատունկեանի հետ, որոնք իրմէ խնդրած են ըսել որու որ հարկ է, թէ իրենք կ'ուզեն, որ Լօզանի դաշնագիրը վաւերացուի։

Եթէ այս երկու փաստերէն զատ նկատի ունենանք պ. Չօպանեանի ծանօթ ոտնձգութիւնները ի նպաստ Լօզանի դաշնագրին, ինչպէս նաեւ առհասարակ ռամկավար շէֆերու եւ մամուլի երկդիմի ընթացքը հանդէպ Լօզանի դաշնագրին, մենք չպէտք է տարակուսինք, որ Պօղոս Նուպար փաշայէն ու Նորատունկեանէն սկսած մինչեւ պ. Չօպանեան, ռամկավար ազանդը կազմակերպուած պայքար կը մղեն *ի նպաստ Լօզանի դաշնագրի վաւերացման*, այսինքն Թրքանպաստ գործ կը կատարեն։

Այդ պատճառով եթէ *Վագըթ* թերթի վերագրումները ձեւականօրէն ճիշտ չեն, փաստօրէն սակայն միանգամայն համապատասխան են այն ուղղութեան, որուն կը հետեւին Նորատունկեանները ու Պօղոս Նուպար փաշաները, իրենց ժունետիկ Չօպանեաններու հետ միասին։ Եւ ատոր համար ալ միանգամայն տեղին է Թուրք թերթերու հրճուանքը անոնց հայադաւ գործունէութեան առթիւ... »

ԻՆՉՈ՞Ւ ԿԸ ՀՐԱԺԱՐԻՆ.— Բագուի կոմունիստական անդամահամարի արդիւնքներուն համաձայն, 712 կոմունիստ չեն ուզած արձանագրուիլ կուսակցութեան շարքերուն մէջ։ Նախապէս այս թիւը 1357 էր, սակայն, կը թուի թէ, անուղղակի ճնշումներու տակ, յետոյ չարձանագրուողներուն թիւը կ'իջնէ եւ կը մնայ 712ի վրայ։

Հրաժարողները ոեւէ պատճառ ցոյց չեն տար։ Իսկ վիճակագրողները կ'աշխատին յարմար պատճառներ շարել։

ՄԵՀԵԱՆ ՄԸ 5000 ՏԱՐՈՒԱՆ.— Փանամայի Քոքլ գաւառին մէջ, անգլիացի Ուելերմա, որ թաղուած գանձ կը փնտռէր, գտած է մեհեան մը, որ կ'ըսուի թէ հինգ հազար տարուան հնութիւն ունի։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Պալքանեան նոր դաշնակցութիւն մը՞

Վիէննայէն կը հեռագրեն Ապրիլ 26 թուականով.—

Թուրքիոյ արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի ջանքերը Լոքառնօ մը, թերեւս նոյն իսկ Պալքանեան Դաշնակցութիւն մը կազմելու մասին, կը սկսին նոր դարձուածք մը առնել։ Բանակցութիւններուն անկիւնաքարը կը կազմէ միշտ հաստատ համաձայնութիւն մը առաջ բերել Էնկիւրիի եւ Պելկրատի միջեւ, որուն պիտի միանան նաեւ Պուլկարիա եւ Ցունաստան։ Սերպիա՝ կտրելու համար Մուսոլինիի կազմած օղակը, նպաստաւոր կերպով ընդունեց Թուրք արտաքին նախարարին թելադրութիւնները։

Իտալեւսերպ վէճը

Լոնտոնի իտալական նոր դեսպան Գորտոնարօ առջի օր երկար տեսակցութիւն մը ունեցաւ սըր Չէմպըրլէյնի հետ՝ ալպանական վէճին մասին։ Եուկոսլաւիոյ նոր արտաքին նախարար Մարինքովիչ ընդունեց Պելկրատի ֆրանս. և անգլ. դեսպանները։ Սերպ կառավարութիւնը այլ եւս Իտալիոյ հետ ուղղակի բանակցութեան պահանջ չի դներ եւ խնդրին կարգադրութիւնը կը ձգէ մեծ պետութեանց։ Մասնաւորապէս կը սպասէ սըր Չէմպըրլէյնի վերջին նամակին Մուսոլինիի տալիք պատասխանին։

Միւս կողմէ «Ֆօսիշէ Զայթունկ»ի Պելկրատի թղթակիցը կը հեռագրէ թէ ամէն կողմ պատերազմի շշուկներ կը շրջին եւ իտալեւսերպ վէճը փոխանակ մեղմանալու, օրէ օր կը ծանրանայ։ Սերպիոյ ռազմագիտական կացութիւնը աննպաստ է, եւ Աւստրիոյ դիրքը կասկածելի։ Եուկօ-սլաւ զինուորական շրջանակներու մէջ մանաւանդ կը վախնան որ Իտալիա յարձակի հիւսիսէն, այսինքն աւստրիական հողամասէն։ Մուսոլինի հարցուցած է նոյնիսկ Վիեննայի կառավարութեան թէ թոյլ պիտի տա՞յ որ իր զինուորները անցնին Տրավայի հովիտէն, փոխարէն զիջումներ ընելով Թիրոլի մէջ։

Լոնտոնէն առնուած վերջին լուրերը յուսատու են եւ կը կարծուի թէ վէճը կարգադրելու համար բոլոր դժուարութիւնները հարթուած են։

Ռուսիոյ սպառազինութիւնը

Խորհրդային Միութեան պատերազմական եւ ծովային գործավար Վօրօշիլօֆ Ռուսիոյ պաշտպանութեան մասին Խորհուրդներու համագումարին ներկայացուցած տեղեկագրին մէջ կ'ըսէ թէ պետութեանց, ինչպէս նաեւ խորհրդային միութեան ամէնէն մօտիկ դրացիներուն յաքաճուն սպառազինումը կը սախպէն վերջին ծայր արթուն գտնուիլ։

Խորհրդային կառավարութեան բացարձակապէս խաղաղասէր քաղաքականութիւնը շեշտելով, Վօրօշիլօֆ կը հերքէ թէ խորհրդային զինուորներ համախմբուած են Մանչուրիոյ մօտ։ Կը հերքէ նոյնպէս Անգլիոյ պատերազմական նախարարին անգլ. խորհրդարանին մէջ ըրած այն յայտարարութիւնը թէ խորհրդային միութիւնը տենդոտ կերպով քիմիական պատերազմի կը պատրաստուի։

Կարմիր բանակին քանակը, ըսաւ, նախորդ տարիներու մակարդակին վրայ կը գտնուի։ Գիտական սպառազինութեան եւ քիմիական պաշտպանութեան տեսակէտէ խորհրդային միութիւնը արեւմտեան Եւրոպայի երկիրներէն շատ ետ մնացած է։

Յետոյ շեշտեց թէ բանակին և նաւատորմին վիճակը բարւոքած է, և հաւաստեց թէ խորհրդային միութեան զինեալ ուժերը իրենց պարտականութիւնը յաջողութեամբ պիտի կատարեն։

10 միլիոն տոլար Չինաստանի համար

Փեքինի խորհրդային դրամատունէն գրաւուած թուղթերը մասնագէտ հաշուակալներու կողմէ խնամքով քննուելէ վերջ հաստատուած է, որ վերջացող տարուան ընթացքին, խորհրդային կառավարութիւնը աւելի քան 10 միլիոն տոլար ոսկեդրամ տուած է Քանթոնցիներուն՝ զինուորական ծախքերու եւ օտարներու դէմ պրոպագանդի յատկացուելու համար։ Այս գումարին մեծ մասը վճարուած է Փեքինի խորհրդային զինուորական կցորդին միջոցաւ։

Զատկի արձակուրդը վերջացած ըլլալով, Անգլիոյ Երեսփոխանական ժողովը առջի օր վերաբացուեցաւ։ Պատերազմ. Նախարարը յայտնեց թէ Մարտ 31ին Շանկայի անգլ. բանակին ծախքերը կը բարձրանային մօտ 950.000 ստերլինի։ Աւելցուց թէ վերջին անգամ ղրկուած զինուորներու համար ծախք եղած է 250.000 ստերլին։

Նանքինի եւ Փուքէուի միջեւ Եանկցէի հովիտին մէջ կռիւները վերսկսան եւ 24 ժամէ ի վեր հակառակորդ ուժերը սաստիկ ռմբակոծութիւն կը կատարեն։ Հիւսիսայինները գիշերը լուրջ պարտութիւն մը կրեցին։ Իրենց զինուորներէն մօտ 2000 հոգիի հրամայուած էր նաւակներով գիշերանց կտրել Եանկցէ գետը եւ յարձակիլ Նանքինի բերդերուն վրայ։ Հարաւայիններու լուսարձակները երեւան հանեցին այս ծրագիրը։ Նանքինի բերդերը սաստիկ կրակ բացին նաւակներուն դէմ, որոնց բոլորն ալ ընկղմեցան եւ մէջի զինուորները խեղդուեցան։

Շանկայ հասաւ ամերիկեան փոխադրանաւ մը, հետը բերելով 12 օդանաւ եւ 75 օդանաւորդ։

Զօր. Չանկ-Քայ-Շէք յաջողեցաւ 1.200.000 ստերլինի փոխառութիւն մը կնքել չինական դրամատուններէն, իբրեւ ե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆ ԱԼ ԿԸ ՎՏԱՐՈՒԻ ԷՋՄԻԱԾՆԷՆ

Վերջին պահուն ստացանք հետեւեալ նոր լուրերը, Հայաստանէն.—

Արդէն հաղորդած էինք, որ հայ պոլշեւիկները յատուկ պետական դեկրէտով (հրաման) բռնագրաւած են Էջմիածնի վանքի ամբողջ անշարժ կալուածները — հողեր, այգիներ, շէնքեր եւլն. եւ շարժական բոլոր կահ ու գոյքը, անգամ Մայր տաճարի եկեղեցական սպասները, զգեստները եւ սրբազան անօթները։ Այս բոլորէն յետոյ, պոլշեւիկները բռնութեամբ, ծեծելով եւ քաշքշելով Էջմիածնի միաբանները վտարած են վանքէն։ Ոմանք բանտարկուած, ոմանք հսկողութեան տակ առնուած, ուրիշներ ալ ապաստան գտած են Վաղարշապատ գիւղի տուները։

Հայ պոլշեւիկները Էջմիածնի միաբանութիւնը վտարելէ յետոյ Ապրիլ 2ին, Լուսաւորիչին տօնին օրը (Մուտն ի Վիրապ) կը փակեն եւ կը կնքեն Մայր տաճարը։ Կաթողիկոսը երբ կը փորձէ վանքէն հեռանալ, կ'արգիլեն եւ հսկողութեան տակ կ'առնեն։

Եւ վերջապէս, այս բոլորէն քանի մը օր յետոյ, հայ պոլշեւիկները կ'առաջարկեն, որ կաթողիկոսը անմիջապէս հեռանայ վանքէն, քանի որ Էջմիածնի ամբողջ շէնքերը կը համարուին «ժողովրդական (պետական) սեփականութիւն»։

Կաթողիկոսը, միայն մէկ սպասաւորով և ծայր աստիճան յուսահատութեան մատնուած, կը հեռանայ Էջմիածնէն եւ ապաստան կը գտնէ մօտակայ գիւղերէն մէկուն մէջ։ Ոմանք կը պնդեն, որ կաթողիկոսը գացեր է Օշական եւ կը բնակի գիւղական խրճիթի մը մէջ։

ԷՋՄԻԱԾՆԻ ԲՈԼՈՐ ՄԻԱԲԱՆՆԵՐԸ ԱՔՍՈՐՈՒԱԾ ԵՆ ՍԵՒԱՆԱՅ ՎԱՆՔԸ

Ամենաստոյգ աղբիւրէ մը մեզ կը հաղորդեն, որ Հայոց Կաթողիկոսը Էջմիածնի վանքէն վտարելէ յետոյ, հայ պոլշեւիկները Էջմիածնի բոլոր միաբանները հաւաքելով աքսորած են Սեւանայ վանքը, որպէսզի ոեւէ յարաբերութիւն չունենան ժողովուրդին հետ եւ կրօնական քարոզութիւններ չընեն։

Պոլշեւիկները խիստ հսկողութեան տակ առած են Սեւանայ վանքը եւ ծովափերը, որպէսզի ոեւէ մէկը կղզին չմտնէ եւ չտեսակցի Էջմիածնի աքսորեալ հոգեւորականներուն հետ, որոնց թիւը 18 է, եպիսկոպոս թէ վարդապետ։

ՀԱՅԿ. ՁՈՒԿԵՐ.— Մասնագէտ Արնոլտ, որ կ'ուսումնասիրէ Սեւանայ լիճին ստնդական յատկութիւնները ձուկերու աճումին համար, պատրաստած է աշխատութիւն մը, «իշխան» ձուկին զանազան տեսակներու ուսումնասիրութեանը մասին։ Սեւանի լիճին մէջ կ'արտադրուի 15 միլիոն ձկնկիթ «գեղարքունի» եւ 4 միլիոն ձկնկիթ բախտակ ձուկերու։ Նոր Բայազիտի գործարանը պէտք է համարել ամէնէն մեծ գործարանը, որ առատ ձկնկիթ կ'արտադրէ.

СССР

ԽՈՐՀՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Խորհրդային երկիրներու համար համագումարներու շրջան է Ապրիլ ամիսը: Մէկը միւսին ետեւէն տեղի կ'ունենան նորընտիր խորհուրդներու տեղական, հանրապետական, ուզաշնակցային համագումարները, որոնց պսակումն է Համամիութենական Խորհուրդներու համագումարը:

«Յառաջ»ի նեղ էջերը անբաւական են, դժբախտաբար, ներկայացնելու համար այդ համագումարները իրենց բովանդակ տարողութեամբ: Բայց գէթ մօտաւոր գաղափար տալու նպատակով, կանգ կ'առնենք համառուսական եւ համամիութենական համագումարներու վրայ:

Խորհուրդներու համառուսական համագումարը բացուեցաւ Ապրիլ 10ին «համառուսական տանուտէր» Քալինինի նախագահութեամբ: Օրակարգի գլխաւոր խնդիրներն էին Ռիքովի ընդարձակ զեկուցումը կառավարութեան գործունէութեան մասին եւ Լոպովի զեկուցումը Խորհրդային Ռուսաստանի տնտեսական վիճակի եւ հեռանկարներու մասին: Այս երկու զեկուցումներու շուրջ պատեցան բոլոր վէճերն ու քննադատութիւնները: Եւ պէտք է ըսել, որ զեկուցողներու պաշտօնական լաւատեսութիւնէն աւելի հետաքրքրական են գիւղացի եւ բանուոր պատգամաւորներու պարզ, անպաճոյճ, բայց սպանիչ քննադատութիւնները:

Բերենք քանի մը քաղուածքներ:

Ահա կը խօսի Թամպով նահանգի պատգամաւոր Թալկին. «Առաջները, կ'ըսէ նա, մեր նահանգը աչքի կ'իյնար իր բարեբերութեամբ եւ կեդրոնական Ռուսաստանի հացի շտեմարանն էր... — այժմ մենք աղքատ ենք եւ կործանուած. կը խնդրեմ կեդրոնական իշխանութիւնէն՝ ուշադրութիւն դարձնել մեր վրայ: Երկու խօսք կ'ուզեմ ըսել գողերու եւ սրիկաներու մասին: Անոնց թիւը այժմ մեզ մօտ շատ շատ է: Անոնց դէմ պայքարիլը խիստ դժուար է: Ապրիլ անկարելի է անոնց ձեռքէն: Մեր աշխատաւոր գիւղացիները կաշկանդուած են եւ նոյն իսկ համագումարներու մէջ կարելի չէ բաց խօսիլ. մէկ ալ տեսար կը վառեն կալդ ու կալուածդ, եթէ գէշ խօսիս անոնց մասին: Ցետոյ, մեր գիւղերու մէջ այլ եւս բոլորովին չկան արհեստաւորներ: Պատճառը այն է, որ եթէ մէկը աշկերտ պահէ, իսկոյն կը յայտարարուի հարուստ եւ կը զրկուի իրաւունքներէ: Մեր տունը կը քանդեն նաեւ տուգանքները, որ կը գանձուին շահամոլ գրագիրներու կողմէ, որոնք կը կողոպտեն գիւղացիութիւնը»:

Ահա՛ գանգատը Եաքութի շրջանի պատգամաւոր Փրետոգնիկովի. «Մեր հիւսիսի մանր ժողովուրդները այժմ բնաջնջման սահմանի վրայ կը գտնուին: Մեր համագումարը օգնութիւն կը խնդրէ Խորհրդ. Ռուսաստանէն»:

Ահա՛ Սախալինի պատգամաւոր Ցեւոլինի գանգատը. «Թէեւ խորհրդային իշխանութիւնը երկու տարի է, որ գոյութիւն ունի Սախալինի մէջ, բայց դիւանակալութիւնը (պիւրոկրատիսմ) արդէն զգալի է ոչ պակաս, քան այստեղ, ձեր մէջ: Բաւական է ըսել, որ ամէն տարի Սախալինէն կեդրոն կը ղրկուի 18,000 զեկուցում: Պետական դրամատան մասնաճիւղը միայն 5700 զեկուցում կը ղրկէ, (մինչեւ որ Սախալինի ամբողջ ազգաբնակչութիւնը 10000 մարդ է: Ս. Մ.): Մեր բախտն է, որ մենք գրել-կարդացող մարդ չունինք եւ պահանջուած բոլոր զեկուցումները չենք ղրկեր»:

Թաթարական հանրապետութեան պատգամաւոր Կալիխուլինը աւելի դառն գանգատներ ունի: Տեղական արդիւնաբերութեան վիճակը շատ ծանր է. «Կահաւորումը մաշած, հիմնական եւ, մանաւանդ, շրջուն դրամագլխի պակաս: Թաթարական հանրապետութիւնը հին կարգէն ժառանգած է կարգ մը հանրապետական արժէք ունեցող գործարաններ: Սակայն կեդրոնական տնտեսական խորհուրդի վերաբերումը դէպի այս հանրապետութիւնը շատ անգոհացուցիչ է: 1924ին տնտեսական խորհուրդը փակեց Բոգչանսկի մեծ քիմիական գործարանը՝ պատրուակելով, թէ արտադրութիւնը շատ սուղ է եւ թէ Ուրալի մէջ հիմնուող նոր գործարանը աւելի աժան արտադրութիւն կուտայ: Գործարանը փակեցին: 500 է աւելի թաթար բանուորներ մնացին անգործ, իսկ Ուրալի գործարանը աւելի աժան արտադրանք չտուաւ: Հիմա ալ մեր գլխին կախուած է ուրիշ մէկ գործարանի մը փակման սպառնալիքը, որով 3000 թաթար բանուոր ընտանիքներ պիտի մնան առանց աշխատանքի»: Ու թաթար պատգամաւորը դառնօրէն կը խօսի կեդրոնի ոտնձգութիւններու եւ պատճառած զրկանքներու դէմ:

Սիպերիոյ պատգամաւոր Բարնեւ դժգոհ է, որ իրենց հոգերը մատնուած է անուշադրութեան. ինչո՞ւ Ուկրայինայի համար կը շինուի Տնէփրի հսկայական էլեկտրակայանը, իսկ Սիպերիոյ համար չի դրուիր, օրինակի համար, Քուզնէցքի աւազանի հանքերու մշակման խնդիրը: Պատգ. Էյխէ կ'ըսէ, որ «Սիպերիոյ մէջ միլիոնաւոր փութերով ցորեն թափուած է բաց երկինքի տակ, որովհետեւ երկաթուղին ի վիճակի չէ փոխադրելու: Նոյնպէս միլիոնաւոր փութերով պատրաստ հանքածուխ կեցած է կայարաններու քով»:

Լենինկրատի նահանգի պատգամաւոր Երասքովան հետեւեալ սպանիչ փաստերը կը հաղորդէ. «Ամէնէն առաջ կ'ուզեմ ցոյց տալ, թէ ոմանք շատ հող ունին, իսկ ոմանք բնաւ չունին: Ըսել է, հողը հաւասար չի բաժնուիր: Նոյնպէս եւ խոտի տեղը. ոմանք շատ ունին. ոմանք ոչինչ: Մեր գիւղատնտեսութիւնը կը փճանայ, որովհետեւ գիւղացիութիւնը չուզեր զբաղիլ հողով, չի պարարտացներ զայն: Երբ պատճառը կը հարցնես, կը պատասխանեն, թէ հողը իրենը չէ, թէ այսօր ինքն է հողին օգտուողը, վաղը կրնան ուրիշին տալ: Ինչո՞ւ պիտի հոգ տանի այդ հողի համար: Մեր գիւղացիները այս տարի մնացին առանց փայտի, որովհետեւ անտառէն փայտ կտրելու արտօնութիւնը հասաւ Փետրուարին: Հիմա՝ հարկերու մասին: Դուրս կուգայ, որ ով շատ կ'աշխատի, շատ կը ծռէ իր մէջքը, անկէ շատ ալ տուրք կը գանձեն: Ըստ իս, ընկերներ, ատիկա ճիշդ չէ: Մեր համագործակցականը գիւղացիներու համար պահանջուած ապրանքը չունի, գիներն ալ շատ սուղ են: Մենք ունինք 12 վերստ հեռու հիւանդանոց մը, ուր 2 շաբաթուայ մէջ 9 կին մեռաւ: Մեր գիւղի կրթական գործն ալ կը կաղայ: Մեր դպրոցները պզտիկ են — տեղ չկայ: Կ'ուզէինք հինգերորդ դասարան բանալ, ըսին՝ չենք կրնար, բայց ահա մեր քով կեցած է 3 յարկանոց ժողովուրդին պատկանող տուն մը, որ ոչ դուռ ունի, ոչ պատուհան: Լաւ կ'ըլլայ, որ այդ տունը յատկացուի դպրոցին»:

Ուրալի ներկայացուցիչ Սաժինը կը յայտնէ, որ Ուրալի արդիւնաբերութիւնը ունի առաջին քանակութեամբ գործարաններ, որոնք ծանր վիճակի մէջ են մեքենաները մաշած ըլլալով. պէտք է ուշադրութիւն դարձնել նաեւ հանրային կրթութեան եւ բնակարանային շինութեան:

Այս վերջին կէտը ընդհանուր ցաւ է: Սմոլինսկի շրջանը «շատ բանուորներ 7 8 վերստ հեռուէն գործարան կ'երթան: Շատ բնակարաններ փտտած են: Ցաճախ 2 մէտր տեղի վրայ կ'ապրի 3—5 մարդ»: Նովկորոտի նահանգին մէջ 3,5 քառ. մէտր բնակարան կ'իյնայ մէկ մարդու: Սիպերիոյ Քուզնէցկի աւազանի բանուորներու 75 առհարիւրը կ'ապրի գետնափոր նկուղներու մէջ: Տամպովի նահանգին մէջ «գործարաններու մեքենաները խիստ մաշած են... իսկ բանուորները բնակարան չունին, մինչդեռ մեր քովը կայ պարապ զօրանոց մը, որ յայտնի չէ թէ որու ձեռք է ու չի տրուիր բանուորներուն»: Սթալինկրատի 4000 բանուորները ունին ընդամէնը 36 բնակարան: Հեռաւոր Արեւելքի մէջ «դպրոցական գործիչներ կը պակսին. բժիշկներու եւ անասնաբուժներու պահանջ կը զգանք. 60 հազար ազգաբնակչութիւն ունեցող շրջանի մը մէջ կայ միայն մէկ մանկաբարձուհի: «Մենք չունինք բժիշկներ, գիւղատնտեսներ, ուսուցիչներ: Մեր գիւղատնտեսական կայանները մնացած են փակ», կը գանգատի Բիլովի պատգամաւորը:

Իվանովօ-Վոզնեսենսկի պատգամաւոր Ձեռզորովը կը գանգատի գործազրկութեան մասին: «25.000 գործազուրկ ունինք մենք Իվանովօ-Վոզնեսենսկի մէջ, որոնց մեծ մասամբ բանուորներու զաւակներ են: Մնալով անգործ՝ անոնք կը դառնան սրիկաներ: Մինչդեռ Իվ.-Վոզնեսենսկի մէջ կան չբանող գործարաններ, օրինակ, 10.000 ջուլհականոց կտաւագործարանը եւ բազմաթիւ ուրիշ գործարաններ: Ցետոյ, շատ յաճախ հիւանդ բանուորները կ'աշխատին, իսկ առողջները՝ կը զբօսնուն»:

Ամէնքը կը գանգատին անփութութեան, անտնտեսավարութեան եւ ծրագրուած աշխատանքի բացակայութեան դէմ: Քիրկիզիայի «հանքածուխի» արդիւնաբերութիւնը, ուր կ'աշխատին հազարաւոր բանուորներ, միջոցներ չունենալով, կը գտնուի քայքայման նախօրեակին: Պատճառը այն է, որ ընդհանուր չփոթ կը տիրէ. միլիոններու վարկերը կը հոսին գետի պէս, բայց դրամ չի ստացուիր: Բաղաքստանի պատգամաւորը «վկայ եղած է, թէ ինչպէս Թուրքեստանի մէջ ծախսուեցաւ կէս միլիոն ռուբլի կաշիի գործարանի մը շինութեան վրայ, որ յետոյ փակուեցաւ հում նիւթ չգտնուելուն պատճառով: Ամէնուն յայտնի էր որ Թաշքենտի մէջ բամպակ կայ եւ ոչ կաշի: Մինչդեռ շատ կաշի ունեցող շրջաններ զուրկ են կաշեգործարանէ»: «Բաղաքստանէն տարեկան մօտ մէկ միլիոն փութ բուրդ կ'արտահանուի, այսինքն՝ Միութեան ստացած բուրդի կէսէն աւելի: Մինչդեռ մենք չունինք եւ ոչ մէկ, նոյն իսկ արհեստանոցի տեսակէ բուրդի գործարան: Մեր բուրդը կը հաւաքուի աղտոտ վիճակի մէջ, 400 վերստ կը տարուի մինչեւ երկաթուղի, յետոյ կը ղրկուի Ուկրայինա, ուր կան բուրդի լուացարաններ: Եւ ապա Ուկրայինայէն կը կատարուի բուրդի բաշխումը Միութեան միւս մասերուն, որով՝ անհագին չափով կը բարձրանայ անոր գինը»:

Իվանովօ-Վոզնեսենսկի նահանգին մէջ կայ 4 քիմիական գործարան, որոնց իւրաքանչիւրը կը պատկանի ուրիշ թրըսթի: Եւ ահա քով քովի գտնուող երկու գործարաններ չեն կրնար համաձայնութեան գալ ընդհանուր ջրուղի մը շինելու համար եւ ամէն մէկը իրեն համար կը շինէ առանձին ջրուղի՝ ի զուր ծախսելով պետական խոշոր գումարներ:

Նոյն տեղը կայ փայտի թըրըստ մը, որ ունի 280 պաշտօնեաներ եւ որ սակայն, իր ծրագրին հազիւ մէկ քանի առկոսը գործադրած է: Անգործ պաշտօնեաները պետական գանձարանէն կը ստանան պարարտ ռոճիկներ:

Իսկ նոյն պահուն Ռեազանի նահանգի Զարայսկ գաւառի մէջ կան մինչեւ 60-65 տարեկան աշխատող բանուորներ եւ բանուորուհիներ: Կ'աշխատին 5.6 երախայ ունեցող մայրեր ու հայրեր: Իսկ զաւակները կը պտտին առանց հսկողութեան եւ սրիկայութիւն կ'ընեն, որովհետեւ ծնողները չեն կրնար անոնց գործ հայթայթել: «Կը պատահի նոյն իսկ, որ հայրը կ'ուզէ ձգել իր տեղը զաւկին համար, բայց վարչութիւնը չի թոյլատրեր»:

Եւ այսպէս անվերջ: Մենք պատահական քաղուածքներ միայն ըրինք:

Ու բոլոր գանգատները կը վերջանան կեդրոնին ուղղուած մէկ յանկերգով.

— կը խնդրենք ուշադրութիւն դարձնել», «կ'աղաչենք օգնել մեզի»:

Ի՞նչ կը պատասխանեն քննադատութիւններու այս տեղատարափին Ռիքովն ու Լոպովը:

Ի՞նչ կրնան պատասխանել: Սովորակա՞ն խօսքեր: Հասարակ տեղիք: Այլեւս ալ ոչ մէկ համար արժէք չունեցող «փլաններ», ծրագիրներ ու «պիտի»ներ, «պիտի»ներ, «պիտի»ներ...

«Պիտի շինենք», «պիտի փոխենք», «պիտի բարեկարգենք», «պիտի ընկերվարութիւն հաստատենք», «հին կարգերու տեղ աշխատանքի եւ հաւասարութեան նոր թագաւորութիւն պիտի հաստատենք»...

Հաւատացող մնացա՞ծ է արդեօք այս այլեւս տաղտկալի դարձած «պիտի»ներուն:

Ս. ՄԱՍՈՒՐԵԱՆ

ՊԱՐՍԿԱՀԱՅ ԿԵԱՆՔ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն,

Ատրպատականի առաջնորդ Ներսէս արքեպսկ. Մելիք-Թանգեանը, Պարսից Նովրուզի (Նոր տարի, 22 Մարտ) առթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ տուած էր Րիզա շահ Փահլավիին եւ խորհրդարանի նախագահին:

Խորհրդարանի նախագահին տուած հեռագրին մէջ առաջնորդը կը խնդրէր որ «Մէջլիսը քննութեան առնէ հայկաթոլիկ գիւղացիութեան վիճակի բարելաւման հարցերը»: Մէջլիսի նախագահը, շնորհակալութիւն յայտնելով, կ'աւելցնէր, «Ձեր առաջարկը, կը խնդրէինք, որ գրաւոր ներկայացնէիք մանրամասն ծրագրով մը»: Շահն ալ շնորհակալութեան հեռագրով պատասխանած էր առաջնորդին:

Ապրիլ 3ին, Թաւրիզի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյն մէջ, Առաջնորդը քահանայ ձեռնադրեց Մակուի Մեսրոպ Աւետիսեանը, որ մօտ քառորդ դարու անցեալ մը ունի եւ ամէնուն յայտնի է իր շիտակ եւ օգտաշատ գործունէութեամբ:

Նորընծայ քահանան մէկ ամիս յետոյ պիտի երթայ Ուրմի, ուրկէ ժողովուրդի հանրագրութեամբ ձեռնադրուած էր իբրեւ հոգեւոր հովիւ եւ վարիչ համայնքային գործերու:

.˙. Այս տարուան սկիզբը քանի մը հարուստ ննջեցեալներու յիշատակին, անոնց ժառանգներն ու զաւակները համեստ գումարներ նուիրեցին Թաւրիզի ազգային երեք դպրոցներուն, Առաջնորդարանին եւ Աղքատախնամ ընկերութեան: Մելիք Աֆթանտիլեանի, Յակոբ Էլէփբէկեանի եւ Տիկին Ազիզ Մելքոն Ազարեանի զաւակները, իրենց ծնողներու յիշատակին նուիրած գումարներով, բարի օրինակ հանդիսացան ուրիշներու:

Թաւրիզի «Կուլտուրական Միութիւնը» եւ «Հ. Յ. Դ. Ուսանողական Երիտասարդական Միութիւնը» նախաձեռնած են տօնելու գրագէտ Ա. Ահարոնեանի գրական գործունէութեան 40 ամեայ յոբելեանը:

Թաւրիզ Մասիս

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԸ

"ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱԶԱՐ"

(Գրեց՝ Ն. ԳԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ)

Նոր սերունդին մէջ երգիծերգակ թել մը կը խրթռա՞յ արդեօք:

Դժնի անուշ քմայք մըն էր ան, որ խաղեր կը փորձէր սերունդին ոճերուն մէջ, եւ որ յետոյ դարձաւ սկեպտիկ ժպիտ, փիլիսոփայական հեգնանք ու ծիծաղ մը Միֆիսթոֆէլեանի: Կ'ըսուի թէ մեծ պատերազմներէն յետոյ մարդիկ միշտ կ'իյնան անտարբերութեան մէջ, կը դառնան հեգնոտ ու սառնական: Այդ «Համատիմ»ը քիչ մը կը սպառէ խանդավառութիւնը: Լա՛ւ որ կը սպառէ, սակայն վաղնջի դիւրին խանդավառութիւնները մեր մէջ ստեղծեցին երէկ՝ կրօնական տիրացուներու դասակարգ մը, այսօր՝ քաղաքական տիրացուներու խմբակ մը:

Ընկեր Շահազար, Գէշիկթաշլեանի հերոսը, քաղաքական տիրացու մըն է:

Այս տիրացուն, սակայն, խոստովանինք որ, կեղծ մըն է. ան պարզապէս խաչագող մըն է, որ քաղաքական տիրացուութեան շապիկը հագած, չո՞ր անուշ բառով, կը կողոպտէ աժան խանդավառութեան զոհերը:

Ընկեր Շահազար Պոլսոյ Սահմանադրութեան սունկերէն է: Ուրեմն, իբրեւ տիպար, հին ու պատմական: Արդ, նախ քան երգիծավէպին մասնալուծումը, անհրաժեշտ կը նկատեմ յայտնել, թէ երբեք համաձայն չեմ Պ. Գէշիկթաշլեանի հետ, որ երգիծանքի նիւթ ընտրէ պատմութեան անցած տիպարները, փրցնելով իր «[illegible] յիշատակներէն»: Պայման է, կը կարծեմ, որ երգիծավէպի մը հերոսը ըլլայ «օրուան տիպարը»: Կարելի չէ երգիծանքի կանչել հին բարքերը: Սահմանադրութիւնը, ինչպէս իր խամաճիկները, նետուած են թանգարան: Սակայն, միւս կողմէ, եթէ նկատի առնենք որ, նոյն ծաղրվարութիւնը, տարբեր գունաւորումով մը, դեռ, այսօր ալ կը խլացնէ մեր ականջները, կարելի է ներել Գէշիկթաշլեանի թաղուած հերոսին յարութեան.

* * *

Աշուղ Շահազար վանքի է ելած օրէն, փոխանակ հասակ նետելու, «ճանկ նետած է» անոր հայրենասէր խաչագողութիւններէ յետոյ, Սահմանադրութեան օրերուն, «ում»ներու լեզուն շըրթունքին՝ կը մտնէ «կոյր»երու մայրաքաղաքը: Հոն, Պոլսոյ մէջ, «ում»ը յեղափոխական է ու օրհասարի լեզու: Պոլսոյ մանչուկները, յառաջդիմութեան յեղափոխութեան մասին խօսուած պահուն, եւ աղջիկները սիրոյ երազներու ժամուն, այդ քերականութիւնով միայն կը բարբառէին: Աշուղ Շահազար ծանօթ է այդ տկարութեան, եւ վաճառականութեան կամ հարիւրփարանոց «քըօշէր»ներ կը ծախէ, վասն՝

«փողի համար չի՛, գաղափարի համար»:

Աշուղ Շահազար, ծանօթ է նաեւ օրուան բառերուն, ինչպէս մեր օրերու կրպակի աշկերտներն են «Ընկեր» բուրժուազիան, կեցցէ՛ Մարքսի կոլլեկտիւական եւ բանուորական սուրբ գիտակցութեան, կործէ՛ իմպերիալիզմը, կեցցէ՛ պրոլետարիատը:

Այս բառերու տարբերը ունի, կը յանկերգէ «հաշաշ»ներուն.

— «փողի համար չի՛, գաղափարի համար»:

Եւ մեր խաչագողը, «յանուն գաղափարին», հետզհետէ կը հարստանայ եւ կը վարձէ օգնական մըն ալ, Ջամալը, որ կը լծէ իր սուրբ գործին՝ իբրեւ էշ մը: «Սօցիալիստ» Շահազար կենդանիի պէս կը կեղեքէ «ընկեր» Ջամալը:

Նոր դէպք մը, ընկեր Շահազար կը սիրահարի ընկերուհի Եղսոյին:

— Եղսո՛ ջան, սիրա՛մ ես, Եղսո՛ ջան, մեռնում եմ,

Սակայն, Եղսօ չախմախի հասարակ մօրեղէն: Սիրոյ բողը պէտք է որ «Ընկեր» Ընկ փողով»: Եւ Եղսօ փո՞ղ կը պահանջէ կարգուելէ առաջ.

Աշուղը կը սկսի քերթել,
Եղսօ՛ ջան, քեզ ղուրպան,
Դու Յարալի մեծ ամոն,
Եղսօ՛ ջան, ես միայն,
Մի՛ կոխեր իմ վրայ:

Ու կը ծախէ այս քերթուածները, վաստկելով անհրաժեշտ «փողը», գրկելու համար ճարպիկ հարսը:

Յետոյ օրեր են, Աշխատանքի մէջ գիրքի հրաշալի [illegible] մը կ'ընէ մեր խաչագողը «Եղ[illegible] գայինծի» մը. Չաքքը, հրեշ [illegible] խենթոյք մը սարքելու համար: Միեւնոյն ատեն իբրեւ տեսակ [illegible] վրէժխնդրութիւն ընկ. Շահազար [illegible] «գաղափարներուն ու աէվոլիւցիա[illegible]յին», կը գնէ գիրքերը եւ կ'[illegible] պրկնելու համար նոյն հրեշ [illegible] Շահազար, Ջամալին կոնակը [illegible] Աշխատաւոր կը փոխադրէ [illegible] գրատուներուն բոլոր [illegible] գիրքերը: Գիրքի ցեղնտոս մը [illegible] ալ Պապաս տուտու մը [illegible] գիրքերուն մէջէն կը [illegible] ւեսարան մը: Գայթակղութիւն [illegible] Չաքքը, «գնդակի նման կը փըցնէ Շահազարը» եւ կը նետէ [illegible] տուն: Ջամալ կը վազէ [illegible] թեան, գանակը ձեռքին: [illegible] կը բռնէ զայն ու կը նետէ Շահազարի գլխուն: Ջամալի [illegible] պահուն, գանակը կը մխուի Շահազարի «փափուկ» միսերուն մէջ:

* * *

Մեր ժողովուրդը առաջին կարգ երգիծող մըն է: Մեր գիւղերուն մէջ անթի՞ւ են պարզամտաքան սրամիտ ու խայթող երգիկ: Երգիծանքի ի՞նչ հրաշք ձեւեր, որ կ'ապրին ու կը [illegible] Մասնաւորապէս, պէտք է յիշել երկու շրջաններ, Վանն ու Խարբերդը որոնք իրենց բառարանին երգերուն ու գրագէտներուն տուած են սրամտութիւն ու խայթող, եւ աննման հեգնաքանք մը: Երբեք չի նմանիր այս [illegible] հասարակ ծիծաղին կամ [illegible] քին: Ցիշենք գրագէտներէն [illegible] կարինեցին, Կոմիտաս Վարդ[illegible] այդ շրջաններէն կը բերէ [illegible] գիծական երգեր, բառերը [illegible] եղանակով՝ հեգնական [illegible] մար պառաւ»): Ժողովրդական երգեր ու արտայայտութիւններ շատ կը կարդամ, բայց չեմ հանդիպած ժողովուրդի մը, որ [illegible] գիծէ երգելով, ունենայ [illegible] հաւաքածոյ մը նման երգեր[illegible] ինչպէս մեր ժողովուրդը: [illegible] տառապած ժողովուրդը երգիծ[illegible] խմոր մը ունի, եւ իր այդ [illegible] մէջ աննմանելի երանգ [illegible] է ան, այլ կը թռցնէ կը [illegible] շրթները, այլ հոգին [illegible] վրէժառու ծիծաղն է այդ:

Ժողովրդական երգիծ[illegible] այս երանգէն զատ, ունինք [illegible] տօնական երգիծանք մը [illegible] գրագէտներուն բերան[illegible] Այս դպրոցին նկարագիր[illegible] ծաղրը ծիծաղելին. հոն [illegible] կը վազեն Զաքարագիր[illegible] վերջոյ ենթարկելով բառ[illegible] նական խնդանդամութեան [illegible] խնդուք կուտայ: Հոն կը [illegible]

...ութիւնը, ոգեկրթական հեգնու-
...թեան մը, եթէ կ'ուզէք սատիրը,
...ին, ու սեռին պիտի տար ամէն
...ջայնականութեան ու բարձր ար-
...ներ, Անոնց այդ յատկանիշին,
...ման հասարակ խնդուք:
...գեցիկեօշլեանի երգիծանքը
...է, ոչ միայն Բանաստեղծը
...կ է եւ չէ կրնար սիրել Մեֆիս-
...նելեան ատողջ ալ անգութ
...գեցիկեօշլեան հակած
...գայ «ատնթիմանթալ» ծի-
...եւ իր երգիծանքը սառ-
...ն է «վօլթէրեան» ծիծաղի
...
...ծէրը ունէին գառ, իր ոճն ալ
...որ գինք գէպի «վօլթէ-
...եւ այդ ոճը, Թաւշային ու
...ի կը բաբախէ հրաշալի
...մով մը, քիչի կուտայ
...մէջ չունենալ կար-
...մար գիրքը: Հոն բա-
...կը պատուսորեն ներդաշնակ
...կանոնաւորութեամբ:
...է եւ գոյներու ամ-
...կախուելին դիմացեն: Հոն-
...մը կը պարուրէ քեզ:
...անգամ ակագմութեւ-
...ով, ազգային է Օտեա-
...նման է ինչպէս մէկ
...ալ Հօա, գիտողութիւն
...անհամ օրէն սաւ-
...է ոճի ձեւ մը, որ կու-
...մէջ décorի պատ-
...ութեան յատուկ տեսարա-
...նկարագրութեան ճամ-
...է կոչել զայն poin-
...գրականութիւն, ուր բա-
...ն են; բառերը
...են ծանր ու գոյց կէ-
...են պատկերները
...իւրաքանչիւր սփիւռքով
...կը գործածուին
...որ բարեխառնաբար
...գործածած է Պէշիկ-
...չի յարմարիր
...Գիրքը կը Ներկա-
...բնիր հայերէնով մը,
...կը հաստատէին ճարտար
...ազմավարութեան
...յանկարծ, կուգայ
...տպաւորութիւն մը:
...գրուած է վար-
...Ու, վերջապէս,
...երգումութ, գանուոր
...պոլսական հայիրններ,
...խորունկ եւ լուսա-
...ծաղեւորումով:
ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

...ՄԱՏԵՆԻՆ կաթողիկոս Ամբ-
...ուած է 78 սարքական
...մէջ: Համգուցեալը բե-
...է բազմաթիւ գիտական
...Պոլշեւիկները շատ
...վրեպ 1922ին, երբ ձե-
...համաժողովին յիշատա-
...մը վրկած էր, պարգելով
...ողբալի վիճակը:
...ին եւ Մինդի անդամ-
...կողմէ մաճուան
...ուեցան. սակայն յե-
...ինը տարի
...ութեան փոխուեցաւ:

ՊՂՏՈՐ ՎԻՃԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Ռուսեւպարսիկ վէճը.— Ատրպատականը փարսացնելու ձեռնարկը.— Թուրքերն ալ, իրենց կարգին, կ'ուզեն Թրքացնել եւ կցել Թուրքիոյ.— Անվերջ ձեռբակալութիւններ:

Ապրիլ 2 Թուակիր մասնաւոր նամակէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Պարսկաստանի ընդհանուր վիճակն այժմ բաւական մռայլ է: Ռուս– պարսկական յարաբերութիւնները, առեւտրական հողին վրայ, երբեմն կը սրուին այն աստիճան որ օրէ օր կը սպասենք անկնկալ ընդհարման մը: Մէկ ալ տեսար օձի պէս ճկելով իրարու մօտ կուգան, իբրեւ թէ ոչինչ պատահած ըլլայ եւ կ'ուզեն լեզու գտնել:

Քանի մը օր առաջ արտաքին նախարարը Նորէն Մոսկուա գնաց, առեւտրական դաշնագրի համար բանակցելու: Այժմ Ռուսերը ոչինչ կը խնայեն Պարսկաստանը եւս Չինաստանի պէս իրենց հակաանգլիական պայքարին գետին դարձնելու համար: Արդէն իսկ խլրտումներու մասին կը խօսին ընդդէմ Րիզա Շահի, թէ բանակին եւ թէ ժողովուրդին մէջ: Այժմ Շահը Ղում մեկնած է՝ կրօնական ուխտի համար:

Կեդրոնի այս վիճակը կ'անդրադառնայ ամենէն աւելի Ատրպատականի վրայ, ուր ոչ միայն հակաշահ, այլեւ հակաՓարս խմորումներ կան: Փարսացման խնդիրը ընդհանրապէս նորութիւն մըն է եւ ծնունդ առած է Թրքացման երեւոյթէն: Այդ ուղղութեամբ մեծ ջանքեր կը թափուին Ատրպատականի մէջ, ուր մէկ կողմէն Ատրպէյճանի, միւս կողմէն Թուրքիոյ գործակալները յամառօրէն համաթրքական պրոպագանդ կը մղեն: Թեհրանն ալ կ'ուզէ մէկ անգամէն այս թաթարական գլուխները փարսացնել: Դրկուած բոլոր պաշտօնեաները Փարսեր են. տեղական ուժերը թաթար կը վտարուին ասպարէզէն: Դպրոցներն ալ ամբողջովին կը փարսացնեն:

Իբրեւ արդիւնք այս բոլորին, տեղացիները ցոյցեր կը կազմակերպեն եւ կը պահանջեն հեռացնել փարս պաշտօնեաները: Արթական տեսուչին փարսացման եռանդը այնքան բուռն է, որ կ'ուզէր Հայերն ալ փարսացնել, բայց Թիւրիմացութիւնը հարթուեցաւ:

Երեք օր առաջ տեղի ունեցած ցոյցերու հետեւանքով, տեղական թաթարները պահանջեցին անմիջապէս հեռացնել կլթական տեսուչը, անոր օգնականը նահանգապետը եւ ոստիկանապետը. հաւանական կը համարուի անոնց հեռացումը, որովհետեւ Թեհրանի մէջ ալ կացութիւնը խաղաղ չէ եւ դժուար թէ աւելի կացութիւնը սրել Թաւրիզի մէջ:

Թրքական պրոպագանդը մեծ չափերու հասած է հոս: Մուսաւաթականութիւնը տարուած է Մուսթաֆա Քէմալի բարենորոգումներով եւ այս ցեղին փրկութիւնը կը գտնէ արմատական փոփոխութիւններու մէջ, նոյն իսկ Թուրքիոյ կցուելու գնով: Ռուսներն ալ իրենց կուսակիցներն ունին, դրամով ու խոստումներով գնուած: Այս երկու հոսանքները առայժմ թեւ թեւի կը քալեն: Պարսկական քէարտերն ալ իրենց կարգին անվիճելի կը համարեն իրենց անջատումը Պարսկաստանէն:

Ամէն օր երկրէն անվերջ ձերբակալութիւններու լուրեր կը հասնին: Բանտարկուած ու աքսորուած այրերու ընտանիքները — կին, երախայ, ծեր, շատ ծանր վիճակի մէջ են նիւթապէս:

ՆՈՐ ԱՂԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՌՈՒՄԱՆԻԱՅԷՆ

Փետրուար 12ին Ռումանիա մեկնեցանք Լիոնէն, Նանսէնեան անցագիրով: Վեց հոգինոց ընտանիք մըն էինք, Սիվրիհիսարցի: Երբ Բոնսթանցա հասանք, մեր անցագիրները մերժեցին եւ յայտնեցին թէ ետ պիտի դառնանք: Անմիջապէս նամակով մը տեղեկացուցինք Ազգ. Միութեան նախագահ Պ. Ճիվան Ալթունեանի, որ պէտք եղած միջոցները ձեռք առաւ, բայց անօգուտ: Հետոյ գիմեցինք Պուքրէշ, Ներքին նախարարութեան: Վերջապէս հինգ օր ծովուն վրայ սպասելէ յետոյ, արտօնեցին վար իջնել եւ խիստ հսկողութեան տակ փոխադրեցին Պուքրէշ: Այնտեղ վեց ժամ բանտարկեալ վիճակի մէջ պահելէ եւ մեր բոլոր թուղթերը առնելէն վերջ, ձեզ ազատ ձգեցին:

Այսօր ճիշդ մէկուկէս ամիս է որ կ'աշխատինք ինքնութեան թուղթ առնել: Ծախսած ենք 2400 Փրանք, ու մեզմէ վերջ հասած քանի մը ընտանիքներ ետ վերադարձուցին:

Պարտք կը սեպեմ յանձնարարել մեր հայրենակիցներուն որ Ռումանիա գալու փորձ չընեն առանց մասնաւոր արտօնութեան: Շահը եւ ապրուստը շատ լաւ են, բայց անկարելի է մուտքը:

ԽՈՐԷՆ ՔԻՒՉԻՒՔԵԱՆ

Պուքրէշ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՊԱՅ ԿՈՆԵՕ. Ալէքօ Քոնսթանթինովի: Թրգմ. Ա. Անտոնեանի: Տպ. Սոֆիա, 1926, գին 75 աէնդ: Հասցէ՝ խմբ. «Արաքս», 43, Bld. Dondoukoff. Sofia.

ՉԻՆԱԿԱՆ ԱՆՈՒՆՆԵՐԸ

Չինաստան ամէնուն բերանն է հիմա: Չինական անունները առօրական դարձան, բարեկամի պէս կը ճանչնաք թէ ո՛վ է Սունեաթ-Սէնը, թէ ո՛ր չինացի զօրավարը գրաւեց Հանկհայը: Ուրեմն, քիչ մը աւելի ծանօթացնենք գեղնորակ անունները:

Սովորաբար չինական անուները երեք վանկ ունին, բացառութիւն կը կազմեն Մանչուրական հին անունները, որ կը բաղկանան չորս վանկէ:

Առաջին վանկը կը ներկայացնէ մականունը (գերդաստանը), երրորդը՝ բուն անունը: Միջին վանկը հօրանունն է, եւ պարտադիր կերպով կը տրուի միեւնոյն սերունդին բոլոր անդամներուն: Մանչուրիոյ մէջ կան անուններ, որոնց մականունները երկվանկ են:

Չինական անուններու վանկերը կը ներկայացնեն առանձին պատկերագիրեր, որոնք ընդհանրապէս, իրարու անկապակից նշանակութիւններ ունին եւ քովքովի դրուելով անունը կը ստանայ հետաքրքիր իմաստ մը:

Այսպէս Չանկ-Քայ-Շի անունը կը նշանակէ մեծ քար մը, Ֆըն-Եաթ-Սիան՝ բախտաւոր թանկագին քար, Չան-Ցօ-Լին՝ անձրեւ բաշխող, Ու-Փէյ-Ֆու՝ ներդաշնակութիւն եւ միութիւն, Չժան-Ցզուն-Չան՝ բնութեան հպարտութիւն եւ գեղեցկութիւն:

(Մեր հին հայկ. անուններն ալ իմաստի տեսակէտով, նման հետաքրքիր ու գեղեցիկ նշանակութիւններ ունին, որոնց ուսումնասիրութիւն մը նուիրած է փրոֆ. Աճառեան):

Իւրաքանչիւր Չինացի, սովորաբար, ունի երկու անուն, մէկը՝ պաշտօնական, միւսը մտերմական: Այսպէս, Չինացի հանգուցեալ յեղափոխական Սուն-Եաթ-Սէն անունը մտերմական անունն է, իսկ պաշտօնական անունը՝ Սուն-Վէն:

ԳՈՐԾԱԶՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ.— Այս տարուան ընթացքին գործազրկութեան դէմ պայքար մղելու նպատակով, Հայաստանի յատկացուած է 75,000 րուբլի:

Երեւանի Աշխատանքի սակարանին մէջ արձանագրուած են 2734 այր եւ 1514 կին. ասոնցմէ միութեան անդամ են 1985 այր 797 կին: Փետրուար ամսուան ընթացքին, գործ հայթայթուած է 64 գործազուրկներու, իսկ ժամանակաւոր գործ՝ 42 հոգիի: ձեռնարկուած է անչափահաս բանուորներու բժշկական քննութեան, համապատասխան աշխատանքներու մէջ դնելու համար զանոնք:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳՈՂԵՐԸ.— Մալարէ, մեծահարուստ գոհարավաճառ մը, Փարիզէն հեռացած էր քանի մը օրուան համար: Գողերը տեղեկանալով բացակայութեան եւ ուրիշ կարեւոր մանրամասնութիւններու, անցեալ օր կը մտնեն վաճառականին տունը, առաջին յարկ, Շարլօ փողոց: Դուռը դիւրութեամբ բանալէ յետոյ, կը ծոցվտեն, ու տախտակամածը ծակելով՝ կ'իջնեն գետնայարկը, ուր կը գտնուէր խոժոռ դրամարկղը: Գողերը լոփկ ճիջիկ փորձեցին մօրթել մարդահասակ դրամարկղը, ուր դրուած էին հարուստին գոհարեղէնները, մօտ 2 միլիոն: Գիտութեան վերջին մեթոտներով շինուած գործիքով մը երեք ծակ բացին դրամարկղին ճակտին, սակայն չկրցին ճեղքել: Այն ատեն, ծակերուն դէմ քաշելով պարունակութիւնը, հազիւ հազ կրցին ծանրկեկ գումար մը թռցնել: Սակայն միլիոննոց գոհարները մնացին դրամարկղին առաջին աչքերուն մէջ, «Բաւական է» ըսին ու մեկնեցան: Գողերուն մեկնումէն յետոյ, յայտնի եղաւ պատահածը: Ինչ օգուտ: Կանչեցին տէրը, որ դեռ չէ կրցած հաշուել ամբողջ գողութիւնը:

ՀԱՐՍՆԻՔ.— Քէհլէր կին մը ունէր: Երիտասարդ աղջիկ մը տեսաւ, անմիջապէս նշանուեցաւ: Սթրազպուրկի գիւղերէն մէկուն մէջ վարձեց հրաշալի սրահ մը, իր բարեկամը հաւուեցաւ քաղաքապետի նման, ուրիշ մըն ալ՝ կրօնական աքեմ առաւ եւ օրհնեց հարսն ու փեսան: Երբ երկու նորապսակները դարձան տուն, աղջկան մայրը ծերունի մը, ամբողջ ունեցած հարստութիւնը զրեց իր նոր փեսային: Մերունին, ժողովրդական օրերուն, մեռաւ, սակայն խաբէութիւնն ալ երեւան ելաւ: Այն ատեն նոր փեսան փախաւ իր կնոջ քով: Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց զինք ու բաժնեց նաեւ իր առաջին կնոջմէն:

ԿՆԻԿ ԿԸ ՓԱԽՑՆԵՆ.— Լեռնային Ղարաբաղի շրջանէն Նուխի գիւղերուն մէջ սովորական դարձած է կիներու առեւանգումը: Վերջերս, Աշապա-Գէյուկ գիւղին մէջ երկու «ընկերներ» կը մտնեն գիւղացի Ֆաթմայի տունը եւ կ'աշխատին փախցնել: Սակայն կինը ինչպէս վազէր երկու երիտասարդներուն հետ, խեղճը 40 տարեկան էր ու, յետոյ, կը վախնար: Փոռաց կանչեց, դրացիները հասան եւ ազատեցին 40նոց հարսնցուն:

ՄՈՒՍՈԼԻՆԻԻ ԿԵՆԱՑԸ.— Սենեօր Ֆօսթօ Մանֆրէտինի ատամնաբոյժ է, իսկ երբ խմէ՝ ֆաշիստ է: Որովհետեւ շատ կըխմէ, իր մէջ ֆաշիսմը ծայր առածն ի հասած է:

Նիսի մօտ, Մանթոնի մէջ, անցեալ օր, կը շրջէ բոլոր գինետուները, գոռս կը ձգէր՝ երբ գինին սպառէր: Վերջին գինետան մէջ դէմքը լուանկայ դարձած էր արդէն: Բռնեց գաւաթ մը եւ բոլոր խմող ներկաներուն առաջարկեց խմել Մուսոլինիի կենացը:

Գինի է՝ կը խմուի, խօսք մըն է՝ կ'ըսուի: Ցաճախորդները խմեցին եւ օրհնեցին Մուսոլինին: Միայն ոստիկան մը որ արձակուրդով կը գտնուէր գինետան մէջ, չուզեց ճնկել, նոյնիսկ «կենա՛ց» մը ըսել: Մանֆրէտինի ուզեց ծեծել զայն, յանուն Մուսոլինիի: Վրայ հասաւ ուրիշ ոստիկան մը, որ, կռուազան տաքգլուխը քաշեց պաղ ոստիկանատունը, պաղեցնելու համար:

Խման ատամնաբոյժը աքացի զարկաւ, բռունցքով թափեց ակռաները ոստիկանին: Ցետոյ պառկեցաւ բանտին մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՀՊԱՏԱԿ դարձած են հետեւեալ հայերը.—

Արշակ Թորոսեան, միջնորդ, ծնած Կիւմիւշխանէ 1884 Ապրիլ 15ին եւ կինը Նարդոս (ծն. Գայթանճեան) ծնած Էգրում 1886 Յունիս 16ին: Կը բնակին Մարսիլիա:

Ժան Ցէօքմէճեան, առեւտրական պաշտօնեայ, ծնած Պոլիս 1889 Յուլիս 14ին եւ կինը Մառի-Վալանթին եւ Ռընէ-Ռէնօ ծնած 1896 Դեկտ. 3ին Փէյրօ (Ֆրանսա): Կը բնակին Փարիզ:

Գարեգին Հոցեան, լուսանկարիչ, ծնած Շապին Գարահիսար 1881 Յունուար 19ին: Կը բնակի Մոնթրէ (Սէն-է-Ուազ):

Փիէռ Կակոնեան, անուանեալն Կոկոն, արուեստագէտ, ծնած Պոլիս 1888 Դեկտ. 15ին: Կը բնակի Փարիզ:

Վըթանէս Փափազեան, հաշուակալ, ծնած Իզմիր 1895 Փետր. 7ին: Կը բնակի Անկիէն-լէ-Պէն:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ազգօգուտ «Յառաջ»ի մէջ երբեմն անճիշդ գրութիւններ կ'երեւին Վիէնի Ազգ. Միութեան մասին, «Լէմասհար» ստորագրութեամբ:

Պարտք կը զգանք հաղորդել թէ՝ տեղւոյս մասնաճիւղը ընտրուած է Լիոնի Ազգ. Միութեան կեդր. վարչութեան կողմէ, անդամներէն ոմանք մեկնած են եւ մէկը հրաժարած: Սոյն պարագան հաղորդուած է Կեդր. վարչութեան, խնդրելով նոր ընտրութեան ձեռնարկել: Ցարդ յապաղած է ընտրութիւնը: Մնացած անդամներս բարեխղճօրէն կը շարունակենք մեր պարտականութիւնը ըստ Լիոնի հրահանգին, օգտակար հանդիսանալով գաղութիս հասարակութեան նիւթապէս ու բարոյապէս:

Ատենապետ՝ Յակոբ Մկրեան, Վ. Ատենադպիր՝ Հայկ Ցալըգճեան

ՅԱՌԱՋ„Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (6)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

...ԹԵՆՆԵՑ ԼՐՏԵՍՆԵՐԸ, ԻՆՉ-...ԻՐԵՆՑ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵ-...ԸԼԸ ՀԱՂՈՐԴԷԻՆ ԳԵՐՄԱՆ ...ՍՊԱՅԱԿՈՅՏԻՆ

...Այսպէս իրարու ներկայանա-...Բ... եւ ես, չուշացանք ...նչ լաւ բարեկամներ ըլ-...կատակ որ երբեմն ինքզին-...այլ կուտար կատակել Ի-...իմ չեշտերուս համար, ...կը գուարճացնէր պանդոկին ...յորդները:

— ...երջը խնդացողը լաւ կը ...կը մտածէի:

...քանի մը օր յետոյ, ...նոյն սեղանին վրայ ...կը ճաշէինք. այլ նաեւ, ...կան Տիկին Ս... ի համոյե-...ի սենեակին հետ ի հաղ-...հաղորդակցող սենեակ մը ...էի:

Այս մարդը ապահովաբար զուարթ Գերմանացի մըն էր. իր խոլոտ բնաւորութիւնը եւ բրտութիւնը, ինչպէս նաեւ իր գերմանական խօսքերը առոր երաշխիքն էին: Բայց նաեւ, ճարպիկ մարդ մըն էր, որ դիւրին չէր ծուղակը ձգել:

Ամէն առտու, իր ննջասրահին մէջ գետեղելով իր նկարչական կազմածները կը մեկնէր եւ ժամը 11ի ատեն կը վերադառնար:

— Եթէ այս մարդը լրտես ալ է, ինքզինքը շատ չի մատներ, կը մտածէի յաճախ:

Ու իրօք ոչ մէկ բան թոյլ կուտար իր մասին կասկածելու: Ազատ համարձակ կ'ապրէր, որ եւ է կասկածելի այցելութիւն կամ վտանգաւոր թղթակցութիւն չէր ընդունէր եւ շատ քիչ կը գրէր:

Սակայն այս էր որ գինքը կորստեան մատնեց:

Իրօք, նշմարեր էի որ իր բոլոր նամակները — մէկ ամսուան մէջ ութը հատ —, նոյն անձին ուղղուած էին, այրի տիկին Հէռման Միւլլէրի, Պեռնի մէջ: Նոյնպէս, ինծի բաւած էր թէ, այդ կնոջ էր որ կը ղրկէր իր բոլոր նկարները, որոնց կ'երեւի թէ այդ կինը շատ դիւրաւ գնորդ կը ճարէր: Անկարելի չէր ամէն պարագայի մէջ, եւ հակառակը ըսելու բան մը չունէի: Խնդիրը այս տեղուանքն էր, երբ օր մը, անոր մէկ գծագրութիւնը քննած պահուս հեռանկարի քանի մը սխալներ նշմարեցի: Կարգ մը յատակագիծեր իրենց տեղը չէին եւ ամբողջութեան վրայ կար ծանրութիւն մը որ անշուշտ Ք...ի սովորութեան մէջ չէր մտներ, ինք որ շատ պատուական կերպով կը նկարէր:

Զգուշացայ որեւէ դիտողութիւն ընելէ: Ընդհակառակը հիացում կեղծելով իրմէ խնդրեցի որ թոյլ տայ այդ գաշտանկարը ընդօրինակել, եւ յայտնեցի թէ ան՝ վարպետի գործ մըն էր:

Վարանումի շարժում մը ունեցաւ, բայց այնքան պնդեցի, եւ այնքան գովեստներ շռայլեցի որ վերջապէս համաձայնեցաւ իր նկարը քովս ձգել մինչեւ իրիկուն —որովհետեւ պարտաւոր էր զայն յաջորդ օրն իսկ ուղարկել—:

Անմիջապէս որ մեկնեցաւ, գործի ձեռնարկեցի մասնաւոր միջոցի մը կիրարկումով. զգուշացայ նկարին տակ երեւան հանել երկրորդ նկար մը: Այդ երկրորդ նկարը կը մատնանշէր մեր ընդ-ծովեայի կայաններէն մէկը:

Բացայայտ էր թէ նկարիչ Ք... լրտես մըն էր. անհրաժեշտ էր զայն չէզոքացնել, ինչ որ կատարուեցաւ նոյն օրն իսկ...

ՆԱՆԹԻ ՄԷՋ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՀԵՏԱՔՐՔՐԱՇԱՐԺ ԳՈՐԾ ՄԸ

Հակառակ իր երիտասարդ տարիքին,— 17 տարու — անձը որ յետագայ քննութեան ենթական դարձաւ, վախնալիք լրտես մըն էր:

«Սուրհանդակ» մըն էր, ինչպէս կը կոչէինք մեր արհեստին մէջ:

Ֆրանսա կամ Անգլիա կը տանէր՝ գերման Մեծ-Սպայակոյտին հարցարանները, եւ գարձին՝ Ֆրանսայի կամ Անգլիոյ գերման լրտեսներուն պատասխանները կը բերէր:

Այս սուրհանդակները ամէն տեղ կը վխտային. բայց ընդհանրապէս չէզոք պետութեան մը հպատակ եւ հետեւաբար հսկողութենէ դերծ ըլլալով, դժուար էր անոնցմով զբաղիլ: Հրահանգտրուած էր կարելի եղածին չափ զգուշանալ չէզոքները նեղելէ:

Այն խնդրին մէջ որով կը զբաղինք, այս երիտասարդ նաւաստին երբեք կասկած արթնցուցած չպիտի ըլլար, եթէ ամէն անգամ որ Ֆրանսա կը ճամբորդէր, իր սովորական վարձքին հետ անհամեմատ ու չափազանց ծախքեր ըրած չըլլար:

Իրեն համար դժբախտաբար, շատ կը սիրէր հաճոյքը: Նանթի մէջ, օրինակի համար, քաղքին առաջնակարգ պանդոկը կ'իջեւանէր եւ լաւագոյն ճաշարաններուն մէջ կը ճաշէր:

Ճարտարօրէն հարցաքննելով իր ծառայած նաւուն սպաները, որոնք կը ճանչնային անոր ընտանիքը, իմացանք որ միջակ դասու կը պատկանէր եւ որ, եթէ հարուստ ազգականէ մը ժառանգած չըլլար, ինչ որ անոնք կ'անգիտանային, կարելի չէր բացատրել ազբիւրը դրամին, զոր անհաշիւ կը մսխէր:

(Շար.)

բաշխաւորութիւն ցոյց տալով մաքսատան հասոյթները, և թէ Ներկայիս բանակցութեան մէջ է 2 միլիոն ոսկիլին հաս սահմանելու համար։

Սիթրօէնի ցագնապը

Երէկ գրեցինք թէ Սիթրօէնի ժավէլի մասնաճիւղին մէջ առաջ եկած միջադէպերուն հետեւանքով Սէնթ Ուէնի եւ միւս մասնաճիւղերու — Լըվալուա, Էփինէթ — բանուորները գործադուլ յայտարարեցին՝ եւ սկսան գործարանին մէջ շրջագայիլ «Էնթէրնասիօնալ»ը երգելով։ Ասոր վրայ գործարանին տնօրէնութիւնը դուրս ձգեց մօտ 10,000 բանուոր, յայտնելով որ գործարանին դուռները պիտի բացուին այսօր Հինգշաբթի առաւօտ, եթէ երբեք մինչեւ այն ատեն նոր անկարգութիւններ չպատահին. այլապէս ստիպուած պիտի ըլլայ ճամբայ տալ անխտիր բոլոր գործարաններու 30,000 բանուորներուն։ Տնօրէնութիւնը զեկոյցի մը մէջ կ'ըսէ թէ համայնավար կազմակերպութեանց կողմէ եղած այս գրգռութեանց պատճառաւ կարելի չէ շարունակել աշխատանքը։

Տնօրէնութիւնը կ'աւելցնէ թէ վերջին գործադրկութեան տագնապին ընթացքին, շնորհիւ իր մասնաւոր ջանքերուն, 10,000 նոր բանուորներ առած էր, առանց օրավարձերը զեղչելու։ Ներկայիս Սիթրօէն իր բանուորներուն կը վճարէ փարիզեան շրջանի ամէնէն բարձր օրավարձերը։ Ասկէ զատ գործարաններուն մէջ արդիական հանգստաւէտ պայմաններ ստեղծած է։

Նոր երկաթուղագիծ մըն ալ

Քէօթահիա - Թավշանլը երկաթուղագծի շինութեան համար բանակցութիւններ կը կատարուէին Թուրք կառավարութեան եւ գերմանական խմբակի մը ներկայացուցիչին հետ։ Հանրօգուտ գործավարին եւ յիշեալ խմբակի ներկայացուցչին միջեւ նախնական համաձայնութիւն գոյացած է արդէն։ Ներկայացուցիչը քանի մը օրէն էնկիւրիէն Պերլին երթալով պիտի տեսակցի խմբակի անդամներուն հետ։ Ներկայացուցչին վերադարձէն յետոյ, պիտի սկսին վերջնական բանակցութիւնները եւ համաձայնագիրը պիտի ստորագրուի։

Հանքեր Անատոլու Գավառի մէջ

Հանգստեան կոչուած հազարապետ Խալիլ պէյ, Պոլսոյ կուսակալութեան խնդրագիր տուած է, յայտնելով թէ Անատոլու Գավառի մէջ իրեն սեփական չորս հազար արտավար հողին մէջ կը գտնուին ածուխ, պղինձի եւ կապարի հարուստ հանքեր։ Խնդրարկուն իր խնդրագրին կցած է նաեւ հանքերը պարունակող հողերուն յատակագիծը եւ խնդրած է որ արտօնութիւն տրուի իրեն զանոնք շահագործելու։

Խալիլ պէյ յայտարարած է թէ ապահով է որ հարուստ հանքեր կը գտնուին իր հողին մէջ եւ թէ ընդհ. պատերազմի միջոցին, գերման ճարտարագէտներ քննութիւն կատարած եւ ստուգած են այս պարագան։

Միսիսիփի գետը լճի վերածուած

Ամերիկայի Միսիսիփի գետին յորդումը անօրէն համեմատութիւններ առած է եւ գետը հիմա առացած է երեւոյթը հսկայ լիճի մը, որուն վրայ կը ծփան զանազան առարկաներ և կենդանիներու դիակներ։ Կը հաշուուի թէ ջուրերը օրական 14 քիլոմեթր լայնութեամբ կը տարածուին։ Ողողուած են աւելի քան 800,000 հեքթար բամպակի ու ծխախոտի մշակուած հող եւ անտառներ։

Արքանսաս քաղաքին գլխաւոր փողոցը հինգ ոտնաչափ ջուրով ծածկուած է։ Կրինվիլի մէջ բնակիչները ստիպուեցան լքել իրենց տուները եւ երթալ վրան զարնել հեռուն դաշտին մէջ։ Մէմֆիս քաղաքը, ծովէն 60 մեթր բարձր, իբրեւ կղզի կը ցցուի ջուրերուն մէջէն։ Փարէնաւորումը կը կատարուի օդանաւերու միջոցաւ։ Վիքսպըրկի մօտ թումբերը կը սկսին տեղի տալ 450 քիլոմեթր երկայնութեան վրայ։ Ագարակապաններ կը փախչին իրենց ընտանիքներով, լքելով արջառ ու ամէն բան։ Կը վախցուի որ մինչեւ 24 ժամ ամբողջ այս շրջանը ջուրով ծածկուի։

Նիւ Օրլէանսը աղետալի կործանումէ մը ազատելու համար պատերազմ. Նախարարը հրամայեց քանդել Պրէթվէյթի թումբը, որ միլիոնաւոր տոլարի պիտի նստի։

Աղէտեալներու թիւը օրէ օր կ'աւելնայ։ Ներկայիս առանց ապաստանի մնացողներու թիւն է 200,000 հոգի, այս թիւը շուտով 300,000ի պիտի բարձրանայ, որովհետեւ ջուրերը անսպասելիօրէն կը բարձրանան։ Անկարելի է մեռնողներու ճշգրիտ հաշիւը տալ։ Ջուրերուն մէջէն հանուեցան հարիւր դիակներ, ուրիշ 200 հոգիներու հետքը չէ գտնուած։

Նախագահը հանգանակութեան համար կոչ ուղղեց ամբողջ երկրին. առաջին օրը 1,250,000 տոլար հաւաքուեցաւ։

Միսիսիփիի երկու եզերքներու երկայնքին մեծ վրանաքաղաքներ ստեղծուեցան։ Ուաշինկթընի բանակի. մթերանոցէն մեծ քանակութեամբ վրաններ, ծալածոյ մահճակալներ, ծածկոցներ եւ փոխադրական խահանոցի կազմածներ կը ղրկուին։ Կառախումբերով լեցուն պաշար կը հասնի աղէտեալ գլխաւոր կեդրոնները։ Զինուորները կ'աջակցին վտանգաւոր շրջաններու բնակչութիւնը այլուր փոխադրելու։

Օրական վեցեակ մը քաղաքներ ջուրով կը ծածկուին։ Կարմիր Խաչը գերմարդկային ճիգեր կը թափէ։

Միսիսիփիի հովիտին մէջ առաջին անգամն է որ այսքան մեծ ողողում տեղի կ'ունենայ։

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

ՆԱՐԺԱՆՆԱՐԻ յայտնի արուեստագէտ փօլա Նէկրի, որ անցած տարի նշանուած էր ճայազգի գրագէտ Մայքըլ Արլընի, Ամերիկայէն Փարիզ հասաւ իր նոր նշանածին՝ վրացի իշխան Սերկէյ Մտիվանիի հետ։ Ամուսնութիւնը շուտով պիտի կատարուի Ֆրանսայի մէջ։

ՆԻՒ-ԵՕՐՔԷՆ ՓԱՐԻԶ ուղղակի թռիչք կատարելու պատրաստուող երկու ամերիկացի օդանաւորդներ՝ Նօէլ Տէվիս եւ Վուսթըր աւելի քան 6000 քիլօ ծանրութիւն բեռցած՝ կը փորձէին թռիչք մը կատարել. երկար ջանքերէ վերջ, հազիւ կարողացան գետնին 20 ոտնաչափ միայն վեր բարձրանալ։ Օդանաւը չկրցաւ տանիլ այդքան ծանրութիւն եւ քիչ վերջ գետին իյնալով ջարդ ու փշուր եղաւ։ Երկու օդանաւորդները վայրկենապէս մեռած։

ԼԷՀ ՀԷԼԷԸ, ճամինավար, որ կեղծ անցագիրով կը ծամբորդէր եւ «Անտրէ» անունով ծանօթ էր, դատարանին կողմէ վեց ամիս բանտարկութեան եւ 500 ֆրանք տուգանքի դատապարտուեցաւ։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

Ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի ենթակոմիտէին մէջ կազմակերպուած բոլոր ընկերները վաղը՝ Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի սրահը, 131 Fbg. du Temple Belleville։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԱՀԱՏԱԿ ՄՏԱՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յաւրդ-գողի Գրական երեկոն այսօր՝ Հինգշաբթի, 28 Ապրիլ, ժամը 9ին, Ֆլօրիայի սրահը, նուիրուած է ամբողջովին Ապրիլ 11)24ի Նահատակ մտաւորականներու յիշատակին։ Կը նախագահէ Ա. Ահարոնեան։ Կը խօսին՝ Հ. Զարդարեան, Վ. Կաքաւեան, Հ. Բալուեան եւ Ն. Նարդունի։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին տիկիններ Ս. Նշանեան Լաւ, Օր. Ալիքսանեան, Գ. Գ. Նշանեան, Մալութեան, Ն. Սարեան, Ճիզմէճեան, Պէշիկթաշլեան եւն։ Նուագ։

Կը հրաւիրուին անդամներն ու համակիրները։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ "ՌՈՍՏՈՄ,, ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

նախաձեռնութեամբ կը բեմադրուի "ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆԻ ԿՏԱԿԸ,,

30 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 3ին, 5 Ռիւ Լիւլի սրահը

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Քանի «Կայծակ» խումբի ընդհ. ժողովը 30 Ապրիլ Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ ԻՇԽԱՆ ենթակոմիտէի ընկերական ժողովը վաղը՝ ուրբաթ երեկոյ ժամը 8,30ին սովորական հաւաքատեղին։

Հ. Յ. Դ. Վիէնի շրջ. կոմիտէին ընդհ. ընկերական ժողովը՝ վաղը երեկոյ ժամը 7ին հայ ժողովրդային լսարանի մէջ։ Պիտի զեկուցանէ ընկ. Մ. Գույումճեան։

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի դասախօսական ընդհ. ժողովը 30 Ապրիլ շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 6ին, 138 Rue Etienne Dolet, միութեան ակումբը մասնաւոր սրահի մէջ։

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. միասին ունենալ անդամատետրերը։

Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէն սովորաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լիոնի բոլոր ընկերները այսօր, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8ին, Mairie du 3meի ետեւի դուռնէն Մատենադարանի սրահը 18 Rue François-Garcin։

Վիէնի հայ ժողովր. լսարանի դասախօսական ժողովը՝ Շաբաթ կէսօրէն յետոյ ժամը 2ին։ Պիտի բանախօսէ ընկ. Մ. Գույումճեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆօրվիլի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը՝ Շաբաթ 30 Ապրիլ երեկոյեան ժամը 8ին, 138, Rue Etienne Dolet, Alfortville։ Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Զ. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ տարեդարձի երեկոյթը Մայիս 7ին, Սալ տը Ժէօկրաֆիի մէջ։ Մանրամասնութիւնները յառաջիկային։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգին Հայրենակց. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ եւ անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Շաբաթ երեկոյ, Ապրիլ 30 ժամը 9ին, Rue Monsieur le Prince, Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը։

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ

«VIENT DE PARAITRE»
Revue Mensuelle des Lettres et des Arts. Avril 1927

Librairie des Deux Gares,
76 Bld. Magenta

Ստացանք Ապրիլի թիւը այս կենդանի հանդէսին, որ ամէն ամիս կանոնաւորաբար տեղեկութիւններ կուտայ գրականութեան, արուեստի, գիտութեան եւլն. մասին, ամփոփելով բոլոր նոր հրատարակութիւններու բովանդակութիւնը։

Գին՝ 4 ֆրանք։ Տարեկան բաժնեգին Ֆրանսա՝ 30 ֆրանք։ Արտասահման՝ 45 Ֆր.։ Վեցամսեայ՝ 18 եւ 26 Ֆր.։

ՍԵԲԱՍՏԻՈՅ Կովտուն գիւղի Վեր. միութեան Լանսէյի մասնաճիւղի վճռակախաղը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 17ին։ Շահեցան հետեւեալ թիւերը, 64՝ մազ կտրելու մեքենայ մը, 138՝ Հերոս Մուրատի նկարը, 252՝ ինքնահոս գրիչ մը, 281 փողկապ մը, 342՝ ժամացոյց մը։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի տիկին Մարգարիտ Մայիլօֆ, միջահասակ, գէր, մազերը կտրած, շրթունքի ձախ կողմը սեւ բիծերով, որ 16 Ապրիլ Շաբաթ օր ժամը 4ին հեռացած է իր ամուսնոյն բնակարանէն. հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել, 215, Avenue Gambetta, Paris. Գրիգոր Մայիլօֆի։ Լուր տուողին 100 ֆրանք նուէր։

Խաթարը

Հրապարակ ելաւ 15րդ թիւը, որ յաղթած կը տպարանական պատճառներով։ Այս թիւէն սկսեալ խաթարը լոյս կը տեսնէ իր սեփական տպարանէն կանոնաւորապար։

Փնտռեցէք ամէն տեղ։ Գին՝ հատը 1 ֆրանք։ Բաժնեգին 25 ֆրանք, Ամերիկա՝ 2 տոլար։ Հասցէ՝ 33, Rue Pixérécourt, Paris (20e).

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԱՐԵՐ

Քիւրտ իշխանուհի ԼԷՅԼԱ ՊԷՏԻՐԽԱՆԻ ցերեկոյթը՝ 30 Ապրիլ շաբաթ ժամը 4ին, Comédie des Champs-Élysées, 16, Avenue Montaigne.

Յայտագրին մէջ՝ եգիպտական, պարսկական, քրտական, չերքէզ. ֆէլլահ եւ այլ արեւելեան պարեր, ինչէ սազի ընկերակցութեամբ։ Կը մասնակցի Պարսից Շահի նախկին նուագածու Թառիստ Աբգար։ Մուտք 35էն 10 ֆրանք։

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պարիի Նոր Արաքս հայկ. գիւղի գաղութին մտաւորական զարգացումին նպաստելու նպատակով, հիմնուած է համեստ գրադարան մը։

Ջերմապէս կը խնդրուի բոլոր հայ գրողներէ եւ հրատարակիչներէ 1—2 օրինակ իրենց հրատարակութիւններէն ուղարկել հայկական գիւղին գրադարանին համար իբրեւ նուէր, հետեւեալ հասցէով՝ Prof. Dr. Hrand Nazariantz (pour Nor Arax) Boite postale No. 15, Bari Italie)։ Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել այս կոչը։

ԾԱԽՈՒ Է

Հնակարկառի խանութ մը, դիւրամատչելի պայմաններով։ Առողջ գործ։

Դիմել՝ 1 Rue Ste Beuve
Metros Vavin

ԶԱՆԱԶԱՆ ԳԻՐՔԵՐ

Ընկեր Շահաղար 5 ֆրանք, Յաւերժ Թաղէրա պէյ 5, Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր 12.50, Արսէն Լիւբէն 20, Ռասպութին 15, Նամուս 10, Զար ոգի 10, Պատուի համար 10, Լռութիւնը 8, Երազաշան 6, Կոյսի մը Օրագիրը 5, Անձկութեան ժամեր 2, Մապլվար 12,50, Բարիզէթ 7.50, Տօքթ. Մօրի Վրէժը 5, Մացառներու մէջ (2 հատ.) 25, Ոսկի Աքաղաղ 10, Թուղթի փառք 5, Վերջալոյսին տակ 5, Ճամբուն վրայ 10, Պէպէօս 10, Պարզ Քարոզներ Բ. Գ. եւ Դ. հատորներ 50, առանձին 17.50, Զորս Աւետարաններ 12.50, Հայաստանի Նկարիչներն Ալմանախը 40, Նարեկ աշխարհաբար 40, Յոյզեր եւ երազներ 22.50, Ռուսէն ժող. պատմ. 7.50, Սթիւմօնտի քաղաքականը 6, Մուլութեան պահերէս 7.50, Անցեալէն (Լէօ) 35, Անաթօլ Ֆրանս 25, Խրիմեան (Թ. Ե. Գ.) 25, Արդի կինը եւ իր հոգեբ. արժէքները 5, Երանանկ. բառարան 40, Փօէմներ՝ Զարենց 20, Մանֆրէտ 10, Ռոլանի երգը 10, Լոնդոնի հովուավէպը (Սաֆոնիս եւ Քլոէ) 8, Վերածնունդի Օրերէն 6, ինչպէս նաեւ վիպական, թատերական բանաստեղծական եւ ազգային գիրքեր, բառարաններ, խոսակցութիւններ հաւաքածոներ եւն։

ԳՐԱՑՈՒՑԱԿԸ ՁՐԻ

Ֆրանսայի եւ գաղութներուն համար, փոստի ծախք չկայ։

Ստանալու համար՝ դիմել նամակով՝ Vahram Sévouni 5 AvenueQuihou, Saint-Mandé.

ՍԱԿԱՐԱՆ

27 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.
Սթերլին,	L. St.	124 01
Տոլար,	Dollar	25 53
Մարք (ոսկի) 100	Mark	604 50
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13 40
Թրք. ոսկի	» »	111 20
Մէճիտիէ	Médjidié	8 25
Լեվա 100 հատը	Léve	18 40
Տրախմի »	Drachme	33 50
Լիր »	» Lire	130 25
Պելժ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 80
Զուից. »	Frc. Suisse	490 50
Լէյ 100 հատը	Ley	[illegible]
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	91 —

ԱՐԺԷԹՈՒՂԹ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.	3050	—
» II »	[illegible]	—
» III »	[illegible]	—
Թուրքիոյ երկաթ. Lots turcs	[illegible]	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
60, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն — 28bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE NORD 57-62

MÉTRO LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆ

	[illegible]	[illegible]
ՖՐԱՆՍԱ	[illegible]	[illegible]
ԱՆԳԼԻԱ	20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ	»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ	»	
ԱՄԵՐԻԿԱ	6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ	100 ֆ.	200 ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ԱՊՐԻԼ 1927

29 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 323

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔ

Ո՛ՒՐ Է ՉԱՐԻՔԸ

Բացայայտ է մեր տեսակէտը Էջմիածնի դէմ սարքուած դատավարութեան առթիւ։

Օրինական եւ արդիական դիմակի տակ, խարդախ եւ ամօթալի ձեռնարկ մըն է որ կը փորձեն Երեւանի կոմիսարները, առանց կշռելու հետեւանքը։

Իրենց գործելու եղանակն անգամ իսկապէս կոմիսարական է, բառին թրքական իմաստով։ Ա՛յդ ձեւի բարբարոսութեամբ կը խուժէին Թուրքիոյ հայկական առաջնորդարաններն ու եկեղեցիները, 1915ին, եթէ բողոք մը յայտնուէր։ Ո՛ւր որ բռնութիւն կը կատարուի եւ ինքնապաշտպանութեան միջոց չկայ, փոքրիկ չէ մարդկօրէն չհամակրիլ զոհերուն, ինչ հանգամանք ալ ունենան։ Փողոցին մէջ եթէ տասը անօպաներ մէկ հոգիի վրայ յարձակին, զայն կողոպտելու կամ բզքտելու համար, ամէն բնազդաբար կը մղուի միջամտելու, ինպաստ զոհին։

Այս է բնական օրէնքը, մեր «քաղքենի» աշխարհին մէջ, առանց բարեպաշտական հակումներու։

Ի՛նչ կը տեսնենք այսօր, կատարուած բռնութեան հանդէպ երկրի մէջ. անճար ժողովուրդ մը, որ կուլ կուտայ իր ցաւը, աւելի մեծ չարիքներ կանխելու համար։ Այդ ժողովուրդին զաւակներն էին որ առաջին անգամ բողոքեցին, 921 փետրուարին, երբ Նորեկները ամէն լրբութիւն կը գործէին Էջմիածնի մէջ եւ առհասարակ եկեղեցիներու հանդէպ, մինչեւ անգամ հերոսաբա՛ր կօշիկներու քսելով միւռոնը։

Իսկ արտասահմանի մէջ — կը տեսնէք արդէն. գոնէ Ֆրանսայի պատկերը։ Նուրը նոր է տակաւին։ Թերեւս շատերն ալ կրօնասէր են, թէեւ ստուգելու ամէն միջոց ունին, եթէ ուզեն։ Դժբախտաբար, այն տարրերը որ ամէնէն շատ կը հոգան «Ազգ եւ Եկեղեցի», կծկուեր, ցամքեր, պղուշցեր են, կարծես չեն հասկնար թէ ի՛նչ կ՛անցնի կը դառնայ։ Մինչեւ անգամ բոլորս կապած միտքեր կան, որոնք շատ բնական, բնաւոր եւ արդար կը գտնեն եղածը, դաւաճանելով իրենց իսկ դաւանանքին, որ հանրածանօթ է. «Արտաքոյ եկեղեցւոյ չիք փրկութիւն»։

Անշուշտ նոյն «յեղափոխական» սրատեսութեամբ վարակուած են նաեւ «Եկեղեցւոյ իշխանները», որոնք սրբազան պարտք կը սեպէին թէյասեղաններ սարքել Հայաստանէն եկած գոյնզգոյն պատուիրակներու, կ՛աճապարէին մասնակցիլ Նոյմ. 29ի տարեդարձին, բայց մատ մատի չեն զարներ, իմանալու համար թէ իրենց հոգեւոր պետին գլխուն եկած փորձանքը…

Զարչելի՛ է անասելի ստրկամտութեան եւ վատութեան այս պատկերը։

Անցնինք։ Ինչպէս դիտել տուած ենք, Երեւանի այս կոմիսարական ձեռնարկը չի կրնար արդարանալ եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանման սկզբունքով, որ բոլորովին ուրիշ բան է եւ չի կրնար բաղդատուիլ Ֆրանսայի օրինակին հետ։ Ֆրանսայի օրէնքը առաւելապէս ներշնչուած էր կրօնական միաբանութեանց (Congrégations) խորարմատ, բազմաճիւղ եւ վտանգաւոր ցանցէն, որ իսկապէս պետութեան մէջ պետութիւն կը կազմէր, իր անսպառ հարստութիւններով եւ հզօր գործունէութեամբ։ Այստեղ՝ կառավարութիւնը օրինական եւ իրաւական ներկայացուցիչն է ժողովուրդին, հանրային իր վարչաձեւին, եւ տէր ու տիրականը՝ անոր հաստատութեանց եւ հարստութեանց։ Այսօրուան Երեւանը չի կրնար այդպիսի յաւակնութիւններ մնուցանել, ոչ միայն արտասահմանի, այլեւ Հայաստանի մէջ, ուր պարզ ոստիկանական տեսչութիւն մըն է, հլու հպատակ՝ Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի։

Թողունք այս կէտն ալ։ Իմաստակօրէն կազմակերպելով թատերական հաստատութիւն մը, բռնօրէն վտարելով անոր աւանդապահները, ուեթսուն տարեկան կրօնաւորէ մը մինչեւ համալսարանական ուժեր, Երեւան կը բանայ պառակտումի, ներքին կռիւներու եւ դաւանական ճեղքուածի նոր ասպարէզ մը։ Սերունդներ անշուշտ ուսումնասիրած են պատմութիւնը եւ գիտեն թէ ի՛նչպէս ծագեցան հռոմէական եւ բողոքական, յարանուանութիւնները, շարաթապաշ, «ռուհճի» եւ նմանները, ցաւալի հոտ մը վերածելով այս ժողովուրդը։

Այդ վտանգը կա՛յ եւ այսօր։ Հազիւ ազգային գիտակցութեան հասած, հազիւ վարժուած թօթափելու դաւանական տարբերութիւնները, անհաւասիկ նոր հերձուած։ Շնորհիւ կոմիսար առատաձեռնութեան, ունինք արդէն «Ազատ յեկեղեցւոյ ... ութիւնը», իր լեզուանի խաչագողներով։ Այս ուղղութեամբ, կ՛ունենանք նաեւ հին՝ Էջմիածնական Հայեր, կէսլուսաւորչական, կէս-բողոքական յարանուանութիւններ։ Կա՛մ, ... նոր աթոռ մը հաստատելու ծրագիրներ։ Մէկ խօսքով, բաբելոն մը, ուր վաթսուն տարուան մէջ եղած ազգային-ժողովրդական վաստակն ալ պիտի խաթարուի։

Էջմիածինը միութեան գիծ մըն է բոլոր անոնց համար, որոնք իրենց ազգային նկարագիրը կապած են ժամուն հետ։ Ջնջելով այդ խարիսխը, ի՞նչ կը դնէ. անոր տեղ, կարմիր Երեւանը։ Անշուշտ ոչ իր ժողկոմխորհները, ոչ ալ Կոմինտէրնը, այլ «Ազատ յեկեղեցին», իր գանելիք թենիկներով, որոնք երկիրը յաւերժացնելու պիտի ծառայեն։

Այդ առաջադրութեամբ շարադրուած է իրենց օրէնքն ալ, որուն գործադրութեան «բարիքները» պիտի տեսնենք հետզհետէ։

Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԽՆԱՄԻԷ ԽՆԱՄԻ

«Պայքար», Ամերիկայի ռամկավարներուն պաշտօնաթերթը, որ, իբրեւ խնամի, հիացող մըն է Հայաստանի իմաստո՛ւն կառավարութեան, ինչպէս բոլոր «ողջամիտ»ները, ցետեւեալ ներբողը կը հիւսէ նոյն կառավարութեան արտասահմանի կուսակիցներու ծակտին.

«Համայնավար խմբակները ոչ կրնան աճիլ, — ոչ ալ հայ շրջանակի մէջ կշիռ ու արժէք կը ներկայացնեն ու կրնան օգտակար դեր կատարել. ընդհակառակը, ոչ իսկ գիրար կը հասկնան ու կը գործակցին իրարու հետ, եւ ի՛նչ ձեռնարկի ու կազմակերպութեան որ մօտենան, անպատճառ վնասակար կ՛ըլլան ու կը քայքային զայն։ Արդէն այս մարդիկ, սակաւաթիւ բացառութեամբ, ոչ գիտեն թէ համայնավարութիւնն ինչ է, ոչ ալ անոր սկզբունքներուն կը հետեւին կեանքի մէջ։ Առ հասարակ թութակի պէս կը կրկնեն գոց սորվուած բառեր ու պարբերութիւններ, առանց երբեք անոնց իմաստին թափանցած ըլլալու։ Շատեր կան իրենց մէջ, որ գանէ բանւոր կամ աշխատաւոր ալ չեն, կը զբաղին առեւտուրով, նոյնիսկ վաշխառութեամբ, եւ իրենց գործառնութիւններուն մէջ, առանց դոյզն խղճահարութեան, կը դիմեն անպիտան կերպերու եւ միջոցներու, որոնց կոմունիստ բացատրութիւն մը գործածելով՝ ամէնէն «կեղտոտ պուրժուան» ալ չի դիմեր, և կը ջանան ինքզինքնին արդարացնել պնդելով թէ դրամատիրական երկիրներու մէջ կարելի չէ ուրիշ կերպով հաց ճարել»։

ՀԱՅԵՐԷՆ ՈՒՂՂԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Ուղղագրութեան եւ տառերու ձեւի բարեփոխութեան յանձնաժողովը Մարտ եւ Ապրիլ ամիսներուն մէջ քննած է ակնաբոյժներու եւ տպարանի մասնագէտներու զեկոյցները, գիրերու ձեւին մասին:

Այս զեկոյցներն ալ պիտի տպուին յանձնաժողովի տեղեկագիրին մէջ:

Յանձնաժողովը ստացած է նաեւ հռչակաւոր լեզուագէտ փրոֆ. Մէյեէի ընդարձակ նամակը, որով ան մանրամասնօրէն կը պատասխանէ ղրկուած հարցումներուն:

Յանձնաժողովը որոշած է սպասել մինչեւ Մայիս 10, երբ կը յուսացուի որ կը հասնին հեռաւոր երկիրներու հայագէտներու պատասխանները:

Համալսարանի Բ. եւ Գ. բաժիններու միացեալ նիստը, որ պիտի քննէ Յանձնաժողովին վերջնական տեղեկագիրը, պիտի գումարուի Մայիս 22ին:

ՊՈԼՍՈՅ Ոստիկ. տնօրէնութեան պատրաստած մէկ վիճակագրութեան համաձայն, անձնասպան եղած են Պոլսոյ մէջ 1916ին 12 հոգի՝ 5ը կին, 1917ին 17 հոգի, 6ը կին, 1918ին 24 հոգի, 9ը կին, 1919ին 59 հոգի, 12ը կին, 1920ին 52 հոգի, 19ը կին, 1921ին 72 հոգի, 41ը կին, 1922ին 55 հոգի, 23ը կին, 1923ին 92 հոգի, 42ը կին, 1924ին 110 հոգի, 60ը կին, 1925ին 93 հոգի, 90ը կին, 1926ին 122 հոգի, 64ը կին։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՊՈԼՇԵՒԻԿԵԱՆ ԴԱՒԵՐ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Կ'ՈՒԶԵՆ ԱՆՋԱՏԵԼ ԱՏՐՊԱՏԱԿԱՆԸ

(ՄԵՐ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԹՂԹԱԿԻՑԷՆ)

Թաւրիզի ռուսական հիւպատոս Յուլսոն, հրապուրուած չինական «յեղափոխութեան յեռանկարներ»ով, շատ գաղտնի յարաբերութիւններ մշակել փորձած է, Թաւրիզի պարսիկ հոգեւորականներուն եւ կառավարութենէն դժգոհ տարրերու հետ, որպէս զի Ատրպատականի մէջ խռովութիւններ եւ ապա ապստամբութիւն յառաջ բերեն, եւ որ գլխաւորն է, Ատրպատականը բաժնեն կեդրոնի (Թեհրանի) կառավարութենէն: Հիւպատոսարանի կողմէ գաղտնի լրտեսներ ուղարկուած են գաւառները, ասենուրեք ապստամբութեան աշխատանքներ կատարելու համար: Սակայն Պարսից խիստ զգոյշ եւ աչալուրջ գաղտնի ոստիկանութիւնը կրցած է երեւան հանել ռուսական հիւպատոսի դաւադրական աշխատանքները եւ վիժեցնել ապստամբական գործողութիւնները:

Պոլշեւիկեան եւ թաճկական լրտեսները կը վխտան մասնաւորապէս պարսկական Ատրպատականի մէջ եւ իրարմէ գաղտնի քարոզութիւններ կ'ընեն, այս երկիրը կեդրոնի կառավարութենէն անջատելու համար: Պոլշեւիկները կ'ուզեն, որ Ատրպատականը զատուի Թեհրանէն եւ դառնայ պոլշեւիկեան նահանգ մը, որպէս զի իրենք — կարմիրները — իսկոյն թաթ դնեն այս երկրի վրայ եւ տէր դառնան անոր բնական եւ արհեստական անքաւ հարստութեանց, իսկ քաղաքականապէս ալ կը հետապնդեն այն նպատակը, որ եթէ պոլշեւիկները տէր դառնան Ատրպատականին, ի վիճակի կ'ըլլան Մուսուլի ճակատին վրայ կարմիր զօրքեր կեդրոնացնել եւ կռուիլ Անգլիոյ դէմ, եւ արշաւել դէպի Միջագետք:

Այս ուղղութեամբ ահա Թաւրիզի ռուսական հիւպատոսը կանոնաւոր կերպով դաւադրական աշխատանքներ կը կատարէ Պարսկաստանը տնտեսապէս եւ քաղաքականապէս խորտակելու համար: Սակայն անգլիական հիւպատոսն ալ իր կարգին կը գործէ, պոլշեւիկեան ազդեցութիւնը Ատրպատականի մէջ ջնջելու համար:

Ենկիւրիի կառավարութեան լրտեսներն ալ կը վխտան Ատրպատականի մէջ: Անոնք ալ կ'աշխատին թաճկական ազդեցութիւնը զօրացնել, իրագործելու համար իրենց ծրագիրը, — Ատրպատականը անջատել Թեհրանէն եւ միացնել Թաճկաստանին: Ենկիւրիի այս դաւադրական աշխատանքները համաթուրանական ծրագիրը կը հետապնդեն:

Ատրպատականի Թրքութիւնն ալ միշտ դէմ կ'երթայ Թեհրանի քաղաքականութեան, որուն նպատակն է կեդրոնի ազդեցութիւնը, պարսիկ լեզուն եւ մանաւանդ պատասխանատու պաշտօնեաները միշտ ուժեղ պահել Ատրպատականի մէջ, վանելով տեղական տարրերը: Զինուորական հրամանատարի, նահանգապետի, Մէարիֆի եւ նման բարձրաստիճան պաշտօնեաներ միշտ պարսիկ կը նշանակուին, եւ որ գլխաւորն է, հակապոլշեւիկ տարրեր: Ռուս-պարսկական վերջին առեւտրական յարաբերութեանց խզումը եւ ապա բանակցութիւնները, ամբողջ երկրին մէջ խոր ատելութիւն եւ զզուանք յառաջ բերած են պոլշեւիկներու հանդէպ: Ժողովուրդը կը նախատեսէ, որ եթէ դժբախտ հանգամանքով մը այս երկիրը պոլշեւիկեան տիրապետութեան տակ անցնի, ամէն ինչ կը խորտակուի: Ահա՛ թէ ինչո՛ւ պոլշեւիկեան բոլոր դաւադրութիւններն ու մեքենայութիւնները այս երկրին մէջ արձագանգ չեն գտներ եւ կը վիժին:

Չինաստանի պոլշեւիկները կը դատուին

Փեքինէն «Թայմզ»ի կը հեռագրեն թէ զինուորական մասնաւոր ատեան մը կազմուած է դատելու համար խորհրդային դեսպանատան մէջ ձերբակալուած անձերը։ Դատավարութիւնը պիտի սկսի, անմիջապէս որ վաւերաթուղթերու քննութիւնը վերջանայ։ Այդ վաւերաթուղթերուն մէջ կան մանրամասն ցուցակները Խորհրդային Միութեան կողմէ Չինացիներուն հայթայթուած զէնքերուն եւ ռազմանիւթերուն — թնդանօթ, հրացան, խրամի հրասանդ, ռումբ, ինքնաշարժ եւ երկաթուղիի վակոններ։

Պորոտին եւ զօր. Կալէնց խորհրդականներ ամսական 24000 ամերիկեան տոլար կը ստանային։ Այս գումարով կը հոգացուէր նաեւ իրենց ստորադաս ռուս պաշտօնեաներուն ծախքերը։ Բազմաթիւ վաւերաթուղթեր տակաւին գաղտնի կը պահուին, իրենց կարեւորութեան պատճառաւ։

Փոքր Համաձայնութեան խորհրդաժողովը

Փոքր Համաձայնութեան յառաջիկայ խորհրդաժողովը տեղի պիտի ունենայ Մայիս 15ին, նախ Փրակայի մէջ, ուր Փոքր Համաձայնութեանց երեք արտաքին նախարարները իրարու հետ շփման մէջ պիտի մտնեն։ Խորհրդաժողովի նիստերը պիտի գումարուին Չեխոսլովաքիոյ Եաշիմով քաղաքին մէջ, ուր յայտնի ջերմուկներ կան։

Մեծ դատ մը Մոսկուայի մէջ

Գրեցինք թէ վերջերս Մոսկուայի մէջ երեւան հանուեցաւ ցարական դաւադրութիւն մը, որուն նպատակն էր լրտեսութիւններ ընել ի հաշիւ օտար պետութեան մը։ Մոսկուայէն կը հեռագրեն թէ, կէփէուն Չեկայի յաջորդը, կառավարութեան հետ խորհրդակցաբար, այս խնդիրը պիտի հանէ յեղափոխական գերագոյն դատարանին առջեւ։ Պիտի դատուին այս խնդրին համար ձերբակալուած անձերը։ Խորհրդային մամուլը կը գրէ թէ մեծ յայտնութիւններ դուրս պիտի գան։ Գլխաւոր ամբաստանեալներէն մէկն է ծերունի իշխան Տոլկուրոքին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Գ. էջ)

ՆԱԽԻՋԵՒԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ԳԱՂԹԵՆ

(Մասնաւոր Թղթակցութիւն)

Նախիջեւանի կառավարութեան սահմանին մէջ (Նախկրայ ռուսական Ջուլֆայի մօտ, Արաքսի ափէն քիչ հեռու կայ Ջուղա գիւղը, որ պատերազմէն առաջ ունէր 80 տուն հայ բնակիչներ, բոլորն ալ շատ բարեկեցիկ։

1918ի դէպքերու ժամանակ, յիշեալ գիւղի բնակիչները յաջողեցան ապաստանիլ Պարսկաստան եւ ազատուիլ տաճիկ-թաթարական վայրագութիւններէն։

Երբ պոլշեւիկեան իշխանութիւնը տէր եղաւ Հայաստանին եւ Նախիջեւանն ալ իր շրջականներով դարձաւ առանձին կառավարութիւն, Ազրբէջանի ազդեցութեան եւ թաճկական կառավարութեան ներքեւ, յիշեալ Ջուղա գիւղի Հայերը, 1922ի սկիզբներէն մինչեւ 1926ի վերջերը արդէն հաստատուեցան իրենց հայրենի գիւղին մէջ, կազմելով 40 տուն բնակչութիւն մը, որ իր հողին եւ բազուկին կառչած, հազիւ կը հայթայթէր իր օրապահիկը։

Ներկայ 1927 թուականի սկիզբներէն, Նախիջեւանի թաթարական «կոմունիստ յեղափոխական կառավարութիւնը» տնտեսական, բարոյական եւ այլ ճնշումներ ի գործ դրած է Ջուղայի 40 տուն հայ գիւղացիներու վրայ, որպէսզի անոնք լքեն իրենց գիւղը եւ հեռանան. եւ որ գլխաւորն է, թաթար գիւղացիները խումբ խումբ Ջուղա, գիւղը կուգան եւ բռնութեամբ կ՛ապրին այնտեղ, պահանջելով հող եւ ջուր։

Այս բոլորը կը կատարուին Նախիջեւանի կառավարութեան հրահանգով, իր «դաշնակից եւ գաղափարակից» Խորհրդային Հայաստանի կառավարութեան քթին տակ։

Ջուղայի ափ մը խեղճ գիւղացիները չկրնալով տոկալ Նախիջեւանի կառավարութեան եւ թաթար գաղթականներու բռնութիւններուն, վերջերս մաս մաս լքելով իրենց հայրենի գիւղն ու հողը, կը հեռանան, ոչ թէ Հայաստան, այլ Ռուսաստան— Ռոստով, Արմաւիր եւ գեռ հեռուները։

Ի ՓԱՌՍ ՋԱՐԴԱՐԱՐԻՆ.— Պուտափեշթէն կը հեռագրեն թէ՝ երիտասարդ Հունգարացի մը, որ նշանաւոր հանդիսացած է հրէական ջարդերուն մէջ, վերջերս մասնուած էր Թշուառութեան: Նամակ մը կը ղրկէ ամերիկացի միլիոնատէրին՝ Ֆօրտի, խնդրելով որ 3000 տոլար փոխ տայ, գնելու համար ագարակ մը, ուր կ'ուզէր հաստատուիլ եւ ապրիլ հանգստութեամբ: Միլիոնատէրը կը հետաքրքրուի եւ կը փափաքի գիտնալ թէ ստո՞յգ են իր ջարդի պատմութիւնները: Երբ կը հաստատուի խնդրարկուին ջարդարարութիւնը, միլիոնատէրը անմիջապէս կը ղրկէ 3000 տոլարը, աւելցնելով որ պիտի ղրկէ աւելին ալ, որք չբաւէ:

ՊՈԼՇԵՒԻԿՆԵՐԸ 1927ի երկրագործական տուրքին վրայ 100ին 20 յաւելում ըրին, ելմտացոյցի բացը գոցելու համար: Այս պարագան գիւղացիներու դժգոհութեան պատճառ պիտի դառնայ:

ԺԱՆՆԱՊԱՐՀԷՆ

ԱԿՆԱՐԿ ՄԸ ՍՈՒՐԻՈՅ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԻՆ ՎՐԱՅ

ՊԷՅՐՈՒԹ, 20 Ապրիլ

Վերջին թղթակցութեանս մէջ ըսած էի թէ վարչաձեւի շուրջ զանազան հոսանքներ գոյութիւն ունին Ֆրանսական հոգատարութեան ենթարկուած Լիբանան-Սուրիոյ ղեկավար տարրերուն մէջ։

Այս տարածութիւնը բնող տարրերու թուական յարաբերութիւնը կը տարբերի չորս փոքրիկ «պետութիւն»ներու մէջ, Այսպէս.

Սուրիական պետութեան սահմաններուն մէջ (Դամասկոս-Հալէպ) ազգաբնակութեան թիւն է 1,338,825, որոնց մէկ միլիոնը մահմետական է, իսկ մնացածը քրիստոնեայ եւ այլ տարրեր։

Մեծ Լիբանանի պետութեան մէջ կը բնակին 628.863 հոգի, որոնց 330.382ը քրիստոնեայ (նոյնիսկ Հայերը չհաշուելով) եւ 274.711ը մահմետական։

Ալեվիներու պետութեան (Լաթաքիոյ շրջան) մէջ կը բնակին 261,162 հոգի, որոնց 200.000ը մահմետական (մեծ մասով մահմետ. աղանդաւորներ) եւ 50.000ը քրիստոնեայ։

Ճեպէլը-Տրիւզ՝ 50.328 բնակիչ, որոնց 47,000ը մահմետական եւ 7.000ը քրիստոնեայ։

Վերջին ժամանակներ առանձին ինքնավար սանճաքի է վերածուած նաեւ Ալեքսանտրէթը իր սեփական խորհրդարանով (բաղկացած 8—9 անձերէ), եւ ընդամէնը 125.000 ազգաբնակութեամբ (անջատուած սուրիական պետութենէն)։

Դժուար չէ, անշուշտ, գուշակել իմաստը այս բռնազբօսիկ բաժանումներու կամ բզկտումներուն: Ջանք է գործ դրուած այս միջոցով բաժնել ուժերը, տկարացնելով նաեւ ուրոյն տնտեսական, պետական եւ քաղաքական շահեր։

Սակայն քանի մը տարիներու փորձն ու փորձանքները, համոզեր են հոգատար պետութիւնը թէ առանձինն անհնար է պահպանել այս պետութիւններու անկախ գոյութիւնը, տրուած ըլլալով անոնց ցեղագրական ընդհ. կազերու, լեզուի եւ գլխաւորապէս տնտեսական ամբողջականութեան անբաժանելիութիւնը։

Ասոնցմէ եւ ոչ մէկը չի կրնար ապրիլ եւ պահել իր պետական գոյութիւնը, առանց միւսին, թէեւ մաքսային սահմաններ չկան անոնց միջեւ։ Ամենագլխաւորը, այս երկիրները չունին իրենց սեփական օրէնքները. ցարդ ղեկավարուած են օսմանեան օրէնսգէտներով, բայց հոգատար կառավարութեան պահանջով, անոնք պարտաւորուած են մշակել սեփական օրէնքներ։ Միայն Լիբանանն է, որ ընդունած եւ ձեռնարկած է ասոր, իսկ միւսները կը շարունակեն օսմանեան օրէնքներով կառավարուիլ։ Հոգատար պետութիւնը ճարահատ նախաձեռնարկ եղած է (տեղացիներու հետ) մշակել օրէնքներ, որոնք պարտաւորիչ պիտի ըլլան բոլորին համար, բայց խորհրդարաններէն չանցած անշուշտ օրէնքի ուժ չպիտի ունենան, իսկ հին խորհրդարաններու քննութեան եւ եզրակացութեան արդիւնքին մէջ հարկաւ տարբերութիւններ պիտի ծագին...։

Ահա այս կնճռոտ վիճակին հետեւանքով է, որ օտար դրամատէրը դեռ կը տատանի իր դրամագլուխը մտցնել այս երկիրներ։

Անկէ զատ, շատ սուղի կը նստին այս պետութիւններուն վրայ, իրենց պետական անկախ գոյութիւնը։ Անկախութեան համար անհրաժեշտ բազմաթիւ պետական հիմնարկութիւններ ստեղծուած են։ Այսպէս. Լիբանանը, որ ունի միայն 628,863 բնակիչ, օժտուած է երկու պալատներով (Ծերակոյտ եւ Երեսփոխանական ժողով), եօթը նախարարութիւններ, հանրապետ. նախագահ, վճռաբեկ ատեան եւ պետական խորհուրդ։ Եւ եթէ հաշուենք պաշտօնէութեան բանակը որ լեցուած է այդ հիմնարկութիւններու դիւանները, կրնանք երեւակայել թէ գանձարանէն որքա՛ն դրամ կը հոսի։

Անբնական է նաեւ այս «պետութիւններու» իրաւական գիրքը եւ ստորոգելիները։ Օրինակ, «Ճէպէլ Տրիւզի» պետութիւնը չունի իր վարչական մարմինները, ենթարկուած է Սուրիոյ։ Ալեվիներու պետութիւնը չունի իր վճռաբեկ ատեանը ենթարկուած է Լիբանանի. օտարական մը դատելու համար, զայն կը ղրկեն Պէյրութ...։

Հետզհետէ անհանդուրժելի կը դառնայ այս պետութիւններու անբնական կեանքի ընթացքը եւ կ'աճին տրտունջներն ու դժգոհութիւնը։

Երկու խոշոր հոսանքներ պայքարի մէջ են Ա.— Սահմանադրական միապետութիւն դաշնակցային հիմերով եւ Բ.— Համադաշնակցային հանրապետութիւն։

Հոգատար պետութիւնը անշուշտ չի կրնար անտես ընել երկրի բաղձանքները եւ կ'ուսումնասիրէ վարչաձեւ մը, որ համապատասխանէ երկրին տիրող ազգաբնակութեան բաղձանքներուն եւ ապահովէ փոքրամասնութեանց ներքին իրաւունքները։

Գալով տնտեսական կացութեան, այս պետութիւններու մէջ ամենէն նախանձելին կարելի է համարել Մեծ Լիբանանինը։ Պէյրութի նաւահանգիստը արաբական երկիրներու համար ամենէն կարեւոր նաւահանգիստն է։ Գործարանները շատ քիչ են եւ քաղաքային ազգաբնակութիւնը մանր առեւտուրով եւ վաճառականութեամբ ու արհեստներով կը զբաղի։ Պէտք է ըսել որ սուրիական Արաբները (քրիստ. թէ մահմետ.) բաւական խոշոր ժառանգականութիւն ունին, մանաւանդ քրիստոնեաները։ Վաճառականութիւնը, Մեծ Լիբանանի մէջ, Յոյներու, Իտալացիներու եւ Արաբներու ձեռքն է. արհեստները Արաբներու. վերջին ժամանակներս բաւական շատցեր են նաեւ Հայեր եւ մրցման հողի վրայ խոել բախումներ տեղի կ'ունենան։ Ժողովուրդը կ'ապրի նահապետական կեանքով, պահանջկոտ չէ, սակաւապէտ է ու տնտեսող։ Բարքերու մէջ ունին շատ առաւելութիւններ, որոնք կը գերազանցեն եւրոպական բարոյականը, հաւատարմութիւն, անկեղծութիւն եւ պարկեշտութիւն իրենց գործերուն մէջ։

Ինչպէս գիտէք, Պէյրութը կեդրոններէն մէկն է, ուր գաղթական հայութիւնը գտած է ժամանակաւոր ապաստանութիւն։

Հարկաւ չէի կրնար առանց նշանակելու «Բէմպը» այցելելու մեկնիլ ասկէ։

Տպաւորութիւններս կը գրեմ յաջորդ թղթակցութեամբս։

ՎԱՉԻԿ

ՋՐԱՇԷՆ ԳԻՒՂԸ ՎՏԱՆԳԻ ՏԱԿ.— Բաշ-Գեառնի գաւառակին Ջրաշէն գիւղին տեղը սկըսած է փլիլ։ Փլուզումները սկսած են գիւղին հեռուներէն, սակայն արդէն հասած են տուներուն, եւ վտանգ կայ որ գիւղին տուներն ալ փլին։ Գիւղացիները երկրաբանական այս վտանգաւոր երեւոյթէն սարսափահար՝ կը վախնան սկսելու դաշտային աշխատանքները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՆ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ.— Գիւղերու դպրոցներուն մէջ աշակերտութեան ընդհ. թիւն է 53.668, իսկ քաղաքներու մէջ՝ 8.464։ (Գիւղերու ընդհ. բնակչութեան թիւն է 714.000, իսկ քաղաքներունը՝ 150,000)։

ՀԱՅ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄԻՆԸ

Աղեքսանդրիա, 10 Ապրիլ

Մեր երկրի ժողովուրդին ջախջախիչ մեծամասնութիւնը երկրագործ է եւ թէ երկրագործութիւնը՝ մեր երկրին տնտեսական կեանքին անկիւնաքարն է։

Անցեալը եթէ պրպտենք, պիտի տեսնենք որ Հայ ժողովուրդը արօրը սիրած եւ պաշտած է, իբրեւ հրաշագործ գործիք մը եւ թէ՝ սուրերը միշտ արօրի վերածուած են մեր երկրին մէջ։ Հնոցները միշտ ճարճատած եւ բորբոքած են, ռազմական քանդիչ գործիքները վերածելով սրհնաքեր արօրներու եւ խոփերու։ Համհէացիները երբ Հայաստան արշաւեցին, երկիրը գտան ծաղկեալ վիճակի մէջ։ Հայաստան ծայրէ ծայր մշակուած եւ անհուն պարտէզի մը հանգամանքը առած էր։ Այս ստեղծագործ աշխատանքին ի տես, Համհէացիները ըմբռնեցին թէ՝ անպարտելի էր Հայ ժողովուրդը։ Արօրն էր իր ուժը կ'առնէր հողէն։ Եւ Հայ քաջ երկրագործներէն է որ առաջ եկան Հայ ճարպիկ վաճառականները։ Պատմութիւնը կ'ըսէ թէ՝ Հայերը առաջին երկրագործներն էին, բայց անկեղ է որ եղան առաջին վաճառականները ոչինչ մեծ համբաւի տիրացան աշխարհի մէջ։

Ասոնք ներկան։ Ակներեւ է ըսել թէ ներկան հայելին է անցեալին։ Այսօր ալ Հայ ժողովուրդին մեծագոյն սակը երկրագործ է, թէ հայկական հանրապետութեան տնտեսական քաղաքականութեան հիմնաքարը երկրագործութիւնն է, եւ թէ՝ Երեւան գիւղացիներու մայրաքաղաքն է։

Ի՞նչ պիտի ըլլայ ապագան։ Անցեալ առաւել ներկայ, հաւասար ապագայ։ Հայ ժողովուրդը պիտի քալէ այն պատուաբեր ուղիէն, ուրկէ քալած են իր նախահայրերը եւ ժամանակի ընթացքին հայ քաջ երկրագործներու եւ ճարպիկ առեւտրականներու թիւին վրայ պիտի աւելնայ նաեւ բանգէտ ճարտարարուեստականներու թիւը եւ այսպէս երկրագործութիւն, վաճառականութիւն եւ ճարտարարուեստ պիտի կազմեն այն ամուր եռոտանին, որուն վրայ պիտի բարձրանայ հայ տնտեսական կեանքին անխորտակելի շէնքը՝ իր ուսերուն վրայ բարձր, միշտ աւելի բարձր պահելով Միացեալ անկախ Հայաստանը։ Որովհետեւ քաղաքական այն անկախութիւնը, որ կրթնած է տնտեսական անկախութեան վրայ, ամուր է եւ անսասան։ Դարերը եւ ժամանակները քանի բոլորին ու հոլովին, մարդիկ եւ հետեւաբար ազգերն ալ պարտին նորոգուիլ եւ արդիանալ։ Ըսելով երկրագործութիւնը, ցաւալի է ըսել թէ՝ աշխարհագրական եւ քաղաքական որոշ պատճառներով, ան շատ յետամնաց է մեր երկրին մէջ։ Անոր արդիացումը, բառին ամերիկեան առումով, անյետաձգելի պահանջ մըն է։ Որքան շատ արդիանայ մեր երկրին երկրագործութիւնը, այդչափ շուտ պիտի բարելաւի մեր ազգային տնտեսութիւնը եւ առողջ ու բարեկեցիկ գիւղացիութիւն մը, որքան սակով, այնքան ալ քանակով, պիտի երիտասարդացնէ մեր փոքրիկ հանրապետութիւնը։ Այս տեսակէտով մենք երախտապարտ ենք մեր ամերիկացի բարեկամներուն, որոնք ընդհ. պատերազմի ընթացքին եւ ետքը, Պոլսոյ մէջ իրենց ընդգրկած քաղաքականութիւնը, — որբերը կշտացնել եւ հագուեցնել միայն—այժմ Հայաստանի մէջ բարեփոխելով, երկրին գիւղատնտեսութիւնը արդիացնելու համար հզօր ճիգեր կ'ընեն։ Մենք ալ պէտք չէ որ հանդիսատեսի մը դերին մէջ գտնուինք։ Մեր աշխատանքն ալ, մեր ճիգերն ալ, որքան ալ համեստ ըլլան, պարտինք զանոնք միացնել մեր ամերիկացի ուժեղ բարեկամներուն հսկայ ճիգերուն։ Հայ գիւղացիութիւն կոչուած հսկայ կաղնին՝ բարբարոսներու յարաձուն հարուածներուն տակ թէեւ ճզմուած՝ բայց իր երակներուն մէջ եռացող փրփրացող կենսունակ աւիշին շնորհիւ մշտանորոգ ճիւղերը՝ ցից եւ ձիգ՝ դէպ ի չորս հովերը տարածելով, իրանաբաց տապարէց կը կարդայ փոթորիկներուն եւ շանթերուն։

Որբերու սերունդը՝ արժանաժառանգ յաջորդը նահատակներու սերունդին, կոչումը ունի վերականգնեցնելու, իր արգիլուած վիճակին մէջ, Հայ գիւղն ու գիւղացիութիւնը։ Պէտք է օգնել անոնց, պէտք է առաջնորդել զանոնք պէտք է սիրել զանոնք անսահման սիրով, կոյր սիրով, եթէ կ'ուզէք եւ միանգամընդմիշտ պէտք է դադրիլ պարապ հառաչանքներէ եւ զառանցանքներէ, մանաւանդ գեղջկեր մտքի փալթթող ըներով։ Ընենք անգամ անապատներէ, առանց առաջնորդի, առանց Մովսէսներու լուսեղէն պատգամին, առանց երկնառաք մանանայի. բիւր անգամ դժբախտ քան Իսրայէլի թափառական ժողովուրդը եւ իրենց ազգամանգի պէս ընկ նկարագիր կոանուեցաւ, գարբնուեցաւ անապատի դժոխային կրակին մէջ՝ ճարճատուն հրակէզ աւազներով։

Վերի բոլոր տուեալները աչքի առջեւ ունենալով, քաղաքիս մէջ կազմուած է «Հայ Գիւղատնտես Ուսանողներու Օգնութեան Յանձնախումբ» մը, որ նպատակ ունի օգնել Միացեալ Նահանգներու եւ Եւրոպայի երկրագործական վարժարաններուն մէջ ուսանող բազմաթիւ կարօտ ուսանողներու։ Յանձնախումբը հազիւ կազմուած, ամէն կողմերէ սկսաւ ստանալ նպաստի խնդրանքներ։ Մէկը կ'աւարտէ համալսարան մը այս տարի եւ իրեն ճանապարհածախս կը պակսի Հայաստան երթալու համար։ Ուրիշ մը 2—3 ամիսէն կը լրացնէ իր շրջանը, կը դառնայ ֆրանսական «Ռոքֆոր» պանիրի մասնագէտ, բայց այդ քանի մը ամիսներու համար կարօտ է օգնութեան։ Վարժարանը աւարտելուն պէս կը վերադառնայ Հայաստան, հոն «ռոքֆոր» պանիրի ճարտարարուեստը հիմնելու համար։ Երրորդ մը արդէն աւարտած է իր համալսարանը, բայց իր մասնագիտութիւնը խորացնելու համար տարի մը միայն օգնութեան պէտք ունի։

Բոլորն ալ կիսաբանուորներ եւ կիսաուսանողներ են։ Կ'աշխատին եւ կ'ուսանին։ Մակաբոյծներ չեն։ Եւ ոչ ալ քնող։ Կ'աշխատին իբրեւ սովորական բանուորներ, մինչեւ իրենց ուժին առաւելագոյն չափը, շատ անգամ ալ վրայ տալով իրենց առողջութիւնը, կը հոգան իրենց ապրուստը եւ միեւնոյն ժամանակ կ'ուսանին։

Հ. Գ. Ո. Օգնութեան Յանձնախումբը նմանօրինակ ուսանողներու ժամանակ ժամանակ օգնելու եւ անոնց սեւ օրերուն հասնելու համար կազմուած է։ Յանձնախումբը՝ վստահ հայ ժողովուրդին գիտակցութեան, մեծ յոյս ունի թէ՝ պիտի կրնայ գոհացում տալ։ Ան պիտի դիմէ գաղթահայ ունեւոր դասակարգին, այն խոր հաւատքով թէ՝ բոլորն ալ անխտիր՝ պիտի պատասխանեն.

ՍԵՊՈՒՀ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

ՔՆՆԻՉՆԵՐՈՒՆ ԱՌՋԵՒ

(ՍՈՎԵՏԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԱԾՔ)

Պոլշեւիկները Ռուսիոյ գրեթէ բոլոր քաղաքներուն մէջ հաստատած [illegible] դասընթացք մը, այսինքն «Քաղաքական Այբբենարան»: Սովետական պաշտօնեաները պարտաւոր են, հետեւելով այդ դասընթացքին, սորվիլ Լենինեան վարդապետութեան «ցալերը»: Ռուս նոր գրող մը, Քատայեֆ, Մոսկուայի մէկ տարեգիրքին մէջ կը հրատարակէ զուարճալի պատմուած մը, որ ներշնչուած է գրասենեակային այս նոր դասընթացքէն: Ահա հատուած մը այդ պատմուածքէն, իբրեւ պուտ մը ժպիտ Ռուսիոյ գրասենեակային կեանքին վրայ.—

Գանձապահ Տիապէթօֆ կը պատրաստուէր քննութեան։ Ամբողջ շաբաթ մը, աշխատանքի ժամերէն դուրս, մուռ կուպար իր սենեակին երկայնքին, աչքերը կիսովին փակուած, գոց սորվելով այն հարցում-պատասխանները, որոնք գրուած են էջ մը թուղթի վրայ։

— Ո՞վ է մեծագոյն վարդապետը։

— Մարքս։

— Ո՞րն է պաշտպան օրկանը։

— ՍԹՕ։ (Աշխատանքի եւ պաշտպանութեան խորհուրդ)։

— Ի՞նչ է ազգայնական-հայրենասիրութիւնը։

— Ընկերվարական դիմակին տակ ծառայութիւն քաղքենիութեան։

— Դրամատիրութեան յատկանիշը ո՞րն է։

— Անհատական շահերու բարձրակ հետապնդում։

— Ինչի՞ վրայ կը յենու տնտեսական յառաջդիմը։

— Ելեկտրականացումի։

— Ո՞ւր մշակուեցաւ։

— Ա. Միջազգայինին մէջ, որ գումարուեցաւ Փարիզ 1889ին։

— Ի՞նչ պիտի ըլլայ համայնավար ընկերութեան ապագայ վիճակը։

— Անծանօթ։

— Ո՞վ է ուրացողը։

Քաուցքի։

— Ո՞վ է երեսփոխանը։

— Փէնլըվէ։

— Ո՞վ է ընտրելին։

— Լաֆօլէթ։

— Հակառակ իր երեւութական բարգաւաճման, ո՞ր երկիրն է այն որ կը գտնուի տնտեսական եւ ելմտական անանկութեան մը նախօրեակին։

— Լեհաստան։

— Ո՞վ է զաւեճան ընկերվարականը։

— Շայտէման։

— Ո՞վ է Սպրամովիչը։

— Տխմար ընկերվարական մը։

Տիապէթօֆ, վարչական հրագներով տարուած, տենդագին կը սեղմէր թուղթը ձեռքին մէջ։ Ու կը մրմնջէր.

— Ա՛խ, միայն թէ չշփոթիմ: Ո՞վ է երեսփոխանը։ Փէնլըվէ։ Ո՞վ է ընտրելին։ Լաֆօլէթ։

Երբ Տիապէթօֆ ներս մտաւ, քննիչներուն առջեւ, վարդագոյն մշուշ մը կը ծփար իր աչքերուն դէմ եւ զանգակներ կը հնչէին իր ականջներուն մէջ։ Տիապէթօֆ փորձ մը ըրաւ զսպելու համար իր սրտին բաբախումը, մօտեցաւ սեղանին եւ գոցեց աչքերը։

— Անունդ ի՞նչ է, ընկե՛ր։

— Մարքս։

— Քանի՞ տարեկան էք։

— ՍԹՕ։ (Կը նշանակէ 100)։

— Ի՞նչ է ձեր արհեստը։

— Ընկերվարական դիմակին տակ ծառայութիւն քաղքենիութեան։

Քննիչը, որ մինչեւ այդ ատեն ուշադրութիւն չէր ըներ թութակաբար տրուած պատասխաններուն, զարմանահար բացաւ աչքերը։

— Ի՞րա՞ւ կա՛ս խոստովանեցաք։ Ի՞նչ նպատակ պիտի հետապնդէք։

— Անհատական շահերու բարձրակ հետապնդում։

— Հրաշալի՛ է։ Ի՞նչպէս մտաք սովետական վարչութիւններու մէջ։

— Շնորհիւ ելեկտրականացումի։

Քննիչները ակնարկ մը փոխանակեցին։ Մէկը, խորաս[illegible] կութեամբ, հարցուց.

— Տուքութեանդ ատեն[illegible] ո՞րը նայեցար։

— Ա. Միջազգայինին, որ գումարուեցաւ Փարիզ 1889ին։

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՀԱՆԴԷՍ[illegible]

ՊՐԻՒՍԷԼԻ ՄԷՋ

Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը 3ին, Պրիւսէլի Մէրսէյի սրահ[illegible] մէջ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 11-24ի ոգեհանդէսը, նախաձեռնութեամբ Պրիւսէլի ներկայացուցչական Մարմնի Մայր Դիւանին։

Հայրենակիցներու հոծ բազմութիւն մը փութացած էր իր ներկայութեամբ յարգանք ընծայել Հայ նահատակներուն [illegible] րական յիշատակին։ Ներկայացուցիչներ ղրկած էին Հ. Յ. Դ. [illegible] ձիքայի կոմիտէն, Անվերսի Ն[illegible] տասարդաց Միութիւնը, Պրիւսէլի Հայ Տիկնանց Միութիւնը եւ [illegible] ակումբը։

Նախագահ Պ. Սարուխ[illegible] հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան [illegible] կեանի լռութեամբ պատուել նահատակներուն յիշատակը. [illegible] վերջ «Մեր Հայրենիք»ը միաբերան երգուեցաւ ներկաներուն կողմէ։

Ապա Պ. Սարուխան պատմ[illegible] կանը ըրաւ Հայ յեղափոխութեան ծագումին։ Էմիրզէեան արտասանեց Սիամանթօյի «[illegible] Հայրենքը»։

Պ. Ըմատունի, որ մանուկ[illegible] պէս հրաւիրուած էր փոխ[illegible] կուռ բանախօսութեամբ մը [illegible] զեց օրուան տարեդարձին կարեւորութիւնը պատմելով հայ ժողովուրդին դէմ սարքուած [illegible] ռանց հուսակցական [illegible] րականութեան։

Պ. Համբարձումեան երգ[illegible] «Լռեց ամպերը», իսկ Պ. [illegible] «Հայաստանը»։

Ի վերջոյ, Պ. Յէր. Սահակեան[illegible] մաց Անվերսի Հայ Երիտասարդաց Միութեան, օգտակար թելադրութիւններ ըրաւ օրուան [illegible] թիւ։

Ոգահանդէսը խոր տպաւորութիւն թողուց ներկաներուն վրայ, որոնք մեկնեցան ամբող[illegible] օրուան բանախօսներու [illegible] րումներէն եւ լեցուած [illegible] ապագայի յոյսով։

Ապրիլ 26 եւ 27ին Հ. Յ. Դ. կոմիտէի նախաձեռնութեամբ կ'ունենան երկու բանախօսութիւններ Հայ Ակումբին մէջ Պ. [illegible] տունիի կողմէ.

1) Հայաստան եւ համա[illegible] բանական շարժումը։

2) Հայաստան եւ կոմ[illegible] տական շարժումը։

Հ. ՏԵՐՈՒ[illegible]

Գրիւսէլ 25 Ապրիլ

ԳԱՒԱՌՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, 25 Ապրիլ.— [illegible] բազմութիւն մը փութացա[illegible] լեցնելու Կիրակի երեկոյ [illegible] թաղապետարանի սրահը, [illegible] ճակատը զինուած էր մահա[illegible] մը, նահատակ մտաւորականներու նկարներով եւ [illegible] պսակներով։ Պսակներ [illegible] ուած էին Հ. Յ. Դաշնակցութ[illegible], Խարբերդի Հայրենակց[illegible] թիւնը եւ Ռամկավարները [illegible]

Նախագահ Պ. Սրապ[illegible] բացման խօսքէն յետոյ, [illegible] ները յոտնկայս [illegible] Նովէնի մահերգը։ Առաջին [illegible] քը տրուեցաւ ռամկավար [illegible] նաճիւղի երիտասարդ ներկայացուցիչ՝ Պ. Գասապեանի, [illegible] սրտին աղեկտուր մորմոքը [illegible] նելէ յետոյ, մաղթեց որ մ[illegible] մուտ ճիգով տիրանանք մե[illegible]

...կախութեան ու ազատութեան, ...րուն իրականացման համար ...ունեցան մեր թանկագին մատ... ...րականները:

...Յետոյ հրաւիրուեցաւ ընկեր ...Պոյաջեան, որ գեղե... ...բանախօսութիւն մը ըրաւ, ...ցէ մէկուկէս ժամ: Սկսելով ...թէ ...իմաւոր օրերէն, պարզեց ...ային հայաշխինք ծրագիր... ...ու վեր հանեց հայ ժողո... ...ինքնապաշտպանման ու... ...որ դարերու մէջէն դիմա... ...բոլոր սառնամանիքներուն, ...կաղնիի մը պէս ...գնահատեց նաեւ որբա... ...անդողին կազմակերպու... ...որ տառապանքի աւա... ...մէջ մկրտուած, պիտի ...իրենն թողուած կտակը: ...կան յաջող արտասանու... ...թիւններ եւս:

Վ. ԱՃԷ.

ՎԻԷՆ.— Գաղութիս մէջ մեր ...ներուն Սգատօնը կատար... ...նախաձեռնութեամբ Զա... ...որբերու միութեան եւ ...թեամբ երեք քաղա... ...կուսակցութիւններու եւ ...միութիւններու:

...ընդէսը բացաւ ատենապետ ...Ուզունեան, որ հրաւիրեց ...մէկ վայրկեանի յոտն... ...թեամբ յարգել նահա... ...յիշատակը եւ ըսաւ թէ ...սուգի օր չէ այլ ուխ... ...օր, որովհետեւ ...ժողովուրդը իր իտէալին հաս... ...համար տուաւ շատ թան... ...զոհեր եւ բոլոր հայերը ...Ապրիլ 24ին մեծ եր... ...թեամբ պիտի գան իրենց ...խօսքը ըսելու անոնց ...որպէս զի այս օտար ...մէջ չմոռնանք այն վեհ ...որուն զոհ գացին ա...

...Հնչակեաններու կողմէ խօսե... ...Արապեան՝ վեր հանելով ...նահատակներուն արժանիքները ...ցնցեց որ եթէ ապագ... ...վտանգին առջեւը ...հայրենիքին հան... ...ամենամեծ եւ նուիրական ...մը կատարած ըլլալով ...իսկապէս գնահատած պի... ...ըլլանք մեր նահատակները ...գործնականապէս պիտի հետե... ...անոնց հետքերուն.

...Ռամկավարներու կողմէ խօսե... ...Գայաճանեան Հակառակ ...ատենապետի յայտարարու... ...պարոնը սկսաւ քննադատել ...որոնք սխալ քա... ...կանութիւն որդեգրեն, եւ թէ ...քաղաքականութիւնը մեզ ...սկսաւ սորկութիւն ...ու յետոյ սխալ գտաւ Պ. ...խօսքերուն մէկ մասը: ...որպէսզի սրտերը դժգոհ էին

ռամկավար բանախօսին խօսքե-րէն:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Մ. Գույումճեան, որ իր զայրոյթը յայտնեց ռամկա-վարի խօսքերուն համար, ըսելով որ ատիկա անարգանք մըն էր նահատակներու հասցէին ձաղկեց բոլոր յետադիմական մտքերը եւ կանգ առաւ միակ փրկարար մի-ջոցին վրայ. այն է՝ երթալ նոյն ճամբով մինչեւ որ անմահ նա-հատակներուն ուխտը իրագործուի ու հայ ժողովուրդը կարենայ ապրիլ իր ազատ արեւին ու հայ դրօշակին տակ: Սգահանդէսը ու-նեցաւ նաեւ գեղարուեստական բաժին:

Նոյն երեկոյին լսեցինք դարձեալ ռամկավար պարոնը որ խօսեցաւ հայ քաղաքական կու-սակցութիւններու ծագումին եւ զարգացումին վրայ, Արմենա-կաններէն սկսելով եկաւ հասաւ մինչեւ վերակազմեալ Հնչակեան-եաններու ծագումը առանց բա-ցատրելու ռամկավարութեան ծագման պատճառները: Յիշեց Գում-Գափուն, Պապը Ալին, Սա-սունը, Պանք Օթոմանը, Խանա-սորի արշաւանքը, Զէյթունի ա-պստամբութիւնը եւն. եւն., պա-րոնը գտաւ որ այս բոլորը քան-դեցին տունը հայ ժողովուրդին, որ շատ հանգիստ կ'ապրէր...: Եզրա-կացնելով ըսաւ թէ պէտք է հրեա-ներուն պէս ըլլանք որ մեր տե-ղերը մեզ չզարգեն, եւ որ մըն ալ ի հարկէ Մեծն Բրիտանիան մը կուգայ եւ Հրեաներու օջախին պէս օջախ մըն ալ Հայերուս կը շնոր-հէ: Ներկաներուն թոյլ չտրուեցաւ հարցումներ ուղղել, վստահ ըլլալով որ իր սուտերը պիտի կա-րողանայ կլլեցնել ժողովուրդին:

Լէժախիար

ՓՕՆ ՏԸ ՇԷՐՈՒԻ.— Հ.Յ.Դ.եան Փօն-տը-Շէրուի ենթակոմիտէն սարքեց մեծ սգահանդէս մը մէկ միլիոն զոհերուն յիշատակին: Սրահը զարդարուած էր օրուայ յատուկ հանդիսաւորութեամբ մը: Հայկական եւ ֆրանսական դրօշակները կը ծածանէին բե-մին աջ եւ ձախ կողմը, հոս էին քրիստափորի լուռ եւ խոհուն, Մուրատի վառ եւ կայծկլտուն դիմանկարները, նաեւ ուրիշ դէմքեր:

Սրահը լեցուն էր հոծ բազ-մութեամբ մը: Հանդէսը բաց-ուեցաւ նախագահութեամբ ընկ. Ա. Անէմեանին, որ յուզիչ խօս-քերէ յետոյ կարդաց ինքնագիր ուղերձ մը նուիրուած 1915 Ապրիլ 11-24ի մատուռական մարտիրոսներուն: Օրուան բա-նախօսն էր ընկ. Ա. Դանիէլեան, որ պարզեց օրուայ մեծ նշանա-կութիւնը եւ ծանրացաւ Թուրք ոճրապարտ քաղաքականութեան վրայ: Բանախօսը մատնանշեց թէ իւրաքանչիւր վերապրող հայ պէտք է երկիւղածութեամբ յիշէ այս Օրը: Մոռնալ այս Օրը՝ կը նշանակէ անգամ մը եւս մեռցնել զանոնք եղբայրասպան ոճիրով: Եղան արտասանութիւն եւ մե-ներգ: Սգահանդէսը փակուեցաւ «Բամբ Որոտանով»:

Համազասպ

ԶԱՏԻՆՆԻՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ՄԼՈՒԿՆԵՐԸ ԱՅՐԵԼՈՒ ՏԵՂ ՊԱՆԴՈՒԿԸ Կ'ԱՅՐԵՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ 25 ԱՊՐԻԼ.— Րիւ տը լա Ֆար թիւ 10 պանդոկը բնակող Խարբերդցի Տիկ. Շուշան Եազըճեանի պանդոկապետը կը գանգատէր թէ՝ սենեակը մլուկ կայ, պէտք է մաքրել: Առջի օր պանդոկապետը դուռը ծեծելով սեմին վրայ կ'երեւի ձեռքը ալէն-զինով լեցուն աման մը, սենեակը հականեխելու համար: Ցնեցինեը ճաշի վրայ ըլլալով, կը խնդրեն որ քիչ մը վերջը գայ, բայց պարոնը առանց մտիկ ընելու ներս մտնե-լով կը սկսի գործողութեան: Եւ աչա ձեռքը այրելով՝ ամանը գե-տին կը ձգէ: Պէնզինը սենեակին մէջ տարածուելով կը բռնկի ու տունը մուխով ու բոցով կը լեցուի պանդոկապետը ինքզինքը դուրս կը նետէ, խեղճ կիները թողլով կրակին մէջ: Այս վերջինները շուարած, փոխանակ տունէն դուրս փախչելու, երրորդ յարկի սենեա-կին պատուհանէն վար ցատկել կը փորձեն: Բայց, եւաբախտաբար փողոցէն անցնողներ օգնութեան փութալով խեղճերը սողոյ մահուընէ կ'ազա-տեն: Սենեակին մէջ գտնուած իրե-ղէն, հանդերձեղէն եւ մինչեւ վերջին ասեղն ու թելը մոխիր կը դառնան, հինգ վեց հազար ֆրանք վնաս պատճառելով:

Զոհերը պանդոկապետին դի-մելով հատուցում կը պահանջեն: Պանդոկապետը, որ Խարբերդցի գիւ-ղացի է, Ամերիկայէն նոր վերա-դարձող հարուստ հայ մը, փոխա-նակ այս թշուառներուն գոհացում տալու ուսերը կը թօթուէ, կ'ազ-գարարէ որ կառավարութեան չդի-մեն, «այլապէս ձեր վիճակը աւելի գէշ կ'ըլլայ»:

Զոհերը ճարահատ դատա-րան դիմած են:

Մ. Ս.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

«ՁԵԶ ՉԵՆՔ ՏԱՅ»

Գնացել էի Բալիլի Դուբաեւո-վի անուան գրադարանը:

— Ի՞նչ գիրք էք ուզում, հարցնում են ինձ:

— Ես խնդրում եմ հայերէն գրականութիւնից:

— Դժուար թէ կարողանաք էդ գրքերից կարդալ, ասում է վարիչը:

— Պատճա՞ռը:

— Նման գրքերը բանւորնե-րին չենք տալիս:

— Բա՛, ո՞ւմ էք տալիս:

— Միայն ուսանողներին, ստ-վորողներին ենք տալիս:

— Իսկ եթէ բանւորն է ու-զում կարդա՞լ:

— Բանը նրանումն է, որ ձեր տարիքը 26 թիւ է, դժուարա-նում եմ տալ, ասում է վարիչը:

— Ի՞նչ տարած, միթէ գիրք կարդալու համար էլ է տարած պահանջւում:

— Ձեզ չենք տայ, ակդիվ չէք:

Թէ երբ ակդիվ կը դառնամ, որ արժանանամ իմ ցանկացած գրքերին, էդ էլ գրադարանի վարիչին է միայն յայտնի:

ԲԱՅԱՆԴՈՒՐ

(«Կոմունիստ», 5 Ապրիլ)

ԲԱՆՒՈՐՆԵՐՈՒ ՎԻՃԱԿԸ.— Վեր-ջերս, խորհրդային դրախտին մէջ հրաման ելած է քննել բոլոր պատանի բանւորներու առողջու-թիւնը, որովհետեւ չափազանց տխուր պատկեր մը կը ներկա-յացնէ անչափահաս բանւորնե-րու կեանքը:

Այսպէս, Բայիլ-Բիբի-Հէյբաթ շր-ջանին մէջ, (Բագու) բժշկ. քննու-թիւնը ցոյց տուաւ որ, 138 պա-տանի բանւորներէն միայն 25ը առողջ են. Նոյն իսկ այս 25ին մեծ մասը կը տառապին աչքի ականջի ցաւերով: Մնացեալ 113 պատանիները պէտք ունին եր-կար հանգիստի, առատ սնունդի եւ բժշկական մասնաւոր խնամք-ներու: Անոնց մեծամասնութիւնը թոքախտաւոր է:

«Եւ այս պատկերը կը ներկա-յանայ գրեթէ բոլոր շրջաններու մէջ», կ'ըսէ Կոմունիստի (5 Ապ-րիլ) աշխատակիցը: Այս պատ-ճառով, հրահանգ տրուած է բո-լոր շրջաններու մէջ քննել պա-տանիներու առողջութիւնը: Ար-դիւնքները կը ստացուին Մայիսի սկիզբը: Նոյն աշխատակիցը ա-հազանգ կը հնչեցնէ, դարման մը գտնելու համար անյապաղ, որ բանւորներուն 100էն 80ը թո-քախտաւոր կը դառնէ»:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՖՈՒԹՊՈԼ

Ֆրանսա - Իտալիա Ազգային խումբերու մեծ մրցումը անմա-խընթաց յաջողութիւն մը ունե-ցաւ կիրակի, Սթատ Քոլոմպի մէջ, մօտ 35.000 հոգիի ներկա-յութեան:

Խաղին արդիւնքը կատարեալ յաղթանակ մը կ'արժէ Ֆրանսա-ցիներուն համար, որովհետեւ Իտալացիները այս տարի պար-տութեան մղած էին զուիցերիա-կան, սպանիական, փորթու-կալեան եւ նոյն իսկ չեխոսլո-վաքեան Ազգային խումբերը, այս վերջինին հետ 1 - 1ով հա-ւասար մնացած ըլլալով:

Իտալացիները իրենց հանած հուչակը չկրցան արդարացնել, եւ 3 նշանակէտ շահեցան ու 3 ալ կորսնցուցին:

Ֆրանսայի յաղթութիւնը ա-պահովուած կարելի էր նկատել, եթէ երբեք միջնապահ Ցոմէրկը եւ յառաջապահներ՝ Նիքոլան եւ Քրիւն իրենց սովորական տեղե-րը գտնուէին եւ փոխարինուած չըլլային Հիւկով, Թէնով եւ Մա-շինոյով:

Ֆրանսան յառաջիկային պի-տի խաղայ Սպանիոյ դէմ, որուն խաղը անպայման աւելի բարձր է քան Իտալացիներունը:

.˙. Օլէնփիք տը Մարսէյլը եր-կու անգամ Սէթքը Աթլէթիք տը Փարիի հետ հաւասար մնալէ յե-տոյ, 6 նշանակէտով յաղթած էր իր հակառակորդին: Վերջընթեր Սփօրթիվ տը Գէվիլյին ալ, անց-եալ Շաբաթ օր 1 նշանակէտով պարտութեան մղեց Սթատ Ռա-ֆաէլլուան: Ֆրանսայի բաժակի ախոյեանութեան վերջին մրցու-մը տեղի պիտի ունենայ ուրեմն, Օլէնփիք տը Մարսէյլի եւ Իւնիօն Սփօրթիվ տը Գէվիլյիի միջեւ, Մայիս 8ին:

.˙. Անգլիոյ ախոյեանի բաժա-կը Շաբաթ օր վաստկուեցաւ Քարտիվի կողմէ, ընդդէմ Ար-սէնալի, 1 նշանակէտով միայն, Լոնտոնի մէջ, 90,000է աւելի հանդիսականներու եւ Թագա-ւորին ներկայութեամբ:

Հ. Գնդ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻՆԵՐԸ ՎԱԽՑՆԵԼՈՒ ՀԱ-ՄԱՐ.— Վիլֆրանշի մէջ, օրա-գրող Ժիւլ Ռուլ ունէր կին մը եւ երկու զաւակ, առաւել՝ բարե-կամուհի մը: Կինը տեղեակ էր ամուսինին գաղտնի յարաբերու-թիւններուն, սակայն, իր զա-ւակներուն սիրոյն, չէր ուզեր զայթակղութիւն յարուցանել: Ու վիշտը սիրտին աչք կը գոցէր ամուսինին, որ աչք էր տնկեր ուրիշ կնոջ:

Անցեալ առտու, ամուսինին հոմանուհին՝ Տիկ. Թամփանադէմ ելաւ Տիկ. Ռուլի հետ: Ու երկու կիները կատաղի լեզուամարտ մը բացին: Լեզուամարտին ամէ-նէն տաք պահուն, հասաւ Ռուլ, եւ լռեցնելու համար ըմբոստ լեզուները, հանեց ատրճանակը: Ուզեց վախցնել զանոնք: Կրա-կեց, բայց վախցաւ կինն ալ, ինք ալ:

Բարեկամուհին, սիրտէն զար-նուած, ինկած էր գետին:

ՀՐԷՇԱՅԻՆ ՈՃԻՐ.— Գրիւէյ-ան-Արմուայի բանւորներէն՝ հրէշ հայր մը սարսափելի ոճիր մը կատարած է իր տան մէջ: Միշէլ Գալաֆալթիք, սերպիա-կան հպատակ, 29 տարեկան, կ'աշխատէր Լիլի մօտ հանքե-րու մէջ: Վերջերս խելքին փչեց Աւստրալիա երթալ, եւ կ'ուզէր ծախել ունեցածը - չունեցածը: Կինը հակառակեցաւ այս ան-մտութեան համար միայն: Հրէ-շը մսավաճառի խոշոր դանակով մը յարձակեցաւ կնոջ վրայ, զարկաւ վիզին: Սակայն, կինը, հակառակ ստացած ծանր վէր-քին, դուրս փախաւ՝ արիւնով լուալով իր սանդուղները: Ոճ-րագործը, յետոյ, իր ահաւոր դանակը կը դարձնէ եւ դառնու-կի պէս կը մորթէ երկու զա-ւակները, որոնք 5 եւ 9 տարե-կան էին: Այս ոճրագործը հազիւ ա-ւարտած՝ նոյն դանակով կը բա-նայ իր կոկորդն ալ եւ կ'իյնայ գետին:

Դրացիները, կնոջ աղաղակ-ներուն վրայ՝ կը վազեն կը հաս-նին, սակայն շատ ուշ էր այլ-եւս. փոքրիկ դիակները թաղ-ուած էին արեան լիճի մը մէջ:

ՅՈՒՍԱՀԱՏ ՀՕՐ ՄԸ ՋԱՐԴԸ. — Կրացի մէջ (Աւստրիա) բան-ւոր մը, բնակարանէն արտաք-սուելու սպառնալիքին տակ գտնուելով, յուսահատ՝ կը մոր-թէ իր չորս զաւակները, որոնց մեծը հազիւ 7 տարեկան է: Յե-տոյ վիզին արեան երակը ճեղ-քելով, կը մեռնի անոնց դիակ-ներուն վրայ:

ՀՐԷՇ ԿԻՆ ՄԸ.— Սէն-Պրիէօի մէջ կին մը, Ամիս, դատապար-տուեցաւ մշտնջենական թիա-պարտութեան, որովհետեւ վեր-ջերս խեղդած էր իր աղջիկը՝ գլուխը լաթով մը փաթթելէ յետոյ կէս ժամ պառկեցնելով առուակի մը մէջ: Նախապէս, քանի մը ամիսներ առաջ ալ, հորը նետած էր 3 տարեկան աղջնակը: Եթէ այն ատեն կա-րելի չէր եղած հաստատել, այս անգամ հրէշ մայրը խոստովա-նեցաւ իր երկու ոճիրներն ալ, ինքզինք արդարացնելով որ ապ-րեցնելու միջոց չունէր: Սակայն Տիկ. Ամիս հարուստ է, այլ հո-գիով՝ ոճրագործ:

ՄԻԱՄԱՐՏ ... ԱՂՋԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ.— Լէմպէրկի մէջ երկու աղուոր եւ գեղատի աղջիկներ, Լէնա Պօնիէվ եւ Հէլէն Եավորս-քա, սիրահարած էին երիտա-սարդի մը: Զկրցին բաժնել եւ զէնքի մենամարտով մը փորձե-ցին տիրանալ մանչուկին: Մենա-մարտի պահուն, Լէնա Պօնիէվ ծանրապէս վիրաւորուեցաւ, եւ եթէ աղէկնայ իսկ՝ չափազանց տգեղ պիտի դառնայ:

ՄԶԿԻԹ ԹԷ ՊԱՐԱՄԱՀ

Փարիզի վալ - տը - կրաս թա-ղի թաղապետական խորհրդա-կան Բուպէը Պոս Սէնի քաղաքա-պետին ուղղուած գրութիւնով մը կը տեղեկացնէ թէ Փարիզի մզկիթը շինուած է քաղաքապե-տութեան նուիրած ընդարձակ հողին վրայ: Սակայն այս մզկի-թը որ իբրեւ սրբավայր, կոչ-ուած էր դառնալու առաքինու-թեան եւ ժուժկալութեան տի-պար հիմնարկութիւն մը, բոլո-րովին կը մեղանչէ իր կոչումին:

Այսպէս, մզկիթին կից կայ ճաշարան մը, ուր մէկ ճաշը կ'արժէ 25 ֆրանք, առանց հաշ-ուելու ըմպելին. հոն կը յաճա-խեն կիսաշխարհիկ յաճախորդ-ներ, որոնք կը պարեն ճազ-պան-տի ընկերակցութեամբ:

Մզկիթը այցելելու համար 5 ֆրանք պէտք է վճարել:

Թաղապետական խորհրդա-կանը կը պահանջէ, որ քաղա-քապետութիւնը հակակշռէ են. Թարկէ շահագործումը այն հո-ղին, զոր ինք նուիրած է:

"ՅԱՌԱՋ,,Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (7)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

...ՆԸՆԹԻ ՄԷՋ ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ...ԱՏԻՆՔՐՔՐԱՇԱՐԺ ԳՈՐԾ ՄԸ

...երկու գործակալներ զրկուած ...երիտասարդին բնակավայրը ...տեղեկութիւնները ստուգելու ...որ անոնց վերադարձէն յե... ...մեր երկու լաւագոյն քննիչ... ...հսկողութեան յանձնեցինք ...գայն աչքէ չհեռացնելու ...ութեամբ: Անոր անձ... ...նամակները, յարաբերու... ...ները, ժամանակաւոր խիստ ...հսկողի մը ենթարկուեցան:

...Այդ օրէն ասդին Քամպակեայ ...մը մէջ ապրեցաւ, անոր որ ...մէկ շարժումը մեզի անծա... ...չէր մնար:

...ու թէեւ, ամէն անգամ ալ ...նիւթերուն կը վերսկսէրշապ... ...ապրիլ, մէկու մը պէս որուն ...միտքերը չեն ցամքիր, եւ հա-կառակ մշտական հսկողութեան մը ենթարկուած ըլլալուն, անոր հանդէպ կասկածելի բան մը չէինք կրցած երեւան հանել:

Ի վերջոյ, յուսահատ, գանգը քակելու վրայ էինք, երբ օր մը երիտասարդը սաստիկ գինով վի-ճակի մէջ, նամակատուն կ'երթայ եւ ճանյուն նամակներու պաշտօն-եայէն գիմելով, իր անուան եկած նամակ մը կը պահանջէ:

Խնդիրը առով նոր երեւոյ-թի մը մէջ կը մտնէր: Մինչեւ այն ատեն, անոր ինչպէս նաեւ բո-լոր նաւաստիներու նամակները նաւ կը ղրկուէին:

Պաշտօնեան՝ անոր անունով նամակ մը կը գտնէ ու կը յանձնէ:

Երիտասարդը նամակատունէն հեռանալով կ'երթայ սրճարանի մը գարատափը կը նստի եւ հոն՝ մեր երկու գործակալները կը նշ-մարեն որ ան դեռ նամակը չբա-ցած, կը ջանար պահարանին վրայի դրոշմաթուղթը հանել:

Սակայն իր նպատակին չկր-ցաւ հասնիլ, որովհետեւ իր վիճա-կը իրեն կ'արգիլէր ամէն չափ-ուած շարժում:

Այս վայրկեանին միջադէպ մը պատահեցաւ: Սրճարանին սպա-սաւորը տեսնելով որ այս յաճա-խորդը գինով է, մերժեց անոր տալ իր ուզած ըմպելին:

Երիտասարդը բողոքեց, բար-կացաւ եւ ի վերջոյ, ուզեց սպա-սաւորին զարնել:

Ապահովութեան երկու պաշ-տօնեաներ, որոնք տեսարանին ա-կանատես եղած էին, միջամտեցին, երիտասարդը ձերբակալեցին, մեր քննիչներէն մէկուն ցուցմունքին վրայ, զայն առաջնորդեցին մեր կեդրոնը, ուր աւելորդ է ըսել թէ, բոլորս գինքը կը ճանչնայինք:

Ապահով տեղ մը փակել տուինք զինքը, սպասելով որ հար-ցաքննութեան ենթարկուելու ի վիճակի ըլլայ:

Նամակին հետ մէկտեղ որ նա-մակատունէն առած էր, իր վրայէն գրաւեցինք նաեւ պզտիկ հարս-տութիւն մը, մօտաւորապէս 17 հազար ֆրանքի գումար մը:

Յաջորդ օրը, ամենայն լրջու-թեամբ մեզի պնդեց թէ այդ դրա-մը իր խնայողութիւններով գոյա-ցուցեր էր... քնացած պահուն, իր թղթապանակին բոլոր թուղթերը ինչպէս նաեւ իր անձնական գոյ-քերը խուզարկելու ելանք:

Կասկածելի բան մը չգտանք, իսկ իր ինքնութեան թուղթերը կանոնաւոր ըլլալով, որոշեր էինք նախ զայն հրաւիրել որ իր ստա-ցած նամակը—զոր գրպանի մը մէջ պահեր էինք ամէն հաւանակա-նութեան հանդէպ,— մեր առջեւ բանայ, յետոյ, զինքը իր նաւը ա-ռաջնորդել:

Այն ատեն է որ, մասնաւորա-բար անոր վրայ հսկելու պաշտօն ունեցող մեր երկու քննիչներէն մէկը մեզի իմացուց թէ՝ երիտա-սարդ նաւաստին, նամակը ստա-նալուն պէս, փորձեր էր անոր դրոշ-մաթուղթը հանել:

Անհրաժեշտ էր նամակը ան-գընել մանրակրկիտ քննութենէ մը, որուն ձեռնարկեցինք անմի-ջապէս:

Առաջին ակնարկով, անսովոր բան մը չգտանք. Թղթատարա-կան կնիքը կը յայտնէր թէ նա-մակը մեկնած էր Փարիզէն, Ավը-նիւ տը լա Ռեփիւպլիքի նամա-կատունէն. հասցէն մեքենա-գրուած էր: Հակառակ կողմը կն-քուած չէր:

Ամբողջութիւնը դիտելով, կա-րելի չէր բան մը նախատեսել:

Ցանկարծ, մինչդեռ խոշորա-ցոյցով նամակատան կնիքը կը քննէինք, մանրամասնութիւն մը երեւան հանելու համար, գրիչով քաշուած գիծ մը տեսանք, որ հա-զիւ դրոշմաթուղթին ծայրը կ'անց-նէր մէկ կամ երկու միլիմեդրի չափ:

Չափազանց զգուշութեամբ գաղջ ջուրով դրոշմաթուղթերը հանեցինք ու երեւան ելաւ գրու-թիւն մը որ դրոշմաթուղթին տակ ծածկուած էր:

Խնդիրը կը ծանրանար, որով-հետեւ թերեւս երիտասարդին յանցապարտութեան ապացոյցն էր որ ձեռք կ'անցընէինք:

Դժբախտաբար, նամակը ծածկագիր ըլլալուն անոր բա-նալին ունենալու էինք կարենալ թարգմանելու համար:

Մեզի ծանօթ բոլոր կերպերը գործածելէ յետոյ, ստիպուե-ցանք թարգմանելէ հրաժարիլ:

Երիտասարդին յանցապար-տութեան մասին կասկած չկար: Սակայն որպէս զի բանի մը չկաս-կածի իրր գինով ձերբակալուած պահեցինք, մինչեւ որ Փարիզէն հասնէր բացուած քննութեան ար-դիւնքը:

(Շար.)

Ընդամէնը ձերբակալուած են 45 հոգի, որոնց մէջ Տուլմայի բազմաթիւ անդամներ, ինչպէս նաեւ Տոլկուրոֆի բարեկամ բարձրաստիճան սպաներ։

Խորհրդային նաւատորմին պտոյտը

Պալթիկի ռուսական նաւատորմը Մայիս 1ին արտասահմանի մէջ պտոյտի պիտի ելլէ, հրամանատարութեամբ ծովակալ Վիքթորոֆի։

Նաւատորմը պիտի այցելէ Րէվալ, Րիկա, Քիլ, ինչպէս նաեւ ֆրանսական նաւահանգիստ մը։ Էսթոնիոյ եւ Լեթթոնիոյ կառավարութիւնները արդէն տուած են իրենց հաւանութիւնը։

Պալքանեան տագնապը եւ Թուրքիա

Պոլիսէն կը հեռագրեն.— Իտալական եւ անգլիական դեսպանները Էնկիւրիի մէջ երկար տեսակցութիւն մը ունեցան արտաքին գործավար Թէվֆիք Րիւշտի պէյի հետ։ Իտալիոյ ներկայացուցիչը պալքանեան խնդիրը պարզելով ուզեց հասկնալ Թուրքիոյ դիրքը։

Րիւշտի պէյ անգլիական դեսպանին հետ տեսակցեցաւ Իրաքի խնդրին եւ ներկայ ընդհանուր քաղաքականութեան մասին։ Հանրային կարծիքը ուրախ է որ Թուրքիա կը մերժէ ո եւ է քաղաքական կազմակերպութեան մէջ մտնել եւ իր բացարձակ չէզոքութիւնով կը նուիրուի երկրին տնտեսական վերականգնումին։

Սիթրօէնի տագնապը

Սիթրօէնի տագնապը կը շարունակուի։ 30.000 բանուորներէն 20.000ը աշխատեցան Ժավէլի, Կիւթէնպէրկի, Սիւրէնի և Քլիշիի մասնաճիւղերուն մէջ։ Միայն Սէնթ-Ուէնի, Լըվալուայի եւ Կրընէլի գործարանները փակ մնացին Չորեքշաբթի օր։ Փողոց ձգուած 10.000 բանուորները միթինկներ գումարեցին. համայնավար սէնտիքան բազմաթիւ թռուցիկներ ցրուեց՝ գործադուլի դրդելով աշխատաւորները։ Լըվալուայէն երկու հարիւր բանթողներ Քլիշիի մասնաճիւղը գալով փորձեցին աշխատիլ արգիլել իրենց ընկերները, սակայն չյաջողեցան. ոստիկանութիւնը ցրուեց զանոնք։ Սէնթ-Ուէնի մէջ, կէսօրէն վերջ մօտ հազար բանուորներ գործարանին դրան առջեւ համախմբուած էին, համայնավար հռետոր մը զանոնք հրաւիրեց Թաղապետարանի հանդիսասրահը, ուր հաւաքոյթ մը տեղի ունեցաւ։ Ոչ մէկ միջադէպ։

Խորհուրդներու համագումարը փակուած

Մոսկուայէն Ապրիլ 27 թուականով կը հեռագրեն թէ Խորհուրդներու Դ. համագումարը փակուեցաւ, ընտրելէ վերջ կեդր. գործադիր կոմիտէն, բաղկացած 585 անդամէ, որոնց մէկ երրորդը անկուսակցական։ Քանի մը հանրապետութեանց ներկայացուցիչները առաջարկեցին այսուհետեւ խորհուրդներու համագումարը հրաւիրել երկու տարին անգամ մը, փոխանակ ամէն տարուան, քանի որ Խորհրդային Միութիւնը խաղաղ զարգացման փուլի մը մէջ մտած ըլլալով, իր քաղաքականութեան հիմնական սկզբունքները կրնայ հաստատել աւելի երկար ժամանակամիջոցի մը համար։

Համագումարը միաձայնութեամբ ընդունեց Սահմանադրութեան այս կարեւոր փոփոխութիւնը։

Պրիանի 25ամեայ յոբելեանը

Արտաքին նախարար Պրիան, որ հանրածանօթ է իբրեւ ֆրանս. դիւանագիտութեան «հին աղուէսը», առջի օր տօնեց իր արծաթեայ յոբելեանը՝ քաղաքական ասպարէզի մէջ մտնելուն 25ամեակը։

Ընդունեց բազմաթիւ այցելութիւններ՝ ամէն դասակարգէ, եւ անհամար շնորհաւորական հեռագիրներ աշխարհի չորս կողմերէն։

Պրիան քաղաքական գործունէութեան սկսաւ 1902 Ապրիլ 27ին, երբ Լուառ նահանգէն երեսփոխան ընտրուեցաւ։ Մինչեւ այդ թուականը մեծ համբաւ շինած էր արդէն իբրեւ ընկերվարական գործիչ եւ հրապարակագիր։ 1905ին եկեղեցիի եւ պետութեան բաժանման առեն մեծ պայքար մղեց կղերականներուն դէմ։ Յաջորդ տարին կրթական նախարար եղաւ. անկէ ի վեր տասներեք տարի նախարար եղաւ, եւ ինը անգամ (վեց տարի) վարչապետ եղաւ, առաջինը 1910ին։ Անկէ ի վեր առաջնակարգ դեր խաղացած է Ֆրանսայի քաղաքական կեանքին մէջ։

Ողողումներու աղէտը Ամերիկայի մէջ

Միսիսիփիի յորդումը իսկական աղէտ մը դարձած է։ Նրէկ գրած էինք թէ Նիւ Օրլէանսը ողողուելու վտանգէն ազատելու համար, պատերազմական նախարարութիւնը հրամայած է ճեղքուածքներ բանալ գետին եզերքի թումբերուն մէջէն, ջուրերը դէպի Մեքսիկայի ծոցը վազեցնելու համար։ Սակայն այս ձեւով հազարաւոր հեքթար մշակութիւն պիտի զոհուի։ Երկրագործները կ'ընդդիմանան այս ծրագրին։ Առջի գիշեր բազմաթիւ մշակներու եւ ագարակապաններու խումբեր հրացաններով զինուած՝ պահակ սպասեցին թումբերու առջեւ։ Հակառակ այս սպառնալիքներուն, Լուիզիանիայի կառավարիչը Սիմփսըն հրամայեց գետին արեւելեան եզերքի թումբը տինամիթով պայթեցնել այսօր՝ ուրբաթ՝ 2000 ոտնաչափ լայնութեամբ։ Այս որոշումը աւելի գայրացուց շրջանի սեւամորթ բնակիչները, որոնք միթինկներ գումարելով զինեալ նոր ուժեր դրկեցին դէպի թումբերը։

Կառավարութիւնը եւս 500 ոստիկան եւ 10.000 զինուոր ղրկեց նոյն շրջանը՝ անկարգութիւնները արգիլելու եւ վտանգուած հողամասերու բնակիչներու տեղափոխութեան օգնելու համար։ Ո եւ է ժողովրդային ապստամբութեան պարագային, զինուորները հրաման ստացան փողոցիրի կրակ բանալ։

Աղէտը ժամէ ժամ կը ծանրանայ։ Առանց ապաստանի մնացածներու թիւը 500,000 հոգիի կը հասնի։ Կեդրոնի կառավարութիւնը հրամայեց 100 եզերապահ նաւեր ղրկել Մէմֆիս, Թէննըսի եւ միւս հարաւային քաղաքները։ Ժողովուրդը կ'ապաստանի բարձր տուներու զագաթը, եկեղեցիներու զանգակատունը եւ ուրիշ բարձր տեղեր։ Վեց ջրօդանաւեր եւ 12 անթել հեռաձայնի ջոկատներ ղրկուեցան։ Կորուստը կը հաշուուի 500 միլիոնէն մէկ միլիառ տոլար։

Հ. Յ. Դ. ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԱՅԻՆ ԿՈՄԻՏԷՆ

Ժողովի կը հրաւիրէ Պէլվիլի ենթակոմիտէին մէջ կազմակերպուած բոլոր ընկերները այսօր Ուրբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Ռոստոմի սրահը, 131 Fbg. du Temple Belleville։ Կարեւոր օրակարգ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

Մ Ա Ր Ս Է Լ Ի Ա

կիրակի 1 մայիս կէսօրէ առաջ ժամը 9ին բիւ Ցափի վէրի սինէմային մէջ։

Ս Է Ն - Շ Ա Մ Ո Ն

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռ. Ա. կուսակցութեան, Մալաթիոյ կրթասիրաց ընկերութեան եւ Ցարօն-Ցուրուբերանի Հայրենակցական Միութեան, Մայիս 1ին, կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տէ Քօնֆէրանսի մէջ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներու։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէս զի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

Հ. Յ. Դ. ՄԱՐՍԷՅԼԻ "ՌՈՍՏՈՄ,, ԵՆԹԱԿՈՄԻՏԷԻ

նախաձեռնութեամբ կը բեմադրուի "ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆԻ ԿՏԱԿԸ,,

վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 3ին, 6 Ռիւ Լիւլի սրահը

ՕՐ. ԻՍԿՈՒՀԻ ԱՒԵԳԵԱՆ

ԵՒ

ՊԱՐՍԵՂ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

Ամուսնացած

23 Ապրիլ 1927 *Լիոն*

ՑՈՒՑԱՏԵՍԻ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը վաղը Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, Café Métro (Օտէօն)։

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտ Սեբուհ» խումբի ժողովը Կիրակի ժամը 4ին, 19 Rue St. Sulpice Métro Odéon։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Իթալի Թաղի «Աղբիւր Սերոբ» խումբի ընկերական ժողովը, 1 Մայիս Կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը երկուքին. ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը՝ 2 Մայիս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր հարցեր։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ 1 Մայիս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշտ 1ին, սովորական հաւաքատեղին։

Զ. Ո. Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը՝ 1 Մայիս Կիրակի ժամը 1.30ին, իր սեփական սրահին մէջ։

Հ. Յ. Դ. Քանի «Կայծակ» խումբի ընդհ. ժողովը վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 7ին, սովորական հաւաքատեղին։ Ներկայանալ անդամատետրերով։

Հ. Յ. Դ. Ալֆորվիլի «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի դասախօսական ընդհ. ժողովը 30 Ապրիլ շաբաթ կէս օրէ վերջ ժամը 6ին, 138 Rue Etienne Dolet, միութեան ակումբը մասնաւոր սրահի մէջ:

Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է. միասին ունենալ անդամատետրերը:

Վիէնի հայ ժողովը. յաջորդ դասախօսական ժողովը՝ վաղը՝ կէսօրէն յետոյ ժամը 2ին։ Պիտի բանախօսէ ընկ. Մ. Գույումճեան։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ալֆորվիլի մասնաճիւղի ընդհանուր անդամական ժողովը՝ վաղը՝ Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8ին, 138, Rue Etienne Dolet, Alfortville: Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգին Հայրենակց. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ եւ անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ վաղը՝ Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Rue Monsieur le Prince, Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թնըլթիս գործակալ Գ. Սեքիկեանի ՖՐԱՆԿՕ-ՀԱՅ ԴՐԱՏՈՒՆԻ

15 բիւ տէ Ցօմինիքէն

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— Կը փնտռուի տիկին Մարգարիտ Մայիլօֆ, միջահասակ, գէր, մազերը կտրած, շրթունքի ձախ կողմը սեւ բիծերով, որ 16 Ապրիլ Շաբաթ օր ժամը 4ին հեռացած է իր ամուսնոյն բնակարանէն. հասցէն գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել, 215, Avenue Gambetta, Paris. Դրիգոր Մայիլօֆի։ Լուր տուողին 100 ֆրանք նուէր։

— Ատանացի Տքթ. Մանկոլեան որ Պողոս Նուպար փաշայի կողմէ Կիլիկիա ղրկուած էր 1921ին։ Իմացնել՝ L. Yakoubian, 1 New Street, Bishopsgate London.

— Կը փնտռուի Բաբերդցի Արտաշ Վարդերեսեան որ հինգ ամիս առաջ Փարիզ կը գտնուէր: Տեղեկացնել՝ Միհրան Անասթասեանի, 92 Route du Chatillon, Malakoff-sur-Seine.

— Կը փնտռուի Միսիսեան Ցիրոս, 17 տարեկան, որ անցեալ ամառ Սուրիայէն եկաւ երկրագործութեան մէջ աշխատելու: Մարտ 31ին Փարիզ եկաւ բժշկուելու եւ անյայտացաւ գաղթականական կայանէն երբ բժշկի կ'առաջնորդուէր: Տեղեկացնել՝ Near East Relief, 15 Boulevard des Italiens, Paris.

— Կը փնտռուին Մարզուանցի Սանդուխտ եւ Նուարդ Տէօվլէթեան որ 1921ին Սամսոնէն Պոլիս եկած էին։ Կը կարծուի որ Ամերիկա մեկնած են։ Տեղեկութիւն տուողին 100 ֆրանք նուէր պիտի տրուի։ Դրել՝ Սենեքերիմ Մատիլեանի, 4 Passage St. Hippolyte Paris 13e.

— Աղաւնի Խաչատուրեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջորդին Զարսանճաքցի (Խարբերդ) Մանուկ Քէհէեանը, որ 1924ին կը գտնուէր Քալիֆորնիա։ Կը փնտռէ նաեւ իր քոյրը Աննա Թիֆանքճեանը, որ 1919—1920 Հայաստան կը գտնուէր։ Դրել՝ A. Kachadourian, 12, Rue Trabosca, Combes, par Aubin, Aveyron, France.

— Կը փնտռուի լէգէոնական Վահրամ Պապիկեանը խիստ կարեւոր նամակի մը համար, որ եկած է Հայ Լէգ. Միութեան Ամերիկայի կեդր. վարչութենէն։ Դրել՝ Union des Volontaires Arméniens dans l'armée française. Abonné Colbert, B. P. 381, Marseille.

ՍՊԱՌՈՒԵԼՈՒ ՄՕՏ Է

ԿՈՅՍԻ ՄԸ ՕՐԱԳԻՐԸ

Ծնցող յայտնութիւններ կոյս մնացած աղջկան մը կողմէ

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

Ստանալու համար դիմել նամակով Vahram Sévounian, 5 Av. Quihou St. Mande Seine

ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Տքթ. Արշակ Փողոսեանի նոր հասցէն՝ 10, Avenue de Ceinture, Enghien-les-Bains.

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԱՐԵՐ

Քիւրտ իշխանուհի ԼԷՅԼԱ ՊԷՏԻՐԽԱՆԻ ցերեկոյթը՝ վաղը՝ Շաբաթ ժամը 4ին, Comédie des Champs-Élysées, 16, Avenue Montaigne.

Յայտագրին մէջ՝ եգիպտական, պարսկական, քրտական, չէրքէզ. ֆէլլահ եւ այլ արեւելեան պարեր, ինչէ սազի ընկերակցութեամբ: Կը մասնակցի Պարսից Շահի նախկին նուագածու Թախտ Աբգար: Մուտք 35էն 10 ֆրանք:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Հայաստանի զուռնա [illegible] քարտէսը՝ դրացի [illegible] պատրաստեց Կ. Յ. [illegible]

Ատրիճան 1 1.000,000 [illegible] ֆրանսա եւ գաղթավայ[illegible]

Ընտիր թուղթով [illegible] 7.50: Արտասահման 20 [illegible] օժնթ: Դիմել՝ ՊԱՆԵՆՑ [illegible] 233 Fbg. St. Martin, Paris [illegible]

ՎԱՐՁՈՒ ԵՆ

Սենեակ մը խոհանոց [illegible] խանութ մը, միասին [illegible] ռանձին: Դիմել՝ 54 Rue de la Renaissance Bois-Colombes

ՍԱԿԱՐԱՆ

28 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր
Սթերլին,	L. St.	[illegible]
Տոլար,	Dollar	[illegible]
Մարք ոսկի 100 Mark		[illegible]
Թրքական Ոսկ. L. Trq.		11 10
Թրք. ոսկի	» or	112 25
Մէճիտիէ	Médjidié	7 50
Լէվա 100 հատը Léva		18 25
Տրախմի »	Drachme	33 50
Լիր »	» Lire	137 —
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70 80
Զուից. »	Frc. Suisse	490 50
Լէյ 100 հատը	Ley	16 80
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95 —

ԱՐԺԷՔՆԵՐ

Եգ. Քր. Ֆոնսիէ I Cr. Fonc. Eg.		3060 —
» II »		1920 —
» III »		1510 —
Թուրքիոյ հրկթ. Lots turcs		165 —

Compton Parisien de change et de Crédit

80, Rue Lafayette

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

"HARATCH"

Խմբագիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directeur-Propriétaire : SCHAVARSCH MISSAKIAN

Rédaction & Administration / Խմբագրութիւն : 208bis, Rue Lafayette - PARIS (10e)

TÉLÉPHONE : NORD 57-82

MÉTRO : LOUIS-BLANC ou JAURÈS

Հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է վճարել 2 ֆրանք

ԲԱԺԱՆՈՐԴԻՆ	3 ամիս	6 ամիս	Տարի
ՖՐԱՆՍԱ	35 ֆ.	70 ֆ.	140 ֆ.
ԱՆԳԼԻԱ		20 շլ.	40 շլ.
ԶՈՒԻՑԵՐԻԱ		»	»
ԵԳԻՊՏՈՍ		»	»
ԱՄԵՐԻԿԱ		6 տլ.	10 տլ.
ԵՒՐՈՊԱ		100 ֆ.	200 ֆ.

ՇԱԲԱԹ 30 ԱՊՐԻԼ 1927

30 AVRIL 1927

Գ. ՏԱՐԻ Թիւ 324

ՕՐԱԹԵՐԹ՝ ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ

ԳԻՆ՝ 50 ՍԱՆԹԻՄ

ԵՐԿՈՒ ԽՕՍՔ

ԱՌԱՆՑ ԿԻՐՔԻ ԵՒ ԽԱՂԵՐՈՒ

Յառաջիկայ կիրակի, 8 Մայիս, տեղի կ'ունենան Մարսիլիոյ ընդհ. ժողովին ընտրութիւնները, որոնք յետաձգուեր էին զանազան պատճառներով։

Ինչպէս հաղորդած էր մեր թղթակիցը, մինչեւ Ապրիլ 14 արձանագրուած էին 425 հոգի։ Այն ատեն ընտրութիւնները պիտի կատարուէին Ապրիլ 24ին, բայց յետաձգման հետեւանքով արձանագրութիւնները բաց կը մնան մինչեւ Մայիս 1։ Անծանօթ կը մնայ ընտրողներու վերջնական թիւը։ Ընդհ. կամ գաւառական ժողովին համար Մարսէյլ քաղաքը պիտի ընտրէ 22 պատգամաւորներ, իսկ ինը հոգի՝ շրջանները. ընդամէնը՝ 31 պատգամաւոր։

Անցեալ տարի, հինգ պատգամաւորներու ընտրութեան համար, եւ ափսոս, արձանագրուած էին 253 հոգի։ Ակներեւ է որ այս տարի աւելի մեծ հետաքրքրութիւն կը տիրէ, մանաւանդ որ, առժամեայ կանոնագիր մըն ալ կայ ձեռքի տակ, և ընտրութիւնները պիտի կատարուին հրաժարեալ Թեմական խորհուրդին հրահանգով։

Առանց ատոր ալ, եկած է ժամանակը որ ոչ միայն Մարսէյլ, այլ եւ միւս շրջանները իրենց գլխուն ճարը մտածեն, ներկայացուցիչ մարմիններ ստեղծելու եւ իրենց տունը կարգի դնելու համար։

Անհանդուրժելի է այսօրուան վիճակը։ Քիչ մը ամէն տեղ քանի մը մարդիկ են, աշխարհական կամ կրօնաւոր, որ կը զբաղին «ազգին գործերով», առանց որոշ ծրագրի, առանց ո'եւէ պատասխանատուութեան. իսկ ժողովուրդին մեծ մասը կը մնայ մեկուսի, եթէ ոչ անտարբեր։

Եւ իբրեւ հետեւանք, յառաջ եկած են խմբակներ, որոնք իրենց համար իշխանապետութիւններ են, որքան անկարող, նոյնքան ամբարտաւան։ Ընդհանուր ցաւեր կան եւ ստիպողական պահանջներ, բայց ո՞ւր է այն ներդաշնակ եւ արդիւնաւոր միջնեան որ օգնութեան համնի։ Գաւառներ կան որ տարեկան ամսական 3—500 ֆր.ով 20—30 մանուկներ հայ պահելու համար, եւ ակնապիշ կը նային դէպի Փարիզ։ 10—12.000 հայութիւն կը շնչէ Մարսէյլի մէջ, բայց տարրական դպրոց մը ունի որ աշակերտներու հազարին տասն ալ չի կրնար կրթել, աւելի թշուառ է քան Սդեւլի կամ Զմշկածաքի մէկ նախակրթարանը, պատերազմէն առաջ։ Այստեղ, Տիկնանցը, տարին 250.000 ֆր.ի չափ հասոյթ մը կ'արտադրէ, Աղքատախնամ՝ 100—120.000։ Կը հաւաքեն եւ զանազան բարի նպատակներու կը յատկացնեն, համաձայն իրենց հայեցողութեան կամ ծրագրին։ Ուրիշ զոյնզգոյն միութիւններ ալ կը յոգնին ու կ'արտադրեն։

Այս աշխատանքները, որքան ալ գնահատելի ըլլան, կը հասնին մասնակի նպատակներու, քանի որ, ամէն ինչ կապուած է պատահականութեան. չկայ ո'չ ընդհանուր ծրագիր, ոչ կեդրոնական կապ, ոչ ալ վարիչ մարմին մը որ ուղղութիւն տայ։ Մինչեւ անգամ հայրենիքին օգնելու համար, ամէն օրկան իրեն առանձին ճամբայ մը ունի։

Եւ այսպէս ալ պիտի շարունակուի, որքան ատեն որ հրապարակի վրայ եղած տարրերը կանխակալ կարծիքներով կը գործեն։

Ժամանակ է, վերջապէս, թօթափելու այդ յիմար ունակութիւնները, եւ իրականութեան նայելու մաքուր աչքերով, առանց յետին միտքերու։

Եւ ժամանակ է, մանաւանդ, որ չէզոքները հասկնան, թէ իրենք են մեծագոյն պատասխանատուն, տիրող անիշխանութեան։

Ինչո՞ւ իրենց պատեանին մէջ կը քաշուին զանազան պատրուակներով։ Ասպարէզը բաց է բոլոր անոնց առջեւ որ միտք ու միտք, եւ աշխատելու կամք ունին։ Քաղաքական կուսակցութիւնները ազդակներ են, որոնք մղում կուտան ներքին կեանքին, տեղ մը վարելով, ուրիշ տեղ մը գործակցելով կամ իրենց պարտականութիւնը կատարելով։

Արդ, ինչպէս կրնան պահանջել որ կուսակցութիւնները անթերի ըլլան, երբ ուրիշները չեն կատարեր իրենց պարտականութիւնը, եւ ամէն ինչ կը մնայ երեսի վրայ, վտանգելով կենսական շահեր։

Մենք, Դաշնակցականներս, չափազանց ուրախ պիտի ըլլայինք, եթէ այսպէս կոչուած «ազգային գործերը» կարգի մտնէին եւ ժողովուրդին պահանջները գոհացում գտնէին առանց մեր մասնակցութեան։ Մենք թեկնածու չունինք ոչ թաղականի, ոչ առաջնորդարանի, ոչ ալ աղքատախնամի համար։ Ամենցէք ասպարէզ եւ վարեցէք։ Բայց, լաւ ուսումնասիրելով ու թափառական ժողովուրդին պահանջները, ուշադիր ականջ դնելով անոր ձայնին, անոր ծառայելու առաջադրութեամբ, եւ ոչ թէ հրամայելու կամ ուզածին պէս շարժելու յաւակնութեամբ։

Երբ չէզոքները բարեխղճօրէն չեն կատարեր այս գործը, բայց ուրիշներ կը ճգնին խափանել ճամբան, մենք չենք կրնար անտարբեր մնալ։ Մէկ երեսփոխան, կամ վարչութեան մէկ անդամ տուած ատեն, մենք յանձնառութիւն մը կը ստանձնենք պակաս մը լրացնելու, սխալ մը ուղղելու. մէկ խօսքով՝ օգտակար ըլլալու։ Եւ այսպէս ալ պէտք է շարժի ամէն մէկը որ թեկնածու է։ Աւելի լաւ, եթէ կարելի եղածին չափ քիչ կռիւ ըլլայ մէջը։

Այսպէս պէտք է նայիլ ընտրական գործին վրայ, առանց կիրքի, եւ առանց խափանարար եւ գրգռիչ խաղերու։ Շ.

ՄԱՄՈՒԼ

ԲՈՂՈՔԻ ՁԱՅՆ ՄԸ

Մարսէյլի չէզոք «Հայ Սիրտը» (29 Ապրիլ), արտատպելով Էջմիածնի դէմ սարքուած բռնութեանց լուրը, կը գրէ.—

«Էջմիածինը լոկ կրօնական բոյն մը չէր Հայոց համար, այլ աւելի՝ ազգային կեանքի խորհրդանիշ մը: 16 դարերէ ի վեր նա եղած էր անտէր հայ ազգի միակ լոյսը, միակ յոյսը. այսօր այդ ալ կը խափանուի ա՛յնքան վատօրէն:

Պատմութեան մէջ մենք տեսած ենք յաճախ որ Էջմիածինը խախտուած է կամ առժամապէս գոցուած է պարսկական, արաբական եւ այլ արշաւանքներու ժամանակ. բայց երբեք չէ եղած որ հայ ժողովուրդը ինք դէմ կանգնած ըլլայ իր գոյութեան խորհրդանիշ եղող Էջմիածնին. իսկ ահա ինքզինքը հայ հռչակող կառավարութիւն մը ինք կ'ընէ վերջին ահաւոր հարուածը կուտայ հայ ժողովրդի համար այնքան սիրելի եղող սրբազան հիմնարկութեան մը:

Կը կրկնենք. Էջմիածինը զուտ կրօնական նշանակութիւն մը չունի մեզ համար. դարերէ ի վեր պետականութենէ զուրկ ժողովուրդ մը միշտ ալ իր աչքեր նուիրուած յառած է դէպի այն, իբր ազգային ոգիի վառարան մը:

Թող արտասահմանի Հայերը շարժին եւ բողոքեն բուռն կերպով. մեր կրօնական իշխանութիւնները պէտք է ոտքի ելնեն եւ ժողովուրդին հետ պաշտպան կանգնին Էջմիածնին:

Հայաստանի կառավարութիւնը պէտք է լաւ գիտնայ որ կրնայ սպաննել Էջմիածնի շէնքը, բայց երբե՛ք Էջմիածնի գաղափարը, որովհետեւ, ինչպէս ըսինք, Էջմիածինը այնքան նուիրական է հայ ժողովրդին համար որքան Հայաստանը, հայ ազգը, Մասիսն ու Արաքսը եւ բոլոր հնամենի սրբանուէրները»:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ. — Պաշտօնաթերթը կը հրատարակէ աշխատանքի նախարարութեան մէկ տեղեկագիրը, Ֆրանսայի 90 նահանգներու բնակչութեան մասին:

1926 Յունիս 30ին արձանագրուած բնակչութեան թիւն էր 40.745.000, ամուսնութեանց թիւը՝ 346,120, ողջ մնացած նորածիններու թիւը՝ 766.226, մահերու թիւը՝ 713.413, որով ծնունդներու թիւը աւելի է 52.768:

Բաղդատելով 1925ի հետ, երեւան կուգայ որ մէկ տարուան մէջ ամուսնութիւնները պակսած են 7000, ծնունդները՝ 3000, իսկ մահերը աւելցած են 4000:

ՀԻՆԳ ԹԱՆԿԱՐԺԷՔ նկարներ գողցուած են Մոսկուայի գեղարուեստական թանգարանէն: Այդ նկարներն են «Քրիստոս» Ռէմպրանտի, «Քրիստոսի փշապսակը»՝ Տիցիանի, «Ս. Ընտանիքը»՝ Քորէճի, «Ս. Յովհաննէս»՝ Քարլօ Տոլչէի, եւ «Քրիստոսի Յարչարանքը»՝ Փէյզանոյի: Գողը կտրած է Տիցիանի եւ Ռէմպրանտի պատկերներուն գլխաւոր մասերը ինչպէս եւ շրջանակները եւ ձգած՝ Ռէմպրանտի նկարի խորքին: Միւս նկարները շրջանակներէն հանուած եւ տարուած են: Պատերազմէն առաջ, պաշտօնապէս 655,000 րուբլի կը հաշուէր գողցուած նկարներուն գինը: Իսկ այժմ անհամեմատ աւելի թանկ է:

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Լիվոռնոյի անգլօ-իտալական դաշինքը

Անցած տարի, երբ Անգլիոյ արտաքին նախարար սըր Օսթըն Չէմպըլէյն Լիվոռնօ այցելելով, տեսակցեցաւ Մուսոլինիի հետ, շատ խօսուեցաւ անգլօ-իտալական կարեւոր համաձայնութեան մը մասին, մանաւանդ Միջերկրական Արեւելքի խնդիրներուն շուրջ։

Պերլինի «Ֆօսիշէ Ցայթունկ» կարեւոր թերթին փարիզեան թղթակիցը Լոնտոնէն ստացած իր մասնաւոր տեղեկութիւններուն վրայ հիմնուելով, կը հաստատէ թէ անցեալ աշնան Լիվոռնոյի մէջ Չէմպըլէյնի եւ Մուսոլինիի միջեւ ստորագրուած է որոշ համաձայնագիր մը, որուն հիման վրայ Անգլիա եւ Իտալիա ընդհանուր քաղաքականութիւն մը պիտի հետապնդեն Հապէշիստանի եւ Մերձաւոր Արեւելքի մէջ։ Անգլիա իր հաւանութիւնը կուտայ Իտալիոյ ձգտումներուն Պալքաններու մէջ եւ մասնաւորապէս կը հաստատէ Թիրանայի դաշնագիրը։

Աւելի՛ գատ. կը տրամադրէ որ երկու երկիրները համաձայնութեամբ պիտի գործեն իրենց Միջերկրականեան քաղաքականութեան մէջ, կռիւի մը պարագային իտալական և անգլիական նաւատորմները պիտի գործակցին։ Միջերկրականի մասին անգլօ-իտալական այս համաձայնագիրը կարելի է բաղդատել անոր, որ պատերազմէն առաջ գոյութիւն ունէր Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի միջեւ։

Գերման թղթակիցը կ'աւելցնէ որ իտալեւսերպ վէճին սաստկութիւն Հռոմի մօտ անգլիական միջամտութեան տկարութեան պատճառը Անգլիոյ այս յանձնառութիւնն է։

Պերլինի «Թակ» թերթը կը հաստատէ այս լուրը եւ կ'ըսէ թէ անգլօ-իտալական գործակցութիւնով Ֆրանսա կը վտարուի արեւելեան Միջերկրականէն, ու կը սպասուի որ Սուրիոյ հոգատարութիւնը Իտալիոյ տրուի։

Մայիս 1ը Ֆրանսայի մէջ

Ներքին նախարար Ալպէր Սարօ Ալճերիա մեկնելէ առաջ կարեւոր շրջաբերական մը ուղղած էր բոլոր նահանգապետներուն՝ Մայիս 1ի առթիւ ձեռք առնուելիք կարգապահական միջոցներու մասին։

Այս շրջաբերականին համաձայն, Փարիզի մէջ հրապարակային ցոյցերն ու թափօրները բոլորովին արգիլուած են։ Գաւառներու մէջ արտօնուած են այն ատեն միայն, երբ կազմակերպիչները բացարձակ ապահովութիւն կուտան թէ կարգը պիտի պահպանուի, ու երբ քաղաքապետութիւնը կը կարծէ թէ տրուած երաշխաւորութիւնները բաւարար են։

Նախարարը կ'աւելցնէ.

«Մասնաւորապէս կը շեշտեմ որ խիստ հսկողութիւն կատարուի՝ արգիլելու համար հակազինուորական բնոյթ ունեցող ամէն պրոպագանդ։ Այս ուղղութեամբ հրատարակուած ո և է թռուցիկ, գրքոյկ, ազդ եւն. անմիջապէս պէտք է գրաւուին եւ զանոնք ցրուողներն ու տարածողները դատական իշխանութեան յանձնուին։ Արագ եւ խիստ պատիժի պէտք է ենթարկել այս կարգի հակազգային ցոյցերու հեղինակները, մասնաւորաբար Համայնավար Երիտասարդական միութիւնը եւ Նախկին ռազմիկներու հանրապետական ընկերակցութիւնը»։

Նոյնպէս ուշադրութիւն կը հրաւիրէ, որ գործադուլ կամ բանթող աշխատաւորները կարգը խանգարող ո եւ է ձեռնարկ չընեն։ Կը հրահանգէ գործադուլներու ներկայացուցիչներուն ազդարարել, որ յեղափոխական խմբակներու կողմէ դրդուած ո եւ է ցոյց չկազմակերպեն։

Խորհրդային Միութեան նոր վարչութիւնը

Իր առաջին նիստին մէջ, Խորհրդային Միութեան գործադիր կոմիտէն ընտրեց իր դիւանը, բաղկացած 27 անդամներէ, որոնց գլուխը կը գտնուին վեց նախագահներ՝ Քալինին, Փեթրովսքի, Չերվիաքօֆ, Մուսապէկօֆ, Քոճայէֆ, Այթաքօֆ եւ քարտուղար մը՝ Եէնուքիցէ։

Գործադիր կոմիտէն վաւերացուց ժողովրդային գործավարներու խորհուրդը, որուն կազմը հետեւեալն է.— Նախագահ՝ Րիքօֆ, արտաքին գործավար՝ Չիչերին, պատերազմական՝ Վորոշիլօֆ, ճամբաներու եւ հաղորդակցութեանց՝ Ռուձութաք, թղթատար-հեռագրական՝ Սմիռնօֆ, բանւորներու եւ գիւղացիներու քննիչ՝ Օրճէնիկիցէ, աշխատանքի՝ Շմիտ, առեւտրական՝ Միկոյեան, ելմտական՝ Պրուխանօֆ, ժողովրդային անտեսութեան գերագոյն խորհուրդի նախագահ՝ Քուիպիշէֆ, վիճակագրութեան կեդր. գրասենեակի տնօրէն՝ Օսինսքի։

Գերման ազգայնականները կը խլրտին

Մայիս 8ին Գերմանիոյ «Պողպատէ սաղաւարտակիրները» (Շթալհէլմ) մեծ ցոյց մը պիտի կատարեն։ Այս առթիւ իրենց վարիչը Սէլտթէ Տրէզտէնի մէջ յայտարարեց.

— Մենք Պերլին չպիտի երթանք մեր ողջոյներն ու շնորհաւորութիւնները տանելու համար. Պերլին պիտի երթանք առանց զէնքի։ Բարեկամը չէ որ կռիւով կը նուաճեն այլ թըշնամին։ Տարիներ ամբողջ Պերլինի ամրոցին շուրջ զեղերելէ վերջ, արշաւելով պիտի գրաւենք զայն։»

Հակառակ անոր որ խաղաղ յաղթանակի մը մասին միայն

(Յօդուածին շարունակութիւնը կարդալ դ. էջ)

ԲՈՂՈՔԻ ՁԱՅՆ ՄԸ ԵՒՍ

ԽՄԲ.— Այս բողոքագիրը, որուն բնագիրը ուղարկուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, իսկ պատճէնը՝ Հայաստանի եւ Վրաստանի կառավարութեանց, քուէարկուած է, Էջմիածնի բռնագրաւումէն (2 Ապրիլ) առաջ, բայց ուշ հասաւ մեր ձեռքը։

* * *

«Յառաջ»ի յարգելի խմբագրութեան,

Ատրպատականի Հայոց թեմական պատգամաւորական ժողովը, Մարտ 13ի իր Է. նիստում անդրադառնալով կովկասեան խորհրդային երկիրներում գտնուող Հայոց եկեղեցիների շուրջ՝ կարգալոյծ հայ հոգեւորականների եւ տիրող կառավարութեան ու հայ եկեղեցուն հաւատարիմ մնացած հաւատացեալների միջեւ տեղի ունեցած անցքերին եւ կշռելով յարուցուած վէճերի ու բռնագրաւուած հայ եկեղեցիների հետեւանքով յառաջացած խլրտումների ծանր տպաւորութիւնները՝ արտասահմանի հայութեան վրայ, պատգամաւորական ժողովը յանգաւ հետեւեալ եզրակացութեան.—

Ա.—Հայոց Ազգային եկեղեցին, թէ ներսում, խորհրդային երկրներում եւ թէ դրսում, արտասահմանում, կազմում է անբաժանելի՝ կրօնական, բարոյական նիւթական շաղերով միացած մի ամբողջական միութիւն, որի գլուխն է համայն հայութեան կողմից ընտրուած Ամենայն Հայոց վեհափառ կաթողիկոսը, Ս. Էջմիածին — Մայր Աթոռը— երբեք միլիոն հայութեան կրօնական-ազգային կեդրոնն է եւ ոչ մի կերպ չեն կարող ենթարկել զանազան տոմարագրուած հերձուածող խմբակների բռնագրաւման:

Բ.— Հերձուածողները՝ ազգային եկեղեցիները եւ կալուածները բռնագրաւելով տիրող իշխանութեան սուինի ուժով եւ, նրա նիւթական միջոցները հարուածելով, քայքայում են այդ բազմադարեան ազգային հիմնարկութիւնը, մոռանալով միանգամայն այդ հիմնարկութեան համազգային հանգամանքը, որի պահպանութեան եւ պաշտպանութեան համար 1903 թուին դեռ եւս, ամբողջ հայութիւնը ծառացաւ թէ Ռուսաստանում եւ թէ արտասահմանում, Ռուսաստանի հայ եկեղեցական կալուածները համարելով համայն հայութեան սեփականութիւն:

Ուստի, Ատրպատականի Հայոց թեմական Պատգամաւորական ժողովը միաձայն եւ միահամուռ բողոքելով, իր ձայնն է բարձրացնում ի պաշտպանութիւն Հայոց ազգային եկեղեցու միութեան, վեհափառ կաթողիկոսի իրաւանց պաշտպանութեան եւ Մայր Աթոռի համազգային կեդրոն լինելու գաղափարի ջատագովութեան, իր զայրոյթն է յայտնում այդ գաղափարները ոտնակոխ անողներին, ազգային միութիւնը խորտակողներին եւ համայն հայութեան մէջ անջատում առաջ բերողներին:

Դիւան՝ Ատրպատականի Հայոց թեմական Պատգամաւորական ժողովի,

Նախագահ՝ Ներսէս Արքեպսկ

Ատենապետ՝ Ն. Գանիրեան

Ատենադպիր՝ խաչ. Գրիգորեան

Յ. Գ.— Արտասահմանի հայ թերթերից խնդրւում է արտատպել այս նամակը:

ՉԻՆ.— Ապրիլ 9էն սկսած է տասն ձիւն տեղալ աղետահար Ալեքսանդրապոլի վրայ։

ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ԿԵՂԾԱՐԱՐՆԵՐԸ

Հայ պոլշեւիկները Թրքական եւ ռուսական սուիններով մանաւանդ Հայաստանի ազատութիւնը բռնաբարելու օրէն ի վեր, բացի իրենց հանրածանօթ «շինարարական աշխատանքներն ու «սոցիալիզմի կառուցում»ը, կլանուած են ուրիշ տենդագին մտահոգութեամբ մը։ Բոնի հրապարակագրութեամբ ու հրատարակութիւններով՝ աշխարհն ու դէպքերը ներկայացնել ըստ կոմունիստական չափանիշի, որ է ըսել՝ քմահաճօրէն, հեգնութեամբ եւ խարդախութեամբ։

Այս առաքելութեան համար ո՛չ կարողութիւնը կը պակսի և ոչ ալ նիւթական պաշարը, մեր կարմրագոյն հերոսներուն։

Իսկ այս հերոսներու ամէնէն «մանւագէտ» եւ «գիտուն» ներկայացուցիչներէն մէկն է Խորհրդային Հայաստանի գործադիր կոմիտէի նախագահ Արտաշէս Կարինեանը, որուն լէնինեան շիլ ակնոցով կատարած փորձերը՝ հայկական շարժման ծանօթ գրուագներուն ու պատմութեան մասին անհասարակ, բաւական ժամանակ է որ կը տեսնենք։ Յայտնի են իր քանի մը գրքոյկները, այս նիւթերուն շուրջ,— «Իմպէրիալիստական պատերազմը եւ Հայաստանը», «Դաշնակցութիւնը փաստերի դէմ» եւն.։

Կը տեսնենք ու կ'անցնինք։ Բայց այս անգամ կ'ուզենք կանգ առնել Արտաշէս Կարինեանի մէկ նոր «գլուխ գործոց»ին վրայ, որ կոչուած է Զէյթունի և Սասունի ապստամբութեան դիմագիծը տալու («Խ. Հ.» Մ. Մ. 83, 84 Ապրիլ 1927),— անշուշտ, համաձայն նոյն պոլշեւիկեան ըմբռնումին։

Արտաշէս Կարինեան իր գրութեան մէջ Սասունէն աւելի Զէյթունով կը զբաղի։ Եւ եթէ Սասունն ալ չէ մոռցած, պարզապէս անո՛ր համար, որ Զէյթունի կամ Կիլիկեան հողերու վրայ բէջ մը անյարմար պիտի ըլլար Դաշնակցութեան պոչին կպիլ, մինչ Սասունը կրնար առիթ եւ պատրուակ ընծայել հայ ժողովրդական կուսակցութեան «ահիրներ»ը վեր առնելու...։

Զէյթունի եւ Սասունի, մանաւանդ առաջին ապստամբական մասին, Ա. Կարինեանի տեղեկութիւններն ու ծանօթութիւնները, աւելորդ է շեշտել, շատ հարեւանցի եւ թութակային են։ Այլապէս, պատմագէտի, այն ալ՝ արդիական պատմագէտի հովեր առնող պոլշեւիկ հեղինակը, իր վերլուծել եւ ուսումնասիրել ուզած շրջանին աշխարհագրական պատկերը նախ պէտք էր որ իմանար, անտեղի կերպով չպատռտելու՝ թէ «Զէյթունցիները որսորդութեամբ կը պարապէին»։ Լեռներու մէջ բնակիլը դեռ չի նշանակեր թէ մարդիկ որսորդութեամբ կը հայթայթեն իրենց ապրուստը եւ ոչ թէ այգեգործութեամբ, որ Զէյթունցիներու միակ զբաղումն է եղած, Կիլիկեան խրոխտ ժայռերուն վրայ հաստատուելու Թուականէն սկսեալ։

«... Զէյթունի շարժումը ժողովրդական լայն շարժում էր, սակայնմիշարժումնորըյետագայ ընթացքում մեծագոյն չափով խճողուած էր ազգայնականութեամբ- եւ շատ որոշ Թրքատեացութեամբ եւ իսլամատեացութեամբ։»

Ա. Կարինեան ճիշդ կը սկսի, ծուռ կը վերջացնէ։ Զէյթունի շարժումը, ինչպէս մեր բոլոր յեղափոխական շարժումները ժողովրդական լայն երեւոյթներ են եղած, պոլշեւիզմի չափ բռնակալ եւ անգութ Թրքական վարչաձեւին դէմ Հայերու վերագրուած ազգայնականութիւնը, Թրքատեացութիւնը, եւ իսլամատեացութիւնը պարզապէս ծիծաղելի են։ Մեր ժողովուրդը, եւ այս առթիւ Սասունցին ու Զէյթունցին, բայց առաւելապէս Թուրքերն ու անոնց կառավարութիւններն եթէ մանանեխի չափ ճանչցած ըլլային հայ պոլշեւիկները, իրենք իրենց երբեք թոյլ չպիտի տային մեր չունեցած մեղքերով ամբաստանել մեզ։

«... եթէ Զէյթունի շարժումները ազգատեացութեան փոխարէն տոգորուած լինէին միջազգայնական թէկուզ նախնական ձիգերով, նրանք կարող էին որոշ յենարան գտնել Թուրք մասսաների մէջ։»

Կարելի՞ է միջազգայնութեան աւետարանի մասին խօսիլ, երբ Թրքական իշխանութիւնը իբր Թուրք ցեղի եւ մահմետականներու իշխանութիւն՝ կ'ուզէր կոտորել ու բնաջնջել Զէյթունցիները։

Անիրաւողն ու իրաւազրկեալը ինչո՞ւ միջազգայնականութեան շուրջ պիտի բարբառէին։

«Յեղափոխական» այնքան յախուռն գաղափարներ եւ յատուկ ռազմավարութիւն քարոզող պոլշեւիկները ի՛նչու կրաւորականութեան մեղ սկզբունքներ կը թելադրեն սերունդի մը, որուն առնական շնորհը եղաւ զէնքին ու վառօդին փարիլ՝ փոխանակ եկեղեցին մոմ վառելու եւ խունկ ծխելու։

«Միջազգային հովեր»ը շատ տկար կը փչեն Թուրքիոյ մէջ։ Երէկ եւ այսօր այս ճշմարտութիւնը բան մը կորսնցուցած չէ։ Յիշեցէք միայն ձեր եղբայրակից Քէմալիստներու Տրապիզոնի ծովը թափած 12 Թուրք կոմունիստներու պարագան, եւ ձեր խոշոր գրիչները կոտրեցէք, մեղի եւ անցնող Զէյթունցիներուն «միջազգայնական» դեղաթափներ հրամցնելէ առաջ։

«Բայց թէ՛ ֆրանսիական գործակալները, թէ՛ պոլսահայ ազգայնականները եւ թէ՛ նոյնիսկ աւելի «ռամկավար» հնչակեանները ո՛չ մի ջանք չէին խնայում աւելի ազգայնական գոյն տալ շարժմանը եւ աւելի սուր խորխորատ փորել հայ եւ Թուրք ժողովրդական մասսաների մէջ»:

Զէյթունի կռիւներուն բերումով ազգայնական տարրերը զօրացեր են.— «ահա թէ ինչու անհնարին է այդ շարժումները համեմատել արեւելեան ժողովուրդների ժամանակակից շարժումների հետ» (ընդգծումը Ա. Կարինեանինն է)։

Մենք կը զարմանանք թէ ինչո՛ւ համար հայ յեղափոխական գործօղութիւնները խոտոր կը համեմատէն «արեւելեան ժողովուրդների ժամանակակից շարժումների հետ»։ Արդեօ՞ք այն պատճառով՝ որ կոմունիստ ու հայ պոլշեւիկները գոյութիւն չունէին այդ դէպքերու տարիներուն։ Սակայն այս չէ, բնականաբար, արգելքը։ Որովհետեւ, նոյն Ա. Կարինեանը Տաղստանի ազգային հերոս Շամիլի մարտնչումները օրինաւոր եւ անհրաժեշտ կը համարէ իր յօդուածով, ցարական Ռուսիոյ դէմ ուղղուելու։ Կայ ուրիշ ազդակ մը։ Ատիկա հայ ազգային յեղափոխութեան նկատմամբ ծաղրանքի զգացումն ու միտումն է մարքսիսթ եւ լէնինիսթ Ա. Կարինեաններու քով։

Եւ յետոյ, յեղափոխութիւնները Արեւելքի կամ Արեւմուտքի սեփականութիւն հռչակել, զայն մենաշնորհ ընդունիլ մահմետական կամ չինական ժողովուրդներու համար, եւ զլանալ տիեզերքի ամէնէն դժբախտ եւ պղալխտար հայութեան.— կը նշանակէ՝ Թուրքին հետ Թուրք եւ մահմետականին հետ մահմետական դառնալ, ի հեճուկս սեփական ժողովուրդի։

Զէյթունի անցուդարձերուն համար «պոլսահայ ազգայնականները» եւ նոյնիսկ աւելին «ռամկավարներն ու հնչակեանները» պախարակող Ա. Կարինեանը յանկարծ կ'անցնի Սասուն (թուղթի վրայ), եւ կը հռչակէ «ռուսահայ բուրժուազիա, այդ բուրժուազիայի հետեւողական ներկայացուցիչներից Գրիգոր Արծրունի եւ նոր զէնք՝ դիւանագիտական նացիոնալիստական նկրտումների համար», արհամարհանքի դէզ մըն ալ կովկասահայ մամուլին բաժին հանելով։

Ու դարձեալ՝ «Թուրքիան իր հերթին աւելի եւս գրգռուած օտար պետութիւնների միջամտութիւնից, սրում է իր ճնշումները եւ նոր կատաղութեամբ յարձակւում իր հողի սահմաններում ապրող հայ բնակչութեան վրայ» (ընդգծումը մերն է։ Յ.)։

Անցեալի իրողութիւնները գլխիվայր շրջելէ յետոյ, Ա. Կարինեան կը բարեհաճի հարցնել, — «Ներկա՞ն, այդ անցեալի շարունակութիւնն է, Թիւրքահայ գիւղացիութիւնը այսօր ցրուած արտասահմանեան գաղութներում կուրօրէն հետեւում է երէկեայ յանցաւոր ղեկավարներին»։

Լսեցէք խնդրին լուրջ կողմը.—

«Եւ ահա ողջ դժբախտութիւնը նրանումն է, որ այդ մասսաները, շնորհիւ իրենց կորւածութեան եւ գաղթական վիճակին, կարող են դառնալ զէնք՝ իմպէրիալիստական դիւանագիտութեան եւ հայ ազգայնական ջոջերի ձեռքին»։

«Աւելի եւս հեշտանում է իմպէրիալիստական դիւանագիտութեան համար այդ գործը շնորհիւ մի հասարակ հանգամանքի։ Կայ փախստական մի մտաւորականութիւն, դաշնակցական ազգայնական մտաւորականութիւն, որը միացած հոգեւորականութեան հետ, հայ չինականներին տեղացիների (Սիրիացիների) հետ միացնելու փոխարէն, խոշորագոյն ձեռնարկներ անում հակառակ ուղղութեամբ»։

«... Յայտնի է վերջապէս այն էլ, որ ֆրանսիական հանրապետութեան «քաղաքական վարչութեան» միջոցով ստացուած դրամներով Դաշնակցութիւնը բաց է արել իր խանութի բաժանմունքը Սիրիայում եւս։ Այդտեղ նա հրատարակում է իր թերթը, եւ թերթի ու ագիտատորների բերանով բառացի կերպով կրկնում է միեւնոյնը, ինչ որ արել է 35 տարի շարունակ բոլոր ուրիշ վայրերում»։

Այսպիսի գոհար մտքեր կը վխտան Ա. Կարինեանի գրութեան մէջ, որոնք կուգան աւելորդ անգամ մը եւս ապացուցանելու՝ թէ որքա՛ն հսկայ անջրպետ կայ պատմագէտին եւ Խ. Հայաստանի Կեդր. Գործադիր Կոմիտէի նախագահին միջեւ։

Բայց Ա. Կարինեանը իր յիշուած զրպարտութիւններուն առաջ բերելիք արձագանգները առանց կշռելու, պատմութեան ծալքերը քրքրելու վերջին փորձ մը եւս կ'ընէ, հայ յեղափոխական շարժումները հաւասար մակարդակի վրայ դնելով «կապիտալիստական Արեւմուտքի եւ հին սուլթանական Թիւրքիոյ մեծագոյն ձեղքեր»ուն հետ, եւ բեռցնելով Դաշնակցութեան վզին։

Այս է ահա՝ պատմութեան կարմիր կեղծարարներու վերլուծումը, հայ յեղափոխական շարժումներու մասին։

ՆՈՐԲԵՐ

ՃԱՏՐԱԿՆ ԱԼ ԲԱՆՒՈՐԱԿԱՆ

Ճատրակը (échec) խաղի տեսակ մըն է, զոր կը խաղային, հին ատեն, Թագաւորները։ «Խորհրդային Հայաստան»ի մէջ մասնաւոր աշխատակից մը յաճախ դասեր կու տայ, այս խաղին բարդութիւնները լուծելու համար։ Նոր յօդուածով մը (13 Ապրիլ) կը յայտնէ թէ «Խորհրդ. կառավարութիւնը շախմատը (Ճատրակ) առել է իր առանձին խնամքի եւ հոգացողութեան տակ, լայն մասսաների կուլտուրական սեփականութիւնը դարձնելով այն»։ Ուրիշ տեղ մը կ'աւելցնէ թէ «շախմատը հասարակական եւ կուլտուրական կեանքի կարեւորագոյն (sic) երեւոյթներից մէկն է»։ «Սրան ապացո՛յց,—որ հասարակութեան բոլոր խաւերում, մամնաւորապէս բանւորութեան, երիտասարդութեան եւ մատաղ սերնդի մէջ շախմատը գտել է լայն ժողովրդականութիւն»: (Հայերէն՝ խաղամոլութիւն)։

Եւ քանի որ քաղաքակրթական «կարեւորագոյն երեւոյթ է», լաւ է որ Մոսկուա նշանակէ նաեւ շախմատի կոմիսար մը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ 1927Ի ԵԼՄՏԱՑՈՅՑԸ

Էնկիւրիի Ազգ. Մեծ Ժողովը քանի մը օրուան վիճաբանութիւններէ յետոյ, Ապրիլ 10ին վաւերացուց 1927 տարւոյ պետական ելմտացոյցը։ Ինչպէս ժամանակին գրեցինք, այս տարուան ելմտացոյցին մէջ հասոյթ նշանակուած է 194.580.454 ոսկի, իսկ ծախք՝ 194.474.400 ոսկի։ Ծախքերը կը բաժնուին հետեւեալ կերպով.—

Ազգային մեծ ժողով (Երեսփոխաններու ամսական եւն.) 1,996,144 ոսկի, Հանրապետութեան Նախագահութիւն, 313,034, Վարչապետութիւն՝ 182,585, պետական խորհուրդ՝ 234,424, կրօնից գործավարութիւն՝ 1,796,240, Ելմտական գործավարութիւն՝ 27,381,811, Հանրային պարտք՝ 9,874,712, Մաքսային վարչութիւն՝ 5,010,344, Կալուածահամարի վարչութիւն՝ 366,326, Ներքին գործավարութիւն՝ 5,872,774, Թղթատարական՝ 5,471,568, Ընդհանուր Ապահովութիւն՝ 3,955,633, Ոստիկան զօրք՝ 9,195,292, Գաղթականներու տեղաւորում՝ 2,575,859, Արտաքին գործավարութիւն՝ 3,214,000, Մամուլի դիւան 494,068, Ընդհ. առողջապահութիւն՝ 6,158,930, Հանրօգուտ շինութիւններ՝ 25,723,043, Առեւտրական՝ 1,005,661, Նաւահանգիստներ՝ 424,123, Երկրագործական՝ 3,027,268, Ազգային պաշտպանութիւն՝ 58,796,734, Պատերազմական նիւթեր՝ 5,190,457, Քարտիսագրութիւն՝ 745,067, Ծովային՝ 5,627,180 ոսկի։

Անցած տարուան ելմտացոյցը գրեթէ նոյնքան հասոյթ եւ նոյնքան ծախք կը պարունակէր (190 միլիոն ոսկի)։

Նոր ելմտացոյցի վերեւ նշանակուած գլուխներու բաժանումը բազմաթիւ խորհրդածութիւններու տեղի կուտայ։

Առաջին ակնարկով աչքի կը զարնէ զանազան անուններու տակ ազգային պաշտպանութեան համար յատկացուած գումարներու ահագին քանակը։ Բացի ուղղակի «Ազգային պաշտպանութեան" անունով արձանագրուած մօտ 59 միլիոն ոսկիէն, պէտք է զինուորական ծախք նկատել նաեւ հանրօգուտ շինութեանց յատկացուած 25 միլիոնը, նաւատորմի, ընդհանուր ապահովութեան, ոստիկան զօրքի, զինուորական գործարաններու, քարտիսագրութեան եւն. յատկացուած դրամները, որոնց ընդհ. գումարը կը հասնի ամբողջ ելմտացոյցի ծախքի բաժնին գրեթէ կէսին։ Դեռ ելմտացոյցէն դուրս է օդանաւերու գնման յատկացուած հսկայ գումարը, որ բացառիկ հանգանակութեամբ եւ համաժողովրդական վիճակահանութիւններով կը հայթայթուի՝ Վերէն տրուած կարգադրութեան հետեւելով քաղաքներ իրարու հետ մրցումի կ'ելլեն աւելի թիւով սաւառնակներ գնելու համար։

Էնկիւրի ի լուր աշխարհի կը յայտարարէ թէ իր ամբողջ ուշադրութիւնը նուիրած է երկրի տնտեսական զարգացման, եւ թէ այդ է պատճառը, որ ուժ կուտայ Անատոլուի մէջ նոր երկաթուղագծերու շինութեան։ Իրականին մէջ, Թուրքերուն նպատակը տնտեսականէն աւելի ռազմագիտական է. երկաթուղին զինուորական փոխադրութեանց համար ամէնէն առաջ միջոցը կը կազմէ. Մեծ պատերազմը այս ուղղութեամբ շատ բան սորվեցուց Թուրքերուն։

Հանրօգուտ շինութեանց համար յատկացուած գումարը անցած տարի 14 միլիոն ոսկի էր. այս տարի գրեթէ կրկնապատկուած է։ Սպանիական եւ պելճ խմբակներէն յետոյ գերման ընկերութիւններու հետ ալ բանակցութիւններ կ'ըլլան նոր գիծեր շինելու եւ Պաղտատի գիծը գնելու համար։

Աշխարհի ո եւ է մասին մէջ, ո՛չ մէկ կառավարութիւն իր հասոյթէն այսքան մեծ համեմատութեամբ դրամ չի յատկացներ պատերազմական ծախքերու։ Այս տեսակէտով Թուրքիոյ նոր պիւտճէն շատ յատկանշական է եւ մտածել կուտայ։

Մեծ պատերազմէն, նոյն իսկ Պալքանեան պատերազմէն առաջ, երբ Թուրքիա մօտ 20 միլիոն բնակիչ ունէր եւ Ադրիականէն մինչեւ Պարսից ծոց ու Ափրիկեան Տրիպոլիս կը տարածուէր, Թուրքիոյ պիւտճէն 30 միլիոն ոսկեգրամը չէր անցներ, մինչդեռ այսօր երբ առ առաւելն 7-8 միլիոն բնակիչ միայն մնացած է եւ ամբողջ Րումէլին, Տրիպոլիսը, Արաբիան, Պաղեստինը, Սուրիան, Միջագետքը անջատուած են, փոքրիկ Թուրքիան 23ուկէս միլիոն ոսկիի (194 միլիոն թղթադրամ) պիւտճէ մը ունի։

Երկիր մը, որուն տնտեսութիւնը քայքայուած է տասնեակ տարիներու պատերազմներով, որուն բնակիչները թշուառութեան մէջ կը տուայտին, ի՞նչպէս պիտի կըրնայ այսքան ծանր բեռ տանիլ։

Էնկիւրիի վարիչները հասոյթի ուրիշ աղբիւրներ չգտնելով, անցած տարի ուժը տուին տուրքերուն եւ մենաշնորհի դրութեան։ Այս երկու միջոցներն ալ ժողովուրդին մէջ ընդհանուր դժգոհութիւն առաջ բերելէ զատ, նիւթապէս ալ չտուին ակնկալուած արդիւնքը։ Շաքարի, ալքոլի, աղի, ծխախոտի եւ լուցկիի համար հաստատուած մենաշնորհները, ինչպէս նաեւ 100ին 2 ուկէս սպառման տուրքն ու շահատուրքը այն հետեւանքն ունեցան, որ ապրուստը սղեց 100ին 30 համեմատութեամբ, ինչպէս կը հաստատեն պաշտօնական վիճակագրութիւնները։ Այս տարի նոր տուրքեր ալ պիտի դրուին, ինչ որ կացութիւնը աւելի պիտի ծանրացնէ։

Ելմտացոյցի վիճաբանութեան պահուն, Մուշի երեսփոխան Իլիաս Սամին քննադատեց կառավարութիւնը եւ ըսաւ թէ բոլոր նախորդ պիւտճէները բաց ունեցած են. «Ելմտացոյցը հաւասարակշռելու միակ միջոցն է արտաքին փոխառութիւնը»։ Այսինքն ըսել կ'ուզէր թէ ժողովուրդը չի կրնար վճարել նախատեսուած տուրքերը, եւ չգանձուած տուրքերով ալ պիւտճէ չի գոցուիր։

Իլիաս Սամի պարզեց նաեւ թշուառութիւնը գիւղացիներուն, „որոնք վաշխառուներու ճիրաններուն յանձնուած են, կառավարութիւնը բաւարար օժանդակութիւն ցոյց չի տար անոնց" եւլն.։

Յիշենք նաեւ յատկանշական կէտ մը։ Երբ կրթական Նախարարութեան ելմտացոյցը կը քննուէր, երեսփոխան մը յայտարարեց թէ Թուրք գպրոցներուն մէջ արհեստաւորներ պէտք է պատրաստել։ „Անհաշիւ գրագէտներու եւ բանաստեղծներու պէտք չկայ. 50 գրագէտ եւ չորս բանաստեղծ բաւական են..."

Միայն Պոլսոյ շրջանին համար կրթական տուրք նշանակուած է 1.700.000 ոսկի, շահատուրք՝ 4 միլիոն, կալուածատուրք եւ այլ տուրքեր 3ուկէս միլիոն ոսկի։

Այսքան տուրքերու բեռան տակ ի՞նչ պիտի ըլլայ Թուրք ժողովուրդին վիճակը։ Անցեալները շատ մը մեծ տուներ սնանկացան, վաճառականները անգործութենէ կը գանգատին, իսկ քիչ մը [...] շահողներն ալ իրենց [...] հարկահաւաքին առջեւ կը [...] կառավարական վերջին օրէնք[...] վաճառականէ մը գանձել[...] տուրքին համար սահման[...] նշանակէ 100ին 35-40 [...] պայմաններուն տակ կեանք[...] լորովին անտանելի պիտի դառ[...] Թուրքիոյ մէջ եւ երկիրը [...] յաքայլ պիտի դիմէ դէպի տնտ[...] սական քայքայում։

ՆՈՐԷՆ ԱՆՈՐՈՇՈՒԹԻՒՆ

(Թղթակցութիւն Աթէնքէն)

Հին Յունաստանի պատգ[...] ժողովի երկու նիստերէն յետոյ [...] րոնց կարեւոր մանրամասնութիւ[...] ները իր ժամանակին գրեցի [...] տիրէ անորոշութիւն մը։

Ժողովականներու արդար [...] սաւանքին առջեւ խուսափող [...] զաստան-Խոայեան խմբակը [...] ջութիւնը չունի կրկին ժողով[...] ներկայանալու։ Եւ կը շարունա[...] իր խորդային աշխատանքները [...] ճակատով մը հրապարակ գալ[...] համար։ Աշխատանք մը որ [...] խոզման դատապարտուած է. ք[...] նի որ այդ խմբակին ալ բաց[...] ռամկավար խմբակցութեան [...] հասկցած է թէ կարելի չէ նոր գործակցութիւն մը։

Ժողովին դիւանն ալ [...] աններելի թուլութեան մը [...] տալ սկսած է նորէն, անտեղի [...] ռարկութիւններով։

Միւս կողմէ Պ. Թորգոմ, [...] լամթայի պատգամաւոր, [...] մը անձնական ձեռնարկներ կ'ը[...] գումարելու համար Պատգամ [...] ղով, քանի որ բազմաթիւ հարց[...] կան օրակարգի վրայ։

Պ. Թորգոմ, տեղական թեր[...] թերուն մէջ հրաւէր մը ուղղ[...] էր, հաղորդելով նաեւ որ կառա[...] վարութենէն պէտք եղած արտ[...] նութիւնը ստացած է։

Որոշուած օրը, հրաւիրուած կարգ մը պատգամաւորներ [...] ներկայանան եկեղեցի ժողովի հա[...] մար։ Սակայն կը տեսնեն որ եկե[...] ղեցիին դուռները փակ են [...] առջեւ։ Իսկ երբ կ'ուզեն [...] նել կը տեսնեն որ ոստիկանական միջամտութեան մը սպառնալիք ալ կայ իրենց դէմ։

Այս գրգռիչ քայլը [...] է կրկին Մագլըմեան կողմէ [...] նկարագիր սեւագգեան կողմ[...] ռանց անդրադառնալու որ [...] ցին ժողովուրդին սեփականութիւն[...] է եւ որ եւ է ատեն պատգամ[...] ւորները կրնան հոն խորհրդակց[...] թիւններ կատարել։

Մինչեւ որ Մագլըմեան եւ [...] խմբակը չքաշուին հրապարակէն [...] դժուար թէ այս գաղութը խաղա[...] ղի եւ կարենանք լսել ըլլալ [...] ռավարութենէն, որ լաւ [...] սատես է, առ այժմ։

Անշուշտ պիտի գայ օր մը [...] երբ կառավարութիւնն ալ պիտի ստիպուի ըսել իր խօսքը, որ [...] պարագայի տակ նպաստաւոր [...] տի ըլլայ գաղթական ժողովուր[...] դին համար։

Եւ այս բանը այնպիսի [...] նի մը, ուր ամէնէն աւելի [...] տագնապ մը կը բոլորէ գաղթ[...] Արդէն Դանօէնեան անգոյն [...] պարտաւորիչ հռչակած են, [...] պելով այս խեղճ ժողովուրդը [...] թական դժբախտութիւններու։

Կը մնայ ժողովուրդին եւ [...] ներկայացուցիչներուն՝ Ազգ. պատ[...] գամաւորներուն՝ անպայման [...] ժողով գումարել, դարման [...] մտածելու համար այս գաղթ[...] գոյութեանը սպառնացող [...] քերուն։

ՄԱՐԳԱ[...]

ԱՐՈՒԵՍՏ

ՆՈՐԱԳՈՅՆ ՆԿԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Յարդգոզի սրահը լեցուած է ...ութեամբ։ Պատերը զարդարուած են նկարիչ Քոչարեանի ...ներով։

Դասախօսը, Շ. Նարդունի, ...թին անցնելէ առաջ կը ճշդէ ... նորագոյն բառով պէտք է ... այն յեղաշրջական ...ումները, զորս կը ներկա...նէ արդի նկարչութիւնը, ա...ոշ որոշ դիմագծութեան։ Նո... նորագոյն նկարչութիւնը հակազ...ութիւն մըն է, որ կը ձգտի ...արուեստագէտը ազատել ծառա...թենէ նիւթին։ Հին արուեստա...ները գերի են նիւթին, այս ... հին արուեստն ալ ...ուած է կոյր։ Ինչպէս նա...րները չինեցին արձան..., որ կը կարծէին թէ կը ... իրենց աստուածները ... անմահ ոգիները (քաօնա) ... փոխանակ բովանդակ..., պաշտեցին բովանդակո... արձանը (ֆէթիշ), նոյնպէս ...արուեստագէտները արուես... կարծեցին կոյր կամ նիւթ... ...թին պաշտամունքը, իբրեւ է ... cultismeը, գեղա... «արատաքին» արուեստ մը, ...ն, կ'ըսեն նորերը, ար... անդրկը այլ եւս չի ... ...մարդկանը, եթէ մենք չուզենք ... նիւթը եւ ազատագրել ...առատ աստուածը։ Նիւթին ...պաշտամունքն էր, որուն ...ին կազմախօսութիւն ստա... բոլոր արուեստներն ալ։ ...ութիւնն անգամ ունէր ... կազմախօսութիւնը։ Երրա...ան անթիւ նուագարաններէն ...քանչիւրը ունէր առանձին ... ու եղանակներ, եւ կա... չէր որոշ եղանակի մը ...արանը փոխել։ Եղանակը ...ներն էր նուագարանին։ Ո... անգամ, որ նախ մի...ին կապուած էր (dans l'es...) եւ կը հիմնուէր ամա...ներու վրայ, դարձաւ ձեւ... (plastique), ստացաւ ... ձեւ եւ կանոնական ...։ Նկարչութեան ա... հին գիրքերը, հնդկական ... Սասթրաները, արուես... կը պայմանադրէին առար... օրէնքներով։ Բնու... մէջ ամէն առարկայ ու... իր չափը, եւ համամասնութիւնները հաւասարիմ չա...ութիւնը արուեստն իսկ ... մեղանչումով մը ... կանոններուն դէմ, անհր...ութիւնները կը կորսն... արուեստի յատկանիշը։

Նորերը կ'ընդվզին այս կա...թիւններուն դէմ։ Կազ...ութեան պահպանումը ... չէ արուեստի համար, ... որ ստեղծագործութիւ... Սամարկնորանմե... համաձայն (Հնդիկ ...ութեան տաղանդաւոր ...), գեծերու ճշդութիւնը, ...ութիւնը արժէք չէ։

արուեստը երեւակայութեան աղբիւրին մէջ կ'իյնայ։ Եւ, ինչպէս Ապանինտրա Նաթ Թակոր (հնդիկ նկարիչ) կ'ըսէ, արուեստը պիտի տայ «ծածկուած զգացումները»։ Եգիպտացիներն ալ նոյնպէս, երբեք հետաքրքրուած չեն համաչափութեան, իրապաշտութեան կամ ճանաչելիութեան հարցերով. անոնք կտրած են, նիւթը եւ արհամարհած՝ կազմախօսութիւնը։ Եգիպտական նկարներու վրայ չկայ աչքերու զուգահեռականութիւն, անդամներու համաչափութիւն եւ այլ իրապաշտ կանոնադրութիւն։

Աստուածաշունչը լեցուն է նման ապաիրապաշտ (aréaliste) պատկերներով։ Վերածնունդի շրջանին, կրօնական միստիք նկարչութիւնը աշխատած է աւետարանական խօսքերը նկարել եւ ունեցած է յաջողութիւն մը։ Ժողովուրդը կ'ըսէ. «ծակ աչքեր», որ կը նշանակէ ծծող աչքեր»։ Այս պատկերը տրուած չէ տալու համար միայն աչքերուն կապոյտ գոյնը, այլ նաեւ ծովին անհունութիւնը, խորութիւնը։ Ժողովուրդը կը համեմատէ հունաւորը՝ աչքը, անհունին՝ ծովին հետ, կը կտրէ անոնց կազմախօսական տարբերութիւնները եւ կը միացնէ։ Եւ այսպէս անթիւ օրինակներ։ Նորագոյն նկարիչները կ'ուզեն օգտագործել բանաստեղծներու եւ երեւակայութեան տրուած ազատութիւնը։ Ու կը քանդեն նիւթը կամ կազմախօսութիւնը, օրէնքներն ու աւանդութիւնները, առանց մտիկ ընելու ճանաչելիութեան եւ համաչափութեան պահանջները։

Շ. Նարդունի, ներկայացնելով այս ձգտումները, կ'անցնի դիմագծելու նկարիչ Քոչարեանը, որ փորձեր կը կատարէ այս ուղղութեամբ։

Նկարիչ Քոչարեան, միեւնոյն ատեն քանդակագործ է։ Առաւելութիւն՝ որ երկրորդ աւազան մըն ալ ունի, ընդունելու համար արուեստը. թերութիւն՝ որ կրնայ ցրուել իր ուժերը։ Սակայն Քոչարեան, երանգապնակին հետ, կը սիրէ նաեւ փիլիսոփայել։ Իր աչքը, նկարիչին առաջին գործիքը, փիլիսոփայ է, որ կը ջանայ վերլուծել։ Այդ աչքը acide sulfuriqueի կաթիլ մըն է, կը լուծէ ու կը տարրազատէ այն առարկան, որուն վրայ կ'իյնայ. կը քակէ կազմախօսութիւնը այն իրին, որուն կը հանդիպի։

Դասախօսը նկարիչին գործերը կը բաժնէ երեք խումբի. ա— դասական գործեր, բ— փոխանցման շրջանի գործեր, գ— յեղափոխական գործեր։ Առաջինները, իրապաշտ ու համակրելի, իբրեւ դասական գործ, դասախօսը չուզեր ուսումնասիրել նորագոյն նկարչութեան նուիրուած իր դասախօսութեան ընթացքին, եւ նախ կը ներկայացնէ յեղափոխական շրջանի գործերը։

Այս գործերը որոնումի եւ անհանգստութեան արդիւնք են, հոն գոյները անփչխանական են, միայն երկու գոյն կը պահեն իրենց ինքնութիւնը, կարմիրն ու լուրթ կապոյտը, դեղինն ու կանանչը հետզհետէ կը մարին կամ կ'երթան խառնուիլ առաջիններուն։ Նաեւ անգամ ալ այս գոյները կը չարչարեն իրար, կը բախին իրարու՝ առանց խառնուելու։ Իր ձեւերը ներհիլիստ են, կացինահարուած ու կոտրատուած դիմագծութեամբ։

Քոչարեան խորանարդապաշտ չէ, որովհետեւ չունի գիծի զգայութիւն։ Կարելի չէ հանդիպիլ ժէօմէթրիգէ պատկերներու, (հազիւ երկու հատ ունի), չունի նոյնիսկ բեկեալ գիծ։ Կը սիրէ աւելի կոր գիծը։ Աւելի շատ կիներ են իր կտաւին բնակիչները, կոր ու բոլորակ գիծերու հարստութեամբ։ Անոնք ընդհանրապէս մերկ են, տատ մխս, խնձորի նման միս, գիրուկ ու կորնթարդ։ Ու անոնց վրայ կրօնաշունչ միսթիսիսմ մը։

Փոխանցման շրջանի գործերէն երկուքը փիլիսոփայական կտորներ են։ Անոնք ունին համակրելի գոյն մը, զարշ գոյնը, աղօթող մթնշաղ գոյն մը։ Իր յաջողութիւնն է այդ։

«Յարութիւնը» կը ներկայացնէ մարդ մը, Ղազարոսը, որուն վարի մասը մեռած է, լուծուած ու տարրազատուած, եւ վերի մասը կենդանի ու ապրող։ Վերէն վար կեանքը կը հատնի, վարէն վեր կեանքը կը յառնէ. յարիտենական փոխանցումը կեանքին ու մահուան։ Ցոլացումով խորունկ, գոյնով գեղեցիկ։

Ուրիշ մը կը ներկայացնէ եօթնատարդ մը, որ կը ժպտի, հոգեկան վիճակէ մը ճամբորդութիւնը դէպի այլ վիճակ մը։ Նոյնքան լաւ յղացուած, լաւ աշխատուած եւ ինքնատիպ։

Դասախօսը, վերջացնելու ատեն, կ'եզրակացնէր թէ արտօնութիւններու փաթորիկէն բռնուած՝ Քոչարեան դեռ մինչեւ այժմ չէ կրցած թառ բռնել ու կազմուիլ։ Սակայն այլեւս յայտնի կ'ըլլէ որ շուտով պիտի ստանայ նկարիչի իր վերջնական դիմագիծը։ Հետաքրքրական զատ. անոր որոնումներու եւ դիմագծուելու այս շրջանը։

ՏԻՐԿԱՏԻՆ

ՀԱԼԱԾԱՆՔ ՔԱՀԱՆԱՆԵՐՈՒ ԴԷՄ.— Գանձակի Պէյլիստան գիւղէն վտարուած է Ցովհաննէս քահ. Տէր Ցովհաննէսեանը, իբրեւ «կախարդ»։ Խեղճ քահանան կ'ապաստանի Ներքին Շէն գիւղը։ Վարձուած մարդիկ արդէն սկսած են Ներքին-Շէն գիւղացիները գրգռել, որպէսզի իրենց գիւղէն ալ վռնտեն քահանան։ (Կոմունիստ, 11 Ապրիլ)։

կարդացէք եւ տարածեցէք «ՅԱՌԱՋ»ը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌՆԵՐԷՆ

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

ՎԱԼԱՆՍ — Ապրիլ 11-24ի սգահանդէսը տեղի ունեցաւ Ապրիլ 23ի շաբաթ երեկոյ սինէմա ՍԷՆ Լուի սրահին մէջ՝ ներկայութեամբ խուռն բազմութեան մը. սրահը նեղ գալով շատեր ոտքի մնացին։ Սգահանդէսին նախաձեռնարկ եղած էր Զաւահաս երկսեռ Որբ. Միութեան մասնաճիւղը։ Իրենց մասնակցութիւնը բերած էին՝ Խարբերդի, Երզնկայի եւ Ըսպիրի Գարահիսարի Հայրենակցական Միութիւնները. Հ. Յ. Դաշնակցութեան Ըրջ. կոմիտէն եւ Ս. Դ. Հնչակեան Մասնաճիւղը։

Զ. Ո. Մ. ատենապետ Պ. Ա. Թադէոսեան հանդէսը բանալով, հրաւիրեց ներկաները հինգ վայրկեան լռութեամբ պատուել մեր անթիւ նահատակներուն յիշատակը, որոնք զոհուեցան մեր ցեղի ազատագրութեան համար. քանի մը խօսքով բացատրեց օրուան նշանակութիւնը։

Ս. Դ. Հնչակեան Մասնաճիւղին կողմէ խօսեցաւ Պ. Արապեան, պարզելով 1915ի սարսափները, երբ հայ ժողովուրդը շարան-շարան կ'աքսորուէր անյայտ տեղեր եւ անհամար դիակներ կը փըռուէին դաշտերու եւ ձորերու մէջ։ Յորդորեց միշտ միասնաբար գործել, որպէսզի մենք աղբերս կարենանք գործադրել անոնց կտակը։ Միջանկեալ արտասանութիւններ եղան։

Հ. Յ. Դաշնակցութեան կողմէ խօսեցաւ ընկ. Մ. Գուլյումճեան, որ պարզեց Ապրիլ 11-24ի դաւադրութեան մանրամասնութիւնները։ Ցեղոյ թունոց զոհ գացող նահատակ մտաւորականները, որոնց միակ նպատակն էր հայ ժողովուրդին ազատութիւնը։ Պէտք է որ վերապրողներս ալ ընթանանք անոնց գծած ուղիէն, մինչեւ որ իրականանայ մեր պաշտելի նահատակներուն երազը։ Սգահանդէսը վերջացաւ «Հիմի էլ լռենք» երգով։

* * *

Յաջորդ օրը, կիրակի, հոգեհանգիստ կատարուեցաւ նահատակներուն համար։ Արարողութենէն յետոյ, Ազգային Միութեան որոշումով, դպրաց դասը պատարագիչ քահանան եւ ժողովուրդը ծաղկեպսակով գացին գերեզմանատուն, ուր Միութեան կողմէ խօսեցաւ քարտուղար ընկ. Թէրզեան։ Մաղթանքներէ վերջ, ծաղկեպսակը դրուեցաւ անծանօթ զինուորի գերեզմանին վրայ։

Հիւսէյնիկցի

ՆԱԶԼԵԱՆ Գերապայծառ դատ բացած է Պոլսոյ հայ հասարակականներու վարչական նոր խորհուրդին դէմ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ. Մ. Ը. Մ. (Ա.) — GALLIA (Ա.)

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլի առաջին խումբը այս կիրակի ժամը 2ին Nouveau Stade Jean Bouinի մէջ կը մրցի Gallia Clubի առաջին խումբին դէմ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՄԱՐՄԱՐԷ ԴԱՄԲԱՐԱՆ ԶԻԱ ԿԵՕՔ ԱԼՓԻ

Թուրքիոյ մէջ Թուրանականութեան գլխաւոր հիմնադիր բանաստեղծ Զիա Կէօք Ալփի մահուան տարեդարձին առթիւ անցած տարի Պոլսոյ Թուրք երիտասարդութիւնը մեծաշուք ուխտագնացութիւն մը սարքած էր անոր գերեզմանին։ Այս տարի Պոլսոյ Թիւրք օճաղըն Կէօք Ալփի գերեզմանին վրայ մարմարեայ դամբարան մը շինել տուած է, զուտ Թրքական ոճով։ Դամբարանին գլխուն կողմը պիտի կանգնուի մարմարէ գլանաձեւ կոթող մը, որուն վրայ ոսմանեան եւ արձակ գրութիւններ պիտի յաւերժացնեն «Էյ Թուրան»ի ձեղինակին յիշատակը։ Ոսմանեան բանաստեղծ Մէհմէտ Էմին, իսկ արձակը Համտուլլահ Սուպհի պատրաստելու վրայ են։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԱՐԺԱՊԵՏ, ԴՈՒՆ ԱԼ.— Բուսաբանութեան ծերունի ուսուցիչ մը, որ հանգստեան կոչուած է, կը բնակէր Բլամարի մէջ, Ֆլէօրի փողոցը։ Իր սենեակը պատկից էր տնապահին սենեակին։ Տնապահը, Պուրտոն, կատաղի էր, ատոր իրիկուն կը ծեծէր կինը։ Ամէն անգամ, ուսուցիչը, Անտրէ Լավիլ, իր ճերմակ մօրուքին պատկառանքով կը յաջողէր հաշտեցնել կռուազանը կնոջ հետ։ Անցեալ առտու, Պուրտոնի խելքին փչեց եւ կինը ծեծեց։ Ուսուցիչը, պարտականութիւն կատարողի պէս, ներս մտաւ։ Մարդը այս անգամ չէր հանդարտեր։ Անխնայ կը ծեծէր կինը, որուն քղանցքին կառչած՝ փոքրիկը կը պոռար կը ճչար։ Պուրտոն հրեց ուսուցիչը, անարգեց ու վռնտեց։ Անտրէ Լավիլ, վազեց սենեակը, առաւ երկար սուր մը եւ մխեց Պուրտոնի սիրտը։ Պուրտոն տապալեցաւ եւ մեռաւ։

Լավիլ, խելագարի նման վազեց դուրս, պոռալով.

— Սպաննեցի՛, սպաննեցի՛, երթամ յանձնուիմ։

Սակայն կորսուած է այդ ժամէն ի վեր։

ԽՄԵՑ, ԽՄԵՑ ԵՒ...— Բանուոր Մաթի Նիտէր 63 տարեկան էր։ Եւ տուն ալ չունէր։

Գիշեր մը, երբ քնանալու տեղ մը կը փնտռէր, տեսաւ որ տիկին Սապիէի գինետան նկուղին դուռը բաց էր։ Ներս մտաւ։ Ուրախութենէն քունը փախաւ, գինի՛, խմէ՛ Մաթիւ խմեց, խմեց եւ շրթունքներն ու հոգին

անուշցան։ Յետոյ խորհեցաւ քիչ մը պաշար հաւաքել «վաղուան» համար։ Վերցուց մօտ 30 շիշ ազնիւ գինի, զանազան քաղցրաւենիներ եւ տարաւ պահեց ամայի տեղ մը, թաքստոցի մը մէջ։ Ա՛լ գործ չփնտռեց, տուն ալ չուզեց։ Նստաւ եւ սկսաւ խմել օրն ի բուն։ Գինովութենէն կիսամեռ՝ փռուեցաւ։ Ոստիկան մը գտաւ մարդկային այս տակառը, եւ զայն փոխադրեց ոստիկանատուն, ուր արթնցաւ միայն 30 ժամ վերջ։

ԱՀՌԵԼԻ ՈՃԻՐ ՄԸ.— Թարպի նահանգին մէջ սպաննուած է պահապան Մանժէլ, որ Տոբք Անգեղի նման, հսկայ մըն էր եւ անպարտելի։ Գլուխը փրթած ու մէկ կողմ ինկած է, բոլորտիքը՝ ծառերուն արմատները մինչեւ մէկ մէթր բարձրութեան վրայ թրջուած են արիւնով։ Անտառապահը խիստ եւ քաջ մարդ մըն էր, տեսակ մը սարսափ՝ գող փայտահարներուն։ Այս պատճառով, կը կարծուի թէ հակառակորդ փայտահարներն են, որ ուզած են վրէժ լուծել։ Կատարուած քննութիւններէն յայտնի եղաւ, որ ոճրագործները սպաննելէ յետոյ, իրենց զոհը դրած էին էշու մը վրայ, իսկ գլուխը տնկած են զաւազանի մը ծայրը եւ փոխադրած են 3 քիլոմէթր հեռու տեղ մը, հետքերը կորսնցնելու համար։ Ոճրագործը օձիքը ձեռք տուաւ։

ԴԻՒԱՀԱՐ ԳԻՆՈՎԸ.— Պուլօնէ-սիւր-Մէրի մէջ գինով մը կէս գիշերին կը զարնէ այրի Պ. Լըտէգի դուռը։ Հազիւ թէ տիկինը կը բանայ դուռը, երբ գինովը կը յարձակի վրան, եւ ոտքին տակ՝ աքացիներով կը սպաննէ զայն։

ԱՆԶՈՒԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԱՀՌԵԼԻ ՓՈՐՁ.— Փարիզէն դէպի Թուլուզ ճամբայ ելած ճեպընթացին մէջէն Տիկ. Տաֆոն, Շաթոռուի մօտերը, կը նետուի վար, երբ շոգեկառքը արագօրէն կը սուրար։ Թարբերուն վրայ կը ջախջախուի մարմինը, եւ կիսամեռ կը փոխադրուի հիւանդանոց։

ՕԴԱՌԱՐ ՄԸ ԱՆՑԱՒ.— Շալօն-սիւր-Սօնէն կը գրեն թէ Զոբէզարթի գիշեր հսկայ օդաքար մը անցած է երկինքէն, սուրալով հարաւ-արեւելք-հիւսիս ուղղութեամբ։ Հրաշէկ գունդը իր ետեւէն կը ձգէր երկա՛ր լուսեղէն գօտի մը եւ կը հանէր խուլ աղմուկ, ինչպէս հեռաւոր որոտում մը։

ՑԻԿԻՆ ԱՐՄԷՆԵԱՆԻ ՆԵՐԿԱՅՑԱՑՈՒՄՆԵՐԸ.— Փարիզ վերադարձաւ յայտնի դերասանուհի Ցիկ. Դուրեան-Արմէնեան, որ վերջերս Գրիւքսէլի մէջ իր տուած ներկայացումներով մեծ յաջողութիւն գտած էր։ Պելճիքայէն մեկնելէն առաջ, Գրիւքսէլի Հայերը ճէյասեդամ մը առած են ի պատիւ իրեն, Հայ Ակումբին մէջ։

Ցիկին Արմէնեան շուտով ներկայացումներ կուտայ նաեւ Փարիզի մէջ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (8)

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՊԱՇՏՕՆՈՎ

«ՈՒՀԱՐԱՐ» ՄԸ ՈՐ ԳԻՏԷ ԻՐ ԱՐՀԵՍՏԸ

Երկու օր յետոյ, քարափի ...ութեան քննիչ մը, մեզի ... սկանտինավիացի նաւաղ ... գինով, որ իբր ժա... քարափին վրայ, գինետան ...ները խորտակեր էր։

...որմանալին այն էր որ, այս ...ինավիացի նաւազը շատ լաւ ...երէն կը խօսէր։ Նկատի առ... իր վիճակը, որ մեզ կ'արգի... ...ան անմիջապէս ենթարկել... ...ութեան սովորական հարցա...։ Հրաման տուինք ...առավինորդել արգելարան։

...Այս հրամանը, կ'երեւի նաւա... համոյք չզգաց եւ ...ոց որ իրեն մատուցանք տե...ութիւն մը շնորհենք, ինչ որ ... անմիջապէս։

Երբ մինակ մնացինք, նաւազը անմիջապէս գիրքը փոխեց։ Անոր գինովութիւնը անհետացաւ եւ ամէնէն հանդարտ շեշտով էր որ ըսաւ, քարդը մեզի երկարելով.

«Աչս թէ խուցութեան մէջ ով եմ. փարիզէն ձեզի կը բերեմ անհրաժեշտ հրահանգներ, ինչպէս նաեւ նամակը որ առջի օր գրուեր էիք։

«Ամէնէն առաջ, պէտք է որ գիս գնէք նոյն նաւուն մէջ, ուր պիտի ըլլայ նամակին տէրը։ Երբ առոր մէջ յաջողիք, անմիջապէս մարդը ազատ պիտի արձակէք եւ այլեւս իրմով չպիտի զբաղիք։

«Ասկից վերջ, անոր գործը ինծի հետ է։

«Գալով ձեզի, վրաս պարտք դրուած է պետին շնորհաւորութիւնները յայտնել ձեզի։

«Հիմա, նայինք ամէնէն ստիպողականին. գիս անմիջապէս բանտարկել պիտի տաք, սակայն ջանալով որ գիս դնէք նոյն խցիկին մէջ, ուր կը գտնայ մեր մարդը։

«Եւ քանի որ շոգենաւը որ մեզ պիտի տանի միւս օր, առտուան ժամը 9ին կը մեկնի, բաւական ատեն ունինք գործելու»։

Ցաւեցուածական մանրամասնութիւն.— «Կրնամ ծառայել իբրեւ նաւաղ կամ հնոցպան։ Երկու արհեստներն ալ լաւ գիտեմ, ի հարկին կրնամ նաեւ իբրեւ խոհարար ծառայել»։

Նոյն օրը, կէս օրէն յետոյ նաւապետին հետ տեսակցութիւն մը ունեցայ, որու ընթացքին իրեն զգացուցի թէ՝ մարդկութիւն ըրած պիտի ըլլար, սկանտինավիացին իր հայրենիքը տանելով, որովհետեւ ինքզինք շատ գէշ կացութեան մը մէջ դրած ըլլալով, եթէ դատարանի յանձնուէր, կըր-

նար ըլլալ որ խստօրէն պատժուէր։

Բարի մարդ, նաւապետը անմիջապէս հաւանեցաւ եւ յաջորդ օրը բանտէն արձակեցինք երկու նաւազները, որոնք լաւագոյն բարեկամներ դարձեր էին, զանոնք մեր առջեւ բերել տուինք։

Երիտասարդը խստօրէն յանդիմանելէ յետոյ, իրեն յանձնեցինք իր թուղթերը, դրամը եւ նշանաւոր նամակը որ անձագարանքով իր գրպանը դրաւ։ Իրեն ըսինք թէ՝ այս անգամ հետապնդումի չպիտի ենթարկուի, բայց իր դարձին, եթէ փոքր դայթակղութիւն մը գործէր դատարանի պիտի յանձնուէր։

Ցետոյ, միւս նաւազին դառնալով. «Գալով ձեզի, ըսինք, դուք շատ գէշ գիրքի մը մէջ գտնուած էք։ Ոչ միայն գինովցած էք, այլ աւելին ըլլալով գինետան մը ապակիները կոտրած էք։ Ընտրութիւնը ձեզի կը ձգեմ. կոտրած ապակիներուն գինը վճարելով, անմի-

ջապէս նաւ կը նստիք եւ կամ ձեզ դատարանի կը յանձնեմ։ Որը՞ կ'ընտրէք։

— Կը վճարեմ ու նաւ կը նստիմ։

— Լա՛ւ։

Այն ատեն երկու ոստիկան կանչելով, նաւազները նաւ առաջնորդել տուինք, մասնաւորաբար յանձնարարելով որ գոնէ այս ճամբորդութեան ընթացքին, ցամաք չելլեն...։

Ցասն օր յետոյ, նաւը նանթ վերադարձած էր։ Մեր երկու նաւազները դեռ նաւուն մէջ կը գտնուէին։

Առտուն, նաւապետը եկաւ նաւուն թուղթերը ստորագրել տալու եւ մեզմէ խնդրելու, կարգ մը մարդերու անունով, որ դուրս ելլելու արտօնութիւնը տանք։

Իր ներկայացուցած ցանկին վրայ, տեսնելով որ կեղծ սկանտինավիացին անունն ալ, զարմանք կեղծեցինք.

— Ինչպէ՞ս. Այս մարդը դեռ ձեր նաւուն մէ՞ջ է։ Բայց այն ատեն, կ'երեւի իր ծառայութենէն գոհ մնացած էք։

— Կրնաք նոյն իսկ ըսել թէ երբեք անոր պէս խոհարար մը չենք ունեցած։ Իրմէ առաջ, անուն չունեցող բաներ մը կը հրամցնէին, իբրեւ կերակուր, մինչդեռ հիմա, խնամուած ճաշեր կ'ուտենք։ Ասա թէ ինչո՞ւ ինքզինքիս թոյլ կուտամ պնդելու որ մեր խոհարարը, հակառակ իր գործած յանցանքին, արտօնութիւն ստանայ ցամաք ելլելու։

— Լա՛ւ, արտօնութիւնը պիտի ստանայ։ Բայց նախ իրեն ըսէք որ մեզի ներկայանայ. պէտք է գիտնայ թէ ի՞նչ բանի պիտի ենթարկուի, եթէ անցեալ օրուան կատակը կրկնել ուզէ։

(Շար.)

կը խօսուի հոս, Մայիս 8ի ցոյցը մեծ մտահոգութիւններ կը պատճառէ Պերլինի մէջ։ Այս առթիւ բազմաթիւ ընկերութիւններ կառավարութեան դիմելով կը պահանջեն որ արգիլուի «Պողպատեայ սաղաւարտակիրներու» մուտքը Պերլին։ Մասնաւորաբար համայնավարները վճռած են բուռն ընդդիմութիւն ընել գերման ազգայնականներու այս ցոյցին։

⁖ Գերման ոստիկանութիւնը առջի օր նկուղի մը մէջ երեւան հանեց 500,000 մարդանքի փամփուշտ։ Թեռնակառքերու յանձնառուի մը մօտ ալ գտնուեցան 60 սնտուկ շողարձակ փամփուշտներ։ Ո՛չ նկուղին տէրը, ո՛չ ալ յանձնառուն ուզեցին յայտնել թէ որուն կը պատկանէին այդ ռազմանիւթերը։ Թերթի մը համաձայն, անոնք կը պատկանէին քաղաքային զօրքին եւ ծրագրուած էր գաղտնաբար արտասահման ղրկել։

Չինացի պոլշեւիկները խեղդամահ

Փեքինի խորհրդային դեսպանատունէն ձերբակալուած չինացի 24 համայնավարներ երկու ժամ մամուլոր պատերազմական ատեանին կողմէ դատուելէ վերջ մահուան դատապարտուեցան։ Մահապատիժը գործադրուեցաւ անմիջապէս. անանք հրացանազարկ եղան, ուրիշներ խեղդամահ։ Դատավարութիւնը ցոյց տուաւ թէ յիշեալները Մոսկուայի հրահանգով օտարատեաց շարժում առաջ բերած էին եւ օտարներու ջարդ կը պատրաստէին։

Չանկ-Քայ-Շէքի զինուորները կարեւոր ճակատամարտ մը մղեցին Հանքէուի պոլշեւիկեան կառավարութեան ուժերուն հետ՝ Հանքէուի մօտ։ Համայնավար հրամանատարը, որ դէպի Փիուքեանկ նահանջեց, դժնդակ կացութեան մէջ է, որովհետեւ իր երկու հակապոլշեւիկ զօրավարները ըմբոստանալով՝ լքած են իրենց ռազմագիտական դիրքը։ Չանկ-Քայ-Շէքի զինուորները յաղթական կը յառաջանան։

Համայնավար լրտեսները

Հարցաքննիչ դատաւորը շարունակելով համայնավար լրտեսներու խնդրին քննութիւնը, առջի օր հարցաքննեց Սէն-Սիրի օդանաւային հիմնարկութեան պաշտօնեայ եւ թաղապետական խորհրդական Սէրժանը, որ ձերբակալուած էր Ապրիլ 14ին։ Սէրժան յայտնեց թէ յարաբերութիւն ունէր երկու կիներու հետ, զորս իրեն ներկայացուցած էր Սէն-Սիրի քաղաքապետի օգնական Տէփուլեի, խնդրելով իրմէ որ անոնց տայ «կուսակցութեան» օգտակար տեղեկութիւնները։ Եւ որովհետեւ այդ կիները առանց շեշտի մաքուր ֆրանսերէն կը խօսէին, Սէրժան առանց ո եւ է կասկածի անոնց յանձնած էր օդանաւային փորձերու մասին կարգ մը վաւերաթուղթեր, «որոնք ո եւ է գաղտնի բնոյթ չունէին»։

Սէրժան աւելցուց թէ ինք բոլորովին անմեղ է եւ ո եւ է դրամ չէ ստացած այդ վաւերաթուղթերը յանձնելու համար։ Կիներէն մէկը կը կոչուէր «Լուիզ»։ Ոստիկանութիւնը կը կարծէ թէ սա՛ կա Լուիզ Քլարաքն է, Փարիզի թաղապետական խորհրդական Քրէմէի «բարեկամուհին»։ Ինչպէս յայտնի է, հարցաքննիչ դատաւորը ձերբակալման հրամանագիր հանած է Քրէմէի եւ Լուիզ Քլարաքի դէմ, որոնք փախած են։

Սէրժան իրեն համար փաստաբան ընտրեց Փօլ-Պոնքուրի քարտուղարուհի Օր. Սիւզան Գլումը։

Միւս ամբաստանեալները պիտի հարցաքննուին յառաջիկայ շաբթու վերջերը, երբ իրենց փաստաբանը Անտրէ Պէրթօն գաւառէն վերադառնայ։

5000 թօնօ խարխուղ ծովը թափուած

Մատրիտէն կը հեռագրեն Ապրիլ 28 թուականով.—

Մառախուղի պատճառով, ֆրանս. քարիւղի ընկերութեան մը պատկանող «Անտրէ-Տէմարէ» շոգենաւը կաթեա հրւանդանին արեւելեան կողմը Լօմա Փէլատայի ժայռերուն զարնուեցաւ։ Շոգենաւը Սեւ ծովէն կուգար եւ բեռցած էր 6600 թօնօ քարիւղ, զոր ցամաք պիտի հանէր Պլէյ (Ժիռոնտի նահանգ)։ Բախումի սաստկութենէն շոգենաւին ցռուկը ճեղքուեցաւ եւ 5000 թօնօ քարիւղ ծովը թափեցաւ։ Մնացեալ քարիւղը եւ նաւաստիները նոյն ընկերութեան ուրիշ մէկ շոգենաւը փոխադրուեցան։

Միսիսիփիի աղէտը

Միսիսիփիի աննախընթաց ողողումներուն առաջ բերած աղէտը իր ծայրագոյն աստիճանին հասած է։ Վրանաքաղաքներուն մէջ ժանտատենդի եւ ծաղիկի համաճարակ ծագած է։ Վտանգուած վայրերու բնակչութիւնը տուն-տեղ ձգած՝ ճամբայ ինկած է. աւանդական եզի սայլերէն սկսած մինչեւ արդիական կառքերը գիշեր ցորեկ կը գործեն՝ փոխադրելով բազմաթիւ քաղաքներու բնակիչները։

Այս գաղթականի կարաւանները կը յիշեցնեն հին օրերը եւ մեծ պատերազմի տարագրութիւնները։Աղէտեալներէն շատեր սեւ բած են Նոր Սկովտիայէն եկած առաջին գաղթականներէն, զորս երգած է Լոնկֆէլլօ «Իվանճէլին»ի մէջ։

Երկրագործներու, որսորդներու եւ կառավարական ուժերու միջեւ ընդհարում մը անխուսափելի կը նկատուի՝ թումբերու ճեղքուելուն առթիւ։ Կառավարութիւնը հատուցում կուտայ տունը-տեղը ձգող բոլոր ընտանիքներուն։ Պաշտօնապէս կը հաղորդուի որ 300 հոգի ջուրերուն մէջ խեղդուած եւ 200,000 հոգի տեղահանուած են։

Ողողումներուն պատճառով այս տարի բամպակի բերքը 1—2 միլիոն հակ պիտի պակսի։ Միսուրիի երկաթուղիի ընկերութեան կորուստը պիտի ըլլայ 6 միլիոն տոլար։

Սերպ ապաներ Թուրքիոյ մէջ

«Ցայտք»ի Պոլսոյ թղթակիցը կը հեռագրէ Ապրիլ 27 թուականով.—

Քանի մը եուկօսլաւ սպաներու հասնիլը մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերաւ հոս։ Պոլսոյ մամուլը կը գրէ թէ անոնք մաս կը կազմեն այն պատուիրակութեան, որ Թուրքիա եկած է պատերազմէն վերջ Եուկօսլաւիոյ մէջ կարգադրելու համար պատերազմէն վերջ Եուկօսլաւիոյ մէջ գրաւուած թրքական գոյքերու խնդիրը։ Ուրիշ շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ սանոք անդամներն են զինուորական պատուիրակութեան մը, որ եկած է երկու երկիրներու միջեւ զինուորակութեան մը կարելիութեան մասին խորհրդակցելու։ Իսկ եուկօսլաւ պաշտօնական շրջանակներու մէջ կ'ըսուի թէ անոնք պարզ զբօսաշրջիկներ են։ Մէկը բժիշկ զօրավար մըն է, միւսը երկաթուղիի ղեկավար։

Սիթրօէնը վերաբացուած

Սիթրօէնի տաղնապը վերջացաւ եւ բոլոր մասնաճիւղերը վերաբացուելով բանուորները սկսան աշխատիլ։ Դուրս ձգուած են միայն 70 հոգի իբրեւ գրգռիչ։

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄԵԾ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ
ԱՊՐԻԼ 11-24Ի ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՄԱՐՍԻԼԻԱ

վաղը՝ կիրակի 1 Մայիս կէսօրէ առաջ ժամը 9ին րիւ Թափի Վէրի սրնեմային մէջ։

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ

Մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Ռ. Ա. կուսակցութեան, Մալաթիոյ կրթասիրաց ընկերութեան եւ Յարօն-Յուրուբերանի Հայրենակց. Միութեան, վաղը՝ Մայիս 1 կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին Սալ տէ Քօնֆէրանսի մէջ։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

Արտասահմանի, Փարիզի եւ գաւառներու մէջ կարգ մը բաժանորդներ առկախ հաշիւներ ունին «Յառաջ»ի հին կամ նոր շրջանէն։ Զանազան առիթներով ազդեր ալ ղրկուած են այդպիսիներուն։

Անշուշտ անուշադրութեան հետեւանք է այս յետաձգումը։ Կը խնդրուի փակել այդ հաշիւները, որպէսզի չստիպուինք անհաճոյ կարգադրութիւններ ընել։

Վարչութիւն

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ
Զ. Ե. Ռ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

7 Մայիս Եր. ժամը 8.30ին, Salle de Géographie 184 Bld. St. Germain

կը բանախօսէ՝ Պ. ՀՄԱՅԵԱԿ ԽՈՍՐՈՎԵԱՆ

գեղարուեստական ճոխ բաժին, ճայկ. պարեր, եւ այլ անակնկալներ

ՄՈՒՏՔԸ 2 ՖՐԱՆՔ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՆՇԱՆ ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆԻ երգիծավէպը

"ԸՆԿԵՐ ՇԱՀԱԶԱՐ,,

դիմել «Յառաջ»ի խմբագրութեան Գ. Լ. Գեւոնեանի, գաւառներէն ու արտասահմանէն՝ Գ. Վ. Սեւունիի, 5 Avenue Quihou, St Mandé, Seine, France կամ հեղինակին N. Béchiktachlianի 32, Rue du Pressoir, Paris (20me)։

ԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ժողովը՝ այսօր Շաբաթ գիշեր ժամը 8ին, Café Métro (Օտէոն)։

Հ. Յ. Դ. «Ազատամարտի Սեւուեդ» խումբի ժողովը վաղը՝ ժամը 4ին, 19 Rue St. Sulpice Métro Odéon. *Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։*

Հ. Յ. Դ. Իթալի Թաղի «Ազբիւր Սերոբ» խումբի ընկերական ժողովը, վաղը՝ կիրակի կէսօրէն վերջ ժամը երկուքին. ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհանուր ժողովը՝ 2 Մայիս Երկուշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր հարցեր։

Հ. Յ. Դ. Մարսիլիոյ Պատանեկան միութեան ընդհ. ժողովը՝ վաղը՝ կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը ճիշտ 1ին, սովորական հաւաքատեղին։

Զ. Ռ. Վիէնի մասնաճիւղին ընդհ. անդամական ժողովը՝ վաղը՝ կիրակի ժամը 1.30ին, իր սեփական սրահին մէջ։

ՏՐԱՊԻԶՈՆԻ նահանգին Հայրենակց. Միութեան վարչութիւնը իր բոլոր անդամ եւ անդամուհիները ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ այսօր Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Rue Monsieur le Prince, *Ֆլօրիա ճաշարանին վերնայարկը։*

ՓՐՈՖԷՍԷՕՐ Ֆրէտէրիք Մաքլէր դասախօսութիւն մը պիտի ընէ Հայաստանի մասին՝ Մայիս 4 չորեքշաբթի գիշեր ժամը 9ին Սէն-Ժընիի ժողովրդական համալսարանին մէջ, Սինէմա Փաթէ, Rue Catulienne, գեղարուեստական բաժին՝ մասնակցութեամբ օրիորդներ Մ. Բաբայեանի եւ Յ. Ջառափեանի։

ՀԱՅ ՀԵՂԻՆԱԿՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Պարիի Նոր Արաքս հայկ. գիւղի գաղութին մտաւորական զարգացումին նպաստելու նպատակով, հիմնուած է համեստ գրադարան մը։

Ջերմապէս կը խնդրուի բոլոր հայ գրողներէ եւ հրատարակիչներէ 1—2 օրինակ իրենց հրատարակութիւններէն ուղարկել հայկական գիւղին գրադարանին համար իբրեւ նուէր, հետեւեալ հասցէով՝ Prof. Dr. Hrand Nazariantz (pour Nor Arax) Boite postale No. 15, Bari (Italie)։ *Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել այս կոչը։*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

— կը փնտռուի Բաբերդցի Արտաշ Վարդերեսեան որ հինգ ամիս առաջ Փարիզ կը գտնուէր։ Տեղեկացնել՝ Միհրան Անաստասեանի, 92 Route du Chatillon, Malakoff-sur-Seine.

— կը փնտռուի Միսիսեան Յիրոս, 17 տարեկան, որ անցեալ ամառ Սուրիայէն եկաւ երկրագործութեան մէջ աշխատելու։ Մարտ 31ին Փարիզ եկաւ բժշկուելու եւ անյայտացաւ գաղթականական կայանէն երբ բժշկի կ'առաջնորդուէր։ Տեղեկացնել՝ Near East Relief, 15 Boulevard des Italiens, Paris.

— *Ազաւնի Խաչատուրեան կը փնտռէ իր հօրաքրոջ որդին Զարսանճաքցի (Խարբերդ) Մանուկ Քէշէշեանը, որ 1924ին կը գտնուէր Գալիֆօրնիա։ Կը փնտռէ նաեւ իր քոյրը Աննա Թիֆանքճեանը, որ 1919—1920 Հայաստան կը գտնուէր։ Գրել՝* A. Kachadourian*, 12, Rue Trabosca, Combes, par Aubin, Aveyron, France.

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
"ՅԱՌԱՋ,, ԿԸ ԾԱԽՈՒԻ

Թերթիս գործակալ Գ. Տէրիկեանի ՖՐԱՆՔՕ-ՀԱՅ ԳՐԱՏՈՒՆԸ 15 րիւ տէ Յօմինիքէն

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՊԱՐԵՐ

Տիւրտ Իշխանուհի ԼԷՑԼԱ ՊԷՅՐԻՒԱՆԻ ցերեկոյթը՝ վաղը՝ Եաբաթ ժամը 4ին, Comédie des Champs-Élysées, 16, Avenue Montaigne.

Յայտագրին մէջ՝ եգիպտական, պարսկական, քրտական, չէրքէզ, Ֆէլլահի եւ այլ արեւելեան պարեր, ինձէ սազի ընկերակցութեամբ։ Կը մասնակցի Պարսից Շահի նախկին նուագածու Թառխստ Աբգար։ Մուտք 35էն 10 ֆրանք։

ՄԵԿՆՈՒՄԻ ԱՌԻԹՈՎ
ՎԱՐՁՈՒ PAVILLON

երեք սենեակներ եւ խոհանոց մը, ելեկտ. լոյս, ջուր. դիմել՝ Խաչատուր Ջայճեանի՝ 45 Route de Noisy-le-Sec, Romainville. Հաղորդակցութիւն Թրամ. 21 C Noisy-le-Secի. իջնել՝ Chemin Trou Vassou։

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Պատուաւոր տիկին մը վարժ անական աշխատանքներու եւ երախայ նայելու։ Դիմել կամ գրել՝ Mme Tamamian, Chez M. Yezeguiélian. Avenue Felix Faure, Sevran (S. et O.)

ՍԱԿԱՐԱՆ

29 Ապրիլ 1927

ԴՐԱՄՆԵՐ		Ֆր.	
Սթերլին,	L. St.	124	01
Տոլար,	Dollar	25	53
Մարք (ոսկի)	100 Mark	605	—
Թրքական Թղթ.	L. Trq.	13	08
Թրք. ոսկի	» or	112	50
Մէճիտիէ	Médjidié	7	50
Լէվա 100 հատը	Léva	18	25
Դրախմի »	Drachme	33	75
Լիր »	» Lire	137	—
Պելճ. ֆրանք »	Frc. Belge	70	80
Զուից. »	Frc. Suisse	491	—
Լէյ 100 հատը	Ley	15	90
Չերվոնեց	(10 Roubles or)	95	—
ԱՐԺԵԹՈՒՂԹ			
Եգ. Քր. Ֆոնսիէ	I Cr. Fonc. Eg.	1000	—
»	II »	1950	—
»	III »	1520	—
Թուրքիոյ երկաթ.	Lots turcs	160	—

Comptoir Parisien de change et de Crédit
80, Rue Lafayette

IMPRIMERIE - MASSIS - ÉDITIONS
208bis, Rue Lafayette Paris(10e)

Le Gérant : H. TEURNIER